VERA KETLINSKAIA

Altfel m-aș face să trăiești

VERA
KETLINSKAIA

ALTFEL NU FACE SĂ TRĂIEŞTI

VERA KETLINSKAIA

ALTFEL NU FACE SĂ TRĂIEȘTI

EDITURA PENTRU
LITERATURĂ UNIVERSALĂ
București ● 1962

Traducere de *Sergiu Dan* și *Vladimir Cogan*
Coperta de *Barbu Teodorescu*

Вера Кетлинская
ИНАЧЕ ЖИТЬ НЕ СТОИТ
Советский Писатель
Ленинград, 1961

PESTE CÎȚIVA ANI [1]

Ilia fugea, luînd-o înaintea tovarăşilor săi, şi, sărind peste troienele de zăpadă înnegrită, se ferea să nu nimerească în gropile de obuz. Ştia că trebuie să ajungă, fie ce-o fi, pînă la turnul de răcire, de unde trăgea mitraliera, şi mai ştia că acest cîmp al morţii e tot cîmpul pe care-l străbătuse cu Vitia venind de la Tula în ultima seară de pace, numai că atunci iarba era de un verde-aprins, plină de violetul florilor de lucernă şi de albul celor de muşeţel. Vitia culegea flori şi l-a plesnit peste mînă cînd el a sărutat-o chiar acolo, în plin cîmp, înadins, ca să-i invidieze cine i-o vedea! Şi Palka Svetov i-a văzut într-adevăr. A rîs el ce-a rîs, şi le-a spus că se sărută chiar deasupra abatajului de foc. Vitia se minunase: ce ciudat e că undeva sub cîmpul ăsta de ţară bîntuie flăcările, iar Svetov făcuse haz de vorba ei: ha-ha, auzi, „bîntuie"! Păi, dac-ar bîntui, n-am culege decît fum şi ar însemna că nu ştim să dirijăm procesul de ardere! Apoi îi plimbase prin staţie, îi dusese să arunce o privire prin ambrazurile turnului de răcire la apa ce cobora răcorită din treaptă în treaptă, şi nu mai înceta să se laude silindu-i să se minuneze de tot ce văd, pentru ca la urmă să se încrunte şi să spună foarte serios: „Mai avem o groază de lucru! O groază!" Iar acum Svetov luptă cine ştie pe unde, şi nici măcar nu se cunoaşte dacă o mai fi trăind, staţia e o ruină, iar el, Ilia, trebuie să

[1] Deoarece şi-a cules personajele şi conflictele din viaţa înconjurătoare, autorul porneşte inevitabil de la năzuinţele şi faptele contemporanilor săi. Romanul nefiind totuşi o lucrare istorică şi nici o copie fotografică a realităţii, autorul îi roagă pe cititori să nu caute în paginile sale nici persoane care au existat aievea şi nici o înşiruire cronologică a evenimentelor petrecute.

răzbată prin foc şi fum pînă la acelaşi turn de răcire şi să arunce grenada cu toată precizia în ambrazura îngustă.

Deodată, simţi cum i se înfige parcă în piept ceva ascuţit şi încins, şi mai apucă să se mire că el este cel ucis.

Da, aşa a crezut : că este ucis.

Deşi era cu tot trupul avîntat înainte, nu căzu pe faţă, ci pe spate, în zăpada usturător de rece, dar şi răceala zăpezii, şi durerea, şi ţiuitul gloanţelor pieriră dintr-o dată, şi în faţa ochilor îi apăru laboratorul : masa lui de lucru, curba de răspîndire a elementelor şi, printre ele, un maxim pronunţat al argonului... Şi retrăi din nou năucitoarea bucurie a acelei idei fericite : produsul de dezintegrare a potasiului—40 este argonul... Dezintegrarea potasiului—40 este argonul ! Metoda cu argon !...

„Dar n-am pus-o pe hîrtie", îi trecu prin cap.

„N-a aflat încă nimeni. Şi nici nu va afla ? !"

Gîndul acesta era atît de înfiorător, încît îl sili să deschidă ochii. Şi privirile-i înceţoşate văzură cerul încremenit şi întunecat deasupra, umbrele ostaşilor trecînd în goană pe alături.

Nu mai auzi şi nici nu mai simţi cum un ostaş mai vîrstnic căzu în zăpadă lîngă el şi murmură speriat : „Ce-i cu tine, academicianule ?" şi, mîngîindu-i cu degetele aspre fruntea tînără şi curată, şopti cu amărăciune : „Ia te uită, Iliuşa..."

Mingea sări, se izbi de trunchiul unei zade şi se duse de-a dura spre apă. Galia lunecă pe mal în jos s-o prindă, dar mingea se rostogoli şi mai repede, şi iat-o acum legănîndu-se pe unde, stînd parcă locului, aproape s-o atingi cu mîna, totuşi cu neputinţă s-o apuci. Curentul rîului o lipi de o plută, mînînd-o de-a lungul trunchiurilor spre un vîrtej.

Galia îşi lepădă tîrlicii şi sări pe trunchiurile plutitoare. Pînă să ajungă ea la capătul primei plute, apa duse mingea spre pluta următoare. Fata întoarse capul să vadă dacă n-a observat-o cineva de la ferestrele spitalului, apoi porni repede de-a curmezişul plutelor, în întîmpinarea mingii. Acum o depăşise cu mult, nu mai trebuia decît să se lungească pe plută, s-o pîndească pînă ajunge la ea şi s-o prindă cu amîndouă mîinile...

Prinse într-adevăr mingea cu amîndouă mîinile, de bucurie, însă, la început nici nu-şi dădu seama ce se petrece. Pluta răsucită de curent se legăna şăgalnic împreună cu dînsa, şi apa susura vesel. Galia sări, dar se reaşeză numaidecît, pentru că un capăt al plutei se cufundă în apă şi ieşi iarăşi deasupra, ud şi lunecos, iar şopotul valurilor nu se mai auzea : acum curentul înainta laolaltă cu pluta prin şerpuirea undelor spre un cot al rîului. Apa se năpustea dintr-o dată într-acolo, izbind într-un banc de nisip. De departe părea că pluta se va propti în bancul acela, şi Galia, strîngînd mingea la piept, se pregătea să sară pe nisip. Dar pluta nu se împotmoli, ci cotind împinsă de curent, porni drept pe firul apei.

Atunci Galia auzi zbuciumul surd al vîrtejului de ape deasupra pragurilor.

„Credea că o să treacă cumva, dar deodată i s-a izbit barca de o stîncă...", povestise bucătăreasa. Trei oameni s-au înecat atunci. Asta a fost încă înainte de război. Kuzka spunea : „Dacă nu te pierzi cu firea, poţi găsi oricînd o soluţie". Locotenentul acela fără un picior a rîs : „Tu, Galocika, parcă ai fi băiat, n-or fi greşit cumva părinţii tăi ?" Ce-ar fi făcut acum un băiat în locul ei ? Kuzka ce-ar fi făcut ?

Bancul de nisip rămăsese în urmă. Albia rîului se îngusta între malurile stîncoase. Apele se răsuceau în bulboane, tot mai întunecate, mai mînioase.

Muşcîndu-şi buza de jos, Galia se întinse pe burtă în mijlocul plutei, strînse încordată mingea sub bărbie, îşi desfăcu larg braţele şi se încleştă cu mîinile de ieşiturile lunecoase ale trunchiurilor. Dacă te ţii bine, nu te aruncă în apă — treci teafără pragurile.

Acum apa nu mai susură, ci urlă. O zguduitură. Încă una. O, cum mai urlă apa ! Îşi simţea tot corpul cutremurîndu-se, zgîlţîit cu furie. Să închidă ochii, poate-i mai uşor aşa. Un trosnet. Apa a îmbrăţişat-o toată. Dar să nu-i scape mingea ! Alt trosnet. Un salt. Pluta s-a ridicat drept în sus. Să se ţie bine ! Să se ţie bine ! Încă un salt şi iar o trosnitură. Ma-mă ! Totul se roteşte în jur...

Dar ce-i asta ?

Pluta se leagănă domol. Urletul apei a rămas în urmă. De aici pragurile cele înfiorătoare nu mai par înfiorătoare : nu-s

decît nişte bolovani ieşiţi de sub apă, iar undele învolburate se sparg de ei în mii de stropi scînteietori.

Mingea e întreagă.

Încă o cotitură, şi vine stăvilarul.

Tîrlicii i-au rămas acolo pe mal.

Numai să nu întîrzie la cină... Numai să nu întîrzie... Altfel, mama are s-o caute, are să-i găsească tîrlicii şi o să-şi iasă din minţi. Numai să nu întîrzie şi să nu afle mama nimic...

Se aşază pe plută şi strînge mingea între genunchi. De ce i-or fi tremurînd genunchii ? Şi mîinile... Ba chiar şi dinţii îi clănţăne în gură.

Asta să i-o povestească lui Kuzka ! Şi lui Matvei Denisovici. Nici vorbă, el s-o fi aflat de multe ori în încurcături de-astea. Aşadar, iată ce înseamnă o „încurcătură". Acum ştie. I-ar povesti ea şi lui Nikita, dacă ar fi aici. Acum, însă, n-are voie s-o spună nimănui. Doar locotenentului ăluia fără un picior : el o să ştie să-şi ţină gura.

Rusakovski trecea prin coridoarele lungi ale şcolii, pline de paturi de spital. Şi prin uşile deschise ale claselor se vedeau paturi — unul lîngă altul, sumedenie. Iar în toate paturile — răniţi : unii culcaţi, alţii şezînd în capul oaselor. Pereţii sînt albi, paturile — albe, feşele pansamentelor — tot albe. Şi undeva, într-un colţ — Tatiana într-un halat alb, ca şi al sanitarei, care aleargă după el şi-i spune în şoaptă :

— Ce bucurie pe porumbiţa noastră, drăguţa de ea, cum v-a mai aşteptat să veniţi !

Astea toate despre Tatiana.

Gonind încoace, ştia că vine la cei doi Roşculeţi ai lui, la cel mare şi cel mic, că s-au aciuat pînă una-alta la spital şi că-l aşteaptă. Vedea pentru prima oară spitalul acesta, care pentru Tatiana nu era numai un adăpost, ci şi un loc de muncă. Iată o sanitară cu o basma albă în cap, aplecată peste un pat. O mînă de bărbat o ţine de după ceafă — sanitara asta poate fi chiar Tatiana. Pe coridor vine spre dînsul o femeie care-şi şterge sudoarea de pe frunte. Halatul ei alb este stropit de sînge — şi asta ar putea fi Tatiana ?

Sanitara se opreşte în pragul sălii de sport — s-au mai păstrat aici spalierele de pe perete. Pe stinghiile spalierelor — un şir de prosoape. Aici parcă sînt şi mai multe paturi.

— Tatiana Nikolaevna ! strigă cu glas înăbuşit sanitara.

Tatiana şedea pe unul dintre paturi şi învălătucea pe genunchi o faşă curată. Auzindu-se strigată, îşi înălţă ochii şi sări în picioare. Apoi, cu pasul ei sprinten dintotdeauna, porni în goană, prin toată sala aceea uriaşă, spre uşă. De sub basmaua albă îi scăpase la tîmplă o şuviţă de păr roşu-auriu. Şi tot mai aprins — încingîndu-se parcă — venea în întîmpinarea lui o lumină orbitoare.

— Oleşek !

Îşi apucară strîns mîinile, sfiindu-se să se sărute. Zeci de ochi îi priveau cu înţelegere, cu invidie, cu tristeţe sau enervare, fiecare în felul său, dar toţi aţintiţi deopotrivă asupra lor.

— N-am decît trei zile ! murmură el fericit. Am fost mutaţi la Krasnoiarsk, şi pînă s-o transporta totul acolo, pînă ne-om instala, m-am repezit să vă iau şi pe voi, pe tine şi pe Galinka. Am făcut rost şi de bilete, aşa că...

Auzind asta, ea îi tăie vorba :

— Nu !... Ridică mîna, întinse palma înainte, ferindu-se parcă de el, şi repetă dintr-o suflare : Nu !...

— Nu ? o îngînă el şi, prinzîndu-i mîna întinsă, îi mîngîie palma trandafirie şi aspră. Nu mă mai iubeşti ?

— Nu, repetă ea, însă cu totul într-alt fel, stingherită, şi căută în jur, de parcă ar fi cerut sprijin şi aprobare de la toţi acei ochi, care-i priveau cu simpatie, cu invidie, cu tristeţe, cu răutate, cu înţelegere sau pur şi simplu curioşi.

Telefonul nu funcţiona, dar nici să piardă vremea aşteptînd pînă s-o lăsa întunericul nu era cu putinţă. Vroia să se smulgă din iadul acela. Şi trebuia să raporteze neîntîrziat şefului de stat-major despre apariţia unei noi divizii germane. Apoi se mai gîndea şi la Liza, radiotelegrafista, care-l tot aştepta acolo. Bine ar fi să se ducă la ea şi pînă una-alta să bea un ceai tare, cît mai multe ceaiuri tari.

— Răzbatem, dacă-i dăm toată viteza, spuse Igor şi îmbrăţişă maşina cu o privire plină de dragoste ; nu demult, împreună cu şoferul, îi înlocuise motorul distrus cu altul nou şi-i reparase caroseria, cîrpind-o cum s-a putut.

— În sectorul acela ziua nu se poate trece cu maşina, răspunse morocănos şoferul, dar amintindu-şi cum a muncit căpitanul ăsta cu înverşunare trei zile şi trei nopţi la maşina lor, şi nu din ordin, ci din voia lui, adăugă oftînd : Doar aşa... la noroc.

În timp ce maşina străbătea o pădurice, Igor asculta zgomotul motorului şi se gîndea că motorul va putea ţine cu uşurinţă la 80, ba chiar şi la 100 de kilometri pe oră cînd vor ajunge în sectorul acela afurisit. Luaţi pe neaşteptate, e posibil ca hitleriştii să nu-şi poată regla tirul destul de repede. E drept că drumul a fost reperat, totuşi, dacă maşina va trece cu mare viteză...

După ultimii copaci — nişte stejari rămuroşi, înconjuraţi de un lăstăriş — drumul suia o coastă pleşuvă, dincolo de care începea iarăşi pădurea de stejari.

Începu să şuiere vîntul.

De pe dealul din faţă se vede şi coasta, şi drumul. Şi maşina.

Motorul porneşte să vuiască şi dă tot ce poate, ba chiar şi mai mult.

Exploziile nu se aud, se văd doar trîmbele de pămînt gros, răscolit de proiectile, întîi în dreapta, apoi în stînga, ceva mai în faţă, şi iarăşi în dreapta. Pămîntul se mai învîrteşte o dată, izbind cu bulgări jilavi acoperişul maşinii.

— Am trecut ! răsuflă şoferul umezindu-şi buzele — de amîndouă părţile apare din nou pădurea de stejari.

Un fulger de foc rece izbucneşte aproape de tot, în dreapta lor, şi cîţiva stejari tineri se înalţă în aer scuturîndu-şi pămîntul de pe rădăcini, apoi încep să coboare spre marginea drumului. Igor are senzaţia că portiera maşinii s-a deschis şi s-a trîntit îndată la loc, izbindu-l mai sus de cot.

— Am trecut, întăreşte el spusa şoferului cînd, fără a-şi micşora viteza, maşina coteşte pe un drum de ţară, spre statul-major.

— Credeam că s-a zis cu mine ! rîde vesel şoferul. Fumăm o ţigară ?

Igor vru să-şi frece cotul lovit. Dădu s-o facă, dar o durere crîncenă îi fulgeră tot trupul, pînă în vîrful degetelor de la picioare. Mai apucă să spună : „Da, să aprindem o ţigară !", cînd simţi o greaţă cumplită strîngîndu-i gîtlejul şi se prăvăli în stînga, peste şofer.

Matvei Denisovici urca poteca abruptă cu pasul neostenit al unui vechi geolog-cercetător. În spatele lui, Iurasov gîfîia din greu şi, după zgomotul pietrişului stîrnit, îţi puteai da seama cît de tîrşîit îi este pasul.

— Ultimul deal ! îi strigă Matvei Denisovici, ca să-l îmbărbăteze.

Părea nu prea înalt acest ultim deal, dar mai aveau de urcat vreo patruzeci de minute. Iurasov se poticnea tot mai des.

În sfîrşit, iată-i sus.

Ce întindere nemărginită ! Cît vezi cu ochii, se-nvolburează şi sclipeşte în nenumărate tonuri de verde taigaua cea necuprinsă. Jos — valea largă, cu un rîuleţ scînteietor pe fund. În locul acela apa lui pare liniştită, la vreo 3 kilometri mai încolo însă rîul se prăvăleşte într-o cascadă cu maluri stîncoase ; de departe, între stîncile înnegrite şi verdele-întunecat al copacilor, căderea de apă pare un şuvoi de argint curat, dar dacă ciuleşti urechea auzi şuvoiul urlînd nepotolit şi amenințător. Cascada reprezintă o forţă uriaşă, şi în termenul cel mai scurt ea urmează să fie transformată în energie utilă pentru cele două uzine care se şi înalţă în spatele dealurilor de colo...

Iurasov îşi şterge fruntea şi ceafa cu batista lui albă ca zăpada, îşi descheie scurta de piele. Sub scurtă se vede cămaşa bine scrobită şi nodul fără greş al cravatei. Cămaşa, cravata şi pălăria cenuşie de fetru, alături de scurta de piele şi cizmele de vînătoare ! La Iurasov, însă, această combinaţie ciudată nu pare de loc caraghioasă.

— Am bătut 100 de kilometri în jur, spuse Matvei Denisovici, şi un amplasament mai bun n-o să găsim. În linie dreaptă nu-s mai mult de 23 de kilometri...

Ar fi vrut să audă o vorbă de laudă de la vestitul hidrotehnician, dar Iurasov spuse altceva :

— Chiar mîine o să întindem pînă aici o linie provizorie de transport de energie electrică. O să curăţim pinii de crăci — şi gata stîlpii ! Centrala o vom construi din grinzi de lemn, tot ce se poate vom face din materiale de aici. Beton — numai pentru fundaţie. Problema principală pentru ziua de astăzi este drumul ! Utilajele nu le putem căra în spinare.

— Drumul se construieşte din ambele capete. Toate forţele sînt concentrate acolo. Geologii mei lucrează şi în timpul lor de odihnă.

Şi iarăşi, fără a rosti vreun cuvînt de laudă, Iurasov spuse:

— Pe dumneata o să te mutăm curînd pe Irtîş. Acolo vor începe lucrări de proporţii mari.

Şi porni primul să coboare poteca şerpuitoare. După o vreme, auzind zvon de voci, iuţi pasul, dar deodată încremeni la buza unei prăpăstii.

De sus se vedea cariera din care se scotea pietriş, precum şi un sector al drumului ce se construia, tăiat de cursul rîului. O mulţime de femei şi de fete, cu basmale legate pe frunte, cu cizme bărbăteşti în picioare, îşi încărcau roabele cu prundiş şi porneau cu ele repede-repede, pe cărări înguste de scîndură, spre traseul drumului, unde răsturnau prundişul, şi tot atît de repede porneau cu roabele goale înapoi spre carieră. Uite colo, două roabe s-au ciocnit şi una din ele s-a răsturnat... Fetele se ceartă cu glas ascuţit. Din spate le dau zor alte fete, care ţipă şi ele cît le ţine gura... Pe malul rîului a început construcţia unui pod. Şi aici muncesc în cea mai mare parte femei şi fete. Uite, o echipă trage pe tălpice un trunchi gros. Un moşneguţ scund — şeful de lucrări, care îl însoţise pe Iurasov pe toate şantierele, încearcă să le ajute imprimînd efortului un ritm unitar :

— He-e-ei rup ! He-e-ei rup !

Iurasov îşi trece palma peste faţă. I s-au umezit ochii.

— Eh, doamne !... Îţi aminteşti de Volhovstrov ? Roabe... echipe... sănii... Sute de oameni în groapa de fundaţie, doar trei macarale, şi acelea de lemn... Mai tîrziu, pe Nipru, a fost fireşte altfel.

Stăteau acum alături, îmbătrîniţi fără veste : cute adînci, ochi împăienjeniţi. O muncă uriaşă de douăzeci şi cinci de ani — toată tinereţea şi maturitatea lor. Anii de căutări şi eforturi s-au întrupat în hidrocentrale, uzine, oraşe. S-ar fi spus că pentru secole.

— Şi cînd te gîndeşti că au aruncat-o în aer...

Iurasov nu-şi isprăvi vorba, Matvei Denisovici însă îl înţelese şi aşa. De cîte ori nu încercase şi el, stăpînindu-şi durerea şi mînia, să-şi închipuie mîndreţea lor cea albă — stăvilarul de pe Nipru — prefăcut în ruine... dar nu fusese în stare.

— Cam prin acele locuri luptă Igor al meu...

De nenumărate ori pe zi încerca el să-şi închipuie toate acestea — cîmpurile de bătălie şi pe fiul său luptînd. Dar

nu era în stare — luptele de astăzi semănau atît de puţin cu cele din tinereţea lui... Acum se luptă între ele motoare, motoare, motoare. Deci şi uzinele care se înalţă în spatele dealurilor de colo iau parte la bătălie. Şi chiar această hidrocentrală primitivă, ridicată de mîinile femeilor.

Tălpicele s-au înţepenit pe pantă. Fetele nu le mai pot urni din loc. Se înhamă la trunchiul cel greu, îl trag, îl împing, se opintesc...

— Hei-rup ! Mai o dat' !

Matvei Denisovici îşi dă drumul greoi, de acolo de sus, şi se înhamă la trunchi, petrecîndu-şi un capăt de funie pe după umăr.

Iurasov îşi întinde gîtul, de parcă gulerul i-ar fi rămas mic, apoi, sprinten ca de obicei, ţinîndu-se drept, coboară pînă la drum, pune umărul şi trage, trage şi el din toate puterile...

— Hei-rup ! Hei-rup ! Mer-gee !

Cînd intra în birou îndreptîndu-şi mîndru umerii sub pufoaica mînjită, s-ar fi spus că el, Ciubakov, era mai mare acolo, şi directorul începea să se agite. Astăzi, însă, uitase să-şi îndrepte umerii.

— Tovarăşe director, am venit din nou să cer, să pretind...

— Stai jos, Egor Vasilievici, şi nu mă lua cu „tovarăşe director" cînd sîntem singuri.

— Alexandr Antonovici ! Ce anume mă ţine aici — o greşeală, sau o crimă ? — asta n-am s-o discut acum. Dar n-ai dreptul să mă... Nu pot eu să stau aici la adăpost, cînd fasciştii sînt în Donbas şi pe Volga. Am dreptul să apăr... să mor pentru ce-i al meu ! Al meu !

— Ştii foarte bine că ceea ce am putut face... Te-am pus în fruntea atelierelor. Dumneata produci materiale militare.

— Le veţi produce şi fără mine ! Dar dacă m-aş duce... dacă m-aţi muta la Doneţk... ca pe un delicvent, înţelegi ? Ai noştri mă cunosc, ei n-ar crede niciodată că Ciubakov e un delicvent... Cîte n-aş putea face acolo !

Directorul oftă şi-şi desfăcu braţele a neputinţă.

Ciubakov îl privi din nou şi repetă, de astă dată cu deznădejde în glas :

— Cînd fasciştii sînt pe Volga şi în Donbas... Cîte n-aş putea face !

Coletul i-l adusese acelaşi sergent care venise şi rîndul trecut. Sergentul îi dădea mereu cu :

— Tovarăşul locotenent-colonel de la serviciul de intendenţă m-a trimis... Tovarăşul locotenent-colonel de la serviciul de intendenţă mi-a ordonat să...

Afară de el nimeni nu-i mai spunea aşa lui Kostea. I se spunea pur şi simplu locotenent-colonelul. Numai sergentul ăsta stă smirnă, şi-n sinea lui şi-o fi spunînd... ce şi-o fi spunînd ?

Liuda încă nu apucase să desfacă pachetul, cînd în camera alăturată sună telefonul. Acum, cînd nimeni şi nimic nu se mai afla la locul său, iar telefoanele particulare aproape că nu mai funcţionau nicăieri, era lucru rar să auzi telefonul sunînd.

O larmă de glasuri îi izbi urechea ; telefonista o anunţă sever : „Vă cheamă Kuibîşevul, rămîneţi la telefon !“ Mai aşteptă multă vreme legătura. Auzi pe cineva strigînd de departe : „Am descărcat trei vagoane ! Trei vagoane !“ Un glas de femeie cerea : „Un articol nu prea mare, de vreo sută cincizeci de rînduri, dar vezi, să fie tare“, iar un alt glas de femeie implora : „Vino cel puţin pentru o zi, ştiu că poţi, măcar pentru o singură zi... Vino !“ Şi deodată, fără nici un alt avertisment, răsună de foarte aproape, parcă, glasul tatălui ei : „Liudmila ? Mi s-a comunicat astăzi că lîngă Oboian a fost ucis Anatoli Viktorovici. M-auzi ? În buzunarul lui s-a găsit o fotografie de-a ta. Am socotit că trebuie totuşi să te înştiinţez. Apoi, după o scurtă pauză, glasul continuă : Şi Aron a fost ucis. Lîngă Leningrad. Aşadar, eşti sănătoasă, nu ? Bun, asta-i tot.“

Şi legătura se întrerupse brusc.

Liuda ieşi din birou în vîrful picioarelor şi se aşeză pe divan, făcîndu-şi loc printre pachetele şi pungile împrăştiate. Ar fi vrut să izbucnească în hohote de plîns, dar nu reuşea. Se lovi cu pumnul peste genunchi şi murmură :

— Lepădătură !

Ciuli urechea la sunetul vorbei : „E înfiorătoare ?“ Şi se miră : „Nu, nu prea“. Apoi, cu buzele albite, mai repetă o dată, în şoaptă :

— Lepădătură !

Un băiat murdar pînă în albul ochilor împingea o roabă cu cărbuni. Un băiat ca toţi băieţii, care a strîns de pe halde bucăţi de cărbune şi praful de cărbune împrăştiat pe acolo.

— Băiatule, vinde-mi şi mie niscai cărbune ! Îţi dau pe el porumb !

Katerina se uita de după gardul care împrejmuia bordeiul. Bordeiul se lăsase de mult pe o rînă şi era aproape cu totul îngropat în pămînt. Gardul, făcut din tot felul de scînduri şi scîndurele putrede, sta gata-gata să cadă. Uluca aceasta n-o ascundea pe Katerina : i se vedea jacheta veche şi zdrenţuită şi pantalonii de miner. Părul îi era nepieptănat, şi obrajii — plini de funingine.

— Ce te zgîieşti la mine ? îl dojeni ea, zîmbind uşor, ca pe vremuri, apoi adăugă : Acum aşa e mai bine ! Intră în curte.

Băiatul împinse roaba pe portiţa îngustă. De întors n-avea unde întoarce acolo, va trebui s-o scoată afară de-a-ndăratelea... Katerina îşi umplu repede o găleată cu cărbuni şi intră în bordei. Pe pat dormea o fetiţă. Obrăjorul ei trandafiriu se odihnea pe o pernă curată, ciudat de curată. După ce îşi strecură mîna sub pernă, Katerina ascunse repede ceva în găleată. Apoi şopti abia auzit :

— Împarte-le cu Sverciok. Le împrăştiaţi la noapte. Ai noştri sînt aproape... Pe acasă să nu te mai duci.

— De ce ?

De două zile visa să dea pe acasă, să se spele, să mănînce ceva cald, ceva de-acasă.

— Trebuie să-ţi spun, Kuzka. Îşi întoarse ochii şi rosti cu vocea uscată : Ieri tatăl tău... La mină... a fost împuşcat şi zvîrlit în puţ...

O vreme rămaseră amîndoi tăcuţi, apoi băiatul întrebă în şoaptă :

— Unde-i mama ?

— Mama nu e singură, răspunse Katerina aspru şi-şi lăsă mîna pe umerii lui gheboşaţi. Tu însă nu te poţi duce la ea. Şi acum, pleacă, nu-i bine să zăboveşti aici.

Legăturica din găleată alunecă singură sub cărbunii din roabă. Katerina îl ajută s-o scoată din curte. Apoi, cu palma sprijinită de uluca, petrecu multă vreme din ochi pe băiatul pirpiriu şi zdrenţăros. Avea coatele ascuţite, omoplaţii colţuroşi, umerii înguşti, spinarea zgribulită. Dar înclinarea capului era dîrză — ca şi a lui Vova. Şi zîmbetul — tot ca al lui. Numai că de zîmbit, cine ştie cînd o mai zîmbi el ?!

Orașul mai fumega încă.

Pe bulevardul Krasnîie Șahtiorî n-au fost lăsați să treacă : acolo lucrau geniștii. Mașinile făceau un ocol prin strada Kosaia. Strada asta urca o coastă, și de sus, de pe coastă, cei trei prieteni văzură pentru prima dată ce mai rămăsese din uzina cocso-chimică. Uzina mai semăna și acum cu un crucișător, dar cu un crucișător abia ieșit din luptă : două coșuri se mai înălțau mîndre spre cerul curat, fără o scamă de fum, iar celelalte două, aruncate în aer sau dărîmate, păreau că înțeapă văzduhul cu zimții ascuțiți ai cioturilor.

Mașina coborî dealul și ocoli mina. Iată alături haldele pe care le cunoșteau atît de bine, contopite de mult la poalele lor. Turnul de extracție — dărîmat într-o parte... Schipurile — răsturnate, fără roți... Iată, la poalele uneia dintre halde, bordeiul, pe care Ciubakov îl păstrase odinioară ca o piesă de muzeu. Gărduțul de piatră și placa memorială au dispărut, dar în bordei se pare că locuiește cineva.

Cei trei prieteni stăteau în picioare pe platforma camionului și se uitau, se uitau la tot ce le era cunoscut din copilărie, iar acum se schimbase atît de dureros. Ochii însă priveau înainte, acolo unde, de după copaci și acoperișuri, nu le apărea încă, dar putea să le apară în orice clipă... Ce ? Ce anume ? Ce vor vedea acolo unde înainte se încovoiau conductele zvelte, se înălțau turnurile de spălare, sclipeau albe clădirile pentru compresoare și cele ale stației de pompare, se răspîndeau firele substației albastre...

Îi mai aștepta tot ce-i poate aștepta pe oamenii care s-au întors luptînd pe chinuitele lor meleaguri natale : toate încercările, tot amarul, toată grija căutării celor dragi...

Acum însă, cînd din clipă în clipă trebuia să se ivească stația îndrăgită o dată pentru totdeauna, gîndul lor nu era decît la ea.

Și iat-o că li se arătă înaintea ochilor.

Săriră din camion lîngă zidul afumat, cu găuri negre ce se căscau în locul ferestrelor, în spatele cărora pustiul se căsca sinistru.

Pătrunseră pe poartă în curtea stației experimentale, deși nu se mai vedea nici o poartă, iar din gard nu mai rămăseseră decît sfărîmături. Îi izbi mai întîi, ca o imagine neașteptă-

tată a schimbărilor ce se petrecuseră aici, frunzişul des şi verde. Erau salcîmii şi arţarii sădiţi în primul an la chemarea : „Fiecare om să sădească cinci puieţi !“ — salcîmii şi arţarii care îşi împreunaseră acum coroanele bogate.

La capătul aleii principale îşi înălţau ramurile veştede şi despuiate cîţiva salcîmi, iar la marginea unui şanţ adînc li se vedeau rădăcinile retezate.

Pe fundul şanţului zăceau două cadavre : unul cu faţa la pămînt, în cap cu o cască pe care se vedea o svastică scorojită, iar celălalt — cinchit pe o coastă, cu părul blond pudrat de ţărînă.

Clădirea compresoarelor nu mai exista, nu mai rămăsese din ea decît temelia : staţia de pompare, însă, era la locul ei, doar un colţ al clădirii fusese smuls ca de un cleşte uriaş. Substaţia era un morman de cărămidă deasupra căruia se legănau conductele rupte.

Cîmpul sfîrtecat de proiectile mai păstra urmele trecutului : se mai vedeau stîlpii de beton care susţinuseră marile conducte, ici-colo mai răsăreau din puţuri cîteva ţevi fără „capete“, căci „capetele“ fuseseră scoase înainte de retragere, tot aşa cum fuseseră demontate şi compresoarele, aparatura...

Cei trei oameni stăteau descoperiţi în faţa acestui cimitir.

— Va trebui s-o luăm de la început... spuse cel mai tînăr dintre ei şi-şi strînse cu îndîrjire buzele, care-i tremurau.

Mîna unuia dintre prietenii săi i se lăsă pe umăr. Glasul răsună mai chibzuit :

— De ce de la început ? Nu de la început, ci de la mijloc. Sau mai bine zis de la acelaşi punct de unde am lăsat-o.

De la acelaşi ? Ca de la mari depărtări, prin ceaţa grelelor încordări şi suferinţe ale războiului răzbătu amintirea unor altfel de încordări, acelea ale muncii fericite şi căutărilor înfrigurate, de pe vremea cînd din fiecare succes se iscau noi probleme de rezolvat, de pe vremea nenumăratelor ipoteze, discuţii, experienţe şi nădejdi... Cît de mult rîvnit, şi cît de inaccesibil li se părea deocamdată, celor doi prieteni, acel punct din trecut şi cît de arzător îşi doreau să se reîntoarcă la el pentru a-l urni mai departe, şi cu ce bucurie întrezăreau tot ce i-ar putea aştepta pe drumul acela reînnoit — şi lupta, şi greutăţile de tot felul, şi noile căutări, şi munca, munca, munca... O, de-ar putea răzbate !

Cel de-al treilea, mai în vîrstă şi mai mare în grad, dar în acelaşi timp cel care din tustrei îşi păstrase mai neştirbite apucăturile de civil, se şi pornise să cerceteze cu un ochi de gospodar şi să socotească atent cam de unde ar trebui să înceapă.

— Cum să găsim oameni, asta-i întrebarea, spuse el absorbit de gînduri. Că pe urmă, cărămizile se aşază ele repede.

— Ascultaţi, ascultaţi ! strigă uimit cel mai tînăr dintre ei, şi chipul i se lumină de o bucurie senină.

Suspendată parcă deasupra acelui cîmp tragic şi fîlfîindu-şi aripile, sus pe cer cînta triumfător o ciocîrlie.

Partea întîi

ÎNCEPUTUL

1

Cei trei prieteni mergeau alături, umăr la umăr, de-a curmezişul stepei, călcînd prin iarba proaspătă, plină de sevă, nepîrjolită încă de soare. Mergeau fără să se grăbească, lăsînd vîntul să-i mîne de la spate. Cald şi puternic, vîntul le zburlea şi le încîlcea părul, le umfla cămăşile, se rotea în jurul lor, culca la pămînt şi apoi ridica iarăşi măturicile verzi ale sorgului, umfla balonaşele străvezii de alior auriu, lipea de ţărînă tulpiniţele de salbie aproape veştede. Se juca ce se juca, le sufla în faţă mireasma amăruie a pelinului şi a cebreţului, spulbera de pe halda cea mai apropiată colbul cafeniu al stepei Doneţului, îl amesteca bine cu pulberea neagră a cărbunelui, îl purta ca pe un nor pe deasupra cîmpului şi-l slobozea peste tufele de mure de pe marginea rîpelor, pe codiţele argintii ale pănuşiţei înflorite. Apoi amuţea, lăsînd să răzbată pînă la ei, domolit de depărtări, huruitul cărbunelui turnat în vagonete, şuieratul locomotivelor de manevră, zăngănitul tramvaiului care aleargă la vale, mai umfla o dată fuioarele de fum ce învăluiau gara şi uzinele — şi, fără veste, umplea întinsul stepei de izul acru al cărbunelui.

Tinerii îşi vedeau de drum, trăgînd cu putere aer în piept şi vorbind în gura mare. Vorbeau ce vorbeau, tăceau o vreme, apoi cîte unul îşi mai spunea un gînd, mai exprima o părere. Dacă-i răspundea cineva — bine, dacă nu — nici o supărare. Despre un singur lucru se fereau să aducă vorba : despre adresa oficială, cu antetul Academiei de ştiinţe, pe care o primise Saşa Mordvinov, cu toate că tocmai această adresă, prevestitoare a despărţirii lor, îi făcuse să lase baltă toate treburile sîmbetei aceleia.

— Ce-ar fi dacă am merge aşa drept înainte, fără s-o cotim de loc ? Să mergem aşa peste văi, peste rîuri, peste dealuri — drept înainte. În cîte zile credeţi c-am ajunge la Moscova ?

Întrebarea asta o pusese Palka Svetov, cel mai tînăr dintre ei — un flăcău cu ochi negri, obraji netezi de adolescent şi bărbia împinsă energic înainte.

— Dacă mergi drept într-acolo, dai de Harkov, nu de Moscova, spuse Saşa Mordvinov, căutînd să se orienteze după soarele coborît la asfinţit.

Era un tînăr înalt şi zvelt. Obrazu-i, deşi smead, părea aproape alb, din pricina ochilor albaştri-cenuşii, foarte luminoşi, şi a părului cînepiu. Mijind ochii, el cercetă orizontul, pe care se profilau ici-colo piscurile ascuţite ale haldelor ce aduceau cu nişte vulcani, dar toţi ca unul purtînd parcă căciuli date pe-o ureche ; apoi întinse braţele luînd direcţia şi preciză, nu fără un pic de pedanterie :

— Ăsta-i nordul, ăsta-i sudul. Şi în faţă, fireşte, Harkovul.

Mai discutară o vreme în contradictoriu încotro vine Harkovul şi încotro Moscova, de parcă ar fi trebuit s-o pornească de îndată într-acolo.

— Ne duce el trenul, numai s-avem de ce merge la Moscova, încheie molcom Lipatov şi tăcu iarăşi.

Un zîmbet blînd şi cam şiret mai dăinui multă vreme pe faţa lui — ba jucînd în colţul buzelor, ba luminîndu-i primele creţuri mărunte din jurul ochilor albaştri, adînc înfundaţi în orbite. Mic de statură, uscăţiv, cu genele pudrate de pulbere neagră, era cel mai în vîrstă dintre ei — avea aproape treizeci de ani. Se oprise din mers o dată cu prietenii săi şi tot o dată cu ei, potrivindu-şi pasul după al lor, pornise din nou mai departe, dar gîndurile îi erau cine ştie unde. Cînd ciuli iarăşi urechea, îşi auzi prietenii discutînd în ce măsură alpinismul ajută la formarea caracterului.

— Caracter înseamnă voinţă, plus rezistenţă, plus dîrzenie, spunea Saşa.

— La ce sînt bune dîrzenia şi voinţa dacă se irosesc de pomană, fără nici un folos ?! se înfierbîntase Palka. Puţin îmi pasă mie de caracterul care nu e orientat spre un ţel cu adevărat măreţ !

— Decît să-l dispreţuieşti aşa, mai bine ţi l-ai căli, zîmbi Saşa, şi nici de rezistenţă n-ar trebui să uiţi.

— Unde bate ăsta, măi Palka, nu ştii ? îl necăji Lipatov.

— Nu ştiu, bombăni Palka, izbind furios cu piciorul o tufă rotundă de scaieţi.

Tufa se îndoi, dar nu se frînse, şi Palka, simţindu-se vinovat, o îndreptă cu vîrful pantofului.

— În schimb ştiu, urmă el, că simţul colectivului, ca şi această rezistenţă sau stăpînire de sine, se formează în muncă ! În lupta pentru ceva mare ! Cînd ai fi gata să şi mori, numai să-ţi atingi ţelul propus !

Apoi, plecîndu-şi capul atît de mult, încît bărbia i se propti în piept, adăugă cu tristeţe :

— Spre un asemenea ţel năzuiesc eu. Dar unde să-l afli ? Of, mi-e lehamite de aceste „bitum-alfa", „bitum-beta" ale lui Kitaev... Cît timp am s-o mai duc aşa ?

Saşa îl privea mîhnit. Înţelegea ce-l amărăşte astăzi pe Palka, de ce i se pare atît de nesuferită migala probelor de cărbune, la care l-a înhămat Kitaev pentru interminabila lui lucrare despre natura aglutinării cărbunilor... Fireşte că acum lucrurile luaseră o întorsătură cam neplăcută. Cîteşitrei terminaseră în acelaşi an Institutul de cărbune de la Donetk. Singur Lipatov era miner, şi nici nu rîvnea la altceva. Dar Saşa şi Palka se hotărîseră să urmeze calea ştiinţei ! Se bucuraseră că au fost reţinuţi la catedră. Şi acum, deodată, unul dintre ei era chemat la aspirantură, la cel mai bun institut al ţării, la Moscova. Să lucreze sub îndrumarea academicianului Lahtin ! Cu o lună în urmă nici să viseze la aşa ceva n-ar fi îndrăznit.

— Ăsta-i numai începutul, spuse Saşa, viitorul e al chimiei. Mai familiarizează-te cu problemele, şi ai să găseşti singur ce-i mai interesant. Iar în concediu ai să vii la mine, să vizităm împreună academia...

Voia să facă cum e mai bine : să-l introducă pe Palka în cercul problemelor celor mai noi, să-i găsească o temă de mari perspective — pentru că acolo, la Lahtin, sînt concentrate problemele cele mai importante pentru prezent şi viitor... Dar Palka se zburli cu o nerăbdare de băieţoi, respingînd ajutorul pe care celălalt i-l oferea pentru viitor.

— Sigur că da, în concediu ! Să mă ţin coadă după tine... Las' că dacă o să am chef... fac eu şi singur...

Ce anume o să facă, nu ştia nici el. Dar nu invidia îl rodea, deşi tocmai adresa aceea a Academiei de ştiinţe îl tulburase astăzi. Succesul lui Saşa îl făcuse să înţeleagă că posibilităţi sînt multe, şi catedra lui Kitaev nu este decît o treaptă spre tema cea adevărată şi pasionantă, că trebuie doar să-şi dea seama care anume este acea temă şi să se

apuce de ea. S-o găsească numai, că apoi obţine el ce trebuie ! Că doară nu de florile mărului fusese reţinut, la douăzeci şi doi de ani, ca aspirant la catedră şi nu întîmplător recunoscuse Kitaev, călcîndu-şi pe inimă, că Pavel Svetov este un tînăr „capabil, cu însuşiri promiţătoare, deşi încăpăţînat, încrezut şi nechibzuit..."

Palka se lăuda cu cea de-a doua parte a caracterizării nu mai puţin decît cu prima. Ce-i el de vină că bătrînul îndoieşte după linişte, pe cînd el nu vrea să-şi roadă pantalonii zăbovind ore întregi în laborator la neînsemnatele analize ale pulberilor de cărbune pentru a stabili natura aglutinării ? Dacă nu-i chip altfel şi trebuie să rămînă acolo, barem să se ocupe de creşterea productivităţii muncii la cuptoarele de cocsificare, şi să răstoarne cu josul în sus toată uzina cocso-chimică !

În urmă cu un an, lui Palka nici nu i-ar fi putut trece prin minte că ghinionistul său prieten Fedka, silit de împrejurări să lase institutul şi să intre în mină, avea să devină un miner vestit, aproape de talia lui Stahanov, ajungînd să conducă acum în sectorul lui şcoala de muncă stahanovistă, şi în ziar să se scrie : „Feodor Nikitici Korenkov a spus..." Iar Ostapenko, vecinul său cel mai apropiat, a fost la consfătuirea de la Kremlin şi a stat de vorbă cu Ordjonikidze şi cu Stalin. Lipatuşka şi bătrînul Kuzmenko luptă ca întreg sectorul lor să devină stahanovist. Serioja Markuşa — care a terminat institutul o dată cu el — a trecut ca inginer de schimb la uzina cocso-chimică. La început, muncitorii îl cam luau peste picior, acum însă se spune că ar fi găsit nu ştiu ce metodă nouă...

Palka n-ar fi putut explica tot ce clocotea în mintea lui şi îşi dădu şi el seama că răspunsese cam prosteşte şi dispreţuitor. Saşa se încruntă fără să spună o vorbă, dar Lipatov se porni să-l întărîte :

— Sigur că da ! Numai să vrei, că ai să ajungi şi la Kremlin ! Numai un semn să faci, şi ţi se va trimite şi un avion să te ia ! O gardă de onoare o să-ţi prezinte armele !

— Lasă, Lipatuşka, nu-l mai zgîndări, că-i sare mustarul.

— Şi de ce n-aş ajunge ? continuă Palka să-şi dea aere. Sau nu cumva crezi că am să stau toată viaţa să-mi storc creierii pe lîngă Kitaev ! Să-i ascult predicile ? Aici Pavel îşi gheboşă spinarea, îşi întinse gîtul înainte şi rosti cu o voce tărăgănată de bătrîn : „Adevărul ştiinţific, tînărul meu prieten, este alcătuit din nenumărate deducţii mărunte, şi în ultima

analiză munca dumitale migăloasă şi neobservată va duce neapărat la..." Mai ducă-se dracului !

— Tu — şi deducţii mărunte ! Tu, care ai să revoluţionezi toată chimia dintr-o dată !

— Dă-i pace, Lipatov, că acu-i sare mustarul, repetă Saşa.

Palka se repezi la Lipatov şi-i arse un ghiont zdravăn. Apoi sări şi la Saşa. Se luptară o vreme, încercînd fiecare să-l trîntească pe celălalt. Pînă la urmă se opriră gîfîind, îşi înălţară feţele încinse în bătaia vîntului şi porniră mai departe, mulţumiţi că nici unul nu izbutise să-i vină de hac celuilalt. Dar tocmai pentru că se simţeau atît de bine împreună, îşi dădeau acum seama, fiecare în felul său, că s-a sfîrşit cu nedespărţitul lor trio.

Saşa îşi spunea : ce să-i faci, găseşti o bucurie, pierzi alta.

Palka gîndea : Saşa e cel care ne lega pe tustrei laolaltă. Şi acum ? Trei minus unu nu face întotdeauna doi.

Iar Lipatov în sinea lui recunoştea cu amărăciune că, fără Saşa, chiar că o să li se urască de moarte, dacă nu se va înapoia Annuşka. Unde-o fi oare ? Aştepţi, aştepţi, şi nu mai vine...

Prietenii nu obişnuiau să vorbească despre simţămintele lor. Lipatov nu-şi dădu seama nici el cum de i-a venit să zică :

— Eh, rău îmi pare că te pierdem, Saşka ! Mă bucur, dar îmi pare şi rău. Prietenia noastră...

Palka tresări : de ce-o fi spus asta ?

Lipatov se tulbură şi, ca să-şi ascundă tulburarea, continuă pe un ton de glumă :

— Te însori — una la mînă, pleci la Moscova — două la mînă.

— Ce tot faci pe prostul ? Moscova-i aproape.

— Şi nevasta-i aproape, dar ai zice că-i un baraj de sîrmă ghimpată.

— Sucit om mai eşti ! Da' tu nu eşti însurat ?

— Ei, eu !...

— El e un soţ burlac, se amestecă în vorbă Palka, soţ prin corespondenţă !

Lipatov zîmbi abătut. Ceea ce lui Palka i se părea atît de hazliu era pentru el ceva nespus de amar, deşi se deprinsese de mult cu amărăciunea asta. Se căsătorise foarte de tînăr, şi nunta lui fusese întîia „nuntă comsomolistă" din satul lor. Tinerii însurăţei se legaseră solemn unul faţă de altul să nu-şi stînjenească libertatea, dar s-a întîmplat că numai

Annuşka s-a putut folosi de ea : mai întîi a plecat să înveţe, apoi cu diferite expediţii — ba în nord, ba în sud. Se întorcea acasă vlăguită, cu obrajii supţi, cu încălţămintea ferfeniţă. Lipatov era veşnic neliniştit de sănătatea ei şi de fiecare dată cînd Annuşka venea acasă, o îngrijea, o hrănea, o înzdrăvenea. Nu-şi putea închipui de fel cum o fi trăind ea acolo între atîţia bărbaţi străini, cum se caţără pe potecile munţilor şi înnoptează lîngă focurile de tabără, cum rezistă ploilor de toamnă şi cară în spinare ditai sacul cu probe de rocă... „Doar nu sînt singură acolo, trăiesc printre tovarăşi !" spunea ea, şi atunci Lipatov devenea îngrozitor de gelos pe aceşti tovarăşi necunoscuţi. Fetiţa lor de opt ani creştea la Rostov, la o mătuşă care trecea drept un educator cu experienţă, şi părinţii Irişkăi socoteau că ea va putea să-i dea o educaţie potrivită ; nu-i vorbă, Lipatov observase nu o dată că atunci cînd vine acasă, în vacanţă, Irişka îi dă gata pe băieţii din curte cu vorbele de ocară aduse de la Rostov, dar ce să-i faci dacă mama ei era un oaspete atît de rar în casă ?!

După ce se odihnea şi mai prindea putere, Annuşka pleca din nou să bată locuri necunoscute, pe care nu le aflai pe nici o hartă, şi Lipatov avea impresia că scrisorile lui se duc pe tărîmul celălalt. Răspunsul ei venea peste o lună, cîteodată şi peste două, ba uneori se întîmpla ca răspunsul Annuşkăi s-o găsească iarăşi acasă, şezînd în faţa lui, în rochiţa ei de casă, şi atunci nici nu-i venea să creadă că ea trăise întîmplările pe care le povestea în scrisoarea întîrziată.

În vara aceea, Annuşka lucra cu expediţia ei undeva pe aproape, în Donbas, studiind ceva în legătură cu apele freatice ; Lipatov renunţase la locul ce-l primise pentru o casă de odihnă din Caucaz, sperînd că Annuşka va veni acasă în fiecare sîmbătă, dar ea nu venise încă niciodată şi avea şi o adresă care nu prea spunea mare lucru : post restant, căsuţa poştală.

— Eu sînt o excepţie, spuse oftînd Lipatov. În general însă e lucru ştiut : însurătoarea te face alt om.

— Ba mi se pare că pe Liuba o cunoşti, protestă Saşa jignit.

Era adevărat, o cunoşteau pe Liuba din copilărie, şi totuşi erau geloşi...

— Da, dar vezi că mai ştiu şi alta : cînd un bărbat are o nevastă cumsecade, joacă cum îi cîntă ea şi nu-i mai iese din vorbă.

— Nu prea ai haz.

— Dă-i pace, Lipatuşka, logodnicii sînt oameni ţîfnoşi ! se porni să-l zădărască şi Palka.

Saşa le-o reteză cu asprime :

— Ajunge ! Schimbaţi placa !

Şi în glasul lui răsună acea hotărîre îndîrjită pe care cei doi prieteni i-o cunoşteau foarte bine şi de care nu era chip să nu ţii seamă.

Fără să se simtă stînjeniţi de tăcerea care se lăsase, fiecare dintre ei continua să se gîndească la această temă interesantă.

„Ce prostie ! îşi zicea Saşa. Între mine şi Liuba nu poate fi nimic asemănător ; între noi sînt cu totul alte relaţii..."

Palka se gîndea : „Dacă-i vorba de asta, mai curînd o să joace Liuba după cum i-o cînta el, dar la ce 'dracu să te însori aşa devreme ? Nu, n-o să-mi pun eu asemenea jug, nici în ruptul capului !..."

Lipatov însă zîmbea pe sub mustaţă : „Ce se pricep ăştia doi ? Una gîndeşti cînd te însori, şi altceva iese pe urmă. Nici eu, nici Annuşka nu stăm smirnă unul în faţa celuilalt, şi totuşi... parcă asta-i căsnicie ? Pas de mai înţelege ceva !"

Tocmai se apropiau de Valea Stejarilor, unde se mai păstraseră cîţiva stejari bătrîni, ultimii supravieţuitori din dumbrava care foşnise odinioară pe aceste locuri. Minerii bătrîni povesteau că în primii ani, cînd belgienii abia începuseră să deschidă minele, ei tăiaseră dumbrava pentru stîlpi de susţinere. Cei cîţiva stejari rămaşi în viaţă începeau să se usuce, şi deasupra coroanelor înfoiate se ridicau ramuri veştede, golaşe.

Lipatov se pomeni îngînînd încet, ca pentru sine :

Cînd a vrut să se însoare,
Şi-a cerut flăcăul voie... [1]

Cîntecul era trist şi, în ciuda refrenului „Vorbe vesele şi-au spus !", n-avea de fapt nimic vesel, căci se termina cu o moarte. Melopeea tărăgănată a lui Lipatov fu acoperită însă de glasul fericit al lui Saşa, iar după el răsună şi vocea puternică de tenor a lui Palka :

Tatăl lui n-a vrut să creadă
Că pe lume sînt iubiri...
Vorbe vesele şi-au spus !

[1] Versurile din acest volum sînt traduse de Vladimir Cogan.

Cîntecul se frînse deodată, parcă retezat.

De cealaltă parte a văii apăruse o femeie.

Se afla destul de departe, dar în lumina asfinţitului, trupul ei zvelt, în rochie albă, părea scăldat în raze. Călca cu pasul sprinten al celui care ştie să se bucure şi de plimbare, şi de soare, şi de vînt.

— Cine o fi ?

— Nu pare de pe la noi.

— Cu-ri-os !

Zărindu-i, necunoscuta îşi încetini prudent pasul, apoi coborî repede panta şi, sărind peste pîrîiaşul îngust de pe fundul văii, începu să urce malul opus.

Cu o tinerească îndrăzneală, cei trei prieteni îşi pironiră ochii asupra ei. Chipul îi era proaspăt, cu pielea albă, neatinsă de soare, ca a oamenilor din nord. Avea părul roşcat, sau poate părea numai aşa, în lumina amurgului.

Nici unul nu apucă însă s-o vadă prea bine. Necunoscuta trecu pe lîngă ei privindu-i şi ea, nepăsătoare, doar puţintel curioasă.

Fără să se fi vorbit, cei trei prieteni se luară după ea, spre aşezarea muncitorească. Acum soarele scăpăta, şi ultimele-i raze le cădeau drept în ochi, iar silueta tinerei femei se mişca în faţa lor, bine conturată într-un nimb auriu.

— Frumoasă foc ! spuse Lipatov.

Saşa zîmbi.

— Ce-i, ţi-a căzut cu tronc ?

Prietenii lui Lipatov ştiau cît de uşor se îndrăgosteşte el şi obişnuiau să-l cam ia peste picior pe tema asta.

— Tu, ginerică, mai bine-ai tăcea ! Eu ca eu, dar tu n-ar trebui să te mai uiţi după femei. Lasă-i pe alţii s-o facă.

Şi Lipatov arătă cu capul spre Pavel, care mergea cu gura întredeschisă, fără să-şi mai dezlipească privirea de la silueta luminoasă din faţa lor.

Palka roşi.

— La ce să mă uit ? Nu-i ceva să-ţi ia ochii !

— Se şi vede.

— Ce se vede ?

— Că nu-i ceva să-ţi ia ochii ! Ai rămas cu gura căscată.

Femeia se opri, şi cicăleala lor se curmă dintr-o dată. Ducîndu-şi mîna streaşină la frunte, ca să-şi ferească ochii de soare, ea cerceta fără grabă peisajul care i se aşternea la picioare. Şi cei trei prieteni se opriră şi ei, bucurîndu-se de priveliştea atît de cunoscută, de parcă o vedeau atunci întîia oară.

Erau obişnuiţi încă de mici cu stepa ce se întindea dincolo de sătucul lor. În copilărie, ea li se păruse aproape de necuprins, iar apoi, apoi nici nu se mai întrebau cum anume e stepa, atîta se obişnuiseră cu ea. Şi iată că acum îşi dădură seama dintr-o dată că stepa e mărginită din toate părţile : în spatele lor, dincolo de Valea Stejarilor, se înălţa aproape de tot aşezarea muncitorească a uzinei de îngrăşăminte azotoase, iar în dreapta, la vreo mie cinci sute de metri, se întindeau numeroasele clădiri ale uzinei propriu-zise şi se ridicau coşurile ei. Două dintre ele abia mai fumegau, iar al treilea slobozea în vînt un fel de coadă de vulpe, de un roşcat-aprins: deşeurile de fabricaţie, oxizii de azot.

În stînga, stepa cobora într-o altă vale, Valea Rea, spre care se scurgea toată cenuşa uzinei cocso-chimice. Cenuşa aceasta se depunea pe malurile unui iaz aflat în fundul larg al văii ; din cînd în cînd, şiruri de camioane încărcau cenuşa de acolo şi o duceau cine ştie unde. Urcate chiar pe buza văii, se înghesuiau una într-alta căsuţele prizărite ale Nahalovkăi — sătucul minerilor, răsărit aici fără nici o rînduială : fiecare construise cum i s-a năzărit. Mai toate căsuţele erau „bojdeuci", adică nişte colibe de lut, ridicate de-a dreptul pe sol, cu ferestruici micuţe şi hornuri strîmbe. Ciubakov visa să dărîme Nahalovka şi să-i mute pe locuitorii ei în case noi... Dar cînd să ridici atîtea case noi pentru mulţimea de lume care soseşte necontenit, în număr tot mai mare ?!

Două halde se înălţau alături, lipite una de alta ca piscurile muntelui Elbrus, doar că erau negre şi încununate de instalaţii de schipuri : povîrnişurile lor fumegau de parcă s-ar fi scurs pe ele lava unui vulcan în erupţie. De fapt ardeau înăbuşit cărbunele şi sulful aruncate acolo împreună cu sterilul. Vîrfurile negre ale haldelor domneau asupra întregului ţinut din jurul minei ; dacă ai sta să le numeri ai găsi cincisprezece, ba poate chiar douăzeci. Pe lîngă mină, pe podeţul aruncat peste un braţ al Văii Rele, gonea un mic tramvai roşu, mîndria acestei aşezări muncitoreşti. Fusese inaugurat abia cu un an în urmă, ca şi drumul de la Donetk, pietruit şi el tot atunci. Cu acel prilej avusese loc o adevărată festivitate : Ciubakov ţinuse o cuvîntare, iar cel mai vechi locuitor al aşezării, moş Nikifor, tăiase panglica... Dar frumoasa necunoscută şi-o fi închipuind pesemne că drumul stă acolo de cînd lumea şi nici nu i-o fi trecînd prin minte că mai demult prin aceste locuri după ploaie se înecau caii în băltoace...

Drept în faţa lor, şi în faţa ei, scăldate în verdele-aprins al grădinilor, se întindeau şirurile căsuţelor frumos aliniate ale orăşelului care purta numele expediţiei conduse de Celiuskin. Cei trei prieteni îşi aduceau aminte că, nu demult, aici mai fusese stepă goală şi le mai răsunau în urechi discuţiile din familie despre noul proiect : statul acordă minerilor credite pe termen lung, vă ajută cu materiale şi mijloace de transport, puneţi mîna şi construiţi-vă case, tovarăşi mineri ! Greu s-au hotărît oamenii să se apuce de această treabă neobişnuită ! În primele zile nu s-au găsit nici zece amatori, apoi însă au prins gust tot mai mulţi, şi orăşelul a început să crească văzînd cu ochii. Pe vremea aceea n-auzeai vorbindu-se decît despre salvarea membrilor expediţiei Celiuskin de pe banchiză, aşa că noii aşezări i s-a zis Celiuskin, iar străzile au fost botezate cum a vrut fiecare, dar toţi aleseseră nume cu adevărat măreţe : strada Comunei din Paris, strada Socialistă, strada Revoluţiei, strada Artiom [1]... Familia Svetovilor se mută pe strada Clara Zetkin : neînfricatul discurs al revoluţionarei germane la deschiderea Reichstagului nu putea fi uitat, şi toată lumea socotea că, botezîndu-şi strada cu numele ei, aruncă o provocare fascismului şi lui Hitler, care în acele zile uzurpase puterea şi devenea dictator.

De aici din stepă, căsuţele orăşelului păreau aproape caraghios de uniforme : toate — cu trei ferestre la faţada întoarsă spre stradă, cu veranda adăugată la un capăt, cu verdeaţa firavă a merilor, caişilor şi vişinilor, care nu apucaseră încă să se înalţe. Deasupra tuturor acestora însă, la capătul şirurilor de case, apărea, impunătoare şi masivă chiar văzută de departe, uzina cocso-chimică : pe fondul aprins al apusului plutea parcă un crucişător cu patru coşuri, amestecîndu-şi fuioarele de fum gros cu norii de pe cer.

Necunoscuta privea atent toate acestea, apărîndu-şi ochii cu palma ei nearsă de soare. Dar vedea ea oare ceea ce vedeau şi dînşii ? Sau o fi strîmbînd din nas : fum, praf... Cine ştie ce poate să vadă o pasăre călătoare, sosită aici din motive pe care numai ea le cunoaşte ? !

Soarele coborî dincolo de coşurile uzinei, dunga-i aurie se stinse ; silueta femeii redeveni o siluetă oarecare. Şi, apro-

[1] *Artiom* — numele conspirativ al lui Sergheev Feodor Andreevici (1883—1921) — revoluţionar de profesie, organizator al mişcării revoluţionare în Donbas.

piindu-se de marginea orăşelului, această femeie oarecare îşi duse mîinile pîlnie la gură şi strigă prelung :

— Galiin-ka ! Galiia-a !

Rochia cea albă sclipi prin dreptul ulucilor şi se pierdu într-o ulicioară.

Saşa îşi aruncă privirea la ceas. Probabil că Liuba s-a şi întors acasă.

— În sfîrşit, am dat de voi ! răsună pe aproape un strigăt vesel şi, răsărind ca din pămînt, se repezi spre ei un băieţel pirpiriu de vreo doisprezece ani.

Picioarele lui desculţe călcau vitejeşte peste iarbă, peste urzici, peste ciulini.

— Ce vrei ? îl întrebă Palka, fără să-l privească.

Băiatul nu se aşteptase la o asemenea primire. Bucuria de pe chipul lui se şterse, îşi întoarse capul de la ei şi nu se mai osteni să le prindă pasul.

— Spune, ce-i, Kuzka ? îl întrebă prietenos Saşa, lăsîndu-şi mîna pe umerii lui.

Kuzka se smuci de sub îmbrăţişarea acestei mîini : Saşa era logodnicul Liubei, sora lui Kuzka, aşa că bunăvoinţa viitorului său cumnat n-avea preţ în ochii lui. Ca şi ceilalţi, nici Saşa n-avea nevoie de el : uite, discutau ceva, o problemă de-a lor, şi cum l-au văzut pe el, au amuţit...

— Nu-i nimic, totul e-n ordine, victime nu-s ! strigă mînios Kuzka şi, şuierînd amarnic, o luă la goană, ferindu-şi ba un picior, ba celălalt de înţepătura spinilor.

— Mergem la Kuzmenkovi ? propuse Saşa.

— Ce rost are ? întrebă batjocoritor Palka.

Şi porniră cîteşitrei în urma lui Kuzka.

2

Băiatul trecu ca viforul pe lîngă bordeiele Nahalovkăi şi se înfundă într-o ulicioară de la marginea orăşelului Celiuskin, unde jucase adineauri *gorodki* [1] cu băieţii, dar nici unul din prietenii lui nu

[1] Joc popular, asemănător cu popicele.

se mai afla acolo. Liniile care marcaseră porţile erau acum pe jumătate acoperite cu praf.

Kuzka le mai bătuci cu tălpile goale şi o zbughi mai departe haihui, încercînd să-şi potolească năduful.

A făcut o prostie, s-a băgat peste oameni tocmai cînd discutau de-ale lor ! Ei da, a greşit ! Dar Palka prea face pe nebunul ! Auzi vorbă : „Ce vrei ?"... Lipatov, că e şef de sector, ba chiar şi membru al comitetului de partid, şi uite că nu-şi dă aere, iar Saşa, deşi se ţine scai de Liuba, ştie şi povesteşte lucruri foarte interesante. „Al doilea cincinal e cincinalul chimiei" — de ce ? Pentru cincinal dau bătălii minerii. Pentru cincinal a fost zăgăzuit Niprul. Atunci, unde-i chimia ? Saşa întreabă : „Dar tu ştii că nasturii se fac din caş ?" Toate cîte sînt pe lume le ştie Şaşa. Dar Palka de ce să se ţină aşa de grozav ? Mama spune că era „o belea, nu alta" şi că-l alunga cu nuiaua de lîngă uluci : „Nikita îşi face lecţiile, nu-l mai fluiera !" Dar Nikita sărea gardul la el. Băieţii făceau tot felul de şotii ca să-i sperie pe îndrăgostiţi în parc, ba odată au dat drumul unui şobolan viu, printr-un burlan, drept la picioarele unui pîlc de fetiţe. Tatăl lor îl certa : „Rea tovărăşie ţi-ai găsit, Nikita !" Tovărăşia asta era Palka, despre el era vorba. Şi acum, ia te uită ce serios s-a făcut !

Şi-i mai este necaz pentru că Palka e totuşi un băiat straşnic. Şi ceilalţi doi, Saşa şi Lipatov, la fel. De la nimeni nu auzi atîtea, nimeni nu discută aşa de aprins despre cele mai diferite lucruri. Şi ce i-ar deranja dac-ar asculta şi el, Kuzka, ce vorbesc ei ?

Nimeni nu-l înţelege pe Kuzka, nici mama. Atîta ştie : „Pe unde-mi umbli teleleu ?", „Iar ţi-ai rupt cămaşa !", „Ce-mi stai cu ochii la stele, repede-te pînă la băcănie !" Dar Kuzka nu umblă teleleu şi nici nu stă cu ochii la stele. El cugetă. Ascultă. Citeşte tot ce-i cade în mînă şi mai cu seamă ziarele. Ceilalţi băieţi spun că ziarele sînt plicticoase, dar Kuzka nu-i de acord cu ei : el găseşte întotdeauna lucruri importante acolo. A fost demascat un sabotor... La decolare, un avion-şcoală a suferit o avarie. S-a defectat trenul de aterizare. I s-a rupt şasiul. Pilotul a ieşit de şase ori din carlingă să-l dreagă, şi pînă la urmă a aterizat pe o singură roată. La Magnitka a fost „încălzit" adică pus în funcţiune un nou furnal. Ciudat mai sună : „A fost încălzit"... În Arctică, exploratorii au prins astă-iarnă şi au domesticit un pui de urs alb... Locotenentul-major Filonov, pe o motocicletă „Krasnîi

Okteabr", a executat cu ajutorul unei trambuline un salt de 7 metri, apoi de 10, apoi de 13 metri... Grănicerii au prins o bandă de spioni şi diversionişti...

Şi naiba ştie de ce, toate lucrurile interesante se petrec tocmai acum, cînd Kuzka n-o poate lua din loc. Kuzka n-avea de gînd să se facă miner, pe el îl atrăgeau meseriile cele mai neobişnuite : scafandru, alpinist, explorator de vulcani. Dar dacă s-ar face miner, ca fratele lui, Vovka, le-ar trînti el un record mai dihai ca Stahanov ! Nu l-ar mai ajunge nimeni din urmă !

Sigur, dacă n-are omul decît doisprezece ani, toată lumea îl ia peste picior. Şi toate gîndurile, toate problemele şi le discută numai între ei. El atîta aude din gura lor : „Tu ce te tot învîrţi pe aici ?", „Treci la culcare", „De ce mi-ai luat cartea, ce modă-i asta să-mi iei cărţile ?" Lui Kuzka însă îi plac cărţile pe care le citesc cei mari. Nu le prea înţelege, dar cu atît mai pasionant este să chibzuieşti asupra lor, căutînd să le pătrunzi înţelesul. Şi-i mai place lui Kuzka să asculte cum vorbesc tată-său şi Lipatov, despre Hitler şi despre „derbedeii" de fascişti italieni, să audă din ce cauză îşi vor frînge gîtul ; şi argumentele lor i se par atît de convingătoare, încît se şi minunează cum de înţeleg ei, tată-său şi Lipatov, atît de bine toate problemele, în timp ce aceia care „îşi vor frînge gîtul" habar n-au...

S-o ia spre casă, sau ba ?

Înainte de a ajunge la portiţa casei sale, Kuzka zări o fetiţă în rochie trandafirie, cocoţată pe gardul casei Panfilovilor. Cum nu se poate mai liniştită, ea trăsese spre dînsa o ramură de vişin şi o cerceta cu toată luarea-aminte. Ce-o fi văzut acolo ? Şi cine-o fi fetiţa asta cu fundă mare în părul roşcovan, zburlit, în rochie cu volănaşe şi-n şosete albe ?

— Hei, nagîţ moţat !

Fetiţa nici nu tresări, nici nu se sinchisi, ci doar întoarse veselă spre el capul şi îşi arătă faţa bucălată, mînjită cu vişine.

— Ce-i, îţi pare rău ?

— Ia dă-te jos de-acolo !

Fetiţa nu se dădu jos. Îşi aruncă în gură cîteva vişine şi scuipă sîmburii spre băiat. Dar în aceeaşi clipă primi o lovitură puternică peste picioare şi se prăbuşi jos de pe gard. Pesemne că Kuzka nu-şi cîntărise bine lovitura, căci fetiţa căzu aşa de rău, că rămase lată şi scînci jalnic. Puţin cam speriat, Kuzka strigă doar aşa, ca să prindă inimă :

— Poftim, acum pun-te pe bocit !

Fetiţa sări însă în picioare, ca împinsă de un resort, îşi şterse faţa de colb şi-i răspunse dispreţuitor, fără nici o lacrimă în ochi :

— Ba vezi să nu ! Chiar că o să plîng pentru orice mucos !

Dacă ar fi fost o fetiţă de prin partea locului, din aşezarea lor, ar fi ştiut el Kuzka să-i dea peste nas. Dar orăşeanca asta gătită, neaşteptat de isteaţă, avea ceva care-l făcu să se ţină în frîu. Şi în loc să-i ardă o scatoalcă, Kuzka pufni în rîs şi-i spuse împăciuitor :

— Ia te uită ce vitează e !

Fetiţa îi clipi strengăreşte şi-l întrebă tot atît de împăciuitor :

— Dar vişinele ale cui sînt ? Ale voastre ?

Atunci băiatul făcu un salt, prinse ramura vişinului şi, aplecînd-o spre ea, o îmbie mărinimos :

— Pofteşte !

Se vede însă că fetiţa se săturase mai înainte, sau, mai ştii, poate că tocmai poftirea prietenească îi tăiase orice chef de vişine. Zîmbind cochet cu buzele-i umflate, ea culese numai două perechi de vişine şi şi le atîrnă cercei la urechi. Ochii îi erau întunecaţi şi lucioşi ca şi vişinele. Sucul liliachiu se uscase pe mutrişoara ei gingaşă şi bucălată.

— Tu de unde ai mai răsărit ?

Fetiţa arătă din cap spre orăşelul lor.

— Eşti venită de la oraş ?

— Îhî !

— De unde ?

— De la Moscova. Chibzui o clipă şi continuă cu un aer important : După ce o să ne terminăm treburile aici, plecăm mai departe la Suhumi.

Dar ce treburi aveţi, mă rog, pe aici ?

Fetiţa îl învălui cu o privire mîndră şi răspunse dintr-o suflare :

— Am venit pentru o consultaţie. Dar numaidecît, ruşinîndu-se, adăugă : Adică tata, că noi sîntem cu el...

— Da' el cine-i ?

— El e profesor universitar.

— Pro-fe-sor uni-ver-si-tar ? Şi tu furi vişine de prin grădinile oamenilor ! Halal profesoară !

Fetiţa tuşi surd şi şopti confidenţial :

— Şi tata a furat vişine. Şi mere.

La această dovadă de încredere, Kuzka răspunse şi el cu aceeaşi încredere :

— Şi eu la fel. Apoi întoarse vorba la ceea ce-l interesa : Şi în care ştiinţă e el profesor ?

— În chimie. Tăcu o clipă şi adăugă : Geo.

Asta el n-o mai înţelese, dar se sfii să întrebe.

— Chimia este astăzi lucrul cel mai important. Pentru cincinalul în curs...

Fetiţa dădu din cap fără prea multă convingere şi întrebă la rîndul său :

— Dar voi ce sînteţi ?

— Noi sîntem mineri. Şi tata, şi fratele.

— Un singur frate ai ?

Kuzka tăcu o clipă, apoi răspunse fără chef :

— Doi.

— Ce noroc pe tine ! Eu n-am nici unul... Şi al doilea ce-i ?

— Ce-i, ce-i ! Prea vrei să le ştii pe toate !

Undeva, în spatele caselor, se auzi — cînd de aproape, cînd mai de departe — un glas de femeie strigînd pe o oarecare Galina : „Gali-i-a"... Te pomeneşti că pe ea o strigă ? Dar fetiţa nu se sinchisi.

— Şi în ce clasă eşti ?

— Într-a VI-a... intru.

— Eu într-a III-a... intru.

Kuzka tocmai îşi spunea că fetiţa e puştancă rău, cînd „puştanca" se dădu mai aproape şi-i propuse fără ocolişuri :

— Hai să fim prieteni, vrei ?

Băiatul se gîndi că, oricum, halal să-i fie, nici de bocit n-a bocit şi în general ştie să se poarte ; dar în loc să-i răspundă, întrebă :

— Cum zici că te cheamă ?

— Galina. Dar pe tine ?

— Kuz... Konstantin.

— Dar kuz... ce-nseamnă ?

— Aşa-mi spun băieţii, Kuzka. Kuzmenko e numele nostru.

— Am să-ţi spun şi eu tot Kuzka, s-a făcut ?

— N-ai decît !

— La hotel e o plictiseală de moarte ! Nu-i nici un copil, în hol am văzut un pian, dar nu ne dă voie să cîntăm. Vino la noi, să vezi ce albume are tata ! Colorate. Vii ?

— Cum să viu aşa, netam-nesam ?

— Vii, şi gata... Tu în casa asta stai ?

— Nu ! Uite într-aia de colo, unde-i stejaru, vezi ? Dar albumele alea ce fel sînt ?

— Ştiinţifice, răspunse Galina cam enigmatic.

Pesemne că nu citise nici ea nimic, ci doar se uitase la poze.

Kuzka începu să se grozăvească :

— Să ştii că eu am urmărit două zile un sabotor.

Ochii fetiţei se făcură mari şi rotunzi, iar gura i se făcu mică şi rotundă : asta da, e ceva !

— Da' tu ce-ai crezut : degeaba se tot scrie în ziare despre vigilenţă ?

Galina tăcea descumpănită : ea nici nu se gîndise la asta şi nici de citit nu citise nimic.

— Şi ce făcea ?

— Nu făcea nimic. Umbla, se uita. Avea şi un aparat fotografic. I-am stricat două clişee. I le-am voalat cu un ciob de oglindă.

Nu se grăbea să dea amănunte ; se bucura văzînd cît o uimise pe fetiţă povestirea lui.

— Şi ce fotografia ?

— Bordeiele, spuse Kuzka dispreţuitor. Adică se prefăcea că fotografiază bordeiele rămase de la vechiul regim. Dar dincolo de ele se vedea uzina, pricepi ?

— Pricep... Şi pe urmă ?... L-au arestat ?

— Nu, a intrat ca-n pămînt. S-a urcat în tramvai, şi dus a fost. Am umblat şi în oraş să-i dau de urmă, dar nu l-am mai găsit.

Sfîrşitul povestirii a ieşit mult mai puţin interesant ca începutul. Kuzka o simţi şi singur, dar expresia de pe faţa fetiţei i-o dovedi din plin. Galina se mai uită o dată roată în jurul ei : ca să-şi întipărească în minte locurile.

— Adică tu stai într-aia cu stejarul, nu ? Mîine după masă am să viu la tine, ne-am înţeles ? O să te fluier.

— O să mă fluieri ? !

Fetiţa îşi băgă două degete în gură şi fluieră asurzitor — nu mai rău ca băieţii. Şi deodată, de după case răsună iarăşi glasul de femeie :

— Ga-a-lin-ka ! Ga-ali-a !

Galinka îşi netezi părul, fără prea mare folos, apucă funda cu o mînă şi smuci cu cealaltă şuviţa de păr pe care era înnodată, ca să-i redea locul ce l-o fi avut mai înainte.

— Ţi-e toată faţa mînjită de vişine.

— Ei şi !
— Şi eşti fălcoasă.
— Semăn cu tata. Şi tata e fălcos.
— Pe tine te strigă ?
— Da' pe cine ? !

Răspunse la chemare de vui toată strada : „Vi-iu !" şi, fără să-şi ia rămas bun, o luă la goană, stîrnind nori de praf în urma ei.

3

După ce trecură pe pietre peste mîlul negru din fundul văiugii care se desprindea din Valea Rea, cei trei prieteni urcară coasta spre o bojdeucă de lut, agăţată chiar pe povîrniş.

— Mai trăieşti, băbuţo ! cîntă Lipatov.

Saşa zăbovi cîteva clipe, cercetînd din ochi bordeiul, cuptorul de vară de lîngă el, căzut într-o rînă, cu coşul strîmb, şi tufa deasă de măceşi în plină floare.

— Înfloreşte mereu, observă Saşa încruntîndu-se şi plecîndu-şi capul în piept ca în faţa unui mormînt.

Pe vremuri, cînd nu era decît un ţînc, ura din tot sufletul acest bordei prăpădit şi nu putea să sufere pe bătrînul cel ciudat care locuia acolo. Bătrînul era îngrozitor de slab, vînos şi avea nasul nemaipomenit de ascuţit. Mîinile lui, cu degete lungi, nu-şi găseau astîmpăr, de parcă s-ar fi pregătit într-una să înşface şi să strîngă ceva nevăzut. În cătun, la Nahalovka, bătrînul era socotit cam „zurliu", băieţii se ţineau după el rîzînd, şi Saşa fu îngrozit aflînd într-o bună zi că „zurliul" îi este unchi. După înmormîntarea mamei sale, băiatul se pomenise prins de mîna puternică a unchiului, care-l dusese la el în bordei.

Ce om curios moşneagul ! Era unul dintre cei mai vechi mineri din cătun. În tinereţe băuse mult de tot, şi numai întîmplarea făcuse să scape teafăr din marea catastrofă de la Donetk, cînd în urma exploziei gazelor s-a prăpădit în mină un schimb întreg, cinci sute treisprezece oameni. Catastrofa s-a petrecut într-o luni. Beat de cu sîmbătă şi plecat să-şi continue cheful în satul vecin, unchiul lui Saşa nu s-a întors

acasă decît marţi, cînd soţia lui se socotea de mult văduvă. De atunci a început să bea şi mai vîrtos, mîngîind sticla şi şoptindu-i duios :

— M-ai salvat, scumpo ! M-ai scăpat, iubito !

În ce împrejurări şi din ce pricină l-a lăsat nevasta, nu ştia nimeni prea bine. Cînd s-a mutat Saşa la unchiul său, bătrînul stătea singur, aproape că nu mai bea de loc şi nu mai lucra în mină : era bolnav de silicoză. Zile de-a rîndul citea, filozofa sau născocea cîte ceva. Într-o vreme s-a hotărît să cultive măceşi şi a răsădit cîteva tufe pe lîngă bordei. Îngrăşa pămîntul, stropea tufele cu o soluţie numai de el ştiută, reteza ramurile, păstrînd doar bobocii cei mai mari, şi în fiecare dimineaţă alerga nerăbdător ca un copil, să vadă dacă nu s-a produs multaşteptata minune şi n-a înflorit vreun trandafir din bobocii de măceşi... Citise undeva despre plantele medicinale. Ideea îl pasionase. Începuse să caute prin stepă nişte ierburi tămăduitoare, necunoscute în medicină; le fierbea, le punea la macerat în votcă, inventa tot felul de amestecuri ciudate şi căuta să-l convingă pe Saşa că se va vindeca şi singur, ba că are să-i vindece şi pe alţii, mai bine ca toţi doctorii din lume. Într-o bună zi declară sus şi tare că i-a venit mintea la cap şi că de acum înainte se va ocupa de o treabă serioasă, pentru ca Saşa să aibă posibilitatea să înveţe. Timp de două zile a tot zugrăvit o firmă uriaşă :

PRIMESC LA REPARAT ÎNCĂLŢĂMINŢI DE TOT FELUL
VULCANIZEZ GALOŞI LIPESC — SPOIESC TINGIRII

La început, în cătun s-a cam rîs de noua trăsnaie a „zurliului", curînd însă o fată rotundă la faţă, cu părul împletit într-o coadă lungă, i-a adus într-o bocceluţă patru perechi de ghetuţe de copil, tare prăpădite — ghetuţele familiei Kuzmenko — şi i-a spus :

— După ce le reparaţi pe astea, mama o să vă trimită şi ghetele lui tata.

După Kuzmenko începură să-i aducă şi alţii încălţămintea uzată, dar reparaţiile le făcea, ca vai de lume, Saşa ; bătrînul se mulţumea să dea doar sfaturi. Era prezbit : cuişoarele i se topeau în faţa ochilor, peticele se aşterneau anapoda. Cratiţele şi găleţile găurite se adunau cu duiumul, dar bătrînul tot n-a învăţat să le lipească ; le lipea cu cazană mare Saşa, după ce se întorcea de la şcoală, iar unchiu-său se tot învîrtea în jurul lui, dădea din mîinile-i lungi şi vînoase şi filozofa.

— Lumea, zicea el, e împărţită în două : vampirii de o parte, şi oamenii muncitori de cealaltă. Cînd pe întreg pămîntul vampirii vor fi nimiciţi, mai luminos ca soarele va străluci geniul omenirii...

— Eu mi-am bătut joc întotdeauna de burta plină, mai spunea bătrînul, fă şi tu aşa. Lucrul cel mai de preţ este gîndirea omului, asta s-o cultivi, Saşa !...

Cînd unchiul său a căzut la pat, Saşa a părăsit şcoala şi a intrat în mină, la staţia de pompare. Noaptea, bătrînul nu mai avea somn şi era chinuit de tuse. Saşa trebuia să şadă lîngă el şi să-i citească filă după filă : ascultînd, bolnavul uita să tuşească. Fata lui Kuzmenko, Liuba, îi aducea ba o supă de carne, ba puţin lapte. Într-o zi, fata îi spuse lui Saşa că tatăl ei propune ca bătrînul să fie internat la spital. Saşa n-ar fi avut nimic împotrivă, era obosit la culme, dar, ştiind că unchiul său se teme de spital, se arătă neînduplecat : bătrînul se simte mai bine acasă, răspunse el, are şi aer, şi un nepot care să-i citească.

— Da, dar tu lucrezi ! şopti Liuba.

Saşa răbufni, întărîtat :

— Vreţi să-mi luaţi beleaua de pe cap ? Tot e ţicnit moşneagul, vă spuneţi voi, las' să moară ! Dar vezi că nu-i ţicnit de loc. Doar că... doar că tot ce aştepta de la viaţă i-a ieşit pe dos, asta e !

Lucrul acesta îl înţelesese Saşa într-o noapte, stînd de vorbă cu bătrînul. Tot ce aşteptase de la viaţa asta i-a ieşit pe dos... şi iată-l ajuns la capătul ei.

Acum unchiu-său era mort de mult. De mult şi-a terminat Saşa şcoala medie serală, apoi institutul... dar de cîte ori trece pe lîngă bordeiul bătrînului, tot se mai întristează, gîndind la viaţa aceea care n-a ieşit cum trebuie. Şi se simte vinovat fără vină.

Bordeiul rămăsese în urmă, şi o dată cu el se destrămară şi amintirile.

După cocioabele din Nahalovka, prăpădite şi împrăştiate fără nici o noimă, orăşelul Celiuskin părea deosebit de larg şi arătos. Fiecare dintre căsuţele-tip avea o faţadă aparte. Unii o înfrumuseţaseră cu stîlpi meşteşugit ciopliţi, alţii îşi vopsiseră obloanele în două culori, ici veranda sclipea cu geamuri multicolore, colo era adăugat un pridvor cu coloane îmbrăcate în viţă-sălbatică...

Casa Svetovilor nu era în rînd cu celelalte, ci tocmai în fundul parcelei. Pînă la ea ducea o cărare frumoasă, umbrită

de meri tineri şi mărginită pe amîndouă părţile de straturi de legume — aşa hotărîse sora lui Palka Svetov, care vedea de treburile casei şi tot ea, nu mama lor, „ducea greul". Fuseseră mutaţi aici din căminul muncitoresc, şi conducerea minei îi ajutase să construiască în memoria lui Kiril Svetov, care căzuse luptînd pentru revoluţie. Tot Katerina luase şi împrumutul, pe numele ei, apoi sădise pomii şi straturile de legume, ţinîndu-se de capul fratelui său ca să care apă de la cişmea, să ude grădina !

Aruncînd o privire peste gard, ca să vadă dacă soră-sa nu-i cumva în grădină, Palka trecu strada împreună cu prietenii spre casa familiei Kuzmenko.

Era casa cea mai dichisită din orăşel, ba chiar şi din împrejurimi. Printre căsuţele fără etaj din bazinul Doneţului o deosebeai îndată prin aceea că avea un cat în plus — o mansardă cu un balcon curăţel, care cuprindea cu balustrada lui trunchiul unui stejar bătrîn şi gros, de-ai fi spus că stejarul şi căsuţa se îmbrăţişează. Cînd s-a început construcţia, copacul a fost cruţat, şi în jurul casei n-a rămas o palmă de loc nesădită, iar mai tîrziu, cînd Vovka s-a ridicat mărişor şi a vrut să-şi afle un refugiu cît de cît ferit de gălăgia frăţiorilor săi, pe pămînt n-a mai avut loc să-şi ridice o cămăruţă, aşa că a încălcat datina, cum spunea maică-sa, şi s-a cocoţat în pod. Arătoasă era şi curtea din jurul casei — nicăieri nu apucase liliacul să se dezvolte ca aici, nicăieri nu erau atît de stufoşi pomişorii şi tufele de zmeură. Vecinii arătau din cap spre gospodină : te pui cu ea, asta-i slăbiciunea ei, din zori pînă-n noapte îşi caută de lucru prin grădină ! Alţii mormăiau cu invidie : „Păi dacă au cişmeaua în curte şi stropesc într-una !" Ţevile fuseseră trase, şi cişmeaua fusese instalată chiar de Kuzma Ivanovici cu feciorii săi, ca să n-o mai vadă pe Xiuşa lui cărînd apă cu cobiliţa.

Gospodina era pe-afară şi acum. Stătea în picioare pe un scăunel şi lega o creangă de cais ce dădea să intre pe fereastră.

— A-a, băieţii noştri ! se bucură ea cu glas tare, zărindu-i.

Era mică de stat şi trupeşă, bine strînsă într-o rochie albastră cu buline mici. Avea o faţă plăcută şi vioaie, de felul acelora care rămîn multă vreme tinere — doar să i-o cruţe necazurile.

— Noroc, Xiuşa Kuzminişna ! îi strigă Palka, numind-o cu porecla prietenească şi totodată respectuoasă pe care cunoscuţii o foloseau pentru toţi membrii familiei lui Kuzma Ivanovici.

— Rătăcisem prin zăvoi şi ne-au adus picioarele la voi ! îi bătu în strună Lipatov. Bucuroşi de oaspeţi ?

Numai Saşa se înclină cuviincios în faţa viitoarei sale soacre :

— Bună seara, Axinia Petrovna.

— În casă nu prea aveţi ce face ! răspunse glumeţ gazda. În grădină e mai interesant pentru voi.

În grădina de legume munceau aplecate peste un răzor două fete. Două cozi groase — una neagră, alta bălaie — cădeau grele peste mînecile unor cămăşi ucrainene brodate în culori vii. Două perechi de mîini pliveau cu grijă un strat de varză. Să fi absorbit oare această muncă chiar toată fiinţa celor două harnice grădinăriţe, ca să nu audă vocile oaspeţilor, sau se supuneau doar asprelor rînduieli ale mîndriei lor de codane ? Saşa ridică o pietricică şi o aruncă uşurel în stratul de varză. Fetele ţipară într-un glas, se întoarseră cu faţa spre casă şi izbucniră în rîs. Una dintre ele nu-şi mai putu ţine firea şi alergă în întîmpinarea oaspeţilor, prinzîndu-şi după ureche o şuviţă îndărătnică de păr bălai.

De îndată ce s-a dezlipit de lîngă prietena ei, fata a uitat cu totul regulile jocului. Dînd cu ochii de Saşa, pe chipul ei rotunjor şi simplu, încă tinerel de tot, apăruse o bucurie atît de deplină şi fără ascunzişuri, încît Lipatov şi Palka se fîstîciră şi o şterseră grăbiţi după colţul casei.

Orele de sîmbătă după masă fuseseră folosite, după cum se vedea, din plin : vişinii şi caişii tineri erau săpaţi şi stropiţi, tufele de zmeură — legate şi stropite şi ele. Hîrleţele se odihneau, înfipte alături în pămînt, stropitorile se uscau răsturnate cu fundul în sus, iar săpătorii — tatăl şi fiul — se spălau de zor la cişmea.

Amurgul colora în trandafiriu spinările şi braţele lor dezgolite. Amîndoi aveau trupuri musculoase şi bine făcute, deşi unul era mai înalt şi mai zvelt, iar celălalt — mai lat în spate şi mai îndesat. Kuzma Ivanovici termină primul, îşi frecă bine corpul cu un prosop, îşi puse o cămaşă curată şi, îndată ce trunchiu-i vînjos dispăru sub cămaşă, îi ieşiră la iveală mai cu osebire faţa brăzdată de cute bătrîneşti şi mustaţa căruntă.

— A-a, muşchetarii ! Da' pe-al treilea unde l-aţi ascuns ?

Şi, fără să mai aştepte răspunsul, îl luă la braţ pe Lipatov şi porni cu el spre casă, grăbindu-se să-şi aprindă luleaua şi să spună ce-l preocupă.

— Nu, zău, Mihailîci, cum îţi place ospitalitatea asta englezească ? Ribbentrop a fost invitat la moşia lordului Lon... Lon...

— Londonderry.

— Da-da ! S-au înhăitat cu fasciştii, se ploconesc în faţa lui Hitler, iar Chamberlain şi Churchill cer intensificarea înarmărilor. Tu ce zici despre asta, hai ?

Vovka tot mai smiorcăia şi pufnea la cişmea : Palka turna apă din belşug peste spinarea lui lată, care se cutremura sub şuvoaiele reci.

Rămasă singură, fata cealaltă lăsă lucrul, îşi dezdoi spinarea şi, înălţîndu-şi corpul puternic şi zvelt, porni agale spre tinerii de la cişmea. Ochii ei negri se uitau la băieţi cu îndrăzneală şi veselie.

— Ei, ţi-ajunge, Vovka ! spuse ea şi suci robinetul. Ai să prinzi igrasie.

Vovka îşi întoarse spre ea obrazul înroşit de apă, fluturînd un zîmbet sfios, zîmbetul tipic al Kuzmenkovilor.

— Şi-o să-ţi pară rău ?

— Să n-ai nici o nădejde, se vîrî în vorbă Palka. Fata asta are o inimă de fier — de fier ruginit.

— Tu să taci cînd vorbesc oamenii mari.

Amîndoi zîmbiră şăgalnic, şi deodată se văzu clar cît de mult semănau unul cu altul. Fata era Katerina, sora lui Palka.

— Ai greşit portiţa, îl necăji ea pe frate-său, a ta e peste drum şi mai la dreapta.

— Repet şi eu greşelile tale, răspunse Palka şi-l înghionti pe Vova, care-şi acoperea, stînjenit, pieptul cu un prosop. Nu cumva ştii tu de dragul cui aleargă ea încoace să plivească grădina voastră, cînd a ei e năpădită de bălării ?

Vova surîdea tăcut şi urmărea cu priviri de îndrăgostit mişcările sigure şi pline de graţie ale Katerinei. Fata îşi spălase mîinile, şi acum bea apă din palmele făcute căuş, lăsînd să picure pe pămînt stropi sclipitori.

— Dă-mi şi mie un colţ de prosop, se rugă Katerina scuturîndu-şi mîinile ude.

— Stai să ţi le şterg eu... Vai, cum te-ai zgîriat !

— Am cules mure în văiugă.

— Fără mine ? Ţi le culegeam eu pe cele mai de sus.

— Crezi că singură n-am ajuns pînă la ele ?

Palka se simţi cam de prisos. Se întreba dacă s-o mai cicălească puţin pe soră-sa, sau nu face... Dar seara era atît de frumoasă, amurgul sclipea atît de auriu, o lumină care nu

datora nimic soarelui strălucea atît de aprins pe chipurile amîndurora în timpul acestui dialog în aparenţă neînsemnat. încît Palka simţi că-l roade invidia. O luă încetişor spre verandă şi se aşeză pe o treaptă a scării, alături de Lipatov şi de Kuzma Ivanovici, care, fumîndu-şi pipele, ajunseseră mai demult la concluzia că Anglia încurajează fascismul german şi prin aceasta îşi sapă propria sa groapă.

— Liuba, Katerinuşka, puneţi masa ! strigă Kuzminişna, din bucătăria de vară. Pavluşa, deschide uşa la pivniţă ! Vova tată, aşezaţi-vă la masă şi poftiţi-i şi pe oaspeţi ! Kostea, tu pune samovarul, să-l aud cum cîntă !

— Pentru fiecare a găsit cîte o treabă, spuse Kuzma Ivanovici şi îşi scutură luleaua. Să mergem, dacă aşa-i ordinul.

Peste cîteva minute, toată lumea era pe verandă, în jurul mesei, pe care trona victorios, scăpînd prin grătar pe tăviţă mici tăciuni roşii, „înălţimea-sa samovarul", cum îl botezase Lipatuşka. Lipatov era de mult un obişnuit al casei — îşi începuse viaţa de miner sub îndrumarea lui Kuzma Ivanovici, iar acum lucrau laolaltă : un inginer tînăr şi un maistru cu mare experienţă. Lipatov adusese în casa aceasta pe prietenii săi de la institut care-l ajutau să-şi însuşească tainele chimiei. Acum Saşa era şi el de-ai casei, nunta fiind hotărîtă pentru luna august. La mare cinste se găsea acolo şi Katerina : toată lumea voia s-o vadă intrată în familie ca soţie a lui Vova. Ea însă tărăgăna lucrurile, rîdea, glumea.

Numai Palka se mai simţea aici oarecum stînjenit. Era prieten cu Vova şi ţinea la el chiar mai mult decît ţinuse pe vremuri la fratele lui mai mic, Nikita. S-ar fi zis că vechile greşeli ale lui Palka erau date uitării... Dar putea el să uite că, adîncindu-se în problemele ştiinţei, înlăturase ca pe o piedică prietenia sa cu Nikita, care se lăsase de şcoală şi de muncă ? De atunci Nikita devenise necazul familiei...

Familia Kuzmenko era una dintre cele mai respectate familii din ţinutul acesta minier. Kuzma Ivanovici lucra în mină de peste treizeci de ani, aici participase la două revoluţii, de aici pornise să lupte împotriva lui Denikin şi a diferitelor bande, apoi lucrase la reconstrucţia minei, la exploatarea cărbunilor pentru refacerea economiei republicii, şi tot aici intrase în partidul bolşevicilor. Familia era respectată şi datorită copiilor Vovka şi Liuba. Doar Nikita...

De obicei nimeni nu pomenea de Nikita, ca să nu-l vadă pe Kuzma Ivanovici posomorîndu-se şi ca să nu se întristeze

Xiuşa Kuzminişna. Astăzi însă, tocmai ea aduse vorba despre el :

— Am primit o scrisoare de la Nikita !

— Nu-i nimic deosebit în scrisoarea aceea ! bombăni Kuzma Ivanovici, încruntînd din sprîncene. Cînd s-o întoarce, o să vedem.

— Totuşi e interesant, stărui cu glas vinovat Kuzminişna şi scoase din buzunar o scrisoare.

În primăvară, pierzînd speranţa să-şi mai poată struni feciorul, Kuzma Ivanovici, cu ajutorul Annuşkăi Lipatova, îi făcuse formele de angajare ca muncitor necalificat într-o echipă de prospectare geologică. Mitrofanov, şeful echipei de prospectare, cu care Kuzma Ivanovici luptase împotriva bandelor albe, primi o rugăminte secretă : „Pune mîna pe cnut, strînge-l şi-n menghină, dar ţine-l în frîu — de tată-său s-asculte n-a vrut, lasă s-asculte de cnut..." De atunci Nikita nu le scrisese decît o carte poştală, şi acum scrisoarea asta.

Kuzminişna citea triumfătoare numele tuturor celor de faţă, cu salutările glumeţe adresate fiecăruia :

— „...şi o mai salut pe Katerina ; trag nădejde că limba ei cea ascuţită s-a mai tocit. Iar lui Vovka să-i transmiţi..." Bine, aici am să sar ce scrie, spuse ea înţelepţeşte, clipind din ochi spre Katerina. „Iar pe măicuţa mea cea mică..." Mare obraznic ! „...pe măicuţa mea cea mică o salt în sus şi o sărut pe amîndoi obrajii..." — şi izbucni într-un rîs tineresc, fericită de vorba alintătoare a feciorului.

— Cum o duce, s-a deprins ? întrebă Palka.

— „Dacă vom izbuti să venim acasă, cum ni-e gîndul, la întoarcere am să-l iau cu mine încoace pe Kuzka, barem pentru o săptămînă, să vadă şi el cum se lucrează la turlele de foraj şi să afle pe ce-i calcă tălpile..." Înseamnă, deci, că s-a deprins acolo, n-am dreptate ? întrebă Kuzminişna cu speranţă în glas şi îşi plimbă privirile de la unul la altul, implorîndu-i parcă să-i confirme speranţa : da, s-a deprins acolo, a îndrăgit turlele acelea de foraj şi vrea să-l ia şi pe frăţiorul lui să i le arate...

— Am să mă duc neapărat ! sări Kuzka.

— „Iar de venit, o să venim îndată ce se va repara maşina. Poate chiar sîmbăta asta, sau, dacă nu, sîmbăta viitoare — tovarăşul Mitrofanov vrea să mai stea de vorbă cu tata..."

Lipatov aştepta cu sufletul la gură, doar-doar o auzi o vorbă despre Annuşka lui, dar Kuzminişna împături scrisoarea : pesemne că nici nu se pomenea acolo de Annuşka.

— Dacă era pe sîmbăta asta, ar fi trebuit să fie aici, spuse Kuzma Ivanovici şi aruncă o privire în stradă prin frunzişul des.

Pe stradă era linişte, ici şi colo clipea cîte o luminiţă, din grădiniţele vecine răsunau voci înfundate : beau ceai oamenii, se odihnesc.

— Vin cu maşina, deci acu' trebuie să pice, gîndi Lipatov cu glas tare.

Şi deodată răsună de departe un claxon strident, ciudat de răguşit, şi pe frunzişul întunecat al grădinii se aşternură cele două fîşii luminoase ale farurilor.

4

Maşina care se oprise la portiţă era o construcţie fistichie : o cabină înaltă ridicată pe roţi de tipuri diferite, acoperită cu o prelată în care erau prinse nişte ferestruici strîmbe. Zgomotul strident de claxon se datora unei trompete ciudate, semănînd cu o pîlnie de gramofon.

Uşa cabinei se împotrivi ce se împotrivi, dar pînă la urmă se dădu în lături zdrăngănind şi făcu loc să coboare unui bărbat osos, cu capul ras, ajuns la acea vîrstă nedefinită cînd omului i se poate da deopotrivă şi patruzeci, dar şi şaizeci de ani. Îndreptîndu-şi satisfăcut spinarea şi dezmorţindu-şi picioarele înţepenite, el cercetă din ochi grupul care-l întîmpina şi, recunoscînd obrazul căutat, întinse bucuros braţele înainte.

— Kuzmici ! Dragul meu ! Ia te uită cum te-ai schimbat ! Patriarh, ai ?

Se îmbrăţişară şi se sărutară de trei ori, după datină.

— Unde ţi-s buclele, Matvei Denisovici ?

— I le-am lăsat lui fiu-meu în folosinţă, parcă-i mai răcoare fără ele.

Şoferul maşinii, aplecat peste uşiţa deschisă, urmărea cu o umbră de zîmbet în colţul gurii atît pe cei doi vechi prieteni, cît şi grupul celorlalţi oameni strînşi în jurul lor.

Observînd că sînt de faţă şi două fete, şoferul scoase un pieptănuş din buzunar, îşi pieptănă moţul zbîrlit şi-l dădu peste cap, descoperindu-şi fruntea înaltă cu sprîncene groase, arcuite ; şi numai după aceea, rîzînd pe sub mustaţă, aplecă spătarul scaunului din faţă şi-i lăsă şi pe ceilalţi pasageri să coboare. Dar se vede că asta nu se face cu una, cu două. O forfotă nelămurită se simţi sub prelată înainte ca din maşină să se ivească, căutînd scara, un picior mic, încălţat cu cizmă.

— Annuşka ! strigă Lipatov cu glas gîtuit şi se repezi să tragă din maşină o femeie subţirică, îmbrăcată într-o tunică veche, purtată şi răspurtată, în cap cu un basc albăstrui spălăcit, de sub care scăpau cîteva bucle blonde, tunse scurt.

— Uite c-am sosit ! spuse Annuşka, eliberîndu-şi şi celălalt picior din strînsoarea maşinii. Dar se vede că degeaba am venit ! Ajung acasă — uşa încuiată ! Şi îmi spun vecinii că dumnealui lipseşte pînă noaptea tîrziu. Las' că aflu eu pe unde-mi umbli !

Lipatov zîmbea fericit — slavă domnului, Annuşka e aceeaşi ! Nici n-a sosit bine, şi — ca de obicei — tot pe el îl scoate vinovat : nu se ştie cu cine şi pe unde umblă el, pe cînd ea e aceeaşi nevastă drăgăstoasă şi devreme-acasă !

— Dar pe mine nu mă lăsaţi să cobor ? se auzi din spatele ei o voce veselă.

— Nikitka !

Mîinile mamei îl prind, îl trag spre ea, îl strîng tare, îl alintă şi rămîn lipite pe ceafa lui. Tulburat, Nikita îşi apropie capul zburlit de obrazul ei muiat de lacrimi.

— Mămică... haide, mămică... murmură el, răspunzînd cu toată fiinţa lui dragostei calde şi atotiertătoare.

— Ei, bine-ai venit, fiule !

Era tata — cu vorba lui măsurată, cu ochii lui vii, care-ţi pătrundeau în suflet — ia să vedem ce-i în sufletul tău ?

Mama îşi desprinde mîinile şi se trage un pas înapoi. Băiatul se apropie de tată-său, îl îmbrăţişează, îşi lipeşte buzele de obrazul ţepos şi simte cum bătrînul tresare în braţele lui. Apoi îl ia în primire soră-sa, se întind spre el mîini prietene... Toţi sînt acolo, toţi în păr, şi, c-o fi dintr-o pricină sau alta, toţi par bucuroşi... Nu, zău, tare-i bine să te întorci acasă !

— Cît staţi ?

— Doar mîine. Luni în zori plecăm !

În scurta tăcere care urmă, se auzi exclamaţia entuziastă a lui Kuzka :

— Halal maşină !

Din prima clipă, atenţia lui a fost atrasă de neobişnuitul automobil care adusese oaspeţii, ba chiar îi va duce şi înapoi.

— Oh-ho-ho ! Ia te uită ce admirator mi-am găsit ! rîse bărbatul cel ras în cap. În drăcia asta s-a învestit, frăţioare, mai multă inventivitate decît în Turnul Eiffel. Şi se cheamă dumneaei : „rădvanul bunicii". Constructorul face el pe modestul, dar noi o să-l dăm în vileag numaidecît. Ia fă-te-n-coace, Igor, dă-te jos ! Iubiţi-l şi preţuiţi-l. Vă prezint pe fiu-meu.

Igor nici nu se gîndea să facă pe modestul. Tolănit cum îi venea mai bine pe bancheta maşinii, îşi alunga plictiseala cîntărind din ochi care dintre cele două fete e mai drăguţă. Cînd Mitrofanov îl chemă, fetele îşi întoarseră spre flăcău privirile curioase ; unor asemenea ochi era într-adevăr plăcut să-ţi prezinţi opera şi să povesteşti pe îndelete şi nepăsător din ce ai meşterit fiecare piesă, ca şi cum toată viaţa n-ai făcut altceva decît să construieşti maşini.

Că maşina arăta ca o rablă caraghioasă ? Asta nu-l încurca pe Igor, ba — dimpotrivă — îl făcea şi mai mîndru. Din piese bune şi materiale noi, oricine o să facă o maşină, dar din vechituri de tot felul, îţi trebuie minte, nu glumă, şi mînă meşteră ca să poţi scoate ceva. Se pare însă că fetele la el se uitau, nu la maşină. În afară de băieţaşul acela numit Kuzka, un interes adevărat nu manifestau pentru rădvan decît tînărul căruia i se zicea Palka şi, oricît de ciudat s-ar părea, mama lui Nikita. Pipăia ba una, ba alta, apăsa pe claxon şi se tot minuna zgomotos, cătînd cu coada ochiului spre soţul ei, îmbiindu-l să se minuneze şi el :

— Oare chiar de unul singur ai făcut totul ?! se miră ea.

— Singur. Doar Nikita ce m-a mai ajutat, spuse Igor ca să-i facă plăcere.

La drept vorbind însă, Nikita mai mult se învîrtise pe lîngă el, ca să-i treacă de urît.

Kuzminişna se lumină toată, iar Kuzma Ivanovici întrebă pe fiu-său, doar aşa, în treacăt :

— Cum adică, te descurci şi la motor ?

— Da' de unde... se apără Nikita cu un zîmbet stînjenit.

Între timp, tineretul se grăbi să pună stăpînire pe Igor, care se supunea bucuros ospitalităţii provinciale, fără să-şi

dea prea multă osteneală spre a reține numele noilor săi cunoscuți. Vorba ceea : Ne-am întîlnit, ne-am despărțit, și cu asta — basta !

Cineva îi turna apă ca să se spele pe mîini, altcineva îi oferea un ștergar brodat (una dintre fete, dar care din ele ?), iar Kuzka se tot foia în jurul lui și nu se mai sătura punîndu-i tot felul de întrebări : Ce fel de motor are mașina, de unde a luat un asemenea claxon ?...

— Hei, băieți, care-mi dă cizma lui ? strigă o voce de fată din bucătăria de vară.

Una dintre fete (dar care dintre ele ?) încerca zadarnic să încingă focul în samovar.

— Luați-o pe a mea ! sări Igor, pornind spre fată. Dar lăsați-mi mie treaba asta, să nu vă murdăriți pe mîini.

Fata se ridică în picioare, și Igor văzu, la lumina unei raze ce cădea din verandă, obrazul ei mîndru și înfierbîntat, ochii ei șăgalnici.

— Încearcă, spuse fata. După ce ai construit o asemenea minune a tehnicii, ce mai contează pentru dumneata să încingi un samovar ?!

Igor asculta cu plăcere vorbirea ei moale cum e a celor din sud, făcută parcă anume ca să-i încînte urechea de moscovit neumblat pe aceste meleaguri. Strîngînd și desfăcînd, ca pe niște foale, carîmbul cizmei, el încerca să-și amintească ce-i povestise Nikita despre familia sa : O soră are, sau două ? Și despre ce nuntă fusese vorba ? Acum își dădea seama foarte bine că tocmai fata asta e mai drăguță și că logodnicul ar fi aici de prisos. Dar logodnicul cu pricina nu zăbovi să se arate.

— Lasă-mă pe mine. Dumneata ești obosit de la drum...

Mangalul nu voia să se aprindă, și pace ! Igor îi lăsă bucuros cizma, și în mîinile noului fochist cizma se învîrteji atît de sălbatic, încît pe coșul samovarului porni să se înalțe o pălălaie purpurie.

— Dă-i omului cizma înapoi, Vova, că doar n-o să țopăie într-un picior prin curte, îi spuse fata. Și mai pune niște cărbuni în samovar. Apoi, întorcîndu-se spre musafir : Să intrăm în casă, Igor... și mai cum, iartă-mă, nu știu cum îți spune după tată.

— Răspund și la Igor „fără și mai cum".

— Bine, atunci să mergem, Igor „fără și mai cum".

Vova îi urmări din ochi, amărît, și văzu cum merg alături prin grădină, cum glumesc și rîd, cum urcă treptele

verandei, dar nu intră înăuntru, ci se opresc la uşă : flăcăul cu păr cîrlionţat se întinde după o caisă, cine ştie de ce (că doar sînt încă verzi !), şi-o bagă în gură şi se preface că-i este pe plac agurida aceea, iar Katerina prinde cu buzele o altă caisă din mîna lui şi se preface şi ea că-i place... De unde-o mai fi picat şi constructorul ăsta de rădvane de pe vremea bunicii ?!

Cînd Vovka ajunse pe verandă, cu samovarul în mîini, oaspeţii mîncau cu poftă, iar Katerina şi Igor şedeau faţă în faţă, ea cu capul sprijinit în palme, mai frumoasă ca niciodată, tulburător de frumoasă.

Kuzminişna luă samovarul din mîinile lui Vova şi îşi întoarse iarăşi privirile iubitoare spre Nikita. Spătos ca şi tată-său, mai înalt şi mai voinic decît toţi ceilalţi din neamul lor, Nikita mesteca de zor cu dinţii lui zdraveni. Moţul din frunte, întreţinut cu mare grijă, îi cădea peste o sprînceană, acoperindu-i pe jumătate ochiul scînteind de veselie, cel cu care îi plăcea să clipească strengăreşte chiar în clipa cînd te pregăteai să-i tragi o săpuneală. Oh, Nikita, ce mare te-ai făcut, mare de tot, şi atît de falnic — pesemne că şi acolo îţi dau tîrcoale toate fetele, iar flăcăii îţi caută care mai de care tovărăşia !... Şi eşti mulţumit, Nikita ? Las' că-i bine, aşa-i tinereţea !... Dar vezi să prinzi rădăcini în munca asta ! Ţine-te bine, Nikitka ! E timpul să înveţi şi tu o meserie, că doar mergi pe-al douăzeci şi treilea ! Îţi place acolo, băiatul mamei ? Nu-ţi vine prea greu la forajele alea ? Nu-i prea aspru cu tine şeful ăsta al vostru ?

Sute de întrebări se îngrămădeau pe buzele Kuzminişnei, dar ea nu le lăsa să prindă grai : cum s-o facă aici, de faţă cu toată lumea ? !

O discuţie interesantă s-a înfiripat în jurul mesei. Pavluşa Svetov s-a aprins, şi Kostea parcă-i altul. Pînă şi bătrînul şi-a dezlegat limba — îi plac şi lui disputele vii ! Nimic nu scapă ochiului mamei, dar să se vîre şi ea în vorbă, asta nu ! Prea se simte obosită de alergătura zilei, şi de efortul de a mulţumi pe fiecare, şi de bucuria tulburătoare a viitoarei convorbiri între patru ochi întîi cu fiu-său, şi apoi cu acest şef al lui — ce fel de om o mai fi ? Că doar numai pe el, oricum ar fi, numai pe el are să-l creadă Kuzma Ivanovici.

De cîte ori nu încercase ea să-şi închipuie cum arată omul care avea să strunească „fie şi cu cnutul" pe băiatul ei ! Şi iată-l că şade aici, în faţa ei, osos, adus de spate, cu

capul ras, bînd al treilea pahar de ceai tare, fără să scoată o vorbă. Nici să zîmbească nu se îndură. Posacul posacilor ! Cum să lucrezi sub conducerea unui astfel de om ?

Deodată însă, posacul îşi împinse paharul deoparte, se uită ţintă la Annuşka şi la fiul său, apoi iarăşi la Annuşka, şi iarăşi la fiul său, şi-i întrebă :

— Dar înţelegeţi voi, geologule şi hidrotehnicianule, însemnătatea de perspectivă a acestei probleme ?

Igor privea pe tatăl său oarecum cu neîncredere, ba chiar cu necaz, parcă aşteptînd să audă şi altceva, Annuşka însă răspunse grăbită şi bucuroasă :

— Ba bine că nu ! Şi se porni să explice lui Kuzma Ivanovici şi soţului ei : Ştiţi foarte bine ce sînt apele freatice pentru mineri. Un chin ! Sub rîul nostru sînt localizate strate groase de cărbune. Apele se infiltrează prin rocă şi creează condiţii dintre cele mai grele pentru exploatare (apăsă pe vorba asta deosebit de tare, aşa cum o rostesc de obicei minerii)... Iar noi luăm rîul ăsta şi-l abatem frumuşel într-o albie nouă, poruncindu-i : Treci pe dincoace, aici n-ai să ne poţi face nici un rău !

Acum se dumeri şi Kuzminişna, şi se bucură. Se uită atent la Nikita, să vadă dacă-i mulţumit şi el că lucrează la ceva atît de însemnat. Nikita se înfrupta din plăcintă. Nu cumva nici nu auzea ce se discută ?

Kuzma Ivanovici se uită şi el la Nikita.

— Ei, ce spui, băiete, interesantă muncă ?

Nikita se opri din mestecat şi surîse :

— Munca noastră-i simplă. Unde ţi se spune să forezi, acolo forezi.

Kuzma Ivanovici se încruntă. Igor continuă provocător :

— Şi asta este sarcina principală pentru noi — lucrările de forare.

Mitrofanov tuşi nemulţumit, dar nu spuse nimic. Îşi întinse doar paharul gol către gazdă — mai este ceai ?

Palka Svetov întrebă ce lungime va avea albia cea nouă, dacă nu sînt în calea ei aşezări şi oraşe. Annuşka se apucă să-i explice desenîndu-i o schiţă cu linguriţa pe faţa de masă.

— Eh, nu despre asta e vorba, o întrerupse Matvei Denisovici, şi-şi plecă fruntea teşită, de parcă ar fi vrut să ia pe cineva în coarne. Rîuşorul ăsta e un fleac. Nu vă dă în gînd şi vouă că va veni vremea să dispunem după plac şi conştient de toată natura în interesul societăţii ?

— Chiar aşa! exclamă Palka.

— Bine, dar concret, în ce fel? vru să ştie Saşa.

— Eu cred că, la nivelul actual al tehnicii, statul poate începe o acţiune de îmbunătăţire a naturii, o acţiune planificată şi de mari proporţii în interesul dezvoltării sale economice. Rîuşorul vostru e o acţiune de însemnătate locală, care nu se va reflecta nici măcar în economia şi clima Donbasului. Dar ia să ne închipuim...

Kuzminişna începu să piardă firul discuţiei. Posacul folosea nişte cuvinte pe care ea nici nu le înţelegea sau, mai bine zis, pe fiecare în parte l-ar fi înţeles, dar cînd se înşirau unul după altul în fraze savante, sensul general îi scăpa. Şi, îngrozită, îşi spuse din nou: „Nu, n-o să poată posacul ăsta nici să înţeleagă sufletul viu al lui Nikituşka, şi nici să-l strunească..."

Tocmai atunci însă, chipul posacului se lumină: şi ochii încruntaţi, şi buzele supte, şi fruntea brăzdată de dungile albe ale cutelor adînci, nearse de soare, şi obrajii năpădiţi de ţepii cărunţi ai bărbii — totul se lumină, prinse viaţă, şi Kuzminişna văzu cît se poate de clar că posacul nu e de loc posac, ci — dimpotrivă — un om cu inima caldă şi avîntată.

— Ţii minte, Kuzma, Karakumul? Ţii minte nisipul care ne scîrţîia săptămîni în şir între dinţi? Nisip în păr, nisip în mîncare, iar apă... — aur să fi avut, şi-l dam tot pentru o cană cu apă! Ţii minte? Oare să nu putem noi aduce apă în pustiurile nisipoase?!

— În pustiuri? sări uimit Kuzka.

— Cerul e tot timpul senin! Zile, săptămîni, luni — doar cer senin, fără o scamă de nor! Un cer încins... Dar ia să aducem apă acolo... Pricepi, Kuzma?! Ce de mai nori au să fie! O-ho-ho! S-a zis cu cerul senin! S-a zis cu seceta! S-a zis cu pustiul sterp!...

— Acum văd unde baţi! spuse Kuzma Ivanovici. Ar fi minunat, dar cum s-o faci?

— Ba poate că-i realizabil, rosti gînditor Saşa. În principiu, desigur.

— Fireşte că e! strigă Palka. Dar care rîu anume?

Şi ce discuţie s-a mai încins! De-acum încolo, ţine-te — vorbeau toţi.

Propunerile îndrăzneţe curgeau gîrlă: Volga era abătută undeva, Donul fu deranjat şi el; cineva se repezi la Ural

şi-l sili să cotească din drumul lui — bineînţeles, nu muntele, ci rîul Ural...

Katerina şedea cu capul sprijinit în palme. Privirile ei căutau cine ştie unde, departe, peste capetele mesenilor ; din cînd în cînd coborau spre tăcutul Vovka, şi iar se mutau în depărtări.

— E 11 trecute, tată ! spuse deodată repezit Igor. Şi, pînă una-alta, pentru noi este mai important să executăm bine şi la termen lucrările privind rîuşorul nostru.

Rostise asta apăsînd cu înţeles cuvintele „bine" şi „la termen".

Mitrofanov-tatăl se dezumflă dintr-o dată şi dădu să se scoale, stînjenit.

— Vroiam să mai trecem şi pe la Rusakovski. Hotelul e departe de aici ?

Şi începu o altă discuţie, neînsemnată : cum să ajungă mai repede la hotel, unde să se întîlnească a doua zi, cînd să vină Mitrofanii la masă. Matvei Denisovici vorbea blînd, dar Kuzminişna vedea foarte bine că se stinsese ceva într-însul. Şi, nemulţumită, se uită chiorîş la Igor : „De ce-ai făcut asta ?"

Se simţi şi mai pornită împotriva lui Igor peste cîteva minute, cînd îl văzu ieşind iarăşi cu Katerina în grădină.

Ar fi vrut să se ducă după ei, ca să abată atenţia fetei de la flecăreala lui Igor, dar în clipa următoare uită totul, căci, înainte de a se despărţi, Kuzma Ivanovici şi Mitrofanov se retraseră singuri, numai ei doi, în casă. Despre Nikita vroiau să vorbească ? Nikita înţelese şi el asta, şi se făcu nevăzut. Nimeni nu auzi portiţa trîntindu-se, dar maică-sa ştia cît de uşor sare el peste gard şi cît de greu se mai întoarce acasă.

Retragerea de pe verandă a celor doi bărbaţi mai în vîrstă servi drept semnal, toţi împrăştiindu-se care încotro. Strîngînd masa, Kuzminişna auzea glasuri şi şoapte în toate ungherele grădinii, şi le recunoştea : sub liliac şoptesc tainic Liuba şi Saşa, pe treptele verandei şed îmbrăţişaţi Lipatovii, iar pe cărarea din mijloc se plimbă Katerina, Vovka şi acest oaspete nesuferit. Katerina şi oaspetele vorbesc fără sfială, rîd la tot pasul, dar Vovka tace — parcă nici n-ar fi acolo.

Kuzminişna duse farfuriile la bucătăria de vară şi se opri pe gînduri : să le spele acum, sau să le lase pe dimineaţă ? „Da' mai dă-le-ncolo, îşi vorbi ea singură. Toţi petrec, şi

eu să stau cocîrjată peste vase ?!“ Lăsă totul baltă şi-o porni spre grădină.

Pe banca de sub vişin dădu peste Palka Svetov şi Kuzka.

— Kostenka, e timpul să te culci ! spuse mîngîios Kuzminişna şi, împingînd binişor băiatul, se aşeză lîngă Palka. Îl îmbrăţişă prietenos şi rîse. Aşadar, afară de Kuzka, tu altă pereche n-ai ?

Palka ridică din umeri, muncit de alt gînd.

— Să mă apuc oare şi eu de hidrotehnică ? vorbi el, ros de tristeţe. Vezi şi dumneata ce planuri încolţesc în mintea acestor oameni !

Kuzminişna dădu din cap şi rămase îngîndurată, cu ochii aţintiţi în gol.

— Aş zbura şi eu oriunde, dar cine-l mai goneşte din loc pe moşneagul meu ?!

Rupse cîteva vişine şi le jucă în palmă. La lumina verandei, Palka îi văzu scînteierea tînără a ochilor.

— Uite la Liuba... Kuzminişna îşi aruncă o visină în gură şi întinse alte două lui Palka. Fireşte, Saşa e drăguţ, n-am ce zice. Chiar foarte drăguţ, întări ea. Dar să fiu în locul Liubei, nu m-aş grăbi, pentru nimic în lume ! Întîi să-ţi croieşti propriul tău drum, iar după aceea... poţi să te şi măriţi, să faci copii, şi toate celelalte. Dar mai întîi trebuie să ajungi la ceva, să realizezi ceva.

— Saşa n-o să-i stea în cale, sări Palka să-şi apere prietenul.

— Asta s-o crezi tu ! Voi, bărbaţii, nici nu vă daţi seama cîte griji ne faceţi. Cel mai bun soţ, şi tot îţi dă de furcă. Treabă ca pentru trei — ba una, ba alta ! Şi cîte şi mai cîte griji femeieşti. Tu eşti încă tînăr, n-ai de unde le şti. Şi iubirea, ce crezi, puţină bătaie de cap îţi dă ?

Kuzminişna întoarse ochii spre Palka. Faţa ei radia acea uitare de sine, care îl fermecase odinioară pe tînărul Kuzma Ivanovici, iar acum renăştea în Liuba, în Vovka şi chiar în Kuzka.

— Cînd iubeşti, Pavluşka, în jurul tău se lasă parcă o ceaţă, şi-n ceaţa asta nu-l vezi strălucind decît pe cel care ţi-e drag.

Palka sorbea lacom vorba ei tinerească şi trăgea cu urechea la glasurile celelalte, şoptite, răzbătînd de prin tufişuri, şi fără veste îl cuprinse un dor, o sete chinuitoare după o iubire atît de mare, încît să nu fie în juru-i decît o ceaţă în care să clipească doar chipul iubitei. Cît de trecător

fluturase şi pierise din ochii lui silueta acelei femei, conturată parcă de un penel auriu ! Cine o fi fost roşcovana-aurie, cine ?

— ...inima noastră, Pavluşka, e simţitoare şi la dragoste, şi la durere. Şi peste firea asta a noastră, a femeilor, e greu să treci.

— Dar de ce trebuie să treci peste ea ?

— Uite de ce, băiatule, pentru că nimeni n-ar vrea să-şi petreacă toată viaţa alergînd alături de altcineva, ca un cal lăturaş.

— Bine, dar acum femeilor li-s toate drumurile deschise, alerge unde poftesc !

— Drumuri deschise ! Dar felul cum ne privesc bărbaţii ?... Cum să-ţi explic eu ţie... amestecul ăsta de respect şi de îngăduinţă... Şi asta, vezi tu, îţi spulberă puterile. De ce să n-o spun — şi vocea ei coborî pînă la şoaptă, de parcă i-ar fi destăinuit un mare secret — chiar şi noi înşine se-ntîmplă să ne privim cu îngăduinţă. Mă tot uit şi mă gîndesc... Nu, să fiu eu în locul Liubei, cu totul altfel aş trăi !

— E încă tînără.

— Tînără ! Da' tu nu eşti tînăr ? Şi uite că tu visezi să întorci rîurile din drumul lor, să urneşti munţii din loc...

Şi tăcu. Simţea o strîngere de inimă, gîndind la Nikita al ei. De ce nu-i şi el aşa ? Numai votcă şi petreceri, cît mai puţină muncă, cît mai multe parale — ăsta-i tot visul lui. Acum ca şi în trecut. Inima unei mame nu se înşală, inima îi spunea că nu-i nimic plăcut în convorbirea lui Kuzma Ivanovici cu Mitrofanov. Discuţiile plăcute sînt mult mai scurte...

Dar oful inimii nu-l putea destăinui nimănui. Aşa că-şi înăbuşi durerea, scutură din cap şi se întoarse la vorba dinainte :

— ...De ce n-ar visa şi Liubka ? Dar ţi-ai găsit ! Stă cu ochii la Saşa al ei — şi atît. S-o strigi, şi nu te aude.

În întuneric nu desluşeai care-i Liuba şi care-i Saşa, nu se vedea decît albul unei bluze şi, foarte vag, chipurile lor ca nişte pete luminoase mişcîndu-se în beznă.

— Iubire ! şopti Palka oftînd uşor.

Iubire ! îl îngînă pe acelaşi ton Kuzminişna şi, alungînd vinovata şi caraghioasa invidie de-o clipă pentru tineretul fericit, adăugă şăgalnic : Şi culmea necazului e că pînă şi Vovka

îmi seamănă mie — un găgăuţă şi el ! Ai spune că şi-a schimbat firea, cu Katerinuşka aia a lui.

— Te pomeneşti că-ţi pare rău de fecior ?! bombăni Palka, ascunzîndu-şi stînjeneala : observase şi el cochetăria soră-si din seara asta, şi era furios.

Kuzminişna se împotrivi bănuielii :

— Da' de unde ?! Astea nu-s necazuri să omoare omul, Pavluşa ! Şi eu cît l-am mai fiert pe moşul meu — tu să fii sănătos ! Şi văd că trăieşte, slavă domnului ! Katerina e o făptură tare, nu rabdă ea stăpîni pe cap. De un singur lucru nu mă dumeresc : ce-or mai fi aşteptînd ? Şi glasul ei îşi pierdu tainica veselie, era iarăşi o mamă îngrijorată de necazurile şi frămîntările copiilor ei. Uneori mă şi înfurii. Nu, zău, cît or să mai tărăgăneze aşa ?

— Şi de ce s-ar grăbi ? N-ai spus-o chiar dumneata... Trebuie să mai zburde, să alerge nu ştiu unde, să realizeze nu ştiu ce !

— Aoleu, că bine zici ! M-ai prins !

Şi izbucni într-un rîs, de răsună toată grădina.

Pe fereastra deschisă şi întunecată — în casă nu se aprinsese lumina — Kuzma Ivanovici întrebă mirat şi drăgăstos :

— Tu erai, Xiuşa ?

Peste un minut, cei doi bărbaţi erau afară. În timp ce Matvei Denisovici începu să şi-i adune pe-ai săi şi să-şi ia rămas bun de la gazde, Kuzma Ivanovici strînse în treacăt cotul soţiei.

— Totu-i în regulă, Xiuşa, şuşoti el.

Kuzminişna îi zîmbi şi ea, tot în treacăt, deşi înţelegea cum stau lucrurile. Cu Nikita nu-i nici pe departe totul în regulă şi pesemne că au fost luate cine ştie ce hotărîri, dar Kuzma Ivanovici, vrînd s-o cruţe, s-a decis să ducă singur tot greul pe umerii săi.

5

Ultimii rămaseră la portiţă Katerina cu fratele ei şi cu Vova. Acesta din urmă sucea cu atîta furie clanţa, de parcă s-ar fi pus cu tot dinadinsul s-o smulgă din loc.

— Haide acasă, Katerina ! propuse căscînd Palka.

— Asta mi-ar mai lipsi, să mă petreacă frate-meu ! Las', că-mi găsesc eu cine să mă conducă.

— Atunci, rămîneţi cu bine !

Două perechi de ochi îl însoţiră pînă trecu strada şi străbătu grădina din faţa casei Svetovilor. Cînd uşa de la intrare se trînti în urma lui, Vova o întrebă pe Katerina, privind-o pe sub sprîncene :

— La cine te gîndeai să te conducă ?

— Păi, la tine !

— De ce nu l-ai rugat pe şoferul ăla ? Că el te conducea acasă cu rădvanul !

— Chiar că mă conducea, dar unde era să întoarcă rădvanul ?

Şi pentru că Vova tăcea, fata adăugă sfidător : Şi dacă vrei să ştii, nu-i şofer, ci student. Student în anul patru.

— Văd că ţi-a raportat totul !

— Aproape. Doar atîta nu mi-a raportat : dacă are vreo drăguţă, sau e slobod. O să am grijă să-l întreb.

— Mă provoci ?

Vova se tot muta de pe un picior pe altul. Se simţea neputincios văzînd-o atît de stăpînă pe sine, iar ea se uita lung la el, de parcă i-ar fi studiat chipul nefericit şi toată făptura abătută.

— Şi de ce nu te-aş provoca, mă rog ? vorbi Katerina cu necaz, şi în glasul ei tremura un fel de disperare. Uită-te la Palka ! E mai tînăr ca tine, şi a şi ajuns aspirant. Saşa e doar cu un an mai mare, şi nu uita că singur, singur-singurel a răzbit prin atîtea nevoi ! Acum e trimis la Moscova, o să fie om de ştiinţă ! Şi dacă Liuba se mărită cu el, apoi ştie că omul ei e demn, că...

— Vrei un om de ştiinţă ? Vrei şi tu la Moscova ? Atunci, poftim — ai pe domnişorul acela. Student în anul patru !...

— Puţin îmi pasă, om de ştiinţă sau ce-o fi ! Fedea Korenkov a fost un băieţoi oarecare, dar acum tot Donbasul îl ştie. Ghenka Iojikov se pregăteşte să intre la institut, şi o să intre ! Toţi, toţi îşi croiesc un drum în viaţă ! Mă uitam astăzi — oamenii vorbesc, visează, iar tu taci ! N-ai ce spune !

— Ba poate că am, rosti încet Vovka şi urmă gînditor : Poate că nu stau nici eu pe loc.

— Nu stai pe loc ? Sigur ! Intri în mină, ieşi din mină, mănînci, te mai plimbi puţin, şi gata — asta-i toată viaţa ta.

— Nu, nu-i asta, răspunse el tot ca mai înainte, încet, gînditor şi fără să se supere. Doar că tu n-o ştii. Şi te rog să nu mă mai întrebi nimic.

— Atîta-i de mare taina, că nici să întreb nu am voie ?

— Cînd va veni vremea o să afli tu.

— Atunci, şi eu tot „cînd va veni vremea" o să mă mărit cu tine !

— Ba, dacă ai vrea... dacă m-ai iubi... Eh, da' ce să mai vorbim ?! Tu atîta ştii, să-ţi rîzi de toate.

— Se vede că-i grozavă taina ta dacă ştii dinainte că am să-mi rîd de ea !

— Nu, dar ştiu că tu...

Începuse grozav de mînios, dar se sperie şi el de cele ce avea de gînd să spună, aşa că se opri, lăsîndu-şi fraza neterminată.

— Şi ce ştii, mă rog, despre mine ?

— Nimic.

— Cam puţin pentru însurătoare !

— Katerina !

— De douăzeci şi patru de ani, de cînd tot Katerina sînt ! Şi e timpul să plec acasă.

— Atunci, noapte bună.

— Nu mă însoţeşti ?

— Credeam că nu mai ai nevoie de asta.

— Şi nici nu mă săruţi ?

Vova dădu s-o îmbrăţişeze, dar ea se feri în lături şi rîse tocmai de dincolo de portiţă. Trecură strada tăcuţi şi se opriră în dreptul casei Svetovilor. După un sărut lung, Katerina era gata să-i lunece din braţe, lăsîndu-l acolo buimac, ameţit de sărutarea ei fierbinte, curmată brusc, dar el îi prinse mîinile şi i le strînse atît de sălbatic, încît fata scoase un ţipăt de durere.

— Ei bine, ascultă, Katerina ! izbucni Vovka, clocotind de mînie. Tu mă crezi un mototol, pentru că cu tine am fost într-adevăr un mototol, dacă nu te-am frînt pînă acum ! Şi mai crezi că nu sînt bun de nimic ! Bine, n-ai decît s-o crezi ! Se vede că nu eşti prea pretenţioasă, dacă ţi-ai pierdut vremea cu un asemenea om ! Eu, unul, m-am săturat, ai înţeles ?

Katerina încremeni. Se uita la iubitul ei — şi, în ciuda întunericului, îi putea ghici expresia de ură întipărită pe

față. Și ce tot spune el acolo ? Ce s-a întîmplat cu Vovka, cu Vovka al ei cel blînd și supus ?... O urăște ? Nu mai vrea să știe de ea ? Încercă să strecoare și ea o vorbă, dar Vovka se pornise și mai îndîrjit :

— Am să-ți spun totul, totul și pentru ultima oară ! Destul m-ai zăpăcit. Îți plăcea să chinui viețelușul care am fost în ochii tăi... Ajunge ! Nu sînt așa cum mă vezi tu. Și n-am nevoie de o soție care nu mă iubește pe mine, ci visează să plece la Moscova ! Da-da, să nu-mi spui că nu-i așa ! Destul te-am tot ascultat pînă acum ! Destule prostii am făcut de dragul tău. Ca să pot sta cu tine în fiecare seară, nu dorm nopțile și puțin a lipsit să-mi pierd vederea ! Ajunge ! Nu vrei să te măriți cu mine, mergi sănătoasă ! Nici n-am nevoie !

— Volodea !

— Nu-nu, mai bine taci, ajunge ! Ai nevoie de oameni de știință ? Caută-ți-i ! Eu nu te țin ! N-ai vrut să-mi fii tovarășă de viață, nu trebuie ! O scot eu la capăt și fără tine ! Adio !

— Volodea...

— Nu-nu, acum e prea tîrziu !... Și deodată izbucni cu lacrimi în glas : Îmi calc pe inimă, Katerina, dar îți jur că totul s-a sfîrșit ! N-ai să mă mai vezi niciodată umilindu-mă în fața ta.

Îi lăsă mîinile și se îndepărtă, fugind în lungul străzii. Katerina îl mai strigă o dată, el însă nu se opri. Alergă după el, dar nu-l mai ajunse. Pierise în întuneric. Atunci fata se întoarse lîngă gardul casei, plecîndu-și fruntea pe o ulucă. Rămase multă vreme așa, ascultînd lătratul tot mai depărtat al cîinilor stîrniți de strigătele ei.

Iar Vova fugea, fugea fără să micșoreze pasul, lăsînd în urmă căsuțele adormite, apoi bordeiele vechii așezări, pînă ajunse în stepă. Auzise chemarea Katerinei, dar nu se întorsese. Nu, nu, s-a sfîrșit ! După o vreme, goana lui se făcu mers șovăielnic, poticnit. Văzu stepa neagră și pustie, văzu cerul spuzit de stele mari și luminoase. Se trînti jos pe pămîntul cald încă, pe iarba deasă, înmiresmată, moale. Gata, ăsta-i sfîrșitul ! După toate cîte i le-a aruncat în față, nu se mai poate întoarce. Mai cu seamă că tot ce i-a spus e adevărat, e adevărat ! Chiar dacă acest adevăr poate ucide. Cum să trăiască de acum înainte ? Cum să treacă în fiecare zi pe lîngă casa ei și să nu se mai oprească, chiar dacă o vede la portiță ? Cum să treacă pe lîngă stația compresoarelor,

unde lucrează ea, şi să întoarcă ochii ? Şi ea va veni la Liuba (cine o poate opri să vină la prietena ei ?), iar el va rămîne în mansarda lui, ca un diavol blestemat. Nu va coborî, nu-i va vorbi... Chiar de i-ar plesni inima, şi tot nu va coborî !

Dar poate că tot ce a spus nu-i adevărat, poate că vina e numai a lui : de ce nu i-a împărtăşit nimic din tainica lui trudă ? De ce s-a ascuns de ea ?

Şi Vova îşi aminti cum se petrecuseră lucrurile. Vara trecută Katerina şi-a înaintat actele ca să urmeze cursurile fără frecvenţă ale Institutului pedagogic. Pe atunci dragostea lor abia se înfiripa. Katerina îi arăta multă duioşie, dar şi pe atunci îl înţepa la tot pasul cu cîte o vorbă de-a ei. Hotărîrea Katerinei de a se apuca de învăţătură l-a tulburat şi l-a umilit. Cum aşa ? Fata să se ţină de şcoală, învăţînd seară de seară (şi va reuşi, în privinţa asta n-avea nici o îndoială !), iar el, un bărbat, să rămînă în urmă ! S-a frămîntat aşa vreo cîteva luni, fără să facă pasul hotărîtor. Plecarea Katerinei la sesiunea de iarnă l-a năucit. Tocmai de ce s-a temut ! Aici era sub ochii lui, dar acolo, la Rostov ? Pe cine întîlneşte acolo, cu ce studenţi e prietenă ? Şi chiar în cele două săptămîni cît a lipsit Katerina, Vova a luat marea hotărîre. Şi-a întocmit un plan sever de învăţătură. Vreme de zece zile a învăţat seară de seară, şi la capătul celor zece zile şi-a dat seama că nu ştie nimic. Dar iată că s-a întors şi Katerina. Era fericită, copleşită de impresii şi plină de dor — da, aşa i-a spus, că îi fusese tare dor de el, şi trei seri, una după alta, nu s-au despărţit nici o clipă. Katerina a fost aşa de bună cu el, încît nu mai ştia unde-i e capul de atîta fericire. Pe urmă, cînd şi-a mai venit în fire şi s-a hotărît să se pună iar pe învăţătură, Vovka n-a găsit în el puterea de a renunţa la întîlnirile cu ea şi a început să studieze noaptea, după ce se despărţeau. Apoi, într-o seară, Katerina a adus vorba de studii : cică ar fi timpul să se apuce şi el de carte ! Oare ai într-adevăr de gînd să rămîi în urma altora ? Puţin a lipsit atunci să-i răspundă, povestind totul, dar s-a speriat. Oho ! Ştia el ce va spune Katerina. S-ar fi bucurat, l-ar fi lăudat şi ar fi sărit să-l „ajute", scurtînd astfel serile lor. Nu, asta n-o voia ! Şi iată că de şapte luni, ascunzîndu-se de ea, învaţă noapte de noapte, năuc de dragoste şi nesomn. Ziua — în mină, seara — cu ea, noaptea — la carte. Pentru somn nu-i mai rămîneau decît patru ore. Era om foarte sănătos şi ţinea

la greu, dar ochii îl dureau cumplit. A fost nevoit să alerge pe ascuns la policlinică. Dar nu-i nimic ! Visa că pînă la urmă Katerina se va mărita cu el, şi Vovka se şi vedea oferindu-i ca dar de nuntă înscrierea sa la institut. „Uite, Katerina, ce om cu voinţă tare e alesul tău ! Iar cînd am să-mi termin studiile, n-am să fiu unul din băieţaşii aceia cu diplomă, care se uită cu groază la mină. Nu ! Eu am trecut aproape prin toate specialităţile ca miner şi am să fiu un inginer adevărat... Ai să te poţi mîndri cu mine..." Aşa gîndea el pe atunci, prostănac ce era. Iar ea îl ducea de nas cum vroia.

Amintindu-şi de fiecare întîlnire a lor, de fiecare vorbă răutăcioasă a Katerinei, de toate răbufnirile ei viclene şi de cochetăria ei cu studentul din seara aceea, Vova trebui să recunoască, înghiţindu-şi amarul, că a avut dreptate, că e o fată rea, încăpăţînată şi mofturoasă, căreia nici prin gînd nu-i trece să se mărite cu un miner. N-a vrut decît să-şi treacă vremea pînă îi va ieşi în cale un logodnic mai de soi. Acum, însă, s-a isprăvit !

Cînd se întorcea spre casă, stelele începeau să se stingă, şi răcoarea zorilor îi înfiora spinarea. Închizînd portiţa în urma sa, simţi că e cineva acolo, în întuneric, cu respiraţia agitată.

— Cine-i ? întrebă el furios.

— Volodicika... Katerina se lipi de el şi-i prinse capul în mîinile-i îngheţate. Nu te supăra, Volodea, am stat tot timpul aici şi te-am aşteptat... Nu te supăra, aşa-i firea asta a mea, fir-ar ea afurisită, dar te iubesc, numai pe tine te iubesc ! N-am nevoie de nici un aspirant ! Doar pentru tine aş fi vrut... pentru tine mi-era necaz — tu eşti mai bun ca toţi ceilalţi !

— Ascultă, Katerina, vorbi el aspru, simţind însă că se înăbuşă de atîta fericire. Dacă crezi că ai să mă îmbrobodeşti iarăşi, dacă ai de gînd...

Fata îi dădu drumul şi îşi înălţă mîndră capul. Înţelegînd că a jignit-o, Vova se îngrozi, dar ea, în loc să-şi arate supărarea, rosti cu voce gravă :

— Îţi jur că te iubesc şi că am să mă mărit cu tine cînd ai să vrei. Chiar mîine. Acuma chiar. Dacă vrei, hai să-i trezim numaidecît pe toţi şi să le-o spunem ! Vrei ? Vrei... să viu sus şi să rămîn la tine ?

Vova tăcea. În noaptea aceea luase doar o hotărîre neîndoplecată şi nu-i venea să creadă nici în ruptul capului că hotărîrea lui nu-şi mai avea rostul.

— Tu... tu nu vrei ?

Abia atunci el îi prinse umerii în palme.

— Să urcăm ! Să mergem la mine, acum pot să-ţi arăt cu ce mă ocupam în timp ce tu mă luai peste picior !

Şi o trase după el în casă, strîngîndu-i furios umărul, stăpînit de o singură dorinţă — să triumfe, să-i dovedească ce fel de om e, şi s-o vadă căindu-se.

Pe scăriţa scîrţîitoare se dezmetici şi-i lăsă umărul.

— Încet. Să nu-i trezim.

— Eu nu mă tem de nimeni ! se înverşună ea, călcînd hotărîtă pe treptele înalte.

Kuzminişna se trezise încă de cînd s-a trîntit portiţa şi în grădină au răsunat vocile lor întărîtate. Să fie oare Nikita ? Asculta îngrozită, încercînd să-şi dea seama cu cine vorbeşte. O fi beat rău ? După vocea lui, se simte că-i beat. Şi mai e şi o femeie cu el. Să dea dumnezeu să nu se trezească bătrînul ! Glasurile s-au apropiat de uşă — ce-i asta, a înnebunit, aduce femei în casă ? Asta nu s-a mai întîmplat. L-au dat pe mîini străine, să-l ţină în frîu — şi uite că acum a luat-o razna de tot !

Dar ce se aude ? Pe coridor, chiar lîngă uşă, se aude şoapta lui Vovka : „Încet" şi răspunsul îndîrjit al Katerinei. „Ia te uită, de nimeni nu se sinchiseşte fata asta, vine în toiul nopţii la drăguţul ei şi mai şi ţăcăne din toculeţe, ca să audă toată lumea ! Vai, noră, noră, cît de mult ai mai lungit-o şi cît de hotărîtă ai mai intrat acum în casa noastră !"

Kuzminişna sta culcată, ţinîndu-şi răsuflarea, şi asculta : Na, uite că au închis uşa de sus, acum se aude nelămurit vocea supărată a lui Vovka (de ce-o fi supărat ?), şi rîsul mîngîios al Katerinei... Pe urmă, linişte, linişte, linişte...

Kuzminişna îşi trase repede pătura peste cap. Nu judeca pe nimeni, ci doar se bucura pentru fiul ei şi se necăjea să priceapă ce se petrecuse azi între ei.

Instalîndu-se mai comod lîngă umărul soţului, care sforăia uşor, Kuzminişna adormi cu un zîmbet nedumerit pe faţă şi nu mai auzi cum a scîrţîit fereastra camerei vecine şi cum Nikita al ei a lunecat peste pervazul ferestrei, prăvălindu-se drept în pat.

6

Pavel Svetov se opri la răscrucea a două străzi : una ducea spre cantina personalului tehnic ingineresc, cealaltă spre institut. N-ar fi stricat să mănînce ceva după orele lungi petrecute la biblioteca tehnică, în căutarea unei informaţii mărunte. Dar şi laboratorul îl atrăgea : astăzi încă nu dăduse pe acolo, şi simţea zădărnicia unei asemenea zile, ca întotdeauna cînd alte treburi îl sileau să se rupă de munca adevărată. La ora asta a prînzului, în laborator e tare plăcut : lipseşte bătrînul şi plicticosul laborant Fedoseev, care îşi bagă nasul în fiecare eprubetă, iar toţi ceilalţi se află la masă. Afară te dogoare soarele, pe cînd acolo e răcoare, razele se frîng în retorte, şi-i linişte de se aude cum la etajul de jos ticăie pendula din cabinetul directorului... Şi te simţi grozav de bine în laborator cînd te ştii un lucrător vrednic cum puţini alţii mai sînt.

Era gata s-o ia spre institut, cînd imaginaţia lui flămîndă îl necăji, aducîndu-i în faţa ochilor un biftec pregătit ca la ţară : cu o grămăjoară de ceapă prăjită deasupra.

În cantina pe jumătate pustie, plină de soare, Palka îşi alese o masă lîngă fereastră, îşi comandă felurile preferate şi ceru ziarele.

Încercă să-şi închipuie cum e privit din afară, cum îl văd ochii oamenilor din sală : iată, şi-or fi zicînd, a intrat un cercetător ştiinţific (e tînăr, dar talentat ; o, ăsta ajunge departe !), comandă o ciorbă marinărească, un biftec ca la ţară şi o îngheţată, frunzăreşte ziarele cu o mînă sigură şi parcurge paginile — nu luîndu-le la rînd, ca orice ageamiu, nu ! — ci cu un ochi care ştie unde să găsească ceea ce-l interesează. Articolul de fond — oho, ia te uită, despre noi scrie ! „Condiţiile pentru victoria mişcării stahanoviste". După realizările din toamna trecută, Donbasul a dat îndărăt : producea 240—250 mii de tone de cărbune pe zi, iar acum produce 185—190 mii tone. De ce ? „Oamenii au crezut că de acum încolo victoria va veni de la sine, iar mişcarea stahanovistă se va dezvolta singură"... O, nu ! Conducerea spune că Kuzma Ivanovici nu face faţă, Lipatov găseşte că organizarea lucrărilor pregătitoare şchioapătă, Vovka bombăne că transportul poartă vina întîrzierilor. Aha, uite că aici tocmai despre asta se vorbeşte. Foarte just !

Aşa, acum să vedem cum stăm cu faimoasa cursă de automobile Gorki-Pamir. Karakum a rămas în urmă. De la Kopikla (unde o fi asta ?) pînă la Aşhabad, coloana de automobile a făcut cincizeci şi nouă de ore, inclusiv opririle şi popasurile de noapte. Două sute opt kilometri au fost parcurşi pe nisipurile dunelor, sub o arşiţă de 68 de grade — 68 de grade ! Despre asta vorbea Mitrofanov : cer încins, nisip între dinţi, nisip în mîncare, iar apa, ai da şi tone de aur pentru un strop ! Grozav lucru ar fi totuşi să poţi abate vreun rîu într-acolo...

Interesant este şi articolul „Metalul epocii noi". Frumos mai sună — metalul epocii noi ! Despre ce scrie ? Aha, despre magneziul metalic ! „Am intrat în epoca metalurilor uşoare"... Pînă şi aluminiul e acum prea greu ! Magneziul metalic „este de patru ori mai uşor ca fierul şi mult mai uşor ca aluminiul". Defectul lui de căpetenie e că se oxidează foarte repede. E clar. „S-au descoperit totuşi metode care permit..." Ce metode ?

Cu gîndul la prefacerile chimice care preocupau pe necunoscuţii entuziaşti ai magneziului metalic (uite că au găsit totuşi oamenii o problemă a epocii noi !), Palka trecu la îngheţată, dar mai înainte de a apuca să guste din ea, încremeni cu gura căscată...

În sală apăruse o femeie în rochie de pînză galbenă, strînsă în talie cu un cordon pestriţ. Trecea agale printre mese, tăind de-a curmezişul razele de soare, şi de fiecare dată cînd nimerea în bătaia vreunei raze, părul i se aprindea de sclipiri aurii-roşcate. Ea era !

Femeia se opri, căutînd din ochi o masă liberă. Mese libere nu mai erau, dar locuri neocupate se mai găseau multe. Palka trase repede spre el vraful de ziare şi o privi pe necunoscută drept în faţă. Femeia îi pricepu invitaţia mută şi se apropie fără să iuţească paşii.

— Aţi terminat masa ? întrebă aşezîndu-se, şi mîna ei dezvelită pînă la umăr, niţel pîrlită de soare, trase perdeaua de la fereastră.

— Aproape, răspunse el şi ceru încă o îngheţată.

Femeia zîmbi uşor, fără să-l privească.

Pavel îi întinse lista de bucate.

— Vă mulţumesc, spuse ea pe un ton atît de măreţ, încît Palka renunţă la orice altă încercare de a-i face cunoştinţa.

Necunoscuta ceru roşii umplute. Fără supă ! „Se teme să nu se îngraşe", îşi spuse Palka răutăcios şi, ascunzîndu-se după gazeta pe care se prefăcea că o citeşte, începu s-o cerceteze pe furiş.

Părul nu-i era de aur, era roşu, de un roşu foarte frumos, cu tonuri arămii (o fi vopsit ?). În partea luminată de razele soarelui ce treceau prin perdeluţele galbene, păru-i părea că arde, şi culoarea lui amintea văpaia amurgului. Avea pielea fină, străvezie, lăsînd să se vadă la tîmple vinişoare albăstrii. Sprîncenele îi erau subţiri şi arcuite, de o culoare mai închisă decît părul (astea chiar că-s vopsite !). Dar părul e natural. Frumos păr ! Şi faţa... N-ai zice că-i o frumuseţe, dar nu te mai saturi privind-o.

S-ar fi spus că femeia nici nu-l lua în seamă ; ochii ei verzi-căprui plimbau priviri distrate prin sală, aşa că Palka o putea cerceta în voie de după ziarul său. Deodată însă, îl privi ţintă (însemna asta că a observat tot timpul manevrele lui ?) şi, întorcînd capul, surîse din colţul buzelor.

„Tare mîndră se mai ţine !"

Palka răsfoia furios teancul de ziare. Principalul e să-i arate că nu se sinchiseşte de prezenţa ei. Ia te uită la dînsa, parcă n-a mai văzut el asemenea cuconiţe !

— Două porţii de îngheţată, ceru ea ospătăriţei cu o voce melodioasă şi puţintel ironică.

Asta era o provocare directă adresată lui, dar Palka se adînci şi mai îndărătnic în citirea ziarelor sale.

Ospătăriţa plecă după îngheţată şi uită să mai vină.

Necunoscuta îşi îndreptă părul, şi o rază de soare răsfrîntă de ceasu-i de mînă lunecă pe faţa lui Palka şi jucă o vreme pe ziarul său.

Palka citea cu încăpăţînare : „...Volumul consumului de cauciuc este considerat ca unul dintre cei mai importanţi indici ai nivelului culturii, tehnicii şi capacităţii de apărare a unei ţări..." Raza de soare tot mai ţopăia. Oare o făcea dinadins ? Palka încercă să se pătrundă de însemnătatea problemei cauciucului sintetic : „...anul viitor vom disputa Angliei locul doi în producţia mondială. Înaintea noastră rămîn numai S.U.A." Asta-i straşnic ! Ca să vezi ce poate chimia mea !

Raza de soare pieri. Necunoscutei i se aduse îngheţata. Palka nu ştia ce să facă. Să plece nu putea, s-o privească nu-şi îngăduia ! „Lasă, îşi zise, nu mă mai prinde ea a doua oară !"

Da, dar în străinătate ce se mai întîmplă ? Nimic bun ! Ia te uită ce-şi mai fac de cap fasciştii ăştia ! Hitler a plecat într-o călătorie de-a lungul ţărmurilor Suediei şi Norvegiei, Göbbels şi Göring se pregătesc să plece în Grecia, generalul german Reichenau se duce la Nankin, ca să-i ofere lui Cian Kai-şi o sabie ca dar din partea lui Hitler...

— Ticăloşii ! scrîşneşte Palka şi, întorcînd ziarul, aruncă o privire scurtă vecinei sale.

Terminase îngheţata şi lingea linguriţa cu vîrful trandafiriu al limbii.

Palka se încruntă şi îşi vîrî iar ochii în gazetă.

Alte reflexe de soare jucară pe masă, de data asta iscate de un pahar. Necunoscuta bea limonadă, cu înghiţituri mici.

În ziar nu mai rămăseseră necitite decît anunţurile. Ca să nu ridice ochii la femeia din faţă, Palka se apucă să le citească şi pe acelea : „Se caută ingineri şi constructori de toate specialităţile". „Se caută urgent pentru deplasare pe teren tehnicieni şi muncitori specializaţi în lucrări de foraj." „Se primesc înscrieri la cursurile elementare de montori mecanici." „Direcţia comercială a Comisariatului Poporului pentru Cultură din U.R.S.S. anunţă deschiderea unui concurs unional pentru cea mai frumoasă păpuşă"... Măi, să fie ! Cea mai frumoasă păpuşă ! „Direcţia pentru problemele turismului şi excursiilor organizează..." Ce-ar fi să pornesc într-o excursie grozavă în Pamir sau în Altai ? „Comitetul chimizării şi comisia pentru gazificarea subterană a cărbunelui aduc la cunoştinţă deschiderea unui concurs unional pentru executarea proiectului de..." Asta ce mai e — gazificarea subterană a cărbunelui ? Ciudat, n-am auzit nimic despre asta ! „Materialele şi condiţiile concursului se expediază la cerere." Am să scriu neapărat, să mi se trimită şi mie. Mai ştii de unde sare iepurele ?...

Femeia îşi terminase şi limonada, şi acum făcea plata. Scotocea în poşetă, căutînd mărunţiş, căci ospătăriţa n-avea să-i dea restul. Palka se sculă, aruncă peste banii ei o hîrtie de 10 ruble şi mormăi surd : „Opreşte restul !" Apoi porni spre ieşire. Mai apucă să observe că necunoscuta se îmbujorase toată din pricina grosolăniei lui. N-are decît ! Poate să se ţină cît de mîndră o vrea. El, unul, se va duce de îndată la poştă şi va scrie să i se expedieze condiţiile concursului, pe urmă o să întocmească — de ce nu ? — proiectul cel mai bun din toate — sigur că o să-l întocmească ! — şi atunci o să vadă ea cu cine a stat la masă. Cum o să-şi mai

muşte degetele ! „Tînărul şi talentatul savant Pavel Kirilovici Svetov..." Gazificarea cărbunelui. Gazificarea subterană a cărbunelui. Interesant !

După ce trimise cererea, Palka se îndreptă grăbit spre institut. Chiar deasupra intrării principale a vechii clădiri, construită încă de belgieni, deasupra unuia dintre leii fuduli care străjuiau acum pe profesorul Kitaev şi pe directorul Sonin, se aflau ferestrele profesorului. Ar fi fost mai bine să se poată strecura în institut prin intrarea din curte, dar acolo era un adevărat şantier : micuţei case a institutului i se adăuga o clădire nouă, cu patru caturi — vorba ceea, la mînecă se cosea un anteriu. Intrarea prin curte fusese închisă, ca să nu se umple tot institutul de moloz.

Palka ajunse cu bine în laborator, fără să fie văzut de Kitaev, dar laborantul Fedoseev îl anunţă strîngînd din buze că profesorul s-a interesat în două rînduri care dintre aspiranţi nu s-a înapoiat la lucru.

— Fedoseici, dumneata ai auzit ceva despre gazificarea subterană a cărbunelui ?

Fedoseici ştia tot ce era în legătură cu chimia şi cărbunele. Lui Palka i se părea uneori că laborantul s-a născut o dată cu chimia şi că ea nici n-ar putea să existe fără el. Dar nici Fedoseici nu auzise nimic despre gazificarea subterană a cărbunelui. Măi, fir-ar să fie, atunci să ştii că e ceva absolut nou !

Misterioasa gazificare subterană se învălmăşea în închipuirea lui cu părul arămiu strălucind în soare. Ce naiba mi-a venit cu roşcovana asta ?! De unde-o fi picat ? Şi de ce intră ca la ea acasă în cantina institutului ? Dacă ar fi fost vreo ingineră nouă, afla el de mult că la mină a sosit o zînă din Capitală...

— Pavel Kirilovici, vă pofteşte profesorul Kitaev.

— Poftim ! Asta mai lipsea !

Cabinetul lui Ivan Ivanovici Kitaev semăna cu un laborator sărăcăcios, plin de instrumente de strînsură : profesorului îi plăcea să chibzuiască la cîte ceva în singurătate şi mereu cerea să i se aducă din laborator ba una, ba alta. Aspiranţii botezaseră cabinetul acesta : „chilia alchimistului".

— Bună ziua, bună ziua, tînărul meu prieten ! îl întîmpină profesorul pe Palka. Nu te-am mai văzut de dimineaţă şi mi s-a făcut dor de dumneata.

— Am fost la biblioteca tehnică, să caut o informaţie despre...

— Vai de mine, doar nu-ţi închipui că te controlez ! protestă Ivan Ivanovici, ridicîndu-şi în sus amîndouă mîinile, cu degetele scurte şi zbîrcite. Ştii doară principiul meu : un colaborator ştiinţific nu trebuie să asculte decît de conştiinţa sa de savant şi de simţul datoriei. Şi atunci, de ce te-aş întreba unde ai fost mai bine de jumătate din orele de lucru ?

— Ivan Ivanovici, dumneavoastră aţi auzit ceva despre gazificarea subterană a cărbunelui ?

Kitaev nu suferea să fie întrerupt.

— Principiul meu constă în aceea că numai prin autoritatea mea ştiinţifică aş putea înrîuri uneori mintea elevilor mei... Apoi mormăi : Despre gazificare spuneai ? şi scoţîndu-şi ochelarii se uită cu luare-aminte la Palka. Pavel Kirilovici, nu cumva te abaţi iarăşi de la firul raţionamentului ştiinţific, afundîndu-te în cine ştie ce hăţişuri problematice care se deschid cu duimul în stînga şi-n dreapta drumului drept al ştiinţei ?

Înghiţind supus acest răspuns dispreţuitor, Palka îi explică foarte cuviincios că a citit un anunţ în ziar şi a sperat că poate profesorul său să fi auzit ceva despre această problemă.

— N-am auzit şi nu cred ca nişte probleme particulare de inginerie să poată atrage atenţia unui tînăr care s-a dedicat ştiinţei, bombăni Kitaev şi îşi puse iar odhelarii pe nas. Te-am deranjat ca să precizăm ceva în problema foarte actuală a concediilor. Dacă nu mă înşel, ai vrut să rămîi la lucru o parte din concediul dumitale, ca să termini cercetarea începută de noi. Pot să contez că elanul dumitale de cercetător n-a slăbit în intensitate ?

— Puteţi, răspunse Palka, lăsîndu-se nerăbdător de pe un picior pe altul.

Îşi exprimase această hotărîre nechibzuită cam cu o lună în urmă, într-un moment de supărare : voise să scape cît mai repede de „decantările" profesorului şi la toamnă să se apuce de o temă pe care să şi-o aleagă el singur. Acum, însă, se gîndea că în timpul concediului s-ar putea ocupa de elaborarea proiectului acestei gazificări necunoscute... Doar n-o să se apuce să-i vorbească bătrînului despre această intenţie !

Kitaev îşi scoase din nou ochelarii şi se uită ceva mai blînd la aspirant. Era un om singuratic şi pe de-a-ntregul absorbit de problemele institutului. Nu putea să sufere perioada concediilor şi ţinea să-şi vadă aspiranţii adînciţi în cercetări, dezbăraţi de toate acele preocupări prosteşti care-i

distrăgeau veşnic de la treburi : ba dragostea, ba nu ştiu ce activităţi sportive (bat mingea ca nişte copii, sau se opintesc să arunce cît mai departe suliţele acelea caraghioase — ocupaţie de om primitiv, bună pentru sălbatici, dar nicidecum pentru nişte oameni de ştiinţă). De la Svetov se cam aştepta el la una ca asta. Dar, oricît de curios s-ar părea, tînărul acesta nu prea chibzuit, căruia tovarăşii săi îi ziceau „Palka" (!), nu făcuse pînă acum nici o ispravă de acest gen, ba îşi mai şi sacrifică o parte a concediului.

— Foarte bine, spuse Kitaev lungind silabele. Iartă-mă, Pavel Kirilovici, că te-am deranjat în timpul lucrului. Am să trec eu pe la dumneata mai tîrziu sau poate mîine dimineaţă.

Palka ieşi din cabinet, ocărînd în sinea lui. Făgăduiala asta amabilă însemna : află că sînt aici şi nu te scap din ochi. De ce dracu şi-a mai sacrificat jumătate din concediu ?

Necunoscuta roşcovană-aurie îi apăru iar în faţa ochilor, cu ţinuta ei mîndră şi chipul uimitor, la care ai vrea să te tot uiţi într-una. Nu degeaba se spune despre cîte o femeie că-i frumoasă de n-are seamăn, neasemuită. Asta trebuie să fie : te uiţi, te uiţi, şi nu-ţi mai poţi lua ochii de la ea.

A doua zi o întîlni din nou. Necunoscuta ieşea de la cantină şi îşi lua foarte firesc ziua bună de la doi docenţi ai institutului. Nu era singură : o însoţea o fetiţă de vreo zece ani, care înclină şi ea capul, săltîndu-şi caraghios funda trandafirie din păr.

— Fermecătoare femeie ! spuse unul dintre docenţi, salutîndu-l distrat pe Palka.

— N-am băgat de seamă, răspunse Palka prefăcîndu-se nepăsător. Cine este ?

— Cum, nu ştii ? E Tatiana Nikolaevna, soţia profesorului Rusakovski.

Numele lui Rusakovski era bine cunoscut tuturor. Nu demult, profesorul venise în oraşul lor să prezideze comisia examenului de stat şi să dea cîteva consultaţii trusturilor carbonifere. Palka nu avusese prilej să-l întîlnească, şi şi-l înfăţişa ca pe un Kitaev ediţia a doua, dar o ediţie de lux, mult îmbunătăţită. Şi, deodată, ia te uită ce soţie are profesorul !

Trei zile în şir trecu Palka dimineaţa şi seara prin dreptul hotelului, dar toate geamurile aveau perdelele trase. Unde s-o fi ascunzînd neasemuita ? La prînz, Palka zăbovea atîta timp la masă, că fetele de la cantină îşi pierdeau răbdarea

cu el. În ziua a cincea se pomeni fără bani şi mîncă numai îngheţată, mestecînd cu necaz pîine goală.

— Aţi terminat ? întrebă ospătăriţa măturînd firimiturile de pe masă.

Palka plecă furios. Ce naiba caută el acolo ? Ce are el nevoie de roşcovana aia ? De vreme ce fetiţa ei e destul de măricică, cu siguranţă că a trecut de treizeci de ani. S-o fi măritat cu un babalîc de dragul banilor şi al titlurilor academice ! Treaba ei, n-avea decît ! Lui ce-i pasă ?!

Dar închipuirea i-o aduse iar înaintea ochilor pe neasemuita lui : o vedea mergînd prin stepa scăldată în razele de soare. La ce i-o fi trebuind soţ şi fată ?! Se apropie de ea : „Bună ziua, vă place, cred, stepa noastră ?" „Da, răspunde dînsa zîmbind, nu se poate să n-o îndrăgeşti !" Apoi o ia de mînă şi o duce aşa prin stepă, o duce în văiuga unde cresc murele, se caţără în mărăcinişuri şi apleacă spre ea crengile cu poame negre, zemoase, ca să le poată culege fără să-şi zgîrie mîinile ei frumoase.

— La dracu ! scrîşni el, dezmeticindu-se deodată.

Vovka şi Katerina, da, sînt de-o seamă, sînt o pereche potrivită, şi Vovka poate să se caţere de dragul ei prin mărăcinişuri fără să-şi piardă din demnitate, şi apoi nici Katerina nu s-ar lăsa mai prejos. Pe cînd frumoasa asta de la oraş ar sta mîndră ca o prinţesă, de parcă totul i s-ar cuveni. Nu, s-a isprăvit ! E timpul să-şi vadă de ale lui !

Îndată ce luă această hotărîre, Palka se înveseli şi se îndreptă, călcînd apăsat, spre biblioteca tehnică, unde vroia să caute niscai date despre gazificarea subterană a cărbunelui. Urcînd scara, se felicita în sinea lui că ştie să se dezbare de pasiunile prosteşti, dar nici n-apucă să intre bine în bibliotecă, şi rămase locului fîstîcit : roşcovana-aurie era acolo. Cu braţele dezgolite, sta sprijinită de balustradă şi ţinea de urît bibliotecarei, în timp ce aceasta îi căuta după o listă lungă o sumedenie de cărţi.

Amîndouă întoarseră capul spre noul-sosit. Palka se înclină roşind şi spuse „bună ziua", fără să adauge numele bibliotecarei, ca şi cum salutul său ar fi fost adresat amîndurora. Roşcovana îşi plecă uşor capul, buzele ei tresăriră ironic. Dar glasul îi rămase prietenos, fermecător, un glas uşor cîntat :

— Poftim, tovarăşe, cere dumneata ce-ţi trebuie. Noi mai avem multe de ales.

Doar nu şi-o fi închipuind că o să scape de el în felul acesta ?! Nu se lasă el păcălit !

— Mulţumesc, dar şi eu am multe de căutat.

Şi cereau bibliotecarei catalogul revistelor străine.

Apoi se instală la fereastră şi trase cu urechea, să afle ce cărţi ia roşcovana. Erau în lista ei cărţi de specialitate din domeniul mineritului, reviste de geologie, cîteva ghiduri tehnice... În lumina blîndă din fundul sălii, părul ei avea o nuanţă de aramă veche. Rochia, de un verde-mat, îi descoperea umerii şi partea de sus a spatelui. Umerii îi erau uşor bronzaţi de soare, spatele însă era bronzat de-a binelea — pesemne că îşi fereşte faţa şi nu-i mai lasă soarelui decît grumazul. Palka îşi coborî privirea şi-i zări picioarele în ciorapi subţiri ca pînza de păianjen şi în pantofi nou-nouţi, cu tocuri foarte înalte. Cum o fi umblînd cu asemenea tocuri ?

— Pavel Kirilovici, dumneavoastră ce să vă dau ? Mă duc după reviste, şi le-aş putea aduce pe toate o dată.

Se bucura că bibliotecara i s-a adresat pe nume : las'să vadă că el e acolo un om de-al casei ! Îşi alese la întîmplare două reviste nemţeşti.

— Mi se pare că v-am luat-o înainte ! exclamă roşcovana. Amîndouă sînt pe lista mea.

Revistele se dovediră a fi un minunat pretext pentru a-i face cunoştinţa.

— La ce vă trebuie atîtea cărţi ? se miră Palka. Aveţi acolo un teanc pentru o lună întreagă.

— Nu cumva credeţi că am să citesc chiar eu toată literatura asta plicticoasă ? întrebă ea rîzînd. Le iau pentru soţul meu.

— Slavă domnului ! Nu v-ar sta bine de loc să citiţi tot felul de aiureli ştiinţifice.

— O-o-o, văd că sînteţi bătăios rău !

Se cercetau din ochi, zîmbind mereu. Bibliotecara se întoarse cu revistele. Între timp însă, Palka venise să se sprijine şi el cu coatele de balustradă, continuînd discuţia, care lua un caracter tot mai vesel.

— Numai un soţ îşi poate împovăra soţia cu o asemenea grămadă de cărţi.

— Ba el m-a rugat să nu le iau deodată, deşi mi-a dat de înţeles că ar avea nevoie de toate astă-seară.

— Nu cred că tocurile dumneavoastră au fost calculate pentru o astfel de greutate.

— Dacă se vor rupe, soţul meu va fi obligat să-mi cumpere pantofi noi, asta-i tot.

Bibliotecara se hotărî să-i readucă pe amîndoi la preocupări mai serioase :

— Atunci, la cine să trec revistele ?

Roşcovana zîmbi drăgălaş :

— Totuşi, la mine. Şi întorcîndu-se spre Palka : Aveţi mare, mare nevoie de ele ?

— Mare. Le-am mai frunzărit eu, ce-i drept, dar acum trebuie să-mi scot cîteva note, minţi Palka, plănuind febril cum să facă din aceste reviste un pretext firesc pentru altă întîlnire.

— Atunci, ce facem ? întrebă ea pe un ton naiv, deschizîndu-şi larg ochii.

— Luaţi-le ! Am să vă cer să mi le împrumutaţi pentru cîteva ore, iar seara vi le înapoiez.

— Minunat ! Atunci, unde ne vedem ?

— Unde doriţi. Eu sînt liber, aşa că...

— Sper că n-o să vă fie greu...

Ochii ei rîdeau atît de vădit, încît Palka se hotărî să nu cedeze cu nici un chip.

— Şi dacă mi-ar veni greu, ce pot face ? Eu am nevoie de reviste !

Bineînţeles că ieşiră din bibliotecă împreună. Pentru ca mîndra roşcovană să nu se înfumureze, Palka o lăsă să care vraful de cărţi pînă la colţ, şi abia acolo îi spuse, cu un aer ocrotitor :

— Aşa, acum, că v-aţi încercat tocurile, daţi-mi mie pachetul.

Pălăvrăgind pe un ton cît se poate de vesel, ajunseră în faţa hotelului. Acolo ea vru să se oprească, dar Palka intră hotărît pe uşă.

— Am să vă depun chiar la destinaţie, Tatiana Nikolaevna !

— O-o ! De unde ştiţi cum mă cheamă ?

— Am ghicit.

— Văd că sînteţi un adevărat scai, Pavel Svetov.

Acum era rîndul lui să se mire.

— Ştiu despre dumneavoastră mult mai multe decît credeţi, şi încă din cea mai sigură sursă, continuă roşcovana cu un zîmbet ironic, oprindu-se în uşa ei.

Cine o fi această „cea mai sigură sursă" de care vorbea ? Kitaev ?

Intră în cameră pe urmele ei şi, lepădînd stiva de cărţi pe masă, Palka se încovoie, îşi încruntă faţa şi rosti cu glas monoton, uşor peltic :

— Tînărul acesta îngîmfat ar putea ajunge sub neîncetata mea supraveghere un om de ştiinţă destul de valoros dacă n-ar fi atît de încăpăţînat, de neascultător şi de arogant !

Asemănarea cu Kitaev era uimitoare, şi Tatiana Nikolaevna izbucni în rîs :

— Vă este foarte greu cu el ?

— Asta încercaţi să v-o închipuiţi singură !

— Sărăcuţul ! Încep să admir răbdarea dumneavoastră.

— Răbdarea nu este însuşirea mea cea mai bună. Am şi altele.

Stăteau în mijlocul camerei şi rîdeau. Tatiana Nikolaevna nu se grăbea să-l expedieze. Dar, ca un făcut, în clipa aceea dădu buzna în cameră fetiţa ei, cu o minge în mînă, într-o rochiţă murdară, din care ieşeau genunchii zgîriaţi.

Tatiana Nikolaevna îşi plesni palmele una de alta.

— Uitaţi-vă la ea, vă rog !

Fetiţa îşi ascunse la spate mîinile cu mingea şi trecu pe lîngă Palka, aruncîndu-i pe sub sprîncene o uitătură sumbră şi cercetătoare.

— Spală-te şi schimbă-te imediat, îi porunci cu asprime Tatiana Nikolaevna, apoi scoase din teancul de cărţi cele două reviste şi le întinse lui Palka.

— Aşadar, pe diseară, spuse ea cu vocea-i cîntată.

Seara, pe cînd se apropia de hotel, Palka se gîndi că soţul ei trebuie să fie acasă şi deci va fi nevoit să-i dea revistele şi să plece fără a putea stabili cu ea o nouă întîlnire. Nu, prostia asta n-are s-o facă ! Mai bine să vină dimineaţa, cînd soţul e la institut.

Ca să-şi treacă timpul mai uşor, se îndreptă spre casa Kuzmenkovilor. Saşa şi Liuba şedeau la masa din grădină. Liuba scotea cu un ac sîmburii din vişinele de dulceaţă, şi degetele îi erau pline de zeamă roşie, iar Saşa urmărea din ochi fiecare mişcare a degetelor ei şi povestea ceva în şoaptă.

Palka se întoarse mai înainte ca ei să-l simtă şi se depărtă în grabă. Toţi iubesc, toţi sînt fericiţi. „Se lasă parcă o ceaţă, şi-n ceaţa asta n-o vezi strălucind decît pe cea care ţi-e dragă..." Simţi nevoia să alerge neîntîrziat la Tatiana

Nikolaevna. Neasemuita — acesta e numele care i se potriveşte. Neasemuita...

Pe stradă dădu cu ochii, mirat, de fiica ei. Cu feţişoara lătăreaţă, nu seamănă de loc cu mamă-sa. Ce-o fi făcînd aici ?

Fetiţa se căţără pe gardul Kuzmenkovilor, îşi băgă două degete în gură şi fluieră ca un băieţoi. Şi peste o clipă răsări de undeva Kuzka.

— Mergem după ajine ? întrebă fetiţa.

— Mergem.

„Cum s-or fi cunoscut ? Ba fetiţa a şi învăţat că în limba ucraineană murele se cheamă ajine. Şi fluieră ca băieţii. După cum se vede, neasemuita nu se oboseşte prea mult cu educaţia fiicei sale."

Palka mai rătăci multă vreme singur. Nu putea nici să lucreze, nici să citească. Barem de s-ar face ziuă mai curînd !

Cînd ajunse aproape de casă, zări pe întuneric două siluete la portiţă. Katerina şi Vovka ? Vova o îmbrăţişa pe Katerina şi o săruta, o săruta...

Discret, Palka se trase îndărăt şi, după ce se mai învîrti cîtva timp pe străzi, se întoarse. Cei doi tot se mai sărutau. Palka vru să fluiere, dar ceva — nici el nu ştia ce — îl reţinu s-o facă. Şi iar mai umblă brambura pe străzi, gîndindu-se cu tristeţe şi speranţă la situaţia lui, care era mai complicată şi mai grea. Totuşi, va avea şi el parte de dragoste. Nu se poate să nu aibă.

Pentru a treia oară se apropie de portiţa casei, tîrşindu-şi picioarele de departe şi fluierînd ceva.

— Tu eşti, Palka ?

— Iertaţi-mă dacă v-am deranjat.

— Vai de mine, de loc ! bîigui nesincer Vovka.

Katerina izbucni în rîs, îşi aruncă cu elan braţele în jurul gîtului iubitului ei, îl sărută şi fugi în casă.

— S-ar părea că ţii neapărat să ne înrudim, Vova.

— S-ar părea... De ce întrebi ?

Peste o jumătate de oră, Palka se răsucea în aşternut, neputînd adormi. Îşi amintea expresia fericită a feţei prietenului său, îşi amintea cum îşi petrecuse Katerina mîinile în jurul gîtului lui Vovka şi cum îl sărutase fără a se sinchisi de prezenţa fratelui ei. „Dar eu ? Îşi va petrece Tatiana vreodată mîinile în jurul gîtului meu, mă va săruta ea vreodată?... E posibil ca ea să se îndrăgostească de mine ?" Şi se sperie el însuşi de această posibilitate.

A doua zi la 11 bătea la uşa ei. Tatiana Nikolaevna purta ceva lung, uşor, nemaipomenit de frumos — rochii d-astea Palka nu mai văzuse decît în filme. Rămase nemişcat cu ochii la ea, răsucind în neştire revistele.

— Credeam că ai fugit cu revistele.

Soarele arunca prin fereastră doi snopi de raze strălucitoare. Un snop se împrăştia pe jos, întinzîndu-se pînă la picioarele neasemuitei, iar celălalt îi tremura pe obraji. Neasemuita îl privea întrebătoare şi puţin speriată.

— Aşezaţi-vă lîngă fereastră, îi spuse Palka. Vă rog, aici, în soare.

O implora cu un tremur în glas.

— Ce straniu sînteţi astăzi ! se miră ea, dar îi făcu pe voie, aşezîndu-se.

Ce s-o fi petrecut cu el în răstimpul acesta nici de-o zi şi-o noapte ?

Dădu să se scoale, pentru că era stupid să te supui toanelor unui tînăr abia cunoscut, care tace şi te priveşte fix, dar Palka stărui pe un ton cam grosolan :

— Staţi jos ! Părul dumneavoastră străluceşte la soare. Ar trebui să staţi întotdeauna numai la soare.

— Întotdeauna ?

— Da, întotdeauna.

Şi pentru că ea se supunea, Palka — asta se vedea cît de colo — mai prinse inimă.

— De ce n-aţi venit aseară ?

— Ghiciţi singură, dacă sînteţi în stare.

Bineînţeles că ea ghici, adăugînd însă cu un aer de sinceră naivitate :

— Din fericire, soţul meu a fost reţinut la o consfătuire pînă noaptea tîrziu, aşa că revistele nu i-au fost necesare. Iar acum am treabă în oraş. Aşteptaţi-mă un minut, vom ieşi împreună.

Trecu în cealaltă cameră şi trase uşa după dînsa. Aşadar, ieri a fost liberă toată seara. Iar el a bătut străzile de unul singur ! O fi adevărat că are treabă în oraş, sau vrea să-l pedepsească pentru seara din ajun ? Şi ce pretext ar mai putea el născoci pentru o nouă întîlnire ? Cinematograf, teatru ? Astea-s bune cînd începi să faci curte unei fete, dar aici — soţ, fiică ! Nu merge !

Tatiana Nikolaevna apăru în rochia galbenă cu cordon pestriţ, aceea pe care o purtase la cantină atunci cînd el şi-a

aruncat hîrtia de 10 ruble peste banii ei. Îşi luase un aer mîndru şi distant.

— Vă grăbiţi ? se fîstîci el.

— Mergem la soare ! spuse ea cîntat încuind uşa şi îi aruncă o privire fugară, din pricina căreia Palka simţi că inima a prins să-i bată nebuneşte.

Tatiana Nikolaevna şi-l făcu satelit, îl muştrului drăgălaş, tîrîndu-l cu dînsa din magazin în magazin după tot felul de fleacuri. Pe stradă însă îi ieşeau în cale la tot pasul diferiţi cunoscuţi, şi ea se oprea cu fiecare, flecărea un minut, două. Cei mai mulţi erau cercetători ai institutului, care-l cunoşteau şi pe Palka. Suferea în mîndria lui, dar încerca şi o bucurie ascunsă : uite, merge cu el, nu cu altcineva ! Stăruinţa lui a cucerit atenţia acestei femei, şi acum n-o s-o mai piardă !

— Dar prin stepă nu vă plimbaţi ? o întrebă Palka prinzînd o clipă prielnică.

— Uneori, se alintă ea cîntat, ca peste o clipă să răspundă voioasă la salutul unui cunoscut, cu care se şi opri să stea de vorbă.

Palka se înfurie şi căută tocmai cuvintele cu care să-i propună, pe tonul cel mai firesc, o plimbare prin stepă, cînd deodată uită cu desăvîrşire de neasemuita lui.

Şuiere de sirene, prelungi şi alarmante, sfîşiară văzduhul.

7

Şuiere prelungi şi alarmante...

— Nenorocire ! Nenorocire ! Nenorocire ! urlau sirenele în întreg oraşul acela, unde nu exista familie care să nu fie legată de mină...

— Repede ! Repede ! Repede ! urlau sirenele, semănînd groaza în faţa nenorocirii încă neştiute, cerînd ajutor şi îndemnîndu-i pe toţi să se grăbească.

Un automobil care trecea pe stradă se întoarse brusc, chiar sub botul tramvaiului, şi porni în goană înapoi, spre mină.

Oamenii, care pînă atunci îşi văzuseră liniştiţi de treburi, încremeneau pentru o clipă şi, uitînd de tot şi de toate, săreau în tramvaie sau o luau la fugă în aceeaşi direcţie, spre mină.

O femeie care ieşea dintr-un magazin, încărcată de cumpărături, scoase un ţipăt deznădăjduit şi, nemaiştiind de nimic, zvîrli din mîini pachetele şi începu să gonească spre mină.

Acoperind şuierul prelung al sirenelor cu dangătul lor răuprevestitor, maşinile pompierilor trecură vijelios spre mină.

Două ambulanţe ale Salvării zburară vuind pe caldarîm, tot într-acolo, spre mină.

Palka se avîntă şi el înainte cu mulţimea, ce creştea mereu.

În tramvaiul ticsit nu era chip să se mai urce. Se agăţă de cealaltă parte, pe unde nu-i voie să te sui, şi se simţi lipit de vagon de alte trupuri care se aninau necontenit. În piaţeta din faţa minei, tramvaiul îşi încetini mersul şi începu să sune ca să i se facă loc : strada, în toată lărgimea ei, era plină de oameni ce se apropiau în goană. Alergau minerii din schimbul doi, alergau soţii şi mame, şcolari, bunici de mineri sprijinindu-se în baston...

Un cordon viu zăgăzuia intrarea în mină.

O mare mulţime de oameni se îmbulzea în semicerc în faţa porţii, aşteptînd într-o tăcere impresionantă. Minerii schimbului doi se apropiau gîfîind greu, făcîndu-şi loc prin mulţime fără să întrebe pe nimeni nimic. Ajunşi în curtea minei, se adunau pe grupe, cineva din conducere arăta cu degetul pe cîte unul — uitaţi-vă şeful ! — şi grupa, în frunte cu şeful, pornea tăcută spre maşina de extracţie şi dispărea în adînc.

— Gaze de iluminat... gaze... gaze... gaze — şoapta trecea din gură în gură. Explozie... surpare... din cauza gazelor.

Uneori se mai înălţa cîte un glas îngrozit de femeie :

— Şi oamenii ? Oamenii ? Sînt mulţi acolo ?

— Nu se ştie, răspundeau voci întărîtate, şi femeia amuţea, cu faţa împietrită ca o mască a suferinţei, la fel cu toate celelalte feţe din jur.

Palka îşi mută privirea înfrigurată de la unul la altul; căutînd vreun cunoscut care să-l lase să treacă prin cordon şi să se alăture vreunei grupe de salvare. Îl zări pe Lipatov alergînd prin curte, dar, la chemarea lui Palka, acesta dădu din mînă fără să-l privească măcar. Privirea tînărului îl descoperi pe Saşa Mordvinov, îmbrăcat în costum de miner, gata să coboare. Împreună cu un inginer, Saşa se îndrepta spre maşina de extracţie.

Foarte aproape de Palka, răsună deodată un strigăt înfricoşător :

— Saşa, nu te duce ! Saşa, nu coborî !

Mordvinov se opri, o văzu în mulţime pe cea care strigase — o femeie în halat alb şi basma — şi, întorcîndu-i brusc spatele, intră în colivia ce sta să pornească.

Femeile din jurul ei se uitară fără compătimire la Liuba şi nici n-o mai luară în seamă, ca pe o străină. Kuzminişna, care se afla alături de fiică-sa, privi şi ea în lături, supărată. Liuba se făcu albă ca varul şi îşi plecă ochii în pămînt.

La primul şuier al sirenelor, Kuzminişna lăsase totul vraişte şi, asemeni tuturor nevestelor de mineri, alergase într-un suflet spre mină. Nu ştia la care din sectoare se produsese catastrofa şi nimeni nu-i spusese nimic, dar, văzînd cum toată lumea se dădea la o parte, făcîndu-i loc să treacă înainte, înţelese că prăpădul era tocmai acolo unde se aflau soţul şi feciorul ei. Veche de treizeci de ani, experienţa ei de soţie de miner îi spunea că nu trebuie să întrebe nimic : toate cîte se şoptesc în mulţimea din jur nu-s decît zvonuri şi presupuneri. Trebuie să aştepţi. Să aştepţi o oră, sau mai multe ore, sau ziua întreagă. Să aştepţi.

Şi toată lumea aştepta. Aşteptau mame şi bunici, soţii şi fiice. Aştepta şi mama lui Palka, şi sute de alte femei ca şi ea. Ele nu aveau acum nici soţi, nici fii sub pămînt. Aveau numai oameni.

Mulţimea stă încremenită în aşteptare, toate feţele sînt întoarse spre ascensor ; toţi ochii — aţintiţi la gura neagră a minei, în care mai intră din cînd în cînd cîte cineva, dar de unde încă nu iese nimeni.

Deodată însă, cu un vuiet surd, colivia se ridică la suprafaţă, şi la gura minei apar halatele albe ale sanitarilor.

O, clipele acestea lungi ale ultimei aşteptări, cînd simţi că urgia năprasnică se apropie cu o cumplită neînduplecare, cînd o aştepţi din clipă în clipă să se abată asupra ta !... Cînd şi speranţa, şi presimţirea nenorocirii se contopesc într-un singur tremur... Cînd încă nu poţi desluşi în omul cu faţa dată pe spate trăsături dragi sau străine. Clipele lungi ale ultimei aşteptări înainte de a afla dacă asupra ta s-a abătut nenorocirea fără seamăn sau poate, dacă te-a cruţat, ai să te arunci fericită în braţele celui drag, dar tot n-ai să te poţi bucura, pentru că suferinţa e chiar lîngă tine, şi cineva a şi izbucnit în lacrimi, iar pe faţa omului la care ţii s-a întipărit aceeaşi durere ca şi pe feţele tuturor oamenilor aflaţi aici.

Şi iată că din corfă e scoasă prima targă. Cine e ? Al cui e?

Sute de ochi şi-au adunat privirile pe chipul omului de pe targă. Apoi, mulţimea s-a mişcat cu un freamăt lung, şi valul s-a desfăcut, lăsînd să înainteze o femeie, cea mai grăbită dintre toate. Şi femeia cu basma albastră trece singură prin curte şi, fără o vorbă, se apleacă peste obrazul negru de cărbune, care tresaltă scuturat de targă. Ochii rănitului se deschid, buzele negre se dezlipesc, străduindu-se să şoptească ceva. Femeia hohoteşte scurt, îşi lipeşte mîna de fruntea neagră a rănitului şi porneşte alături de targă, plîngînd de durere şi de bucurie : e viu ! Şi toată mulţimea răsuflă uşurată : e viu.

Apoi a doua targă.

Lîngă ea merge Kuzma Ivanovici. E tot numai cărbune şi sudoare, păşeşte greu, cu buzele încleştate şi privirea aţintită în gol. Uneori se poticneşte de vreun ciot din curte, dar îşi îndreaptă spinarea şi porneşte iarăşi în pas cu sanitarii, căutînd cu ochii înainte.

Buzele îi tremură cînd îşi zăreşte soţia, tremură doar o clipă şi se strîng iarăşi.

Kuzminişna străbate în fugă curtea, scoate un ţipăt aproape neauzit şi se prăbuşeşte peste trupul nemişcat al aceluia care i-a fost fecior.

Sanitarii lasă jos targa. Kuzminişna mîngîie grăbit capul, faţa, umerii fiului său. Capul îi cade pe trupul rece.

— Xiuşa !... Xiuşa !... Xiuşa !... şopteşte Kuzma Ivanovici.

Palka s-a oprit alături şi nu-şi poate desprinde ochii de pe faţa însîngerată a prietenului cu trăsăturile schimonosite de spasmul morţii. În minte îi apar cele două făpturi îmbrăţişate în întunericul nopţii lîngă portiţă, şi figura fericită a lui Vova cel viu, şi răspunsul său sfios : „S-ar părea... De ce întrebi ?“

— Mamă, mămico ! repetă plîngînd Liuba.

Kuzminişna îşi dă deoparte fiica, îşi dă deoparte soţul, nu vrea să ştie de medic. Mîinile ei se dezlipesc de lemnul tărgii, descurcă şi netezesc părul năclăit de sînge, şterg cu batista cărbunele şi cheagurile de sînge de pe obrazul fiului ei.

— Ridicaţi targa, le spune medicul sanitarilor.

Kuzminişna nu aude, ea mîngîie mereu, curăţă faţa dragă şi fără de viaţă. Kuzma Ivanovici îşi întoarce capul, tuşeşte înghiţindu-şi plînsul, închide ochii. Pe faţa-i neagră lunecă lacrimi grele, lăsînd în urma lor dungi albe.

Atunci, Palka se apleacă hotărît şi o ridică de subsuori pe Kuzminişna. O strînge cu putere la piept şi abia acum îşi aminteşte de sora lui. Astăzi ea lucrează în schimbul trei, dimineaţă a plecat cu bicicleta să se scalde. Cum să-i spună de Vova, ce să facă cu ea ?

În acest timp, mulţimea ce se strînsese roată în jurul tărgii se desface din nou, ca la un semnal. Prin coridorul acesta îngust vine fugind Katerina. Cu sarafanul ei roşu, atît de nepotrivit gătită pentru asemenea clipă, ea aleargă să-şi întîmpine nenorocirea. Ajunge lîngă targă şi se opreşte din goană chiar la căpătîiul logodnicului ei. Mîinile i se ridică şi se încleştează în jurul gîtului.

— Nu te reţine, dă-ţi drumul, urlă-ţi durerea ! şopteşte o femeie din spatele ei, nemaiputînd îndura tăcerea, şi încearcă s-o îmbrăţişeze.

Katerina îşi smuceşte umărul, scuturînd mîna femeii, şi rămîne mereu tăcută, cu mîinile încleştate pe gît.

— Luaţi targa ! strigă medicul şi îşi şterge ochii cu un deget încovoiat.

Sanitarii ridică targa şi pleacă cu ea, ocolind-o pe Katerina, care stă locului, împietrită.

— Să mergem, Katerina, să mergem ! bîiguie Palka învîrtindu-se pe lîngă ea.

Apare atunci a treia targă. Vaietul unei femei o întîmpină de departe.

Plînsul acesta o dezmeticeşte pe Katerina. Întorcînd nepăsătoare capul de la suferinţa altuia, ea se repede după sanitarii care au apucat să bage targa în ambulanţă... Apoi îl îmbrînceşte cu umărul pe fratele ei şi se depărtează în grabă de toată lumea, cu un pas prea apăsat, trădînd parcă o hotărîre sălbatică. Se duce undeva încolo, mută, în sarafanul ei roşu, cu mîinile mereu încleştate pe gît.

8

Inginerul Katenin se trezi. Văzînd dunga întunecată dintre perdele, înţelese că este încă devreme şi închise grăbit ochii, ca să nu-şi alunge somnul. Creierul însă începuse să-i lucreze treaz, ca ziua.

Orice-ar face, tot nu va mai reuşi să adoarmă. Ce anume l-o fi trezit ? Nu vreun zgomot de afară, şi nici obişnuinţa, nu, era altceva, o grijă care nu-i mai dădea pace, îl stingherea.

Se întinse pe spate şi încercă să-şi amintească ce anume îl stingherea. Începu să cearnă prin minte, una cîte una, noutăţile pe care soţia şi fiică-sa i le împărtăşiseră aseară, cînd s-a întors din Donbas. Erau noutăţi mărunte şi obişnuite. Mai întotdeauna, acelea în legătură cu fata lui îl nelinişteau, ieri însă Liuda arăta cît se poate de bine, iar cel mai stăruitor dintre admiratorii ei — maiorul — era plecat în tabăra de vară, aşa că dinspre partea asta — nici o grijă serioasă. Katia ? Ce i se putea întîmpla Katiei ? Auzi-o cum respiră uşurel alături de dînsul. Nu, totul e neschimbat şi drăguţ în făptura ei. La slujbă, la Direcţia securităţii muncii ? Nu, şi acolo totul este în bună regulă. E drept că în urmă cu cîteva zile fusese foarte îngrijorat din pricina exploziei de la una din mine. În drum spre Donetk îşi închipuise tot felul de belele ce i s-ar putea trage de acolo. Exigenta comisie trimisă anume pentru cercetări ar fi putut face din ţînţar armăsar, umflînd cine ştie ce neglijenţă, cum se descoperă întotdeauna după orice accident... Concluziile comisiei au fost însă favorabile lui Katenin, iar atragerea profesorului Rusakovski la elaborarea unor metode pentru prevenirea exploziilor constituia un succes de-al lui. Atunci, ce anume ? Ce ?

Înhumarea victimelor... Da, a fost un ceas greu. Katenin se ferea întotdeauna de înmormîntări, dar de data asta n-a avut încotro, trebuia să participe. Mii de oameni au urmat coşciugele roşii. Orchestra minerilor a executat stîngaci marşurile de doliu. Pe movilităţile de pămînt proaspăt plîngeau soţii, mame, copii... Katenin îşi aminti de o fată care stătea nemişcată la mormîntul celui mai tînăr dintre morţi. Cine o fi fost : soţia, logodnica ? Nu plîngea şi de aceea jalea ei părea şi mai cumplită.

Acolo, la cimitir, reînviase în mintea lui ziua aceea îndepărtată cînd a început să lucreze ca practicant în mină. Dimineaţa de tot, în semiîntunericul cenuşiu, mergea în mijlocul minerilor tăcuţi, deosebindu-se prin salopeta sa nouă şi curată. Se simţea străin printre aceste umbre negre şi s-a bucurat cînd a văzut încă o salopetă din pînză de casă, a unui boboc ca şi el. Katenin l-a întrebat pe un ton care-l vroia cît mai grav : „Ce-i, frăţioare, prima dată cobori ?“ Flăcăul avea o faţă rotundă şi cîrnă de ţăran, ochi luminoşi şi un moţ bălan. „Acu' întîi. M-am însurat mai pe vară, noi sîntem săraci, şi

nevastă mi-am luat tot dintre săraci, din dragoste. Lucrez pînă-n primăvară, pun banii deoparte, şi ne cumpărăm o vacă..."

S-au despărţit la ieşirea din colivie. Lui Katenin mina i s-a părut înspăimîntătoare : acum e greu pînă şi să-ţi închipui munca minerilor în acea vreme, cînd nici pomeneală nu era de mecanizare, nici de tehnica securităţii — o muncă sălbatică, pe care o făceai stînd ghemuit sau chiar culcat în fundul pămîntului... În aceeaşi zi, pe la prînz, a sunat semnalul de alarmă. Katenin a alergat împreună cu ceilalţi la locul prăbuşirii, deşi ar fi vrut mai degrabă să fugă afară din mină. Şi primul lucru pe care l-a văzut în lumina tulbure a lămpilor de mină au fost picioarele în salopeta cea nouă din pînză de casă ieşind de sub roca prăbuşită...

În toamna aceea, cînd s-a întors acasă, Katenin a mărturisit prietenului său Aron Ţilştein : mi-am greşit drumul, nu-mi iubesc şi n-am să-mi iubesc niciodată meseria. Aron i-a răspuns cu sinceritatea sa de totdeauna : „Dar tu ce-ai crezut, că mina-i un rai ? Fireşte că ţi-ai putea schimba profesia şi ai scăpa astfel de iad, eu însă în locul tău aş lupta ca toată lumea să scape de iadul ăsta." Aron nici n-ar fi putut răspunde altfel. Katenin însă se ţinea departe de politică, şi dorinţele lui erau modeste : să termine Institutul de mine, să devină inginer şi să se însoare cu Katia. Şi obţinu ceea ce dorea. Aron nu reuşise să-l înrîurească decît într-o privinţă : Katenin refuză să mai stea sub aripa ocrotitoare a tatălui său, profesorul, care voia să-l ţină pe lîngă el, şi plecă cu tînăra sa soţie în Donbas. Vremurile erau grele : războiul, apoi revoluţia, războiul civil, ruina... Aron lupta pe undeva, prins în vîrtejul evenimentelor revoluţionare. Katenin judeca tot ce vedea în jur din adîncul lumii sale mărunte şi dragi, redusă la Katia şi micuţa lor Liuda. Toate gîndurile şi silinţele lui ţinteau numai să păzească şi să menţină bunăstarea acestui mic univers. Cîte n-a făcut el în această perioadă ! Iar cînd a început reconstrucţia industriei carbonifere, Katenin s-a întors la mină. Îi ocolea pe bolşevici cu agitaţia lor, dar şi pe contrarevoluţionarii şi sabotorii de tot felul (erau destui pe atunci), văzîndu-şi doar de munca lui, cu acea conştiinciozitate care îi stătea în fire.

Şi deodată, începu să-l pasioneze ritmul de lucru, să-l frămînte marile iniţiative în legătură cu protecţia muncii, tehnica securităţii şi mecanizarea exploatării cărbunelui. Aflînd că prietenul său din tinereţe, Aron, lucrează la Mos-

cova, îi scrise o scrisoare : „Voi (adică bolşevicii) vreţi să îmbibaţi totul de politică, pe cînd eu fac tot ceea ce este mai de seamă pentru popor : îi îmbunătăţesc condiţiile de muncă, lucrez concret spre a lichida «iadul» de care vorbeam noi odinioară — ţi-aduci aminte de discuţia noastră..." Aron i-a răspuns : „Recunosc în tine pe vechiul sceptic şi-l salut, dar vezi că tocmai «politica» ţi-a dat ţie posibilitatea să te ocupi cu lichidarea «iadului». Cînd ai să vii pe la Moscova, treci pe la mine, o să ne amintim de trecut şi o să discutăm despre viitor." Aron devenise un mare specialist în domeniul gazogenelor, şi numele lui apărea adesea în coloanele revistelor tehnice. Pe cînd Katenin ? Obosise, sau începuse să îmbătrînească ? Un fel de silă îi încătuşa fiinţa, mai cu seamă de cînd Liuda a suferit de pneumonie şi Katia s-a revoltat împotriva lui : „M-am săturat să tot respirăm praful Donețkului !"

Katenin obţinu să fie mutat la Harkov, la direcţie. Acum munca trecuse pe planul al doilea. Familia — asta era toată viaţa lui. Liuda, studiile ei de muzică, sănătatea ei şubredă, toanele ei. Uneori îl copleşeau gînduri amare : „Uite, viaţa a trecut de jumătate, şi eu tot n-am realizat vreun lucru mai de seamă". E drept că în ultimii ani simţămîntul acesta de nemulţumire de sine, de neîmplinire, îl încerca din ce în ce mai rar.

Dar tocmai o asemenea frămîntare l-a trezit astăzi cu noaptea-n cap.

„Da, da ! Aş mai putea face cîte ceva. Dar ce ?"

Aseară, în pat, îi povestise Katiei despre înmormîntarea minerilor.

— Şi ce putem face ? oftase Katia somnoroasă. Acolo, sub pămînt, n-ai unde te ascunde. Nu spuneai chiar tu că un anumit procent de primejdii neprevăzute nu poate fi niciodată evitat ?

Katia a adormit înaintea lui. Katenin era chinuit tocmai de acest procent inevitabil. Odinioară, numărul celor schilodiţi şi morţi de pe urma accidentelor de mină a fost uriaş, acum el este incomparabil mai mic. Poate fi însă asta o mîngîiere ? Chiar şi cel mai neînsemnat procent e tot o viaţă omenească : vreun flăcău însurat din dragoste, prăbuşirea tuturor speranţelor unei fete frumoase şi pline de viaţă... „Dar ce pot face eu ?" — întrebarea îl urmărise aseară pînă ce adormi.

Gîndul amar l-a urmărit şi în somn. Ceva a rămas nefăcut. Undeva aproape, nu, undeva într-însul, mocneşte înăbuşită

forţa necesară unei înfăptuiri. Care, însă ? Trebuie doar s-o găsească, pitită în vreun ungher al minţii, să şi-o amintească... E ceva la care se gîndise pe vremuri, dar ceva uitat de mult, ceva amînat mereu pe altă dată, sub apăsarea grijilor de toate zilele. Dar ce ? Ce anume ?

Crăpătura dintre perdelele dormitorului se luminase. Katia căscă dulce, îşi aruncă halatul pe umeri şi ieşi din dormitor. Peste o jumătate de oră se va întoarce să-l trezească şi pe el.

Katenin cercetă distrat camera cunoscută. Lumina dimineţii se răsfrîngea în oglinda dulapului de haine şi juca pe suprafaţa lăcuită a biroului — preaiubitul său birou din lemn de mahon, care-l încîntase cu nenumăratele-i sertare meşteşugit ascunse.

Da, asta era ! Asta !

Sări din pat ca-n tinereţe, şi dintr-un salt ajunse la birou. Îşi căută febril cheile, apăsă butoanele, trase sertarele, în spatele cărora erau alte sertare, cele tainice, scotoci prin hîrtii, frunzări carnetele de însemnări, scrisori vechi... Na, uite scrisoarea lui Aron !

— Vai, Vsevolod ! Fără halat ? Desculţ ?

Se întoarse spre ea cu o privire vinovată. Ekaterina Pavlovna observă însufleţirea tinerească de pe faţa lui.

— Am căutat o scrisoare...

— Apa e caldă. Liuda s-a trezit, spuse ea şi ieşi.

Discreţia asta nedezmînţită a soţiei îi era foarte dragă : Katia dovedea un interes viu pentru munca lui, dar niciodată nu-l sîcîia cu întrebări, fiind pesemne convinsă de mult că el îi povesteşte singur orice. Chiar acum, de îndată ce Katia a ieşit din cameră, Katenin a simţit nevoia s-o cheme înapoi şi să-i povestească despre scrisoarea lui Aron.

„...Prietene ! Am mai fost cooptat într-o comisie, de data asta foarte interesantă. Ni se cere să punem la punct o metodă pentru gazificarea subterană a cărbunelui, adică să înlocuim munca subterană a minerilor printr-un proces care să transforme sub pămînt cărbunele în gaze. Deocamdată nu avem nimic concret, se fac doar pregătiri pentru deschiderea unui concurs. Îţi trimit prima schiţă a condiţiilor concursului, le vom discuta la prima consfătuire. E o încercare de a înlocui munca subterană — interesant, nu ? Bine ar fi să te apuci să întocmeşti un proiect ! Încearcă, vrei ?"

Scrisoarea îl tulburase încă de pe atunci, şi Katenin se hotărîse să-i răspundă lui Aron, să se sfătuiască cu el, să me-

diteze asupra problemei. Dar Liuda trebuia să dea niște examene. Katenin repeta cu ea toate materiile de-a rîndul : istoria și gramatica cu sintaxa, algebra și geografia, ba chiar și istoria muzicii. Răspunsul către Aron fu amînat de pe o zi pe alta, apoi uitat cu totul.

Ori, tocmai asta era, tocmai aici putea fi cel mai de seamă lucru din viața lui !

Să-i scrie ; nu, mai bine să plece la Moscova, să stea de vorbă cu Aron, să afle amănunte, și împreună cu el să întocmească proiectul.

Se îndreptă grăbit spre baie, vărsă cana cu apă caldă pregătită anume pentru el și, cu o deosebită plăcere, împotriva obiceiului, se spălă cu apă rece.

— Esențialul este ca fiecare om să aibă un țel al său, spuse el la masa de dimineață, uitîndu-se drept în ochii veseli și goi de gînduri ai Liudăi.

— Bineînțeles ! recunoscu fata și presără puțin mărar peste omleta din fața ei.

— Nu oricine și-l găsește chiar de la început, continuă Katenin. Vezi uneori oameni cărora nici nu le trece prin minte că fără un asemenea țel nu se poate trăi.

Liuda nu-i răspunse. Ekaterina Pavlovna se uita atent la soțul ei, fără să intre însă în vorbă. Dar în antreiaș, însoțindu-l pînă la ușă, îl întrebă încet :

— E ceva interesant ?

— Cum să-ți spun... Nici mie nu mi-e încă prea limpede.

Și, mirat el însuși de ceea ce face, își prinse nevasta în brațe, o săltă pînă la buzele lui, o sărută și-i dădu drumul gîfîind : Katia devenise cam grea.

— Ăsta-i Rubiconul [1] ! exclamă el enigmatic. Face să-l treci. Întreaga viață se poate schimba ! Într-un cuvînt, zilele astea am să plec la Moscova, iar acolo... Oh, Katia, ce prost am fost !

Și coborî scara în fugă, ceea ce nu mai făcuse de douăzeci de ani.

---

[1] *Rubicon* — vechea denumire a unui rîu din munții Apenini, care despărțea Galia Cisalpină de Italia propriu-zisă. În anul 49 î.e.n., Iuliu Cezar l-a trecut în fruntea armatei sale, ceea ce a slujit drept semnal pentru începerea războiului civil. De atunci expresia „a trece Rubiconul" se folosește pentru a desemna o hotărîre radicală, un pas hotărîtor.

9

După călătoria la Donețk, Matvei Denisovici Mitrofanov s-a întors la tabăra expediției geologice mai morocănos și mai țepos ca de obicei. La întoarcere, „rădvanul bunicii" se defectase de cinci ori, și somnorosul Igor, ciorovăindu-se mereu cu Nikita, îl repara în silă.

Călătoria aceea, care li se păruse atît de plăcută la început, se terminase prost. Matvei Denisovici nu l-a mai găsit la hotel pe prietenul său. Profesorul Rusakovski plecase la Rostov, iar soției acestuia nu-i ardea de el. În apartamentul de două camere pe care-l ocupa, aranjat cu un lux provincial, cînta un patefon, și cei cinci bărbați aflați acolo au așteptat în picioare ca ea să facă vînt oaspeților nepoftiți : se vede că dansau pe rînd cu gazda lor, unica doamnă a sindrofiei.

Igor privea peste umărul tatălui său. S-ar fi alăturat bucuros acestui cerc plin de voioșie, mai ales că soția profesorului, peste măsură de veselă și frumoasă, îi aruncase o ocheadă cochetă, iar cînd își luase rămas bun, femeia izbucnise în rîs fără nici un motiv.

— O fîșneață ! o caracteriză supărat Matvei Denisovici, îndată ce închise ușa.

— E destul de frumoasă ca să nu fie plicticoasă.

Îi plăcea să spună asemenea gugumănii numai ca să-l necăjească pe tată-său. Noaptea însă, după ce se culcaseră, s-au luat la ceartă, și nu din cauza soției profesorului, ci a condițiilor în care se desfășura expediția. Fără îndoială că lipsuri și necazuri erau destule : două mașini de forat se aflau la reparat, și reparația întîrzia — dar unde-i expediția la care să meargă totul ca pe roate ? Unii dintre participanți cîrteau, socotind că șeful lor e prea moale și lipsit de energie. Igor — propriul său fiu ! — își plecase urechea la trăncănelile acestora și-i pretindea să „mobilizeze" toate organizațiile raionale, regionale și centrale, de parcă asta ar fi fost singura lor grijă.

Dimineață, Igor îl conduse pe Matvei Denisovici la directorul trustului, dar directorul era dus la pescuit. Igor află unde-și petrece omul duminica, și hai cu tată-său acolo ! Norocul lor că peștele trăgea vîrtos și directorul era în toane bune. S-au înțeles că trebuie să se dea zor cu reparațiile, în

schimb Matvei Denisovici şi fecioru-său au întîrziat la masă ; Kuzminişna se văita că totul „ş-a uscat". Cît a ţinut prînzul, Igor s-a plictisit (fetele nu erau acasă !), iar îndată după masă a dispărut împreună cu Nikita. Cruţîndu-şi prietenul din tinereţe şi pe soţia acestuia, Matvei Denisovici le-a tăinuit multe din păcatele lui Nikita, spunîndu-şi că-i va veni de hac şi singur. Nu putea să ştie că în aceeaşi seară Nikita îl va trage şi pe Igor în ceata lui, nişte vlăjgani nu prea de soi... şi că Igor va năvăli la hotel în toiul nopţii şi se va prăvăli în pat beat criţă !

— Nu te supăra, spuse Igor dimineaţă, sculîndu-se şi grăbind pe tatăl său, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic deosebit. Am întrecut măsura, din neobişnuinţă ! Dar să fi auzit cum s-a cîntat acolo ! Şi cum s-a mai jucat ! Tată, tu ai văzut vreodată cum se joacă un adevărat gopak ?

— Gopak am mai văzut eu, dar pe tine beat te văd prima oară, răspunse Matvei Denisovici. Nikita o să vie singur, sau trebuie să-l căutăm noi prin şanţuri ?

Nikita îi aştepta la Lipatov — treaz, rumen la faţă, cu o legătură de plăcinte de-acasă.

Tot drumul, Nikita a cîntat o mulţime de cîntece, acelea pesemne care-i plăcuseră în ajun lui Igor, iar Igor încerca să-i ţină isonul. Annuşka fredona şi ea : ce-i păsa ei că pierdevară ăsta l-a îmbătat ieri pe Igor ? !

Şi, după toate acestea, Nikita şi-a mai permis să-şi arate părerea cam îndrăzneaţă ce-o avea despre colectoarea Liolia Naumova, căreia tineretul îi zicea trăsnita de Liolka. La cei douăzeci şi patru de ani ai ei, fata asta apucase să participe la multe expediţii, lucrase şi la foraje, şi la transporturi, şi la luarea de probe. În Asia Mijlocie s-a rătăcit o dată de restul grupului în timpul unei furtuni de nisip, şi totuşi nu s-a lăsat, a ajuns singură la ţintă, ba încă şi cu tot aparatajul intact. Iar acum de curînd, aflîndu-se la o staţie de foraj mai îndepărtată, i-a adus în spinare lui Mitrofanov un sac cu probe de rocă, pe care acesta îl ceruse de urgenţă, neştiind că maşina staţiei este stricată. Liolia a venit desculţă, cu picioarele rănite şi furioasă la culme. În gura mare, i-a înjurat de mama focului pe toţi, spunînd pe şleau ce crede despre conducerea expediţiei, despre maşinile şi şoferii ei. Apoi l-a silit pe cizmar să-i pună de îndată tălpi la cizmuliţele făcute ferfeniţă, s-a dus la baie, şi în aceeaşi seară a pornit înapoi, tot pe jos, temîn-

du-se că în lipsa ei se vor încurca carotele [1]... Matvei Denisovici o prețuia pe Liolia și se străduia să nu-i bage de seamă purtările cam flușturatice cu băieții și gura cam prea slobodă. „Ce să-i faci, își zicea el, a fost copil fără căpătîi, a fugit din trei cămine de copii, n-a prins rădăcini nici la școală, nici în producție, dar iată că pînă la urmă s-a dat pe brazdă și a îndrăgit viața rătăcitoare a geologilor."

Zdrăngănitul și gîfîitul „rădvanului" apărut în mijlocul taberei de corturi îi atrase pe toți cei aflați prin apropiere. În ușa magaziei de carote se ivi și Liolia — desculță, într-o fustiță îngustă, un tricou alb și o pălărie de pai cu boruri largi. Cu pălăria trasă pe frunte, ca s-o apere de soare, porni spre mașină, stîrnind praful cu picioarele ei zdravene, și așa, dînd brînci cu umerii goi tovarășilor îmbulziți acolo, își croi drum pînă în rîndul din față. Cîrnă, cu gura mare și ochi scînteietori, de o culoare nedefinită, pe care chiar ea o numea „cen-albaș-căprești", fata nu era de fel frumoasă, dar avea într-însa ceva atît de neînfrînat, de sălbatic, de atrăgător, încît uneori pînă și Matvei Denisovici nu-și putea lua ochii de la ea. „Eh, Liolka, ființă fără de minte, se gîndea, te-aș ocroti eu, dar sînt prea bătrîn și nu ți-e de mine, iar toți băieții ăștia cu care te înhăitezi fără nici o fereală n-or să te aducă la nimic bun ! Liolka, Liolka, cum de nu pricepi tu singură asta ? !"

Nimic nu pricepea. Stătea cu mîinile în șold, jucîndu-și umerii goi și privind pe sub borurile pălăriei la flăcăii întorși de la drum. Peste un minut se afla împreună cu Nikita la intrarea magaziei de carote. Văzîndu-i unul lîngă altul, Matvei Denisovici se încruntă nemulțumit și, chemîndu-l pe Nikita, îl trimise după maistrul sondor-șef. „Am să-i repartizez în locuri diferite, își spuse, și dacă-l prind că-i mai aține calea, îi sucesc gîtul !"

Maistrul sondor veni să-și verse năduful : trebuie să mute o turlă de foraj, dar cu ce s-o mute, că tractorul iar s-a stricat. Tocmai atunci se înfățișă și mecanicul-șef, cu necazurile lui, iar peste un minut sosi administratorul. Toate acestea erau lucruri obișnuite, greutăți zilnice de care nu scăpa nici o expediție, astăzi însă i se păreau lui Matvei Denisovici mai

[1] Carotă — probe de teren (pămînt sau rocă), de formă cilindrică în care se păstrează în general condițiile naturale ale pămîntului, respectiv ale rocii. Carotele se extrag la foraj, cu ajutorul unei carotiere.

apăsătoare ca oricînd şi se grăbea să-i vadă plecaţi pe toţi, ca să rămînă singur cu gîndurile sale.

Se întunecase de-a binelea. Tineretul îşi aprinsese un foc de tabără şi cînta de zor, cînd Matvei Denisovici izbuti în sfîrşit să se retragă singur în cortul său şi să se lase frînt de oboseală pe taburetul de lîngă masa de scîndură, plină de hîrţoage şi probe de rocă.

Uită ca prin farmec de toate grijile şi necazurile zilei. Ochii îi erau deschişi, dar nu vedeau lumina tremurată a lămpii, nici masa ticsită : vedeau cu totul altceva, vedeau lucruri întipărite pentru totdeauna în memoria lui şi erau toate aievea, să le atingi cu mîna. Iată dunele de nisip rotunjindu-se în zare... Iată o pală de vînt — şi sute de şuviţe pornesc să se scurgă de pe creasta dunelor, firicelele de nisip aleargă, aleargă ca vii. Nisipurile se mişcă. Se mişcă, se mişcă nisipurile mînate de vînt, şi în mijlocul acestor nisipuri se înalţă ciudate, aproape străvezii, tufele de sacsaul, cu tulpiniţele lor fără frunze. Vîntul le spulberă nisipul de pe rădăcini, soarele pîrjoleşte rămurelele sfrijite, dar ele trăiesc, se agaţă de solul duşmănos, bătut de arşiţă, reţin în plasa întinsă a rădăcinilor lacome fiecare firicel de nisip ce stă să zboare, şi sug, sug din straturi adînci umezeala săracă...

Ca în visul minunat de demult, dintre hîrtiile şi pietrele împrăştiate pe masă răsare proaspăt un firicel de iarbă, cu un strop mărunt de rouă pe moţ. Şi Matvei Denisovici zîmbeşte acestei picături de apă — acestei harnice truditoare.

Stropul de apă — veşnicul călător. Iată-l înfiripîndu-se din cele mai micuţe părticele de umezeală din văzduh. Se face tot mai greu. Se rostogoleşte pe firul ierbii în pămînt. Miliarde de asemenea stropi se nasc din nimic parcă, absorbind umezeală din aer. Se umflă, pornesc în jos, dispar în pămînt şi s-ar părea că pier fără urmă, pe cînd ele îşi continuă calea prin canale subterane... Un circuit veşnic ! Picătura lunecă, aleargă undeva, se evaporă, se roteşte într-un nor de abur şi, ca o fiică iubitoare, cade din nou la pieptul mamei... Ce anume o pune în mişcare ? Motorul-soare : gigantica pompă, care funcţionează fără greş ! Soarele evaporă miliardele de picături, le ridică de pe faţa încinsă a mărilor şi oceanelor. El încălzeşte pămîntul şi apele, iar valurile de aer rece pornesc năvalnic spre locurile unde temperatura e mai ridicată şi alungă de acolo valurile calde. Aşa se naşte vîntul. Vîntul poartă miliardele de picături şi le slobozeşte pe pămînt, în chip de ploaie sau ninsoare. Stropii de apă,

micuţi ca nişte boabe sclipitoare de cristal, aşteaptă să le vină ceasul. Soseşte primăvara, se topesc zăpezile, se prefac în pîraie repezi şi se îndreaptă susurînd spre rîuri, spre fluvii, tot mai departe, tot mai multe — şi iată că apele se umflă, sparg zăgazurile şi potopesc tot ce le stă în cale. Astfel, în lunga sa călătorie, stropul de apă hrăneşte pămîntul, îi creşte lanurile de grîne şi copacii, îi dizolvă sărurile şi le duce dintr-un loc într-altul, face boroboaţe şi dă bucate, prăvale asupra oamenilor năpasta inundaţiilor şi le dăruieşte belşugul recoltelor, apoi îşi vede iar de drum, gonind neostenit spre mări şi oceane, unde motorul-soare îşi porneşte din nou pompele neauzite.

Înţelept circuit ! Şi totuşi, lipsit de precizie, hain faţă de unii şi prea de tot mărinimos faţă de alţii.

Cînd să fi fost asta ? Matvei Denisovici încercă să-şi amintească. În 1921 sosise la Alma-Ata numai la cîteva zile după ce un torent abătuse asupra oraşului o îngrozitoare lavină de bolovani şi noroi. Străzile au fost acoperite de piatră, de prundiş, de mîl. Înnebuniţi, oamenii căutau în acest prăpăd cadavrele celor dragi...

Dar inundaţiile din Marea Cîmpie a Chinei ? După ploile năprasnice care au ţinut zece zile în şir, rîul Huanhe s-a revărsat din albia sa peste ţinuturile cu populaţie deasă din jur şi a şters de pe faţa pămîntului mai mult de trei mii de sate, înghiţind cu apele sale turbate şapte milioane de oameni. Şapte milioane !

Natura e înţeleaptă, dar şi capricioasă. Ea mînă spre nord, în Oceanul Îngheţat, marile cursuri de apă, pe cînd în sud, acolo unde soarele şi apa ar putea aduce fericirea popoarelor, apa se vinde cu paharul. Auzi pe unii zicînd : nisipuri neroditoare. În realitate, pustiurile ascund în adîncul lor bogăţii de basm ! Vreme de milenii, apele fluviilor Amu-Daria şi Sîr-Daria se strămutau cum li se năzărea dintr-un loc într-altul, lăsînd în urma lor mîluri nepreţuite. Academicianul Obrucev afirmă că din punct de vedere structural ar fi greu de găsit un sol mai fertil decît în pustiurile Karakum şi Kîzîlkum. Trebuie doar să le dăm apă dulce pentru ca „nisipurile" să se acopere de livezi şi plantaţii de bumbac...

Dar cum să modifici condiţiile făurite de natura însăşi ? Ne vom învrednici, oare, vreodată să-i făurim naturii condiţii noi, silind-o să asculte de voinţa noastră ?

Uite, noi, de pildă, ne tot batem capul cu rîuşorul ăsta de la Donеţk, care vara aduce mai mult a pîrîu. O să-i să-

păm o albie nouă şi n-o să-i mai îngăduim să ne potopească minele. Dar dacă am abate cum vrem noi, cum ne trebuie nouă, un fluviu mare şi l-am sili să-şi poarte apele prin aceste pustiuri pîrjolite de soare ? Huanhe şi-a schimbat singur de cîteva ori albia. De ce n-am schimba şi noi cursul rîurilor după un proiect inginerese, după un plan întocmit cu socoteală ? Tocmai acum, în anii aceştia de uriaşe prefaceri care au cuprins ţara, ne-am putea apuca de aşa ceva. Le voi demonstra tuturor că este o lipsă de spirit gospodăresc să lăsăm nefolosite legendarele bogăţii ale Sudului !

Cînd Igor intră în cort, un straniu tablou i se înfăţişă ochilor : tată-său, numai în chiloţi, şedea la masă lîngă lampa fumegîndă şi mîzgălea ceva pe o hartă întocmită la repezeală, în care se puteau recunoaşte contururile nu tocmai clare ale Mării Caspice şi Mării de Aral. Matvei Denisovici arăta însufleţit şi totodată parcă uluit, ca şi cum ochii lui ar fi văzut dincolo de harta aceea o privelişte minunată, nici măcar bănuită de alţii.

Igor coborî fitilul şi spuse cu răceală că nu mai e pic de gaz în lampă.

— Atunci, ia şi o umple, îl repezi Matvei Denisovici, acoperind cu cotul harta pe care o schiţase.

— Ar fi timpul să ne culcăm, mai spuse Igor, dar luă lampa şi se duse la intendent.

— Matvei Denisovici doarme ? întrebă acesta morocănos. Aminteşte-i dumneata, Igor Matveevici, să dea un telefon pentru motorina aia ! A mai rămas numai pentru o zi...

— De ce nu-i aminteşti dumneata ? se zborşi Igor.

— I-am mai amintit de trei ori ! Că dacă s-o opri motoraşul...

Igor se întoarse în cort supărat foc.

— Tată, de ce n-ai telefonat pentru motorină ?

Matvei Denisovici ridică spre el o privire absentă. La început nu înţelese despre ce era vorba, apoi se înfurie şi el:

— Da' tu ce eşti, inspector ? Iar te bagi unde nu-ţi fierbe oala !

Îşi făcu patul şi, după ce se culcă, mormăi cu un oftat adînc :

— Adu-mi aminte mîine. Nu mai ştiu nici eu cum dracu am uitat de motorina asta.

Igor smuci ştergarul din cui şi plecă să se spele. Zăbovi multă vreme la „clubul" improvizat de lîngă spălător, de unde vocea lui întărîtată şi un rîs de femeie răzbăteau pînă la

cort. Cînd se întoarse de la spălat, zvîrli ştergarul cît colo şi spuse răutăcios :

— Mi s-a amintit de fişele de lucru. Grupa lui Sisoev pleacă mîine dimineaţă !

— Adică cine anume... ţi-a amintit ?

— Ei, cine, Liolka !

— Dar pe ea cine a numit-o în grupa asta ?

— Se vede că cine-i este şef a numit-o, Anna Feodorovna !

— N-o să plece nicăieri !

Igor stinse lampa şi se vîrî în pat.

— Colectorii ţin de Lipatova, de ce te amesteci tu ? vorbi el, căutînd să-şi ascundă mînia. Mai bine ai vedea de conducătorii grupelor... La urma urmei, Sisoev e practicant ca şi mine. De ce-l trimiţi numai pe el şi iar pe el ? Ştii foarte bine că nu e cine ştie ce organizator. La cota 8 a tărăgănat lucrările nu ştiu cît ! Şi tu tot lui îi dai pe mînă o grupă ! Pe mine nu mă trimiţi nicăieri. Nu e drept !

Matvei Denisovici oftă pe întuneric, fără să răspundă. Rămaseră aşa o vreme, tăcuţi şi deopotrivă de tulburaţi. Într-un tîrziu, Igor spuse iar, de astă dată pe un ton potolit :

— Tată, te rog... Lasă-mă să plec eu cu grupa asta ! Nu mai pot rămîne aici. Am ajuns un fel de agendă salariată pe lîngă propriul meu părinte ! Nu e bine asta. Dacă n-ai încredere să-mi dai conducerea grupei, trimite-mă ca simplu muncitor la foraj. Ştii că mă pricep la foraj ! Trimite-mă în orice calitate vrei tu...

După o tăcere lungă, Matvei Denisovici răspunse jignit :

— Bine. Dacă ţi s-a urît cu taică-tău, du-te.

— În ce calitate ? întrebă bucuros Igor, neluînd în seamă amărăciunea din vorbele tatălui său.

— În calitate de şef al grupei. Pe Sisoev am să-l trimit la uzină, să grăbească reparaţiile.

— Ai să vezi, tată, ce bine am să mă descurc !

— Uite ce-i, băiatule. Istoria de ieri ţi-am iertat-o, dar dacă şi la lucru ai să-ţi permiţi... dacă n-ai să-l ţii pe Nikita în frîu... dacă se întîmplă cea mai mică neregulă...

— N-are să se întîmple ! Şi Nikita nu-i un băiat chiar atît de rău, de mine o să asculte.

Deodată, tresăriră amîndoi şi se săltară în aşternut : undeva pe aproape se auzi ţipătul unei fete, apoi un zvon de trîntă, glasuri înfundate şi pocnetul a două palme sonore...

— Pleacă, nemernicule ! strigă răspicat o voce de fată.

Prin dreptul cortului se auzi tîrşitul uşor al unor picioare desculţe.

— E Liolia Naumova, spuse Matvei Denisovici. Şi bunul, vrednicul tău Nikita.

— Poate că nu-i el ?

— Ba el e. Cine altul ? N-am s-o las pe Naumova să plece cu voi.

— Cum vrei... Dar pe Sonia n-am s-o iau. Mie îmi trebuie o colectoare, nu o domnişoară cu manichiură.

— Pe care ţi-oi da-o, pe aia o s-o iei. Cam devreme ai început să pui condiţii.

Mai rămaseră multă vreme întinşi aşa, fără să vorbească şi fără să adoarmă. Uşa cortului era ridicată. De afară venea o adiere caldă, aducînd miresmele ierburilor din stepa încinsă de soarele de peste zi.

— Igor băiatule, dormi ? şopti Matvei Denisovici. Ştii, ceea ce spuneam despre abaterea rîurilor nu e de loc o fantezie. E un lucru perfect realizabil pentru nivelul tehnicii de astăzi ! Şi o să se înfăptuiască negreşit !

— Se poate, dar nu prea curînd, răspunse Igor fără nici un interes. Pînă una-alta, ne dau zor alte treburi. Peste vreun minut, adăugă mai blînd : Dormi, e tîrziu.

— De unde vei fi luat tu acest simţ practic ? suspină tatăl. Cum de poţi trăi fără să priveşti în viitor ?

Igor nu-i răspunse. Ar fi vrut să-i spună multe, dar tot ce-i venea pe buze ar fi sunat ca o condamnare vădită a bătrînului. Din copilărie visa să fie ca tatăl său, să rătăcească prin locuri sălbatice şi neumblate, pe malul rîurilor de munte, veşnic gata de drum, gata să ia în piept orice greutate. Încă din şcoală căuta să înveţe tot ce i-ar putea folosi ca să-şi atingă ţelul propus. După terminarea şcolii, Igor s-a angajat ca muncitor auxiliar la foraje într-o expediţie geologică, iar toamna i-a împuiat urechile lui tată-său, întors din Kazahstan, cu tot felul de poveşti despre peripeţiile prin care trecuse. Matvei Denisovici i-a cam luat în zeflemea lăudăroşeniile şi, prin cîteva întrebări bine potrivite, l-a făcut să vadă singur cît e de ageamiu, făgăduindu-i însă că o să-l ia cu el în următoarea sa expediţie, „dacă ai să înveţi cum trebuie, ca să nu mă dai de ruşine". Şi iată-i că acum sînt împreună în aceeaşi expediţie, locuiesc în acelaşi cort, sînt mai aproape ca niciodată şi, totuşi, ca niciodată mai departe unul de altul. Ar fi putut oare bănui Igor că va ajunge să-i fie lui ruşine de

moliciunea şi neatenţia cu care tată-său conduce activitatea expediţiei ?

Igor sări fericit din pat încă înainte de răsăritul soarelui : s-a isprăvit cu funcţia de „agendă salariată" ! Acum începe o muncă de răspundere ! Două turle de foraj, o grupă întreagă de oameni subordonaţi lui, depinzînd întru totul de priceperea şi grija lui... O, nu, lui nu i se va întîmpla să uite niciodată nimic !

Matvei Denisovici ieşi să petreacă grupa.

Pe cînd îşi lua rămas bun de la el, ca de la un şef ierarhic, Igor observă pentru prima dată că tatăl său începe să îmbătrînească : umerii lui puternici sînt acum aduşi înainte, faţa îi este brăzdată de încreţituri. Simţi un fior de duioşie pentru omul acesta care trecea pragul bătrîneţii şi, strîngîndu-i mîna, i se uită drept în ochii încă umflaţi de somn.

— La revedere, tăticule, şopti el.

Tovarăşii o săltau pe Sonia, colectoarea, din amîndouă părţile, ajutîndu-i să se urce în camion : nici să se cţere singură într-o benă nu era în stare fandosita asta ! Igor clipi către Liolka Naumova : fără să ştie tată-său, el se înţelesese cu Anna Lipatova şi, între patru ochi, cu Liolia, ca peste cîteva zile, după ce va fi terminat cu sortarea carotelor, aceasta din urmă să vină s-o schimbe pe Sonia. Aşa zurlie cum era ea, ţineau toţi s-o aibă în grupa lor pe Liolia, colectoarea cea mai vrednică şi cea mai neobosită, care nu se teme nici de ploaie, nici de frig şi nici de drumurile lungi.

Nikita sărise primul peste oblonul camionului şi şedea tăcut cu capul întors spre stepă. Pe obraz avea o vînătaie de toată frumuseţea. Originea acestei vînătăi nu trezea nici un fel de îndoieli, iar Liolka se tot uita la el cu ochi rîzători. Dacă nu l-ar fi stînjenit prezenţa celorlalţi, Nikita ar fi sărit jos din camion şi i-ar fi ars o scatoalcă, să-l ţină minte ! Auzi dumneata, mare scofală, a prins-o într-un cotlon şi a sărutat-o ! Ce, nu ştie el că a fost încurcată cu mai mulţi băieţi pînă acum ? Te întărîtă, îţi suceşte capul, dar cum pui mîna pe ea — face pe mironosiţa ! Să-l fi atins aşa, în glumă, dintr-o toană, mai merge... dar ea — nu, mai-mai să-i mute falca din loc... Aha, rămîne aici ? Cu atît mai bine !

Camionul o porni de-a dreptul peste stepă, stîrnind un nor de colb roşcat în urma lui. Nikita se uită înapoi. Liolka îl urmărea din ochi şi-i făcea semne cu mîna, fluturînd un zîmbet nevinovat. Şi, văzînd cum camionul se depărtează, aşa dor de fata asta îl cuprinse deodată pe Nikita, încît strînse

din dinţi de furie. „Joacă-te, joacă-te, scrîşni el, că ai să vezi tu !“

Să muncească sub conducerea lui Igor i se părea lui Nikita un fel de plimbare : că doar îi era prieten ! Dar de îndată ce se văzu şef de grupă, Igor se schimbă de parcă era altul ; dădea dispoziţii cu un glas care nu admitea nici o replică, controla cu de-amănuntul orice sarcină dată şi bruftuia oamenii pentru fiecare abatere. Ce-i drept, muncea el însuşi mai mult ca oricine şi nu făcea pe şeful ; cînd se încărca sonda pe tractor, punea umărul unde era mai greu. Seara, în jurul focului, cînta şi glumea cu toată lumea laolaltă, dar, şi cînd spunea : „Ajunge, tovarăşi, e vremea să mergem la culcare !“, nu crîcnea nimeni. Într-un rînd, băieţii din grupa lui bătură cale de 6 kilometri pînă la satul cel mai apropiat şi se întoarseră cu două sticle de votcă. Igor luă una, o scutură bine şi, dintr-o lovitură zdravănă în fund, îi scoase dopul, apoi făcu aceeaşi operaţie cu cealaltă. Le întoarse după aceea cu gura în jos şi le deşertă.

— Banii pot să vi-i înapoiez, dacă vă pare rău de ei, dar de băut în timpul expediţiei nu se va bea !

Şi nimeni nu s-a încumetat să i se pună împotrivă : oamenilor le plăcea neînduplecarea cu care păzea rînduielile taberei.

Numai Sonia a prins necaz pe noul şef de grupă. Igor o mîna fără cruţare de la o turlă de foraj la cealaltă : vrei să fii geolog, munceşte ; nu vrei — pe-aici ţi-e drumul ; mărită-te cu un contabil şi stai acasă ! Sonia îşi înghiţea lacrimile : de ce neapărat cu un contabil ? Cînd s-a angajat să plece cu expediţia, ea îşi închipuise că vitejii cercetători se vor îndrăgosti toţi ca unul de dînsa. Şi cînd colo, toţi s-au dovedit nişte mojici, nu-i fac curte, ba chiar se întrec s-o laude pe dezmăţata de Liolka pentru că nu s-a temut s-o pornească noaptea la drum şi a făcut 17 kilometri pe jos !

Nikita nu ştia că Liolka avea să vină şi ea după o vreme şi, ca să-i treacă de urît, se apucă să-i facă curte Soniei, dar Sonia făcea nazuri, şi băiatul se sătură repede.

Trîntit pe o prelată sub cerul liber, Nikita îşi împreună mîinile sub cap şi, cu ochii la stele, îşi spuse că cercetările acestea geologice sînt folositoare şi plăcute şi că ar merita poate să se ţină de meseria asta. Apoi îşi aduse aminte de Liolka şi se simţi gelos pe toţi flăcăii rămaşi în tabăra centrală : cu cine o fi cochetînd ea acolo, care dintre dînşii

îi place aşa de mult de l-a repezit atît de aprig pe el, Nikita ?

Era o amiază fierbinte, pe cer — nici un nor, deasupra stepei trecea unduind uşor un val de aer încins. Cizmele îţi ardeau picioarele, dar nici să le dai jos nu era chip : prea înţepa mirişteа ! Toată dimineaţa au asudat la montarea unei turle pe noul ei loc. Toţi erau rupţi de oboseală. Nikita n-a vrut nici să mănînce, a dat pe gît dintr-o dată un ulcior întreg cu apă rece, şi-a căutat un petic de umbră sub o tufă şi s-a lungit cu palmele făcute cruce sub cap. Peste o clipă dormea. S-a trezit gîdilat de cineva cu un fir de iarbă în nas.

În faţa lui sta Liolka, într-o bluză purpurie fără mîneci şi în pantaloni cenuşii de bumbac, băgaţi în cizme.

— Scoală şi dansează, trîntore ! Ai o scrisoare.

Scrisoarea era de acasă, dintr-altă parte nu putea să fie. Pe el însă îl interesa mai mult sosirea Liolkăi decît scrisoarea de acasă.

— De unde ai răsărit ?

— Am picat din cer !

— Ai venit călare pe mătură, sau cum ? Ţi-ar sta foarte bine...

Liolka i se aşeză alături şi-l trase de ciuf.

— Scoală şi dansează, altfel nu-ţi dau scrisoarea.

— Ba mi-o dai !

— Ba nu ţi-o dau !

— Mi-o iau singur !

Nikita o apucă de umeri şi o strînse atît de tare, încît fata scoase un ţipăt. De data asta însă, el îi prinse mîinile în palmă, ca să nu-l plesnească iarăşi. Liolka, însă, nici nu se gîndea la bătaie. Îl privea pe sub sprîncene — ce straniu şi neînţeles îl privea ! Nikita găsi momentul prielnic să o sărute pe gură. Liolka tăcu, îşi lăsă ochii în jos... dar peste o clipă îi dădu un brînci, supărată : „Iar începi !"... Totuşi, nu se depărtă.

Încurcat, el îi scoase cu grijă scrisoarea dintre degete, care nu se mai împotriveau, şi desfăcu plicul. Scrisul îl uimi.

— De la tata, murmură Nikita şi întoarse hîrtia, aşteptîndu-se să găsească acolo slovele binecunoscute ale mamei sale, ca nişte cîrlige îngrămădite unele peste altele, dar pe dosul scrisorii nu era nimic. Tatăl său îi scria rar şi numai cînd socotea că trebuie neapărat să-i tragă o săpuneală. De data asta, însă, de ce ?

Liolka se aplecă peste umărul lui şi citi o dată cu el. Nikita folosi acest prilej şi-i cuprinse mijlocul, dar în aceeaşi clipă mîna îi lunecă jos...

„Dragă Nikita, te anunţ că asupra noastră s-a abătut o mare nenorocire. Vova..."

Citiră amîndoi vestea înfiorătoare, apoi o recitiră încă şi încă o dată... Vovka nu mai este ! Vovka s-a dus !

Multă vreme, Nikita nu s-a putut obişnui cu gîndul că totul este adevărat şi că de acest groaznic adevăr nu te poţi ascunde. Apoi simţi că o mînă fierbinte îi strînge degetele. Alături de el era un om. Nikita îşi lăsă capul pe umărul fetei — şi-l lăsă ca pe umărul mamei — şi izbucni în plîns.

— Plîngi, şopti ea, plîngi...

Maturizată într-o clipă, Liolka îi mîngîia umerii puternici, îi privea părul căzut pe ochi, mîinile mari şi aspre lăsate pe genunchi, neputincioase... Mirosea a tutun, a sudoare şi a pelin, sau poate că stepa le învăluia pe toate cu mireasma pelinului ei. „Plînge ca un copil, îşi zise Liolka. Eu n-am plîns cînd a murit mama, doar mi-am muşcat buzele. Pe cînd el plînge. Înseamnă că nu e un nesimţit şi nici un om rău din fire, cei răi şi nesimţiţi nu plîng aşa. E copil încă... şi-i răzgîiat..."

Trecîndu-şi uşurel mîna prin părul lui Nikita, ea se uita cu ochii larg deschişi peste capul lui, undeva departe, în zări şi mai necuprinse încă decît ale stepei, se uita şi îşi vedea soarta viitoare — nouă, grea, atît de grea, încît nici nu ştia dacă va fi în stare s-o înfrunte.

„Cum am s-o pot duce cu unul ca el ?" se întreba Liolka şi, zîmbind uimită sentimentului nou care o cuprinsese, îl strînse la piept pe Nikita cu o gingăşie liniştită, maternă.

— Ce nenorocire ! Ţi-a fost frate mai mare, sau mai mic ? Hai, spune, spune, povesteşte-mi, uşurează-ţi sufletul.

10

Umbra neagră a nenorocirii întunecă viaţa familiei Kuzmenko.

Kuzma Ivanovici se scula, ca şi înainte, în zori şi pleca la mină. Apoi sărea din pat şi Liuba, grăbindu-se la grădi-

niţa de copii. Kuzka înfuleca la bucătărie ce găsea pe acolo şi o ştergea la treburile lui, potrivite vîrstei. Ca de obicei, Kuzminişna se trezea cea dintîi, gătea, spăla, deretica prin casă, mătura curtea, făcîndu-le pe toate după rînduielile statornicite, fără să uite nimic — doar că toată casa amuţise. Pînă şi Kuzka nu mai sărea peste portiţă cînd venea acasă, ci se strecura încetişor în curte, ciulind urechile la tăcerea ei neobişnuită. Liuba nu mai cînta, nu mai rîdea, iar Saşa venea acum foarte rar pe la dînşii. Se întîlneau mai mult pe stradă. Liuba se întorcea singură şi, parcă simţindu-se vinovată, întreba în şoaptă : „Ce face mama ?"

Ca şi înainte, starea de spirit a întregii familii era determinată de Kuzminişna. Iar Kuzminişna îndeplinea mecanic tot ce se cuvenea, dar nu vedea şi nu auzea nimic, nu se interesa şi nu participa la nimic cu toată inima. În toiul îndeletnicirilor zilnice, i se întîmpla să-şi lipească deodată fruntea de vreun zid, de gard sau de rama unei ferestre şi să plîngă. Plîngea deznădăjduită, uitînd pentru ce venise acolo. Tot ceea ce înainte o bucura îi stîrnea acum o durere fără margini. Cînd Kuzma Ivanovici venea de la lucru, ea îşi amintea că înainte se întorceau acasă doi oameni dragi. Cînd o zărea la portiţă pe Liuba, cu Saşa alături, ea izbucnea în lacrimi, plîngîndu-şi fiul care nu va mai şti ce-i fericirea. Dacă se aşeza cineva pe locul lui Vova, Kuzminişna tresărea jignită, iar dacă locul rămînea gol, fugea într-un cotlon, să-şi jelească nevăzută amarul. Cînd rămînea singură acasă, urca în cămăruţa fiului său, îi ştergea cărţile de praf şi i le scălda în lacrimi.

Acolo sus îl revedea ea pe Vova aşa cum fusese înainte de moarte — cu fruntea îngîndurată, aplecat îndărătnic asupra cărţilor — şi-i plîngea speranţele, visele şi toate cîte-i erau lui atît de dragi şi necesare, toate cîte îi erau ştiute numai ei, mamei. Jos, printre obiectele de toată ziua, Kuzminişna îşi revedea feciorul micuţ, un băieţel blînd, ţinîndu-se toată ziua de fusta ei, apoi retrăia o vreme şi mai depărtată : îl înfăşa din nou, îl scălda în albie, îl hrănea la piept, îi căuta primul dinţişor, pipăindu-i uşurel gingia roză, îl lua în braţe şi-l legăna pe multdoritul ei fecioraş, pe întîiul ei născut — şi plîngea, plîngea, plîngea pentru că braţele-i erau goale.

Toţi ai casei se speriau găsind-o în această stare.

Katerina nu mai dădea de loc pe la ei.

De la Palka au aflat că ea nu mai rabdă apropierea nimănui — nici a mamei, nici a fratelui, nici a prietenilor.

Într-o zi, Liuba a trecut totuşi pe la ea — singură, fără Saşa — dar Katerina o primi cu răceală :

— Lasă, Liuba. Tu cu ale tale, eu cu ale mele.

Şi Liuba a bătut în retragere, pentru că n-a putut să-i răspundă nimic ; oricît de îndurerată ar fi fost de pierderea fratelui, durerea ei nu putea fi comparată cu a Katerinei, căci fericirea ei, a Liubei, era în viaţă.

Apoi şi-a făcut drum pe la ea Kuzma Ivanovici.

— Ar fi bine să mai vii pe la noi, Katerina.

Fata şi-a ridicat ochii, fără să răspundă. Bătrînul se uita cu tristeţe şi îngrijorare la obrajii ei traşi şi la ochii ei plini de suferinţă.

— Nu ne ocoli, fata mea, spuse el şi suflă prelung şi ciudat pe nas, înghiţindu-şi lacrima. Tuturora ne este greu. Nu ne ocoli.

Ea se sculă şi rosti scurt :

— Să mergem.

Trecu strada, cu buzele încleştate, stăpînindu-se să nu izbucnească în plîns, şi intră liniştită în casă. Cînd văzu însă faţa de nerecunoscut a Kuzminişnei şi degetele ei tremurătoare depănînd ceva, se lăsă jos alături de ea, îşi puse capul în braţele-i materne şi, nemaiputîndu-se ţine, începu să plîngă, sărutîndu-i mîinile. Kuzminişna plînse şi ea, dar parcă mai potolit ca de obicei.

— Dumneavoastră mai aveţi şi alţi copii, spuse Katerina liniştindu-se. Trebuie să trăiţi mai departe. Pentru ei. Pe cînd eu nu mai am pe nimeni. Şi nici n-am început să trăiesc.

Kuzminişna răspunse cu o îndîrjire dureroasă :

— Nu mai am nevoie de nimic acum. De nimic. Nici să văd nu mai vreau pe nimeni !

— O să vă treacă asta. Da, o să vă treacă ! Aveţi o fată, îl aveţi pe Nikita... Kostea e mărişor... O să vă treacă !

— O mamă nu uită niciodată, oftă Kuzminişna.

Au plîns multă vreme aşa. Vorbeau ce vorbeau, şi iarăşi plîngeau.

Kuzma Ivanovici socotea că de-acum încolo au să tot plîngă împreună, dar Katerina venea rar pe la ei, mai mult pentru a-şi face datoria, şi căuta să nu rămînă singură cu Kuzminişna.

Atunci bătrînul îi scrise lui Nikita să vină acasă.

Trenul sosea noaptea, şi de la gară pînă în orăşel era cale lungă. Nikita n-a mai stat să aştepte tramvaiul de dimineaţă şi a pornit pe jos, gîndindu-se cu groază la cele ce-l aşteptau acasă. În ajun, Liolka l-a condus la gară, şi tot drumul n-a mai încetat să-l dăscălească : „Să plîngi cu ei, pe urmă să le vorbeşti de treburile tale, numai de treburile tale, ca să mai uite". O fi avînd ea dreptate, dar cum va putea să le vorbească de ale lui cînd are să-i vadă cu feţele răvăşite de suferinţa fără leac ?

Şi iată că în zare se arătă acoperişul de sub coroana bătrînului stejar, apoi cele trei ferestruici cu obloane albăstrii, familiarul fuior de fum se înălţa din fundul curţii, deasupra bucătăriei de vară ; toate erau la locul lor, neschimbate, aşa cum le-a lăsat : e casa părintească, mai aproape de inima lui decît orice pe lume. Nikita iuţi pasul, sperînd să-l mai prindă pe tată-său acasă, şi într-adevăr, de cum deschise portiţa, îl zări. Kuzma Ivanovici venea în întîmpinarea lui călcînd mărunt, bătrîneşte, cu umerii aduşi ; cum de-a îmbătrînit aşa, dintr-o dată ?

Nikita se avîntă spre el ; bătrînul îl strînse la piept, ceea ce nu făcea de obicei, apoi îşi lipi fruntea de umărul lui. Plînge ? Nu, nu plînge.

— Ei, eu m-am dus, spuse aspru Kuzma Ivanovici, tu rămîi cu mama... stai cu ea...

Auzind un ţipăt uşor, întoarseră capul amîndoi şi o văzură pe Kuzminişna. Venea repede printre straturi, cu mîinile întinse spre Nikita, cu ochii aţintiţi la Nikita, zîmbind printre lacrimi lui Nikita. El alergă spre ea, îi văzu părul încărunţit de sub broboada neagră şi simţi deodată un nod în gît. Îi plîngea de milă.

— Cum ai venit... pe jos ? întrebă ea, întorcînd capul să nu i se vadă lacrimile, şi îl trase spre cişmea. Ia, hai de te spală, că vii de la drum, îţi torn eu. Samovarul mai e fierbinte, am să-ţi fac şi nişte ochiuri...

Altfel îşi închipuise Nikita această întîlnire cu ai săi. Ca un copil supus care face tot ce i se cere, se spălă, apoi îşi mîncă ochiurile, puţintel stînjenit, ruşinîndu-se parcă de zdravăna-i poftă de mîncare. Atunci apăru somnoroasă Liuba, îl sărută şi-i şopti grăbită :

— Să rămîi cu mama, nu pleca nicăieri !

Şi ieşi în fugă, să nu întîrzie la lucru. Mai pe urmă veni şi Kuzka. Se aşeză la masă, fără să vorbească cu Nikita, ci doar privind-o temător pe maică-sa.

— Ce bine c-ai venit! îi şopti el ca un om mare cînd o văzu pe mamă-sa ieşind din odaie. Mama e cu totul altfel cînd eşti tu aici.

Şi se grăbi şi el să plece.

Altfel ? Lui Nikita ea i se păru neschimbată, aceeaşi dintotdeauna, mai căruntă însă şi cu mişcări mai febrile. Altminteri, gospodină, ca şi mai înainte ; după ce l-a hrănit pe săturate, a strîns numaidecît farfuriile şi a măturat firimiturile de pe masă, poruncindu-i :

— Scoate samovarul, apoi ia găleata şi adu-mi nişte apă.

Nikita ieşi în grădină. Ziua se arătă călduroasă, fără nici o adiere, şi, după noaptea de drum nedormită, Nikita pica de somn. Îşi băgă mîna în şuviţa de apă rece şi-şi trecu palma udă pe faţă, pe păr, cătînd cu o privire plină de jind spre culcuşul umbros de sub tufele de liliac, unde obişnuia să tragă cîte un pui de somn cu Vova. S-ar fi întins şi acum, dar, amintindu-şi de fratele său, simţi o strîngere de inimă, apoi se gîndi la maică-sa. Liniştea cu care ea îşi vedea de rosturile casei nu mai putu să-l înşele.

Kuzminişna nu se arăta pe verandă şi nici la bucătăria de vară nu era. Nikita se uită în dormitorul părinţilor — mamă-sa nu se afla nici acolo. Unde să fie ? Nikita nu avea o sensibilitate prea ascuţită, dar de data asta presimţirea unei suferinţe apropiate îl împinse să urce treptele scîrţîitoare care duceau în cămăruţa scundă de sub acoperiş. Kuzminişna sta în mijlocul camerei cu faţa în palme şi se legăna uşor la stînga şi la dreapta.

— Mămică... Lasă, mămică...

— El nu mai e... nu mai e ! şopti ea repede.

Nikita se uită îndurerat prin odaie.

Totul rămăsese aici ca odinioară : pe masă erau cîteva cărţi şi un caiet deschis, de parcă Vova ieşise numai pentru o clipă şi urma să se întoarcă îndată.

— Cum s-a întîmplat, mămică ? Eu nu ştiu nimic.

Nikita voia într-adevăr să ştie cum s-a prăpădit Vova. Nici prin cap nu i-a trecut că această întrebare îi era mai necesară mamei sale ca orice vorbă de mîngîiere. Kuzminişna vedea în jurul ei oameni care ştiau ca şi dînsa toate amănuntele nenorocirii, şi bătrîna n-avea cui le povesti, n-avea în faţa cui să-şi uşureze inima plîngînd. Şi urcase, mai mîhnită ca oricînd, în cămăruţa lui Vova, tocmai pentru că Nikita n-a întrebat nimic de frate-său, de parcă l-ar

fi dat uitării, iar inima ei se temea de uitare şi tremura de mînie cînd i se părea că unii ar fi putut uita nenorocirea.

— Era pe la prînz, începu ea, deschizînd ochii mari, căci în faţa ei înviase ziua aceea, ora aceea ; eu tocmai tăiam nişte varză. Cînd, deodată, s-au pornit sirenele...

Ea povesti totul de-a fir-a-păr, totul aşa cum a fost. Povestea şi pîndea să vadă oglindindu-se pe chipul lui Nikita propria ei durere, deznădejdea ei neţărmurită. Apoi, tot povestind despre ziua aceea, îşi reaminti de Vova cel viu, băiatul harnic şi îndrăgostitul, şi începu să vorbească despre omul cel viu aşa cum nu se putea vorbi decît despre un om mort — adică fără a tăinui nimic.

— Se cam ascundea el, dar te poţi ascunde de ochii mamei ? La miezul nopţii ştii că lumina se stinge ; atunci, şi-a făcut rost de o lampă — spunea că mai vrea să citească o filă, două înainte de a adormi. Îi umpleai seara lampa cu gaz, iar dimineaţa cînd te uitai — goală. Cît trebuie să citeşti ca să arzi o lămpiţă întreagă ? !

Era ceva nu tocmai limpede între el şi Katerina. Se ţinea mîndră fata ! (Vorbea de ea, ca despre Vova, la timpul trecut, de parcă şi Katerina ar fi murit cu el.)

Apoi, fără veste, a venit singură la el. Ţăcănea din tocuri pe scară, nu vroia să facă nimic pe furiş. Dimineaţa m-am ciocnit de ea în tindă. Mi-a dat bineţe fără să se ferească : „Bună dimineaţa, Axinia Petrovna !“ Era roşie toată, dar n-a plecat fruntea. Vova a condus-o pînă la portiţă, pe urmă s-a întors la mine, m-a prins de umeri şi şi-a frecat fruntea de obrazul meu. Şi era fericit, fericit...

Soarele pătrunse în cămăruţă, o străbătu şi se duse, dar Kuzminişna povestea mereu. Tăcut, cu o mare nedumerire pe obraz, Nikita o asculta. Uite că n-a ştiut nimic despre frate-său ! Îi zicea, făcînd haz pe socoteala lui : adormitul, mototolul. Şi uneori îl întreba, luîndu-l de sus : „Ce se mai întîmplă cu tine, Vovka ?“ — dar nu-i mai asculta răspunsul. Ce i s-ar putea întîmpla lui Vova ? Nimic interesant, aşa se părea. Şi-i mai era şi milă de el : s-a îndrăgostit de cea mai drăcoasă fată — cum o să-l iubească una ca asta ? Şi acuma, nici nu-ţi vine a crede cînd auzi cum s-au petrecut lucrurile...

Dincolo de fereastră, străduţa liniştită s-a însufleţit : scîrţîie portiţele, răsună voci de la o casă la alta, se aud paşi în colbul drumului. Schimbul de după masă se îndreaptă spre mină.

— Aoleu, nici nu m-am apucat de gătit ! sări deodată Kuzminişna. Tu pînă atunci mai odihneşte-te. Aici. Pe urmă, dacă vrei... ia din cărţile lui, care ţi-o trebui...

Îşi aţinti o clipă privirea iscoditoare în ochii lui, dar, nereuşind să desluşească nimic într-înşii, decît sfiiciune, oftă din greu şi porni pe scară în jos.

Nikita rămase aşezat la masă.

O dată cu vestea morţii lui Vova, năvălise în viaţa lui altceva, un simţămînt cu totul nou pentru dînsul. Ora aceea de amărăciune cînd a plîns la pieptul Liolkăi i-a răscolit tot sufletul. De cînd se ştia, atunci pentru întîia oară i s-a întîmplat ca în relaţiile sale cu o fată să intervină ceva nebănuit, şi tot pentru întîia oară i s-a întîmplat să caute la o fată nu sărutări şi bucurii trupeşti, ci un sprijin sufletesc. Aproape două zile nu s-a despărţit atunci de Liolka. I-a povestit tot ce-i venea în minte, vorbindu-i îndelung de Vova, de mama lui, de copilărie. Liolka îl asculta şi nu spunea nimic, doar cînd şi cînd îi punea cîte o întrebare la care era greu să-i răspunzi : „Tu ce-ţi doreşti cel mai mult în viaţă ?“ El nu-şi dorea nimic cu tot dinadinsul, afară poate de petreceri, dar îi era ruşine s-o spună, şi apoi nenorocirea îi năucise sufletul vesel, potolindu-i vechile apucături. „Ţie ce cărţi îţi plac mai mult ?“ mai ţinea ea să ştie. Lui nu-i plăceau nici unele. La şcoală citise de bine, de rău ce se cerea, după aceea însă n-a mai pus mîna pe-o carte. Liolka îndrăgea cărţile de aventuri şi călătorii. În întunericul serii, mîngîindu-i părul, Liolka i-a povestit viaţa cîtorva călători vestiţi. Cărţile i se învălmăşiseră în minte, şi pe deasupra se mai îmbogăţiseră cu peripeţii născocite de dînsa, dar Nikita credea tot ce ieşea din gura fetei şi, pătruns de respect, nu înceta să se minuneze de cîte ştia ea. Şi seară de seară, Liolka îl însoţea pînă la cort, îl săruta cuminte pe obraz ca pe un prieten şi pierea în beznă. Altă dată Nikita ar fi alergat după ea, acum însă îi era ruşine.

— O să pună gheara pe tine Liolka asta ! rîdea de el Goşka, unul dintre tinerii meşteri sondori, despre care se spunea că fusese încurcat cu dînsa.

Nikita nu putea să-l sufere. Îl repezi :

— Nu te priveşte !

De la o vreme însă, a început să-l sperie şi pe el tot mai strînsa apropiere sufletească de fata asta, iar dîrzenia pe care dînsa o arăta în toate împrejurările îl punea

pe gînduri. „Ce-o mai fi şi asta ? se întreba. Nu ne-am făcut mărturisiri de dragoste, nu ne-am jurat credinţă, şi totuşi uite că a ieşit, nu ştiu cum, că sîntem legaţi unul de altul şi că ea ar avea niscai drepturi asupra mea !"

— Trebuie să te hotărăşti ce vrei să fii, că doar eşti atît de ager la minte ! i-a spus Liolka într-un rînd.

De unde o mai fi scos că e ager la minte ? Fireşte, n-a stat s-o contrazică. La urma urmelor, nu-i nici el un idiot. Şi ce-o fi însemnînd asta — să te hotărăşti ce vrei să fii ? Sau te pomeneşti că i-a intrat în cap să-l mîie la şcoală ? Dar ea însăşi ce-i ? Îndeplineşte funcţia de colectoare de probe, dar de scris a scris „colictuare", de a trebuit el s-o îndrepte.

Şi iată-l gîndindu-se la ce-i povestise maică-sa. Ce mult trebuie să-l fi iubit Katerina pe Vova, ca să vie noaptea la el fără să se ascundă, să rămînă în odaia lui pînă în zori şi să iasă dimineaţa de acolo cu fruntea sus ! Nikita se bucura de mare trecere la fete, lucru cu care Vova nu s-a putut lăuda, dar nici o fată nu s-ar fi hotărît să facă una ca asta, pînă şi cele mai neruşinate s-ar fi sfiit de părinţii lui Nikita. Da, aici era vorba de o dragoste cu totul altfel, o dragoste mîndră !

Şi apoi — cărţile. Vova învăţa într-ascuns, pregătindu-se să intre la institut. Muncea nopţi întregi, ardea cîte o lampă de gaz pe noapte. Şi doar avea o meserie bună Vova, ajunsese şi stahanovist, cîştiga mai bine ca un inginer. Atunci ? Ce anume îl îndemnase să se încovoaie pînă în zori deasupra cărţilor ?

Nikita atinse uşurel o carte, apoi alta... Algebra pentru clasa a 9-a şi a 10-a. Istoria U.R.S.S., Astronomia — în asta e vorba de stele. La ce i-o fi trebuit lui Vovka să ştie distanţa de la pămînt la stele ?

Uite şi caietul ăsta deschis — parcă ar fi aici o scrisoare începută, sau poate nişte însemnări zilnice. Laude aduse unei oarecare Tatiana, apoi nişte versuri copiate cu grijă :

Cu ce-i Tatiana vinovată
Că-n simplitatea-i n-a-nţeles
Minciuna ce-i, şi cum arată,
Şi crede-n visul ei ales ?
Că fără mofturi e-n iubire,
Urmînd imboldul din simţire,
Că-ncrezătoare-i firea ei,

Că dăruită-a fost de zei
C-o-nchipuire furtunoasă,
Voinţă vie, gînd senin,
Şi cap de vise-nalte plin,
Şi inimă de foc, duioasă ?
Destinul oare-i va ierta
Că-i vie pasiunea sa ?[1]

Ciudat mai sună ! Care Tatiana ? Şi de ce-o fi copiat Vova aceste versuri ?

Ceva înlăuntrul lui, nu ştia nici el ce, îi tot dădea ghes să le mai citească o dată, schimbînd numele Tatianei cu al unei alte fete. Ar fi vrut s-o vadă pe Liolka lui tocmai aşa : „c-o-nchipuire furtunoasă... cu inima de foc, duioasă". Iar întrebarea poetului şi-o adresa sieşi : „Destinul oare-i va ierta că-i vie pasiunea sa ?" Aici însă îşi aminti de Goşka, cu rîsul său neobrăzat. Liolka a fost încurcată cu el. Ba şi cu şoferul Terenti. „Că-i vie pasiunea sa ?" O, nu ! Asemenea lucruri nu se iartă. Să petreci cu ea mai merge, dar la ceva mai serios nici să nu se gîndească !... „Că fără mofturi e-n iubire , urmînd imboldul din simţire" — asta sună totuşi foarte frumos ! Şi se potriveşte cu Liolka...

Muncit de gînduri, aplecat cu tot trupul peste masă, aţipi pe nesimţite. Îl trezi şoapta uşoară a mamei :

— Nikituşka, a venit tata. Hai la masă !

Se chircise în somn, şi acum îşi simţea tot corpul amorţit, iar gîndurile i se învălmăşiseră.

— Poţi să iei cărţile, Nikituşka. Dacă o să-ţi vie cheful să înveţi, tocmai bine-ai să le ai pe toate la îndemînă. Vova ar fi fost bucuros. Lui îi părea rău de tine.

Îi părea rău ?

Kuzminişna strîngea cărţile cu mîini tremurătoare. Le rîndui toate într-un teanc, legîndu-le cu o sfoară. Apoi îşi lipi de ele obrazul umezit de lacrimi.

— Le iau, mămică, le iau !

Nikita petrecu acasă trei zile. Nu se ducea nicăieri, nu se vedea cu vechii lui prieteni. Sta ore întregi în grădină, culcat la umbra tufelor, sau şedea în camera lui Vova, gîndindu-se la ale sale. Viaţa îl chema din toate părţile, îi

[1] Vezi *A. S. Puşkin*, Evgheni Oneghin, E.S.P.L.A. — Cartea Rusă, 1959, p. 67. În romîneşte de George Lesnea.

cerea nu ştiu ce, îl îndemna s-o ia pe un drum. Dar pe care ? Şi în ce scop ?

La plecare, el îşi luă totuşi teancul de cărţi legat bine de mîinile mamei, iar în ultima clipă dădu fuga sus în camera lui Vova, luă caietul de pe masă, îl răsuci sul şi-l băgă în buzunar. Era caietul cu versurile acelea despre fluşturatica Tatiana.

11

Palka Svetov simţea aproape fiziceşte cum „se destramă" băieţoiul dintr-însul. Veselia lui uşuratică îl apuca acum tot mai rar şi nu ţinea prea mult.

Iată deci că poţi părăsi lumea aceasta fără să fi făcut aci totuşi nimic deosebit. A trăit pe lume un băiat bun şi deştept. A aşteptat multe de la viaţă. Nu, nu s-a mulţumit să aştepte — a înaintat voiniceşte spre ţelul său. Şi iată că nu s-a împlinit nimic. Omul nu mai este. Şi chiar amintirea lui se duce, ca spulberată de vînt.

Auzi vorbindu-se despre iubire, prietenie... Da' ce-or fi acestea ? Cît timp toate îţi merg strună, prietenii vin buluc, şi iubirea pare puternică. O fată şi-a pus mîinile pe umerii tăi, te-a sărutat în faţa lumii întregi... Frumos tablou, zău aşa ! Dar cum ai murit, după ce „şi-au făcut datoria", toţi se grăbesc să-şi reia viaţa fără tine. Doi-trei oameni mai plîng o vreme. Dar mult or să mai plîngă ?

Toată lumea l-a iubit pe Vova. Toată lumea a iubit familia Kuzmenko. Mai în fiecare seară, prietenii se adunau în această casă primitoare. Acum însă, rareori se mai arată cîte unul, de ochii lumii, şi caută să plece cît mai repede. Şi eu — la fel cu ceilalţi. Saşa vine de dragul Liubei, da' şi ea încearcă să fugă de durerea apăsătoare a familiei. Nici măcar Lipatuşka nu mai dă pe acolo, spune că explozia a periclitat planul minei şi trebuie să muncească vîrtos pentru îndeplinirea lui. Parcă înainte nu se întîmpla ca planul să fie ameninţat, nu se muncea vîrtos, şi totuşi nu era seară să lipsească din casa Kuzmenko !

Am fost trei prieteni nedespărțiți. Am învățat împreună, l-am ajutat pe Lipatuşka la partea teoretică, iar cînd venea vorba de practică ne ajuta el pe noi. Socoteam că asta-i o prietenie pînă la mormînt. Apoi Lipatuşka a coborît în mină, s-a mai rupt puțin de noi. Acum pleacă Saşa. Fiecare cu necazurile lui. Aşadar, nu există pe lume nimic trainic, nimic în stare să înfrunte timpul şi împrejurările.

Nici măcar iubire ?

Nu, nu, nu ! Nu există iubire. Visele de dragoste, credința în dragoste, toate sînt fleacuri, joacă de băieți. Dragostea este şi ea tot o manifestare a egoismului nostru, ca orice alt sentiment. Dacă pînă şi Katerina...

În ce mai poți crede, dacă şi Katerina...

Toate gîndurile i se întorceau spre ea, spre Katerina, spre sora lui. Nu se putea uita la ea fără să se întristeze. N-a suferit ea, Katerina, atît de crunt, că îi speriase pe toți ai săi cu nemărginita-i jale ?

— Mă tem pînă şi să mă apropii de dînsa, şoptea mama lor. Dacă-i vorbesc, tace. Dacă plîng, pleacă. Mă tem pînă şi să dorm, ca să nu-şi facă seama.

Mama lor era o femeie istovită şi îmbătrînită înainte de vreme, nu semăna de fel cu copiii săi falnici şi plini de vlagă. Ai fi zis că îşi trecuse toată puterea copiilor, păstrînd pentru dînsa doar cît îi trebuia ca să nu cadă din picioare. La drept vorbind, chiar aşa şi era. Îşi aminteau unii că fusese pe vremuri femeie frumoasă, dar moale şi sfielnică din cale-afară, pe cînd bărbatul său, Kirka Svetov, lăsase faima unui flăcău îndrăzneț şi neastîmpărat. De o fărîmă de fericire a avut şi ea parte, mică, mare, dar a avut, în schimb suferința i-a fost hărăzită fără măsură. Numai obeliscul de fontă, purtînd în vîrf un glob pămîntesc albastru şi o steluță roşie, era singura amintire ce-i mai rămăsese de la soțul ei. Obeliscul se înălța pe un gorgan dintre Doneț şi mină, unde se vedea acum un pod. Erau îngropați acolo peste o sută de ostaşi ai revoluției. Pe una din fețele obeliscului fuseseră gravate cuvintele mărețe spuse de Karl Marx : „Tovarăşii căzuți şi-au durat monument în marea inimă a clasei muncitoare", iar pe o altă față se putea citi fraza alcătuită de mineri : „Trupurile voastre se ridică asemeni unui zid peste care forțele contrarevoluționare nu vor mai îndrăzni să calce în Donbasul roşu !"

Tovarăşii ostaşilor căzuți plecaseră să lupte mai departe, şi Maria Fedotovna, după ce şi-a plîns durerea, s-a angajat

în mină, la depozitul de cherestea, iar seara mai alerga să cîştige ceva în oraş spălînd rufe şi frecînd podele. Pe fiică-sa Katerina, cînd împlini şaisprezece ani, tovarăşii lui Kiril Svetov o luară ucenică la staţia de compresoare, unde ajunsese la douăzeci de ani mecanic. Maria Fedotovna visa s-o mărite şi să-şi dădăcească nepoţii. Şi acum — poftim, altă nenorocire.

— Vorbeşte tu cu ea, Palka ! îl implora mama. N-ar fi bine să plece undeva pentru o vreme ? Se topeşte văzînd cu ochii... Pe mine nu mă ascultă, poate că o să te asculte pe tine.

Palka nu ştia însă nici el cum să se apropie de soră-sa. În zilele acelea mulţi erau îngrijoraţi de starea ei, tovarăşii de la staţia de compresoare îl opreau pe stradă, îi dădeau tot felul de sfaturi, îi propuneau să strîngă bani ca s-o trimită la Rostov sau la Moscova, sau poate undeva la odihnă. Lui Palka îi era milă de soră-sa, dar se şi mîndrea cu dînsa. Dragostea !

Şi acum...

Schimbarea a venit într-o zi, dintr-o dată.

Katerina s-a înviorat, şi încă atît de grabnic, încît Palka se ruşina de oameni, iar în ochii Kuzmenkovilor nici nu mai îndrăznea să se uite : prea se consolase repede soră-sa !

Odată a întîlnit-o la ieşirea din schimb : mergea cu mecanicii şi maşiniştii de la compresoare, ochii îi luceau, se lega de fiecare cu tot felul de glume îndrăzneţe şi nici nu se sinchisea de ce vor spune sau vor gîndi oamenii.

Într-o bună zi, aşa, fără nici un rost, se apucă să facă curăţenie generală prin odăi, întoarse casa cu dosul în sus, spălă, frecă, şterse praful, scuturâ, cuprinsă parcă de o înfrigurare turbată... Şi în harababura asta se pornise deodată să cînte ca înainte vreme, şi cîntă pînă ce îşi curmă cîntecul la mijlocul unei fraze, apoi, uitînd unde-l lăsase, îl luă de la capăt...

„Poftim şi iubirea ! îşi spunea Palka cu amărăciune, auzind-o cîntînd. Aşadar, nici doi bani nu fac toate simţămintele astea puternice. Drag şi necesar eşti numai cît stai aproape. Cum te-ai depărtat şi ai murit — gata ! poţi putrezi fără urmă, de parcă nici n-ai fi existat."

Nu, el, unul, nu voia să piară fără urmă. Chiar moartea dă înapoi în faţa gloriei. Arcul electric al lui Volta, tabelul lui Mendeleev, legea lui Moseley, teoria lui Butlerov, reacţia lui Grignard... Îndrăgostiţii pot uita, prietenii se pot

schimba, dar oamenii nu supravieţuiesc decît prin realizările lor. Trebuie să munceşti în aşa fel, ca opera realizată de tine să înfrunte vremea.

Da, dar unde e opera asta ?

Răspuns de la Moscova nu primise, gazificarea aceea neînţeleasă a cărbunelui parcă nu-l mai atrăgea. Probabil că era un fleac. „O problemă particulară de inginerie", cum spune Kitaev.

Atunci, unde-i opera de care să mă apuc ?...

La institut începuse munca legată de problema gazelor de iluminat şi de prevenirea exploziilor subterane. N-o fi tocmai asta opera care mă aşteaptă ? Cercetările se fac sub conducerea lui Rusakovski, o somitate din Capitală. Grupul colaboratorilor săi ştiinţifici se adună la hotelul unde a tras profesorul, şi tot acolo se strîng inginerii din producţie care urmăresc de aproape cercetările începute. Lipatov se duce şi el. De munca acestui grup se interesează organizaţiile de partid, întreabă mereu minerii...

Palka se duse la Kitaev.

— Bine, dar problema asta n-are nici în clin, nici în mînecă cu profilul dumitale, Pavel Kirilovici, îi spuse Kitaev după ce auzi despre ce-i vorba. Iar te împrăştii în dauna ştiinţei şi chiar a dumitale. Ştiinţa n-o să sufere, mai are ea destui slujitori, dar dumneata, tînărul meu prieten, ar fi timpul să pricepi că există o deosebire prin-ci-pi-ală şi esenţi-ală între un om de ştiinţă şi un tînăr viţeluş care ţopăie de colo pînă colo, zvîrlind din copite.

— După cîte ştiu, viţei bătrîni nu există, răspunse Palka şi ieşi repede, ca să nu-i arunce în faţă cine ştie ce mojicie.

Maică-sa se bucură de venirea lui şi începu să umble fără astîmpăr, sprintenă, de ai fi spus că zbura prin casă. Ea nu se sinchisea de uitarea oamenilor şi nici de gloria veşnică.

— Treceţi la masă, copii, v-am făcut o oală întreagă de colţunaşi !

— Nu mi-e foame, răspunse ţîfnos Palka, dar se aşează la masă şi goli împreună cu Katerina toată oala.

Soră-sa încercă să intre în vorbă cu el, Palka însă nu-i răspundea şi-şi întorcea ochii de la ea : chipul înfloritor al Katerinei îl irita. Barem să se mai prefacă, ce dracu !

Se ridică de la masă, trecu în camera lui şi se aşează pe prichiciul ferestrei. După o oală de colţunaşi e greu să rămîi trist, dar n-avea poftă să facă nimic. Şi ce-ar fi putut face ? Nimic ! Zilele i se scurgeau cu experienţe neînsemnate, de

dragul „mărunteloг deducţii ştiinţifice" ale lui Kitaev. Cu ce sînt însă ele mai presus de „problemele particulare de inginerie ?" De cinci ani se tot străduieşte bătrînul să îmbogăţească ştiinţa cu un articol despre natura aglutinării, în care se va referi la nenumăratele experimentări „făcute sub directa mea supraveghere", şi poate că într-o notiţă prizărită în josul vreunei pagini va pomeni, cu cele mai mărunte caractere tipografice, şi de numele elevilor săi. Palka recunoştea în sinea lui că încercarea de a ajunge în grupul lui Rusakovski era un pretext : voia pur şi simplu să pătrundă într-un anumit apartament al hotelului ! N-a reuşit, cu atît mai bine ! Cu asta, basta. N-o să mai caute s-o întîlnească. O să şi-o scoată din cap. O să uite...

În clipa aceea, uşa scîrţîi şi se deschise.

— Văd că nu lucrezi ! Cum de eşti acasă ?

— Ţi se pare, nu sînt acasă.

Katerina nu se supără de această primire. Intră în cameră şi veni la fereastră lîngă fratele ei. Îşi umflă nările şi trase cu lăcomie în piept miresmele grădinii, mai îmbătătoare acum spre seară : mireasma merilor, a scoarţei copacilor, a matiolei.

— Minunată seară !

— Foarte bine, fă şi tu o plimbare.

— O plimbare ? surîse Katerina, făcîndu-şi loc pe prichiciul ferestrei. Îşi trase apoi gospodăreşte un scaun sub picioare şi şi le cuprinse cu braţele bronzate. Trebuie să stau de vorbă cu tine, Palka.

— Zău ?

— Nu „zău", ci ascultă. Pe altcineva n-am. Dacă încerc să vorbesc cu mama, începe să plîngă, eu mă înfurii, şi iese tărăboi... Tăcu o vreme, căutîndu-şi cuvintele : Tu ştii ce relaţii au fost între mine şi... Volodea ?

Poftim ! Încearcă de le mai înţelege pe femeile astea !

— Lasă, surioară, ce să mai răscolim amintirile dureroase ?...

— Să răscolim ? De ce ? răspunse Katerina, ridicînd spre el fruntea-i senină. Am să am un copil.

Nu lipsi mult ca Palka să cadă jos de pe prichiciul ferestrei, dar Katerina continuă :

— ...Aşa că el nu va fi uitat. Dacă o să fie băiat, am să-l numesc Vladimir. Ce-ai rămas aşa, ca trăsnit ?

Îl privea mîndră, provocătoare, cu faţa plină de lumină. Dar ceea ce spunea ea era nebunie curată ! Acum, după moartea lui Vova...

— O să-ţi fie greu singură...

— Blegule ! îl ocărî ea blînd. Singură mi-ar fi greu, însă acum vezi şi tu că n-am să mai fiu singură.

— Da, dar să-l creşti, să-i dai educaţie...

— Dar n-am mîini ? N-am meserie ? Nu-mi pot cîştiga pîinea ?

— Da, oricum... În sfîrşit, faci cum crezi...

— Te bîlbîi ca un laş ! îl întrerupse ea mînioasă. Barem spune-o verde : nici fată, nici nevastă, şi copilul fără tată. Te ustură ? Mie puţin îmi pasă !

Niciodată Palka n-ar fi crezut că se poate plînge de mila cuiva, acum însă îşi simţi ochii plini de lacrimi.

— Katerina, eşti încă tînără !

— Şi copiii cînd se fac, la bătrîneţe ?

— Aşteaptă. Ai trecut printr-o mare nenorocire. Pe Vova nu-l mai poţi aduce înapoi. Iar tu mai ai toată viaţa înainte.

— N-am să-l uit niciodată pe Volodea.

Din ziua nenorocirii, ea nu mai spunea altfel decît „Volodea" în loc de familiarul „Vovka". Şi fratele ei se supuse acestei hotărîri.

— Înţelege odată, viaţa nu se sfîrşeşte la douăzeci şi patru de ani ! Poate că vei mai iubi... nu ca pe Volodea... Dar, oricum, ai să mai întîlneşti un om. Stai, aşteaptă ! strigă el, citindu-i pe faţă îndîrjirea. Nu te încăpăţîna, prostuţo ! E posibil să rămîi pînă la bătrîneţe singură ? Crezi oare că n-ai să mai iubeşti pe nimeni ?

— Poate am să mai iubesc, răspunse încet Katerina şi se uită supărată la fratele ei. Ar fi o prostie să-mi fac jurăminte. Viaţa e lungă. Dar ce are-a face una cu alta acum ? ! Nu cumva pentru asta trebuie eu... acum... Of, nimic nu înţelegi ! sfîrşi ea cu lacrimi în glas şi se sculă în picioare.

Palka o prinse de braţ şi o mîngîie stîngaci pe grumaz.

— Katerina, să nu ne certăm !

Lacrimile îi usturau iarăşi ochii. Ce face fata asta cu viaţa ei ? Şi nimic nu se poate schimba. Altele fac ce fac, deşi legea o interzice. Dar cine-ar putea-o convinge pe Katerina ?

— Vezi să nu-ţi pară rău mai tîrziu.

— Nu, Palka, simt că abia acum începe să nu-mi pară rău de mine.

Se sui cu picioarele pe prichiciul ferestrei şi sări în grădină. Palka sări după ea. Braţ la braţ, străbătură încet poteca şi se opriră la gard, cu coatele sprijinite pe creasta lui. Aici, miresmele grădinii se amestecau cu mirosul plăcut al fumului de samovare şi cuptoare încinse. Pe sub pomi şi lîngă portiţe sclipeau steluţe de foc — ţigările. De pretutindeni se auzea susurul molcom al glasurilor, ca un pîrîiaş domol al înserării.

Marginea dinspre apus a cerului mai era galbenă, dar culoarea se întuneca repede.

— Fimka-a, vii la cineṃa ? strigă cît îl ţinea gura un băiat din vecini.

— Vi-iu ! se auzi răspunsul din depărtare.

Un pîlc de fete gătite de plimbare trecu pe stradă, probabil spre Parcul Primului Cincinal, căruia în mod obişnuit i se spunea simplu „Cincinalul" sau „Parcul lui Ciubak".

Ceva mai încolo, trecea bălăbănindu-se beţivanul de Timoha, un tîrîie-brîu pe care ba îl dădeau afară din mină, ba îl luau de milă înapoi, după jurămintele sale că se va îndrepta.

— Hei, Timoha ! îl strigă Katerina. Ţin-te bine, să nu dai cu nasu-n gard !

— Na, mă ţiu ! spuse convins Timoha şi porni să umble foarte drept, cu picioarele ţepene.

Apoi, în capul străzii apăru un filfizon necunoscut, cu o pălărie moale trasă pe-o ureche. Două flori bogate — două cane exotice, învelite într-un ziar — ardeau roşii în mîna lui.

— Ia te uită, Katerina, cine o mai fi şi maimuţoiul ăsta care vine încoace ?

— O fi venind de la Vaganoaia, răspunse fata. Numai şeful de echipă Vagan cultivă cane. Bătrîna Vaganoaia le mai vinde pe ascuns.

Cu acea curiozitate a oamenilor care au crescut în orăşelul muncitoresc şi-i cunoşteau întreaga viaţă, fratele şi sora se uitau ţintă la omul ce venea spre ei.

— Ptiu, drace, păi ăsta e Lipatov !

Katerina rîse înveselită şi se aplecă peste gard.

— Lipatuşka, încotro ai pornit, la nuntă ?

Lipatov nu se opri, le făcu doar un semn cu mîna şi, din mers, se miră făţarnic :

— Da' ce e ?

— De unde ai luat pălăria asta ? Parcă eşti un englez sadea !

Lipatov ridică din umeri şi îşi văzu grăbit de drum. Dar pînă şi umbletul său forţat arăta cît de mult îl stînjenesc privirile prietenilor ieşiţi la gard, parcă înadins, tocmai atunci.

— Mare minune !

— Pe cinstea mea dacă nu-i îndrăgostit din nou !

Katerina îl prinse de mînă pe fratele său.

— Să mergem după el, Palka ! Zău să mergem !

Ca nişte copii, strecurîndu-se tiptil de-a lungul gardurilor, se ţinură amîndoi după Lipatov.

Acesta ajunse la tramvai şi se urcă în vagonul din faţă. Palka şi Katerina săriră în vagonul-remorcă.

— Tu să urmăreşti unde coboară, şuşoti fata.

— Dacă se dă jos la parc, e clar, are o întîlnire. Cu flori în braţe ! Cu pălărie !

— Ia te uită, bătrînul diavol !

„Bătrînul diavol" intră demn în parc, ocoli rondul de flori din centru şi se opri sub statuia care înfăţişa un miner. De departe ai fi spus că minerul şi-a înfipt ascuţişul dălţii de la ciocanul pneumatic drept în pălăria lui de împrumut.

— Hai să ne apropiem puţin...

— Uite, făcu ea, a venit îngheţata.

Pînă îşi mîncară ei îngheţata, Lipatov dispăru. Parcul era tînăr, dar tufişurile crescuseră repede, iar aleile lăturalnice aveau multe umbrare şi bănci tainice. Întreg Donetkul ştia că, la o şedinţă de birou a comitetului orăşenesc, Ciubak spusese constructorilor parcului : „Îngrijiţi-vă de îndrăgostiţi, uscături fără suflet ce sînteţi !" Aşa că pas de-l mai găseşte acum pe Lipatov cu florile lui !

Palka, încă tulburat de ceea ce-i spusese soră-sa înainte, era gata să se lase păgubaş, dar Katerina îl căuta de zor pe Lipatov. „Ce copilă e ! îşi zise el, privind-o pe furiş. N-o fi fost oare un vis toată discuţia lor de adineauri ?"

Pe aleea principală şi deasupra estradei de dans se aprinseră felinarele, însă cele laterale, brăzdate de umbre lungi, erau foarte ispititoare şi perechile coteau bucuros într-acolo. Katerina şi Palka scotociră toate aleile, clipind discret cunoscuţilor întîlniţi. Aici nu se cuvenea să-ţi saluţi prietenii, ci mai degrabă să te faci că nu-i vezi. Palka se distra de minune aflînd cu cine se plimbă fiecare, dar deodată o smuci pe soră-sa de braţ.

— Ajunge ! Frumoasă ocupaţie ne-am mai găsit, detectivi amatori !

Toate ca toate, dar asta întrecea măsura ! Într-un boschet mai ferit, instalat pe o bancă într-o atitudine de fante din lumea mare, cu pălăria trasă fercheş pe-o sprînceană, şedea Lipatov. Alături de el şedea *ea*, şi razele unui felinar depărtat jucau palid în părul ei uimitor de frumos.

Palka îşi trase sora spre ieşire, tremurînd de furie. Văzuşi, făţarnicul, vulpoiul viclean ! Şi culmea — un om însurat ! Dar şi ea, soţie de profesor, dă întîlniri prin alei întunecoase ! Şi el, Palka, ce tîmpit fusese : n-a îndrăznit s-o poftească nici măcar la o plimbare nevinovată, ziua-n amiaza mare !...

— Tu du-te acasă, Katerina, eu trebuie să mai trec pe la un prieten.

Katerina se încăpăţîna, nu i-a fost uşor lui Palka să-i facă vînt acasă.

Cei doi continuau să şuşotească sub ascunzişul de verdeaţă, iar Lipatov abia acum îşi scosese pălăria cea caraghioasă şi şi-o tot sucea în mînă.

Palka apucă în pas de plimbare pe aleea lor şi făcu o mutră mirată de parcă ar fi dat de ei, aşa, din întîmplare :

— O, pe cine văd !

Pînă şi în semiîntunericul de acolo se văzu cum a roşit Lipatov. Cît despre Tatiana Nikolaevna, ea nu s-a fîstîcit de loc, s-a bucurat de apariţia lui Palka şi i-a făcut loc pe bancă între ea şi Lipatov. Palka simţi cum i se spulberă ca prin farmec toată supărarea. Roşi tot atît de tare ca şi prietenul său şi îşi spuse tulburat că totuşi îi este dragă, dragă, dragă.

— Ce-ai făcut cu fata aceea frumoasă cu care te-am văzut acum vreo jumătate de oră ?

— A plecat acasă.

Nici gînd să-i mărturisească Tatianei Nikolaevna că se plimbase cu soră-sa ! Las' să creadă că are şi el o fată, şi încă una frumoasă. Dar Lipatov se grăbi să explice, zîmbind răzbunător :

— Era sora lui. O persoană tot atît de curioasă ca şi el.

Tatianei Nikolaevna îi displăcu ceva în explicaţia aceasta. Sprîncenele ei se arcuiră trufaş. Pe un ton foarte rece, ca şi cum îi făcea un hatîr stînd de vorbă cu el, spuse că vrea să profite de această călătorie prin Donbas, pentru a face cunoştinţă cu minele, că a urmat şi ea Institutul de mine, iar acum îşi ajută soţul, şi Ivan Mihailovici a fost atît de amabil să-i făgăduiască...

Palka mai că n-o asculta. Toate acestea nu aveau nici o legătură cu dragostea lui şi nici cu prezenţa celui mai bun dintre prietenii lui, care şedea alături, încruntat, privindu-l duşmănos. Totul e stupid, stupid, stupid ! Tatiana Nikolaevna se purta simplu şi prieteneşte cu amîndoi, iar ei se poartă ca nişte idioţi. Să vezi că peste o clipă ea se va scula şi va dispărea pentru totdeauna.

— S-a făcut cam răcoare.

Tatiana Nikolaevna strînse din umeri şi se ridică, lăsînd să-i scape florile pe bancă.

Amîndoi se grăbiră s-o petreacă — unul în stînga, altul în dreapta ei.

Lipatov însăilă nişte fraze plicticoase despre lucrările în problema gazului de iluminat. „Noi, minerii, aşteptăm cu nerăbdare ca..." Da, e un subiect foarte vesel !

Se opriră în uşa hotelului. Ea îi privi ironic, cînd pe unul, cînd pe celălalt. O să se mai amuze o clipă făcînd haz de prostia lor, şi dusă are să fie !

Disperarea îi dădu curaj lui Palka : fie ce-o fi ! Cu o hotărîre stîngace, îi mai ceru pentru cîteva zile cele două reviste străine — revistele care se aflau de mult la locul lor, în rafturile bibliotecii.

— Am să-l întreb pe soţul meu, răspunse Tatiana Nikolaevna fără să mai stea pe gînduri. Treci pe la mine mîine dimineaţă.

Ochii îi rîdeau poznaş. Ei, dacă nu era Lipatov de faţă !... Dar Lipatov era de faţă. Tocmai transmitea profesorului salutări lungi şi înflorite.

— Vă mulţumesc că m-aţi condus, le aruncă ea cu o umbră de batjocură în glas, şi pieri în spatele uşii grele a hotelului.

Cei doi prieteni porniră mai departe, luînd-o în josul străzii.

Palka ar fi vrut să-şi îmbrăţişeze prietenul şi să-i spună o vorbă mai caldă, dar în loc să facă asta îl întrebă destul de veninos :

— Ce mai scrie Annuşka ?

Lipatov se zburli mai înciudat.

— Nimic deosebit, mormăi el. Iei tramvaiul ?

— Îhî.

De pe scara tramvaiului, Palka îşi mai zări o dată prietenul, cu pălăria inutilă strînsă în pumn. Lipatov mergea posomorît spre casa lui singuratică, unde în lipsa Annuşkăi mi-

rosea întotdeauna a mucuri acre de ţigară şi a brînză stătută. Ce-ar fi să sară jos din tramvai, să alerge la el, să bea împreună un pahar de împăcăciune...

Uite că li s-a stricat prietenia.

Trei fără unul, şi fără încă unul, iată-l acum singur.

În schimb mîine dimineaţă... Ba n-o să fie nimic mîine dimineaţă ! Absolut nimic ! Ce sînt eu în ochii ei ? Nimic ! Ce sînt eu în general ? Iarăşi nimic ! Un aspirant care adună cu migală „rezultate parţiale"... Aşa trec zilele, trec anii. Curînd împlinesc douăzeci şi trei...

Succesul răsplăteşte pe cei stăruitori. Pe cei care caută esenţialul, pe cei care ştiu ce vor, nu se pierd în fleacuri şi nu-şi irosesc nici o clipă în zadar.

Şi, amintindu-şi de hotărîrile ferme pe care le luase cu cîteva ore în urmă, Palka se îngrozi văzînd ce uşor a uitat de ele, îndată ce neasemuita i-a ieşit din nou în cale.

12

Acasă îl aştepta un plic de la Moscova.

Katerina îl tot sucea între degete.

— Ia te uită, Palka, un plic oficial, cu sigilii !

— Fleacuri, un material bibliografic, explică el şi, luîndu-i-l din mînă, intră grăbit în camera lui.

N-ar fi mărturisit nimănui cîte speranţe a iscat în sufletul său plicul acela !

— Noapte bună, Pavlik ! îi strigă din urmă Katerina.

Nu le stătea în obicei să fie prea politicoşi unul faţă de celălalt. Palka se întoarse spre ea surprins. Katerina stătea în prag, zîmbind trist. Se vede că nu se culcase dinadins, îl aştepta ca să mai vorbească cu el. Nu-i nimic, Katerina surioară, totul o să fie foarte bine ! Ai să vezi, ai să vezi tu !

Deschise plicul dintr-o mişcare.

Erau condiţiile concursului, bătute la maşină pe cîteva foi subţiri, o copie ştearsă, abia descifrabilă.

Esenţialul acelei probleme ştiinţifice se pierdea în amănuntele şi datele tehnice. Palka îl desluşi anevoie : trebuia găsită metoda de a arde cărbunele sub pămînt, adică de a

adapta metoda generatoarelor de gaze sau a gazogenelor obişnuite la condiţiile subterane. Adică, nişte mine speciale, sau cum ? Ca să nu mai fie extras cărbunele la suprafaţă ?

Visările lui ambiţioase se înceţoşară. Problema nu părea prea interesantă. Şi nici nu era o muncă de chimist, ci de inginer de mine, sau de specialist în gazogene. Era aceeaşi „problemă particulară de inginerie".

Niciodată nu se mai simţise atît de copleşit de toate cîte se abătuseră asupra lui, de toate cîte îi zburau acum din mînă.

Adormi, frămîntat de gînduri amare. Dar şi în somn îl urmăreau aceleaşi nelinişti : în frînturi de vise, îi apărea Lipatov cu două flori în mînă, urla un copil ca din gură de şarpe, iar Tatiana Nikolaevna spunea zîmbind : „Nu ştiam că fata aceea frumoasă e măritată !"

Soarele îi căzu în ochi şi îl trezi. Plopşorul argintiu foşnea în faţa ferestrei. Se ridica o zi luminoasă, plină de făgăduieli plăcute. Trupul lui tînăr se odihnise peste noapte şi nu voia să ştie nimic de aleanul sufletului. Iar sufletul prinse îndată şoapta voioasă a frunzelor de plop : „Astăzi ai s-o vezi negreşit"... Şi de ce să te chinui, de ce să renunţi la bucurie, cînd bucuria te cheamă ea însăşi : „Treci pe la mine mîine dimineaţă !"

După ce se spălă la cişmea, strigă din curte : „Mamă, sînt flămînd ca un lup !" şi sări în casă pe fereastră. Pînă-i gata dejunul are timp să se îmbrace mai cu dichis ca de obicei.

Pe masă zăceau răvăşite materialele concursului. Dînd cu ochii de paginile aproape şterse, Palka simţi din nou dezamăgirea din ajun, dar şi-o înăbuşi repede. Prea e frumos afară, ar fi păcat să te laşi copleşit de necazuri...

Îşi alese cravata cea mai vie şi, pe cînd şi-o înnoda, reciti prima filă a condiţiilor de concurs. Nu, nu-i nimic îmbietor acolo ! Deşi ieri n-a desluşit chiar totul, poate că unele aspecte sînt totuşi interesante... dar bineînţeles că nu asta este problema aceea unică, singura operă din lume care-l aşteaptă negreşit numai pe el ! Totuşi, e ceva interesant ! O mare economie în transportul cărbunelui. Probabil că folosirea cărbunelui va fi înlocuită în parte de folosirea gazelor. Şi gazele cum să le aduci ? Pe conducte de-a dreptul din mină ? Trebuie să mai chibzuiască. La urma urmelor, pînă găseşte ceva mai bun, ar putea să se ocupe şi de asta — de ce nu ?

Deschise uşa şi strigă cît îl ţinea gura :

— Sînt flă-mînd !

— Ca un-lup ! răspunse mamă-sa din bucătărie.

Astăzi era veselă ca niciodată. Vai, sărăcuţa de ea, ce-o să se mai întristeze cînd o afla... Katerina ei...

Păcat că gazificarea subterană a cărbunelui s-a dovedit o problemă pur inginerească. Cu siguranţă că specialiştii se vor repezi la ea care mai de care. Ba, fără îndoială că au şi dat buzna.

Palka mai răsfoi materialul trăgînd cu urechea la sfîrîitul unturii şi, adulmecînd mirosul, încercă să ghicească ce i se pregăteşte. Deodată observă o foiţă de hîrtie prinsă cu un ac de ultima filă a condiţiilor concursului.

„Anexă : articolul lui V. I. Lenin «Una dintre marile victorii ale tehnicii», publicat în anul 1913 în «Pravda».“

Ce-i asta ? Articolul lui Lenin ?!

„William Ramsay, chimistul englez cu renume mondial, a descoperit un procedeu de extracţie a gazului direct din straturile de cărbune.“

Chiar de la primele rînduri, simţi că i se taie răsuflarea : „Păi, ia stai, aici e cu totul altceva ! Păi, asta e ceva grozav, e o operă uriaşă !...“ Şi, nemaiavînd răbdare să citească totul rînd cu rînd, spicui doar ceea ce i se părea mai uimitor :

„Descoperirea lui Ramsay înseamnă o revoluţie tehnică de proporţii gigantice...“

„Procedeul lui Ramsay transformă minele de cărbuni în nişte imense aparate de distilare pentru fabricarea gazului...“

„Ar fi astfel economisită o enormă cantitate de muncă omenească, care este folosită acum la extracţia şi transportul cărbunelui.“ [1]

Dar ce-o fi asta ? Cum de n-a ştiut nimeni despre acest lucru ? În anul 1913... într-o „Pravda“ ilegală... Eu m-am născut abia cu un an mai tîrziu... Şi de atunci nimeni ! Nimic !

Totul era atît de necrezut, încît Palka se apucă să citească din nou articolul, de la început pînă la sfîrşit, găsind acolo mereu idei noi, şi mai uimitoare. Nu-i venea să-şi creadă ochilor, deschise volumul XVI din operele lui Lenin la pagina 368 şi citi încă o dată. „Da, articolul există ; volumul cu acest articol stă în raftul meu de cărţi, iată printre file şi fituicile mele cu însemnări la diverse pagini... Cînd mă

[1] Vezi *V. I. Lenin,* Opere, vol. 19, E.S.P.L.P., 1957, pp. 41—42.

pregăteam pentru învăţămîntul politic, pentru examene, am citit în volumul acesta alte articole... poate că am atins cu degetele şi pagina 368, dar nu m-am oprit, am răsfoit mai departe..."

— Pa-vlu-şa, ma-sa !

Îi era teamă să se dezlipească de articol, de parcă ar fi fost de ajuns să iasă din cameră pentru ca totul să se spulbere ca un vis frumos. Va să zică asta este gazificarea subterană a cărbunelui ! Nu o economie oarecare la transport, nu o perfecţionare oarecare a extracţiei, ci lichidarea muncii în subteran ! O economie a societăţii superioare, economia comunismului.

Şi asta mi-a căzut mie ! Mai bine de douăzeci de ani m-a aşteptat pe mine opera asta minunată, care va răsturna întreaga industrie !

Mîncă pînă la ultima fărîmă tot ce avea în farfurie şi sfîrşi masa fără să fi observat ce anume îi gătise maică-sa. Cartea se afla în faţa lui, rezemată de coşuleţul cu pîine.

„Dar urmările acestei revoluţii pentru întreaga viaţă socială în orînduirea capitalistă vor fi cu totul altele decît cele pe care le-ar avea această descoperire în condiţiile socialismului."

E clar. Că numai de asta le arde capitaliştilor, să cheltuiască fonduri pentru reutilarea industriei şi transportului ! Pentru ei e mai simplu să exploateze munca ieftină, că doară nu ei muncesc în fundul pămîntului, ci adună numai profiturile.

„Ramsay duce de pe acum tratative cu un proprietar de mine, în legătură cu punerea în practică a acestui procedeu."

Asta a fost în 1913. E limpede că Ramsay n-a reuşit să-şi experimenteze ideea. De ce ? Se vede treaba că s-au împotrivit proprietarii de mine, şi companiile de navigaţie, şi cele de cale ferată... Chiar că au nevoie ei de schimbări ! Iată capitalismul — de dragul intereselor imediate ale cîtorva, au îngropat o mare descoperire !

Iar acum eu, Pavel Svetov, o studiez şi o voi înfăptui. Da, cu orice preţ ! Şi va fi aşa cum scrie Lenin — în condiţiile socialismului. Eliberarea a milioane de mineri de munca în subteran. Reducerea zilei de lucru. Adio fum, adio funingine ! Întreaga extracţie a cărbunelui se va modifica radical... Înseamnă deci că şi mina noastră ?... Se va modifica tot transportul... Trenuri electrice ? Mult mai repede vor

porni toate celelalte, toată construcția... O, ce-o să iasă din asta !

Se ridică de la masă și alergă să recitească condițiile concursului. Acum, cînd înțelegea uriașa însemnătate a problemei, fiecare rînd citit i se păru mai cuprinzător. Dar se vede cît de colo că însăși comisia habar n-are cum va arăta un asemenea proiect tradus în viață. Nu-i nimic. Asta le-o va spune el, Pavel Svetov.

Eu ?... Să fie adevărat ? Chiar eu ?

Succesul e răsplata celor stăruitori. Succesul înseamnă muncă. Oare nu sînt eu destul de stăruitor, n-am suficientă energie, nu sînt capabil ? Să știu bine că-mi trebuie întreaga viață !...

Numai că e nevoie să încep de îndată. Acum chiar !

De unde să încep însă ? De la ce anume a început Ramsay și pînă unde a ajuns ?

Își răsfoi toate manualele, doar-doar va găsi vreo referire cît de mică, vreo aluzie care să-l pună pe urmele lui Ramsay. Dar nimic ! Și el are nevoie de Ramsay ! E imposibil ca de pe urma unei asemenea descoperiri să nu rămînă nici un articol, nici o notiță, nici un rînd prizărit pe undeva... „Procedeul lui Ramsay transformă minele de cărbuni în niște imense aparate de distilare..." Așa scrie Lenin. Uriașe aparate de distilare pentru obținerea gazelor... Lenin trebuie să fi citit undeva despre asta ! Și a prețuit dintr-o dată marea descoperire în întregul ei, în toată uriașa ei însemnătate. Cu siguranță că nici chiar Ramsay însuși nu văzuse asta nici pe jumătate ! Altfel, dacă și-ar fi dat seama, probabil că ar fi luptat !...

Și totuși, cum o fi văzut Ramsay rezolvarea problemei ?

Alergă la biblioteca tehnică și răscoli toate rafturile. Lucrări personale de-ale lui Ramsay nu găsi decît în ediții răzlețe englezești și germane. Palka se afundă în ele, mobilizîndu-și bruma de cunoștințe de limbi străine și folosind într-una dicționarele.

Plin de praf, flămînd, cu spinarea înțepenită, părăsi biblioteca fără să fi aflat o iotă despre descoperirile lui Ramsay. Oricît de ciudat ar părea, dar pe stradă se întuneca. În ferestre se aprindeau lumini. E seară ?

Bun, dacă-i seară, seară să fie, el însă tot trebuie să se ducă la laborator. Doar să mănînce ceva ! Să mănînce ceva, și apoi să se închidă în laborator și să se gîndească, să se gîndească într-una... Cu asta ar fi trebuit să și înceapă ! Dacă

în lucrările lui Ramsay s-ar fi găsit ceva, o ştiau şi cei de la Moscova... Cum de nu mi-am dat seama de la bun început ? Îşi cumpără două franzele şi 500 de grame de salam.

— Fedoseici iubitule, mai am ceva de lucru... Se poate ?

Încuie uşa şi se aşează în locul său de totdeauna ; ziua vedea de aici cerul şi vîrfurile salcîmilor. Acum, dincolo de fereastră era întuneric. Nimic n-o să-l mai distragă de la lucru. Poate să-şi întindă picioarele pe sub masă, să-şi împreune mîinile la ceafă şi să chibzuiască, să chibzuiască...

Aşadar, metoda lui Ramsay îi este necunoscută. Ramsay n-a scris nimic, nu i-a lăsat nimic. Poate că în Anglia se găsesc oameni care ştiu, care-şi mai amintesc ceva. Dar cine o să stea să-i caute ? Şi apoi, vor vrea ei să ne împărtăşească şi nouă ceva ?

Înseamnă, deci, că am în faţa mea o problemă virgină : să se găsească mijlocul de a transforma sub pămînt cărbunele în gaze. Asta-i tot. Foarte bine !

Dar de la ce să pornesc ? De la principiul gazogenelor obişnuite ? Ia să vedem cum vine asta, un gazogen obişnuit ?

Pătrunse încetişor în biblioteca institutului, deschizînd uşa chiar cu cheia laboratorului (secretul potrivirii cheilor era cunoscut tuturora, doar Fedoseici şi bibliotecara habar n-aveau). Dădu peste manualul necesar. Dar principiul îl ştia şi el. Totuşi, hai să schimbăm schema de funcţionare, să copiem pe curat datele de bază...

În ce constă esenţialul ? Nu chiar în procesul de ardere, ci în faptul că masa de cărbune trebuie să fie mărunţită... Schema gazogenului e simplă : uite, pe aici se introduce aerul, aici se formează gazele, pe aici ies ele prin conductă... Totul e foarte simplu ! Dar gazogenul este un generator — o maşină. Pe cînd eu am nişte uriaşe zăcăminte de cărbune în fundul pămîntului. Cum să prefac împărăţia asta subpămînteană într-un „imens aparat de distilare ?"

Trebuie să fie un soi de maşină coborîtă sub pămînt. Maşinii acesteia i se aduce pe jgheaburi masa de cărbune fărîmiţat... Stai, păi atunci unde dracu mai este eliberarea omului de munca în subteran, dacă mai întîi trebuie să tai sau să havez şi să mărunţesc cărbunele ?

Şi cum să înlătur necesitatea de a fărîmiţa cărbunele, dacă „buna calitate a gazelor depinde de calitatea cărbunelui şi de uniformitatea masei mărunţite ?"

Cum să înlături asta, dacă este o lege ? Să răstorni legea?

Mai domol, Pavel Svetov, mai domol! Stai s-o luăm de la început...

Dimineața devreme, cînd Fedoseici intră în laborator, Palka mai era acolo. După înfățișarea-i răvășită, după ghemotoacele de hîrtie mîzgălită împrăștiate pe masă și pe jos, Fedoseici înțelese îndată că aspirantul își pierduse noaptea fără folos.

— Nu i-ai venit de hac? Dacă ai nevoie de ajutor, spune, că te-ajut.

Palka îl îmbrățișă și i se uită în ochii spălăciți, cu ochii lui roșii de nesomn, dar scînteietori și parcă amețiți de băutură.

— N-am rezolvat-o și nici nu se poate rezolva așa dintr-o dată, problema e însă atît de importantă, încît face să stai nedormit chiar și un an de zile pentru ea! Oricum, îi dau eu de rost, așa cum mă vezi și te văd!

Și sărută obrazul moale, proaspăt ras al bătrînului.

Fedoseici dădu din cap cu înțelegere și se apucă să strîngă hîrtiile împrăștiate prin tot laboratorul.

Într-o lungă viață de trudă, laborantul acesta cu aerul său liniștit a înțeles că orice cercetare științifică cere timp, nu glumă, și întîmpină greutăți la tot pasul. Înțelegea bine oboseala și năduful care însoțesc creația. Îi plăcea să vadă oamenii cuprinși de acest freamăt fără astîmpăr. Îi plăcea să glumească cu ei, să se uite atent la tot ce fac, fiind convins că nici la vorbă, nici la umblet, nici în mișcările lor nu sînt aidoma celorlalți oameni. Aduna și punea bine fițuicile pe care, la necaz, cercetătorii le aruncau după ce mîzgăliseră diferite formule: știa el că un cercetător renunțînd la varianta inițială străbate o cale întortocheată de presupuneri, căutări și revelații, se întoarce adesea îmbogățit de această experiență la punctul de plecare, își înțelege prima greșeală și găsește tocmai ceea ce-i lipsea la început...

Palka porni alene spre casă, destinzîndu-și mușchii înțepeniți și lăsîndu-și mîinile și picioarele să bălăngăne în voie.

Maică-sa îi ieși în întîmpinare, clătină dojenitor din cap, fără să-l întrebe însă unde a înnoptat.

— Numele ei este Chimia, și e minunată! spuse Palka, vorbind ca de o făptură cu care își petrecuse noaptea, și se prăbuși pe scaun. Sînt flă-mînd!

— Ca un lup, bombăni mama.

Mîncă lacom, dăruindu-se pe de-a-ntregul acestei ocupaţii şi străduindu-se îndărătnic să nu se gîndească la nimic. Intră după aceea în camera sa, rămase cîteva clipe în picioare lîngă pat, dar, simţind că nu va fi chip să doarmă, ieşi din nou în stradă. Picioarele îl purtară singure în stepă. Cînd văzu că se depărtase binişor, se trînti jos, pe pămîntul încă pătruns de răcoarea nopţii.

De mult nu mai fusese dimineaţa în stepă ! Ce tari îi sînt miresmele şi ce iz amărui au ! A ce miroase oare ? Ierburile se ofilesc, îngălbenesc, dar pelinul mai stă ţeapăn cu frunzele sale de un cenuşiu-mat, întinse spre soare. Al lui e mirosul amărui. Sau o fi al cebreţului ? Uite ce mult e colo pe coasta măgurii — un adevărat covoraş liliachiu. A cam început să se ofilească şi el. Aproape de tot, o prepeliţă fluieră de trei ori — fit, fit, fi-i-it ! Îşi cheamă bărbăţuşul ? Sau are puişori undeva, pe aici, prin iarbă ?... Chiar deasupra lui Palka izbucni un tril răsunător. Ciocîrlia ! Palka îşi ridică ochii : uite-o cum atîrnă în înalt, ca pe-o aţă nevăzută, şi fîlfîie din aripi, şi cîntă că viaţa-i frumoasă, frumoasă, frumoasă !

Dacă te uiţi de jos în sus, vezi cum unduieşte aerul, cum se înalţă şi se împrăştie roua, ca un abur subţire. Unduieşte şi străluceşte uşor.

Soarele îşi răsfrînge razele sclipind în toate geamurile cătunului. Şi pe povîrnişurile negre ale holdelor sclipeşte icicolo cîte ceva. Şi hăt, departe, departe, printre toate acoperişurile oraşului, abia desluşite prin boarea dimineţii, luceşte orbitor cel de sticlă al noului magazin universal.

Iar deasupra acestei străluciri de cleştar a dimineţii, deasupra întregului peisaj, din zare în zare, cît vezi cu ochii, pluteşte un văl de fum şi funingine. Deasupra minelor, a fabricilor, a staţiei de cale ferată pluteşte, se leagănă vălul întunecat care acoperă albastrul cerului.

Asta nu va mai fi !

Nu va mai fi fum, funingine, murdărie.

Nu vor mai exista movilele negre de cărbune care aşteaptă să fie încărcate.

Nu vor mai exista nesfîrşitele şiruri de garnituri cu cărbune care pleacă zdrăngănind în toate direcţiile...

Nu vor mai exista cuptoarele de cărbune şi fochiştii negri răsuflînd greu în dogoarea lor înăbuşitoare... Praful de cărbune mai pătrunde încă în pielea fochiştilor şi minerilor, curînd însă n-o să mai fie nici asta.

Oamenii nu vor mai coborî sub pămînt în gurile negre ale abatajelor frontale şi ale treptelor, ei nu vor mai ciuli niciodată urechea la bubuitul rocilor care se surpă, nu vor mai adulmeca îngrijoraţi aerul stătut al minei de îndată ce simt mirosul oricît de slab al gazelor de infiltraţie...

Milioane de oameni (căci sînt într-adevăr milioane, dacă socoteşti minerii de pe tot globul) vor ieşi la lumină, la aer, la larg, pentru a nu mai coborî niciodată în mine.

Dar Vova s-a prăpădit. S-a prăpădit fără să ştie nimic din toate acestea. Şi o iubea pe Katerina, şi visa să devină inginer de mine. Ce s-ar mai fi bucurat el de copil! E îngrozitor că a murit fără să afle că va avea un copil. Zăcea pe targă, cu obrazul stîlcit, plin de sînge şi de cărbune...

Nu, surioară, asta n-o să mai fie!

Liuba, fetiţă sperioasă, ai început să te temi de mină, tremuri pentru Saşenka al tău cînd coboară acolo... Ei bine, am să desfiinţez munca în subteran, ţi-o făgăduiesc! Kuzmici o ocăra pe Liuba: „Taci, proasto! Nu mai vorbi fără rost! De treizeci de ani muncesc în mină, şi să aud pe fiica mea stîrnind panică — n-am să îngădui asta!" Bătrînul îşi iubeşte mina. Cu ce mîndrie spune: „Noi, minerii!" Dar eu? Eu, Pavel Svetov, n-o iubesc? O iubesc şi eu şi sînt mîndru că toţi ai mei au fost mineri, mineri din tată-n fiu. Un miner adevărat n-o să plece nicăieri de la cărbunii săi. Aici e mîndria şi gloria lui. Dar cine va sta să sape cu tîrnăcopul, cînd are ciocan pneumatic şi maşină de havat? Cine se va agăţa de felinar, cînd are lumină electrică? Şi cine va renunţa la soare? La adierea vîntului?

Adierea vîntului va pătrunde prin ferestrele staţiei de comandă. Staţia de comandă a gazificării subterane! Pereţii ei sînt căptuşiţi cu dale de faianţă albă, muncitorii şterg mereu cu o cîrpă curată piesele nichelate ale instalaţiilor, o răsucire uşoară a unei manete declanşează complicatul proces de gazificare a cărbunelui, proces care se desfăşoară colo jos, în măruntaiele pămîntului.

Asta nu va mai fi lupta corp la corp a omului cu natura. Asta va fi conducerea fermă a omului care şi-a supus stihia, strunind-o ca să-l slujească.

Asta va fi comunismul!

Kuzmici va trece la tabloul de comandă. Fiul Katerinei şi al lui Vova va trece la tabloul de comandă. Trenuri electrice vor alerga pe toate drumurile ţării, prin grădini, prin oraşe eliberate de fum. Pe conducte nevăzute, ascunse sub

pămînt, gazul va ajunge la oraşe, uzine, porturi — combustibilul uşor, substanţa fermecată va fi distribuită în bidoane sclipitoare.

Pe floarea albă a salcîmilor nu se va mai aşterne pulbere de cărbune. Şi nici peste oraşul lui drag, acolo departe, nu va mai atîrna vălul negru de fum...

Deodată, Palka se săltă în sus. Nu-şi putea crede ochilor.

Aproape de tot, prin iarba îngălbenită, se plimba nestingherită Tatiana Nikolaevna. Un voal uşor îi flutura în jurul umerilor. O pălărie mare de pînză îi ferea obrazul de soare.

Bucuria neaşteptată, ca un val iscat din senin, îl smulse de la pămînt şi-l aruncă înaintea ei.

— Dumneata ! Dumneata ! repeta el strîngîndu-i mîinile în neştire. Iubita mea, frumoasa mea, dumneata !

Tatiana Nikolaevna stătea în faţa lui pierdută, speriată. Îl vedea acolo, apăruse el ştie de unde, ieşit ca din pămînt. Şi era, cu siguranţă, beat. Încercă să-i vorbească firesc, ca unui om în toată firea :

— De ce n-ai venit ieri ?

— N-am venit ieri ? Ieri ?

Tîrziu şi anevoie pricepu Palka ce-l întreba ea.

Da, pentru toţi oamenii din lume exista un ieri ca oricare altul, un alaltăieri şi un astăzi, o dimineaţă şi o seară, o zi şi o noapte. Odinioară, înainte de acest ieri, pînă să fi avut în minte ce are acum, împărţea şi el timpul, ca şi ceilalţi oameni, avea şi el planurile sale, năzuinţele sale. Pe atunci îi făgăduise să treacă pe la ea după nişte reviste şi visase s-o vadă. Dar ce importanţă mai avea asta acum ? Totul se schimbase şi crescuse fără măsură. Tot ce a fost ieri a rămas departe. Dar iată că din această zi de ieri, a trecutului, a venit către el o femeie. O iubeşte. O iubeşte mai mult decît ieri, pentru că astăzi totul a devenit uriaş. O iubeşte şi nu poate să nu-i povestească chiar acum totul, totul, totul...

— Puţin îmi pasă de ce-a fost ieri ! strigă el şi îşi zvîrli haina pe iarbă. Aşază-te şi ascultă. Trebuie să-ţi povestesc atît de multe lucruri ca să poţi pricepe ! Iubita mea, scumpa mea, ce bine ai făcut că ai venit !

Ea se lăsă aşezată pe haina lui, dar ţinu să-i arate că nu-i place tonul cu care îi vorbea :

— Dar eu n-am venit la dumneata, de unde ai mai scos-o şi pe asta ? Sau poate că stepa e casa dumitale ?

— Lasă, o imploră Palka. Eşti aici — şi-mi ajunge.

Apoi se trînti pe iarbă şi trase sub cap un colţ al vălului ei.

— Ascultă ! Auzi ciocîrlia ?

— Da. Sînt multe pe aici.

Palka strîmbă supărat din buze.

— Nu, ciocîrlia asta... Înţelegi ce cîntă ?

Tatiana Nikolaevna era destul de deşteaptă ca să asculte şi să tacă.

— ...Ţi-ai imaginat dumneata vreodată cum o să fie comunismul ? O întrebare mai neaşteptată în asemenea clipă nu putea fi născocită. Nu, nu aşa, nu ca în carte, continuă el, înecîndu-se. Dispariţia deosebirilor dintre oraş şi sat, dintre munca fizică şi cea intelectuală, şi aşa mai departe. Nu aşa, ci vizual. În amănunte ? Cum vor fi casele ? Cum se vor deplasa oamenii : în automobile uşoare ca bicicletele, sau cu avioane individuale, cum spunea Maiakovski ? Şi cum va fi munca aceea intelectuală şi fizică în acelaşi timp ?

Ascultîndu-l, ea ajunse la concluzia că s-ar putea să nu fie beat, ci doar foarte îndrăgostit. Că vrea să vorbească cu ea cum ar vorbi cu sine însuşi. Toţi bărbaţii năzuiesc către asta, şi cu cît femeia îi ascultă mai bine, cu atît o iubesc mai mult.

— E atît de neclar încă... şopti ea, pentru a-i da prilejul să spună tot ce are pe suflet.

— Ba dimpotrivă, acum mi-e cît se poate de clar ! strigă el. Tocmai asta e minunat, că acuma totul mi-e clar !

Şi se apucă să-i povestească poticnit şi înflăcărat tot ce întrevăzuse adineauri cînd aruncase o privire în viitor. Şi despre Kuzmici, şi despre copilul Katerinei, şi despre florile fără praf de cărbune pe petale, şi despre nu ştiu ce staţie de comandă cu plăci albe de faianţă, şi despre Ramsay, care a luat cu el în mormînt marea sa descoperire, şi despre un articol al lui Lenin... De tulburat ce era, înghiţea cuvintele, lăsa frazele neterminate şi iarăşi vorbea despre bătrînul Kuzmici, despre dispărutul Vovka...

Tatiana Nikolaevna nu-l prea înţelegea, dar asculta, şi din cînd în cînd îl întrerupea cu cîte o exclamaţie scurtă, zicîndu-şi că acest aspirant este un tînăr simpatic şi îndrăgostit, iar cît despre ea, ce vină are că-i face plăcere să se întîlnească cu el şi că-i face plăcere să-l ştie îndrăgostit de ea ?... Dar se mai întreba : să-i povestească asta soţului ei, sau n-are rost să dea importanţă acestui lucru ?

Între timp, Palka îi spunea ce-a făcut ieri şi astăzi, sau, mai bine zis, ce-a făcut din clipa cînd a citit articolul lui Lenin — căci toate ceasurile următoare se contopiseră pentru el într-un timp unic, neliniştit, fără somn, fericit.

După ce-şi uşură sufletul de tot ce-l copleşea, apucă sigur de sine mîna Tatianei Nikolaevna, îşi lipi obrazul de ea şi se potoli. Îngrijorată, ea se uită pe furiş la ceas : e tîrziu, trebuie să plece.

— Nu, nu, nu trebuie să pleci, şopti Palka, simţindu-i frămîntarea. Draga mea, draga mea, cît de bine mă simt acum !

Ea tăcea, chibzuind ce să facă. Galia o fi venit acasă, trebuie să-i dea să mănînce. Profesorul va veni şi el la masă. Iar nebunul acesta o ţinea aici cu visurile lui stranii...

Şi deodată băgă de seamă că el doarme. Răsuflarea ritmică îi umfla pieptul acoperit de cămaşa albă. Cravata, de o culoare prea aprinsă, îi atîrna strîmb. Faţa aproape că nu i se vedea, dar bărbia netedă şi tinerească, cu colţul gurii fragede, uşor umezite, se odihnea în palma ei.

Cu multă grijă, ca să nu-l trezească, ea îşi trase palma de sub obrazul lui şi-i acoperi umerii cu haina. Apoi, într-o pornire de gingăşie, îşi trecu degetele peste părul lui zburlit.

Cînd Palka deschise ochii, ea nu mai era acolo. Sus, deasupra stepei scăldate într-o lumină cenuşie, se aprinseseră cele dintîi stele palide. Se lăsa răcoare. Şi Palka nu-şi putu da seama : fusese ea aievea în locul acela din stepă, sau totul n-a fost decît un vis ?

13

În ajunul primei sale zile de concediu, Katenin plecă la Moscova. Telegrama de răspuns a lui Aron Ţilştein spunea : „Ofer locuinţă şi prietenie telegrafiază sosirea pregătesc fanfară". Aron rămăsese deci acelaşi : îşi ascundea sensibilitatea în spatele ironiei !

Katenin încerca să-şi închipuie cum va decurge întîlnirea cu vechiul său prieten, dar nu izbutea. Nu s-au văzut de nouăsprezece ani — o veşnicie !

În tinereţe, prietenia lor fusese, cum spunea Aron, o „unitate a contrariilor". Se cunoscuseră prin Katenin-tatăl, care-l ajuta pe Aron din principiu : profesorul ura antisemitismul şi condamna politica neghioabă a guvernului ţarist. E drept că mai tîrziu, cînd venea vorba de Aron, el îi zicea „comisarul-semidoct", şi pînă la urmă a murit tot fără a-i recunoaşte pe bolşevici. În toţi anii aceia însă, cît Aron a fost student, profesorul n-a încetat să-l ocrotească pe talentatul tînăr, ajutîndu-l să se strecoare prin nenumăratele bariere ridicate în calea evreilor care rîvneau la studii universitare. Aron fusese înregistrat la Moscova ca servitor al profesorului Katenin, îşi cîştiga pîinea făcînd pe conţopistul la un avocat, dormea în cămăruţa portarului şi urma cursurile Institutului politehnic doar ca simplu auditor. Pe lîngă asta mai participa şi la mişcarea revoluţionară. Locuinţa profesorului era pentru el un refugiu sigur la nevoie şi cîteodată loc de întîlnire cu unii oameni. A fost o vreme cînd şi tînărul Katenin vroise să intre într-un cerc studenţesc revoluţionar, dar Aron l-a refuzat cu blîndeţe. N-avea încredere în el ? Nu-l socotea pregătit pentru luptă ? Sau ţinea mai curînd să-şi păstreze casa Kateninilor ca pe un paravan comod ?... Katenin n-a stăruit prea mult, ba chiar a răsuflat liniştit că nu trebuie să-şi rişte viaţa. Era îndrăgostit de Katia şi-l aşteptau examenele de absolvire. Argumentele tatălui său i se păreau tot mai convingătoare : „Rusia nu are nevoie de conspiratori, ci de o intelectualitate pregătită, capabilă să conducă şi să producă — că doar n-o să concesionăm în vecii vecilor bogăţiile noastre, industria noastră străinătăţii lacome de profituri ! De-alde Riabuşinski [1] şi Rasputin [2] pot fi măturaţi de pe scena istoriei numai de nişte ingineri şi organizatori energici. Vor învinge nu revoluţionarii, ci minţile treze şi cunoştinţele exacte."

Aron glumea : „Învaţă, învaţă, minte trează, tu n-o să fii nevoit nici măcar să te vinzi cine ştie cărui Nobel, sub aripa lui tăticu nici capul n-o să te doară". Iar cînd din mîndrie tînărul inginer a refuzat protecţia tatălui său, Aron a rămas

[1] *Riabuşinski, Pavel Pavlovici* (n. 1871 — anul morţii nu se cunoaşte) — bancher şi industriaş rus, unul dintre organizatorii partidului burgheziei liberale monarhiste din Rusia.

[2] *Rasputin, Grigori Efimovici* (1872—1916) — popă, favorit al ţarului Nicolae al II-lea, aventurier, atotputernic în ultimii ani ai regimului ţarist.

uimit : „Nu mă aşteptam ! Bravo ţie, Vsevolod !“ — şi Katenin se simţi fericit.

Cum o mai fi arătînd astăzi acest vechi prieten al lui ?

Moscova... Cînd coborî din vagon, Katenin se mai temea că nu-l va recunoaşte pe Aron, dar văzu îndată alergînd în întîmpinarea lui un om voinic, rotofei, cu obrajii trandafirii, însă cu ochii şi zîmbetul lui Aron cel de odinioară. Gîfîind uşor, după atîta grabă, Aron îşi dădu pe ceafă cu un bobîrnac pălăria de fetru, adusă din străinătate, şi spuse cu obişnuitu-i glas ironic :

— Fanfara a întîrziat, eu am ajuns la timp ca prin minune, aşa că întîlnirea celor doi prieteni a avut totuşi loc. Ia să te văd, minte trează, cum te-a mai modelat viaţa ?

Apoi îl sărută, învăluindu-l într-un nor de colonie, şi îi smuci valiza din mînă.

— Abia de m-am putut smulge de la Comisariatul Poporului ! Astăzi mai am trei şedinţe, în două extremităţi opuse ale oraşului !

În maşină, Aron se porni să vorbească vijelios, fără să mai aştepte răspuns la întrebări :

— Despre ce vrei să ne sfătuim ? Ai luat hotărîrea cea mare ? Nu ştiu dacă am să-ţi pot fi de folos chiar eu, în orice caz o să-ţi găsim oamenii de care ai nevoie, din pămînt din iarbă verde o să ţi-i scoatem. Apoi mîngîie materialul cu care era tapisată maşina şi spuse fără nici o tranziţie : E un premiu ! Maşină per-so-na-lă. Ce zici ? Uite-ţi studentul cerşetor, înregistrat ca valet al profesorului Katenin !

Şi iarăşi, fără a-i aştepta răspunsul, sări la alt subiect.

Acasă, deschise uşa cu cheia lui şi strigă în gura mare :

— Lena ! Băieţi ! La masă ! Şi, poftindu-şi oaspetele în camera de lucru, îi explică : Au fost plecaţi la vilă în afara oraşului, n-au venit decît să-şi facă datoria de gazde, pe urmă noi doi o să rămînem iar burlaci !

Fără să-l lase nici măcar să se dezmeticească, îl duse pe Katenin să se spele, îi arătă biblioteca şi-i şi aruncă pe un divan cărţile de care ar putea avea nevoie. Pe urmă îl prezentă soţiei sale, o femeie mai în vîrstă, prietenoasă, şi celor doi fii ; băieţii semănau aşa de mult cu Aron cel din tinereţe, că-ţi venea să rîzi, şi în acelaşi timp aduceau cu nişte pui de vrabie care abia şi-au lepădat puful.

Masa se prelungi cam alandala, într-o atmosferă de voioşie. Puii de vrabie nu se prea sfiau de musafir şi poves-

teau cu însufleţire tot ce se petrecuse în ultimele zile pe acolo la vilă : avusese loc un concurs de înot, fuseseră la prins raci, apoi se încinsese o bătălie straşnică cu băieţii de la vila lui Eremeev... Aron îi asculta cu mult interes, ochii îi luceau ca în tinereţe. Le făgădui că sîmbăta viitoare o să vină cu Katenin, şi duminică în zori vor merge cu toţii la pescuit.

— Păi, n-am mai fost niciodată... dădu să spună Katenin, dar Aron îi tăie vorba :

— Lasă discuţia ! Ai să vezi ce-o să te mai pasioneze ! Odată şi-odată trebuie să începi ! Şi ce fel de inventator îmi eşti, dacă nu te-nveţi să fii răbdător ? Pescuitul este şcoala superioară a răbdării.

După masă se închise cu prietenul său în camera de lucru. Katenin, ostenit de drum, spera să se poată lungi pentru o oră-două, dar Aron îl instală într-un fotoliu şi, fără să mai pomenească despre cele trei şedinţe, îl luă repede în primire :

— Aşadar, te apuci de gazificare ? Pentru ce ?

Şi-l privi întrebător.

— Păi... pentru că e interesant ! O uriaşă problemă tehnică...

— Glorie ? Bani ?

Era acelaşi Aron dintotdeauna, pătrunzător şi necruţător.

— N-aş refuza nici una, nici alta, dar nu-i asta esenţialul.

— Dar ce anume ?

Katenin se încruntă. E greu să-ţi deschizi sufletul aşa, deodată, după ce nu te-ai văzut nouăsprezece ani cu un om.

— Ce face Katia ta ? întrebă Aron, şi această gingăşie sufletească se dovedi a fi o nouă trăsătură a firii sale, dobîndită cu trecerea anilor. Mi se pare că ai şi un băiat. Sau o fată ?

— O fată... şi foarte reuşită, răspunse Katenin cu un surîs recunoscător. E muziciană. Şi frumoasă. Leit Katia...

— Lasă, că nici tu nu eşti de lepădat ! rîse Aron cercetîndu-şi din ochi prietenul. Statură, ţinută, trăsături nobile — ca şi tată-tău. Bun, dar cu alte frumoase cum stai ?

Katenin îşi arcui mirat sprîncenele. Aron izbucni în rîs.

— ...Gata, gata ! Am închis capitolul ! Văd eu : eşti un bun familist şi severitatea în persoană !

Dar cu toate că Aron dădea aprobator din cap, Katenin pricepu că prietenul său, deşi bun familist şi el, nu era nici cît de cît severitatea în persoană.

— Bine sau rău, aşa s-a întîmplat, spuse Katenin cu o umbră de invidie pentru dragostea de viaţă a prietenului. Mă bucur de ce am, şi apoi şi anii...

— O ! Da ! Anii... Am început coborîşul spre bătrîneţe, ce spui, Seva ?

— Aşa-i, îi dădu dreptate Katenin fără pic de tristeţe, pentru că el se mai simţea pe partea astălaltă a vieţii, încă în urcuş, şi-şi redobîndise în această discuţie toată sinceritatea. Oricum... am trecut de jumătate ! Şi aş vrea să fac, să fac neapărat ceva de seamă, ca să simt şi eu că n-am trăit degeaba.

Aron încuviinţă din cap fără să-l întrerupă.

— ...Îţi aminteşti că pe vremuri ţi-am spus eu odată : am făcut o greşeală, nu-mi iubesc meseria şi n-am să mi-o iubesc niciodată... Acum însă n-aş putea spune că s-a întîmplat chiar aşa. M-a pasionat faptul că meseria noastră nu stă pe loc, pune mereu alte probleme. În sfîrşit, ştii doar proporţiile mecanizării, şi celelalte. Iar tu mi-ai trimis pasărea măiastră — şi eu i-am smuls o pană din coadă. Acum mi se pare că viaţa începe mîine. Uite de ce am dat fuga la tine.

Vorbind, simţea că nerăbdarea îi dă ghes să treacă de-a dreptul la ceea ce-l interesa :

— Nu mă mai chinui, Aron. Spune-mi ce comisie s-a înfiinţat ? Există ceva proiecte ? Şi în general cum o vedeţi voi aici gazificarea asta subterană ? De unde a pornit istoria cu concursul ? Cine se ocupă de problemă ?

— Alîmov, spuse Aron pe un ton cine ştie de ce, supărat.

— Alîmov ? Ăsta cine mai e ?

— Ei, cine ? ! Un nenea aprig. El le suceşte şi le răsuceşte. Iar comisia — ca toate comisiile... Nume, titluri.

Aron făcu cîţiva paşi prin cameră şi se opri în faţa lui Katenin, fluturînd un zîmbet tineresc.

— Ce contează comisia ? ! Ascultă aici, să vezi poveste. În Kuban, într-o oarecare staniţă căzăcească, a fost odată un regiment de cavalerie ca toate celelalte. Ei, şi ce se face de obicei într-un asemenea regiment ? Se ţesală şi se scaldă caii, se fac exerciţii călare sau se taie nuiele de salcie. Iar de două sau de trei ori pe săptămînă instructorii politici ţin învăţămîntul politic, şi flăcăii muncitori şi ţărani se străduiesc să-şi însuşească constituţia, istoria partidului şi altele.

Cam aşa, nu ? Şi iată că la o asemenea lecţie, o dată, se ridică un cavalerist tinerel şi mi-l întreabă pe instructorul politic : „Am citit la Lenin un articol despre o mare victorie a tehnicii. Se pare că straturile de cărbune pot fi arse sub pămînt. Eu sînt miner de meserie. Partidul ne cheamă să mărim extracţia. Ei, şi atunci, tovarăşe instructor politic, eu aş vrea să ştiu, ce s-a făcut la noi după acest articol ?" Instructorul politic era băiat deştept şi i-a răspuns : „Nu ştiu, dar am să mă interesez" şi a dat fuga la comisar. Acesta s-a dus la bibliotecă. Toţi citesc articolul, toţi caută informaţii, dar nu află ce se face la noi în această problemă. Atunci regimentul scrie o scrisoare către cine vrei şi cine nu vrei. „Tuturor ! Tuturor ! Tuturor !" Către Consiliul Comisarilor Poporului, Consiliul Superior al Economiei Naţionale, la ziare, la institute de învăţămînt superior, la institute de cercetări ştiinţifice... Cum îţi spun ! Şi dreptul de a semna scrisorile îl au numai fruntaşi la pregătirea militară şi politică. Şi scrisorile se semnează într-o atmosferă solemnă, pe scena clubului, în aplauzele tuturor. Scrisorile zboară la zeci de adrese, şi peste tot oamenii se reped la articolul lui Lenin, şi peste tot oamenii constată că nici în străinătate şi nici la noi nu s-a făcut nimic în această direcţie. De altfel, pe-alocuri scrisoarea a fost prinsă în clame, cu indicaţia „la dosar" — există şi această formulă a nepăsării şi trîndăviei. Dar cavaleriştii nu s-au lăsat. Au răscolit zeci de instituţii şi de redacţii. Şi au ajuns pînă la Sergo Ordjonikidze. Sergo şi-a chemat specialiştii într-ale cărbunelui şi i-a întrebat : „Ce a scris Lenin despre cărbune ?" Aceia l-au năucit cu un potop de citate, dar despre articolul cu pricina — nici o vorbă. Nu-l cunoşteau.

Katenin întrebă cu gura uscată :

— Despre care articol e vorba ? Uite că nu ştiu nici eu.

— Nu ştii ? Păi, de-aici pornesc toate ! Aron scoase din raft volumul XVI şi-l deschise unde avea pus un semn. Poftim, citeşte !

Katenin citea şi recitea articolul lui Lenin. Aron ieşise să-şi conducă soţia şi copiii, care plecau la vilă. Veniră pe urmă tustrei să-şi ia rămas bun de la musafir şi să-i reamintească de partida de pescuit. Katenin le răspunsese cu gîndul într-altă parte : „Mulţumesc, voi veni neapărat !" Era uluit. La ce înălţimi neaşteptate vedea acum problema de care vroia să se apuce : „Revoluţia produsă în industrie de această des-

coperire va fi formidabilă". Ce viziune uimitoare ! Ce perspective !

— Ai priceput ? întrebă Aron, lăsîndu-şi mîna pe umărul lui Katenin. Vroiai să ştii cine se interesează şi cine se ocupă de această problemă. Ei bine, se interesează de ea cavalerii, înţelegi ? Nişte simpli ostaşi sovietici, care se interesează de toate, pînă şi de revoluţia tehnică. Noi tot repetăm mecanic : soldaţii noştri sînt cetăţeni. Dar uite — chiar aşa este ! Asta li-e conştiinţa cetăţenească ! Şi de răspuns, ai să răspunzi cu conştiinţa ta în faţa lor. În faţa poporului. Nelipsitul lui surîs ironic îi înflori din nou pe buze. După cum vezi, minţile treze s-au desfăşurat larg. Şi ele se adăpostesc nu numai în scăfîrliile unor intelectuali aleşi pe sprînceană.

— Tata a fost un om de şcoală veche, se scuză vinovat Katenin, auzind de „minţile treze" ale tatălui său. Cum ar fi putut să...

— Ba tatăl tău a fost un om de aur ! strigă Aron. Am fost nu demult la Leningrad. I-am găsit mormîntul şi i-am pus deasupra un braţ de flori. Flori de cîmp. Culese chiar de mine. Pentru că a fost un om... Să dea dumnezeu oricui asemenea inimă, asemenea minte cuprinzătoare ! Şi se uită mînios la Katenin. Nici nu-ţi dai tu seama ce tată ai avut ! Că nu-i recunoştea pe bolşevici ? Ei, dar ia să mai fi trăit o vreme ! Ar fi fost pentru noi cel mai neobosit, cel mai devotat colaborator ! Ca şi Bardin [1], ca şi Pavlov [2], ca şi Graftio [3] şi mulţi alţii ! Ştiai tu oare că ne-a scăpat de puşcărie pe mine şi pe alţi tovarăşi ? Că o lună întreagă tipografia noastră ilegală a stat ascunsă în biroul lui ?

Katenin îl privea buimac : habar n-a avut de aşa ceva.

— Aşadar, chibzuieşte bine şi aşterne-te pe lucru, continuă Aron fără nici o pauză, şi se uită la ceas. Problema e uite-aşa de mare ! Un munte ! În sînul comisiei nu-i unul să ştie ceva în materia asta, proiecte n-avem încă nici de sămînţă ; cum să ajungem la această gazificare subterană, nu ştie încă nimeni. Şi nici eu nu ştiu. Dar am să te ajut cu ce pot. Mîine dimineaţă o să mergem împreună să vedem dife-

[1] *Bardin, Ivan Pavlovici* (n. 1883) — cunoscut specialist în probleme de metalurgie, membru al Academiei de ştiinţe a U.R.S.S.

[2] *Pavlov, Ivan Petrovici* (1849—1936) — fiziolog rus, a elaborat teoria materialistă a activităţii nervoase superioare la animale şi om, a pus bazele psihologiei materialiste.

[3] *Graftio, Henric Osipovici* (1869—1949) — specialist în probleme de energetică, membru al Academiei de ştiinţe a U.R.S.S.

rite tipuri de gazogene pe hîrtie şi în funcţiune. Principiile de lucru sînt aceleaşi, doar condiţiile de lucru din subteran vor fi altele. Cît despre materiale, desene, toată documentarea ştiinţifică — adunăţi-o, pretinde-o, nu te sfii, am să-ţi aduc totul. De concediu nu mai poate fi vorba. Uite-ţi camera de lucru, uite-ţi cheia. Nimeni n-o să te deranjeze. Literatura privind gazogenele o am în întregime, tot ce a apărut pe lume. Ce-ţi mai trebuie ? Dacă o să ai nevoie de hîrtie Watman, găseşti acolo în dulap. Compasuri, tuş, rigle — totu-i pe masă. Cartelă pentru cantina oamenilor de ştiinţă am să-ţi aduc eu. Aşază-te, chibzuieşte, soluţionează. De dormit o să dormi pe divan. Pătură şi cearşafuri — uite colo.

Katenin se apropie de el şi-i întinse amîndouă mîinile.

— Aroane, hai să lucrăm împreună !

— E-e, nu ! Asta nu. Şi ce-ai nevoie de asta ? Om sucit ! Lasă, că te descurci tu şi singur.

— Aroane, mă simt tare bine cu tine. Parcă mi s-ar fi întors tinereţea ! Doar că acum sînt ceva mai deştept şi... mai curajos. Hai să lucrăm împreună !

Aron se împotrivi însă dînd din mîini, roşi şi îşi întoarse ochii în lături.

— De ce nu vrei ? N-ai încredere în forţele mele ?

— Nu asta, dar şi-aşa n-am mai fost de doi ani în concediu. Şi-apoi...

Se uită iarăşi la ceas şi se aplecă tainic spre prietenul său:

— Şi-apoi — ce să-i faci ? — am devenit cam uşuratic. Muncesc mult, sînt soţ bun, tată bun, şi iubesc toate acestea, le păzesc ca lumina ochilor... dar... uneori dispar pentru cîteva ore de-acasă — orele astea sînt cele mai frumoase. Şi îşi coborî şi mai mult glasul : Vorba ta de adineauri — a doua jumătate a vieţii, gloria, în sfîrşit, să-ţi poţi spune cînd te uiţi înapoi că n-ai trecut degeaba prin lume, că ai realizat şi tu ceva. Şi eu la fel... N-am trecut degeaba prin lume ! Am muncit de la cincisprezece ani, m-am zbătut, am luptat, am dat tot ce-am avut. Dar vreau să-mi mai trăiesc ziua de astăzi, cît încă nu sînt bătrîn... Se opri şi schimbă brusc tonul : Ei, gata, ajunge, e timpul să plec !

În antreu îşi mai aminti de ceva :

— Cina e la bucătărie sub şervet. Ceainicul şi primusul — tot acolo, pe maşina de gătit.

— Te întorci tîrziu ?

Aron roşi iar şi rîse, bătîndu-l pe umăr :

— Ai rămas acelaşi ! La revedere ! Pe mîine dimineaţă !

Şi se făcu nevăzut.

Katenin îşi aşternu pe divan şi se culcă. Cearşafurile proaspete îi răscoleau toată oboseala — o, ce bine va fi să dormi puţin după atîta drum şi atîtea impresii noi! Cavalerii... ce ciudat! „Minţile treze s-au desfăşurat larg"... Tipografia ilegală în cabinetul tatălui său... Articolul lui Lenin... „Parcă am presimţit că în problema aceasta e fericirea mea, e a doua tinereţe, şi poate mai bogată decît prima... Să susţii un proiect luminat de numele lui Lenin, să lupţi pentru înfăptuirea lui, sprijinindu-te pe argumentele lui Lenin... Azi-dimineaţă încă nici nu ştiam cît este de important! De ce însă Aron, care cunoaşte toată importanţa problemei, refuză să lucreze împreună cu mine?"

Katenin era convins că Aron nu-i spusese motivul adevărat. „Am devenit cam uşuratic", „cele mai frumoase momente ale vieţii mele"... O fi îndrăgostit, şi dragostea îi este împărtăşită? O fi ultima lui iubire? Poate, totuşi... Să n-aibă oare încredere în forţele mele? Sau poate se îndoieşte de el însuşi? Ori socoate că viaţa lui este destul de plină şi fără asta? Ce şi-o fi zicînd Aron? Că şi aşa lucrează cu pasiune, că îşi iubeşte munca, că nu ştie şi n-a ştiut niciodată ce-i oboseala şi nemulţumirea surdă de sine însuşi?...

Şi începură zilele de trudă, de căutări, de studiere migăloasă a nenumăratelor aspecte noi ale problemei. Concediul se apropia de sfîrşit. Katia întreba în fiecare scrisoare: „Cînd ai să te întorci?" El se ferea să răspundă limpede. Aron îl ajuta cum putea. Îl sfătuia ce ar mai trebui să citească, îi prezenta oameni de care ar fi putut avea nevoie. Uneori, uitînd de toate, chibzuia alături de Katenin, discuta ore întregi, căuta soluţii, apoi sărea deodată de pe scaun şi iar dispărea pentru multă vreme de acasă.

Vsevolod Sergheevici muncea metodic şi fără odihnă. Nu-şi îngăduia nici să dea zor, nici să se abată de la temă.

În mintea lui, schema gazogenului subteran începea să se limpezească. Se limpezea nu prin vreo revelaţie inspirată, ci crescînd treptat, numai prin studiu şi muncă. Uneori Vsevolod Sergheevici îşi spunea, ros de îndoială: poate că îmi lipseşte lucrul cel mai important? Poate că soluţia trebuie să apară dintr-o dată, şi mie nu-mi apare pentru că nu am vocaţie?

Se ciocnea de o dificultate de nerezolvat: fărîmiţarea prealabilă a cărbunelui cerea participarea oamenilor la lu-

crările subterane, iar fără această fărîmiţare a cărbunelui procesul de gazificare nu se putea concepe.

Katenin încerca să-şi împace cugetul, mulţumindu-se şi cu atît : va fi nevoie de un număr de oameni cu mult mai mic decît în cazul extracţiei obişnuite. De-ar fi numai asta, şi tot e un progres uriaş !

Din istoria marilor descoperiri, Vsevolod Sergheevici ştia foarte bine cît de des se întîmplă ca ideea necesară să se nască în urma unui impuls întîmplător, cum poate fi sugerată de o imagine dintre cele mai obişnuite ale vieţii de toate zilele. A căzut un măr din pom, şi iată că s-a formulat legea atracţiei universale. Dar unde, unde e mărul meu ?

Nimic nu cădea, nimic nu apărea, nimic nu ţîşnea. Ideea se apropie pe nesimţite ; la început lui Katenin i se păru că a citit-o pe undeva, dar nu-şi amintea unde anume. Străduindu-se să micşoreze volumul de muncă subterană la un minim strict necesar, el ajunse să-şi spună foarte firesc : dar dacă am înlocui ciocanul de abataj prin explozii subterane ? Să formăm nişte găuri de sondă şi să le încărcăm cu cartuşe ? Abatajul de foc va înainta, va ajunge la primul cartuş, îl va încălzi şi va produce explozie, iar explozia va fărîmiţa cărbunele. Important este să asiguri înşiruirea treptată şi la intervale egale a exploziilor.

După ce-şi formulă ideea, încremeni : de unde i-a venit ? Cînd şi unde s-a mai aplicat o asemenea metodă ?

Nu-şi putea aminti.

Nu, nicăieri şi niciodată n-a citit aşa ceva.

Şi abia atunci, din sufletul său izbucni un ţipăt de triumf: „Stai, că asta e de la mine, e ideea mea proprie !!!"

Era o amiază însorită, linişte, nimeni în jur. N-avea cui striga „Evrica ! Am găsit." Vsevolod Sergheevici alergă roată prin toate odăile locuinţei pustii. Se opri în faţa unui garderob. Oglinda îi arăta un om respectabil, încărunţit, cu priviri rătăcite.

La bucătărie bău apă de la robinet (Katia l-ar fi făcut nebun, i-ar fi prezis un tifos sau o dizenterie). Apoi, simţind că-i este foame, cotrobăi în răcitor pînă găsi nişte chifteluţe şi castraveţi. Cu o chifteluţă într-o mînă şi un castravete muşcat, în cealaltă, Katenin se întoarse în camera de lucru a lui Aron şi se aplecă deasupra filei de hîrtie, pe care încă nu era însemnat nimic. Înghiţind din două îmbucături chifteluţa, ca să-şi elibereze mîna, el se apucă să schiţeze schema procesului imaginat, aşa cum îi apăruse prima dată. Termină

schiţa — şi gîndul tălmăcit în acel desen ingineresc îi plăcu şi mai mult. Aproape fără să-şi dea seama ce face, scrise în capul filei de hîrtie : „Metoda exploziilor — V. S. Katenin."

Cînd Aron se întoarse de la vilă, unde se dusese să-şi vadă pe ai săi, Katenin izbuti să-i vorbească despre soluţia găsită, fără a-şi trăda în vreun fel emoţia. Nici nu era nevoie, căci şi aşa Aron sări în sus :

— Asta e grozav ! E o mare descoperire !

Şi umplu toată casa de larmă. Scoase din dulap o faţă de masă albă, de sub divan — o sticlă de coniac, şi-şi puse la bătaie toate rezervele de zile mari. După ce bău puţin, Katenin se moleşi şi vru să-şi dea frîu liber viselor, dar lui Aron nu-i ardea de vorbă.

— Gata, frăţioare, acum pune mîna şi dă-i înainte fără răgaz. Cum termini, te prezint comisiei şi începem bătălia ca să se treacă imediat la experimentare. Nu mai pierde nici o clipă ! Se schimbă repede, se stropi cu colonie şi strigă din uşă : S-a terminat ! Nu te mai deranjez !

Katenin înţelese oarecum că ultimele cuvinte ale lui Aron nu erau sincere, îi spunea că n-o să-l mai „deranjeze" ca să nu spună de-a dreptul că el n-o să se întoarcă devreme acasă... Încolo, Aron avea dreptate : acum, că metoda fusese găsită, merita să se grăbească.

A doua zi dimineaţă însă, primi o telegramă :

„Liuda samar itat stau încă acasă nam putut reţine întîmplat repede foarte necăjit Katia".

Ce-o fi însemnînd „Samar" ? De la ce n-a putut-o reţine Katia ? Cine „stau încă acasă" ? Ce s-a „întîmplat repede" şi de ce s-a „necăjit" ?

Aron pufni în rîs — mare încurcătură ! Nu-i nici un „samar", Liuda ta s-a măritat în grabă, cît ai stat tu aici să faci descoperiri ! Şi are dreptate fetiţa ta ! Dacă s-a îndrăgostit — de ce să nu se mărite ?

Măritat ? Liuda ? Asta vrea să zică cuvîntul acela tîmpit, „samar"...

— S-o fi măritat cu Itat ? Poate că aveţi vreun Itat tinerel pe acolo. Nu te mai necăji, măi om sucit, toate fetele se mărită, e foarte firesc !

Nu, nu era de loc firesc, ci caraghios ! Liuda, fetiţa lui firavă, cu plămînii debili — măritată ? Aşa, netam-nesam, în lipsa tatălui ei, fără să-l aştepte, fără să se sfătuiască cu el,

să devină soție... și soția cui ? ! A unui străin oarecare, a unui bădăran necioplit !... Da, necioplit și necinstit ! Cum altfel s-ar putea explica graba asta necuviincioasă și această strigătoare la cer lipsă de respect față de tatăl ei ? ! Iar cuvintele „foarte necăjit" se referă la Katia, ea e foarte necăjită... Cred și eu !

Aron îi făcu rost de un bilet de avion. Îl conduse la aeroport. Îl liniștea, îl convingea să-și termine cît mai repede proiectul...

— Aoleu, nici n-am trecut pe la comisie, își aminti Katenin.

— Lasă, că le-am vorbit eu de tine. Te așteaptă. Ogorul e arat și îngrășat, rămîne doar să arunci sămînța.

Și la asta s-a gîndit Aron !

În timp ce se plimbau pe marginea pistei de decolare, așteptînd să înceapă îmbarcarea, simțeau amîndoi că prietenia lor s-a strîns mai tare ca în tinerețe și regretau că trebuie să se despartă. Și mai simțeau că proiectul gazificării subterane a devenit cauza lor comună, mîndria lor comună.

— Aroane ! Te mai rog încă o dată : haide să lucrăm împreună. M-ai ajutat atît de mult ! De ce nu vrei ?

Aron zîmbi luminos și-i clipi cu un aer complice :

— Dar la Aron, membru în comisie, nu te gîndești ? E mult mai avantajos să ai în sînul comisiei nu un coautor, ci un prieten ! Să meargă treaba, cum s-ar zice, pe blat !

La drept vorbind, Katenin se mai gîndise adesea, cu plăcere, că Aron va participa la discutarea proiectului. Cu atît mai ridicole i-au sunat vorbele lui. Aron — și treburi făcute pe blat ! Ți-ai găsit !

— Nu mi-ai acordat încrederea în tinerețe, și nu mă supăr, nici n-o meritam pe atunci... stărui Katenin. Dar acum... în probleme de tehnică...

Un difuzor răgușit anunță că începe îmbarcarea pentru Harkov.

— Nu te prosti, Seva, îl mustră Aron cu deosebită gingășie. Nu numai că am încredere în tine, ci chiar... în sfîrșit, îți urez un mare succes, glorie, un cît mai larg cîmp de activitate... Ei, și un ginere ca lumea, adăugă el glumeț. Termină-ți proiectul. Și scrie-mi. Scrie-mi neapărat ce-i pe la tine !

Mai rămase pe cîmp pînă cînd se pierdu în ceața ușoară a dimineții ultima sclipire a avionului ce-l ducea pe fiul profesorului Katenin. „Auzi vorbă, n-am încredere în el !

murmură de unul singur Aron. Om sucit ! Că doar n-am să-i explic că nu-i vorba numai de el şi că mai sînt pe lume şi lucruri ca recunoştinţa şi plata datoriilor sufleteşti... Numai de-ar reuşi !"

În vremea asta, Katenin se uita pe fereastra avionului. Cerul era larg, uimitor de limpede, dedesubt cîmpul avea culoarea smaragdului, trenul care-l străbătea semăna cu o jucărie mecanică, iar fumul locomotivei părea că nu se ridică în sus, ci se aşterne la pămînt alături de umbra mişcătoare a avionului. Ce minunată ar fi fost această dimineaţă, toată această lume cu truda şi speranţele ei, dacă n-ar fi intervenit Liuda ! „Samar itat"... Doamne, barem de-ar fi o greşeală !

Urcă vijelios scara casei şi sună la uşă ca un bezmetic. Îi deschise Ekaterina Pavlovna.

— Seva ! strigă ea şi i se aruncă la piept.

Plîngea. Dar Katenin îşi dădu seama numaidecît că soţia lui nu mai era necăjită, că e îmbrăcată şi pieptănată cu deosebită grijă, ba şi-a pus şi cerceii.

— Ei, spune ! întrebă el, lăsîndu-şi haina să cadă pe jos.

— Nici un ei ! răspunse ea veselă şi puţin vinovată. Asta e soarta noastră. Să aflăm ultimii. S-a măritat.

— Cu cine ? ţipă el, nemaiputîndu-se stăpîni.

— Doamne-dumnezeule, de ce nu ţi-am scris ? ! Cu maiorul ei... cu Anatoli Viktorovici... Nu, zău, chiar nu ţi-am scris ? Dar e un om tare drăguţ, o iubeşte foarte mult şi, la urma urmei, să ştii, poate că tot răul spre bine...

— După cum văd, eşti şi tu îndrăgostită de el, o întrerupse furios Katenin. Aţi înnebunit amîndouă !

— St... Nu ţipa aşa... ea e acasă.

— Ei şi ? Ce vrei, să sar în sus de bucurie ? S-o felicit, s-o laud ?

— Seva, te implor... Ai dreptate, totul s-a petrecut aşa de neaşteptat, peste noapte...

— Ia spune, de ce a fost nevoie de graba asta necuviincioasă ?

— Vai, doamne, Seva ! Înţelege şi tu... Se iubeau ei, şi-atunci s-au hotărît... Acum toate sînt mai simple, nu ca pe vremea noastră. Omul s-a întors din tabără, s-au întîlnit... Despărţirile pun la încercare sentimentele... Te asigur că este un om drăguţ şi cumsecade...

— Asta mi-ai mai spus-o. Unde-i Liudmila ?

— Doarme.

— Cum doarme — la amiază ? Şi ăsta unde-i... soţul ei ?

— El a plecat înapoi la slujba lui... Seva, te implor !

Îmbrîncindu-şi soţia, Katenin intră, fără să bată, în camera fiicei sale. Liuda era în pat, dar nu dormea de loc — pesemne că auzise mai demult glasul tatălui său şi îşi luase din vreme o expresie de gingăşie şi naivitate.

— Tăticule ! gînguri ea bucuroasă. A venit tăticu ! Şi, acoperindu-şi capul cu mîinile, spuse rîzînd : Dacă eşti supărat, bate-mă ! Sînt pregătită să încasez o chelfăneală bună !

Îl prinse pe tată-său de gît şi îl îmbrăţişă. Se alinta, suspina, se juca şi iar îl săruta şi rîdea, şi spunea între sărutări :

— ...Da, recunosc, sînt vinovată ! N-am nici o scuză ! M-am îndrăgostit ! Am adus în casă un om străin, un bărbat îngrozitor ! Cu pistolul la brîu !

— Stai, Liuda, aşteaptă, stai...

— Tăticule, acum e tîrziu ! Gata, e aici ! Şi dacă n-ar fi plecat atît de devreme la serviciul ăsta al lui, ai fi văzut acum alături de mine nişte mustăţi uite aşa de lungi, negre, fioroase !

N-a reuşit să aibă o discuţie serioasă cu fiică-sa. Şi nici să povestească pe îndelete despre metoda exploziilor n-a reuşit : amîndouă, soţia şi fiica, erau cu mintea la treburile lor. Dar la masă, iată-l şi pe maiorul Liudei. Katenin îl cercetă din ochi pentru prima dată mai cu luare-aminte şi nu putu să nu recunoască cinstit că Anatoli Viktorovici era un om drăguţ, sfios şi foarte îndrăgostit. N-avea nici un fel de mustăţi, dar trecuse de treizeci de ani, şi sub ochii obosiţi se şi adînceau nişte încreţituri subţiri. După o oarecare stînjeneală de o parte şi de alta, tocmai maiorul fu acela care se interesă de invenţia lui Katenin, punîndu-i tot felul de întrebări de amănunt : fusese mecanic şi prindea lesne particularităţile şi dificultăţile noii probleme tehnice.

— Acum spune-mi, te rog, Anatoli Viktorovici, de ce v-aţi grăbit aşa ? întrebă Katenin cînd rămase singur cu acesta.

Maiorul oftă :

— Eu, unul, de doi ani mă tot grăbesc. Liudocika m-a tot amînat... Vă rog să mă înţelegeţi, Vsevolod Sergheevici !

— De ce n-aţi aşteptat barem... întoarcerea mea ?

— Ea... adică noi... am hotărît să facem nunta cînd o să vă întoarceţi.

— Cum, încă nu v-aţi înregistrat căsătoria ?

— Se poate ?! se indignă maiorul, mirat de întrebare. Am înregistrat-o încă acolo, în tabără...

Şi, pricepînd că a spus mai mult decît trebuia, se înroşi ca focul.

— Liuda a fost la dumneavoastră în tabără ?

— Vsevolod Sergheevici ! Vă asigur... După ce ne-am hotărît definitiv, a venit o dată pe neaşteptate la mine în vizită... Să nu credeţi că...

Katenin avu impresia că maiorul vrea s-o scoată basma curată pe Liuda, dar înţelese că ea era cea care grăbise lucrurile. Doamne, ce fetiţă nesocotită !

— Şi cum aveţi de gînd s-o duceţi de acum înainte ? Ştii doară că Liuda e talentată, trebuie să înveţe.

Maiorul se sculă în picioare şi spuse solemn :

— Eu o iubesc, Vsevolod Sergheevici, şi am să fac pentru ea tot ce trebuie ca să se simtă bine. Chiar eu am s-o conduc la cursuri. Iar de locuit... Am şi eu o cameră în cartierul militar, o cameră foarte bună... Dar Liudocika mi-a spus că n-ar vrea să se despartă de dumneavoastră. Vom face aşa cum veţi socoti că-i mai bine...

După ce maiorul plecă iarăşi la serviciu, Katenin o chemă pe Liuda.

— Ţi-a plăcut, văd eu ! spuse Liuda, alintîndu-se.

— Aş fi vrut să-ţi termini şcoala...

— Păi, am s-o şi termin !

— Liuda, acum eşti o femeie măritată. Ai să ai o gospodărie, griji...

— Ce griji să am, dacă locuim aici ?

Katenin zîmbi de sinceritatea cu care ea îşi dădea pe faţă egoismul tineresc.

— Că bine zici, fetiţo, ce griji o să ai tu ? Numai maică-ta o să mai aibă o seamă de griji în plus...

A doua zi, Liuda se interesă atent de metoda exploziilor, cercetă schiţele şi se osteni să priceapă ceva... Soţul ei o fi îndemnat-o ? Sau s-o fi gîndit singură ?

— Vai tăticule, ce deştept te-ai dovedit tu, ce tătic deştept am eu ! Obrazul i se îmbujorase, ochii îi străluceau. Dacă proiectul va fi acceptat... o să ne mutăm la Moscova, nu ?

— Ei, la asta deocamdată e cam devreme să te gîndeşti. Şi apoi... tu oricum ai să rămîi aici. Că doar eşti măritată acum, fetiţo !

Liuda înlemni cu gura deschisă.

Nedumerirea şi necazul se răsfrîngeau atît de limpede pe chipul ei, încît Katenin îşi plecă ochii şi se apucă să-şi

prindă desenul cu piuneze pe planşetă. Era timpul să se pună pe treabă. Peste o clipă însă, două braţe subţiri i se încolăceau în jurul gîtului.

— Vai, tăticule, nu vreau fără tine...

— Liudocika, stai, că încă nu plec nicăieri. Şi la urma urmei, tu ţi-ai hotărît singură soarta.

Mînuţele ei deosebit de îngrijite îl bătură uşor pe obraji. Se alinta :

— Tot tu mai leşti nemulţumit, după ce fetiţa ta a rămas ca întotdeauna acasă şi că mai mult ca pe oricine îl iubeşte tot pe tăticul ei ?!

Katenin se înduioşă, simţind însă aceeaşi strîngere de inimă. Cît ţinu ziua, se strădui să deseneze, dar se oprea într-una, rămînînd multă vreme pe gînduri, cu mîinile moi pe desen. I se năzare lui, sau e adevărat ceea ce a descoperit astăzi la fiică-sa ?

Zilele petrecute de curînd la Moscova i se păreau acum foarte, foarte îndepărtate. Ce om fericit, cu tot sufletul încordat spre un unic ţel, locuise acolo în apartamentul deşert al lui Aron Ţilştein, muncind şi visînd fără să sufere, fără să se gîndească la nimic altceva ! Omul acela energic, plin de rîvnă, îşi aştepta în fiecare seară prietenul şi îi împărtăşea îndată toate îndoielile, toate greutăţile, şi prietenul se interesa de problemele lui, îl ajuta... Ce mult îi lipsea acum acest prieten ! Aron !

Mai erau trei zile pînă la terminarea concediului. Două zile. O zi. Apoi a început lucrul, l-au prins iar în vîrtejul lor treburile obişnuite. Într-o sîmbătă s-a făcut nunta, şi nunta aceasta i s-a întipărit în minte prin obrazul obosit al Katiei, prin cel fericit al maiorului Anatoli Viktorovici, prin larma din casă şi prin mereu aceeaşi stingherealâ ce-o simţea în faţa ginerelui său, pentru că îşi dădea seama că Liuda joacă, da, joacă cu talent rolul unei tinere căsătorite sfioase.

A doua zi plecă să inspecteze o mină, unde într-un sector de zăcăminte adînci aveau loc multe accidente. Îşi petrecu cîteva ore prin galeriile străbătute tot timpul de un puternic curent de aer rece, care mai tempera puţin căldura din adîncuri. Acolo răci. Zgîlţîit de friguri şi de tuse, nu putea să adoarmă. Atunci, în noaptea aceea de nesomn, în vagonul neluminat al trenului cu care se întorcea acasă, îl cuprinse ruşinea. O ruşine chinuitoare, care-l umplu de mînie. Cum de am îndrăznit să mă ocup de altceva, să mi-

gălesc, să-mi pierd vremea cu necazuri personale, cînd în mîinile mele se află o metodă care poate să scape mii de oameni de munca grea şi primejdioasă a exploatărilor subterane ? Ori poate nu sînt în stare să-mi înfăptuiesc ideea, propria mea idee, fără să fiu îmboldit şi ajutat de cineva din afară ?!

După ce însoţi pînă la uşă pe medicul care prescrisese bolnavului repaus la pat, Ekaterina Pavlovna se întoarse la soţul ei şi nu-şi putu crede ochilor : cu o flanea pe piept, cu o compresă la gît, palid şi tras la faţă, Vsevolod Sergheevici desena plecat asupra planşetei şi cînta fără grijă cîntecul tinereţii lor studenţeşti : „Kram-bam-buli — o moştenire din bătrîni..."

14

Igor gonea prin stepă pe scara unui camion, cu ochii aţintiţi la luminile sătucului de lîngă gară, ce se apropiau mereu. Iar cînd şoferul frînă brusc, ca să desluşească pe întuneric urmele drumului, se auzi deodată ţîrîitul greierilor. Apoi acestui cor i se alătură un zvon îndepărtat de glasuri — o larmă de oameni beţi.

— Dă-i bătaie ! Dă-l naibii de drum ! se rugă Igor de şofer.

Toropit de o baie fierbinte, de o cină îmbelşugată şi de oboseala multor zile de muncă încordată, Igor dormea dus cînd tatăl său îl trezise ca să-l trimită fuga în sat pentru că responsabila ceainăriei de acolo îi spusese la telefon : „Băieţii dumneavoastră îşi fac de cap, am să chem miliţia, mai bine luaţi-vi-i singur !" Lucrătorii expediţiei geologice îi aduceau ceainăriei într-o singură seară mai mult decît tot deverul ei pe o săptămînă întreagă. De obicei erau bine primiţi acolo, iar dacă se întîmpla ca vreun flăcău să cam întrească măsura, nu se făcea mare caz. Înseamnă, deci, că acum se îngroşase gluma.

Cînd Igor sări din mers în faţa ceainăriei, hărmălaia de mai înainte amuţise. Şi nici urmă de vreun scandal. Sub umbrarul unde le plăcea lucrătorilor expediţiei să petreacă, înconjurată de cîţiva tineri pe care Igor nu-i cunoştea, şe-

dea Liolka Naumova, în singura ei rochie de mătase, cu o floare în păr, provocător de veselă şi foarte palidă — pesemne că băuse mai mult decît trebuia. La uşa ceainăriei, în întunericul ce împresura pata de lumină a felinarului de pe uliţă, se îmbulzeau în semicerc un grup de oameni. Printre ei, Igor văzu cîţiva băieţi de-ai săi şi două ospătăriţe tinere cu bonetele albe pe cap ; toţi păreau să aştepte ceva, dar nu trecea nici unul de marginea cercului de lumină, plin de sfărîmături de sticlă şi cioburi de farfurii.

În centrul acestui cerc, rezemat cu spatele de felinar, stătea singur Nikita Kuzmenko. Un flăcău frumuşel, gătit de sărbătoare, cu umeri largi, voiniceşti, cu moţul bălai căzut pe frunte, şi pe buze cu un zîmbet copilăresc, fermecător. Nu părea beat.

— Ce s-a întîmplat aici ? întrebă Igor.

Îl lămuri Liolka, cu glas jucăuş şi poticnit :

— Aici are loc o mare reprezentaţie... Igor Matveevici, luaţi loc la balcon în primul rînd. E foarte interesant !

În timpul acesta, pe pămînt, la picioarele lui Nikita, se zvîrcolea ceva, ceva care gemea şi ofta — un fel de mogîldeaţă albă. Nikita îşi învîrti deasupra capului mîna înarmată cu un cuţit finlandez şi urlă ca turbat :

— Nu mişca ! Te omor !

Fetele începură să ţipe. Prin uşa deschisă a ceainăriei răsună o voce de femeie care striga la telefon : „Miliţia ! Alo ! Alo ! Miliţia !“

Igor dădu să se apropie de Nikita, dar alţii îl ţinură în loc. Strigau toţi în jurul lui să nu se bage, că-i de rău : „Nu vă apropiaţi ! Vă omoară ! Ăsta dă cu cuţitul ! Ia uitaţi-vă ce i-a făcut flăcăului !“

Abia acum desluşi Igor că la picioarele lui Nikita zăcea un om înfăşurat în feţe de masă şi legat fedeleş cu funii ; la unul din capetele pachetului atîrnau picioarele încălţate cu cizmele de cauciuc, aşa cum poartă geologii, la celălalt — capul cu un căluş în gură.

— Cine-i omul, tovarăşi ? De ce staţi cu mîinile-n sîn ?

— Am încercat ! răspunseră ceilalţi. Dar ne taie, şi pe urmă-i vai de el. Şi-a ieşit din minţi ! Vreţi să-nfunde puşcăria ?

Liolka vorbi din nou :

— Acolo e Goşka. Se odihneşte. Se simte chiar foarte bine. Ca un prunc înfăşat.

Bufetiera şopti la urechea lui Igor : „Îi tot aţîţă mereu... de la ea s-au tras toate... E cherchelită şi ea..."

Dîndu-şi seama că toată lumea-i cu ochii la el şi că şovăind ar dovedi că s-a speriat ca şi ceilalţi, Igor păşi hotărît în cercul de lumină, dar cum îl zări, Nikita scoase un urlet sălbatic :

— Nu te apropia, că te omor !

— Pe mine nu mă omori tu, că n-ai de ce, îi spuse Igor cît se poate de blînd, grozăvindu-se în faţa spectatorilor. Şi ascunde-ţi cuţitul, amice, că trebuie să plecăm. E tîrziu, am venit cu maşina după voi.

Recunoscîndu-l pe Igor numai după glas, Nikita îşi holbă asupra lui ochii tulburi şi-i zîmbi.

— Da' ce-ţi fac ? Nu-ţi fac nimic. Dacă nu te apropii nici nu te ating. Şi, pe neaşteptate, avîntîndu-şi mîna cu cuţitul, îl roti prin aer în jurul său şi răcni, înfruntîndu-i pe toţi : Dar dacă se apropie cineva, îl tai ! Să nu te superi ! Eu ţi-am spus, nu te apropia !

De la Igor mai erau doar vreo trei-patru paşi pînă la el. Şi bineînţeles că n-avea poftă să moară de mîna unui zurbagiu. Dar o să ridice oare Nikita mîna asupra lui, după ce au lucrat atîta vreme cot la cot în bună înţelegere ?

— Ce, nu mă mai cunoşti, Nikita ? i se adresă el împăciuitor şi mai făcu un pas. Sînt eu, Igor. Ai petrecut destul, acum ajunge. Na, aprinde o ţigară. Chibrituri ai ?

Nikita îl privi mirat, trecîndu-şi cuţitul dintr-o mînă într-alta, îşi scoase cutia de chibrituri din buzunar. Igor se apropie piept în piept de el şi îşi aprinseră ţigările de la acelaşi chibrit. Ţigara juca în mîna lui Nikita, nu nimerea gura.

— Uite-aşa !

Igor îi băgă ţigara între dinţi şi arătă din cap spre Goşka de pe jos.

— Pe ăsta să-l lăsăm aici, iar noi hai să plecăm. Cuţitul vîră-ţi-l în buzunar, ce-l tot învîrteşti ca un parlagiu, poţi să te şi tai, de afumat ce eşti. Sau mai bine dă-mi-l mie, e mai în siguranţă !

Pumnul strîns de prăsele se desfăcu încet, şi cuţitul lunecă singur dintre degetele lui Nikita. Abia acum se vedea că e beat mort.

Însoţit de şoaptele admirative ale fetelor şi simţindu-se un erou despre care mîine se va povesti şi în tabără, şi în sat, Igor îl prinse pe Nikita de umeri şi-l duse spre camion.

Cercul de privitori se sparse. Cîţiva tineri îl dezlegară pe Goşka. Goşka, beat şi el, se ridică în picioare şi, de tăvălit şi chinuit ce era, izbucni în plîns. Nikita dormea de mult cînd Goşka, sughiţînd într-una, fu adus la camion.

— Sus, băieţi, pe platformă ! comandă Igor. Naumova, tu treci în cabină ! Haide, mai iute mişcarea, că şi aşa ni s-a dus buhul în tot raionul !

— Igor Matveevici, îi spuse pocăită Liolka, trăgîndu-l de mînecă, eu merg pe platformă cu Nikita, că o să-l scuture pe drum. În cabină lasă-l pe Goşka, uită-te în ce hal e !

Într-adevăr, lui Nikita i se făcu rău. Liolka îi ţinea capul şi-i şoptea mîngîietor :

— Lasă. Nu-i nimic. Nu te sfii, trece. O să-ţi facă bine.

— Acolo să-i fi gîngurit aşa ! spuse unul dintre flăcăi.

— Tu să taci, viteazule ! îl repezi ea.

Cînd ajunseră în tabără, Liolka le ajută băieţilor să-l dea jos pe Nikita, urmări din ochi cum îl duc în cort, apoi dădu fuga după o găleată cu apă, îşi aduse o cîrpă şi, fără să se ruşineze de nimeni, îşi prinse în brîu rochia de mătase şi-i strigă şoferului :

— Ce te zgîieşti la mine ? Fă lumină, să-ţi curăţ puţin platforma !

Mitrofanov îi cerceta acum pe cheflii. Băieţii răspundeau în silă la întrebările lui. Pe scurt, lucrurile se petrecuseră cam aşa : Nikita şi Liolka erau certaţi de vreo săptămînă, iar la ceainărie Liolka a fost toată seara foarte veselă şi s-a aşezat cu flăcăii din sat la aceeaşi masă. Furios, Nikita îi tot căuta pricină ei şi flăcăilor, iar Goşka a spus despre dînsa „ceva urît", adică nu-i nici o scofală că te încurci cu una ca ea. Nikita l-a pocnit atunci cu o sticlă în cap şi l-a dat jos. Unii au încercat să se amestece, dar Nikita i-a îmbrîncit pe toţi, a smuls o faţă de masă şi l-a „înfăşat" pe Goşka. În gură, ca să nu ţipe, i-a îndesat o şapcă. Ajunşi cu povestirea aici, martorii au început să pufnească în rîs : îşi aduceau aminte tot felul de amănunte pe care nu făcea să le raportezi şefului. Despre cuţit n-a pomenit nimeni — care cuţit ? Păi, Nikita nici n-a avut cuţit ! Poate cumva vreun briceag ? Nu, ce n-au văzut, n-au văzut !... Nikita o fi ameninţat pe cineva — tot ce se poate, ce nu zice omul la beţie ?!

— Bine, mergeţi la culcare. Vedem noi mîine ce-i de făcut, spuse Matvei Denisovici. Şi daţi încoace cuţitul. La cine e ?

Cînd îi luase lui Nikita cuţitul, Igor şi-l băgase în buzunar, dar pe drum cuţitul i-a dispărut. I l-au luat prietenii lui Nikita ca să-l scape de belea ? Sau poate chiar Liolka ?

Duminica s-a nimerit să fie ploioasă, posomorîtă ca şi starea sufletească a oamenilor din tabără. În cortul şefului erau chemaţi pe rînd toţi chefliii din ajun. Afară de Matvei Denisovici, de care nu se prea temea nimeni, se mai afla acolo geologul principal Lipatova (ea şi cu Mitrofanov alcătuiau grupa de partid a expediţiei) şi mecanicul Storojev, un om în vîrstă, care nu bea de loc, din pricina unui ulcer la stomac, şi era foarte cicălitor, ceea ce se punea tot pe seama ulcerului. Băieţii care ieşeau din cort îşi avertizau tovarăşii că mecanicul scorneşte tot felul de întrebări viclene, cu scopul vădit de a-l scoate pe Nikita vinovat şi de a-l „pune pe liber".

Cît despre Nikita, el dormea somn fără vise. Liolka îi făcuse rost la bucătărie de nişte zeamă de varză acră şi-i lăsase cana la căpătîi.

Goşka dormea şi el, dar l-au trezit să meargă în cort la cercetare. Liolka îi aţinu calea :

— Că m-ai vorbit de rău — te priveşte, aşa eşti tu, negru la cuget ! De asta puţin îmi pasă ! Dar dacă-l bagi la apă pe Nikita, n-ai să mai ai parte de nici o bucurie pe lume ! Asta s-o ştii de la mine !

Că s-o fi speriat de vorbele Lioliei, ori că n-a vrut să-i facă un rău lui Nikita, nu se ştie ; în orice caz, a răspuns cu fereală la toate întrebările, recunoscînd că a fost şi el beat, iar cînd s-a adus vorba despre cuţit, a spus doar atît :

— Nu ţin minte. De strigat ştiu că a strigat „te omor !" — dar de-o fi avut cuţit sau ba, nu ştiu.

Încă de dimineaţă, responsabila ceainăriei telefonase că s-au spart vase în valoare de 220 de ruble, iar „amortizarea feţei de masă" va mai costa alte 30. „Aveţi de gînd să plătiţi, sau mă adresez justiţiei ?"

Cît timp au ţinut cercetările, prietenii lui Nikita împreună cu Liolka au strîns cele 250 de ruble şi au hotărît ca Nikita să dea o fugă la ceainărie, să se scuze şi să ducă banii.

Lucrurile s-au petrecut însă altfel.

Nikita se trezi cu o grozavă durere de cap, bău lacom zeama de varză acră, află cine i-a pregătit-o şi, zîmbind mîndru, rugă pe prietenul care-l îngrijea să i-o cheme pe Liolka. Dar fata, săltîndu-şi nasul, răspunse cam de sus :

— Şi-a găsit cine să alerge cînd o cheamă ! Dacă are treabă cu mine, să se obosească el pînă aici. Eu n-am nici un chef să mă uit la un derbedeu !

Şi plecă pe ploaie în stepă.

Prietenul lui Nikita îi aduse răspunsul taman cum îl auzise din gura ei. Nikita înjură cu năduf şi se afundă cu nasul în pernă. Cînd se trezi iar, îşi făcu rost de votkă fără să-l fi văzut nimeni. Ceilalţi dădură peste el beat şi în aşa hal de furie, încît părea că va lua de la capăt trăsnaia din ajun.

— Poftim, uitaţi-vă ! vorbi încruntat mecanicul. Voi vreţi să-l scăpaţi, şi el, ticălosul, uite cum îşi bate joc de voi.

— După părerea mea, interveni Annuşka, aici e vorba de dragoste şi nu trebuie să vorbim decît cu Nikita şi Liolka. Sînt proşti. Şi mîndri. Se tot ţin fuduli unul faţă de altul.

Şi rămase hotărît ca Matvei Denisovici să stea de vorbă cu Nikita cînd acesta îşi va veni în fire, iar Lipatova să vorbească de la inimă la inimă cu Naumova.

O căutară multă vreme pe Liolka, o strigară, hăuliră de răsuna stepa pînă la 10 kilometri. Într-un tîrziu, iat-o că vine, udă leoarcă, cu ochii în flăcări. Arăta jalnic, să-i plîngi de milă, nu alta, dar atitudinea ei era tot sfidătoare.

— Schimbă-te şi vino la mine, îi spuse Annuşka şi clătină din cap. Nebună mai eşti !

Discuţia lîncezea însă. Liolka tăcea îndărătnic, se uita în pămînt şi-şi tot muşca buzele. Abia cînd auzi că Nikita s-a îmbătat din nou îşi ridică pentru prima dată privirea.

— Mare nătărău !

Dar în ochi îi scînteia o fulgerare de triumf.

— Te iubeşte, Liolia. Şi tu, cred, îl iubeşti.

— Ce să fac eu cu unul ca ăsta ?

— Cum „ca ăsta" ? E copil încă, asta-i tot. Cînd o femeie iubeşte cu adevărat, poate face orice din om.

— Cocoaşa numai mormîntul o îndreaptă.

— Atunci, de ce ai sărit să-l aperi aseară ? De ce ai ascuns cuţitul ?

— C-am fost proastă !

Annuşka oftă şi o întrebă încet de tot :

— Sau poate că acum faci pe proasta ?

Liolka strînse din umeri şi îşi lăsă iarăşi ochii în jos. E o femeie cumsecade Lipatova, vrea s-o ajute... da' poţi ajuta oare pe cineva într-o situaţie ca asta ? Încearcă să-i vorbească

„de la inimă". Şi ea, Liolka, ar fi bucuroasă s-o facă... dar cum să povesteşti despre iubirea ta, despre amarul sufletului tău de femeie ?

Şi ce frumos începuse totul cu el, nu ca pînă atunci, cu ceilalţi ! I-a uscat lacrimile, l-a condus cu vorbe bune cînd a plecat la părinţii lui, apoi trei nopţi de-a rîndul a făcut cîte 12 kilometri pînă la gară ca să-l aştepte la tren — să-l întîmpine. Şi l-a întîmpinat. Nikita s-a bucurat... Şi au pornit alături peste stepă, dar n-au mai ajuns pînă la tabără. Au dat de o căpiţă de fîn — primul cuib al dragostei lor. Acolo a plîns Liolka, a plîns cu lacrimi amare, căindu-se că n-a venit la el fecioară, că nu s-a păstrat curată, că n-a ştiut că mai e şi dragoste adevărată pe lume. El a liniştit-o : „Mie mi-e totuna ! Doar să nu vorbeşti despre asta !" Nu voia să-şi ţîţe gelozia, i-a acoperit gura cu sărutări şi a îmbrăţişat-o atît de fierbinte, că şi ea a uitat de tot şi de toate. Mireasma înţepătoare a fînului şi izul amărui al pelinului i-au rămas în amintire, contopite pentru ea în noaptea aceea cu tot ce i-a dăruit mai minunat iubirea. Încă şi astăzi, alergînd prin stepă sub ploaie, se înfiora de mireasma pelinului şi a ierbii veştede... Unde este iubirea aceea sfîntă ? Unde este lumina aceea a zorilor, care a trezit-o atît de fericită, cu capul pe pieptul lui Nikita ? Somnoros încă, Nikita a îmbrăţişat-o cu putere şi i-a şoptit nişte vorbe cum nu mai auzise ea niciodată : inimoară, rîndunea, rază albastră, firicel de iarbă... Trebuiau să se prezinte la lucru, şi au pornit îmbrăţişaţi. Cîte nu şi-au povestit ei în dimineaţa aceea ! Cîte planuri de viitor nu şi-au făcut ! Dintre ele, cel mai de seamă prevedea ca Nikita să se pună musai pe învăţătură, iar Liolka să-l ajute, că ea mai poate să aştepte, dar Nikita e bărbat, nu poate să rămînă fără şcoală şi, destoinic cum e, trebuie să ajungă geolog. Liolka se şi vedea însoţindu-l pretutindeni, chiar şi dincolo de cercul polar, chiar şi în Pamir, că doar pînă şi cea mai grea expediţie o să aibă nevoie de o colectoare ca dînsa...

Tot restul zilei şi-au zîmbit unul altuia ca nişte oameni care ascund o taină minunată. Iar seara... Liolka a convins-o pe bucătăreasă, colega ei de cort, să se ducă după alimente, cu camionul care pleca pînă în sat şi urma să se întoarcă abia a doua zi dimineaţă. Prinse momentul prielnic să-i dea de ştire şi lui Nikita despre asta. Toată seara l-a aşteptat cu sufletul la gură, lipită de pînza cortului. A auzit cum s-au întors flăcăii de la rîu, cum s-au strîns să fumeze şi să pălă-

vrăgească în jurul focului, a auzit cum au stins focul cu picioarele, cum şi-au urat noapte bună căscînd. Apoi toată ceata lor a trecut pe lîngă cortul ei, şi cineva l-a întrebat pe Nikita : „De ce rămîi în urmă, măi băiete ? iar el a rîs lăudăros : „Fiecare cu ale sale..." Flăcăii au hohotit în cor, iar Nikita a ridicat pînza cortului... De unde o fi luat Liolka atîta putere să nu urle, să nu-şi dea sufletul într-un plîns chiar atunci ? L-a îmbrîncit afară şi i-a strigat s-o audă toată lumea : „Lăudărosule ! Derbedeule ! Armăsarule ! Ţînc scîrbos !" Da' cîte nu i-a mai strigat... De data asta flăcăii n-au mai rîs. Amuţiseră, iar Nikita s-a ascuns în cortul său ca un cîine bătut. Şi din ziua aceea s-a sfîrşit totul. Beznă. Tăcere. Un veşnic nod în gît.

Dar cum să povesteşti toate astea ? Şi cine te-ar mai putea ajuta, dacă te-a înşelat chiar acea iubire sfîntă ? Dacă nici nu există asemenea iubire ?

— Şi nici n-am nevoie de el ! încheie ea tot cu ochii în jos. Că l-am scăpat ieri — de ce să nenorocească un băiat tînăr ? Dar totul s-a sfîrşit între noi !

Annuşka oftă din nou şi-i întoarse vorba, calm :

— Ba mie mi se pare, fetiţo, că ai totuşi nevoie de el.

Liolka îşi pironi iar privirea în pămînt, tăcu multă vreme, apoi, sărind deodată în picioare, izbucni mîndră :

— Eu, nevoie de el ? Şi pentru ce ? Ca să mă culc cu el ? Păi doar un semn să fac, şi am oricînd cu cine mă culca. Eu numai cu cine mă trezi nu am !

Cu Nikita barem nu se putea vorbi de loc, şi cu chiu cu vai abia dacă a putut fi potolit. Igor a pus cîţiva băieţi să stea cu el şi a pornit să-l conducă pe tată-său în sat, să împace lucrurile la ceainărie.

„Rădvanul bunicii" înainta anevoie, sforăind şi strănutînd, gata-gata la tot pasul să se oprească pentru totdeauna. Igor însă nu se pierdea cu firea şi nu încerca, aşa cum îi sta în obicei, să stoarcă din vechiul motor toată bruma de viteză de care mai era în stare. După cele trei săptămîni petrecute departe de tatăl său, se bucura că poate vorbi cu el nesupărat de nimeni.

— E prima dată cînd am avut de condus oameni. Singur ! povestea el, dînd cu maşina de-a dreptul peste iarba stepei. „Aoleu, îmi ziceam, ce mă fac dacă mi-o lipsi autoritatea necesară ?" Dar a mers. Şi cu Nikita m-am verificat aseară.

— A fost vina ta, atunci în oraş, cînd te-ai îmbătat. Nu spun că nu trebuie să mai bei un pahar, dar cu Nikita nu trebuia. Înţelegi de ce ?

— M-am gîndit şi eu la asta. Chiar ieri m-am gîndit... Vezi însă că prea s-au încurcat iţele între Nikita şi Liolka. Ştii doar, tată, că pentru cinstea ei a sărit la bătaie. Interesant, nu ? Şi s-au certat pentru că Nikita a vorbit urît despre ea.

— Liolia e mai tare decît el. Vorba e însă, are să aibă ea destulă minte şi energie să facă om dintr-însul ?

— Doar nu-ţi închipui că poate ajunge Liolka educator ? Vai, tată, s-o fi văzut aseară ! Băută, neobrăzată, grozav de mulţumită că din pricina ei s-a iscat un astfel de scandal ! Şi cum mai turna gaz peste foc ! E pur şi simplu o dezmăţată.

Matvei Denisovici se încruntă şi spuse cu necaz :

— Şi mai ai obraz să te lauzi : am condus singur ! Independenţă ! Autoritate ! Ce-ai înţeles tu din sufletul oamenilor ? Te-ai uitat în inima lor ? Ştii tu ce copilărie a avut fata asta ? Dar cum munceşte te-ai uitat ? Aha, munca o vezi ? Da' poate fi bună o muncă fără inimă ? Spui să-i o dezmăţată. Da, dacă e să judeci după purtare, s-ar părea că ai dreptate.

— Păi tocmai după purtare şi judec ! îl întrerupse Igor, dar numaidecît îi păru rău că nu s-a putut stăpîni. Îl văzu pe tată-său gata să răbufnească. Ce-o fi cu el ?

— Eşti convins că-ţi vreau binele ? întrebă deodată Matvei Denisovici foarte morocănos. Ei bine, arată-mi zece fete, cele mai cumsecade pe care le ştii, nici una nu mi s-ar părea destul de bună pentru tine. Şi asta nu pentru că tu ai fi grozav, ci doar pentru că îţi sînt tată. Slăbiciune de părinte...

— Şi ?

— Ei, dar dacă ai iubi-o pe Liolka, şi ea pe tine, n-aş avea nimic împotrivă. Acum gîndeşte-te şi tu ce fată e asta.

— Liolka ?

— Da, Liolia Naumova.

Ocolind cu grijă tufele şi gropile, Igor se gîndea la spusele fără noimă ale tatălui său, iar Matvei Denisovici păru a schimba vorba, dar de fapt tot într-acolo bătea :

— Uite, tu eşti nemulţumit de felul cum conduc eu expediţia. Bombăneşti într-una — ba că asta nu s-a făcut, ba că aia s-a făcut rău. Întreabă însă pe oricare, jignit-am eu vreodată pe cineva ? M-am dat eu vreodată în lături cînd a

trebuit să ajut vreun om ? Sau dacă a trebuit să arăt încredere cuiva, întîmplatu-s-a vreodată să nu i-o arăt ? Iar încrederea, s-o ştii de la mine, e lucru mare. Fără încredere numai un sfînt poate lucra bine, iar să înşele încrederea ce i se arată, numai un ticălos poate fi în stare. Ei bine, iată că mă verific şi eu. Ţii minte cînd l-am dat afară pe Sorokin ? Mi s-a aruncat în faţă atunci că sînt un tiran, că pasămite nu m-am ostenit să-l îndrept, că nu l-am lăsat să-şi răscumpere greşeala. Dar ce puteam face dacă mi-a înşelat încrederea ? Dacă a fost necinstit ? Şi cum poţi duce o expediţie unde mai bine de jumătate din lucrări se fac pe încredere... cum poţi răbda aici un om necinstit ?!

— Dar nici să-i luăm la goană de peste tot nu se poate. Ce ne facem cu ei ? Şi pe proşti unde să-i băgăm ? Dar pe clevetitori ? Eu, unul, aş zice să-i spînzurăm ca să nu mai amărască lumea... totuşi aşa nu se poate, nu ? Trebuie altcumva. Vorba e, cum ?

— Numai aşa cum facem noi, Igor. Să muncim cît şapte, ca să făurim o societate nouă. Numai aşa ! Şi să îndreptăm prezentul cu fapta, nu cu vorba ! Uite, eu l-am alungat pe Sorokin pentru necinste. O să-l mai alunge şi altul. Poate că de a treia pungăşie o să se ferească.

— Sau poate că o să opereze mai fin ?! O să devină mai îndemînatic la pungăşii ?!

— Ei, mai fin, mai fin ! Ce este fin se rupe !

— Tu, tată, eşti un idealist fără leac. Nu-s toţi oamenii ca tine. De cîte ori nu se întîmplă ca un ticălos să ştie să se prefacă, şi le învîrteşte toate aşa de bine, că are un nume respectabil. Pînă la urmă, bagă-n belea oameni cinstiţi. Şi lui nu i se înfundă niciodată. Ba mai curînd o păţeşte cîte un om cumsecade care a greşit în văzul lumii.

— Tocmai de aceea trebuie să lupţi şi să nu te sperii că ai să te murdăreşti. Sigur că-i mai plăcut să umbli curăţel, dar altă metodă de a sfîrşi cu ticăloşii nu există !

Au ajuns la ceainărie. Discuţia şi socotelile n-au durat mult. În timp ce Matvei Denisovici se ocupa de ele, Igor cerceta cu plăcere cîmpul de luptă din ajun şi se înfoia în faţa ospătăriţelor, care se tot uitau la el pe ferestre.

Matvei Denisovici ieşi mulţumit din ceainărie, urcă în maşină şi aşteptă răbdător pînă cînd motorul renunţă să mai strănute şi să tuşească, apoi reluă firul discuţiei :

— După tine, sînt idealist. Şi nu ştiu să muncesc. Şi nu ştiu să conduc. Ei bine, spune-mi tu, din experienţa ta de

trei săptămîni, ce însuşire de căpetenie trebuie să aibă un conducător ?

— Capacitate organizatorică.

— M-da... mormăi Matvei Denisovici. Acum înţeleg de ce mă condamni !

— Asta-i... bîigui stînjenit Igor, fără să protesteze însă.

Mai merseră o vreme tăcuţi, gîndindu-se fiecare la ale lui.

— Dar după tine, tată, ce este mai important ?

— După mine, băiete, esenţialul este să descifrezi pe fiecare om. Să înţelegi de ce este capabil. Şi să-l ajuţi să se dezvolte. Fără asta însuşirile organizatorice nu fac doi bani ! Uite, tu i-ai venit de hac ieri lui Nikita — bravo ţie ! Astăzi l-ai apărat ca să nu-l dăm afară — iarăşi bine ! Dar ce să facem cu acest Nikita ? Ce măsură ai lua tu dacă ai fi un conducător cu însuşiri organizatorice ? Ia spune-mi !

Întrebarea îl prinse pe Igor nepregătit.

— Eşti şef de grupă, urmă tată-său, mîine-poimîine ai să ai noi puncte de explorat. Ai să-l mai iei cu tine pe Nikita ?

— Am să-l iau !

— Dar pe Liolia Naumova ?

— E un lucrător de nădejde, tată. Aş vrea...

— Ai vrea tu, dar eu n-am s-o las ! Dacă se iubesc — şi ea pe el, şi el pe ea — lasă-i să-şi ducă dorul — el acolo, ea aici. Să mai chibzuiască. Să mai sufere. Ai fi tu în stare să iei asemenea hotărîre, deşi ai nevoie de un colector de nădejde ?

— Da, închipuie-ţi că aş fi în stare de aşa ceva, răspunse Igor supărat.

— Şi nici pe Nikita n-am să-l trimit cu tine.

— De ce ?! După istoria de ieri te-ai putut convinge că pot să-l ţiu în frîu...

— M-am convins, băiete, m-am convins ! Ţi-ai cîştigat o glorie nepieritoare, ai cucerit toate sufletele. Fetele, de la ceainărie s-au interesat grozav de tine, eroule ! Dar să-l îndrepţi pe Nikita n-ai să fii în stare. După tine, ce anume îi lipseşte ?

— Cum ce-i lipseşte ? Disciplină... Educaţie...

— Ba simţul răspunderii, asta-i lipseşte ! Şi respectul de sine. S-a obişnuit cu faima asta rea a lui, s-a învăţat ca tot felul de naşi să-l scoată din orice încurcături. Ei, uite, de mîine dumnealui o să plece singur, înaintaş, la noile tale puncte de explorare. O să pregătească toate condiţiile materiale de trai pentru ceilalţi. Am să-i dau o listă întreagă de

sarcini. Cînd ne întoarcem, i-o întocmim împreună, că doar tu eşti agenda mea vie ! Ce crezi, o să facă faţă ?

Igor se gîndi o clipă şi mărturisi fără înconjur :

— Nu ştiu, tată, dar tare aş vrea să facă !

— Şi n-ai să te temi să-ţi duci grupa după un asemenea înaintaş ?

— N-am să mă tem, spuse Igor, deşi inima îi tresări : bătrînului îi vine uşor să facă asemenea gesturi îndrăzneţe, dar de grupa aceea răspunde el, Igor. El va munci cu ea, şi el va trage ponoasele dacă Nikita n-o s-o scoată la capăt cum trebuie.

15

Saşa trecea seara s-o ia pe Liuba de la grădiniţa de copii. La ora aceea, în faţa porţii se adunau mame şi bunici, iar după cel mai răzgîiat copil, Danilka al Ţîşkinilor, venea moş Ţîşkin, un bătrîn lung şi mucalit, care fusese prieten cu unchiul lui Saşa.

— Aştepţi ? îl întreba el pe Saşa ştrengăreşte.

— Aştept.

Şi moşneagul se pornea să filozofeze.

— Ca să vezi ce echilibru e în natură ! Pînă la nuntă tu faci de strajă la portiţă sau într-alt loc stabilit, ca o santinelă. Dar după o anumită vreme nici o putere din lume nu te va mai putea sili s-o faci. În schimb, cînd o să ieşi din mină de pildă, o să te aştepte nevasta pe tine, dacă o fi bine-înţeles zi de leafă : hai, scoate banii. Şi dacă ai avut chef de ceva — ia-ţi gîndul, marş acasă ! Aşa că o să fiţi chit, cum s-ar zice, unu la unu !

Sau mai avea şi alte teorii moş Ţîşkin :

— ...Oho, cîţi kilometri se parcurg cu dragostea asta ! Dacă am socoti pe scară mondială, ies miliarde de kilometri ! Acum se foloseşte energia apelor. Dar dacă ar fi s-o folosim şi pe asta, oho, cîte miliarde de paşi-putere s-ar economisi !

Aşa stăteau ei de vorbă aşteptînd pe ai lor : unul pe Danilka, celălalt pe Liuba. Danilka începea să facă „goange" de îndată ce-şi vedea bunicul, iar Liuba se îmbujora la faţă şi îşi muştruluia mai energic ţîncii. Aproape copilă ea însăşi,

printre cei mici Liuba se transforma : fiecare mişcare de-a ei şi chiar glasul dobîndeau un fel de blîndeţe maternă. Simţea instinctiv că lucrul acesta îl înduioşează pe Saşa, şi era bucuroasă să-l vadă venind după ea.

Erau cele mai frumoase clipe ale lor. După ce pleca ultimul copil, îşi scotea halatul şi ieşea în stradă, surîzătoare şi, în pofida restriştii de acasă, fericită. În aceste clipe se simţea mai hotărîtă ca oricînd : astăzi va vorbi neapărat cu părinţii, iar mîine îşi va trimite actele la institutul de la Moscova.

Cînd coteau pe strada Clara Zetkin, Liuba îşi trăgea sfioasă mîna din mîna lui Saşa şi se întuneca toată.

— Aşteaptă-mă aici, îl ruga în şoaptă şi intra oarecum cu teamă în grădină, căutînd-o din ochi pe mamă-sa.

Uneori, cînd o vedea mai absorbită de treburile gospodăriei, Liuba îl poftea în casă. Alteori îi făcea un semn deznădăjduit cu mîna, şi Saşa pleca pentru a se întoarce mai tîrziu, seara, cînd se plimbau vreo oră, înainte de culcare.

— Ai vorbit ? întrebă Saşa.

— Vai, astăzi n-a fost chip să vorbesc.

Şi zilele treceau una după alta, apoi începură să zboare cu o iuţeală de necrezut, apropiind tot mai mult ceasul cînd Saşa trebuia să plece. Uitase toată lumea de căsătoria ce urma să aibă loc, afară de Liuba şi Saşa, bineînţeles. Dar cum să vorbeşti de nuntă într-o casă în care domneşte suferinţa ? Cum să le ceară ea părinţilor să dea atenţie unor fleacuri ca tîrguielile necesare sau cusutul unui palton de iarnă fără de care nu putea să plece la Moscova ? ! Lista lucrurilor de care avea nevoie zăcea de mult în cutia mesei peste un teanc de chitanţe. Dar cum să aminteşti de ea ?

Saşa îi propunea să nu-şi coasă şi să nu cumpere nimic : la Moscova îşi vor face treptat tot ce le trebuie. Liuba însă nici nu voia să audă de una ca asta.

— Atunci, cum, rămînem aici ? Renunţăm la aspirantură ?

— Nu, nu ! Am să vorbesc chiar astăzi.

Saşa se supăra şi se înduioşa. Nu putea s-o condamne pe Liuba, o iubea aşa cum era. Aşa cum era acum. Nimic nu-i mai amintea la dînsa de fetiţa durdulie, cu faţa bucălată, care venea în coliba unchiului său cu o legătură de ghete rupte sau cu un ulcior de lapte. Pe fata aceea n-o prea avea la inimă : fetiţa mămichii cea cuminte ! Mai tîrziu, cînd îi făcu din nou cunoştinţa, află o fată subţire şi sfioasă, cea mai minunată din-

tre toate fetele pe care le cunoştea. Fata asta nu se mai uita la el cu milă, ca înainte, ci cu stimă şi înţelegere : în faţa lui Saşa se simţea cuprinsă de o adevărată admiraţie respectuoasă. Avea însă şi unele slăbiciuni, de care nu se putea dezbăra cu nici un preţ, slăbiciuni nevinovate şi caraghioase. Aşa, de pildă, era geloasă pe laborantele de la Moscova, cum şi le închipuia dînsa — nişte fete elegante de capitală — şi, ca să nu fie mai prejos, nu voia nicicum să plece fără toalete noi. Afară de asta, îşi făcuse despre propria ei nuntă o imagine care nu-i mai ieşea din minte : poate să nu fie cine ştie ce petrecere mare, dar la ofiţerul stării civile trebuie să meargă în rochie albă şi să-i însoţească neapărat un alai mare de prieteni şi prietene, iar după semnarea actelor să străbată pe jos toate străzile. Aşa se făcea totdeauna în orăşelul lor muncitoresc.

Zilele treceau însă, şi totul rămînea nehotărît.

— Liubuşka, dacă nici astăzi nu vorbeşti...

— Ba am să vorbesc ! Uite, am să mă duc chiar acum şi am să le spun !

El o vedea din stradă cum se plimbă prin grădina din jurul casei frămîntîndu-şi între degete capătul cosiţei. Kuzminişna nu se zărea nicăieri, iar Kuzma Ivanovici şedea posomorît pe scara verandei. Saşa împinse atunci poarta şi intră în curte fără să ia în seamă semnele disperate ale Liubei.

— Kuzma Ivanovici, am neapărată nevoie să vorbesc cu dumneavoastră !

Kuzma Ivanovici îşi aprinse pipa şi se mută cu pas şovăielnic pe banca de sub tufa de liliac, unde se desfăşurau de obicei convorbirile importante. Saşa îl urmă, uitîndu-se cu o strîngere de inimă la mersul lui bătrînesc şi la umerii aduşi înainte.

— Da... în Spania lucrurile iau o întorsătură serioasă, spuse Kuzma Ivanovici. Doar să nu se încingă o vîlvătaie mare. Tu ce crezi ?

Vorbiră despre războiul civil din Spania, care tocmai începuse, despre Hitler şi Mussolini, care îi ajutau pe fasciştii spanioli. Bătrînului îi plăcea să discute problemele internaţionale, dar astăzi, aducînd vorba despre toate acestea, nu căuta decît să amîne o altă discuţie. Apoi, pe neaşteptate, se uită în ochii lui Saşa şi-l întrebă :

— Ei, ce-aveai să-mi spui ? Vorbeşte.

Stînd mai la o parte şi căutînd să n-o vadă tată-său, Liuba şoptea încetişor : „Doamne, de s-ar isprăvi cu bine ! Doamne,

de şi-ar da încuviinţarea !“ Nu credea în dumnezeu, dar alte cuvinte care să exprime setea ei de fericire nu găsea.

Pe măsură ce Saşa îi arăta, în cuvinte chibzuite, ce anume îl adusese acolo, Kuzma Ivanovici îşi lăsa capul tot mai jos.

— Mamei îi va fi greu fără Liubaşa, spuse el după o vreme de gîndire şi, trăgînd cu putere din pipă, se învălui într-un nor de fum. Cînd trebuie să plecaţi ?

— Cel mai tîrziu la 25 august.

— Desigur, voi le aveţi pe ale voastre. Fiecare ştie de ale lui... Bine, tu mai stai pe aici, am să vorbesc eu cu mama.

Se îndreptă de spate şi, aspru, încordat tot de efortul de a-şi stăpîni propria lui suferinţă, plecă să-şi caute soţia.

Kuzminişna şedea pe un taburet în bucătăria de vară, cu un cuţit în mînă. Cîţiva cartofi curăţaţi se vedeau în ligheanul cu apă de pe genunchii ei, restul cartofilor erau alături într-un coşuleţ, dar Kuzminişna uitase de treaba începută. Sta nemişcată cu ochii în gol.

— Xiuşa, o chemă Kuzma Ivanovici şi îi atinse uşor umărul. Xiuşa !

Ea tresări, luă un cartof din coşuleţ şi începu să-l cureţe.

Kuzma Ivanovici nu se simţea în stare să înceapă vorba pentru care venise, o privea mut : încovoiată, cu obrazul brăzdat de creţuri, cu ochii stinşi... o bătrînă era acum Xiuşa ! O bătrînă...

Se luaseră cu treizeci de ani în urmă. Xiuşa, care venise aici tocmai de la Voronej să cîştige un ban, ţinea cu chirie un colţ de odaie într-o colibă prăpădită şi nu se da în lături de la nici o muncă. Îmbrăcămintea ei sărăcuţă nu putea ascunde, ba parcă scotea la iveală şi mai mult frumuseţea ei tînără şi sănătoasă. Duminica la joc, sfiosul Kuzma nici nu biruia să răzbată pînă la ea prin droaia de flăcăi mai înfipţi care o înconjurau. De ce l-o fi îndrăgit Xiuşa tocmai pe el, asta nu putea pricepe. Adevărat este că ea s-a apropiat mai întîi de Kuzma şi, cu firea-i înflăcărată, i-a mărturisit că-l iubeşte, i-a mărturisit-o şi a dispărut fără urmă. Vreme de o lună şi mai bine, Kuzma n-a putut s-o prindă singură şi să-i vorbească între patru ochi : roşea şi se ascundea de cum îl zărea. După ce s-au căsătorit, au trăit cîţiva ani ca nişte îndrăgostiţi. Xiuşa rămăsese aceeaşi fată frumoasă, şi flăcăii nu încetau să-i dea tîrcoale ca înainte. Cînd s-a născut primul lor copil, Vova, Xiuşa a părăsit lucrul. Apoi s-a născut Nikita, după el — Katia, după Katia — Liuba. Fata lor mai mare, Katia, s-a prăpădit mai pe urmă, de difterie... Dure-

rea a stăpînit-o multă vreme pe Xiuşa şi i-a şters de pe faţă frumuseţea tinerească — acum nimeni nu mai întorcea capul după ea. Numai în ochii lui Kuzma Ivanovici, Xiuşa rămînea mereu aceeaşi. La cincizeci de ani începu să se îngraşe, să-şi ţină de scurt soţul şi copiii, dar rîdea ca şi înainte la orice fleac, şi rîsul îi arcuia aşa de nostim cutişoarele feţei, că scotea şi mai mult în lumină simpatica ei vioiciune. Şi uite că deodată parcă, fără veste, în faţa lui şade o bătrînă. Fiecare mişcare de-a ei îi este dragă, fiecare suspin îl doare. Măcar puţină bucurie de-ar avea, ca să-şi mai vie în fire cumva, să-şi mai uite amarul. Dar vezi că viaţa nu vrea să ştie de asta. Şi n-ai ce-i face, unii trebuie să îmbătrînească, alţii — abia să-şi înceapă viaţa.

— Xiuşa, se apropie luna august.

— Da, trece vara, răspunse ea nepăsătoare.

— Ar fi timpul s-o pregătim pe Liuba. Pînă la 1 septembrie ei trebuie să fie la Moscova.

— Pînă la 1 ? întrebă ea cu gîndul în altă parte. Ei, mai este vreme.

— Da, dar s-ar cuveni să-i facem barem o nuntă cît de modestă.

Mama păru să nu înţeleagă, îşi înălţă sprîncenele a nedumerire. Toată înfăţişarea ei spunea : sînt obosită, mi-e totuna, lăsaţi-mă în pace...

— Da, da, nuntă, repetă ea într-o doară, şi deodată, ca şi cum ar fi priceput abia atunci despre ce este vorba, scăpă cuţitul din mînă şi răbufni : Nuntă ?!

Şi căzînd cu capul pe masă izbucni în hohote de plîns.

Kuzma Ivanovici bîiguia ceva, încerca s-o potolească, dar ea îl respingea şi striga înecîndu-se în hohote : „Lasă-mă ! Lăsaţi-mă cu toţii ! Pleacă !“ I se frîngea inima de durere şi supărare. L-au şi uitat pe Vova, numai în sufletul ei s-a adunat tot amarul, neîmpărtăşit de nimeni. Cum se pot gîndi ei la nuntă, cînd Vova zace în pămînt, stîlcit, rece, cînd nu va mai cunoaşte niciodată ce-i fericirea...

Liuba stătea în colţul bucătăriei de vară. La început se necăji gîndindu-se numai la ea, la propria ei soartă : nu vrea mama s-o lase ! Curînd însă, jalea mamei sale o cuprinse şi pe ea. Într-o pornire de devotament, renunţă pe loc la dreptul ei la fericire şi, năvălind în bucătărie, o îmbrăţişă pe maică-sa şi-i acoperi cu sărutări obrazul plîns.

— Mămica mea... Draga mea... N-am să plec niciodată de lîngă tine ! Nu plînge, măicuţa mea, nu plînge ! Am să

rămîn cu tine ! Nu-mi trebuie nimic, doar să nu mai plîngi. N-am să plec !

Kuzminişna îşi şterse faţa cu şorţul şi se desprinse din braţele fetei.

— Ce tot îndrugi la prostii ? strigă ea. N-avem nevoie de asta, nici tu, nici eu... Lasă bocetele ! Nu sînt copil, să şadă cineva lîngă mine. Şi de plecat să plecaţi, că doar am hotărît-o o dată ! Ce să mai flecărim degeaba ?

Se sculă de pe taburetul ei şi întrebă unde e Saşa. Saşa se apropie şi, plecîndu-şi capul, îi sărută mîna. Era un lucru neaşteptat, nimeni nu-i sărutase niciodată mîna şi nici nu-i plăcea, i se părea caraghios, un năravstrăin. Acum însă gestul o mişcă.

— Nu e timpul să chemăm oaspeţi, spuse ea, adresîndu-se numai lui Saşa, dar noi între noi o să sărbătorim căsătoria voastră. Şi o să plecaţi. Apoi, tot fără să se uite la Liuba, îi porunci : Vezi unde-i lista aia de-am făcut-o împreună.

Din ziua aceea începură pregătirile în vederea plecării tinerei perechi. Era nevoie de o sumedenie de lucruri, fără de care nici gînd să se poată pleca. A fost odată, nu demult, o fată care muncea, se plimba, şi toţi o socoteau îmbrăcată cuviincios, pînă ce într-o bună zi, aşa, netam-nesam, se dovedi că pantofii nu mai sînt buni de nimic, rochiile nu se mai potrivesc, paltonul e cam ponosit — cum să umbli în asemenea hal prin Moscova ? Slavă domnului, nu sîntem noi mai prejos ca alţii, ne putem mărita fata cum se cuvine, singura noastră fată.

Odinioară, în zilele căsătoriei sale cu Xiuşa, Kuzma Ivanovici se întreba mirat : „Ce-o fi avînd ea nevoie să-şi coasă şi să-şi pregătească atîtea ?" Lui nu-i trebuia decît s-o îmbrăţişeze şi să şi-o aducă în casă ca nevastă. Acum însă găsea că-s necesare toate pregătirile acestea şi lua parte la ele cu multă rîvnă. La cumpărături porneau în trei, dar Liuba nu apuca să spună nici o vorbă, căci bătrînii alegeau singuri tot ce trebuie şi nu mai sfîrşeau să discute între dînşii pînă să hotărască ce este mai bun, ce-i stă bine Liubei şi ce nu-i stă. Kuzma Ivanovici era fericit văzînd-o pe Xiuşa zîmbind la pretenţiile lui cînd aveau ceva de ales, şi el îi mai descreţea fruntea punînd dinadins vînzătorilor tot felul de întrebări alandala.

Acasă, maşina de cusut ţăcănea seară de seară, iar pe masa din sufragerie erau întinse tiparele de croit. Kuzma

Ivanovici se aşeza într-un colţ cu ziarul în mînă şi se uita pe furiş la Xiuşa lui : însingurarea dinainte dispăruse, ba uneori îi apărea pe buze şi cîte un surîs fugar. Asta-i bine ! Suferinţa nu are decît un singur leac — viaţa !

Aşa credea Kuzma Ivanovici, dar deodată se simţea şi el cuprins de dor şi tristeţe : Vova ! Se ascundea în spatele ziarului şi îşi înghiţea lacrimile, spunîndu-şi că toată forfota asta nu este decît o scurtă pauză. Timpul va trece repede, şi fata lor va pleca de acasă, apoi va zbura din cuib şi Kostea. Iar ei, bătrînii, îşi vor trăi ultimii ani în casa pustie, singuri cu suferinţa lor, cu amintirea copiilor morţi şi cu grija pentru cei vii...

Acum, Saşa aproape că nu mai venea de loc pe la ei. O conducea acasă pe Liuba, rămînea puţin la portiţă cu ea şi se întorcea la cărţile lui. De cînd nunta fusese hotărîtă din nou, îşi drămuia timpul, dăruindu-se cu totul unui singur ţel — să se prezinte academicianului Lahtin cît mai bine pregătit. Cu cît citea mai temeinic, cu atît descoperea mai multe goluri în cunoştinţele sale şi cu atît preţuia mai puţin îndrumarea profesorului Kitaev. Uneori îl muncea gîndul că Kitaev e doar un profesor provincial şi mărginit, din semin.a acelora care trag din greu şi în silă la carul ştiinţei. Oricît de mult ţinea Saşa la judecăţile limpezi, în privinţa lui Kitaev se ferea chiar şi faţă de sine însuşi să-şi ducă mai departe gîndul : nu voia să-şi osîndească primul său profesor.

Prins de treburi din zori pînă-n noapte, aproape că nici nu observa absenţa prietenilor săi. Aşa se întîmpla şi înainte, cînd se afunda în studiul vreunei probleme noi. Aşa şi trebuie să fie adevărata prietenie : vrei să-ţi vezi prietenii — te duci la ei sau îi chemi la tine ; au nevoie prietenii de ajutorul tău — sări îndată şi-i ajuţi ; dar dacă totul e în ordine şi treburile te încolţesc pînă peste cap, n-o să se supere nimeni că te-ai dat la fund pentru o vreme. Ei însă pesemne că aveau nevoie unul de altul, căci vreme de cinci ani şi-au împărtăşit totul şi au ştiut totul unul despre altul. De aceea Saşa a fost foarte mirat cînd i-a ajuns la ureche întîmplător că Palka şi-a luat urgent concediu. „Cum vine asta ? A plecat în concediu şi nici n-a trecut să-mi spună ?... Şi nici Lipatuşka nu se mai vede !"

Tot gîndindu-se la dînşii, lui Saşa i se făcu dor de prietenii săi, şi în aceeaşi seară se duse la Lipatov.

Lipatov era întins în pat cu hainele pe el, cu cizmele nescoase, pe spătarul patului, şi o ţigară stinsă între dinţi. Pe

masă domnea dezordinea aceea pe care o fac întotdeauna bărbaţii cînd încearcă să se gospodărească singuri. Într-un ungher zăceau aruncate cîteva sticle goale de votcă, iar un ciot de mătură, din care nu mai rămăsese întreagă decît coada, acoperea un morman de gunoi.

— De ce nu te mai arăţi, bătrîne ? întrebă Saşa şi mirosi paharul de pe masă — gol, dar duhnind a votcă. Te îndulceşti ?

— Ei, da, mă îndulcesc, mormăi Lipatov şi îşi lăsă jos picioarele. Şi ce-i ?

Din răspunsurile următoare, Saşa află că în mină totul „merge", că fetiţa lui Lipatov, aflată la Rostov, „merge" şi ea, că Annuşka e „ca de obicei"... Şi, ajuns aici, Lipatov sări din pat şi începu să urle :

— M-am săturat ! Nevastă mi-e, sau ce naiba ? De nevastă prin corespondenţă n-am nevoie, mulţumesc ! De data asta îi pun problema : ori vii acasă, îţi aduci fata şi trăim ca oamenii, ori... mulţumesc.

Asemenea răbufniri de necaz mai avusese Lipatov nu o dată, dar ele se terminau aşa cum era de aşteptat : Annuşka venea acasă, îşi aducea şi fetiţa, gătea cîteva mese gustoase şi pleca din nou. Alintat o vreme, Lipatov o petrecea supus la gară, şi cîtva timp după aceea demonstra tuturor, repetînd cuvintele soţiei, că un geolog fără expediţii e ca un peşte fără apă, iar cît despre fiica lor, la Rostov o duce mai bine, pentru că mătuşă-sa este un adevărat pedagog.

Ca să schimbe vorba, Saşa întrebă de Palka.

— Nu l-am mai văzut şi nici nu ţin să-l văd !

Alte lămuriri n-a mai putut scoate de la el.

De la Lipatov, Saşa se duse la Svetovi, dar n-o găsi decît pe Katerina, care spăla rufe în pridvor. Fata îşi scutură clăbucii de săpun de pe degete şi rîse ironic.

— Zăpăcit om ! Îl caută pe Palka acasă !

— Dar unde e ?

— Ca şi cum n-ai şti !

— Nu ştiu.

— Afurisiţi mai sînteţi ! Cînd nu trebuie, vă ţineţi unul de altul ca umbra, iar cînd e nevoie de voi, habar n-aveţi.

— Da' ce s-a întîmplat ?

Katerina îşi puse mînile în şold şi surîse misterios. Saşa o cercetă uimit : înflorise, se făcuse parcă mai înaltă, mai trupeşă, în ochi îi scînteiau luminiţe jucăuşe.

— Nu înţeleg nimic, Katerina. Vorbeşti în cimilituri.

— Păi, cimiliturile au şi răspunsuri.

— Îmi spui, ori ba ?

— Da' ce-s eu, să-l spionez pe frate-meu ? Ce vede toată lumea văd şi eu, că de aia am ochi. Ţie însă ţi-ar fi mai lesne să ştii, că, oricum, eşti pe acolo, pe-aproape.

— Aproape de cine ?

— Ei, de niscaiva profesori. Se apucă iarăşi de spălat şi-i spuse cu asprime : Hai, du-te. Nu-mi place să bîrfesc. Tu însă vezi de află şi bagă-i minţile în cap. E cam prostuţ încă frăţiorul ăsta al meu, şi gura lumii-i slobodă.

Gîndind că poate dă de urma prietenului său, Saşa trecu şi pe la Fedoseici : Fedoseici ştia întotdeauna tot ce se petrece. Din răspunsul bătrînului laborant află noutăţi surprinzătoare :

— Munceşte. Ce anume caută, nu ştiu, dar lucrează noapte de noapte, uneori pînă-n zori. Lui Ivan Ivanovici, fireşte, nu-i pomenim despre asta, dar băiatul lucrează în laborator. Pe cît se pare, deocamdată nu-i iese nimic, cu toate că-şi dă multă osteneală. Se descurajează cîteodată, pleacă, a doua zi însă iar apare ! Am să-l trimit la dumneavoastră.

Palka se înfăţişă foarte tîrziu. Spusele Katerinei şi ale lui Fedoseici, care se băteau cap în cap, îl făcură pe Saşa să-l măsoare, de cum intră, cu o privire iscoditoare, dar prietenul lui părea acelaşi din totdeauna. Palka nu avea nici aerul obsedat al inventatorilor, nu vădea nici cine ştie ce semne de destrăbălare care să-l fi îndreptăţit pe Saşa să-i „bage minţile-n cap", cum zicea Katerina. Cu mişcări de om umblat prin biblioteci, cercetă titlul cărţilor aflate pe masă.

— Oho ! se minună el. Vrei să te prezinţi la examen în toată strălucirea, ca să-i dai gata pe savanţi !

Dintr-asta se iscă o discuţie aprinsă, aşa cum vorbeau întotdeauna de munca lor şi de problemele ştiinţei. Cît despre cercetările sale, Palka nu scăpă decît o vorbă, în bobote :

— Există o problemă despre care... dar se opri. Lasă, mai tîrziu am să-ţi spun.

— Te temi de deochi ?

Palka începu să se plimbe prin cameră, uitîndu-se la Saşa nerăbdător şi oarecum vinovat — pesemne că nici să tacă nu mai putea, şi nici să se laude înainte de vreme nu voia.

— De ce-i supărat pe tine Lipatuşka ? întrebă Saşa.

Palka izbucni în rîs, se simţea însă că ciorovăiala lui cu Lipatov îl frămînta.

— Nu-i nimic, fleacuri. O să-i treacă.

Abia acum îşi dădu seama Saşa că se petrece într-adevăr ceva straniu cu prietenul său.

— Ce-i cu tine de eşti aşa de aiurit astăzi ?

Palka roşi tot şi rîse.

— Da' ce, se vede ?

— Se vede chiar foarte bine.

— Sînt niţeluş cam îndrăgostit, recunoscu Palka cu un zîmbet ironic. Prostii.

— Dacă te-ai îndrăgostit doar niţeluş şi dacă asta ţi se pare o prostie, mai bine lasă-te păgubaş ! „Niţeluş" nu face să iubeşti...

— Stai, că nu-i aşa...

— Cine este ?

— Ei, cine... am întîlnit-o atunci — ştii tu — în stepă... era una roşcovană... aurie...

Saşa sări ca ars.

— Păi asta-i Rusakovskaia !

— Ei, da. Şi ce-i ?

— I-ai făcut cunoştinţa ?

— Îhî.

— Te duci pe la ei ?

— Pe la ei ! se strîmbă dispreţuitor Palka. Pe la ea mă duc ! Şi la urma urmei, dacă ai de gînd să mă dăscăleşti...

— Dăscăleală din partea mea n-ai să auzi, îl încredinţă Saşa. N-am să fac pe moralistul. Atîta doar, că mi-e foarte neplăcut s-aud asta, pentru că soţul ei... Şi apoi, Rusakovskaia e mult mai mare ca tine ! Cred că a trecut de treizeci. Ieri a venit, mîine o să plece, pe cînd tu... Şi în definitiv, ce vrei ?

Pentru că Palka tăcea, Saşa continuă, precizîndu-şi gîndul :

— Să i-o sufli lui Rusakovski ? Să-i devii amant pentru o lună ?

Palka se zburli :

— Ba de loc ! Nu-i ea dintr-acelea, ca să... Da' ce, crezi că am vrut eu să mă îndrăgostesc de ea ? Dar e atît de... Ce vrei să fac, Saşa ? Nu mă pot lipsi de ea, pentru că...

Şi tăcu, negăsind explicaţia potrivită. Nu ştia prea bine nici el ce vrea. S-o ia profesorului şi să se însoare cu dînsa ? Gîndul acesta i se păru stupid, ba chiar îl cam sperie. Ta-

tiana Nikolaevna soţie ? ! Nu voia decît ca şi ea să-l iubească, să-şi pună mîinile ei uşoare pe umerii lui şi să-l sărute... Găsea mai nimerit să nu se gîndească la familia ei, să uite că are un soţ şi un copil — fetiţa aceea care-l priveşte chiorîş. S-o cucerească — asta voia. Părul ei roşu-auriu sclipea în toate visurile lui ambiţioase, şi el nu putea face nimic împotriva lor.

— Vreau să mă iubească şi ea, asta-i tot, îşi mărturisi în cele din urmă gîndul ascuns.

— Vai, Palka, dar eşti nebun de-a binelea ! Soţia unui savant vestit... O femeie dintr-un cerc atît de deosebit de al nostru, cu totul de alt nivel... Şi-apoi, mai departe, cum vezi lucrurile mai departe ?

— N-am nevoie să mă gîndesc la ce-o să fie !

Era stînjenit şi botos în acelaşi timp.

— Ştii că nu sînt făţarnic, spuse aspru Saşa. Dar, după mine, asta nu ţi-e permis. Eu, cînd am început să-i fac curte Liubei, am ştiut din prima zi că vreau s-o iau de nevastă. Să faci însă curte nevestei altuia...

— Foarte interesant ! rîse Palka, înciudat. Tare aş mai vrea să i-o suflu gînsacului ăstuia — de nu-şi mai încape în piele !

Saşa îi răspunse supărat :

— Ba nu-i de loc gînsac. E un mare învăţat, un om inteligent şi simpatic. Cel puţin îl cunoşti ?

— Nu-l cunosc şi nici nu ţin să-l cunosc ! Mare cinste !

Saşa se înfurie de-adevăratelea.

— Ai înnebunit de tot, Palka ! Eu îl respect pe Rusakovski şi n-am să permit ca un derbedeu ca tine...

— Oho, ce gingăşie ! îi curmă vorba Palka, aprinzîndu-se şi el. Dacă e un om adevărat, nu trebuia să-şi piardă capul...

— Ca tine ? Încheindu-şi fraza, Saşa izbucni în rîs. Dezmeticeşte-te, Pavluşa ! De ce să nu te porţi tu ca un om adevărat ?

— Să mă dau în lături din drumul ei ?

— Da, spuse Saşa, şi după o clipă de gîndire, repetă : Da !

Palka socoti că e mai bine să lase sfatul acesta fără răspuns.

— Dar ştii tu că vulpoiul acela bătrîn de Lipatov îi dă tîrcoale ?

— Nu mai spune !

Saşa se înveseli şi-l asaltă cu întrebări. Nu ţinea de loc să continue predica. Naiba mai ştie cum s-ar fi descurcat el însuşi în asemenea situaţie ! Era şi el îndrăgostit şi înţelegea cît de greu e să-ţi înăbuşi iubirea. Oricum, el, unul, ar fi rezistat. Cu orice preţ, dar şi-ar fi înăbuşit-o. Palka însă...

— Totuşi, gîndeşte-te bine. Înşelăciune, minciună — ar trebui să-ţi fie scîrbă ! E josnic. Am auzit vorbindu-se că dumneaei e destul de uşuratică, veşnic înconjurată de bărbaţi... Nu vreau să spun nimic rău despre ea, adăugă îndată, văzînd tresărirea de furie a prietenului său, dar te rog : ţine-te în frîu, Palka, şi dacă poţi, retrage-te.

— Sigur că pot, mormăi Palka, deşi simţea cu toată fiinţa lui că nu poate, şi urmă : Pot, dar nu vreau.

— Cu lucrul cum stai ? Merge, sau nu prea ?

— Oho, şi încă cum !

— Ei, atunci spune, ce-ai mai pus la cale ?

Palka se apropie de fereastră şi, stînd cu spatele la Saşa, începu pătimaş :

— Vezi, tu te-ai gîndit adineauri, vorbind de Rusakovski : faimă, titlu, profesor, şi cîte şi mai cîte altele, pe cînd eu — cine sînt eu ? Un flecuşteţ de aspirant acolo, fără nici o situaţie, fără nici o greutate. Mie însă puţin îmi pasă de toate astea ! M-am înhămat la ceva care... La ceva grozav ! Deochiul e o prostie, dar uite, nu pot vorbi despre asta atîta timp cît totul îmi mai fierbe în cap şi e gata-gata să se înfiripe. Simt că e un întreg de nedespărţit — izbînda, slava, dragostea — tot ce-am visat ! Şi n-am să renunţ la nimic. Nu pot renunţa. Nu vreau. E al meu !

Saşa se apropie din spate şi-l strînse cu putere de umeri.

— Lasă asta, vorbesc serios, spuse Palka jignit şi întoarse spre el un surîs vinovat. Crede-mă, Saşa, trec acum printr-o adevărată vîltoare ! Vîltoare ! Se scutură deodată şi schimbă tonul : Gata, am şters-o ! Trebuie să mă furişez, ca-n fiecare seară, în laborator. Încep iar veghea de noapte !

Saşa clătină gînditor din cap, şi după o clipă îl auzi coborînd scara viforos şi apoi trîntind uşa de la intrare. Din toate cîte i le spusese Palka, el reţinuse mai cu seamă răspunsul său scurt şi atît de însufleţit cînd îl întrebase dacă are spor la lucru : „Oho, şi încă cum !“ Pentru că Saşa era convins că atunci cînd omul munceşte cu spor, toate celelalte vor intra pe făgaşul lor firesc.

16

Cît despre Palka, el trăia cu totul altfel decît înainte, ca într-o călătorie.

Casa părintească, sora cu necazurile ei, prietenii, problemele institutului, toate acestea existau, dar parcă undeva dincolo de geamurile vagonului care-l ducea pe el, în afara drumului principal al vieţii sale. Era silit uneori să se uite la cele ce-l înconjoară, dar zăbovea asupra lor ca un călător într-o haltă întîmplătoare : ai coborît, în treacăt te-ai mirat de una, te-ai interesat de alta — şi ai sărit din nou în tren...

Închipuirea lui făurea mereu noi şi noi gazogene. Maşini mari şi greoaie de diferite tipuri erau afundate adînc în pămînt, în negrele lui măruntaie. Maşinile acestea se rînduiau acolo la ordinul lui şi transformau supuse cărbunele în gaze. Gazele se ridicau pe conducte, umpleau rezervoare argintii, alimentau uzine şi centrale electrice...

Dar boturile lacome ale năzuroaselor maşini acceptau numai cărbune mărunţit, aşa că tot cărbunele trebuia mai întîi fărîmiţat în lucrări subterane.

Ca şi înainte, oamenii ar fi urmat să coboare sub pămînt, ceea ce însemna că toată ideea nu mai făcea doi bani. Rămînea doar o jalnică jumătate de măsură, o anexă oarecare la truda cea de totdeauna a minerilor !

Adevărul acesta simplu pe care îl aflai în toate manualele — că buna calitate a gazului depinde de o bună fărîmiţare a cărbunilor — ridica în faţa lui Palka o barieră de netrecut.

Un uriaş aparat de distilare nu reuşea să construiască.

Uneori se simţea cuprins de disperare : n-a găsit soluţia. Nu cumva — îl săgeta gîndul — tot din pricina asta nu şi-a înfăptuit Ramsay ideea ?

Clipa de deznădejde era alungată de stăruinţa îndîrjită şi de credinţă — nu o credinţă oarbă, ci convingerea luminată că mintea omului găseşte întotdeauna ceea ce caută...

În aceste zile de zbucium a condus-o Palka pe Tatiana Nikolaevna sub pămînt.

La una din acele scurte întîlniri, în care Palka trecea de la speranţa răscolitoare la furia neputincioasă, ea îl rugase să-i transmită un bileţel lui Lipatov.

— Bravo, răspunse morocănos Palka. Ţi-ai găsit un curier !

— De ce un curier ? Un Hermes ! ieşi ea din încurcătură, zîmbind fermecător. Comparaţia cu Hermes sper că nu te supără.

Aşa reuşea totdeauna Tatiana Nikolaevna să-l pună la locul lui, rămînînd mult deasupra — într-o lume în care oamenii ştiu încă din copilărie mii de nimicuri de care nu are nimeni nevoie. Palka se răzbuna căutînd în enciclopedie tot felul de amănunte din domeniile care-i impuneau ei şi, la orice prilej, o înfunda, dovedindu-i că ştie mai multe ca dînsa.

După ce se despărţi de Tatiana Nikolaevna, Palka citi fără nici o ruşine biletul ei către Lipatov :

„Lipatuşka (aşa vi se spune, nu ?), mîine soţul meu pleacă la Rostov şi am să am cîteva zile libere. N-aţi vrea să mă conduceţi poimîine dimineaţă în mină, după cum mi-aţi făgăduit ? Vă aştept la ora 9 dimineaţa.

T. N."

Profesorul pleacă. Foarte bine !

Palka alergă la mină şi scoase două permise de intrare pentru a treia zi, apoi dădu fuga la bibliotecă şi învăţă pe dinafară tot ce scria în enciclopedie despre Hermes. Ieşi la iveală că acesta, pe lîngă funcţia de curier al zeilor, mai avea încă o sarcină : să însoţească sufletele în împărăţia de sub pămînt. Da' bine o mai brodise !

La ora hotărîtă dădu peste Tatiana Nikolaevna într-o bluză cenuşie, cu ciorapi ieftini în picioare şi cu nişte pantofi vechi, fără tocuri.

— Încotro ai pornit ? Într-o excursie pe munte ?

Tatiana Nikolaevna se opri, descumpănită de apariţia neaşteptată a lui Palka şi nu-şi putu găsi obişnuita siguranţă de sine : se simţea prost îmbrăcată.

— Mă pregătesc să cobor în mină. Cu Lipatov.

— Şi unde este, mă rog, vulpoiul ăla bătrîn ?

— O-o !

— Nu cumva despre asta era vorba în bilet ? Ei bine, iată biletul. Am uitat să-l transmit destinatarului.

Tatiana Nikolaevna se supără. Era prima dată cînd Palka o vedea cu adevărat furioasă : ia te uită cum mai fulgeră şi tună !

— Gata, nu te mai necăji aşa. Acum, că tot te-ai pregătit, am să-ţi arăt eu mina tot atît de bine ca şi Lipatov.

— Mă prind că mi-ai citit biletul !

— Dar Hermes cum crezi că ar fi procedat în locul meu ? El nu-i numai un simplu poştaş, ci şi un vestitor al zeilor ! Un ocrotitor al drumeţilor ! Şi chiar meseria lui de bază îl obligă să te însoţească sub pămînt.

Tatiana Nikolaevna făcu ochii mari şi lăsă supărarea deoparte. „De bună seamă că ştie doar din auzite despre acest Hermes, îşi zise Palka. Cultură de cuconiţă !"

— Ceva păcate ai ? o întrebă serios.

— Păcate ? Se mai găsesc.

— Atunci, să mergem ! Am să-ţi călăuzesc sufletul păcătos în împărăţia de sub pămînt.

— O-o ! se bucură ea cu vocea ei cîntată. Văd că ai studiat temeinic enciclopedia ! Mă predau.

Ca un făcut, în faţa staţiei de compresoare se întîlniră cu Katerina. Cine naiba o fi pus-o să iasă tocmai acum la aer ? Katerina o cercetă pe însoţitoarea fratelui ei cu o privire în acelaşi timp ironică şi alarmată, apoi îi întoarse brusc spatele şi îşi văzu de drum.

Tatiana Nikolaevna nu ştia că la vestiar vor fi puşi să îmbrace haine de mineri, dar nu păru de loc încurcată, ba chiar se bucură : femeilor le place mascarada ! Palka nu putea înţelege de fel cum de izbutea să rămînă graţioasă pînă şi în salopeta groasă şi în pălăria de prelată. Tatiana Nikolaevna se ţinu bine chiar şi atunci cînd colivia maşinii de extracţie porni în jos, prăvălindu-se parcă în bezna umedă şi fără fund ; se îngălbeni ea la faţă, dar nu-şi îngădui să se sperie.

Palka era bucuros că reuşise să-i tragă clapa lui Lipatuşka şi că Lipatuşka va afla chiar astăzi despre asta. În momentul acela însă, nu Lipatov, ci el însuşi trebuia „să prezinte doamnei sale problemele producţiei", şi-i era destul de ruşine s-o facă, pentru că în jur munceau o mulţime de cunoscuţi. Aşadar, nu Lipatov ! Tot orăşelul are să comenteze astăzi această noutate interesantă...

Vrînd să se despăgubească anticipat pentru viitoarele neplăceri, Palka se hotărî s-o canonească cum trebuie pe neasemuita lui. De obicei oaspeţii erau duşi numai prin galeriile

direcţionale mai bine amenajate, ca să nu fie obligaţi să se caţăre pe stîlpii de susţinere, să se strecoare prin lucrările de circulaţie scunde, dar Palka o conduse pe Tatiana Nikolaevna aşa cum fusese dus el însuşi întîia dată — fără nici o cruţare. Las' să ştie şi ea ce-i aceea muncă de miner! Oprindu-se la o joncţiune de galerie, unde apa curgea de sus ca ploaia, el aduse vorba dinadins despre surpări şi explozii, despre prăbuşirea coliviilor de susţinere, despre deraierile vagonetelor, amintind şi aspra frăţie a minerilor care nu-şi părăsesc niciodată tovarăşii la nenorocire... Începuse să vorbească dintr-o şolticărie, doar ca s-o sperie, dar acum, lăsîndu-se tîrît de propriile-i cuvinte, pentru prima oară văzu el însuşi meseria de miner atît de plină de bărbăţie şi romantism.

Cînd se lipiră de perete, lăsînd cale liberă vagonetelor cu cărbune, Tatiana Nikolaevna îl prinse de mînă.

Crezînd-o înfricoşată, Palka se îmbună :

— Nu ajunge pentru astăzi ?

— Ce tot spui, păi încă n-am văzut nimic ! se împotrivi ea. Aş vrea să ne ducem acolo unde au fost erupţiile de gaze. E departe ?

Palka nu ţinea de loc să meargă acolo, aşa că răspunse :

— Foarte departe !

— Atunci, să mergem mai repede !

Ocărînd în gînd, Palka se interesă pe unde să meargă şi o conduse pe Tatiana Nikolaevna într-acolo. Era greu şi obositor să cobori pe stîlpii de susţinere, şi el se dezvăţase să umble în mină : nu mai fusese pe aici de un an şi jumătate, cînd grupa de studenţi din care făcea parte ajutase la lichidarea unei viituri. Tatiana Nikolaevna, însă, nu şovăi nici o clipă şi începu să înainteze cu sprinteneală de pe un stîlp pe altul ca o acrobată. „De unde priceperea asta la ea ?“ se miră Palka.

Curînd, ajunseră la orizonturile cele mai adînci. Zăpuşeala jilavă şi caldă era străpunsă de şuvoaiele de aer rece pompat de ventilatoare. Se auzea cum şuieră aerul şi cum fîşîie cărbunele lunecînd pe planul înclinat dinspre abatajul frontal.

— Oare se mai lucrează şi acum aici ? întrebă în şoaptă Tatiana Nikolaevna.

— Da, răspunse tot în şoaptă Palka, uitînd să se mai prefacă.

Se gîndea la Vova, care se prăpădise undeva pe aici.

Şi gîndul ei era la Vova.

— Cu prietenul dumitale... aici s-a întîmplat ?

— Undeva pe-aici. Precis nu ştiu nici eu.

— Pavel Kirilovici... Ceea ce mi-ai spus atunci, în stepă, e oare posibil ?

Faţa Tatianei Nikolaevna, mînjită de cărbune, era încruntată şi palidă. Ochii ei larg deschişi, cerniţi de pulbere neagră, erau aţintiţi spre fundul tunelului îngust ce se pierdea în întuneric. Palka se uită şi el într-acolo, dar parcă nu cu ochii lui, ci cu ai ei, şi văzu adîncurile întunecate cu muchiile sclipitoare ale blocurilor de cărbune, luminiţele mişcătoare ale lămpilor licărind în negura de praf, de parcă pîlpîia în ele ultimul strop de viaţă. Stîlpii şi grinzile, înnegrite şi pe alocuri umflate, le aminteau că deasupra capetelor lor apasă mii de tone de pămînt... Cu ochii ei, Palka vedea lume cunoscută şi necunoscută ; toţi munceau cu simplitatea oamenilor care-şi fac datoria de toate zilele. Ei se lăsau cu toată greutatea pe mînerele ciocanelor pneumatice, tăind cu pricepere cărbunele după clivajul stratului. Ei încărcau vagonetele. Ei le împingeau pe şine, umblînd aplecaţi ca să nu dea cu capul de grinzile de susţinere din tavan. Acum se strigau de la un colţ la altul, chicoteau şi-şi întorceau ochii după drăguţa vizitatoare, făcînd pe seama ei tot felul de glume. Ştiau ei oare că, într-o clipă nefericită, tăişul ciocanului lor pneumatic, care se afunda în adîncul stratului de cărbune, poate întîlni pe neaşteptate năvala distrugătoare a unui şuvoi de gaze acumulate în cavităţi subterane ? Ştiau ei oare că presiunea ameninţătoare a rocilor şi forţa de pătrundere a apelor subterane pot să frîngă într-o zvîcnire neprevăzută toate susţinerele şi le pot prăvăli peste capetele lor ? Fireşte că ştiau. Şi totuşi, ei coborau zi de zi în mină, şi vreme de şase ore în şir tăiau cărbune. Feţele lor înnegrite, cu dinţii strălucitor de albi, erau feţele obişnuite ale unor oameni care muncesc, poate doar ochii le luceau mai ageri şi poate că uneori vedeai pe cîte unul dintre ei lipindu-şi urechea de perete ca să prindă hîrîiturile şi vuietele surde din măruntaiele pămîntului...

Palka le cuprinse toate acestea cu ochiul, cu inima, cu gîndul, şi înţelese ce anume iscase întrebarea tovarăşei lui de plimbare sub pămînt. Şi văzu deodată, mai limpede ca oricînd, măreţia sarcinii pe care cu atîta îndrăzneală şi-o luase.

— Da, aşa va fi ! răspunse el într-un tîrziu la întrebarea Tatianei Nikolaevna.

Şi, pe neaşteptate, simţi nevoia să se plimbe singur prin mină, fără Tatiana Nikolaevna. Să se plimbe singur şi să viseze în voie cum va arăta totul într-o zi, să-şi închipuie aievea acel gigantic distilator, necunoscut încă, maşina care va devora cărbunele din străfundul pămîntului şi va trimite în sus neîntrerupt şuvoi de gaze...

Dar Tatiana Nikolaevna avea chef să încerce ea însăşi cum se „taie" cărbunele. Un miner tînăr, cu ochi cam obraznici, o învăţa zîmbind protector cum se ţine ciocanul de abataj. În jurul lor se adunaseră alţi mineri, care îşi cam rîdeau de ea şi-i dădea sfaturi. Palka auzea ca de departe : „A venit să se uite..." sau „O primesc în brigadă, au ba ?" Minerul cel tînăr dădu drumul aerului comprimat fără s-o avertizeze, şi Tatiana Nikolaevna fu zguduită cu atîta putere, încît mai-mai să scape din mîini ciocanul cel greu. Minerii izbucniră în rîs.

Palka ar fi vrut să curme mai repede această scenă, dar Tatiana Nikolaevna rîse şi ea, de-a valma cu toţi ceilalţi.

— Ca să mă primiţi sau nu — asta mai depinde şi de mine. Eu, una, mi-aş căuta o brigadă în care băieţii să fie mai cuviincioşi. Şi îi lămuri : Nu curiozitatea m-a adus aici. Sînt soţia şi colaboratoarea profesorului Rusakovski, care în momentul de faţă se ocupă cu erupţiile de gaze.

Acum nu mai rîdea nimeni. Minerul cel tinerel cu ochii obraznici se pomeni dat în lături. Ceilalţi îi îndreptară Tatianei Nikolaevna ciocanul în mînă, ajutînd-o să înfigă tăişul piconului în stratul de cărbune. Umflîndu-şi buzele de ce se opintea mai tare, se sprijini cu toată greutatea în mînerul ciocanului. Cînd un bloc mare de cărbune se desprinse de sub picon, Tatiana Nikolaevna scoase un strigăt de triumf. Apoi le înapoie ciocanul : „E greu", zîmbi ea vinovat către toţi cei de faţă, năpădindu-i pe urmă cu fel şi fel de întrebări privind problema care o interesa. Se purta simplu, cu o atitudine tovărăşească pe care Palka nu i-o văzuse pînatunci. Oamenii îi răspundeau bucuroşi, cu seriozitate — că doară era soţia profesorului cu pricina ! Pe nesimţite însă, convorbirea luă cu totul altă întorsătură : acum întrebau minerii, iar Tatiana Nikolaevna răspundea cum se pricepea mai bine. Aşadar, îşi spuse Palka, ştie şi ea cîte ceva.

Atunci, de ce nu vorbeşte niciodată şi cu el atît de serios şi prieteneşte ? De ce se arată faţă de el atît de nepăsătoare sau de arţăgoasă, încît el nici nu se încumetă să-i

vorbească despre frămîntările, căutările, dezamăgirile sale ?... Oare nici acum nu va înţelege că trebuie să se poarte cu el mai serios, că lui îi este mult mai necesară decît respectabilului ei soţ, fir-ar el afurisit să fie !

Iată că acum ea le vorbeşte despre prevenirea erupţiilor de gaze. Lucrările acestea sînt bineînţeles foarte importante, dar nu în ele stă viitorul !

Ţinîndu-se deoparte, Palka se uita la blocurile sticloase de cărbune pe jumătate tăiate, care mai aşteptau doar cîteva lovituri de ciocan ca să se prăbuşească sfărîmate. Sfărîmate ! Nicăieri şi niciodată n-au fost folosite blocurile de cărbune nesfărîmate... El însă le va folosi. Dar cum ?

Se uita la mişcările cumpănite ale oamenilor din această neagră împărăţie subpămînteană a muncii şi îşi dădea seama că toate gazogenele lui sînt nişte bazaconii, născociri fără nici o noimă. Ia să aşezi aici undeva, în fundul pămîntului, cel mai perfect gazogen, să organizezi o bandă automată de alimentare cu cărbune mărunţit, direct de la abataj la gurile lui nesăţioase... Chiar şi aşa, tot e o prostie ! Procesul de ardere al cărbunilor la temperaturi înalte aici, în vecinătatea unor oameni care muncesc...

„Înseamnă deci că am mers pe un drum greşit, copiind mecanic procesul de la suprafaţă. Or, trebuia să uit de prototipurile existente şi să găsesc o soluţie cu totul nouă. Dar cum ? Care ?"

O, de-ar putea fugi de acolo ! De-ar putea rămîne singur cu hîrtia şi creionul ! Dar Tatiana Nikolaevna nu i-ar ierta niciodată o asemenea fugă. Şi, amintindu-şi de Lipatov, se simţi sfredelit de o gelozie copilăroasă : dacă pleci şi află Lipatuşka, soseşte într-o clipă. Şi o brodeşte el în aşa fel ca să-i dovedească Tatianei Nikolaevna că îşi cunoaşte mina mai ceva decît tine şi îşi poate conduce oaspeţii prin galerii mai bine amenajate...

În aceeaşi seară, Lipatov dădu buzna la el în cameră.

— Nu mă aşteptam la una ca asta de la un prieten ! îi strigă din uşă. Atît am venit să-ţi spun !

— Şi făcea să baţi drumul pe căldura asta pentru atîta lucru ?

— Eu vorbesc serios. Şi dacă crezi că ai să te descurci cu o glumă...

— N-am ştiut că ţii atît de mult la asta, îl zgîndări Palka. Credeam că n-o să vrei să lipseşti din producţie pentru o plimbare. Tu, un conducător, un om însurat... cu nevastă şi copil...

Şi ridică spre Lipatov o privire ironică şi provocătoare, vrînd parcă să-i rîdă în nas : ei, acum te-am înfundat ! Nici eu nu cred ce-am spus, da-s curios să văd ce-ai să-mi răspunzi !

— Asta-i prea de tot ! izbucni Lipatov făcîndu-se roşu ca focul. Ai întrecut măsura !

Şi ieşi trîntind uşa.

Palka îl ajunse la portiţă.

— Lipatuşka, ce-i cu tine ? Pentru un fleac...

— Fleac, ne-fleac, dar mie mi-e silă să am de-a face cu o viperă ca tine ! strigă celălalt, smucind portiţa, pe care Palka o ţinea cu piciorul. Nu-mi mai eşti prieten şi nu mai avem ce vorbi !

— Foarte bine, spuse Palka cu un tremur în glas şi-i deschise larg portiţa. N-am nevoie de o prietenie care se poate destrăma pentru un fleac de bileţel !

Şi se întoarse abătut în cameră. E cu putinţă oare ca prietenia lor să se strice într-adevăr ? Nu, nu ! Totuşi... Tare aş vrea să ştiu, de unde şi ce anume a aflat ? Poate că a trecut pe la Tatiana Nikolaevna ? M-o fi trădat ea în istoria cu scrisorica, sau nu m-a trădat ?

Fără să mai stea pe gînduri, dădu fuga la hotel, nerăbdător să se lămurească. Cel puţin aşa îşi motiva această grabă faţă de sine însuşi, de fapt însă îl trăgea într-acolo speranţa nemărturisită că va petrece cu ea o seară plăcută. Soţul ei e la Rostov. Şi parcă o aude propunîndu-i : „Bărbatul meu e plecat, hai să ne plictisim împreună..."

Cînd colo, uşa i-o întredeschise Galia.

— Mama e obosită şi s-a dus la culcare, îi comunică ea răutăcios. A spus să n-o trezesc. Numai dacă telefonează tata s-o trezesc.

Palka plecă, poticnindu-se pe coridor — întotdeauna se fîstîcea sub privirea plină de ură neascunsă a acestei fetiţe fălcoase.

Nu mai avea chef de lucru. Dar, deşi nu se simţea în apele lui, nu voia să se dea bătut şi-şi întorcea îndărătnic gîndul la concluziile întristătoare din dimineaţa aceea : tot ce a făcut pînă atunci nu poate duce la nici o soluţie. Metoda copierii maşinilor este greşită.

Îşi pierduse deci timpul în zadar ?

Nu, nu în zadar.

Chiar şi negarea, respingerea unor metode este prin ea însăşi un pas înainte spre descoperirea altor metode noi. Ne-

garea împinge înainte, arătînd întotdeauna drumul spre necunoscut, spre nou.

În mintea lui, necunoscutul îi apărea ca un strat negru de cărbune şi nişte rezervoare argintii pentru gaze, extrase naiba ştie cum din adîncurile pămîntului... Undeva, la mijloc, între stratul de cărbune şi rezervoarele de gaze pendula nevăzută soluţia...

Frămîntat de asemenea gînduri sosi el la Saşa Mordvinov, care-l căutase acasă şi, în aceeaşi stare de spirit, îşi petrecu apoi o bună parte din noapte în laborator. Singurul rezultat al veghei din acea noapte fu analiza amănunţită şi severă a tuturor tezelor care nu mai stăteau în picioare : „Să văd ce resping şi de ce resping". De n-ar fi fost vîrtejul de simţăminte răscolite de convorbirea sa cu Saşa despre Tatiana Nikolaevna, ar fi avut de ce să fie pe deplin mulţumit de acest rezultat. În dragostea lui nu domnea însă aceeaşi limpezime. Şi înţelegînd foarte bine că o clarificare ar însemna pentru el sfîrşitul dragostei, Palka socotea mai nimerit s-o lase încurcată.

Dormi pînă la prînz, apoi se duse din nou la hotel.

Tatiana Nikolaevna se plimba tulburată prin cameră şi, fără să-i mai răspundă la salut, îi spuse că Galia a dispărut de acasă. Se furişase afară dimineaţă de tot (portarul spunea că nici ora 8 nu era), şi încă nu se întorsese.

— Vine ea curînd, surîse Palka. Cum o flămînzi, vine.

— Ştiu şi eu că n-am de ce să mă alarmez, se învoi Tatiana Nikolaevna. Dar unde o fi dispărut fetiţa asta imposibilă ?

Palka aduse vorba despre impresiile ei din ajun. Tatiana Nikolaevna părea că nici nu-l ascultă, se tot uita ba la ceas, ba pe fereastră. Apoi încetă să-şi mai ascundă neliniştea, nu se mai sinchisi nici dacă arată bine sau nu, şi chipul ei, de obicei mîndru, se făcu deodată simplu, drăgălaş, descumpănit şi neajutorat.

— Atunci, uite ce-i, spuse Palka, îmbrăţişînd-o cu îndrăzneală şi luînd-o de la fereastră. N-are nici un rost să te frămînţi aşa ! S-o căutăm.

— Unde ? întrebă ea disperată.

— Ştiu eu unde.

Cît au mers cu tramvaiul, Palka îşi păstră un aer enigmatic, ferindu-se să răspundă la întrebările ei. Îl bătea gîndul să-i spună că fetiţa asta nesuferită aleargă cît e ziua de mare cu băieţii de pe strada lui şi nu seamănă de loc a

odraslă de oameni cumsecade. Dar tăcu din gură : las-o să se mire cum de a ştiut el să-i găsească comoara de copil.

Rătăciră multă vreme prin stepă. Lui Palka îi plăcea s-o audă pe Tatiana Nikolaevna strigîndu-şi fetiţa cu un glas răsunător, pe toate tonurile. Galia nu răspundea, dar cînd ajunseră în Valea Stejarilor observară o forfotă vie : nişte omuleţi cocoloşiţi înaintau în salturi dintr-un loc într-altul, înălţîndu-şi mereu capul din iarbă şi cercetînd atent cine umblă şi strigă prin stepă.

Apoi, cu totul pe neaşteptate şi drept lîngă ei, apăru şi Galia. Se tîra spre dînşii prin iarbă, împingînd în faţa sa un ghemotoc ţepos de ciulini. Panglica albastră, destinată să se răsfeţe în părul ei, ca totdeauna, în chip de fundă, era acum legată strîns în jurul frunţii, fixînd bine un soi de cunună de rămurele care-i atîrnau în toate părţile pe cap. Alte rămurele de acelaşi fel erau înfipte în platca rochiţei şi la brîu, sub cordonul răsucit ca o funie.

— Ei, ce-i ? Ce-i ? şuieră cu necaz Galia, tupilîndu-se mai jos în iarbă, ca să nu fie văzută din rîpă.

Tatiana Nikolaevna se uită cîteva minute la fiica ei, apoi izbucni bucuroasă într-un hohot de rîs şi se trînti în iarbă lîngă Galia.

— Ssst ! şuşoti Galia supărată. Ai să mă dai de gol cu rîsul tău. Am pornit în recunoaştere. Uite, ei sînt colo în rîpă, iar ai noştri se strîng roată ca să-i prindă la mijloc. Vezi cîte ghemotoace de ciulini sînt împrejur ? Ăia-s ai noştri.

— Am fost îngrijorată, prostuţo ! N-ai putut să-mi spui de ieri ? Ţi-o fi şi foame !

— Ba nu mi-e foame de loc. Kuzka a avut o bucată de pîine, am mîncat-o amîndoi. Şi acum pleacă, ai să ne strici totul !

— Ştii ce ? exclamă Tatiana Nikolaevna. Tu rămîi ascunsă aici, iar noi ne ducem pînă la rîpă, de parcă te-am căuta, şi o să ne uităm ce forţe sînt acolo, iar la întoarcere îţi raportăm ţie. Vrei ?

Pentru o clipă, Galia se îmbujoră de bucurie. Pe urmă se posomorî şi aruncă pe sub sprîncene o uitătură spre omul cel urîcios care se zgîia la ea.

— Nu, se împotrivi fetiţa. N-ar fi cinstit. Aflu eu singură.

— Bine, dar peste o oră să fii acasă !

— Peste două, mămico, peste două !

Tatiana Nikolaevna se ridică, îşi scutură rochia şi îl luă la braţ pe Palka.

— O să ne prefacem că ne plimbăm. Să nu le stricăm acţiunea.

— Să ştii că mi-ai plăcut, îi spuse Palka după ce se depărtară binişor de Galia. Mă aşteptam că o să urmeze o mustruluială maternă. Ceartă şi lacrimi. Cînd colo, nici dumneata nu eşti mai serioasă decît Galia.

— În copilărie eram capul răutăţilor în banda strengarilor de la noi. Şi mai sînt strengăriţă şi astăzi, cînd izbutesc.

— Zău ? Ia, hai de-a leapşa !

Palka o plesni uşor peste mînă şi sări în lături.

Se fugăreau peste cîmp ca nişte copii. Tatiana Nikolaevna alerga uşor şi repede, Palka nu reuşea s-o ajungă cu nici un chip.

— La institut deţineam recordul la 100 de metri plat ! striga ea de departe, rîzînd. Cum o să mă ajungă un ursuleţ ca dumneata ? !

Un strigăt din zeci de piepturi le întrerupse joaca. Pîlcul de băieţi pornise la atac asupra duşmanului fortificat în Valea Stejarilor.

— Acţiunea a izbutit, spuse Tatiana Nikolaevna, oprindu-se să asculte zvonul glasurilor.

— Şi eu te-am prins !

Palka o prinse de umeri şi o sărută tare, înainte ca ea să-şi fi venit în fire. Palmele ei mici i se proptiră în piept, respingîndu-l uşor. Buzele însă nu i se împotriviră, nu se traseră îndărăt.

Cînd ea se dezmetici şi lunecă din strînsoarea lui, Palka se aruncă la pămînt şi îşi ascunse faţa în iarba arsă. Inima i se zbătea nebuneşte şi totul i se învîrtea înaintea ochilor. Nici nu îndrăznea să-i ridice şi să se uite la neasemuita lui.

Dar ea îl certă rîzînd :

— A fost necinstit ! Ar trebui să înveţi de la Galia cum se respectă regulile jocului.

— Ba a fost cinstit ! răspunse uşurat Palka, sărind în picioare. Era dreptul meu — te prinsesem !

Vorbea însă pe un ton smerit şi nu-şi ridica privirea din pămînt.

Prin toată atitudinea ei, Tatiana Nikolaevna se ostenea să-i bage în cap că o sărutare întîmplătoare nu poate schimba nimic. Palka înţelese aceasta şi, totuşi, plecînd capul, mormăi îndîrjit :

— Oricum, nu te las.

Tatiana Nikolaevna îşi folosi toate trucurile, îi mîngîie mîna, murmură tot felul de cuvinte fără nici un înţeles.

— Nu ! repetă el încăpăţînat. Nu încerca să scapi de mine. Eu tot viu cu dumneata.

— Curînd o să se întoarcă şi Galia.

— Atunci, viu diseară.

Ştia ea foarte bine ce-ar fi trebuit să facă : stăruinţele lui se cuveneau curmate scurt şi hotărît. Ea însăşi se convingea : „Gata, acum a trecut", vorbind ca de o clipă de slăbiciune ; dar în loc să-şi arate hotărîrea, şopti încet :

— Diseară o spăl pe Galia. După lupta asta...

— Atunci, viu mai tîrziu, că doar n-ai s-o speli o seară întreagă !

Tatiana Nikolaevna tăcu o vreme, apoi răspunse cu vorba ei repede :

— Mîine seară. La 9.

17

Toată ziua, şi toată noaptea, şi iarăşi toată ziua, Palka simţi pe buze acea unică sărutare. Katerina, bineînţeles, deşi pricepu numaidecît că s-a petrecut cu el ceva neobişnuit, nu-i puse nici o întrebare, ci doar se posomorî. Cît despre Palka, el îi ghicea gîndurile, dar nu-i păsa de nimic. Năzuia spre fericirea lui, hotărîtă pentru ora 9, şi nu se putea gîndi la nimic altceva.

I se părea că toţi trecătorii înţeleg unde aleargă el cu priviri atît de rătăcite şi de ce poartă o cămaşă atît de orbitor de albă şi cravata cea mai elegantă din cîte avea.

Portarul hotelului nici n-a apucat să-l vadă bine la faţă pe tînărul care a trecut pe lîngă el ca un meteor, cînd acesta a şi ajuns sus în capul scării.

Clipa cea mai grea (o, ce clipă chinuitor de lungă !) a fost clipa cît a stat la uşă după bătaia scurtă, în aşteptarea acelui „Intră !" melodios.

Răsunase glasul cel cîntat, deci *ea* era acasă, *ea* nu l-a înşelat...

Purta veşmîntul acela lung şi aerian în care o găsise atunci, dimineaţa. Astăzi însă era mai frumoasă : faţa ei era luminată de bucurie, veselie ştrengărească, gingăşie şi încă dumnezeu ştie ce, şi toate acestea îi erau destinate lui, numai şi numai lui !

Inima prinse să-i bată atît de tare, încît toată camera aceea de hotel se umplu parcă de tictacul inimii lui.

Dar tocmai atunci sună telefonul.

— Da... Bună seara... Ba nu, v-am recunoscut, vorbi în receptor Tatiana Nikolaevna, uitîndu-se cu ochi strălucitori la Palka. Da, s-a întors. Astă-noapte... Nu, a îmbucat ceva şi iarăşi a fugit la o şedinţă... Curînd, cred. Bine. Am să-i transmit.

Palka nu prinse imediat groaznicul înţeles al răspunsurilor ei. De altfel, neasemuita se şi apropiase zîmbitoare de el.

— De ce ai rămas la uşă, Pavel Kirilovici ?

Palka însă nu se lăsă amăgit de încercarea ei de a îndulci cu voioasă bună-cuviinţă o neagră trădare.

— S-a întors soţul dumitale ?

— Da, cu trenul de noapte, preciză ea ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit.

— Şi ai ştiut asta încă de ieri !

Palka nu întreba, o afirma cu tonul unui judecător de instrucţie.

Mîinile ei se înălţară pentru a se lăsa uşor pe umerii lui.

— Ei, şi ce-i cu asta, prietene ?

Cu o mişcare grosolană, el îşi scutură umerii de apăsarea mîinilor ei.

— Şi mi-ai dat întîlnire tocmai pentru astăzi.

— De ce nu ? Ei haide, zău, ce-i cu dumneata, Pavlik ? Vrei oare să-mi distrugi familia ?

Cuprins de furia disperării, Palka îi strigă dintr-o suflare :

— Da, asta vreau ! Şi o ştii foarte bine ! Se sperie singur de cele spuse şi adăugă mai încet : Ţi-am spus-o doar. Sînt cel puţin cinstit.

Tatiana Nikolaevna scoase un ţipăt vesel, îl aşeză cu de-a sila într-un fotoliu şi încercă pe un ton glumeţ să-l ia cu vorba :

— Să fi văzut ce s-a înfuriat Lipatov ! Ne-am întîlnit pe stradă cînd veneam de la mină. Şi s-a repezit ca un uliu spre casa dumitale. Alerga probabil să te provoace la duel. Sau poate să te bată. Cum se obişnuieşte aici pe la dumneavoastră ?

Palka zîmbi îmbufnat, gata să se scoale şi să plece. Dar nu mai avu timp : o mînă energică deschise uşa şi în cameră intră soţul Tatianei Nikolaevna.

Copleşit de durere şi ruşine, ridicîndu-se stînjenit şi neştiind ce să facă, Palka îşi aţinti ochii cercetători asupra acelui bărbat nesuferit. Profesorul era un om zvelt şi încă destul de tînăr — n-avea pesemne nici patruzeci de ani. Fără să fie frumos, chipul său cu maxilare proeminente, cu trăsături neregulate şi pielea bronzată intens te izbea prin ceva neobişnuit, o expresie atît de deschisă, cum numai rar ţi-e dat să vezi. În ochii lui negri, cu albul foarte viu, se aprindeau şi sclipeau lumini. Ai fi spus că în ochii aceia scapără şi se perindă unul după altul gînduri nespus de interesante şi încă neexprimate.

— Iartă-mă că am întîrziat, spuse profesorul şi sărută mîna soţiei sale. Bine că a avut grijă cineva să-ţi ţie de urît. Şi se întoarse prietenos spre Palka. Dumneata eşti aspirantul Svetov ? Mi s-a vorbit de dumneata. Cum s-a întîmplat că încă nu ne-am întîlnit niciodată ?

— Kitaev i-a interzis pur şi simplu să vie la tine, îi explică repede Tatiana Nikolaevna, ajutîndu-l astfel pe Palka să-şi vină în fire. Pavel Kirilovici, arată-ne cum ţi-a răspuns.

— Ei, asta-i acum...

Nu numai pe alţii, dar în clipa aceea nici pe sine însuşi nu se putea arăta aşa cum ar fi vrut să fie — puternic şi mîndru. Se simţea în acelaşi timp şi un prostănac înşelat, şi un hoţ nedemn prins la locul plănuitei crime. Din această situaţie nu avea decît o singură ieşire — fuga. Dar cum să fugi ?

Profesorul observă stînjeneala aspirantului şi, deprins cu asemenea lucruri, căută să i-o risipească :

— Am stat de vorbă azi-dimineaţă cu Mordvinov. Sînteţi prieteni, nu-i aşa ? Mi s-a părut un om foarte interesant.

— Prin ce anume ?

Palka era numai urechi : oricum, o asemenea convorbire nu trebuia scăpată cu nici un preţ.

— Are o minte concentrată şi precisă, îl caracteriză Rusakovski, cîntărindu-şi cu grijă cuvintele. E mai citit decît s-ar putea crede. Afară de asta, e deosebit de îmbucurător faptul că nu are îngustimea la care te obligă atît de des specializarea. Mai chibzui fără grabă şi adăugă : Din rîndul unor asemenea oameni se făuresc adevăraţii savanţi. Îl invidiez pe academicianul Lahtin şi am să i-o spun la prima ocazie.

— Mordvinov e cel mai deştept şi mai cultivat dintre noi, rosti Palka cu mărinimie, dar imediat se agăţă de gîndul care-l tulbura pe el însuşi : Cît despre îngustime... Iertaţi-mă, Oleg Vladimirovici, dar încotro ne îndemnaţi să mergem chiar dumneavoastră, conducătorii noştri ? În ulicioarele strîmte ale specializării ! Zid în stînga, zid în dreapta, şi între ele — 4 metri, asta-i toată lărgimea ! Te uiţi la bătrînii noştri — ei au toată chimia în cap ! Cu toate ramurile ei şi toate liniile colaterale ! Într-o singură minte înţeleaptă — o întreagă lume ! Şi doar au fost şi ei odată începători ! Au fost şi ei îndrumaţi ! Academicianul Lahtin a fost şi el ucenic, dar ce-i drept, al lui... Mendeleev !

— Da, se învoi Rusakovski. Totuşi, în zilele noastre, ştiinţe cum sînt fizica şi chimia s-au ramificat, s-au dezvoltat atît de mult, au pătruns atît de adînc în domeniile vecine, încît specializarea îngustă a devenit inevitabilă. Ca să afli cel puţin esenţialul în toate ramurile, îţi trebuie o viaţă întreagă. Şi rişti să iei cu tine în mormînt toată ştiinţa agonisită, fără să apuci a realiza nimic concret. Or, ştiinţa nu este un scop în sine, ci un mijloc.

Vorbea cu vocea puternică a omului obişnuit de mult să-şi exprime cu limpezime gîndurile, pe cînd Palka răspundea încîlcit şi, dîndu-şi seama de asta, se aprindea tot mai tare.

— Să împingi ştiinţa înainte fără a o cuprinde în întregime ? Fără a-i înţelege dialectica mişcării ? Sau cum sîntem noi formaţi : să executăm, să prelucrăm lucruri străine, descoperite de alţii ? Vorba lui Kitaev : „Concluziile parţiale, tinere, sînt în ultimă analiză tocmai îngrăşămîntul care..."

Fără să-şi dea nici el seama, Palka îl imită din obişnuinţă pe Kitaev, şi Tatiana Nikolaevna îi rîse încurajator. Ea apărea cu farfurii şi tăviţe, apoi dispărea iarăşi, învăluind într-o singură privire pe soţ şi pe tînărul ei admirator.

— Nu, nu aşa ! se împotrivi hotărît Rusakovski. E inadmisibil să creşti cadre ştiinţifice coborînd problemele la acest nivel. Şi voi nu trebuie să vă lăsaţi, dacă vreţi să lucraţi pe tărîmul ştiinţei. Să vorbim însă deschis. Aplicarea în viaţă a ştiinţei se face astăzi la noi pe o asemenea scară, încît avem nevoie de zeci de mii de specialişti — nu atoateştiutori, nu enciclopedişti, dar conştiincioşi, pe deplin stăpîni în ramura lor şi...

— ...Incapabili să împingă ştiinţa înainte ! adăugă înfierbîntat Palka.

— Mai întîi, în fiecare ramură a ştiinţei are loc o mişcare impetuoasă şi cît se poate de interesantă. În al doilea rînd, din masa aceasta de tinere cadre ştiinţifice se vor distinge şi se disting mereu minţi mai puternice, cu un diapazon mai larg. Cine-i va putea îngrădi în nişte limite înguste ?

Tatiana Nikolaevna îi pofti la masă, dar Palka se şi agăţase de profesor.

— Ca să făureşti noul ai nevoie de orizont larg ! Trebuie să cuprinzi întreaga ştiinţă, ba chiar şi tehnica ! Te ocupi de chimia cărbunelui, dar ţie îţi trebuie teoria şi tehnologia gazogenelor, şi mecanica, şi dracu' mai ştie ce !

Speriat, Palka îşi muşcă limba, dar profesorul surîse înţelegător.

— Da, se întîmplă ca fără „dracu mai ştie ce !" să n-o scoţi la capăt, şi asta e adevărat. Dar în acest caz te duci singur şi te pui bine cu dracu. Singur ! Ba chiar şi cu mama dracului, dacă e nevoie. Şi-l trase de mînă pe tînărul aspirant : Pînă una-alta, să mergem la masă, că se supără stăpîna casei.

Vorbele profesorului îl readuseră pe Palka la cruda realitate. Da, ea este aici stăpîna casei, soţia unui mare învăţat, femeia care aparţine acestui om puternic şi plin de merite. Mîinile ei uşoare aşază pe masă gustări şi pahare, întind soţului sticla cu vin şi tirbuşonul. Pe al patrulea scaun ia loc fetiţa lor, spălată cu grijă, fălcoasă ca tatăl ei, cu o fundă uriaşă, care-i ţine părul în sus, fiica lor, care se uită chiorîş la oaspetele părinţilor. Fetiţa e iritată de relaţiile dintre mama ei şi acest oaspete neplăcut, care se tot învîrteşte în jurul mămichii. I se pare caraghios că acum musafirul şade în locul tatălui ei şi se mişcă atît de stînjenit, neîndemînatic. Şi fetiţa e triumfătoare : tăticu e aici, tăticu e mai puternic.

Palka simţea şi situaţia stînjenitoare pe care o avea în mijlocul acestei familii, şi neîndemînarea cu care se purta la masă, şi uitătura răutăcioasă a fetiţei. Îl copleşea şi superioritatea interlocutorului său, socotit de el pînă atunci un soţ bătrîn şi plicticos. Nu-i părea rău totuşi că venise, şi voia să profite de această întîlnire neaşteptată. Era într-adevăr foarte dornic să stea de vorbă cu oameni deştepţi.

— Eu, unul, cred că ulicioarele înguste împiedică pe oamenii talentaţi să crească cu adevărat şi să descopere noul !

Îşi debitase părerea zgomotos şi provocător, împingînd cît colo farfuria cu salată.

— Da, într-o oarecare măsură e drept că-i împiedică, în orice caz le îngreuiază munca, răspunse gînditor profesorul. Văd însă că dumneata spui tot timpul : noul. Să descoperi noul, să făureşti noul. E destul de abstract. Or, în ştiinţă noul este întotdeauna concret. Te gîndeşti oare la ceva anume ?

— Poate că da, dar nu despre asta e vorba ! se răţoi Palka nu prea cuviincios. Pe oricine am lua din istoria ştiinţei, oricine a descoperit ceva nou a fost un gigant !

Rusakovski clătină blajin din cap.

— Uite ce am să-ţi spun, tinere : dacă vrei neapărat să ne uităm în cartea istoriei progresului, mai important ar fi să învăţăm altceva de acolo : cartea asta a fost scrisă şi se scrie nu numai de unele personalităţi strălucitoare, ci şi de eforturile multor savanţi puţin cunoscuţi şi chiar simpli practicieni. Ce este o descoperire genială ? Este rezultatul unor nenumărate cercetări, eforturi şi înfrîngeri. Ani de zile se acumulează date, se creează premise, se lămuresc şi se determină principiile de bază. Însăşi dezvoltarea ştiinţei pregăteşte un nou salt şi cere, ba chiar pretinde savanţilor : rezolvă, descoperă ! Şi iată că pe grămada de cunoştinţe şi premise acumulate răsare o nouă descoperire, care revoluţionează tot cursul gîndirii ştiinţifice. Adu-ţi aminte de cîte ori s-a întîmplat ca multe descoperiri să fie făcute aproape concomitent de către diferiţi oameni de ştiinţă din diferite ţări. Înseamnă, deci, că descoperirea aceea „plutea în aer", se pîrguise, ca rezultat al nivelului la care ajunsese ştiinţa...

— Asta e clar ! îl întrerupse Palka tot atît de puţin cuviincios. Dar numai un talent cu vaste cunoştinţe poate prinde ceea ce pluteşte în aer.

Rusakovski schimbă o privire repede cu soţia sa, ca şi cum ar fi căzut de acord cu ea în privinţa unei caracterizări hazlii a tînărului lor oaspete, după care răspunse răbdător :

— Bine, dar talentul e o noţiune complexă. Nu-l poţi determina printr-o formulă chimică. Am cunoscut un tînăr care a uimit pe toată lumea cu talentul lui incontestabil. Şi totuşi, n-a ieşit nimic dintr-însul. Inteligenţă şi capacitate avea, dar îi lipsea esenţialul — perseverenţa. Pe cînd academicianul Favorski, de pildă, a fost socotit în tinereţe un ghinionist, toţi colegii lui i-au luat-o înainte, lumea îşi cam rîdea de el, ba chiar îl sfătuia să încerce la operetă, avea din fericire o voce plăcută şi i se prevesteau bani cu carul. Dar „ghinionistul" nostru mergea îndărătnic spre ţelul lui, şi la douăzeci şi cinci

de ani şi-a spus cuvîntul, un cuvînt cu totul nou în domeniul reducerilor izomerice — le cunoşti desigur, iar la treizeci şi cinci de ani ajunsese un chimist de faimă mondială.

Profesorul turnă vin în pahare şi era vădit că n-ar fi avut nimic împotrivă să încheie acea discuţie serioasă, dar Palka nu i-o îngădui.

— Ei şi ce-i cu asta ? Unde vreţi să ajungeţi ?

— La concluzia că în pragul ştiinţei trebuie să-ţi lepezi orice ambiţie şi sete de glorie, ca papucii în pragul moscheii, spuse profesorul şi cătă din nou spre soţia sa.

— Asta-i la adresa mea ? întrebă cam grosolan Palka. Va să zică aşa vi s-a vorbit de mine ?

— Ba mi s-a vorbit cu multă simpatie despre dumneata, dar ambiţia am adulmecat-o cu propriul meu nas. Şi nu te osîndesc, ci doar... te pun în gardă. În istoria ştiinţei nici cea mai genială descoperire nu ocupă mai mult de o pagină. Şi este înscrisă pagina asta de către oameni stăpîniţi de o singură patimă — să găsească adevărul, care le lunecă printre degete şi nu se lasă aflat ! Doar aşa — să găsească un adevăr ! Cel mai neînsemnat adevăr ! Roentgen [1] n-avea de loc intenţia să uimească lumea cu descoperirea radiaţiilor nevăzute. Observase că plăcile fotografice se voalează în apropierea unui tub cu descărcări electrice, chiar dacă sînt într-un ambalaj negru. Asta o mai observaseră şi alţii. Dar alţii se mulţumiseră să-şi mute grijulii plăcile fotografice, pe cînd Roentgen s-a întrebat : De ce ? De ce ? Iată motorul care împinge înainte cunoaşterea, şi nicidecum visele despre o revoluţie în ştiinţă.

— Sînt de acord ! sări Palka. Ducă-se dracului setea de glorie ! Dar este posibil oare să-ţi limitezi artificial interesul pentru ştiinţă şi să scurmi toată viaţa prin „rezultate parţiale" ?

— Acum văd că ai început să polemizezi cu Kitaev, nu cu mine, observă Rusakovski zîmbind. În ce mă priveşte, eu mă străduiesc să lărgesc preocupările colaboratorilor mei, şi nu să le limitez. Cînd însă te-ai hotărît să porneşti pe drumul ştiinţei, trebuie să-ţi spui o dată pentru totdeauna : „Daruri nu aştept de la ea, ci îmi dedic ei viaţa, fără nici o rezervă. Iar dacă am să am şansa să descopăr o nouă părticică de adevăr, am să mă socotesc un mare norocos."

[1] *Roentgen, Wilhelm Conrad* (1845—1923) — fizician german.

— Aşadar, trebuie totuşi să tindem spre reuşită ! Să abordăm esenţialul ! strigă Palka agitîndu-şi furculiţa. Trebuie totuşi să cauţi şi să găseşti ce anume te pasionează pe tine — ce vrei şi ce poţi face tu ! Pe cînd nouă ni se fixează o temă pentru aspirantură încă înainte de a ne da seama noi înşine ce anume ne interesează. Iar mai tîrziu, pas de ţi-o mai schimbă !

— Cu toate acestea, văd că dumneata ţi-ai găsit tema, şi ulicioara cea îngustă nu te-a stingherit ! se amestecă în vorbă Tatiana Nikolaevna şi îşi ridică paharul. Pentru succesul dumitale, Pavluşa.

Rusakovski ciocni şi el cu Palka, întrebîndu-l pentru ce lucru închină cu bucurie, dar pe neştiute.

— O-o, e foarte interesantă ideea lui ! exclamă Tatiana Nikolaevna şi preluă, sigură de sine, conducerea discuţiei. Eu nu-mi trădez niciodată prietenii... nici măcar soţului meu. Dar mă pasionează ideea lui Pavel Kirilovici şi am încredere în ea... Să nu-l tulburăm pe căutător, Oleg Vladimirovici, îţi va povesti el singur totul cînd va dori s-o facă.

Ochii îi rîdeau şăgalnic.

„Nu-mi trădez prietenii... nici măcar soţului meu." Palka roşi ca un rac : aluzia era străvezie.

Profesorul o ameninţă cu degetul.

— De trădat nu-i trădezi, dar uite cum îi faci să se simtă stînjeniţi ! Lasă, Pavel Kirilovici, dacă ai o idee interesantă, nu te sfii. Ţine-te de ea şi munceşte pe rupte. Chimia este astăzi regina ştiinţelor, iar secolul al douăzecilea — secolul chimiei. De orice problemă te-ai apuca, totul este nou în chimie, totul — plin de perspective. Ea va pătrunde şi în fizică, şi în biologie, şi în cosmogonie, şi în zece diferite ramuri ale industriei, agriculturii, construcţiilor... Cu fiecare an, chimizarea industriei va înainta tot mai repede şi pe un front tot mai larg. Astăzi, a fi chimist înseamnă a sta în centrul progresului ştiinţific şi tehnic.

— Chiar în centru ?

— Bineînţeles ! Uite, vorbeai adineauri de mecanică şi de dracu mai ştie ce. Mecanicii rezolvă astăzi zeci de probleme de-ale lor cu ajutorul chimiei, iar dracul şi mama lui amestecă desigur şi ei tot felul de elemente în cazanele lor pentru cine ştie ce reacţie chimică.

Tatiana Nikolaevna rîse şi-i mai puse lui Palka salată în farfurie şi vin în pahar, dar el nu-i observă grija.

— De vreme ce chimia pătrunde în toate ştiinţele, cu atît mai mult trebuie să aibă chimistul un orizont deosebit de larg.

— Şi concret ! Uite, dumneata studiezi chimia cărbunelui. Pînă acum cărbunele era pur şi simplu ars în cuptoare, chimia părea aici aproape inutilă. Dar tocmai chimiştii au învăţat omenirea să extragă din el gudroane, uleiuri, benzen şi sute de alte produse chimice, de la amoniac pînă la acid fenic, de la explozivi pînă la lacurile care înfrumuseţează mobila. Chimia a scos din bulgării negri de cărbune cristalele albe de naftalină şi masa cleioasă a gudronului, care asfaltează şoselele. Dacă nu mă înşel, mai bine de trei sute de produse se scot din cărbune !

Tatiana Nikolaevna căscă pe furiş şi propuse un toast pentru chimie.

— Mărturiseşte că ridicînd paharul în cinstea chimiei, cu această închinare ai vrea să scapi de ea, glumi Rusakovski. Te-ai plictisit în lege !

Tatiana Nikolaevna încuviinţă din cap. Palka o privi revoltat şi, ciocnindu-şi paharul cu profesorul, continuă pătimaş :

— Astea toate le ştiu. Mai ştiu că vom învăţa odată şi odată să prelucrăm cărbunele sub pămînt. Ba chiar o vom învăţa foarte curînd ! Dar să ne uităm la ceea ce au realizat chimiştii în domeniul cărbunelui. Aproape totul s-a făcut pentru că nişte minţi mari, geniale, au enunţat mecanismul şi legile reacţiilor chimice, au învăţat să prepare corpuri cu însuşirile şi compoziţiile propuse. Ştiinţă pură, nu ? Dar cine să împingă ştiinţa înainte, dacă noile cadre vor fi împrăştiate prin ulicioare înguste ?

— Dar ştiinţă pură nu există ! spuse Rusakovski şi, cine ştie de ce, îşi lăsă palma grea peste degetele micuţe ale Tatianei Nikolaevna. Există o gîndire teoretică, bazată pe cercetări teoretice, dar şi acestea sînt întotdeauna îndreptate spre un scop bine determinat şi îşi găsesc confirmarea în practică. Chimia s-a născut din focul primilor oameni şi din primele transformări ale materiei obţinute cu ajutorul focului. Veacuri de-a rîndul omul s-a zbătut să cunoască materia. Acum a venit timpul să şi-o supună. Fenomenală e viteza cu care se realizează această supunere, această însuşire, această prefacere a unor elemente într-altele, făurirea corpurilor sintetice şi artificiale !

Întrerupîndu-şi şirul vorbelor aprinse, Rusakovski mîngîie cu palma mînuţa soţiei sale, vădit plictisită, întrebînd-o cu gingăşie :

— Nu vrei să te culci, Taniuşa ? Arăţi cam obosită.

Palka o privi uimit — da, chipul Tatianei Nikolaevna se întunecase, pleoapele îi clipeau grele... Dar tînăra femeie se scuturâ, deschise ochii mari şi schiţă un surîs drăgălaş.

— Vrînd-nevrînd, te ajunge plictiseala ! După o zi întreagă de muncă, nu v-aţi săturat oare de chimia asta a voastră, regina ştiinţelor ?

Nici nu încerca să-şi ascundă necazul. Ideea poznaşă care o îndemnase să pună faţă în faţă pe cei doi bărbaţi, soţul şi admiratorul, se întorsese acum împotriva ei. S-au luat la harţă ca doi apucaţi şi nu mai isprăvesc să discute despre transformarea materiei şi, fireşte, despre secolul chimiei.

Tatiana Nikolaevna se obişnuise de mult cu gîndul că trăieşte în secolul chimiei, dar era aproape sigură că fizicienii îl socotesc secolul fizicii, iar electricienii, trăgînd şi mai mult spuza pe turta lor, văd în el secolul electricităţii.

— Mi-ar fi plăcut mai curînd să trăiesc în veacul cavalerilor feudali, spuse ea, căscînd fără să se mai ferească. Femeia avea pe atunci un trai mult mai vesel.

— Da' de unde ?! o combătu surîzînd Rusakovski. Tot n-ai fi scăpat de mine ! Te-aş fi găsit şi te-aş fi luat. În secolul acela aş fi ajuns de bună seamă un alchimist şi m-aş fi străduit zile şi nopţi în şir să obţin aur din diferite aliaje, aş fi pălăvrăgit despre piatra filozofală şi despre cele trei elemente de bază.

— Da, dar pe mine m-ar fi putut răpi un cavaler rătăcitor care ar fi preferat turnirurile şi dragostea.

— Stai, fetiţo, cavalerii feudali nu se spălau niciodată şi miroseau a grajd. Nu-mi vine să cred că ţi-ar fi fost pe plac.

Şi, lăsîndu-şi palma să se odihnească pe mîna Tatianei Nikolaevna, Rusakovski se întoarse la convorbirea întreruptă.

— ...Într-o singură privinţă ai dreptate, Pavel Kirilovici, recunoscu el. În institutele specializate pe ramuri există pentru cercetător primejdia de a fi absorbit de probleme mărunte în dauna gîndirii teoretice.

Mîna profesorului alinta uşurel degetele neasemuitei, împiedicîndu-l pe Palka să gîndească. Îl împiedicau să gîndească şi vorbele ei despre cavalerul rătăcitor care preferă dragostea. „A răpi"... uşor de spus ! Să fie oare o aluzie ?

— Dar o asemenea primejdie, continuă profesorul, poate pîndi şi pe un academician maestru al teoriei, şi chiar un întreg colectiv ştiinţific, dacă în acest colectiv va slăbi pasiunea cunoaşterii şi va înflori spiritul speculativ.

Palka sări ca ars :

— La ce vă referiţi ?

— La căutarea unui rezultat imediat şi la străduinţa de a-l obţine cu orice preţ.

— Iertaţi-mă... Căutarea unui rezultat imediat, dumneavoastră o numiţi speculaţie ştiinţifică ?

Problema era cît se poate de importantă pentru Palka, şi părerea profesorului îl rănea rău de tot.

— Bineînţeles ! întări foarte convins Rusakovski. Forfota realizării practice nu trebuie să dea buzna peste migala firească a cercetării ştiinţifice.

— După dumneavoastră deci... înfăptuirea nu este sarcina omului de ştiinţă ?

— Bineînţeles că nu ! Rostul ştiinţei e să deschidă perspective practicii şi să-i determine direcţia, iar ea să-şi vadă de drum, fără să se abată de pe calea cunoaşterii.

— Adică dacă eu am descoperit ceva nou, trebuie să las baltă descoperirea mea şi să mă ocup de altele, iar de înfăptuit s-o înfăptuiască alţii, fără mine ?

Rusakovski surîse protector, dădu drumul degetelor soţiei şi schiţă o mişcare de parcă ar fi vrut să se scoale de pe scaun şi să încheie discuţia. În loc să se ridice însă, întrebă glumeţ :

— Şi care e, mă rog, descoperirea asta misterioasă ? Tatiana Nikolaevna ţi-a devenit aliat şi nu suflă o vorbă... M-ai făcut curios !

Pînă atunci Palka îşi ascunsese taina chiar şi faţă de prietenii săi, dar cuvintele lui Rusakovski despre spiritul speculativ îl necăjiseră, aşa că trînti un răspuns iritat :

— Gazificarea subterană a cărbunelui — asta e ! Ó problemă care va revoluţiona toată industria, toată tehnica !

— Aha ! făcu prelung Rusakovski şi zîmbi. În orice caz, e unul din aspectele cele mai de viitor ale folosirii cărbunelui. Am auzit că această problemă a fost pusă în discuţie, dar nu este încă rezolvată. Sau poate informaţiile mele sînt depăşite... S-a făcut vreo descoperire ?

Roşind tot, Palka se grăbi să răspundă :

— Nu s-a făcut încă nici o descoperire. Mă gîndesc. Caut. E o problemă grea.

Rusakovski dădu din cap cu seriozitate şi înţelegere, apoi se sculă.

Palka sări şi el de pe scaun — înţelesese semnalul jignitor.

Neasemuita rămase liniştită la locul ei, odihnindu-şi leneşă mîinile bine îngrijite pe faţa de masă.

— Ei, atunci, îţi urez succes, spuse politicos profesorul. Pentru un chimist problema asta e foarte interesantă.

Şi îl concedie pe Palka, aşa cum concediază profesorii pe aspiranţi şi studenţi cînd nu mai au nimic de vorbit cu ei.

Palka ieşi în fugă din hotel şi, ca întotdeauna, îşi ridică ochii spre ferestrele luminate ale apartamentului de lux, unde, în dosul perdelei fîlfîitoare, se contura o siluetă de femeie. Era recunoscător Tatianei Nikolaevna pentru seara aceasta, care la început se arătase atît de umilitoare pentru el. Îşi alungă din minte surîsul protector al profesorului şi politeţea fără de fasoane cu care acesta îl expediase acasă. Se simţea copleşit de gîndurile pe care i le sugerase discuţia avută cu el. Ştiinţă pură nu există ?... Şi în acelaşi timp căutarea unei realizări practice imediate este o speculaţie ? Trăim în era subjugării materiei... Regina ştiinţelor... Şi „forfota realizării practice nu trebuie să dea buzna peste migala firească a cercetării ştiinţifice" ?...

Iar ca o încoronare a tuturor celor auzite, fraza plină de miez : „Pentru un chimist problema asta e foarte interesantă".

Pentru un chimist.

Nu pentru un inginer de mine, nu pentru un specialist în gazogene... pentru un chimist !

Cu mîinile înfundate în buzunare, porni cu paşi mari de-a lungul şinelor de tramvai lăsate să se odihnească pînă dimineaţa.

De la o vreme, din întuneric începură să se desprindă haldele îngemănate ca piscurile muntelui Elbrus — erau negre de tot, doar pe alocuri sclipeau trandafiriu fărîme de cărbune luminînd fantomatic cîte un fuior subţire de fum.

Uzina cocso-chimică apăru cu toate coşurile ei fumegînde şi reflectîndu-şi luminile spre cer.

Uzina de îngrăşăminte azotoase îşi vesti prezenţa cu clădirile ei luminate de şirurile paralele ale ferestrelor.

În geamurile caselor — nici o pîlpîire. Oamenii dormeau de mult. Sau lucrau în schimbul de noapte.

Aşadar, pentru un chimist...

Cum de n-a înţeles-o înainte ? De bună seamă că pentru un chimist. Numai şi tocmai pentru un chimist !

Avea sentimentul că, după ce a rătăcit multă vreme în beznă, cineva l-a scos la lumină, în lumea tainică şi totuşi limpede a reacţiilor şi transformărilor chimice unde îi era sortit să găsească şi să arate oamenilor încă una din minunile atît de simple, care numai în primele clipe par atît de uimitoare.

După ce îşi trase lampa mai aproape de pat, Oleg Vladimirovici începu să răsfoiască o lucrare de aspirantură, în timp ce Tatiana Nikolaevna îşi pieptăna în faţa oglinzii părul des.

— Pînă şi părul mi-e plin de praf de cărbune, spuse ea cu necaz, scuturîndu-şi pieptenele. Oare şi luna august o să ne prindă tot în orăşelul ăsta nesuferit ?

— Tu ştii doar, Taniuşa, că nu-mi place să mă bag în lucrările practice ale producţiei. Dar după accidentul acela mi-a fost imposibil să refuz. De altfel, m-a rugat şi ministerul...

— Svetov şi-a pierdut atunci pe cel mai bun prieten al său.

Înfiorîndu-se, îşi aminti de adîncul întunecat al minei, de groaza care a cuprins-o cînd şi-a închipuit ce munte de pămînt se află deasupra capului ei. Apoi zîmbi cu gîndul la festa jucată de Svetov lui Lipatov, la supărarea acestuia din urmă... Îşi mai aminti cum a căutat-o pe Galia, alergînd prin stepă. Îşi aduse aminte de sărutul neaşteptat... Şi de promisiunea ei în doi peri : „Mîine seară la 9“... Cine şi-ar fi putut închipui că Svetov, atît de aprins, o să-şi revină aşa de repede, că o să-l atragă pe soţul ei într-o discuţie interminabilă... Nu, ea nu se simţea de loc vinovată faţă de Svetov. Dar faţă de Oleg ? Pe vremuri îi spusese : „Da, îmi place să cochetez ! Dar ştii prea bine că niciodată această cochetărie nu se va transforma în...“ De atunci se tot controla : s-a transformat, sau nu ? Dacă i-ar şopti conştiinţa că „s-a transformat“, ar mai avea o singură cale de a se elibera de sentimentul vinii — mărturisind-o măcar pe jumătate.

— Ce impresie ţi-a făcut ?

— Bun băiat. Cam ţîfnos. Din astfel de tineri se formează deseori cercetători destul de vrednici. Dar tu cam cochetezi cu el, roşculeţ ! O faci dinadins... sau nici nu-ţi dai seama ?...

Ea se trase puţin într-o parte, pentru a vedea în oglindă chipul soţului ei. Bineînţeles, zîmbeşte înveselit şi drăgăstos. În anii dintîi ai căsătoriei, acest zîmbet o sîcîia : nu e gelos ! Nu se împăcă nici mai tîrziu, dar înţelese că tocmai îngăduinţa lui drăgăstoasă, plină de încredere în ea, îi face viaţa plăcută, înlesnindu-i să se simtă la largul ei.

— Cred că-mi dau seama, spuse alintîndu-se. Îmi place, e ca un pui de vrabie zburlit şi plin de sine. Cu toate penele înfoiate ! Îi zîmbi galeş în oglindă şi continuă să facă confidenţe imaginii lui : Ştii, mai deunăzi a dispărut Galia din casă, şi el mi-a ajutat s-o caut. Am găsit-o în stepă, cu băieţandrii de pe aici... Îşi pusese nişte rămurele în cap şi se tîra de-a buşilea prin iarbă : cercetaş în recunoaştere ! Nici n-am putut să mă supăr, atît de caraghioasă era. Dar Svetov, ştii, e grozav de pasionat după această gazificare subterană a lui ! Închipuie-ţi : îl întîlnesc în stepă, şi el se repede la mine, de parcă am fi rude, mă ia de umeri, mă sărută, şi începe să-mi toarne la vrute şi nevrute, ca un nebun, despre un oarecare Kuzmici, şi despre copilul nu ştiu cărei Katerina, şi despre o staţiune experimentală cu dale de teracotă... Mă şi speriasem, zău aşa ! Credeam că-i beat. Cînd colo, să vezi, citise un articol al lui Lenin despre gazificarea asta şi era entuziasmat : o transformare radicală ! O revoluţie în tehnică ! Nu va mai fi praf de cărbune, nu va mai fi fum ! Şi toate astea, zicea, eu le voi face !... Cum crezi, Oleşek, o să reuşească oare ?

— Asta nu se poate şti niciodată dinainte.

— Tare-aş vrea să reuşească !

Tatiana Nikolaevna îşi scutură părul şi începu să-l împletească în cozi. Senzaţia neplăcută că trecuse cu cochetăria ei de limita admisă dispăru. Povestise în treacăt că Svetov a sărutat-o. Imaginea soţului din oglindă rămăsese tot aşa de netulburată ca mai înainte. Ia te uită la el : continuă se se uite liniştit prin lucrarea aspirantului !

Tatiana Nikolaevna se băgă în pat, îşi întinse mîna peste spaţiul îngust care despărţea cele două paturi şi strînse manuscrisul.

— La culcare, tovarăşe profesor ! Parcă te văd că iar te scoli cu noaptea-n cap !

— Aspirantul acesta e programat pentru mîine, spuse Oleg Vladimirovici, cufundîndu-se din nou în citirea manuscrisului. Mai am puţin...

— Atunci, amînă-l pentru poimîine ! Nu face să te epuizezi în halul ăsta.

O spunea din obişnuinţă. Tatiana Nikolaevna ştia foarte bine că manuscrisul va fi citit pînă la sfîrşit, că nici vorbă nu putea fi de amînarea consultaţiei şi că soţul ei n-ar putea trăi altfel, chiar dacă ar vrea. Îşi căută o poziţie comodă, închise ochii şi surîse. Foşnetul paginilor întoarse n-o deranja cîtuşi de puţin, dimpotrivă, o adormea.

— Taniuşa !

— Ce-i ?

— Poate că totuşi ai pleca cu Galinka la Suhumi, fără să mă aştepţi ? Viu şi eu, după ce termin.

— Şi ce-ai să te faci fără mine ? Te prăpădeşti...

— Mă prăpădesc, ce să fac ? !

Acum Tatiana Nikolaevna se simţea cum nu se poate mai bine. E alături de el, e ajutoarea lui grijulie, el are nevoie de ea, iar ea îşi va jertfi de dragul lui odihna la Suhumi, aerul, marea... Ne ducem noi pe urmă toţi trei... O să-i pară rău lui Svetov cînd va afla că am plecat ?... Galinka trebuie să se întoarcă la Moscova, începe şcoala. Sau să scriu la şcoală că va întîrzia o lună ? Ce bine o să fie — căldura şi răcoarea mării... Să te prăjeşti la soare, şi după aceea să te arunci în apă ! La început îţi pare rece, te codeşti, nu-ţi vine să sari, şi apoi — hop ! Te arunci pe creasta unui val şi vezi că apa e caldă, caldă, şi nici nu-ţi dai seama că pluteşti... Stai culcată pe val şi valul te leagănă... te leagănă... te leagănă...

18

Proiectul lui Katenin era gata. Memoriul explicativ, cu citate din articolul lui Lenin care deschideau şi încheiau fiecare capitol, ar fi putut da şi cititorului celui mai neiniţiat o idee justă despre însemnătatea problemei. Miezul proiectului era „metoda exploziilor", expusă foarte însufleţit. Aici Vsevolod Sergheevici îşi dăduse frîu liber simţămintelor — să se entuziasmeze şi alţii de frumuseţea minunatei sale soluţii tehnice !

Nerăbdător, stînd ca pe jăratic, îi telefonă lui Aron.

— Proiectul e gata, bătrîne ! strigă el inutil de tare. I-am dat şi un nume — „Prietenia". Mă auzi, Aroane ? Ce să fac — să viu personal, sau să-l trimit prin poştă ?

— Nu e nevoie de nici o deviză, răspunse Aron cu jumătate glas, şi Katenin văzu parcă obişnuitul surîs ironic al prietenului său. Trimite proiectul cu vreo ocazie serioasă. Şi nu pentru concurs, ci direct comisiei. Eu am să-i avertizez şi am să asigur proiectului toată atenţia. Ia un creion şi notează adresa.

Toată familia se strînse ca să împacheteze schiţele şi documentele în cartoane şi hîrtie de calc. „Ocazia serioasă" era un foarte respectabil coleg de-al lui Katenin, om aşezat şi nebăutor, căruia totuşi i se repetă de nenumărate ori : Să nu-l pierzi, să nu-l boţeşti, să-l înmînezi fără zăbavă...

După cîteva zile, telefonă Aron.

— Moşnege, totul merge ca pe roate. Alîmov doar că nu s-a îndrăgostit de proiectul tău, întregul departament al cărbunelui şi gazelor e întors cu susul în jos. Să ştii că metoda ta cu exploziile e grozavă.

Iar peste o săptămînă sosi o telegramă :

„La mijlocul lunii rugăm sosiţi Moscova pentru discutarea proiectului stop telegrafiaţi plecarea oprim cameră hotel stop Uglegaz Olesev Alîmov."

Maiorul dădu fuga după şampanie.

Toţi aşteptau să vadă dacă va sări dopul. Dopul sări ca un proiectil.

— Vei avea un succes măreţ, o să vezi ! strigă Liuda. Nici n-am ştiut, tăticule, că eşti atît de deştept !

Îşi ridică paharul deasupra capului.

— Pentru un succes măreţ !

— Pentru tinereţea ta, Seva, şopti Ekaterina Pavlovna.

Katenin era destul de ameţit şi fără şampanie. Viaţa lui începea de la capăt, doar că nu mai exista nici nebunia tinereţii, nici vlaga ei, nici iluziile ei. La cincizeci de ani, un salt în necunoscut...

Liuda cînta la pian un potpuriu furtunos din toate marşurile pe care le ştia, cu nenumărate improvizaţii şi variaţiuni. Acest talmeş-balmeş de muzică trăsnită, dar executată cu talent, îl înveselea şi totodată îl alarma pe Katenin. Îşi dădea seama că, de cînd cîntase cu un succes răsunător la clubul garnizoanei, studiile ei muzicale pierdură puţin din caracterul lor de aplicaţie şcolărească, dobîndind mai multă strălucire exterioară. Cu multă pasiune pregătea ea acum finaluri de

mare efect, ca să-i dea gata pe ascultători... Din nevoia de aplauze ?...

— Da, a cam luat-o razna, recunoştea Ekaterina Pavlovna. Dar ce să-i faci, e în firea ei o mare doză de virtuozitate !

După ce îşi încheie potpuriul cu un acord tunător, Liuda declară că este timpul să se pună la punct toate treburile legate de călătoria lui tăticu la Moscova, şi pe loc îşi luă angajamentul să cumpere cîteva cravate noi şi un bilet de tren... ba nu, bilete de tren !

— Dacă vrei, tăticuţule, am să iau două ! Şi am să viu cu tine ! Ai nevoie de ajutor, de grija cuiva... Tolenka ! Tăticuţule ! Vă implor — două !

Katenin aruncă maiorului o privire stînjenită. Maiorul se făcu mai întîi galben la faţă, apoi roşu, şi în cele din urmă desfăcu braţele a neputinţă. Iar Liuda se aruncă între ele ca într-o îmbrăţişare. Miorlăi ceva la urechea soţului, apoi se repezi la tatăl ei, îi miorlăi şi lui ceva — şi deodată se îndreptă cu un aer hotărît :

— În definitiv, sînt o muziciană ! Am şi eu nevoie să ascult un pianist bun, să trec pe la conservator... Pînă cînd să zac aşa, fără să ies din fundătura asta de provincie ?

Cravatele le cumpără ea, biletele le cumpără maiorul — două bilete pentru vagonul internaţional.

La gară se vedea cît de colo că Liuda nu e de fel mîhnită că se desparte de soţul ei, dar nimeni nu avea inimă să-i facă o vină dintr-asta, căci prea era sincer entuziasmul ei pentru splendoarea compartimentului separat, pentru călătorie, pentru schimbarea decorului...

— Mămico, te conjur, ocupă-te de Tolea ! strigă ea cînd trenul se urni din loc. Hrăneşte-l bine, că nu mai are un ban. I-am luat eu toţi !

— Copilăroasă mai este ! oftă puţintel ruşinată Ekaterina Pavlovna luîndu-şi la braţ ginerele.

— Să se mai distreze şi ea puţin, răspunse maiorul cu tristeţe.

Între timp, Liuda nu-şi mai găsea locul de fericire, sărea prin cupeu, încerca să aprindă tot felul de becuri.

— Doamne, ce bine e ! Ce bucuroasă sînt ! Şi ce deşteaptă am fost c-am venit cu tine !

— Soţul tău e foarte bun, Liuda, dar...

— Dar a rămas cu mama ! îl întrerupse ea, săltîndu-se în mîini, ca să vadă cum e patul de deasupra. Şi în general, tăticule, nu-mi strica plăcerea !

La Moscova, după ce-şi lăsară bagajele la hotel, prînziră în grabă şi se despărţiră : Liuda porni să vadă oraşul, iar Katenin alergă într-un suflet la comisie, la Uglegaz.

Noua instituţie ocupa cîteva camere la parterul unei case vechi şi cam lăsate în părăsire. Apucase să se chiverniséască cu toate atributele unei instituţii respectabile : o firmă nounouţă la intrare, garderobă, contabilitate, serviciu de dactilografie (unde nu se afla decît o singură dactilografă), un divan în sala de aşteptare şi, deasupra lui, în perete, un anunţ : „Fumatul oprit", pe care nu-l lua nimeni în seamă.

Dar de cum intra pe uşă, vizitatorul era întîmpinat de adierea unei tinereţi voioase, care n-avusese încă timp să oboséască : garderobiera era mişcător de prietenoasă, toţi explicau cu dragă inimă cum se poate ajunge la tovarăşul director Olesov, nu se vedeau feţe plictisite, şi nici telefoane care să sune fără să răspundă cineva.

O secretară plinuţă, între două vîrste, rînduia vioaie nişte teancuri de hîrtii, dar, văzîndu-l intrînd pe Katenin, îşi lăsă treburile şi se apropie :

— Pe Dmitri Stepanovici îl căutaţi ? Îndată ! Cine să-i spun că-l caută ?

— Numele meu e Katenin.

— Katenin ?!

În starea de înfrigurată aşteptare în care se găsea, tot ce a urmat după această exclamaţie i-a apărut lui Katenin ca o vijelie fierbinte. Atît secretara, cît şi mai mulţi alţii se repeziră la el salutîndu-l şi strîngîndu-i mîinile, apoi îl purtară pur şi simplu pe sus, pînă la uşa biroului directorial, în timp ce din spatele său răsună un strigăt pe mai multe voci :

— Dmitri Stepanovici ! Întîmpinaţi-vă oaspetele ! A sosit !

Un bărbat gras, în ochii căruia strălucea bucuria de a primi un asemenea oaspe, veni grăbit cu paşi mărunţi şi amîndouă mîinile întinse spre Katenin. Se întîlniră chiar în mijlocul biroului. Cu coada ochiului, oaspetele vedea cum se îmbulzesc la uşă tot mai mulţi oameni.

Rotofeiul îl aduse tot într-o îmbrăţişare pe Katenin pînă la un fotoliu, deschise o cutie de ţigări, îl întrebă de cîteva ori dacă a călătorit bine şi dacă i-a fost rezervată o cameră bună la hotel. Katenin nu mai apucă să răspundă, pentru că mulţimea de la uşă năvăli totuşi în birou şi îl înconjură strîns. Rotofeiul îi prezentă pe toţi, dar Katenin nu putu să-i cerceteze atent şi nici să le reţină numele.

— V-aţi agitat destul, spuse în sfîrşit Olesov, acum, tovarăşi, lăsaţi-ne să stăm liniştit de vorbă. Lidia Osipovna, stai, te rog, de strajă !

Secretara porni forfota, grăbind spre ieşire pe cei care mai întîrziau în cabinet, îl întrebă pe Katenin dacă nu vrea un pahar de ceai şi, în cele din urmă, ieşi închizînd bine uşa în urma ei.

— Aşadar, iată-vă... Vsevolod Sergheevici, dacă nu mă înşel ? Aţi mai fost pe la Moscova ? Poate doriţi o maşină, să vedeţi Capitala ?

Oricît de mulţumit era Katenin de primirea ce i se făcuse, de data asta se cam supără.

— Nu pentru asta am venit, Dmitri Stepanovici. Am mai fost la Moscova... Spuneţi-mi, în sfîrşit, ce-i cu proiectul meu ?

Olesov îşi plesni palmele una de alta.

— Nu vedeţi ? Sosirea dumneavoastră e o sărbătoare pentru noi toţi !

— Aţi primit multe proiecte ?

— Al dumneavoastră e primul, spuse solemn Olesov. Primul şi deocamdată singurul !

— Şi...

— Şi deci are asigurată toată atenţia !

— Şi...

— Am apelat la un grup întreg de consultanţi cu autoritate. Introducerea dumneavoastră se bate la maşină, ca să poată fi trimisă tuturor. Sînt convins că îndată după consfătuire vom putea trece la lucrările experimentale. Aţi venit pentru mai multă vreme ?

— Am luat concediu pe o săptămînă. În telegrama dumneavoastră se spunea... discutarea... Şi speram...

— Păi chiar aşa şi este ! exclamă Olesov. Proiectul a fost văzut de foarte multă lume. De fapt, discuţia e aproape gata pregătită...

— Cine anume a văzut proiectul ?

Olesov înşiră cîteva nume. Unele îi erau cunoscute lui Katenin din auzite : profesorul Vadeţki, profesorul Grab, funcţionarii comisariatului poporului Burmin şi Stadnik... Printre primii fusese citat şi Aron Ţilştein, ca un entuziast al gazificării subterane în general şi al proiectului discutat în special.

— Dar ceilalţi ce spun ?

— Păi, altă părere nici nu poate exista, Vsevolod Sergheevici ! Proiectul este interesant şi, după cum se vede, reuşit. Dar nu ne zoriţi, scumpul nostru Vsevolod Sergheevici ! Toate

problemele cer o fundamentare temeinică, cu atît mai mult cele noi. Deocamdată mai plimbați-vă, mai odihniți-vă...

— Ce îndoieli sau nedumeriri s-au exprimat pînă acum ? revenea mereu Katenin.

Tot drumul, el se pregătise pentru discuția care urma să aibă loc astăzi. Nici primirea caldă, nici asigurările tuturor nu-l satisfăceau. El cunoștea punctele slabe ale proiectului său și presimțea că specialiștii cei mari vor mai descoperi și altele. Amorul lui propriu de autor era mai mulțumit decît se așteptase, dar judecata lui de inginer pretindea atenție pentru fondul problemei.

Și tocmai de așa ceva nu era în stare Olesov.

După cîteva încercări neizbutite de a aduce vorba despre proiectul în sine, Katenin pricepu că are de-a face cu cel mai reprezentativ exemplar al acelei categorii de specialiști care se mărginesc numai la conducere în general, fără a se adînci în tehnica vreunei probleme și fără a-și bate capul ca să-și asigure concursul unor consultanți verificați în practică.

Îi devenea limpede că, din tot proiectul, Olesov citise doar memoriul explicativ. Apoi încetul cu încetul își dădu seama, la fel de limpede, că nici ca organizator omul nu e prea strălucit...

În schimb, printre lucrătorii tinerei instituții, Katenin descoperi curînd cîțiva oameni care studiaseră serios proiectul lui și erau cu adevărat pasionați de el. Unul dintre aceștia entuziaști, un inginer încă tînăr de tot, se oferi să-l conducă pînă la hotel.

— Mă numesc Gol, un nume cam aiurea, se prezentă el cînd ieșiră în stradă, Feodor Feodorovici Gol. Dar dumneavoastră vă rog să-mi spuneți Fedea, toți îmi spun așa. Am avut un noroc chior — cum am terminat institutul am nimerit de-a dreptul aici. Parcă am fi niște Robinsoni, nu ? Și vreau să vă mai spun : nu vă bizuiți pe nimeni, Vsevolod Sergheevici, și pretindeți totul cît mai categoric !

Tînărul era atît de simpatic, încît Katenin se hotărî să-l întrebe ce fel de om este Olesov și în general cine-i acolo mai mare.

— Alîmov ! răspunse Fedea Gol. El a și zburat cu avionul în Donbas, și știți pentru ce ? Ca să ceară un sector dintr-un strat de cărbune pentru primele încercări experimentale ! O, ce om ! Să fi fost el astăzi aici, totul prindea aripi.

— Și cine-i el, inginer-șef ?

— Nu, e locţiitorul lui Olesov. Şi nici măcar inginer nu este. Oricît de ciudat ar părea, el a lucrat în comisariatul poporului, la secţia de scrisori de la oamenii muncii... sau aşa ceva. În mîinile lui a nimerit scrisoarea cavaleriştilor — aţi auzit, cred, că tocmai aceşti cavalerişti au amintit primii despre articolul lui Lenin ?... Alîmov s-a înfierbîntat, el singur s-a zbătut să se înfiinţeze această comisie şi a venit să lucreze aici.

— Dar Olesov ce specialitate are ?

— Un unchiaş cumsecade, mormăi Fedea şi roşi tot. Să nu credeţi că rîd, e chiar aşa cum vă spun, un unchiaş cumsecade. De altfel e de meserie miner. La comisariatul poporului a fost director-adjunct sau locţiitor de director la nu ştiu ce direcţie.

— Dacă nu mă înşel, cu inginerul-şef n-am făcut cunoştinţă...

— El nici n-a dat pe aici, răspunse Fedea, încruntîndu-se. A fost numit un inginer Kolokolnikov, de la Institutul de cercetări. Un fel de domn academic.

— Păi atunci, cine-s oamenii priceputi din comisie ?

Fedea izbucni în rîs.

— Numai dumneavoastră ! De unde să avem oameni pricepuţi în ceva care nici nu există încă ?!

La uşa hotelului îl reţinu pe Katenin de mînecă.

— M-am oferit să vă conduc, dar nu dezinteresat, ci cu un ţel precis. Deocamdată dumneavoastră vă este indiferent pe cine vă vor da... eu însă n-am să vă înşel aşteptările ! Cunosc minele, procesele din gazogene le-am studiat, acum studiez tehnica lucrărilor de împuşcare... Vsevolod Sergheevici, luaţi-mă şi pe mine la lucrările experimentale !

— Eşti atît de convins că vor începe curînd ?

— Sigur că da !

Această încredere oarbă a tînărului Fedea Gol sfîrşi prin a-l linişti de-a binelea pe Katenin.

Dar zilele următoare nu-i aduseră nimic liniştitor. Pe Aron nu izbuti să-l vadă : aproape că nu mai dădea pe acasă, iar soţia lui îi spuse cu glas scăzut lui Katenin că Aron e foarte ocupat în legătură cu verificarea documentelor de partid. Apoi, după o tăcere prelungită, ea adăugă şi mai încet :

— Aron are neplăceri, cred că înţelegeţi !

Katenin ştia, firește, că după asasinarea lui Kirov avea loc o verificare a rîndurilor partidului, că s-a trasat sarcina de a curăţa partidul de tot felul de opoziţionişti şi duşmani as-

cunşi, că o dată cu verificarea au început excluderile şi chiar arestările... Dar ce legătură puteau să aibă toate astea cu Aron ?...

Oricum, pe sprijinul lui Aron nu mai putea să conteze.

Katenin mergea în fiecare dimineaţă la Uglegaz, ca la serviciu. Era întîmpinat acolo cu bucurie, dar multiplicarea proiectului său se tărăgăna, iar oamenii cu autoritate ştiinţifică în materie, cărora li se trimiteau exemplarele pe măsură ce erau bătute la maşină, se lăsau greu şi nu consimţeau să cerceteze proiectul decît cînd vor avea timp şi numai „printre picături".

Străduindu-se să liniştească pe nerăbdătorul autor, Olesov îi făcu rost de o maşină, şi Katenin îşi plimbă de cîteva ori fiica prin Moscova. Necăjită că mai toate teatrele sînt închise, Liuda cumpără totuşi o mulţime de bilete la diferite spectacole şi la două concerte. Într-o seară, obosit de această inactivitate şi dezamăgit, Katenin refuză să meargă la teatru şi-i propuse Liudei tovărăşia lui Fedea Gol. Îşi manifestă însă îndată îngrijorarea : nu cumva ţi s-o năzări să-i suceşti capul simpaticului inginer ? Liuda strîmbă dispreţuitor din nas :

— Păi ăsta mai miroase a lapte ! E un căţelandru cu urechi clăpăuge !

Şi arătă cu mîinile cum sînt urechile clăpăuge ale căţeilor.

Soţului, Liuda îi trimitea ilustrate din Moscova, pe tatăsău căuta să-l distreze, dar în sinea ei era cît se poate de bucuroasă că şederea lor în Capitală se prelungeşte.

Katenin aştepta plin de nădejde concertul lui Sofroniţki. Liuda va auzi pe unul dintre cei mai buni pianişti ai ţării, şi va fi atrasă spre o muncă mai serioasă...

— Bine, dar ce să îmbrac ? întrebă Liuda după masă şi începu să-şi examineze rochiile. A, tăticule, uite ce-am să îmbrac eu !

Se găti între uşile dulapului şi apăru de acolo într-o rochie lungă de seară, pe care şi-o luase „pentru orice eventualitate" la drum.

— E prea luxoasă, Liuda, nu găseşti ?

— Prostii, tăticule. E minunată ! Îmi vine bine, nu ?

Se rotea într-un picior în faţa lui Katenin, strălucind toată de bucurie.

Se auzi un ciocănit în uşă, apoi, înainte de a primi răspuns, cineva apăsă nerăbdător pe clanţă. Liuda deschise şi se dădu în lături : fără s-o ia în seamă, năvăli în odaie un om înalt şi slab, cu ochi mici şi scînteietori aţintiţi spre Katenin. Venea

drept la el, ca hipnotizat, şi probabil că ar fi răsturnat-o pe Liuda dacă ea nu s-ar fi ferit din drumul lui.

— Vsevolod Sergheevici Katenin ! strigă omul acela înalt şi slab, apucîndu-l din mers pe Katenin cu mîinile sale lungi, dar nu-l îmbrăţişă, ci îl împinse niţel îndărăt ca să-l poată cerceta mai bine. Vsevolod Sergheevici Katenin ! repetă apoi cu încîntare. Eu sînt Alîmov.

După îndelungi strîngeri de mînă, el îngădui în sfîrşit gazdei să-l aşeze într-un fotoliu şi îşi aprinse o ţigară, dar făcu toate acestea ca un îndrăgostit, fără să-şi ia ochii de la Katenin, ochii lui mici şi scînteietori, cu pleoapele umflate. Faţa îngustă şi slabă era urîtă şi ciudat de nepotrivită cu felul lui de-a vorbi entuziast şi energic.

— Vă daţi seama, am plecat numai pentru o săptămînă, şi aici lucrurile s-au şi împotmolit, spunea el fluturîndu-şi mîinile. Telegrama eu v-am dat-o şi am lăsat dispoziţii ca hîrtiile să fie multiplicate în două zile şi trimise peste tot, iar lumea să le citească repede. Ei, însă, bineînţeles că le bat la maşină cu ţîrîita : s-au speriat ca nu cumva să facă ore suplimentare ! Şi faţă de specialiştii ăştia umblă cu tot felul de ploconeli — „vă rog frumos", „fiţi amabil" ! Îmi închipui ce furios sînteţi ! fiţi însă pe pace, am scuturat tot Uglegazul, am stat de vorbă cu toţi specialiştii. Discuţia va avea loc poimîine dimineaţă !

Liuda se apropie de ei, stingherită că amîndoi au uitat de prezenţa ei. Alîmov aţinti asupră-i aceiaşi ochi sclipitori, şi vreme de cîteva clipe nu se putu dumeri de unde a picat femeia aceea tinerică într-o rochie aşa de elegantă.

— Fiica mea, Liudmila.

Alîmov sări de pe scaun şi-i scuturâ mult timp mîna, dar Liuda vedea foarte bine că ochii lui se uită prin ea ca printr-un geam, că în clipa aceea pentru el nu există nimeni, în afară de Katenin.

Şi, într-adevăr, după ce îşi îndeplini datoria de politeţe, Alîmov se întoarse imediat la ceea ce-l preocupa.

— Proiectul dumneavoastră e uimitor ! Eu nu sînt specialist, dar i-am pus să-mi explice totul, şi, după mine unul, e admirabil ! Despre organizarea experienţelor, însă, voiam tocmai să vă întreb...

Şi se încinse o discuţie la care Liuda nu putea lua parte. Îi plăcea totuşi să asculte vocea dîrză a lui Alîmov şi să-i cerceteze faţa urîtă, slabă, neliniştită. Se bucura, încercînd să-şi imagineze cam în ce fel omul acesta fără astîmpăr „a scuturat Uglegazul" de dragul proiectului tatălui ei. Da, proiectul a

încăput pe mîini bune — iată-le aceste mîini, lungi, puternice, cu degete nervoase care bat darabana în masă, înmoaie ţigările, se împreună şi se desfac, degete cu vîrful îngălbenit de tutun.

Katenin se uita şi el atent la omul din faţa lui aşezat pe marginea fotoliului, cu tot corpul aşa de aplecat înainte, încît te aşteptai ca în orice clipă să sară în sus şi s-o pornească undeva în goană. Îl cam rîcîia, ce-i drept, glasul său zgomotos, tonul dispreţuitor cu care rostise cuvîntul „specialişti" la adresa unor oameni de ştiinţă foarte respectabili. Katenin era el însuşi un „specialist", dar cu mai puţină greutate. „Dacă l-aş fi întîlnit în altă parte, şi nu la discutarea proiectului meu, îşi spunea Katenin, cred că nu mi-ar fi fost pe plac. Are ceva forţat într-însul. Ce înşelătoare e înfăţişarea oamenilor ! Şi totuşi, atît Fedea Gol, cît şi Aron îl socotesc sufletul întregii comisii. La drept vorbind, chiar aşa şi este. Şi nu-i nici măcar inginer. Dar tocmai el a îndrăgit primul această idee, tocmai el va realiza proiectul meu, venind de hac tuturor piedicilor şi punîndu-i în mişcare pe toţi specialiştii... El îl va pune în aplicare."

— Să ştiţi că pentru prima dată, abia acum cred cu adevărat că proiectul meu va fi realizat ! îi mărturisi el mişcat.

Liuda socoti că a sosit momentul să intre şi ea în scenă.

— Tată, am să spun să ne aducă ceai.

— Uite, asta e o idee, mulţumesc ! exclamă Alîmov. Atîta am zbierat astăzi, că mi s-a uscat gîtlejul !

Oaspetele rîse cam grosolan şi mulţumit de sine. Katenin îşi spuse că grosolănia asta a lui Alîmov nu este decît un mijloc de a se apăra de dispreţul oamenilor mai cultivaţi, dar mai puţin energici.

— Astă-seară mergem la un concert, interveni din nou în discuţie Liuda. Ce păcat că n-am ştiut !... V-am fi invitat şi pe dumneavoastră.

Alîmov se uită la ea pentru a doua oară, de data asta însă chiar la ea, aşa cum era — o femeie drăguţă, într-o rochie prea elegantă.

— Eu totuşi am să viu cu dumneavoastră. N-o să găsim noi încă un bilet ?

— La Sofroniţki ? În ziua cînd am sosit, abia am găsit bilete, spuse Liuda, aruncînd o privire semnificativă tatălui său. Nu ştiu ce-am putea face !

Katenin întoarse capul indiferent.

— De ce nu i-ai oferit biletul tău ? îl întrebă ea supărată cînd se despărţiră de Alîmov în faţa conservatorului, după ce într-adevăr nu mai găsiră un al treilea bilet.

— Ce tot spui, Liuda ? De ce i l-aş fi oferit ?

— Lui Fedea i l-ai cedat, şi acum ţi-a părut rău ? Omul se poartă atît de frumos cu tine... Şi apoi, vezi şi tu, tată, că totul depinde de el !

— Aha, va să zică mie-mi porţi tu de grijă.

Intrară în sală destul de nemulţumiţi unul de altul. Dar peste numai un minut, atmosfera sărbătorească a sălii îi subjugă pe amîndoi. Katenin simţi o uşurare văzînd că Liuda atrage privirile nu pentru că poartă rochia aceea prea elegantă, ci pentru că este drăguţă. Liuda observă şi ea acelaşi lucru.

— Ţine-te mai mîndru, tăticule ! Toată lumea crede că-mi eşti soţ !

Uşile se închiseră. Deasupra scenei se aprinseră toate luminile. Vocile amuţiră. Undeva în stînga izbucniră aplauze, restul sălii le susţinu, şi Katenin văzu un tînăr înalt şi subţire ieşind de după cortina grea, cu paşii încătuşaţi parcă, poticnindu-se şi străduindu-se să străbată cît mai repede scena pentru a ajunge la pian. Aruncă pe sub sprîncene o privire spre şirurile de fotolii de unde mai răsunau şoapte şi tusete înfundate. Katenin aruncă şi el o privire plină de indignare spre cei care mai tulburau liniştea, dar între timp răsună un acord limpede şi puternic. Mîinile pianistului atinseseră claviatura. „Ce instrument minunat e pianul !", gîndi Katenin, de parcă auzea atunci pentru întîia oară un pian.

Sofroniţki cînta o sonată pe care Katenin o ştia foarte bine : Liuda o cîntase la clubul diviziei. Dar era oare aceeaşi ? Katenin nici nu bănuise că sonata aceea conţine o asemenea bogăţie de sunete, o asemenea limpezime transparentă şi o forţă atît de adîncă şi pătimaşă. Katenin recunoştea fiecare frază, fiecare sunet — şi în acelaşi timp i se părea că aude sonata pentru prima oară. Îmbinarea cunoscută a sunetelor îi apărea acum nouă, nebănuită.

Îşi întoarse ochii spre fiică-sa. Degetele ei se mişcau uşor ; Katenin înţelese că Liuda cîntă partitura în gînd. „Ce bine că este şi ea aici ! îşi spuse el. E atît de important pentru ea ! Poate că această călătorie va hotărî nu numai soarta mea, ci şi a ei !"

Gîndurile nu-l împiedicau să asculte — el asculta pentru doi, şi tot pentru doi gîndea că numai aşa face să cînţi, că numai asta e adevărata artă. Tehnica lui Sofroniţki era desă-

vîrşită, dar părea că nici nu se manifestă, pînă într-atît îl elibera de toate greutăţile execuţiei, îngăduindu-i să dezvăluie întreg sufletul compoziţiei. Uneori se apleca asupra clapelor, ba chiar le şoptea ceva, de parcă ar fi chemat spre el sunetele, dar mai ades îşi pironea privirea undeva în sus şi într-o parte, urmărind ceva pe care publicul nu-l vedea, ca şi cum ar fi verificat dacă sunetele ce ies de sub degetele lui corespund imaginii minunate pe care numai lui îi este dat s-o vadă şi s-o înţeleagă. Da, e drept că sonata a fost creată odinioară de un alt om — dar el o cîntă în felul lui, acum e opera lui, lumea lui. Şi el dezvăluie acest univers nou tuturor oamenilor care ştiu să asculte : iat-o însufleţindu-se bogată, clară, tulburătoare, neasemuita lume de sunete ! Haide, păşeşte şi tu în minunatul univers, lasă-te cuprins de farmecul său.

Katenin pătrunse cu toată fiinţa lui în acea lume. Ar fi fost uimit dacă şi-ar fi dat seama că ascultînd mai continuă să trăiască, adică să gîndească la ale sale. Se simţea însă trăind mai curat, mai aprins şi mai intens decît de obicei, pentru că adevărata artă nu te îndepărtează niciodată de viaţă, ci, dimpotrivă, îţi trezeşte în suflet tot ce are el mai bun. Valul de preocupări mărunte, cu micile socoteli şi intenţii ale vieţii de toate zilele, se spulberase. Un singur cuvînt — creaţia, pe care Katenin nu-l pricepuse multă vreme şi-i descoperise abia de foarte curînd întregul înţeles — dobîndi deodată în mintea lui dimensiuni uriaşe. Poate pentru că ştia că omul care a scris această muzică uluitoare a fost nefericit şi s-a luptat să răzbată prin suferinţa unor pierderi grele, prin surzenia monstruoasă pentru un muzician, prin amarul singurătăţii şi sărăciei spre minunata fericire a creaţiei — poate tocmai de aceea Katenin nu mai punea nici un temei pe speranţele iscate în sufletul său de întîlnirea cu Alîmov. Văzu înaintea sa lupta ce-l aşteaptă, dezamăgirile, căutările, loviturile, iar dacă pînă la urmă succesul va veni totuşi, va fi greu şi chinuitor — dar se simţi gata de orice, despovărat de lăcomie şi de ambiţii deşarte. Ce bine s-au potrivit toate, îşi spunea el, ce noroc uimitor că mi-a fost hărăzită această fericire !

Ultimul acord se prelungi, vibrînd multă vreme în liniştea sălii. Obişnuitele aplauze veniră să destrame vraja.

— Vai, dar aplaudă, tăticule, nu-ţi fie ruşine !

Roşie toată, veselă (de ce-o fi oare veselă ?), Liuda aplauda din toate puterile, aţintindu-şi asupra pianistului privirea fixă, plină de aşteptare.

— Încetează, Liudmila ! o certă cu asprime Katenin şi o luă de braţ. Să mergem !

— Ce frumos e el, tăticule ! şopti ea tulburată.

— Nu va mai cînta, să mergem.

— Ce tehnică are, tată ! Îţi aminteşti cum a executat asta ?...

Şi fredonă încetişor o frază, fluturîndu-şi ca pe clape degetele repezi.

— Ai vrea să cînţi ? întrebă el cu o gingăşie nebănuită. Să cînţi aşa ca el ?

— Vai, cum o să mă încumet ! Ce tot spui, tăticule... Şi se lipi de umărul lui, zîmbind enigmatic. Dacă e să spun drept... mai mult mi-aş dori să mă duc la el !

— Să te duci la el ? Pentru ce ?

— Vai, doamne, nu-i greu de înţeles. Sînt pianistă, am venit la Moscova să mă perfecţionez, mi-a plăcut interpretarea lui... şi cîte altele !

— Ai înnebunit !

— Nu bombăni, tăticuţule, devii plicticos ! Nu mai sînt o fetiţă. Şi apoi, între noi, muzicienii, toate astea-s mai simple. Sînt sigură că nu-i va face decît plăcere. E atît de simpatic !

— Gata, ajunge.

Cu sufletul îngheţat, Katenin se strecură după ea pînă la bufet.

— Ce vrei să bei, limonadă ?

Îndată ce află că se hotărîse ziua în care se va discuta proiectul, Katenin începu să se pregătească pentru a răspunde criticilor ce i s-ar fi putut aduce. O convorbire prietenească cu Aron ar fi fost de ajuns să-i risipească neliniştea, dar acestuia pesemne că nu-i ardea de neliniştile altora. Venise, ce-i drept, la hotel vioi şi însufleţit ca de obicei, dar de data asta vioiciunea era de natură nervoasă, iar însufleţirea — de ochii lumii. Glumi cu Liuda, bîigui ceva despre nenumăratele-i sarcini urgente şi plecă peste cîteva minute. Katenin ieşise să-l petreacă pe coridor.

— Aron, ai necazuri ?

— Îţi aminteşti de Blok ? întrebă Aron în chip de răspuns. „Şi-i veşnică lupta. Iar tihna în somn doar ne-apare !“ Asta-i tot.

— E ceva serios ?

Aron tăcuse, privindu-l printre gene.

— Eu, firește, nu sînt membru de partid, spuse stînjenit Katenin, poate că n-aș avea dreptul...

— Urmărești evenimentele din Spania ? Ai auzit de coloana a cincea, știi ce-i aia ? S-a ascuns și muște din umbră. Întrebi dacă e ceva serios. Înseși timpurile pe care le trăim sînt serioase. Fascismul atacă orbește, dar se și strecoară ca vipera. Cine s-ar putea pune chezaș că nu lucrează și la noi agenți ai coloanei a cincea ?

— Bine, dar...

— Ei, uite, vezi, acest „dar" trebuie cîteodată să-l dovedești. Și-i mai greu ca orice să dovedești uneori că nu ești cămilă.

— Nu înțeleg cum față de oameni ca tine...

Aron zîmbi amar.

— Aș vrea să înțeleg și eu totul. Apoi se scutură ca de un gînd apăsător. Ei, gata, pe curînd ! Și nu te lăsa. Treaba o să meargă ca pe roate.

La ora hotărîtă, încă nu venise nimeni, afară de inginerul-șef Kolokolnikov, un bărbat arătos, purtînd niște ochelari neobișnuiți, cu rame foarte groase. Kolokolnikov îl preveni din capul locului pe Katenin că el își reia activitatea abia de lunea viitoare și abia atunci va putea studia proiectul, „ceea ce de altfel nu-i grav, pentru că l-au studiat specialiști cu mare autoritate".

Specialiștii cu mare autoritate se adunau foarte încet. Cu un aer sărbătoresc, Olesov îi întîmpina la ușă și îi conducea de-a dreptul spre vitrine.

— Vă rog să luați cunoștință de schițele și desenele proiectului.

Cînd consultanții treceau agale prin dreptul vitrinelor și discutau în șoaptă despre ale lor, Katenin își simțea inima sloi și își pierdea speranța. În schimb, cînd vreunul se oprea și cerceta atent desenele, pe Katenin îl treceau căldurile. Toți păreau oameni foarte însemnați și nici nu-l luau în seamă pe autorul proiectului. Aron nu venise, iar Alîmov, entuziastul, dispăruse fără urmă.

Dar iată că apăru și Aron — proaspăt ras, mirosind a colonie, zîmbitor. Dacă te uitai însă mai bine, îți dădeai seama că e tras la față și oarecum agitat, deși altceva îți sărea în ochi, și anume că, o dată cu sosirea lui, plictiseala așteptării se sfîrși. Aron cunoștea pe toată lumea și părea cu toată lumea prieten. Manevrînd cu multă pricepere, îl atrase pe Katenin în discuția generală.

— Stai, că acum ne luăm de dumneata, inventatorule ! îl amenință el în glumă, și toată lumea se înveseli.

În această atmosferă de voie bună, se așezară cu toții în jurul unei mese lungi. Numai doi oameni nu se lăsară influențați de Aron : micul și aproape încărunțitul profesor Vadețki, care-și tot sălta semeț capul pe gîtul lui subțire, proptit de un guler scrobit, și masivul, posomorîtul colaborator al comisariatului poporului, Burmin, pe care Fedea Gol îl caracterizase cu o șoaptă respectuoasă : „Mamutul". Despre Vadețki, tot Fedea șoptise : „Otrava". Spre uimirea lui Katenin, pe grozav de plicticosul profesor Grab, Fedea îl botezase „Crabul de brocart". Să-i zică așa tocmai lui Grab, care apucase să-l cucerească pe Vsevolod Sergheevici cu zîmbetu-i prietenos și desăvîrșita modestie a purtărilor sale, deși Grab era un om de știință dintre cei mai mari, căruia pînă și Vadețki căuta să-i intre în voie !

În ultima clipă (Olesov își și începuse cuvîntul de deschidere), în sală intră cu pași mărunți, călcînd iute și hotărît, un bărbat uscățiv, trecut de prima tinerețe, cu niște ochi scînteietori, care luminau parcă departe înaintea lui, ca două focuri ce vesteau apropierea unui automobil.

— Iată-l pe Standik ! șopti bucuros Fedea.

Katenin știa că Standik este unul dintre cei mai de seamă oameni din conducerea comisariatului poporului, dar nu înțelegea de ce e atît de importantă prezența lui. Standik nu luă loc la masă, ci se îndreptă spre vitrine și începu să cerceteze desenele unul după altul, ba dînd din cap, ba încruntîndu-se a nedumerire și umflîndu-și buzele subțiri.

După ce îi felicită pe cei de față în legătură cu discutarea primului proiect, Olesov întrebă dacă membrii comisiei doresc să li se prezinte raportul.

— Ce rost are ? răspunse repede profesorul Grab și aruncă o privire la ceas. Ar fi mai bine să trecem direct la discuții.

Katenin dădu să protesteze, dar membrii comisiei îl susținură pe Grab, și Vsevolod Sergheevici înțelese cu amărăciune că multașteptata consfătuire, care pentru el era însăși soarta sa, pentru ceilalți nu era decît încă una din numeroasele ședințe la care luau parte. Se vede că problema gazificării subterane le trezise interesul — altfel de ce ar mai fi acceptat să facă parte din comisie ? — dar fiecare dintre ei întîlnește în activitatea sa științifică destule probleme interesante, cu mult mai apropiate de preocupările lui...

— Fondul problemei e limpede, adăugă Grab. Proiectul l-am cercetat. Eu îl socot interesant.

Toţi se aşteptau că va urma expunîndu-şi punctul său de vedere, dar „Crabul de brocart" îi zîmbi fermecător lui Katenin, apoi îşi scoase din servietă un vraf de hîrtii şi se adînci în citirea lor.

Aron făcu pe scurt, fără să intre în amănunte, o apreciere bună calităţilor proiectului, scoţînd la iveală îndeosebi originalitatea „metodei exploziilor".

— Acum se pune problema experimentărilor în condiţiile practicii !

Autorului i se puseră cîteva întrebări de importanţă secundară, dar nu i se îngădui să răspundă mai pe îndelete.

— E clar, e clar ! îl întrerupse Grab şi se întoarse la hîrtiile sale.

Deodată, însă, uşa se deschise îmbrîncită zdravăn, şi Alîmov, încovoiat cum nu-l văzuse încă nimeni, intră ducînd la braţ un bătrîn înalt cu barbă de patriarh. Bătrînul se îndreptă spre o canapea, ciocănind parchetul cu bastonul său greu, apoi scoase batista din buzunar şi îşi şterse faţa.

— Iertaţi-mă, am întîrziat, spuse cu o voce surprinzător de puternică ; de fapt nici nu puteam să viu, dar Konstantin Pavlovici m-a răpit şi m-a adus ca pe un captiv de război.

Era academicianul Lahtin, unul dintre sorii ştiinţei sub strălucirea cărora se întunecă pînă şi stele ca profesorul Grab, care îşi lăsă ocupaţiile lăturalnice neterminate, băgîndu-şi grăbit teancul de hîrtii înapoi în servietă.

Vadeţki, surprins de această apariţie neaşteptată, tocmai cînd îşi expunea punctul de vedere, încremeni la jumătatea unui cuvînt. Lahtin se aşeză gîfîind pe canapea, lăsîndu-şi pleoapele grele peste ochii albaştri, surîzători. Vadeţki îşi încheie grăbit expunerea, evitînd să se rostească în vreun fel asupra proiectului. Katenin desluşi anevoie că Vadeţki „nu prea crede" în posibilitatea gazificării subterane a cărbunelui, deşi recunoaşte necesitatea încercărilor în această direcţie şi salută izbutita idee a proiectului, măcar că nu este convins de „aplicabilitatea" ei.

Standik lăsă pentru o clipă desenele şi îşi pironi ochii-faruri asupra feţei lui Vadeţki.

— V-am ruga să precizaţi părerea dumneavoastră, ca specialist, în privinţa proiectului discutat.

Academicianul Lahtin tuşi cu înţeles, fără să-şi ridice însă pleoapele.

Vadeţki se împurpură niţel, dar răspunse calm :

— N-aţi auzit, Arseni Lvovici, eu chiar de la început mi-am alăturat glasul la părerea pozitivă exprimată de Andrei Andreevici şi Aron Borisovici. Ar fi de dorit să se treacă la experimentare.

Standik dădu din cap, căută privirea lui Katenin şi spuse gînditor, adresîndu-se parcă numai lui :

— Da, da, fireşte. Trebuie să experimentăm. Trebuie să începem. Dar... şi se încruntă. Tovarăşe Katenin, oare într-adevăr nu se pot evita nicicum lucrările în subteran ?

Profesorul Grab strînse din umeri cu necaz.

— Am încercat, lămuri Katenin, sculîndu-se în picioare. Am reuşit să reduc munca în subteran a minerilor pînă la minimum...

Şi făcu un pas spre vitrinele cu desene, ca să explice cum se va desfăşura procesul muncii minerilor, dar fu întrerupt de glasul profesorului Grab :

— E clar, se înţelege !

Vadeţki îşi înălţă ochii întrebători spre academician, dar tonul îi era cît se poate de convins :

— Tocmai de aceea este bun proiectul, că nu depăşeşte limitele posibilului. A te gîndi la lichidarea totală a muncii în subteran este deocamdată ceva absolut neîntemeiat.

„Mamutul" Burmin îi acoperi ultimele cuvinte cu vocea lui veselă de bas :

— Minerii nu se tem să coboare sub pămînt, doar să aibă cărbuni de scos !

Standik se întoarse spre el atît de pornit, încît Katenin crezu că se va repezi la Burmin.

— Minerii au tăiat cărbunele şi cu tîrnăcopul, izbucni el furios. Totuşi, noi preferăm astăzi haveza şi năzuim spre o combină minieră ! Şi dacă ar fi să abordăm problema gazificării cărbunelui în toată lărgimea ei, aşa cum o trata Lenin, atunci ţelul ei final ar fi tocmai lichidarea muncii în subteran a omului. Şi asta nu este numai o problemă tehnică, ci şi una umanitară : să scăpăm pe oameni de cea mai grea şi mai primejdioasă muncă ! Tăcu, şi după un oftat i se auzi iar glasul : Tovarăşe Katenin, întrebă Standik, poate că nu înţeleg eu, dar spuneţi-mi vă rog : oare nu se poate renunţa de fel la mărunţirea prealabilă a cărbunilor ?

Katenin îşi dădu seama că lui Standik nu i-au scăpat părţile şubrede ale proiectului şi era gata să-i răspundă cu toată sinceritatea, ca să provoace în sfîrşit o discuţie amplă asupra fondului problemei, dar Kolokolnikov ridică mîna cu palma spre Katenin şi răspunse blînd la întrebarea lui Standik :

— Arseni Lvovici, dumneavoastră nu cunoaşteţi încă în amănunt această problemă. Fireşte că nu se poate. Ar fi suficient să studiaţi un gazogen obişnuit...

— Dar Lenin scrie că blocurile de cărbune se gazifică în strate, îi aminti Standik.

— Numai în visul lui Ramsay ! interveni Vadeţki. Într-un vis care nu s-a înfăptuit.

Alîmov, de obicei aşa de clocotitor, acum însă cuminte şi neclintit ca o stîncă lîngă academician, care moţăia, luă şi el cuvîntul pentru prima dată :

— Eu socot că nici un fel de discuţie nu va putea înlocui o experienţă concretă. Proiectul e valoros, trebuie experimentat.

Glasul său la început domol se întări deodată, devenind tunător :

— Nu înţeleg intenţiile acelora care caută să frîneze punerea lui la încercare !

„Mamutul" Burmin se răsuci cu tot trupul său mătăhălos înspre Alîmov şi se întoarse îndată tot atît de greoi la loc. Standik îşi strînse buzele, pînă ce gura i se prefăcu într-o încreţitură mînioasă. Ochii lui ca farurile de automobil se aţintiră asupra lui Alîmov, să-l pîrjolească, nu alta !

Dar în clipa aceea academicianul Lahtin se ridică gemînd şi lăsîndu-şi toată greutatea corpului pe baston.

— Vreau să aduc la cunoştinţa colegilor mei, începu el cu un zîmbet răutăcios, că ideea care l-a pasionat pe prietenul meu englez Ramsay William, elev şi urmaş al lui Dmitri Ivanovici Mendeleev, cum se socotea el însuşi, ideea asta este cu adevărat măreaţă şi aparţine chiar lui Dmitri Ivanovici, lucru de care îşi vor aminti fără îndoială onoraţii mei colegi, buni cunoscători ai operei marelui nostru compatriot. Şi aş mai vrea să spun încă ceva...

Aici se poticni însă şi se înroşi la faţă. Toată lumea păru stînjenită : era clar că bătrînul pierduse firul.

— Mendeleev ? Foarte interesant ! exclamă Alîmov şi strigă spre Fedea Gol : Chiar astăzi să ni-l cauţi !

— Da, Mendeleev ! repetă academicianul şi îşi ridică a dojană degetul arătător spre Fedea. Ruşine, tinere ! S-ar fi cuvenit să le cunoşti şi singur, nu să aştepţi ca moşnegii să-ţi amintească de lucrări pe care trebuie să le cunoască toată lumea !

După ce le trase astfel un frecuş subţire tuturor celor de faţă, Lahtin se înveseli şi, amintindu-şi gîndul care-i scăpase, urmă :

— Respectatul nostru autor — iertaţi-mă, i-am uitat numele ! — a analizat un prim proiect. Bravo lui ! La ce ne trebuie acest sobor de mărimi ? O experimentare ne trebuie ! Să muncim trebuie ! Eu nici să mănînc nu apuc, adăugă el pe acelaşi ton mustrător, alerg într-una de la o comisie la alta. „Figaro ici, Figaro colea"...

Ultimele cuvinte le repetă de la uşă, aproape cîntîndu-le cu vocea lui puternică de bătrîn.

Timp de vreun minut, toţi rămaseră zîmbind încurcaţi, apoi se auzi vocea de bas a „mamutului" că ar fi timpul „să punem punct", iar profesorul Grab spuse cu jumătate gură, luîndu-şi servieta subsuoară :

— N-a rămas decît să formulăm concluziile.

Alîmov dictă energic hotărîrea comisiei, agitîndu-şi pumnul deasupra capului secretarei. Lidia Osipovna nota cu aşa repeziciune cuvintele lui, încît stiloul îi juca pe hîrtie. Katenin nu prindea decît esenţialul : „Se va aproba", „Se va experimenta în condiţii naturale", „Se va desfăşura"... Ca nişte versuri sunau formulele cele mai uscate : „Devizul lucrărilor experimentale", „Se va cere finanţarea"...

Apoi Katenin se văzu felicitat ca un sărbătorit de ziua lui, iar Aron îi chemă pe toţi să ia masa la un restaurant. Nu refuzară să meargă decît profesorul Grab, care se grăbea la o şedinţă de colegiu, şi „mamutul" Burmin. Liuda fu invitată şi ea prin telefon. Cina se prelungi într-o atmosferă de veselie. Vadeţki, devenit parcă alt om, făcea curte Liudei şi se dovedi un foarte plăcut comesean şi orator. Alîmov bea voiniceşte şi umplea toată masa cu vocea lui, iar Standik se mutase lîngă Katenin şi-l tot îmbrăţişa, şoptindu-i la ureche :

— Sînt îndrăgostit de visul acesta ! Pentru mine el este viu, înţelegi ? Şi-l frînează nu cine caută să-l desăvîrşească, ci acela care strigă „ura" pe negîndite. Eu vreau să-l văd înfăptuit aievea, înţelegi ?

Ameţit, Katenin aproba totul, dar o ţinea morţiş pe a lui :

— Ba eu cît pe ce să mă iau de gît cu toţi ! Da, să mă iau de gît !

Era tîrziu de tot cînd Alîmov îi aduse pe Katenini la hotel şi, înainte de a se despărţi de ei, dezmeticindu-se deodată, spuse sigur de sine :

— Mîine dimineaţă o să luăm măsuri să fii transferat definitiv la noi, iar poimîine plecăm în Donbas.

A doua zi, odihnit după un somn bun, venind la Uglegaz, Katenin află că a şi fost trecut pe stat. Alîmov alerga de la comisariatul poporului la bancă, şi de la bancă la Comisia de stat a planificării, şi de la Comisia de stat a planificării la Consiliul comisarilor poporului, şi iarăşi la planificare, şi iarăşi la bancă... Uneori îl lua cu el şi pe Katenin, strivindu-l cu glasul său răsunător şi energia sa clocotitoare.

— Tată, în Donbas plecăm împreună ! hotărî Liuda, urmărind cu admiraţie neostenita activitate a lui Alîmov.

Katenin însă i-o reteză într-un fel neobişnuit pentru el, cu autoritatea învăţată de la Alîmov :

— Nu, tu ai să pleci acasă !

— Vai, tată ! E atît de interesant, eu...

— Nici nu discut. Azi îţi iau bilet şi telegrafiez lui Anatoli Victorovici.

Liuda se bosumflă şi izbucni în plîns :

— Cînd erai neliniştit, ai avut nevoie de mine ! Iar acum, cînd începe ce-i mai interesant, mă alungi !... Să ştii că ai devenit încrezut ! Da, încrezut ! Da, da, din cauza succesului...

Îi venea greu s-o vadă plîngînd, dar nu se lăsă înduioşat.

Liuda părăsi Moscova cu o oră înainte de plecarea tatălui ei şi a lui Alîmov în Donbas. Alîmov veni şi el s-o petreacă. Liuda înţelegea că o face numai pentru Katenin : era pur şi simplu îndrăgostit de Katenin ! Pînă şi aici, în gară, Alîmov continua să vorbească despre nu ştiu ce straturi cu pantă dulce. Dar sărutarea adresată tatălui său, de pe scara vagonului, Liuda o trimise cu ochii la Alîmov. Acesta rîse cu voie bună, înapoindu-i şi el o sărutare, iar Liuda simţi că s-a repetat clipa din camera de la hotel, cînd Alîmov o privise pentru întîia oară ca pe o femeie.

— Simpatică-i fata dumitale, Vsevolod Sergheevici ! spuse Alîmov şi urmă fără nici o pauză : Acum, esenţialul este să chibzuim, fără nici o întîrziere, cu ce va trebui să începem mîine.

19

Igor şi Nikita săriră în tren şi rămaseră pe platformă între uşile deschise, prin care sufla un vîntuleţ jucăuş cu iz de fum. Era cald şi zăpuşeală, dar, din pricina curentului de aer şi a nopţii nedormite, amîndoi aveau frisoane.

— Să intrăm în vagon, propunea din cînd în cînd Igor.

Nikita ridica din umeri, rămînînd tăcut şi nemişcat ca o stană de piatră. În cele două ore, de cînd se aflau acolo, nu scosese o vorbă. Stătea încruntat, cu buzele strînse. Zorile îi luminau faţa posomorîtă, maturizată.

— Gata, nu mai face pe disperatul ! mormăi Igor supărat şi-şi cuprinse umerii în palme ca să se mai încălzească. S-a întîmplat — s-a întîmplat. Numai tu eşti de vină. Dar să te chinui nu are rost. Nu s-a sfîrşit viaţa cu asta. Cînd ne-om alege cu o pneumonie, atunci o să vezi tu !

— Da' te-ai gîndit tu cum o să mă întorc eu acasă ? întrebă Nikita abia auzit, cu un tremur al buzelor.

Fireşte, Igor se gîndise şi el la asta, iar tată-său, Matvei Denisovici, le trimisese şi o scrisoare părinţilor lui Nikita. Dar la ce putea ajuta o scrisoare, cînd Nikita va intra pe neaşteptate şi va spune : „M-au dat afară..." ?

— Ce-a fost a trecut, or să te ierte, urmă Igor cu asprime. Ce o să fie însă de acum încolo, depinde numai de tine.

— Barem tu să nu-mi faci morală, bombăni Nikita şi, întorcîndu-şi brusc obrazul de la Igor, recită : „Că-n simplitatea ei n-a înţeles minciuna ce-i, şi cum arată, şi crede-n visul ei ales ?..." Cunoşti versurile astea ?

Pe Igor îl lăsară şi frisoanele, atît de bucuros era că se curmase tăcerea prelungită două ore.

— Nu ţin minte. Ba, ia stai... Poate dacă mi le-ai spune toate... că numai din două versuri... De unde sînt ?

— Sînt despre Tatiana. Le ştii ?

— Cum nu ?! spuse Igor, ascunzîndu-şi zîmbetul... Puşkin.

— Puşkin ?!

Şi Nikita se închise iarăşi într-o tăcere încăpăţînată.

Trenul gonea prin stepa roşcată, iar pămîntul continua să se rotească în jurul axei sale, întorcîndu-şi spre soare coapsa uriaşă, cu lanurile întinse ale Doneţului, cu ostroavele de verdeaţă ale grădinilor, cu coşurile fumegînde ale uzinelor, cu clădirile minelor şi piscurile haldelor. Privind de pe platforma

vagonului, ai fi spus că soarele s-a prins într-o joacă şi, iţindu-se de după creasta neagră a dealului de steril, încearcă neobosit să răzbată prin fum, prin praful de cărbune de care sînt pătrunse toate în jur — să răzbată sus, numai pentru ca totul să devină mai vesel, pentru ca fruntea încruntată a lui Nikita să se descreţească, iar gîndurile limpezi, gîndurile senine ale dimineţii, să ia locul celor neguroase din timpul nopţii.

— Fie ce-o fi, dar tot n-am să mă duc la orice muncă, spuse Nikita. Ce, n-am forat bine ? Am să-mi caut de lucru tot la foraj. Că doar nu s-a sfîrşit pămîntul cu expediţia noastră !

În sinea lui, Igor se bucură auzindu-l vorbind de „expediţia noastră". Vezi bine, se legase flăcăul cu trup şi suflet de ea. I se frîngea inima la plecare. N-ar fi trebuit să-l alunge de acolo... Deşi socotea îndreptăţită sancţiunea — concedierea —, pînă la ultima clipă Igor tot mai sperase că tată-său se va răsti doar la Storojev, la Lipatova, la el însuşi, şi va lua în cele din urmă o hotărîre poate nefirească, nedreaptă chiar, dar înţeleaptă. I se mai întîmplase tatălui său să facă asemenea isprăvi...

Cealaltă hotărîre a lui Matvei Denisovici, de a-l trimite pe Nikita înaintaş la noile puncte de explorare, i se părea lui Igor şi acum mai chibzuită. Opt zile a trebăluit Nikita pe acolo de unul singur : a închiriat camere de locuit, a făcut rost de căruţe, a dibuit surse de apă potabilă în apropierea punctelor de forare, a tocmit bucătăreasă, a cumpărat fîn pentru saltele.

La sosirea grupei, pînă şi cina era pregătită — şi ce cină : colţunaşi cu vişine ! În magazia aranjată ca sală de mese, cina îi aştepta pe feţe de masă ţesute de mînă, iar printre farfuriile cu pîine, roşii şi pepenaşi galbeni se aflau şi două sticle cu vişinată.

— Astea de ùnde le-ai mai scos ? întrebase aspru Igor.

— Astea-s din partea mea, cu salutări tovărăşeşti de bun venit, răspunsese Nikita zîmbind şi o tulise afară din magazie. A doua maşină nu mai vine ? Se trec colţunaşii.

Acum Igor se căina amarnic, învinuindu-se că a fost un tîmpit nesimţitor, atunci însă... atunci cercetase cu ochi de mare şef noua sa „gospodărie" şi nici nu-i dăduse prin minte de dragul cui pregătise Nikita colţunaşii şi votca de vişine, de dragul cui se răsfăţa el într-o cămaşă albă, brodată.

A doua maşină opri învăluită în nori de praf. Primul obraz răsărit din valul de pulbere roşietică fu obrazul drăgălaş al colectoarei Sonia.

— Iată-ne şi pe noi ! strigase ea cu glăscioru-i fandosit, întinzîndu-şi înainte mîinile. Hai, Nikituşka, primeşte-ţi oaspeţii !

Nikita şi-a încruntat sprîncenele (întocmai ca şi acum în tren), i-a întors spatele şi şi-a văzut de drum.

Igor nu-şi putea ierta că nu s-a gîndit atunci să se ducă după el şi să-i spună o vorbă bună ! Nu-i cădea nasul să-l fi ajuns din urmă şi să-i fi povestit ce mult s-a rugat Liolia să-i dea voie să plece şi ea cu grupa aceea, cum o mai implorase pe Lipatova s-o trimită pe ea în locul Soniei şi ce mîndră era de succesele lui Nikita !... Ba poate că s-ar fi cuvenit să-i toarne şi o minciună, spunîndu-i că Liolka îi trimite salutări, deşi nici pomeneală de aşa ceva, căci pînă în ultima clipă Liolka înjurase de mama focului, apoi se retrăsese în magazia ei de probe, trîntind cu atîta necaz uşa, încît zăvorul cel greu sărise singur de la locul lui. Şi, la urma urmei, nici n-ar fi avut nevoie să spună minciuni, ci doar să-i povestească totul aşa cum a fost, şi cu înjurăturile, şi cu uşa trîntită, şi să mai adauge de la el că Liolka va veni neapărat peste o săptămînă... Dar nu se gîndise ! Făcea pe şeful. A aşezat oamenii şi, mulţumit de sine, a luat loc în capul mesei, înfruptîndu-se ca un dobitoc din colţunaşi şi din celelalte...

Încîntaţi de primirea ce li se făcuse, oamenii au închinat şi primul, şi al doilea pahar pentru Nikita, arătîndu-şi speranţa că şi de acum încolo tot el va rămîne „înaintaşul" lor. Chiar atunci, şi încă n-ar fi fost tîrziu să-l ia de umeri pe Nikita, să-l îmbrăţişeze şi să-i şoptească la ureche cîteva vorbe. Dar gazdele drăguţe îi tot puneau colţunaşi în farfurie, şi toate i se păreau lui Igor grozav de bune şi de frumoase şi de vesele... Abia pe la sfîrşitul mesei îşi dădu seama că Nikita e beat şi prea din cale-afară de gălăgios. Ce i-o fi venit apoi Soniei să se ducă la el, Igor nu mai ştie. Ştie doar că, punîndu-i mîna pe umăr, Sonia i-a spus ceva, alintîndu-se cu cochetărie. Nikita s-a răsucit brusc cu tot trupul şi i-a aruncat jos mîna de pe umăr :

— Şterge-o de aici, scîrba dracului !

Sonia s-a tras cîţiva paşi înapoi cu gura căscată de mirare şi teamă, iar Nikita, cu toată faţa schimonosită de furie, s-a repezit la ea :

— Afară ! Afară de aici, stîrpitură nenorocită !

Sonia a ieşit în goană, zbierînd ca apucată.

Toată lumea a sărit în picioare. Unii revoltaţi, alţii căutînd doar să-l potolească pe Nikita, care stătea năuc, zăpăcit şi el de izbucnirea-i smintită.

Şi încă s-ar mai fi putut cocoloşi toată tărăşenia asta, dacă l-ar fi convins pe Nikita să-şi ceară scuze şi i-ar fi tras o săpuneală acolo, între ei... S-a nimerit însă ca tocmai atunci Matvei Denisovici să telefoneze în comună ca să afle cum s-au instalat. Văzînd-o pe Sonia prin geam, fata de la poştă a chemat-o să vorbească la telefon, şi Sonia i-a povestit plîngînd lui Matvei Denisovici tot ce se întîmplase. Pe urmă, Igor n-a mai avut încotro, a trebuit să adeverească tatălui său spusele colectoarei. „Huligan", îl pecetlui Matvei Denisovici pe Nikita, ceea ce i se şi potrivea după fapta lui.

Cînd Igor se întoarse de la poştă, în hambar nu se mai vedea de fumul ţigărilor. Mulţi plecaseră, dar amicii lui Nikita erau tot acolo, împreună cu nişte fete din partea locului — şi cheful se porni iar de la început. Igor încercă să curme petrecerea, însă Nikita, beat, se hlizi la el, înştiinţîndu-l că acolo „e teritoriu liber", că oamenii nu se află în timpul programului, că Sonia n-a încasat decît ceea ce i se cuvine pentru că este într-adevăr o scîrbă, iar el bea pe banii lui, munciţi din greu... Şi scoţînd din buzunar un pumn de bani, i-a aruncat pe masă.

— Petrec, şi am să petrec pînă-n zori ! Fac cinste la toată lumea, pricepi ?!

Disperat că nu poate face nimic, la capătul acestei nopţi Igor a zărit-o în depărtare pe Ranetka, bătrîna iapă de şa a expediţiei, galopînd vijelios prin stepă. Ranetka gonea atît de repede, cum desigur nu mai gonise niciodată din zilele îndepărtatei sale tinereţi. În dreptul lui Igor, se opri gîfîind şi scuturîndu-şi în praful drumului clăbucii de spumă. De pe cal s-a dat jos Liolka. I-a zvîrlit lui Igor dîrlogii şi i-a spus din ochi : „Eh, blegule !" — dar tare n-a rostit decît o întrebare :

— Unde-i ?

Uimitor a fost că fata asta n-a şovăit nici o clipă găsindu-l pe Nikita cu două fete tinere bete de gît. S-a apropiat de el şi l-a luat de mînecă :

— Haidem !

I-a îngăduit lui Igor să-i arate unde se instalase Nikita cu locuinţa, dar cînd vru să-i dea o mînă de ajutor, nu primi, şi singură îl duse pe Nikita pînă acolo, ţinîndu-l să nu cadă, şi tot singură l-a cărat pe cele cîteva trepte din faţa casei.

Igor a rămas afară, pe banca de lîngă poartă. Era nemulţumit de sine şi se minuna cît de nebunească se dovedeşte a fi cîteodată dragostea şi cît de greu e să conduci oamenii ţinînd seama de relaţiile dintre ei şi de firile lor ciudate...

— Mare neghiob mai eşti ! se auzea pe fereastra deschisă glasul Lioliei. Culcă-te, nenorocirea mea, şi dă să-ţi trag cizmele ! Cine naiba te-a pus să bei atîta, cap sec !

Nu erau cuvinte de mîngîiere, tonul însă era mîngîietor. Nikita bîiguia ceva nedesluşit. Glasul fetei se făcea tot mai domol. Igor înţelese că s-ar cuveni să plece de acolo, dar prea era mare oboseala emoţiilor de peste zi şi prea frumoase zorile, ca să se poată scula de pe bancă.

L-au dezmeticit nişte zgomote. În casă, ceva căzu şi se sparse. Un zvon înăbuşit de luptă, glasuri înfundate, şi deodată strigătul mînios al Liolkăi :

— Cum îndrăzneşti ?! Cum îndrăzneşti?! În halul ăsta de beţie !...

Şi iarăşi a bufnit ceva înăuntru. Apoi s-a trîntit o uşă. Au scîrţîit treptele de la intrare.

Pe lîngă Igor, fără să-l vadă sau nevrînd să-l vadă, a trecut în fugă Liolka. A dezlegat calul, l-a mîngîiat pe gîtul răcorit, a încălecat şi a pornit încet pe acelaşi drum de stepă pe care venise în goană cu o oră în urmă...

Apoi Igor a avut necazuri cu duiumul. În cele două zile cît au stat la baza centrală a expediţiei, uitase cu totul de Liolia şi nici n-a băgat de seamă dacă ea s-a mai întîlnit cu Nikita, sau ba. După ce şi-a luat lichidarea şi înainte de a pleca, Nikita a zăbovit multă vreme aplecat asupra unei scrisori, morfolind creionul în gură, scriind şi ştergînd mereu cîte un cuvînt. Iar noaptea, cînd au pornit pe jos spre gară, Liolka i-a ajuns din urmă.

Igor a încercat să însăileze o discuţie, dar nu s-a ales nimic din încercarea lui. Şi s-a lăsat păgubaş, văzînd că ăei doi tăceau ca nişte muţi.

Mai aveau un sfert de oră pînă la plecarea trenului. Liolka socotea că înapoi va trebui să alerge ca să nu întîrzie la lucru. Şi au tăcut.

— Eu ţi-am scris tot adevărul. N-a fost nici o mîrşăvie, i-a spus deodată Nikita, şi buzele au început să-i tremure.

— Ştiu, i-a răspuns Liolka şi l-a sărutat pe gură. Aşteaptă-mă ! a mai adăugat ea şi, fără să-şi ia rămas bun de la Igor, a pornit în fugă înapoi spre bază.

Nikita şi Igor au urmărit din ochi cum se îndepărta silueta ei întunecată, fugind, fugind mereu pe drumul tot mai alb şi mai alb...

În casă, Igor intră primul. Nikita rămase la poartă. Kuzma Ivanovici citi în gînd scrisoarea lui Matvei Denisovici şi spuse : „Da, da" — după care începu să se pregătească de lucru. Mai pe urmă întrebă : „Şi unde-i el ?" Aflînd că fecioru-său e la poartă, surîse : „Îi e ruşine să se arate ?" Şi plecă.

În schimb, mama îl prinse pe Igor de mînă şi nu-l lăsă pînă nu-i povesti de-a fir-a-păr totul cum a fost. N-o îngrijora atîta purtarea lui Nikita şi nici scoaterea lui din muncă, cît faptul că în istoria asta era amestecată şi dragostea. Cum era fata aceea ? La ce se puteau aştepta de la ea ? Iar cînd se ivi şi Nikita, îl îmbrăţişă, plînse şi se grăbi să-şi hrănească băiatul şi pe tovarăşul lui.

Igor alergă toată ziua după treburile expediţiei, iar seara trecu din nou pe la familia Kuzmenko. Kuzminişna îi arătă cu capul spre scară : Nikita e sus.

In odăiţa de sub acoperiş era cald. Nikita lăsase amîndouă uşile deschise şi şedea la masă numai în chiloţi şi maiou. Pe masă, legat cu o sfoară, se afla pachetul de cărţi pe care Nikita şi-l luase data trecută, îl cărase în tot locul după el şi îl adusese nedesfăcut înapoi. Acum şedea la masă şi citea din Puşkin.

— De ce oare nu pricepeam înainte frumuseţea asta ? întrebă el gînditor. Uite, sînt alţii care au fost orfani sau au rămas pe jumătate neştiutori de carte, şi tot le pricepeau. Mie însă nu-mi plăceau decît cîntecele.

De cînd a început Nikita să-şi bată capul cu probleme deastea ? „Nu pricepeam"... „Nu-mi plăceau"... Igor se pregătea tocmai să-l întrebe ce are de gînd să facă mai departe, cînd Nikita aduse singur vorba despre asta :

— Tata mă trimite în mină. Dar eu sînt maistru sondor. Aud că la şcoala tehnică de geologie sînt primiţi în primul rînd oameni ca mine. Dacă au şcoala de şapte ani.

— Şi tu o ai ?

— Patalamaua o am, dar cunoştinţe nu ! Am să mă pregătesc. Palka Svetov o să mă ajute, cred. Am fost pe vremuri colegi de clasă.

Numele acesta cunoscut îi aminti lui Igor de fata cu ochi căprui, privire focoasă şi vorba dulce, care dădea parcă fiecărui cuvînt o înmlădiere anume pentru el. Sora lui Svetov să

fie ? Parcă da, Katerina. Ce-ar fi să treacă pe la Pavel ca s-o vadă ? S-o poftească la plimbare sau la cinematograf ? Tatăsău îl încărcase cu treburi pentru vreo trei zile, dar serile trebuia să şi le umple în vreun fel...

— Storojev crede că dacă m-a dat afară s-a zis cu mine ! spunea Nikita. Eu nu zic că nu-s vinovat, dar prea s-au grăbit să-mi pună cruce ! Las', că am să-i dovedesc eu cine este Nikita Kuzmenko !

— O să-i dovedeşti dacă nu te poticneşti iarăşi. Şi fără să se mai poată reţine, întrebă : Da' cu Liolia cum mai stai ?

Nikita zîmbi fericit şi răspunse cu un proverb :

— Cine ţi-e sortit, nici călare nu-i chip de ocolit.

Igor se gîndea însă la el însuşi, nu la Nikita : aşadar, există pe lume o astfel de dragoste, de ce n-am şi eu parte de ea ? Am cunoscut multe fete, le-am lăsat, m-am îndrăgostit de altele, le-am uitat şi pe astea, dar undeva mă aşteaptă oare şi pe mine femeia sortită mie, pe care nici călare n-am s-o pot ocoli ?

De la Nikita, Igor se duse la Svetovi, întrebă de Pavel, şi din ochi o căută pe Katerina. Mama lui Pavel nu ştia cînd se va întoarce fiul ei.

— Am să aştept în grădiniţă.

Pînă şi cuvîntul acesta îi plăcea. Îi plăceau grădiniţele tinere de aici, ramurile subţiri, aplecate sub povara rodului bogat, zumzetul albinelor, mireasma dulceagă a merelor căzute din pomi. În ţinutul acesta, unde domnea pulberea neagră a cărbunelui, prospeţimea pomişorilor sădiţi de curînd era deosebit de plăcută.

— Poftеşte de-ţi culege un măr, mai strigă bătrînica după el.

Igor culese un măr şi muşcă din el, ocoli primul pom, şi deodată zări în faţa ochilor picioarele înalte şi bronzate ale unei fete. Cocoţată pe un scăunel, cu un coşuleţ de nuiele aninat de o creangă, Katerina despuia mărul.

— Şi eu, care mă întrebam ale cui sînt picioruşele astea minunate care se lasă spre mine de-a dreptul din cer ? spuse voios Igor. Bună ziua, Katerina !

Fata întoarse capul şi răspunse rece :

— Bună ziua.

— Nu m-ai recunoscut ?

— Ba da. Ţine coşuleţul.

Îi dădu să ţină coşuleţul, îşi îndreptă rochia şi coborî încet, căutînd cu piciorul gol atingerea pămîntului. Igor se

uita încîntat la talpa ei îngustă ce se legăna în aer, la trupul viguros cu forme armonioase, la toată făptura ei atrăgătoare. Doar faţa păstra o expresie posomorîtă. Aproape că nici nu se uita la el. Stătea nepăsătoare, cu obrazul ei frumos aplecat într-o parte.

— De ce eşti aşa de supărată, Katerina ? Ori am picat ca musca-n lapte ?

Katerina nu-i răspunse, dar întoarse pentru întîia dată ochii spre el. Stranie uitătură avea — adîncă, întunecată şi foarte grăitoare, numai că nu puteai înţelege de loc ce anume spunea această privire. În rochia ei simplă, sucită în talie, cu picioarele desculţe, cu cosiţa adusă neglijent în jurul capului, era o fată ca toate fetele, care strîngea rodul celor patru meri ai săi. Stătea aproape de tot, dar de uitat se uita la Igor ca de departe, ca de pe un alt ţărm.

— Îl aştept pe fratele dumitale. Pot să şed aici lîngă dumneata ?

— Şezi. Eu însă trebuie să culeg merele.

— Să le culegem în doi, e mai vesel...

Fără să-i răspundă, ea deşertă coşuleţul într-un coş mai mare şi, agăţîndu-şi-l de braţ, porni spre mărul al treilea. Igor îşi mută scăunelul şi se oferi din nou s-o ajute.

— Urcă, dacă nu te temi, îi spuse ea într-o doară.

Îşi încrucişă braţele pe piept şi urmări tăcută cum culege el merele, arătîndu-i din cînd în cînd, cu o vorbă, cîte un măr răzleţ : uite, acolo mai este unul !

Igor îşi aminti cît de uşor şi cu cîtă voioşie se apropiase-ră prima dată, cum se înfiripase între ei jocul acela tulburător şi ce greu îi venise atunci să se despartă de ea. Ai fi spus că acum e altă fată !

Curînd, Igor se plictisi de culesul merelor. Sări jos de pe taburet şi, încercînd să răzbată prin înstrăinarea ei şi să-i smulgă poate un zîmbet, spuse :

— Gata ! M-ai exploatat destul. Hai mai bine la cinematograf, sau în parc. Eu sînt oaspete aici, singur m-aş putea rătăci.

Katerina clătină din cap.

— Nu pot. Şi frate-meu trebuie să vină îndată. Spuneai că la el ai venit.

— La el, dar cu dumneata mi-e mai bine.

În ochii ei căprui pîlpîi vechea luminiţă, dar şi luminiţa asta părea îndepărtată — lucind ca de pe un alt ţărm.

— Mulţumesc, astăzi n-am timp.

— Dar mîine ?

— Nici mîine nu cred să merg.

Igor înţelese că n-are rost să mai stăruie. S-ar fi simţit jignită. O fi aşteptînd pe altcineva ? sau poate un altul a supărat-o ? De plecat însă, nu mai putea pleca : aşa cum era acum, neînţeleasă şi rece, Katerina îl atrăgea şi mai mult decît înainte, cînd ea însăşi părea că-l cheamă.

— M-am gîndit la dumneata, Katerina. Am făcut ceva rău ?

— Nimănuia nu-i este interzis să se gîndească la cine vrea.

— Am venit aici numai cu speranţa să te văd pe dumneata.

Katerina îşi muşcă buzele, dar nu răspunse.

— Iar dumneata, urmă el, n-ai pentru mine nici o vorbă, nici o privire. Ţi le păstrezi pentru cineva ?

Katerina rîse silit, şi luminiţa cea jucăuşă a ochilor sclipi iar ca din depărtare.

— Vorbele mele le-au luat apele.

— Dar privirea ?

— Privirea uite-o. Ce-i cu ea ?

În ochii ei se deschise iarăşi un adînc întunecat, din care venea parcă o adiere rece, şi numaidecît se închise la loc.

— A, uite-l şi pe Pavel.

Pînă cînd cei doi tineri şi-au strîns mîinile, Katerina a şi dispărut. Igor rămase multă vreme cu Palka în grădină, primi să ia ceaiul cu ei, dar Katerina nu se mai arătă. Să întrebe de ea nu se încumetă. După ce Palka îi făgădui să-l ajute pe Nikita să-şi găsească de lucru şi să se pregătească de examene, Igor se ridică să plece. Din poartă, întoarse ochii să mai îmbrăţişeze o dată casa cu privirea. Katerina era acolo. Stătea cu faţa lipită de rama unei ferestre.

La ce s-o fi gîndind ? La cine ?

Străbătînd străzile întunecate, se lua el însuşi peste picior : „Cum m-am mai lăsat prins de fata asta ! Ce-mi este ea mie ? Ce nevoie am de ea ? Tot Nikita şi Liolka, cu dragostea asta nebună a lor, mi-au făcut-o..."

În timpul zilei, aproape că nici nu-şi mai amintea de Katerina, dar cum se făcea seară, îl bătea gîndul să treacă pe la Svetovi. Numai cînd se aşeză în tren răsuflă uşurat. „N-am să mai dau niciodată pe aici, îşi zise. Curînd am să mă întorc la Moscova, la institut. Cîte fete mai ceva decît Katerina nu sînt pe acolo !"

Palka îşi ţinu cuvîntul dat lui Igor, dar într-un fel foarte ciudat.

— Nu-ţi trebuie acum nici o slujbă, îi spuse el lui Nikita. Aşază-te şi învaţă, înscrie-te la şcoala tehnică. Iar de muncit ai să munceşti cînd va începe gazificarea subterană a cărbunelui.

— Gazificarea subterană ? Asta ce mai e ?

— O revoluţie în industria cărbunelui — asta este. Şi o să avem nevoie pentru ea de oameni serioşi şi cu carte.

— Şi unde vine asta ? E aici la noi instituţia de care spui, sau ce-o fi ?

— Deocamdată nu există nici o instituţie, se supără Palka. Dar o să fie. Principalul este să înveţi ! De ajutat nu te pot ajuta, n-am vreme. Aşază-te şi învaţă singur. Ţine-te mai ales de chimie. Ea este regina ştiinţelor. Cu literatura poţi s-o laşi mai moale, de ea n-o să avem nevoie. Învaţ-o doar cît să-ţi iei examenul, şi atît.

Nikita voia totuşi să înţeleagă ce-i cu gazificarea asta subterană şi cam pe cînd se poate aştepta la începerea lucrărilor. Părinţii o să-l mai ţină pînă intră la şcoala tehnică, dar după examenul de admitere va trebui totuşi să cîştige. Îşi aduse aminte de Liolka şi de tainicul ei „aşteaptă-mă !". La ce s-o mai fi gîndind ? Cine ştie... De bani, însă, va avea nevoie oricum.

Explicaţiile lui Palka, deşi fremătau de entuziasm, nu lămureau nimic. Şi totul era spus la timpul viitor, în vreme ce Nikita nu ştia ce să facă astăzi. Ideea aceasta, că s-ar sfîrşi pentru totdeauna cu munca subterană, îl uimise. Dar îl şi înciudase : le toarnă cam prea gogonate Palka ! El însă tocmai amintise cu tristeţe de Vova, apoi, oarecum întîmplător, lăsă să-i scape o vorbă despre copil : copilul lui Vova, zicea, avea să stea la tabloul de comandă într-o sală îmbrăcată în dale albe de faianţă...

— Copilul lui Vova ?...

Aşa află Nikita secretul pe care nici părinţii nu-l aflaseră. Secretul dezvăluit îl tulbură şi-l făcu să se gîndească mai des la această gazificare necunoscută. Din toate cîte i le spusese Palka, tabloul de comandă şi dalele de faianţă erau singurele amănunte concrete.

Nikita lăsă deoparte pe Puşkin şi se apucă de chimie. Regina ştiinţelor i se păru a dracului de plicticoasă, mai ales că uitase tot ce de bine, de rău învăţase cîndva, pînă şi H_2O... Dar, în chip foarte ciudat, toate formulele i se împleteau acum cu gînduri tulburătoare despre copilul fratelui său dispărut, stîrnind în el şi o suferinţă nouă, şi milă pentru Katerina, şi neliniştita aşteptare a schimbărilor ce aveau să vină în propria lui viaţă...

Uneori, crezîndu-se în prada vreunui vis, îi venea să se ciupească : „Sînt într-adevăr eu cel care stă aici cu nasul în manuale ?" Şi îşi răspundea singur : „Da, chiar eu sînt, şi să nu-şi închipuie dumnealor că m-au strivit".

„Dumnealor" erau şi ei prezenţi în gîndurile lui — mecanicul Storojev şi scîrba aia de Sonia.

Palka n-a stat nici o clipă să se întrebe dacă îl sfătuise bine pe Nikita spunîndu-i s-o lase mai domol cu căutarea unui serviciu. Trăia în lumea pe care şi-o făurise, o lume de închipuiri şi totodată de cercetări şi rezultate reale. După întîlnirea cu Rusakovski, se întorsese la chimie, studiind plin de răbdare chimia gazelor şi tot ce putea să aibă vreo legătură cu ea. Acum nu se mai grăbea să găsească de îndată soluţia care întîrzia să se lase găsită. Se înarma cu noi cunoştinţe, pentru a ajunge la ea în chip firesc, în clipa cînd va înţelege toate condiţiile necesare formării gazelor. Respinsese din capul locului orice soluţie care ar fi rezolvat problema numai pe jumătate : procesul gazificării subterane trebuia să excludă cu totul munca în subteran.

Studiul era migălos şi adesea plictisitor. Rămînea zile întregi în faţa rafturilor cu cărţi pînă la ora închiderii bibliotecii. Uneori, după ce prînzea pe apucate, pleca să-şi petreacă noaptea în laborator : acolo putea chibzui cu folos. Acasă se zăvora în cămăruţa lui, cerînd să nu fie deranjat nici chiar „dacă o să ia casa foc". Nu se ducea nicăieri, nu se întîlnea cu nimeni. Cîteodată, ridicînd ochii la fereastră, îi zărea pe Saşa şi Liuba rătăcind încet pe străzi, strîns lipiţi unul de altul. Îi venea uneori să-l cheme pe Saşa şi să-i povestească totul, dar se stăpînea : după ! Cu Lipatuşka nici acum nu se împăcase, îl mustra conştiinţa, hotărîse să-i ceară iertare, dar şi asta o amîna : tot „după" ! După, cînd îşi va putea permite să piardă puţin timp.

Oricît de ciudat ar părea, dar Tatiana Nikolaevna era mereu cu el şi nu-l stînjenea. Şedea lîngă fereastra lui, cînd lucra acasă, sau se instala de minune în cotlonul lui de la bibliotecă, şi reflexele aurii ale părului ei roşu se oglindeau în zecile de retorte din laborator, iar zîmbetul ei îi răsărea difuz între două şiruri de formule. Aproape că nu mai simţea nevoia s-o vadă pe eroina lui în carne şi oase, atît de simplă şi de caldă era imaginea ei, care-l urma pretutindeni.

După festa ce-i jucase în seara aceea, cînd soţul ei s-a dovedit a fi acasă, Palka nu s-a mai dus pe la ea patru zile, apoi s-a răzbunat în felul lui : întîlnind-o, nu şi-a îngăduit nici un reproş, ci, dimpotrivă, i-a mulţumit entuziasmat pentru pasionanta cunoştinţă pe care i-o prilejuise, lăudîndu-i în fel şi chip soţul. Tatiana Nikolaevna i-a bătut în strună o dată, de două ori, pe urmă i s-a urît, şi a încercat să schimbe vorba, dar Palka îi dădea înainte ridicîndu-l în slava cerului pe Rusakovski. Cînd, în sfîrşit, el i-a propus să meargă împreună la un cinematograf, Tatiana Nikolaevna s-a învoit numaidecît, şi tot restul serii s-a arătat deosebit de drăguţă cu el.

— Eşti un băiat de ispravă că m-ai dus la cinematograf, îi spuse ea la despărţire. Savantul meu soţ nu apucă s-o facă niciodată. Cu dumneata mi-e mai vesel, dumneata nu eşti încă îmbibat în întregime de chimie !

Palka răspunse cu indiferenţă :

— Dar nici nu mai am mult pînă acolo.

— Atunci, să ne bucurăm de ultimele zile, rosti misterios Tatiana Nikolaevna, apăsînd pe clanţa grea a uşii hotelului. Adio, *mio caro* [1] !

Vorba asta italienească o mai folosise ea şi în alte rînduri. Acum, Palka ştia ce înseamnă şi îi răspunse fără şovăire :

— Prefer să mi se spună : *mio caro carissimo* [2] !

După această întîlnire a răbdat o săptămînă întreagă, trăind numai din amintiri şi speranţe. Apoi i-a telefonat :

— Mă pregătesc să plec la cinema. Să-ţi iau şi dumitale bilet, sau onorabilul soţ a fost reeducat ?

— Ia-mi bilet, *mio caro carissimo*.

— Te aştept peste o jumătate de oră la chioşcul de flori.

Tatiana Nikolaevna a venit peste patruzeci şi cinci de minute. Dar tot le mai rămînea o jumătate de oră să se plimbe pe străzile cuprinse de înserare. Umbra frunzelor se

[1] *Mio caro* — dragul meu (it.).
[2] *Carissimo* — superlativul lui *caro*.

aşternea în desene meşteşugite pe trotuare, tremurînd uşor. Tatiana Nikolaevna i-a dat voie s-o ia de braţ.

— Unde ai dispărut atîta vreme ? întrebă ea.

— M-am temut să nu-mi spulberi ultimele impresii. Eşti cîteodată atît de rea ! Dar cînd şezi în colţul camerei mele şi te uiţi în gol, eşti atît de blîndă !

— Şi viu des în colţul camerei dumitale ?

— Destul de des. Acolo nu mă superi niciodată şi nu mă deranjezi, deşi sînt ocupat pînă peste cap acum ! O, dacă ai înţelege ! Nici să răsuflu n-am timp, nici să aţipesc nu mă lasă inima !

— O-o ! De aceea arăţi aşa de nedormit !

Cînd Palka îi făcea asemenea mărturisiri, ea încerca întotdeauna să se ascundă după vreo flecăreală fără noimă. Dar el nu vroia asta. A muncit toată săptămîna ca un apucat. Acum e ziua lui, ora lui. Iubita e lîngă el. Ei, numai ei i-a încredinţat taina. Şi ea trebuie să-l susţină, trebuie să păşească alături de el, ca un prieten, ca un părtaş la speranţele lui.

— Iubita mea, draga mea, spunea el strîngîndu-i degetele, sînt chiar în prag, pricepi dumneata ? N-am descoperit nimic, n-am rezolvat nimic pînă la capăt, dar am înlăturat tot ce era de prisos, şi simt că soluţia îmi umblă prin cap. Aici ! Îmi umblă, îmi umblă ! Şi am s-o prind, am s-o prind de coadă, ai să vezi !

Şi ea a ştiut să-i preţuiască pasiunea. Cine ştie, bate cîmpii băiatul sau se află într-adevăr în pragul unei mari izbînzi ! Palka îi umplea toate gîndurile, iar cînd se dădea la fund pentru mai multă vreme, îi simţea lipsa. Dar o şi speria încrederea asta a lui nestăpînită ; se pierdea cu firea văzînd că fără să-i ceară consimţămîntul făcea din ea partizana lui, confidenta lui, iubita lui. Nu vedea într-însa decît ce voia să vadă, ce avea nevoie, neluînd în seamă tot restul, ca pe ceva stînjenitor.

— Aşa sînteţi voi bărbaţii, toţi sînteţi la fel, oftă ea şăgalnic. Femeia vi se pare bună numai pentru a o face martoră a victoriilor voastre.

— Dar cum altfel ? exclamă Palka. Vreau să ştii totul şi să te bucuri cînd am să-mi prind soarta în pumn. Altfel cum ? Altfel de ce am mai iubi ? !

Era în mărturisirea lui atîta dăruire din toată inima, încît Tatiana Nikolaevna se cutremură de bucurie şi, înfiorată, ca să se apere de sine însăşi, suspină cochet :

— Şi ca rezultat al acestei înflăcărări, eşti obligată să asculţi o grămadă de lucruri neînţelese !

Palka însă nici nu-şi dădea seama că îi făcuse o declaraţie de dragoste.

— Ţi-am povestit eu ceva plicticos şi neînţeles ? se miră el, atins de vorbele şi de tonul ei.

Tatiana Nikolaevna înceră să-l repeadă, ca să-şi regăsească astfel calmul dintotdeauna :

— Nu exişti numai dumneata pe lume...

— Puţin îmi pasă de ceilalţi ! Cu atît mai bine dacă te plictiseşti cu ei !

— N-am spus asta.

— Dar ai gîndit-o ! Şi sînt foarte bucuros ! Iar acum să mergem la cinematograf, să nu întîrziem. Ştii cum te numesc în mintea mea ?

— Cum ?

— Neasemuita. Înţelegi ? Ne-a-se-mu-i-ta...

Ea surîse. Poate pentru că vorba aceasta i s-a părut prea naivă.

— N-ai înţeles ? întrebă el oarecum dispreţuitor.

— Eşti foarte nostim, Pavluşa. O vrăbiuţă înfuriată.

Palka ar fi vrut să-i răspundă răutăcios, dar n-a putut. Se simţea atît de jignit, atît de amărît, că nici o vorbă veninoasă nu-i veni în minte. „Doamne-doamne, se căina el, de ce striveşte, de ce spulberă totul cu neghiobii dintr-astea ?"

În holul cinematografului, ea nu vorbi decît nimicuri. Palka se uita la chipul drag, urmărea jocul luminilor din părul ei. Neasemuita lui ! Te tot uiţi la ea, şi nu te mai saturi. Dar vraja s-a destrămat ! Ţi-e străină parcă. Nici imbold, nici înţelegere n-ai să afli la ea.

Filmul era prost. Semăna cu multe pe care le văzuse. În orice altă împrejurare, Palka l-ar fi privit cu oarecare îngăduinţă : îi plăcea cinematograful. Dar în starea de limpezire sufletească în care se găsea în seara aceea, desluşea cu indiferenţă toate trucurile de împrumut, toate scenele răsuflate : autorii filmului foloseau şabloane de gata, acţiunea era ţesută pe o canava bine cunoscută, puteai ghici dinainte tot ce avea să urmeze şi chiar cum se va termina. O vreme, Palka se lăsă prins de acest joc, ghicind ce-o să se întîmple în fiecare scenă. Iată un pîlc de călăreţi din gărzile albe gonind pe şosea. În faţa lor apare un moşneguţ. Acum îl vor spinteca cu săbiile. Şi l-au spintecat. Mitraliorul roşu a căzut rănit, acum eroina va îngenunchea la mitralieră. A îngenun-

cheat, trage. Acum va izbucni un incediu. A izbucnit. Doar că nu bate vîntul, copacii stau neclintiți. Dar trebuie neapărat să se pornească vîntul. Şi s-a pornit. Copacii au început să se clatine şi se pleacă sub suflarea uraganului...

Cum se întîmplă toate acestea ? Un om descoperă ceva nou, găseşte în artă, în ştiinţă, în tehnică ceea ce n-a existat pînă la el. Iar alţii se ţin pe urma lui şi *îl repetă*. Cînd te apuci de un lucru, mintea se grăbeşte să-ţi şoptească *soluţii cunoscute*. Ele sînt uşoare, nu vor supăra pe nimeni şi nu vor stîrni nici o împotrivire. Totul e calm. Cuviincios. Kitaev va aproba totul. Eu însă nu vreau asta ! Nu vreau !

Scena de pe ecran e veselă — nu te înspăimîntă, ci te înveseleşte. Ard machete de case. Palka îşi aminteşte cum în vechea aşezare muncitorească a ars odată, mai demult, o casă la fel ca asta de pe ecran, doar că adevărată. Focul se tîra, se năpustea, se retrăgea şi se năpustea din nou. Bîrnele acoperişului trosneau şi se scorojeau. Casa se împotrivea, focul lupta s-o cuprindă. Iar lîngă casă se mistuiau merii, plesneau de dogoare merele pîrguite, şuierau şi gemeau ramuri tinere...

Palka se uita cu necaz la focul ca de paie care bîntuia pe ecran. Şi deodată, un gînd ascuţit îi sfredeli mintea, se înfipse acolo, crescu... Foc ! un foc subteran. Cărbunele, cărbunele nefărîmiţat, blocuri întregi de cărbune ard în strate. Înfiorătoarele focuri subterane, care cînd se iscă pot ţine uneori luni şi ani de zile... Ca să stingi un asemenea foc trebuie să astupi cu pămînt şi să zideşti bine toate intrările, toate crăpăturile şi răsuflătorile... Focul doar asta vrea — aer. Da, da, da ! Stratul de cărbune. Un puţ pe care să intre aerul... Şi un sistem de aprindere iniţială.

Cît este de simplu ! Trebuie doar să provoci un foc artificial, să-i asiguri o alimentare cu aer şi să pompezi afară gazele. Dar vei obţine oare un gaz combustibil, sau numai fum ? Asta depinde de cantitatea de aer admis în strat. Ca şi la un gazogen. De vreme ce focul va fi provocat pe cale artificială, înseamnă că va fi nevoie de un calcul ! Un calcul corect, care să ţină seama de condiţiile necesare procesului chimic. Formarea gazului va depinde de cantitatea de aer pompat. Sau poate de oxigen ? Doamne, cît este de simplu ! Dar puţurile pentru pomparea aerului şi evacuarea gazului... ele vor necesita totuşi la început unele lucrări subterane ? Sau s-ar putea rezolva şi asta doar cu un foraj de la suprafaţa solului ?...

Stai, înnebunesc ! E prea simplu ! Dacă soluţia ar fi chiar atît de simplă, oricine ar fi descoperit-o de mult !...

Cine o fi spus asta : „Tot ce este genial e simplu" ? Întreaga viaţă ne însuşim noţiuni obişnuite, şi în sfera acestor noţiuni obişnuite nu ne mai mirăm de nimic. Cui i-ar trece prin cap să se mire că soneria electrică sună ? Dar cineva a fost totuşi primul care s-a gîndit că s-ar putea suna cu ajutorul electricităţii ! De o sută de ani există ideea gazogenului. Principiul. Pe urmă, fireşte, s-a mai desăvîrşit ba una, ba alta. Dar principiul a rămas neschimbat. Fiindcă o sută de ani cărbunele a fost mărunţit într-una, ne-am deprins cu ideea că şi în noul gazogen subteran trebuie să-l mărunţim. Am repetat şi eu ceea ce era obişnuit. Dar soluţia cea nouă uite-o, asta e ! N-a trebuit decît să mă smulg din limitele noţiunilor obişnuite...

...Dar dacă n-o fi adevărat ? Dar dacă este o prostie şi n-o să fie nici un gaz, ci numai fum ?

Ba nu, de ce să nu fie ? Două puţuri de la suprafaţă pînă în adînc, legate între ele printr-un canal îngust. Pe un puţ pompăm aer comprimat sau oxigen, pe celălalt vin gazele.

Trebuie neapărat să fac o schiţă, să-mi fac calculele şi într-un fel, şi-n altul, pe hîrtie, apoi să las hîrtia şi să-mi imaginez cum o să se petreacă lucrurile în stratul de cărbune...

Sări în picioare şi se văzu proiectat de snopul de raze împrăştiate pe ecranul luminos, unde cineva trăgea în altcineva. Din spate se auziră cîteva voci mînioase : „Staţi jos !" Tatiana Nikolaevna ridică ochii.

— Ce-i cu dumneata ?

— Te aştept afară.

Ieşi în goană, aplecat de mijloc.

Holul gemea de lume, dar în culoarul îngust din faţa casei de bilete, o femeie de serviciu mătura pe jos.

Cocîrjat peste tăblia ghişeului închis, Palka se apucă să schiţeze febril pe un carnet de notiţe schema procesului, aşa cum îi apăruse în minte.

Femeia de serviciu bombănea, el însă nu-şi ridică ochii de pe carnet. Cînd mătura îi atingea picioarele, se muta absent de pe un locşor pe altul.

— O, dar încăpăţînat mai eşti, băiete ! Ce, n-ai o cămăruţă a ta, de scrii la cinema ?

Palka îi răspunse fără să întoarcă privirea :

— Mi-a venit o idee ! Poţi pricepe asta ? Mi-a venit o idee !

— Bine că ţi-a venit, dar domnişoara unde ţi-ai lăsat-o ? Toţi au plecat acasă.

— Cum au plecat ? !

Palka se năpusti spre ieşire. Ultimii spectatori părăseau cinematograful, aprinzîndu-şi ţigările. Ţîşni în stradă şi o porni glonţ către hotel, întorcînd capul după toate femeile. Nu-şi putea aminti de fel ce rochie purta ea, ce pantofi avea în picioare. Se lua după fiecare femeie mai zveltă... Şi deodată o zări. Tatiana Nikolaevna călca uşor, cu pasul ei întins şi sprinten, şi atît de mult se deosebea de toate celelalte femei, încît Palka se întreba cum de a putut-o confunda cu altele !

Cîtăva vreme merse aproape alături de ea şi, văzîndu-i dintr-o parte fruntea aplecată şi buzele strînse, îşi dădu seama că e furioasă. Îi venea s-o sperie cu o exclamaţie neaşteptată, aşa cum fac băieţii, s-o ia la braţ, să rîdă şi apoi să-i povestească tot-tot ce i-a fulgerat prin minte în întunericul sălii de cinema. Dar nu-i va fi uşor s-o împace, îi va trebui mult timp pentru asta. Or, timp de aşa ceva nu prea avea...

Tatiana Nikolaevna se opri la chioşcul de flori şi îşi alese doi trandafiri. Vînzătorul se întrecea în curtenie ; ea îi zîmbi şi-i spuse : „Noapte bună !“ Cu pas săltat şi voios, urcă treptele de la intrarea hotelului... Mîndră mai e ! Îşi ascunde necazul de ochii vînzătorului de flori, de ochii portarului şi cu siguranţă că şi de ochii soţului !

Cîteva petale se scuturară pe trepte. Palka se aplecă, de parcă ar fi vrut să-şi lege şireturile la pantofi, şi culese petalele de jos. „Ca să am o dovadă că am condus-o totuşi !“ Nici faţă de sine însuşi n-avea chef să recunoască ce plăcut îi era să culeagă petalele scuturate din trandafirii ei...

În laborator toate erau la locul lor, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit. Palka trase sertarul biroului şi rupse cu încîntare tot ce mîzgălise în ultima vreme. Ducă-se naibii toate ! Soluţia uite-o aici ! E clară, convingătoare şi cît se poate de simplă.

Da, dar asta nu este deocamdată decît o idee. Nu există nici un calcul, nici o formulă concretă. De ce avea nevoie ? Fizică, chimie, matematică, minerit. Trebuie forat... Dar cum ? Trebuie o suflantă... Dar ce fel ? E nevoie de combustie, la o anumită temperatură şi intensitate. Vorba e, care anume ?... Toate acestea trebuie înţelese, aflate, calculate...

„Şi eu nu ştiu încă nimic. Nici n-am încercat încă nimic."

Îl cuprinse un fel de neliniştе : descoperirea care i se păruse atît de măreaţă şi de simplă în urmă cu o oră, ba chiar cu cîteva minute, i se arăta acum foarte depărtată. Drumul pînă la ea — unul singur : o muncă uriaşă, îndelungată, metodică. Pentru orice fleac va trebui să cerceteze teancuri de cărţi, să vină de hac naiba ştie cîtor probleme mari şi mici. Pînă la prima, pînă la cea mai primitivă experimentare, va mai trece o groază de timp. Greşeli, căutări, rectificări. Cît timp îl mai desparte oare de sala cea luminoasă cu dale de faianţă ?

Un an ? Doi ? Cinci ?

Nu, nu se poate !

Încetişor, Palka ! Ia-o încetişor ! Mai întîi să notăm ce trebuie făcut pentru ca soluţia noastră să devină ceea ce se cheamă un proiect tehniceşte fundamentat.

Şi se apucă să-şi pună ideile pe hîrtie — la început cu scrisul unui elev care ar avea 10 la caligrafie, apoi cu nişte cîrlige ca vai de lume. Umplu o filă, o întoarse, umplu pe a doua... Să înnebuneşti, nu alta ! Şi asta e numai introducerea...

Peste o oră îşi mărturisea cu bărbăţie că e un ageamiu în majoritatea problemelor care se cer rezolvate şi recunoscu că îi vor trebui ani de zile ca să le dea de rost. I se va îngădui oare să se ocupe numai de asta ? „Kitaev o să sară-n sus... Ei şi ? ! Am să muncesc nebuneşte. Am să mă bag ucenic la oricine, la mineri, la uzina cocso-chimică, la foraje... Nu contează ! Dar timpul ! Timpul !"

Şi minunata descoperire care vesteşte o revoluţie în industrie are să zacă în sertar pînă cînd Pavel Svetov va învăţa, se va perfecţiona, va chibzui şi iar vá mai chibzui ?...

Nu, nu merge aşa !

Într-o clipă fu sus, la căminul institutului. Saşa nu era acasă.

Palka îi lăsă un bilet. „La orice oră din noapte, vino jos în laborator. E foarte important ! ! !" Puse hîrtiuţa pe scaun, şi scaunul în mijlocul camerei.

Coborînd scara se gîndea la Saşa cu o mare, o neobişnuită şi înflăcărată admiraţie. Saşa e omul cel mai învăţat, are o minte ageră de cercetător. O minte analitică. Şi mai este şi pedant — lui n-o să-i scape nimic, n-o să uite nimic.

Între timp picioarele îl aduseră singure în faţa casei unde locuia Lipatov. Cearta aia prostească, de ea ne arde acum !

Lipatuşka e inginer de mine, un practician cu experienţă în treburile astea, şi cunoaşte toate drumurile şi potecile. El o să găsească, o să obţină, o să se asigure de sprijin, o să lupte pe linie de partid...

Lipatov nu era nici el acasă. Pe unde o fi umblînd la miezul nopţii diavolul ăsta bătrîn ? Unde s-or fi împrăştiat cu toţii ?

„Lipatuşka, am pentru tine un bilet urgent de la o cunoştinţă comună. Mă găseşti la laborator. Vino neapărat, la orice oră!"

Făcu sul foiţa de hîrtie şi o băgă în gaura cheii, rîzînd pe sub mustaţă : „Să vezi ce-o să mai alerge păcătosul ăsta în toiul nopţii după un bilet inexistent !"

Paznicul de la institut bodogăni multă vreme somnoros pînă să-l lase pe Palka în laborator. Palka se strădui să revină la gîndurile lui, dar degeaba. Cîte săptămîni nu se căznise el, nu visase şi nu se frămîntase de unul singur ! Acum însă tremura de nerăbdare, avea nevoie de Saşa şi de Lipatuşka, de amîndoi o dată şi numaidecît.

Într-un tîrziu, se arătă Lipatov şi mormăi ursuz de la uşă :

— Dă-l încoace. Ce-i urgenţa asta ?

Fără să se ridice, Palka îi împinse cu piciorul un scaun.

— Stai jos, Lipatuşka. Vino-ţi în fire.

— Ia ascultă-mă !... Îmi dai biletul acela, sau iar ai chef de ceartă ?

El încă nu ştia nimic ! Nu putea şti că toată cearta lor e un fleac, o prostie. Mai trăia în lumea în care nu intervenise nici o schimbare.

Palka se repezi la el, îl îmbrăţişă cu putere şi îl trînti pe scaun.

— Lipatuşka, nu te înfuria ! Trebuie oare să ne certăm ?

— Atunci s-o fi spus... se încruntă Lipatov întărîtat.

— Nu trebuia nici atunci ! Îmi pare rău ! Acum să uităm asta ! Avem aici o treabă grozavă !

— Nu vreau să ştiu de nimic ! Dă biletul ăla încoace, sau poate...

— N-am nici un bilet, spuse Palka şi-i prinse mîinile într-ale sale. Trebuia să te aduc aici, pentru că...

Lipatov se smulse din strînsoarea lui şi-l îmbrînci cît colo, dar Palka fugi la uşă şi se aşeză în faţa ei cu braţele desfăcute.

— În Lenin ai încredere ?

— Ce-are-a face Lenin aici ? Tu să-mi...

— Citeşte !

Fără a se depărta de uşă, apucă de pe raft volumul XVI şi îl deschise sub nasul lui Lipatov. Acesta se uită neîncrezător la primele rînduri, apoi îşi trase cartea mai aproape şi citi în picioare tot articolul. După ce sfîrşi, îşi scoase şapca din cap, se aşeză pe scaun şi îl citi din nou.

— Da, spuse el. Şi ce-i cu asta ?

Palka se îndepărtă de uşă, scoase prospectul concursului şi-l aşternu în faţa lui Lipatov. Lipatov citi prospectul cu un început de interes şi se uită pentru prima dată la Palka fără supărare.

— Şi ce-i cu asta ?

— Acum uite aici ! începu Palka încălzindu-se tot mai mult. M-am zbătut ca un apucat. Înţelegi ? Toate datele tehnice o ţin una şi bună : în prealabil cărbunele trebuie mărunţit. Cunoşti gazogenele ? Eu însă mi-am spus : trăim în secolul chimiei. Este ? Or, în secolul chimiei asta nu mai poate rămîne aşa ! O sută de ani s-a tot crezut că aşa trebuie să fie ! Iar eu am respins totul ! Am respins !

Spunînd toate acestea pe nerăsuflate, Palka îi arătă schema. Lipatov o cercetă multă vreme înainte de a spune :

— Să ştii că aduce a ceva serios. Zău, aşa pare.

— Trebuie să ne punem de îndată pe lucru, Lipatuşka. Neîntîrziat ! Tu, eu şi Saşa. Şi să întocmim un proiect cum nu s-a mai văzut. Ce spui ?

— Ce nevoie ai de mine ? Îl faci tu şi singur.

— Blegule, tu uită-te bine cîtă muncă ne aşteaptă ! Dar şi ce treabă o să iasă ! S-o urnim însă cu toată viteza ! Că doară e o adevărată revoluţie ! Economia stadiului superior al...

Cînd intră în laborator, Saşa Mordvinov îşi găsi prietenii în faţa mesei — scriau ceva, sau socoteau poate... Amîndoi agitaţi şi cu o lucire stranie în ochi. Şi prietenii ăştia ai lui l-au tras la masă şi s-au pornit să-i spună ceva, amîndoi o dată, unul fluturînd un volum din Lenin, celălalt — cîteva foi de hîrtie prinse cu o agrafă.

— Aţi căpiat, ce naiba ? Sau aţi băut spirt ?

— Spirt ? Asta-i o idee ! exclamă Lipatov. Dar după ! Acum s-o luăm metodic, Palka !

Amîndoi aşteptau cu nerăbdare să-l vadă pe Saşa minunîndu-se, holbîndu-şi ochii de admiraţie, în cel mai rău caz aprobîndu-i bucuros. În loc de toate acestea, Saşa citi materialul, apoi îl mai citi o dată, apoi cercetă schiţele, le studie cu ochii mijiţi şi întrebă foarte calm :

— Cu aer comprimat sau cu oxigen ?

Palka mărturisi că încă nu ştie nici el.

— Iar puţurile le forezi ?

— Chiar cu înaintări obişnuite, şi tot nu-i rău, că doar asta va fi cea mai mică parte a lucrului, răspunse Lipatov, în apărare, de parcă lui i-ar fi aparţinut ideea.

— Prin foraje va fi complicat, spuse Saşa pe gînduri. Calculele le-aţi făcut ?

Palka lămuri :

— Calculele o să le facem împreună. Singur n-am să pot. Roşi, săgetat de un sentiment de vanitate, şi adăugă : Adică le-aş putea face, dar o să-mi ia prea multă vreme.

Saşa chibzuia, clătinînd din cap, şi nu se uita la prietenii lui.

— Stai, stai, stai !... strigă el deodată. Focuri subterane... Pe cinstea mea că despre asta scrie ceva Mendeleev ! Da, da, da ! Ţin minte că citeam şi îmi spuneam : interesantă idee... Trebuie să am şi un extras în cartotecă. Haideţi la mine !

Palka ar fi luat-o la fugă, dar Saşa mergea agale, iar Lipatov mai zăbovi în laborator, strigîndu-le că o să-i ajungă din urmă.

Saşa avea o cartotecă plină de extrase. Cartonaşele erau rînduite în cutii într-o ordine complicată. În timp ce Saşa frunzărea un vraf de cartonaşe dintr-o cutie, Palka putu să desluşească pe capacul ei o inscripţie frumoasă : „Pronosticuri". Saşa întreg era în inscripţia asta. El însă, Palka, ar fi scris : „Visări", sau : „De înfăptuit".

Îl furnicau mîinile, îl mînca limba, nu mai putea să stea locului şi să se uite în tăcere cum caută Saşa metodic ce-i trebuie, săltînd cartonaşele cu două degete.

— Iată-ne şi pe noi ! strigă din uşă Lipatov.

Noi — adică el şi alcoolul subtilizat de la laborator dintr-o tainiţă de-a lui Fedoseici.

— N-ai găsit ? întrebă el în treacăt şi începu să scotocească prin gospodăria de burlac a lui Saşa.

— În noptieră sînt cîteva pahare gradate, spuse Saşa peste umăr, şi deodată, emoţionat, trase afară un cartonaş din cutie : Uite-l ! Am chiar două extrase !

Lipatov încremeni cu paharele gradate în mînă, cu gura căscată încremeni şi Palka.

Saşa citi cu glas triumfător :

— „Am auzit multe despre focurile din minele de huilă. Un asemenea foc a avut loc chiar la Kizel, dar a putut fi stins la vreme, prin simpla oprire a accesului aerului, astupîndu-se toate orificiile. Alte focuri însă nu pot fi stinse ani de zile. În legătură cu aceste focuri în strate de huilă, mi se pare că ele ar putea fi folosite, omul diriguindu-le şi orînduind în aşa fel procesul, ca arderea să se facă la fel ca într-un gazogen, şi anume cu accesul unei cantităţi reduse de aer. În acest caz, va avea loc o oxidare a cărbunelui, şi în strat trebuie să se formeze «gaz aerian» sau «gaz de generator».“

Lipatov îşi manifesta zgomotos încîntarea, în timp ce Palka amuţise de tot. Atît reuşi să întrebe, cu buzele uscate :

— Şi a doua ?

— „Va veni... timpul acela, cînd cărbunele nu va mai fi scos din pămînt, ci va putea să fie prefăcut acolo, în adînc, în gaze combustibile şi transportat apoi prin conducte la mari depărtări.“

— Păi chiar asta e ! strigă Lipatov. Chiar asta !

— Primul citat e dintr-un articol scris în anul 1889 în legătură cu Uralul, preciză Saşa. Iar al doilea, scris încă mai înainte, în anul 1888, e din articolul „Forţa viitoare care se odihneşte pe malurile Donеţului“.

— Păi, nu l-am citit noi cînd am fost studenţi ? şopti Lipatov. Dar nu ne-am dat seama.

Palka tăcea, uluit, aproape speriat. Această măreaţă, genială idee l-a aşteptat pe el timp de cîteva decenii.

Lipatov împărţi alcoolul şi îşi ridică paharul gradat.

— Ei, băieţi, să închinăm pentru gazificarea subterană a cărbunelui !

— Pentru gazificarea subterană a cărbunelui, repetă Palka în şoaptă.

Băură. Palka rămase în picioare, deodată foarte palid. Lipatov turnă în paharele gradate al doilea rînd.

— Asta pentru ce o bem ?

— Pentru prietenie, strigă Palka. Pentru prietenie, pentru succes, pentru chimie, pentru revoluția din industrie... pentru tot !

Saşa încuviinţă visător :

— Pentru tot !

— Dacă-i pentru tot, pentru tot să fie ! se alătură Lipatov şi își răsturnă alcoolul pe gît. Mai bem şi al treilea rînd.

— Nu ! se împotrivi hotărît Palka. Acum trebuie să ne punem pe lucru !

— Ba acum trebuie să ne culcăm, îl îndreptă Saşa. Şi uite ce-i, prieteni. Mi-au mai rămas pînă la plecare numai trei săptămîni. Trei săptămîni în care sînt al vostru !

— Oho ! strigă Palka cu un entuziasm de om ameţit. Dar în trei săptămîni răsturnăm munţii din loc !

— Nu te repezi, Palka. Abia dacă ne vom fi luat vînt pînă atunci.

— Nici asta nu-i rău, se mulţumi Lipatov şi cu atît.

— Eu rămîn să dorm la tine, ne-am înţeles ?

Palka se aşeză pe patul lui Saşa şi îşi trase o pernă sub cap.

— Oh, băieţi, cît sînt toate astea de...

Lipatov se trînti lîngă el şi-l înghionti cu pumnul în coaste.

— Mai întîi de toate trebuie să întocmim un sistem de lucru precis, spuse Saşa aşezîndu-se lîngă ei, pe marginea patului.

Răsăritul soarelui îi găsi pe cei trei prieteni laolaltă. Vorbea Saşa :

— Şi dacă am rezolva problema forajului longitudinal pe o direcţie dată...

— E dimineaţă ! se miră Palka, observînd reflexele palide de pe geamuri, şi se apropie de fereastră, căscînd cu poftă.

Străzile oraşului mai erau învăluite într-o ceaţă deasă. Salcîmii din parculeţul de peste drum păreau încă negri, dar vîrfurile semeţe ale plopilor împungeau pîcla, învrednicindu-se să prindă lumina zilei. Dincolo de ramele întunecate ale ferestrelor larg deschise, în toate casele mai domnea o liniște somnoroasă. Acoperişurile de tablă sclipeau mat, iar cele de ţiglă păreau doar pete cenuşii abia conturate. Orizontul se desprindea treptat din întunecimi prin

cîte un coş singuratic, apoi printr-un şir întreg de coşuri aliniate şi nenumăratele piscuri negre ale haldelor. Între două piscuri de-astea, dincolo de pîcla fumegoasă în straturi gălbui, răsărea un soare palid.

— Oh, frumos e ! strigă Palka trăgînd în piept aierul răcoros cu iz uşor de fum, şi o dată cu el toată necuprinsa bucurie de a trăi.

Deodată însă, bucuria asta i se stinse parcă gîtuită. Palka se întoarse spre prietenii săi şi le şopti încet de tot : Dar Vovka... Vovka n-a mai apucat-o.

Partea a doua

SOLUȚIILE

1

Ploaia abia trecuse şi pămîntul reavăn aburea încă, iar dacă te uitai în sus, mai puteai vedea cum se leagănă straturi, straturi aerul saturat de vapori. Stropi mari de apă se adunau pe faţa frunzelor şi cădeau cu un clinchet răsunător pe pietre sau cu un plesnet înfundat pe pămînt. Potecile se muiaseră, iar în faţa porţii se strînsese o lăcăraie în toată legea.

Kuzka încerca să pietruiască băltoaca şi prietena lui Galinka îi ajuta să care bolovani. În ultima săptămînă, fetiţa se aciuase de-a binelea pe lîngă casa familiei Kuzmenko, sau mai bine zis pe lîngă magazia lor din fundul curţii.

Liuba se tot plimba pe cărarea desfundată — înainte şi înapoi, înainte şi înapoi. Nu se putea hotărî să se întoarcă pe verandă, unde se aflau părinţii ei împreună cu Lipatov şi Katerina... Kuzminişna ieşea mereu la uşă :

— Nu vin ?

Întreba de toţi trei, dar Liuba ştia că inima ei îl aşteaptă doar pe Nikita...

Fireşte că Nikita ar fi trebuit să fie de mult îndărăt. Încă de dimineaţă urma să dea ultimul examen — oralul la limba rusă. Tot astăzi aşteptau să se afişeze rezultatele la lucrarea scrisă. De aceste două note depindea ca Nikita să fie sau nu primit la cursul seral al şcolii tehnice, ba chiar mai mult, de ele depindea dacă el va porni neabătut pe drumul cel bun, sau dacă, văzînd că a căzut la examen, se va lăsa păgubaş de toate bunele-i intenţii.

Oricît de îngrijorată era Liuba de soarta fratelui ei, nu putea să uite că ceea ce se hotăra tot astăzi la Kitaev va avea pentru viaţa ei urmări cu mult mai importante.

Sărind din bolovan în bolovan, ea răzbi cu chiu, cu vai prin băltoacă, ieşi din curte şi se uită spre capătul străzii,

de unde trebuia să apară tramvaiul. Ploaia spălase strada, de nu se mai vedea un firicel de gunoi. Pe la mijloc, acolo unde de obicei după ploaie susura un pîrîiaș firav, se rostogolea acum cogeamite gîrlă, tulbure de lutul cărat la vale.

Micul tramvai roșu sosi grăbit din oraș, se opri la cotitură și scutură parcă dinăuntrul său pe toți călătorii. Aceștia se împrăștiară care încotro. Liuba îi cunoștea mai pe fiecare, dar cei așteptați nu erau printre ei.

Tramvaiul o luă din loc zdrăngănind. Apoi veni în goană un altul și își deșertă și el călătorii — dar nici acum nu se vedeau cei așteptați...

Liuba se zgribuli de umezeala rece, întrebîndu-se pentru a nu știu cîta oară : „Bine, dar eu ce aștept ? Eu ce vreau ?" Știa ce vrea Saşa, îl ajuta să se hotărască, ba chiar i-a scris textul telegramei către academicianul Lahtin — o telegramă convingătoare, în care se arăta motivul întîrzierii aspirantului Mordvinov și necesitatea unei amînări de o lună... I se va vorbi lui Kitaev de experiențele care aveau să se facă în laboratorul institutului și i se va explica ce bine ar fi ca proiectul să fie al institutului. Kitaev se va învoi de bună seamă să includă proiectul celor trei în planul de lucrări științifice și va semna telegrama... Saşa va fi încîntat, iar de Palka ce să mai vorbim ?! „Bine, se întrebă Liuba din nou, dar eu ? Oare și eu îmi doresc asta ?"

Nu, de aseară, mai mult ca orice, ea voia doar să se ascundă în vreun ungher neștiut și să-și dea drumul lacrimilor în voie, să plîngă pe săturate. De unde o fi luat putere să se arate liniștită și să-l îmbărbăteze pe Saşa, asigurîndu-l că toate se vor isprăvi cu bine ? Asta să fie dragostea ?... Dacă-i așa, atunci de ce nu s-a gîndit și Saşa la ea, de ce a amînat nunta și plecarea la Moscova, la care visaseră atîta ? O fi iubind-o și el ?...

Și Liuba își adună în memorie toate faptele care-i răspundeau convingător : da, o iubește, o iubește ! Numai că așa e el, și altcum nu poate fi. Cît despre nebunia cu gazificarea, nu se putea să nu-l cuprindă și pe el, de vreme ce îi cuprinsese pe toți ai casei : mama, tata, ba chiar și fetița asta, care nu era de-a lor, Galinka ; toți fremătau în jurul ei. Vîlva se iscase mai cu seamă din ziua cînd s-au hotărît să treacă la experimentarea concretă, măcar cît de restrînsă, în magazia din fundul curții, fără a mai aștepta pînă se vor termina concediile și pînă va fi renovat laboratorul institutului. Această frămîntare voioasă și plină de rîvnă o atrăsese și pe Katerina,

care venea direct de la lucru în magazie, şi pe Nikita, care de îndată ce se auzea chemat îşi lăsa manualele şi dădea fuga să-i ajute — în calitate de ucenic „de un cal-putere", cum spunea Lipatov. Kuzka nu se mai mişca din curte, iar Galinka a izbucnit în lacrimi cînd mama ei a vrut s-o ia de-acolo...

În mijlocul magaziei se înălţase o instalaţie ciudată, ce aducea cu o sobă primitivă de tablă.

Un bloc de cărbune fusese adus de la mină. Tot de la mină, tata şi cu Lipatov aduceau şi sculele necesare. Palka se strecura în încăperea unde era adăpostită toată averea institutului şi scotea de acolo, chiar pe sub nasul lui Fedoseici, ţevi de sticlă, reactive, ba chiar şi un balon cu aer comprimat. De ciment şi cărămizi făcuse rost de undeva Nikita, iar sîrma o adusese Katerina de la ea, de la staţia de compresoare.

Blocul de cărbune a fost zidit cu cărămizi, înfăşurat cu sîrmă, iar apoi tencuit de jur împrejur cu pămînt galben şi ciment, pentru a-l izola ermetic, după ce i se perforaseră mai întîi două găuri, în care instalaseră două capete de ţeavă. Munca aceasta a ţinut mai bine de o săptămînă : lipsea cînd una, cînd alta, sau ieşea cîte ceva altfel de cum trebuia. „Dar dacă...", auzeai pe vreunul dintre cei trei prieteni, şi discutarea fiecărui „dacă" nu se încheia pînă ce nu găseau toţi laolaltă o soluţie fericită. Peste o clipă însă, răsărea un nou „dar dacă...".

În sfîrşit, ieri a avut loc experimentul. Ce de-a pregătiri şi emoţii ! Şi cînd colo, totul s-a petrecut foarte simplu. În mijlocul blocului de cărbune, cu ajutorul unei scîntei electrice, a fost aprins „combustibilul" : cîteva surcele învelite în cîlţi şi muiate în petrol. După ce au stat o vreme să vadă ce se întîmplă, Saşa a spus că „procesul" a început şi că deocamdată nu le rămîne decît să aştepte. Ca să le treacă timpul mai repede, s-au apucat să-l examineze pe Nikita în problema virgulelor, încercînd să lămurească unde este nevoie de ele şi unde nu, stîrnindu-se dintr-asta o dispută atît de vie, că Liuba a sărit să-şi apere fratele :

— O să mi-l zăpăciţi de-a binelea pe Nikita.

Lipatov şi-a aprins după aceea o ţigară, şi cînd a apropiat chibritul de tubul de sticlă au văzut ţîşnind la gura tubului o plăpîndă flăcăruie albastră. Toată lumea a strigat „ura !", Palka a băgat acolo un capăt de sîrmă, care s-a înroşit numaidecît. Liuba nu ştia dacă în felul acesta Palka a vrut să verifice ceva, sau a făcut-o numai aşa, de bucurie că —

ia uitați-vă — arde... Peste o clipă însă, s-a auzit un trosnet ca de împușcătură, flăcăruia albastră a scăzut, iar „soba" a crăpat și a început să se dărîme bucăți-bucăți.

— Kuzka, apă ! a țipat Kuzminișna.

— Asta e ceva foarte interesant, a spus Saşa. E un indiciu excelent, nu, băieți ?

Tustrei prietenii, frigîndu-și degetele, au scurmat multă vreme în blocul de cărbune crăpat, bucurîndu-se ei știau de ce și găsind tot felul de greșeli. Apoi s-au strecurat, prin flanc cîte unul, sus, în camera lui Vova, unde se afla acum „secția teoretică". Acolo s-au apucat să caute soluția, scotocind prin cărți și scormonind în propriile lor capete, discutînd cu înverșunare și fumînd atîta, că pe fereastra camerei ieșeau trîmbe de fum. Cînd băieții se urcaseră acolo pentru întîia oară, Kuzminișna își petrecuse jumătate din noapte plîngînd, dar apoi, amintindu-și că băieții or fi flămînzi, le dusese sus niște pîine și-i întrebase timidă dacă n-ar vrea să le încălzească niște ciorbă rămasă de la prînz. Cei trei inventatori au izbucnit atunci într-un glas : „Grozavă idee !" — și la ora 2 din noapte au golit cîte o farfurie de ciorbă, după care și-au continuat sfada lor aprinsă, pînă în zori...

În ajun însă, după miezul nopții, Saşa coborîse s-o caute pe Liuba ; în ultima vreme nimeni afară de Kuzma Ivanovici nu-și mai găsea somnul în casa asta. Liuba ședea pe verandă și asculta cum Nikita, drăcuind într-una, repeta ortografia substantivelor la cazul genetiv plural.

— După consoanele șuierătoare, naiba să le ia, nu se scrie „semnul moale". Iar după terminația „en" cu sunetul „e" mobil (ia te uită, e mobil dumnealui !), iarăși nu se scrie semnul moale, din fericire !

— Excepțiile ! îi aminti Liuba cu asprime și sări de pe scaun să-l întîmpine pe Saşa.

Nikita rîse :

— Excepția o formează domnișoarele [1]. Numai ele au semn moale. Sînt făpturi gingașe.

— Repetă excepțiile cu *mia,* îi porunci Liuba și se furișă după Saşa în grădină.

Saşa o îmbrățișă, și ea își lipi obrazul de umărul lui, privindu-i de sus în jos fața încordată.

[1] Cuvîntul *barîșnia* (domnișoară) se scrie la genetiv plural cu semn moale la sfîrșit *(barîșeni).*

— Liubuşka, nu ţi s-a urît să te necăjeşti cu mine ? îl auzi ea şoptind şi îi răspunse repede :

— Nu ! Nu ! Vreau numai să-mi spui dintr-o dată unde aţi ajuns...

— Stratul s-a aprins şi a generat gaze, procesul poate deci avea loc şi într-un masiv de cărbuni, înţelegi tu ? Asta am dovedit-o noi astăzi ! Restul e doar o chestiune de calcul. Ne mai trebuie o serie de experienţe în condiţii de laborator, trebuie să studiem întreg procesul şi să-l fundamentăm teoretic... Să ducem cu noi procesele-verbale ale experienţelor, analizele gazelor...

— Şi ? îl grăbi nerăbdătoare Liuba.

Saşa o strînse mai tare la piept şi îi răspunse hotărît :

— Astăzi a devenit perfect limpede că gazificarea subterană a cărbunelui este posibilă. Şi nu am dreptul s-o las la jumătatea drumului.

Aşadar, asta era ! O presimţise ea din primele zile.

— Mi-e foarte greu, Liubuşka. Şi mi-e groază cînd mă gîndesc că ai să te saturi şi ai să mă dai dracului.

— N-am să te dau.

Saşa o sărută — cu vorba nu i-ar fi putut spune tot ce avea de spus. Apoi ea îl întrebă cu o voce liniştită cum o să rămînă cu aspirantura şi cam cît vor trebui să întîrzie.

— Vreo trei săptămîni, cel mult o lună, îl auzi Liuba, şi înţelese că totul fusese hotărît de mai înainte, fără ea.

Un gînd mărunt i se rotea prin minte, sîcîind-o : fetele din orăşel ştiau de plănuita ei plecare la Moscova, şi acum vor afla că nunta s-a amînat din pricina unui experiment oarecare. Ce vor crede ele despre asta ? Ce vor trăncăni între ele ?

— Şi băieţii n-ar putea în nici un caz... fără tine ?

— Vezi tu, Liubuşka... totul s-ar prelungi. Sînt probleme în care eu sînt mai pregătit, aşa cum în altele Palka sau Lipatov sînt mai tari. Să-i las ar fi o trădare.

Rostise cuvîntul din urmă cu asprime. Da, pentru Liuba era limpede : el chibzuise şi hotărîse toate acestea dinainte.

— Doar de ai înţelege şi nu te-ai necăji...

— Înţeleg, răspunse ea şi îşi înghiţi lacrimile.

— Toate substantivele feminine terminate în... repeta Nikita supărat, sfredelind cu privirea întunericul grădinii, în care se pierduseră îndrăgostiţii...

S-au întors palizi, cu fața îngîndurată. Înainte de a se urca înapoi în cămăruță, Saşa i-a reținut cîteva clipe mîna şi i-a sărutat-o în palmă.

Liuba se luă iar de Nikita.

— Să trecem acum la sufixele diminutive, alintătoare, îi ceru ea, deschizînd manualul.

— Puiculiță, i-o trînti Nikita căscînd. Fir-ar să fie, adăugă el cu năduf, dar îi spuse şi care sînt sufixele.

Acestea toate s-au petrecut noaptea trecută. Şi azi-dimineață Liuba a scris telegrama aceea, iar cînd Saşa a plecat la Kitaev, i-a urat succes...

Mai sosi încă un tramvai din oraş. Ticsit. Oamenii s-au împrăştiat în toate direcțiile. Dar cei aşteptați nu erau printre ei.

Katerina trecu uşurel peste băltoacă şi se opri lîngă Liuba.

— Ei, de ce te amărăşti ? Las' că o să vie el, Saşenka al tău. Uită-te la tine cum arăți.

Liuba nu se putea uita la ea cum arată, dar bărbia tot începu să-i tremure.

— Vai, că toantă mai eşti, Liubka ! o certă Katerina fără nici un pic de compătimire. Habar n-ai de nimic. Nu ştii nici ce-i fericirea, nici ce-i amarul.

— Dar cred că nu m-am plîns nimănui...

— Vezi tu, Liubka, chiar aşa am fost şi eu, urmă Katerina uitîndu-se în lături. Nu mă gîndeam decît la mine, numai amorul meu propriu mi-l dădăceam. Ce ştiam eu ce era în sufletul băiatului ? Nu-l înțelegeam. Ceea ce gîndea şi lucra — pentru mine o făcea, dar nu cu mine. Nu cu mine ! N-avea destulă încredere în prietenia mea... Şi acum, m-aş strînge de gît ! şopti ea cu ură. Mi-aş vîrî unghia în gît !

Apoi, după o clipă de tăcere, îşi îmbrățişă duios prietena.

— Bine, fie, aşteaptă-ți iubitul. Eu mă duc să înfăşor sîrma aceea. Te pomeneşti că încă astăzi au să se apuce să refacă soba !

Primul apăru Nikita — agitat şi cam cu chef. Îşi prinse sora în brațe, o trecu peste băltoacă şi, lăsînd-o jos în dreptul magaziei, se apropie solemn de taică-său şi-i făcu o plecăciune.

— Întîmpină-ți studentul, tată !

— Te-ai şi îndulcit, hai ? bombăni bătrînul, încercînd să-şi ascundă bucuria.

— Păi, de vestea cea bună ! Şi numai o litruță.

După ce toţi îl felicitară, Nikita povesti :

— Ca să vezi, tocmai excepţiile alea cu *ia* mi-au căzut ! Şi le-am dat drumu ca din puşcă. La analiza propoziţiei însă, ei, acolo am încurcat-o, aşa că m-am ales cu un 3 [1]...

— Bine, dar compoziţia ? Compoziţia ? vru Liuba să afle mai repede.

— Satisfăcător, răspunse Nikita cu jumătate glas. Virgulele, lua-le-ar dracu...

De fapt a fost o tărăşenie întreagă cu compoziţia şi îl cam supărase. Îşi alesese tema „Eroul meu preferat din literatură" şi scrisese despre Tatiana Larina. Scrisese sigur de sine, că doar într-o compoziţie poţi evita cuvintele grele şi o poţi scrie toată în fraze scurte, cu punct numai la sfîrşit. E drept că i se dăduse un 3, dar în cancelaria profesorilor lucrarea fusese citită cu glas tare, şi profesorul respectiv, încercînd să-şi ascundă zîmbetul, îl întrebase :

— Dumneata scrii aici : „Ea avea lipsuri serioase : era uşuratică şi prea încrezătoare". De ce i-ai atribuit aceste lipsuri ?

Nikita se cam fîstîcise şi căutase să răspundă fără să-şi piardă cumpătul :

— Acesta este punctul meu de vedere. N-am dreptul să judec cum vreau ?

— De bună seamă că-l ai, se învoise profesorul. Dar este îngăduit oare să scrii aşa : „Ea n-a avut destul caracter. Deşi îl iubea pe Evgheni, le-a permis înapoiaţilor ei părinţi s-o mărite cu un general gras" ?... Aici profesorul pufnise ciudat, tuşise făcîndu-se roşu ca racul, apoi, zîmbind stăpînit, îl felicitase pe Nikita pentru intrarea sa la şcoala tehnică.

Ce-or fi găsit de rîs într-asta ? Nikita era şi acum convins că Tatiana a dat dovadă de lipsă de caracter pentru că nu l-a aşteptat pe Evgheni Oneghin, care la urma urmei tot s-a îndrăgostit de ea ! Uite, Liolka, de pildă, pentru nimic în lume nu s-ar fi măritat cu unul pe care nu-l iubeşte. Liolka spune că atunci cînd iubeşti eşti gata să înduri orice, pe cînd dacă nu iubeşti, nici de fericire nu-ţi mai arde.

Bineînţeles că Nikita n-a mai stat să le povestească la toţi de necazul lui. L-au primit, şi gata, toate s-au sfîrşit cu bine.

---

[1] În sistemul de apreciere a cunoştinţelor cu notele de la 1 la 5, nota 3 înseamnă *satisfăcător.*

Fericită, Kuzminişna şi-a îmbrăţişat feciorul şi i-a şoptit la ureche :

— Să-ţi fac şi eu o bucurie ?

Nikita pricepu numaidecît despre ce era vorba cînd ea îşi băgă mîna în buzunarul şorţului, de unde scoase un plic. Îl luă repede şi se retrase sub un liliac să citească. Kuzminişna trăgea cu coada ochiului — ian te uită ce s-a mai roşit ! Tare ar vrea să ştie dacă-i spre rău, sau spre bine scrisoarea asta !...

Liolka scria :

„Dacă ai să poţi veni cu Lipatov, vei fi bine primit. Sonia e deplasată la vreo treizeci de kilometri cu Sîsoev, toţi ceilalţi te pomenesc de bine şi te regretă. Vino, Nikituşka, altfel pînă la iarnă n-o să ne mai vedem, mic nu vor să-mi dea drumul şi nici eu n-aş lăsa treaba baltă.

T.s.i.m.

Al tău Lic...“

El înţelese ce înseamnă literele acelea, şi semnătura i-o înţelese. Licurici, aşa o alintase în acea unică noapte a lor.

— Ivan Mihailovici, am să plec şi eu cu dumneata duminică pentru o zi, spuse el ca să-l audă părinţii.

Kuzminişna surîse îngrijorată — n-avea rost să se împotrivească, dar îi era teamă : abia-abia s-a mai îndreptat puţin Nikita al ei... L-o îndemna la bune sau la rele fata aceea ?

— Ce-ar fi să plec şi eu, s-o văd pe Annuşka ? gîndi în gura mare Katerina, grăind însă din privire spre Kuzminişna : „Mă duc să văd eu, în ochiul meu te poţi încrede“.

De cînd aflaseră şi bătrînii că ea va avea un copil, nu exista pentru ei fiinţă mai dragă şi mai dorită. Îngrijeau de Katerina, şi părerea ei cîntărea greu în orice problemă care privea familia lor.

— Atunci, merg şi eu ! strigă Kuzka.

— Şi eu, şopti Galinka, neîndrăznind să creadă nici ea că aşa ceva ar fi cu putinţă.

Lipatov era gata să consimtă, cînd deodată totul s-a învălmăşit şi însăşi proiectata călătorie a fost lăsată deoparte.

În portiţă se arătase Saşa Mordvinov.

— Kitaev a refuzat, spuse el printre dinţi. Palka s-a repezit şi dînsul pînă la institut, dar cred că se zbate degeaba.

După ce sări peste băltoacă, i se adresă din mers lui Lipatov :

— Cînd se va întoarce Svetov, o să ne sfătuim ce-i de făcut.

Şi se duse cu Liuba pe verandă.

În grădină se lăsă liniştea, întreruptă doar de mormăielile lui Lipatov :

— Ei, asta o să şi-o mai amintească profesorul Kitaev ! Este o vorbă : dacă tu zici da, apoi şi eu tot da, dar dacă tu o ţii cu nu şi nu, apoi şi eu tot nu şi nu...

Oftînd din greu, Kuzminişna se tot uita cu coada ochiului spre verandă, unde avea loc o convorbire foarte însemnată. Acum, cînd cu Nikita lucrurile se limpeziseră, inima ei de mamă putea cuprinde şi suferinţa Liubei. Ce-i, glumă ? Logodnicul să amîne nunta, şi asta numai din pricina sobei aceleia. Bun lucru vor să facă băieţii, nimic de zis, dar izbuti-vor oare să-l ducă la capăt ?

Ciudat, însă, Kuzminişna aude vocea lui Saşa, îndurerată, şi o vede pe Liuba răspunzîndu-i înflăcărat, chiar cu un zîmbet pe buze, ca şi cum s-ar sili să-l convingă de ceva. Apoi Saşa îşi ascunde obrazul în palmele ei, uitînd că din grădină îi vede toată lumea.

— Haideţi să ne mai sfătuim acolo, spuse Lipatov stingherit, şi toată lumea porni spre magazia din fundul curţii.

Peste un minut răsunară dintr-acolo lovituri de ciocan. Nikita îndrepta sîrma pe care Galia şi Kuzka se străduiau să i-o ţină cît mai bine.

— Nene Nikita, şi-acum ce-o să fie ? întrebă Galia în şoaptă.

Fără să priceapă mare lucru din tot ce se petrece, ea se temea că în urma neînţelesului refuz al lui Kitaev — moşneguţul acela palavragiu pe care mama îl numea în lipsă „pisălogul" — s-ar putea întrerupe minunatele isprăvi din magazie.

— O să fie ce trebuie să fie, răspunsese cam în silă Nikita.

— Şi nenea Saşa o să plece ?

— Nu ştiu, Galia. De unde să ştiu ? Eu în locul lui n-aş pleca.

Asta Kuzka n-a mai putut s-o rabde. Sigur că da, lui Nikita îi dă mîna să spună „Eu în locul lui..." Dar cine este, mă rog, Nikita ? Pe cînd Saşa e un savant. El a fost primit să lucreze cu cel mai mare academician. Şi dacă n-o să se prezinte la termen, vor alege pe altcineva.

— Sigur că va pleca, strigă el, repezindu-şi cu furie ciocanul într-o îndoitură îndărătnică a sîrmei. Nu cumva vreţi să-şi piardă locul ? Nici n-are dreptul să rămînă aici, dacă nu i s-a dat voie.

Lipatov oftă, aprobînd spusa băiatului ca pe a unui tovarăş egal în discuţie : o asemenea ocazie n-o să aibă Saşa prea curînd.

— Iar Liuba şi-a şi trimis actele la institutul de la Moscova, aminti Kuzminişna.

— Da' ce credeţi, că s-a sfîrşit pămîntul cu Kitaev ăsta al vostru ? interveni Kuzma Ivanovici. E un catîr bătrîn, deşi e ditai profesor ! Ai face bine să treci pe la succesorul tău, Ivan Mihailovici... Ce, n-o să-ţi satisfacă el o rugăminte ?

Lipatov se încruntă. Cînd a plecat de la institut la mină, chiar el îl recomandase pe Alferov să rămînă în locul lui secretar al organizaţiei de bază. Şi acum uite ce-a ieşit !

— Alferov e acolo... bolborosi el între dinţi, pentru ca după o clipă, însufleţit dintr-o dată, să pufnească de rîs. Dar las' că găsesc eu ac de cojocul lui ! Cînd avem şedinţa cu activul orăşenesc ? Marţi ? Îi înşurubez eu acolo !

Între timp, pe verandă, tratativele se încheiaseră. Amîndoi se sculară în picioare, mai rămaseră o vreme ţinîndu-se de mînă, apoi Liuba se duse să pună samovarul, iar Saşa coborî în fugă treptele verandei şi veni pînă în uşa magaziei.

— Ei, acum la treabă ! le spuse el silindu-se să pară vesel. Iată ce am hotărît : rămînem pînă se termină experimentările. Am să-i scriu lui Lahtin. Dacă va avea încredere în mine, o să-mi dea el voie şi fără Kitaev. Dacă nu, o să fie mai rău. Şi pentru a nu mai fi nevoit să continue, puse mîna pe lampa de lipit. Kuzka, ia dă tu ţevişoarele. Nu aia, uite, ailaltă.

De tulburat ce era, Kuzka nu mai ştia pe ce pune mîna, dar îl ajuta cu adoraţie pe Saşa şi în acelaşi timp îşi frămînta mintea : de ce-or fi hotărît Saşa şi Liuba să facă aşa ? Că doar se poate ca pe urmă Saşa să nu mai fie primit ! De ce-ar avea încredere în el academicianul, care nici nu-l cunoaşte, cînd Kitaev n-a avut ? Înseamnă oare că Saşa îşi pune mari speranţe în „soba" asta, cu toate că a făcut explozie ?

Liuba băgase pe coş cîteva surcele şi, aşteptînd ca mangalul să se încingă, vorbea cu Katerina, care se învîrtea stînjenită în jurul ei.

— Să nu-ţi închipui că mă sacrific. Am hotărît aşa pentru că altă soluţie nu există.

Amîndouă se întoarseră în acelaşi timp : scîrţîise portiţa.

Palka Svetov sări uşor peste băltoacă şi alergă într-un suflet spre magazie, fluturîndu-şi triumfător mîinile deasupra capului.

— Ura ! Telegrama a fost expediată ! Totul e-n regulă, Saşka !

În urmă cu cîteva ore, pe cînd se îndrepta, însoţit de Saşa, spre locuinţa profesorului, Palka nu era îngrijorat de loc. Bineînţeles că bătrînul va bombăni, dar de refuzat n-o să-i refuze. Puţine năzbîtii au făcut ei pe vremea studenţiei ? ! Şi cînd se duceau la Uzina metalurgică să încarce dolomit, ca să mai cîştige un ban, şi cînd împreună cu Saşa şi Lipatov născoceau tot felul de procedee de mecanizare, Kitaev bombănise, dar pînă la urmă le aprobase iniţiativa. Mai tîrziu, în timp ce-şi făceau practica la cuptoarele de cocsificare, îi pasionase o altă problemă : cum poate fi folosită căldura cocsului degajată de cuptoare — şi o lună întreagă s-au frămîntat cu istoria asta, pentru ca după aceea să se apuce de fabricat lumînări fumigene din deşeuri cocso-chimice... Kitaev bombănise şi atunci, dar nu le pusese beţe în roate. De ce s-ar împotrivi astăzi, cînd este vorba de un lucru cu adevărat important, de o uriaşă valoare practică...

Profesorul locuia la o margine a Doneţkului, în căsuţa lui proprie, cu o mică livadă model sădită încă înainte de revoluţie. Întreaga gospodărie era pe mîna Dusiei, jupîneasa lui Kitaev, femeie trupeşă şi energică. Ea îi întîmpină cu o mutră supărată pe Saşa şi Palka, aducîndu-le la cunoştinţă că profesorul se odihneşte şi nu stă în puterea ei să-l trezească. După care dispăru în casă, lăsîndu-i singuri în grădină. Îi pîndea însă de la fereastră, să nu fure cumva vreo pară din pomi. Toţi ştiau că Dusia trăieşte de mulţi ani cu Kitaev şi îl duce de nas cum îi vine la socoteală. Kitaev îi ştie de frică, iar ei nici nu-i pasă de dînsul. Faţă de străini continua să se poarte ca o preasupusă jupîneasă, şi cei doi prieteni rămaşi în grădină o necăjiră multă vreme dîndu-se aproape de pomi şi alegîndu-şi, chipurile, cîte o pară mai moale. Apoi se porni ploaia, dar Dusia se prefăcuse că nu vede, ca să nu-i poftească înăuntru, ba chiar încetă să se mai uite pe geam. În cele din urmă, Kitaev apăru în pragul casei, într-o rubaşcă de casă neîncinsă şi cu o tichie orientală în cap. Văzîndu-i acolo, exclamă revoltat : „De ce n-aţi intrat în casă ?“ şi, instalîndu-i pe verandă, strigă Dusiei să le aducă nişte

pere de cele mai zemoase. (Palka era convins că nu vor vedea nici o pară, Dusia socotind pesemne că-i un răsfăţ să oferi pere elevilor profesorului.)

— M-da, mormăi Kitaev, ca să înceapă convorbirea, după ce încercase să-şi facă datoria de gazdă.

Palka şi Saşa vorbiră pe rînd, dîndu-şi osteneala să nu observe cum profesorul se strîmbă, scîrbit de ceea ce auzea. Ei nu ştiau că de vreo două zile Ivan Ivanovici nu era bine cu stomacul, că trăgea neliniştit cu urechea la ghiorăitul lui răuprevestitor şi că urmărea cu mare greutate ce-i spuneau.

Surîdea veninos, sălta din umeri, şi pînă la urmă le spuse că e foarte mirat. Foarte mirat ! Bine, Pavel Kirilovici e tînăr şi uşuratic, dar cum s-a putut ca Alexandr Vasilievici să nu înţeleagă ceea ce ştiinţa a dovedit de mult : fără o prealabilă fărîmiţare a cărbunelui...

— Totuşi, îl întrerupse Palka, în masivul nostru procesul a avut loc şi s-au format gaze ! Gaze combustibile !

— Dar, dacă nu mă înşel, chiar dumneata spuneai că instalaţia a explodat.

De altfel, pentru a încheia mai repede discuţia, Kitaev consimţi să repete experimentele la institut după ce se va fi terminat renovarea localului. Şi-i sfătui să atragă în această muncă şi pe studenţi, deoarece — adăugă el — chiar şi experimentele fără nici o perspectivă sînt folositoare pentru ei. Se părea că totul se aranjează cum e mai bine. Deodată însă, Kitaev îşi dădu seama că elevul său preferat, cel pe care îl recomandase el personal academicianului Lahtin, are de gînd, de dragul acestor experienţe nesăbuite...

— ...Să nesocotească recomandaţia mea ? Să mă facă de rîs în ochii academicianului Lahtin ?

Şi se înfurie atît de tare, încît uită şi de ghiorăitul amenînţător al stomacului, şi de binecuvîntatul său „principiu al neamestecului". De obicei, cînd se ivea o problemă în care părerile unora şi altora se băteau cap în cap, îl vedeai iuţindu-şi paşii mărunţi şi dînd fuga la comitetul de partid, pentru a cere îndrumări de acolo, căci, după a sa părere, „în vremuri grele ca ale noastre, omul de ştiinţă trebuie întîi şi întîi să se înţeleagă bine cu toţi comsomoliştii şi comuniştii". Dar în cazul de faţă profesorul rămase neînduplecat.

— E ruşinos ! E iresponsabil ! ţipă el cu glăscior piţigăiat. Să te laşi dus de nas de un băieţoi ! Să-ţi surpi propria ta carieră ştiinţifică ! Nu, n-am să fiu asasinul dumitale.

Saşa aşteptă pînă cînd, de atîtea strigăte, profesorul tăcu obosit. Apoi îi spuse cu o sinceritate necruţătoare :

— Ba tocmai dumneavoastră vă puneţi în calea viitorului meu de om de ştiinţă. Orice s-ar întîmpla, eu tot am să rămîn, pentru că a pleca acum ar fi din parte-mi o ticăloşie. Telegrama dumneavoastră mi-ar da posibilitatea să mă prezint la academicianul Lahtin peste o lună. Însă fără ea s-ar putea să nu mă mai primească. Nu m-aş fi aşteptat de la dumneavoastră la atîta cruzime şi... la o atitudine atît de refractară.

Kitaev păli, dar nu dădu înapoi. Pesemne că se temea să nu fie luat de academician drept un om neserios. Cu cît îi răspundea Saşa mai dîrz, cu atît mai tare se înfuria profesorul, ba chiar se ţinu după ei în ploaie ca să le mai strige o dată :

— N-ai să rămîi aici ! N-am s-o permit !

La institut aveau loc examenele de admitere. Alferov se afla în comisia de examinare şi Palka nu reuşi decît foarte greu să-l scoată afară pentru cîteva minute.

— Ei, ce-i, unde arde ? întrebă Alferov oftînd.

Se aşezară amîndoi pe o bancă de pe culoar. Grupuri de boboci în frigurile examenului roiau încolo şi încoace, păşind încetişor cînd treceau pe lîngă ei.

Alferov se sprijini de spătarul băncii cu aerul unui om binevoitor şi obosit, care a renunţat o dată pentru totdeauna la grija pentru propria sa persoană. Poticnindu-se şi fîstîcindu-se, Palka îi povesti despre ce este vorba.

— Fireşte că ideea e ispititoare, începu Alferov. Aş zice chiar progresistă. Dar ia să-mi explici dumneata, tovarăşe Svetov, dacă vezi diferenţa dintre ştiinţa noastră şi ştiinţa burgheză.

— Sigur că o văd ! izbucni bucuros Palka. Ei n-or să-i dea de capăt niciodată problemei acesteia, o spune şi Lenin, că numai în socialism...

Alferov îl întrerupse :

— Stai, că nu despre asta vorbeam ! În ţările burgheze fiecare se zbate pentru el. Iniţiativa privată. *Business*. Pe cînd la noi totul e planificat. Totul se face în colectiv.

— Păi tocmai asta şi vrem...

— Ba nu ! Voi stîrniţi anarhia şi iniţiativele private. Ce-i graba asta ? Tema nu v-a fost confirmată încă, institutul încă nu ştie nimic, iar voi — gata, ca nişte întreprinzători particulari ! Pe ascuns, în cine ştie ce magazie...

— Dar, tovarăşe Alferov ! Ia gîndeşte-te ce problemă e asta ! O sarcină lăsată nouă de Lenin ! Nu se organizează concursuri pe întreaga Uniune pentru orice fleac !

— Şi chiar crezi că voi trei o s-o rezolvaţi ?

— Am şi rezolvat-o !

— Lasă, Svetov, ce rost are să te lauzi aşa ? Spuneai chiar dumneata că Kitaev este împotrivă. Dacă soluţia voastră ar fi ştiinţificeşte fundamentată...

— Kitaev e bătrîn şi ruginit !

Alferov îşi trecu obosit palma peste faţa brăzdată de încreţituri.

— Vai, Svetov, nu eşti de loc modest. De loc. Partidul ne învaţă să plecăm urechea la sfatul vechilor specialişti, pe cînd voi...

Palka îşi aminti cu amărăciune de adunarea generală la care împreună cu toţi ceilalţi votase şi el pentru Alferov. Adunarea socotise că Alferov este un om cumpătat şi muncitor, că afară de asta, fiind mai puţin ocupat decît lucrătorii ştiinţifici, îi va fi mai uşor să ţină legătura cu oamenii : oricum, secţia de cadre nu-i un laborator. Pe vremea cînd Lipatov era secretar, Alferov fusese locţiitorul său. Lipatov se lăuda cu el, zicînd că nu te faci de ruşine cu un astfel de locţiitor : toate procesele-verbale şi evidenţele sînt în perfectă ordine. Lipatov plecase însoţit de regretele tuturor, dar pe atunci nimeni nu se gîndise cîtă însufleţire şi căldură aducea Lipatov în viaţa de partid a organizaţiei lor, şi de aceea nimeni nu se aştepta ca sub noul secretar lucrurile să se schimbe. Alferov avea o vorbă, ba chiar două, care nu lipseau din gura lui : vigilenţa şi disciplina. Şi bineînţeles, toată lumea recunoştea că şi una, şi cealaltă sînt necesare. Ce-i drept, însă, de cînd cu Alferov, munca a devenit plicticoasă. Lipatov era exigent, dar obişnuia să spună : „Haideţi să facem aşa...", pe cînd de la Alferov auzi : „Trebuie să faceţi cutare lucru...". Şi toată lumea înţelege că trebuie, în timp ce cu Lipatov — toată lumea voia... De altfel şi acum se spunea despre Alferov : „Totuşi, e un băiat muncitor, modest...".

— Puţin îmi pasă de modestie ! îşi dădu drumul Palka. Mai bine fără modestie decît fără aripi ! Cît despre deosebirea dintre ştiinţa lor şi a noastră — nu aici stă esenţialul ! Acolo e pusă în slujba afacerilor, pe cînd la noi este în folosul socialismului.

Viitorii studenţi ascultau de departe cu multă curiozitate glasul înflăcărat al lui Palka... Alferov se încrunta necăjit, căci nu putea să sufere dezordinea.

— N-are rost să te înfierbînţi, spuse el ridicîndu-se de pe bancă. Uite, se sfîrşesc concediile şi o să introducem şi tema voastră în plan — poftiţi, revoluţionaţi tehnica ! O să vă dăm un conducător ştiinţific, o să vă planificăm fonduri. Mordvinov, însă, e pe statele Moscovei. Nici măcar din punct de vedere formal n-am dreptul să mă adresez academicianului Lahtin, pentru că Mordvinov nu mai este al nostru şi nici tema voastră n-a fost aprobată. Trebuie să înţelegi că disciplina...

Palka nici nu se mai înfurie. Alferov îl plictisea, îl plictisea de-i venea să caşte. Asculta cum acesta îl dăscăleşte, dar se gîndea ce are de făcut de acum încolo.

— ...în loc să faci cinste încrederii care ţi s-a acordat cînd ai fost propus aspirant, dumneata... Şi ţine minte — în curînd va începe schimbarea documentelor de partid şi aprecierea asupra fiecărui comunist se va întemeia pe...

Din fericire, tocmai atunci îl chemară pe Alferov la comisia de examinare.

Ieşind în goană de la institut, Palka îşi dădu seama că tot mai ţine în mînă telegrama, pe care nu voia s-o semneze nimeni. O simplă trăsătură de condei putea salva pe Saşa, o simplă semnătură de-a lui Kitaev...

Şi Palka văzu cu ochii minţii o scenă închipuită : într-un nemaipomenit de frumos institut academic, încărunţitul Secretar Ştiinţific raportează şi mai încărunţitului şi impunătorului Academician că noul aspirant Mordvinov nu s-a prezentat la termen şi deci... dar tocmai atunci încărunţitului Academician i se aduce o telegramă : „Aspirantul Mordvinov lucrează la o extraordinar de însemnată problemă de stat...". „Trebuie să ascultăm rugămintea profesorului Kitaev", spune Academicianul şi scrie pe colţul telegramei : „Se aprobă !"...

Aşa ar fi putut să fie...

De ce „ar fi putut" ?

Aşa va fi ! ! !

Cum de nu m-am gîndit înainte ? Îmi bat joc de birocraţii ăştia cu suflete de iască ! Pînă şi-or da ei seama, totul va fi făcut !

Şi fără să fie muncit de vreo îndoială, Palka se repezi ca fulgerul la poştă.

Mult mai tîrziu, cînd îşi aminteau de seara aceea, nimeni nu putea pricepe cum de au primit atît de uşor, fără nici o întrebare, vestea adusă de Palka. Să fi fost oare din pricină că toţi voiau foarte mult să creadă în ea ? Sau fiindcă Palka se pricepuse să înlăture toate îndoielile declarînd fălos : „Totul e să ştii să te apropii de om, să ştii cum să-l iei ! Nu oricine e bun la aşa ceva !...“

Oricum o fi fost, fapt este că toată lumea s-a bucurat gălăgios şi s-a pus pe trudă cu şi mai mare avînt. Făceau cu toţii aceleaşi lucruri pe care le făcuseră şi în urmă cu jumătate de oră, dar acum ciocanele băteau parcă ritmuri de marş triumfal, sîrma se aşternea ascultătoare, tuburile intrau din prima încercare în găurile lor... Palka se scălămbăia, jucîndu-se cu copiii, privit ca un erou pînă şi de Galina.

Poate că în seara aceea, mai serioasă ca toţi ceilalţi era tocmai cea mai mică dintre participanţii la experienţă. Ea nu prea înţelegea ce anume i-a fost refuzat lui Saşa şi nu i-a fost refuzat lui Svetov, simţea însă că dacă activitatea din jurul ei continuă ca mai înainte, asta i se datoreşte lui Palka.

Galia n-avea ochi să-l vadă pe acest Palka, deşi se purta cu ea mai frumos ca toţi ceilalţi : el îi găsea de lucru, el o conducea pînă la tramvai dacă o prindea seara. De ce nu putea totuşi să-l sufere ? Mama ?... Să fie din pricina ei ? Mama a venit de cîteva ori s-o ia şi a zăbovit şi dînsa aici, fără să pară grăbită. Bătrînii Kuzmenko au vorbit respectuos cu mama şi au întrebat-o de sănătatea „soţului dumneavoastră“, adică a lui tata. Numai sora lui Palka n-o avea la inimă pe mama şi se bosumfla de cum o vedea, aruncîndu-i tot felul de înţepături. De ce ?

Galinka se simţea prost şi i se făcea ruşine cînd venea mama. Toţi se purtau altfel ca de obicei, şi mama avea şi ea altă voce decît acasă, prea vioaie parcă, şi zîmbetul îi era nefiresc — întocmai aşa cum zîmbea uneori în faţa oglinzii, silindu-se să nu facă creţuri pe obraz.

Sosirea mamei tulbura viaţa acestei lumi fermecătoare, în care toţi lucrau mult şi rîdeau mult, vorbeau şi se cioroväiau în gura mare, construind şi reconstruind întotdeauna cîte ceva, lume în care nu existau mai mari, toţi supunîndu-se unui singur comandant nevăzut — Soluţia. Soluţia aceea, de care Galinka îi auzea vorbind necontenit părea să fie o fiinţă tainică, alunecoasă, nelăsîndu-se prinsă cu nici un chip. Era căutată şi în odăiţa de sus, unde Galinka se furişa uneori călcîndu-şi pe inimă — auzise că odăiţa aparţinuse

unui tînăr care murise — şi ea se urca pe scară tremurînd, oprindu-se să asculte nemişcată cum se ceartă trei oameni căutînd-o pe cea căreia îi ziceau Soluţia. Galinka îi ştia : erau Lipatuşka cel zburlit, simpaticul Saşa şi Palka.

Tot îl ura pe Palka, dar în fundul sufletului îl admira, pentru că el, mai des ca ceilalţi, era „pe urmele" Soluţiei, şi atunci toţi se năpusteau în jos, pe scara care scîrţîia, în magazie, unde începea de îndată „babilonia". Ce-i aia babilonie, nici Galinka, nici Kuzka nu ştiau, dar ştiau că atunci totul începe de la început, se desface şi se adună la loc, ceva se cositoreşte, se ajusteazâ, şi toţi se învîrtesc în jurul sobei.

Cu adevărat, Galinka ţinea numai la Nikita. El e cel mai puternic, pe el îl cheamă cînd e nevoie să ridice sau să mişte ceva din loc. Nikita e vesel şi simplu ; cînd e cu ei, nu mai sînt doi copii, ci trei. Galinkăi îi vorbeşte ca unui om mare şi-i spune „prietena mea". Mama spune despre el : un voinicel vesel şi cu moţ, cum scrie la carte. Galinkăi îi place moţul lui. E un moţ bălai şi cîrlionţat, care îi cade pe sprînceana arcuită. Îi plac şi ochii de sub sprîncene — veseli şi luminoşi.

Tare bine mai e seara în magazie ! În grădină se lasă întunericul, apoi se urcă luna pe cer, din zi în zi tot mai devreme şi tot mai rotundă, iar în magazie arde o lampă cu gaz, care sfîrîie uşor, împrăştiind o lumină plăcută. Toate lucrurile şi oamenii aruncă pe pereţi umbre caraghioase, mai cu seamă soba, a cărei umbră seamănă cu un rinocer. Şezi pitită într-un colţişor şi ştii că de mult ar fi trebuit să fii acasă, că mama o să te certe, iar tata o să spună că te va expedia singură la Suhumi, „că prea te-ai sălbăticit aici"...

În seara asta Galinka nu se poate dezlipi de magazie. Astăzi parcă toată lumea e mai prietenoasă şi mai unită. Burghiul scîrţîie ascuţit sub apăsarea lui Lipatov. Nikita face nişte găuri într-un bloc de cărbune şi, de absorbit ce e, şi-a încruntat sprîncenele, urmărind burghiul, care hîrîie şi geme, dar Galiei şi sunetele acestea i se par încîntătoare. Liuba şi Katerina înfăşoară sîrma şi cîntă încetişor :

Despărţi-ne-vom noi într-o seară
Cine ştie... pînă cînd...

Tac ce tac, apoi o iau de la capăt :

Despărţi-ne-vom noi într-o seară...

— Ci mai despărţiţi-vă odată, fetelor ! le strigă Palka. Dar pînă cînd o s-o tot ţineţi aşa ?

Toţi rîd cu poftă. Palka se apucă să lipească un cot la o ţeavă şi o cheamă pe Galinka să i-o ţină. Kuzka o invidiază. Se apropie să ţină şi el de ţeavă.

— Cînd am să mă fac mare o să lucrez şi eu la gazificarea subterană, declară el.

Acum îl invidiază Galinka : era gîndul ei, dar Kuzka i-a luat-o înainte.

— Şi eu la fel ! mărturiseşte ea repede, ca să nu rămînă mai prejos.

Galiei îi place denumirea asta : gazificarea subterană. Sună a lucru cu greutate. „Tu unde lucrezi ?“ va întreba cineva pe inginerul Galina Rusakovskaia, şi ea va răspunde cu mîndrie : „La gazificarea subterană“. Numai că pînă atunci nu va mai exista nici magazia asta, nici soba, ci doar staţii de comandă cu dale de faianţă, ca la baie. Nu va mai fi interesant...

— Ba nu, eu am să fac altceva. Ceva nou, precizează Galinka, imaginîndu-şi o altă magazie, cu alte instalaţii, şi mai ciudate. Şi am să mă duc într-un loc unde n-a fost încă nimeni.

După ce-şi dă astfel pe faţă planurile de viitor, se face roşie ca racul. Palka s-a oprit din lucru şi se uită lung la ea.

— Foarte just, Galia ! îi spune el tovărăşeşte. Ştii ce trebuie să te faci ? Geolog cercetător !

Galinka nu ştie ce-i aia. Să întrebe sau să nu întrebe ? Îi vine într-ajutor Kuzka, întrebînd ceva, căci din gura lui întrebările ţîşnesc întotdeauna fără nici o frînă.

Palka îşi reia lucrul, şi în răstimpuri explică ce fac geologii cercetători. Şi deodată iese la iveală că Nikita a fost geolog cercetător şi locuia într-un cort... pînă cînd l-au concediat, din cauza unei scîrbe, Sonia.

— Eu am fost maistru sondor, lămureşte Nikita, ridicînd o sprînceană. Tot treaba asta o făceam, ca şi aici, doar că găurile de sondă erau de vreo sută de ori mai adînci. Acum însă, am să termin şcoala şi o să fiu geolog. Cum s-ar zice, tot geolog cercetător, doar că de vreo sută de ori mai deştept.

— Şi eu am să mă fac geolog, se hotărăşte Galinka, şi se şi vede căţărîndu-se pe munţi alături de Nikita, iar el o să-i spună „prietena mea“ şi are s-o laude că nu se teme de

nimic. Nu Geo, ci geolog cercetător. Tata e doar geo-chimist.

Saşa înalţă capul, întrerupîndu-se de la un calcul complicat :

— Tăticul tău are cea mai grozavă specialitate Geo din cîte sînt. Toate „Geo"-urile merg pe la suprafaţă, pe cînd el pătrunde pînă în miezul lucrurilor, aş putea spune, şi atinge adîncimi de o sută de ori mai mari decît celelalte Geo.

Galinka se bucură auzind că tatăl ei are un Geo atît de straşnic, dar acel Geo i se pare plicticos ; tatăl ei şade tot timpul la masă, adică el însuşi nu pătrunde în nici un miez. Geologii cercetători au o meserie neasemuit mai interesantă ! O, dacă ar fi s-o şteargă duminica într-o expediţie !

Chiar în clipa aceea răsună o chemare de departe :

— Ga-lin-ka ! Ga-li-a !

Astfel îşi anunţa mama sosirea.

Palka îşi netezeşte părul cu palma şi se repede la portiţă. Cînd se întoarce cu mama, are o mutră parcă străină şi nefirească, zîmbetul i-a devenit năuc, se foieşte de colo pînă colo şi încearcă s-o reţină pe mama cît mai mult aici. Mama poartă una din rochiile ei cele mai frumoase şi pantofii cu tocurile cele mai înalte. Se aşază la vedere şi, cu un beţigaş subţire, îşi curăţă noroiul de pe pantofi. Palka nu-şi ia ochii de la ei, şi glasul i se poticneşte ca şi cum ar uita mereu ce a început să spună.

Galinka se retrage într-un colţişor întunecos şi tace bosumflată. Ea vede cum s-a încruntat Katerina şi cum stă gata-gata să zvîrle o vorbă răutăcioasă. Lipatov începe pe departe să discute despre călătoria de duminică. Fetiţa se teme că dacă el va pomeni de dorinţa ei şi mama o să zică „nu", atunci nimeni n-o să mai vrea s-o ia.

Deodată însă, totul se întoarce ca prin minune, printr-o adevărată minune !

— Mergem şi noi ! spune veselă mama. Oleg Vladimirovici vrea de mult să-l vadă pe Mitrofanov. Sînt prieteni. Aşa că mergem ! Mergem şi noi ! Oleg Vladimirovici o să ia o maşină de la institut.

Galinka se înăbuşă de bucurie. Dacă mama şi tata se vor duce, o vor lua şi pe ea — asta se înţelege de la sine. Dar pentru Kuzka va mai fi oare loc în maşina lor ? Poftim, acum se bagă şi Palka, neinvitat...

— Bravo ! sare mînios Saşa. Cum văd, nu mai sîntem grăbiţi. Totul e rezolvat, ne putem odihni ?

Lipatov se uită stînjenit într-o parte. Palka mormăie supărat :

— Dacă nu mă înşel, eu ţi-am obţinut amînarea.

Katerina nu se mai poate ţine :

— Nu te prosti, Saşa. Uite în ce hal ai ajuns ! Te istoveşti tu, o istoveşti şi pe Liuba. Nu mai ştim de somn, nu mai răsuflăm, de cînd cu istoria asta. Doar şi eu, şi Liuba, şi Lipatuşka, de dimineaţă plecăm la lucru. Poţi face ce vrei — dar sîmbătă eu pun lacăt la magazie.

Liuba se repede la Katerina, îşi ascunde faţa la pieptul ei şi se porneşte pe plîns. Saşa se învîrte buimăcit în jurul lor.

— Aţi reuşit să scoateţi din fire fata, inventatorilor ! se aude glasul dojenitor al lui Kuzma Ivanovici.

Acum Galinka nu se mai teme decît de un singur lucru : va mai fi destul loc în maşină ? Dar mama este astăzi nemaipomenit de bună !

— Institutul are un camion acoperit, îşi aduce ea aminte. Un fel de furgon cu bănci înăuntru. Cînd eram comsomolistă. duminica mergeam cu colegii într-un camion de ăsta la muncă voluntară. Săpam şanţuri pentru conducta de apă.

Toată lumea pare la fel de uluită ca şi Galinka : uite, mama a fost şi ea comsomolistă, a săpat şi ea şanţuri pentru conducta de apă !

— Pe Oleg Vladimirovici — e doar profesor ! — o să-l instalăm în cabină, explică Tatiana Nikolaevna pe un ton vesel, iar noi — sus în camion ! Şi o să cîntăm tot drumul !

Mama vede faţa uimită a lui Palka şi rîde.

— Gata, hai acasă, Galia ! Îţi cam faci de cap de la o vreme.

Strada e albastră toată. Luna e luminoasă şi teşită ca un pepene tăiat strîmb.

— Nu, să nu ne conduceţi, se împotriveşte mama. Galia şi cu mine o să facem o plimbare pe jos şi o să mai visăm puţin la lună.

Galinka urează lui Palka noapte bună şi surîde răutăcios. Apoi se strecoară sub braţul mamei şi păşeşte într-un pas cu ea, lipindu-se de şoldul ei cald şi ascultînd foşnetul rochiei de mătase.

— Ţie, Galinuşka, nu ţi se pare niciodată că totul în jur îţi este necunoscut, ca în vis, şi că nici tu nu mai eşti tu, ci altcineva ?

— Uneori, parcă, răspunde Galinka şovăitor, şi îndată

începe să i se pară că într-adevăr n-a mai văzut niciodată drumul acela şi că ea nu mai este ea, ci altcineva.

— Uite, luna are o sprînceană mai ridicată şi un ochi mijit, vezi ?

Galinka priveşte luna, apoi :

— Parcă-i Nikita. Clipeşte.

Mama rîde şi o îmbrăţişează cu putere. N-o fi comod să umbli aşa, dar e plăcut.

— Ştii tu, fetiţa mea, ce bine este să trăieşti ?

Pe urmă mama nu mai spune nimic pînă la tramvai. Strada e albastră, cerul e albastru, şi mama — tot albastră, necunoscută, ca în vis, şi foarte dragă.

2

Tata, slavă domnului, nu s-a băgat de loc, a lăsat-o pe Lipatova să scrie caracterizarea. Practica de vară s-a terminat, peste cîteva zile va pleca la Moscova.

Igor se bucură gîndindu-se la revederea cu tovarăşii săi : fiecare se va întoarce cu un sac de impresii. Va avea şi el ce povesti. Se gîndea şi la revederea cu maică-sa, care plănuia să plece la Uglici, unde avea o soră bolnavă, dar nu pleca pînă la întoarcerea lui, ca să-l „pună pe picioare", aşa cum obişnuia să-l „pună pe picioare" şi pe tatăl lui cînd se întorcea din expediţii. Se simţea bine şi era măgulit. Va trebui să se apuce cît mai curînd să-şi întocmească raportul de practică, un raport cuprinzător, apoi să pregătească neîntîrziat lucrarea de diplomă şi să şi-o susţină cu succes. Pe urmă va începe să lucreze de sine stătător pe un şantier de hidroameliorație, dar — îşi zicea Igor — trebuie să fie neapărat un şantier mai mare, un şantier întins, unde să mă pot desfăşura ! Ambiţie ? Fie şi ambiţie ! Îmi dau seama de ce pot să fac ? Îmi dau ! Tata e deştept şi are experienţă, şi totuşi a făcut o mulţime de greşeli ; uită una, lasă necontrolată alta. Pe cînd eu vedeam totul şi-i deschideam şi lui ochii. Pentru că eu ştiu *cum trebuie* organizată munca pe un şantier. Aşa că lăsaţi-mă să arăt ce ştiu !

În caracterizare era scris : „...pricepere de a aplica în practică tot ce a învăţat... calităţi organizatorice... a făcut faţă

sarcinilor în condiții grele... și-a cîștigat stima subalternilor și tovarășilor săi...". Nu oricine se întoarce de la practică cu asemenea caracterizare.

Semnătura încă nu era pusă ; înainte de a și-o pune, Lipatova obișnuia întotdeauna să mai stea de vorbă părinteşte cu cel în cauză.

Annuşka Lipatova se afla în depozitul de probe — pregătea probe de rocă pentru a le trimite la laboratorul central. Lua o bucată de piatră sau de lut tare, o curăța cu un cuțit și o trecea Lioliei Naumova, care ședea cinchită lîngă ea. Liolka înfășura îndemînatic proba într-un petic de tifon și o cufunda în găleata cu parafină de pe primus. Probele gata ambalate se aliniau pe o bancă sticlind în învelișul lor de parafină întărită.

Zărindu-l pe Igor, Liolia se ridică în picioare și salutîndu-l rece, ieși afară. Igor se arătă mirat de răceala ei, și mai mirat încă de ceea ce făcea ea acolo : pregătirea probelor pentru laboratorul central nu intra doar în sarcina colectorilor.

— Ai supărat fata, și fără nici un rost, începu Annuşka făcîndu-i loc pe bancă. Să n-o învoiești trei zile !... Înțeleg dacă n-ai fi putut să te lipsești de ea. Dar, oare într-adevăr n-ai fi găsit cu cine s-o înlocuiești ? I-ai încurcat toate socotelile. Și doar știai, e dragoste la mijloc. O dragoste dificilă. Și fata-i dificilă.

Igor glumi împăciuitor, răspunzînd că expediția geologică nu-i oficiul stării civile și șeful de grupă nu-i pețitor.

— Haide, stai jos, spuse Annuşka și se așează și ea în fața lui, lăsîndu-și în poală mîinile mici cu vine străvezii. De lucrat, n-ai lucrat rău, dar... Uite, spuneai adineauri — stare civilă, pețitor... Dar dacă va trebui să conduci alți oameni, fără asta nu se va putea. Uneori se întîmplă să fii și pețitor, și sfătuitor, să împaci un soț și o soție, să potolești și o ceartă între prieteni... Vezi, asta încă n-o știi.

— Oamenii n-au avut să se plîngă de mine.

— În grupa ta numai Liolka singură a avut nevoie de ajutor, și tu numai pe ea ai necăjit-o ! Și doar e un colector excepțional ! Fără oameni ca ea nici cel mai strașnic conducător n-o să facă mare ispravă.

— Am să țin seama, răspunse Igor nu prea convins, mai mult ca să nu lungească vorba.

Dracu l-a pus să refuze Liolkăi învoirea aceea — o nimica toată !

— Îţi zici, probabil, că judec ca o muiere ? Nu, băiatule, judec ca un membru de partid, ca un miner. Ca să muncească bine, omul trebuie să aibă sufletul împăcat. În sfîrşit, gata, ajunge cu asta ! îşi curmă Annuşka singură şirul vorbelor. Acum, despre Storojev. Nu te-ai înţeles cu el, de altfel nici nu-i uşor să te înţelegi cu unul ca el. E un om certăreţ, acru, cicălitor. E însă un mecanic fără pereche şi-i tremură inima pentru maşini. Iar tu te luai în colţi cu el pentru orice fleac ! L-ai poreclit „cîrpănosul" !

— Da, dar nu pe degeaba. Dacă s-a scumpit pentru un capăt de ţeavă...

— Ştiu că nu pe degeaba. Dar nu uita că frecuşurile acestea sînt o piedică în muncă. Omul e bolnav, trebuie să-l cruţi.

— Da' ce-i aici la noi, creşă ? Sanatoriu pentru neurastenici ?

— Nu, Igor, aici e un colectiv obişnuit. Un mic colectiv care lucrează în condiţii grele. Vezi, tatăl tău înţelege foarte bine asta. Annuşka suspină şi adăugă încet de tot : Tu nici de tatăl tău n-ai grijă. Şi e ruşine.

Igor făcu feţe-feţe. Dădu să răspundă, dar se stăpîni la vreme. Că doar n-o să discute lipsurile tatălui său cu o subalternă de-a lui ! Nimeni n-o să poată pricepe cît suferă el din această cauză...

Annuşka îşi mută înţelegătoare privirea şi semnă dintr-o trăsătură caracterizarea din faţa ei. Apoi, fără să se mai întoarcă la cele discutate, îi aminti în amănunt toate succesele şi toate greşelile lui profesionale. Aşadar, ea observase multe lucruri, şi abia acum, după ce i-a semnat aprecierea oficială a muncii, o completează cu vorba, mult mai pe larg.

— Asta e mai cu de-amănuntul, spuse chiar ea.

După aceea, cînd fu întrebat dacă a primit tot ce i se cuvenea, Igor a răspuns cu un surîs ironic :

— Cu vîrf şi îndesat !

Predica Lipatovei îi strică bucuria caracterizării scrise. Şi îl şi necăji. Să fi fost altcineva în locul ei, Igor nici nu s-ar fi sinchisit. Dar pe Lipatova o respecta. Era exigentă şi plină de tact : dacă îţi găsea vreo greşeală, nu te lua la rost niciodată de faţă cu toată lumea, şi-ţi trăgea o săpuneală mai tîrziu, între patru ochi, arătîndu-ţi pe loc cum ar fi trebuit să procedezi. Şi nu cumva tocmai tactul acesta este ceea ce, după opinia ei, îi lipseşte lui ?...

Da, avea ce frămînta mintea lui Igor ! Tovarăşii lui spuneau despre el : „Igor e un băiat dintr-o bucată". Şi o spuneau fără ironie, deşi uneori cu un fel de ciudă. „Da, dintr-o bucată, le răspundea Igor. Nu pot să sufăr oamenii ale căror principii se bat cap în cap cu faptele lor." La el nu se băteau cap în cap. Învăţa bine. Nu se întrecea cu băutura. Nu necăjea fetele. Ce-i drept, cîteodată era cam aspru cu ele, dar nu se purta josnic. Deschis şi vesel în raporturile cu prietenii, nu cruţa nimic cînd era vorba să-şi ajute un tovarăş. Se socotea un comsomolist cinstit şi dispreţuia pe colegii fără convingeri ferme. La institut lumea socotea că el, Igor Mitrofanov, mai curînd ca oricare altul va fi un adevărat hidrotehnician, unul dintre aceia care va ajunge departe. Şi iată prima lui muncă. Două sonde de foraj, mari şi late, cincisprezece subalterni cu totul... S-ar părea că s-a achitat de munca asta în chip desăvîrşit, în orice caz cu mult mai bine decît Sîsoev, celălalt student practicant. Cînd colo, se dovedeşte acum că unele lucruri n-a ştiut să le facă, iar altele le-a scăpat din vedere. Sarcinile şi le-a îndeplinit, dar cu oamenii a scrîntit-o. Despre Nikita. Lipatova n-a suflat o vorbă. Igor însă înţelegea şi singur că Nikita era o înfrîngere a lui. L-a luat în grija sa şi nu s-a priceput să-l ajute.

Storojev, cu firea lui arţăgoasă, e altceva. Nu i-ar răbda capriciile pentru nimic în lume. „Să mi se nimerească unul ca ăsta, ori pun şaua pe el, ori... I-o pun eu, las' pe mine ! Un conducător poate s-o facă. Voi căuta să-l înţeleg, să-i pătrund sufletul. Dacă ai de-a face cu un lucrător bun, merită osteneala. N-oi fi destul de blînd oare ? Se vede că asta e. Nu, ce-s sentimentalismele astea ? Trebuie să-ţi faci datoria şi să pretinzi oamenilor să şi-o facă şi ei cît mai bine. Restul sînt mofturi femeieşti. Ce, dacă stricata de Liolka s-a îndrăgostit, trebuie să rămîn eu trei zile fără colector ?! La urma urmei, nu i s-a întîmplat nimic. O să apuce ea să-şi aranjeze afacerile sentimentale şi mai tîrziu, asta a spus-o şi tata — lasă-i să-şi ducă dorul o vreme.

Tata ?... Uşor îi vine Annuşkăi să spună : n-ai grijă de el ! Dar ce să faci cînd vezi că-i zboară gîndul după himere, iar munca şi-o neglijează ? Să-i cocoloşesc lipsurile ca un fiu bun ? Asta nu !"

— Igor ! Igoriok !

„Tata... Ce s-o mai fi întîmplat ?"

— Igor, ne vin oaspeţi ! Rusakovski şi Lipatov, cu o ceată

întreagă ! Scoate rădvanul şi mînă la gară, să aduci ceva să-i ospătăm.

Tata e în culmea bucuriei. Ţine mult la Rusakovski.

— Pentru cîţi oameni să pregătesc masa ?

— Nu m-am lămurit prea bine, dar vin şi copii, şi Nikita al tău, vreo opt inşi cred — vin cu un camion.

— Cu un camion ?

Igor îşi aminti de soţia profesorului. Frumoasă femeie ! Şi veselă. Poate dă dumnezeu să se încingă o discuţie filozofică între tata şi Rusakovski, iar soţia lui să prefere o plimbare...

Ca întotdeauna cînd avea chef să facă curte cuiva, Igor simţi un impuls de energie. Şi toate îi mergeau din plin. Rădvanul porni de la prima încercare. La ceainărie găsi un vin bunicel şi cîteva gustări, apoi cumpără din piaţă nişte raţe, un braţ de zarzavaturi de tot felul, pepeni, piersici. Şi vorbi cu bucătăreasa, hotărînd meniul de a doua zi : ciorbă acră de potroace şi raţă pe mere. Pentru o bucătărie de expediţie — un adevărat lux !

— Indiscutabil — vădite talente organizatorice ! spuse tată-său.

Nici la prima cină n-au dus lipsă de nimic. Igor a aşternut chiar el masa în cortul bătrînului, din care a scos paturile de campanie.

— Tată... Pe Nikita, fireşte, nu-l socotesc, nu-i aşa ? El o să vadă de Liolka.

Tatăl sări ca ars şi se răsti la el :

— Ba dimpotrivă, să-l socoteşti. Şi împreună cu Liolka. Amîndoi.

— Gîndeşte-te, Rusakovski cu soţia... şi Liolka ! Nu se potriveşte !

Bătrînul îşi muşcă buzele, semn de mare nemulţumire.

— Oleg Vladimirovici e un om foarte deştept, spuse el. Cînd ai să mai îmbătrîneşti ai să înţelegi şi tu că omul, cu cît e mai cult, cu atît se poartă mai simplu. Cît despre soţia lui... Ea o să se simtă bine în mediul nostru de tabără. Şi-apoi, de ce să ne întrebăm dacă societatea noastră are să-i fie ei pe plac, şi nu invers : dacă ea are să placă societăţii noastre ?

Igor rîse. Era şi asta o logică ! Dacă-i tabără, tabără să fie ! Are s-o pună pe Liolka să le zică din cîntecele ei de voinicie !...

Ieşiră în întîmpinarea oaspeţilor pînă departe, în stepă. Annuşka îşi puse o bluză albă şi îşi desfăcu părul blond, care

se înfoia şi flutura decolorat de soarele verii şi spălat proaspăt, ca un puf de pasăre în jurul obrazului pîrlit de arşiţă şi vînt.

Departe de toţi ceilalţi, pe vîrful unui gorgan străvechi, cu genunchii strînşi în braţe, şedea nemişcată Liolka. Purta bluza ei roşie şi nişte sandale pe piciorul gol. Cu pălăria mare, trasă pe frunte, îşi aţintise privirea spre acel punct aproape nedesluşit al orizontului de unde avea să se arate camionul.

Şi iată-l că se arătă.

Legănîndu-se prin hîrtoapele drumului desfundat de ploi şi lăsînd în urmă o coadă groasă de praf, camionul se apropia încet, şi o dată cu el se apropia cîntecul pe care îl împrăştiase prin toată ţara tînărul muncitor Maxim din filmul ieşit de curînd :

Suie, pluteşte-un balon albăstriu,
Suie, pluteşte, se-nvîrte zglobiu...

Matvei Denisovici alergă greoi în întîmpinarea lui.

Camionul se opri.

Dinăuntru răsună sfîrşitul cîntecului :

Asta e casa, cerdacul rusesc...

Primul se dădu jos Lipatov şi se repezi spre Annuşka. După el sări din maşină Nikita. Peste capetele celor strînşi acolo, zări îndată silueta împietrită cu pălăria mare, şi încetă să cînte. Palka îi răcni ultimul vers la ureche :

Asta e fata pe care-o iubesc !

Şi-l întrebă, clipind complice :

— Asta e, sau nu ?

Nikita nu răspunse. Tot drumul glumise pe seama întîlnirii, acum însă îi pierise glasul. Nu se repezi spre gorgan, ci întinse mîinile s-o ajute pe Katerina.

— Haide, sări, nu te teme, te prind eu.

Igor venea fără grabă, cercetînd din ochi cine venise cu Rusakovski. Nikita... hm, se sfieşte — sucit om ! Apoi o femeie. Palka Svetov. Uite şi pe nevasta cea frumoasă a profesorului. Frumoase picioruşe, nimic de zis !

Iuţi pasul spre ea, dar deodată se opri în loc, roşind puternic.

În faţa lui, scuturîndu-se de praf, stătea Katerina.

Cozile negre, strînse într-alt fel în jurul capului, i se înălţau cunună pe creştet, ceea ce îi dădea un aer şi mai mîndru.

Era trupeşă, cu pieptul şi şoldurile frumoase, cu picioarele bine înfipte în pămînt. Nici în ţinută, nici în mişcări nu avea pic de cochetărie. Părea să zică : n-ai decît să te uiţi dacă vrei, asta sînt ! Se făcuse mai frumoasă şi într-atît de schimbată, să n-o recunoşti.

Igor nu găsi cuvintele potrivite s-o întîmpine. Îi strînse mîna în tăcere, salută şi pe ceilalţi, apoi porni, tot tăcut, alături de ea...

Nikita rămase în urmă. Cînd Katerina îl căută din ochi, îl văzu sus pe gorgan, nu însă lîngă fata cu pălărie, ci la o distanţă măricică de ea. Pe buzele Katerinei licări un zîmbet, şi în aceeaşi clipă zîmbetul se răsfrînse pe faţa lui Igor.

— Dragostea, spuse el.

Katerina îl privi pentru prima dată cu luare-aminte, dar n-o interesa el, ci perechea de pe gorgan.

— E o fată bună ?

Igor îi răspunse cu nişte vorbe care îl uimiră şi pe el însuşi :

— Cînd dragostea este adevărată, e şi omul bun.

— Aş vrea s-o cunosc.

Auzindu-i dorinţa, Igor îi chemă stăruitor pe Liolia şi pe Nikita la masă, dar ei se fîstîciră şi, în loc să răspundă invitaţiei, se ascunseră la cantină, unde se porni curînd o mare veselie. Pînă în cortul şefului răzbătea larma voioasă a tineretului, apoi se auzi un cîntec. O voce de fată îl cînta cu foc, şi în cuvintele îndrăzneţe ale cîntecului şăgalnic simţeai cum zvîcnesc triumful şi fericirea.

— Cîntă Liolka, spuse Igor.

Katerina asculta cu mintea la altele. Absorbită de gîndurile ei, mîncase puţin şi abia dacă i se auzise rîsul. La masă prezidau Matvei Denisovici şi profesorul, amîndoi grăbiţi să-şi spună cît mai multe, după ce nu se văzuseră de atîta vreme.

Rusakovskaia se ţinea foarte tăcută. Nu era greu să vezi că Palka Svetov nu se mai dezlipeşte de ea. Acum însă, asta nu putea decît să-l bucure pe Igor. Cu sprijinul lui Palka, el convinse pe cele două tinere femei să meargă după masă la rîu, ca să se scalde.

— Şi noi ! Şi noi ! săriră copiii.

Această intervenţie hotărî soarta lui Matvei Denisovici şi a profesorului : pentru ei nu mai rămînea loc în maşină.

Scoţînd rădvanul, Igor plănuia s-o aşeze pe Katerina alături de el şi, tocmai fiindcă dorea asta, era furios împotriva ei şi

a sa. Ei, comedie ! Ce-oi fi avînd cu ea ? La ce-mi trebuie ? Madona minieră !

Ca la poruncă, dintre nori se ivi o lună roşiatică, puţin cam turtită, şi deodată totul deveni minunat de frumos : şi corturile taberei, şi stepa nemărginită, şi drumul ce se pierdea în zare, topindu-se parcă în întinsul neted al stepei.

Katerina şedea lîngă Igor. Ochii îi erau larg deschişi, şi buzele — strînse. Dacă nu-i spui o vorbă, degeaba aştepţi ca ea să rupă tăcerea.

— Ce calmă ţi-e faţa ! Aşa ne sînt înfăţişate madonele din picturi, spuse Igor şi surîse în sinea lui — „probabil că ea nici nu ştie ce-i aceea o madonă. Ia să vedem, ce-o să zică ? Se va preface că ştie despre ce-i vorba, sau va tăcea ?"

— N-am văzut niciodată madone, mărturisi cu simplitate Katerina. Eu sînt dintr-o aşezare de mineri, lucrătoare la mină. Cum sînt madonele astea ?

— Frumoase şi severe. Cum-necum, madona e maica domnului.

— Măgulitor, zîmbi Katerina. Cum s-ar zice, madona minieră !

Igor roşi ca focul.

În spatele lor, ghemuiţi amîndoi la ferestruica strîmbă, Galia şi Kuzka încercau să desluşească pe unde merge maşina şi luau cumpenele fîntînilor unui sat din depărtare drept turle ale unor sonde de foraj. Strînşi unul într-altul în semiîntunericul şi înghesuiala din maşină, Palka şi Tatiana Nikolaevna flecăreau fără încetare şi între ei, şi cu copiii, în timp ce mîinile lor discutau între ele în graiul lor. Palka căuta şi îi strîngea mîna neasemuitei lui, care ba îl respingea hotărît, ba încremenea supusă, pentru ca peste o clipă să i se strecoare jucăuşă printre degete sau să-i cadă din nou prizonieră...

Dincolo de stăvilar, oglinda apei se legăna uşor, tiădînd prin şerpuiri line încotro o mîna curentul. Arbori negri mărgineau de aproape malurile, numai la un cot al rîului se vedea o fişie nisipoasă, nu prea largă. Începînd de la această plajă naturală, se întindea pieziş pe faţa apei o dîră aşternută de razele lunii, care trecea peste marginea zăgazului împrăştiindu-se în valurile fără astîmpăr.

Primii se aruncară în apă copiii. Kuzka porni înotînd voinicește şi stîrnind în juru-i fîntîni ţîşnitoare de stropi sclipitori. Igor şi Palka, lîngă mal, o învăţau pe Galinka să înoate şi ea, aruncînd priviri furişe spre cele două femei care se dezbrăcau deoparte.

Tatiana Nikolaevna fugi spre apă şi se opri la mal, încercînd cu vîrful degetelor răceala undei. Purta un elegant costum de baie, aşa cum în Donbas nici nu se pomenise, şi, ştiindu-se privită, zăbovea dinadins. Palka ar fi vrut s-o apuce de mînă, să se zbenguie cu ea prin apă, dar se sfia de soră-sa. Iat-o că trece, călcînd apăsat, pe lîngă Tatiana Nikolaevna şi, fără să mai stea pe gînduri, se avîntă în apă. Neasemuita rămase singură. Ar fi o prostie — îşi zice Palka — să nu-i strig : „Fricoaso !" şi să nu ies din apă ca să-i dau mîna...

Igor văzu, şi fără să se uite înadins, silueta cea înaltă care a intrat atît de firesc şi fără fandoseală în apă. O adevărată madonă ! Îşi ţine capul mîndru mult deasupra apei — pesemne că nu vrea să-şi ude părul.

Porni alături de ea.

— Ce liniştit înoţi ! Băieţii noştri caută întotdeauna să se întreacă şi stîrnesc trîmbe de stropi.

— Mi-e mai bine cu dumneata, îi spuse Igor.

— Cu mine ? Ia hai !

Se cufundă sub apă şi dipăru. Faţa apei abia se încreţi — luna se legăna limpede, momindu-l cu sclipiri înşelătoare. Igor nu ştia să înoate sub apă şi nu-şi putea da seama încotro apucase ea.

Katerina ieşi la suprafaţă departe, în dreapta, rîse şi porni împotriva curentului, îndepărtîndu-se şi mai mult de el. Igor o ajunse.

— Ţi-ai udat cozile.

— Nu-i nimic, se usucă ele.

— De ce m-ai părăsit ?

— Cum te-am părăsit ? Să fi înotat după mine ! Sau nu poţi ?

— Ba aş tot înota aşa mereu, mereu alături de dumneata, Katerina.

— Şi multă vreme ar dura asta ?

Pînă să răspundă el, Katerina s-a cufundat din nou, s-a arătat la suprafaţă tocmai lîngă zăgaz, l-a chemat parcă spre ea şi iar a pierit sub apă. Igor se avîntă la întîmplare, dar ea ieşise de mult la mal. Se şterse bine cu prosopul, apoi se ascunse după nişte tufe — să se îmbrace. Igor ieşi din apă şi el. Se tot uita cu coada ochiului la trupul ei alb, la mîinile care-i apăreau peste desişul tufelor...

Îmbrăcată, Katerina veni să se aşeze pe mal şi începu să-şi desfacă părul.

Igor se lăsă jos lîngă ea. Părul des îi cădea pe umeri şi pe spate, o şuviţă umedă îi acoperea pieptul descoperit de tăietura adîncă a sarafanului. Igor închise ochii. Mintea îi cerea : opreşte-te ! dar nu era chip să se stăpînească.

— Katerina, mă simt atras de dumneata. Nu ştiu dacă îţi face sau nu plăcere, dar ăsta-i adevărul.

— De ce-ai spus asta ? izbucni ea cu necaz. Era atît de bine aici !

— Şi-acum e mai puţin bine ?

Katerina începu să-şi împletească părul. Igor se uita cu cîtă îndemînare se mişcau degetele ei, cum prindeau şuviţele ude, aducîndu-le una cîte una la locul lor. O coadă atîrna împletită ca o funie. Trecu la a doua. Apoi mîinile ei se ridicară, răsuciră cu precizie cozile în jurul capului, fixîndu-le energic cu ace de păr.

— Nu ştiu, răspunse ea tristă şi nedumerită. Nu ştiu ! Dar te rog, nu trebuie...

Avea dreptate. Igor nu putea înţelege nici el ce-i venise. Fata asta, posomorîtă şi neprietenoasă, cu o stare sufletească atît de ciudată şi de schimbătoare, îi era aproape necunoscută şi făcea parte dintr-un mediu străin lui... Şi dacă-i va răspunde acum : „Şi eu m-am îndrăgostit de dumneata", ce-o să facă el cu dragostea asta ? Dar dorinţa de a se apropia de ea era atît de puternică, încît îi apucă mîna, ştiind dinainte că ea şi-o va trage supărată. Şi într-adevăr, Katerina şi-o trase încruntînd sprîncenele.

— M-am îndrăgostit de dumneata, Katerina. Ce să mă fac ?

— Bine, dar nu mă cunoşti de loc. Şi nu ştii nimic despre mine. Repede te mai aprinzi dumneata !

— Sînt şi eu uimit, recunoscu el cu necaz. Din păcate însă, e aşa cum îţi spun.

Katerina îl privi cu luare-aminte şi-i spuse pe un ton trist, dar nespus de blînd :

— Bine, atunci n-am să uit. Apoi se ridică şi, apropiindu-se de mal, îi chemă pe copii : Gata-a, pleca-rea !

Palka şi Tatiana Nikolaevna trecuseră apa pe celălalt mal. Katerina oftă şi se porni să-i strige. Mai repede, să plece cît mai repede de lîngă apa asta argintie, de sub cerul acesta albastru şi luminos, să plece, să rămînă singură, să-şi acopere ochii şi urechile...

La întoarcere, rădvanul începu să tuşească şi să gîfîie, apoi se opri. Pînă la tabără mai erau vreo 2 kilometri. Tatiana

Nikolaevna hotărî să plece cu copiii pe jos. Palka se oferi să-i însoţească. Fără s-o întrebe dacă vrea sau nu să rămînă cu el, Igor o rugă pe Katerina să-i ţie lanterna pînă se va dumeri ce-i cu maşina. Katerina îi ţinu lanterna. Nu vorbiră decît despre ciudăţenia aceea pe roate meşterită de Igor. El ar fi vrut ca fata să-l laude, dar Katerina nu-l întrebă decît dacă a muncit multă vreme la ea, şi surîse aflînd că migălise mai bine de-o lună. Cînd în sfîrşit motorul se însufleţi de bine, de rău, urcară în maşină şi porniră spre tabără.

Igor nu mai încerca să înnoade o discuţie cu Katerina, mulţumit doar că o ştie acolo, alături de el, şi bucurîndu-se că va mai putea s-o privească mîine toată ziua. Ce va fi mai tîrziu, nici nu voia să se gîndească.

Se apropiau de tabără, cînd Katerina începu să-i vorbească fără ca el s-o fi întrebat :

— Am iubit foarte mult pe un tînăr. A murit. În mină.

Ruşinat, Igor îşi aminti de seara aceea cînd a cunoscut-o la Kuzmenkovi, şi de flăcăul acela tăcut care se tot învîrtea în jurul lor şi i s-a părut lui atît de neînsemnat... fratele lui Nikita ! Cum dracu nu m-am gîndit ? Neghiob ce sînt ! Mai bine să fi întrebat ceva în loc să mă leg de ea atît de necuviincios !... Totuşi, ce-a fost — a fost, viaţa îşi continuă mersul, şi ea...

Ghicindu-i parcă gîndurile, Katerina urmă cu glasul înăsprit deodată :

— Am să am un copil. Trebuie să cresc copilul lui. Nici nu-mi mai doresc altceva. Uite, dumneata ai fost adineauri îngrijorat că mi-am udat părul. Mi-a făcut plăcere. Dar eu n-am să mai fiu niciodată o femeie căreia un bărbat să-i poarte de grijă. Trebuie să fiu tare ca piatra. Asta-i tot. Şi te rog, pentru dumnezeu, nu mai spune nimic.

3

Toţi cei care vedeau cum îşi dichiseşte Lipatova cortul, cum se găteşte pentru întîlnirea cu soţul ei, se bucurau şi toţi căutau să n-o stînjenească. În expediţiile geologice, asemenea evenimente sînt preţuite !

Cînd soţii Lipatov se îndreptară braţ la braţ spre sălaşul lor, tineretul de prin corturile vecine, atras de farmecul acelei nopţi minunate, se împrăştiase care-ncotro, hotărît să rămînă cît mai multă vreme departe de tabără.

Totul se arăta prielnic idilei lor. Dar idila aceasta era minată de explozivul supărărilor îngrămădite de atîta amar de vreme şi putea să explodeze în orice clipă — doar să fi aprins vreunul dintre ei fitilul. Şi ca să nu-şi strice bucuria revederii, amîndoi se fereau cu grijă ca nu cumva să atingă problemele din care se putea isca explozia. Lipatov hotărîse să amîne discuţia serioasă pentru a doua zi, şi dacă în frazele lui duioase se amestecase de la sine gazificarea subterană a cărbunelui, asta se datora numai faptului că tema era neprimejdioasă şi foarte dragă inimii lui.

— Ai să vezi, de la proiectul nostru va porni o acţiune uriaşă, spunea Lipatov, culcat cu faţa în sus pe genunchii ei, privindu-i drăgăstos chipul plăcut. Băieţii nu-şi dau încă seama nici ei singuri la ce s-au înhămat ! Nu-i o muncă de luni, ci de ani de zile ! Şi adăugă : Foarte curînd vom avea nevoie de geologi — atunci ai să-ţi poţi găsi şi tu o muncă permanentă şi importantă aproape de casă !

Annuşka nu putea să-şi închipuie munca de geolog în condiţiile gazificării subterane.

— Păi, aceste cercetări vor avea probabil cu totul alt caracter, nu-i aşa ?

O flăcăruie sfioasă atinse fitilul, şi fitilul începu să ardă : ba se încingea focul, ba se potolea.

— Ei, ai să mai înveţi puţin şi ai să-ţi schimbi profilul muncii, spuse împăciuitor Lipatov, suflînd astfel fără să vrea în fitilul care abia pîlpîia. Oricum, tot a venit vremea să isprăvim cu viaţa asta de nomazi.

Annuşka acoperi fitilul cu palma ei gingaşă :

— Sigur că da. E grozav de trist să trăim despărţiţi, mi-e tare dor de tine şi de Irişka ! Visez de mult la concediu ! Probabil că prin noiembrie sau decembrie am să mi-l iau. Şi pe puţin vreo două luni.

Din greşeală, căuşul palmei se ridică de pe fitil, şi flăcăruia se învolbură.

— În decembrie ? sări Lipatov. Pînă în decembrie am să înnebunesc de-a binelea ! Nu mai pot trăi aşa ! Ca un cîine de pripas !

— Două-trei luni, Vaniuşa ! Vor trece repede. Dacă am să reuşesc să fac acasă prelucrarea materialelor adunate...

Dar acum Lipatov sufla cu tot dinadinsul în pălălaia explicaţiilor ei.

— Te-ai gîndit tu că sînt totuşi bărbat şi nu pot trăi ca un călugăr ? Palka îşi bate joc de mine — soţ prin corespondenţă ! Am... am... am început să fac curte femeilor ! Ca să ştii !

Şedea în faţa ei burzuluit, căutînd să-şi ia o înfăţişare cît mai îndîrjită, de om care a călcat pe de lături.

— E foarte dureros ce mi-ai spus, Vaniuşa. Foarte. Nu m-am aşteptat ca tu... Vezi bine doar că amîndoi avem munca noastră, şi eu nu te-am încătuşat niciodată şi niciodată n-am atentat la libertatea...

— Ba ai atentat ! urlă Lipatov, şi în clipa aceea toată idila sări în aer. Ai atentat chiar din prima zi ! Am stat singur ca un tîmpit, pînă ţi-ai terminat studiile, apoi tot timpul cît ai fost plecată naiba ştie pe unde ! Eu n-am copil ! Eu n-am nevastă ! Eu n-am căldura căminului ! Ai atentat la ce-i mai de seamă — la familie ! Ce familie mai este şi asta ? Eu n-am familie ! Eu sînt părăsit, copilul e părăsit... Vii acasă — pustiu, murdar de-ţi vine să urli sau să te îmbeţi ! Da, da, stau singur şi beau ! Şi am să ajung un beţiv ! Am şi ajuns ! Ca să ştii !

— Cum se poate ? bîigui Annuşka, privindu-l îngrozită, apoi, îndepărtîndu-se, îi spuse cu glasul ei cel mai neînduplecat : Să ştii, Vanea, că dacă ai început să bei n-am să mă mai întorc de loc la tine. Şi nici fata n-am s-o mai aduc... Ce să fac eu cu un... beţiv ?

Vîlvătaia scăzu brusc. Abia dacă mai mocneau ultimii tăciuni ai răzmeriţei familiale.

— Aoleu, cum poţi spune că sînt beţiv, prostuţo ! se apără Lipatov şi o trase spre el. De unde ai mai scornit-o ?

— Păi n-ai spus tu : beau, fac curte femeilor...

— Ba asta mă sileşti tu s-o fac !

Îmbrăţişîndu-l, ea îl sărută şi-i netezi părul zburlit. Lipatov se îmblînzi dintr-o dată. Iar Annuşka căuta să şteargă urmele răzmeriţei, făcînd apel la un alt om, mai conştient şi mai supus, pe care îl ştia sub „învelişul" soţului supărat :

— Ştii doar că eu mă mîndresc cu tine, Vaniuşa ! Sînt mîndră că noi alcătuim o familie pe bază de egalitate deplină, de înţelegere reciprocă... Întotdeauna spun tineretului de la noi...

— Bine, bine, dar ani de zile nu poate să meargă aşa, mai încercă soţul, amărît, o împotrivire. Ce fel de familie e asta,

cînd fetiţa noastră e părăsită singură la... Răbufni în el o ultimă scînteie a răzmeriţei potolite... la toanta aia bătrînă !

— Tuşa Sonia e toanta bătrînă ?!

— Nu ştiu, poate că-i foarte deşteaptă, dar s-o auzi pe Irişka ta cum înjură la rînd cu băieţii din curte !

— Irişka înjură ?

— S-o auzi numai ! Copil lăsat în voia lui, părăsit de mai-că-sa !

Pe Annuşka o podidiră lacrimile şi-i căzu plîngînd la piept :

— Ştiu, e îngrozitor, pe amîndoi v-am părăsit. Dar ce pot să fac, să las expediţia, să înşel încrederea oamenilor, să devin o gospodină oarecare ? Eu, comunistă, geolog cu destulă experienţă, să las totul baltă acum, cînd întreaga ţară... cînd geologia...

— Nu, fireşte că nu, dădu îndărăt Lipatov pe un ton speriat, celălalt Lipatov, omul conştient şi devotat, care jurase odinioară comsomolistei Annuşka să nu-i îngrădească libertatea şi care de mult îşi demonstrase că şi „pe linie familială" construirea socialismului cere jertfe.

— Şi-apoi, urmă ea, ştii tu că Matvei Denisovici va pleca în curînd la comisariatul poporului cu un raport privind mutarea albiei rîului nostru ?...

În felul acesta Annuşka strămută cursul convorbirii, întorcînd-o din albia ei primejdioasă pe făgaşul obişnuit, unde orice răzmeriţă se izbea de tăria neclintită a malurilor.

Luîndu-şi prietenul, Matvei Denisovici ieşi să se plimbe cu el în afara taberei, cît mai departe de ceilalţi. În ochii lui Rusakovski nu se temea să pară un visător care bate cîmpii.

Oprit în mijlocul stepei luminate de lună, Matvei Denisovici desena o hartă cu vîrful bastonului — asta-i Siberia cu fluviile ei uriaşe, care îşi varsă apele în Oceanul Îngheţat, asta-i Asia mijlocie, cea pîrjolită de soare şi lipsită de apă, ăsta-i Platoul Turgai şi lanţul îngust al munţilor Turgai... Aruncă în aer lanţul acesta sau găureşte-l cu un tunel, şi şuvoaiele de apă se vor revărsa în pustiu... Sarcina e grandioasă, ea cere un mare volum de muncă şi însemnate mijloace materiale, dar numai aşa pot fi salvate pustiurile însetate de apă şi Marea Caspică... Ştii cu ce iuţeală seacă şi se înnămoleşte Caspica ?

— E interesant că o asemenea idee îndrăzneaţă s-a născut tocmai acum, spuse Rusakovski gînditor. Şi în ştiinţă, şi în

tehnică ne aflăm acum într-o perioadă de realizări cutezătoare. Omul a trecut nemijlocit la conducerea naturii, ba chiar la transformarea ei. În chimie, noi am şi ajuns în pragul acelei stăpîniri asupra materiei în condiţiile căreia vom putea făuri, după nevoile şi dorinţa noastră, tot ce ne trebuie şi de calitatea care ne trebuie. Perspectivele ne sînt neţărmurite. În mecanică este de prevăzut o extindere atotcuprinzătoare a automatizării — şi aici perspectivele te uluiesc. Zborul în stratosferă e o problemă rezolvată din punct de vedere tehnic. În principiu e rezolvată şi problema zborului în cosmos. Probabil că în curînd va apărea şi aviaţia de toate zilele, la îndemîna tuturor, un fel de aerobicicletă. Fizica, în stadiul la care a ajuns, poate pune chiar de pe acum problema formării norilor artificiali, a ploilor artificiale. Putem prevedea că viitoarele instalaţii termice vor fi alimentate cu căldura din măruntaiele pămîntului, căldură obţinută la 20—30 de kilometri adîncime. Nu e prea important dacă toate acestea vor fi rezolvate astăzi sau peste cîteva decenii, important este că ele au şi ajuns în sfera posibilităţilor ştiinţei.

— Dar abaterea fluviilor în albii noi ? îl întrerupse nerăbdător Matvei Denisovici. Aici dificultăţi ştiinţifice nici nu sînt de prevăzut, aici totul se întemeiază pe date ştiinţifice şi tehnice rezolvate mai demult ! Aici ni se pun doar probleme economice şi organizatorice...

— Se mai pune şi întrebarea dacă a sosit vremea unor asemenea proiecte, îi aminti Rusakovski. Deocamdată nu este decît un vis frumos.

— Un vis ? Nu ! E o necesitate raţională a timpului nostru, un imperativ al economiei naţionale.

Rusakovski stărui cu băgare de seamă, ca să nu-l supere :

— Dar nu chiar pentru astăzi ! Pînă una-alta, dăm zor mare să industrializăm ţara şi, după cîte înţeleg eu, să-i întărim puterea de apărare. Ceea ce construim acum este numai temelia adevăratului edificiu economic de mai tîrziu. Ideea dumitale ţine de viitorul îndepărtat. Chibzui o vreme, apoi îl sfătui cu convingere : Aşterne-ţi ideea pe hîrtie. Numai în linii mari însă, atît cît e nevoie pentru a sesiza întregul. Şi dă-o la tipar.

Matvei Denisovici îşi ridică mîinile a împotrivire.

— O, nu ! Asta nu ajunge ! Nu, dragul meu, nu numai că am să mi-o public, dar am să mă şi arunc în luptă, am să mă bat să-mi înfăptuiesc ideea.

— S-o înfăptuieşti ? Astăzi ?

— Chiar dacă nu astăzi, în orice caz ideea asta trebuie să intre în perspectiva de dezvoltare a țării, ca o parte integrantă a planurilor ei !

— Dar nu crezi și dumneata, Matvei Denisovici, că o sarcină devine indispensabilă numai atunci cînd s-au creat condițiile pentru realizarea ei ?

— O-o, nu, Oleg Vladimirovici ! Dumneata nu ții seama de specificul economiei socialiste. Dumneata ai un punct de vedere pasiv : cînd se vor crea condițiile, se va face. Asta e spontaneitate. Ar însemna să așteptăm ca lucrurile să se facă de la sine. Eu sînt de partea acelora care vin în ajutorul vieții sugerîndu-i soluții, care grăbesc viața ! Sîntem visători ? Fireşte ! Dar noi organizăm înfăptuirea viselor. Or, asta e o tagmă cu totul deosebită de visători. Visurile noastre sînt previziuni ale viitorului.

— Întreaga știință e o previziune, spuse Rusakovski zîmbind la înflăcărarea prietenului său. Drumul ei e însă unul singur, și pe acest drum ți se cere să prelucrezi ceea ce ai intuit, să analizezi și să generalizezi datele problemei, s-o prezinți celor ce vor veni după noi — sau, dacă vrei, să înalți semaforul ca să le arăți noul curs al gîndirii. Asta s-o faci, iar nu să te arunci în luptă ! Aș putea elabora zece idei valoroase, dar dacă voi încerca să înfăptuiesc chiar numai una singură — pentru celelalte nouă nu-mi va mai rămîne timp.

— Adică ce să fac, s-o studiez și s-o bag în sertar ?

— Nu, s-o publici într-o revistă științifică, sau, știu eu, în presa de tineret, și să consideri că ți-ai făcut datoria.

Matvei Denisovici își ridică furios pumnii spre cer.

— Și asta mi-o spui dumneata ! Dumneata, omul neîncetatelor căutări !

În depărtare răsări o fîșie de lumină, palidă în bătaia lunii, dar vie, mișcîndu-se repede.

— Se întorc ai noștri, spuse ușurat Rusakovski și descleștă cu amîndouă mîinile pumnii strînși ai prietenului său.

Fără să-și ia ochii de la lumina din zare, profesorul vorbi din nou, de data asta însă în șoaptă, cu o blîndețe neobișnuită la el :

— Am un elev — Ilia Alexandrov. Sau Iliușa, cum îi spunem noi. Cînd mă gîndesc la ceea ce am reușit sau voi reuși să fac de azi înainte în viață, îmi spun în sinea mea : l-am descoperit și l-am introdus în știință pe Iliușa Alexandrov, asta mi se va trece la socoteală. E de pe acum un adevărat savant. Cu cea mai valoroasă trăsătură pentru un om de știință : vede

departe. Întotdeauna vine cu idei noi, şi multe dintre ele preced mişcarea generală — uite, ca şi fişia aceea de lumină. Fiecare din ideile lui e o comoară pentru practică. El însă le împrăştie, le dăruie, le pierde pe drum, nu se mai întoarce la ele... A publicat pînă acum şaisprezece lucrări ştiinţifice. Are douăzeci şi patru de ani. Ţin foarte mult la el, dar dacă i s-ar năzări să se apuce de înfăptuirea vreuneia din ideile lui, dacă s-ar băga în industrie — uite, i-aş suci gîtul, căci ar face o crimă împotriva ştiinţei.

Îndepărtata fişie de lumină se stinse.

Rusakovski tăcu. Căuta să străpungă cu privirea ceaţa argintie care învăluise fără să-i pese locul unde se afla maşina.

— Rădvanul nostru s-a pus în grevă, explică Matvei Denisovici, apoi se întoarse îndîrjit la spusele profesorului: O crimă împotriva ştiinţei ? Dar dacă ea va reprezenta o binefacere pentru patrie, pentru milioane de oameni ?

— Oare ştiinţa nu urmăreşte acelaşi lucru ca şi tehnica ? răspunse cu o neaşteptată enervare Rusakovski. Eu nu le pot opune una alteia. Există totuşi o diviziune socială a muncii şi o logică în cheltuirea forţelor omeneşti.

— Dar viaţa ? Unde pui viaţa în această schemă raţională, simpla viaţă omenească, cu toate limitele ei ? Unde pui dorinţa de *a vedea* cu ochii ceea ce ai pus la inimă ?

— Asta-i altă istorie, intrăm în domeniul psihologiei, strecură printre dinţi Rusakovski, făcînd o sforţare să-şi mute privirea de la punctul acela din depărtări, topit în lumina ceţoasă a lunii. Uneori îmi doresc şi eu ceva de felul acesta, o realizare imediată. Dar ştiu cu ce preţ devine un om de ştiinţă om de ştiinţă. El este o avuţie socială. Tot timpul său, el trebuie să şi-l cheltuiască cu maximum de folos pentru sectorul în care este mai necesar ca oriunde într-altă parte.

— Soluţia asta e, nu ştiu cum să zic, parcă prea socotită.

— Ba eu o numesc un ţel unic şi precis, scandă Rusakovski şi ciuli urechea: undeva pe aproape se auzeau voci de copii.

Matvei Denisovici îşi duse palmele pîlnie la gură şi chiui:

— Ehe-hei !

Erau însă numai doi. Doi copii. Galinka se repezi la tatăl ei. Gîfîia tare şi des. Părul îi atîrna pe spate ud leoarcă — să-l storci, nu alta !

— Am învăţat să mă cufund ! Şi să înot sub apă. Doi metri am înotat, uite să spună şi Kuzka. Doi metri, nu-i aşa, Kuz ?

— Dar mama unde este ?

Galinka răspunse cam în silă, prin semne.

— Ceilalţi au rămas la maşină ?

— Igor a rămas. Şi Katerina, mormăi posacă fetiţa, uitîndu-se pe sub sprîncene la tată-său. Mama vine pe jos. Cu ăla... Hai fuga, Kuzka ! strigă ea şi porni în goană spre tabără.

— Ce-ar fi să le ieşim în întîmpinare ? propuse Rusakovski, dar se răzgîndi numaidecît : De altfel nu e singură, şi-i destul de luminoasă noaptea.

— Sigur că da, e şi Pavel acolo, confirmă Matvei Denisovici fără să mai stea pe gînduri, nerăbdător să se întoarcă la discuţia întreruptă. Să zicem că ai avea dreptate, dar numai în ceea ce priveşte marile talente. Eu însă, Oleg Vladimirovici, nu sînt o somitate, sînt un practician oarecare, unul din milioanele de practicieni. Şi puţin îmi pasă de economia de forţe. Muncesc alături de toţi ceilalţi pentru viitor. Şi mă simt cuprins în mănunchiul de raze care este îndreptat către viitor. Or, raza de lumină are însuşirea de a se împrăştia în spaţiu şi de a îmbrăţişa un cerc tot mai mare...

— Da, dar în aceste condiţii intensitatea luminii scade, răspunse Rusakovski, ducîndu-şi pe nesimţite prietenul în întîmpinarea celor doi pierduţi în stepă.

— Aha ! Un cerc larg şi multe obiective în lumina lui împrăştiată, conture nedesluşite ! izbucni triumfător Matvei Denisovici. Tocmai asta vreau s-o văd, vreau să ghicesc viitorul după conturele acestea nedesluşite ! Să ştiu cum va arăta ! Ai să-mi spui că avionul a fost construit abia atunci cînd ştiinţa a putut rezolva problema zborului unei maşini mai grele decît aerul. Dar vezi că a mai existat şi un Icar ! A existat o legendă, un vis ! Zborul gîndului întrece, o ia înainte oricărui alt zbor, cu sute de ani cîteodată. Au existat smintiţi care-şi prindeau aripi de umeri, săreau în gol şi se făceau fărîme. Eu sînt un astfel de smintit. Am cincizeci şi doi de ani. Prea multă vreme nu mi-a mai rămas.

Doi oameni — două umbre se desluşiră în lumina ceţoasă a lunii. Se apropiau ţinîndu-se de mînă, şi voalul alburiu al Tatianei Nikolaevna flutura cu un capăt pe pieptul însoţitorului ei, unindu-i parcă şi mai strîns.

— E-he-hei ! strigă Matvei Denisovici mai tare decît era nevoie. Ce s-a întîmplat cu voi ?

Cele două siluete se despărţiră. Tatiana Nikolaevna iuţi pasul într-acolo de unde auzise vocea, în timp ce capetele voalului fîlfîiau în urma ei ca nişte aripi.

— Aici eraţi, filozofilor ? li se adresă ea. Cu siguranţă că aţi discutat toată vremea numai despre ştiinţă, în timp ce noi ne-am plimbat cu maşina, ne-am scăldat, am înotat, am stricat motorul... O, ce noapte, Oleşek ! Şi apa era caldă — caldă...

Svetov se apropie şi el, oprindu-se lîngă Tatiana Nikolaevna. Rusakovski îl cercetă atent. Ce tînăr este, ce nesuferit de tînăr !

— Tot nu v-aţi mai săturat de vorbit ? întrebă Tatiana Nikolaevna şi îşi înfăşură umerii în voal. Eu am să mă duc s-o culc pe Galinka.

— Voiai parcă să asculţi cîntece, îi aminti Palka.

Tatiana Nikolaevna îşi ciuli urechea şi prinse o frîntură de cîntec dinspre tabără. Melodia venea de departe, şi poate că de aceea părea deosebit de frumoasă.

— Dacă Galinka adoarme repede, mă întorc aici. Ei, puneţi lumea la cale mai departe, eu nu vă mai tulbur.

Zîmbi soţului de rămas bun, îşi puse nestînjenită mîna pe braţul lui Svetov, şi plecară. Rusakovski şi Matvei Denisovici văzură încă multă vreme siluetele lor şi capetele fluturînde ale voalului alburiu.

— Uneori îmi pare rău că nu sînt capabil de salturi, mărturisi cu tristeţe Rusakovski. Şi poate că tocmai acesta este lucrul cel mai frumos : să faci un salt în viitor, chiar cu riscul de a-ţi frînge picioarele. Dar chimia este o ştiinţă precisă şi migăloasă. Ea pregăteşte o platformă de sprijin pentru salturile îndrăzneţe... ale altora. Ale celor care folosesc concluziile noastre. Iar noi sîntem doar nişte harnici truditori, hamalii progresului !

Mergînd aşa şi vorbind, erau cît pe ce să se lovească de o pereche. Fata îşi ascunse obrazul în mîini, iar flăcăul îşi ridică ochii şi se uită la ei nemulţumit, avînd aerul să întrebe : Cine umblă nepoftit pe aici ? Matvei Denisovici îl recunoscu pe Nikita şi coti grăbit, luînd-o pe alături.

— Femeilor le plac oamenii capabili de salturi nesăbuite, urmă Rusakovski. Noi, truditorii, sîntem cam plicticoşi în ochii lor ! Odinioară femeile preferau cavalerii, şi nu înţelepţii. Vremurile s-au schimbat, dar psihologia femeilor s-o fi schimbat oare ?

Rusakovski vorbea mai în glumă, mai în serios, şi Matvei Denisovici se străduia să surîdă. Nu ştia ce să răspundă. Se gîndea la amarul dedesubt al acestor meditaţii. Întotdeauna i s-a părut că Rusakovski e orb şi încrezător, că e prea cufundat

în ştiinţă, şi de aceea nu vede, nu observă multe. Şi cînd colo, uite că vede şi observă totul...

— Ţi-am spus părerea mea, vorbi din nou Rusakovski, continuîndu-şi parcă ideea, şi în primul moment Matvei Denisovici nici nu-şi dădu seama că profesorul s-a întors la discuţia întreruptă de apariţia Tatianei Nikolaevna. Nu sînt de acord cu dumneata, dar n-am să te îndemn să renunţi. Dacă vrei să ştii, te invidiez... Şi acum, hai să vedem dacă au adormit copiii noştri. Galia e foarte agitată, şi nu numai astăzi, ci în general, în ultima vreme.

Cînd profesorul intră în cortul care li se rezervase, o găsi pe Galinka întinsă în pat. dar trează. Oleg Vladimirovici se aşeză lîngă ea şi o sărută.

— De ce nu dormi, roşculeţ ?

Galinka se lipi de el şi suspină atît de adînc, încît ai fi spus că îşi reţine un hohot de plîns.

— Ce-i cu tine. Galinka ?

— Nimic.

— Ţi-e frică singură ?

— Mie nu mi-e frică de nimic, spuse Galinka şi scutură din cap, de parcă ar fi voit să alunge toate impresiile care o tulburaseră în seara aceea. Eu m-am hotărît, tăticule ! Am să mă fac geolog.

— Foarte bine ! Şi de ce ai hotărît asta ?

Profesorul vorbea cu ea foarte serios şi n-o jignea niciodată luîndu-şi un ton protector.

— Pentru că ei sînt peste tot primii, spuse ea cu multă convingere. Sosesc, îşi întind corturile şi fac începutul.

— E într-adevăr o meserie foarte interesantă, Galia. Dar are şi neplăcerile ei. N-ai să poţi trăi mai niciodată acasă...

— Nici nu vreau să trăiesc acasă.

Braţele lui, care o ţineau îmbrăţişată, tresăriră. Galinka se lipi şi mai strîns de el, gata să plîngă şi să-şi reverse în lacrimi toată furia şi amărăciunea care o cuprindeau cînd surprindea cu gelozie cuvintele şi privirile pe care maică-sa căuta să le ascundă de ea.

— Tăticule, povesteşte-mi ceva, ca să adorm.

— Bun povestitor ţi-ai găsit !

O privi atent şi, prin semiîntunericul din cort, desluşi că obrăjorul fetiţei era trist. Îi sărută părul încă umed şi roşcovan ca al mamei.

— Mîine am să vă trimit pe amîndouă la mare, roşculeţ. Şi pe tine, şi pe mama. Pe roşculeţul cel mare şi pe cel mic.

— Da ! Trimite-ne. Mîine ?

— Mîine. Acolo e multă verdeaţă, nu ca aici. Acolo înfloresc oleandrii, nişte copaci cu flori mari, albe şi trandafirii. Tu n-ai mai văzut asemenea copaci. Şi mai sînt şi alţi pomi acolo, pe care cresc mandarine. Acum sînt încă verzi, dar mai tîrziu au să se rumenească. Ai să vezi marea. Acolo, mai întîi de toate şi mai frumos ca orice e marea. Ştii cum e ?

— Cum ?

— E aşa de mare, că pe lîngă ea stepa e mică. Ai să ajungi acolo, ai să ieşi afară şi... ascultă : „...pe buza de stîncă ai să-ncremeneşti, şi iată din ceţuri că marea în sclipete tot sufletu-l biciuie cu-ntinderea ei". Asta a scris-o un poet. Despre mare. Versurile acestea i-au plăcut foarte mult mamei tale cînd am fost prima dată cu ea la mare. Stai să-ţi mai spun : „Şi rîde, şi joacă — se zbenguie marea, şi scaldă în spume albastrele valuri, o, cum te mai cheamă, cum fierbe şi plînge izbindu-se-n maluri !"

— Da' de ce plînge ? întrebă Galia cu un glăscior somnoros.

— Pentru că are şi ea necazurile ei, marea. Uite, cînd e furtună, de pildă. Goneşte, goneşte vîntul, se poticneşte de munţi, de păduri, pe urmă, cînd mi se smuceşte odată şi scapă la mare, cînd mi se aşterne la fugă pe întinsurile ei, cînd mi se porneşte să gonească valurile...

Povestea încetişor — nu pentru ea, ci pentru el însuşi. Galia dormea de mult, strîngîndu-i degetele în mîna ei. Profesorul şi le desprinse uşurel, apoi se dezbrăcă, şi rămase întins multă vreme, străduindu-se să nu audă nimic, să nu aştepte, să adoarmă cu orice preţ. Dar somnul îl ocolea, şi în liniştea nopţii, tot mai limpede îi răsunau în urechi paşi întîrziaţi, voci înfundate, zăngănitul lighenelor — ultimele zgomote ale vieţii de tabără înainte de a amuţi pînă în zori. Dincolo de pînza trasă a uşii cortului cobora întunericul, iar luna se apropia de orizont.

Voalul ei îi apăru albastru, nu argintiu cum era, cînd Tatiana Nikolaevna se opri la intrare.

— Dormi, Oleşek ?

El închise bine ochii şi încercă să respire liniştit şi măsurat, ca în somn. Ea se plecă asupra lui, apoi asupra Galiei, se dezbrăcă abia foşnind şi se întinse atît de încet pe patul scîrţîitor, încît acesta scoase doar un oftat slab. „Ce vinovat oftează !", surîse în sinea sa Oleg Vladimirovici şi, după ce mai ascultă o vreme tăcerea deplină, adormi.

Veni şi noaptea, ţinu cît ţinu, apoi începu să se destrame, dar Nikita şi Liolka tot mai stăteau în stepă. Stepa le era casă, cerul întins deasupra le ţinea de acoperiş — cine ştie cînd vor avea ei altul ! Era mărinimos cu ei acoperişul acesta: le dărui din belşug razele lunii sale, pe urmă îi înveli cu o pîclă caldă, în care se legăna tainic şi ademenitor lumina difuză a unui foc de tabără îndepărtat. Îşi întorceau amîndoi privirile într-acolo şi, zărind umbre mişcîndu-se, îşi ziceau : „Iată că şi alţii se plimbă, nu dorm...", şi aşa nici nu băgară de seamă cînd s-a stins focul. Cerul se făcu de un verde gingaş, licăriri palide îl brăzdară la orizont, mai întîi mijind sfios, apoi tot mai clare, şi iată că zorile au şi cuprins jumătate de cer, iar pe bolta lui irizată a pornit să plutească un norişor galben. La început rotund, alungindu-se încetul cu încetul, şi-a îndoit capetele în sus, şi n-a mai fost norişor, ci corabie cu pînzele umflate. Pe urmă s-au adunat alte corăbii la fel, şi s-au aşternut la goană pe întrecute, cu pînzele galbene bine întinse — „Înseamnă că vom avea vînt şi aici jos", hotărî Liolka privind cerul, şi se zgribuli înfiorată sub adierea răcoroasă a zorilor.

Nikita urmărea cum i se răsfrînge lumina în ochi şi cum i se împurpurează obrajii palizi.

Niciodată pînă acum nu simţise atît de limpede că nu vor mai putea trăi despărţiţi. Ei, dacă ar vrea ea să se mute la Donetk !...

— Ţie ţi-e uşor să spui : lasă-i, îşi rosti gîndul Liolka. Şi eu poate că i-aş lăsa, dar cum să superi asemenea oameni? Matvei Denisovici, Anna Feodorovna ! Păi, afară de ei nu mai am pe nimeni pe lume.

— Da' eu ?

— Ei, tu... murmură ea cu un tremur de fericire în glas, dar peste o clipă urmă neîncrezătoare : Şi cine eşti tu la urma urmei ? Ce-o să ne facem acolo ?

— Ai să lucrezi undeva. Crezi că nu găseşti ? Se caută oameni pe rupte ! Cămine avem cîte pofteşti, şi o să găsim noi o cameră...

Din cuibul cald al braţelor lui, Liolka îl măsură cu priviri iscoditoare.

— Şi cine o să stea în camera aceea ?

— Cum cine ? Tu !

— Asta ai brodit-o singur sau te-a mai ajutat cineva ? rîse ea fără veselie. Straşnic ! Tu la mămica şi la tăticu, la căl-

durică, iar eu ibovnica ta în văzul lumii. Nu-i mare procopseală !

— Bine, dar... Ce pot face eu astăzi ? Mai tîrziu, cînd o să-mi găsesc de lucru şi o să stau pe propriile mele picioare...

— Ei, atunci să mă pofteşti !

— Adică pînă una-alta n-ai nevoie de mine ? Pesemne că nu ţi-e chiar aşa de urît fără mine ! Nu te prea grăbeşti !

— Pentru o cămăruţă, undeva mai departe ? Nu, la asta nu mă grăbesc !

Se strecură din strînsoarea braţelor lui şi îl privi pieziş, dispreţuitoare.

— Ditamai eroul, dar de părinţi se teme ! Şi Katerina asta a ta ! Regină, dragă doamne ! Ei îi oferi mînuţa — ce grijuliu, să nu cadă cumva ! — iar eu mai la dos ? Nu-s de nasul vostru ?

— Bine, dar ai spus chiar tu...

— Şi ce-ai vrea, să-i cerşesc prietenia ? Sau să mă înfăţişez cu ploconeli la părinţii tăi : „Săru' mîna, eu mi-s nevasta fără cununie a nevredniculuí vostru fecior !" ?

Nikita sări în picioare, îşi smuci haina de pe jos şi şi-o scutură cu putere. Vorbi cu năduf :

— Se vede că asta ţi-e dragostea — ţine pînă dă de greu. Te gîndeşti numai la tine ! Auzi, cu sau fără cununie, ca pe vremea ţarului. Dar că eu am tocit nebuneşte o lună întreagă, de dragul înţelegerii noastre, la asta nu te gîndeşti...

Liolka se sculă alene, trase haina spre ea şi se înveli într-însa. Cu o clipă mai înainte fusese mînioasă, dar acum zîmbea. Zîmbea cu înţeles, ca şi cum ar fi ştiut lucruri pe care Nikita nu le putea şti.

— Peste ce greutăţi poate trece dragostea mea ai să mai vezi tu, n-ai grijă, viaţa e lungă. Iar dacă tu te temi de părinţi — eu nu mă tem. Şi nici de Katerina ta nu mă tem. Oricum, tu ţot al meu eşti.

O dată cu răsăritul soarelui începu să sufle tare un vînt fierbinte, stîrnind în stepă vîrtejuri de praf. Pe cer se iţiseră două rînduri de nori ; cei de jos, cenuşiu-ruginii, tîrîndu-se greoi, întrecuţi cu uşurinţă de cei de deasupra lor, uimitor de luminoşi, şi rîndurile amîndouă alergau rămînînd parcă tot pe loc şi se răsuceau învolburîndu-şi crestele. Ca nişte mari pete liliachii, umbrele norilor goneau pe galbenul ierburilor veştede ale stepei. În pofida vîntului, ziua se făcea tot mai zăpuşitoare.

În dimineaţa asta, Matvei Denisovici se pregătea să arate oaspeţilor săi munca expediţiei, dar peste noapte parcă îi schimbase cineva, de nu-i mai puteai cunoaşte. Oleg Vladimirovici se „zăvorîse cu cinci lacăte", abia mai scotea o vorbă, şi nu manifesta interes pentru nimic, Tatiana Nikolaevna nu se clintea de lîngă el şi căsca mereu pe furiş. Katerina dispăruse undeva îndată după gustarea de dimineaţă, iar Lipatov i-o trînti pe şleau :

— Spune şi dumneata, Matvei Denisovici, unde să ne cărăm pe colbăraia şi zăpuşeala asta ? Poate ar fi mai bine să ne odihnim pur şi simplu.

Dar tocmai atunci iacătă-l şi pe Palka. Încă de dimineaţă nu-şi găsea astîmpăr, umblînd voios de colo pînă colo, şi cu totul absent la viaţa din jur, se uita la oameni cu ochi pierduţi, fără să intre în vorbă cu nimeni. Se dovedi însă că auzea foarte bine ce se spunea, cînd se răsti la Lipatov :

— Atunci, la ce am mai venit ? Eu, unul, am venit pentru lucrările de foraj. Aici sînt maeştri cu experienţă, de la ei poţi afla incomparabil mai multe ca din cărţi ! Şi doar ne-am înţeles !...

— Ce-i drept, e drept, dacă am venit să vedem, trebuie să vedem !... spuse Rusakovski cu prefăcută veselie. Taniuşa, tu dacă preferi să te odihneşti...

— Asta-i bună ! Dacă mergi tu... răspunse Tatiana Nikolaevna, sculîndu-se şi luîndu-şi soţul de braţ.

În drum, Matvei Denisovici îşi schimbă hotărîrea luată în ajun de a-i duce mai întîi să vadă o turlă de foraj. Din tot grupul de vizitatori, el se îngrijea de unul singur, şi pe omul acela nu puteai să-l încînţi luîndu-i ochii cu fleacuri spectaculoase, ci numai punîndu-l în faţa unor lucruri care să-i dea de gîndit. Şi, într-adevăr, de cum intrară în baraca răcoroasă şi slab luminată în care se afla depozitul de probe şi laboratorul, unde Annuşka, intimidată de prezenţa vestitului profesor, le înfăţişă săritoare toate comorile ei, Oleg Vladimirovici arătă mare interes pentru secţiunile geologice şi, peste un minut, se găsi prins într-o discuţie însufleţită. De voie, de nevoie, Palka mai mult tăcea, dar cînd se ivea prilejul punea şi el cîte o întrebare, căutînd să scoată de la cei doi specialişti tot ce se putea scoate : dacă-i să tragem folos din vizita asta — apoi folos să fie ! În schimb, la foraje el trecu în primul plan şi se agăţă de maistrul principal, fără să-i pese dacă nenumăratele lui întrebări mai interesează şi pe alţii. El trebuia să înţeleagă tehnica forajului, să înţeleagă posibilităţile şi lipsu-

rile utilajului. În mintea lui, gazificarea subterană se şi înfăptuise, acum avea de făcut găuri de sondă — dar nu numai verticale, cum sînt cele de aici, ci şi înclinate şi orizontale, iar dacă sondezele obişnuite nu vor putea realiza asta — cu atît mai rău pentru ele, va trebui să construim altele mai perfecţionate...

Curînd, ceilalţi o luaseră înainte, el însă zăbovea acolo, băgîndu-şi nasul în toate mecanismele, căţărîndu-se pe platforma superioară, unde se înşurubau ţevile cap la cap, şi neîncetat i se auzea întrebarea : „Dar dacă..." Uneori Palka observa că lîngă el se află mereu, curioasă, feţişoara lătăreaţă a Galinkăi, dar, absorbit cum era, nu-i ardea de ea.

Galinka însă se ţinea scai de el şi îşi băga pătimaşă năsucul peste tot, sorbind fiecare vorbă — numai ochi şi urechi. Ei îi plăcea tot ce vedea aici, tot, chiar şi vîrtejurile de praf care jucau pe întinsul stepei. Nu-şi mai lua ochii de la pietrele şi bucăţile de lut, numerotate, etichetate frumos, rînduite cu mare socoteală de Annuşka — nu pietre şi nu bucăţi de lut, ci probe de „rocă" „localizate" în adîncul pămîntului. O fermecau tainicele lor numiri : morene, gnaisuri, gresii de arcoză... Nici nu-ţi vine să crezi că în unele „depuneri" pot fi găsite fosile de peşti placodermi, peşti care au înotat odinioară pe aici, pentru că pe aici a fost odată marea ! Şi pe urmă marea s-a retras, cine ştie de ce, iar peştii au pierit. Ce fel de peşti or fi fost ăştia cu carapace, ca broaştele ţestoase, sau cu totul altfel ? Şi unde s-a retras marea ? Şi cum poţi afla adevărul despre peştii şi marea care au pierit de mult ? Asta şi este Geo, de care se tot vorbeşte. Geo-ul tatii e cel mai grozav... Dar şi mai mult îi plăcu Galinei sus, pe turla de foraj. Nimeni n-o oprea să se caţăre pe scăriţa mişcătoare pînă la cea mai înaltă platformă, unde un muncitor scotea din fundul pămîntului „pasul" — adică mai multe prăjini lungi, înşurubate cap la cap. Troliul, adică macaraua, le scotea încetişor din gaura de sondă, şi muncitorul le deşuruba, ca să nu se proptească în cer, mutînd apoi meşteşugitul „cap" cu inelul lui la prăjina următoare, iar troliul o scotea afară şi pe asta... Prăjinile acestea erau de fapt nişte ţevi. „Ca şi la fotbal, îi explica muncitorul, numai că aici chiar că n-ai voie să caşti gura !" Capul cel meşteşugit se cheamă „cap de injecţie", pesemne pentru că afundă ţevile în pămînt de parcă i-ar face o injecţie, iar inelului i se spune cercel şi seamănă într-adevăr cu cerceii mamei, doar că ăsta e mare, şi printr-însul trece un cablu de oţel.

Galinei i se părea că prăjinile vor ieşi aşa într-una tocmai din fundul pămîntului, cînd colo ultima ţeavă rămase atîrnată în aer, avînd la capăt o altă prăjină, mai groasă, în vîrful căreia se vedea un fel de degetar cu dinţi. Muncitorul de la baza turlei izbi prăjina asta mai groasă şi scoase dintr-însa un cilindru de „rocă" — o carotă, cum îi zicea, iar fata cu scurta din foaie de cort aşează carota într-o lădiţă, pe care scrise ceva. Galina coborî repede, ca să se uite la carotă, şi văzu că e un simplu cilindru de piatră nearătoasă, zgîriată de dinţii „carotierei". Oamenii se apucară după aceea să înşurubeze la loc prăjinile pasului şi să le coboare înapoi în gaura de sondă. Motorul îşi reluă învîrtiturile, mînînd curelele de transmisie, care porniră arborele sondezei, iar acesta la rîndul lui începu să învîrtească pasul de prăjini. Galia văzu în închipuirea ei cum se roteşte carotiera, cum sapă şi roade piatra, înfigîndu-se încetişor într-însa şi lăsînd să intre în prăjina cea groasă un nou cilindru de rocă, o nouă carotă. Carotiera era ajutată în fel şi chip : se aruncau pe prăjină alice negre şi tari care să macine piatra, se turna apă care să răcească metalul încins de frecare...

Ce putere ! se minuna Galinka. Şi uite că Palka ăsta tot nu-i mulţumit : el ar vrea ca pasul de prăjini să înainteze pieziş, ba chiar nu ştiu cum, „longitudinal", şi meşterul e de părerea lui, adăugînd că în acest caz va fi nevoie de maşini mai pricepute.

— Ce să-i faci, dacă ne vor trebui, le vom născoci.

S-ar crede că n-a spus nimic deosebit maistrul acela cărunt cu salopeta mînjită de păcură. Dar poate că tocmai din pricină că alături de vijeliosul Palka, maistrul îi păruse atît de calm şi de chibzuit, Galia fu uimită de răspunsul lui, şi în mintea ei se iscă deodată o lumină foarte mare, scoţînd la iveală o seamă de lucruri pline de tîlc. Fetiţa n-ar fi putut să exprime asta în cuvinte, deşi gîndul era limpede şi tulburător : aşadar, nu numai în magazia Kuzmenkovilor, în jurul sobei buclucaşe, nu numai la institut, unde tata cu Iliuşa Alexandrov şi Jenea Trunin se ţin de „vrăji" — nu numai acolo, ci şi aici, în tabăra asta din stepă, unde se pune la cale strămutarea albiei rîului în care ea a făcut ieri baie, aşadar şi aici, în turlele acestea de foraj, şi peste tot — peste tot se făureşte mereu ceva nou, se schimbă, se născoceşte şi se naşte ceva nou... Şi chiar şi ea însăşi creşte pentru a-şi lua locul în acest marş înainte, locul rîvnit, în care munca e mai interesantă ca oriunde.

De aceea, la întoarcere, cînd Galia şi Kuzka se dădură pe lîngă Matvei Denisovici, şi acesta îi luă pe după umeri, începînd să le descrie planul, aproape de necrezut, al abaterii cursului marilor fluvii siberiene, Galia nici nu se mai miră, ci doar i se păru că tocmai acolo ar putea fi locul cel mai nimerit pentru dînsa, şi dacă e să se facă explorator — apoi se va face tocmai pentru acele expediţii din Siberia. Matvei Denisovici îşi sprijini carnetul pe genunchi şi, cu o îndemînare acum obişnuită, le desenă copiilor harta Siberiei. Tatăl Galiei o învăţase de mult să citească hărţile, dar hărţile acelea tipărite nu erau vii, rîurile, munţii şi văile stăteau încremenite acolo o dată pentru totdeauna, pe cînd în schiţa lui Matvei Denisovici toate se mişcau însufleţite — rîurile curgeau de-a-ndoaselea, munţii săreau în aer.

— Cînd o să mă fac mare am să plec cu dumneavoastră, spuse fetiţa în şoaptă, iar Matvei Denisovici îi răspunse cu toată seriozitatea :

— Ne-am înţeles ! — şi făgădui să-i arate la Moscova o mulţime de lucruri interesante, prevenind-o însă că trebuie să se pregătească bine de tot, pentru că explorările din Siberia — e-he-he — nu vor fi uşoare de loc !

Galia îl asculta cu inima cuprinsă de o mare bucurie, întocmai ca în ziua cînd fusese primită la şcoală.

Katerina se simţea rău încă de dimineaţă : o apăsa zăduful, o sîcîia vîntul. Rămase culcată în cort, deşi acolo n-avea aer. Ar fi vrut să iasă afară, dar presimţea că Igor dă tîrcoale cortului ei. De ce face asta ? Că doar i-a spus totul. Nu trebuia să vină aici. Ştia bine că nu trebuia ! S-o cunoască pe Liolka ? Dacă şi acesta e un motiv, Liolka !

Uite-o că se plimbă cu Nikita. Poartă o floare în păr, şi ce fasoane mai face ! Ieri, cînd a zărit-o pe gorgan, i s-a părut drăguţă, acum însă îşi dă seama că este o fandosită. Rîde prea gălăgios, vorbeşte prea tare, ca s-o audă toată lumea.

Văzînd-o pe Katerina la intrarea cortului, Liolka se dădu cu Nikita mai pe aproape şi îşi smulse mîna dintr-a lui :

— Hai, du-te, du-te, că n-am vreme. Cînd o fi să mergi la Matvei Denisovici, treci să-mi spui. Hai, dă-mi drumul !

Apoi intră în cortul vecin şi începu să îngîne un cîntec. Şi asta-i o fandoseală.

Katerina se uită în jur. Nikita plecase, Igor nu se mai vedea nici el. Se aşeză pe băncuţa din faţa cortului, cu spa-

tele la vînt. Unde să te ascunzi de vîntul acesta prăfos şi fierbinte ? De-ar ajunge mai repede acasă ! Dar mai are de făcut faţă prînzului, şi numai gîndindu-se la asta i se face silă. O mulţime de lume, hărmălaie, vorbă...

Liolka iese cu un lucru de mînă şi se aşază alături de ea, mînuind neîndemînatic acul. Îşi ţine buzele strînse, degetul mic — îndepărtat graţios, curată fiţăraie !

— Scuzaţi, vă rog, se găseşte la Doneţk danteluţă îngustă?

Se vedea cît de colo că pusese întrebarea doar ca să intre în vorbă. Fie şi-aşa... Katerina dădu din umeri şi o întrebă ce coase. Cosea o bluză cu pliuri. Pliul pornise strîmb, aţa se tot încîlcea...

— Ia dă-o la mine. Uite aşa se face.

Descurcă aţa, îndreptă pliul, îl netezi bine cu unghia şi-l însăilă repede cu acul.

— Eu nu prea am vreme de cusături şi bibiluri, spuse cu un aer degajat Liolka. Nu-mi prea îngăduie meseria. Dar dacă-i vorba de spălat, călcat, frecat pe jos — la asta mă pricep.

Poftim, ia te uită cum se recomandă ! Prea şi le închipuie simplu pe toate... mireasa ! Între timp, mireasa urmărea cu jind cît de uşor şi frumos însăilează Katerina pliurile, şi deodată o întrebă încetişor :

— Dumneata ai mamă ?

— Am.

— Eu n-am pe nimeni. Sînt singură cuc pe lume.

Katerina o privi cu luare-aminte. Dacă totuşi nu-i o fandosită, cum pare ? Dar nu, de ce-ar fi început la prima întîlnire să-i dea zor cu necazurile ei ? Vezi-o numai cum şade fără să-i pese de vîntul care îi aruncă praf în obraz. Nici nu se întoarce, se tot uită pe sub sprîncene... Ce aşteaptă ? Ce urmăreşte ? Cu grijă, căutînd să aducă vorba despre Nikita, pe nesimţite, Katerina protestă :

— De ce singură ? Ai probabil mulţi prieteni. Lumea te iubeşte...

— Da, de iubit mă iubeşte ! recunoscu Liolka pe un ton oarecum provocător şi, nemaiputîndu-se stăpîni, întrebă : Cunoşti familia lor ? Tata, mama lui... sînt buni la inimă ?

La asta Katerina nu s-a gîndit niciodată. Nu căuta bunătate, nu-i ducea lipsa. Dar fata poate că are nevoie de ea. Sau şi-o fi pus nădejdea în bunătatea bătrînilor, ca să le intre în familie ? Au suferit destul, numai asta le mai lipsea !...

— Au pierdut pe cel mai bun dintre copiii lor, spuse ea cu asprime. Cît despre Nikita — o ştii şi dumneata — nu le-a prea adus bucurie. Aşa că nu la ei să cauţi bunătate, ar fi vremea ca Nikita să dovedească el puţină blîndeţe faţă de părinţi.

Liolka se împurpură. Aluzia era străvezie : nu te băga în familia lor, nimeni n-are nevoie de asta şi nici lui Nikita nu i se va îngădui.

— Dumneata, de bună seamă că ştii mai bine de ce au şi de ce n-au ei nevoie, spuse ea cu modestie, dar în glas îi tremura o mînie abia reţinută. Eu nu mă prea pricep în treburi de familie. N-am avut parte de aşa ceva şi vîntur lumea ca un ghem de mărăcini. Ceea ce mi-am dobîndit însă, mi-am dobîndit singură ! Şi bună-rea, aşa cum sînt, am să lupt din răsputeri ca să-mi păstrez fericirea !

Katerinei îi plăcu îndîrjirea fetei. O fi ea cam sălbatică, şi aspră, şi rea, dar are un caracter tare. De aici încolo ar fi putut începe între ele o convorbire deschisă, dacă Liolka nu i-ar fi tras bluza din mînă.

— Dă-o încoace, ce să te oboseşti degeaba. Mi-o fac eu cum m-oi pricepe.

Şi ridicîndu-şi fruntea, reintră mînioasă în cort, trînti sau scăpă ceva din mîini şi se porni să cînte în gura mare, cu of şi alean :

Am iubit flăcăi vreo zece,
Nouă i-am uitat şi-mi trece,
Doar pe unul — of — nu-l pot uita !...

Mai tîrziu Katerina îl auzi pe Nikita intrînd în cort şi ciorovăindu-se multă vreme cu Liolka, apoi glasul ei strigîndu-i : „A, nu rămîi ? Ei, atunci du-te !", iar la masa din cortul lui Matvei Denisovici Liolka veni ultima, într-o rochie de mătase uşoară şi tot cu floarea în părul ondulat fără îndemînare.

Să-i fi molipsit ea pe toţi ceilalţi, sau starea ei de încordare era şi a altora dintre cei prezenţi, fapt este că, de îndată, la masă se porni o veselie întărîtată. Rusakovski se proclamă ei însuşi vătaf al chefului, rostind toasturi hazlii pentru fiecare dintre cei de faţă. Palka se scălămbăia, iar Tatiana Nikolaevna, atît de potolită pînă atunci, parcă scăpase dintr-o strînsoare. Igor, care rătăcise posomorît toată dimineaţa, deveni din cale-afară de vesel şi se uita atît de stăruitor la Katerina, încît ea îi simţea privirile chiar şi fără să ridice ochii...

Matvei Denisovici era într-adevăr mulţumit de reuşita primire a oaspeţilor săi, şi în naivitatea sa nici nu observă curenţii nervoşi care circulau de la un om la altul în această adunare atît de pestriţă. Către sfîrşitul mesei, chiar el o rugă pe Liolka să cînte ceva. Fata săltă cochet din umeri şi răspunse :

— Ce v-aş putea cînta eu ? Aici sînt feţe simandicoase. Dar peste o clipă, răzgîndindu-se, strigă : Hei, Nikita, ia adă-mi ghitara ! Să cîntăm !

Pînă să vină Nikita cu ghitara, ea povesti în auzul tuturor, cu ochii sclipitori şi muşcîndu-şi buza de jos :

— Eu am fost copil vagabond, şi cîntecele mele sînt cîntecele străzii, cîntece fără ifose, dintr-acelea care se aud prin tîrguri şi bîlciuri. Ştiţi cum vine asta : oamenii se strîng roată, iar tu le zici o cîntare, apoi treci pe la fiecare cu farfuria sau şapca în mînă... Am avut un profesor în materie de cîntece — Iaşka Korotîş îl chema. Vai, ce mai cînta ! Noi doi făceam o pereche — el cînta, iar eu îi ţineam isonul, ca să înduioşez lumea. Dar să nu vă închipuiţi că furam ! Şi nici de pomană nu ceream ! Eram mîndri, de ! — artişti ! Şi izbucni în rîs, adăugînd în treacăt : Ei, Iaşka mai învîrtea el şi altele !

Nikita se întoarse cu ghitara. Liolka îşi trecu degetele pe strune şi aruncă o privire piezişă spre profesorul Rusakovski.

— Poate o să vi se pară caraghios, dar acum, dacă a nimerit în societatea dumneavoastră o fiinţă ca mine, apoi...

Nu-şi termină însă fraza, hohoti nervos şi începu să cînte, subliniind prin mişcările întregului său trup cadenţa de joc a melodiei vesele şi săltăreţe :

Pe trei bani de aur, „coroni !-ţe“,
Mi-a luat iubitul cizmuli !-ţe,
Şi la cizmuli-iţe
mi-a pus potcovi-iţe —
Grele, lucitoare pot-co-viţe !

Se uita provocătoare la Katerina, la fratele ei, la Lipatov, la toţi cei care obişnuiau să se ducă pe la familia lui Nikita şi care chiar mîine vor putea povesti părinţilor lui ce iubită şi-a găsit fluşturaticul lor fiu. „N-aveţi decît să le povestiţi, dacă-i interesează. N-am de gînd s-o fac pe mironosiţa !“ Apoi ciupi pătimaş strunele ghitarei şi, dîndu-şi o expresie misterioasă, îşi încheie cîntecul cu accente prelungi şi suspine duioase :

Cizmuliţele-mi ca lu !-na !
Se plimbau zi-noapte-ntr-una !
Toate stră-zi-le în-doi
cu cizmuli-ţe-le noi
Le-am bătut în lung şi-n lat...

Nikita stătea în spatele ei, săltînd uşor din umeri şi mişcîndu-şi buzele în ritmul melodiei. Îi era şi ruşine, îi era şi cald, şi mai ales simţea o ciudată bucurie gîndindu-se că Liolka este *a lui,* că nu ascunde asta în faţa nimănui, că nişte oameni ca aceştia au primit-o în tovărăşia lor, că o ascultă şi n-o osîndesc, ba soţia acestui profesor din Capitală îi ţine isonul încetişor. Habar n-avea că Liolia avusese o discuţie neplăcută cu Katerina, şi acum vroia să arate că nu se sinchiseşte de urmările pe care le prevedea. Nikita fu de-a dreptul năucit de neaşteptata izbucnire a Lioliei, cînd ea îşi curmă dintr-o dată cîntecul şi îi strigă Katerinei peste toată masa :

— Ce te uiţi ? Te gîndeşti că vin de pe stradă şi vreau să intru într-o casă cumsecade ? Ei, află că nu prea mă-nghesui !

Asta mai lipsea ! Katerina se făcu albă ca varul.

— Nici nu mă gîndeam la dumneata, spuse ea şi întoarse capul.

— Foarte interesant cîntec, n-am mai auzit unul ca ăsta, vorbi Tatiana Nikolaevna de parcă nici n-ar fi observat ieşirea Lioliei. Mai cîntă-ne ceva, cînţi tare frumos, Liolecika !

— Păi altfel cine ar fi stat să-mi plătească ?! Eu doar din asta trăiam ! răspunse Liolka tot atît de provocător, şi începu cu o voce surprinzător de joasă, aproape bărbătească, un alt cîntec, cu inflexiuni ameninţătoare parcă :

De ce mă tot priveşti aşa cumplit ?
Nu mă mai tem de ochii tăi —
De mult îi ştiu şi reci şi răi...
Iar dacă totul s-a sfîrşit
Şi vrei să pleci...
Te du cu bine —
Se mai găsesc destui ca tine !
Dar mai tîrziu, sau mai curînd, cîndva
Tu tot la mine te vei întorna !...

Cîntecul plăcu tuturor, acum însă Matvei Denisovici văzu în sfîrşit şi el că Liolka e gata-gata să izbucnească.

— Bravo, Liolia ! spuse el cu blîndeţe. Eşti cea mai bună lucrătoare de la noi, o fată deşteaptă, ba şi o cîntăreaţă straşnică !

— În condiţii de campanie merge ! rîse Liolka. Şi turnîndu-şi un rest de vin, îl dădu pe gît, apoi, strîmbîndu-se, cîntă un nou cîntec, despre „flăcăiaşul cel de douăzeci de ani"...

De la o vreme observă că Igor îi face lui Nikita semne disperate şi că a înconjurat-o o tăcere încordată. Liolka nu-şi dădea seama că obrajii i s-au aprins şi în vocea ei nu se mai simte veselia, ci mai curînd o disperare isterică, aşa cum nu vedea că lumea e îngrijorată de-a binelea pentru ea. Şi atunci, curmîndu-şi brusc cîntecul, sări de pe scaun şi se dezlănţui într-un hohot nestăpînit :

— Ce-i, mă dispreţuiţi ? Dar poate că-s totuşi mai bună ca altele curăţele ! Să se fi bălăcit oricare dintre voi de mic copil într-o cloacă infectă ca aceea în care am fost eu, poate că nu mai ieşea de acolo. Poate că se îneca într-însa. Vouă vă vine uşor !... Vouă...

În faţa ei răsări Nikita, alb ca varul, şi-i strînse coatele cu putere :

— Încetează !

— A-a ! strigă ea îmbrîncindu-l. Ţi s-a făcut frică ? Te temi să nu mă osîndească ăştia ? N-au decît... n-au decît...

Îşi ridică ghitara deasupra capului şi se strecură afară.

— Fugi după ea, linişteşte-o, îi porunci Matvei Denisovici lui Nikita. Eh, dacă aţi şti ce suflet are fata asta ! adăugă el adresîndu-se tuturor. Ce-i drept, multe a mai îndurat ea de la viaţă...

Igor se încruntă nemulţumit. Tare-i mai place tatii să exagereze ! Şi după ce explică nepăsător celor de lîngă el : „Ce să-i faci, copil vagabond !", se adresă numai Katerinei :

— Iartă-ne că s-a întîmplat aşa !

— Aş vrea să ies, mă înăbuş, bîigui Katerina şi se uită în jur — au aşezat-o în colţul cel mai din fund al cortului. Ca să ajungă pînă la ieşire trebuia să deranjeze pe toată lumea.

Simţi că nu mai are aer. Pocnete asurzitoare îi răsunau în urechi. Feţele mesenilor se răsturnară şi prinseră să se rotească încetişor, tîrînd-o şi pe ea în hora lor stranie.

Peste vreo oră, oaspeţii începură să se pregătească de plecare. Numai Nikita se desprinsese din grup şi, anunţînd că el mai rămîne două zile, o luă pe Liolka — liniştită acuma — şi porni cu ea în stepă.

După izbucnirea Liolkăi şi leşinul Katerinei, veselia se destrămase. Katerina a fost dusă în cortul ei şi lăsată pe mîna Annei Lipatova. Palka era grozav de mîhnit : el înţelegea de ce leşinase şi se temea să n-o înţeleagă şi ceilalţi.

— Ce-o fi avînd ? întreba necăjit Matvei Denisovici. I-o fi făcut rău vinul, sau poate zăpuşeala de astăzi ?...

Igor se înfurie văzînd atîta naivitate la tată-său, iar Palka roşi pînă-n albul ochilor. Dar Tatiana Nikolaevna se apropie de el şi, punîndu-şi mîinile uşurel pe umerii lui, îi spuse pe un ton grav :

— Sora dumitale, Palcik, e o femeie admirabilă. Să pierzi în condiţii atît de tragice pe omul drag şi să te hotărăşti totuşi să-i aduci pe lume şi să-i creşti copilul, este un adevărat eroism.

Igor ascultă cu o uimire entuziastă acest mic discurs. Apoi căută să se strecoare afară cît mai neobservat şi se învîrti multă vreme în jurul cortului Katerinei. Tot ce încercase să-şi bage în cap noaptea trecută şi toată dimineaţa aceea i se spulberă dintr-o dată. Poate că e stupid, poate că e ceva năstrušnic, poate să se mire şi să rîdă o lume întreagă de el...

Din cort răzbătea un zvon de voci : Katerina discuta cu Annuşka, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic.

Timpul trecea. Tatiana Nikolaevna chemă copiii să se îmbrace şi să se pregătească de drum. Şoferul îşi încerca motorul.

— Anna Feodorovna, spuse Igor, apropiindu-se de cort. Vă aşteaptă Ivan Mihailovici.

Aşteptă pînă ce o văzu pe Anna depărtîndu-se, apoi îndrăzni s-o cheme pe Katerina.

Fata ieşi, cu jacheta pe umeri şi basmaua înnodată de drum, ca să-i ferească părul de praf. Ziua se apropia de sfîrşit şi lumina ei mată scotea la iveală paloarea obrazului Katerinei, cearcănele negre din jurul ochilor, petişoarele galbene de pe frunte şi de pe faţă. Ochii ei negri se uitau rece şi neprietenos la Igor.

— Ce este ?

— Nu fi aşa, rosti el apăsat şi îi apucă mîinile îngheţate. Nu poţi rămîne ca de piatră, e o prostie. Eşti cea mai minu-

nată femeie din toate cîte le-am întîlnit vreodată. Poate chiar cea mai minunată din lume.

— Fără îndoială, zîmbi ea batjocoritor, dar în ochi i se iscară totuşi două luminiţe, şi chipu-i palid îşi recăpătă expresia tinerească.

— Te iubesc. Nu pot, nu vreau să trăiesc fără dumneata. Copilul... o să-l creştem împreună.

Privirea ei îi cercetă fugar faţa, lunecă rătăcită în lături şi se lăsă în pămînt. Praful roşcat se învolbura la picioarele lor, se rostogolea din loc în loc şi şerpuia în vîrtejuri mici de tot. Lumina apusului descoperea şi contura fiecare pietricică, fiecare ţăruş al cortului, şi Katerina observă că unul din ţăruşi e crăpat. Probabil că n-o să mai reziste mult, îi trecu prin minte.

— Trebuie să te măriţi cu mine, Katerina.

— Trebuie ?

O mînie surdă creştea într-însa, alungîndu-i orice şovăire o dată cu bucuria care o cuprinsese fără voia ei. Ia te uită ce gest nobil ! I s-a făcut milă de ea ! Vrea să fie mărinimos !

— Şi cum îţi imaginezi asta ? întrebă ea cu ironie şi cruzime în glas. Mă iei chiar acum cu dumneata ? Sau aştepţi pînă ce trec ultimele luni ? Mă iei acasă la părinţi, sau mă duci să nasc la noul dumitale loc de muncă ?

Buzele îi tremurau, pieptul se înălţa zbuciumat. Îşi ridică spre el ochii scăldaţi în lacrimi.

— Îţi mulţumesc, Igor. Dar asta n-am s-o fac !

Şi porni repede, aproape fugind, spre camion.

Şi iată-i gata de drum.

Pe Katerina au instalat-o în cabină, alături de şofer. Rusakovski şedea în fundul furgonului, cu Galia cuibărită sub braţul lui, iar Palka îşi făcuse loc chiar lîngă oblonul din spate. Bucuria, emoţia şi durerea îl copleşeau deopotrivă şi atît de tare, încît nu se încumeta nici ochii să-i ridice.

Lipatov era trist : încă o dată totul se terminase aşa cum voise Annuşka, şi încă o dată el se întorcea singur.

Iar colo pe drum, privind în urma norului de praf care se îndepărta, stăteau trei oameni : Annuşka, Matvei Denisovici şi Igor.

Annuşka îşi şterse o lacrimă scăpată fără voie, pe cînd Matvei Denisovici, care în cele douăzeci şi patru de ore scurse nu-l băgase în seamă cu adevărat decît pe Rusakovski, exclama încîntat :

— Ce minte luminată ! Ştii, băiatule, că el a aprobat ideea mea şi m-a sfătuit să scriu un articol.

Ca toţi oamenii absorbiţi de o pasiune, Matvei Denisovici reţinuse din discuţia lui cu profesorul numai ceea ce-i convenea.

Igor oftă nerăbdător : poftim de ce-i arde acum ! Orb şi naiv mai e tata ! Nici astăzi n-a băgat de seamă nimic, n-a înţeles nimic. Pentru el nu există decît himerele lui...

Katerina plecase, şi probabil pentru totdeauna. Iată că şi norul de praf s-a destrămat, iată că nici pata neagră a camionului, cît un punct în zare, nu se mai vede... N-a rămas decît stepa, liniştea şi amurgul ce coboară grăbit.

Ciudat, acum i se părea că pînă şi iubirea lui puternică şi răscolitoare se îndepărtează, pierzîndu-se în zarea cuprinsă de amurg, o dată cu Katerina. Ca şi cum iubirea sa n-ar putea exista ruptă de făptura Katerinei. Ca şi cum ar fi fost adusă încoace şi dusă de aici de camionul acela zdrăngănitor.

Şi în sufletul lui nu mai rămase decît uimirea mută în faţa celor întîmplate.

4

Katenin ducea acum „o viaţă pe roate".

Trăia agitat între Donbas, Moscova şi Harkov, străduindu-se să ajungă peste tot la vreme, să nu neglijeze nicăieri nimic.

La vreo sută de kilometri de Doneţk, lîngă mina Alexeevka-2, li se repartizase un sector într-un strat de cărbune. Începuse construirea unei staţiuni experimentale. Alîmov se dovedea a fi un adevărat vrăjitor. Fluturîndu-şi împuternicirile şi îngroşîndu-şi vocea în faţa tuturor şefilor mai mari şi mai mici, le smulgea literalmente tot ce avea nevoie. Deşi ţara ducea lipsă de mînă de lucru, iar fabricile nu mai prideau să facă faţă nevoilor tot mai mari de materiale de construcţie, la ei sosi peste o săptămînă un transport de cărămidă şi cherestea, apoi veniră muncitori, se puse temelia primelor clădiri. Călcîndu-şi pe inimă, cei de la trustul car-

bonifer le-au repartizat o echipă de mineri, care şi înaintaseră cîţiva metri în noul abataj. Sondorii îşi aduceau utilajul, geologii „legau" la pămînt viitoarele găuri de sondă...

În timp ce Alîmov se agita, Katenin cu inginerii ce-i fuseseră repartizaţi ca ajutoare precizau fiecare amănunt al proiectului. Cîte probleme noi nu se iveau la tot pasul ! Ideea era minunată — să mărunţim cărbunele printr-un lanţ de explozii de intensitate egală, dar care trebuie să fie intensitatea exploziilor şi ce explozivi e mai bine să foloseşti ? Principiul lucrărilor subterane e clar, dar cum să le susţii ? Cum să le etanşezi pentru ca aerul refulat să nu se strecoare prin fisurile rocilor, iar gazul obţinut să nu ardă sub pămînt, ci să fie absorbit şi scos la suprafaţă prin conducte ?

Atîtea şi atîtea probleme, la care, în afară de tot corpul de ingineri al Uglegazului, mai lucrau şi institutele de cercetări ştiinţifice, atrase şi ele în această muncă. Experţii se consfătuiau mereu. Şi peste tot se cerea participarea lui Katenin.

Profesorul Grab, veşnic grăbit, cerceta şi el proiectul. Asculta întrebările ce i se puneau, cumpănea îndoielile, dădea în fugă cîte un sfat bine gîndit, se uita la ceas — şi dispărea strigînd prietenos :

— Vă urez succes !

În laboratorul profesorului Vadeţki se făceau experimentele. Cît timp se aflau acolo, între pereţii laboratorului, Vadeţki era rece, ironic, şi îl sîcîia pe Katenin cu tot felul de observaţii sceptice, dar după lucru primea bucuros să ia masa împreună şi nu avea nimic împotrivă dacă inginerul plătea şi pentru el. Katenin îşi amintea de cuvîntarea lui Vadeţki la şedinţa de discutare a proiectului, cînd acesta vorbise cam în doi peri, arătîndu-se şi „pentru", şi „contra". Oricît de curios ar părea, dar şi în convorbirile între patru ochi se dovedea că într-adevăr asta era opinia lui sinceră : experimentarea gazificării subterane trebuie făcută, însă nu are rost să te aştepţi la o reuşită.

— Atunci pentru ce să le mai facem ?!

Şedeau la o masă într-un restaurant pe jumătate gol ; o rază a soarelui de toamnă rătăcea pe faţa de masă, luminînd de jos în sus obrazul bine ras al profesorului şi gulerul impecabil scrobit al cămăşii sale.

Vadeţki zîmbi :

— Eh, Vsevolod Sergheevici, e obositor să înoţi împotriva curentului. Şi-apoi, de ce s-o faci ? Fireşte că în sine experi-

mentele acestea sînt interesante, mai cu seamă că li se acordă o mare atenţie... Şi aplecîndu-se peste masă cercetă faţa lui Katenin cu ochii lui reci şi inteligenţi. Să pun la îndoială posibilitatea de înfăptuire a unui vis care a şi dobîndit un caracter politic ? Ţi s-a trimis un comisar, acest... Alîmov. Mîine la staţia dumitale experimentală se va înfiinţa un comitet de partid, un birou de comsomol, un comitet de întreprindere şi celelalte. Dumneata eşti autorul, iniţiatorul, dar acţiunea se va desfăşura independent de dumneata, peste capul dumitale. Va începe critica şi autocritica ; dacă mîine vei declara că eşti dezamăgit de proiectul pe care l-ai făcut, ai să fii calificat sabotor. Pe cînd aşa, ai să cucereşti stima tuturor, titlul de om de ştiinţă înaintat, iar ca urmare — tot felul de avantaje, ba chiar şi decoraţii. N-ai nevoie de asta ? Zău, crede-mă că ai. Şi Alîmov are. Uite, Fedenka Gol... Ei, Fedenka încă nu are nevoie, e deocamdată sugar, şi nici perspectiva de a ajunge vioara întîi încă nu i s-a conturat. Dar cînd se va contura, cu siguranţă că o să prindă glas şi o să dea şi el din coate.

Katenin simţi nevoia să-l repeadă. Dar se stăpîni de dragul muncii. Dacă se ceartă cu Vadeţki n-o să mai poată folosi laboratorul lui. Aşa că îi mai turnă un pahar de vin. Şi plăti nota pentru amîndoi. La garderobă, îmbrăcîndu-şi paltonul de stofă scumpă şi moale, Vadeţki mai spuse zîmbind binevoitor :

— Crezi că sînt un cinic ? O să trăieşti şi-o să vezi ! Crezi oare că Grab sau Ţilştein au mai multă credinţă ? Fiecare dintre ei îşi are socotelile sale, ţinta sa. Eu sînt doar mai sincer ca alţii, pentru că îmi eşti simpatic.

În aceeaşi seară, Katenin îi povesti lui Aron Ţilştein discuţia avută cu Vadeţki. Se întîlniră în scuarul din faţa Teatrului Mare. Aron nu-l invită acasă : se vede că nu era prea vesel acolo. Katenin se sfia să-l întrebe ce-l amărăşte — necazurile cu situaţia de partid, sau neînţelegerile familiale ? Orice-ar fi fost, se vedea cît de colo că Aron nu era în apele lui. Făcea el ca de obicei pe viteazul, dar privirile îi rămîneau adesea aţintite în gol, urmărind pesemne numai ceea ce-l durea...

Cînd auzi însă ce-i povestea Katenin despre opiniile lui Vadeţki, deveni atent.

— O canalie ca toate canaliile ! îl categorisi Aron. E unul dintre acei nemembri de partid care de fapt sînt membri, dar membrii unui alt partid. În urmă cu cîţiva ani mai puneau bază pe sabotaj, pe o restaurare a burgheziei, pe o intervenţie

străină. Speranţele li s-au prăbuşit însă ! Acum ei se adaptează orînduirii sovietice, străduindu-se să rupă cît mai mult pentru dînşii. Sînt nişte entuziaşti ai propriei lor înfloriri, cu un gînd nemărturisit : „Te pomeneşti că totul se va schimba şi fără participarea mea..."

Katenin se simţi prost : ce-o fi şi cu obiceiul ăsta al lui Aron de a căuta orice explicaţie în originea socială ? Că doar şi eu sînt un specialist fără de partid, nici eu nu-s de acord cu bolşevicii chiar în toate, dar accept esenţialul şi vreau din toată inima — nu pentru mine, ci pentru patrie, pentru mineri ! — vreau să reuşim cu gazificarea subterană.

— De altfel, Vadeţki este un specialist foarte priceput, şi nu trebuie să te cerţi cu el, ci să-l foloseşti, spuse Aron şi izbucni în rîs. Ce, crezi că nu-s consecvent ? Măi, drăguţule, e drept că bolovanul care îţi stă în cale te împiedică să mergi, dar acelaşi bolovan îţi va servi foarte bine la construcţia unei temelii de piatră. Apoi miji ochii şi întrebă, parcă într-o doară : Îţi place Alîmov ?

— E de o energie uluitoare, răspunse Katenin, ocolind astfel întrebarea.

Nu-şi dădea seama nici el dacă-i place sau nu acest om care nu-şi găseşte niciodată astîmpărul.

— Da, da, da, murmură Aron. Fără el ţi-ar veni tare greu !

Alîmov făcea drumul Moscova — Donbas şi mai des decît Katenin. Şi numai cu avionul, de tren nu mai voia să ştie.

Olesov îi accepta toate propunerile, temîndu-se de gura lui şi de aprecierile pe care le făcea de cîte ori se ivea vreo greutate : Sabotaj ! Diversiune ! Întîrziere criminală !

Katenin cunoscuse destui oameni grosolani cu subalternii lor, dar deosebit de cuviincioşi cu şefii. Alîmov însă ţipa la toată lumea deopotrivă şi ameninţa pe oricine, ceea ce-l făcea respectat. I se întîmpla să meargă împreună la comisariatul poporului — ba la „mamutul" Burmin, de care ţinea Uglegazul, ba la Stadnik, care făcea legătura între Uglegaz şi organizaţiile ştiinţifice, întreprinderile de construcţii şi montaj.

În biroul lui Burmin, inginerul Katenin se pierdea cu firea. Alîmov şi Burmin ţipau unul la altul şi se înjurau cu asemenea vorbe, încît, ieşind de acolo, lui Katenin îi era ruşine să se uite la secretară : probabil că auzise şi ea totul prin uşă. „Mamutul" era zgîrcit şi-i repezea grosolan, aruncîndu-le în obraz : „Gazificarea voastră este pentru mine o treabă de ordinul zece, mie mi se cere cărbune !" De obicei

punea la îndoială orice nevoie de materiale a staţiei experimentale, dar în împrejurări grele nu zăbovea să-i ajute.

Stadnik nu suporta înjurăturile şi nu-l avea la stomac pe Alîmov, după cum nici Alîmov nu putea să-l sufere pe Stadnik. Aici Katenin ieşea în prim plan şi raporta amănunţit despre mersul lucrărilor, despre greutăţile ivite pe parcurs. Stadnik punea numaidecît mîna pe telefon şi discuta cu diferite organizaţii, îşi impunea cu glas potolit punctul de vedere şi se străduia să antreneze oamenii vorbindu-le despre însemnătatea problemei — însemnătate nu numai tehnică, ci şi socială. Totuşi, era vădit că Stadnik nu are încredere în proiectul lui Katenin şi nu-l socoteşte decît un prim pas — important, dar nu hotărîtor. El visa o deplină lichidare a muncii subterane şi se necăjea cînd i se pomenea de necesitatea mărunţirii cărbunelui înainte de a-l introduce în gazogene.

Chiar în toiul încercărilor experimentale cu focoase explozive, mai spunea :

— Nu s-ar putea totuşi să renunţăm la mărunţire ?

Metoda exploziilor — mîndria lui Katenin — nu-i plăcea de loc, ceea ce-l jignea pe Katenin şi-l scotea din sărite pe Alîmov, care vedea şi aici o formă abilă de sabotaj camuflat.

Stadnik se silea să trezească imaginaţia lucrătorilor din institutele de cercetări şi din organizaţiile de montaj repetînd într-una : „Gîndiţi-vă, căutaţi, încercaţi !"

— Îndepliniţi-vă programul de cercetări şi nu vă mai băgaţi cu ideile voastre ! le pretindea aceloraşi oameni Alîmov şi-i spunea lui Katenin : Las' că-l lămuresc eu pe Stadnik ăsta ! La ce naiba mai seamănă îndoieli ? Cu o mînă ne ajută, şi cu alta ne frînează !

Uglegazul nu-i plătea lui Katenin drumul cu avionul, aşa că lua trenul, mai oprindu-se pentru cîte o zi la Harkov — ca să facă o baie, să se mai bucure de căldura căminului şi de încrederea neţărmurită a familiei în apropiatul triumf al „metodei Katenin".

Acasă era însă prins în atmosfera unor alte griji. Liuda urma să cînte la concertul de sfîrşit de an al studenţilor, în faţa conducătorilor oraşului şi a muzicienilor din Capitală. Se pregătea stînd multe ore pe zi în faţa pianului, şi sîrguinţa ei umplea de bucurie inima lui Katenin.

În sufragerie fusese instalată croitoreasa : Liuda îşi făcea pentru concert o rochie lungă, dintr-un material diafan. Katenin fu chemat la probe în calitate de arbitru : „Nu este prea adîncă răscroiala ? Nu s-ar potrivi o floare artificială în talie ?"

Katenin îşi admira fata, dar în toate acestea nu ieşea din vorba soţiei sale.

Într-un rînd, pe cînd Katenin se odihnea fericit după baie, Liuda năvăli în camera lui îmbrăcată cu rochia cea nouă :

— Ei, ce zici ? Sînt frumoasă ?

Da, era frumoasă fata lui, dar rochia n-avea nici un merit în asta — o înfrumuseţa vioiciunea ei.

— Ştii, tăticule, începu Liuda, instalîndu-se cu grijă lîngă el, pe divan. De concertul ăsta sînt legate o mulţime de planuri ! Trebuie să plac tuturor şi să-i cuceresc pe toţi.

— Ai să-i cucereşti dacă o să cînţi bine.

— Sigur. Dar, înţelegi tu, important este să fiu propusă tocmai eu, şi nu alta.

— Unde ?

— Ei, unde — la Conservator ! Iar tu, tăticule, ar fi vremea să te îngrijeşti de locuinţă. Ajunge, destul te-ai chinuit prin hoteluri !

— Bineînţeles că mi-e greu, dar mamei i-ar părea rău să te lase singură. Fără îndoială că ar trebui să ne stabilim împreună. Fie la Moscova, fie în Donbas...

— Tocmai asta e — împreună ! strigă Liuda. Şi fireşte că la Moscova ! Dacă am să reuşesc să mă disting la concert... Într-un cuvînt, planul meu este Moscova !

— Stai... dar Anatoli Viktorovici ?

Liuda se uită pieziş la tată-său şi rîse forţat.

— Tare vă mai place vouă bărbaţilor să le ţineţi pe femei în robie ! Dacă am să plec să învăţ la Conservator... Se înţelege că am să viu aici în vacanţă, iar el — în delegaţie la Moscova... Vai, tăticule, trebuie să mă ajuţi să mă mut la Moscova — numai acolo aş avea un cîmp de activitate mai larg...

Cînd el încercă să se împotrivească, Liuda îl mîngîie protector pe păr.

— Eşti cam demodat, tăticule, un fel de intelectual naiv din cărţile lui Cehov !

Katenin plecă în Donbas necăjit.

La gară nu-l aştepta nimeni. Uitase să telegrafieze. Pînă la şantier erau vreo 7 kilometri. Katenin o luă pe jos. Din mers întorcea mereu capul, să vadă dacă nu-l ajunge din urmă vreo maşină. Îl ajunse un camion încărcat cu bile de armare.

— Tovarăşe inginer, urcaţi să vă conducem.

În cabină era o femeie de la biroul lucrărilor de foraj. Katenin fu ajutat să se cţere sus pe stiva de buşteni, unde se mai aflau şi cîţiva muncitori, tolăniţi în voie. Şi de acolo

de sus, de pe movila aceea, hurducat de camion şi bătut de vînt, Katenin văzu în chip cu totul nou, ca şi cum le-ar fi zărit atunci întîia oară, şi de mult cunoscuta mină Alexeevka, şi eleganta clădire a clubului deschis de curînd, şi cartierul de case cu etaj în plină construcţie, care înlocuiau colibele străvechii aşezări miniereşti... Frumoase mai sînt toate în jur, mîndru se înalţă şi se înnoieşte Donbasul !... Camionul trecu pe lîngă un stejăriş de la marginea noului drum de stepă, şi în faţa lui Katenin se desfăşură deodată peisajul şantierului propriei sale staţii experimentale.

Mai întîi îi sări în ochi clădirea lătăreaţă şi scundă a turnului de răcire a gazelor ; căptuşită pe din afară cu scînduri, încă neînnegrite de praf şi de ploi, construcţia se înălţa în mijlocul stepei întinse, ca o stăpînă. Alături de ea îşi făcuse loc turnul zvelt al scruberului, destinat să epureze viitorul gaz subteran — da ! da ! viitorul gaz subteran ! — de gudroane şi de celelalte impurităţi ale lui. Constructorii apucaseră să întindă pînă la scruber conducta pe care urma să iasă gazul. La capătul conductei, cotul gros, cu nervuri rigide, înconjurat de o schelă uşoară, părea o armonică umflată burduf şi îndoită la maximum. Pe schelă, un om cu mască de protecţie la ochi împrăştia în jurul său o jerbă de stropi aprinşi. Turnul de răcire, scruberul, conductele masive, stropii de foc ai sudurii electrice dădeau peisajului de stepă trăsături noi, industriale.

Alte cîteva construcţii, mai avansate sau abia începute, întregeau tabloul. Baraca staţiei de compresoare a şi fost acoperită. Pereţii sălii cazanelor abia se înălţau — zidarii nu aşternuseră încă decît primele rînduri de cărămizi. Staţia de pompare era însă aproape gata, şi cîteva fete-zugravi, cu basmalele înnodate la ceafă, îi tencuiau zidurile exterioare cu lut, ca la colibele ucrainene. Ferestrele n-aveau încă geamuri — Alîmov nu reuşise nicicum să facă rost de ele.

Toate acestea au fost începute şi ridicate treptat, deşi foarte repede. Petrecîndu-şi zile întregi pe şantier, Katenin n-a băgat de seamă cum toate se schimbau şi creşteau necontenit, acum însă, cînd putu îmbrăţişa cu privirea întregul, simţi că bucata aceasta de stepă bătătorită, cu clădirile ei nearătoase, a şi început să devină o materializare a visului său. Nu mai exista nici un loc pe lume care să-i fie mai drag.

Camionul trecu în viteză pe lîngă scruber şi turnul de răcire. Katenin văzu în urma maşinii scheletul turnului de

extracție ridicat cu macaraua, și prima haldă nu prea mare de rocă, și groapa viitorului puț de mină, o groapă ca oricare alta...

La buza ei, în capul unei scări de lemn, mînjit tot de noroi, apăru Fedka Gol, răcnind cît îl țineau puterile-i tinere :

— Întoarce, aici descărcăm !

Camionul întoarse și frînă brusc lîngă locul arătat de Fedea. Katenin mai că nu se rostogoli jos de pe bușteni. Abia acum îl observă și Fedea Gol.

— Vsevolod Sergheevici ! strigă el luminîndu-se la față. Ce bine că v-ați întors !

De bucurie, Katenin îl îmbrățișă pe Fedea și se simți deodată prins în ritmul acela de viață, cu totul deosebit, pe care nu-l putea avea nici la Moscova, nici la Harkov. O, ce viață uimitoare era aceea ! Uneori i se părea că este iarăși tînăr. Dormea de minune pe patul pliant, destul de tare, dintr-un colț al birouașului, botezat pompos „cabinetul directorului". Mînca unde, ce și cînd se nimerea, uitînd cît de pretențios îi era stomacul acasă. Dacă trebuia să stea de vorbă cu cineva în tihnă, se ducea undeva într-un desiș și se instala cu omul respectiv pe două cioturi de copac sau de-a dreptul pe iarbă ; la vreme de ploaie se retrăgeau în clădirea compresoarelor, unde era liniște și loc berechet, pentru că mașinile nu sosiseră încă, și discutau acolo în acompaniamentul ploii, cu ochii la ferestrele fără geamuri.

Viața era uimitor de frumoasă, pentru că aici nu întîlneai sceptici — nici savanți, nici nesavanți ; aici toți munceau cu rîvnă pătimașă, sau se odihneau. Seara se auzeau armonici cîntînd cu foc, și minerii jucau stîrnind nori de praf. Sîmbătă tineretul pleca la Alexeevka, la club. Zilele de salariu treceau fără vreo beție ; se mai isca ici-colo cîte o bătaie, atunci Katenin era nevoit să-i astîmpere pe zurbagii ; și fiindcă într-adevăr apariția lui îi potolea ca prin minune, el se bucura văzîndu-și autoritatea și influența asupra muncitorilor.

Pentru prima dată în viață, Katenin se simțea aproape de muncitori. Se așeza nestînjenit printre ei, discuta orice, uneori se mai alătura unui cîntec, alteori tăcea pur și simplu, avînd întotdeauna grijă să nu stînjenească pe nimeni. Deasupra lui scînteiau stelele unui cer imens — asemenea cer imens nu mai văzuse niciodată, căci numai în stepă sau pe mare poate fi văzut.

Din tinerețe n-a mai întîrziat el atîta cu ochii la cerul înstelat al nopții, n-a mai îngînat un cîntec stînd întins pe

spate în iarbă. Şi nici o asemenea bucurie de a munci n-a mai cunoscut pare-se nicicînd...

— Ce bine că v-aţi întors ! spuse pentru a doua oară Fedea. Nici nu ştiţi ce bucurie am avut noi astăzi ! Am să vă prezint îndată un băiat grozav : Vanea Sidorciuk ! Închipuiţi-vă, e chiar cavaleristul care a stîrnit toată istoria cu vestita scrisoare a regimentului de cavalerie ! Uite că ne-a găsit !

Katenin nu văzuse cavalerişti decît la cinematograf şi, auzind vorba „cavalerist", în imaginaţia lui s-au conturat nişte pantaloni bufanţi cu lampasuri roşii şi o pelerină caucaziană fluturînd în vînt. La început, cînd se ivi de după turn şi se apropie de el, umblînd legănat, un flăcău cîrn, cu părul tuns perie, umerii obrajilor ieşiţi şi pieptul strîns într-un maiou albastru de fotbal şnuruit cu un şiret alb, Katenin nici nu-şi dădu seama că era chiar cavaleristul Sidorciuk.

— Păi, eu sînt miner din Kadievka, se prezentă Sidorciuk zîmbind nestînjenit şi rostind moale, cu accent ucrainean, consoanele „d" şi „g". Meseria mea e pe ducă, am fost vagonetar cu cai ! Acum mi-am terminat stagiul, şi iată-mă-s la dumneavoastră. Grozav aş vrea să văd şi eu gazificarea asta subterană !

Mai tîrziu, şezînd în faţa lui Katenin în dumbrava de stejari, povesti :

— Pînă să fac armata îmi plăcea mai mult să mă plimb, dar la regiment am prins chef de citit. Şi aşa de tare m-a prins cititul, că ardeam să ştiu despre toate ce şi cum. Şi uite că odată am dat la Lenin peste un articol. M-a făcut curios titlul lui : „Una dintre marile victorii ale tehnicii". M-am apucat să-l citesc, şi văd că-i vorba despre noi, minerii. Am povestit şi băieţilor — multora le-a plăcut, mai cu seamă celor din Donbas. „Ia te uită, ziceau, cînd te gîndeşti că vor să scoată puterea cărbunelui fără muncă subterană !" Pe urmă s-a nimerit tocmai să avem cerc politic. Băieţii îmi dădeau ghes — „Întreabă !" Şi am întrebat. De acolo s-a stîrnit totul. Iar după ce s-a expediat scrisoarea, fiecare s-a întors la ale lui, iar eu mă tot gîndeam : „Oare e cu putinţă ca de la scrisoarea noastră să pornească o acţiune atît de mare ? Şi de ce nu se aude nimic despre ea ?" Am început să citesc gazetele în fiecare zi : şi ziarul „Pentru industrializare", şi cele din Doneţk. Toate orele libere mi le petreceam în sala de lectură, ca un bolnav, frunzărind ziarele.

— În ziare n-a apărut încă nimic, se recunoscu parcă vinovat Katenin.

— Dar cînd ţi-e scris, găseşti ! exclamă Sidorciuk. Cînd m-au lăsat la vatră, am venit acasă şi, bineînţeles, m-am pus pe chefuit. Odată nimeresc cu băieţii la bufetul din gară de la noi. Şi acolo dau de un lungan care ţipă şi înjură de mama focului : „Chiar astăzi să mi le încarci, că-ţi iau capul !“ Şi bineînţeles că mi-l face cu ou şi cu oţet pe furnizorul acela — sau ce-o fi fost, nu ştiu ! Întreb eu pe băieţi : „Cine-i ăsta ?“ „Dă-l încolo — zic ei — e unul cam zurliu, aleargă prin tot Donbasul şi adună ce găseşte pentru nu ştiu ce gazificare subterană...“ Ei, şi-am mai petrecut eu aşa, ca la vreo săptămînă — dacă tot am început —, pe urmă am întins-o încoace, la dumneavoastră.

Cu gazificarea subterană era oarecum lămurit. I se părea că de vreme ce este o treabă atît de importantă, de bună seamă că se va înfăptui, iar el, fiind acum liber, unde într-altă parte să-i fie locul decît aici ?

Apucase să cerceteze şantierul şi îşi găsise o muncă pe plac, alăturîndu-se echipei de mineri, măcar că spunea deschis despre metoda lor de înaintare :

— Văleleu ! Fiecare munceşte pe seama lui ! Curat ca-n secolul nouăşpe !

Îl cunoştea toată lumea. Fetele de la lucrările de zugrăvit îi zîmbeau cu toată gura şi se legau de el cînd trecea pe lîngă ele. Dar Vanea Sidorciuk le repezea prietenos :

— Ho-ho, vedeţi-vă de văruiala voastră !

Şi zîmbea către Katenin : Ce-s eu de vină, am baftă la fete...

Din ziua aceea Katenin căuta întotdeauna printre muncitori nasul cîrn şi maioul albastru de fotbal al lui Vanea Sidorciuk.

Peste cîteva zile, iacătă-l şi pe Alîmov.

O dată cu el le sosi şi un compresor. Chiar Alîmov îl încărcase într-un camion, iar el venise pe scara maşinii.

— L-am cucerit prin lupte grele ! îi povesti lui Katenin cînd s-au aşezat să bea ceai. Ăia din gară — nişte sabotori — l-au expediat cu un tren de marfă. M-am instalat în cabina frînarului, şi în fiecare staţie — ţuşt la şeful de gară ! Am urlat la atîţia, că am răguşit ! În schimb compresorul e aici.

Katenin se uita la el recunoscător şi plin de admiraţie.

— Cît despre Olesov, o să-l înlocuim, continuă Alîmov să povestească în timp ce-şi sorbea cu lăcomie ceaiul din farfu-

rioară. Nu-i bun de noi, e un tîndălău ! Am vorbit cu Burmin, l-am convins. Doar că Burmin e cam greu de urnit — nu degeaba i se spune „mamutul" — pînă să-şi ia el vînt !...

Nu o dată se necăjise Katenin din pricina lui Olesov : prea era moale, nu discuta niciodată nimic concret şi prea se arăta prost organizator ! Dar, ca toţi oamenii care au cunoscut în viaţa lor mulţi şefi, Katenin avea groază de schimbări. Lipsurile lui Olesov, zicea el, le erau cunoscute, mijloacele de a-l înrîuri erau studiate în amănunt, iar ca om îl socotea foarte cumsecade şi binevoitor. Dracu mai ştie cine o veni în locul lui !

— Numai să nu ne păcălim.

— Ne păcălim, dacă o să mai aşteptăm, îi întoarse vorba Alîmov. Ştii cine ţinteşte la postul ăsta ? Stadnik !

Katenin îşi aminti de întrebările supărătoare pe care i le pusese Stadnik, de neîncrederea ce şi-o arătase faţă de metoda exploziilor. Să-l judece după această atitudine nu era drept şi nici demn. Katenin goni gîndul. Stadnik este un om energic, devotat ideii de gazificare subterană. Stai, cum spusese el atunci, seara, la banchet : Visul ăsta „vreau să-l văd înfăptuit aievea mă-nţelegi ?"

— Dar or să-l lase să plece de la comisariatul poporului ?

Alîmov înălţă spre el o uitătură furioasă.

— Or să-l lase, dar nu unde vrea el ! Nu-i prost de loc ! Ce-i el acolo ? A cincea roată la căruţă. Pe cînd aici — n-are nici un şef pe cap, cinste, decoraţii ! Numai că am aflat eu cîte ceva despre el. E feciorul adoptiv al unui diacon — ăsta-i el. Este adevărat că tată-său a fost ţăran sărac şi a luptat în războiul imperialist, dar de crescut, l-a crescut un diacon. În mină a coborît cînd diaconul a fost strîns cu uşa. S-a strecurat în partid, apoi şi în rîndul cadrelor de conducere ! Dar nu-i nimic. Am luat eu unele măsuri.

Katenin se îngălbeni la faţă. I se făcu ruşine şi se îngrozi.

— Ei, ce te-ai încruntat aşa ? surîse batjocoritor Alîmov şi umplu din nou amîndouă paharele. Nu-ţi mai bate capul cu daraverile astea. Nu-i grija dumitale. Dumneata îngrijeşte-te să grăbeşti experimentarea şi să reuşeşti.

— Mie mi se pare că Stadnik e om cinstit, spuse Katenin bîlbîindu-se uşor. În general e un bun susţinător al nostru. E drept că unele lucruri nu le înţelege... nu se împacă cu ele.

Alîmov apucă peste masă mîna tremurîndă a lui Katenin şi i-o strînse cu degetele sale lungi şi puternice.

— Nu zău, Vsevolod Sergheevici, de ce te-ai tulburat aşa ? Dumneata eşti un talent, o minte tehnică, sarcina dumitale este să inventezi, iar politica externă las-o în seama mea. Oamenii ca dumneata privesc totul din punct de vedere idealist, sau, mai simplu spus, cam naiv. Viaţa însă e mai complicată, mai aspră, şi există pe lume mai mulţi ticăloşi decît oameni de convingeri înalte. Fiecare se zbate pentru el. Uite, dumneata împărtăşeşti totul cu sinceritate acelor profesori — cutare lucru nu-i rezolvat, cutare nu-mi reuşeşte. Dar ştii dumneata că Grab a şi înaintat comisiei o nouă propunere — o variantă a metodei dumitale ? Sau că Vadeţki împreună cu Kolokolnikov lucrează în taină la un alt proiect şi caută să-l atragă pe Olesov să le fie coautor ?

Katenin se simţi cuprins de îngrijorare. Atît Grab, cît şi Vadeţki sînt oameni pricepuţi şi cu experienţă, amîndoi au asistenţi de prima mînă, laboratoare excelent utilate, posibilităţi din cele mai largi... În timp ce el lucrează aici cu mijloace rudimentare, cu cîţiva ingineri tinerei, fără să aibă nici laborator, nici resurse băneşti, în timp ce el se lasă cu toată naivitatea în seama experţilor-consultanţi... dînşii văd care sînt lipsurile proiectului său şi elaborează cu iuţeală maximă variante mai bune.

— Şi dumneata, dumneata Konstantin Pavlovici, ai văzut propunerile lor ?

Alîmov se ridică de pe scaun şi-l bătu protector pe umăr :

— Lasă-te în seama mea, Vsevolod Sergheevici. Eu sînt de partea dumitale şi n-am să îngădui să ţi se ştirbească interesele. Nici Olesov, nici Stadnik nu ne vor putea pune beţe-n roate — de asta poţi fi sigur.

Îşi mai turnă încă un pahar de ceai şi îl bău lacom de-a-n-picioarelea. Ochii îi scăpărau febril sub pleoapele umflate.

Katenin şedea cu umerii aduşi. De afară răzbăteau glasuri însufleţite. Fedea Gol şi montorii lui se învîrteau ca nişte îndrăgostiţi în jurul compresorului şi chibzuiau cum să organizeze mai bine montajul şi reglarea maşinii. De mai departe răsuna duduitul unui ciocan pneumatic — minerii ajunseseră la rocile tari şi începuseră să le sfărîme. Într-altă parte sfîrîia un aparat de sudură — se sudau cap la cap două porţiuni de conducte. O fată-zugrav zicea o strigătură :

Flăcăiaşii fără minte
Totdeauna sînt fuduli !

Clocotea din plin obişnuita viaţă de muncă pe care el o îndrăgise. Undeva pe-aproape lucra şi Vanea Sidorciuk, flăcăul care a pus cel dintîi întrebarea : „Da' ce se face la noi în problema ridicată de articolul lui Lenin ?“ — acel Vanea Sidorciuk pentru care înfăptuirea gazificării subterane va fi o mare bucurie, poate cea mai mare bucurie din viaţa lui.

„Dar pentru mine ? se întrebă Katenin. Şi pentru mine la fel ! Că doară nu pentru glorie, nu pentru bani, nu pentru propria mea bunăstare am pornit toată acţiunea. Eu nu vreau «să ajung». Dacă Vadeţki sau Grab vor izbuti să găsească cine ştie ce rezolvare mai fericită, am să împart bucuros cu ei tot ceea ce reuşita ne poate aduce. Am să împart ?... Stai, dar dacă ei nu vor numai o parte, ci totul ? Dar dacă ei urmăresc să mă înlăture pe mine şi să facă totul singuri ? Eu am avut încredere în Olesov, iar el s-a înţeles cu Vadeţki împotriva mea ? Eu am avut încredere în Stadnik, iar el sabotează în taină ? E posibil oare ?

Uite, alături de mine stă şi îşi bea al patrulea pahar cu ceai cel mai de seamă sprijinitor şi şef al meu — Alîmov. Ştie el oare într-adevăr despre oameni vreun lucru pe care eu să nu-l ştiu sau să nu-l văd ? Cunoaşte el vreo cauză, vreun imbold mai elementar, mai adînc, care determină actele lor ?... Iar eu ? Sînt eu într-adevăr un intelectual idealist ?... «Eşti cam demodat, tăticule, un fel de intelectual naiv din cărţile lui Cehov...»“

— Ei, ce este, tot nu poţi mistui noutăţile mele ? întrebă îngăduitor, dar cam grosolan, Alîmov şi îşi aprinse o ţigară.

Fuma tot aşa cum bea şi ceai — cu lăcomie.

— Sînt neplăcute toate istoriile astea.

În definitiv trebuie oare să le „mistuie“ neapărat ? „De ce să scormoneşti toate fleacurile : cine a fost tatăl adoptiv al lui Stadnik, cu cine s-a încurcat Olesov, cine trebuie înlocuit în cutare loc, şi cine vrea neapărat să se chiverniseasca ?! Alîmov spune : «Sînt de partea dumitale, ai încredere în mine». Bun, să facă el tot ce trebuie. Iar eu am să muncesc. Am să muncesc şi n-am să mă amestec în treburile astea lăturalnice. Se vede că viaţa este într-adevăr mai complicată şi mai aspră decît am crezut eu. Acest lucru îl înţelege pînă şi fata mea. Fiecare trage spuza pe turta lui. Luptă pentru interesul său. Dar Alîmov pentru ce luptă ? A prins încredere în puterile mele ? Luptă pentru succesul meu ? Cu atît mai bine !“

— Konstantin Pavlovici, ai spus să mă las în seama dumitale. Eu asta şi vreau... Vreau să nu mă gîndesc decît la staţia

experimentală, să pregătesc experimentarea, să rezolv problemele tehnice...

— Foarte just ! îl aprobă Alîmov. Dă-i zor !

Şi pentru a schimba vorba, Katenin îi povesti despre Vanea Sidorciuk. S-ar putea ca Alîmov să nu simtă ce a simţit Fedea Gol sau el însuşi ?

Nu. Alîmov simţi acelaşi lucrù. Sub pleoapele grele, ochii lui mici se aprinseră iarăşi.

— Straşnic ! Îl chem chiar acum încoace !

— La urma urmei, ăsta-i esenţialul ! spuse Katenin însufleţit. Că doar mai sînt şi oameni curaţi sufleteşte care cred într-adevăr în ceva, nu ?

— Sigur că da ! Alîmov se aplecă peste masă şi îşi aprinse o nouă ţigară de la cea terminată. Sigur că da, intelectualule ! Mai sînt şi oamenii de rînd, poporul minunat, plin de abnegaţie. Iar zgura care se ridică la suprafaţă o s-o măturăm noi, n-ai grijă !

Se plimba prin încăperea micuţă, şi trupul deşirat i se legăna caraghios, înainte şi înapoi. Ai fi spus că energia lui interioară clocoteşte să dea pe din afară, şi nu găseşte ieşire.

— Uite ce-o să facem ! exclamă el, oprindu-se în faţa lui Katenin. E timpul să scoatem în lume acţiunea asta a noastră ! Am să chem aici un corespondent de ziar. O să-i explicăm şi o să-i arătăm totul, o să i-l prezentăm şi pe Sidorciuk... ştii dumneata ce material e aici pentru un gazetar ?!

Katenin se învoi îndată. „Alîmov e activ şi se pricepe în de-alde astea — mie nici nu mi-ar fi trecut prin cap să folosesc în acest chip sosirea lui Sidorciuk. Şi, în general, fără Alîmov n-aş fi putut urni lucrurile din loc. Ce repede a obţinut el să i se dea un sector şi cum a pornit numaidecît construcţia ! Şi acum tot el a adus compresorul"...

Se uita din nou cu recunoştinţă şi admiraţie la Alîmov, la faţa lui aprinsă de o energie neobosită, la degetele lui uscate, care frămîntau cartonul ţigării. Se lăsa în grija lui Alîmov şi numai undeva, în adîncul inimii, mai simţea zgîrietura produsă de veştile acestuia. Jinduia după ceva mare şi curat, ceva care se lega în amintirea lui — nici el nu ştia de ce — de concertul lui Sofroniţki ; n-ar fi putut spune ce anume i se dezvăluise atunci la concert, ce anume l-a îmbogăţit şi l-a fericit atunci, dar simţea că a fost ceva bun şi frumos, ceva care acum părea că se destramă şi-i scapă.

5

Lipatov era obişnuit ca înainte de toate să asigure oricărei acţiuni sprijinul partidului. Fără plămădeală — zicea el — nu creşte pîinea.

În timp ce se ducea la adunarea cu activul orăşenesc, chibzuia cum să introducă problema gazificării subterane în discuţia gravă şi cuprinzătoare ce se va desfăşura negreşit acolo. Minele din raionul lor sînt rămase în urmă. Şi cînd te gîndeşti că încă nu demult — nu-i nici anul de atunci ! — tocmai minerii au zguduit ţara toată cu recordurile lor stahanoviste ! Munca a devenit o chestiune de cinste şi de glorie, muncitorii de rînd şi-au înţeles în chip nou forţa şi chemarea, locul lor în viaţă şi în producţie. Acum ştiau de ce sînt în stare să facă şi pretindeau să li se asigure tot ce le este necesar pentru o producţie mare zilnică. Organizarea lucrărilor, însă, nu putea să ţină pasul cu ei, lipseau mijloacele mecanizate, şi multe cadre de conducere îşi cam pierduseră, pur şi simplu, capul... Da, era greu să nu-ţi pierzi capul, şi Lipatov o simţea mai bine ca oricare. Sectorul lui trecuse acest examen, dar pînă s-ajungă aici, cîte seri a petrecut cu Kuzma Ivanovici chibzuind toate posibilităţile ! Acum sectorul lor este unul dintre cele mai bune, şi astă-seară Ciubak va pomeni cu siguranţă de el, la aşa ceva se pricepe : pe cine trebuie îl laudă, pe cine nu — îl ocărăşte sau îl ia peste picior, şi îndată explică de ce unul a lucrat bine, iar celălalt — prost, şi totul concret, cu numele şi pronumele întreg, pentru ca oamenii să ştie totul, să înveţe din succesele şi insuccesele lor.

Cînd intră în holul noului Palat al culturii, Lipatov se simţi cuprins dintr-o dată de atmosfera aceea de nerăbdare şi, orice s-ar spune, oarecum sărbătorească — căci era totuşi plăcut să te aduni aşa, cu toţi tovarăşii la un loc, şi să te întîlneşti cu oameni pe care nu-i vezi prea des. Uite-i colo şi pe studenţii de pînă mai ieri, împrăştiaţi acum prin diferite mine şi uzine, strînşi într-un grup compact. În mijlocul lor, fostul coleg al lui Lipatov, şeful cuptorului de cocsificare Serghei Markuşa, povesteşte ceva cu mare haz... Lipatov se apropie să audă şi el.

— ...directorul îl trage într-altă parte, dar Ciubak zice : „Am îngheţat destul aici în curent, ai dumneata o hală de-i zic oamenii baia de aburi, hai acolo, să ne mai încălzim". Şeful

se cam codeşte. „N-are rost, zice, e zăpuşeală acolo". Ciubak însă nu se lasă : „Păi cînd te-am frecat în şedinţa de birou pentru ventilaţie, dumneata ne-ai asigurat că în hala aceea aerul e perfect suportabil !" Ei, şi ne-am dus. Căldură, nici să respiri nu era chip. Ce să vezi, Ciubak îşi alege locul cel mai fierbinte şi s-aşterne la vorbă. Pe şef l-au trecut sudorile, dar Ciubak, nimic, stă şi-i zice, şi dă-i, şi dă-i... Al nostru nu mai poate : „Să plecăm de aici, e cam cald". Ciubak rîde : „Oare ? Eu aş spune că e perfect suportabil. Peste o săptămînă să ştii că iar vin să mă încălzesc, sau te pomeneşti că pînă atunci termini ventilaţia ?"

În toiul larmei voioase răsună un glas înveselit :

— Ei, şi ce s-a făcut — avem ventilaţie ?

Era chiar eroul întîmplării, secretarul comitetului orăşenesc de partid Ciubakov, sau „Ciubak al nostru", cum i se spunea în tot ţinutul. Secretarul se plimba prin hol, trecea de la un grup la altul, aici rîdea cu unii, dincolo se ciondănea cu alţii, sau doar asculta să audă ce gîndesc oamenii. În ziua aceea nu se putea să nu fie preocupat, dar se purta ca deobicei — însufleţit, atent la tot ce i se spunea, gata să răspundă cu o ironie sau cu o glumă. Cînd cineva i se plîngea de vreo greutate, îl întreba : „Bun, dar dumneata ce propui ? Cum socoţi să-i vii de hac ?" Iar dacă cineva îi cerea un sfat, îi răspundea : „Da' dumneata ce părere ai ? Ia hai să vedem împreună, că doar nu sînt dumnezeu din cer, să le ştiu pe toate !" Acest fel de a se purta îi stătea în fire, dar venea totodată şi din experienţa agonisită de-a lungul anilor de un activist deprins cu munca de masă, de un om care ştie că acest fel de a fi al său place oamenilor, iar pe el îl ajută să-i călăuzească. Cînd se găsea în mijlocul lor, Ciubak simţea o minunată încordare a tuturor forţelor sale sufleteşti şi probabil că nu ştia şi nici nu putea trăi altminteri.

În acelaşi fel îşi prezenta şi rapoartele — ai fi spus că stă de vorbă cu fiecare dintre ascultători în parte. În picioare lîngă tribună, nu în spatele ei, ca să-l vadă toţi — puternic, cu umeri largi, cu faţa lată şi surîzătoare, nici nu se uita la hîrtia pe care îşi însemnase ce avea de spus. În ziua aceea era obligat să spună oamenilor multe lucruri nu prea plăcute, dar — ciudat ! — starea de spirit a celor din sală devenea tot mai bună, mai plină de încredere. Şi asta nu numai pentru că motivele rămînerii în urmă se precizau, iar metodele pentru înlăturarea ei se conturau tot mai limpede, ci şi pentru că Ciubak credea el însuşi şi molipsea şi pe ceilalţi cu încre-

derea lui în forţa colectivă a oamenilor. În gura lui, cuprinzătorul cuvînt al bolşevicilor — vom birui ! — suna ca un adevăr de la sine înţeles.

— Ar putea fi altfel ? Că doară de aceea şi sîntem comunişti, tovarăşi !

Şi oamenii îşi ziceau cu mîndrie :

— Da, aşa sîntem noi, ne opintim din toate puterile şi biruim !...

Deodată însă, Ciubak îşi duse un deget la buze.

— Linişte, linişte, să nu deranjăm pe tovarăşul Miatlev, că azi-noapte n-a prea putut să se odihnească.

Adunarea răspunse cu un hohot de rîs atît de răsunător, încît Miatlev, directorul uzinei chimice, care aţipise la masa prezidiului, sări speriat şi rămase cu ochii holbaţi, neînţelegînd ce se întîmplă. Văzîndu-i buimăceala, adunarea continuă să rîdă prietenos, din toată inima, căci lumea îl iubea pe Miatlev, om plin de suflet şi gospodar grijuliu al uzinei sale, dar toată lumea ştia de asemenea că noaptea trecută directorul petrecuse cam peste măsură la nunta unuia dintre lucrătorii săi...

— Tovarăşul Miatlev poate să moţăie astăzi, în jurul lui nu bîntuie furtuna, turnă Ciubak gaz pe foc, rîzînd o dată cu toţi ceilalţi. Dar lasă, drăguţule, că te ajunge ea şi pe tine.

Ca nimeni altul ştia Ciubak să-şi acorde sieşi şi celorlalţi cîte o clipă veselă de destindere !

Aşteptînd ca, în sfîrşit, Ciubak să-l pomenească şi pe el printre cei mai buni, Lipatov înregistra fiecare sugestie preţioasă ca s-o poată aplica şi în sectorul său, dar în acelaşi timp se perpelea de necaz, pentru că de la începutul adunării gazificarea subterană se retrăsese parcă pe al doilea plan al preocupărilor sale, iar el făgăduise băieţilor să ia cuvîntul şi să vorbească tocmai despre asta. Ce să-i faci, însă, dacă eşti totuşi şef de sector, şi în faţa ta stau sarcini de răspundere care te preocupă toate şi te tulbură, pe cînd de gazificarea subterană habar n-au deocamdată cei de faţă — de parcă n-ar fi decît un fel de ocupaţie de-a ta personală pentru a-ţi umple orele libere !... Aşa nu mai merge. Cu fiecare zi ea va pretinde tot mai mult timp şi tot mai multe strădanii, şi el, Lipatov, va trebui să se hotărască : sau una, sau alta. Să plece din mină ?... Să se arunce cu capul în apă ?

Pînă la urmă Ciubak tot nu-l pomeni printre cei mai buni, şi de ciudă, Lipatov îşi spuse că va pleca neapărat din mină :

ei drăcie ! — ori că lucrezi, ori că nu lucrezi... În clipa aceea însă, Ciubak îi rosti numele într-altă ordine de idei :

— Avem o mulţime de practicieni străluciţi, dar încă prea puţini ingineri comunişti crescuţi de noi aici. Or, numai cînd contopim experienţa unora cu cunoştinţele celorlalţi putem obţine succese ca acelea ale lui Lipatov şi Kuzma Ivanovici Kuzmenko !

„Să vezi că nici n-or să mă lase să plec din mină, răsuflă oarecum uşurat Lipatov. «Avem încă prea puţini ingineri comunişti...» Sigur că n-or să-mi dea drumul ! Să las baltă gazificarea subterană ? ! Nici aşa nu se poate. Atunci, cum ? Să trezesc interesul lui Ciubak ?... Dar pentru asta trebuie să deschid discuţia chiar astăzi, aici, acum..."

— Ce-ai căzut aşa pe gînduri, sărbătoritule ? îi şopti Markuşa.

— Mă gîndeam că plămădeala trebuie pusă la vreme, altfel se acreşte aluatul şi nu se mai face pîinea — răspunse misterios Lipatov şi-l înghionti uşor. Uite că se suie moşneagul meu la tribună, şi las' că o să ţi-o spună el !

Kuzma Ivanovici nu se sfia să ia cuvîntul în faţa oamenilor, intrînd de-a dreptul în miezul lucrurilor şi spunînd verde tot ce gîndeşte. Ştia să atingă în treacăt pe cine trebuie şi să aducă vorba în aşa fel de succesele sectorului, ca să nu apară drept lăudăros. Lipatov urmărea cu plăcere cum cei cîţiva şefi din conducerea trustului, atinşi de dojenile usturătoare ale bătrînului miner, îşi trag capul între umeri şi zîmbesc cam acru. Cu şi mai multă plăcere îl ascultă el pe Kuzma Ivanovici vorbind de cele ce s-au făcut în sectorul lor — oricum, e ceva ! Moşul nu uită nimic, spune tot ce trebuie şi apasă vîrtos : desfundă-ţi urechile şi bagă la cap ! Dar, ia stai, acum unde o fi bătînd ?

— Ştiinţa noastră se întoarce acum cu mare scîrţîit spre producţie. Că altfel, fără ştiinţă, n-o să ridicăm noi producţia de cărbune. Cît nu s-a tot vorbit la noi de erupţiile de gaze ! Dar a fost nevoie de o mare nenorocire pentru ca ştiinţa să se urnească în sfîrşit.

Apoi tăcu. Adunarea amuţi şi ea. Toţi oamenii se cunoşteau, toţi ştiau că bătrînul Kuzmenko şi-a pierdut un fiu. Şi, pe neaşteptate, în mijlocul acelei tăceri pline de simpatie, Kuzma Ivanovici începu să vorbească despre gazificarea subterană a cărbunelui, de care lucru nu ştia încă nimeni dintre cei aflaţi acolo.

— Gîndiţi-vă ce-ar însemna aceasta pentru oameni ! De bună seamă că înainte vreme o asemenea idee ar fi lovit în mineri, aducîndu-i la un mare şomaj, dar în socialism avem de lucru pentru toţi, şi este o sarcină sfîntă să facem aşa ca munca să fie mai uşoară şi mai puţin primejdioasă pentru noi... şi pentru copiii noştri. Tocmai de aceea minţile luminate s-au gîndit de mult la acest lucru. Problema l-a interesat chiar pe Vladimir Ilici Lenin, care a crezut în înfăptuirea ei, a înţeles ce folos va aduce ea clasei muncitoare şi socialismului. S-ar părea însă că unii profesori de-ai noştri n-o recunosc, n-au încredere în ea, n-o înţeleg. Păi atunci ce fel de învăţaţi îmi sînt dumnealor ?

Directorul institutului, Sonin, şedea la masa prezidiului, în ochii tuturor. Era un om vesel şi rotofei, ajuns la vîrsta aceea cînd omul nu mai este de mult tînăr, dar şi pînă la bătrîneţe mai are destul. Tot ce făcea, făcea cu pasiune. Vorbea cu delectare, de parcă savura fiecare cuvînt ca pe o bucăţică bună, ochii îi luceau cînd se uita prin planurile lucrărilor ştiinţifice, ca şi cum ar fi citit ceva foarte picant, iar cînd „lămurea" pe cîte un student care greşise, faţa i se lumina de o bucurie îngăduitoare. Ştia să mănînce şi să bea bine şi să născocească fel de fel de distracţii — de aceea era poftit peste tot şi nu se pomenea petrecere în oraş la care să lipsească. Nu-i prea plăcea să ia hotărîri, şi cum i se nimerea vreo problemă mai complicată dădea fuga, zîmbind încrezător, la biroul organizaţiei de bază sau la comitetul orăşenesc de partid, însă o dată hotărîrea luată, el o îndeplinea cu mare însufleţire.

Sonin abia se întorsese din concediu. Obrajii lui rotunzi şi chelia simpatică erau bronzate de soarele de la Soci. În prezidiu îşi găsi destui cunoscuţi şi se tot muta ba lîngă unul, ba lîngă altul, înecîndu-se de rîs şi şuşotind într-una cu voioşie, căci impresiile de la mare mai erau proaspete, iar tema ce se afla în discuţie nu-l privea personal.

Cînd auzi dojana bătrînului, Sonin ciuli urechile şi întoarse capul spre sală, căutîndu-l din ochi pe Alferov — mîna lui dreaptă ; e adevărat că îl cam disprețuia, iar între prieteni îi plăcea să povestească tot felul de istorioare pe seama acestuia, dar era sincer convins că Alferov ştie întotdeauna cum să învîrtească lucrurile „pentru ca şefii cei mari să nu se supere". Acum însă Alferov avea o figură de om suferind. N-o fi încurcat el ceva ? Trebuie să afle neapărat

chiar mîine ce-i cu problema asta nouă şi cine anume n-a înţeles, şi ce anume n-a înţeles dintr-însa...

Apoi, cînd luă cuvîntul Lipatov, Sonin se afla iarăşi cufundat în şuşotelile lui cu vecinii.

— Pe bună dreptate a criticat Kuzma Ivanovici institutul nostru, începu Lipatov şi se uită cu un surîs poznaş la Sonin. Vinovaţi sîntem şi noi, foştii învăţăcei ai institutului, care ne-am desprins de el ca para din pom. Dar noi, tovarăşi, încercăm să ne îndreptăm greşeala, şi mai cu seamă în problema gazificării subterane. Ne străduim toţi laolaltă şi una sîntem toţi, iar însemnătatea problemei ne este limpede tuturor, chiar dacă un profesor a început să cam bombănească... Vorba ceea, dacă ai fiere în gură toate ţi se par amare.

Lumea din sală zîmbea, ascultîndu-l cu mult interes. Gazificarea cea necunoscută încă pătrundea pe nesimţite în conştiinţa oamenilor.

În încheiere, Lipatov rosti cu un patos care nu prea era în firea lui :

— Vreau să asigur activul de partid că împreună cu grupa de cercetători ştiinţifici de la institut vom dezlega neapărat această problemă pe care ne-a încredinţat-o Lenin. Sprijinul dumneavoastră este o chezăşie a succesului. Se ştie că ziua bună de dimineaţă se cunoaşte. În numele grupei mă angajez ca în cinstea apropiatei aniversări a Revoluţiei din Octombrie să dăruim patriei proiectul gazificării subterane a cărbunelui !

Sala aplaudă furtunos.

— Să luăm notă ! spuse Ciubakov şi într-adevăr îşi însemnă ceva în carnet.

Sonin aproba din cap cu atîta hotărîre, încît chelia lui bronzată şi lucitoare arunca în sală reflexele lămpilor din plafon.

— Neapărat ! Neapărat ! repetă el de mai multe ori.

Vecinul lui de masă îi mărturisi stînjenit :

— Şi eu, care n-am auzit nimic despre gazificarea subterană. Ce-i asta ?

— Dacă n-ai auzit pînă acum, ai să auzi de acum înainte.

A doua zi dimineaţă, înainte de a se apuca de orice altceva, Sonin se interesă de problema cea nouă — şi nu află nici un om care să aibă ceva împotriva ei şi nici unul care să arate îndoială. Grupa lui Svetov se şi pusese pe treabă în laboratorul renovat de curînd. Alferov îi aduse la cunoştinţă că raportul grupei se află pe ordinea de zi a primei

şedinţe a comitetului de partid. Profesorul Kitaev nu numai că nu s-a opus, dar i-a şi arătat triumfător telegrama de răspuns a academicianului Lahtin, prin care se acordă aspirantului Mordvinov o amînare de o lună pentru ca să-şi poată termina o lucrare importantă.

— Şi s-au găsit unii care să trăncănească cum că aţi fi refuzat să semnaţi telegrama.

— Dacă aş fi semnat-o fără să mă uit, fără să cercetez valoarea propunerii, dumneavoastră aţi fi fost primul care să mă învinuiţi de superficialitate.

Acesta a fost răspunsul profesorului Kitaev. Răspuns urmat de propunerea ca în ajutorul grupei lui Svetov să fie repartizaţi cîţiva studenţi dintre cei mai vrednici.

Nici n-a mai fost însă nevoie să repartizeze el, căci în jurul lui Svetov şi Mordvinov roiau de mult o seamă de tineri. Înşiraţi pe scară, studenţii alcătuiseră un lanţ viu şi cărau cărămidă din curte în laborator.

— Cum aţi făcut rost de cărămidă ? se miră Sonin.

— Prestidigitaţie ! răspunse Pavel Svetov şi strigă prin fereastra deschisă către cineva de jos : Aţi găsit ? Ei, duceţi-vă cu ea la cuptorul doi de cocsificare şi întrebaţi de inginerul Markuşa. Să alegeţi cîteva blocuri din cele mai mari.

Curioşi, Sonin şi Alferov se aplecară pe geam. Din curte ieşea chiar atunci o căruţă, şi locul căruţaşului era ocupat de Svercikov, un student din ultimul an.

— Unde se duce ?

— La uzina cocso-chimică, după cărbune, lămuri grăbit Svetov şi strigă altcuiva pe fereastră : Adu-mi sus albia, mi-a promis-o tuşa Motria !

Studentul Lionea Dlinîi, numit astfel pentru a-l deosebi de alt Lionea, cu hazliul nume de Korotkih [1], muia în curte nişte argilă pe care tocmai o aduseseră alţi doi studenţi cu targa din Rîpa de Lut.

— Ne crapă buza după oxigen, spuse Svetov adresîndu-se directorului. De celelalte ne-am făcut rost singuri, dar cu oxigenul ajutaţi-ne dumneavoastră, Valeri Semionovici.

— Aţi făcut rost ? repetă Sonin, uitîndu-se fix la Svetov : ce agitat e băiatul ăsta, numai de nu mi-ar face vreo boroboaţă !

[1] Numele Korotkih provine de la *Korotki*, adică *scurt ; Dlinîi* în traducere înseamnă *cel lung*.

— Dar calul de unde l-aţi luat ? întrebă aspru Alferov.

— L-am împrumutat de la secţia de construcţii şi reparaţii, răspunse Svetov clipind din ochi şi iarăşi se întoarse la ale lui : Numai două baloane de oxigen, Valeri Semionovici ! Faceţi-ne rost de el, şi o să intraţi în istoria gazificării subterane ca un binefăcător.

Vorbea pe un ton glumeţ, dar în veselia lui se simţea o încordare, ca şi cum şi-ar fi făcut el însuşi curaj.

— Cine ţi-a repartizat studenţii ?

— Repartizarea se cere pentru treburi plicticoase, la ceva interesant aleargă ei singuri.

— Pavel Kirilovici, începu Sonin luîndu-l prieteneşte de braţ. Eu vă sprijin din toată inima şi am să vă ajut cu ce voi putea. Dar bagă de seamă... Împrumutul şi prestidigitaţia nu-s lucruri prea grele, întrucît însă aici este vorba de numele institutului, te rog să mă înştiinţezi şi pe mine cînd şi de unde şterpeliţi ceva.

— Vai de mine, Valeri Semionovici ! strigă Svetov şi izbucni în rîs. Dar se poate ? Dacă se întîmplă cumva să ne prindă, direcţia n-a ştiut nimic. Cum o să primejduiesc eu autoritatea dumneavoastră ?

Sonin îşi tot muta nerăbdător greutatea corpului de pe un picior pe altul, privind la studenţii care terminaseră cu transportul cărămizilor şi acum aşezau în mijlocul laboratorului un „aşternut" — temelia pentru blocul de experienţă. Saşa se îngropase în bibliotecă. S-or descurca oare singuri studenţii cu „aşternutul" ? Cine i-o mai fi adus tocmai acum pe director şi pe organizatorul de partid ? !

— În privinţa oxigenului şi a celorlalte lucruri necesare, să raportezi biroului, spuse Alferov, cît despre... modestie, mai gîndeşte-te niţel, tovarăşe Svetov, gîndeşte-te bine...

— Am să mă gîndesc, Vasili Onufrievici ! îl încredinţă grăbit Palka şi se repezi drept spre laborator, strigînd cu un neastîmpăr abia reţinut :

— O, li-ber-ta-te !

Toţi oamenii care lucrau acum cu Palka Svetov se molipseau de pasiunea lui clocotitoare. Se apuca de orice treabă cu aceeaşi ardoare — fie că era vorba de soluţionarea cine ştie cărei probleme teoretice, fie că trebuia găsit un cal pentru adusul blocurilor de cărbune. Era şiret şi descurcăreţ ; îl puteai vedea lăsîndu-şi deodată toate treburile, pornindu-se pe glume cu studenţii şi rîzînd de răsuna in-

stitutul, dar, după cum se dovedea curînd, tocmai în toiul acestei flecăreli le strecura studenţilor că ar fi bine să care sus nişte cărămizi, deoarece nu li s-au aprobat bani pentru aşa ceva, iar cărămizile le sînt foarte, foarte necesare. De altfel intra şi el în lanţul viu al cărătorilor ca să-i imprime ritmul, apoi, de îndată ce munca se pornea vioaie, dispărea pe nesimţite şi alerga să pună pe roate alta, tot atît de grabnică...

Acolo unde era Svetov se isca întotdeauna voia bună, rîsul şi păcălelile prieteneşti. Lipatov asculta ce asculta zvonul însufleţit al glasurilor, şi-i şoptea lui Saşa :

— Se pare c-a aranjat-o şi pe asta.

Saşa răspundea liniştit :

— Altfel nici că se putea.

Numai Katerina, care trecea deseori seara pe la laborator, clătina din cap îngrijorată. În veselia fratelui ei răsuna o notă prea stridentă, trădînd un freamăt lăuntric din caleafară de puternic.

Palka simţea şi el nota asta vibrînd de încordare maximă, ca şi cum o coardă sufletească întinsă la limită era gata-gata să-i plesnească. Există un singur mijloc de a stăvili această vibraţie — să munceşti pînă la istovire şi să nu rămîi niciodată singur cu tine însuţi. Palka o ştia, căci de îndată ce rămînea singur vedea desprinzîndu-se din neant aceeaşi şi aceeaşi imagine copleşitoare...

Stepa era aşa cum n-o mai văzuse nicicînd — argintată de lumina lunii, şi fiecare firicel de iarbă sclipea. Voalul luminos filfîia şi se lipea de piept, capătul lui era o aripă străvezie şi gingaşă, un simbol tulburător, o punte imaterială între el şi aceea care păşea alături. Păşea alături uşoară şi tăcută, iar lui îi era teamă pînă şi s-o privească, atît o simţea de apropiată şi neobişnuită. Corturile au rămas undeva în urmă, cîntecul şi focul de tabără au rămas în urmă şi ele, tot ce-i mai despărţea a rămas în urmă. Erau singuri în pustia argintată de lună. Ea se opri întîi, iat-o stînd în faţa lui. Palka s-a hotărît s-o privească, şi atît a fost de ajuns ! Nu-şi mai putu desprinde privirea de pe chipul ei minunat, minunat cum nu-l mai văzuse niciodată, niciodată n-a mai avut ea acest chip, această scînteiere a ochilor, această frăgezime aureolată, aceste buze înfiorate cu zîmbetul lor enigmatic, alintător şi ironic deopotrivă. O privea şi nu se putea sătura şi nu-şi mai dorea nimic, decît s-o privească, s-o privească, s-o privească...

Să se fi clintit ea oare într-adevăr, hotărîtă să plece, de s-a speriat Palka şi a început să-i vorbească — numai să n-o vadă plecînd ? Niciodată n-o iubise aşa, dezbărat de tot ce i-ar fi putut umbri dragostea, şi niciodată atît de extaziat, fără pic de necaz sau supărare. Îi spunea cuvinte simple şi minunate, fiecare din ele pătruns de iubire şi exprimînd numai iubire — nici el n-a ştiut înainte că e în stare de asemenea cuvinte şi de asemenea iubire — fără nici un gînd ascuns, fără nici o dorinţă, fără nici o pretenţie. Dacă în acele clipe de vrajă s-ar fi putut întreba ce-şi doreşte, n-ar fi aflat în sufletul său decît o singură dorinţă — să nu se mai sfîrşească acele clipe niciodată...

Deodată, ea singură îşi puse mîinile pe umerii lui şi rîse încetişor, neînţeles, de ceva numai de ea ştiut, şi ochii ei sclipitori se apropiară tot mai mult, şi buzele ei se apropiară de buzele lui şi Palka le auzi şoapta :

— O, mi-e totuna ; apoi şi mai încet : Fie !

Nici acum nu înţelegea ce-a vrut ea să spună atunci. Ce-i era „totuna" şi ce însemna „fie !" ? În schimb, acum înţelegea bine ce exprimase acea vorbă scurtă, după ultima lor sărutare de rămas bun, la capătul nopţii, cînd luna se ascunsese de tot la orizont, şi stepa se făcuse neagră, cînd ei mergeau mînă în mînă şi el era atît de tulburat şi de fericit, încît nici să vorbească nu mai putea, ci doar îi strîngea nebuneşte degetele. Din beznă începuseră să răsară conturele corturilor, cînd ea s-a oprit pe neaştepate, l-a sărutat şi i-a spus : „S-a sfîrşit !" Şi a dispărut...

Sfîrşit ! Acum înţelegea acest cuvînt şuierător, acest cuvînt hain cu care ea pusese cruce la tot ce a fost între ei. Sufletul îi era sfîşiat de disperare şi mînie. El fusese fericit, ca un dobitoc — cel mai nătîng dintre dobitoci ! — pe cînd ea de mult cîntărise, socotise şi hotărîse totul... Cum de a putut face asta ? Pentru ce ?

Întrebarea nu avea răspuns.

Nu-şi putea aminti de ceea ce a urmat a doua zi fără să încerce un sentiment de umilire. Umblase toată ziua ca ameţit, neîndrăznind să se uite la ea, ca să nu trădeze nimănui iubirea lor, în timp ce ea se arătase atît de smerită, stînd mereu lîngă soţul ei, şi numai o singură dată, la masă, îi aruncase o privire plină de subînţelesuri. Apoi, în camionul care-i hurduca şi-i asurzea cu zăngănitul lui, întors cu spatele la ea, ca să n-o vadă alături de profesor, chibzuise

într-una cum s-o revadă şi îşi făgăduise s-o ocrotească şi să nu-i umbrească numele cu nici un cuvînt necugetat !... Căuta să găsească o explicaţie fiecărui gest al ei, justificînd-o în tot ce făcea, ba chiar extaziindu-se că ea se resemnează să rămînă sprijin şi prieten al unui bărbat pe care nu-l iubeşte, doar din dragoste pentru copil, din respect pentru valoarea ştiinţifică a soţului ei. Acest om învăţat avea asupra ei drepturi de netăgăduit, ca soţ însă nu putea porunci inimii ei, şi ea s-a îndrăgostit de altul, şi acest altul este el, amantul ei. Amant ! Palka nu găsea nimic josnic, nimic ruşinos în acest cuvînt tocit, cuvînt care-i apărea în toată frumuseţea înţelesului său dintru început : cel care iubeşte şi este iubit.

Ce nebun a fost toată noaptea următoare după ce s-a întors acasă ! Odinioară visase la neasemuita lui ca la o victorie a sa, ca la un triumf asupra trufiei şi vicleniei, dar toate erau uitate, toate acestea aparţineau trecutului. În noaptea aceea a făcut prostii de care îi este groază pînă şi să-şi amintească : şi-a scos din buzunar petalele de trandafir culese de pe treptele hotelului, le-a netezit, le-a sărutat şi le-a şoptit tot felul de năzbîtii. Şi-a ascuns după aceea petalele sub pernă, şi cu zîmbetul fericit al unui neghiob a hotărît că i le va arăta atunci cînd, într-o seară binecuvîntată, ea va găsi mijlocul de a veni în cămăruţa lui — prin grădină, pe fereastră, tiptil, nevăzută de Katerina, de mama, de nimeni, apoi a chibzuit îndelung cum să aranjeze totul. O şi vedea ivindu-se în pervazul ferestrei — în rochia ei albă, cu voalul fluturînd în vînt. Aproape că-i simţea aievea trupul cald şi supus. Dar chipul nu şi-l mai putea aminti întreg, îi apărea numai scînteierea ochilor şi acea mişcare necunoscută, neînţeleasă şi îmbătătoare a buzelor ei în noaptea de neuitat.

De ce n-a alergat la ea chiar a doua zi dimineaţă ? S-o fi privit drept în ochi, să-i fi ascultat vicleniile şi să-i fi aruncat în faţă tot ce-ar fi înţeles atunci !... În loc să facă asta, el umblase brambura prin institut, se tot holbase pe fereastră, socotindu-se foarte şiret şi foarte prudent : nu, el se va duce la ea numai după ce se va fi convins că profesorul a sosit la institut. Dar profesorul nu sosea. Consultaţia lui a fost amînată cu cîteva zile — asta o puteai citi într-un aviz mic prins pe panoul de anunţuri. De ce oare ? Ce s-o fi petrecut acolo la hotel ? Poate că ea n-a fost în

stare să mai ascundă nimic, să mai mintă ? Poate că îi este rău, poate se teme, iar el n-o poate apăra, n-o poate ajuta !

Pe la prînz, profesorul a trecut pe la institut. Maşina îl aştepta în faţa intrării. Palka îi vedea pe fereastră acoperişul lăcuit lîngă unul din leii de piatră zgrunţuroasă. Profesorul s-a întors foarte repede, însoţit de Sonin. Privirea geloasă a observat că Rusakovski pare deosebit de zvelt alături de rotofeiul director al institutului. Şi cît calm este în fiinţa lui, ce siguranţă de sine ! Iată că i-a spus ceva lui Sonin, a dat un bobîrnac leului peste nas, apoi s-a suit împreună cu Sonin în maşină şi au plecat.

— Unde s-or fi dus ?

Palka s-a chinuit pînă seara, iar seara s-a hotărît : fie ce-o fi — hai la hotel ! Îi va spune : „Oleg Vladimirovici, vă rugăm să cercetaţi proiectul nostru pentru gazificarea subterană a cărbunelui..." Un mic serviciu. Apoi va fi oprit la cină — dar nu, el nu va rămîne cu nici un preţ, va pleca îndată. Doar să se asigure că ea este acolo şi că îl iubeşte.

Uşa camerei lor era dată de perete, îngrijitoarea mătura peste prag nişte petice de hîrtie şi cîteva flori veştede.

Palka se uita năuc cum s-au proptit în prag codiţele frînte ale florilor, cu miros amar de uscăciune.

— Profesorul Rusakovski, întrebă în neştire.

Îngrijitoarea îşi întoarse spre el faţa nepăsătoare, lipsită pînă şi de curiozitate. Lui Palka îi venea să urle de disperare.

— Profesorul Rusakovski, repetă el în şoaptă.

— A plecat să-şi petreacă familia, spuse femeia şi trase cu mătura codiţele florilor peste prag.

— Unde ? mai reuşi să îngîne Palka, ştiind dinainte adevărul, dar agăţîndu-se încă de o ultimă şi zadarnică speranţă.

— La Suhumi, aşa parcă auzii, răspunse peste cîteva clipe îngrijitoarea, împingînd cu piciorul gunoiul în făraş.

Apoi, deodată, îşi ridică spre Palka o privire ascuţită şi batjocoritoare.

— Profesorul o să se întoarcă, n-a predat cheia camerei... Dar soţia profesorului...

. Şi scoase un sunet straniu, şuierînd încetişor „fiu-fiu", ceea ce putea să însemne „s-a du-us".

Cu toate că întreaga lui fiinţă se încrîncenă de ruşine şi durere, pe faţă i se aşternu o expresie rece şi mîndră, iar glasul vorbi cu asprime :

— Vă rog să transmiteţi profesorului că l-a căutat aspirantul Svetov.

Apoi coborî nepăsător scara cea largă, pe care o urcase de atîtea ori ca un vifor, stăpînit de pasiune şi speranţă. Portarul, care-l însoţea de obicei cu un zîmbet înţelegător, îl văzu de data asta reţinut şi încruntat — un adevărat om de ştiinţă, grav, cu capul mîndru, ridicat în sus. Uşa grea a hotelului se trînti pentru ultima dată în spatele lui, şi strada nesuferit de luminoasă îl năpădi cu larma şi forfota ei, cu răsuflarea caldă a asfaltului încins şi mirosul de cărbune, de flori şi de benzină.

A fost trădat.

Totul e minciună — iubirea, sărutările, îmbrăţişarea, şoaptele pătimaşe.

Ea şade în avion alături de fiica ei cea fălcoasă, iar soţul ei cel deştept şade alături şi rîde în sinea sa.

Important însă acum este un singur lucru — să nu observe, să nu-şi dea seama nimeni cît de perfid a fost înşelat.

În jurul lui respira şi se frămînta o lume nepăsătoare, o lume care nu avea nici o legătură cu ceea ce i se întîmplase lui. Şi prin lumea aceasta păşea aspirantul Svetov, convins că a reuşit să-şi pună pe faţă o mască de zîmbet voios. Picioarele l-au purtat spre institut. A trecut pe lîngă intrare aruncînd o uitătură plină de duşmănie leului de piatră zgrunţuroasă. Şi amintindu-şi de gestul glumeţ al lui Rusakovski, se gîndi furios: „Stai, că de fapt mie, Palka, mi s-a dat un bobîrnac peste nas!"

Sări apoi într-un tramvai. Platforma era plină de studenţi cu rucsacurile în spate, porniţi într-o excursie. Tinerii l-au recunoscut şi l-au salutat prietenos şi respectuos, iar el, cu chipul maturizat de suferinţă, s-a strecurat printe ei glumind, deşi în sinea lui se simţi deodată bătrîn, ca Kitaev.

În curtea Kuzmenkovilor, sub tufa de liliac, şedeau Saşa şi Liuba. Palka întoarse capul şi trecu înainte, grăbit, spre casă. Mama călca rufe în bucătărie şi nu-l auzi furişîndu-se în vîrful picioarelor. Din fericire, Katerina nu era acasă. El se opri în mijlocul cămăruţei sale, ştiind că trebuie neapărat să facă ceva important, dar nu-şi amintea ce anume. Rămase cîteva clipe aşa, apoi sări deodată ca fript — petalele! Cu dinţii încleştaţi, se repezi să le caute sub pernă şi se întoarse la fereastră strîngîndu-le în mînă, fără să se poată hotărî să-şi desfacă pumnul. În clipa aceea îl văzu pe Saşa. De la portiţă venea drept spre fereastra lui, cu un

zîmbet care-i lumina toată faţa. Palka îşi desfăcu grăbit pumnul, şi petalele veştede se împrăştiară în tufele bogate de matiolă.

— Toată seara te-am căutat, îi spuse Saşa sărind pe fereastră în cameră. Reparaţiile s-au terminat. Fedoseici mută în laborator toată averea noastră, şi chiar mîine trebuie să începem pregătirile pentru experimentare. Te-am aşteptat, pentru că...

Le turna pe nerăsuflate, absorbit de un singur gînd, ca şi cum în afară de proiectul lor nu mai exista nimic altceva pe lume. Se preface oare, deşi a aflat totul ? Bine, n-are decît ! Să vadă el cum arată un om căruia puţin îi pasă că a plecat cineva la Suhumi !

Au mai rămas multă vreme amîndoi pe prichiciul ferestrei, discutînd aprins cu ce va trebui să înceapă.

— În sfîrşit, am dat de voi ! răsună un glas sub fereastră.

Lipatuşka era şi el la datorie. De cum intră, îi spuse lui Palka că îl căutase de cîteva ori. Pe faţa acestui prieten al lui se putea citi şi curiozitatea, şi compătimirea, dar şi hotărîrea fermă de a-l ajuta cu orice preţ.

— Miercuri am să iau cuvîntul la adunarea activului de partid, vorbi el trîntindu-se în pat. Fiţi pe pace ! Am să obţin tot sprijinul, aşa că de joi putem începe.

— Ba o să începem mîine dimineaţă, sări Saşa. Chiar mîine dimineaţă !

Lipatov pesemne că n-a înţeles ce-i cu graba asta. Sau poate a socotit că bietul lor îndrăgostit are nevoie de un răgaz ca să-şi vină în fire ? Simţind cum creşte într-însul o furie cumplită, Palka urmărea privirile pe care le schimbau între dînşii prietenii săi. Dar de supărat s-a supărat Saşa :

— Vouă nu prea vă pasă de întîrziere, mie însă n-o să-mi acorde nimeni o nouă amînare.

Şi şi-au continuat în trei socotelile începute mai înainte de sosirea lui Lipatov. Iniţiatorul întregii acţiuni, Pavel Svetov, înşira tot ce vor avea de făcut, îl imita pe laborantul Fedoseici, care va tuna şi va fulgera împotriva harababurii, războindu-se cu toată lumea pentru curăţenia laboratorului abia renovat, ca şi cum în această mare curăţenie nu mai interesează experimentele, şi sarcina principală ar fi de acum înainte să păzească toţi ca nimeni să nu se atingă de pereţii proaspăt zugrăviţi şi de duşumeaua nouă. Rîdeau cîteşitrei din toată inima. Dar mai tare decît toţi rîdea Palka, sim-

ţind şi el că mai există şi un alt Svetov, căruia puţin îi pasă dacă a plecat sau nu cineva la Suhumi, un Svetov pasionat de o cauză mare, un Svetov care nu se predă, un Svetov gălăgios şi vesel, a cărui mîndrie a izbutit să înfrîngă disperarea.

Şi tot aşa a continuat să trăiască. Muncea pătimaş, însufleţea pe toată lumea, iar noaptea tîrziu se prăvălea în pat şi adormea înainte ca din neant să se desprindă şi să-l împresoare ceea ce voia să uite.

Şi lucrările au început.

În interiorul construcţiei experimentale, aducînd tot a sobă, ca şi cea dinainte, doar că mai arătoasă, se desfăşura procesul de gazificare a cărbunelui cu ajutorul oxigenului sub presiune.

Directorul institutului s-a retras în cel mai îndepărtat colţ al laboratorului de îndată ce înăuntrul „sobei" începuseră pocnetele şi duduitul — nu-i mare lucru să sară cu toţii în aer ! În urmă cu vreo doi ani, tot băieţii aceştia, în timpul unei experienţe cu oxid de clor, au provocat o explozie atît de puternică, încît baia cu ricin sulfonat zburase în tavan, şi petele lăsate de ea s-au răsfăţat acolo pînă la renovarea de acum. Cine-i poate garanta că n-or să-i sară îndată în cap cărămizile şi cărbunii încinşi ?!

Sonin ţinea foarte mult ca experimentul să reuşească — că doar şi-au luat un angajament în faţa întregului activ orăşenesc, în faţa lui Ciubakov personal ! Dar caracterul experimentului nu-i inspira încredere. Cu atît mai mult, cu cît lucrările erau conduse de Svetov. Uite-i cum se învîrtesc cu toţii în jurul ciudatei lor construcţii, cum îi măsoară temperatura din interior, cum iau mereu probe de gaze pentru analiză din ţevuşoara cu robinet — cînd, de fapt, din ţevuşoara aceea ţîşneşte fum, şi nicidecum un gaz combustibil. Construcţia trosneşte şi bubuie, dar Svetov îl asigură cu multă convingere :

— Nu-i nimic, nu ne omoară !

Fireşte că aleargă după glorie. La vîrsta lui gloria e mai ispititoare decît liniştea şi grija de sine. El însă, directorul, n-are de ce să-şi rişte pielea, sarcina directorului este să asigure condiţiile necesare şi să îndrume, că doar nimeni nu-i cere să-şi pună capul la bătaie...

Şi nici lui Alferov nu i se cerea aşa ceva. Alferov dădea tîrcoale construcţiei bubuitoare, ţinîndu-se mai mult pe lîngă

pereţi şi preferînd să-şi caute de lucru în acel colţ al laboratorului unde Fedoseici cu Lionea Dlinîi făceau analiza probelor de gaze. De acolo Alferov repeta mereu cu un glas gîtuit :

— Tovarăşi, nu uitaţi de măsurile de securitate.

„Sigur că da — bombănea Sonin în sinea lui — uite la ce se reduce «conducerea» lui Alferov !" Studenţii rîdeau pe înfundate, se îndepărtau pentru o clipă, două şi iar se apropiau de „sobă", căci toată ziua îi frămînta aşteptarea înfrigurată a unei minuni nemaipomenite. Sonin mai încercase să-i dea afară pe toţi studenţii, mormăind într-una că prea se îmbulzeşte multă lume în laborator. Cum să-i dai însă afară, cînd Svetov repetă mereu că „mai e puţin !... acum mai e puţin de tot !"... ?

Oricît de ciudat ar părea, dar profesorul Troiţki s-a lăsat şi el prins de atmosfera aceea de însufleţire, şi iată-l că lucrează cot la cot cu băieţii. De ce l-o fi iubind tineretul atît de mult ? La examene Kitaev e incomparabil mai binevoitor, îndeosebi faţă de activiştii institutului, pe cînd Troiţki îi repede fără menajamente :

— De ignoranţi nu avem nevoie ! Să te mai prezinţi o dată !

Sonin s-a simţit obligat într-un rînd să-i facă o aluzie discretă că nu-i bine să fii atît de aprig, dar Troiţki i-a întors-o numaidecît :

— Ba tocmai de la activişti se cere... ă-ă-ă... pretind şi voi pretinde. Tocmai ei trebuie să fie... ă-ă-ă... cei mai buni, nu cei mai proşti. Ei vor conduce. Dacă i-aş dispreţui... ă-ă-ă... le-aş trece cu vederea... dar eu îi respect... ă-ă-ă... de aceea sînt aprig !

Bineînţeles că studenţii încercau pe cît se putea să dea examenele cu alt profesor. Dar de iubit îl iubeau totuşi pe Troiţki.

Şi iată-l acum învîrtindu-se în jurul sobei, laolaltă cu tineretul, lungindu-şi „ă"-urile şi prefăcîndu-se că nu observă dacă din nebăgare de seamă cineva îl îmbrînceşte sau i se adresa familiar : „Ia dă-mi cutare lucru ! Ia închide cutare robinet !" Trupul său deşirat ca de cocostîrc şi bărbiţa îngustă, pe jumătate căruntă, îi dădeau o înfăţişare tare caraghioasă şi îl scoteau din sărite pe Kitaev. Ivan Ivanovici ar fi vrut să fugă de toată agitaţia aceea, de pocnetele şi trosnetele care zguduiau laboratorul, şi cu siguranţă că ar fi fugit, dar prezenţa profesorului Troiţki îl obliga să rămînă.

Şi apoi, oricum, totul fusese început de elevii lui Kitaev, şi dacă experimentul va izbuti...

— Cum vi se pare, colega...

— Nu socotiţi că...

Se adresau tot timpul unul altuia, şi fiecare ar fi vrut ca celălalt să plece mai departe.

Sonin îi rugase chiar el pe profesori să vie, gîndind că în caz de reuşită ei vor putea întări cu semnătura lor procesul-verbal al experimentării. Profesorul Rusakovski făgăduise şi dînsul că va veni îndată ce i se va telefona că procesul se desfăşoară normal. Semnătura lui Rusakovski ar trage mai greu ca toate celelalte dacă proiectul va fi prezentat la Moscova... Sonin îşi închipuia destul de uşor această eventualitate : el şi vedea plecînd spre Capitală un grup de cercetători ai institutului — doi profesori şi careva dintre cei tineri... Ori poate să se ducă chiar el ? De mult n-a mai fost la Moscova. Bine ar fi să-şi vadă prietenii. Şi-apoi comisariatul poporului, Academia de ştiinţe, institutele din Capitală...

— Ei, cum merge ? întrebă el din colţul său.

— Gazul încă nu se arată, răspundea reţinut Mordvinov.

Svetov însă repeta uşuratic :

— Mai e puţin...

— Aşteptăm, ceva-ceva tot trebuie să iasă, rîdea Lipatov. Şi neapărat noaptea. Dar ce anume ? Chiar dacă te apuci de un lucru în zori, abia noaptea începi să-i dai de rost !

În ziua aceea Lipatov venise de-a dreptul din mină, fără să-şi mai facă obişnuita siestă de o jumătate de oră. Căsca mereu, pretinzînd că e un căscat nervos.

Apoi veniră Liuba şi Katerina, încărcate cu franzele şi salam. În urma lor se strecură şi Kuzka în laborator. Sonin dădu să-l alunge, dar Mordvinov îl opri, spunîndu-i ferm :

— E fecior de miner şi participă la lucrări de la început. Eu i-am dat voie.

Fetele împărţiră sandvişuri la toată lumea. Sonin se arătă curtenitor faţă de amîndouă, dar înclina mai mult spre Katerina : cealaltă, logodnica lui Mordvinov, e o pisicuţă îndrăgostită, pe cînd asta... nu, zău, cine-ar fi putut bănui că aiuritul ăsta de Palka are o asemenea soră ?

— Nu doriţi să ieşim în coridor, Katerina Kirilovna ? Ne cheamă ei cînd va fi ceva interesant.

— Pentru mine şi acum e interesant, răspunse Katerina şi se apropie de fratele ei. Cum merge, Pavlik ?

— Totul e normal. Temperatura — 1.100...

Deşi clipa era emoţionantă, Katerina îşi dădea seama că astăzi Palka e pentru prima dată mai liniştit, mai senin. Acum, cu siguranţă că nu mai ştie de nimic, nu se mai gîndeşte decît la misteriosul proces care se desfăşoară în „masivul" de cărbune zidit din toate părţile.

Katerina se aşează lîngă fereastră, cu mîinile-i puternice încrucişate pe piept. De multă vreme îşi petrecea ea serile lîngă cei trei prieteni, participa la diversele lucrări pregătitoare, sau cîteodată se mulţumea doar să privească şi să asculte. Viaţa i se despicase în trei : mai întîi erau nopţile în care singurătatea o înăbuşea, fără să poată afla întotdeauna o alinare gîndindu-se la făptura nevinovată ce se dezvolta în trupul ei ; apoi, erau zilele de lucru în preajma compresorului, cu aceleaşi mişcări măsurate, cu obişnuitul cerc de tovarăşi... Acolo putea să cugete în voie la lucruri dintre cele mai simple, frămîntînd întrebări la care nu era prea uşor să răspundă : cum să-şi rînduiască viaţa cînd îl va avea pe *el*, dacă îi va ajunge sau nu salariul, dacă trebuie să încerce totuşi să-şi continue studiile prin corespondenţă, sau să nu se aventureze deocamdată spre ţinte prea înalte... Şi, în sfîrşit, seara, alături de fratele ei şi prietenii lui, îşi simţea sufletul răscolit de dorinţa unor mari înfăptuiri. Era însufleţită de visele lor, în care cei trei prieteni cuprindeau toată industria, toată ţara cu viitorul ei, şi era de ajuns ca un nou-venit să nimerească în mijlocul lor, pentru a fi prins şi el de şuvoiul năvalnic al speranţelor şi planurilor urzite de ei.

Stiopka Svercikov, de pildă. Nu-l ştia ea pe Stiopka ? Au fost vecini şi au păscut caprele împreună. E un băiat simplu şi fără ifose, dar pe care te poţi bizui. Lumea îl alege în toate comitetele şi birourile, iar în sînul acestor organe, lui i se dau sarcinile care cer mai multă bătaie de cap — munca educativă în căminele minei, subscripţiile la împrumutul de stat, distribuirea creditelor şi a locurilor la casele de odihnă... Şi aici, de cum a început pregătirea experienţei, tot treburi de alergătură i s-au dat : să scoată de la Uzina cocsochimică blocurile mari de cărbune, să zidească blocurile, să obţină de la Fabrica de îngrăşăminte azotoase tuburile de oxigen... Şi acum tot săritor şi modest este, nu năzuieşte la gloria pe care o va aduce gazificarea, dar să-l auzi vorbind despre această gazificare ! „Sigur că peste cîţiva ani nici nu se vor mai deschide mine noi"... „Trebuie să ne gîndim din

timp că se vor elibera zeci de mii de mineri"... Poftim, ca să vezi cine mi-e Stiopka !

Pe cei doi Lionea, profesorul Troiţki îi numeşte „Cei doi Ajax" ; asta e ceva pe greceşte, cum ar veni : nedespărţiţii. Pe Lionea Korotkih, Katerina îl ştia de mult, locuia la Nahalovka, lîngă Rîpa Rea. Era un bondoc vesel, care, după pilda tatălui său, voia să se facă furnalist. Şi uite că deodată anunţă pe toată lumea cu tonul cel mai firesc că o să-şi schimbe calificarea în proiectant, „pentru că, pe baza experienţei primelor staţiuni de gazificare, va fi nevoie de o necontenită perfecţionare a sistemului..."

Pe Lionea Dlinîi, Katerina nu l-a cunoscut înainte, el e din altă localitate, fiu de miner din Makeevka. Dar nu seamănă a fiu de miner. E subţirel ca o trestie, cu o rumeneală fugară în obraji, cu ochi verzi de sirenă, şi aduce mai mult a poet sau muzician — aşa cum şi-i imaginează Katerina. Ambiţios şi încrezut, cînd se vorbeşte de semnarea procesului-verbal nu mai poate de emoţie. Face feţe-feţe, întrebîndu-se dacă i se va cere şi lui să-şi pună semnătura sau nu. Palka pretinde că Lionea Garmaş este foarte talentat şi Troiţki vrea să-l oprească la catedră. Se pare însă că acum toate gîndurile îi sînt absorbite de această faimoasă gazificare.

Cît despre Palka, ce să mai vorbim ! Cînd l-au întrebat cum rămîne cu aspirantura, el s-a scuturat plictisit :

— Dă-o încolo de aspirantură, acum am ceva mai important de făcut !

Katerina crede şi parcă nu prea crede în izbînda lor. Ar vrea ca băieţii să reuşească, dar încă de pe acum se întristează la gîndul că această fremătătoare activitate de fiecare seară se va sfîrşi... Ei vor obţine tot ce visează... Pe cînd ea ?... Ei ce-i va rămîne ? Cu ce-şi va umple ea serile ? Cu ce, cu ce-şi va umple viaţa ?

Sonin se apropie de ea cu un zîmbet curtenitor, dar, văzîndu-i privirea pierdută şi chipul pătruns de tristeţe, se grăbi să se tragă îndărăt, nedumerit.

Şi chiar în clipa aceea se produse explozia.

Mai tîrziu, de cîte ori retrăia grozavele clipe care au hotărît soarta experimentului, Liuba îşi amintea în primul rînd strigătul gîtuit al lui Saşa — „Opriţi oxigenul !" — şi-i venea înaintea ochilor chipul său de-atunci, aprins şi încordat cum nu-l mai văzuse niciodată, aproape lipit de „sobă", pe

ai cărei pereţi începuseră să se întindă crăpături ameninţătoare.

Îşi amintea cu cîtă repeziciune şi rînduială s-au descurcat toţi — Saşa, Palka, Lipatov, Svercikov, Lionea Korotkih — şi împreună cu ei, comandînd răspicat, profesorul Troiţki. Palka a închis robinetul de oxigen şi a purjat gazogenul experimental cu aer comprimat, apoi a deschis iarăşi robinetul de oxigen şi s-a sfătuit cu profesorul Troiţki ce presiune să folosească. Ceilalţi astupau febril crăpăturile cu mortar de ciment, întăreau pereţii cu încă un rînd de cărămidă, înfăşurau construcţia cu sîrmă şi tencuiau totul din nou... Acestea toate s-au făcut într-o tăcere aproape netulburată şi fără pic de zăpăceală. Liuba îşi amintea foarte bine de liniştea aceea, în care ei se mişcau iute ca într-o încleştare mută. Ce frumos era Saşa în clipele acelea! Ce dispreţuitor a zîmbit cînd Kitaev a şters-o cu toată viteza! De multe ori îl auzise Liuba pe Saşa al ei spunînd „colectivul nostru". Atunci i-a fost dat să vadă că ei alcătuiesc într-adevăr un colectiv. Şi cu ruşine, cu ruşine şi mîndrie, îşi amintea că prima ei pornire inconştientă a fost să se repeadă la Saşa pentru a-l smulge din locul primejdiei, dar că ţipătul şi l-a stăpînit. N-a strigat „Nu te duce, Saşa!", ca în ziua cumplitei nenorociri din mină. O singură dată în viaţa ei nu s-a putut stăpîni, de atunci însă niciodată n-o să-şi mai îngăduie asemenea slăbiciuni!

În timpul exploziei Kuzka se afla chiar lîngă uşă. De el s-a ciocnit moşneguţul acela, profesorul, care a spălat putina înaintea tuturor. Pe lîngă el a trecut şi mîniosul Alferov, zbierînd fără să se oprească:

— Neruşinare! Prostie! Şi doar i-am avertizat!

Lîngă Kuzka s-a oprit şeful cel zîmbăreţ şi rotunjor la faţă, acela care încercase cu o oră în urmă să-l dea afară din laborator, şi de acolo, din prag, a întors capul ca să întrebe pe un ton protector:

— Să chem pompierii, sau o să terminaţi şi singuri dărîmarea institutului?

— O să terminăm şi singuri, răspunse pentru toţi Svetov.

Kuzka rîse de gluma lui, mirat însă că şeful a şters-o şi nu s-a mai întors. Apoi băiatul se repezi la cei rămaşi ca să li se alăture cumva, dar Lipatov îl luă de umeri şi-l împinse binişor spre uşă.

— Ia şterge-o la locul tău!

În clipa aceea Palka strigă fericit:

— Tovarăşi, simt miros de gaze !

Şi toată lumea începu să adulmece aerul, iar Lionea Dlinîi sări să ia o probă de gaz.

Kuzka vede că şi soră-sa (fricoasa aceea !), şi Katerina ajută amîndouă la tencuirea zidăriei cu lut. Foarte liniştit, bătrînul Fedoseici meştereşte ceva la ţeava de evacuare. Profesorul Troiţki, cel care seamănă cu un cocostîrc, îşi pleacă urechea la „sobă" şi ascultă atent ce bolboroseşte acolo înăuntru, în timp ce Palka îi spune gînditor :

— Caracterul acestei explozii ar trebui să ne bucure. Înseamnă că masele de gaze care se adună intră în contact cu oxigenul, nu-i aşa ?

Silit să stea degeaba, Kuzka n-are altceva de făcut decît să vadă şi să înţeleagă ce se petrece în jur. În ziua aceea a descoperit el în atitudinea oamenilor deosebiri esenţiale, dîndu-şi seama foarte precis ce anume îi place şi ce nu din felul lor de a fi. Putea mintea lui să priceapă că a descoperit numai o mică parte din aceste deosebiri ?

Profesorul Kitaev mai rămase o vreme în coridor, trăgînd cu urechea dacă nu răsună bubuitul unei noi explozii, apoi o luă încet spre cabinetul său, se cufundă în fotoliul adînc şi îşi închise ochii. N-au ascultat de avertismentul său, şi iată că acum totul a sărit în aer. Acum toată lumea va înţelege că istoria asta e o copilărie, o absurditate. Să transformăm în gaze cărbunele dintr-un masiv întreg ? Ignoranţă, nebunie ! Uite că în loc de gaze au obţinut fum şi un amestec exploziv. Noroc că nu le-a căzut pe deasupra şi cîte o cărămidă în cap ! Şi noroc că la drept vorbind el s-a ţinut deoparte şi nu are nici o răspundere...

Sări deodată în picioare, începu să-şi măsoare cabinetul în lung şi-n lat, apoi ţîşni pe uşă afară şi, cu paşi mărunţi, se îndreptă grăbit spre comitetul de partid.

Camera în care comitetul de partid se mutase de curînd era vecină cu secţia de cadre, aşa că noul secretar le putea conduce lesne pe amîndouă. Pentru a nu se mai întoarce la laborator, unde era de-a dreptul primejdios să mai stai şi unde vrînd-nevrînd îţi luai asupra ta o parte de răspundere, Alferov deschise dosarul cu evidenţa cotizaţiilor şi începu să-şi scoată pe o foaie de hîrtie numele celor rămaşi în urmă. Era şi timpul, căci după cîteva clipe se pomeni cu directorul. Acesta îl găsi lucrînd.

— Dacă nu sare institutul în aer, putem socoti că am scăpat ieftin, spuse Sonin şi se lăsă greu într-un fotoliu. Dar frumos o să ne mai stea dacă din istoria asta n-o să iasă nimic !

— Dacă v-aţi fi sfătuit din capul locului cu organizaţia de partid, eu v-aş fi recomandat, Valeri Semionovici, să nu vă grăbiţi cu angajamentul, răspunse blajin Alferov. Acum, desigur, e tîrziu să ne mai căim. Nu credeţi însă că a continua să punem în pericol oamenii şi sediul... La urma urmei acolo se află şi studenţi, şi persoane străine, şi copii !

— Da, dar sînt şi profesori acolo ! Dacă ei socot că experimentul se desfăşoară corect... că sînt speranţe de reuşită... Vă amintiţi doar că la şedinţa activului m-aţi susţinut cînd mi-am luat angajamentul ! Şi aţi supus chiar dumneavoastră această problemă discuţiei comitetului de partid. Şi mi-aţi trasat sarcina să-i ajut !

Alferov îşi desfăcu mîinile a neputinţă.

— Ce era să fac, dacă v-aţi luat un angajament public ?!

Cineva ciocăni uşurel în uşă. Apoi, prin crăpătura ei se strecură capul cărunt al profesorului Kitaev.

— Aţi sosit tocmai la timp ! se bucură Sonin. Ce părere aveţi, Ivan Ivanovici, despre perspectivele acestui experiment primejdios ?

— Dar chimia nu se poate dezvolta fără experimentări primejdioase, spuse Kitaev aşezîndu-se pe un colţ de scaun. Totul constă în fundamentarea şi chibzuirea temeinică a problemei. Ideea gazificării subterane a fost enunţată încă de Mendeleev, şi eu sînt de acord întru totul — întru totul ! — să căutăm şi să experimentăm...

— Asta-i straşnic ! răsuflă uşurat Sonin. După cîte înţeleg, ei şi-au pus deci în cap să continue experimentul pînă la reuşita deplină. Izbuti-vor oare ?

— Sînt de acord întru totul să căutăm şi să experimentăm, repetă Kitaev de parcă n-ar fi auzit întrebarea, însă... pe căi bine fundamentate ştiinţific ! Eu, unul, nu sînt specialist în problemele gazogenelor, dar pînă şi un student din anul întîi ştie că procesul de gazificare necesită un cărbune bine mărunţit şi este de neconceput într-un bloc masiv.

— Bine, dar chiar dumneavoastră aţi susţinut proiectul lor ! se miră Sonin.

— Aş fi un nevrednic îndrumător al tineretului dacă aş respinge *apriori* proiectele lui, răspunse Kitaev, nu fără oarecare ironie. Îşi scoase ochelarii de pe nas şi aţinti asupra

directorului o privire ascuțită. Întrucît însă aici a intervenit părerea activului de partid... cum era să mă opun acestei păreri, pentru care am de altfel un respect profund și statornic ?...

— Ba, activul de partid n-a luat nici o hotărîre, se grăbi să precizeze Alferov.

— Asta eu nu pot s-o știu. Vasili Onofrievici ! spuse repede Kitaev și își mută privirea sfredelitoare de la director la Alferov. Mie mi s-a comunicat că activul a susținut proiectul, că directorul și-a luat un angajament, că problema a fost trecută în planul de colaborare dintre știință și producție... Or, asta este o adevărată directivă pentru un profesor bătrîn și fără de partid, ca mine !

Sfîrșindu-și vorba, își puse din nou ochelarii și își sprijini de genunchi mîinile zbîrcite, cu degete scurte.

Sonin înjura în gînd. Șobolanii au și început să părăsească corabia. Uite că și Alferov îi caută nod în papură, iar moșneagul ăsta otrăvit se scutură...

— Îmi pare rău, Ivan Ivanovici, spuse el începînd să-și piardă sărita. Cînd m-am întors din concediu v-am întrebat, și dumneavoastră mi-ați arătat răspunsul academicianului Lahtin la telegrama pe care i-ați trimis-o...

— E drept că vi l-am arătat, recunoscu Kitaev și își scoase din nou ochelarii. Numai că nu eu am trimis această telegramă. A trimis-o altcineva, semnîndu-mă în fals. Și tocmai asta m-a adus aici : vigilența strict necesară...

— Cum n-ați trimis-o dumneavoastră ? Atunci cine a trimis-o ?

— Vigilența și răspunderea mea pedagogică nu-mi dau dreptul să închid ochii la aceste mașinațiuni nedemne care s-au făcut în numele meu, încheie Kitaev fraza începută și își lăsă modest privirea în pămînt. Eu nu sînt detectiv, ca să fac cercetări. Dar socot de datoria mea să pun în gardă conducerea institutului... Oricum, eu, unul, sînt revoltat și dezamăgit ! strigă el, sărind de pe scaun și aruncînd priviri indignate prin sticlele sclipitoare ale ochelarilor. E cu neputință să mai port răspunderea pentru șmecheriile lor, pentru distrugerea laboratorului... pentru absurditatea aceasta antiștiințifică !

În laborator plutea un miros de gaze care li se părea celor de acolo mai îmbătător ca orice mireasmă. Ventilatoarele nu apucau să-l împrăștie, căci din țeava de evacuare

izvora necontenit un şuvoi uniform şi fierbinte de gaz combustibil. După prima clipă de bucurie năvalnică urmă o activitate încordată: se măsura temperatura, se luau probe, se făceau analize. Mordvinov se aşeză să întocmească procesul-verbal al experimentului. Lipatov dădu fuga să telefoneze profesorului Rusakovski. Toată lumea era emoţionată.

Omul care trecu în clipa aceea pragul laboratorului li se păru tuturor foarte ciudat. Pe faţa-i palidă ca de mort se rostogoleau broboane de sudoare, şi răsuflarea-i întretăiată te făcea să înţelegi că alergase multă vreme peste puteri, parcă fugind s-ajungă undeva sau să scape de undeva.

— Markuşa! îi strigă Saşa, abia recunoscîndu-şi tovarăşul de studenţie.

— Băieţi, veniţi o clipă afară, îngăimă el gîfîind.

Profesorul Troiţki se uită la fostul său elev şi spuse încet:

— Duceţi-vă, duceţi-vă, rămîn eu aici.

Cînd ieşiră în coridor, Markuşa se lăsă pe o bancă şi mîinile îi căzură printre genunchi, grele, cu vinele zvîcnind puternic.

— Adineauri am fost exclus din partid. Şi povesti: Avem la uzină un tehnolog, Isaev. Acum o lună ne-am certat serios: luasem cuvîntul la o consfătuire de producţie şi spusesem că este un fricos şi că îşi apără mai mult pielea decît interesele producţiei. Cuptorul meu de şase luni şi mai bine e cuptor stahanovist, pe cînd el... Dar, în sfîrşit, ce rost are să mai vorbim acum despre asta? Ei, şi m-a acuzat că am încălcat ca un sabotor regimul de lucru al cuptorului, că înstrăinez cărbunele care rămîne pe grătare... Ştiţi, ăla pe care vi l-am dat vouă pentru experienţe! Ce mai încoace-încolo, m-a acuzat că vînd cărbune. Şi cu banii obţinuţi mă ţin de beţii. Aseară a fost aniversarea căsătoriei noastre. Olia a chemat mai mulţi prieteni, şi sigur că am şi băut niţel. Dovedeşte acum că nu eşti nici hoţ şi nici beţiv!

— Ce să dovedeşti, că asta o ştie toată lumea! strigă Palka. Mă duc chiar acum să le spun cum a fost cu sărăcia ceea de cărbune!

Lipatov, care se apropiase între timp, îl întrerupse pe Palka:

— Aşteaptă, nu te aprinde. Şi tu, Serghei, potoleşte-te. Ai încălcat într-adevăr regimul de lucru al cuptorului?

— A existat o abatere, pe care însă am justificat-o!

Şi explicînd tehnica procesului de producţie, se mai linişti.

— Atunci de ce să-l excludă ? sări iarăşi Palka.

— Să ne revoltăm o să avem timp şi mai tîrziu, acum trebuie să-l ajutăm, vorbi Lipatov. Pentru cărbunele acela aţi întocmit vreun act... sau cum ?

— N-am făcut nici un act ! oftă amărît Markuşa. Pavel mi-a cerut cîteva blocuri de cărbune mai mari, a trimis o căruţă, noi am ales vreo cinci blocuri de pe grătar şi le-am încărcat în căruţă. Asta-i tot. Băieţii m-au întrebat unde trimit cărbunele şi le-am spus că la institut — pentru experienţe. Asta o confirmă şi ei.

— Şi nu sînt crezuţi, sau ce ?

— Păi tocmai aici e nenorocirea... că au fost şi ei la aniversare. Şi cică i-aş fi cumpărat cu băutură.

— Atunci, o să confirmăm noi cu carnetele de partid şi cu mărturia noastră de comunişti cum stau lucrurile în realitate.

Markuşa dădu deznădăjduit din cap.

— Ce-i cu tine ?

— Mi-au pus şi altele în cîrcă. M-au batjocorit în fel şi chip. Nu ştiu care-şi mai aduce aminte... Asta a fost încă în anul întîi. Am dat pe undeva de un manifest trotkist despre nu ştiu ce probleme internaţionale. Ei, mare lucru nu pricepeam eu pe atunci în de-al de astea ! Mă uit — are acolo ceva de politică, tipărit pe foiţă subţire. L-am arătat şi băieţilor de la cămin, au văzut că e o fiţuică trotkistă şi au rupt-o. Am scuipat toţi cu scîrbă, şi gata ! Iar acum, un ticălos şi-a amintit de ea şi-mi aruncă în spate şi vina de a fi popularizat manifeste duşmănoase.

— Asta s-a întîmplat de faţă cu mine, ţin minte totul, spuse Saşa şi strînse atît de tare din fălci, încît i se umflară vinele la tîmple.

Markuşa îşi ridică ochii însufleţiţi de speranţă.

— Ai s-o confirmi ?

— Dar tu ce-ai crezut, că sînt o lichea ? se miră Saşa şi începu să rîdă, înveselit. Bine ai făcut venind fuga la noi, Serghei ! Chiar mîine dimineaţă am să-ţi fac o mărturie în scris şi o s-o vizăm la comitetul de partid.

— Mîine dimineaţă e prea tîrziu, dosarul o să fie la comitetul orăşenesc, se întunecă Markuşa, cuprins iarăşi de disperare. Totul a izbucnit din senin, ca un foc... Mă cheamă

astăzi acolo pe nepregătite şi se apucă să-mi citească o declaraţie, fără să spună despre cine anume este vorba... Eu mă pierd cu firea, mă zbat, mă apăr cum pot, iar ei mi le tot înşiră una după alta ! Şi nemernicul de Isaev le toarnă gaz peste foc. „Suspect ! zice. Vedeţi că se înlănţuie toate !"

— Şi excluderea cum au formulat-o ? întrebă Lipatov.

— Îngrozitor ! M-au scos „continuator al troţkiştilor", sau ceva de soiul ăsta, şi au mai îndrugat şi altele, despre descompunere morală...

Toţi tăceau. Uite cum se întîmplă cîteodată... E o belea serioasă, aşa ceva nu se lămureşte cu una, cu două.

Lipatov prinse mîinile prietenilor săi.

— Luptăm ?

Şi fără să mai piardă o clipă, energic, stabili cu fiecare dintre ei : ce va scrie Palka în legătură cu cărbunele, ce va scrie Saşa despre vechea poveste cu manifestul. Trecură pe loc într-un auditoriu şi îşi scriseră declaraţiile. Lipatov întocmi şi el o caracterizare a comunistului Serghei Markuşa, pe care l-a cunoscut în toţi anii de şcoală. Îşi citiră unul altuia mărturiile puse pe hîrtie şi, lăsîndu-l pe Markuşa să-i aştepte în auditoriu, se duseră la comitetul de partid.

Acolo dădură peste Alferov, care nu terminase încă discuţia începută cu Sonin. Alferov se uită nu ştiu cum — parcă ciudat — la ei şi schimbă o privire semnificativă cu directorul.

Lipatov le explică ce s-a întîmplat cu Markuşa, de ce treaba asta nu suferă nici o amînare, iar declaraţiile lor trebuie întărite cu ştampila secretarului de partid chiar astăzi. Îndată ce pricepu despre ce este vorba, Sonin se ridică şi trecu la fereastră. Îşi amintea bine de studentul Markuşa şi era mîndru de succesele stahanoviste ale tînărului inginer de la Uzina cocso-chimică. Dar să se vîre şi el, Sonin, în dandanaua asta ?! Te mai poţi trezi şi tu acuzat de lipsă de vigilenţă. Nu, mulţumesc. Dacă Markuşa e nevinovat o va dovedi el şi singur. Cine poate garanta că întîmplarea aceea cu manifestul a fost chiar aşa cum spun ei ? Asta nu-i glumă, aici nu mai e vorba de cinci bucăţi de cărbune împrumutate tovărăşeşte...

Cînd auzi că Mordvinov vrea să garanteze pentru Markuşa, Sonin întoarse capul ca să se uite la faţa celui care se încumeta să facă una ca asta. Nesocotit să fie, sau pur şi simplu nu înţelege ce-l ameninţă şi pe el ? Nu, se pare că înţelege totuşi. E tulburat. Şi cînd te gîndeşti că o face imediat

după explozie, cînd e foarte uşor să-l învinuieşti pe el însuşi de orice !

— Astăzi nu le mai pot viza, spuse posac Alferov.

Cum auzise de numele lui Markuşa, i se strînsese inima într-însul. Nu numai că îl cunoştea pe Markuşa, dar mai demult, cînd studentul fusese primit din rîndul candidaţilor în rîndul membrilor de partid, chiar el, Alferov, i-a dat recomandaţia şi a luat cuvîntul la adunare pentru a-i face cea mai măgulitoare caracterizare. Pe atunci îl încînta biografia studentului : fiul unui miner şi al unei muncitoare de la pompe, a lucrat trei ani într-o uzină, terminînd acolo şi şcoala serală, a fost activist de Comsomol, la institut s-a dovedit un student excepţional... Şi acum, poftim, istoria asta cu manifestul ! Cine ar fi putut crede aşa ceva ? Şi ce-o să se mai întîmple dacă unii vor răscoli la institut şi vor da peste procesul-verbal al acelei adunări ?...

Galben la faţă, Alferov rosti cu o voce îngheţată :

— Ziua de lucru s-a terminat de mult. Ştampila e încuiată. Şi apoi, mai trebuie să mă sfătuiesc cu cineva dacă e bine să daţi asemenea mărturii nechibzuite, acum, cînd şi fără asta...

Primul sări în sus Palka :

— Ce „fără asta" ? Ce-i nechibzuit ?

— Markuşa este tovarăşul nostru şi noi îl cunoaştem ! spuse răspicat Saşa.

Alferov se apropie de Sonin şi îl întrebă ceva în şoaptă. Sonin încuviinţă din cap. Alferov se întoarse încet la masă, dar în loc să se aşeze, rămase în picioare, cu palmele sprijinite în tăblia mesei, într-o poză severă şi triumfătoare.

— Tovarăşe Svetov, te rog să ieşi puţin pe culoar.

Palka se zburli tot, gata să izbucnească. Alferov repetă şi mai aspru :

— Tovarăşe Svetov, ţi se cere să ieşi pentru zece minute. Te supui sau nu disciplinei de partid ?

După ce, ocărînd de mama focului, Palka ieşi din birou, Alferov întrebă pe cei rămaşi cine le-a aprobat planul de experimentare. Totul începea să semene a interogatoriu. Saşa răspunse enervat că atît Alferov, cît şi Sonin au ajutat chiar ei la organizarea experimentului şi nu trebuie să se lege de o viză formală...

— Şi cine răspunde la dumneavoastră de desfăşurarea lucrării ?

— Asta-i, zău, prea de tot, găsişi acum de ce să te legi ! rîse strîmb Lipatov. Dacă vrei, uite, răspund eu ! Şi ce te ţii aşa de ţeapăn, de parcă ai înghiţit un băţ ? Ce sîntem noi ? Sabotori ? Incendiatori ?

Alferov, însă, nici să-l asculte nu voia.

— Ivan Mihailovici, eu vă respect foarte mult, dar în cazul de faţă sînteţi o persoană particulară şi nu puteţi răspunde de lucrările institutului. Eu întrebam cine răspunde pe linie oficială.

— Haide, tovarăşe Sonin ! Valeri Semionovici ! Ci mai potoleşte-l niţel pe acest Onufrievici al dumitale, ce l-a apucat să facă o anchetă ? apelă Lipatov la director, mai în glumă, mai în serios, neputînd încă să creadă în gravitatea celor ce se petreceau.

Sonin se întoarse spre el cu toată faţa crispată de supărare.

— Chiar de o anchetă nu-i nevoie, spuse el, înăbuşindu-se. Vorba e însă : cine v-a semnat telegrama către academicianul Lahtin ? Cine ?

Se lăsă o tăcere apăsătoare.

Cei doi prieteni îşi amintiră de seara aceea, în magazia Kuzmenkovilor, de apariţia triumfătoare a lui Palka şi de răspunsul său în doi peri : „Totul e să ştii cum să-l iei..."

— După cîte ştiu, un profesor din conducerea institutului, răspunse Saşa cu şovăială în glas.

— Dar care anume ? stărui Alferov. Nu se poate să nu fi ştiut cui se adresează prietenul dumitale !

— Nu ştiu, bîigui Saşa. Cred însă că a fost şi la dumneavoastră, nu ?

— Da, şi l-am refuzat, tot aşa cum l-a refuzat şi profesorul Kitaev.

Cei doi prieteni schimbară o privire îngrijorată : să fi trimis Palka telegrama de capul lui ? Nu e el în stare de una ca asta. Aoleu, ce-or să-l mai frece acum, săracul de el !...

— Aşadar, nu ştiţi ? continuă Alferov. Şi vreţi să vă credem ! Trei prieteni buni, unul recurge la falsuri pentru altul, şi nimeni nu întreabă, nu verifică...

Saşa se ridică de pe scaun.

— Nu cred să fie aici nici un fals. Şi în lipsa lui Svetov nu socot că e corect să discutăm despre asta.

— Şi nici eu, i se alătură Lipatov. Eh, ce om eşti şi dumneata, Onufrievici !

Alferov deschise uşa care dădea în biroul secţiei de cadre.

— Vă rog să ieşiţi prin camera asta.

Lipatov bufni de necaz. Cînd ieşiră din biroul secţiei de cadre în coridor, Palka nu mai era acolo. Alferov se grăbise să-l cheme la el, pentru ca prietenii să nu se poată întîlni.

— Tovarăşe Svetov, cine a semnat telegrama în locul profesorului Kitaev ?

— Eu, mărturisi Palka zîmbind şi roşindu-se la faţă. Fireşte că nu-i frumos, dar ce era să fac ? Şi-apoi, mai tîrziu, chiar Kitaev s-a lăudat că el a obţinut amînarea de la Lahtin ! Deci, am făcut bine, nu ?

În prag se ivi Saşa Mordvinov.

— Vasili Onufrievici, este vorba de un act făcut pentru mine. Vă cer să-mi îngăduiţi să asist şi eu.

— Asta la şedinţa comitetului de partid ! răspunse ţeapăn Alferov, încercînd să-i închidă uşa în nas. La şedinţa comitetului de partid o să vă îngăduim şi să luaţi cuvîntul, şi să vă apăraţi, dacă veţi putea.

Mordvinov ţinu uşa să nu se închidă.

— Cu ce scop aţi început acest interogatoriu ? Nu vă daţi seama ce experiment nemaipomenit de important are loc acolo şi că n-avem timp acum de asta ?

— Dar să săriţi în apărarea unui troţkist aveţi timp ? Nu v-a reţinut experimentul ?

Saşa se făcu alb ca varul şi prinse mîna lui Alferov, care apăsa pe uşă.

— Markuşa nu este troţkist, ci un tovarăş de-al nostru, un tovarăş pe care dumneavoastră şi noi l-am recomandat în partid. Ruşine să vă fie, tovarăşe Alferov !

Alferov făcea feţe-feţe.

— Iar pentru telegramă o să răspundem, urmă Saşa. Şi o să ne justificăm cu o realizare însemnată, cu cinstea institutului nostru. Să mergem, Palka.

Palka însă rămase pe scaun. Să plece aşa, fără să fi rezolvat nimic ? Markuşa îi aşteaptă, speră în ajutorul lor, şi ei nu-i aduc nimic. „Săriţi în apărarea unui troţkist"... Asta-i culmea ! Alferov o să stîrnească o istorie urîtă, o să ne istovească pe toţi, şi — ce-i mai rău — tocmai acum, cînd se desfăşoară experimentul hotărîtor... Că doar s-a obţinut gazul ! Gazul ! Iar piedica a venit cu totul dintr-altă parte, neaşteptată... Ce-i de făcut ? Şi unde o fi dispărut Lipatov ? Că doar nu-i om s-o şteargă cînd vede urzindu-se o asemenea porcărie. Înseamnă că pune el la cale ceva, înseamnă că ştie cum să-i scape de belea.

Şi într-adevăr, de la Lipatov le veni scăparea.

Un ropot de paşi care răsună pe scară, apoi pe coridor, îi sili pe toţi să-şi ciulească urechile. Era limpede că sus în laborator se petrece ceva.

— Tovarăşi ! Tovarăşi ! se auzi de departe vocea lui Stiopa Svercikov. Tovarăşi, gazul arde ca o făclie ! A sosit profesorul Rusakovski ! Vă felicită pentru victorie !

Toţi se repeziră pe scară în sus. Din gura ţevii de evacuare ţîşnea o pălălaie puternică şi uniformă, o limbă de foc albastră cu vine galbene-trandafirii.

Profesorul Rusakovski citea procesul-verbal. Se întrerupse ca să-i salute pe cei întîrziaţi.

— Da, s-a realizat un experiment cît se poate de interesant !

Troiţki se apropie cu mîna întinsă de Saşa şi Palka.

— Vă felicit pentru reuşită, destoinici băieţi mai sînteţi !

Şi pe rînd, toată lumea venea să-i felicite pe Mordvinov, pe Svetov, pe Lipatov. Şi ei între ei îşi strîngeau mîinile. Le strîngea mîinile şi Sonin. Şi Alferov.

— Trebuie să dăm un telefon la comitetul orăşenesc de partid, spuse Lipatov, zîmbind cu nevinovăţie către Alferov. Ce-o să se mai bucure Ciubak !

— Da, am să-i telefonez chiar eu îndată ! sări Sonin. Ia arătaţi-mi şi mie analizele. Şi procesul-verbal. Unde-i procesul-verbal ? Să-l rugăm pe Oleg Vladimirovici să-şi pună şi el semnătura.

— Vor semna toţi cei de faţă, adăugă Alferov.

Cineva îşi aminti :

— Dar Kitaev ? Unde este Kitaev ?

Studenţii rîdeau care mai de care : a fugit, credea că o să sărim în aer ! Între timp făclia albastră ardea mereu, luminînd cu reflexe gingaşe chipurile oamenilor.

Palka se aşează pe prichiciul unei ferestre. Se simţea nespus de obosit şi fericit — scos cu desăvîrşire din făgaşul lui de totdeauna. Ora aceasta a aşteptat-o el cu atîta nerăbdare ! Şi ce grea se dovedeşte a fi această oră acum, cînd a sosit în sfîrşit !

În laborator răsună larma înăbuşită a unor rîsete. Toţi rîdeau. La început potolit, pe înfundate. Apoi rîsul lor se revărsă într-un hohot fără frîu. Lipatov hohotea, Sonin rîdea cu poftă. Stînjenit, Alferov chicotea şi el...

Prin crăpătura uşii, clipind îngrijorat din ochi, profesorul Kitaev se uita dacă laboratorul nu sărise în aer.

6

Şi acum — la Moscova ! Mai repede, mai repede — la Moscova ! Cei trei prieteni lucrau la terminarea proiectului. În acelaşi timp, făceau experienţă după experienţă, elaborau problemele de amănunt : metoda de aprindere, suflantele, reglarea procesului de ardere. Ca de la sine, principalul lor consilier deveni profesorul Troiţki. Kitaev se prefăcea că nu se sinchiseşte de asta, intra deseori în laborator să se uite şi el ce învîrtesc băieţii pe acolo, era prietenos şi nu ţinea predici nimănui. Cei trei ştiau că în clipele de zăpăceală, după explozie, Ivan Ivanovici alergase să se plîngă la comitetul de partid în privinţa telegramei, şi acum vedeau că îi este ruşine. Din fericire, Alferov şi Sonin nici nu mai pomeneau de afurisita aceea de telegramă. Ba chiar, după vreo cinci zile de amînare, Alferov consimţi să vizeze declaraţiile şi, cu toate că ele au ajuns prea tîrziu ca să mai fie luate în seamă la şedinţa comitetului orăşenesc în care a fost confirmată excluderea lui Markuşa din partid, Markuşa a făcut contestaţie, anexînd cele trei importante mărturii. Dar mai făcea oare să-ţi aminteşti de trecut, acum, cînd proiectul trebuia terminat cît mai repede şi dus la Moscova ? !

Primul semnal de alarmă li-l dădu profesorul Troiţki :

— Aş vrea să vă spun... ă-ă-ă... la urechea mea a ajuns zvonul că se intenţionează să fiu trimis eu cu proiectul... ă-ă-ă... adică generaţia mai vîrstnică şi unul dintre voi. Sînt foarte măgulit de consideraţia ce se arată persoanei mele, dar socotesc... ă-ă-ă... că asta e ceva principial greşit.

Cei trei prieteni ascultau năuciţi. Nici nu le-ar fi putut trece prin minte că în locul lor ar fi să plece altcineva.

— Aşa că mişcaţi-vă, prieteni ! îi îndemnă Troiţki. Cît despre mine, eu... ă-ă-ă... am refuzat categoric să plec.

Se duseră cîteşitrei la Sonin :

— Care sînt formele pentru călătoria noastră şi cu ce ne poate ajuta institutul ?

— Cum cu ce ? răspunse vesel Sonin. Cu tot, cu tot ce putem ! Institutul are încredere în proiect şi se mîndreşte cu el ! Numai că... Aici se poticni o clipă. Dragii mei, trebuie să chibzuim pe cine să trimitem. Ştiţi, ca să atîrne mai greu proiectul nostru. Pe chipul său citeai o mare bunăvoinţă, iar

glasul îi era cum nu se poate mai prietenos. Mă gîndeam tocmai dacă n-ar fi nimerit să plec eu însumi. Ştiţi doar, la unele foruri titlurile şi numele au o influenţă destul de... magică.

Clipi ca pentru a-i face părtaşi la o şmecherie şi începu să rîdă.

— Cel mai firesc ar fi să plece cu noi profesorul Troiţki, spuse rece Lipatov. Toată problema se reduce la întrebarea : Cîţi oameni poate trimite institutul ? Cei trei autori, asta nici nu se mai discută. Cine ar putea prezenta şi susţine proiectul mai bine ca noi ? Dar dacă dispuneţi de mijloacele necesare pentru a trimite un grup mai numeros...

— Eh, contabilitatea ! Contabilitatea ! strigă Sonin. Sînt rob al contabilităţii şi al schemei mele ! În sfîrşit, mai chibzuim noi.

Ziua plecării se apropia, dar hotărîrea conducerii tot nu era cunoscută. Într-o sîmbătă se sărbătorise căsătoria lui Saşa cu Liuba. În casa Kuzmenkovilor s-au adunat, aşa cum se stabilise, numai intimii familiei şi prietenele miresei. Kuzma Ivanovici coborî în pivniţă şi scoase la iveală cele două sticle de vişinată pe care le păstra de mult pentru acest prilej. Atît el, cît şi Kuzminişna se ţinură bine, dar seara, în ajunul nunţii, amîndoi bătrînii zăboviră multă vreme pe băncuţa cea de taină de sub tufa de liliac. Şedeau acolo mînă în mînă, tăcuţi. Uitîndu-se la ei, Liuba lăcrimă pe ascuns, iar Kuzka smiorcăi zgomotos şi sări peste gard, ca să pună cît mai mult spaţiu între el şi suferinţă.

Nici un străin nu fu poftit. Sonin veni din proprie iniţiativă să felicite pe tinerii căsătoriţi. Maşina lui lunecă prin aşezarea muncitorească atrăgînd atenţia tuturor şi rămase o vreme la poarta Kuzmenkovilor. Apariţia unui oaspete atît de simandicos o tulbură pe Kuzminişna, dar Sonin se familiariză repede cu toată lumea. O dată cu el năvăli în casă şi veselia : era singurul care nu auzise sau poate uitase de nenorocirea încă proaspătă în mintea multora, şi tocmai de aceea se purta liber şi nestingherit cum nu se puteau purta ceilalţi oaspeţi. Făcea curte prietenelor Liubei, ridica toasturi hazlii şi cînta, acompaniindu-se la ghitară, cîntece napolitane.

Pe la ora 10 scîrţîi portiţa, şi Kuzminişna zări pe cărare un bătrînel cu pălărie în cap şi un imens buchet în braţe. I s-a năzărit, sau ce naiba ? Era uşor ameţită de vişinată, de cîntecele necunoscute ale lui Sonin, de presimţirea tristă că după sărbătoare casa îi va rămîne pustie.

— Ia te uită ce oaspeţi ne vin ! strigă ea deschizînd larg uşile.

Ivan Ivanovici îi felicită solemn pe tinerii însurăţei, apoi înmînă Liubei, care se făcuse roşie ca focul, buchetul şi un flacon de parfum, iar lui Saşa — un îndreptar tehnic german, la care acesta năzuia de mult.

— Oaspetele nepoftit e uşor de mulţumit. Se mulţumeşte cu ce găseşte, rîse Lipatov, şi trase spre profesor gustările rămase. Poftiţi, Ivan Ivanovici, să-i ardem „primul" pahar în cinstea tinerilor căsătoriţi !

Ivan Ivanovici „îi arse" primul păhărel, ba chiar povesti — lung şi pe îndelete — o anecdotă despre popa, care bea mereu „primul". Şi se porni îndată să explice unde anume era hazul în istorioara aceea. Apoi mai bău „încă un rînd", se împurpură la faţă şi strigă tinereşte :

— *Gorko !* [1]

— Aoleu, ce-o să-l mai scarmene Dusia cînd i s-o întoarce pe trei cărări ! rîse Palka.

Pe la 1 din noapte Sonin se pregăti de plecare. Cu maşina lui urma să plece şi Kitaev cu Lipatov. Înainte de plecare, Ivan Ivanovici se dezmetici ca prin minune şi-l luă deoparte pe Saşa.

— Iată-te şi bărbat adevărat, Alexandr Vasilievici ! Spun vorba asta nu numai în legătură cu evenimentul de astăzi, în sensul de soţ, ci şi în accepţiunea ei veche de om matur. Încă Puşkin spunea... sau mai bine zis Marina Mnişek... Kitaev se bîlbîi uşor şi respiră înfierbîntat în obrazul lui Saşa. Ţii minte ? „Vorbeşti ca un bărbat adevărat, nu ca un băieţaş..." [2] Nici dumneata nu mai eşti un băieţaş, Saşenka, ci bărbat adevărat, şi mă mîndresc cu dumneata, eşti elevul meu, ţi-am transmis tot ce am ştiut. Sînt mîndru de dumneata, te iubesc şi-mi pun în dumneata toate speranţele.

În atmosfera de bună dispoziţie şi fericire a serii aceleia, Saşa făcu ceea ce n-ar fi făcut niciodată în altă împrejurare — se aplecă şi-l îmbrăţişă pe Kitaev. Umerii înguşti şi bătrîneşti, obrajii supţi şi ţepoşi îl înduioşară. Îşi lua rămas bun de la întîiul său profesor şi înţelegea limpede că în clipa aceea se încheie şi rămîne în urmă o perioadă foarte lumi-

[1] „Amar" ; aşa se strigă la nunţi, pentru ca tinerii să se sărute şi să fie „dulce".

[2] Vezi A. S. *Puşkin*, „Boris Godunov", Opere alese, vol. II, ed. Cartea Rusă, 1954, p. 65.

noasă din viaţa lui şi că îi pare rău de ea, cu toate că viitorul nu-i făgăduieşte decît fericire. Îşi spunea înduioşat — oraşul meu natal, institutul, profesorul Kitaev, prietenii anilor mei tineri... De fapt însă, ceea ce lăsa în urmă era tinereţea.

— Vă sînt foarte recunoscător pentru totul, Ivan Ivanovici. Pentru totul!

Kitaev îşi scoase ochelarii şi se uită drept în ochii lui Saşa:

— Mă bucur, Saşenka, mă bucur auzind asta. Noi, bătrînii, nu prea sîntem răsfăţaţi astăzi. Dar eu nu alerg după recunoştinţă, eu vreau să fiu de folos. Şi dumitale, Alexandr Vasilievici, şi vouă tuturor, pentru că îl iubesc sincer şi pe Svetov, aşa zănatic cum este, şi pe Ivan Mihailovici — cumnecum, aţi trecut cu toţii prin mîinile mele.

Declaraţiile de simpatie ale lui Kitaev se prelungeau din cale-afară de mult. Saşa întoarse ochii, să vadă dacă Liuba nu s-a întristat de lipsa lui.

— De bună seamă că o tînără soţie este mai plăcută decît un bătrîn profesor, chicoti Kitaev şi-l apucă pe Saşa de mînecă. De aceea, n-am să te mai reţin. Am să fiu scurt. La Moscova trebuie să plecăm împreună. Trebuie să vorbim la Uglegaz în calitate de reprezentanţi ai institutului...

Saşa se străduia să nu pătrundă adevăratul sens al acestei propuneri. Tare ar mai fi vrut să nu înţeleagă acest sens adevărat!

— Păi noi chiar aşa am şi hotărît, Ivan Ivanovici. Proiectul nostru se va numi „Proiectul unui grup de lucrători ai Institutului cărbunelui".

— ...în calitate de reprezentanţi ai institutului nostru, sau mai precis ai catedrei de chimia cărbunelui, îşi termină fraza Kitaev cu un zîmbet mieros. Gîndeşte-te, prietene, aici noi vă cunoaştem şi vă preţuim, dar în Capitală sfînta voastră treime va arăta nu prea impunător — trei tinerei din provincie! Pe cînd dacă proiectul va purta şi numele unui conducător ştiinţific... dacă ne vom prezenta acolo împreună...

Saşa tresări revoltat. Îşi simţi deodată tot trupul cuprins de umezeala rece care pătrundea din grădină pe uşa deschisă.

— Ivan Ivanovici! murmură el rugător, mai sperînd totuşi că Kitaev se va dezmetici şi se va ruşina.

— Aş putea să mă duc şi la Lahtin cu dumneata, Alexandr Vasilievici, urmă bătrînul continuînd să-l ţină de mînecă. Prea s-au vînturat multe lucruri neplăcute în ultima

vreme referitor la amînarea plecării dumitale. Or, dacă m-aş duce eu însumi la academicianul Lahtin, toate îndoielile ar fi spulberate definitiv şi...

Saşa îşi smulse mîneca din strînsoarea lui cu o mişcare hotărîtă.

— Nu pot decide nimic fără tovarăşii mei, spuse el evitînd să se uite în ochii lui Kitaev, dar părerea mea personală pot să v-o spun chiar acum, Ivan Ivanovici... Cînd v-am rugat, n-aţi vrut să lucraţi cu noi. V-aţi ţinut deoparte. Ba chiar ne-aţi întors spatele în clipa cea mai grea. Aşa că nu văd cum... Îşi aminti tot ce-l lega de acest om şi mai adăugă îndurerat : De ce aţi făcut asta, Ivan Ivanovici ?

Kitaev tăcea, molfăindu-şi buzele.

Dinspre portiţă, conturîndu-se luminoasă pe cărarea întunecată, Liuba venea spre ei. Se va apropia îndată, şi atunci convorbirea asta neplăcută va lua sfîrşit...

Kitaev îşi săltă capul pînă la urechea lui Saşa şi îi şopti foarte răspicat :

— Dar telegrama a fost totuşi falsă. Şi asta se ştie.

Saşa se dădu un pas înapoi. Vedea parcă pentru întîia dată chipul lui Kitaev cu trăsături aspre, cu ochi înţepători.

— Valeri Semionovici vă aşteaptă în maşină, îi şuieră el printre dinţi, drept orice răspuns, şi strigă spre portiţă : Lipatuşka ! Ajută-l pe Ivan Ivanovici să urce în maşină !

A doua zi, prietenii lui Saşa îl scutiră de alte discuţii penibile şi se duseră la director fără el. Sonin pofti în biroul său pe Alferov şi pe cei doi profesori, Kitaev şi Troiţki. În numele celor trei vorbi Lipatov. Palka era convins că Lipatov se pricepe ca nimeni altul „să pună problema". Şi Lipatov o puse într-adevăr. Deschis, pe neocolite : există trei autori ai proiectului. Şi cei trei autori sînt de părere că ajutorul oferit de profesorul Troiţki şi de studenţii Svercikov, Garmaş şi Korotkih din ultimul an le dă acestora dreptul să semneze proiectul în calitate de coautori. Iar la Moscova trebuie să se ducă cei care cunosc întregul proiect şi deci îl vor putea susţine cu mai mult succes ca oricare alţii. Bineînţeles că dacă ar putea veni şi profesorul Troiţki ar fi foarte bine.

— Eu socot însă că... ă-ă-ă... o să vă descurcaţi şi singuri, întrerupse Troiţki şi-l fulgeră cu o privire ironică pe Kitaev, care nu-şi ridica ochii din pămînt. E adevărat că sînteţi tineri... ă-ă-ă... dar cînd să lupte oamenii pentru ideile lor, dacă nu în tinereţe ?!

Palka savura această scenă. Lipatov, care urmărea chipurile celor de față, spuse deodată, parcă fără legătură cu cele ce se vorbeau :

— Eu, unul, cred că și comitetul orășenesc de partid ne va susține la nevoie.

Alferov își mută privirea de la director la Kitaev și înapoi de la Kitaev la director. Îl știa pe Lipatov om dintr-o bucată și nu vroia să se certe cu el. Dar nici să-l supere pe Kitaev n-ar fi vrut — mai avea nevoie de colaborarea lui. Ce să facă ? Pe de o parte, succesul va face cinste institutului, și era foarte important ca proiectul să fie bine prezentat, ceea ce necesita autoritatea unui profesor. Pe de altă parte, trei tineri absolvenți ai institutului, trei comuniști... vezi că nici asta nu sună rău !... Pentru amîndouă cazurile, în mintea lui se înșiruiau de-a gata fraze minunate... Pe care dintre ele să le aleagă ?

Sonin se uita și el la Alferov : ce le-a mai împuiat urechile cu tot felul de vorbe despre telegrama buclucașă, despre neseriozitatea celor trei tineri... De ce tace acum ? Cît despre Lipatov, ăsta nu știe multe : se va duce la comitetul orășenesc... Ciubakov îl respectă ca pe unul dintre șefii de sector fruntași... Eh, fie ce-o fi ! Și zîmbi senin.

— Ce să mai vorbim, tovarăși ? Drum larg tineretului — cine ar putea fi împotrivă ? E un lucru minunat — tineretul creează ! Tineretul cutează ! De ce să-i încătușăm forțele ? Datoria noastră este să-l călim, să-l ajutăm să fie independent, precum ne învață partidul. Nu-i așa, Vasili Onufrievici ? Trei șoimi care au crescut își iau zborul din cuibul părintesc. Le-au crescut aripile, ce ziceți ? Să zboare fericiți !

— Dacă privim problema din acest punct de vedere, spuse umil Kitaev, eu sînt primul să susțin independența și avîntul nestînjenit al elevilor mei. Să ne înfrînăm deci neliniștea din suflete și dorința de a-i sprijini în zborul lor avîntat. Dar dacă mai există și alte... cum să spun... considerente... atunci, desigur, nu mă mai bag...

— Fireşte, şopti Palka cu jumătate glas.

După asta toate se făcură în galop : își primiră delegațiile și banii de drum, reținiră bilete, Lipatov se zbătu eroic să obțină un concediu, Sașa și Liuba se apucară să-și facă valizele...

Și iată-i că se apropie de Moscova !

Moscova ! Cei patru tineri provinciali se văzură prinşi în şuvoiul miilor de oameni sosiţi în fiecare zi la Moscova — care în delegaţie, care în căutare de lucru, care în trecere sau cu cine ştie ce alte treburi. Înghesuială, întrebări peste întrebări — cum să ajungi în cutare sau cutare loc, unde să mîi peste noapte, apoi asaltul tramvaielor şi autobuzelor înţesate de lume, încercări naive de a vedea şi reţine totul din prima clipă...

Moscova le apărea bătrînă ca în tablourile vestite : cupole de biserici, străzi înguste, ulicioare înfundate, căscioare de lemn povîrnite între clădiri de piatră, căruţe hurducînd pe caldarîmul bolovănos, şiruri de prăvălii vîrîte unele într-altele şi grămezi de cărţi rînduite de-a dreptul pe trotuare. În acelaşi timp însă, Moscova era şi nouă, de ai fi spus că toată s-a urnit din loc, ca şi întreaga ţară. Pe străzi şi străduţe alergau maşinile aripă la aripă şi era o privelişte care te uimea : să le vezi pe cele mai vechi, caraghioase acum, alături de tipurile cele mai noi — primele modele ieşite din fabricile patriei. Înghesuindu-se şi croindu-şi drum printre turismele mărunţele, goneau în toate direcţiile camioanele încărcate, ducînd cherestea frumos mirositoare, nisip, lăzi uriaşe pe care scria : „Nu mă răsturnaţi", cărămidă roşie, betoniere înalte cocoţate împărăteşte şi multe alte materiale necesare construcţiilor. Şantierele erau chiar aici, în oraş, căci oriunde îţi întorceai ochii vedeai porţiuni întregi de străzi împrejmuite de garduri, brăzdate de şanţuri. Deasupra acoperişurilor se înălţau macarale. Lipite de pereţii caselor vechi, răsăreau noile blocuri, cu nenumărate etaje. Peste clădirile cu unu sau două caturi creşteau alte caturi noi. Străzile se lărgeau, se conturau impunătoare magistrale, se năruiau vechile ziduri care stînjeneau desfăşurarea vieţii noi, pe marile bulevarde se aşternea masa neagră şi netedă a asfaltului, în timp ce alte bulevarde, cu case cu tot, se mutau din loc... Străvechiul oraş se schimba într-un oraş modern. Şi, ca un simbol al acelor complicate prefaceri, se înălţau ici şi colo turlele celei de-a doua linii a metroului. Mîndre, cu pas legănat, treceau prin mulţime fetele în salopete decolorate, purtînd pălării de prelată cu boruri mari, întoarse în sus pe frunte. Erau constructoarele metroului, eroinele Capitalei. Cochete ca toate fetele, de sub borul pălăriilor le fluturau cîrlionţii permanentelor, la mare modă pe atunci. Fetele se simţeau tare mîndre că erau constructoarele metroului şi tocmai de aceea umblau pe străzi fără să-şi mai schimbe hainele de lucru, tocmai de

aceea păşeau într-un fel anume, nesinchisindu-se de nimic : Uite, aşa sîntem noi !

Cei patru prieteni nu ştiau încă unde se află staţiile primei linii de metrou şi nici cum poţi ajunge pe această linie. Aveau o adresă pe care le-o dăduse Annuşka Lipatova şi au mers multă vreme cu tramvaiul pînă să dea de casa de lemn dintr-o fundătură, unde o gospodină descurcăreaţă închiria în taină paturi cu aşternut noilor sosiţi în oraş. Gazda era uscăţivă, cu ochelari fără rame pe nas şi cu un coc de păr cărunt şi rărit în creştetul capului. După ce află de la ei cine sînt şi cum au ajuns să aibă adresa ei, gazda se luă de inspectorii financiari, ocărîndu-i zdravăn, apoi începu să se laude că feciorul ei, a cărui cameră o închiriază, construieşte combinatul de la Magnitogorsk. În casa de lemn duşumelele scîrţîiau şi se lăsau sub picioare, iar pe un perete din sufragerie atîrna portretul unui domn cu barbişon şi guler înalt cu colţuri răsfrînte. Era ciudat că de aici, din casa asta, plecase cineva să construiască Magnitogorskul... În cămăruţa întunecoasă unde-i conduse gazda, jumătate de fereastră era acoperită de ramurile negre ale unui copac, şi chiar în spatele copacului se înalţa calcanul de cărămidă al unei case noi. Trei paturi şi un divan se înşirau cap la cap pe lîngă pereţii camerei, lăsînd între ele o trecere îngustă.

— Cît despre mine, eu am să înnoptez la un prieten, spuse nepăsător Lipatov. Vii cu mine, Palka ? E un băiat de-ai noştri : ne şi culcă, ne şi ospătează la el.

Abia cu mult mai tîrziu ieşi la iveală că prietenul cu pricina nici nu exista. Dar asta a fost tocmai seara ; deocamdată însă, Palka se agăţă cu amîndouă mîinile de invitaţia lui Lipatov, pentru a nu-i stînjeni pe tinerii căsătoriţi. De altfel, noaptea părea încă foarte îndepărtată — ziua lor abia începea, şi în ziua aceea aveau să păşească pragul tainicei instituţii a Uglegazului...

— Întîi şi-ntîi să ne spălăm, să ne înviorăm ! porunci Liuba. Uitaţi-vă la voi ce nebărbieriţi şi neţesălaţi, ce prăpădiţi şi nedormiţi sînteţi ! Saşa, ia vezi tu dacă nu putem face rost pe aici de un fier încins.

Gazda îşi puse nişte mănuşi de aţă, ca să le încingă fierul de călcat. Apoi îi înştiinţă că maşina de gătit poate fi folosită numai în orele cînd bucătăreşte ea, căci lemnele îi ajung numai pentru nevoile ei. Abia cînd o întrebară cu ce tramvai se poate ajunge în cartierul Ilinki, femeia se lumină la faţă şi, nevrînd nici să audă de toate vechile mijloace de transport,

le spuse că numai cu metroul se poate ajunge acolo : îl iei de la scuarul vecin şi te duce pînă la staţia Dzerjinski ! Mîndră nevoie-mare, lăuda metroul de parcă era al ei.

Liuba se apucă îndată de călcat. De bine, de rău, aceasta era prima ei locuinţă de femeie măritată, locuinţă vremelnică, ce-i drept, dar totuşi prima. Şi Liuba făcea pe gospodina. Era uimitor să vezi cum la numai cinci zile după nuntă îşi şi însuşise un ton de comandă ! Îi obligă pe cîteşitrei prietenii să ia întîi masa, le cercetă cu un ochi critic hainele, le îndreptă cravatele, se asigură că au batiste curate şi piepteni de buzunar. Curînd însă, ispitită de o plimbare cu metroul, lăsă vraişte toată gospodăria şi porni să-i însoţească pînă la Uglegaz. Pe stradă se luară la braţ — din nevoia instinctivă de a se sprijini unul de altul. Şi poate că în sinea sa fiecare dintre ei îşi aminti de vorba lui Kitaev că în Capitală sfînta lor treime nu va avea un aer îndeajuns de impunător.

Unde anume o fi intervenit schimbarea în dispoziţia lor ? Pe treptele mobile ale metroului, unde au uitat de toate şi s-au înveselit ca nişte copii încîntaţi de o jucărie nouă ? Sau poate în gara de sub pămînt, sclipind în luminile-i ascunse, i-a cuprins acea bucurie a stăpînului care păşeşte pentru întîia oară pe noile-i domenii ? Fapt este că din metrou au ieşit ca nişte învingători. Nu se gîndeau decît la bine. Plini de voie bună, au căutat străduţa de care aveau nevoie şi oprindu-se în faţa firmei „Uglegaz" s-au descoperit, făcînd o plecăciune. Şi au făgăduit Liubei, zîmbindu-i cu înţeles, că se vor întoarce curînd, foarte curînd...

Apoi pătrunseră în Uglegazul *lor*. O salutară cu simpatie pe garderobieră ; că doar făcea parte şi ea din Uglegaz, ţinea şi ea de acest Ostrov al Înfăptuirilor. Străbătînd culoarele, aruncară o privire pe ferestruica biroului de dactilografie, unde cîntau pe clape cele trei dactilografe care în curînd aveau să bată la maşină zecile de hîrtii minunate ce vor însoţi Înfăptuirea. Dincolo de uşile întredeschise, mai mulţi oameni desenau ceva, scriau ceva, vorbeau la telefon — curînd, toţi aceştia le vor deveni colaboratori... În întîmpinarea lor alerga o fată cu părul uimitor de blond, ondulat în ineluşe mărunte de un permanent. Ai fi spus că fusese făurită anume ca să aducă primul salut celor trei autori multaşteptaţi. Palka îi ceru foarte cuviincios o informaţie, dar fata trecu nepăsătoare cu ochii peste el şi îşi văzu mai departe de drum, după ce îi răspunse printr-un semn nelămurit, arătînd cu mîna în

direcţia opusă. În mintea lui Palka răsună expresia dispreţuitoare a profesorului Kitaev : „trei tinerei din provincie..."

În anticameră, sub tăbliţa care anunţa : „Fumatul oprit !", un tînăr cu ţigara între dinţi striga la telefon :

— Iar eu vă afirm că ţevile sînt planificate pentru trimestrul acesta ! Da, pentru trimestrul acesta ! Ba nu, pentru staţiunea de gazificare subterană de la Alexeevka. Da, pentru ga-zi-fi-ca-re sub-te-ra-nă !

O secretară mai în vîrstă şi foarte trupeşă vorbea la alt telefon, repetînd cu încăpăţînare :

— Trebuie să ai răbdare, tovarăşe : proiectul dumitale a fost trimis profesorului Vadeţki. Dar profesorul este foarte ocupat, şi eu nu pot...

Cei trei prieteni se uitară unul la altul, fîstîciţi. Aşadar, se şi înfiinţase o oarecare staţiune experimentală Alexeevka. N-o fi chiar la mina Alexeevka ? Păi asta vine în Donbas, la vreo sută de kilometri de Doneţk ! Aşadar, nişte autori de proiecte şi-au şi pierdut răbdarea...

Secretara le spuse că tovarăşul Olesov este ocupat şi-i întrebă în ce chestiune îl caută.

— A, un proiect ! A doua uşă la stînga, la tovarăşul Raciko, pentru concurs. Îl predaţi într-un plic închis sub pseudonim, adăugă ea grăbită, pe un ton profesional, şi, fără să se mai ocupe de ei, începu să cheme la telefon tot felul de oameni, convocîndu-i la o consfătuire a comisiei de experţi.

Comisie de experţi ! Vra să zică se discută încă un proiect ? !

— Nu vrem să ne prezentăm la nici un concurs ! izbucni disperat Palka. Am vrea chiar acum... de faţă cu noi... Pentru asta am venit...

Tînărul care discutase înainte la telefon zîmbi prietenos către Palka şi îl întrebă :

— Pe principiul gazogenului ? Cu mărunţirea prealabilă a cărbunelui ?

— Fireşte că nu ! strigă Palka.

— Nu ? !

Peste un minut, cei trei prieteni se găseau prinşi într-o discuţie aprinsă cu tînărul Fedea Gol, inginer la staţiunea experimentală Alexeevka. La drept vorbind, nici nu era o discuţie, ci mai degrabă o ploaie de întrebări, rămase de cele mai multe ori fără răspuns, pentru că erau întrerupte mereu de întrebările celorlalţi. Cei trei prieteni se perpeleau ca pe jăratic, dorind să cunoască esenţa metodei folosite la staţiu-

nea Alexeevka, iar Fedea Gol nu mai putea de nerăbdare să afle cum înţeleg ei să obţină gazificarea cărbunelui fără mărunţirea lui prealabilă. Palka era gata să-şi desfăşoare schiţele, cînd Lipatov i le luă din mînă.

— Las' că vine ea şi vremea schiţelor, dar mai întîi să mergem la director.

— După cîte înţeleg, metoda noastră interesează Uglegazul, spuse Saşa secretarei. Anunţaţi, vă rog, pe tovarăşul director că au sosit trei colaboratori ştiinţifici de la Institutul cărbunelui din Donetk.

— Mă rog, dacă socotiţi că va voi să-şi lase celelalte treburi !... răspunse jignită secretara.

Directorul îi primi.

Pe lîngă mătăhălosul şi binevoitorul Olesov, în cabinet se mai afla şi inginerul-şef Kolokolnikov. Acesta îi ascultă indiferent, cu un aer politicos, dar rece. Fără a prea lua în seamă argumentaţia înflăcărată a autorilor, se legăna uşor pe scaunul său şi trăgea din ţigara băgată într-un ţigaret cu tot felul de marafeturi.

Dacă scrisoarea lui Sonin făcu oarecare impresie asupra lui Olesov, nu-l clinti însă pe inginerul-şef din nepăsarea sa. În schimb, scurta expunere a principiului gazificării, prezentată de Saşa, îl scoase din fire.

— Na, uite c-a şi început ! exclamă el nemulţumit, adresîndu-se directorului. Vă spuneam eu că acum o să înceapă să plouă cu tot felul de scamatorii. De ce să încălcăm regula şi să punem în discuţie proiectul în afara concursului ?

Palka era gata să sară la harţă, dar Lipatov îl reţinu, răspunzînd pe un ton potolit :

— Conducerea institutului şi comitetul orăşenesc de partid acordă o mare însemnătate acestui proiect. După cîte ştim noi, la dumneavoastră nu există o asemenea metodă de gazificare — în masiv cu suflantă de oxigen insuflat.

— Nu există şi nici nu cred să poată exista, vorbi cam în doi peri Kolokolnikov şi se apucă să-şi cureţe ţigaretul cu un ac de păr. În orice caz, nu văd nici un motiv să ne grăbim ca la foc. Predaţi proiectul tovarăşului Raciko, şi-l vom studia.

— Da, îl vom studia neapărat ! adăugă mai blînd Olesov şi încercă să îndulcească efectul stîrnit de asprimea inginerului-şef, întrebînd pe cei trei tineri dacă Sonin mai este tot atît de vesel şi vioi ca în trecut. Fermecător om ! Păcat că n-a venit şi el cu dumneavoastră.

Palka se surprinse regretînd amar acelaşi lucru, iar Lipatov spuse făţiş :

— Poate c-o să şi vină dacă va fi nevoie. Dar cît nu este neapărată nevoie, de ce să se rupă chiar directorul de la treburile lui ?

— Noi trei sîntem pe deplin pregătiţi să ne susţinem proiectul, adăugă Saşa. Am vrea să stabilim ordinea cercetării proiectului şi termenele precise. Sîntem în delegaţie şi nu putem aştepta la nesfîrşit. Şi pentru că veni vorba, daţi-ne o mînă de ajutor, vă rugăm, ca să obţinem o cameră la vreun hotel.

În sinea sa, Palka se cam supără : ce rost avea să amestece aici hotelul ? Lipatov îl susţinu însă pe Saşa. Chiar aşa, ne trebuie neapărat o cameră de hotel, n-avem unde dormi ! Apoi ceru directorului să le vizeze delegaţiile. Şi iată că tocmai aceste mărunţişuri de toată ziua dădură situaţiei lor un caracter precis : ei nu erau nişte oameni oarecare veniţi de pe stradă, ci trimişii Donetkului la Uglegaz, şi Uglegazul trebuie să aibă grijă de ei pînă cînd va rezolva problema care îi adusese acolo. Olesov înţelese aceasta. Şi Kolokolnikov de asemenea.

— Minerii din Donbas trebuie sprijiniţi ! se hotărî din senin inginerul-şef. Să mergem la Raciko, am să vorbesc cu el.

— Iar eu între timp am să telefonez la hotel, făgădui Olesov.

Pe coridor, a doua uşă pe stînga, la tovarăşul Raciko... Abia cînd se îndreptau spre biroul tovarăşului Raciko, cei trei tineri îşi dădură seama că de fapt fuseseră pur şi simplu evacuaţi din cabinetul directorului.

— Apropo, îşi aminti Kolokolnikov oprindu-se în faţa uşii înainte de a intra. Raciko este, ca să zic aşa, o personalitate dublă, el mai reprezintă la noi şi ochiul neadormit al partidului !

Şi deschizînd larg uşa, rosti chiar din prag, cu alt glas decît cel de pînă atunci, plin de însufleţire şi entuziasm :

— S-au urnit minerii Donbasului, Grigori Tarasovici ! Ascultă-i prieteneşte pe tinerii noştri şi trimite proiectul lor profesorului Vadetki şi încă cuiva... Chiar şi lui Ţilştein, de pildă.

Îi lăsă acolo, după ce avusese grijă să-i salute călduros fluturînd către ei mîna cu ţigaretul între degete.

Raciko strînse mîna celor trei autori ai noului proiect cu o politeţe curat militară. Băieţilor le plăcu faţa lui rotundă şi

luminoasă, ca şi bluza militară cu două dungi mai închise pe guler — urmele petlițelor ofițerești.

— Deci, profesorului Vadeţki ?... repetă el închizînd pe jumătate ochii şi ridică receptorul. Fie, să vorbim şi cu Vadeţki. În loc să-l cheme însă pe profesor, le ceru celor trei prieteni să-i explice în ce constă de fapt proiectul lor, apoi se adînci cu interes în cercetarea lui, desfăşurînd schiţele pe masă şi puse nenumărate întrebări despre toate problemele legate de proiect.

— Uite, o discuţie ca asta să fi avut şi în celălalt cabinet ! observă Lipatov.

Raciko zîmbi, rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse cu convingere :

— În ceea ce-l priveşte pe Olesov să nu vă pripiţi cu judecata. E un om şi jumătate, erou al războiului civil. Cît despre chestiunile tehnice... În fond, cine se descurcă aici în asemenea probleme ? Cînd Olesov m-a ademenit să vin încoace, m-am cam speriat — că doar nu pricep nimic în materie de gazificare subterană ! El însă mi-a răspuns : „Nu se află om pe lume care să se priceapă la gazificarea asta, dar de învăţat avem cu toţii şanse egale". Şi iată că învăţăm din mers, audiem pe profesori. Iar profesorii... — se întrerupse şi-i cercetă atent pe cei trei autori. Sînteţi de-ai noştri, băieţi, comunişti, nu ? Trebuie să înţelegeţi că şi profesorii sînt diferiţi. Avem printre ei şi de-ai noştri, avem şi de cei vechi. Aşa că şi interesele lor sînt diferite. Primul proiect a trecut destul de uşor, acum însă proiectele curg cu nemiluita. Se cam ciocnesc interesele... În fine ! Şi ridică iarăşi receptorul : Alo ! Vitali Sergheevici ? Vă rugăm foarte mult să mai cercetaţi încă un proiect. Vine din Donbas, de la Institutul cărbunelui. Nu, rezolvarea e alta. Foarte interesantă. Al dumneavoastră ? Al dumneavoastră va fi discutat miercuri. Bine. Aşadar, vi-l trimit.

Puse receptorul în furcă şi rezumă plictisit :

— A acceptat.

— Ce proiect se discută miercuri ? întrebă Lipatov fără să se codească.

— Proiectul profesorului Vadeţki în persoană, răspunse cam în silă Raciko. E o adevărată epidemie ! Jumătate din membrii comisiei înaintează proiecte. Eu sînt fireşte profan în materie, dar după părerea unui profan, toate sînt variante ale proiectului inginerului Katenin. Înţelegeţi voi : unul are coşul în stînga, altul îl are în dreapta. Se ridică deodată în

picioare şi-i cercetă din nou cu atenţie pe cei trei. Voi ce sînteţi, aspiranţi ? Ingineri ? Bun ! Învăţaţi, băieţi, învăţaţi într-una, ca să putem şi singuri... Cu mîinile noastre ! Greu este cînd trebuie s-o începi la patruzeci de ani... Ei, gata, acum să vedem ce-i cu hotelul, deocamdată ăsta-i un obstacol mai mare decît experţii noştri !

Cu hotelul nu s-a făcut nimic. Li s-a făgăduit o cameră peste două zile. La Uglegaz nu mai aveau de ce zăbovi.

— Să aşteptaţi, asta va trebui să faceţi cu toată îndărătnicia, le spuse la despărţire Raciko. Să aşteptaţi !

Cei trei prieteni porniră abătuţi, cu amărăciunea în suflet, spre cămăruţa lor cea întunecoasă. Cămăruţa însă nu mai arăta ca ziua, acum era plină de lumină : becul electric o înviorase, iar Liuba făcuse ce făcuse ca s-o mai înfrumuseţeze. Pe măsuţa cea şchioapă era o faţă de masă, într-un vas înalt se vedeau cîteva flori.

— Mai întîi de toate să mîncăm ! îi întîmpină Liuba prefăcîndu-se că nu observă starea în care se aflau. Spălaţi-vă pe mîini — şi la masă !

Nu le puse nici o întrebare, iar cînd ei începură să povestească singuri, Liuba îşi lipi obrazul de umărul lui Saşa şi zîmbi luminos :

— După mine, totul e în regulă. Gîndiţi-vă : dacă proiectul vostru ar fi fost unicul, ar fi însemnat că însăşi problema pentru care vă zbateţi nu face nici cît o ceapă degerată...

7

— Asta zic şi eu diviziune a muncii ! explica Lipatov. Unul îşi petrece luna de miere, altul face cunoştinţă cu Moscova, iar al treilea îşi face nervi. La ce dracu ne-am face nervi cu toţii ?

El şi cu Palka se duceau dimineaţa la Uglegaz şi-i luau pe toţi la rînd — de la Raciko pînă la Olesov — silind ba pe unul, ba pe celălalt să telefoneze profesorului Vadeţki, care încă nu-şi făcuse timp să le examineze proiectul. Apoi Lipatov pornea să descopere Moscova, după un plan amănunţit : muzee, monumente, staţii de metrou... Afară de aceasta, Lipatov căuta de zor pe foştii săi cunoscuţi din Donbas, pen-

tru a zgîlţîi cu ajutorul lor Uglegazul, care se mişca prea încet. Se şi asigurase de cîteva promisiuni : un cunoscut îl va prezenta unui colaborator al Gosplanului, altul — unui activist de la comisia controlului de partid, un al treilea... Dar deocamdată întîlnirile nu avuseseră loc, şi concediul lui de două săptămîni se topea văzînd cu ochii. Saşa telefona în fiecare zi celorlalţi doi, cerînd veşti. Încă din prima zi, cînd Palka a vrut să-şi verse la telefon tot năduful şi a început cu „Închipuie-ţi...", Lipatov i-a smuls receptorul din mînă şi i-a continuat fraza cu un glas triumfător :

— Închipuie-ţi, Olesov a devenit aliatul nostru ! Se pare că Vadeţki e aproape gata cu referatul ! Iar Ţilştein s-a dovedit a fi cel mai înfocat susţinător al gazificării subterane ! Aşa că adapă-te cu ştiinţa şi bucură-te de fericire, Saşenka !

Apoi, după ce atîrnă receptorul în furcă, se repezi la Palka.

— Ce-ai înnebunit, de-l amărăşti şi pe Saşa ? Omul este în luna de miere, are o mulţime de examene, şi tu îl asasinezi cu nevricalele tale ! Nu-i strica tihna, că doară îl aşteaptă o cursă grea şi trebuie să alerge cu picioare sprintenele !

Palka se supuse fără a crîcni şi încetă să-şi mai împartă amarul cu Saşa. Dar cînd îi vizita pe cei doi tineri căsătoriţi arunca priviri piezişe la „picioarele sprintenele" ale lui Saşa şi numaidecît îşi întorcea ochii ca să nu se înfurie.

Iar Saşa era fericit. Şi nu numai în dragoste, ci în toate. Să te minunezi văzînd sub ce zodie prielnică începea viaţa lui ! La institut fusese primit călduros, şi chiar de a doua zi i se înmînaseră cheile unui apartament din noul corp de locuinţe al Academiei de ştiinţe, unde din acea zi îi aparţinea o cameră mare, luminoasă şi cu desăvîrşire goală. Telegrama trimisă în numele lui Kitaev „acţionase", căci nimeni nu i-a reproşat noului aspirant întîrzierea prelungită. I se îngădui să-şi dea examenele în cursul unei luni întregi, şi — împreună cu el — se stabiliră obiectele şi datele la care urma să se prezinte cu materia pregătită. Această ambianţă nouă îl fermeca pe Saşa, obişnuit cu atmosfera şcolărească a institutului lor din Donetk.

Peste cîteva zile fu primit de academicianul Lahtin.

Acesta locuia într-o aripă a institutului şi îl pofti pe Saşa acasă la el. Saşa nu mai văzuse niciodată o locuinţă aşa de mare şi uimitor de simplă. Mai tîrziu, cînd se întoarse de acolo şi-i povesti Liubei despre vizita sa la academician, nu-şi putu aminti dacă a văzut mobilă frumoasă acolo şi nici dacă

Lahtin avea sau nu o femeie de serviciu în casă. Cineva îi deschisese uşa şi îl condusese prin două camere pînă la cabinetul academicianului, iar de aici într-o sufragerie. Saşa a cercetat totul foarte atent, dar n-a reţinut decît curăţenia, cărţile şi florile. Nicăieri nu vedeai vreun lucru inutil şi nicăieri ceva care să-ţi sară în ochi. Cărţi însă cu duiumul, şi nu numai în cabinet, ci şi în celelalte încăperi, ba chiar şi pe culoar ; stăteau şiruri-şiruri de-a lungul pereţilor, în dulăpioare obişnuite cu uşi de sticlă, rînduite una peste alta. Erau cărţi roase, cu semne de hîrtie la pasajele interesante, semne zburlite, ici mai multe, colo singuratice ; cărţi de lucru care-ţi trezeau dorinţa să le deschizi la semnele acelea, pentru a afla preocupările şi preferinţele stăpînului lor.

Lahtin îl aştepta în sufragerie şi era întocmai aşa cum şi-l imaginase : cu barba albă ca zăpada, cu tradiţionala tichioară de mătase neagră, de sub care ieşea o cunună de păr cărunt. În sufragerie se mai aflau fiicele academicianului — două femei mai trecute, care făceau onorurile de gazdă. Ele îi puseră întrebări discrete în privinţa oraşului şi a problemelor de care ar vrea să se ocupe. Din felul cum vorbeau, Saşa înţelese că şi fiicele lui Lahtin lucrează în domeniul ştiinţei, dar nu izbuti să se uite mai bine la ele şi să-şi întipărească în minte cum arată. De îndată ce l-a văzut pe Lahtin, el a încetat să mai aibă ochi pentru ceilalţi comeseni.

Numele de „moşneag" i se potrivea foarte bine lui Feodor Gordeevici Lahtin. Acestui nume, Saşa îi adăugă întîi adjectivul „măreţ", apoi „înţelept" şi, în sfîrşit, „hîtru". Nici o singură dată în timpul acestui prînz Saşa n-a zîmbit măcar în sinea sa, deşi moşneagul îşi înnodase foarte caraghios şervetul în jurul gîtului, vorbea prea tare, şi deseori spusele lui erau aproape de neînţeles.

De altfel, academicianul mai mult asculta, şi atît de atent, de parcă vroia să afle din răspunsurile scurte ale lui Saşa cam de ce e în stare noul său colaborator. Uneori s-ar fi spus că Lahtin uită de oaspete, lăsîndu-l în seama fiicelor sale, dar Saşa îi surprindea privirile repezi şi agere — cînd aprobatoare, cînd mirate, cînd înveselite. Moşneagul nu-şi ascunse mirarea auzindu-l pe Saşa că a întîrziat din pricina proiectului de gazificare subterană. Un zîmbet ironic i se ivi în ochi cînd tînărul aspirant rosti numele profesorului Vadeţki. Cu toate că ardea să-l întrebe ce părere are despre gazificarea subterană, Saşa se sfii să pună şi el întrebări, dîndu-şi seama că este supus celui mai sever examen.

— E o problemă pasionantă, spuse una dintre fiicele academicianului, dar, după cîte înţeleg, se află oarecum în afara liniei preocupărilor dumneavoastră ştiinţifice ?

— Da, dacă ar fi s-o soluţionăm cu ajutorul mecanicii, răspunse grăbit Saşa. Noi însă o rezolvăm ca pe o problemă de chimie. De altfel, socotim că aceasta este singura soluţie posibilă.

Aici ar mai fi adăugat ceva, dar prinse o privire fulgerătoare a moşneagului şi amuţi tulburat : poate că Lahtin va scăpa barem o vorbă !

— Da' de ce-l ospătaţi pe tînărul nostru mosafir cu conopidă ? îşi întrebă Lahtin fiicele şi rîse cu glas subţirel. Mai cu seamă că nici conopida nu apucă, bietul de el, s-o guste, de atîtea întrebări cîte îi tot puneţi ! Ia daţi-i altceva, ceva ca pentru oameni sub patruzeci de ani.

Saşa se simţi prost şi îi asigură că abia se sculase de la masă.

— Unde ? vru să ştie Lahtin. În gospodăria dumitale de burlac ? La cantină ?

Cînd află că Saşa nu e burlac, academicianul se interesă dacă e însurat de mult şi, auzind că această căsătorie are o vechime de „zece zile şi mai bine", izbucni în rîs şi rîse multă vreme fără să se poată opri.

— Vă închipuiţi, cred, ce gospodărie model au apucat să-şi încropească ei, continuă el să facă haz adresîndu-se cînd uneia, cînd celeilalte dintre fiicele lui. E la Moscova de o săptămînă şi-i însurat de zece zile ! Apoi brusc, i se adresă cu voce mai aspră : În ce relaţii eşti cu Kitaev ?

Cele două femei ciuliră urechile şi se vedea limpede că dădeau mare importanţă răspunsului său. După ce cîntări bine cuvintele, Saşa spuse doar atît :

— Kitaev este îndrumătorul meu ştiinţific.

— Vai-vai-vai, ce diplomat mi-e dumnealui ! izbucni Lahtin surîzînd acru. Să ştii, dacă şi în cercetarea ştiinţifică ai să te mulţumeşti cu aceeaşi precizie în problemele abordate, nu cred să obţii rezultate prea bune.

Saşa îngălbeni. Acum nu se mai gîndea de fel că răspunsurile pe care le dă îi sînt studiate. Acum retrăia tot ce-l despărţea de Kitaev şi înţelese că despre toate acestea e cu neputinţă să povesteşti aşa, în grabă.

— Relaţiile mele cu profesorul Kitaev sînt complicate. Ar necesita explicaţii. Şi nu pot... Se poticni, tăcu o clipă, apoi termină hotărît : Şi nu vreau să spun despre el nimic — nici de rău şi nici de bine. Mi-a fost profesor şi îi sînt îndatorat pentru multe.

— Da, da, da, murmură Lahtin şi îşi văzu de mîncare de parcă ar fi uitat cu totul de Saşa.

Una dintre fiicele academicianului îi turnă o ceaşcă mare de ceai cu lapte. Lahtin sorbi din ceai, miji ochii şi rîse din nou.

— Nu vrei ! îl îngînă el viclean pe Saşa, dar sub rîsul acesta se simţea o încruntare. Pe mine însă m-ar interesa să ştiu de ce unul şi acelaşi profesor întîi îmi recomandă pe cel mai bun elev al său, apoi într-o scrisoare îşi retrage recomandaţia şi, în fine, îmi trimite o a treia scrisoare... Ce s-a petrecut acolo la el, ia spune ? Îşi ridică arătătorul în sus şi recită solemn, repetînd de bună seamă cuvînt cu cuvînt textul unei scrisori : „Vă rog să consideraţi scrisoarea mea precedentă ca un act determinat de anumite obligaţii sociale..." Aşa ?

Fiicele lui confirmară cu voioşie.

— Ei, ia spune, ce boroboaţă ai făcut ? îl iscodi Lahtin. Despre ce „obligaţii sociale" este vorba ?

Saşa răspunse uitîndu-se drept în ochii academicianului :

— Telegrama cu privire la amînarea sosirii mele n-a fost semnată de profesorul Kitaev. Am semnat-o noi pentru el.

Lahtin se înecă, începu să tuşească şi, lăsînd jos ceaşca, rîse multă vreme, din toată inima, ştergîndu-şi mereu ochii de lacrimi şi pornindu-se iar pe rîs.

— Aşadar, eşti un... asta... cum se spune acum ? ...un infractor ! Gura continua să zîmbească, dar prin ochi îi trecu iar o lucire aspră. Şi de dragul cui, mă rog, s-a făptuit infracţiunea de mai sus ? De dragul acestei gazificări subterane ?

— Da.

Academicianul ceru încă o ceaşcă de ceai şi învîrti o vreme, gînditor, linguriţa.

— Am în Ural un prieten, Kurakov Vasili Ivanovici, vorbi el pe neaşteptate. Nu-i chiar de-o seamă cu mine, e mai tînăr, dar pentru dumneata pesemne tot moşneag este. Un moşneag dîrz care a luptat ca partizan împotriva lui Kolceak. Acum conduce nişte exploatări carbonifere. Ei bine, el deschide strate de la suprafaţă — acolo zăcămintele nu sînt localizate la adîncimi — şi extrage cărbunele la zi. Şi

fiindcă veni vorba, în străinătate metoda asta este larg folosită şi dă rezultate bune atît în privinţa preţului de cost, cît şi a productivităţii...

— Am citit şi eu ceva, spuse Saşa, devenind foarte atent.

— Da, de aceea şi cred că în materie de exploatări miniere ne aflăm în pragul unor mari schimbări. Este nedemn pentru epoca noastră să ne îngropăm în pămînt, ca nişte cîrtiţe ! Nu se prea împacă acest lucru cu tendinţele umanitare ale socialismului, cu însuşi ţelul său final : *binele omului.* Şi după cum se vede, exploatarea zăcămintelor de cărbune va urma două căi. Prima, la zi, în cariere deschise vor fi valorificate cu ajutorul unor maşini puternice. Probabil că industria noastră constructoare de maşini va reuşi să realizeze în anii imediat următori tot ceea ce vom avea nevoie, căci fără maşini nici o metodă nu mai este bună.

— Negreşit, dar această metodă e aplicabilă numai acolo unde cărbunele nu se află la prea mare adîncime. Ea nu desfiinţează exploatările subterane. Vorbeaţi însă de două căi...

— A doua cale este chimia. Şi, fireşte, calea aceasta este foarte potrivită cu progresul nostru în toate domeniile, dacă se va găsi mijlocul de gazificare a cărbunelui în strat. Chimia, numai chimia este menită să pună capăt exploatărilor subterane. Mendeleev a prevăzut această metodă încă pe vremea cînd o asemenea metodă depăşea forţele ştiinţei şi tehnicii. Acum însă, probabil că i-a venit vremea — ce spui ?

— Tată, îl întrerupse una dintre fiicele sale arătîndu-i din ochi ceasul şi, stînjenită, îi explică lui Saşa : Tata trebuie să plece la curs.

— Da, da, trebuie să plec, mormăi cu părere de rău Lahtin şi se ridică greoi de pe scaun. Se apropie vremuri interesante. Ne putem aştepta la mari schimbări... Foarte mari !... Îi întinse mîna lui Saşa şi urmă : Asta e, infractorule ! Acum apucă-te de lucru. Familiarizează-te cu institutul — o să ne mai vedem.

— Şi n-ai suflat nici o vorbă despre proiectul nostru ! se revoltă Palka după ce Saşa le împărtăşi impresiile sale de la această întrevedere.

— Nu puteam s-o fac tocmai pentru că şi el este membru al comisiei Uglegazului, răspunse Saşa. Nu prea e frumos... Omul consimte să te primească, şi tu să te repezi trăgînd spuza pe turta ta... Cum să amesteci aşa lucrurile ?

— Cînd e vorba de o treabă serioasă poţi să amesteci şi cerul cu iadul, bombăni Lipatov. Ce-i drept însă, deocamdată nu era chiar strict necesar s-o faci...

În prima clipă, lui Saşa i se păru că băieţii îi ascund ceva... Se vedea cît de colo că Palka nu-i în apele lui...

— Nu cumva îmi ascundeţi ceva, fraţilor ?

— Ce-ţi trece prin cap ! sări Lipatov. Nu-ţi ascundem nimic, doar că nouă ne este mai greu să aşteptăm. Mai cu seamă lui Palka. Ce-ar fi să-l însurăm, hai ?

Saşa se simţea prost că fără voia lui se îndepărtase de cei doi prieteni. Dar ce putea face ? Ei sînt nerăbdători, pe cînd el nici nu observă goana timpului : zilele îi sînt pline de studiu, de impresii noi, de dragoste. Tot anul acesta, şi apoi în drum spre Capitală, se simţise atît de copleşit de fericirea lui, încît i se părea că una mai mare nici nu se poate închipui. Iată însă că aici, la Moscova, fericirea devenise alta, nouă, parcă mai plină şi totodată mai veselă. Din clipa cînd păşise cu Liuba alături în camera lor proprie şi se sărutaseră în pragul ei, o voioşie calmă le cuprinse sufletele. Totul îi bucura. Camera avea un dulap în perete, în care îşi atîrnară hăinăria — cam puţintică — şi un divan ce le ţinea loc de pat. Din cele patru valize îşi înjghebaseră o masă şi două taburete. Era de necrezut la cîte putea sluji această masă : cînd Liuba o dichisea frumos, ea devenea o masă de sufragerie ; acoperită cu un carton verde, servea de masă de lucru, iar dimineaţa Liuba făcea din ea o măsuţă de toaletă — instalînd o oglindă, la care ea se pieptăna, iar Saşa se putea bărbieri. E drept că masa asta se clătina într-una şi ameninţa să se dărîme la orice mişcare, dar pînă şi acest cusur al ei era izvor nesecat de glume. Şi ce veselă devenise Liuba ! După suferinţa crîncenă de acasă, după emoţiile săptămînilor din urmă, ea se despăgubea din plin, bucurîndu-se de tot ce îşi interzisese atîta vreme : cîntece, zburdălnicii, tinerească lipsă de griji. Din cîte sînt necesare vieţii de toate zilele nu aveau de nici unele, dar ei îi era de ajuns că se află la Moscova, singură cu Saşa. La institutul pedagogic, din pricina întîrzierii, n-a mai fost primită la cursurile de zi, şi nu şi-a făcut sînge rău dintr-asta. S-a înscris la cursurile fără frecvenţă, dar nu se prea grăbea să se apuce de învăţătură.

Se plimba prin minunata şi deşarta ei cameră, în aşteptarea lui Saşa, vorbea cu sine însăşi, cînta şi rîdea de bucurie. Cînd Saşa lucra la masă, ea şedea pe divan şi se uita la

el. Îi plăcea să-l vadă cum îşi încruntă fruntea, cum se scarpină gînditor sub bărbie, cum murmură ceva mişcîndu-şi buzele, cum întoarce filele cărţilor sau mîzgăleşte cîte ceva plescăind mulţumit din limbă. Uneori Saşa răspundea tare la întrebările închipuite ale vreunui examinator, şi Liuba îl asculta cu un aer grav pînă la sfîrşit, apoi sărea la el să-l sărute şi să-i şoptească la ureche că este tare deştept şi ştie totul foarte, foarte bine. La început Saşa se temuse că în prezenţa Liubei nu-şi va putea învinge dorinţa de a se ocupa numai de ea, dar observă în curînd că îl stinghereşte mai mult absenţa ei şi, dimpotrivă, cînd Liuba este acasă şi şade tăcută pe divan uitîndu-se la el, totul merge cît se poate de bine. Fericirea lui era tulburată numai la gîndul că nu poate să împartă cu prietenii săi toate frămîntările lor, aşa cum ar fi vrut.

Palka nu mai era în stare să aştepte. Îl stăpînea o singură dorinţă — să obţină cît mai repede înfăptuirea proiectului lor. Nu-l speria nici o piedică, nici o luptă. Dar de aşteptat nu mai era în stare. Pînă la urmă şi-ar fi ieşit din sărite dacă nu-i venea într-ajutor o nouă prietenie.

În prima seară, cînd Lipatov i-a mărturisit pe străzile Moscovei că nu are nici un cunoscut în Capitală şi că nu mai au unde dormi, Palka rîse cu poftă şi îi propuse să rătăcească toată noaptea la întîmplare. După aceea însă, îşi aminti că Igor îi poftise : „Cînd o să veniţi la Moscova, să daţi pe la mine". Nu ajunge oare această invitaţie pentru ca să se ducă la el acum, cînd n-au alt acoperiş decît cerul de toamnă ? Bine, să se ducă, dar adresa lui de unde s-o ia ?...

— Aoleu, ian te uită povincialul ! rîse Lipatov. Nu degeaba sîntem în Capitala patriei noastre : avem biroul de adrese, şi la orice răscruce — chioşcurile de informaţii ! Ia hai să întindem pasul !

Chioşcul de informaţii de la prima staţie de metrou le dădu numărul de telefon al cetăţeanului Mitrofanov M.D., de pe strada Malîi Gnezdikovski.

Le răspunse Igor. La început nu înţelese cine-i la telefon, apoi însă, dumerindu-se cu cine vorbeşte şi aflînd că nu au unde dormi, îi pofti destul de rece să vie la el, „de vreme ce altă soluţie nu există"...

— Ăsta ori aşteaptă vreo fată, ori e un ticălos de rînd, se supără Lipatov. Bine-ar fi să-l putem înjura în gînd şi să nu ne ducem ! Dar ştii şi tu, cînd dumnezeu a făcut-o pe

Eva şi i-a spus lui Adam : „Alege-ţi o soţie", nici Adam n-a avut posibilităţi de alegere mai largi ca noi. Haidem !

Igor nu aştepta nici o fată, muncea însă de zor, pregătindu-şi lucrarea pentru diploma de absolvire, hotărît s-o termine înainte de termen şi să devină în sfîrşit independent.

— M-am săturat pînă-n gît să trăiesc sub aripa înaintaşilor !

Îşi instală oaspeţii în biroul nelocuit al tatălui său şi se întoarse la cărţile lui. Dar peste vreo oră reveni singur în birou. Lipatov adormise de mult, Palka însă nu putea închide ochii. Igor se aşează pe marginea canapelei.

— Ai putea să vii într-o seară cu Liuba Kuzmenko şi cu Saşa al ei, îi spuse lui Palka. M-am simţit foarte bine în casa bătrînilor Kuzmenko... Dar sora ta cum o duce ?...

Palka nu ştia cum să-i răspundă, aşa că se mulţumi să dea din umeri.

— Cînd trebuie să nască, curînd ?

— Cred că în primăvară. Nu ştiu prea bine.

— Da-a... E un om soră-ta.

Apoi, după o tăcere, aduse vorba despre femei, afirmînd că pot fi şi ele oameni adevăraţi, care nu umblă cu fandoseli muiereşti. Cît despre dragoste în general, ea îţi pricinuieşte numai încurcături, aşa că e mai bine să iei lucrurile acestea uşurel. Palka asculta cu respect raţionamentele lui Igor, care i se păreau foarte bărbăteşti, deşi îşi dădea seama că el nu poate nici să judece, nici să trăiască în felul acesta.

Din seara aceea se statornicise obiceiul ca Igor să-şi întrerupă lucrul venind să mai schimbe o vorbă cu Palka, chipurile pentru a-şi mai „aerisi creierul", sau ca Palka să intre la Igor strigîndu-i din prag pe un ton milităros :

— În-vi-o-ra-rea !

Îi plăcea camera lui Igor. Era mică, lunguiaţă şi semăna cu o cabină de vapor pe timp de furtună, căci şi cele două dulapuri, şi masa erau lipite de acelaşi perete, ca şi cum odaia s-ar fi înclinat pe o coastă. La celălalt perete se afla numai un divan îngust, cu aşternutul nestrîns, deasupra căruia atîrnau cîteva reproduceri în rame simple : un peisaj rustic, lucrat în tuşe mari şi tonuri luminoase, care spunea limpede că de curînd a căzut o ploaie bogată şi binefăcătoare ; o femeie goală, cu faţa minunată şi o buclă neagră căzînd pe fruntea trandafirie ; o curte îngustă şi adîncă, în fundul căreia se roteşte ca între pereţii de piatră ai unei

fîntîni un cerc trist de deţinuţi ; un bătrîn cerşetor albastru de tot, cu un băieţel alături ; tot atît de albastru — un tablou ciudat, care te uluia, apoi altul şi mai straniu, de care nu-ţi puteai rupe privirea : un bărbat, şezînd cu spatele spre privitori, gol pînă la brîu, vînjos, bine legat, iar în faţa lui, stînd în echilibru pe o bilă mare de lemn, o fată subţirică, aproape aeriană, cu o feţişoară palidă.

— Van Gogh, Renoir, iarăşi Van Gogh, doi Picasso, numi Igor pe autorii tablourilor.

Palka ar fi vrut să întrebe de ce bătrînul şi băiatul sînt albaştri, dar întrebarea nu-şi mai avea rost, căci, cu cît îi privea mai mult, cu atît simţea mai desluşit că albastrul acela straniu era cum nu se poate mai potrivit pentru ceea ce voia să exprime pictorul. Ce se vedea acolo ? Mizeria ? Osînda ? Istovirea ? Şi nici despre fetiţa de pe bila de lemn n-a întrebat. Oricine ar fi fost, era vădit că fetiţa aceea diafană, cu braţele graţios depărtate, se află sub dominaţia unei forţe brutale şi oarbe... Cine ştie de ce, Palka îşi aminti de Galinka Rusakovskaia, fălcoasă, voinicuţă, voluntară — asociaţie prin contrast, pesemne. Şi, poate, şi din cauză că, din prima zi a sosirii sale la Moscova, Palka era muncit de gîndul că în acest oraş locuieşte familia Rusakovski.

Ar putea să-l întrebe pe Igor dacă s-au întors. Dar Igor va pricepe îndată cine anume îl interesează. Şi va trînti poate o vorbă de nesuferit... Îl cunoştea doar pe Igor. Era clar că în timpul şederii sale în Donbas, Katerina nu-i fusese indiferentă. Şi cu toate acestea, cît de nestînjenit a întrebat despre ea ! Cîtă stăpînire de sine la băiatul acesta şi ce pricepere în a-şi rîndui viaţa, fără să şi-o lege de nimeni şi fără să şi-o îngreuieze cu nimic !

Igor era singur acasă — mamă-sa plecase la Uglici, unde avea o soră bolnavă, iar tată-său se afla într-o expediţie geologică. Semne vădite despre felul cum ducea el gospodăria se vedeau prin toată casa. În camera de baie se adunaseră vrafuri de farfurii murdare. Palka abia îşi stăpîni un strigăt de uimire văzîndu-le, dar Igor înălţă din umeri nepăsător.

— Dă-le încolo ! Avem două servicii de masă, le-am pus în ciculaţie. Cînd ajung la capăt, fac focul în baie şi organizez o şedinţă de muncă voluntară. Se găsesc oricînd suflete simţitoare să sară în ajutorul unui biet tînăr singuratic.

Sufletele simţitoare telefonau deseori. Sufletele simţitoare aveau şi nume : Nonna, Lidok şi Kuka. Palka asculta invidios

cum vorbeşte Igor cu ele, cum ştie să le zăgăzuiască reproşurile, cum întoarce în glumă toate încercările de discuţii serioase. Expresia feţei lui rămînea rece şi dispreţuitoare în timpul unor asemenea convorbiri telefonice. Se vedea că nu ţine la nimeni şi nu simte lipsa nimănui. Cîteodată, auzind telefonul, i se adresa lui Palka :

— Te rog, flecăreşte tu puţin cu ea, eu nu sînt acasă !

Palka însă nu izbutea, deşi îşi dădea multă osteneală, să vorbească pe un ton firesc acestor fete din Capitală.

După opt zile, Uglegazul le făcu totuşi rost de o cameră la hotel. Igor se arătă necăjit că rămîne singur, şi în ultima seară puse pe masă o sticlă de vin, iar Lipatov îi cinsti cu nişte votcă. După ce au băut, au cîntat cîntecele ucrainene care-l fermecaseră în vara aceea pe Igor. Abia cînd Lipatov adormi, Igor întrebă din nou de Katerina, şi faţa lui luă deodată o expresie de neobişnuită gingăşie şi naivitate. Atunci şi Palka îşi luă inima-n dinţi :

— Ce-i cu familia Rusakovski, s-a întors ? Tare aş vrea să-l atrag pe profesor la discutarea proiectului nostru !

Igor îl privi ironic, cu coada ochiului.

— Familia Rusakovski trebuie să se întoarcă dintr-o zi într-alta. Doamna a sosit cu avionul acum vreo trei săptămîni, să-şi aducă fetiţa la şcoală. Galia telefonează uneori ca să afle dacă nu s-a întors tata. Închipuie-ţi că această micuţă şi fălcoasă Ioana d'Arc visează nici mai mult, nici mai puţin decît să întoarcă împreună cu tata toate rîurile din lume spre sud. Iar pînă una-alta, vrea să plece în Spania — să lupte cu fasciştii !

Palka se gîndea şi el destul de des să plece în Spania, unde de trei luni şi mai bine un popor eroic ducea o luptă crîncenă şi inegală cu fasciştii. Voluntari din toată lumea veneau să lupte acolo. Dorinţa de a participa la această încleştare era firească pentru orice tînăr... Dar pentru o fetiţă ?!

Apoi Igor povesti cu tonul lui sigur de sine şi netulburat că făcuse o vizită doamnei înainte de reîntoarcerea ei la Suhumi.

— A organizat ea o seară de burlaci — o adunare a tuturor unităţilor sale. Numai bărbaţi, mai cu seamă tineri, şi ea — în mijloc, în chip de centru al universului. Am fost poftit şi eu. Nimic de zis, a fost plăcut şi vesel. Are ea un dar...

Palka aştepta urmarea, dar nu s-a mai putut ţine, şi a întrebat, cu o voce gîtuită :

— Care anume ?

— Darul de a-i duce pe toţi de nas, de a se juca cu toţi şi cu nici unul. E drept că a fost o harababură acolo... Dar sînt convins că doar face pe fluşturatica, şi de fapt este supărător de credincioasă soţului şi rîde împreună cu el de toţi curtezanii care-i dau tîrcoale.

Palka aprobă :

— Da, probabil.

Înţelegea foarte bine că Igor vrea să-l avertizeze : vezi să nu te frigi, amice !

De altfel, Igor schimbă vorba, propunîndu-i cu un zîmbet să-l prezinte cîtorva fete drăguţe.

— Nu simt nevoia, îl repezi Palka, întărîtat.

Azi-mîine, ea se va întoarce la Moscova !... Ce să facă ? Să se întîlnească cu ea ? Igor i-ar putea-o aranja uşor. Sau să-i aducă la cunoştinţă într-un fel că el se află la Moscova, dar că nu ţine de loc să dea ochi cu ea ? S-o înece în dispreţ... Apoi, deodată, îşi tălmăci cu totul altfel spusele lui Igor : „Cu toţi şi cu nici unul... Credincioasă soţului..." Da, dar cu el, Palka, ea nu fusese aşa ! Lîngă el uitase şi de soţ, şi de toate ! Da, da, uitase ! Cum de a fost el aşa de nătîng să nu-i priceapă vorbele acelea repezite : „Mi-e totuna !" şi „Fie ! Totuna !" — cu vorba asta ea dăduse deoparte şi credinţa faţă de soţ, şi sfiala, şi prudenţa. „Fie !" — adică accepta totul : şi riscul oprobriului, şi complicaţiile ce-ar fi urmat pentru viaţa ei... Soţul ei bănuise ceva, îi făcuse o scenă, o expediase urgent la Suhumi ! Cum de n-am priceput asta ? ! Cum de-am cutezat s-o osîndesc ?!

Năucit de descoperirea făcută, mai rămase multă vreme pierdut pînă să bage de seamă că Igor povesteşte ceva cu aprindere :

— ...Imaginează-ţi o şedinţă de hipnotism ! Alexandrov era hipnotizatorul. Fireşte că de joacă, dar nostim totuşi ! Jenka Trunin e un băiat cît se poate de hazliu, cît despre Iliuşa Alexandrov, se spune că e un viitor savant. Foarte buni băieţi, ne-am înţeles să ne mai vedem. Dacă vrei, vino şi tu.

Palka mai auzise de aceştia. Trunin şi Alexandrov, elevii lui Rusakovski, veneau mereu în casa lui. De ce nu s-ar împrieteni cu ei ?! Ar fi încă un mijloc de a ajunge în preajma neasemuitei. Dar cu ce merite să intre el în societatea

acestor genii ? Ca autor al unui proiect neacceptat ? Ca un solicitator care umblă să obţină o proptea din partea profesorului Rusakovski ? Nu, asta nici în ruptul capului !

De mult era culcat pe canapeaua rece de piele din biroul străin şi cît pe ce să adoarmă, cînd tresări săgetat de amintirea unui gînd. Odinioară — ehei, cu mai bine de trei luni în urmă ! — jinduise la izbînda şi gloria personală. Se apucase de problema gazificării subterane ca de cea mai scurtă cale spre a ajunge la faimă, pusese totul sub imperiul unor speranţe ambiţioase... Dar ce se petrecuse cu el mai tîrziu, cînd a început să lucreze la proiect ? Visurile ambiţioase s-au destrămat, nici măcar nu s-a mai gîndit la ele. Fără să fi stat la îndoială, atrăsese în munca aceasta pe Lipatov şi pe Saşa. Apoi pe Troiţki şi pe studenţi. Nici nu-i trecuse prin minte că îşi mărunţeşte într-una succesul său, gloria sa. E bine aşa ? Oare aşa trebuie să fie ? Acum nu mai visează decît la reuşita proiectului lor comun. La reuşita problemei în sine. Da, dar toţi aceşti Vadeţki se agită în jurul aceleiaşi probleme şi croiesc drum propriului lor proiect... Poate că Vadeţki a şi introdus în proiectul său ideea esenţială luată de-a gata dintr-un proiect străin, primit spre consultare. Nu întîmplător n-au fost admişi ei la şedinţa experţilor ! Raciko amintise că Vadeţki propune doar o variantă a metodei Katenin. „Unul are coşul în stînga, altul îl are în dreapta !“ Metoda Katenin... Asta ce-o fi ? La Alexeevka i se şi pregăteşte experimentarea. Acolo se fărîmiţează în prealabil cărbunele. Şi dacă experimentarea aceasta va da rezultate strălucite ? O dată ţelul atins, nu mai are importanţă a cui a fost ideea... Gazificarea subterană îşi va începe viaţa pornind de la metoda Katenin, şi nu de la metoda Svetov, Mordvinov şi ceilalţi. Şi-atunci ?

Întrebarea era răspicată, n-o putea ocoli. Şi nu avea răspuns. În schimb se lăsase un frig cumplit.

Raciko îi primi cu un „Staţi jos, băieţi !“ şi închise bine uşa biroului.

Cei trei prieteni se aşezară unul lîngă altul în faţa mesei lui. Saşa era în culmea fericirii : terminase adineauri cu bine cel mai greu dintre examenele sale — geometria analitică şi calculul diferenţial şi integral. Materialismul dialectic îl dăduse încă din primele zile, îi mai rămînea chimia fizică, la care se simţea mai sigur decît la toate celelalte materii. Prietenii îl chemaseră la Uglegaz, să dea şi el o mînă de ajutor pentru a obţine în sfîrşit discutarea publică a proiectului. Acum

Saşa era mai liniştit ca ceilalţi doi. El nu trăise chinul aşteptării.

— Ei bine, începu Raciko, rămînînd în picioare, sinceritatea este mai bună ca orice tăcere discretă. Doi dintre experţii noştri au dat referate negative proiectului vostru. Vadeţki îl socoteşte absurd, iar Ţilştein exclude posibilitatea transformării cărbunelui în gaze fără o prealabilă fărămiţare a lui. El nu afirmă de-a dreptul că proiectul vostru este absurd, în ultima analiză, însă, cam tot acolo ajunge.

— Cum poate fi respinsă metoda noastră, de vreme ce a fost confirmată experimental ? întrebă mirat Saşa.

— Eu nu sînt specialist, răspunse cu tristeţe Raciko. Dar toate proiectele trec prin mîna mea. Şi cîte ceva tot am prins de cînd sînt aici. Pe mine proiectul vostru m-a convins. Îşi înlănţui degetele şi rămase cu bărbia sprijinită în pumni, într-o atitudine gînditoare, plină de hotărîre. Toate celelalte proiecte repetă într-un fel sau altul principiul unui gazogen obişnuit : mărunţirea cărbunelui şi aţîţarea focului. Proiectul vostru respinge schema obişnuită şi propune condiţiile pentru un proces chimic. E aici o deosebire principială. Şi se pare că nu greşiţi. Am încercat să demonstrez asta aici, în instituţia noastră...

Cu ce s-a încheiat încercarea lui, Raciko n-a spus, dar a continuat să raţioneze tare, alegînd şi cîntărind fiecare vorbă :

— Poate că unor specialişti le vine mai greu să renunţe la noţiuni de mult acceptate decît unui ageamiu ca mine, la care nici o noţiune n-a prins rădăcini. Trebuie să ţinem seama şi de factorul psihologic. Toată lumea şi-a pus încrederea în Katenin şi aşteaptă cu nerăbdare pornirea staţiunii experimentale. Pînă se va vedea ce iese din încercarea lui Katenin, nimeni nu e ispitit să se apuce de alta. Şi apoi...

— Au răsărit mulţi noi autori de proiecte ? ghici Lipatov.

— Da, destul de mulţi ! recunoscu Raciko. Rău n-ar fi în asta, dar cînd mi se grăbesc să apară ca autori chiar membrii comisiei şi experţii principali, ei, atunci lucrul devine cam supărător. N-am să vă ascund că profesorul Vadeţki şi-a încropit proiectul în colaborare cu inginerul nostru şef Kolokolnikov. A căutat să-l bage coautor şi pe Olesov, pentru care Vadeţki este dumnezeu în persoană, dar Olesov e băiat cinstit şi nu s-a lăsat prins în chestia asta.

— Cum mai poate exista atunci o obiectivitate de apreciere ? sări Palka. Păi asta e curat...

— Ai răbdare, îl opri Lipatov.

Raciko tot mai stătea cu bărbia sprijinită în pumni şi se legăna uşor înainte şi înapoi, înainte şi înapoi. În lumina puternică a zilei de desluşeau acum bine că în părul său firele cărunte se înmulţiseră.

— Din fericire, mai sînt şi secretar al organizaţiei de partid, spuse el zîmbind. Ce nu pot face pe linie de serviciu, reuşesc pe linie de partid. Şi de respins noi respingem apucăturile hrăpăreţe. Numai că nu-i uşor să le recunoşti ! Ia încearcă să demonstrezi unde este lăcomia, şi unde — o iniţiativă sănătoasă !... Orice-ar fi însă, nu vă pierdeţi cu firea, băieţi ! De vreme ce sînteţi convinşi de dreptatea voastră, luptaţi !

— Ce ne sfătuiţi să facem ? întrebă încrezător Saşa. Am vrea să grăbim toată procedura asta.

— Procedura ! Raciko rîse şi îşi desfăcu degetele înlănţuite, ca să deschidă agenda telefonică. Uite aici cîteva numere de telefon : Stadnik Arseni Lvovici... Burmin Piotr Vlasovici... Notaţi-le.

Şi le notară tustrei.

— Telefonaţi-le, răzbateţi la comisariatul poporului, cereţi să fiţi primiţi în audienţă, ca reprezentanţi ai institutului vostru. Asta-i calea cea mai simplă. În momentul de faţă mai important decît orice este să obţineţi ca de la comisariatul poporului să se dea un telefon : „Grăbiţi discutarea proiectului cutare, întrucît s-au făcut asupra lui aprecieri contradictorii".

— Cum contradictorii ? Spuneaţi că amîndouă sînt negative...

— Da, dar mai avem şi un al treilea referat, spuse Raciko cu o bucurie copilărească. Şi unul cu multă greutate. Al profesorului Rusakovski !

Palka se simţi roşind. Şi auzi clar cum îi bate inima să se spargă.

— Pe lîngă asta am mai trimis proiectul vostru şi unui inginer priceput de la Institutul azotului. Părerea lui n-o cunosc încă, dar... Dacă el e un om într-adevăr obiectiv şi metoda voastră e justă, înseamnă că e musai s-o aprobe !

De la Raciko porniră drept la comisariatul poporului. Palka nu-şi da frîu liber gîndurilor, undeva în sinea lui suna însă un clopoţel : „Rusakovski s-a întors, Rusakovski s-a întors..."

Arseni Lvovici Stadnik îi primi îndată, deşi secretara le spusese că acesta n-are o clipă liberă pînă seara, iar la noapte pleacă spre bazinul Kuzneţk. Siliţi să se grăbească, cei trei

prieteni expuseră cum nu se poate mai pe scurt ce-i aduce la el.

— Ia staţi binişor, mai întîi să-mi spuneţi cine sînteţi şi de unde aţi picat pe capul meu, îi luă repede Stadnik, pipăindu-le feţele cu privirea ochilor lui ca nişte faruri.

Îi făcură pe plac, lămurindu-l cine sînt şi de unde au picat.

— Bun, şi în ce constă esenţa metodei voastre ? întrebă el pe acelaşi ton repezit şi, aplecîndu-se cu tot trupul înainte, nu-şi mai dezlipi ochii de pe faţa lui Saşa cît timp acesta dădu explicaţiile cerute.

— Aşadar, se poate totuşi ! exclamă Stadnik la sfîrşit şi începu să-şi frece mîinile mici cu pielea încreţită. Se poate exclude totuşi orice muncă în subteran !

Întinse apoi mîna spre telefon, dar nu ridică receptorul, ci îl acoperi cu palma.

— Eu plec pentru cel mult o săptămînă, le spuse el repede, apăsînd pe fiecare cuvînt, de parcă ar fi dictat un text. Să vă duceţi la Burmin Piotr Vlasovici ; îi vorbesc eu îndată, să pregătesc terenul. Slăbiciunea lui este Donbasul, minerii. La capitolul acesta să-l atacaţi. De la el să obţineţi esenţialul, convocarea comisiei, că pe urmă în faţa comisiei vă descurcaţi voi. Să luptaţi cu ghearele şi cu dinţii !

Se ridicară să plece, cînd Stadnik îşi mai aminti de ceva, şi îi întrebă dacă Alîmov este la Moscova. Se plimba cu paşi mărunţi prin cabinet, şi deodată, ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi, rosti cu tristeţe în glas :

— De ce se întîmplă întotdeauna aşa ? De ce trebuie ca de fundul corăbiei să se prindă întotdeauna tot felul de murdării ? De ce tocmai în ceea ce ţi-e mai drag să te lovească cele mai mari necazuri...

La asta n-aveai ce răspunde. Era ca o durere ascunsă care răbufnise fără voie în cuvintele acestea de părere de rău. De altfel Stadnik se şi apucase să învîrtă discul telefonului.

— Piotr Vlasovici, am aici la mine trei flăcăi din Donbas. Se zbat să ajungă la tine. Nu, în problema gazificării subterane. Ştii doar ce greu trebuie să le vină unor boboci să navigheze prin oceanul instituţiilor noastre din Capitală ! Toată nădejdea le este la tine. Bun, dar vezi, nu uita să-i spui.

Aşeză receptorul în furcă.

— Gata. Acum mergeţi la secretara lui şi înscrieţi-vă pe lista de audienţe.

În sala de aşteptare se cam fîstîciră văzînd că se zbat să obţină audienţă directori de trusturi carbonifere şi diferiţi conducători de întreprinderi mari, şi că fiecare îi spune secretarei că vine cu treburi care nu suferă întîrziere, iar ea încearcă să-i îndrume pe unii şi pe alţii la diferite secţii. Lipatov făcu un pas înainte.

— Piotr Vlasovici ne-a spus la telefon să venim.

N-au reuşit totuşi să ajungă la Burmin decît peste trei zile. În mijlocul cabinetului îi aştepta un bărbat înalt şi vînjos, care-şi frămînta mîinile puternice cu pielea cafenie — mîini de fost miner, nişte mîini pe care încăpeau probleme de stat dintre cele mai importante.

Ridicînd fruntea, Burmin îi luă de-a dreptul, fără să le răspundă la bună ziua :

— Ei, daţi-i drumul, ce aveţi să-mi spuneţi aşa de urgent ?

Numai Saşa a găsit destul calm ca să explice pe înţeles despre ce este vorba, fără să se lase impresionat de bufniturile furioase ale lui Burmin.

— Şi nu mai aveţi răbdare ! îl întrerupse Burmin. Aţi inventat şi voi acolo ceva, şi gata zarva ! Prezentaţi proiectul la concurs şi plecaţi acasă.

— Asta nu, interveni Lipatov, pînă ce proiectul nu va fi discutat, nu plecăm. Noi sîntem oameni căpăţînoşi, neam de mineri.

Împotriva oricărei aşteptări însă, Burmin nu se îmblînzi.

— Mineri, şi vorbiţi prostii ! Orice fochist ştie că pentru ca să ardă bine, cărbunele trebuie să fie nu numai mărunţit, ci şi scormonit, aţiţat.

— Fochistul nici n-are nevoie să ştie mai mult, spuse Lipatov pe un ton împăciuitor, dar pentru un chimist atîta nu e de ajuns. Şi nici pentru un conducător.

— Ei haide acum, dă-mi lecţii ! mîrîi Burmin. V-aţi înjghebat la institut o schemă frumuşică, şi acum oamenii trebuie să-şi piardă vremea cu ea.

— Poate că n-o să vă pierdeţi vremea, poate că o s-o cîştigaţi, se băgă în vorbă şi Palka. Decît să ne combateţi din capul locului, mai bine v-aţi dumeri întîi. Barem dumneavoastră...

Aplecîndu-şi tot trupul mătăhălos, Burmin îl împunse cu degetul în piept :

— Ia demonstrează !

Palka se îndîrji şi începu să demonstreze. La fiecare argument al lui, Burmin îl oprea, încerca să-l contrazică, să-l ia peste picior. Din cînd în cînd împungea cu degetul ba spre Saşa, ba spre Lipatov :

— Dar tu ce spui la asta ? Dar tu ?

Multă vreme se răţoiră unul la altul, şi pe un ton aşa de ridicat, că secretara şi încă alţii de pe acolo crăpau uşa cu teamă şi o închideau numaidecît. În toiul acestei harţe, Palka ţipă deodată şi scăpă o notă ascuţită şi falsă. Burmin se dădu înapoi şi se porni pe rîs. Rîse îndelung, din toată inima, plesnindu-şi genunchii cu palmele şi uitîndu-se la vizitatorii săi cu ochii plini de lacrimi, îmblînziţi ca prin farmec.

— Măi, măi, halal să vă fie ! Curat neam de mineri ! Aşadar, nu v-aţi pierdut cu firea ! Ei, atunci pot să vă las să daţi piept şi cu profesorii. Fie cum vreţi voi, am să dispun să se convoace comisia.

Nici nu apucară cei trei prieteni să se bucure de izbîndă, că Burmin se încruntă din nou.

— Dar pe sprijinul meu să nu contaţi. Nu prea am eu încredere în năzdrăvănia asta. Voi însă, drăguţilor, demonstraţi-vă crezul, nu vă sfiiţi. Treaba voastră e să susţineţi, iar a noastră — să nu vă credem. Fără păruială nu se ajunge la adevăr.

Dispoziţia pentru convocarea comisiei era semnată, şi la urma urmelor era şi asta o victorie care se cerea sărbătorită. Lipatov şi Palka au rămas uimiţi de marea putere de muncă a lui Saşa, care de la poarta comisariatului poporului a fugit glonţ acasă să tocească la teribila lui chimie fizică, dar să-i urmeze pilda nu erau în stare, şi la drept vorbind nici nu aveau ce face.

— Să mergem la Rusakovski, se ruga Lipatov. Ce-i sălbăticia asta pe tine, zăpăcitule ? Sînt oameni tare simpatici. La ei găseşti întotdeauna uşile larg deschise şi n-o să ne plictisim acolo.

— Da' tu de unde ştii ? întrebă Palka bănuitor.

— Iaca, ştiu. Unii oameni sînt oaspeţi rari, dar ochii îi cască bine şi văd multe.

Nu, în casa Rusakovskilor, Palka nu se putea duce. Mînaţi de plictiseală, o cotiră spre locuinţa lui Igor. Băiatul avea o înfăţişare ciudată : purta peste pantaloni un şorţ de bucătărie, părul şi-l strînsese într-o plasă şi îşi ţinea mîinile departe de corp, cu degetele răşchirate şi mînjite cu ceva roşu.

— A-a, voi îmi eraţi ! făcu el, dezamăgit. Ei, hai, intraţi

odată ! Ai picat tocmai bine, Ivan Mihailovici, te aşteaptă o scrisoare de la Annuşka Feodorovna. S-a întors tata ! Dezbrăcaţi-vă, eu mă întorc la bucătărie.

Se vedea cît de colo că Igor nu se prea bucură de sosirea lor neaşteptată, dar e cu adevărat fericit de întoarcerea tatălui său.

Matvei Denisovici făcea baie. Trecînd prin sufragerie, Palka observă că masa nu era acoperită cu obişnuita muşama, ci cu o faţă albă, bine scrobită. Se aşteaptă oaspeţi ? În bucătărie ardea maşina de gătit, pe o masă se înălţau coloane de farfurii spălate, iar pe alta se vede ceea ce Lipatov numise „pregătiri de mari proporţii". O fată plinuţă, cu priviri timide, învîrtea de zor mînerul unei maşini de tocat carne.

— Faceţi cunoştinţă, spuse în treacăt Igor. Un suflet simţitor, pe nume Kuka.

Lipatov propuse să preia el învîrtitul maşinii de tocat, şi Igor se învoi numaidecît, dînd sufletului simţitor Kuka misiunea de a tăia ceapă, în timp ce el însuşi continuă să reteze capacele roşiilor pentru umplut, al căror număr întărea impresia că gazdele aşteaptă oaspeţi la masă. Palka recunoştea în sinea lui că s-ar fi cuvenit să plece, dar nu se simţea în stare s-o facă : ghicise pesemne cine era aşteptat să vină.

— Dă-mi un prosop să-ţi şterg farfuriile, se oferi el.

Prosopul se umezi repede, şi farfuriile, oricît le freca, tot nu ieşeau lucioase. Vraful lor nu se mai sfîrşea. Alături de Palka, tăind supusă la ceapă, Kuka lăcrima şi smiorcăia din nas într-una.

Matvei Denisovici ieşi din baie. Era roşu la faţă, cu un ştergar în cap şi înfăşurat într-un halat oriental. Pe Palka nu-l recunoscu de la început, pe Lipatov, însă, îl îmbrăţişă călduros şi-l duse la el în birou, ca să-i dea scrisoarea Annuşkăi.

Palka ştergea farfurie după farfurie. Şi se gîndea : „Dar dacă Igor n-o să ne poftească să rămînem ?"

Tava plină de roşii umplute dispăru în cuptor. Igor trecu în sufragerie să pună masa. Trebăluia, umbla de colo-colo, fără să ia în seamă pe Palka şi Kuka.

— Hai să fac eu scrumbia, îi propuse fata.

— O, asta nu ! Scrumbia o fac singur.

Palka nu-şi luă ochii de la mîinile lui Igor, privind cum acesta prepară sosul şi cum îl varsă peste scrumbie. Apoi îl urmă în sufragerie şi se uită cum taie franzela în felioare subţiri.

— Eu am plecat, Igoriok, spuse Kuka.

— Nu vrei să rămîi ?

— Vai, ce tot spui ? Pentru nimica-n lume nu rămîn !

— Aşteaptă să-ţi aduc paltonul, c-aşa e regula.

Cam lipsit de tact, Palka ieşi după ei în vestiar şi se miră văzînd cît de politicos şi indiferent o conduce Igor pe Kuka şi cu ce ochi rugători de îndrăgostită se uită fata la el. Uşa se închise în urma ei. Acum s-ar fi cuvenit să plece şi Palka. Auzea glasurile însufleţite ale lui Lipatov şi Matvei Denisovici : vorbeau, rîdeau şi nici nu-şi mai aminteau de el.

— Hai, îmbracă-te, tată ! strigă Igor.

Lipatov ieşi din biroul bătrînului şi, prinzînd o clipă prielnică, îi şopti lui Palka :

— Cred că ar cam trebui s-o ştergem.

Roşind pînă în albul ochilor, Palka îi răspunse tot în şoaptă :

— Nu-i prea plăcut. Am venit, am dat şi noi o mînă de ajutor pe aici, şi acum s-o luăm din loc...

Lipatov chicoti batjocoritor :

— Deh, poţi s-o iei şi aşa, fireşte, dar între noi nu încap mofturile astea, că doar n-am crescut într-un pension de domnişoare şi nici gazdele nu sînt neam de lorzi. După care vorbi tare : Matvei Denisovici, spuneţi-ne deschis : să plecăm, sau să rămînem în aşteptarea roşiilor pentru care am făcut umplutura cu mîna mea ?

— Cine fuge de aşa bunătate de mîncare ? rîse Matvei Denisovici. Sigur că rămîneţi.

Soneria... Nu, nu de la uşă. Era telefonul. Matvei Denisovici ridică receptorul şi, fără a mai da bună seara, strigă :

— De ce nu veniţi odată ? Plînge bucătarul că i se usucă roşiile ! Şi vă mai aşteaptă nişte oaspeţi — se plictisesc singuri. Nu, alţii, din Donbas, cunoştinţe vechi. A, Galia... De ce plînge ? Fleacuri ! Luaţi-o cu voi, dacă vrea.

Din clipa aceea, tot ce era în jur pieri din ochii lui Palka. Nu mai exista decît uşa de la intrarea apartamentului şi soneria de la uşă. Se vede că mai trecu o bună bucată de vreme, pentru că Lipatov şi Matvei Denisovici apucară să se mai ciorovăiască şi să încheie cearta împăcîndu-se, apoi Matvei Denisovici mai povesti nu ştiu ce cu ochii la Palka, iar Palka se străduí să pară foarte interesat de spusele lui, deşi cuvintele îi intrau pe-o ureche şi ieşeau pe alta.

Soneria izbucni ca un trăsnet, ca un dangăt de clopote vestind o primejdie.

Sîngele tot îi năvăli la cap, apoi se retrase, de parcă s-ar fi scurs din tot trupul. Nici să-şi ridice ochii nu putea, nici să se ducă spre uşă, ca toţi ceilalţi, nu era în stare, ba nici măcar să se clintească din loc nu se încumeta. Lanţul de la uşă dat deoparte şi cheia răsucită în broască zăngăniră în toată casa.

— Iată-ne şi pe noi ! răsună glasul ei, şi afară de acest glas tot restul lumii încetă să mai existe pentru el.

Cel mai înfiorător a fost răstimpul cît oaspeţii şi-au scos pardesiele, au strîns mîna gazdelor şi pe a lui Lipatov, rîzînd cu voie bună şi apropiindu-se implacabil de uşa sufrageriei.

— A, Pavel Kirilovici ! auzi el vocea ei cîntată. Sînt bucuroasă că te văd la Moscova !

Palka nu-i vedea decît poalele rochiei negre de mătase şi vîrfurile pantofilor.

— Galia, nu-l plictisi pe Matvei Denisovici ! mai ciripi vocea ei. Să ştiţi că fetiţa asta neastîmpărată e cu gîndul numai la... transformarea naturii ! Matvei Denisovici a fermecat-o aşa de tare, că la şcoală nu mai ia decît note mari...

— Păi asta e foarte bine, spuse Palka şi, învingîndu-şi anevoie tulburarea, ridică ochii.

În faţa lui era ea, şi nu era ea. Pieptănată cu totul altfel, avea părul lins, pielea arsă de soare, trupul foarte subţire în rochia neagră, şi nu mai semăna de loc cu femeia din neuitata noapte cu lună în mijlocul stepei, aceea care spusese „mi-e totuna" şi „fie". Nu mai semăna nici cu zvăpăiata veselă care cîntase în camionul acela hurducat toate cîntecele din tinereţea ei de comsomolistă, şi nici cu vizitatoarea prietenoasă care venea în magazia Kuzmenkovilor şi se străduia să le fie tuturora pe plac. De data asta îi apărea străină, fără nici o amintire din trecut, sigură de sine şi de iscusinţa ei de a se purta între oameni în orice împrejurare. Era nouă, şi totuşi la fel ca înainte... neasemuită.

Toată seara n-a schimbat cu ea nici două cuvinte. În camera nu prea mare era cald şi atîta îmbîcseală şi fumăraie, că nici oberlihtul deschis nu mai ajuta la nimic. Toţi aduseră laude talentelor culinare ale lui Igor, numai Palka nici nu observa ce duce la gură.

— Ia spune-mi, Ivan Mihailovici, cui ai predat referatul meu şi cum a fost primit la Uglegaz ? întrebă la un moment dat Rusakovski.

— Cum să fie primit ? Cu mare respect ! răspunse Lipatov şi, aruncînd o privire furişă spre Palka, începu să povestească

pe un ton nevinovat cui dăduse referatul şi cu cine discutase la Uglegaz...

Aşadar, asta era ! Lipatov îl căutase în taină pe Rusakovski şi obţinuse de la el un referat favorabil... Dar neasemuita şi-ar fi putut închipui că Lipatov a făcut aceasta cu ştirea lui !

— Mincinos mai eşti ! strigă Palka, recăpătîndu-şi curajul acum, cînd amorul propriu îi întunecase toate celelalte sentimente. Te-ai dus pe ascuns la Oleg Vladimirovici.

Rusakovski zîmbi.

— Şi de ce să nu fi venit ? Am făcut un referat scurt... Numai dumnezeu ştie ce-o să iasă din experimentul vostru în condiţii naturale, dar în laborator a fost foarte interesant. În referatul meu recomand să fie făcut şi în mină. La urma urmei, fără acest experiment dreptatea voastră nu poate fi nici dovedită, nici tăgăduită.

În vorbele lui se simţea nu numai simpatia, ci şi un pic de dispreţ, ca faţă de un lucru căruia nu-i dădea mare importanţă, ceea ce ţinu de altfel să sublinieze trecînd dintr-o dată la alt subiect.

Masa era sfîrşită, ceaiul — băut. Tatiana Nikolaevna se ridică de pe scaun, spunînd :

— Matvei Denisovici e obosit de la drum, Galia trebuie să se culce.

Fetiţa se bosumflă.

— Nenea Matvei mi-a promis că-mi arată ceva interesant.

— Da, dar nu noaptea ! se apără Matvei Denisovici, conducînd-o spre uşă. Şi să fim înţeleşi, savantule : dacă vrei să te faci geolog cercetător, să te ocupi de prospectări şi explorări, lasă nazurile. De acord ?

Ieşiră cu toţii în vestiar. Mama şi fiica stăteau alături, fetiţa — plinuţă, fălcoasă, iar mama — subţire, foarte frumoasă, cu o expresie indiferentă.

— Vă conducem pînă la tramvai, spuse Lipatov.

Staţia era prea aproape. Şi tramvaiul sosi prea repede — zdrăngănitor, gol.

— Veniţi pe la noi, vom fi foarte bucuroşi, se auzi glasul ei.

Privirile li se întîlniră doar o clipă. Ce pîlpîise în ochii ei verzui ? O mîngîiere ? O ironie ? Fluturarea unei amintiri din noaptea cu lună ? Orice ar fi fost, în ochii aceştia nu era nici un răspuns la întrebarea disperată care-l chinuia pe el.

— Serios, veniţi pe la noi ! le strigă şi profesorul, de pe scara vagonului.

Deci, ea nu-i invitase cu adevărat, ci a aruncat doar o vorbă amabilă. Palka o mai văzu trecînd prin vagonul iluminat, alegîndu-şi un loc pe scaun fără să arunce nici măcar o privire înapoi pe fereastră.

— Va trebui să trecem pe la ei, spuse Lipatov căscînd. Ce noroc am avut că l-am prins !

— Mai bine ai tăcea, vulpoi bătrîn ! mormăi Palka şi iuţi pasul fără să ia seama dacă Lipatov îl urmează sau ba.

Pustii, reci, măturate de vînt erau străzile acelea necunoscute, pierdute în noapte. Şi el nici n-avea pe capul cui să-şi verse furia.

8

La început totul îi amintea lui Katenin de ziua cînd se discutase proiectul său. Ca şi atunci, membrii comisiei se adunau încet şi, strîngîndu-se grupuri-grupuri, pălăvrăgeau despre orice, numai despre proiect nu suflau o vorbă. Pe pereţi erau prinse mai multe desene, dar — ca şi atunci — aproape nimeni nu se apropia de ele. Profesorul Grab avertiză comisia de cum intră că este foarte grăbit, iar Vadeţki arboră un aer atît de scîrbit şi ursuz, de parcă ar fi spus că le face tuturor un mare hatîr cu prezenţa lui. Ultimul apăru Aron Ţilştein, senin ca o zi de vară, şi îndată îi înviora pe toţi cîţi erau acolo, adunîndu-i în jurul său.

Katenin îl privi atent : era prietenos, vesel. S-or fi isprăvit necazurile lui ? Pesemne că da. Numai că vezi-l ce distrat este, înainte nu se pomenea asta la Aron, pe cînd acum... Începe să spună ceva şi nu termină, rîde şi deodată tace înstrăinat parcă... Deci nu s-a sfîrşit cu necazurile ?

Tot pentru că era cu gîndul cine ştie unde, sau poate pentru că n-o socotea necesar, astăzi Aron n-a atras în discuţia generală pe noii autori, aşa cum obişnuia s-o facă. Uite-i cum stau deoparte, palizi, tulburaţi.

„Oare aşa să fi arătat şi eu ?“ se întrebă Katenin şi observă cu mîndrie că de astă dată membrii comisiei îl privesc ca pe unul de-ai lor şi fiecare se simte obligat să-i adreseze

cuvîntul. Asta în timp ce autorii cei noi ascultă încordaţi ce se discută...

Katenin ştia că Aron şi Vadeţki făcuseră noului proiect referate negative, mai ştia că Kolokolnikov îi poreclise pe aceşti tineri „genii zburlite" şi că astăzi comisia va da cu „geniile" de pămînt. Îi era cam milă de ei : munciseră băieţii, speraseră... Poate că n-ar fi rău să-i cunoască mai bine, eventual să ia pe vreunul la staţiunea experimentală...

— Nu vă speriaţi ! le spuse prietenos Katenin apropiindu-se de ei. Am trecut şi eu prin asta şi, după cum vedeţi, am rămas viu şi nevătămat !

Doi dintre ei îi zîmbiră, încercînd să-şi stăpînească emoţia, dar al treilea, cel mai vîrstnic, răspunse :

— Avem cheresteaua tare, nu ne temem de bătaie !

Şi-i aruncă lui Katenin o privire grozav de vicleană.

Şedinţa începu. Cu o voce nepăsătoare şi monotonă, Kolokolnikov aduse la cunoştinţa comisiei concluziile referatelor ; e drept că în două rînduri ridică puţin glasul pentru a sublinia observaţiile cele mai aspre, în schimb aprecierea pozitivă a lui Rusakovski o citi atît de grăbit, încît mulţi nu auziră nimic.

— Profesorul Rusakovski n-a venit personal, probabil că nu acordă nici el prea mare însemnătate referatului său, mai spuse el în treacăt şi, întorcîndu-se spre Olesov, adăugă : Pentru grăbirea discuţiilor, propun să începem cu expunerea referenţilor.

Toată lumea fu de acord. Atunci se ridică însă unul dintre auditori, Mordvinov, chiar acela care i se păruse lui Katenin un om moale şi sfios. Acest tînăr moale şi sfios ceru cu un glas cît se poate de hotărît (de fapt mai mult pretinse decît ceru) să fie ascultat înainte de orice raportul autorilor, dat fiind că majoritatea membrilor comisiei nu studiase proiectul.

— Pentru ce ? mormăi profesorul Grab, ridicîndu-şi ochii de pe nişte hîrtii. Mulţi am auzit despre ce este vorba, şi referenţii îşi vor spune cuvîntul...

— Nu ! îl întrerupse cel mai tînăr dintre autori. Cerem să fim ascultaţi ! O cerem categoric !

Şi din clipa aceea şedinţa îşi pierdu orice asemănare cu prima şedinţă a comisiei. Atmosfera de politicoasă indiferenţă a şedinţei fusese tulburată de atacul celor trei tineri. „Mamutul" Burmin le sări în ajutor cu basul său, care acoperea toate glasurile :

— Lăsaţi-i să explice ce au gîndit, pe urmă vă descurcaţi dumneavoastră.

Alîmov se aplecă spre Burmin şi-i raportă ceva şoptind energic, dar Burmin răspunse răstit şi tare, ca să audă toată lumea :

— De aceea am şi convocat atîtea minţi luminate, ca să se descurce... Noi n-o să ne amestecăm.

Katenin observă ce bucuroşi luciră ochii lui Stadnik, ce delicat îşi plecară ochii profesorii şi ce scorţoşi se făcură cu toţii cînd cel mai boboc dintre „zburliţi" tuşi satisfăcut.

— Bine, încheie împăciuitor Olesov, atunci, să vă ascultăm... Care dintre dumneavoastră va vorbi ?

— Toţi trei, răspunse Mordvinov, fără să ia în seamă protestul unanim. Eu am să prezint partea fizico-chimică, Lipatov — partea minieră, iar Svetov — tehnologia şi jonc-ţiunea găurilor de sondă

— O expunere în lege, bombăni Grab şi mai aminti o dată supărat că el va trebui să plece curînd.

„Totuşi, sînt siguri de ei băieţii ! îşi spuse Katenin. Tinereţea să fie de vină ? Sau ştiu ei ceva care le inspiră o asemenea certitudine ?..."

Membrii comisiei se uitau unul la altul. Vadeţki îşi luă o figură batjocoritoare. Kolokolnikov propuse să se limiteze timpul acordat autorilor. Acum, însă, interveni un om cu totul necunoscut lui Katenin — rotund la faţă, cîrn, cu ochi albaştri, un rus get-beget şi după înfăţişare, şi după vorba-i molcomă şi uşor cîntată.

— Ascultaţi-i, tovarăşi, pe cinstea mea că n-o să vă pară rău : proiectul e foarte interesant !

Era inginerul Vasiliev, un expert de la Institutul azotului.

Mordvinov abia începuse, cînd uşa s-a dat de perete — întocmai ca prima dată — şi în rama ei a apărut silueta înaltă a profesorului Lahtin, doar că de data asta îl însoţea Rusakovski. Academicianul se opri în prag şi spuse cu vocea puternică :

— Iertaţi-mă că am venit nechemat. Aveam o oră liberă şi m-am hotărît să viu.

Kolokolnikov se repezi stînjenit în întîmpinarea academicianului. Profesorul Rusakovski strînse mîna cunoscuţilor, apoi se adresă peste masă lui Olesov :

— Scuză-mă pentru întîrziere, Feodor Gordeici m-a rugat să trec să-l iau.

— Şi de ce nu mi-aţi trimis şi mie proiectul ăsta ? în-

trebă supărat Lahtin. Ori îmi trimiteţi într-una tot felul de variante, ori uitaţi pînă şi să mă convocaţi la discuţii !

Kolokolnikov ba roşea, ba pălea. Înadins nu-l anunţase pe academician de şedinţa comisiei, motivînd că nu face să deranjeze pe bătrîn pentru fleacuri, de fapt însă temîndu-se că Lahtin îl va susţine pe noul său aspirant. Nu putea pricepe ce se întîmplase : să se fi rugat Mordvinov de academician ca să vie la comisie ? Să-i fi telefonat Raciko, acest avocat al „geniilor zburlite" ? Sau poate Rusakovski ?...

Şedinţa comisiei luă un nou curs. Nepăsător nu mai era nimeni, şi cei de faţă se împărţeau tot mai vădit în partizani sau adversari ai proiectului. Numai Katenin nu ştia de partea cui este. Era uluit — asta era. Şi în această uluială a sa n-avea pe nimeni alături, era singur.

Ceea ce spunea Mordvinov îi apărea lui Katenin ca un lucru absolut irealizabil şi aproape copilăresc de simplu, necuviincios de simplu ! Soluţia aceasta necuviincios de simplă respingea tot ce păruse inatacabil şi lui Katenin, şi lui Aron, şi majorităţii oamenilor de ştiinţă care se ocupau de ani şi ani cu procesele gazogenelor. Reieşea deci că el, Katenin, s-a căznit atîta amar de vreme căutînd şi găsind soluţii complexe şi ingenioase în problema gazogenului subteran, pentru ca acum să apară trei flăcăi zburliţi şi să spună : „Nimic din toate acestea nu este necesar ! Aprindem un chibrit şi obţinem gazul ! Ce nevoie avem noi de mecanica dumneavoastră, cînd există chimia — regina ştiinţelor ?" Desigur, nici proiectul lor nu era simplu, în jurul lui roiau probleme din cele mai complicate, şi Mordvinov nu se sfia să vorbească despre ele, dar reieşea că tinerii autori depăşiseră totuşi problemele cele mai anevoioase... Ce să fie asta ? Doamne, ce să fie asta ? Aiureala unor semidocţi plini de înfumurare, sau tocmai acea adiere nouă care pune cruce tuturor concepţiilor înrădăcinate, ideilor vechi ?...

— Nişte bazaconii ! răsună de lîngă el glasul lui Aron.

Bazaconii ? Da, sigur că sînt bazaconii !

Katenin îşi mai amintea de relatarea entuziastă a lui Fedea Gol despre întîlnirea sa cu aceşti tineri chimişti care ar fi descoperit, cică, o metodă de a desfiinţa munca în subteran. Încă de atunci el îl luase peste picior pe Fedea : oricîte minuni ar face chimia, toată lumea ştie că, pentru a arde, cărbunele trebuie mărunţit şi aţîţat, altfel nu va avea loc o combustie uniformă. Dar tocmai cînd proclama acest adevăr, simţea o strîngere de inimă, amintindu-şi că Men-

deleev a fost chimist şi se gîndea la viitoarea gazificare subterană ca la un proces bazat pe legile chimiei, iar nu ale mecanicii... Cînd a aflat că se hotărîse discutarea ciudatului proiect al tinerilor chimişti, Katenin venise într-un suflet la Moscova. Aron l-a liniştit — fleacuri ! Kolokolnikov a rîs batjocoritor, zicînd că la douăzeci şi doi de ani oricine vrea să răstoarne lumea, dar cum să răpeşti timpul unor oameni serioşi cu aceste năzbîtii tinereşti ? Olesov, însă, i-a explicat stînjenit : proiectul are susţinători şi conducerea ne cere să-l discutăm. N-avem încotro, va trebui să convocăm o şedinţă.

Iată-i acum pe susţinătorii proiectului : simpaticul inginer Vasiliev, seriosul şi respectatul profesor Rusakovski... O fi şi academicianul Lahtin cu ei ? Nu, nu s-ar spune. Sprîncenele lui cărunte se tot arcuiesc a mirare, pe faţa-i încreţită se poate citi clar : ce tot îndrugă ăştia ? Unde s-a mai pomenit aşa ceva ?...

Grab stă nepătruns şi rece, închis într-o linişte plină de măreţie. Vadeţki tresare nervos, dă din umeri, se foieşte. Katenin îi cercetează din ochi pe amîndoi cu ură : au fost consultanţii lui, au pătruns pînă în cele mai mici amănunte ale proiectului său, pentru ca apoi să prezinte propriile lor „variaţiuni" pe aceeaşi temă ! Şi totuşi, amîndoi sînt somităţi recunoscute. Cuvîntul lor are greutate. Şi e foarte bine că proiectul cel nou nu i-a convins. Îşi vor spune ei acum părerea, ceva de nezdruncinat, şi se va termina cu uluirea lui în faţa bazaconiei îndrăzneţe şi de neînţeles a copilandrilor ăstora ! Toate vor reveni numaidecît la locul lor, şi iarăşi în centrul atenţiei se va ridica multdorita şi apropiata experimentare a metodei verificate şi aprobate a inginerului Katenin...

— Ţine-te bine, inventatorule ! şopti destul de tare Burmin şi clipi către Katenin. Te cam sapă, ai ?

Vadeţki rîse încet şi dădu dispreţuitor din umeri : din partea ăstora, adică, n-ai de ce te teme !

După cuvîntul stăpînit şi precis al lui Mordvinov, raportul lui Lipatov suna nu tocmai convingător. Vorbea cam încîlcit, cu rostirea sa de om din sud, folosind la tot pasul expresii ucrainene din graiul minerilor, accentuînd greşit multe cuvinte. Cînd greşi pentru a doua oară pronunţînd *mijloacelé*, cu accentul pe ultima silabă, Grab îl îndreptă încet dar desluşit :

— *Mijloácele.*

Apoi Lipatov rosti „*experența* noastră", și Grab îl întrerupse din nou :

— *Experiența,* dacă nu te superi.

Lipatov își cam ieși din răbdări, dar nu se pierdu cu firea, aruncîndu-i doar lui Grab o uitătură pe sub sprîncene, și nu cu o clipire prietenească de șiretenie, ci de-a dreptul mînioasă.

— Adevărul nu-i totdeauna acolo unde totul e lin, ci uneori și acolo unde-i mai puțin arătos, însă de folos, spuse el cu un zîmbet naiv.

Burmin izbucni în rîs de mult ce-i plăcuse vorba asta.

Vadețki aplaudă din vîrful degetelor :

— Bravo, bravo !

— Să nu-i întrerupem cu fleacuri ! strigă Stadnik. Avem de auzit lucruri cît se poate de interesante !

Și Lipatov continuă, străduindu-se să nu mai greșească și greșind mereu. Toți participanții erau legați într-un fel de exploatările subterane, dar cu atît mai greu le venea unora să accepte că proiectul înlătura aproape cu totul munca subterană, bineînțeles afară de săparea unui prim puț mic și de forarea găurilor de sondă.

— Grozav ! Grozav ! exclamă fericit Vasiliev.

— În vorbe e grozav, recunoscu Aron, în masiv însă, procesul se va desfășura normal ?

— Da ! sări în picioare Svetov. Totul a fost verificat de experiențe și se află confirmat în procese-verbale !

Grab ridică mîna, curmînd harța încinsă :

— Nu s-ar putea păstra ordinea ? Și apoi, să nu uităm că în condiții de laborator poți obține tot ce pofteși, pe cînd sub pămînt n-ai cum realiza condiții artificiale.

Svetov se abținu să-l contrazică și își începu raportul povestind cum au fost făcute experimentările și la ce rezultate s-a ajuns. În mijlocul atîtor savanți respectabili, Svetov părea un băiețel, un adevărat băiețel „zburlit", dar glasul lui tineresc expunea argumente serioase și atît de logic înlănțuite, încît Katenin se cocoșă amărît, simțind în spatele acestor argumente un adevăr încă nu prea limpede, dar cu urmări groaznice pentru el.

Aruncă o privire lui Grab și se cocoșă mai tare : nici urmă nu mai era din obișnuitul calm olimpian al profesorului !

După terminarea celor trei rapoarte, se făcu o pauză, și în timpul ei se petrecu tocmai ceea ce în zadar așteptase Katenin la discutarea proiectului său — membrii comisiei

se apropiară de desene, şi în faţa acestora se încinseră dispute aprinse. Autorii proiectului răspundeau la întrebări, se zborşeau la critică, demonstrau, explicau. Erau agitaţi, încălziţi, cu părul căzut pe fruntea asudată.

Academicianul Lahtin şedea tot în fotoliul său, cu ochii închişi, ca o statuie. Vadeţki se apropie de el.

— Cum vă place această detronare a ştiinţei ?

Lahtin deschise un singur ochi, de parcă ar fi fost trezit din somn.

— Ce ? Cum ? Apoi adăugă : Aştept cu nerăbdare critica dumneavoastră. Dar ce bătăioşi sînt cocoşeii !

Cu chiu, cu vai reuşi în sfîrşit Olesov să-i readucă pe membrii comisiei la locurile lor, dar după ce fiecare se aşeză, nimeni nu păru grăbit să ia cuvîntul, şi Vadeţki mai puţin ca oricare : îl stînjenea prezenţa academicianului. Pînă la urmă îi scoase din încurcătură Aron Ţilştein, cerînd să vorbească. Dovedind pe baza principiilor neclintite ale ştiinţei că procesul de combustiune într-un masiv, chiar dacă va avea loc, nu va putea da un debit uniform de gaz, Ţilştein respinse categoric concluziile proiectului. Argumentarea lui era serioasă şi păru convingătoare tuturor. Acum Vadeţki nu mai şovăi să-şi spună şi el părerea :

— Nu voi tăgădui că am ascultat cu interes şi curiozitate această nostimă utopie prezentată nouă cu atîta temperament tinerese. Ar fi însă o naivitate să ne închipuim că din această utopie s-ar putea obţine gaz industrial ! Ni se afirmă că în condiţii de laborator s-a obţinut gaz, deşi n-a lipsit mult ca experimentatorii să sară în aer. Cîte nu se pot obţine în condiţii de laborator anume pregătite ! Sînt gata să admir pasiunea tinerească a autorilor noştri, dar nu mă prea împac cu pretenţia lor de a sili atîţia oameni de ştiinţă să-şi piardă vremea descurcînd erorile lor. Ce să fie la mijloc ? O lipsă de respect pentru ştiinţă sau pur şi simplu o ignoranţă grosolană ?

— Afirmaţia asta trebuie dovedită ! strigă Stadnik.

Vadeţki dădu din umeri ca faţă de o întrerupere nevrednică de un răspuns.

— S-ar părea că astăzi, urmă el, după aproape o sută de ani de folosire a gazogenelor, nu mai este necesar să punem în discuţie principiile elementare ale gazificării. S-ar părea, cu atît mai mult, că nu mai este necesar s-o discutăm aici, între oameni care recunosc învăţătura materialismului dialectic ! Or, materialismul dialectic spune că primul crite-

riu al adevărului este verificarea lui prin practică. Pentru orice om de meserie este absolut evident că fără existența unui strat de combustibil pregătit dinainte este cu neputință să obții gaz de generator. Chiar de la prima verificare practică, minunatul vostru edificiu se va destrăma ca fumul, tineri tovarăși, și nu veți reuși să obțineți decît fum !

— Așadar, din fum — fum ! îl îngînă Burmin și izbucni în rîs. Și însăși dialectica se opune ? !

— În istoria tehnicii s-a întîmplat deseori ca ideile noi să fie întîmpinate cu batjocuri ! spuse pornit Stadnik.

— Și cu demagogie ! adăugă tare Svetov.

Din nou solemna bună-cuviință a ședinței se duse de rîpă și, începînd să mai semene cu obișnuitele ședințe, se prefăcu într-o bătălie în care se hotăra o problemă cu mult mai însemnată decît soarta unui proiect. Nu toată lumea își dădea încă seama de acest lucru. Dar cînd se ridică inginerul Vasiliev și spuse cu rostirea-i tărăgănată de moscovit că osînda fără apel, rostită de cei care vorbiseră înaintea lui, vine din neîncrederea ce o nutresc aceștia față de tinerii autori necunoscuți, neîncredere ce n-ar fi existat dacă proiectul ar fi fost semnat de niscaiva nume vestite, ci, dimpotrivă, lumea l-ar fi întîmpinat cu foarte mult respect, mai toți cei de față tăcură, încercînd parcă fiecare în parte să vadă în sinea lui : „Așa să fie ?"

Și deodată, Aron recunoscu rîzînd :

— Sigur că da ! Noroc însă că băieții ăștia nu se prea sperie cu una, cu două.

— Iar ne îndepărtăm de subiect, aminti Grab și, scoțîndu-și într-adins niște șpalturi din servietă, se apucă să le corecteze.

Katenin era numai ochi și urechi. Ascultînd și privind, își aducea aminte, compara ceea ce se petrecea acum cu ceea ce trăise în ziua discutării proiectului său. „Oricum ar fi, își zise, proiectul de astăzi îi răscolește pe toți, pe cînd al meu n-a tulburat nimic, n-a enervat pe nimeni... Cum s-a exprimat atunci Vadețki ? «Tocmai asta și este calitatea lui, că nu iese din limitele posibilului...» Doamne-dumnezeule, cum de n-am priceput atunci că aprecierea era jignitoare pentru mine, o dovadă că proiectul meu nu este înaripat... da, da nu este înaripat ! Uite-le colo, în perete, schițele proiectului meu, solide, comode, așteptîndu-și «limitele posibilului» — și în rama lor de nădejde încap perfect toate inovațiile mele... Pe cînd acești băieți «zburliți» au dat cu piciorul tuturor

ramelor, au răsturnat toate limitele şi au ieşit în larg. Greşeli ? Fleacuri ? Fie ! Se prea poate să nu fi găsit încă soluţia ideală, dar... dar nu eu, ci ei au zvîrlit cît colo toate ramele şi au răzbit la drumul larg, cel care duce spre soluţia justă !"

Şi tresări deodată, auzindu-şi gîndul exprimat de profesorul Rusakovski :

— N-am să susţin că proiectul este de pe acum fără lacune şi întru totul realizabil. Probabil că mai are destule greşeli şi lipsuri, există însă aici o bază serioasă de lucru. Autorii au sesizat esenţialul — un principiu just. Dacă gazificarea subterană va fi înfăptuită cîndva, apoi numai pe această cale se va realiza.

Rusakovski nu avusese de gînd să ia cuvîntul şi nici să se angajeze în dispute, dar Igor îl rugase în prezenţa Tatianei Nikolaevna să dea o mînă de ajutor prietenilor săi din Donetk. Lui personal poate că i-ar fi fost mai plăcut dacă ideea acestui Palka s-ar fi dovedit o absurditate, dar vezi că nu era o absurditate. Oleg Vladimirovici se deprinsese să judece obiectiv, şi apoi, mai ştia ceva : că în aceeaşi seară îi va face plăcere să-i povestească Tatianei Nikolaevna cum l-a sprijinit pe admiratorul ei. În adîncul sufletului era gelos pe nevastă-sa, dar îşi înăbuşea gelozia cu porniri de noblețe. Tocmai aceste nobile porniri îl împinseseră să telefoneze academicianului Lahtin. Spre mirarea amîndurora, ieşi la iveală că academicianul nu fusese poftit la şedinţa comisiei, iar Mordvinov nici nu-i pomenise că în ziua aceea se decide soarta lui.

— Să ştii că acest Mordvinov îmi place din zi în zi tot mai mult, mărturisi Lahtin. Nu pot să-i sufăr pe tinerii prea înfipţi ! Cît despre comisie, ce-ar fi, Oleg Vladimirovici, să le facem figura, să sosim pe nepusă masă ?

— Să le-o facem ! primi bucuros Rusakovski. O să obţinem un efect dramatic grozav !

Efectul dramatic îl mulţumise, ajutor tineretului dăduse — altceva nu-i mai trebuia. Naiba ştie dacă vor reuşi sau ba ! Neîndoios este un singur lucru : proiectul merită o experimentare serioasă în condiţiile naturale ale unui zăcămînt de cărbune.

Aceste propuneri ale lui Rusakovski ar fi fost poate acceptate fără vreo împotrivire prea mare, dar Svetov, pe care îl scosese din fire tonul protector al profesorului, se năpusti fără rost asupra lui Rusakovski, încercînd să demonstreze că

problemele pe care acesta le socoteşte insuficient adîncite şi neclare încă sînt de fapt bine adîncite şi cît se poate de clare. Vorbea pe un ton din cale-afară de arţăgos. Lipatov îl trase de mînecă, dar nu-l mai putu ori.

— Poftim, uitaţi-vă şi dumneavoastră ! nu scăpă prilejul să spună Alîmov. Numai înfumurare şi nici un dram de simţ autocritic.

Profesorul Grab întrebă cu o politeţe rece de ce proiectul prezentat în numele Institutului din Doneţk nu este semnat şi de profesorul Kitaev. Oare nu trebuie să înţelegem din asta că tocmai conducătorul ştiinţific al tinerilor aci de faţă n-a vrut să-şi pună semnătura pe proiectul lor ?

— Ba, el ar fi vrut, dar n-am vrut noi ! se zborşi Svetov. Din principiu !...

Acest răspuns făcu o impresie proastă. Svetov roşi pînă-n vîrful urechilor şi se uită cu un aer vinovat la prietenii săi. Lipatov se grăbi s-o dreagă :

— Direcţia institutului a hotărît cine să semneze proiectul, şi asta în prezenţa profesorului Kitaev. Au semnat numai persoanele care au lucrat efectiv la elaborarea lui, dar procesul-verbal al probei experimentale poartă şi semnătura profesorului Kitaev.

— La care probă am fost martor şi eu, confirmă Rusakovski, zîmbind unei amintiri amuzante.

Grab se încruntă.

— Nu semnăturile contează. Ideea este destul de interesantă, eu însă, orice-aţi spune, nu pot lua în serios tot acest proiect. Zău aşa, tovarăşi, asta nu mai este ştiinţă, ci... dumnezeu ştie ce !... Să respingi dintr-un condei, să treci peste toate datele ştiinţei acceptate de o sută de ani... Şi în locul lor să propui... ce ? nişte tubuşoare, nişte supape, nu ştiu ce insuflante de oxigen sub presiune direct în strat... Şi ei ar vrea ca nişte oameni de ştiinţă să aprobe asemenea galimatie !

Fără a spune o vorbă, academicianul Lahtin scoase un sforăit prelung. Pleoapele îi erau coborîte, dar un ochi sclipea totuşi pe sub gene, şi sclipea vioi, cu un zîmbet şiret.

Katenin surprinse lucirea trează şi atentă a acelui ochi şi căută să priceapă dacă bătrînul sforăise cu adevărat, sau se prefăcuse dinadins. La auzul sforăitului, toată lumea amuţi pentru o clipă, apoi gîlceava se porni şi mai aprigă. Tinerii autori luptau din răsputeri. Katenin nu-şi putea ascunde ad-

miraţia, spunîndu-şi cu amărăciune că el n-ar fi fost în stare să lupte ca ei...

— Lăsaţi-i să vorbească ! striga Stadnik şi tot el îi întrerupea pe băieţi ca să spună ceva, dar n-apuca să deschidă gura, şi Alîmov îi ţipa în obraz :

— Păi dumneata nu pricepi nimic în toate astea !

Katenin îl văzuse de multe ori pe Alîmov înfierbîntat la culme. Clocotind însă ca acum nu-l mai văzuse niciodată. De ce ? Şi nici pe Stadnik atît de tulburat, atît de aprins. De ce această înverşunare şi la unii, şi la alţii ?

— Tovarăşi, mai potolit ! Vă rog, tovarăşi ! se ruga în zadar bietul Olesov.

Simţea şi el că se pune prea multă patimă în discuţie. Şi că acum nu mai este vorba numai de proiectul cel nou. Urmărea încleştarea plină de patimă a acelor oameni atît de diferiţi şi se ciocnea parcă de privirea aspră şi dojenitoare a lui Stadnik, privire care-l avertiza : ce-i cu tine, conducătorule comunist care nu vezi nimic ? Nu pricepi ce se întîmplă aici ?

Vedeau amîndoi. Pricepeau amîndoi multe.

Simţul lor politic şi experienţa vieţii le şoptea că sînt acolo unii pe care îi rîcîie apariţia năvalnică a celor trei provinciali fără nume şi fără titluri. Nu întîmplător îi botezase Kolokolnikov „genii zburlite". Oare numai în aceşti trei tineri ţintea porecla lui ?... Asaltul „zburliţilor" ameninţa să copleşească institutele, să spargă cercul închis al corporaţiei oamenilor de ştiinţă. Pentru ei nu exista nici o autoritate ştiinţifică absolută, neclintită. Pînă mai ieri semianalfabeţi, aceşti fii de mineri, lăcătuşi, argaţi sorbeau cu lăcomie învăţătura în facultăţile muncitoreşti şi în institute, ba începuseră chiar să pătrundă la aspirantură, aducînd în instituţiile ştiinţifice o agitaţie febrilă a gîndirii, o îndemînare practică, un talent neşlefuit şi o mare credinţă în drumul cel nou, propriul lor drum. În tovărăşia lor, Kolokolnikovii nu se simţeau prea bine, erau într-o veşnică alarmă. „Zburliţii" n-aveau agonisită destulă cultură, dar muşcau nesătui din tainele ştiinţei, şi mintea le era proaspătă, deschisă la orice adiere a noului.

Putea oare să-i placă aşa ceva profesorului Grab ? În trecut acţionar al unei societăţi carbonifere, el întreţinuse pînă nu demult legături strînse cu specialiştii şi oamenii de ştiinţă

burghezi care în sînul „Partidului industrial“ [1], înjghebat de dînşii, nutreau visuri de restaurare a capitalismului. După lichidarea acestui partid, căută pe toate căile să-şi dovedească ataşamentul faţă de Puterea Sovietică, accepta să facă parte din orice comitet sau comisie, năzuind să devină de neînlocuit. Chiar şi proiectul de gazificare subterană, el şi-l întocmise numai ca să-şi demonstreze interesul pentru această problemă, şi se părea că nu aştepta de pe urma lui nici glorie, nici folos material, bucurîndu-se cel mult că i-a jucat o festă lui Vadeţki... Profesorul Grab era un om scrupulos în probleme de etică şi la şedinţa de discutare a proiectului său ţinuse să afirme sus şi tare că n-a elaborat decît o variantă a metodei lui Katenin, adăugînd îndată că el nu este un vînător de idei străine, ceea ce pur şi simplu l-a „întors pe dos“ pe Vadeţki... Silit să se adapteze spiritului vremii, Grab rămînea neînduplecat într-o singură problemă, cea mai importantă : se opunea pe faţă la primirea în aspirantură a unor „zburliţi“ ca aceştia.

— În facultăţi mă ocup de ei, îi cresc, nu-mi cruţ timpul. Dar o dată ieşiţi de acolo, să se îndrepte spre industrie, spre economie ! Se desfăşoară lucrări uriaşe, ducem lipsă de specialişti, inginerii cei vechi se descurcă tot mai greu în condiţiile noi... Vedeţi doar mişcarea udarnică, recordurile stahanoviste, cincinalul în patru ani, partidul, comsomolul, sindicatele... Dar în ştiinţă ! Nu, în ştiinţă intelectualitatea din prima generaţie nu va prinde rădăcini. Aici ne trebuie o cultură ereditară.

Şi la examene îi trîntea fără cruţare pe „zburliţi“, îi lua peste picior la examenul de diplomă, demonstrînd că „deocamdată aceşti concurenţi nu sînt încă pregătiţi pentru aspirantură“... Oamenii înţelegeau politica lui Grab, dar trebuiau să ţină seama de el, pentru că în ramura sa Grab era o stea de mărimea întîi.

Vadeţki era o steluţă mai mică, dar şi tactica lui era alta. Mulţi activişti de partid îl socoteau un om devotat, aproape un comunist — atît de îndemînatic se purta, ca „între ai

[1] *„Partidul industrial“* — organizaţie contrarevoluţionară secretă a vîrfurilor tehnice ale burgheziei ruseşti, înfiinţată în 1926, cu scopul de a restaura capitalismul în Rusia. Centrul de conducere al organizaţiei, cu sediul la Paris, era format din foşti mari capitalişti ruşi. Organizaţia a acţionat pînă în 1930, cînd a fost lichidată de Puterea Sovietică.

noştri", atît de bine îşi afişa întotdeauna entuziasmul. La institutul de cercetări ştiinţifice pe care îl conducea menţinuse multă vreme în postul de director pe un om nu prea deştept şi destul de nepregătit, dar cu carnet de partid. În două rînduri ridicase organizaţia de partid problema scoaterii din muncă a acestui director, şi de fiecare dată Vadeţki îl acoperise cu autoritatea sa ştiinţifică. Îi convenea lui să aibă alături un asemenea director ? Fără îndoială că-i convenea ! Manevra cu el cum îi venea la socoteală... Şi pe „zburliţi" îi primea bucuros, le cerceta personal dosarele şi cerea stăruitor mărirea numărului de comunişti şi comsomolişti din colectivul institutului. Folosea această „creştere a numărului de comunişti şi comsomolişti" ca pe o pavăză, dar dintre oamenii cu dosarele imaculate alegea cu mare pricepere numai pe cei mai uşor de dus de nas. El era autorul maximei care spunea că un şef e bun cînd e moale ca vata, iar un subaltern — cînd e maleabil ca lutul...

Aceşti trei flăcăi nu erau însă de lut. Pe ei n-ai să-i modelezi cum vrei. Academicianului Lahtin pesemne că i-au plăcut, oricine ştie că el caută cu pasiune studenţi cît mai originali şi se bucură grozav cînd descoperă aptitudini de om de ştiinţă la un tînăr „de jos". Lui Lahtin îi place să-şi aducă aminte că s-a născut în casa unui paracliser amărît şi că a învăţat ca vai de lume, pe bani strînşi din sărăcie. Marea înnoire revoluţionară a ţării este pentru el plină de o profundă şi tulburătoare poezie. La sărbătorirea lui solemnă spusese că se va socoti în culmea fericirii numai dacă va *apuca* să-şi transmită toate cunoştinţele muncitorilor şi ţăranilor. Cu acel prilej, asistenţa îl aplaudase zgomotos, dar el se oţărîse, aşa din senin, şi mai repetase o dată, strigînd ca să acopere aplauzele : „Da, da, muncitorilor şi ţăranilor, chiar aşa cum aţi auzit !"

Iar acum moţăia într-un fotoliu, lăsîndu-i pe tinerii autori să se apere cum or şti. Olesov ar fi vrut să le ajute băieţilor, dar ce putea face ? Nu era competent în problemele ştiinţifice cu care se înfruntau cele două tabere. Burmin nici n-avea de gînd să susţină pe cineva, s-ar zice doar că pusese la încercare pe tinerii din Doneţk. Stadnik era prea înfierbîntat ca să aştepte pînă cînd se va ajunge la o concluzie şi fără el. Cuvîntarea lui în sprijinul proiectului era pătimaşă şi încîlcită. Cu aerul cel mai respectuos posibil, Vadeţki îl întrerupea punîndu-i întrebări iscusite privind amănunte de specialitate cărora Stadnik nu le putea răspunde, iar pro-

fesorul Grab zîmbea dispreţuitor, şi la un moment dat spuse printre dinţi :

— Bucuros aş visa şi eu la lichidarea muncii subterane, dar vezi că mai există şi neclintitele legi ale ştiinţei.

Apoi întoarse demonstrativ capul de la Stadnik şi se adresă de-a dreptul celor trei autori :

— Însă dumneavoastră, tineri savanţi, dumneavoastră vă pot aminti : *cum principia negante non est disputandum.*

Băieţii roşiră. Li se rîdea în faţă, iar ei nu erau în stare să răspundă.

Academicianul Lahtin gemu deodată, începu să se foiască în fotoliu şi deschise asupra adunării doi ochi limpezi ca de copil nevinovat.

— Mare belea ! Scleroză să fie, sau ce naiba ? Toată bruma de latină mi-am uitat-o. Şi doar am învăţat, am învăţat pe vremuri... Binevoiţi, rogu-vă, şi traduceţi-ne şi nouă... Ce înseamnă vorbele acelea savante ?

Acum fu rîndul lui Grab să roşească. Dar Rusakovski se grăbi să repete proverbul latinesc şi, fluturînd un zîmbet fermecător, îl traduse : cu cei care neagă înseşi principiile n-are rost nici să discuţi.

— Aha, asta era ! strigă Lipatov. Acum e clar. Dar vedeţi dumneavoastră că există nu numai proverbe franţuzeşti, ci şi ruseşti. De pildă : Mulţi spun că dreptatea-i sfîntă, dar nu pe toţi ea îi încîntă. Sau : Adevărul nu-i milog. Sau, mai este şi altul : La deal e greu să împingi, că la vale trage oricine. Nu ştiu care dintre ele vă surîde mai mult, dar mie toate trei mi se par potrivite.

— Ha-ha-ha ! hohoti Burmin. Aici v-a spus-o !

Lahtin se înveseli şi el :

— Cum ? Cum ? La deal e greu să împingi, că la vale trage oricine ? Straşnic proverb ! Numai că noi n-o s-o lăsăm să meargă la vale !

Se sculă din fotoliu, îşi propti cu grijă bastonul în faţa sa, ca să se sprijine mai bine, şi deodată începu să vorbească repede, mînios, fulgerînd din ochii pe jumătate închişi :

— Adevăruri cunoscute de o sută de ani ! Hm, şi asta o spune, să-mi fie iertat, un om de ştiinţă ! Dar cînd s-a mai pomenit, mă rog, ca vechimea seculară să fie considerată în ştiinţă ca o dovadă de netăgăduit ? Dacă-i aşa, ce vă faceţi cu mersul înainte al gîndirii ? O cedaţi străinătăţii, pentru

ca apoi s-o preluăm de la ei ? S-o cumpărăm cu valută forte, dacă vor binevoi să ne-o vîndă ?

Ieşindu-şi din fire, Lahtin scăpă bastonul, ba îl şi împinse cît colo cu piciorul, ca să nu se împiedice de el.

— De mulţi ani lucrez în domeniul ştiinţei şi de tot atît de mulţi ani observ într-una : tot ce este nou pe lume se naşte din negarea adevărurilor vechi, depăşite. Şi dacă un adevăr s-a menţinut o sută de ani neschimbat, cred că n-ar strica să ne punem întrebarea : n-ar fi timpul să-l mai scuturăm de praf, drăguţul de el ?

În liniştea care se lăsase, răsună vocea netulburată a profesorului Grab :

— Bineînţeles, Feodor Gordeici ! Dar sînteţi dumneavoastră convins că proiectul de faţă ne descoperă noi adevăruri ?

— Ia dă-mi, te rog, toiagul meu, ceru academicianul, şi apucînd strîns bastonul cu un aer mulţumit, şi-l potrivi iarăşi, ca să aibă un sprijin temeinic. Nu, nu sînt convins, răspunse el gînditor, dar în asta eu nu văd decît un motiv în plus ca să privim cu şi mai multă seriozitate ceea ce nu încape în schemele cunoscute nouă. Aici, a amintit adineauri cineva... iertaţi-mă, nu-mi amintesc cine anume... — şi privirea lui ironică cercetă pe rînd toate feţele, ocolind numai pe a lui Vadeţki — adineauri, zic, un orator pomenea în deşert materialismul dialectic. Ei bine, o adevărată gîndire dialectică n-am descoperit în nici unul din argumentele lui ! Fără îndoială că numai practica poate confirma adevărul şi numai prin practică se concretizează realizările ştiinţei. Deocamdată, aceşti tineri ne-au adus doar o idee, ce-i drept, ciudată, dar interesantă şi verificată prin experimente nu prea mari, totuşi însemnate. Prima verificare le-a reuşit, deci avem un semnal încurajator. Ideea nu este încă îndeajuns de studiată, în eşafodajul lor logic mai apar ici-colo petele albe ale problemelor nerezolvate. Înseamnă însă asta că trebuie să le întoarcem spatele şi să revărsăm peste capul lor tînăr un potop de ironii în limbile rusă şi latină ? Astăzi întreaga problemă a gazificării subterane mai este o pată albă pentru noi. Dar noi nu ne pitim pe după dialectică, noi gîndim, căutăm, încercăm, cine ştie, poate ne vor trebui vieţi întregi de muncă şi căutări pentru a rezolva pînă la capăt această problemă.

Lahtin căută cu mîna braţul fotoliului din spatele său şi se lăsă greoi într-însul. Apoi încheie scurt :

— Să se pună la punct proiectul. Să se accepte experimentarea lui. Să-i ajutăm în toate felurile.

— Foarte just ! i se alătură Vadeţki aproape cu entuziasm. Să-i ajutăm ! Să-i ajutăm în toate felurile să-şi pună proiectul la punct !

— Cred că propunerea lui Feodor Gordeici este acceptată de toată lumea, se grăbi Kolokolnikov să pună capăt dezbaterilor. Vom crea autorilor toate condiţiile ca să-şi pună la punct proiectul ! La Moscova avem multe posibilităţi pentru consultaţii şi probe de laborator. Propunerea e minunată !

Nici măcar autorii înşişi, îmbătaţi de sprijinul academicianului, nu observară că Vadeţki şi Kolokolnikov mutaseră accentul asupra desăvîrşirii proiectului, făcînd să dispară acea parte a propunerii care vorbea de experimentare. Raciko însă era atent, el ceru să se precizeze hotărîrea „în ceea ce priveşte acceptarea şi experimentarea proiectului în condiţii naturale, pe teren".

— Hotărîrea este foarte clară şi aşa, spuse Grab, dînd din umeri, apoi se sculă şi se uită nemulţumit la ceas. Am întîrziat, nemaipomenit ce-am întîrziat !

După el începură să se ridice şi ceilalţi.

Raciko îşi înălţă mîinile ca pentru a-i opri :

— Tovarăşi ! Tovarăşi ! Trebuie să mai precizăm hotărîrea ! Fără asta n-o să ni se aprobe un masiv de cărbune, n-o să ni se dea mijloace financiare !

Dar rugămintea lui se pierdu în zgomotul scaunelor mişcate din loc şi al pălăvrăgelilor personale care se înfiripaseră. Lahtin, neauzind şi neînţelegînd ce anume vrea să obţină Raciko, îi ceru să-i cheme maşina, care „ascultînd de cine ştie ce reguli tîmpite a fost parcată într-altă străduţă..."

În mijlocul acestei larme izbucni deodată clinchetul strident al unui clopoţel. Saşa Mordvinov se strecurase spre capul mesei şi scutura din toate puterile deasupra capului clopoţelul preşedintelui. Toţi tăcură miraţi. Şi în această tăcere, Mordvinov spuse, nu prea tare :

— Tovarăşi, să ne fie clar. Vom putea pune la punct unele probleme particulare şi înainte de începerea încercărilor, dar trebuie să înţelegeţi că metodele cele mai bune şi mai simple se elaborează numai în procesul experimentării. Nu sîntem de acord cu jumătăţile de măsură. Avem nevoie de o staţiune experimentală.

— Ia te uită la ei, au şi început să ne dicteze condiţii ! se revoltă în glumă Vadeţki.

— De ce a sunat din clopoţel ? întrebă surîzînd academicianul şi continuă să-şi înfăşoare fularul în jurul gîtului.

Katenin clătină din cap stînjenit : au dreptate tinerii şi tare mai sînt îndrăzneţi... Li se va accepta oare cererea ? Se pare că nu. Trebuie să ne grăbim cu înjghebarea staţiei noastre... Dacă încercarea noastră dă rezultate, problema unei noi staţiuni experimentale va cădea de la sine...

Poate să pară ciudat, dar Aron Ţilştein, adversarul noului proiect, îi susţinu hotărît pe tinerii autori :

— Tovarăşi, să fim consecvenţi ! Întrucît o parte din experţii de mare autoritate socotesc ideea interesantă, se cere experimentarea ei în condiţii naturale. Eu, unul, consider că principiul lor este fals, dar să-i lăsăm să încerce şi să se convingă ei înşişi.

— Pe socoteala statului ? strigă furios Alîmov şi se înălţă cît era de lungă Olesov, o namilă de om, cu faţa plină de pete roşii. De ce uită unii tovarăşi că partidul le-a încredinţat o sarcină de stat şi banii statului ? De ce uită că peste foarte puţin timp va intra în funcţiune staţia lui Katenin aprobată şi acceptată tot de noi ? De ce această irosire şi împrăştiere a fondurilor statului ? Ce politică este asta ? Cui serveşte ea ?

Olesov îşi trase capul între umeri. Se temea de omul acesta neîmblînzit, ştia că Alîmov spusese nu o dată la comisariatul poporului că el, Olesov, nu face faţă, chipurile, muncii de la Uglegaz.

Burmin îşi lăsă pălmoaiele uriaşe pe umerii lui Alîmov şi le apăsă cu atîta putere, încît acesta, vrînd-nevrînd, se aşeză la loc.

— Ce atîta zarvă ? rîse el pe sub mustaţă. Avem planificate mijloace pentru două-trei staţiuni experimentale. Să-şi mai pună la punct băieţii proiectul, şi apoi le-om face şi staţia. În rezoluţia noastră trebuie să apară şi această hotărîre, altminteri cum ?

Tot nepotolit, Alîmov se repezi la Katenin :

— Mîine plecăm ! O să dăm zor lucrărilor ! Viteză maximă !

Katenin încuviinţă din cap, supus, dar se grăbi să se îndepărteze ; îi era ruşine de Alîmov şi se îngrozea văzînd cu cîtă patimă luptă omul acesta pentru metoda lui, pentru el...

— Dar dumneata cînd ai să ne dai vestea cea bună ? îl întrebă pe Katenin academicianul Lahtin, care abia acum îl recunoscuse.

Katenin răspunse. În jurul lor se îmbulziră mai mulţi membri ai comisiei — toţi erau curioşi să audă ce va spune Lahtin.

Plin de bucurie, Katenin se simţea în centrul atenţiei generale. De cîte ori nu crezuse el în cursul acestei şedinţe furtunoase că noul proiect va da o lovitură metodei sale, speranţelor sale! Dar aşa să fie? Se vede că nimeni n-o crede. Toată lumea îi doreşte din suflet un succes deplin, iar pe cei trei tineri autori nu-i mai ia nimeni în seamă, deşi s-ar părea că au obţinut tot ce au vrut. Ce deosebire între victoria mea şi a lor! Au învins, dar stau singuri — trei cocoşei zburliţi, vineţi la faţă de atîta hărţuială.

9

Părea că zgomotele toate s-au apropiat... Se aude cum zumzăie în stepă ventilatorul minei absorbind aerul, iar în răstimpuri egale răzbate un uruit surd: cărbunele se rostogoleşte în vagonete. Din cînd în cînd răsună şi un duduit stins — pe scîndurile şubrede ale podului de peste rîpă trece un camion. Sînt vreo două verste pînă acolo, dar tot se aude.

Şi aproape în fiecare zi plouă, plouă, plouă. Pe tabla acoperişului stropii bat darabana gălăgios, pe stufăriş mai uşurel, iar pe cărări unde-s numai băltoace — plici, plici, plici. Şi mai susură şuvoaiele de ploaie; unul cade cu mare larmă din burlane într-un butoi, iar celălalt, mai şoptit, îşi croieşte drum prin mijlocul străzii.

Nu, zgomotele nu s-au apropiat, doar că toată casa este pustie, şi în tăcerea mută mîinile se mişcă singure, făcînd aceeaşi treabă monotonă: formează un ochi, trag firul, formează alt ochi, şi iarăşi trag firul... Lîna albastră lunecă subţire în jurul degetului, ghemul se desfăşoară în buzunar, aproape că nici nu trebuie să te uiţi la ce faci, te poţi gîndi, poţi asculta şi îţi poţi închipui ce frumos va îmbrăca această bonetă albastră căpşorul cu ochi albaştri ca ai lui Vova. Poţi să şi plîngi puţin, dar izvorul lacrimilor a secat de mult. Suferinţa nu mai îneacă şi nici nu mai frige, a încremenit sloi

în adîncul sufletului, ca un nod îngheţat. Nodul şi-l simte întotdeauna în suflet, gîndurile însă îi sînt la cei vii.

Moşneagul... Kuzminişna pînă şi în gînd îl numeşte tot Kuzma Ivanovici, dar cînd se necăjeşte mormăie în sinea ei : „S-a scrîntit moşneagul ! La anii lui stă din zori pînă-n noapte în mină ! Fireşte că de cînd a plecat Lipatov îi vine mult mai greu : locţiitorul n-are experienţă. Dar n-o să dea el de ruşine renumele sectorului !" Ar vrea ca băieţii cei noi, sosiţi în mină din diverse colţuri de ţară, la chemarea comsomolului, să prindă rădăcini la el. De aceea dispare de acasă seară de seară şi umblă prin barăcile unde sînt găzduiţi comsomoliştii, le explică, le povesteşte ceva, îi „cucereşte", cum s-ar zice. Băieţii sînt de toate felurile : şi mai buni, şi mai răi, ţepoşi şi sfioşi, unii tînjesc după cei de acasă, alţii şi-au luat-o în cap de prea multă libertate, dar el are răbdare pentru toţi. Apoi, a mai pus la cale Kuzma Ivanovici niscaiva schimbări la transportul subteran — şi despre asta poate să povestească oricît lui Nikita, care îl ascultă fără prea mare interes, sau Katerinei, care pune la inimă problemele lui.

Toată ziua în casă nu-i nimeni, afară de Nikita. Kuzka e la şcoală, iar după şcoală vine într-un suflet, mănîncă şi iarăşi o şterge ! Spune că îşi face lecţiile cu prietenul său Vaska. Dar o fi învăţînd într-adevăr, ori hoinăreşte prin oraş, se strecoară în cinematografe fără bilet, sau se plimbă cu tramvaiul agăţîndu-se de tampoane ? Mai ştii ? Notele sînt aşa şi aşa, profesoara spune că e dezgheţat, dar neatent la lecţii. Kuzminişna îl ceartă pentru notele mediocre, ascunzîndu-le însă de tată-său, căci bătrînul nu poate suferi mediocritatea :

— Dacă n-ai învăţat, încasezi un doi şi apoi ţi-l îndrepţi... Dar cu treiurile nu eşti nici în car, nici în căruţă. Nici prostul proştilor, nici cine ştie ce deştept, într-un cuvînt — Gavriuşkin !

Cu numele acesta îl scutura pe vremuri şi pe Nikita, cînd băiatul trecea tîrîş-grăpiş dintr-o clasă într-alta. Avuseseră ei în mină un funcţionar Gavriuşkin, la aprovizionare. Cînd cu verificările, omul încasase o săpuneală zdravănă pentru tot soiul de păcate. „Noi socoteam că o să-şi recunoască greşelile şi o să-i pară rău, povestea Kuzma Ivanovici, cînd colo Gavriuşkin al nostru s-a mai şi întins la vorbă, pe urmă a încheiat umflîndu-şi glasul :

— Cu cei mai buni n-am să mă măsor, dar vă jur, tovarăşi, că cei mijlocii n-or să-l lase niciodată în urmă pe Gavriuşkin !"

Kuzminişna se deprinsese să spună şi ea copiilor la nevoie : „Vrei să ajungi un Gavriuşkin ?" Dar era convinsă că nu vor asta şi n-or să ajungă Gavriuşkini. Şi Nikita s-a mai schimbat. Kuzka barem nici nu seamănă cu aşa ceva. În fiecare zi are alte planuri : ba să plece într-o expediţie, ba să fugă în Spania... Vova — da, el nu-şi schimba planurile, ce-a ales o dată era bun ales, şi... nu s-ar mai fi lăsat...

Lîna se încîlceşte, andreaua nu mai nimereşte în ochiul cuvenit. Totul îi joacă în faţa ochilor, nodul de gheaţă i se ridică în gît. Îl înghite şi iar apucă andreaua, iar înfăşoară firul... Să nu se gîndească ! Să nu se gîndească ! Să nu se gîndească !

Şi ascultă din nou tăcerea din jur, ticăitul ceasului din bucătărie, foşnetul unei file de carte — Nikita învaţă în camera de sus. De unde i-a venit cumînţenia asta ? Toţi ceilalţi se bucură, numai ea simte : e sîrguincios pentru că-l chinuie dorul. Şi e de ajuns să audă paşii poştaşului ca să se repeadă la poartă. Poştaşul se opreşte însă rar la poarta lor, cel mult o dată pe săptămînă dacă aduce vreun plic verde cu mîzgăliturile fetei aceleia. Uneori soseşte şi cîte o altă scrisoare, dar nu de unde aşteaptă el, ci de la Moscova, de la Liuba. Atunci Nikita se întoarce agale pe poteca din grădină, îi dă ei scrisoarea şi stă pînă o citeşte. Nu întreabă decît un singur lucru : mai stă mult Svetov acolo ? cînd are de gînd să se întoarcă şi să înceapă odată forajele pentru gazificarea subterană ?...

Mare bucurie a fost în casa lor cînd Liuba le-a scris că proiectul a fost acceptat ! Pe urmă însă au început să vină veşti nu tocmai clare : e ceva care nu merge, Saşa aproape că nici nu se mai duce la institut, stau cîteşitrei şi lucrează zi şi noapte. Concediul lui Lipatov s-a terminat, abia de a obţinut o prelungire, iar Palka n-a primit nici un răspuns de la institutul lui şi nici bani nu i se trimit...

Kuzma Ivanovici se supără : „Ce-i neseriozitatea asta ? Saşa stă pe două scaune parcă. Şi Nikita a înţepenit în aşteptarea gazificării ăleia !"

Tot mai des, tatăl şi fiul se ciondăneau. Văzînd că fecioru-său nu se apucă de nimic, Kuzma Ivanovici îşi pierdea răbdarea, dar Nikita aştepta cu îndărătnicie întoarcerea lui Svetov : cînd vor începe forajele, spunea, am să lucrez în

specialitatea mea. Kuzminişna era bucuroasă să-i dea dreptate : ce-i rău într-asta, dacă o să aştepte două-trei luni fără să lucreze ? Da' ce, n-or fi ei în stare să-şi hrănească fiul ?

— Bine, dar cum poate ditai omul să stea în spinarea familiei la douăzeci şi doi de ani ?

— Măcar de-ar fi un lucru sigur, ar putea să mai aştepte, spunea Katerina. Asta însă mai poate dura încă un an !

Katerina s-a schimbat mult de cînd au plecat cei trei prieteni. A devenit parcă şi mai îndîrjită. Acum vine la ei ca un om al casei, dar evită să stea la taifas cu Kuzminişna „ca între femei", împăcîndu-se în schimb de minune cu Kuzma Ivanovici : în prezenţa lui, şi vocea, şi ţinuta Katerinei încetează să mai fie ca în familie... Aşa nu discută între ei decît bărbaţii absorbiţi de aceeaşi muncă. Kuzma Ivanovici nu se mai satură lăudînd-o : halal fată, poţi s-o pui şi la conducerea sectorului în locul scriptologului nostru !

Şi ceea ce-i mai ciudat ca toate : tocmai acum şi-a găsit să intre în partid. La adunarea generală, cînd s-a discutat primirea ei, s-au spus multe lucruri bune despre Katerina. Un comunist bătrîn zicea :

— Uneori cînd primim pe cîte unul, nici să-l respingem n-avem motiv, dar nici mare bucurie nu ne aduce, pe cînd acum mîna se ridică singură pentru ea. Primim nu numai un membru în plus, tovarăşi, ci şi un om de nădejde !

Da, asta este...

Alături de soţul ei, Kuzminişna se bucura şi se mîndrea de stima cu care era înconjurată Katerina. Ar fi dat orice să-i poată uşura viaţa şi s-ar fi certat la cuţite cu oricine ar fi îndrăznit să spună o vorbă rea despre dînsa. Da, şi familia, şi partidul au cîştigat un om de nădejde !... În adîncul sufletului însă, ascundea o sfială, ba chiar o nedumerire : peste şase luni Katerina va trebui să nască, şi uite de ce îi arde acum ! La asta trebuie să se gîndească ? Kuzminişna privea pe furiş trupul zvelt şi mlădios al Katerinei şi se simţea cuprinsă de spaimă : dar dacă nici nu există vreun copilaş ? dar dacă a făcut cine ştie ce ca să nu mai existe ?...

Să fi fost mama fetei altfel de cum era, ar fi putut sta de vorbă cu ea, să mai afle cîte ceva. Dar cu Maria Fedotovna nici înainte nu putuse lega prietenie şi nici acum nu putea. Simţeau amîndouă o stînjeneală — nici cuscre nu erau, şi nici străine. Ce erau totuşi ? Amîndouă erau de pe acum geloase de viitorul nepot şi fiecare dintre ele privea în felul

ei evenimentul apropiat. Maria Fedotovna deplîngea soarta amară a fiicei sale, pe cînd Kuzminişna găsea într-însa un ostrov de fericire în oceanul de suferinţă.

Şi, cu o supărare care lăsa să străbată şi un pic de ironie, Kuzminişna spunea soţului ei că Maria Fedotovna e un suflet de aur, dar — doamne iartă-mă — o gîscă. Nu degeaba s-au arătat copiii ei atît de dîrji încă din scutece !

— Păi, nu cu mama lor seamănă ei, ci cu tata ! răspundea Kuzma Ivanovici. Iar Kirka Svetov dădea cu barda în dumnezeu şi era cam haimana.

— Mai bine aşa, cu el barem nu ţi se ura să trăieşti !

— Ei asta-i !...

În sinea sa însă, Kuzma Ivanovici recunoştea că cu o soţie ca a lui Kirka Svetov nu era de mirare că omul mai călca şi pe de lături. Ca niciodată o preţuia acum Kuzmenko pe Xiuşa lui. Nu s-a lăsat doborîtă. Trăieşte. Priveşte în viitor.

Kuzma Ivanovici nu ştia şi nici nu putea trăi ca alţii, de pe o zi pe alta, la voia întîmplării, fără un plan. Avea plan şi acasă. Potrivit planului de acasă, pînă cînd Liuba îşi va termina studiile, el trebuie să-i trimită cîte 50 de ruble pe lună. Tot după acelaşi plan, grija lui de căpetenie era acum să-l salte pe Kuzka, iar cît despre nepoţelul aşteptat va trebui să facă absolut totul pentru el, şi nu mai rău, ci chiar mai bine decît ar fi făcut-o însuşi Vova. Griji şi cheltuieli erau cu duiumul, dar de muncit nu muncea în familia lor decît un singur om. Şi atunci, cum să nu te revolţi văzînd cogeamite găligan — mare cît un munte ! — Nikita ăsta, că şade în cămăruţa de sus şi se teme ca o domnişoară să nu-şi murdărească mînuţele cu cărbune ?! Cum să se mai uite Kuzma Ivanovici în ochii comsomoliştilor veniţi cine ştie de unde ca să ridice nivelul producţiei, cînd lor le cere să muncească pe brînci, în timp ce e atît de îngăduitor cu propriul său fiu ?!

Furtuna care se apropia tot mai mult s-a dezlănţuit într-o sîmbătă seară, după baie, la ora cea mai plăcută a săptămînii. Toată tărăşenia a început o dată cu sosirea Katerinei. Nu venise singură, ci însoţită de trei studenţi.

La institut se stîrnise mare fierbere. Palka trimisese o scrisoare, în care cerea să i se prelungească delegaţia şi să i se trimită ceva bani. Urmase apoi o altă scrisoare : mai curînd va muri de foame decît să lase baltă treaba începută.

Sonin o ducea destul de greu cu fondurile, totuşi era înclinat să-l ajute, în schimb Kitaev începuse să-l „sape" pe Palka, mergînd pînă acolo încît le interzisese celorlalţi membri ai grupei de cercetare să continue experimentele. Stiopa Svercikov cu tovarăşii săi — cei doi Lionea — se adresară lui Alferov. Acesta se feri să ia vreo hotărîre şi îl acuză pe Palka Svetov că ar fi un anarhist, dînd a înţelege în acelaşi timp că aspirantul va avea serioase neplăceri pe linie de partid. Auzind asta, lui Stiopa îi sări mustarul, şi întrevederea se sfîrşi cu tărăboi. Studenţii nu ştiau cine anume ceruse lămuriri prin poştă de la Uglegaz, aflaseră însă că astăzi a sosit o telegramă de răspuns, semnată de inginerul-şef Kolokolnikov, în care se spunea că Svetov a rămas la Moscova de capul său, întrucît pe statele Uglegazului numele lui nu figurează.

— Am fost adineauri la comitetul de partid, povesti Katerina. Alferov mi-a pus în vedere că s-a ridicat problema exmatriculării lui Palka de la aspirantură pentru încălcarea disciplinei de muncă. Am venit să ne sfătuim cu dumneata, Kuzma Ivanovici. Ce-i de făcut ?

— Aici e mîna lui Kitaev, scrîşni cu ură Lionea Dlinîi. Bodogăneşte într-una că el nu are nevoie de aspiranţi fictivi.

— Experimentele le continuăm noi, numai seara însă, adăugă Lionea Korotkih. Şi nu le vom întrerupe cu nici un preţ !

— În momentul de faţă lucrul cel mai important este ca Svetov să nu fie băgat la apă, spuse Stiopa Svercikov. Poate că ar fi bine să reclamăm undeva mai sus.

Nikita se posomorî, dar Kuzma Ivanovici rămase calm. Povestea cu excluderea e o prostie — gîndi el — degeaba s-au alarmat. Cînd s-o întoarce Palka, aranjează el asta. Şi dacă n-o să se descurce singur... mai există şi comitetul orăşenesc de partid. Unde s-a mai pomenit să ţi se tragă necazuri dintr-o treabă bună ?!

— Da, dar telegrama lui Kolokolnikov... murmură Lionea Garmaş.

Era vădit că pe Lionea Dlinîi telegrama aceea nu numai că îl amărîse, ci-l speriase de-a binelea.

— Eşti cam slab de înger ! îl certă Kuzma Ivanovici. Se întîmplă în viaţă şi alte lucruri mai rele, băiete. Oamenii sînt de tot felul pe lume, unii se ţin de zîzanii. Adevărul, însă, tot iese la lumină. Aşa că urmaţi-vă experienţele. O să se aranjeze.

Acesta a fost sfatul lui Kuzma Ivanovici. Dar după ce studenţii plecară, bătrînul se încruntă şi spuse cu asprime fiului său :

— Ai auzit şi tu, Nikita. E o istorie lungă. Şi n-are rost să-ţi pierzi zilele aşteptînd pînă s-or lămuri nişte lucruri care nu te privesc. Luni dimineaţă să vii în mină, să-ţi faci angajarea.

Nikita se încruntă, ca şi tătîne-său. O vreme rămaseră faţă în faţă, cu frunţile plecate ameninţător, parcă gata-gata să se ia în coarne. Degeaba se grăbi Kuzminişna să-i cheme la masă, căci Kuzma Ivanovici îi dejucă planul :

— Aşteaptă, nevastă. Lasă-l să răspundă.

Nikita îşi plecă şi mai mult capul, aşa că moţul din frunte îi acoperi ochii de tot, şi răspunse îndărătnic că în mină n-o să coboare. Nu putea să explice tatălui său că Pavel le-a promis — lui şi Liolkăi — nu numai că-i va lua la lucru, ci că le va da şi locuinţă la viitoarea lui staţiune experimentală ; nu putea să-i povestească nici că, după ce aflase de acceptarea proiectului, în culmea bucuriei, îi scrisese Liolkăi să se pregătească de plecare şi să vină la Donetk, iar acum tremura de groază că din toate planurile lor se va alege praful... Dar cum să-i povesteşti tatii asemenea lucruri ?! Cît despre Kuzma Ivanovici, el tălmăci încăpăţînarea fiului său într-alt fel şi, crezînd că Nikita îşi arată scîrba faţă de munca minerilor, se simţi jignit de moarte. Nu trecu mult şi amîndoi îşi ieşiră din fire şi începură să strige unul la altul. Întotdeauna, orice greşeală ar fi făcut, Nikita rămînea totuşi un fiu temător ; acum însă la furie, îi aruncă în faţă tot felul de obrăznicii, sfîrşind prin a ţipa că dacă tată-său se scumpeşte la o coajă de pîine, apoi el se poate angaja hamal la gara de mărfuri, unde va cîştiga mai mult ca în mină.

— Sigur că da ! ţipă şi Kuzma Ivanovici. Cot la cot cu Motea ! Ţi s-a făcut dor de el !

Motea era un fost prieten de-al lui Nikita, zurbagiu şi beţivan vestit, care, după ce fusese alungat de pretutindeni, se băgase de la o vreme într-o brigadă de hamali.

— Ivanîci ! interveni rugătoare Kuzminişna. Poate că într-adevăr face să mai aşteptăm puţin...

— Ai înduioşat-o pe maică-ta ? urlă Kuzma Ivanovici la flăcău ca să nu ţipe la nevastă-sa. Te-ai văitat ! Au trecut două luni, ajunge ! Eşti cam prea mare ca să mai fii întreţinut ! N-am să permit să-mi faci numele de rîs !

În toiul certei, cînd înverşunarea lor ajunsese la culme, se ivi în prag o fetişcană cu o telegramă în mînă.

Kuzminişna primi hîrtia împăturită cu degete tremurătoare — pentru ea telegramele păreau întotdeauna purtătoare de nenorociri. Rupse banderola şi citi îndelung, fără să poată înţelege ce spuneau cuvintele acelea bătute la maşină pe fîşioarele înguste de hîrtie.

— Soseşte cineva... Nu pricep cine...

Kuzma Ivanovici îi luă hîrtia, miji ochii, depărtă mîna ca să descifreze slovele mărunte şi deodată bufni supărat, zvîrlind telegrama lui Nikita :

— Poftim, întîmpină-ţi aleasa ! Sigur, de ce să nu te însori ? Eşti om făcut, cu situaţie, tocmai bine să-ţi întemeiezi o familie !

Încă nu se luminase bine de ziuă. O ceaţă fumegoasă se ridica de pe şinele sclipitoare : ploaia abia stătuse. Peronul gării era pustiu. Zgomotul trenului se iscă în depărtare şi începu să se apropie încet, împotriva voinţei sale parcă. Nikita căta fără nici o bucurie la luminile îndepărtate ce străpungeau ceaţa. Tot nu hotărîse încă unde s-o ducă pe Liolka, doar un singur lucru ştia : că acasă n-o putea duce.

Apoi îl învălui căldura plăcută a locomotivei. Ferestrele vagoanelor defilară una cîte una prin faţa ochilor săi — ferestre somnoroase, la care nu se zărea nici un chip omenesc. Scrîşniră frînele, trenul se opri, şi chiar în dreptul lui, ca şi cum ar fi ştiut unde o va aştepta el, apăru Liolka, pe ultima treaptă a unui vagon, cu faţa roşie, încadrată de părul fluturat în vînt. Bucuria îi lovi inima ca pe o tamburină, şi inima răspunse cu un sunet plin şi grav.

O culese cu mîinile întinse, o strînse la piept şi-i simţi toată încordarea trupului, prospeţimea obrajilor bătuţi de vînt, căldura gingaşă a buzelor ei. Ce apropiată, ce minunată îi apărea ea, aşa, cu obrazul mînjit de funingine şi zburlită cum era ! Îl încînta pînă şi hotărîrea ei nesocotită de a sosi pe neaşteptate, o trăsnaie de care numai ea era în stare !...

Cît de mult ar fi vrut s-o ia de mînă, s-o ducă acasă, chiar acum, cînd simţea că nici o îndoială nu-i tulbură adînca fericire, s-o arate tatălui şi mamei sale aşa cum este acum, negătită, obosită de drum, să le spună plin de mîndrie : „Iat-o, asta mi-e soţia, şi orice-aţi spune, nu mă despart de ea !“ O strîngea în braţe, îi săruta pleoapele cu gene lungi, tîmplele reci, şi nu ştia ce să facă.

Trenul plecase, şi în faţa lor se deschise deodată tot orizontul larg al staţiei, brăzdat de şinele lucioase, iar lîngă peron, chiar alături de ei, răsări un ungător, parcă tăvălit în cărbune şi ulei, care-i privea mirat şi vesel.

— Bună ziua ! îl salută Liolka şi rîse atît de fericită, încît ungătorul izbucni şi el în rîs şi clătină amuzat din cap.

Intrară în clădirea gării şi, fără să se fi vorbit, se aşezară pe o bancă lustruită de vreme.

— Să stăm puţin aici, spuse Liolka. Să mai aşteptăm.

Nu închisese ochii toată noaptea, presimţise tot ce ar putea-o aştepta acolo, dar nu vroia să se gîndească la nimic. Era obosită tocmai de această încordare a întregii fiinţe.

Nu departe de ei, bufetiera somnoroasă a restaurantului gării îşi rînduia pe tejghea farfuriile cu salate şi salamuri.

— Şi sînt flămîndă... mărturisi Liolka.

Abia mai tîrziu, cînd stăteau la masă, după ce bufetiera le adusese salată, sandvişuri şi ceai, Nikita îşi aminti că nu are bani : tată-său nu-i dădea nici o copeică. Un sentiment de înjosire îi plecă ochii în pămînt şi îi spulberă veselia de pînă atunci. Liolka însă mînca cu poftă, şi dinţii îi străluceau luminos. Nikita îi văzu strungăreaţa nostimă şi zîmbetul care continua să-i joace pe faţă chiar cînd mesteca sau îşi sorbea ceaiul din pahar, reţinînd linguriţa cu degetul.

— Ai un logodnic sărac, şopti Nikita. N-ai prea ales cum trebuie !

— În schimb sînt eu bogată, mi-am făcut lichidarea, spuse Liolka nepăsătoare.

Încă nu era tîrziu ; după ce Nikita va plăti din portmoneul Liolkăi, mai putea s-o ducă acasă la el, aşa cum era, ciufulită şi cu obrazul mînjit de funingine. Certitudinea fericirii tot îi mai lumina feţişoara cîrnă şi arsă de soare.

Liolka, însă, observă nehotărîrea de pe chipul alesului ei. Ochii fetei se deschiseră mari şi se întunecară.

— Ei, unde ai de gînd să mă duci, scumpul meu logodnic ?

Nikita rămase tăcut, cu capul în piept.

— M-ai poftit, m-ai chemat, şi acum n-ai unde mă adăposti ? întrebă Liolka şi rîse fără veselie, dar peste o clipă o întoarse în glumă şi, smucindu-i moţul de păr din frunte, îşi scoase triumfătoare din buzunar un petic de hîrtie. Bine că mi-a dat Anna Feodorovna o adresă unde am să fiu găzduită şi ajutată !

— Gîndeam că ai să vii la noi, vorbi Nikita fără convingere.

— La vo-oi ? lungi ea silabele. Hai, deşartă sacul, zi-i ce-i acolo la voi.

În clipa aceea Liolka tot mai credea că va fi în stare să suporte orice dezamăgire.

— Păi, tu nu ştii cum judecă oamenii bătrîni ?

— De unde să ştiu ? rîse ea cu ciudă. Am trăit numai între tineri !

Îl aţîţa mereu, încercînd să-i curme şovăiala, dar simţea că tristeţea de pe faţa lui îi alungă strop cu strop toată voioşia din inimă.

— Ei, ce să-i faci, să mergem la adresa asta. Sper că nu ţi-e frică să mă conduci.

— Lasă prostiile ! se înfurie Nikita.

Numai el ştia cît de umilit se simţise cînd a trebuit să plătească pentru amîndoi din banii ei. Şi încercă din nou acelaşi sentiment acum, cînd ea îl lăsase în stradă, intrînd singură „la adresă", mîndră, cu capul sus, în timp ce el trebuia să se învîrtească pe trotuar, ca un străin.

Dar Liolka ieşi curînd, îl chemă în tindă, şi aici îl sărută şi-l îmbrăţişă. În semiîntunericul tindei, ochii ei luceau triumfători.

— Eu am să mă reped la baie, apoi dau o raită prin prăvălii să-mi cumpăr cîte ceva. Să vii să mă iei la 12. O să mergem împreună şi o să fie bine, Nikita ! Nu mai fi aşa de fricos !

Plecă de la ea mai înviorat. Nu văzuse cum s-au întunecat ochii Liolkăi pe cînd îl petrecea spre uşă.

— De ce nu ţi-ai adus fata ? întrebă Kuzma Ivanovici cînd se aşezară la ceaiul de dimineaţă. Eu m-am şi bărbierit, mi-am pus şi cravată pentru asemenea eveniment.

Ce-i drept, era şi bărbierit proaspăt, avea şi cravată la gît, de privit însă îl privea cam urît, cu un surîs răutăcios.

— Am poftit-o să vie la noi mai către prînz, răspunse Nikita nepăsător.

— Ai poftit-o ? Ei, bine, bravo !

Şi se adînci în citirea ziarului.

La ora 12, cînd Nikita trecu s-o ia pe Liolka, n-o mai recunoscu. Dezamăgită de speranţele neîmplinite şi tulburată de teama care creştea într-însa, Liolka folosise orele de aşteptare ca să-şi dea înfăţişarea unei logodnice adevărate. Îşi

luase de la magazinul universal o pălărioară de fetru verde — prima din viaţa ei. Pălăria îi acoperea fruntea curată şi îi ascundea părul des şi înfoiat. La coafor i se ciupiseră şi i se vopsiseră sprîncenele pîrlite de soare. Îşi mai cumpărase o fustă scurtă şi îngustă, cu nasturi pînă jos, şi o poşetă modernă, cu închizătoare lucioasă. Aşa şi arăta : nefirească, încrezută şi nefericită.

— Ei, ce spun bătrînii ? întrebă ea în tramvai.

Nikita ar fi trebuit s-o încurajeze, s-o asigure că totul se va sfîrşi cu bine. Dar nu putu s-o facă. Cu un aer de prefăcută stăpînire de sine, îi deschise uşa casei părinteşti şi o prezentă tatălui şi mamei sale. Bătrînul rămase încruntat, mama se foia de colo colo şi nu-i ajuta în nici un fel să se simtă la largul lor nici pe fiul ei, nici pe Liolka, doar că o cerceta cu coada ochiului, ceea ce nu reuşi decît s-o sîcîie pe biata fată. Îşi scoase paltonul, dar rămase cu pălăria în cap şi cu poşeta în mînă, lipită de genunchi.

— Am venit doar pentru scurtă vreme, spuse ea ţuguindu-şi buzele.

— Aha, făcu Kuzma Ivanovici. Am auzit că aţi lucrat într-o expediţie geologică. Sînteţi în concediu, sau aţi luat lichidarea ? Şi ce-aţi hotărît să faceţi, rămîneţi la noi în oraş, sau aveţi de gînd să plecaţi cu o altă expediţie ?

Liolka ar fi vrut să strige că nu mai trebuie să plece nicăieri, că a venit la soţul ei, dar că numai o vorbă să spună, şi orice expediţie ar angaja-o, că oriunde s-ar duce, peste tot se va descurca. Aşa să fi vorbit, şi de sub pălărioara aceea fistichie ar fi apărut adevărata Liolka. Dar fata nu-şi putu înfrînge mîndria. Îşi ţuguie iarăşi buzele şi răspunse cu falsă modestie că ar vrea să mai locuiască şi „într-un centru cultural", „pentru că, ştiţi şi dumneavoastră, mereu prin corturi şi mereu pe drumuri e greu de trăit, mai ales pentru o fată". Şi-i aruncă o privire mîndroasă lui Nikita, care nu scotea o vorbă.

Kuzma Ivanovici îşi înălţă sprîncenele şi-o întrebă cum se simt Matvei Denisovici şi Anna Feodorovna. Liolka răspunse ceremonios — „Mulţumesc bine, sînt sănătoşi şi vă transmit salutări". Urmă o tăcere apăsătoare.

— De ce nu-ţi scoţi pălăria ? Stai aşa, ca un musafir, spuse Kuzminişna, suferind pentru fiul ei. Dezbracă-te, şi să ne aşezăm la masă.

Liolka se simţi atrasă cu toată fiinţa spre ea, în ochi îi apăru chiar privirea Liolkăi celei adevărate, simţitoare la orice

vorbă bună, dar tocmai atunci răsună tusea supărată a lui Kuzma Ivanovici, şi Liolka cea adevărată se ascunse sub pălărioara verde.

— Vă mulţumesc, de ce vă deranjaţi ? răspunseră buzele cele ţuguiate.

— Aveţi desigur cunoştinţe pe aici sau rude ? întrebă Kuzma Ivanovici, şi cu această simplă întrebare înlătură invitaţia la masă.

Liolka tresări dureros. Aşadar, Nikita nici n-a pomenit că ea vine la el ? Pălăria îi strîngea capul ca un cerc de fier. Borul din faţă îi lunecă stupid pe ochi. Oftă copleşită şi văzu cu groază că fustişoara ei de gală s-a ridicat în sus şi i-a descoperit genunchii, iar Kuzma Ivanovici se uită morocănos la aceşti genunchi dezgoliţi. Fusta era strîmtă, ar fi trebuit să se scoale de pe scaun ca să şi-o tragă în jos, dar Liolka nu putea să se scoale, şedea ca ţintuită.

— N-am decît cunoscuţi, răspunse ea anevoie. Oameni foarte cumsecade. Gazda se angajează să mă şi hrănească. Cît despre lucru, îmi găsesc eu ceva de specialitatea mea.

Kuzminişna încercă să-i vie în ajutor şi o rugă să le spună ceva despre meseria de colector : e frumoasă specialitatea asta ?

Abia apucă însă Liolka să prindă inimă povestind despre meseria ei, şi Kuzma Ivanovici o puse iar la pămînt :

— Se vede treaba că nu-i ceva prea complicat... Într-o lună s-ar putea învăţa ?

Cu aceasta îl scoase din fire şi pe Nikita.

— Liolia a fost cel mai bun colector al expediţiei noastre, sări el întărîtat. Toate echipele o chemau, toţi se certau pentru ea.

Zîmbetul batjocoritor al lui Kuzma Ivanovici parcă îi pecetlui gura. Şi Nikita rămase iarăşi multă vreme tăcut.

— Dacă-i aşa, rău aţi făcut că aţi plecat, spuse Kuzma Ivanovici. Omul nu trebuie să se rupă de îndeletnicirea lui. Cît despre centrele culturale, ce să spun, mulţi tineri trăiesc la noi în centre culturale, dar afară de hi-hi-hi şi ha-ha-ha — afară de petreceri şi beţii — nu mai ştiu nimic.

— Aş vrea să învăţ, murmură Liolka.

— Asta nu-i rău, încuviinţă rece Kuzma Ivanovici. Pînă nu-i instruit, omul nici nu-i om. Sigur că înainte vreme muncitorii n-aveau cum să înveţe, pe cînd astăzi numai puşlamalele rămîn fără învăţătură. E o idee bună.

S-ar fi părut că n-a spus nimic jignitor, că a aprobat chiar intenţia ei, dar îndărătul vorbelor lui se ascundea alt gînd, şi Liolka îl pricepu : ei doi, adică, nu sînt încă oameni, n-a sosit încă timpul să hotărască asupra propriei lor vieţi, puşlamalele trebuie să mai înveţe.

— Ei, vă rog să mă scuzaţi că v-am deranjat, spuse Liolka, ridicîndu-se de pe scaun. E timpul să plec acasă.

Kuzma Ivanovici se sculă şi el, fără să o reţină, şi îi întinse mîna. Nikita se făcu stacojiu la faţă. Iar Kuzminişna se rotea între ei, murmurînd în neştire :

— De ce plecaţi aşa repede ? Nici nu ne-am cunoscut cum trebuie...

Oricît de bronzată îi era pielea, Liolka nu izbuti să ascundă paloarea care-i cuprinse obrajii. Îşi smulse cu o pornire nestăpînită pălăria, care-i strîngea capul în menghină, se repezi în antreu şi, fără să mai zăbovească cu îmbrăcatul, îşi aruncă paltonul pe umeri şi dădu să iasă.

— Ce-i cu dumneata ? Unde fugi ?... bîigui Kuzminişna.

— E adevărat că am crescut pe stradă, am cîntat prin iarmaroace, dar de pomană nici atunci n-am cerut şi nici acum n-am să cer.

Asta le-o strigase de la obraz, cu o ură neascunsă.

Şi înainte ca bătrînii să se poată dezmetici, Liolka ţîşni afară din casă şi alergă spre portiţă. Nikita se repezi după ea.

Încremeniţi în prag, Kuzmenkovii îl văzură pe Nikita ajungînd-o din urmă şi încercînd s-o oprească, dar Liolka i se smuci din mîini şi-l plesni jart, jart ! jart ! jart ! de patru ori peste obraz cu pălăria strînsă în pumn. Şi plecă.

Nikita stătu ce stătu acolo năucit, apoi porni după ea tîrîndu-şi picioarele, aşa cum se găsea, fără palton, cu capul gol.

Noaptea tîrziu, Kuzminişna auzi o foială în grădină şi glasuri de oameni beţi. Îşi puse grăbită halatul şi ieşi pe verandă.

— Nikitka, tu eşti ?

— Luaţi-vă în primire comoara ! răsună din întuneric o voce de femeie cherchelită. Dacă vă păstraţi feciorul pentru dumneavoastră, uitaţi-l colo, zace într-o băltoacă. Culegeţi-vi-l ! Apoi, aceeaşi voce urmă, amărîtă : Să mergem, Motea ! Haideţi, băieţi, daţi-l încolo !...

Iar peste cîteva clipe, cînd Kuzminişna se apleca să-şi strîngă din noroi odrasla care tot răgea cuvinte fără şir, undeva în stradă se înălţă glasul ascuţit al unei femei, cîntînd

din toate puterile. Împleticite, cîteva voci bărbăteşti îi ţineau isonul :

Vreau să ne cunune naşii !
Ce te ţii de mine scai ?
Fata fără soţ e ca şi
Fără număr un tramvai !

10

Igor nu se mai putu abţine, şi trimise la Uglici o telegramă încîlcită, aproape un S.O.S. — pentru ca îndată după aceea să-şi dea seama că n-ar fi trebuit să mai adauge şi alte amărăciuni la necazurile mamei sale, şi aşa destul de îndurerată, că sora ei, mătuşa Nadia, e pe patul de moarte. Dar ce era să facă dacă singur nu-l mai putea struni în nici un fel pe tatăl său ? A trecut o săptămînă de cînd Matvei Denisovici se află la Moscova, are neplăceri la direcţia generală, şi el nici nu se sinchiseşte, s-a cufundat în cărţi şi manuale, telefonează la tot felul de geografi, caută să se întîlnească cu geologi şi hidrologi care lucrează în Siberia şi Asia Mijlocie şi stă cu ei pînă noaptea tîrziu. Cînd se apropie de uşa camerei lui tată-său, Igor îi aude întotdeauna glasul înfierbîntat :

— ...Putem prevedea că în jurul anului 2000 vom avea o populaţie de cel puţin patru sute cincizeci, cinci sute de milioane de oameni ! Şi pe toţi va trebui să-i hrănim, să-i îmbrăcăm, să-i încălţăm. Înseamnă deci că în deceniile următoare se va pune neapărat problema cuceririi deşerturilor aride !...

— ...Ştiaţi că Petru I şi-a trimis un ofiţer să studieze dacă nu s-ar putea întoarce cursul fluviului Amu-Daria înapoi spre Marea Caspică pe străvechea lui albie Uzboi ? E drept că el căuta doar noi drumuri comerciale, dar e totuşi minunat că încă de pe atunci...

— ...Depresiunea Aral-Caspică trebuie transformată pe de-a-ntregul !... Pe de-a-ntregul !...

Lui Igor îi venea să dea uşa de perete şi să-i strige : Fantezistule ! Visătorule ! Trezeşte-te ! Nu-ţi dai seama că azi-mîine vei fi scos din muncă ?

Se pare că cei din colegiul de conducere al direcţiei generale îi coceau într-adevăr „una". Matvei Denisovici se supăra cam copilăreşte pe toţi membrii colegiului care-l criticau şi arunca toată vina greşelilor sale asupra topografului Sorokin, acelaşi Sorokin pe care la timpul său îl alungase de la lucru pentru că trecea în jurnalul expediţiei date false asupra muncii lor. De fapt bătrînul ar fi trebuit să întocmească un proces verbal şi să înainteze secţiei de cadre toate dovezile netăgăduitei vinovăţii a acestui Sorokin. Iar Sorokin, întors la Moscova, simţi numaidecît că aşa ceva nu se făcuse, şi se porni să-şi „sape" şeful. Ce-i drept, uneltirile lui Sorokin au complicat mult situaţia tatălui său, totuşi, dacă celelalte lucruri ar fi fost în regulă, bătrînul s-ar fi descurcat într-un fel ! Dar vezi că tocmai în ziua raportului a ieşit la iveală că Matvei Denisovici uitase să facă cererea pentru combustibilul necesar expediţiei.

S-a alcătuit o comisie de cercetare a neregulilor imputate tatălui său. Era de aşteptat ca măcar acum să lupte, să dovedească cum stau lucrurile. Bătrînul însă continuă să se ocupe de fluviile lui, ba, colac peste pupăză, îşi mai pierde vremea cu Galinka Rusakovskaia, care a dat buzna în casa lor. Şi cu prostuţa asta, Matvei Denisovici tot despre rîuri discută. Stau amîndoi, filozofează, desenează hărţi... Ce-o fi cu el ? A dat în mintea copiilor ?...

Igor încerca să-şi astupe urechile şi ochii, să se concentreze asupra lucrării de diplomă, dar nu izbutea de loc : era furios şi îngrijorat de purtarea tatălui său.

— Tată, cum rămîne cu cererea de combustibil ?

— Hm, mare scofală ! O să mă zbat puţin, şi se va face. Că doar n-or să mă lase ei fără combustibil !

— Păi atunci de ce nu începi să te zbaţi ? Zău, tată, prea eşti moale în probleme care-ţi cer toată energia şi prea activ în acelea care n-au nici o legătură cu munca ta !

Cu această asprime vroia Igor să-l readucă pe tată-său cu picioarele pe pămînt. Dar Matvei Denisovici îl bătu pe umăr fără supărare :

— Şi adică tu, gata, crezi că le ştii pe toate şi înţelegi perfect ce ţine şi ce nu ţine de munca noastră ?

Apoi peste vreo jumătate de oră, după ce reuşi să găsească la telefon pe oamenii de care avea nevoie, intră la Igor în

cameră şi îl întrebă vesel dacă mai au în casă ceva de mîncat şi de băut, căci a poftit la el doi geografi, şi unul dintre ei nu e numai grozav de deştept, ci şi mare amator de băutură.

— După cîte ştiu, hidrologii de ieri au mîncat tot ce am avut.

— Ce-ar fi să te repezi să cumperi ceva ?

— Mă reped cu condiţia ca mîine dimineaţă să te duci cu cererea de combustibil.

Matvei Denisovici ridică solemn mîna dreaptă şi spuse rîzînd :

— Jur !

Văzîndu-l, nimeni n-ar fi zis că ale lui sînt necazurile de care vorbeşte Igor.

Dimineaţă, după ce tată-său plecase totuşi să isprăvească odată cu cererea aceea de combustibil, a sosit o telegramă din Uglici : „Înmormîntarea miercuri, seara plec spre casă".

Igor rămase încremenit de groază : a murit mătuşa Nadia. În faţa ochilor îi apăru făptura însufleţită şi plină de neastîmpăr a mătuşii, aşa cum arătase în ultima ei vizită : o femeie înaltă, cu ochelari, foarte îngrijită, fără nici un semn de bătrîneţe, deşi trecuse de cincizeci de ani. Alergase prin Moscova ca o fetişcană, manifestînd un interes tineresc pentru absolut toate noutăţile : expoziţii de artă, cucerirea Arcticii, metodele zidarilor stahanovişti, spectacole, paraşutism... Mătuşa Nadia să nu mai fie ? ! Ea, care a trăit, a vindecat pe atîţia alţii, n-a fost bolnavă niciodată parcă... şi tocmai ea, aşa deodată...

Igor îşi aminti apoi de tatăl său. Cum să-i spună ? Îşi dăduse oarecum seama, încă mai demult, că Matvei Denisovici avea faţă de mătuşa Nadia o atitudine deosebită, de parcă s-ar fi petrecut ceva între ei în tinereţe, şi că între cele două surori stăruia nu ştiu ce tulbure amintire. Întotdeauna cînd venea vorba despre Nadia, mama lui Igor se întuneca la faţă, luînd un aer vinovat... Tata va fi foarte mîhnit. Dar poate că cel puţin această nenorocire îl va readuce pe pămînt...

Igor puse telegrama pe masa lui Matvei Denisovici şi se apucă să facă o curăţenie generală prin apartament, căci se temea că maică-sa o să-l certe, deşi era bucuros că peste două zile o va vedea acasă.

Se făcuse tîrziu, şi tatăl său nu mai venea...

Orele de serviciu la instituţiile şi întreprinderile pe unde avea treburi s-au terminat de mult, dar el tot nu se arăta.

În sfîrşit, la ora 8 seara iată-l că apare. Igor îl auzi fredonînd în vestiar pe cînd îşi dezbrăca paltonul. Nu ieşi să-l întîmpine, dar Matvei Denisovici intră singur în odaia fiului său, neobişnuit de vesel : era ori ameţit de băutură, ori foarte mulţumit de ceva.

— Ei, cum e, tată ? Ai aranjat ?

La început păru că nici nu înţelege întrebarea. După o clipă însă, răspunse nepăsător :

— Bineînţeles !

Şi îşi îmbrăţişă fiul.

— Cum stai cu diploma, Igor ? Eşti gata ?

Ar fi trebuit să-i spună de moartea mătuşii Nadia, dar se gîndi că nu face să-i comunice trista veste tocmai acum, cînd îl vedea în această inexplicabilă stare de fericire.

— Unde ai fost atît de tîrziu, tată ?

— Am luat masa cu Iurasov.

— Cu Iurasov ? !

Pentru Igor, Iurasov — unul din pilonii hidrotehnicii — era o personalitate aproape legendară. Şi pe drept cuvînt ! El construise hidrocentralele de pe Volhov şi Nipru, participase într-un fel sau altul la elaborarea proiectelor pentru cele mai mari construcţii din domeniul electrificării ţării. Şi tot el conducea lucrările de proiectare ale noii hidrocentrale de pe rîul Svetlaia, unde năzuia Igor să fie repartizat după obţinerea diplomei. Dacă tatăl lui ar fi pus o vorbă bună pentru el, poate că...

Dar nici nu ajunse să pomenească despre acest lucru, cînd Matvei Denisovici, surîzînd propriilor sale preocupări fericite, îi spuse drăgăstos :

— Vezi de termină mai repede, băiatule ! Că am de gînd să-ţi cer o repartizare la expediţia noastră. Eşti la curent cu treburile de acolo, şi-apoi şi mie mi-ar fi mai uşor...

Abia atunci Igor izbucni supărat :

— Asta nu, mulţumesc ! Eu să muncesc, şi tu să te ocupi cu fanteziile tale ?

Doar o clipă dăinui pe faţa lui Matvei Denisovici expresia de nedumerire şi buimăceală, pentru că îndată redeveni stăpîn pe sine şi răspunse cu amărăciune :

— La urma urmei, ce nevoie am eu de tine acolo... ţîngăule ?...

Şi părăsi încăperea călcînd mai apăsat ca de obicei.

Igor auzi cum tată-său trînteşte uşa camerei lui şi cum răsuceşte cheia în broască. Apoi în casă coborî liniştea.

Matvei Denisovici trecuse în dimineaţa aceea prin clipe nespus de grele, încercînd să aranjeze chestiunea cu programarea întîrziată. Nimeni nu-l refuza : planul lucrărilor de foraj doar nu putea fi îndeplinit fără carburanţi — fiecare însă găsea de datoria lui să-i tragă un frecuş uitucului şef de expediţie, iar conducătorul secţiei de prospectări îl întrebă răutăcios la ce se tot gîndeşte în definitiv. Matvei Denisovici încercă să-i spună ceva despre marile sale planuri, dar acesta îi reteză vorba dispreţuitor :

— Mai bine v-aţi vedea de treburile de care răspundeţi !

În alte împrejurări, Matvei Denisovici s-ar fi luat la ceartă cu el, acum însă, simţindu-se cu musca pe căciulă, ieşi din birou şi o porni amărît de-a lungul nesfîrşitului coridor al instituţiei, fără să se grăbească spre biroul următor, unde trebuia să mai obţină o semnătură şi unde îl aştepta altă săpuneală.

Din celălalt capăt al coridorului se ivi Iurasov, supărător de spilcuit şi cu un aer atît de tineresc, că nimeni nu i-ar fi dat cei cincizeci de ani dacă n-ar fi aflat din ziare despre recenta lui sărbătorire. O nouă decoraţie, Ordinul Lenin, sclipea pe reverul elegantei lui haine albastre.

— Ce bine-mi pare că te văd, Matvei Denisovici ! exclamă Iurasov oprindu-se. Gîndeam că eşti pe undeva prin Karakum.

Probabil că nu se gîndise de loc la asta, era doar o vorbă de om binecrescut, care nu uita de anii studenţiei petrecuţi în aceeaşi şcoală.

— Cum se mai simte soţia ? continuă el cu aceeaşi politeţe. Aveţi ceva veşti despre Nadejda Grigorievna ?

Pentru prima dată, în tonul său ceremonios se simţi o notă de interes adevărat. Pesemne că Nadia rămăsese pentru totdeauna aceeaşi în amintirea lui : „Pasărea cu aripi albe şi priviri de eroină", aşa cum obişnuia el să-i spună odinioară, ascunzîndu-şi admiraţia sub masca unui surîs sceptic.

— Se prăpădeşte Nadia noastră, răspunse Matvei Denisovici, şi îşi plecă ochii în jos.

Iurasov se încruntă îndurerat şi rămase multă vreme tăcut.

— Nadia, Nadejda, şopti el într-un tîrziu. Nadia, şi moarte... asta-i ceva de neînchipuit ! Şi îşi suci nervos capul, de parcă gulerul bine scrobit îi devenise deodată prea strîmt. Să mergem, Matvei Denisovici, să mergem undeva, să mai stăm puţin de vorbă...

Aflînd că Matvei Denisovici mai trebuie să obţină o programare dificilă, Iurasov intră neanunţat în cabinetul şefului

celui mai mare şi, glumind, obţinu în două minute semnătura cea preţioasă, apoi îl urcă pe Matvei Denisovici în maşină şi coborî cu el în faţa unui mare restaurant.

Nici nu apucară să deschidă bine uşa, că solemnul *maitre d'hôtel*, cu nişte respectabile mustăţi în furculiţă, se apropie grăbit de ei, îi conduse pînă la o măsuţă din preajma fîntînii ţîşnitoare din mijlocul sălii şi, după ce oferi respectuos un scaun lui Iurasov, îl întrebă serviabil :

— Cu ce să vă ospătăm astăzi, Arkadi Gheorghevici ? Avem nişte păstrăvi bunicei !

Lăsînd în grija lui Iurasov comanda meniului, Matvei Denisovici îl cerceta cu un simţămînt de respect, dar în acelaşi timp şi de înstrăinare.

În tinereţe se simţise atras de acest om, deşi nu-l prea iubea. Fiu al unui inginer cu greutate de la Căile Ferate, Arkadi Iurasov ocupa în casa bogată a tatălui său trei camere. Într-una din ele Nadia ascundea cărţi ilegale, ba într-o vreme chiar şi un hectograf. Arkadi nu credea în nimic şi, citind manifestele copiate, nu observa decît greşelile de stil, dar mai tîrziu începu s-o ajute pe Nadia să le ducă la destinaţie cu trăsuri luxoase, în care goneau împreună prefăcîndu-se că sînt doi tineri îndrăgostiţi. Odată Matvei Denisovici îl întrebase iritat de ce naiba acceptă acest risc, de vreme ce nu crede în nimic. Iurasov îi răspunsese : „După toate calculele matematice şi psihologice, *ohrana* [1] nu va ghici prea curînd ce-i aici la noi, şi în afară de asta, e foarte interesant să rişti".

Erau oameni diferiţi în toate privinţele şi se certau veşnic, dar cicăleala ironică a lui Arkadi îl ajuta pe Matvei Denisovici să devină tot mai dîrz în convingerile sale. De foarte tînăr, muncind şi răzbătînd prin propriile sale forţe spre cultură, Matvei Mitrofanov îşi însuşea în grabă şi fără nici o sistematizare o sumedenie de cunoştinţe şi îşi împlinea din mers golurile ce rămîneau adesea căscate ameninţător în urma lui. Înghiţea lacom filozofie şi economie, beletristică şi istorie, ştiinţă şi publicistă, încercînd să priceapă de ce este atît de prost rînduită lumea şi năzuind să afle răspuns la întrebarea : cum să trăiască ? Mii de oameni luminaţi au încercat, fiecare în felul lui, să înţeleagă şi să interpreteze lumea. Rînd pe rînd, Matvei se lipea ba de o teorie, ba de alta, pînă

[1] *Ohrana* — poliţia politică secretă în Rusia ţaristă.

cînd a dat de materialismul ştiinţific. Filozofii n-au făcut decît *să interpreteze* lumea, e vorba însă de a o *schimba* — această idee a lui Marx a fost pentru el o adevărată revelaţie, şi Matvei s-a avîntat în luptă pentru a schimba, pentru a transforma lumea.

Iurasov zîmbea sceptic : „Să schimbi lumea ? Ce prostie ! Ai să ajungi la ocnă, şi tot n-ai să apuci ce va fi după asta !" El, unul, nu recunoştea decît schimbările treptate, ca rezultat al progresului ştiinţific şi tehnic. Era un tînăr cu o cultură vastă, şi dacă existau probleme pe care nu le cunoştea, aceasta se datora numai faptului că ele nu-l interesau, dar o idee generală avea totuşi despre toate problemele, căci el începuse să-şi însuşească această cultură încă din copilărie şi fără mare bătaie de cap. Dacă Iurasov s-ar fi întîmplat să fie doar un fecioraş de bani gata, lui Matvei i-ar fi fost foarte plăcut să-l dispreţuiască, dar Iurasov era deştept şi talentat, asta trebuia s-o recunoşti. În ultimul an de studii elaborase numai din curiozitate un proiect fantastic : o întreagă reţea de canale care uneau Marea Albă cu Marea Baltică, şi Marea Caspică cu Marea de Azov. Colegii lui au rămas în extaz, Iurasov însă şi-a aruncat proiectul pe un dulap şi a surîs : „Ce să faci cu asta într-o ţară săracă, unde domneşte opaiţul şi plugul de lemn ? !" După obţinerea diplomei a plecat să se specializeze în străinătate, iar mai tîrziu a ocupat la institut catedra de hidrotehnică.

Pe Matvei Denisovici revoluţia îl rupsese pentru mult timp de profesiunea aleasă. Activitatea ilegală, gărzile roşii, comitetele sărăcimii satelor, fronturile... Pe Iurasov nu l-a mai întîlnit decît în 1920, la Petrograd — slăbit, într-un palton ros în coate. Profesorul se prezentă cam în derîdere :

— Inginerul şomer Iurasov. În treacăt fie zis, am descoperit la biblioteca publică nişte străvechi reţete şi fabric lumînări pentru schimbul în natură, aşa că după rînduielile dumneavoastră sînt un meseriaş individual, mică-burghezie cum s-ar zice.

După vreo doi ani, venind în delegaţie pe şantierul hidrocentralei de pe Volhov, Matvei Denisovici dădu acolo peste Iurasov. De data aceasta în rolul unuia dintre conducătorii tehnici. Se părea că inginerul nu are prea mare încredere în posibilitatea înfăptuirii planului leninist de electrificare a Rusiei — GOELRO — cu toate că, aşa cum se dovedi, lucra într-una din comisiile de întocmire a acestui plan.

— Admiră-mă, transformator al lumii ! îi spusese el atunci. Proiectez o macara... de lemn ! Metal nu avem, acţionăm cu lopata şi securea. Dar să vezi ce dulgheri-minune avem aici !

Cu timpul, Iurasov deveni unul dintre cei mai de seamă hidrotehnicieni ai ţării. Nu o dată executase Matvei Denisovici diferite prospecţiuni necesare proiectelor lui Iurasov. Se întîlneau pe la consfătuiri, unde discutau în contradictoriu, alteori susţineau amîndoi acelaşi punct de vedere. Întotdeauna însă, Matvei Denisovici rămînea cu o îndoială în suflet : ce s-o fi petrecînd de fapt în mintea acestui Iurasov, ajuns acum un om vestit ? Să fie el doar un afacerist talentat ? Să fie doar un specialist inteligent şi nepăsător, care nu respectă decît strălucirea îndrăzneţelor soluţii tehnice ?...

Şi iată-l acum şezînd în faţa lui Matvei Denisovici, într-un mare restaurant, cu privirea aţintită la jerba de stropi a micuţei fîntîni ţîşnitoare. A uitat de toate, tace şi-şi muşcă în neştire buza de jos.

— De două ori am cerut mîna Nadejdei Grigorievna, rupse el deodată tăcerea, uitîndu-se drept în ochii lui Matvei Denisovici, ca să vadă dacă ştia ceva sau nu despre asta.

Matvei Denisovici îşi ridică sprîncenele a mirare.

— Cea mai uimitoare trăsătură a ei a fost acel desăvîrşit acord între tot ceea ce făcea şi idealul pe care-l slujea, spuse încet Iurasov. Un om dintr-o bucată. Dar să aibă grijă de ea, la aşa ceva nu s-a priceput. Uite că nici de data asta nu şi-a purtat de grijă. Are pe cineva mai apropiat lîngă dînsa ?

Pesemne că ar fi vrut să ştie dacă e măritată. Matvei Denisovici se simţea încurcat şi, venindu-i greu să atingă acest subiect, răspunse scurt :

— Da, stă soră-sa.

Iurasov îşi înălţă iarăşi gîtul, vrînd parcă să şi-l deşurubeze din strînsoarea gulerului tare, şi schimbă brusc cursul convorbirii. Între timp se aduse peştele şi vinul. Iurasov se însufleţi. Îl ascultă plin de interes pe Matvei Denisovici, care îşi dădea pe faţă, cu pasiune şi năduf, gîndurile fantastice. Nu observase nici el cînd şi cum adusese vorba despre aceste preocupări ale lui. Şi de ce o făcea ? Doar din vechea obişnuinţă de a-şi întări propriile sale convingeri călindu-le la focul disputelor cu Iurasov ? Sau din dorinţa de a-şi dovedi că nici acum omul din faţa sa nu este în stare să se înflăcăreze pentru un vis ?

— Oho, dar sus te-ai mai avîntat ! îl întrerupse Iurasov. Şi nu ţi-ai uitat visurile din tinereţe. Îţi aminteşti... Cernîşevski ?

Lucrurile se petrecuseră în cursul primului an de facultate, puţin timp după ce în viaţa lor îşi făcuse apariţia medicinista Nadia. „Ce-i de făcut ?" era evanghelia ei, iar Vera Pavlovna, eroina romanului, îi era idealul. Nadia năzuia să slujească poporul, să ducă o muncă de desţelenire, ca medic, undeva, într-un fund de ţară, şi să cunoască dragostea adevărată, aceea care nu-i posibilă decît între fiinţe legate de un ideal comun. Pe Matvei Denisovici, Cernîşevski îl subjugase prin altceva. În bezna cumplită a Rusiei din vremea aceea, acest mare răzvrătit credea că munca va deveni o necesitate a sufletelor, că oamenii eliberaţi vor preface pustiurile aride în grădini înfloritoare, că vor îndruma după voia lor cursul rîurilor şi vor învăţa să schimbe clima pămîntului. Cu desăvîrşire fermecat de viziunea lui Cernîşevski, Matvei propunea pe atunci nişte proiecte gigantice de transformare a globului, ajungînd chiar să vorbească despre împădurirea Saharei. Iurasov îl asculta ce-l asculta, pînă nu mai era în stare să tacă : „Nu pot să sufăr vorbăria lipsită de orice temei real !"

Matvei Denisovici se opri şi acum speriat, de parcă se aştepta să audă din nou glasul acela tăios. Dar nu-l auzi ! Acum visul lui nu mai era lipsit de temei. La temelia acestui vis îşi pusese întreaga lui viaţă : şi manifestele ilegale, şi lupta crîncenă cu contrarevoluţia, şi marşurile grele peste dunele din Asia Mijlocie, unde se ocupase de problemele irigaţiei. Văzuse cu ochii lui cum se ridicau la o viaţă nouă nomazii cerşetori, şi el voia să le dea apă, belşug, învăţătură, posibilitatea unei dezvoltări reale... Mai tîrziu, colindînd ţara cu echipele de prospectare, se ciocnise de alte probleme ale deşerturilor. Comori uriaşe zăceau neatinse în măruntaiele pămînturilor încă nebiruite. Cărbune, petrol, minereuri de fier, metale rare, sulf, cupru, zinc... aproape întreaga tabelă a lui Mendeleev poate fi găsită acolo, şi fiecare element — în cantităţi industriale. Cum să ajungi însă pînă la ele prin acele meleaguri fără strop de apă ? Nu, soluţia trebuie să fie radicală — se cere transformată geografia, clima, economia, întregul fel de viaţă... Un complex de probleme şi un complex de lucrări uriaşe.

Îşi va bate joc Iurasov de planurile lui ? N-ar fi prima dată. Nu se temea de scepticismul profesorului. Simţea în spatele său adevărul convingerilor verificate de viaţă, simţea

voința partidului, care a știut să dezlănțuie imensele forțe populare pentru realizările eroice ale cincinalelor. Și în fond, ce sînt cincinalele dacă nu tot o fundamentală și vertiginoasă transformare a țării ? ! Dar și Iurasov participă cu întregul său talent la toate aceste înfăptuiri, ba chiar participă din plin. Să nu simtă oare și el poezia transformării lumii ? Deși o servește ? !

— Dumneata nu dai crezare decît cifrelor și calculelor ! îi spuse Matvei Denisovici. Foarte bine ! În momentul de față se dă lupta pentru bumbac, deoarece mai sîntem siliți să-l cumpărăm pe aur greu. Asia Mijlocie și Azerbaigeanul ar putea să ne inunde țara cu bumbac. De unde să luăm însă apa necesară ?... Am făcut socoteala : cele trei rîuri, Amu-Daria, Sîr-Daria și Kura, ar putea iriga vreo zece-cinsprezece milioane de hectare de culturi, dar noi avem nu mai puțin de două sute, două sute cincizeci de milioane hectare de pămînturi care au nevoie de irigație ! Mă frig cifrele astea ! Și cînd te gîndești că în același timp cele trei fluvii bogate ale Siberiei — Lena, Obi și Ienisei — își varsă fără folos în Oceanul Înghețat o mie patru sute treizeci de miliarde de metri cubi de apă ! Această neprețuită comoară pentru sudul țării noastre piere în regiunile înghețului veșnic, prin taiga și prin tundră. Și cu toate acestea...

Împinse deoparte farfurii și pahare, își scoase din buzunar agenda, o puse pe masă, și cu o mînă meșteră schiță harta ce-i devenise atît de familiară.

— Uită-te și dumneata ! Un lung lanț de munți se întinde zăgaz de-a curmezișul întregii țări, tăind parcă cu tot dinadinsul sudul de nord. Și numai într-un singur loc — în Turgai — bariera se întrerupe. Studiind valea Turgaiului în dreptul porților, geologii și topografii au găsit urmele de netăgăduit ale unui puternic torent care străbătea pe vremuri acele locuri. Torentul și-a săpat o uriașă albie, iar solul mai păstrează și astăzi depuneri sedimentare. Cîte milenii au trecut de atunci ? Ce dizlocații geologice au întors cursul rîurilor spre nord ? Ori ce s-ar spune, avem tot dreptul să corectăm natura, să-i îndreptăm erorile și să readucem la o nouă viață ținuturi imense ! Minele și uzinele platoului Turgai, plantațiile de bumbac și livezile, viile și culturile de pepeni de pe locurile acoperite astăzi de nisipuri — îți dai dumneata seama ce înseamnă toate acestea ?

Iurasov sorbi un gît de vin și răspunse gînditor :

— Toate acestea sînt cum nu se poate mai juste. Dar dumneata pui problema într-un cadru prea îngust. Ea trebuie tratată mai larg, cu mai multă perspectivă.

Matvei Denisovici scăpă creionul din mînă. Un asemenea reproş nu mai auzise.

— În planul dumitale parcă ai vrea să scapi de Siberia — îngheţul veşnic, temperaturi scăzute, taiga ! urmă Iurasov pe acelaşi ton de dojană. Dar noi abia am început să-i descoperim bogăţiile, şi apoi mişcarea de industrializare se va dezvolta inevitabil spre răsărit — prin toată Siberia pînă la Primorie. Rafinăriile de petrol din Habarovsk, exploatările din Sahalin, Komsomolskul, Kolîma — iată posturile cele mai înaintate ale viitoarei ofensive. Aşa că problema trebuie rezolvată printr-un plan de mari proporţii, care să ţină seama de dezvoltarea Nordului, a Sudului şi a Orientului Îndepărtat.

Matvei Denisovici se cam zăpăci în faţa acestei neaşteptate întorsături a discuţiei.

— Mă gîndeam mai ales la alimentarea cu apă a Asiei Mijlocii. Deşi, fireşte...

— Trebuie atacat esenţialul ! spuse Iurasov, şi pe chipul său se aşternu o expresie de uitare de sine cu totul neobişnuită. Esenţialul este energetica ! Creşterea producţiei de energie electrică trebuie să meargă cu un pas înaintea creşterii industriei. Or, în acest domeniu sîntem încă foarte săraci. Înainte de revoluţie, Rusia producea mai puţin de două miliarde kilowatt-ore pe an şi se găsea pe locul al cincisprezecelea printre ţările lumii. În nouă sute douăzeci... Aici Iurasov surîse şi se uită drept în ochii interlocutorului său. Atunci cînd m-ai întîlnit în chip de meseriaş individual, producător de lumînări după reţetele secolului al şaptesprezecelea... Da, producţia de energie electrică era în anul acela de patru ori mai mică decît cea dinainte de război, şi în acelaşi an Lenin a iniţiat planul GOELRO.

S-ar fi părut că un hidrotehnician n-avea de ce să mai amintească altui hidrotehnician despre asta. Pesemne însă că Iurasov ţinea la această alăturare comparativă. Privirea lui întrebă parcă : „Înţelegi tu ?..." Dar imediat continuă cu aceeaşi voce rece de specialist :

— După cum ştii, planul GOELRO părea nereal multor oameni, printre care mă număram şi eu. Totuşi, a fost înfăptuit încă acum şapte ani, în 1931. La ora cînd vorbim, indicii planului GOELRO sînt depăşiţi de trei ori şi mai bine. Dar ce înseamnă patruzeci de miliarde de kilowatt-ore pen-

tru țara noastră ? În comparație cu cele două miliarde dinainte de război, este un salt gigantic, dar față de nevoile orașelor, ale industriei și agriculturii, e o cifră săracă. Sarcina apropiată este să asigurăm o producție de vreo două sute de miliarde kilowatt-ore pe an.

— Două sute de miliarde ?

— Bineînțeles, pe puțin două sute. Asta va fi destul de frumos. Adevărata electrificare a țării ne cere însă nu două și nici trei sute de miliarde, ci cam cinci-șase sute.

Acum Matvei Denisovici se uita cu luare-aminte și respect la chipul visătorului în fața căruia începea să se simtă un biet practician cu orizonturi mărginite. Acesta să fie Iurasov ? Ce trăsătură anume a firii sale mi-a scăpat neobservată ? Ce n-am înțeles la el ?...

— Nu demult, făceam socoteala, vorbi mai departe Iurasov, că resursele noastre hidroenergetice întrec de patru ori resursele S.U.A. și de șapte ori pe cele ale Canadei. Rîurile noastre ne pot furniza o mie șapte sute de miliarde kilowatt-ore pe an ! Așa că să ne întoarcem cu fața spre energetică, Matvei Denisovici ! Să prevezi în proiectul dumitale folosirea largă și rațională a rîurilor — o rețea de hidrocentrale, ba poate chiar o cascadă de hidrocentrale, dacă îngăduie condițiile. Dumneata cum socoți, de la porțile Turgaiului canalul va porni în pantă naturală ? La vale ?

Cîtăva vreme discutară absorbiți amănuntele planului. Și planul lui Matvei Denisovici, care părea multora o aiureală, își cuceri deodată un loc de seamă în perspectiva cu mult mai largă a dezvoltării țării. Schemele de folosire a rîurilor, pentru care Matvei Denisovici executase nu o dată lucrări de cercetare, prindeau viață și își ocupau locul în frontul realizărilor de importanță națională : mai întîi Volga, apoi Angara și Ienisei, mai tîrziu fluviile din Orientul Îndepărtat și, în sfîrșit, cam tot atunci, întoarcerea tumultuosului torent prin porțile Turgai spre sud, spre sud... Cîți ani vor mai trece pînă la înfăptuirea acestui vis ? Care va fi ordinea aleasă drept cea mai potrivită ? Ce greutăți și încercări vor mai întîmpina oamenii care au pornit să-și transforme pămîntul ? Și care dintre ei doi va mai apuca să-și vadă visul cu ochii ?...

Iurasov își aruncă privirea la ceas și tresări neliniștit. Redeveni rece și deosebit de politicos, dar acum atitudinea lui nu-l mai necăjea pe Matvei Denisovici. Ce mărginită și simplă i se părea acum ideea pe care o avusese atîția ani despre vechea sa cunoștință Iurasov ! Crezuse în posibilitatea trans-

formării lumii, dar n-a crezut în transformarea unui om, şi încă a unui om deştept şi talentat ! Cum ar fi putut să rămînă acelaşi ? În tinereţe nici să viseze nu putea la o asemenea desfăşurare de forţe, la o asemenea lărgime de orizont deschisă energiei omeneşti ! Ne-am obişnuit cu această nestăvilită desfăşurare şi deseori nici nu mai preţuim la adevărata ei valoare puterea ideilor şi acţiunilor noastre. Pretindem vigilenţă faţă de duşmani. Trebuie să existe însă şi o vigilenţă plină de grijă faţă de cei buni. Faţă de asemenea transformări de suflete...

— Iartă-mă, sînt obligat să mă grăbesc, se scuză Iurasov ridicîndu-se de pe scaun. De dragul acestor perspective îndepărtate nu face să întîrzii la premiera de astă seară. Mă aşteaptă soţia.

Abia în stradă, înainte de a-şi lua rămas bun, îi spuse în treacăt parcă :

— De mai multă vreme mă bate gîndul să întocmesc un plan de perspectivă în domeniul electrificării şi deci şi al direcţiilor principale de dezvoltare a celorlalte sectoare, un plan pentru vreo jumătate de secol să spunem. Sus se discută această posibilitate. Probabil că în curînd se va pune problema unui asemenea plan de perspectivă. La început numai pentru vreo cincisprezece-douăzeci de ani. Mă străduiesc să obţin înfiinţarea unui grup special de proiectare şi cercetare de cursă lungă, ca să spunem aşa... Aş fi bucuros dacă ai primi să faci şi dumneata parte din grupul nostru.

După ce petrecu mult timp din ochi silueta profesorului, aproape ţeapănă de drept ce se ţinea, Matvei Denisovici porni cu pas grăbit spre casă. Şi ce sprinten îi era pasul !

La gară au sosit fiecare pe seama lui.

Igor se plimba cu paşi mari înainte şi înapoi, ţinîndu-şi mîinile adînc înfundate în buzunarele paltonului. Cearta aceea îl apăsa greu, dar nu ştia cum să se apropie de tatăl său, pentru că nu-l înţelegea. La început crezuse că supărarea va fi uitată, umbrită de ştirea dureroasă. Se vede însă că tatăl său nu uitase nimic şi întorcea capul cu îndărătnicie. Suferea de pierderea Nadiei ? Cine ştie ? ! Toată seara a stat încuiat în camera lui, iar dimineaţă s-a apucat din nou să telefoneze marilor săi specialişti. Acum, pe lîngă aceştia se adăugaseră unii constructori de hidrocentrale şi, cine ştie de ce, şi nişte specialişti în problemele îngheţului veşnic. Ieri Igor a auzit

de după uşă pe tată-său vorbind cuiva cu o voce plină de patos :

— Căldura Sudului va absorbi umezeala şi va înapoia-o apoi Nordului prin ploi şi vînturi binefăcătoare. Gheţurile veşnice vor fi silite să bată în retragere !

Acum acelaşi om stă adus de spate, cu buzele strînse amar — un adevărat bătrîn... Igor simţi nevoia să dea fuga la el, să se lipească de pieptul lui, să-i şoptească : „Iartă-mă..." Dar Matvei Denisovici îi prinse privirea şi, parcă ghicindu-i gîndul, îi întoarse spatele.

Igor continua să se plimbe de-a lungul peronului şi, încercînd să se îndîrjească, îşi repeta că va fi destul să dea cel mai mic semn de slăbiciune pentru ca bătrînul să-l ia într-adevăr în expediţia sa, şi atunci adio independenţa visată !

Matvei Denisovici se uita şi el cu coada ochiului la fiul său, dîndu-şi însă osteneala să nu-i întîlnească privirea. Nu se mai gîndea la cearta lor din ajun şi nici la jignitoarele cuvinte ale băiatului : „Asta nu, mulţumesc !" Încă în aceeaşi noapte, chinuit de insomnie, el a înţeles răbufnirea lui Igor, găsind-o chiar îndreptăţită : fiu-său a avut într-adevăr o situaţie cam neclară în expediţia lui. Dar în noaptea aceea de veghe gîndurile în legătură cu Igor se împleteau cu tot ceea ce moartea Nadiei îi răscolise în suflet şi cu simţămîntul dureros al scurtimii şi limitării vieţii omeneşti. Şi în toate aceste gînduri era mereu prezent şi Iurasov cu sfaturile lui, şi perspectiva din ce în ce mai clară de a se putea ocupa serios de problema rîurilor.

Aproape că nici nu mai suferea în urma morţii Nadiei celei de ieri, a Nadiei adevărate, căci în răstimpul lungii ei boli neiertătoare se împăcase cu ideea sfîrşitului de neînlăturat. Dar în mintea lui reînviase Nadia de odinioară — Nadejda, flacăra luminoasă a truditei lui tinereţi, fata pe care fără să-şi fi dat seama o rănise cumplit. Cît de convins fusese că nu este demn de ea, cît de mult se temuse să nu întineze înţeleapta ei mîndrie ! Abia cu mult mai tîrziu a priceput el că, tot ferindu-se temătoare, închizîndu-se în sine, Nadia aşteptase mereu ca el să-i vorbească totuşi ca unei fete ca toate fetele. Îşi aminti de faţa ei împietrită la nunta surorii sale, îşi aminti cum se sculase deodată şi cum înainte de a pleca îi spusese la uşă : „Probabil că mie mi-a fost sortit un singur drum". Şi într-adevăr aşa a şi trecut prin viaţă, pe un singur drum, curat şi drept, ca o săgeată.

Cîte sute de oameni recunoscători au însoţit-o pe ultimul ei drum pe „doctoriţa noastră!“ Cîţi tineri medici au învăţat de la ea nu numai arta tămăduirii, dar şi pe aceea a adevăratei omenii! O asemenea flacără nu poate fi stinsă, ci se transmite de la inimă la inimă.

Viaţa poate fi oricît de mare, ea rămîne totuşi îngrozitor de limitată. Iar bucuria ei, singura ei bucurie, vine din ceea ce ai făcut şi ai transmis mai departe, nestins, altora de după tine.

Dar eu ce am făcut pe lume? se întreba el. Ce am transmis altora şi cui anume? E adevărat că toată viaţa am mărşăluit ca ostaş de rînd şi n-am realizat nimic deosebit, dar am mers în primele rînduri, şi tot ceea ce se înalţă în urma mea se sprijină într-un fel şi pe munca mea, pe concluziile şi demonstraţiile mele. Malurile rîurilor bătute de mine au fost înainte nelocuite, pămînturile colindate au fost pustii, şi viaţa prindea rădăcini abia după trecerea mea, dar prindea totuşi rădăcini! Sute de oameni au crescut în preajma mea, şi într-o măsură oarecare i-am ajutat, iar multora dintre ei le-am transmis o flăcăruie folositoare... Dar am năzuit să sădesc tot ce este mai bun în fiul meu. Ce anume mi-a scăpat din vedere? Ce n-am reuşit să fac?... Mi se pare mie, sau Igor e într-adevăr cam aspru şi cam prea socotit? Înflăcărarea mea îmi învăluie ochii, sau e într-adevăr incapabil de orice căldură, de orice pasiune destul de mare pentru ca grijile zilnice să nu-l preocupe, şi somnul să-l ocolească nopţi în şir?...

El se necăjeşte, de pildă, văzînd „stupida“ mea prietenie cu Galinka Rusakovskaia, fără să priceapă că pentru mine fetiţa asta e o descoperire şi o enigmă. Cînd Igor a fost mic, eu lipseam veşnic, eram întotdeauna plecat în expediţiile mele. Or, tocmai atunci se pîrguia copilul acela care este bărbatul de astăzi. Tocmai atunci se aşezau în sufletul lui temeliile definitive, se limpezeau trăsăturile firii lui. Eu socoteam că am scos din fiul meu un om cumsecade, numai pentru că nu făcea nimic rău, învăţa cum trebuie şi a devenit comsomolist. Dar în viaţă intervin sute de întorsături neprevăzute, care sucesc pe om într-un fel sau într-altul, şi deodată ies la iveală din adînc adevăratele lui trăsături de caracter. Acestea s-au format încetul cu încetul în sufletul lui... dar eu n-am observat nimic.

S-o luăm pe Galinka, de pildă. Te uiţi la ea: o copiliţă! Ce gînduri, ce frămîntări ar putea să aibă? Şi totuşi, în su-

fletul acesta crud încă, de copil, simţi mocnind focul unei credinţe. Să se fi petrecut oare la fel în sufletul lui Igor, şi eu n-am ştiut să aprind într-însul acea flăcăruie luminoasă ?... M-am bucurat că vrea să devină şi el hidrotehnician prospector, că visează să meargă pe acelaşi drum cu mine şi că am să-i pot împărtăşi experienţa mea. Dar de dragul cărei idei ?

...„Eşti prea energic, tată, în problemele care n-au nici o legătură cu munca ta !" Ce-o fi însemnînd pentru el munca mea ? Serviciul ? Numai şi numai ziua de azi ? Şi tot restul ce este — o aiureală ?...

Uite că ea, Galinka, s-a înflăcărat pentru planul meu. Cînd îi povestesc ceva, ascultă cu gura căscată. Mutrişoara îi rămîne de copil, dar ochii... o, ce ochi deschide ! Ai putea jura că vede ceea ce văd şi eu şi că priveliştea asta o vrăjeşte. Ce va ieşi mai tîrziu dintr-însa — nu se ştie ! Ochii ei însă nu se vor mai putea uita numai la pămîntul de sub picioare...

Matvei Denisovici trase cu coada ochiului la fiul său : poftim, ian te uită cum stă deoparte, încruntat ca un nor. Eh, ce bine ar fi dacă băiatul s-ar apropia şi i-ar vorbi cu încrederea pe care i-o arăta altădată : „Ia spune, tăticule, cum e cu planul acela al tău ?" Da, lui Igor i-ar putea explica totul de-a fir-a-păr ! El însuşi n-o să mai apuce să vadă planul realizat, dar Igor va apuca ziua aceea. Se prea poate ca tocmai Igor să aibă fericirea de a începe giganticele lucrări...

Mai deunăzi Matvei Denisovici i-a povestit Galinkăi despre narodnicul Demcenko. La sfîrşitul secolului trecut acesta a scris o carte în care demonstra necesitatea de a întoarce cursul rîurilor Obi şi Ienisei spre sud.

— Gîndea avîntat omul ! Dovedea că abaterea spre sud a rîurilor siberiene va schimba clima, va îmblînzi vînturile secetoase. Calcule inginereşti nu s-a priceput să facă, n-a ştiut ce înălţime are cutare sau cutare regiune faţă de nivelul mării. Dacă s-ar fi executat întocmai planul propus de el, întreaga Siberie apuseană ar fi fost înecată împreună cu oraşele Omsk, Tomsk şi Novosibirsk, ba chiar şi toată Asia Mijlocie, tocmai pînă la Astrahan. Dar calculul e o treabă inginerească. Ideea însă i-a fost justă.

Galinka tăcea gînditoare. Deodată îl întrebă cu glas tremurat :

— Şi eu am să mor odată ?

Aşadar, povestirea lui despre visătorul cel mort demult a dus-o la descoperirea că toţi oamenii sînt muritori, i-a trezit groaza faţă de mărginirea vieţii...

— Ehe, tu, una, n-ai să mori prea curînd.

— Dar dumneavoastră ? Şi îndată roşi foc, dîndu-şi seama că întrebarea a fost cam nelalocul ei. Adăugă însă repede, cu toată convingerea : Eu nu v-aş lăsa să plecaţi în nici o expediţie. V-aş cere să staţi la birou şi să socotiţi cum să se facă toate lucrările. Ca să nu fie nicăieri nici un potop !

Galinka s-a gîndit deci la asta... Atunci, de ce Igor... Igor al meu !

Igor porni cu paşi hotărîţi spre tată-său :

— Vine.

În depărtare apărură trîmbe de fum şi se auzi gîfîitul tot mai apropiat al locomotivei.

— Păcat că nu ştim numărul vagonului !

— Să aşteptăm aici.

Nu era o împăcare, ci doar o înţelegere mută de a nu mai amărî cu cearta lor pe cea dragă amîndurora, destul de mîhnită şi aşa.

Acum stăteau alături, umăr lîngă umăr. Igor o văzu întîi pe mamă-sa la o fereastră şi se grăbi într-acolo, alergînd de-a lungul vagonului.

Ea sări uşor de pe ultima treaptă, îi dădu valiza, îl sărută repede şi-şi căută din ochi soţul. Iar cînd îl zări, se îndreptă spre el cu paşi sprinteni. Faţa nu-i mai era întristată acum, ci tot aşa de însufleţită şi însetată de bucurie, cum o ştia şi o iubea Matvei Denisovici încă din tinereţe, încă din ziua aceea cînd la Nadia sosise sora ei mai mică, Zinaida, şi, fără să bănuiască măcar, reuşise într-o singură oră de voioşie să spulbere cu prezenţa ei fremătătoare vechea lui iubire ideală, pentru a o înlocui cu o dragoste mai pămîntească, spontană şi plină de fericire.

— De ce sînteţi amîndoi aşa, cam nu ştiu cum ? întrebă Zinaida Grigorievna după primele clipe de revedere, cercetîndu-i cu o privire iscoditoare. V-aţi certat ?

— Nu, fleacuri ! răspunse Igor.

— Bine, descurc eu asta, amînă ea discuţia, folosindu-şi expresia favorită, şi surîse soţului. Mă temeam grozav că ai să pleci fără a mai aştepta pînă mă întorc.

Despre moartea Nadiei nu pomeni nici un cuvînt. Matvei Denisovici ştia că aceste cîteva săptămîni pe care le petrecuse lîngă sora ei muribundă n-au fost uşoare şi că durerea nu i se va potoli prea curînd, dar asta era Zina : întotdeauna cu faţa întoarsă spre viaţă şi duşmană oricăror „manifestări de sentimentalism". Abia acasă îşi dădu seama că Zina a slăbit

şi că i-au apărut noi creţuri pe obraz. Chiar şi aşa, însă, arăta tot tînără. Nici părul tuns scurt şi încărunţit de-a binelea n-o îmbătrînea, ci, dimpotrivă, îi umbrea minunat albastrul ochilor, dînd mai mult farmec obrajilor rotunzi şi rumeni.

Şedea la masă între ei ca un oaspete — nu-i vorbă, niciodată n-a ştiut şi nu i-a plăcut să gospodărească — dar cei doi bărbaţi, servind-o şi purtîndu-i de grijă, se simţiră abia acum cu adevărat acasă, sub oblăduirea gospodinei. Iar gospodina le dovedi curînd că toate încercările lor de a-i ascunde ceva au fost zadarnice. După ce îşi termină cafeaua, telefonă la clinică, înştiinţîndu-şi asistenta că poate fixa bolnavilor ore de consultaţii pentru a doua zi, apoi cercetă corespondenţa sosită în lipsa ei şi se necăji aflînd că tocmai în seara aceea se deschide sesiunea sovietului raional. Ar fi ruşinos s-o scape, gîndi Zina şi se uită la ceas.

— Dar nu-i nimic, pînă la şedinţă mai sînt opt ore şi jumătate! se hotărî ea deodată şi, trecîndu-şi palma peste frunte ca pentru a-şi alunga oboseala, adăugă încet: În ultimele clipe, Nadia şi-a amintit de voi amîndoi. S-a gîndit la tine, Matvei. Şi la tine... Văd că între voi este ceva în neregulă. Nu m-am aşteptat de loc la asta.

11

În holul hotelului, Palka se opri la oglindă, ca să se vadă din cap pînă-n picioare. Un flăcău înalt, părînd şi mai falnic alături de scundul şi colţurosul Lipatov, îl privea provocător din adîncul înceţoşat al cristalului. Noua lui căciulă de blană şi noile-i ghete galbene arătau straşnic, iar de sub căciula dată pe ceafă se iţea un ciuf îndărătnic. Paltonul, ce-i drept, e destul de ponosit şi cam uşurel pentru toamna tîrzie de la Moscova, totuşi nu reuşeşte să strice buna impresie, ba dimpotrivă, scoate şi mai mult la iveală aerul nepăsător al stăpînului său, care nu-i un ţafandache spilcuit, ci un bărbat în toată legea. Cravata, de asemenea, e cam prost înnodată... Dracu ştie cum îi iese lui Igor un nod atît de plin şi frumos!

— O să întîrziem, îi aminti Lipatov, înfundîndu-şi mai bine pe cap şăpcuţa lui cea veche.

Palka însă îşi desfăcu furios cravata şi cu un efort inspirat şi-o reînnodă la loc, izbutind să obţină un nod aproape ca a lui Igor. Acum în oglindă se vedea un tînăr irezistibil. Şi în seara asta toţi vor trebui s-o observe...

Igor îi aştepta în faţa casei.

— Ce v-aţi gătit atîta ? mormăi el. Tata a plecat de o oră.

Peste o clipă sări de pe trotuar şi opri primul taxi care trecea pe stradă.

— Du-ne frăţioare, în Şoseaua Entuziaştilor, la casele cele noi.

Auzind că şoferul bombăneşte „oho, tocmai acolo", adăugă :

— Lasă, nu-i nimic, pentru un şofer bun o 100 de verste nu-i mare lucru.

Igor se aşeză lîngă el şi începu să-i vorbească de parcă erau prieteni de cînd lumea. Un ochi străin ar fi crezut că n-are nici o grijă pe cap. Nu-i prea plăcea să se vadă că este tulburat... Şi avea de ce fi.

În pofida speranţelor sale, mamă-se îi dăduse dreptate lui Matvei Denisovici.

— Eu uite ce am să-ţi spun, îl judecase ea vorbindu-i, ca de obicei, pe şleau. Copiii nu-şi aleg părinţii. Dacă însă tu ai avut norocul să-ţi pice un asemenea tată, trebuie cel puţin să-l preţuieşti. Te-ai purtat ca un bădăran cu el şi l-ai jignit. Singur ţi-ai făcut-o, singur s-o dregi, cerîndu-i iertare.

La început Igor s-a încăpăţînat, pe urmă a fost prea tîrziu. Tatăl său se făcea că nu-l vede, dar mamei îi povestea ore întregi despre planurile lui. În treacăt, Igor l-a auzit spunînd că Iurasov îi aprobă ideea, ba că i-a propus chiar nu ştiu ce muncă în care să se poată ocupa numai de proiectul său. Iurasov îl susţine ? ! Ardea să-l întrebe despre asta, dar va voi bătrînul să-i mai răspundă ?...

Apropiata plecare a tatălui său îl năuci pe Igor : să se despartă aşa, neîmpăcaţi ? Se mai frămîntă multă vreme pînă să se hotărască în cele din urmă că trebuie să-i ceară iertare.

— Nu sînt supărat pe tine, îi răspunse taică-său fără să-şi ridice ochii de pe carte. Am desluşit în tine un mare egoism şi o mărginire sufletească, şi asta m-a mîhnit.

Igor a răbufnit iarăşi :

— Cum poţi face asemnea generalizări, luîndu-te după cîteva cuvinte zvîrlite la supărare ? În definitiv, dacă sînt îngrijorat că ţi-ai neglijat munca de dragul acestor ape...

— Uite ce-i, Igor, îl întrerupse bătrînul coborînd glasul, dacă am să am chef să vorbesc cu cineva despre „aceste ape", voi căuta să discut cu alţii... chiar şi cu Galinka. Ea înţelege totul mai bine decît tine. Şi acum, lasă-mă, am de lucru. Mă deranjezi.

Poate să pară ciudat, dar mama vedea cu ochi buni vizitele Galinkăi, ba deveni mai prietenoasă şi faţă de Tatiana Nikolaevna, căreia înainte nu-i spunea altfel decît „fîşneaţa". Nu demult încă, strîngea dispreţuitor din buze cînd auzea de „serile de burlaci" din casa Rusakovskilor, pe cînd de data asta chiar ea l-a convins pe bătrîn să se ducă acolo.

— Eu tot am să fiu reţinută la clinică. De ce să stai singur acasă ?

Se vede că pe Igor mamă-sa nici nu-l punea la socoteală.

Nu-i mai rămînea decît seara asta ca să se împace. Bătrînul o să se dezgheţe acolo, va fi poate mai vesel... Trebuie neapărat să se apropie de el, acolo printre prieteni, să-l ia de braţ şi să-l roage în şoaptă :

— Uită ce-a fost, tată, n-am vrut să te supăr...

Iată la ce se gîndea Igor în timp ce pălăvrăgea cu şoferul.

Lipatov nu se mai dezlipea de la geamul maşinii. Sub ochii lui treceau în goană străzile înguste ale vechii Moscove, strălucind din mii de lumini, pline de forfota serii : pietoni cu copii de mînă, cu pachete, ba chiar cu căţei în lanţ umblau încoace şi-ncolo, traversau de pe un trotuar pe celălalt sub botul maşinilor, care claxonau furios ; tramvaiele duceau pe toate laturile ciorchini de oameni agăţaţi fără frică de tampoane, de apărătorile roţilor, de grilajele dintre vagoane ; sau alţii, urcaţi cu un singur picior pe scară şi ţinîndu-se ca vai de lume cu o mînă de uşa deschisă, atîrnau în aer fără să se sinchisească, ba îşi mai ţineau şi servietele în cealaltă mînă. Pe tăbliţele de sub felinare se puteau citi ciudate denumiri de străzi : Maroseika, Solianka, Iauza, Nikolo-Iamskaia ... Apoi maşina se smulse din înghesuiala străzilor vechi, pătrunse într-un bulevard foarte larg şi ţîşni afară din oraş. Începură să se înşiruie garduri lungi şi antrepozite, pe urmă ogoare şi toloace întinse cu mormane de fierărie diformă şi schelete de maşini — depozite de fier vechi. Căsuţele ce se zăreau ici şi colo erau bătrîne, strîmbe, chioare. Şi deodată, în depărtare scăpărară o sumedenie de luminiţe. În licărirea lor se desluşeau, ca nişte amăgitoare arătări ale deşertului, corpurile frumos aliniate ale noilor blocuri de locuinţe. Erau

iarăşi la Moscova, iarăşi în capitală, dar într-o capitală nouă, a zilelor noastre.

Lipatov căuta să vadă şi să reţină totul.

Palka, însă, era cu gîndul la altele, pe el nu-l interesau peisajele schimbătoare ale oraşului unde trecuse prin atîtea dezamăgiri şi bătălii, unde îşi pierduse şi recîştigase de atîtea ori speranţa, unde muncise cîte douăzeci şi patru de ore în şir şi discutase pînă se simţea căzînd din picioare, unde luptase să obţină şi obţinuse ceea ce voia ! Întreg oraşul acesta imens, cu toată viaţa lui complexă şi multilaterală, se concentrase pentru el într-un singur punct. Multă vreme s-a tot frămîntat în acest punct soarta lui Palka, şi în sfîrşit soarta i-a fost hotărîtă. Victoria e acum concretizată în cele cîteva paragrafe ale unei decizii care aproba construirea Staţiunii experimentale nr. 3, numind director pe Lipatov Ivan Mihailovici şi inginer-şef pe Svetov Pavel Kirilovici... Pavel Kirilovici, ca să se ştie ! Inginer-şef. Staţiunea va purta numărul 3, întrucît nr.1 lucrează mai demult, în Donbas, după metoda Katenin, iar nr. 2 în bazinul carbonifer lîngă Moscova, după metoda Vadeţki şi Kolokolnikov. N-au decît să lucreze şi nr. 1 şi nr. 2 ! Să ne întrecem, o să le arătăm noi lor. Măcar de s-ar termina mai repede cu toate aceste normative, programări şi devize... Şi... daţi-i drumul, direcţia Donbas, mina Alexeevka veche, lîngă care li s-a repartizat un sector de masiv, deşi s-ar fi putut găsi un zăcămînt mai prielnic, cu straturi încă neatacate, în apropierea Donetkului. Dar, în sfîrşit, e bine şi-aşa, numai de ar începe odată lucrările !

Viaţa i se înfăţişa mai cuprinzătoare şi uimitor de nouă. Chiar în ziua aceea, Raciko le făcuse o aluzie misterioasă : cică e vorba ca Mordvinov şi Svetov să fie trimişi în străinătate. Oho ! În străinătate ! Şi, cu toate stăruinţele lor, n-au izbutit să mai scoată nimic de la el. Le răspundea în doi peri : lasă, că aflaţi voi la timpul său, cînd o fi la o adică. Chipul lui Raciko era enigmatic şi, cine ştie de ce, cam îmbufnat. Îi necăjeşte el, sau într-adevăr s-a gîndit cineva să-i trimită într-o delegaţie în străinătate ? Tare ar mai fi vrut să ştie unde anume : În Anglia ? Sau poate şi în America ? În ultima vreme, mulţi ingineri au fost trimişi acolo. Interesant ! Pavel Kirilovici Svetov, cu o pălărie gri în cap şi ghete galbene, se plimbă pe Broadway... Da, ar fi bine să arunce o vorbă astăseară : „Probabil că în curînd va trebui să plec pentru cîtva timp în străinătate". Să vezi ce-o să se mai mire ea ! „Dumneata, în străinătate ?!" „Da, ştiţi, aş vrea să mai văd şi eu

lumea, să-mi dau şi eu seama ce-i bun şi ce-i rău la ei acolo..."

Întîlnirea de astăzi este încă un dar neaşteptat pe care i-l face soarta. Cum s-or fi brodit lucrurile de i-a invitat şi pe ei ? „Îţi poţi aduce şi prietenii din Donețk" — parcă aşa i-a spus ea lui Igor. „Doamna adoră să aibă în jurul ei un roi de admiratori..." pretinde Igor. El e furios că tată-său pleacă mîine şi încă nu s-au împăcat. Ca să prindă mai mult curaj şi-a cărat prietenii la Rusakovskaia. Prietenii trebuie să-l ajute să facă primul pas. Cum anume ? Asta se va vedea la faţa locului. În orice caz, împăcarea cu taică-său rămînea ţelul său cel mai de seamă astă-seară. Cît despre Palka, el îşi propuse să nu roiască în jurul ei împreună cu liota admiratorilor. Palka nu vrea decît un singur lucru : să se uite în ochii ei scînteietori pentru a-şi da seama dacă ea a uitat sau nu. Ceea ce a fost între ei nu se poate şterge de pe o zi pe alta. Poate că tocmai de aceea l-a şi chemat, pentru ca în atmosfera veselă a petrecerii să-i dea de înţeles că ţine minte totul !...

Tatiana Nikolaevna ieşi să-i întîmpine într-o toaletă fistichie, cu un batic pestriţ în jurul capului în chip de turban.

— Aţi sosit la timp ! se bucură ea întinzîndu-le amîndouă mîinile — una i-o înhăţă Lipatov şi i-o scutură, pe cealaltă i-o sărută Igor. Ştiţi, jucăm nişte şarade, spectacolul începe îndată ! Bună ziua, Pavel Kirilovici — urmă ea şi îi întinse lui Palka mîna pe care i-o sărutase Igor — am auzit că ai ieşit victorios. Te felicit.

Palka nu-i sărută mîna — asta ar mai fi lipsit ! — dar după ce i-o prinse, o ţinu mai mult timp şi i-o strînse cu putere. Tatiana Nikolaevna tăcu o clipă, lăsîndu-şi ochii în jos : mironosiţa ! Apoi, degetele i se desprinseră hotărît din strînsoare şi îndepărtară cu un gest blînd mîna lui.

— Dezbrăcaţi-vă, faceţi cunoştinţă singuri cu toată lumea şi luaţi loc, o auziră spunînd cu glas vesel şi reţinut în acelaşi timp. Pe mine nu contaţi, astăzi veţi fi cu toţii gazde, iar eu am să urc pe scenă !

Ochii ei se ridicară aspru şi poruncitor spre Palka, apoi lunecară peste faţa lui, fără s-o vadă parcă. Turbanul pestriţ porni să se agite prin camera viu luminată, unde şedeau sau stăteau în picioare mai mulţi bărbaţi, pe care Palka nu-i cunoştea.

În vestiar apăru Galinka înarmată cu o tipsie de aramă.

— Fuga, fuga, ocupaţi-vă locurile.

Încăperea fusese transformată într-o sală de spectacole : masa era dată la perete, fotoliile şi divanul — aşezate pe trei rînduri, cu faţa spre o boltă rotundă, care da într-o altă cameră. Dincolo de boltă se vedeau pe perete rafturi cu cărţi şi o impunătoare masă de lucru, dar biroul profesorului era acum transformat în scenă, iar Rusakovski, pe capul căruia se răsfăţa deasemeni un turban, se străduia, ajutat de doi tineri, să întindă în dreptul bolţii o sîrmă pentru cortină.

— Retezaţi capetele necredincioşilor care au întîrziat ! strigă profesorul şi sări de pe scăriţa sprijinită de perete.

Fără să stea pe gînduri, Igor se ploconi adînc, atingînd duşumeaua cu degetele, şi-i răspunse :

— Ţi-am adus doi oaspeţi, o, stăpîne !

— Casa mea e casa voastră ! se înclină şi profesorul, răspunzînd în acelaşi fel la salutul lui Palka şi Lipatov.

Palka îi cerceta cu coada ochiului pe bărbaţii aceia necunoscuţi şi, fiindcă era convins că toţi sînt îndrăgostiţi de neasemuita lui, toţi i se păreau îngîmfaţi şi antipatici, mai cu seamă tînărul rumen şi niţel cam puhav care s-a aşezat lîngă el după ce şuşotise multă vreme cu frumoasa gazdă.

— M-a păcălit, oftă amărît Igor. N-a venit.

În primul moment, Palka n-a înţeles că e vorba de Matvei Denisovici. Uitase că tocmai de aceea venise aici : ca să-l împace pe Igor cu tată-său.

Galinka izbi cu o lingură de lemn în tava de aramă, şi cortina se trase.

Palka se aştepta să vadă o scenă orientală, cînd colo, în spatele cortinei apăru o măsuţă pe care nu se afla decît o carafă şi un pahar de apă. Un tînăr, unul dintre cei doi care-l ajutaseră pe Rusakovski să întindă sîrma, se apropie de măsuţă. Tînărului acestuia i se potrivea cît se poate de bine cuvîntul flăcăiaş. Părul bălai nepieptănat îi cădea în ochi, faţa îi era simpluţă, copilăroasă, cu un nas cîrn, tare nostim, şi sprîncene cînepii. Flăcăiaşul se înclină ruşinos, puse mîna pe carafă, mută din loc paharul, tuşi încurcat şi rosti cu o voce timidă de bas :

— Tema expunerii noastre de astăzi, tovarăşi, este : „Există sau nu dumnezeu ?"

Turnă apă în pahar, o bău cu lăcomie şi, după ce îşi drese din nou glasul, începu să vorbească. Vorbea sclifosit, cu citate din biblie şi coran, dînd mereu din mîna dreaptă, în timp ce cu stînga ba apuca, ba lăsa gîtul carafei. Le făcea pe toate cu un aer serios, fără a folosi vreun cuvînt anume ca să stîr-

nească rîsul sau vreo întorsătură de frază trasă de păr, dar Palka zîmbi totuşi şi văzu că toţi cei din jur zîmbesc. Apoi, cineva pufni. Numaidecît se auzi altcineva hohotind în voie, şi peste o clipă întreaga suflare rîdea într-un glas — atît de reuşit şi de hazliu jucase flăcăiaşul rolul conferenţiarului nătîng.

— Ăsta-i Ilia Alexandrov, şopti Igor. Mare şmecher!

Aplaudat de toată lumea, Alexandrov se înclină şi-şi dădu claia de păr peste cap. Atît a fost de-ajuns pentru ca înfăţişarea să i se schimbe dintr-o dată. I se vedea acum fruntea înaltă şi curată, cu o cută aspră deasupra sprîncenelor, şi ţinuta mîndră a capului pe gîtu-i puternic, nesprijinit de nici un guler. Purta o bluză uşoară de sport, care-i lăsa gîtul descoperit.

După un minut, acelaşi Ilia, cu o fustă lungă drapată pînă la glezne, întruchipa o învăţătoare severă, iar Galinka făcea pe şcolăriţa. Galinka scria cu creta pe o planşetă de desen litere mari şi nu putea înţelege de fel că „D" şi „O" fac laolaltă „DO".

A treia şi ultima scenă înfăţişa un harem, în care Rusakovski — într-un halat de baie şi cu un turban pe cap — juca rolul unui paşă năzuros, iar neasemuita — pe adorabila lui cadînă.

Dar iată că Galinka izbi din nou cu lingura în tipsie şi anunţă că urmează cuvîntul întreg.

Într-un jilţ înalt tronа un bărbat pîntecos, galben la faţă, cu ochii piezişi. Purta un halat chinezesc, şi în cap — o construcţie stranie, în care erau înfipte mai multe ace lungi, fiecare cu cîte o ramură de brad în vîrf. Galinka îi făcea vînt cu o mătură adevărată, în chip de evantai.

— Tata! strigă mirat Igor.

— Bog-do-han![1] sări vesel tînărul cel rumen, foarte bucuros că el cel dintîi a descifrat şarada.

Matvei Denisovici se sculă greoi din jilţ şi făcu o plecăciune cu o mînă pe pîntec, pesemne ca să-şi ţină perna de sub halat. Ochii lui daţi cu cărbune lunecară pe feţele spectatorilor şi întîrziară o clipă întîlnind privirea rugătoare a lui Igor. Matvei Denisovici întoarse capul de la fiu său şi o îmbrăţişă pe Galinka, apoi se îndreptă agale spre camera de după boltă,

[1] *Bogdohan* — împăratul Chinei (cuvînt mongol). Prima scenă a şaradei reprezenta cuvîntul *dumnezeu* (în limba rusă *bog*), a doua — grupul de litere DO, a treia — cuvîntul *han*.

iar Igor, vrînd să arate că nici nu-i pasă, intră în vorbă cu tînărul cel rumen. O vreme discutară nestînjenit, fără să-l ia în seamă pe Pavel, care şedea între ei, dar pînă la urmă Igor înţelese că trebuie să-l prezinte. Tînărul acesta se dovedi a fi Jenea Trunin, despre care Palka auzise atîtea.

— Şi eu am auzit multe despre dumneavoastră, spuse Trunin. Ştiu că aţi elaborat un proiect pentru gazificarea subterană a cărbunelui. E o problemă excepţională. De mult am vrut să mă lămuresc mai temeinic... Alexandr şi cu mine ne-am gîndit într-o vreme la gazificarea subterană a petrolului...

Peste cîteva minute, Palka îl socotea pe Trunin cel mai simpatic şi mai inteligent tînăr pe care l-a întîlnit vreodată. Asta nu ţinu însă mult. Îndată ce neasemuita îl chemă pe Trunin, spunîndu-i intim Jenecika, în sufletul lui Palka se trezi din nou o antipatie violentă pentru el.

Rusakovski şi Alexandrov intrară în cameră cu două tăvi mari pline cu gustări şi sticle de vin. Nimeni nu se ocupa anume şi nu poftea pe nimeni să mănînce sau să bea, fiecare venea singur, îşi lua ce vroia şi-şi turna vin. Palka şi Igor se apropiară şi ei de masă şi dădură acolo de Lipatov, care îşi umplea mereu paharul şi ciocnea cu Matvei Denisovici. Pe faţa acestuia se mai vedeau urme de fard, care îi scoteau la iveală tăietura puţintel cam piezişă a ochilor.

— Să ştii că la început nici nu mi-am dat seama că eşti tu, tată, spuse Igor prietenos. Cu ce te-au făcut atît de galben ?

Matvei Denisovici răspunse fără să se uite la el :

— Cu creioane pastel.

— Grozav a ieşit ! se minună Igor, dar cu implorare în glas.

— Straşnic ! îl susţinu Palka. Nu ştia cum să vină în ajutorul celor doi : Un adevărat bogdohan.

Şi era foarte sincer pentru că nu văzuse niciodată vreun bogdohan.

— Să bem un pahar pe chestia asta ! exclamă Lipatov, agitînd într-o mînă sticla de vin. Să bem pentru tată şi fiu, iar voi să beţi fiecare pentru celălalt, hai, vă rog !

Mîna lui Igor tremura uşor cînd şi-o întinse să ia paharul. Matvei Denisovici rămase însă calm, numai ochii i se închiseră aproape de tot.

— Ce rost are să bem pentru tatăl şi fiul, mai bine să închinăm pentru sfîntul duh, spuse el şi se îndreptă cu paha-

rul în mînă spre Tatiana Nikolaevna. În sănătatea dumitale, iubite duh sfînt al acestei case !

Igor îşi întoarse o clipă privirea la spinarea adusă a tatălui său, care se depărta, apoi dădu pe gît paharul de vin şi părăsi grăbit camera.

— Ia te uită ce-a ieşit... mormăi supărat Lipatov, umplîndu-şi din nou paharul.

— Vezi să nu întreci măsura, bătrîne, îl avertiză Palka şi porni repede spre grupul vesel care se strînsese în jurul Tatianei Nikolaevna. Văzu în treacăt că Igor a ajuns la vestiar şi se îmbracă, apoi mai apucă să audă cum se trînteşte uşa de la intrare. Era însă prea absorbit de propriile sale sentimente ca să poată suferi pentru amărăciunile altora.

Întreaga seară se simţi copleşit de senzaţia intrării sale în această lume nouă pentru el, lumea uimitoare a oamenilor de ştiinţă din Capitală, aşa de pătrunşi de faima ce-i înconjoară, încît acceptă bucuros să uite de gravele lor preocupări şi îşi permit să zburde ca nişte şcolari.

În lumea aceasta de celebrităţi, Tatiana Nikolaevna se mişca fără nici o stînjeneală. Farmecul ei o aducea în centrul cercului lor de prieteni şi o înălţa deasupra tuturora. Un bărbat cărunt cu obrajii zbîrciţi, în care Palka recunoscu înfiorat pe un vestit academician, stătea smerit în faţa ei, dar ea rîdea fără să se sinchisească. Bunăvoinţa Tatianei Nikolaevna era un hatîr rar şi nu se dăruia în doze prea mari.

Palka o privea şi nu-i mai venea să creadă că noaptea aceea din stepă a existat cu adevărat.

— Pavel Kirilovici, ia pofteşte încoace !

Îl apucă de mînă şi-l tîrî dincolo de boltă, unde lumea se grima şi se costuma. Acolo dădură peste Trunin, gol pînă la brîu, încercînd nişte mănuşi de box.

— Dezbracă-te, ai să joci o scenă de box !

Palka se trase înapoi speriat, dar lîngă el apăru Rusakovski :

— La noi nu se obişnuieşte să refuzi cererea gazdei. Poftim mănuşile.

Neasemuita dispăru în sală. Cîţiva dintre oaspeţi se grăbiră care mai de care să-i ofere locul lor, şi ea se aşeză. Trona în fotoliu ca o regină.

Trunin era grăsuţ, avea o piele albă, ai fi spus un adevărat cozonăcel. Alături de el, Palka se simţea foarte mîndru de muşchii lui şi de pielea-i întotdeauna bronzată de soarele Sudului. Dar cînd întîlni privirea enigmatică a Tatianei Niko-

laevna, în care i se păru că descoperă o lucire drăgăstoasă, își luă rolul în serios. Se năpusti de-adevăratelea asupra adversarului său, aplicîndu-i o serie de lovituri grele.

Neasemuita rîdea în hohote și bătea din palme.

— Box ! Box ! ghiciră spectatorii.

— Uciderea pruncilor ! strigă Alexandrov. Ajutor, o să-l omoare pe bietul băiat, mîndria institutului nostru !

În timp ce Palka, înfierbîntat și mulțumit, se îmbrăca în spatele unui fotoliu, începea a doua scenă a noii șarade, jucată de Tatiana Nikolaevna. Ca să n-o scape, Palka hotărî să renunțe la cravată — lua-o-ar dracu, cum s-o înnozi fără oglindă ?

Pe scenă, Ilia Alexandrov căzu în genunchi în fața Tatianei Nikolaevna și îi făcu o înflăcărată declarație de dragoste. Neasemuita ascultă nepăsătoare, mușcînd ușor petalele unei flori, apoi spuse :

— Și tu ?! De ce vă îndrăgostiți cu toții de mine ? Voi sînteți mulți, eu sînt una singură.

Nimic de zis, știe ea ce roluri să-și aleagă !

Cuvîntul întreg era bauxită [1]. Palka nu-și imagina cam în ce fel s-ar putea juca un asemenea cuvînt. Dar Rusakovski, Trunin și Alexandrov se așezară în jurul unei măsuțe și angajară o discuție despre industria aluminiului, despre teoria originii sedimentare a straturilor de bauxită și despre diferite alte teorii. La un moment dat, Trunin se aprinse :

— Nu teoriile în sine sînt importante, ci ceea ce este mai rațional și mai progresiv...

— Ajunge ! Ajunge ! le strigă Tatiana Nikolaevna cu glasul ei melodios. Sau v-ați pornit la discuția voastră obișnuită — și acum nu vă mai poate opri nimeni !

— Bauxita ! Bauxita ! izbucniră toți ceilalți.

Lui Palka însă, îi păru rău cu adevărat că discuția atît de interesantă a fost întreruptă.

De altfel, peste vreo oră îi găsi din nou pe cei trei. Ședeau pe un covor făcut sul, în cămăruța de după boltă, printre grămezi de haine aruncate și tot felul de alte obiecte folosite ca recuzită în prezentarea șaradelor. Se vede că fuseseră trimiși să facă ordine acolo și se luaseră cu vorba.

---

[1] În limba rusă, numele minereului de aluminiu se pronunță *boxit*, la plural — *boxiti*. Deci partea întîi a șaradei este *box*, iar a doua *i ti* — adică *și tu*.

Palka mai auzise de la Igor că Alexandrov şi Trunin fuseseră plecaţi nu demult în nord ca să se sfătuiască acolo cu specialiştii din industria aluminiului şi din minele de bauxită, şi că se întorseseră cu o idee numită de ei ORAT. Despre ce anume era vorba, Igor n-a ştiut să-i spună. Acum tocmai despre asta vorbeau.

Prea frumos nu era să tragi cu urechea, dar Palka se apropie şi se opri lîngă cei trei.

— ... la urma urmei, un singur lucru decide totul, spunea Trunin, va fi sau nu metoda noastră un cuvînt într-adevăr nou în industria aluminiului ?

— Şi de ce trebuie s-o predăm unui institut specializat ? întrebă Alexandrov, strîngînd supărat din buze.

— Pentru că altminteri ar trebui să înfiinţăm noi cîteva institute specializate pentru focurile da artificii ale ideilor tale, Iliuşa, răspunse glumeţ Rusakovski. Dar atîta timp cît încă nu le-am înfiinţat pe ale noastre, sîntem obligaţi să le predăm altor institute.

Tot străduindu-se să pătrundă în miezul discuţiei, Palka nu băgă de seamă că uşa camerei vecine rămăsese întredeschisă, şi prin crăpătura ei se vedea o oglindă mare, iar în oglindă sclipea o imagine reflectată. Ca să vadă mai bine, Palka se mută mai la stînga pe covorul răsucit. Şi încremeni : în apele cristalului se rotea în paşi de vals neasemuita, cu eşarfa care-i servise de turban fluturînd în jurul capului. Dansa veselă, numai pentru plăcerea ei, admirîndu-se singură şi zîmbindu-şi drăgălaş.

Palka urmărea imaginea care se legăna în oglindă. Acum nu mai era în stare să asculte ce se vorbeşte. Îşi cheltuia toată energia ca să se prefacă, să pară interesat de convorbire, să nu se trădeze. Dar fermecătoarea arătare pieri, şi inima lui Palka începu să i se zbată în piept : neasemuita vine încoace, vine încoace !

— Cînd îmi vorbeşti de cinstea institutului, am întotdeauna impresia că unul dintre voi a avut iarăşi un acces de ambiţie ieftină.

Era glasul lui Rusakovski, tot glumeţ în aparenţă, dar în fond foarte serios. Palka îşi aminti de discuţia lui de astăvară cu profesorul, cînd vorbiseră despre acelaşi lucru. Acum aştepta să audă ce va răspunde Alexandrov, omul cu idei strălucitoare ca focurile de artificii.

Vorbi însă Trunin :

— Se prea poate, dar tare am vrea s-o facem singuri !

Alexandrov se porni apoi să demonstreze cu multă convingere foloasele noii metode. Palka nu-l înţelegea prea bine, pentru că nu cunoştea de loc metodele folosite pînă atunci în industria aluminiului, iar cei trei specialişti vorbeau într-o limbă a lor şi se înţelegeau din jumătăţi de cuvinte.

— Ne-am botezat metoda cu numele ORAT, spuse Trunin. E tîrziu să mai dăm înapoi. ORAT, adică Oleg Rusakovski, Alexandrov, Trunin. Fără dumneavoastră e cu neputinţă să mai continuăm.

Tatiana Nikolaevna apăru în prag, se apropie de ei şi se opri în spatele soţului. Acum, eşarfa i se odihnea liniştit pe umeri.

— Vă rugăm să acceptaţi, Oleg Vladimirovici, stărui Iliuşa punîndu-şi palma pe braţul profesorului. Problema e foarte frumoasă şi nu numai din punct de vedere tehnic, ci şi din punct de vedere ştiinţific. Şi afară de asta, mai este şi foarte necesară.

— Ea va mări şi va simplifica mult producţia aluminiului, adăugă Trunin.

Tatiana Nikolaevna îşi lăsă mîinile pe umerii soţului ei.

— Acceptă, dragul meu !

Rusakovski se întoarse repede spre ea :

— De ce ? Deocamdată nu-i decît o idee ! Să elaborezi o asemenea metodă nu este simplu de loc, s-o introduci în producţie este şi mai complicat. Va fi necesar să se reutileze uzine abia construite. Cine va consimţi să facă una ca asta ?

— Dacă ceea ce ai descoperit este folositor, poate că se va accepta totuşi !

Cu ochii aţintiţi înainte, fără să se uite la Palka, neasemuita zîmbea îngîndurată. La ce visa ? Ce-şi dorea ? Succes ? Glorie ? Bani ?

— Mi-e dor de magazioara din Donetk, spuse ea şi-i surîse lui Palka de acolo de unde se afla, din spatele soţului, vreau ca şi în casa noastră să irumpă ceva şi să trosnească din încheieturi, să se discute cu pasiune nopţi în şir. Am să vă ajut şi eu.

Rusakovski îi apucă mîna, o trase spre el şi îi sărută degetele. Alexandrov şi Trunin o priveau cu adoraţie.

Palka se ridică repede şi ieşi în coridor. Aici era răcoare şi linişte. În urechi îi mai răsunau vorbele ei : „Mi-e dor... mi-e dor..." Nu se mai putea învîrti printre aceşti oameni, nu se mai putea preface că se simte bine, că este vesel, şi nici nu mai putea zîmbi soţului ei... Să plece ? S-o cheme şi să fugă

cu ea în stradă ? Să plece fără a-şi lua rămas bun, şi mîine s-o cheme la telefon ?...

— Bietul băiat, ţi-e sete ?

Neasemuita îl luă de mînă şi îl duse în fundul coridorului. Intrară în bucătărie. Ea deschise frigiderul, scoase o sticlă, o destupă şi îi turnă un pahar cu apă. Palka bău supus. Îl privea fluturînd un zîmbet. El o strînse în braţe şi o sărută. Neasemuita îşi lipi palma de obrazul lui şi dădu să plece, dar Palka o prinse de umeri şi o sărută din nou.

— Trebuie să ne întîlnim, şoptea el simţind cu disperare că neasemuita îl respinge. Nu mai pot trăi aşa. Nu mai pot ! Trebuie să...

Ea se smuci mai tare şi îşi eliberă umerii din strînsoare.

— Haide, fii cuminte !

— Nu mai vreau să fiu cuminte !

Tatiana Nikolaevna izbucni în rîs. Rîdea şi îl privea ţintă, dar era greu de înţeles ce vor să-i spună privirile.

— Răspunde-mi deschis : da sau nu ? stărui el şi încercă s-o tragă iarăşi spre sine ; da sau nu ?!

Neasemuita îi îndepărtă mîinile cu un gest hotărît. Sprîncenele i se înălţară trufaşe.

— Cum adică „da sau nu" ? întrebă ea cu necaz şi întoarse capul, să audă zvonul glasurilor din casă. Ce ţi-ai închipuit ? Te-am chemat numai pentru că socoteam... Făcu un pas spre uşă şi îşi întoarse iarăşi privirea deosebit de expresivă, dar de nepătruns pentru el. Credeam că ai să înţelegi singur. Trebuie... trebuie să înţelegi... Da, viu ! strigă ea, cu vocea-i melodioasă deşi n-o chemase nimeni.

Şi se strecură repede afară din bucătărie.

Cînd îşi veni în fire şi dădu să reintre în casă, acolo cînta un patefon. Bărbaţii se strînseseră roată, iar în mijloc Tatiana Nikolaevna dansa cu fiecare pe rînd în ritmul unui vals.

Orbit de supărare şi umilinţă, Palka bîjbîi multă vreme căutîndu-şi în cuier paltonul şi căciula. Îi veni în ajutor Rusakovski.

— Unde ai pornit la ora asta ? Tramvaiele nu mai circulă de mult.

Îl privea cu înţelegere şi oarecare ironie. Palka bîigui ceva confuz despre o lucrare urgentă şi, luîndu-şi rămas bun cu jumătate de gură, se năpusti pe scară în jos.

„Niciodată n-o să se mai repete asta ! Niciodată ! Ducă-se !" bombănea el mergînd repede pe şoseaua pustie şi neluminată. Îl înnebunea gîndul că ea nici n-a observat ple-

carea lui, că şleahta ei de admiratori îl ia probabil peste picior... Şi cu drept cuvînt ! Unde m-am băgat, şi pentru ce ? Ce-am aşteptat de la această femeie fluşturatică şi prefăcută ?!

Se umilise, implorase, stăruise... Gata ! Ducă-se ! Igor nu şi-ar fi îngăduit niciodată o asemenea slăbiciune. El vorbeşte nepăsător cu femeile, dur, sigur de sine. Aşa trebuie să fii, ca Igor. Ca Igor...

Dar el nu ştia să fie ca Igor. Sub noianul de amărăciune, de ruşine şi de furie mai dăinuia încă un sentiment de gingăşie pentru neasemuita lui. Îi mai auzea glasul melodios : „Mi-e dor"...

După ce umblă aşa o vreme, se trezi pe un pod necunoscut. Jos văzu sfărîmături de automobile, colaci mari de sîrmă ruginită şi straturi întinse de şpan cu sclipiri metalice iscate de lumina împrăştiată a felinarelor.

Strîngînd în palme balustrada podului, Palka rămase multă vreme acolo, stăpînit de o senzaţie ciudată de durere şi de triumf, provocată de vederea acelui cimitir de fier vechi. Nu-l frămîntau cine ştie ce gînduri deosebite, dar în suflet i se cocea o hotărîre de neclintit. Pînă la urmă îşi făcu vînt şi zvîrli departe, cît putu de departe, tot ghemul acela de aiureli, care-i îngreuiau viaţa. Ghemul se duse de-a dura, izbindu-se dureros de fiarele ruginite şi zdrăngănind jalnic.

Se uită curios la mîna lui — n-a avut nimic într-însa ? Ce era să aibă ? Ceva se rostogolise totuşi, lovindu-se şi zdrelindu-se. Sunase a sfîrşit. Pierise pentru totdeauna.

Era tîrziu de tot cînd şi-a dat seama că s-a rătăcit într-un labirint de străduţe necunoscute şi a văzut venind în întîmpinarea sa un lanţ de studenţi — fie de la vreo petrecere de-a lor, fie făcînd o plimbare după o noapte de toceală. Băieţii şi fetele ocupau toată lărgimea străzii şi cîntau cu voioşia cu care se cîntă numai în tinereţe. Era vădit că nu au de gînd să-i facă loc trecătorului întîrziat. Palka umblase şi el aşa, braţ la braţ cu prietenii lui, fără să lase pe nimeni să se strecoare. Şi el făcuse curte unei fete drăguţe cu care se simţea bine şi totul era simplu. La fel a cîntat, a rîs şi a visat şi el. Şi viaţa lui nu depindea pe-atunci atît de jignitor şi de dureros de nici o femeie străină, vicleană...

Ciocnindu-se de şirul studenţilor, el prinse cu putere şi desfăcu braţele înlănţuite, apoi trecu prin veselul lor zid, aidoma berbecului de bronz care sfărîma în antichitate porţile cetăţilor.

— Ia te uită ce serios e dumnealui ! se auzi o voce groasă.

— E un biet om îndrăgostit, îi ţinu isonul o voce de fată.

Palka făcu stînga-mprejur şi reintră în breşa zidului, dar de data asta rămase acolo, între un băiat şi o fată.

— Acest biet om s-a rătăcit, şi voi trebuie să-l scoateţi pe drumul cel bun, spuse el şi se uită drept în obrăjorul fetei : era un obrăjor simpatic. Palka îi strînse mîna şi glumi cu tot dinadinsul : Dar inima rătăcitului e cu desăvîrşire liberă, vid absolut. Dacă doriţi, puteţi încerca s-o ocupaţi.

— Ia vezi ! răsună ameninţător glasul băiatului.

— Ori mă conduci acasă, ori îţi duc fata !

Studenţii îl conduseră pînă la uşa hotelului. Fata zîmbea : nostimă întîmplare şi hazliu trecător ! Nici nu putea bănui fata că, în timp ce umblase cu ei, trecătorul cel hazliu se străduise să-şi refacă echilibrul sufletesc — şi chiar izbutise.

Se crăpa de ziuă. Somnoros, portarul îşi mîji ochii ca să se uite la chefliu. Holul pustiu răsuna de paşii lui. Din adîncul înceţoşat al oglinzii înalte se ivi un om cu paltonul descheiat, fără cravată, cu obrazul foarte palid. Doar pentru o clipă, răsări şi rămase lîngă el o arătare minunată, cu eşarfa fluturînd în jurul capului. Arătarea pieri însă îndată, şi omul se văzu iarăşi singur. Bărbatul acesta în toată firea nu mai semăna de loc cu tînărul îngîmfat care abia cu cîteva ore înainte îşi înnodase cravata la aceeaşi oglindă.

12

Liuba aşternu faţa de masă cea nouă, aşeză la mijloc vasul cu flori şi îşi roti privirea în jur. Ce frumoasă era acum camera lor ! în ajun Saşa adusese mobila — au aflat abia atunci că ar fi putut s-o primească din prima zi, doar s-o fi cerut de la administrator, dar Saşa n-a ştiut asta.

Cu toate că era timpul să se pregătească pentru examenele din sesiunea de iarnă, Liuba nu reuşea de fel să se apuce serios de carte. N-o părăsea nici o clipă senzaţia aceea de nestabilitate, deşi nu se întemeia pe nimic. Saşa a fost primit la aspirantură, gospodăria lor a început să se înfiripe. Palka şi Lipatov vor pleca în curînd acasă, şi Saşa se va dărui pe

de-a-ntregul studiilor... Atunci, de ce i se tot pare mereu că dintr-o clipă într-alta trebuie să se întîmple ceva ?

— Nu, sînt pur şi simplu nervoasă pentru că Saşa a uitat... îşi spuse Liuba cu ochii la ceas. E opt fără un sfert. Saşa a plecat dis-de-dimineaţă la institut, apoi trebuia să se ducă la Uglegaz, apoi la un seminar. Are o zi prea încărcată, asta-i tot. Cum să mă supăr pe el că a uitat de „aniversarea" noastră ? Astăzi se împlinesc trei luni de la căsătoria noastră. Am sărbătorit prima lună, apoi a doua... dar probabil că nimeni nu face asta chiar lună de lună, mereu, toată viaţa !...

Liuba se sili să surîdă. A aşternut faţa de masă, să pună şi paharele, ca Saşa să-şi aducă aminte ? Nu, nu trebuie, Saşa o să se necăjească. Mai bine să tac. Sau poate să-l felicit eu şi să-l sărut ? Nu, dacă a uitat, nu-l sărut. Ba tot am să-l sărut !

Deschise aparatul de radio. Un glas de femeie anunţă : „...transmis din sala mare a Conservatorului. Dăm legătura cu sala."

După o tăcere de vreun minut, în difuzor răsună un zvon nedesluşit de glasuri, un ţîrîit de viori.

Liuba suspină. Cum o fi arătînd această sală mare a Conservatorului, unde au visat să meargă adesea ? Pînă la urmă nu s-au dus niciodată. Şi nici la teatru n-au fost. Şi nici la Sokolniki... Bine, dar ştiam dinainte că aşa voi trăi alături de el. Nu, n-am să fiu dăzamăgită niciodată, n-am să mă supăr pe el, chiar dacă a uitat...

Deodată tresări, speriată de izbucnirea bruscă şi furioasă a contrabasurilor.

Contrabasurile îşi repetară cu ifos chemarea, avertismentul. Care anume ? Ce avertisment ? Dar numaidecît, parcă mai de departe, intrară viorile, cu o melodie gingaşă, plină de presentimente şi aşteptare. Melodia părea că se roteşte într-o pornire tot mai tumultuoasă, crescînd şi înălţîndu-se mereu spre ceva minunat, multdorit ; uneori se contopea cu tonurile ameninţătoare ale contrabasurilor şi violoncelelor, dar ideile melodice nu se topeau una într-alta, ci se apropiau, încleştîndu-se, împotrivindu-se una alteia, luptînd. Şi deodată, cornul se smulse din vălmăşagul bătăliei sonore şi îşi înălţă singuratic glasul răsunător, prevestind parcă îndepărtata victorie.

Liuba asculta pentru întîia oară muzică simfonică. Nu cunoştea nici numele, nici sunetul specific al fiecărui instrument, nu ştia cum se realizează această uimitoare complexi-

tate şi expresivitate a limbajului muzical. Dar inima ei primea deschisă mesajul sunetelor. Ce victorie prevestea instrumentul acela melodios, care le acoperea pe toate celelalte, şi cui anume prevestea el victoria aceea ? Ce susţin cu atîta tărie contrabasurile ? Ce luptă... o aşteaptă pe ea şi pe Saşa, şi împotriva cui ? Sau poate că nu este decît acţiunea muzicii... şi pe ei doi nu-i ameninţă nimic, nu-i paşte nici o nenorocire ? Atunci, de ce i se tot pare că muzica i se adresează anume ei, o pune în gardă anume pe ea ? Sau poate că e întotdeauna aşa cînd asculţi foarte atent ?...

Sunetele se dezlănţuiau în jurul Liubei, umpleau camera lor, unde masa era pusă numai pentru ei doi, unde ea nu aştepta decît pe un singur om. Dar nu despre fericire vorbeau ele, ci cîntau şi prevesteau lupta, şi dacă uneori mai stăruia melodia gingaşă de la început, era prinsă şi transformată de sunetele celelalte, de sunetele ameninţătoare, pentru ca deodată în camera lor să se înalţe chemarea neliniştită a goarnelor.

Goarnele acoperiră ţăcănitul cheii în broască şi zgomotul uşii deschise. Liuba nu-l auzi pe Saşa decît atunci cînd el păşi pragul şi, tulburată, cu ochii plini de lacrimi, se aruncă la pieptul lui.

— Aşteaptă, ai s-o spargi, o linişti Saşa şi scoase din buzunarul paltonului o sticlă de vin. Caută în celălalt buzunar, am acolo un pachetel, dar umblă cu grijă.

Liuba îşi scutură lacrimile de pe gene şi trase afară o mică vază de flori, înfăşurată în hîrtie.

— Credeai că am uitat ? Toată ziua m-am cărat cu văzişoara asta în buzunar. Nici în tramvai nu m-am urcat. De frică să n-o sparg, am umblat numai pe jos... Liubuşka, mă mai iubeşti şi acum, după aceste trei luni ?

— Da.

— Şi n-ai fost niciodată nemulţumită de mine ?

— Nu.

— Şi n-ai fost supărată că sînt aşa cum sînt ?

— Nu, nu, nu.

— Ce muzică frumoasă ! În cinstea noastră, nu ?

Liuba înghiţi un nod amar şi răspunse :

— Da.

Din difuzor continua să se reverse vuietul luptei, sau poate chiar nişte vaiete. Şi mereu chemarea neliniştită a goarnelor. Unde, la ce ne cheamă ele ?

Liuba închise repede aparatul şi îşi îmbrăţişă soţul.

— Cînd eşti aici nu vreau să ştiu decît de tine. Să te văd, să te ascult ! E urît să spun asta ?

— Cu trei luni în urmă credeam că mai mult decît te iubesc eu pe tine nu se poate iubi, vorbi Saşa. Acum însă m-am convins că încă nu te iubeam destul. De abia în răstimpul acesta am învăţat să te iubesc cu adevărat.

— Şi eu... Spune-mi, de ce oare ?

— Şireato, nu-ţi ajunge ? Hai să ne umplem paharele şi să închinăm. Ştii pentru ce ? Pentru tine, iubita şi prietena mea. Mai presus de asta nu există nimic ! În aceste trei luni, Liubuşka, mi-am dat seama că îmi eşti şi prieten. Cu tine e lesne să urci dealul. Să treci peste toate încercările şi greutăţile.

Răsunau ele într-adevăr undeva afară, în stradă, sau Liubei i se părea numai că trompetele au început să-şi sune iarăşi chemarea ?

— Ai să te superi, Saşka, dacă am să-ţi cer să lăsăm deoparte astăzi încercările şi greutăţile ?

— De loc ! Mi-e lehamite de ele. În sănătatea ta, Liubuşka !

Iar a doua zi dimineaţă, cînd Liuba îşi aminti de bucuria netulburată de nimic a serii acesteia, îşi spuse fericită : „Ce bine că el n-a uitat ! Mi-e mai uşor pe suflet că n-a uitat..."

Dimineaţa era deosebit de luminoasă. Zăpada căzută peste noapte acoperea casele din jur, nemînjită încă de funinginea coşurilor. Oraşul sclipea sărbătoreşte.

— Eu însă mă simt un ticălos, începu Saşa, şi chipul său deveni aspru, neîmpăcat. Liuba îi cunoştea această expresie a feţei şi se temea de ea. S-ar fi cuvenit să-ţi spun totul încă de aseară. Mă simt aşa, ca şi cum ţi-aş fi furat seara de ieri. Dar erai atît de veselă... Se opri o clipă, apoi rosti apăsat : Liuba, am ajuns la concluzia că va trebui să plecăm. Nu putem da înapoi.

— Păi, va fi foarte interesant, Saşa ! Mai ales că ai spus „vom"... înseamnă că mi se va permite şi mie să plec cu tine. E într-adevăr sigur ?

Liuba nu înţelegea încă de ce se temuse el să-i spună această veste. De cîteva săptămîni se tot vorbea că vor fi trimişi în străinătate. Li se făcea o mare cinste şi era şi foarte instructiv să pleci peste hotare, să vezi diferite ţări străine...

— Nu m-ai înţeles bine, Liubuşka. Noi am refuzat să plecăm în străinătate. Am refuzat categoric. Propunerea asta n-a fost decît o manevră vicleană a lui Vadeţki şi Kolokolnikov. Voiau să scape de noi pentru un an, şi între timp să...

— Stai. Atunci... unde să plecăm ?

Saşa zăbovi cu răspunsul. Îşi alegea în minte cuvintele cele mai convingătoare, mai liniştitoare. Dar pînă la urmă le dădu deoparte şi răspunse fără ocoluri, necruţător :

— În Donbas ! N-am dreptul să abandonez gazificarea tocmai acum, în etapa hotărîtoare.

— În Donbas ?!

Ţinea să rămînă calmă. Ţinea foarte mult. Dar lacrimile nu voiau să ştie de asta. Cu toate sforţările ei, lacrimile o podidiră totuşi.

— Termină, Liuba !

Glasul îi era aspru.

Aşadar, el nici nu-şi dă seama cît îi vine de greu !

Liuba îşi şterse lacrimile cu dosul palmei.

— Am terminat ! De mult trebuia să termin ! şopti ea mînioasă. De mult trebuia să înţeleg că eu nu sînt pentru tine decît un lucru neînsufleţit, o jucărie, o anexă la treburile şi planurile tale ! Sigur că da ! Pleci tu la Moscova — eu după tine. Pleci în Donbas — trebuie să las şi eu totul baltă ! Ce să-ţi mai pierzi vremea cu fleacuri, ce să te mai gîndeşti că am şi eu un rost pe lume ? !

În clipa aceea Liuba credea într-adevăr ce spunea : tot timpul îşi dăduse seama de egoismul lui şi îi simţise nepăsarea.

— Visam să mă fac profesoară — dar ţie ce-ţi pasă ? urmă ea pe nerăsuflate şi fără să se uite la el. Doi ani de şcoală am pierdut degeaba ! Tu nici nu te-ai gîndit că din pricina gazificării tale iar am întîrziat la institut, că am fost scoasă din evidenţa organizaţiei de comsomol de la noi, iar aici am rămas pe din afară ! Pînă şi nunta ne-ai amînat-o din pricina gazificării ăsteia ! Pînă şi nunta ! Şi cu ce m-am ales ? Gătesc, deretic, spăl, stau să te aştept ore în şir — şi nici o bucurie... nici una ! Nici una ! Nici una !

Saşa tăcea copleşit, iar ea căuta mereu alte şi alte reproşuri, pentru că îşi dădea seama că rostise prea multe şi prea cumplite vorbe şi pentru că simţea, înfricoşată, că iubirea se spulbera, se făcea scrum sub pălălaia învinuirilor. Se temea că dacă va tăcea doar o clipă, Saşa o să poată spune : ce să-i faci, păcat, înseamnă că ne-am înşelat amîndoi...

— E îngrozitor, vorbi el, ce să fac, Liubuşka ? Spune, ce să fac ? Am vrut atît de mult să fii fericită.

Liuba îşi ridică ochii şi îi văzu faţa blîndă şi deznădăjduită, faţa unui om care găseşte îndreptăţite toate reproşurile ei.

Se apropie, se lipi de pieptul lui, şi fiecare fibră a trupului ei se înfioră, fericită că-i simte prezenţa.

— Nimic să nu faci, şopti ea cu gura ascunsă în lîna aspră a hainei lui. Ştii doar că sînt fericită. O ştii prea bine. Foarte fericită.

— Nu ! strigă Saşa. Nu mă linişti. Am fost un nesimţit ! Un egoist.

Ea se revoltă :

— Nu-i adevărat ! Numai eu... eu !

Ceasul arăta ora 8 şi jumătate. La 9 avea curs — o lecţie a academicianului Lahtin, foarte importantă pentru Saşa. El însă renunţă la curs, şi la academician, şi la toate.

— Să stăm jos, Liubuşka. Aşa. Nu, lăsă-mi mîna ta. Şi ascultă-mă. Trebuie să-ţi spun tot...

Nici acum nu se simţea în stare să-i spună tot. Se obişnuise s-o ţină la adăpost de toate necazurile lui zilnice. Palka şi Lipatov — da, ei le ştiau, ştiau chiar mai mult decît el, şi nu-i spuneau totul, pentru că vroiau să-i apere fericirea. Ceea ce tustrei vedeau limpede e că Uglegazul duce o luptă surdă împotriva proiectului lor, că Vadeţki şi Kolokolnikov grăbesc din răsputeri experimentarea propriului lor proiect şi frînează prin toate mijloacele realizarea Staţiunii nr. 3. Acesta era dedesubtul nesfîrşitelor chichiţe, clenciuri şi tertipuri, ale repetatelor cereri de a experimenta în laborator şi de a demonstra teoretic zeci de amănunte care s-ar fi lămurit mult mai repede şi mai simplu la faţa locului.

Cînd cei trei prieteni se înfuriau Liuba îi potolea înţeleaptă :

— De ce să vă supăraţi, băieţi ? Cine-i obligat să vă creadă pe cuvînt ? Adevărurile se cer dovedite.

Liuba avea o judecată sănătoasă. Era o adevărată Kuzmenko, fată de miner.

Cum să-i explici Liubei ceea ce nici tu însuţi nu înţelegi, ci doar ghiceşti ?

— De la bun început mi s-a părut cam ciudat că inginerul Kolokolnikov ne anunţă cu atîta entuziasm această călătorie în străinătate. Prea s-a bucurat, prea ne-a momit cu străinătatea, cu Parisul : o să vă întoarceţi spilcuiţi ca nişte fanţi ! Şi Vadeţki — ce ne-a mai felicitat ! Ca un prieten

adevărat. Firește că la început ne-am cam lăsat ispitiți. Totuși, i-am întrebat : „Și ce-o să studiem noi acolo ? Gazificarea subterană n-o au, în materie de gazificare noi sîntem primii. Și-apoi, cine o să se ocupe între timp de realizarea proiectului nostru ?“ Am răzbătut iarăși la Stadnik. Stadnik ne-a primit surîzînd : „Vor să vă cumpere cu momeala străinătății, și voi nu acceptați ?“ Abia atunci mi s-a făcut lumină în cap...

Aici Saşa tăcu. Ceea ce se petrecuse pe urmă cu Stadnik îl chinuia, pentru că nu izbutise să priceapă nimic. Chiar de la prima ședință a comisiei observase că Stadnik era încolțit de Alîmov, de Kolokolnikov și de încă cineva. Își amintea de cuvintele amare spuse cîndva de Stadnik : „De ce se întîmplă întotdeauna așa ? De ce trebuie ca de fundul corăbiei să se prindă întotdeauna tot felul de murdării ? !“

Cu vreo trei zile mai înainte s-au dus la Stadnik, însoțiți de Olesov, ca să rezolve niște probleme urgente. Fuseseră înscrişi pentru audiență și se pregăteau să aștepte. Sala de așteptare era însă goală și tăcută, pînă și telefonul amuțise. Secretara ședea la locul ei, cu mîinile pe masă, și nici nu se urni la intrarea lor. De altfel nici n-au intrat cu toții. Olesov apăruse în ultimul moment, apoi se evaporase parcă, și n-a mai fost găsit după aceea nici la comisariatul poporului și nici la Uglegaz.

Se apropiaseră de secretară.

— Adresați-vă unuia din adjuncți, le răspunse ea scurt.

— Dar ce-i cu Arseni Lvovici, e bolnav ?

Secretara îi privise straniu, cu ochi mustrători, și repetase la fel de scurt :

— Adresați-vă unuia din adjuncți.

Iar cînd au reușit să pătrundă la Burmin, l-au găsit mai tăcut ca niciodată. Fără nici o vorbă, le-a semnat hîrtia pe care ar fi trebuit să le-o semneze Stadnik. Mîna îi tremura, semnătura ieși strîmbă.

— Ce-i cu Arseni Lvovici ? întrebase Lipatov încet.

Abia atunci Burmin a izbucnit și a început să strige că nu-i treaba lor și să nu se bage unde nu le fierbe oala. Ba l-a și beștelit pe Lipatov cu niște vorbe... Și nu se simțea în ocările lui veselia prietenoasă, care-i făcea de obicei pe oamenii cei mai supărăcioși să le accepte cu inima ușoară.

Cum de s-a putut întîmpla un asemenea lucru cu Stadnik ? De ce ? Pentru care vină ?

Este Stadnik un dușman ? Așa ceva nu putea concepe.

Saşa ţinea la claritate şi se străduia să-i fie totul limpede înainte de a discuta cu alţii, chiar şi cu Liuba. Dar în această problemă nimic nu-i era limpede. Aşa că nu pomeni despre Stadnik.

— După cum stau lucrurile, nu încape îndoială că ni se vor pune beţe-n roate, ni se vor face şicane. Şi pe lîngă toate mai există în proiectul nostru o grămadă de chestiuni nerezolvate. Mai este necesară o muncă de cercetare ştiinţifică de zi cu zi. Am lucrat împreună toţi trei, ne-am completat unul pe altul. Băieţii n-au cu cine să mă înlocuiască.

Se mai gîndea şi la altceva : pe unul dintre ei, pe Palka Svetov, îl aşteptau mari neplăceri. E drept că acceptarea proiectului şi numirea lui Palka în postul de inginer-şef îi va uşura situaţia, dar cine poate garanta că la momentul potrivit nu i se va aduce aminte şi de telegrama semnată în fals, şi de faptul că a întîrziat la Moscova fără învoirea nimănui ? Pînă şi din scurta scrisoare a Katerinei se poate deduce că Palka nu va scăpa de urmări... Cine îi va sări în ajutor ? Cum să-l laşi la ananghie ?

Asta nu i-a mai spus-o Liubei, dar ea pricepu şi singură.

— Şi nici pe Palka nu-l poţi lăsa fără sprijin...

Saşa o îmbrăţişă şi îşi lipi obrazul de-al ei.

— Cînd plecăm ? întrebă Liuba.

— Poimîine.

— Şi cum rămîne cu institutul ?

— Astăzi la 2 mă duc la Lahtin. Am să-l rog să-mi dea un concediu de cîteva luni, poate chiar de un an.

— Şi camera... o eliberăm ?

— Sper că nu va fi nevoie.

— Am să încep să strîng lucrurile de astăzi, pe nesimţite. Numai de te-ar mai primi înapoi !

— O să ne întoarcem, Liubuşka. Pînă în toamnă sîntem înapoi, ţi-o făgăduiesc.

Uşa i-o deschise una dintre fiicele academicianului.

— Feodor Gordeevici se odihneşte după curs, îi spuse ea în şoaptă, poftindu-l nu prea bucuroasă în sufragerie. N-ai putea rezolva problema cu directorul ?

— Cu directorul am rezolvat-o, dar nu pot... pur şi simplu nu pot pleca fără consimţămîntul lui Feodor Gordeevici.

— Cum... dumneata pleci din institut ?

Întrebarea trăda atîta nedumerire şi femeia părea atît de jignită, încît Saşa însuşi rămase uimit. Mai cu seamă aici, la

cîţiva paşi de omul care-i putea deveni un dascăl nepreţuit, propria lui hotărîre îi apăru nesăbuită şi monstruoasă.

Fiica academicianului săltă din umeri a dezaprobare, se apropie în vîrful picioarelor de uşa întredeschisă a cabinetului şi se uită înăuntru.

— Intră: Feodor Gordeevici nu doarme.

Lahtin şedea într-un fotoliu în faţa unei măsuţe rotunde şi cerceta cartonaşele dintr-o cartotecă. Picioarele îi erau acoperite cu un pled. În lumina puternică a acelei zile senine de iarnă, chipu-i arăta mai bătrîn ca de obicei.

— Ai venit! îl luă în primire Lahtin cu un surîs ironic, şi îl pofti din ochi să ia loc într-un fotoliu de cealaltă parte a măsuţei rotunde. Am aflat, am aflat totul! Ai sosit şi ai plecat. Ţi-ai luat zborul ca o pasăre călătoare. Ei, cum vezi, îmi pun în ordine gospodăria. Cîte nu se adună într-o viaţă de om! Îşi duse ochelarii la ochi, ca pe o lornietă, fără să şi-i prindă pe după urechi, şi citi întîi în gînd, apoi tare: „Inspiraţia este un oaspete care nu vizitează pe cei leneşi". E bine spus? Sau poate alta: „Inspiraţia este răsplata muncii grele". Nici aşa nu-i rău. Prima a spus-o Ceaikovski, a doua — Repin. Şi amîndoi au dreptate. Iar Dmitri Ivanovici a spus-o într-altfel: „Fără o muncă titanică în ştiinţă nu poţi face nici o ispravă". Nici o ispravă!

Saşa se uită lacom la cartonaşele albe, păstrătoare a sute de gînduri interesante care atrăseseră în diferite perioade atenţia academicianului. Cu cîtă bucurie le-ar fi răsfoit singur, fără grabă şi fără supărătoarea bănuială că Lahtin nu le citeşte chiar la întîmplare...

Deodată, bătrînul izbucni în rîs şi îi întinse lui Saşa un cartonaş. Saşa citi: „Credinţa în oamenii cu mare autoritate face ca şi greşelile acestora să fie luate ca model" (Lev Tolstoi).

— Şi aceasta e o idee folositoare. Fie ca ea să-ţi întărească propriile convingeri cînd am să încep să-ţi inoculez concepţiile mele... sau, stai, cum spun studenţii? — să-ţi împuiez creierul. Da, şi uite alt moşneag genial — Goethe. Ai citit însemnările şi gîndurile lui repovestite de Eckermann [1]? Caută de le citeşte, au apărut nu demult în traducere rusească. E

[1] *Eckermann Johann Peter* (1792—1854), memorialist german, secretar al lui Goethe. În lucrarea sa „Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieţii poetului" a redat cu conştiinciozitate opiniile exprimate de marele poet german în diverse domenii.

vorba acolo despre artă, dar gîndurile pot fi întoarse şi asupra altor domenii, numai inteligente să fie. Ascultă : „Lucrarea care n-a fost scrisă din capul locului pentru rampă nu e bună pentru dramaturgie, şi oricît ne vom strădui s-o adaptăm scenei, ea va păstra întotdeauna un ce nepotrivit şi străin teatrului". Ia aplică această părere la tehnică, sau chiar la gazificarea asta a voastră ! Te-ai gîndit ? Unii deştepţi au înşfăcat gazogenul şi-l îndeasă sub pămînt ! Lahtin rîse din nou cu toată gura : Grab, de, Grab ! O somitate ! Iar după el s-a avîntat ca o gîză şi profesorul Vadeţki ! Rîdea şi îşi ştergea lacrimile. Să nu crezi că nu înţeleg valoarea ideii voastre. Voi aţi pornit pe un drum nou şi n-aţi încercat să adaptaţi un sistem creat pentru unele condiţii, la alte condiţii, subterane. Ideea voastră se apropie mult de însemnările lăsate nouă de Dmitri Ivanovici Mendeleev. Chimia ! O altă soluţie nici nu poate fi în această problemă. Preţuiesc planul vostru, mai cu seamă în comparaţie cu speculaţiile pe marginea măruntelor idei ale unor mari somităţi care nu urmăresc decît să ajungă repede, cît mai repede şi cît mai aproape de glorie.

— Înseamnă că sînteţi de acord cu hotărîrea mea ?

— Nu, nu înseamnă ! răspunse supărat Lahtin. Nu înseamnă de loc. Dumneata, Alexandr Vasilievici, eşti înzestrat cu ceea ce trebuie pentru a lucra în ştiinţă. Nu-mi plac vorbele mari ca „talent" sau „chemare", la dumneata se simte însă ceva în genul acesta. Şi nici valoarea mea în ştiinţă nu vreau s-o exagerez... Cred totuşi că aş putea înrîuri dezvoltarea dumitale. Spre institutul nostru ţintesc mulţi tineri pasionaţi pentru ştiinţă, dar nu pot pătrunde. Dumneata ai pătruns. Şi acum văd că te arunci cu capul înainte în necunoscut, abandonezi totul şi îţi rişti viitorul !

— Dar dumneavoastră, Feodor Gordeevici ? Dumneavoastră n-aţi abandonat niciodată ştiinţa, nu v-aţi riscat viitorul de savant ?...

Privirile lor se încrucişară înfruntîndu-se, agere, provocătoare. „Ia te uită unde bate dumnealui ! spunea privirea academicianului. — Cu cine te compari ? Şi în definitiv, ce ştii tu despre mine, mucosule ?" Iar Saşa, zîmbind, îi răspundea tot din ochi : „Da, bat departe, compar şi ştiu ce spun. Ştiu că aţi lăsat totul baltă şi v-aţi aruncat cu capul înainte în lupta revoluţionară, că aţi stat la închisoare, că aţi fugit în străinătate, că aţi transportat literatură ilegală... Aţi crezut în victorie, şi pentru ea v-aţi riscat viitorul, iar dacă-i vorba de talent, al dumneavoastră era ceva mai mărişor !"

— Eu nu mi-am riscat viitorul, spuse Lahtin după o vreme. Am vrut să-l cuceresc pentru mine, şi pentru toţi ceilalţi... pentru voi mai cu seamă, pentru generaţia tînără. Pe cînd dumneata ai fost trimis de popor să întăreşti ştiinţa sovietică, şi cînd colo o părăseşti... de dragul unei acţiuni pasionante, dar problematice. Cum se cheamă asta ? Uşurinţă tinerească? Sete de rezultate fulgerătoare, goană după succese răsunătoare ?

— Cinste, răspunse Saşa.

— Explică-te.

— Fără mine, tovarăşilor mei le va fi greu. Ar putea fi striviţi. Împrejurările sînt de aşa natură, că trebuie să luptăm! Şi în acelaşi timp să fundamentăm necontenit bazele teoretice ale gazificării subterane. Peste cîteva luni, chestiunile teoretice vor deveni şi mai importante pentru realizarea proiectului şi ar începe să frîneze munca dacă astăzi am înceta cercetările ştiinţifice.

Lahtin tăcea încruntat. Apoi, căutînd cuvinte cît mai blînde, întrebă :

— Dar gînditu-v-aţi la ziua... la posibilitatea ca eforturile voastre să... să nu dea rezultatele aşteptate ?

Saşa cumpăni bine răspunsul înainte de a vorbi :

— Nu ! Nu vreau să admit o asemenea posibilitate. Dumneavoastră aţi riscat de dragul unui ţel mare, noi — de asemenea. Tehnica nouă a comunismului, iată ce este gazificarea subterană. Lichidarea celei mai grele şi mai primejdioase munci. Milioane de oameni vor ieşi la lumină, la soare — asta este gazificarea. Spuneaţi că este problematică ? Nu, esenţialul a fost rezolvat. Dacă se va dovedi însă că nici asta nu este încă soluţia justă, nu va însemna decît că trebuie să muncim şi iar să muncim pînă să-i venim de hac.

— Da, fireşte, sarcina e interesantă, spuse gînditor Lahtin.

— Nu numai interesantă, ci şi strict necesară, răspunse încăpăţînat Saşa şi tăcu.

Tăcu pentru că nici măcar acestui om minunat nu-i putea spune tot ce clocotea în inima lui cînd se gîndea la gazificarea subterană. Groaza nopţilor lungi petrecute la căpătîiul unchiului său, amintirea acceselor de tuse sfîşietoare, a horcăielilor ce cutremurau pieptul muribundului cu plămînii înfundaţi de cărbune... Povestirile minerilor despre explozii şi surpări, despre morţi şi intoxicaţi, amintiri ce-l chinuiau din copilărie... Apoi, în anii de studenţie gîndurile amare, frămîn-

tările sale în jurul problemei de nerezolvat, cum să-i salveze pe oameni de primejdiile muncii în subteran, de erupţiile spontane de gaze, care mătură totul în calea lor. Şi, în sfîrşit, amintirea acelei zile, săpată pentru totdeauna în mintea lui, a zilei în care împreună cu grupa sa de salvare coborîse în mină şi lucrase pe brînci, scoţînd mereu, mereu, mereu roca prăbuşită, şi apoi clipa înfiorătoare cînd de sub sfărîmăturile de rocă a fost dezgropat primul corp strivit — şi l-a recunoscut pe Vova...

— Vezi dumneata, prietene, vorbi din nou, cu deosebită blîndeţe, academicianul, cînd ne pasionează ceva, sîntem înclinaţi cu toţii să exagerăm. Şi e bine aşa, cu condiţia ca raţiunea să fie capabilă să exercite un control asupra pasiunii. Te simţi dumneata în stare de un asemenea autocontrol, acum, cînd de dragul acestei pasiuni îţi strici viaţa ?

— Cred că da.

— Ia să încercăm să aruncăm o privire în viitor, urmă Lahtin şi îşi miji ochii de parcă s-ar fi uitat într-adevăr undeva departe. În tumultuosul nostru secol, relaţiile dintre valorile imuabile se modifică nemaipomenit de repede, pentru că ştiinţa a început să înainteze vertiginos ! În lupta pentru progres, chimia şi fizica au trecut în prima linie a frontului — şi îl vor împinge înainte în chip nou. Strămoşii noştri se mulţumeau cu lemne, dar dezvoltarea metalurgiei şi a căilor ferate a pretins cărbune. Secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea s-au caracterizat prin exploatarea intensă a cărbunelui. În momentul de faţă cărbunele mai deţine în economia noastră un rol preponderent, dar petrolul tinde să-l ajungă din urmă, şi prospectarea rapidă a noilor zăcăminte petrolifere va face să se înalţe noi şi noi schele. Trebuie să ţii seama că şi mijloacele de transport au adoptat noi motoare şi noi viteze. Avioanele, automobilele, locomotivele Diesel cer noi carburanţi. Petrol, benzină ! Probabil că vom ajunge şi la folosirea gazelor naturale, pe care americanii le întrebuinţează cu succes, în loc să le dea foc să ardă ca o torţă, ceea ce-i totuna cu a arunca aurul pe fereastră ! E de aşteptat că vom învăţa să exploatăm şi energia solară, şi energia zăvorîtă în atom...

Tăcu şi se aplecă iarăşi asupra cartotecii, de parcă ar fi vrut să caute ceva sau să-şi aducă aminte ce mai are de spus. Ochelarii îi schimbau ciudat faţa impunătoare, şi prin sticlele groase ochii păreau mai mari şi mai albaştri, iar creţurile — mai adînci. Privindu-i chipul bătrînesc, Saşa se simţea cu-

prins de un regret amarnic. Îi părea rău că trebuie să se despartă de acest om, că poate îl vede pentru ultima dată.

— Da, uite-o ! „Nu mai este departe timpul cînd omul va stăpîni energia atomică, o sursă de forţă care îi va da posibilitatea să-şi transforme viaţa după dorinţă. Lucrul acesta se poate înfăptui peste cîţiva ani, sau abia peste un secol. Dar sigur este că de înfăptuit trebuie să se înfăptuiască." Vladimir Ivanovici Vernadski [1] şi-a exprimat gîndul acesta în anul 1922. Cred că acum sîntem întrucîtva mai aproape de rezolvarea problemei.

Saşa făcu ochii mari. Nu avusese prilejul nici să citească rîndurile acelea şi nici să audă dintr-altă parte despre posibilitatea eliberării energiei atomului. Ceea ce aflase semăna cu tema unui roman ştiinţifico-fantastic.

— Hai să mai visăm puţin, spuse Lahtin surîzînd. Omenirea începe adesea folosirea resurselor naturale printr-o fărădelege. Pentru beneficiile prezente, ea se jefuieşte singură. La fel stau lucrurile şi cu combustibilii minerali... Dacă te gîndeşti bine, arderea cărbunelui şi a petrolului în cuptoare este o adevărată barbarie, căci ardem, de fapt, nepreţuite produse chimice, capabile de o mult mai mare eficienţă economică ! Dar învăţăm, abia acum învăţăm să ne gospodărim mai cu cap. Ia întreabă-te, nu va veni oare vremea cînd vom răzbate pînă la magma clocotitoare din măruntaiele pămîntului, pentru ca din adîncurile de 20—30 de kilometri să scoatem la suprafaţă orice cantitate de căldură dăruită nouă de acest cuptor nestins ?...

Saşa chibzui la cele auzite şi răspunse :

— Probabil că aşa va fi. Cînd vom ajunge la priceperea tehnică de a fora prin scoarţa pămîntului pînă la asemenea adîncimi. Mai stătu o clipă pe gînduri şi întrebă : Feodor Gordeevici... de ce-mi spuneţi toate acestea tocmai astăzi ?

— Păi, pentru ca să vezi, prietene, că probleme interesante sînt nenumărate. Şi dumitale ţi s-a oferit posibilitatea să-ţi ocupi locul cuvenit în dezvoltarea ştiinţei. Nu-i oare faptă nesocotită să părăseşti calea largă a cercetării ştiinţifice creatoare de dragul înfăptuirii practice a unei idei, fie ea oricît de interesantă şi progresistă, dar... oricum, încă nesoluţionată pînă la capăt ?

[1] *Vernadski Vladimir Ivanovici* (1863—1945) — mineralog şi geochimist sovietic, academician.

— Cu atît mai necesar este s-o soluţionăm odată definitiv! se îndîrji Saşa. Am înţeles foarte bine ce aţi spus despre combustibili şi energie. Putem însă noi accepta ca munca subterană să mai domnească încă alte cîteva decenii de acum înainte, numai pentru că în viitor vom reuşi să extragem căldura direct din măruntaiele pămîntului ?

Lahtin surîse şiret :

— Da, văd că eşti un mare meşter al controverselor. Bine, dar cum stăm cu problema înlăturării bunului şi vechiului nostru cărbune de către noii combustibili pe care i-am şi găsit şi îi extragem ?

— Feodor Gordeevici, nici dumneavoastră, cred eu, nu socotiţi că omenirea va lăsa nefolosite în pămînt imensele zăcăminte de cărbune !

— Ce te faci însă dacă celelalte surse de energie se dovedesc mai rentabile ? continuă Lahtin cu aceeaşi şiretenie plină de voioşie.

— Eu, Feodor Gordeevici, cred că noii combustibili şi noile forme de energie vor înlesni un mare salt progresului, dar vor determina în acelaşi timp şi o uriaşă creştere a cerinţelor.

Acum Lahtin se uita la el cu toată atenţia şi seriozitatea, ca şi cum ar fi vrut să pătrundă cu privirea în adîncul sufletului său.

— E foarte bine, Alexandr Vasilievici, dacă omul poate spune cu toată tăria : cred. Şi este şi mai bine dacă se încumetă să adauge : şi o voi face ! Dar poate, totuşi... Dumneata ţi-ai făcut datoria, ai descoperit principiul, acum începe perioada experimentărilor şi perfecţionărilor... E necesar oare ca dumneata însuţi să pui umărul la instalaţia experimentală, în loc să munceşti în domeniul ştiinţei ? Ştii doar că şi la institut se vor cerceta unele probleme teoretice ale gazificării subterane !

Saşa oftă şi răspunse abătut :

— Am cîntărit totul, Feodor Gordeevici. Nu mi-a fost uşor să iau această hotărîre. Dacă m-aş răzgîndi şi aş rămîne la dumneavoastră — şi numai eu ştiu ce mult aş vrea să rămîn ! — ar fi o ticăloşie din partea mea. Merită oare să creşteţi un om de ştiinţă capabil de ticăloşii ?

Lahtin îşi scoase ochelarii, îşi şterse ochii înlăcrimaţi şi lăsă peste ei pleoapele subţiri ca pergamentul. Capul i se plecă în piept, şi prin părul cărunt şi rar i se văzu pielea us-

cată, cenuşie. Îndurerat, Saşa simţi iarăşi că vede pentru ultima oară pe omul acesta cu mintea luminată.

— Bine, Alexandr Vasilievici, spuse Lahtin şi îşi redeschise ochii, care acum luceau blînd. După cîte îmi pot da seama, ideea dumitale îţi va răpi un an, dacă nu chiar doi. Îţi doresc succes. Aş vrea să te mai văd iarăşi la institutul nostru. Îndată ce ai să poţi veni, vino... am să te primesc înapoi... dacă pînă atunci am să mai *fiu* eu însumi aici...

Cînd Saşa se întoarse acasă, o găsi pe Liuba storcînd rufele şi atîrnîndu-le la uscat în bucătărie.

— Nu-mi venea să le car nespălate, explică ea ascunzîndu-şi faţa roşie de atîta plîns.

Saşa îi dădu o mînă de ajutor. Era încă prea tulburat ca să poată vorbi. Apoi se întoarseră în cameră, unde, pe un scaun, se şi afla pregătită o valiză. Liuba se aplecă peste valiza deschisă şi spuse cu hotărîre :

— Uite ce-i, Saşa. N-are rost să ne înşelăm. Ştiu că tu n-ai să mai dai înapoi. Şi nu am nevoie de nici un fel de promisiuni... Eu, oricum... tot alături de tine rămîn.

Partea a treia

ÎN AJUN

1

Trenul sosea noaptea.

Liuba aţipise pe valizele puse una lîngă alta. Cei trei prieteni stăteau îmbrăţişaţi la geam şi se uitau, se uitau, se uitau... Cerul fumegos al Donbasului era rumenit de focul cuptoarelor. Noaptea, conurile haldelor întunecate seamănă şi mai mult cu nişte vulcani retezaţi la vîrf, pentru că pe crestele lor, ici-colo, arde mocnit cărbunele şi se înalţă fuioare de fum, ca de erupţii vulcanice. Coşurile înalte ale uzinelor, într-un loc îngrămădite laolaltă, într-alt loc rare, şi pereţii de sticlă ai noilor ateliere, sclipind în întuneric, par vapoare ce plutesc pe ocean. În gările de mărfuri domneşte forfota de totdeauna. Nesfîrşite garnituri cu cărbune aşteaptă plecarea sau lunecă, duruind, în întîmpinarea trenului. Apare apoi un colţ întunecat de stepă, un bătrîn stejar singuratic răsare cu ramurile golaşe pe fondul zării împurpurate, şi iar halde, iar broderia neagră a turnurilor de extracţie, iar macarale, şi conducte, şi garnituri cu cărbune...

Era patria lor, cu toate semnele dragi inimii de mineri.

— Ce de stele ! spuse Lipatov.

Nu se gîndea la stelele ce licăreau cînd şi cînd printre norii de fum de pe cer. Îl atrăgeau caldele steluţe roşii din vîrful turnurilor de extracţie — uite iarăşi una, şi încă una, şi două alăturate, şi acolo departe — alta nouă, răsărind din întunecimi...

— Creşte mereu Donbasul ! murmură înduioşat, şi inima i se strînse deodată : ca un străin, ca un oaspete depărtat va coborî el în mina unde a lucrat atîta vreme.

— Ia priviţi, băieţi, vine schimbul !

În bezna nopţii licăreau nenumăratele luminiţe mişcătoare ale lămpilor de carbid, şi toate se legănau înghesuindu-se şi

contopindu-se într-un şuvoi la intrările în mine. Cobora schimbul de noapte.

...Iar trenul gonea înainte pe meleagurile Donețului. Şi noi luminițe se mişcau în întuneric, şi noi conducte, noi halde, noi turnuri de extracţie se profilau pe fondul roşu al zărilor.

— Ne apropiem, băieţi ! Saşka, trezeşte-o pe Liuba.

Peronul slab luminat era pustiu. Doi-trei hamali, un şef de gară cu felinarul în mînă, cîţiva lucrători de la poştă împingînd un cărucior. Opriţi în picioare lîngă valizele lor, prietenii trăgeau în piept aerul cu iz de fum şi cărbune, mireasmă pe care o cunoşteau atît de bine încă din copilărie. „Sîntem acasă ! Acasă !"

— Să vă duc bagajul, tovarăşi ?

Se întoarseră cîteşipatru şi-l recunoscură pe Markuşa.

— Ce întîlnire ! Tu ce cauţi aici, Serioja ?

Pînă să le răspundă Markuşa, văzură şi singuri şapca de uniformă din capul lui şi tăbliţa cu număr de hamal de pe piept.

— Ce-i cu tine ? Cum se poate ?...

— În primul rînd, bine aţi venit ! le-o reteză Markuşa cu o umbră de sfidare în glas şi le strînse cu putere mîinile — iar în al doilea rînd — ce, asta nu-i muncă ? Tocmai bună pentru un inginer chimist. Voi cum staţi, copii, pe scut, sau sub scut ? Vi s-a acceptat proiectul ?

Vorbea repede, căutînd să nu le dea răgazul să pună ei întrebări, iar între timp îşi scoase centura lată şi legă două valize, îndemînatic de parcă ar fi fost hamal de cînd lumea.

— Unde porunciţi să vi le duc ?

Cei trei prieteni săriră să-i smulgă valizele din mînă, dar el le ţinea zdravăn. Doar muşchii feţei îi jucau, şi nu puteai ghici dacă de rîs îi tremură aşa obrajii, sau de disperare abia stăpînită.

— Să ne înţelegem, spuse în sfîrşit Markuşa, căratul valizelor este acum singura mea meserie, şi din asta trăiesc. Am să vă iau taxa cea mai mare, pentru că am acasă o soţie şi o fetiţă, născută acum douăzeci şi trei de zile. Încotro o luăm ?

O luară spre locuinţa lui Lipatov. Era cea mai apropiată de gară. Acolo vor aştepta Mordvinovii şi Palka pînă ce va ieşi primul tramvai.

Ocoliră gara, se afundară în întunericul nopţii şi simţiră numaidecît sub talpă noroiul zbicit al străzii nepavate. Din

obişnuinţă, Lipatov dădu să apuce pe un maidan pentru a scurta drumul spre casă, dar Markuşa îi strigă :

— Hei, pe unde calci ? Nu vezi parcul ?

— Ce parc ?

În beznă abia se desluşeau nişte nuieluşe negre — puieţii viitorului parc.

— I-am sădit în octombrie, prin muncă voluntară, povesti cu însufleţire Markuşa. Luna înfrumuseţării oraşului ! Ce de mai lume a ieşit la sădirea parcului ! Numai din uzina noastră — aproape o mie, afară de mineri, de şcoli, de institutul vostru. Ciubak în persoană a condus acţiunea. Şi de amîndouă părţile şoselei, tocmai pînă în aşezarea muncitorească, s-au sădit cîte trei rînduri de copaci. E ceva, hai ?

Dădură ocol noului parc. Lipatov zări de departe turnul de extracţie de la mina sa — nu, la drept vorbind, nu se putea deslusi chiar turnul, dar văzu steluţa roşie de sus, acolo unde trebuie să fi fost vîrful turnului.

— Depăşim planul ? oftă el şi, simţind din nou că i se strînge inima la gîndul că fusese atîta vreme despărţit de mina lui, îl cuprinse o invidie nestăpînită faţă de cei care cuceriseră victoria şi fără concursul său.

— De trei săptămîni îl depăşim regulat, răspunse fălos Markuşa şi săltă mai sus pe umăr centura cu cele două valize. Să fi văzut ce bucurie a fost cînd l-am depăşit ! Pe urmă au început emoţiile : o zi depăşeam, o zi nu ! Cum se însera, toţi ochii erau la turn : s-a aprins steluţa sau ba ? Vreo zece zile ne-am fiert aşa, acum se pare că merge bine, de cinci nopţi arde fără întrerupere.

— Serioja, ia dă-ne valizele !

— Vezi-ţi de treabă ! Zece dintr-astea aş duce, numai să am... Of, că amarnic mai e să tot aştepţi !

— Încă n-ai fost chemat ?

— Cum să nu ?! De două ori... Am fost şi la Moscova. Băieţii m-au înarmat bine, mi-au strîns şi ceva parale.

Ajunseră la bulevard. Mai erau doar cîţiva paşi pînă la locuinţa lui Lipatov. Dar Markuşa îşi lepădă valizele de pe umăr, le puse pe-o bancă şi îşi şterse fruntea îmbrobonită de sudoare. Felinarul din apropiere îi lumina obrajii supţi.

— Ce oameni mai sînt pe lumea asta ! spuse el, mirat parcă. Înainte ce credeţi că gîndeam ? Că toţi vrem acelaşi lucru. Să fie toate după dreptate, să domnească adevărul. Dacă s-a adus vreo învinuire cuiva — o să se cerceteze şi o să se vadă ce şi cum. Cînd colo... Fireşte, Isaev e un ticălos, n-are

ce căuta în partid — îl categorisi el pe principalul său duşman şi-l lăsă deoparte. În privinţa lui totul mi-e limpede. Uite însă că am nimerit cu ancheta la un tovarăş, ai fi zis că-i comunist adevărat, nu numai cu numele, dar să vezi ce s-a mai sucit, ce s-a mai învîrtit — că să mai cercetăm asta, să mai vedem aia, să ne mai aduci o hîrtie... Simţeam că de urmărit urmărea un singur lucru — s-o întindă, s-o amîne, s-o lungească, numai să nu ia nici o hotărîre. Apoi am dat de altul — băiat bun de altfel, înţelegător, om cu suflet. Cînd vorbeşte îl simţi că-i cinstit. Dar cînd începi să-i spui ce te doare şi-i explici cum a fost, doarme. Întocmai cum vă spun — doarme ! I se împăienjenesc ochii, bate din pleoape... Tu îi vorbeşti, dar cuvintele-ţi îi trec pe lîngă ureche. Îi spun : „S-o lăsăm pe altă dată, eşti obosit". El — nu ! Oftează : „M-au mobilizat să cercetez contestaţiile. Ziua îmi fac munca mea, iar seara vin aici... De o lună şi mai bine, dorm în rate. Haide, spune mai departe, că mi-am venit în fire." Eu o iau de la capăt, dar lui i se lipesc ochii... Cînd nici comitetul regional nu m-a reprimit, tot el mă cheamă şi zice : „Mai rabdă puţin, stai să se mai aşeze lucrurile" — dar care lucruri, nu mi-a spus, s-a mulţumit să-şi vînture degetele prin aer. „Pe urmă, zice, să te repezi la Moscova, aici nimeni n-o să-ţi rezolve un caz ca ăsta." Şi de ce ? Un caz — care caz ? Minciună sfruntată ! De ce s-o mai treci în spinarea Moscovei ? S-ar părea că la faţa locului e mai clar, mă ştie şi lumea, şi cuptorul mi-e colea.

— Bine, dar Moscova ? La Moscova ce-ai făcut ? îl grăbi Palka, plin de speranţă.

— Ei, acolo am reuşit să ajung la un om mare de la Comisia controlului de partid. Se uită el la hîrtiile mele, mai cere să-i trimit o autobiografie şi-mi promite : „Te chemăm noi curînd..." Între timp mi-a născut nevasta. În drum spre casă rîdeam şi plîngeam, plîngeam şi rîdeam. Am o fetiţă ! Soţia însă mi-a căzut la pat, nici ei nu i-a fost uşor. Şi banii — pe sponci. Uzina m-a concediat, cine să te mai angajeze ?... Exclus din partid, şi pentru un astfel de motiv ! Atunci am venit la gară. Chiar Ciubak m-a ajutat să-mi fac formele de angajare. Halal bărbat Ciubak ăsta al nostru ! Oricum, e secretarul comitetului orăşenesc, gîndiţi-vă la situaţia lui — este ? Şi totuşi, m-a primit, a stat de vorbă cu mine... aşa, ca de la om la om... „Se îndreaptă ea situaţia asta ! Mai rabdă — zice — şi cruţă-ţi nervii, că mai ai multe recorduri de bătut la cuptorul tău". Ei, şi mi-am revenit puţin. Car valizele şi-mi cruţ nervii. Gata, hai să mergem, că trebuie să mai apuc şi trenul de 5.

Dar nu mai reuşi să ia valizele. Palka şi le încărcase în spate şi pornise înainte.

— N-aţi observat nimic, băieţi ? întrebă Markuşa rîzînd.

— Nu, da' de ce ?

— Ia uitaţi-vă în jur, draci împieliţaţi ! Unde vi-s ochii ? Doar trei luni v-aţi plimbat prin Capitală, şi gata, nici nu mai observaţi realizările noastre !

Mergea alături de tovarăşii lui şi-i necăjea şi rîdea de ei. Ferea cu grijă puieţii sădiţi de curînd, ocolea porţiunile de trotuar la care se făceau reparaţii şi călca apăsat, de parcă umbla prin ograda lui, pe asfaltul nou al porţiunilor reparate.

— Arde lumina ! strigă el în sfîrşit. A început să lucreze şi a doua instalaţie a centralei electrice. De o lună de zile, lumina nu se mai stinge la miezul nopţii ! Şi voi nici nu băgaţi de seamă ce grozavi ne-am făcut !

Liuba izbucni în plîns, din senin, şi îşi ascunse obrazul în umărul lui Saşa.

— Ce-i asta ? E nedrept ! De ce au lovit în Markuşa ?

— Haide, nu mai plînge, că faci igrasie ! glumi Markuşa, dar glasul îi tremura. Mi se pare că am ajuns.

— Lacrimile nu spală amarul, gîndi cu glas tare Lipatov şi întinse mîna să caute cheia la locul ştiut. În problema asta mai trebuie să chibzuim nitel... Eh, acum ar fi bine să şi bem ceva. Ce spui, Serghei ?

În casă se vedea o curăţenie neobişnuită — pesemne că Annuşka fusese nu demult pe aici. Lipatov cotrobăi prin bufet — avea el acolo o sticlă de votcă. Dar alături găsi şi un bileţel : „Am dat de ea şi am vrut s-o vărs, pe urmă mi-a părut rău. Dacă o să te apuci de băutură, să ştii că nu mă mai întorc, cu prietenii însă, în cinstea izbînzilor, îţi dau voie să închini. Soţia ta cea călătoare."

— Straşnic a mai brodit-o ! se bucură Lipatov. Halal de Annuşka mea ! Ia exemplu, Liubuşka, asta-i nevastă între-neveste !

În cămară au găsit cartofi. Pînă să fiarbă cartofii, Liuba puse masa şi-i trimise pe băieţi să se spele pe mîini. Şi pe Markuşa îl goni să se spele pe mîini, şi fiindcă nu găsise cum altfel să-i arate simpatia, îi vorbea poruncitor ca unui prieten.

— O să bem pentru reuşita voastră, spuse Markuşa ştergîndu-se vesel pe mîini. Dar şi pentru a mea, pentru cuptorul nostru. Ţineţi minte cum m-au luat la refec, îndrugînd că aş încălca regimul de lucru al cuptorului ? Şi uite că am avut dreptate ! Acum au mai început şi alte două cuptoare să

lucreze după metoda noastră ! Ne-a lăudat şi ziarul... bineînţeles, fără să pomenească şi de numele meu.

— Şi cine-s ăia... de şi-au însuşit meritul tău ? întrebă furios Palka.

— Cum adică „şi-au însuşit" ? Că doar sînt băieţii mei ! Împreună am elaborat metoda. Se-nţelege că la uzină nu m-am putut duce, s-ar fi iscat vorbe peste vorbe, Isaev ăla atît aşteaptă... Dar băieţii veneau în fiecare seară la gară, ne băgam în camera de serviciu între două trenuri şi chibzuiam împreună, întocmeam planul lucrărilor, îl suceam pe-o parte şi pe alta, să vedem ce şi cum să se facă. Iar cînd treaba a ieşit cum trebuie, au venit cu toată brigada la mine, ne-am îmbrăţişat, am închinat un pahar. Ei, şi premiul... la fel... l-au împărţit cu mine... Eh, copii, copii, mulţi oameni buni mai sînt la noi ! Nici nu vă puteţi închipui cum am început să preţuiesc totul şi cîte... cîte bucurii poate avea omul, pînă şi într-o situaţie păcătoasă ca asta în care mă aflu...

Se aşezară la masă. Închinară. Mîncară cartofi cu sare.

— Văd că-l tot lauzi pe Ciubak, deschise vorba Lipatov morocănos. Toţi îl laudă că-i băiat bun şi cîte altele. Dacă-i aşa, atunci de ce el, secretarul comitetului orăşenesc, el de ce n-a sărit să te apere ? De ce nu striveşte ca pe nişte ploşniţe pe toţi cei de teapa lui Isaev ? Să consolezi oamenii, să le spui o vorbă bună cînd au vreun necaz — e foarte bine, firește, dar nu pentru asta a fost el ales. Dacă-i bun, de ce tace ? Asta nu înţeleg eu.

— Nici eu n-o înţeleg, răspunse încet Markuşa.

Saşa repetă în şoaptă :

— Nici eu...

Îşi aminti de sala de aşteptare pustie, de telefonul amuţit, de secretara lui Stadnik şezînd încremenită la postul ei devenit inutil, îşi aminti de mîna tremurătoare a lui Burmin... De ce ? Cu ce scop ? Cum să explici acest lucru altora şi ţie însuţi ?

— Ei, uite cum mi-o explic, fraţilor, spuse Lipatov, parcă ghicind întrebările nerostite ale lui Saşa. Mai există la noi destule gunoaie de tot felul. Şi gunoaiele astea am început să le măturăm. Dar o dată cu ele...

— Cînd retezi uscăturile mai cade şi cîte o creangă verde ! Asta vrei să spui ? întrebă Markuşa cu un surîs trist. Zicătoarea asta mi-au mai spus-o vreo douăzeci de inşi. Numai că eu nu doresc nimănui să fie o asemenea creangă.

Întinse mîna după sticlă, mai turnă votcă în toate paharele şi bău pe nerăsuflate.

— Nu, n-o doresc nimănui, mai repetă el şi căzu pe gînduri.

Ceilalţi rămaseră şi ei tăcuţi. Se gîndeau cu toţii la acelaşi lucru, şi pe deasupra — fiecare la ale sale.

Patru comunişti şi o comsomolistă şedeau tăcuţi şi căutau răspuns la aceeaşi întrebare.

— Şi dacă e să spunem adevărul pînă la capăt, adevărul gol-goluţ, rupse tăcerea Markuşa, trebuie să vă mărturisesc că deseori îmi spun : fie şi aşa, las' să pătimesc eu... dar barem să se reteze cu adevărat toate uscăturile ! Dacă aţi şti voi ce indivizi am întîlnit în sălile de aşteptare, prin coridoarele instituţiilor ! Fiecare se jura că a suferit de pomană, că nu are nici o vină... Te uitai însă la cîte unul atît de înrăit, atît de... în sfîrşit, vedeţi voi, nu erau nici două luni de cînd a fost exclus cîte unul, şi să-l fi auzit cu ce ură vorbea de „ei", de „lor", de „ăştia"... Care dintre noi ar spune despre partidul său „ei" sau „ăştia" ? ! Şi am mai întîlnit un nemernic — chiar acolo, pe culoarele Comisiei controlului de partid îndruga nişte infamii de cea mai pură esenţă trotkistă !... Bineînţeles că l-am luat de piept şi l-am scuturat de să-i meargă fulgii ! Cu chiu, cu vai, mi l-au scos din mîini. De aceea, vezi, îmi spun uneori — dacă e nevoie, las' să sufăr şi eu, numai să-i măturăm pe de-alde ăştia... poate să-mi fie cît de rău, să mă ia şi dracu, numai să scăpăm de ei...

Palka dădu să-l contrazică, dar îşi înghiţi cuvintele. „Eu n-aş putea gîndi astfel, îşi spunea el. Eu m-aş zbate ca un apucat, aş dărîma totul în jur, m-aş apăra însă !"

— De ce să te ia dracu ? spuse blînd Lipatov. Mai bine să-i ia dracu pe nemernicii ăştia. Ce, n-avem forţe să ne descurcăm ?

Markuşa se uită la ceas — trecuse de 4, curînd avea să-i vină trenul.

Lipatov îşi scoase portofelul şi luă dintr-însul cîteva hîrtii de 10 ruble.

— Ia scoateţi şi voi cîte 50 de ruble !

Împături banii laolaltă şi îi băgă în buzunarul de la piept al lui Markuşa. Acesta strînse din dinţi şi mulţumi cu o mişcare a capului, fără nici o vorbă.

— Iar cu căratul valizelor, Serioja, trebuie să termini, vorbi mai departe Lipatov. Deocamdată sediul meu este aici, dar peste cîteva zile ne mutăm cu toţii la Staraia Alexeevka.

Vino mîine pe seară, să-ţi fac angajament ca mecanic-şef. Nu te aprinde, că tot eu sînt în cîştig : cine o să-mi dea de bunăvoie un inginer ca tine ?

Liuba sări de pe scaun, se apropie de Lipatov şi-l sărută pe tîmplă, apoi fugi să-şi ascundă emoţia la bucătărie.

— Bine, dar nu înţelegi... încercă să răspundă Markuşa.

— Ba înţeleg ! i-o reteză Lipatov. Eu sînt şeful staţiei experimentale, eu răspund. Tot am nişte treburi la comitetul orăşenesc de partid, am să stau de vorbă şi cu Ciubak. Iar dacă n-o să fie de acord, am s-o fac şi fără el... Ce dracu, doar te cunosc !

Ieşiră în pridvor. Pălălaia ultimei şarje de noapte lucea în depărtare, dar flăcăruia aceea părea palidă în lumina zorilor. Undeva prin apropiere cîntă un cocoş tinerel, căruia îi răspunse răguşit un altul, bătrîn, apoi se porniră să cînte şi să se îngîne şi ceilalţi cocoşi din vecini.

— Acum da, văd şi eu că mi-s acasă ! spuse Lipatov, ciulind urechea la muzica de dimineaţă a Donbasului. Dar uzina cocso-chimică de ce tace ?

Nici nu sfîrşi bine întrebarea, şi izbucni sirena puternică a uzinei cocso-chimice.

Uzina metalurgică îi ţinu isonul cu basul ei profund.

Sirena nouă a fabricii de îngrăşăminte azotoase îşi înălţă şi ea chemarea melodioasă.

Şi parcă răspunzîndu-le, un tren din gară şuieră strident, iar dinspre liniile de garaj ale minei ţipă subţire o veche locomotivă de manevră.

Pe bulevard trecu zăngănind primul tramvai.

Duruiră pe drum nişte camioane goale.

Scîrţîiră şi începură să se trîntească uşile caselor.

Se auziră paşii celor dintîi trecători.

Pe cer, lumina răsfrîntă a cuptoarelor se stinse, sau poate că nu se mai vedea, învinsă de revărsatul zilei... Uite-o cum a cuprins jumătate de cer, cum luminează de jos toate trîmbele de fum — şi pe cele albe, uşoare, şi pe cele negre, dense — ce se ridică pretutindeni din zecile de coşuri de fabrică. Bine te-am găsit, Donbas, bună dimineaţa meleaguri dragi !

— Serioja, ce-ar fi să nu te mai duci la gară ? Poate pleci direct acasă, la nevastă ?...

— Nu. După ce mi-oi face angajarea...

Se uitau după el cum merge repede pe stradă, în paltonul său ponosit cu şapca de hamal în cap, uşor adus de spate, cu umerii trudiţi.

— De s-ar sfîrşi mai repede ! oftă Palka. Dacă nici unul ca el nu va fi reprimit...

— Ba va fi ! îşi strigă nădejdea Lipatov. Stai, cum zicea Markuşa adineauri ?...

— „Să mă ia şi dracu !", murmura gînditor Saşa, repetînd cuvintele lui Markuşa. Îşi aminti din nou de Stadnik, dar acum inima-i spunea că atît Stadnik, cît şi Markuşa îşi vor dovedi nevinovăţia. Avea convingerea că totul se va termina cu bine. Poate că-i într-adevăr imposibil ca în condiţiile unei asemenea verificări să nu se facă şi greşeli...

Gîndul acesta îi mai linişti puţin. În sinea sa însă, fiecare dintre ei îşi spuse : „E uşor să filozofezi, dar dacă nenorocirea asta s-ar abate asupra mea ?..."

Nenorocirea asta se abătu asupra lui Palka Svetov.

În primele zile după întoarcerea de la Moscova, nici prin cap nu i-ar fi trecut că-l paşte nenorocirea. Prea era absorbit de proiectul lor şi prea se bucura simţind că oamenii cei mai diferiţi — de la minerii de rînd pînă la Ciubak — aprobă şi sprijină acţiunea cea nouă.

E drept că Sonin o tot scălda, vorbind în bobote, iar Alferov pretindea tot mai des că este foarte ocupat şi nu-l poate primi, dar nu de ei îi ardea acum ! Îndată ce s-au întors la institut, Saşa şi Palka au început să-şi recruteze lucrători pentru staţiunea experimentală şi să discute cu colectivele de catedră conduse de Kitaev şi Troiţki temele cercetărilor ştiinţifice ce trebuiau executate în comun. Era greu să nu-ţi dai seama că Kitaev se poartă cam rece cu ei, peste măsură de politicos, ca faţă de nişte străini, dar nici asta nu-i prea îngrijora pe foştii lui elevi. „E supărat bătrînul — îşi ziceau — n-are decît, el e de vină !"

Schimbarea documentelor de partid ale lui Palka era amînată mereu, deşi toţi ceilalţi comunişti din institut îşi primiseră de mult noile carnete roşii.

— Mi-a trecut rîndul, de aceea mă tot amînă ! se linişitea Palka. Acum, cînd proiectul nostru e acceptat, cînd începe construcţia staţiunii experimentale, şi Pavel Kirilovici Svetov a fost numit inginer-şef, cine o să mai stea să-i caute nod în papură aceluiaşi Pavel Kirilovici, amintind că nu s-a întors la vreme din delegaţie ?

De cîte ori se ducea la institut, Palka se străduia din răsputeri să-i ia la staţiunea experimentală pe Steopa Svercikov şi pe cei doi Leonea — Leonea Garmaş şi Leonea Korotkih.

Cei trei studenţi din ultimul an luaseră hotărîrea să-şi termine institutul la cursurile fără frecvenţă şi să întocmească lucrări de diplomă pe teme legate de gazificarea subterană. Pentru asta însă, trebuiau să treacă în grupa profesorului Kitaev, iar Kitaev se încăpăţîna şi nu vroia să-i primească...

Principala grijă a autorilor proiectului se îndrepta acum spre pregătirile pentru construirea staţiunii. S-ar fi părut că nu era vorba de cine ştie ce construcţie. Dar cînd în jur se deschid zeci de şantiere mari şi mici, fără alergătură n-ai să obţii nici măcar un cui, iar pentru a primi un camion sau o mică macara trebuie să te zbaţi, nu glumă. Într-o vreme ca asta, răscolită de avîntul înnoitor care schimbă faţa lucrurilor, orice muncitor — chiar şi necalificat — e primit cu braţele deschise pretutindeni. Cît despre oamenii pricepuţi, pe aceştia trebuie să-i prinzi cu arcanul, să-i momeşti de la vecini, să-i îmbii cu un salariu mai mare sau să-i cîştigi cu o locuinţă bună.

Tinerii conducători ai Staţiunii nr. 3 nu puteau făgădui nimănui salarii prea mari, nici locuinţe, ba nici măcar nu puteau indica adresa exactă a staţiunii, căci sectorul de la Staraia Alexeevka se dovedise nepotrivit scopului (era străpuns de galerii abandonate), iar sectorul cel nou încă nu fusese cucerit.

Singura lor nadă era noutatea şi însemnătatea problemei începute. Era unicul lor argument. Şi argumentul îşi arăta roadele. În casa lui Lipatov era un du-te-vino neîntrerupt, camerele ajunseseră neîncăpătoare şi într-un hal fără de hal, veşnic pline de fumul ţigărilor. Veneau acolo comsomolişti atraşi de începuturile ieşite din comun, veneau tot soiul de fluieră-vînt care nu prinseseră rădăcini pe alte şantiere sau elevi cărora li se urîse cu şcoala. Aceştia din urmă se codeau să dea adresa părinţilor şi se declarau mai în vîrstă cu un an sau chiar cu doi. Palka ţinea zi de zi în faţa acestor oameni cuvîntări înflăcărate despre lichidarea muncii în subteran şi despre tehnica viitoarei societăţi comuniste, dar nu uita să le vîre în cap că la început va fi greu pe şantierul lor. Apoi, alegea dintre ascultători numai pe aceia cărora li se aprinseseră ochii.

Lipatov alerga din zori pînă-n noapte pe la diferite instituţii, găsindu-şi mai peste tot vechi prieteni, iar unde nu-i găsea, îşi cîştiga prieteni noi. Deseori călca pe urmele lui Alîmov, care fusese nu demult la Donetk cu treburi de-ale Staţiunii nr. 1, dar acolo unde Alîmov reuşise luîndu-i pe toţi

de sus, Lipatov obținea același lucru cu vorba bună, cu gluma, cu șiretenia.

— Cînd mai drept, cînd mai cotit, vorba e c-am izbutit! rîdea el.

Cel mai greu a fost să schimbe sectorul de strat de cărbune. Vechiul sector fusese repartizat la Moscova de către Uglegaz, cu aprobarea comisariatului poporului, și conducătorii instituțiilor locale își dădeau seama că sectorul este nepotrivit, dar cine să îndrăznească să schimbe o hotărîre luată la centru? Lipatov se sfătui cu prietenii săi și alese un sector din apropierea uzinei de îngrășăminte azotoase. Aici începuse de curînd să funcționeze o secție pentru procurarea oxigenului și s-ar fi putut obține o conductă directă pentru suflantele staționii. Deasupra stratului din acel sector nu se afla nimic, numai stepa goală: să tot construiești!

Lipatov chemă la telefon Uglegazul. Olesov lipsea. Din ziua cînd se evaporase din pragul cabinetului lui Stadnik, era mereu „suferind" și-i ținea locul Alîmov, dar nici el nu era acolo; Kolokolnikov îl ascultă pe Lipatov pînă la capăt și-i răspunse enervat că la asta trebuie să se fi gîndit înainte, cei de la comisariatul poporului n-o să-și schimbe hotărîrea, că pentru o experiență nu prea mare ajunge sectorul acela, și încheie pe un ton tăios:

— Nu veniți acum cu pretenții exagerate.

Lipatov îl drăcui în gînd și se hotărî să meargă la Ciubakov.

Anticamera secretarului comitetului orășenesc de partid era înțesată de oameni. Stăteau grupuri-grupuri, împărtășindu-și unii altora grijile și planurile. Fel de fel de oameni și interese se întîlneau aici! Așteptînd să le vină rîndul, făceau cunoștință, iar cînd ieșea cîte unul de la secretar povestea celorlalți ce-a obținut și ce nu, pentru ce anume l-a „scuturat" Ciubak și cu ce l-a ajutat. Un grăsun emoționat, pesemne nou în muncă, întreba pe fiecare:

— Cum să mă port? Pe ce să pun accentul?

Șeful unui mare șantier încercă la început să scape de sîcîitorul cetățean, pînă la urmă însă îl repezi furios:

— Trage-ți burta și pune accentul pe treabă, altfel te mănîncă de viu, e teribil secretarul!

Între timp Ciubakov veni și el în anticameră.

— Oho, ce plină mi-e de flori grădina!

Era un om încă tînăr, cu toate că apucase să lupte și în războiul civil, chiar aici în Donbas. Expresia modestă a feței

lui făcea să fie luat drept simplu muncitor, şi nici nu era altceva decît un simplu muncitor, de care minerii mai bătrîni îşi aminteau de pe cînd lucrase cu ei în abataje şi fusese fruntea comsomoliştilor.

— Care dintre dumneavoastră mă aşteaptă pe mine şi cu ce treburi ? întrebă Ciubak dînd bună ziua tuturor şi strîngînd mîna celor cunoscuţi.

Lămurindu-se cine ce treburi are, secretarul se apucă să-i cearnă cu pricepere, pe unul trimiţîndu-l la cel de-al doilea secretar, pe altul îndrumîndu-l spre sovietul orăşenesc :

— Spune-le acolo că te-am trimis eu, să rezolve problema chiar astăzi.

Cînd află că Lipatov, Mordvinov şi Svetov au venit la el în problema gazificării subterane, Ciubak îi rugă să rămînă ultimii :

— Vreau să stăm de vorbă pe-ndelete. Mai plimbaţi-vă o oră, două, băieţi.

După aceea, cînd îi primi, cei trei prieteni începură prin a-i explica secretarului în ce constă metoda lor, îi desenară schema procesului tehnologic, îi arătară procesele-verbale ale experimentelor.

— Mai sînt multe lucruri nerezolvate ? întrebă Ciubak. Experienţele continuă ? Vă ajută institutul ?

— Păi şi noi sîntem ai institutului.

— Bine, bine... Mai zgîlţîiţi-l puţin pe Sonin, nu-l cruţaţi, e cam greoi dumnealui, nu-i prea place să se deranjeze, nu-i aşa ?

Auzind istoria cu sectorul, Ciubak se scărpină la ceafă, chibzui ce chibzui, apoi formă numărul de telefon al directorului trustului minier.

— Uite ce o să facem, vorbi el în receptor. Întocmeşte dumneata un document prin care interzici construirea staţiei la Staraia Alexeevka. Vezi cum arată sectorul de lîngă uzina de îngrăşăminte azotoase şi, dacă e potrivit, repartizează-l staţiei experimentale, iar băieţii să se instaleze repede şi să înceapă imediat lucrul. Trimite la comisariatul poporului o scrisoare explicativă şi anexează documentul de interzicere. Ne-am înţeles ?

Lăsă receptorul şi explică vesel :

— Pînă să semneze toţi şefii şi subşefii, noi ne-am şi mutat !

Se întoarse spre Lipatov şi adăugă sever :

— Ai grijă, Mihailîci, să vă instalaţi în aceeaşi zi !

Cînd veni însă vorba despre angajarea lui Markuşa, chipul secretarului se întunecă, parcă mai îmbătrînit deodată.

— M-da... mormăi el şi începu să rostogolească un creion pe tăblia mesei.

— Întîmplarea cu manifestul s-a petrecut în prezenţa mea, o adevărată copilărie, explică Saşa. Am dat o declaraţie în acest sens, Markuşa a alăturat-o la contestaţie. Markuşa e un comunist adevărat.

— Sper că este, spuse gînditor Ciubak. Trei cuptoare de cocs au şi început să lucreze după metoda lui... Scoase din buzunarul de la piept o tăietură de ziar. Uite, presa laudă iniţiativa. Doar că nu pomeneşte numele autorului ei.

Reciti în gînd articolul, apoi îl ascunse la loc şi rămase tăcut, îndurerat, cu ochii în jos şi sprîncenele încruntate.

— Desigur că-i o crimă să ţii un inginer priceput, la gară ca hamal. Inginer comunist — încă n-avem prea mulţi ca el. Şi mai e şi un flăcău... aprins, cum spun minerii.

— Un flăcău grozav ! se bucură Lipatov şi-i povesti de discuţia avută în seara sosirii lor, cînd Markuşa spusese : „Poate să-mi fie cît de rău, să mă ia şi dracu, numai să scăpăm de ei !"

Ciubak îl ascultă atent, fruntea i se descreţi, ochii i se luminară.

— Ei, uite ce-i, băieţi... Mie mi-e greu să rezolv problema. Foarte greu. Dar irosirea asta de forţe e într-adevăr stupidă. Sînteţi siguri de el ? Atunci, luaţi-l ! Dumneata, Ivan Mihailovici, eşti conducător unic, ba încă de subordonare unională. Ai tot dreptul să angajezi cum te taie capul orice specialist. Cu şi fără de partid, este ? Constituţia asigură fiecăruia dreptul la muncă. Angajează-l, şi să lucreze sănătos ! Înţelegi ?

Se sculă de la locul său şi împinse nervos sub masa de şedinţe scaunele ce-i stăteau în cale.

— ...Cît despre Stadnik... spuse el pe neaşteptate, ridicînd spre cei trei tineri o privire uimită, uluită : Arseni ? Ani de zile am lucrat cu el ! A fost organizator de partid în mină la noi... În sfîrşit ! îşi curmă singur firul vorbelor şi se reaşeză la masă. Ce mai aveţi notat acolo ? Văd că vi-i plin carnetul.

Rezolvă la fel şi celelalte chestiuni, cu toată hotărîrea, fără să stea pe gînduri. Dar o umbră de amărăciune şi nedumerire continua să se răsfrîngă pe chipul său înăsprit.

Iat-o întoarsă în acelaşi loc de unde plecase cu trei luni în urmă. Se afla iarăşi în cămăruţa cea mică, despărţită printr-un perete de scîndură de odaia părinţilor. Tapete spălăcite, un pat vechi, acoperit cu o cuvertură de pichet, o măsuţă şi cîteva scaune şchioape.

Numai că acum sînt doi : ea şi Saşa. Dar Saşa lipseşte pînă noaptea tîrziu — ba e la Lipatov, ba la institut, ba cine-l mai ştie pe unde. Se întoarce rupt de oboseală, întărîtat la culme. E drăgăstos ca şi înainte, numai că adoarme de îndată ce-şi pune capul pe pernă. Visează să se mute cît mai curînd cu Liuba la „staţiunea noastră", deşi ştie bine că asta nu se va întîmpla decît după ce vor avea un sector nou, după ce vor primi locuinţă sau se va construi prima casă.

Liuba îi ajută mamei sale la gospodărie şi le explică într-una vecinelor curioase ce treburi importante l-au adus pe Saşa înapoi la Donetk. Oamenii cred şi nu cred. Li se pare ciudat : s-a ridicat băiatul dintr-o odraslă de miner pînă la lumea savanţilor, a fost chemat în Capitală la un academician vestit... şi deodată uite-l întors aici ! Trebuie să fie ceva la mijloc...

Tatăl Liubei e absorbit de munca lui : sectorul în care lucrează se menţine pe primul loc, întreaga lor mină şi-a însuşit noul ritm de producţie, şi asta mai cu seamă pentru că au reorganizat într-alt chip transportul cărbunelui după o idee a tatălui ei. Şi pe deasupra, bătrînului i s-a făcut o mare cinste. A fost ales în comitetul orăşenesc de partid. Ciubak l-a atras în controlul muncii celorlalte mine din Donetk. Tatăl ei umblă peste tot, vede cum stau lucrurile, pe urmă, fiindcă nu se încrede în memorie, stă pînă noaptea tîrziu şi îşi notează tot ce a văzut. Seara, la ceai, discută cu Saşa dacă va putea fi evitat războiul şi, pe o hartă a obiectivelor cincinalului, tăiată din ziar, însemnează cu steluţe roşii toate uzinele care au intrat în producţie, toate minele, centralele electrice — industria ! O vor simţi ei fasciştii pe pielea lor, dacă se încumetă să înceapă !... Vezi numaidecît că tata e mulţumit de începerea lucrărilor experimentale pentru introducerea gazificării subterane şi de angajarea lui Nikita la forajul sondelor, dar nu i-o arată în nici un fel lui Nikita, iar de fata aceea a lui Nikita nici nu vrea să audă, de parcă nici n-ar exista pe lume.

Nikita nu mai era de văzut pe acasă, apărea doar cînd îl încolţea foamea, şi făcea tot posibilul să nu dea ochii cu

tată-său ; Kuzminişna îi punea repede de mîncare şi plîngea văzîndu-l mereu posomorît.

— Ni-l omoară fata aia, spunea ea Liubei. E înfumurată şi rea ! L-a plesnit peste obraz, da' el tot se ţine după ea ca un căţeluş.

— O stricată, hotăra scurt Kuzma Ivanovici.

— Nu-i asculta, o avertizase Nikita pe soră-sa. Liolia este pentru mine şi soţie, şi cel mai bun dintre oameni. Bătrînii nu înţeleg asta. Au jignit-o pe Liolia — şi ea nu le-o poate ierta nici lor şi nici mie. Iar eu stau între ei ca între două focuri.

De ce n-o fi plecat fratele cu Liolia lui, dacă ea e pentru el şi soţie, şi cel mai bun dintre oameni ? N-au unde sta ? Să-şi fi căutat — găseau ei ceva ! Te pomeneşti că Nikita aşteaptă ca staţiunea experimentală să-i dea casă ! Dar cînd o să fie asta ? Să-şi fi închiriat un cotlon pe undeva şi să se fi mutat acolo cu Liolecika lui, dacă e o dragoste chiar atît de mare între ei.

— Nu vrea ea, îi explică Nikita. Spune : „Nici tu nu eşti mireasă, şi nici eu cazac, să te fur de-acasă. Dacă vrei să te însori, apoi însoară-te cum scrie la carte, ca să ştie tot oraşul, şi părinţii s-o recunoască cum se cuvine. Iar dacă nu te poţi hotărî, atunci aşteaptă, poate or să-ţi găsească ei o mireasă pe gustul lor..." Uite în ce situaţie mă pun bătrînii !

— Ia-i şi tu cu binişorul... Vorbeşte cu ei.

Nikita se sperie de-a binelea :

— Cu tata ? Ce tot spui ?

Curios lucru, îşi spunea Liuba în sinea ei, un băiat aşa de înfipt ca Nikita şi cum a dat de greu, s-a pierdut cu firea. Altul în locul lui s-ar înfuria, ar ţipa, pe cînd el stă în faţa tatii ca un băieţaş vinovat. Sau poate că amîndoi sîntem aşa ? Lipsiţi de energie, prea moi... Uite, şi eu...

Nu mai avea trai din ziua cînd se întorsese în casa părintească. Vedea cu amărăciune că bunele ei prietene, care o petrecuseră cu atîta entuziasm la gară, acum vorbeau cu ea cum vorbeşti cu o bolnavă. Socoteau pesemne că s-a întors „cam cu buzele umflate". În schimb, în viaţa prietenelor ei s-au petrecut o mulţime de schimbări în aceste trei luni — şi schimbările acestea o uluiau.

Cea mai mare uimire i-o stîrnise Katerina. Liubei îi era milă de ea, şi alergase s-o vadă chiar în ziua sosirii, dornică să-i dea o mînă de ajutor, gata s-o mîngîie, s-o compătimească. Altă Katerină însă decît cea la care se aştepta Liuba îi ieşi în întîmpinare, una plină de energie, activă, îndrăz-

neaţă. Vorbeşte aspru, bărbăteşte, ochii îi rîd. Şi nu numai că a fost primită în partid, dar au ales-o şi în comitetul de mină, dîndu-i-se sarcina să se ocupe de condiţiile de trai ale minerilor. Se zbate pentru locuinţe, pentru ajutoare, pentru împrumuturi, colindă căminele, casele, se interesează cum trăieşte fiecare. Liuba o cerceta pe furiş : se îngrăşase, pîntecul i se rotunjise vizibil. Îndrăzni s-o sfătuiască : „Mai cruţă-te şi tu", dar Katerina rîse de ea.

— Cine se cruţă se prăpădeşte. Pe cînd eu, Liubka, am poftă să trăiesc !

Şi iar se porni să vorbească despre sarcinile ce i-au fost date în seamă, de parcă nici n-aveau altele să-şi spună. Apoi se pregăti să iasă : se ducea să verifice pe teren o cerere de înlocuire a unui acoperiş spart. O însoţi pe Liuba pînă la portiţa Kuzmenkovilor, o îmbrăţişă cu putere şi îi şopti, uitîndu-i-se drept în ochi :

—Eh, Liubuşka, dacă ai şti cît de bine mă simt acum, de parcă aş fi ajuns tocmai în vîrful dealului !

Şi se avîntă în lungul străzii, cu capul sus. Liubka o urmări din ochi şi se simţi rămasă jos de tot, departe de vîrful dealului aceluia...

Cele două prietene ale ei, foste colege de clasă, care se angajaseră la mină ca vagonetare, participau acum la mişcarea pentru introducerea noului sistem de transport. La intrarea în mină se puteau vedea şi portretele lor, tot acolo unde se găsea de mult şi portretul lui Kuzma Ivanovici. Că tatăl ei se află la loc de cinste era un lucru obişnuit pentru Liubka, dar Xanka şi Nastenka... Nu, la drept vorbind, şi asta era ceva obişnuit. De cînd se ţinea minte, Liuba văzuse cum mulţi din jurul ei îşi cîştigau un nume bun, se mutau din Nahalovka în casele cele noi, se apucau de învăţătură, intrau în comsomol şi apoi în partid, primeau diferite sarcini obşteşti. Şi totul se petrecea repede — de, oamenii erau prinşi în şuvoiul cincinalelor ! Cînd bătrînii povesteau despre viaţa din trecut a minerilor, Liuba avea impresia că înainte de planurile cincinale n-a existat nimic afară de beznă şi nemişcare. E drept că mai fuseseră revoluţia şi războiul civil, dar aceste evenimente se contopeau în închipuirea ei cu cincinalele, cu uimitoarea transformare a oamenilor şi a întregii lor vieţi. Aşa că ce să te miri — acum şi în viaţa Nastiei şi a Xanei se produsese o schimbare în bine. Pe cînd ea, Liuba, nu făcuse în acest răstimp nici un pas înainte...

Într-una din zile trecu şi pe la grădiniţa de copii, unde lucrase aproape doi ani. Educatoarele s-au bucurat, copiii însă... copiii nici n-au recunoscut-o, sau poate au uitat-o. Fata care o înlocuise îi învăţase un joc nou, şi pînă şi moş Danila Şişkin o asculta aşa cum înainte stătea s-o asculte pe Liuba.

— La timp ai picat ! îi spusese directoarea, ascunzîndu-şi cu gingăşie compătimirea. În curînd, Zina o să intre în concediu de naştere, vino să lucrezi în locul ei.

— Nici nu poate fi vorba ! răspunsese Liuba. Ne-am întors să lucrăm pe un şantier de cea mai mare importanţă !

Şi se grăbi să plece.

Acasă era linişte, toată lumea lipsea. Numai mama şedea lîngă sobă şi croşeta o bluziţă de-o palmă. Liuba se aşeză alături de ea. O vreme tăcură amîndouă.

— Ţi-am spălat bluzele, spuse Kuzminişna. Ar fi bine să ţi le calci cît nu s-au uscat încă prea tare.

Aşa o îndemna întotdeauna maică-sa să-şi găsească o treabă cît de cît folositoare.

După fierul de călcat electric de la Moscova, fierul cu mangal al maică-si i se părea greu şi incomod. Cutişoarele mărunte nu voiau să se netezească nicicum.

Kuzka se năpusti în casă, îşi zvîrli cărţile pe prichiciul ferestrei şi se apropie de soră-sa.

— Nu se mai deschide odată şantierul ăla ?

— Ba se deschide curînd. Dar pe tine ce te interesează ?

— Vreau să-l văd şi eu. Tu n-ai să te duci acolo ?

— Am să mă duc.

— Şi eu am să mă duc... să-l văd. Pe urmă, după ce-o termin pe-a şaptea, am să lucrez acolo.

— Lasă, c-o să te mai răzgîndeşti tu de zece ori pînă atunci...

— Nu ! Kuzka chibzui o vreme, apoi continuă îmbufnat : Ca să vezi cum eşti tu „o să te răzgîndeşti" ! Dar Saşa de ce nu s-a răzgîndit ?

— Saşa e Saşa, răspunse îngîndurată Liuba şi se opri cu fierul în aer, deasupra darului de nuntă al Katerinei : o cămaşă ucraineană.

„Ţie o să-ţi stea bine, e viu colorată şi luminoasă, spusese Katerina — aşa cum luminoasă şi fericită îţi va fi şi soarta." Da, pe atunci toate prietenele o invidiau...

— Dar tu de ce eşti aşa de plouată ? întrebă Kuzka încruntîndu-se. Sau ai şi început să te cerţi cu Saşa ?

— Prostule, îl repezi Liuba.

Dar cînd rămase singură, încremeni iarăşi cu fierul în mînă. Plouată ? Pînă şi Kuzka observase că e plouată... Şi Saşa cînd se va întoarce va observa. „«Iubita mea şi prietena mea. Mai presus de asta nu există nimic...» Aşa spunea Saşa. Şi eu am acceptat, singură am acceptat să ne întoarcem şi i-am şi făgăduit : Orice s-ar întîmpla, rămîn alături de tine ! Trompetele... cum mai sunaseră trompetele ! Tra-ta-ta-tamm ! Tra-ta-ta-tamm !... Am fost speriată cînd mi-a spus că trebuie să ne întoarcem aici, şi totuşi m-am decis : Fie ce-o fi !... Cum de îndrăznesc acum să umblu plouată ? Şi ce mă fac dacă el a şi observat că sînt cum sînt ?"

Cînd Saşa se întoarse acasă, Liuba sări să-l întîmpine veselă, luminoasă, în cămaşa ucraineană brodată în culori vii.

— Ai şi aflat, Liubuşka ?

— Ce anume ?

— Aşadar, ai simţit ? Tu simţi întotdeauna. Treburile noastre merg cum nu se poate mai bine ! Am obţinut un nou sector, chiar acela de lîngă uzina de îngrăşăminte azotoase ! Am şi fost acolo, am cercetat şi am chibzuit cum să ne instalăm. Lipatuşka a rămas să mai colinde aşezările din jur, să găsească barem cîteva camere pentru început, pînă om reuşi să ne ridicăm singuri primele case. Iar eu am venit într-un suflet la tine. Mai rabdă puţin, curînd o să ne mutăm, doar să găsesc ceva potrivit...

— Cel puţin o baracă ! Măcar un bordei ! strigă Liuba sărindu-i de gît. Am să-l spoiesc, am să-l văruiesc, am să-l dichisesc ! Să vezi tu ce frumos are să fie !

Peste o oră însă, apăru gîfîind Steopa Svercikov.

Faţa lui rotundă şi blîndă, gata oricînd să zîmbească, era acum brobonită de sudoare şi exprima o mare nelinişte. Sufla greu, pesemne că fugise tot drumul de la capul tramvaiului.

— De dimineaţă vă tot caut ! spuse el, şi umplîndu-şi o cană de apă din găleata de lîngă uşă o bău pe nerăsuflate.

Saşa strînse din dinţi şi se încruntă în aşteptarea veştilor rele, dar glasul îi rămase netulburat :

— Am cercetat sectorul cel nou. Zăcămîntul e cum nu se poate mai bun. Şi, în aparenţă calm, întrebă : Dar ce s-a întîmplat ?

Steopa aruncă o privire spre Liuba.

— Vorbeşte, vorbeşte, îl îndemnă ea.

Undeva, departe, sunară iar trompetele : „Tra-ta-ta-tamm. Tra-ta-ta-tamm !" Saşa însă îi îmbrăţişă umerii, fie spriji-

nind-o pe ea, fie căutînd el însuşi un sprijin în faţa primejdiei ce se apropia.

— Dracu să-i înţeleagă ! începu Steopa, supunîndu-se glasului calm al lui Saşa. Se pune ceva la cale, dar nu-mi pot da seama ce anume. Mîine avem şedinţă de birou. Prima problemă la ordinea de zi este chestiunea Svetov. Îl întreb pe Alferov : „Care chestiune ?" Şi-mi răspunde : „Păi nu ştii că nu şi-a schimbat carnetul de partid ?" Şi îşi fereşte privirea, cum face el. Pe masă văd un dosar : „Cazul Svetov". Dau să mă uit printr-însul, dar Alferov îl acoperă cu cotul : „Ai să participi mîine la şedinţa de birou şi ai să afli". Şi iar îşi fereşte privirea în lături.

— Ce-o să i se pună în cîrcă ? Nimic serios ! spuse Saşa, nu prea convins. Păcat că Lipatuşka n-o să mai poată ajunge la vreme...

— Şi mai e ceva... curată porcărie ! urmă Steopa strîmbîndu-se scîrbit. Lionka Garmaş ! A stat ieri un ceas şi mai bine de vorbă cu Alferov... iar astăzi dimineaţă — cu Kitaev... apoi cu Sonin... Pe urmă a venit la mine şi a început să se bîlbîie : „Cum să părăsim noi institutul, să ne apucăm de o treabă neverificată... e greu să înveţi prin corespondenţă... şi cum să ne întocmim lucrările de diplomă într-o temă atît de nouă, nici nu ştim încă ce-o să iasă. Ar trebui să ne gîndim mai bine..."

Saşa reuşi să rămînă calm.

— Dar tu ce credeai, guguştiucule, că o să scăpăm de istorii de felul ăsta ?...

Neîngăduindu-şi să fie tulburat, Palka se repezi pe treptele institutului şi se ciocni chiar acolo, pe scară, cu doi oaspeţi neaşteptaţi : Kolokolnikov şi Alîmov. Ce vînt i-o fi adus încoace ? Şi de vreme ce tot sînt aici, n-ar putea ei, cu autoritatea Uglegazului, să le înlesnească obţinerea de materiale, de locuinţe şi de atîtea cîte mai avea nevoie Staţiunea nr. 3 ?

— Ce te tot agiţi atîta ? îl întrerupse cu necaz Kolokolnikov. Graba strică treaba. Mult mai bine aţi face aşteptînd rezultatele lui Katenin.

Alîmov aştepta cu două trepte mai jos, bătînd nerăbdător tactul cu vîrful pantofului. Ai fi spus că el nu are nici în clin nici în mînecă cu noua staţiune experimentală.

— Cum să aşteptăm, cînd...

— Sîntem în drum spre staţiunea lui Katenin. Mîine e inaugurarea, îi tăie vorba din nou Kolokolnikov. Şi în general,

tovarăşe Svetov, n-ar strica să fii mai modest ! Înclină uşor capul în chip de rămas bun şi se întoarse către Alîmov. Să mergem, Konstantin Pavlovici, altfel nu mai terminăm pînă la plecarea trenului.

Palka înţelegea că, în graba lor de a fi de faţă la încercarea metodei în care au încredere, oamenii pot fi neatenţi cu autorul unei alte metode, căreia îi tăgăduiesc orice valoare, dar dispreţul făţiş pe care ţineau să i-l arate îl scoase din fire, şi întîlnirea aceasta de pe scară îl făcu să presimtă oarecum ce-l aştepta la şedinţa de birou.

Hotărît lucru, ceva se schimbase aici. Alferov nici nu-şi ridică ochii de pe hîrtii şi abia dacă-i răspunse la salut. Sonin se prefăcu că nici nu vede că a intrat cineva. Ceilalţi membri ai biroului îi răspundeau ca unui străin şi se îndepărtau grăbiţi. Steopa Svercikov şedea singur într-un colţ al camerei şi se uita la Palka de acolo, disperat, parcă încercînd să-l prevină, să-l pună în gardă.

— S-a întîmplat ceva ? întrebă Palka, puţin cam prea vioi.

Întrebarea rămase fără răspuns în tăcerea ce se făcuse tot mai stînjenitoare.

— Saşa Mordvinov n-a venit încă ? nu se dădu bătut Palka.

Alferov îşi frunzări hîrtiile şi mormăi că este vorba de o şedinţă închisă.

— Cum, nu l-aţi chemat pe Saşa ?!

Şi această întrebare rămase suspendată în tăcerea grea. Abia atunci simţi Palka cum îl cuprinde o frică stupidă şi ruşinoasă... Prostii, de ce m-aş teme ? Sînt în casă la mine, între oameni apropiaţi, toţi mă cunosc aici şi nu mă ştiu vinovat cu nimic !... Dar frica i se cuibări adînc de tot în suflet, şi sub stăpînirea ei, Palka se aşeză timid pe un colţ de scaun.

Apoi, totul se desfăşură năucitor de repede.

— Cred că întîi trebuie să-i dăm drumul lui Svetov, ce părere aveţi ? deschise Alferov şedinţa şi, fără să mai aştepte, începu să citească grăbit raportul său, în care se spunea că comunistul Svetov a întîrziat cu o condamnabilă nepăsare la schimbarea documentelor de partid, că a rămas fără aprobarea nimănui la Moscova, că nu s-a înapoiat la timp din delegaţie, şi chiar înainte de asta a avut nu o dată o atitudine anarhică şi nedisciplinată, că este atît de lipsit de principii morale, încît, urmărind avantaje personale, a săvîrşit şi

un fals. Prin urmare, s-a pus el însuşi, de fapt, în afara institutului şi în afara partidului.

După asta, în treacăt parcă, răsună scurt cuvîntul „excludere".

Cum ? Pe cine să excludă ? Ce-i cu el, a înnebunit ?

— Cum puteţi cere aşa ceva, Vasili Onufrievici ? sări Steopa Svercikov. Nu pentru folosul său a făcut ce a făcut ! Ci pentru o cauză mare, necesară tuturor !

— Nu ştiu ce cauză mare poate justifica un fals, răspunse tăios Alferov. Şi aici nu e vorba de gazificarea subterană, problemă pentru care avem toată înţelegerea. Acum discutăm fizionomia morală a unui om care pretinde să i se elibereze noile documente de partid. Partidul ne învaţă să fim vigilenţi şi neînduplecaţi, să respingem pe oamenii nepăsători şi îndoielnici. Svetov n-a fost demn de încrederea ce i s-a arătat. Într-un om nedisciplinat şi lipsit de principii morale, partidul nu poate avea încredere.

Partidul nu poate avea încredere... În mine, Svetov, nu poate avea încredere ? Eu n-am fost demn ?... Fals ! Care fals ? A, atunci cînd am trimis telegrama în numele lui Kitaev... Fireşte, da, asta a fost o faptă uşuratică. Dar Kitaev s-a lăudat după aceea că el a obţinut de la academicianul Lahtin o amînare pentru Saşa... Stai, că nu numai asta mi se pune în spinare ! Că aş fi delăsător... că am întîrziat de capul meu... că m-am pus singur în afara institutului şi a partidului... că sînt anarhic... lipsit de principii morale — sau asta e tot în legătură cu telegrama... Ori poate că semnătura aceea este într-adevăr o crimă, un fals ?...

Descumpănit, năucit de atîtea învinuiri, Palka începu să explice pe puncte cum s-au petrecut lucrurile cu telegrama, cu delegaţiile... Vorbea cu patimă, şi simţea el însuşi că o ia razna, că se ocupă de fleacuri în loc să atingă esenţialul. Esenţialul cuprins într-o concluzie scurtă : este sau nu este demn de încredere ? Cum să demonstrezi însă că eşti demn de încredere ? Că partidul are nevoie de tine, şi că tu nu poţi trăi fără partid ?

Altă dată ar fi răspuns şi el cu ocări la ocara ce i se aducea. Toţi cei de faţă sînt doar tovarăşii lui — studenţi, profesori, directorul institutului — şi de atîta vreme trăieşte în mijlocul lor, gîndeşte, munceşte alături de ei... Dar tăcerea lor îl îngheaţă. Şi nici nu-şi ridică ochii la el. El vorbeşte, şi ei tac, tac şi nu se uită la el.

Iată-l că a isprăvit, dar ei continuă să tacă...

Suslov, profesorul de mecanică, tuşi în pumn şi ceru cuvîntul. Palka îşi aminti că a stat întotdeauna prost cu mecanica, lipsea de la cursuri şi Suslov îl certa mereu. Să-l vezi acum ce-o să-i mai pună în seamă...

— Ar trebui să-i întrebăm şi pe cei de la Uglegaz, începu şovăitor Suslov. Dacă s-a ocupat într-adevăr de punerea la punct a proiectului, ar avea totuşi o justificare. Îl cunoaştem pe aspirantul Svetov ca pe un om capabil. Şi acum, aşa, deodată ? E doar un băiat de-ai noştri, fiu de miner. A crescut sub ochii noştri.

În sprijinul profesorului luă cuvîntul şi un student din anul III, care făcea parte din seminarul lui Svetov.

— Nu-i greu să fii îngăduitor, îl întrerupse Alferov pe acesta din urmă şi se răsuci cu tot trupul spre Sonin. Dumneavoastră ce părere aveţi ?

— Mi-e foarte greu să vorbesc, spuse Sonin. Am avut întotdeauna multă înţelegere pentru Svetov. Dar acum sînt silit să-ţi spun deschis, Pavel Kirilovici : eşti ambiţios şi nedisciplinat. De cînd te-ai ambalat cu ideea aceasta a gazificării subterane, chiar din prima zi, ai început să neglijezi institutul, să te porţi nepăsător faţă de obligaţiile dumitale de aspirant şi de membru de partid. Uite, am făcut socoteala, ai lipsit de la cinci adunări de partid...

— Bine, dar a fost la Moscova ! sări Svercikov.

— Da, a rămas cu de la sine putere la Moscova. Iar noi am adoptat o atitudine îngăduitoare şi nu l-am exclus de la aspirantură chiar din capul locului, cum s-ar fi cuvenit. Nimic nu-l obliga să rămînă la Moscova. Uglegazul nu s-a opus plecării lui la locul de muncă. Trebuie să aduc la cunoştinţa biroului că am stat de vorbă astăzi cu conducătorii Uglegazului.

Aici Sonin făcu o pauză semnificativă şi continuă grav :

— ...Cu doi conducători de mare răspundere sosiţi de la Moscova ! Ei au subliniat, pe drept cuvînt, că mult mai nimerit ar fi fost ca experimentările să se facă treptat, fără irosirea fondurilor statului pentru înfiinţarea altor staţiuni care să lucreze concomitent, dar Svetov şi tovarăşii lui au manifestat multă nerăbdare şi au insistat peste măsură. Pentru ce atîta grabă, Pavel Kirilovici ? De dragul unor succese personale ? De dragul carierei ? Al gloriei ? Asta nu-i bine ! Nu e partinic !

Un alt profesor reproşă stînjenit aspirantului Pavel Kirilovici că el şi tovarăşii lui ademenesc pe unii studenţi şi-i îndeamnă să părăsească institutul.

— Statul nostru i-a crescut, a cheltuit bani, i-a adus pînă în ultimul an de studii, iar dumneavoastră veniţi... şi haţ ! Gata, lasă şcoala şi vino — te aşteaptă gloria şi un salariu ingineresc. Asta ce mai este ? Anarhism ! Coruperea tineretului !

— Garmaş a fost mai înţelept ca alţii, a refuzat categoric, interveni Sonin.

— S-a speriat ! strigă Svercikov. Cer cuvîntul !

Şi se avîntă în apărarea lui Palka. În strădania lui însă de a înlătura acuzările stupide, vorbi cu atîta entuziasm despre gazificarea subterană şi despre Svetov, încît vorbele lui răsunară ca nişte simple exagerări izvorîte din prietenie. Cînd însă îi impută mînios lui Alferov că a evitat să-l cheme la şedinţă pe Saşa Mordvinov, Alferov îl întrerupse cu glas obosit :

— Poftim, uitaţi-vă la el ! Fără Mordvinov, se pare că nu vom putea să ne orientăm. Un întreg birou de partid nu are destulă autoritate în ochii lor ! Clătină din cap şi oftă îndurerat. În fine, tovarăşi, gata, e timpul să tragem concluzia. După cum ştiţi, de hotărît va hotărî comitetul orăşenesc. Dar nu cred să putem stărui ca aspirantului Svetov să i se elibereze noile documente de partid. Nu, nu putem ! N-avem dreptul !

Se trecu la vot. Cinci membri votară pentru excludere, doi se abţinură, iar unul votă împotrivă. Acesta era Steopa Svercikov.

— E clar, spuse batjocoritor Alferov punînd deoparte dosarul Svetov. Să trecem la al doilea punct de pe ordinea de zi...

— Nu, nu e clar ! strigă Palka.

Abia acum începea să înţeleagă de-a binelea ce se petrece. Va fi destul să deschidă şi să închidă în urma sa uşa camerei pentru ca imposibilul să devină un fapt consumat. Nu se poate, prea ar fi stupid. E cu neputinţă să fie adevărat ! Îi cunoştea absolut pe toţi şi înţelegea foarte bine de ce a votat fiecare pentru excludere. Unul se lăsase îmbrobodit de cuvintele „fals", „avantaje personale", „carieră", „coruperea tineretului"... Altul se alătură întotdeauna majorităţii, aşa că s-a alăturat şi acum. Al treilea s-a speriat şi, timid, abia-abia dacă a ridicat mîna... Cît despre Sonin ? E aproape sigur că

în adîncul sufletului nu crede nici o iotă din cele ce s-au spus aici, ba nici măcar ceea ce a spus el însuşi. Oricum însă, el este directorul institutului, de ce se teme ?... Alţii, mă rog, dar el de ce se ascunde, de ce se piteşte pe după tufe în clipele grele ?...

Iată cum s-au ridicat cinci mîini şi au desfiinţat dintr-o singură mişcare pe comunistul Svetov.

Dar sînt oare aceştia cinci întreg partidul ?

— Nu, n-o să mă puteţi exclude ! strigă Palka, şi scoţîndu-şi din buzunar carnetul roşu îl flutură în aer şi-l ascunse la loc în buzunar. N-am să vi-l dau ! O să vă ruşinaţi chiar voi de ce-aţi făcut ! Iar mie, mie de pe acum mi-e ruşine pentru voi ! Da, pentru voi ! Mi-e ruşine că aţi îndrăznit... să faceţi aşa ceva... în numele partidului !... Am să mă duc la comitetul orăşenesc... am să...

Dar simţi că nu mai poate, că doar o vorbă dacă mai adaugă va izbucni în hohote de plîns, şi fugi afară din cameră.

Mergeau prin stepa acoperită de zăpadă, de-a dreptul, de la institut spre aşezarea muncitorească. Zăpada moale se topea sub picioarele lor şi în urmă rămîneau gropiţe negre, pline de apă. Nu prea era un loc potrivit pentru plimbare, nici vreme de plimbare nu era, şi ghetele li se umpluseră de apă, în schimb puteau respira în voie şi gîndurile li se întorceau pe făgaşul firesc.

În umbra înserării, care cobora tot mai deasă, viaţa încordată din jur îşi arăta şi mai vădit prezenţa. Oriunde îţi întorceai ochii, se aprindeau lumini, pe şosea goneau, se întretăiau şi apoi se îndepărtau clipind unul către altul, farurile luminoase ale maşinilor, locomotivele înhămate la lungi garnituri de cărbune svîrleau — ba ici, ba colo — jerbe de scîntei ; aproape de tot, la uzina metalurgică, se înalţă spre cer un nor de fum gălbui, şi deodată începură să joace limbi de foc : acolo se lucra la evacuarea zgurei.

Convorbirea se depăna în liniştea stepei, domoală şi cu pauze lungi, de aceea şi fiecare zgomot se ridica atît de limpede, însoţindu-i mereu pe cei trei prieteni. Erau zgomotele muncii neîncetate de zi şi de noapte : şuieratul aburului, zăngănitul metalului, uruitul trenurilor, vuietul puternic al ventilatorului din mină.

— Stupidă istorie ! vorbi Saşa. Dar mi-e foarte clar totul : cînd se naşte ceva nou se găsesc întotdeauna o mulţime de

laşi care se tem pentru pielea lor, o mulţime de fricoşi şi de neîncrezători.

— Bineînţeles că sînt vinovat pentru afurisita aceea de telegramă, recunoştea Palka. La comitetul orăşenesc, chiar asta am s-o şi spun. În fond ştiţi bine că aici nu-i decît un pretext.

— În mină nu s-ar putea petrece aşa ceva ! gîndea cu glas tare Lipatov. Acolo, cînd e vorba să se arunce gunoaiele, apoi gunoaiele se aruncă, fără nici un fel de înşelăciuni. Minerul vede cine munceşte şi cine arde gazul de pomană, cine se frămîntă pentru toţi şi cine se zbate numai pentru el. Tare i-ar prinde bine acestui Onufrievici să fie trimis puţin la tăiat cărbune ! Acolo să-l văd dacă ar îndrăzni să se lege de oameni aşa, din senin ! Eu zic să ne ducem la Ciubak, el n-o să admită una ca asta.

— Dar cu Markuşa cum a admis ? le aminti plin de amărăciune Palka.

— I-aş scrie lui Stalin, spuse încet de tot Lipatov.

Şi iarăşi merseră o vreme tăcuţi.

„Cum de s-a putut petrece aşa ceva ? se întreba Lipatov. Ce se întîmplă la noi ? E clar că băieţi ca Pavel, ca Markuşa vor fi primii să sară în lupta pentru Puterea sovietică, pentru partid ! Îşi vor da şi viaţa, fără să stea pe gînduri ! Atunci, de ce sînt chinuiţi ? Cu ce scop ? «Viaţa ne-a devenit mai bună, tovarăşi, viaţa ne-a devenit mai veselă», a spus Stalin. Aşa şi era ! Fiecare o simţea singur — şi tot munceau cu drag fără să-şi cruţe vlaga. De bună seamă că ne mai poticnim cîteodată, că doar toate cîte le facem, pe propria noastră piele învăţăm să le facem, şi nu e greu să mai şi greşim ! Dar de vrut, vrem să iasă totul cît mai bine. Atunci, ce rost au asemenea pretexte, născociri, bănuieli ? !..."

— Astăzi unii s-au pierdut pur şi simplu cu firea, spuse Palka amintindu-şi pentru a suta oară cum a vorbit şi ce a vorbit fiecare, cum au tăcut apoi şi nu şi-au mai ridicat ochii din pămînt.

Îl mai treceau şi acum fiorii şi nici nu-i venea să creadă pînă la capăt că cele petrecute se petrecuseră cu adevărat. Să scrie ?... Nu, întîi trebuie să meargă la Ciubak, şi dacă acesta nu-l va ajuta, atunci are să lupte, are să lupte din toate puterile, prin toate mijloacele ! În gînd se şi apucase să demonstreze, să vorbească, să scrie, să ţină cuvîntări întregi în apărarea sa, şi deasupra tuturor argumentelor se ridica o idee limpede, mai presus de orice îndoială : „Am vrut

să fac cum era mai bine, şi altfel decît în partid nu ştiu, nu pot, nu vreau să trăiesc ! Pentru mine nu există o altă viaţă !"

Pe cînd prietenul său se frămînta astfel, Saşa se străduia să pătrundă miezul evenimentelor şi încerca să desprindă din ele un adevăr care să le explice pe toate. Lumea se află în ajunul unui război crîncen, poate ultimul şi cel mai hotărîtor dintre războaie. Încleştarea a ajuns la limită. Socialismul şi fascismul nu pot trăi alături. Într-un fel sau într-altul, fascismul se sprijină pe toată ticăloşia existentă în lume. Împotriva noastră. Împotriva popoarelor. Au început cu Spania. Vor să înăbuşe Spania, s-o înece în sînge. Şi s-o sfîrtece din interior. Da, „coloana a cincea"... Noi nu vrem să avem o „coloană a cincea", nu o vom lăsa să existe la noi ! Sîntem datori să fim foarte vigilenţi. De ce să născocim însă învinuiri împotriva unor oameni, sovietici din cap pînă-n picioare ? Uite cîţi comunişti cinstiţi au fost scoşi din rîndurile noastre ! Să-i scriem lui Stalin ? Dar e oare cu putinţă ca el să nu ştie şi singur despre asta ?...

Un gînd neaşteptat îl izbi, ca un curent electric. Dar dacă toate acestea nu sînt numai simple greşeli ? Era un gînd îngrozitor, atît de îngrozitor, încît nici prietenilor săi nu-l putea împărtăşi...

— Şi ce-aş mai munci acum, o, ce-aş mai munci ! gemu Palka.

— Păi, o să şi muncim, spuse Lipatov. Dar tu ce-ai crezut, că o să ne lăsăm doborîţi ? O să te apărăm şi pe tine, şi staţia o să ne-o construim.

Saşa mai merse o vreme, tăcut, în pas cu ceilalţi, apoi încuviinţă şi el :

— Sigur că da !

Şi se miră el însuşi cum de i-a putut trece prin minte un asemenea gînd.

Stepa albă sclipea nedesluşit în depărtare. Zăpada topită fleşcăia sub talpă. În calea lor se iviră puieţii golaşi ai noului parc. Se strecurară unul cîte unul printre copăceii tineri şi ajunseră chiar în locul unde şoseaua ocolea movila cu obeliscul de granit şi urca pe pod. Cîteşitrei încetiniră pasul în faţa obeliscului, sub care se odihneau Kiril Svetov şi tovarăşii săi de luptă. Apoi porniră mai departe, mărind pasul. Speranţa şi credinţa păşeau alături de ei. Iar din toate părţile îi înconjura viaţa cea mare şi încordată, care-i îmbrăţişa cu toată puterea luminilor şi sunetelor sale.

— Deocamdată nu...

Fedea Gol răspundea tot mai încet.

Nimic însă nu-l putea rupe de la truda lui metodică, neîncetată, dar fără speranţă.

Probă, analiză, înregistrare.

Probă, analiză, înregistrare.

De cîteva ore, nimeni nu se mai apropia de Fedea, numai Katenin mai rămînea pe poziţii şi nu se da bătut. Schimba regimul presiunilor, făcea tot felul de socoteli, medita, căuta...

Acum, cînd îl vedea pe Fedea înregistrînd analizele, nu mai întreba de rezultate.

Se mulţumea să se uite la el de departe. Iar Fedea ghicea întrebarea lui mută şi îi răspundea tot mai încet :

— Deocamdată nu.

Iată însă că nici Katenin nu mai putu rezista, şi ieşi din cameră. Fedea răsuflă adînc, îşi dezdoi spinarea înţepenită şi se întrebă în gînd : „Să continui sau să întrerup ?..." Şi se duse să ia proba următoare.

Katenin trecu pragul şi se opri. N-avea unde să se ducă şi nici pentru ce. La nevastă-sa ? Nu, doar la ea să nu se ducă ! Peste tot, oriîncotro ar fi vrut să apuce pe teritoriul staţiunii, rămas pustiu, îl întîmpinau frigul şi zloata iernii acesteia caraghioase din sud... Afară se legănau în vînt, ca nişte pendule, felinarele, care ieri încă i se păruseră lui Vsevolod Sergheevici faclele unei iluminaţii de zile mari. Chiar el îi zorise pe electricieni, vrînd ca în ziua inaugurării tot teritoriul staţiunii să fie luminat sărbătoreşte. Şi iată-le acum bălăbănindu-se ca în bătaie de ioc, şi desenînd pe pămîntul bătătorit rotocoale de lumină difuză şi mişcătoare — de te cuprinde ameţeala privindu-le mai mult.

Şi tot ca o batjocură îi apăru şi inscripţia de pe epuratorul de gaze : „Staţiunea de G.S.C. nr. 1". Vanea Sidorciuk s-a căţărat singur cu băieţii lui, s-o fixeze acolo sus...

Ce-o fi însemnînd G.S.C.?

Ce frumos sunase înainte — gazificarea subterană a cărbunelui. Acum nu mai avea nici un sens. Greşeală... Suferinţă... Capitulare.

Da, asta era : greşeală, suferinţă, capitulare.

Multe probe nu se mai pot lua numai din încăpăţînarea de a nu recunoaşte înfrîngerea, numai din frică de adevăr.

Gazul nu se formează. E timpul să mi-o spun cinstit mie însumi şi s-o spun şi celorlalţi : gaz nu avem şi nu vom avea deocamdată... Deocamdată... pînă cînd ? Pînă cînd am să-mi găsesc greşeala ? Pînă cînd am să găsesc o altă soluţie ? Sau pînă cînd alţii, mai norocoşi, vor izbuti să facă ceea ce n-am izbutit să fac eu ?

E ceva care nu merge, chiar în soluţia propusă. Ce inteligentă şi potrivită părea metoda exploziilor, şi ce mîndru eram de ea ! Era a *mea*, numai a mea... Dar uite că băieţii aceia au respins măruntirea cărbunilor. Au început să construiască propria lor staţie. Fără nici un fel de măruntire. Un proces chimic asemănător cu un foc subteran. E ceva neobişnuit, ciudat, dar cine ştie, poate că e tocmai ce trebuie !

Nu, e o prostie. Cei mai mari specialişti spun că fără măruntirea prealabilă a cărbunilor nu poate exista gazificare. Grab, Vadeţki, Aron au rîs de proiectul tinerilor. Dar Lahtin ?

Stai, n-o lua prea repede, că de fapt nici el n-a aprobat proiectul, a spus doar că trebuie totuşi experimentat, că ştiinţa nu stă pe loc. Bine, dar atunci de ce în timpul discuţiei cu băieţii am simţit atît de limpede că proiectul meu n-are aripi ?... Nu, toate acestea se datorează nervilor. Trebuie să mă stăpînesc. Nimic nu iese niciodată din prima încercare. Am să găsesc greşeala. Am să perfecţionez metoda.

Stai, să vedem ce se întîmplă acolo jos... Exploziile nu se produc ritmic ; ele nu asigură acea pregătire uniformă a cărbunelui mărunţit, procesul nu se desfăşoară aşa de frumos ca în schema mea. Ce s-o fi petrecînd acolo în măruntaiele pămîntului ? Pălălaia înaintează în spaţiul acela strîmt, aici încingîndu-se, aici arzînd înăbuşit. Limbile de foc ling leneş cărbunele mărunţit de explozie şi înaintează anevoie spre următorul cartuş exploziv. Cartuşul ia foc, explodează, atacă masivul de cărbune, îl face zob. Flăcările se avîntă prin crăpături, năvălesc în goluri, umplu toate spaţiile şi cuprind mereu noi şi noi blocuri de cărbune !... Un fum gros şerpuieşte în urma lor şi pătrunde în conducta colectoare de gaze...

Gazele nu apar.

Greşeală. Amărăciunea înfrîngerii. Şi oboseala. Oboseală pînă la sleire, pînă la greaţă... O, de-aş putea dormi...

...Experimentarea începuse în zori. Primele ore au trecut repede. Pe atunci oamenii mai sperau : încă puţin, să aşteptăm încă puţin, şi vine ea victoria !

Glasul vijelios al lui Alîmov se auzea pînă în cele mai îndepărtate colţuri ale staţiunii. Silueta-i deşirată apărea cînd în sala compresoarelor, cînd lîngă cazane sau în preajma pompelor, sau la postul central şi în laborator. Uneori ai fi spus că e beat ; obrajii îi ardeau, făcea gesturi largi, repezite, vorbea alandala.

Alături de el, tînărul Fedea Gol părea şi mai stăpînit decît era într-adevăr, căci pe chipul său se citea totuşi o încordare grozavă. La fel şi Vanea Sidorciuk. Faţa lui lată, nasul cîrn, trupul îndesat, şi chiar cămaşa albă sărbătorească de sub pufoaica parcă tăvălită în ulei — totul era liniştitor în fiinţa lui...

Comisia (Vadeţki, Kolokolnikov şi profesorul Kitaev, din localitate) s-a plimbat şi ea la început prin toată staţia, apoi s-a instalat în cămăruţa de scîndură botezată biroul conducerii. Cînd Katenin dădu pe acolo, Kolokolnikov, plin de voie bună, povestea tocmai o anecdotă. Kitaev moţăia. Vadeţki a aşteptat să se termine istorioara hazlie, după care şi-a lins buzele şi, foarte vesel, i s-a adresat lui Katenin :

— Ia loc, sărbătoritule, eşti mort de oboseală, mai şezi puţin cu noi !

La ora 3, comisia a plecat la masă. Alîmov a rămas pe loc. Alîmov tot mai spera. Spera şi se temea să nu-i scape analiza hotărîtoare.

Iar Fedea continua neobosit să facă analize. A lucrat tot timpul ca un automat, dar suferea ca un fiu bun pentru izbînda tatălui său... Nu numai pentru mine, Katenin ! Şi lui staţia îi este dragă, şi pentru el victoria gazificării subterane e ceva care priveşte direct un ţel urmărit cu toată dragostea. Pentru Vanea Sidorciuk, de asemenea.

„I-am înşelat, îşi spuse Katenin cu amărăciune. Gazele nu apar."

Era 7 seara cînd Kolokolnikov s-a uitat pentru ultima dată în jurnalul de analize, apoi, pe un ton acru, şi-a luat rămas bun de la Katenin.

— Vedeţi dumneavoastră, trebuie să plec neapărat chiar astăzi la Moscova, mi-am şi cumpărat biletul...

Cînd şi-a cumpărat biletul ? În drum spre cantină ? Sau îndată după masă ? Aşadar, încă de la 3 şi-a dat seama că experimentarea n-a reuşit. Şi acum se grăbeşte să plece la

Moscova, să accelereze lucrările Staţiunii nr. 2. Poate că vrea să-şi analizeze erorile din proiectul propriu — adică nu, nu erorile sale, ci ale lui Katenin — ca să modifice cîte ceva la el, să evite vreo eroare observată aici...

La plecare, Katenin l-a condus pe Vadeţki fără să-l întrebe nimic.

Cu siguranţă că în timpul mesei Vadeţki s-a înţeles cu Kolokolnikov, şi-au oprit două bilete şi pleacă împreună. Mîine, cei de la Moscova vor afla despre înfrîngerea lui Katenin...

— Adunaţi date cît mai amănunţite despre mersul experimentării. E un lucru foarte important, i-a spus Vadeţki strîngîndu-i mîna, dar ferindu-se să-l privească în ochi. Cu bine, vă doresc succes şi... răbdare !

— Şobolanii... a scrîşnit în urma lor Alîmov.

La început, Katia, soţia lui Katenin, s-a arătat şi ea la staţie, le-a pus tot felul de întrebări, i-a încurajat, pe urmă l-a poftit pe bătrînul Kitaev la ei, i-a oferit un ceai, dar mai tîrziu, spre seară, nu s-au mai văzut nici Kitaev, nici Katia...

În camera văruită şi cu duşumele albe de brad, Katia a pregătit o masă plină de gustări aduse de la Harkov. „Oricît de mic, totuşi un banchet vom avea", a rîs ea. Liuda a fost disperată că n-a putut veni cu mamă-sa : Anatoli Viktorovici era bolnav. Dar i-a trimis lui tată-său un bilet : „Îl sărut de o mie de ori şi îl felicit dinainte pe tăticul meu cel deştept..."

„Cum s-ar fi purtat acum Liuda ? Ar fi aşteptat răbdătoare, ca Fedea Gol şi Vanea Sidorciuk ? Ar fi dat bir cu fugiţii ca Vadeţki şi Kolokolnikov ? S-ar fi enervat, ca Alîmov ? Avea şi ea nu ştiu ce planuri, legate de victoria mea..."

Era ora 3 după miezul nopţii. Oricît de încet s-ar fi desfăşurat procesul subteran, şi tot ar fi timpul...

— Ce spui, Fedenka, e de rău ?

— Deocamdată.

— Putem întrerupe, Fedea. Du-te la culcare.

— Vsevolod Sergheevici !...

— Lasă, Fedea, nu te necăji. Nimic nu reuşeşte chiar deodată. Du-te la culcare : noaptea e bun sfătuitor.

A mai găsit forţa necesară să rostească fraza asta vioi, ba a şi surîs.

Semnalul „Stop !" a răsunat deodată în toate colţurile staţiunii.

Micşorîndu-şi treptat turaţia, compresorul a amuţit.

Cu un ultim vuiet puternic, a tăcut şi pompa.

Indicatoarele aparatelor de măsură s-au mai cutremurat o dată, şi au încremenit.

Acum se auzea şuieratul aburilor din sala cazanelor.

Apoi s-a deschis uşa, îmbrîncită de afară, şi în prag a apărut Alîmov. Era aproape vînăt la faţă şi furios ca niciodată. Nu, nu de oboseală era vînăt, ci pur şi simplu barba apucase să-i acopere bărbia şi obrajii. Se bărbierise el în ajun, pentru ca în clipa cea mare să fie „pus la punct", dar au trecut mai bine de douăzeci şi patru de ore de atunci...

— Care va să zică, am dat chix ! spuse Alîmov fără menajamente şi izbi cu piciorul un scaun care-i stătea în drum.

Fedea îşi încleştă pumnii.

— Konstantin Pavlovici, experimentele ştiinţifice nu izbutesc aproape niciodată de la prima încercare...

— O copeică nu dau pe experimentele voastre ! îi zvîrli Alîmov şi se prăbuşi pe un scaun. Gaze ! Gaze să-mi daţi, nu experimente !

Se legăna înainte şi înapoi, ca în ghearele unei dureri fizice, şi, pentru că îşi strîngea capul în palmele cu degete lungi şi slabe, ai fi crezut că într-adevăr l-a apucat durerea de cap sau de dinţi.

Katenin se apropie şi îşi lăsă mîna pe umărul lui. Se simţea cumplit de vinovat faţă de acest om, care avusese atîta încredere în el şi îi dăduse atîta ajutor.

— Konstantin Pavlovici, nu te descuraja. Vom verifica toate datele... Mai tîrziu vom putea cerceta şi abatajul, să vedem...

— Da' mai ducă-se dracului, ducă-se în...

Şi, adăugînd o seamă de vorbe din cele mai tari, Alîmov îşi scutură de pe umăr mîna prietenoasă a lui Katenin, sări în picioare şi se repezi spre ieşire.

Năuc, cu fruntea lipită de geam, Katenin urmări multă vreme silueta lui deşirată, rătăcind pe sub felinare, ba ivindu-se în cercurile de lumină, ba dispărînd în fîşiile de beznă, bălăbănindu-şi braţele.

Katenin simţi o mînă aşezîndu-i-se mîngîietor pe spate. Katia să fie ?

— Să mergem, Vsevolod Sergheevici, şopti Fedea. Ekaterina Pavlovna vă aşteaptă. Şi sîntem şi noi flămînzi, Vanea Sidorciuk şi cu mine... Ne primiţi să venim la dumneavoastră?

Vanea apăru şi el.

— Nu vă mai amărîţi atîta, tovarăşe director, spuse el. Am avut la regiment un comandant de pluton, unul Kostromin. Să vedeţi ce ne muştruluia ăsta la orele de gimnastică : „Măi, băieţi, mai multe exerciţii — auziţi ? Afară de fleacuri, nimic nu-ţi reuşeşte din prima încercare. Dar după ce-mi vei face o sută de exerciţii, atunci ţi-oi spune curat dacă eşti vrednic sau nu."

Să se fi vorbit ei cu Katia ? Asta Katenin tot n-a aflat-o pînă la urmă, destul însă că la intrarea celor trei bărbaţi se aflau pe masă patru tacîmuri şi patru cupe.

— Ei, şi-acum, închină Vanea, vă doresc, Vsevolod Sergheevici, ca la următoarea încercare totul să se termine cu bine şi ca fiecare să poată spune : „Bravo, vrednic bărbat !" Ochii lui căutară stînjeniţi spre Ekaterina Pavlovna. Vă rog să mă iertaţi, că eu nu prea sînt învăţat să vorbesc.

Şi — oricît de curios ar părea — toţi au mîncat cu poftă şi au golit pe nesimţite toată sticla de vin. Ba Katenin a şi glumit pe seama comisiei, doar că tot ce s-a spus în jurul lui şi tot ce a spus el însuşi îi suna în auz foarte nedesluşit, ca de undeva de departe.

Apoi s-a culcat şi, cît ai clipi, s-a prăbuşit într-un somn adînc.

La plecare, Alîmov n-a socotit necesar să-i comunice nimic, nici măcar ce măsuri va propune Uglegazului. Aşa că acum Katenin nu ştia ce să facă : să continue lucrările experimentale ? Să plece şi el la Moscova ? I se vor bloca fondurile ? Va fi concediat personalul sau va rămîne la staţie ?

— Sigur că trebuie să continuăm, spuneau lucrătorii staţiei.

— Ar trebui să vă duceţi la Moscova, să lămuriţi lucrurile, îl sfătuia Sidorciuk.

Munca fu reluată. Puneau ordine în însemnările asupra experimentării. Acestea puteau folosi şi lui Katenin, şi altora. Mai puteau fi cerute şi pentru darea de seamă. Fedea trecea toate datele cu mare grijă, chibzuia, găsea diferite simptome încurajatoare...

— Da, da, trebuie să verificăm, răspundea fără prea mare convingere Katenin.

— Ştiţi, Vsevolod Sergheevici, spuse într-un rînd Fedea, mă tot frămîntă gîndul că Uglegazul nu asigură de loc colaborarea dintre forţele sale. Eh, dacă în locul lui Kolokolnikov ar fi un alt inginer, cu o minte mai creatoare ! Mă gîndesc

că mai sînt şi alţi oameni care făuresc planuri, lucrează, caută... Chiar aici în Donbas s-a început construirea unei noi staţii experimentale. De ce nu s-ar uni toate forţele, de ce nu s-ar organiza un schimb de păreri ? S-ar lua de la unii una, de la alţii — alta... N-am ajunge oare mai repede la ţintă ?

Katenin se întoarse repede spre Fedea şi-l privi cu ochi pătrunzători... Da, băiatul a spus cinstit ce-l frămîntă. Nu-l roade nici un gînd ascuns. Probabil că are dreptate în felul său. Ce-i pasă lui de visurile intime ale lui Katenin ? Pentru el gazificarea subterană nu este decît gazificarea subterană. Că o va realiza Katenin sau altul, mai norocos, ce importanţă are ? ! Dar Vanea Sidorciuk ce-o fi gîndind ? „„..Eşti vrednic, sau nu..." Lui chiar că-i este totuna cine-i autorul. Dacă altul sau alţii se vor dovedi „vrednici", fie chiar şi băieţii aceia din Donetk, el se va bucura de izbîndă tot aşa cum s-ar fi bucurat de izbînda lui Katenin. Ba poate chiar mai mult. Oricum, băieţii aceia sînt de-o seamă cu el, neam de mineri, de pe aceleaşi meleaguri... Ce-i pasă lui, băiat tînăr, că se prăbuşesc speranţele unui bătrîn inginer, care a crezut că-şi poate relua viaţa de la capăt ?

Fedea continua să vorbească. Dar şi Fedea, şi vocea lui rămîneau departe. Katenin nu mai prindea înţelesul cuvintelor. În schimb prin faţa ochilor i se perindară una după alta două amintiri, limpezi de parcă le trăia atunci pentru întîia dată.

...Biroul lui Aron. Pe divan sînt mai multe cărţi deschise, masa e plină de schiţe şi agende cu calcule... Soluţia i-a venit fără nici un imbold din afară, fără nici o asociaţie de idei : explozii subterane ! De unde a apărut ? Din ce s-a iscat ? Nu, de nicăieri, din nimic, era ideea lui ! Numai a lui ! Era chiar ideea, soluţia pe care a căutat-o atîta vreme ! Oare a mai fost el vreodată aşa de fericit ca în clipa aceea cînd l-a străfulgerat ideea creatoare ?...

...O sală de concert. Pianistul executa una dintre cele mai frumoase sonate care s-au scris vreodată. Muzica — şi, răscolite de ea, gîndurile mai clare şi mai năvalnice, gînduri pătrunse de muzica aceea tulburătoare, dezbărate de tot ce este mărunt, de orice înfumurare şi lăcomie... Muzica — şi, izvorîtă din ea, presimţirea unor mari încercări, şi hotărîrea de a le înfrunta, şi o neasemuită puritate a gîndurilor şi simţămintelor — un avînt care-l înalţă pe om pînă la eroism.

— Aşa va fi ! îi strigă Katenin lui Fedea netam-nesam şi părăsi repede încăperea, ca să nu irosească în vorbe sentimentul acela viu şi înălţător care-i umplea sufletul.

Cum intră în camera lui, Katia îl luă în primire, vorbindu-i grijuliu, aşa cum îi vorbea de cîteva zile toată lumea :

— Ai obosit, Seva ! Tare aş vrea să te întorci acasă şi să te mai odihneşti puţin ! Şi-apoi, Liuda... Ştii ? Am o bănuială : cred totuşi că va avea un copil ! Ea neagă, rîde, mie însă mi se pare... Prea a devenit nervoasă de la o vreme...

Katenin înţelegea foarte bine sensul adevărat al cuvintelor ei : bietul meu Seva, te-au înşelat speranţele, dar nu face nimic, gîndeşte-te că şi înainte nu ne-a fost rău ! Hai să ne întoarcem în lumea mică şi caldă a căminului nostru !

Cu cîteva ore în urmă s-ar fi înfuriat. Acum însă, se mulţumi să surîdă în sinea sa : Katiuşa lui venise într-un suflet să-l sărbătorească, şi uite că n-a avut loc nici o sărbătorire. Credeam că în prezenţa ei înfrîngerea va fi mai greu de îndurat, cînd colo, văd că am nevoie de Katia, am nevoie de ea pentru cu totul altceva. Ca să-mi dau seama că e gata să mă primească cu mîinile ei grijulii în vechea noastră viaţă, o viaţă fără înălţări şi prăbuşiri, să mă primească şi să aranjeze totul în aşa fel ca să nu simt nici amărăciune şi nici ghimpii mîndriei rănite... Da, văd limpede că am nevoie de ea ca să-mi dau seama cît de uşor şi nedureros aş putea bate în retragere... Să-mi dau seama, şi totuşi să nu vreau să mă retrag !

— Vsevolod Sergheevici, vă cheamă Moscova !

Alergă la telefon, pregătindu-se pentru tot ce-i mai rău, căci nu-i puteau telefona decît doi oameni : ori Kolokolnikov, ori Alîmov !

— Noroc, frăţioare ! răsună slab în receptor glasul lui Aron. Sper că nu te-ai pleoştit !

— Nu, fireşte ! răspunse Katenin cu inima uşoară. Zău, eşti o „vrednicie" de om, cum spune aici un băiat de-ai noştri, că te-ai gîndit să mă chemi tocmai astăzi.

— Să ştii că în interes de serviciu te chem, spuse Aron, şi Katenin îi văzu parcă aievea zîmbetul inteligent şi ironic. Am vorbit cu academicianul Lahtin. Spunea : „Nu-i nimic surprinzător. E prima experienţă în acest domeniu din istoria tehnicii, şi aţi vrut să dea rezultate chiar de la început ? Trebuie să studiaţi cauzele nereuşitei. Nu s-ar putea pătrunde pînă la focarul procesului de ardere, cînd se va mai răcori

puţin, ca să vedem ce s-a petrecut acolo ? Ar fi foarte folositor." Mă auzi, tu ?

— Da, da. Ce bine că mai sînt oameni înţelepţi pe lume !

— Da, nu-i rău. Ascultă mai departe. Am telefonat lui Burmin. Ăsta înjură de toţi dracii, dar uite ce mi-a spus : „Să n-aud cumva că şi-au lăsat capul în piept ! Prea am cheltuit cu ghiotura banii statului pentru gazificarea asta..." Şi a botezat-o cu un cuvinţel care nu e pentru urechile telefonistelor. „Spune-le, răcnea el, să caute unde-i eroarea şi să muncească de să iasă fum dintr-înşii !"

— Cum, cum ? Ce să iasă ?

— Fum ! Fum ! F de la Frol, u de la urs, m de la Matvei ! Fum ! Din tine, pesemne, vrea să iasă fum.

— Aha... Adică şi el este de părere să continuăm ?

— Da' tu ce-ai crezut ? Ţine-te bine, Vsevolod ! La revedere !

Katenin puse receptorul în furcă, dar nu se grăbi să ia mîna de pe el, ca şi cum ar fi simţit în palmă toată căldura prietenească venită de departe.

3

— Cînd va sosi cărămida, verifică bine bonurile, vezi dacă e-n regulă !

— Şi să te uiţi dacă forajul a ajuns la cărbune.

— Trebuie să telefoneze cineva de la comitetul orăşenesc de comsomol în privinţa muncii voluntare, stăruie cît poţi ca să se facă mai repede !

Acestea le spuneau Saşa şi Lipatov, pregătindu-se să se suie în bena unui camion.

— Bine, zise Palka. Hai, daţi-i drumul.

Maşina trecu solemn pe sub firma nou-nouţă de deasupra porţii singuratice (geresteaua pentru gard nu sosise încă), apoi se avîntă tot mai repede, împroşcînd în jur zăpada topită a stepei. Lipatov şi Saşa se adăpostiră la peretele cabinei, dar multă vreme mai făcură cu mîna semne de bun rămas, de parcă ar fi plecat cine ştie unde şi pentru cît timp.

Palka se întoarse şi porni prin curtea împrejmuită de stîlpii gardului încă inexistent. Grămezi de grinzi, de cără-

mizi şi de conducte se vedeau ici-colo. În faţa singurei barăci, încheiată în mare grabă, contabilul staţiei (cu ciudatul nume Sighismund Antipovici) încerca neîndemînatic să spargă lemne : dă-i şi dă-i, dar buturuga nu se sinchisea de loviturile lui. În vîrful sondei de foraj fîlfîia în vînt un steguleţ roşu şi scîrţîia cablul înfăşurat pe un scripete. Minerii ieşeau din groapa viitorului puţ, îşi răzuiau cu cîte o aşchie noroiul gros de pe cizme şi îşi aprindeau ţigările, ferind cu palmele roşii de frig flăcăruia chibritului... Pauză.

Prietenii lui Palka făcuseră tot ce le-a stat în putere pentru a-i îndulci situaţia neplăcută. Acum cei doi plecaseră la şedinţa activului orăşenesc de partid, iar el trebuia să rămînă, căci nu fusese invitat. De aceea îi şi scorniseră tot felul de treburi, ca să se simtă ocupat pînă peste cap.

De trei luni se tărăgăna rezolvarea situaţiei sale. Comitetul orăşenesc nici nu confirma excluderea lui, dar nici nu-i elibera noul carnet de partid. În tot acest răstimp n-a putut răzbate pînă la Ciubakov, iar cînd a reuşit în cele din urmă să ajungă la el, Ciubakov i-a spus, vădit nemulţumit :

— Ei, ce te agiţi aşa fără rost ? Din muncă n-ai fost scos ! Tovarăşii tăi îţi acordă încredere ! Atunci, munceşte ! Şi scrie-ne o declaraţie explicativă, punct cu punct, pentru fiecare acuzare ce ţi se aduce. E clar ? Gîndeşte-te bine, sfătuieşte-te cu cine crezi. Iar noi o să ne informăm la Uglegaz ce ai făcut la Moscova. Cui să ne adresăm acolo ? Biroului organizaţiei de bază ? Lui Grigori Tarasovici Raciko ? Bun. Azi-mîine o să le scriem. Şi nu te mai frămînta.

— Cum să nu mă frămînt, cînd...

— Eşti băiat cu cap, nu mai face pe prostul. Construieşte-ţi staţia şi pregăteşte toată tehnica aia, ca să n-o scrîntiţi. Şi să nu mai vii la mine. Cînd o fi nevoie te chemăm noi.

Uşor de spus — munceşte şi nu te frămînta !

Fără muncă nici n-ar putea să trăiască, în privinţa asta nu are nevoie de îndemnuri. Numai în vîltoarea construcţiei izbutea să uite pentru o vreme nenorocirea care-l lovise. Dar şi aici, cînd una, cînd alta îi aminteau : „Tu nu eşti om ca toţi ceilalţi, eşti un exclus, ţi s-a retras încrederea acordată... Pe şantier ia fiinţă o organizaţie de bază proprie, nea Alioşa de la foraj întocmeşte lista comuniştilor, tu te fereşti, te ascunzi ca să nu trebuiască să-i explici totul de faţă cu ceilalţi. Sau vine un instructor de la comitetul orăşenesc să ia legătura cu noul şantier, tu fugi în cel mai îndepărtat colţ al terenului, ca să nu dai ochii cu el. Iar astăzi — şedinţa activu-

lui. Sora ta Katerina, candidat de partid de ieri de-alaltăieri. şi a fost totuşi poftită cu invitaţie nominală. Pe cînd tu, gata, nu mai eşti în activ...

Şi te doare, de-ţi vine să urli. Da' la cine să urli ?"

Cu greu s-a decis să treacă pe la institut şi să vadă cum a fost formulată îngrozitoarea hotărîre. Aproape că şi-a dat singur brînci ca să se ducă : se temea că oamenii se vor feri din calea lui... exclusul... Dar a fost cu totul altfel. Profesorul acela, membru în birou, chiar acela care se înfricoşase de cuvîntul „falsificare", chiar el l-a oprit pe Palka în drum şi i-a spus grăbit :

— Nu te necăji, Pavel Kirilovici, cu siguranţă că ai să fii reprimit !

Alferov l-a întîmpinat binevoitor şi i-a vorbit cu tonul unui om care s-a priceput să mute o povară plicticoasă de pe umerii săi pe umerii altuia :

— Să ştii că pentru dumneata este foarte important să obţii o referinţă bună de la Uglegaz. Dacă o obţii nu încape îndoială că totul se va aranja.

— Atunci, de ce n-ai cerut chiar dumneata referinţa asta, înainte de a lua hotărîri ?!

— Haide, nu te mai burzului aşa, Svetov ! Cum de nu pricepi singur ?...

Pe sălile institutului, Palka întîlnea priviri pline de compătimire, saluturi de simpatie, zîmbete încurajatoare... Şi deodată, se simţi umilit, nenorocit... „Parcă aş fi un pui de bogdaproste... La dracu ! N-am nevoie de mila lor ! Cine mă crede năpăstuit să-mi ia pe faţă apărarea !"

Cobora spre ieşire cu capul tras între umeri, fără să-şi mai ridice ochii. Jos se ciocni piept în piept cu bătrînul laborant.

— Pavluşka ! exclamă Fedoseici, îmbrăţişîndu-l cu putere. Am auzit de necazurile tale şi tare m-am mirat. Ce, au înnebunit ?

— Nu-i nimic, Fedoseici, se aranjează şi asta, răspunse Palka, simţind o stînjeneală ciudată, dar neputîndu-şi da seama încă ce anume îl stînjenea. Trecem prin timpuri grele... explică el cu toată sinceritatea. În partid are loc o verificare serioasă. Astăzi faţă de un comunist se impune mai multă exigenţă decît oricînd. Pentru fiecare greşeală trebuie să dea socoteală, aşa că, vezi...

— Aşa, bine că ai lămurit pe un bătrîn prost fără partid ! surîse Fedoseici. Atunci, la revedere, Pavluşa, şi să te ajute dumnezeu să nu ţie mult.

„Da, se vede că tocmai de aceea mă simt stînjenit, îşi zise Palka văzîndu-şi de drum. De cîte ori n-am explicat eu moşneagului ăstuia cîrtitor de ce trebuie să subscriem la împrumut, de ce uneori aprovizionarea nu se face la timp şi de ce situaţia internaţională ne obligă să grăbim ritmul... Iar acum trebuie — *partinic, trebuie* — să-i explic în mod partinic ce mi s-a întîmplat. Ca să nu aibă ce bombăni pe seama organizaţiei *mele* nici chiar acum, cînd e vorba de mine !..."

Şi îşi aduse aminte de vorbele lui Markuşa : „Care dintre noi ar spune despre partidul său — *ei* !..."

Vorbele acestea îi răsunau în urechi ori de cîte ori îi venea să mormăie, să-şi verse năduful, să afurisească pe cineva. Iar acum, după ce îşi petrecuse prietenii la adunarea de partid, la care ar fi avut şi el dreptul să participe, dar nu fusese invitat, Palka îşi aminti din nou cu disperare şi nedumerire de vorbele lui Markuşa. Cum de se poate una ca asta ? Cu fiecare gînd al meu sînt între ai mei, atunci de ce nu pot fi acolo ? Ce să mă fac, unde să mă duc, dacă numai acolo sînt între ai mei ?

Chinuit de aceste întrebări, făcu ocolul întregului teren. Altminteri părea calm, cu mîinile în buzunare, cu scurta vătuită — larg descheiată, şi căciula pe-o ureche. Se opri să fumeze o ţigară cu minerii şi răspunse la întrebările lor în legătură cu locuinţele. Se ocupă de recepţia cărămizilor, verifică bonurile de transport, îl convinse pe şoferul camionului să mai facă încă un drum. Trecu apoi pe la sonda de foraj. Aici încă nu se lăsase lucrul, se scotea ultima carotă. Liolia Naumova îşi trecea palma peste grămada neagră :

— Bun cărbune, Pavel Kirilovici !

Sus, pe platforma superioară, Nikita ungea din gros filetul prăjinilor de foraj. Zărindu-l pe Pavel, îşi aplecă spre el capul zburlit şi-i strigă :

— Ce-i, şefule, te bucuri că-ţi creşte gospodăria ? Curînd o să-ţi toceşti picioarele ca să-i poţi da ocol !

— Nu-i nimic, am picioare zdravene, într-o zi şi-o noapte îi dau eu ocol !

Karpenko, maistrul de la foraje, om cu mustăţile cărunte, dar încă atît de sprinten şi voios, că nimeni nu-l socotea bătrîn, se apropie şi începu să se plîngă că nici pînă acum nu

i s-au adus cutare scule, nu i s-a asigurat cutare material, cît despre cazare, ţinea să avertizeze pentru ultima dată :

— Băieţii mei nu se pot căra în fiecare zi pînă la oraş, productivitatea suferă serios, iar să înnoptăm în palatul dumneavoastră e şi mai rău — nici la atîta să nu vă aşteptaţi ! Aici trece noaptea numa-n snoave şi-n cîntece, în rîsete şi chicote. De somn — nici vorbă !

— Dacă te angajezi să te abţii chiar dumneata trei seri de la orice snoavă, îţi făgăduiesc că o să primeşti casă peste rînd, îi răspunse Palka, abia putîndu-şi ascunde un zîmbet.

— Trei seri ? Tac şi zece ! Mie îmi lipsesc snoavele astea cum îi lipseşte chelului tichia de mărgăritar. Eu pentru băieţi le spun, căci pe o parte îngheţi de frig, pe alta te topeşti de căldură, şi fără o vorbă de duh n-o scoţi la capăt.

Palka se ciorovăia cu el, de parcă nu se sinchisea de nimic altceva. Şi simţea tot timpul că izbuteşte foarte bine să se prefacă.

Săpătorii isprăviseră lucrul şi şedeau roată pe nişte bîrne, aplecaţi frunte lîngă frunte, uitîndu-se cu atenţie la ceva aşternut pe jos. Palka se apropie de ei.

— Uitaţi-vă aici, asta-i Guadalajara, spunea un tînăr săpător, apăsînd mai tare pe „G". Guadalajara acoperă Madridul dinspre răsărit, înţelegeţi ?

— Praf au făcut un întreg corp mecanizat de fascişti italieni ! se bucura un alt flăcău. În camioane ! Cu tunuri ! I-au plesnit de l-a apucat pînă şi pe Mussolini durerea de cap.

— Ia arată, arată-ne şi nouă unde-i Guadalajara aia.

Mica hartă a Spaniei era împestriţată de puncte şi săgeţi trase cu creionul, iar colţurile îi erau zdrenţuite ca vai de lume : cu siguranţă că în fiecare zi trecea din mînă în mînă.

— Luaţi loc lîngă noi, Pavel Kirilovici, spuse flăcăul care vorbise de Mussolini. Şi explicaţi-ne, să aflăm cel puţin de la dumneavoastră, de ce nu se fac şi la noi înscrieri de voluntari pentru Spania ? Dreptate e asta ? Ni se tot spune „sînteţi prea tineri, n-aveţi nici o specialitate militară, staţi deocamdată frumuşel acasă..." Ce, n-aş învăţa eu să lupt ?!

Palka îşi simţi sîngele năvălindu-i în obraji. De cîte ori nu se gîndise şi el la asta ! De cîte ori nu-şi spusese cu tristeţe, cu deznădejde : „De mi s-ar da voie să plec în Spania, acolo aş arăta dacă se poate avea încredere în mine sau nu !" Dar nici nu îndrăznise să pomenească despre aşa ceva. I s-ar fi răspuns, probabil : „Mai întîi aranjează-ţi situaţia de partid.

Gîndeşte-te şi dumneata, ca să pleci în ajutorul spaniolilor trebuie să fii curat ca cristalul, un om de nădejde..." „Nu sînt om de nădejde ! Nici pentru luptă, nici pentru moarte nu sînt bun..."

De chinul acesta nu putea scăpa, oriunde s-ar fi dus. Săpătorilor le explică însă clar şi convingător cum stau lucrurile. Construirea socialismului în U.R.S.S. este şi ea o luptă cu fascismul, este cel mai important şi mai decisiv ajutor pe care-l putem da clasei muncitoare din întreaga lume...

— Asta o înţelegem şi noi, oftă flăcăul, şi totuşi... barem o dată să trag în toată haita aceea de fascişti !

— Las' c-ai să mai tragi tu.

Cînd se întoarse în baracă, îl întîlni pe Markuşa. Inginerul îi raportă pe un ton oficial — în ultima vreme nu-i mai vorbea decît aşa — că lucrările zilei se încheiaseră şi că acum pleacă acasă.

Lucrătorii şantierului plecau rareori în oraş. Nu era prea departe, totuşi drumul le lua foarte mult timp. În baracă se instalaseră două rînduri de priciuri suprapuse, şi — de bine, de rău — încăpea toată lumea. Seara, în jurul sobiţei de tablă se înjgheba un fel de club ; aici se discuta şi despre plan, se cînta, se citeau ziarele, se născoceau şi jocuri. Numai Markuşa nu rămînea niciodată să înnopteze pe şantier.

— Rămîi, Serioja, îl rugă Palka, încercînd să răzbată cu vorba prietenoasă prin înstrăinarea vădită a prietenului său. Astăzi am rămas singur. Ai două paturi la dispoziţie.

— Vă mulţumesc, nu vă deranjaţi. Vă salut !

Se înclină şi porni repede spre halta de cale ferată, ale cărei lumini — primele lumini ale serii — licăreau în depărtare.

Palka îl petrecu din ochi, supărat. „Ce tot face ăsta pe slujbaşul supus : «Vă mulţumesc, vă salut !»? Ne ia cu «dumneavoastră» ca pe nişte străini. Pe mine, cel puţin, mă evită cu tot dinadinsul. S-o fi speriat sau ce naiba ?"

Markuşa se îndepărta mereu, şi Palka îl vedea călcînd grijuliu ca să nu intre în băltoace cu cizmele lui ponosite, care luaseră probabil destulă apă. Umbla cu gulerul paltonului ridicat, cu umerii strîmbi, unul mai lăsat decît celălalt. Şi aşa cum mergea prin şesul glodos, brăzdat încă ici-colo de pete alburii de zăpadă, Markuşa părea mic şi foarte singuratic.

„Cum de n-am înţeles ? ! îi fulgeră deodată în minte. De dragul nostru se poartă aşa de rece cu noi ! De dragul meu !"

Bănuiala aceasta se abătu asupra lui ca o lovitură. Markuşa n-a avut tăria să refuze un post bine plătit: avea nevastă, copil, era plin de datorii... Dar cînd Palka a fost exclus din partid, inginerul şi-a dat seama că sprijinul tovărăşesc ce-i fusese acordat s-ar putea întoarce împotriva lui Svetov, că i-ar putea fi imputat ca o greşeală în plus...

Se întuneca. Vîntul începu să sufle mai tare. Teritoriul şantierului rămase pustiu, numai Sighismund Antipovici căznea din nou o buturugă, lovind-o strîmb cu toporul.

— Ia dă-l la mine!

Palka crăpa lemnul ca dulgherii, ţinînd butucul cu mîna stîngă şi izbind cu dreapta. Buştenii groşi se despicau în bucăţi drepte şi egale. Lemnul trosnea şi suna sec. Era plăcut, dar, cine ştie de ce, Palka simţi că-i vin lacrimile în ochi.

Soţia contabilului ieşi din baracă, vioaie, cu o scurteică pe umeri. Era mai tînără decît Sighismund Antipovici al ei, dar se silea să pară tinerică de tot: se farda, îşi coafa părul în buclişoare mărunte şi se sclifosea peste măsură. Nu se ştia prea bine de unde a apărut această pereche; dacă se pricepea contabilul în meseria lui, n-avea cine să controleze, despre circ însă, cei doi soţi vorbeau cu plăcere, dovedindu-se a fi în materia asta la ei acasă. Lipatov era de părere că numele acesta de Antipovici exprimă întreaga fiinţă a contabilului, în vreme ce nevastă-sa pare să fie mai mult madam Sighismund.

— Vai, ce drăguţ sînteţi! spunea soţia lui Sighismund Antipovici adunînd lemnele. Pot spera că veţi pofti să luaţi un ceai cu noi?

Soţii locuiau în mica despărţitură, numită contabilitate. Contabilul dormea pe un birou, iar soţia lui îşi făcea culcuşul într-un hamac din pînză de cort, pe care şi-l atîrna noaptea de perete, ceea ce dusese tineretul şantierului la concluzia că în trecut doamna trebuie să fi fost dansatoare pe frînghie.

Palka refuză ceaiul şi nici nu se aşeză, ca de obicei, lîngă oamenii strînşi roată în jurul sobiţei din partea comună a barăcii.

— Aştept un telefon, născoci el şi intră în cealaltă despărţitură de scîndură, unde se afla un telefon şi unde ziua lucra conducerea şantierului, iar noaptea se aşezau două sau chiar trei paturi pliante.

De fapt nu aştepta nici un telefon. Ar fi fost o copilărie să creadă că băieţii de la comitetul orăşenesc al comsomolului îi vor telefona în timpul adunării de partid.

Despre ce s-o fi discutînd astăzi ? Cu siguranţă că despre toate — şi despre producţia de cărbune, şi despre problemele uzinelor, dar mai cu seamă despre vigilenţă. Se prelucrează cuvîntarea lui Stalin la recenta plenară a C.C. Cum anume o fi înţeles-o majoritatea activului de partid ?

Cînd a citit prima oară această cuvîntare, Palka n-a reţinut decît fraza privind „problema atitudinii formaliste neomenoase şi birocratice a unora dintre tovarăşii noştri de partid faţă de soarta diferiţilor membri de partid, faţă de problema excluderii din partid... faţă de problema restabilirii în drepturi a membrilor de partid excluşi..." Cuvintele păreau să tindă-a dreptul în cei ca Alferov şi Sonin. Lui Palka i se părea că ar trebui să alerge neîntîrziat şi la institut, şi la comitetul orăşenesc, să grăbească, să pretindă...

— Ehe, nu-i chiar aşa de simplu ! îi explica Lipatov recitind cuvîntarea. Problema se pune aspru, necruţător. Faţă de cine s-a greşit şi faţă de cine nu s-a greşit — asta mai rămîne să se dovedească şi să se răsdovedească. Pe altceva se pune accentul aici ! Pe nepăsarea politică. Pe duşmanii care s-au strecurat în rîndurile partidului. Pe ascuţirea luptei. Pe smulgerea din rădăcini a buruienilor netrebnice.

Palka înţelegea şi singur că tocmai pe cele spuse de Lipatov se punea accentul în cuvîntarea lui Stalin, dar era pătruns pînă-n adîncul sufletului că el a fost exclus pe nedrept, fără nici un rost şi în dauna cauzei partidului ! Prin urmare, tocmai la el se referă cuvintele : „Este de mult timpul să punem capăt acestei scandaloase stări de lucruri..."

Îşi desfăcu un pat pliant şi se culcă, întinzîndu-şi pe un scaun picioarele, aşa încălţat cum era, cu cizmele pline de noroi. Dincolo de pereţii subţiri se desfăşura viaţa de toate serile a barăcii înţesate de oameni. Prin crăpăturile scîndurilor răzbătea zvonul glasurilor, mirosul mîncării, trosnetul lemnelor din sobiţa de tablă. Chiar lîngă uşa lui, Liolia Naumova trîntea nişte lăzi, făcea ordine în depozitul ei de carote.

Duşmanii care s-au strecurat în rîndurile partidului... Duşmanii cu carnet de membru de partid... De ce n-am văzut noi asta ? Stalin spune că ne-au îmbătat succesele construcţiei economice, că ne autoliniştim... Dar duşmanul nu stă, el acţionează. Stadnik e duşman ? Totuşi, pe noi ne-a ajutat... Dar poate că adevăraţii duşmani sînt aceşti Kolokolnikov, Vadeţki, Grab. Grab a avut legături cu „partidul industrial". Kolokolnikov, însă, e comunist. Nu, nu-i cîtuşi de puţin co-

munist, e un carierist, un arivist lacom ! Stai, nu cumva judecăm prea superficial ? Am uitat de încercuirea capitalistă, am uitat că ni se strecoară atîţia spioni ? Spionii se poartă întotdeauna cum nu se poate mai corect, îşi creează o aparenţă de lucrători excepţionali... Bine, dar atunci cum să-i recunoaştem ?...

— Hop şi tu ! spuse Liolia chiar în dreptul uşii şi trînti cu zgomot o ladă.

Foială, foşnet, şoapte...

— Lasă-mă !

— Răutăcioasă mai eşti !

— Ţi-am spus o dată, pune mîna şi învaţă.

— N-am chef, se auzi răspunsul jignit al lui Nikita. Am muncit toată ziua, sînt obosit.

— Ei, şi ce dacă n-ai chef ?

— Nu te-ai plictisit ? Mai schimbă cîntecul !

Urmă o tăcere ameninţătoare. Se pare că iar au să se certe...

— Ba am să cînt într-una ! Nu-ţi place — nu asculta. Gîndeşte-te acum, înainte de însurătoare, dacă face să te înhami... Douăzeci şi patru de ani ai trăit ca un fluieră-vînt, de ce să-ţi pui acum jugul pe grumaz ? !

Ia te uită la ea ! Aşadar, degeaba se tem Kuzmenkovii că fata asta o să-i strice rostul băiatului lor.

Nikita se înfurie de-a binelea :

— Prea o faci pe grozava ! Poftim ce stăpînă mi-am luat pe cap ! Prea mă bruftuluieşti... Să ştii că plec... nu-i mare lucru.

— Pleacă sănătos !

De data asta tăcerea se prelungi aşa de mult, că Palka îşi spuse că Nikita a plecat. În clipa următoare însă, vocea fetei răsună din nou, limpede şi puternică :

— Ce mai stai ?

— Mă rog, pot să şi plec.

— Ce, ai prins rădăcini ? Vrei să-ţi dau brînci ?

Şi iar se iscă o foială, rîsete înăbuşite.

— Stai binişor, ce te-alinţi ? Ziceai că fac pe grozava, că te bruftuluiesc...

Din nou rîsete, foială, sărutări.

Glasul lui Nikita deveni blînd, rugător :

— Hai, spune, ce te iei de mine ? Uite că nici tu nu înveţi. Ţi-ai făcut cele opt ore, şi gata, te culci şi dormi zdravăn !

— Mare bleg mai eşti ! Păi tu poţi învăţa, tu ai nevoie de carte. Şi nu trebuie să lipseşti. Nu trebuie, Nikituşka ! Lipseşti azi o dată, pe urmă încă o dată...

— Director de şcoală te-aş face — cum i-ai mai ţine din scurt pe elevi !

— Să ştii că da.

— Dar eu ce crezi că i-aş face unui asemenea director ?

Nu se vedea prin perete, dar tot s-a înţeles ce i-ar face : o îmbrăţişa, o săruta.

Fetele din încăperea comună începură un cîntec tărăgănat :

Iubirea vine cîte-o-da-tă
Cînd tu nici nu te aşteptai...

— Haide, saltă lada aia. Încet, diavole !

— Las' că le ştiu eu, le-am mai cărat. M-ai tocmit hamal!

Şi orice seară-i minunată
De-atunci, din mai, cînd tu cîntai :
Ce bine-i, inimă, cu tine,
Ce bine e că poţi iubi...

„Viaţa e foarte simplă. Şi pare lesne de înţeles. Iar oamenii sînt oameni, cu sentimentele şi năzuinţele lor. Îi înţeleg, şi ei mă înţeleg pe mine. Fiecare îşi are preocupările lui, şi toţi laolaltă — o preocupare comună : munca. Muncesc pentru trai, pentru locul lor pe lume, dar şi pentru altceva, care-i mai presus de orice. Cine-i Liolka ? Şi uite că năzuieşte spre ceva bun şi-l trage pe Nikita după ea... Aşadar, are propria ei părere despre felul cum trebuie să trăieşti... Sau fetele care cîntă, săpătorii care privesc îngrijoraţi spre Spania... Kuzma Ivanovici spune : «În zilele noastre, oamenii cresc ca pîinea. Acesta e rodul muncii noastre, rodul muncii partidului.» Deci şi al muncii mele. Să-i antrenăm, să le explicăm, să se pătrundă de tot înţelesul... Pot eu trăi fără asta ? Nu pot ! Taie-mă, spînzură-mă, nu pot !"

„Nedisciplinat şi lipsit de principii morale..." În fond, disciplina nu-i totul. Bine, e drept, mai fac uneori cîte o trăsnaie, cum a fost atunci cu afurisita aceea de telegramă... Totuşi, nu am nici o altă viaţă decît asta, nu am şi nici nu vreau să am, aparţin cu totul acestei vieţi. Şi tot ce fac nu

fac pentru mine, ci pentru partid, pentru oameni ! Ce alte principii morale pot fi pe lume ? Cînd eram mic, nu pot s-o tăgăduiesc, s-au întîmplat cu mine cîte şi mai cîte, am fost şi chiulangiu, luam şi note proaste, eram pereche bună cu Nikita... Ce anume m-a îndreptat ? Să fiu sincer : nu conştiinţa, ci ambiţia, dorinţa de a le dovedi celorlalţi că pot realiza orice... După aceea însă, au venit învăţătura, cincinalul, partidul. Conştiinţa s-a format de la sine. Altfel nici nu se putea. Unde să rămîn acum, dat deoparte ? E ca şi cum aş rămîne suspendat în aer..."

Karpenko începuse să povestească, glasul său puternic înlocuise de mult cîntecul fetelor şi şoaptele de dragoste de dincolo de uşă. Povestea cu haz, şi vocea sa plăcută se impuse urechii lui Svetov, care rămase să-i asculte pînă la capăt istoria începută mai dinainte :

— ...Trei ani a hălăduit omul — el ştie pe unde. Slăbise, se jigărise... şi într-o bună zi şi-a adus aminte de nevasta lui legiuită. Se şi înfiinţează acolo. Casa, nimic de zis, curată, fereastra — plină de flori, pe masă — o faţă nouă, iar deasupra scrinului — o diplomă de onoare eliberată Matrionei Ilinişna. Şi în mijlocul camerei — chiar ea, Matriona Ilinişna, stă în picioare, dreaptă ca o regină, cu părul strîns într-o coadă groasă în jurul capului, iar pe reverul hainei de şeviot albastru-închis — ordinul Steagul Roşu al Muncii. Se uită omul — parcă-i ea, şi parcă nu-i ea. Şi Matriona se uită — tare s-a mai rebegit bărbatul ei ! Totuşi, e bărbatul ei. Şi doar l-a iubit, nu l-a luat numai aşa, ca să se mărite. I-a îngheţat inima-n piept văzîndu-l acolo, dar nu dă nici un semn, nici un pas nu face către el... Iar omul stă încremenit lîngă uşă, se simte netrebnic, şi cu lacrimi în glas îi şopteşte : „Motia !" Da' ea rîde : „Ce-i ? Nu mă mai strigi Motka-toanta ? Sau ai venit să-ţi iei bulendrele ? Sînt sus în pod, ia-ţi-le, eu n-am nevoie de ele." Omul n-a mai putut, i-a căzut în genunchi : „Iartă-mă, Motenka !" Da' ea de colo : „Motenka sînt pentru tovarăşii mei, pentru tine sînt Matriona Ilinişna. N-am îndurat destule de la tine ? Puţine bobîrnace am încasat ? Tot părul mi l-ai smuls din cap, abia-abia s-a mai îndesit la loc de la o vreme !" Şi-i pupă el mîinile, şi se bate cu pumnii în piept. „Uite, mă jur pe ce vrei, zice, o să trăim cu totul altfel, să mă trăsnească, zice, dacă te-oi mai atinge o dată barem !" Da' ea îşi smulge mîinile dintr-ale lui şi-i întoarce spatele, mă-nţelegi, îi întoarce spatele să nu i se vadă bucuria din ochi. „De ce să te juri pe

fenomenele cereşti, zice, pe descărcările electrice ? Faţă de ele, zice, eşti o cantitate neglijabilă. Dar uite că eu o să-ţi mai dau un ultimatum : să nu te mai prind cu vreo contravenţie — doi ani îţi dau de încercare, un stagiu de candidat !" L-a pus la examen, cum ar veni...

Rîsetele şi glasurile se topiră într-un singur zvon. Apoi se auzi un zăngănit : fierbea ceainicul de pe sobă şi capacul începuse să-i joace.

Cei de dincolo se pregăteau să bea ceai. Se îmbulzeau în jurul ceainicului. Se răsturnă ceva : zdrăngăni o cană de tablă, ţipă un glas speriat de fată. Pe urmă toată lumea începu să se vaite de cazare : „Cît să ne mai chinuim ? Nu se pricep şefii noştri să bată cu pumnul în masă. Măcar de l-ar aduce încoace pe Ciubak, să vadă şi el cum stăm !"

— Sînt cam tineri, se tem, îşi dădu cu părerea nea Alioşa. Da' de ce să se teamă ? Oricum ar fi jiltul, tot un om şade într-însul ! Mai cu seamă de Ciubak, chiar că nu trebuie să te temi. Pentru ei, bineînţeles că e un şef mare de tot, dar eu mai ţin minte cum a fost primit în comsomol. Lucra în mină la „3 bis". Cînd preşedintele i-a cerut să-şi spună biografia, Ciubaciok al nostru s-a şi supărat : „Ce biografie să am eu, dacă pe tata l-au împuşcat albii, mama s-a prăpădit de tifos, iar eu am intrat în mină ?"

— Trebuie să-i scriem o scrisoare lui Ciubak, spuse un glas de fată, uite aşa şi-aşa, să ne daţi casă ! Şi să semnăm cu toţii !

O vreme, au discutat dacă să scrie sau nu, şi ce să scrie. Numai vocea lui nea Alioşa nu se auzea. Oare n-o să intervină ? Nu-i mare lucru să mai arunci şi povara asta în spinarea lui Ciubak ! Oare nu înţelege ? Va trebui să se scoale şi să lămurească lucrurile...

— Ba şi mai bine ar fi să-i scriem separat fiecare, absolut toţi, din tot oraşul, oricine are nevoie de casă,' vorbi în sfîrşit nea Alioşa. Uite ce-i, scumpe tovarăşe secretar, noi stăm cu mîinile în sîn, şi aşteptăm să ne pui la dispoziţie locuinţe bune şi cu baie, cîte un apartament de persoană. Şi cu încălzire centrală.

Urmă o tăcere prelungită — oamenii rămăseseră uluiţi, apoi izbucniră rîsete, glume. Fetele se întreceau care mai de care : „Şi mobilate ! Şi cu balconaşe ! Şi cu ficuşi !" Cineva se supără însă : „Da' ce, noi stăm cu mîinile în sîn ?"

— Vedeţi şi voi că ni se aduc materiale, dar nu prea avem constructori. Ce-ar fi dacă i-am mai ajuta noi seara şi

chiar ziua printre picături ? spuse nea Alioşa gînditor. Că doar tot de noi ar fi mai bine. Pentru început, bineînţeles că n-o să le facem cu calorifer şi cu balconaşe.

— Ba cu balconaşe n-ar strica !

Era glasul lui Nikita. Aşadar, Liolka şi cu el se alăturaseră celorlalţi.

— ...Eu sînt de acord să lucrez toate serile, chiar şi noptile !

— Dar să fie şi camere pentru familişti, ai ? se înalţă o voce şăgalnică de fată.

— Sigur că da ! Sau te pomeneşti că ai de gînd să rămîi fată bătrînă ?

O altă voce, bărbătească, zvîrli cu destul necaz o vorbă răutăcioasă :

— Bătrînă — poate, dar fată n-o să mai fie în vecii vecilor !

Rîsete, zarvă, învălmăşeală. Se lasă cu bătaie ? Nu, se pare că nu-i bătaie.

— Isprăviţi, băieţi, ce-i cearta asta pe voi ? îi astîmpără Liolka şi începe alene un cîntec :

Arde-un foc departe-n ceaţă...

Cîntă cu modulaţii adînci, să zici că-i o ţigancă adevărată. Pesemne că şi umerii şi-i joacă întocmai ca ţigăncile. Toată lumea ascultă în linişte. Cu siguranţă că mîine chiar, dacă i-ar organiza cineva, vor participa cu toţii la ridicarea locuinţelor, seara, după o zi de trudă, vor sta să lucreze în frig şi-n vînt ! Şi vor cînta „Sîntem fierari" sau „Suie, pluteşte-un balon albăstrui"...

„Îi iubesc pe toţi. Iubesc viaţa asta a noastră, destul de grea, mereu pe ger şi pe vînt. Niciodată n-am simţit-o atît de limpede ca acum. Şi nimeni nu mă va putea rupe de ea. Şi nici n-am să stau să aştept, să pierd vremea. Chiar mîine am să mă duc la Ciubak, am să-mi croiesc drum cu coatele, dar tot am să ajung la el, şi am să-i strig : «Eşti fiu de miner, şi eu tot fiu de miner sînt, cum de îngădui asemenea porcărie ? !»"

Noaptea trece, şi-nspre zare,
Peste stepă, şoimul meu...

Glasul Lioliei îţi pătrunde în suflet. Toată lumea ascultă, nu se aude decît clinchetul cănilor de ceai.

„Dar dacă Ciubak o să spună : «Va să zică, din toată cuvîntarea tu n-ai înţeles decît ce te doare pe tine ? Noi însă avem probleme ceva mai urgente ca a ta.» Duşmanii... Este posibil oare ca printre oamenii pe care-i cunosc să se afle duşmani, duşmani ascunşi, mîrşavi, gata de orice ?... Duşmani... Şi ne-au pus gînd rău nouă tuturora ? Vieţii noastre ?... Noi ne zbatem să ne-o facem mai bună, şi ei vor să ne tragă înapoi ?...“

Şi simţi că se cutremură, sfredelit de un gînd neaşteptat : „Aşadar Markuşa avea dreptate, poate să mă ia şi dracu, dar să se reteze toate uscăturile ? ! Dacă viaţa noastră mi-e cu adevărat dragă, dacă nu pot trăi în afara ei, trebuie să accept orice suferinţă ? Orice chin ?... Nu ! Nu ! De o mie de ori nu ! Dimpotrivă, trebuie să lupt pentru propria mea viaţă şi pentru a celorlalţi, să nu admitem nici o greşeală... Ce, sîntem neputincioşi ? Nu ne mai putem orienta ?... Şi să nu fie ce-o fi, să nu mă ia dracu nici pe mine, nici pe Markuşa şi nici pe alţii care suferă pe nedrept. Trebuie să luptăm, ca totul să fie cum trebuie, după dreptate !“

Sări în picioare. Avea capul limpede şi era liniştit. Îşi aduse aminte că n-a mîncat. Dacă se duce dincolo, oamenii au să-l ospăteze, au să-i dea un ceai, au să-l înveselească. Karpenko are să născocească o snoavă nouă. Fetele au să se întreacă la miorlăit : „Pavel Kirilovici, staţi colea, Pavel Kirilovici, staţi dincoace, luaţi o plăcintă de casă...“

În clipa aceea, telefonul zbîrnîi asurzitor, ca un clopot de alarmă la foc.

— Pavel, tu eşti ? ajunse pînă la el, prin vuiete şi hîrîituri, glasul lui Lipatov. Am învins ! Maşina pleacă acum. Pregăteşte-te ! A venit Alîmov, o să-l instalăm la tine, înţelegi ? Totul merge ca pe roate, bătrîne !

— Ce anume ? Ce merge ca pe roate ?

— Să aprindeţi un foc, acolo, în cîmp, să nu rătăcească maşina ! Sus capul, Pavluşa !

Apoi se auzi hohotul de rîs al diavolului aceluia de Lipatov, şi ţăcănitul receptorului trîntit în furcă.

Adunarea activului de partid ţinea de aproape patru ore, cînd Alferov se urcă la tribună. Lumea nu era prea atentă la ce spunea, aşa că Alferov se gîndi să-şi înfrumuseţeze cuvîntarea cu cîteva exemple. De altfel, nici exemplele pomenite n-au fost prea semnificative : un student a fost exclus pentru pasivitate, altul — pentru că a ascuns partidului adevărata

sa origine socială, iar un aspirant — pentru lipsă de disciplină, pentru cinci absenţe de la adunările de partid şi pentru descompunere morală. Numele celui exclus nici nu fu auzit de majoritatea participanţilor. Alferov se pregătea tocmai să treacă la încheierea de efect, pe care şi-o pregătise din vreme, cînd în mijlocul sălii un tînăr înalt şi palid se sculă în picioare, îşi ridică mîna şi strigă foarte limpede :

— Asta nu-i adevărat !

Ciubakov agită clopoţelul, chemîndu-l la ordine pe tînărul cel înalt. Dar în tăcerea care se lăsase, Saşa Mordvinov adăugă mai răspicat :

— ...Tot ce s-a spus aici despre aspirantul Svetov este o minciună ! Daţi-mi cuvîntul, şi am s-o dovedesc !

Adunarea începu să clocotească. Mulţi oameni se ridicau în picioare, să vadă cine l-a întrerupt pe orator. Din toate părţile răsunau strigăte : „Daţi-i cuvîntul ! Să urce la tribună !" Alte voci ţipau : „Dar tu cine mai eşti ? Cum adică, o organizaţie întreagă minte ? !"

Ciubakov nu izbutea nicicum să restabilească liniştea.

În mijlocul sălii, şi mai alb la faţă, Saşa rămînea îndărătnic în picioare, oricît îl trăgea Lipatov de mînecă, încercînd să-l facă să se aşeze.

Alferov continua şi el să stea neclintit la tribună, respirînd greu şi întretăiat. Un singur gînd i se zbătea în minte : „Acum să mă ţin tare, că pe urmă va fi prea tîrziu".

Nu era nici ambiţios, nici răzbunător omul acesta în vîrstă, cărunt, cu o figură obosită de lucrător care ştie să se înhame la treabă. Ani de-a rîndul îndeplinise, mulţumit de el însuşi, diferite munci de birou, dintre care cea mai însemnată fusese aceea de şef de cadre la institutul din Donetk. Pentru el, ordinea rămînea ceva sfînt — fie că era vorba de dosarele lui, de problemele muncii sau de organizarea demonstraţiilor în zilele de sărbătoare. Lipatov, care în ultimii ani de studenţie îmbina învăţătura cu activitatea de secretar al organizaţiei de partid a institutului, îl preţuise pe Alferov ca pe un ajutor de nădejde în conducerea treburilor gospodăreşti ale organizaţiei : strîngerea cotizaţiilor, alcătuirea proceselor-verbale, întocmirea diferitelor tabele... Iar cînd Lipatov a plecat la mină şi l-a recomandat în locul său pe Alferov, acesta s-a speriat de răspunderea ce avea să apese asupra lui, şi la început nici n-a vrut să audă. Se obişnuise să trăiască printre oameni nevăzuţi, manevrînd numai dosarele lor neînsufleţite — bune sau rele, fără pată sau îndo-

ielnice — după cum îi dictau cele cîteva rubrici mai importante din chestionarele respective. În viaţă însă, oamenii nu corespundeau întotdeauna cu imaginea pe care Alferov şi-o făcuse despre dînşii cercetînd chestionarele. Oamenii erau mai complicaţi, mai frămîntaţi, mai greu de înţeles. Şi pe Alferov, nepotrivirea aceasta îl irita. Dacă se pricepea, ba chiar îi plăcea să comunice la vreme conducerii despre vreun pocinog sau o abatere a cuiva, în schimb era absolut incapabil să discute cu oamenii, să-i convingă, să-i educe. De înlocuit, nu putea să-l înlocuiască pe Lipatov, dar putea să conducă treburile cu totul altfel, şi le-a şi condus cu totul altfel. Se sperla de orice iniţiativă, dar ştia pe dinafară toate directivele, instrucţiunile, articolele de fond şi citatele de care trebuia să se călăuzească, şi numai aşa izbutise pînă la acea dată să nu facă vreo greşeală mai boacănă. De altminteri blajin din fire, îndeplinea bucuros orice directivă în care se vorbea despre grija faţă de oameni, dar numai cînd primea asemenea directive. Atunci însă cînd înţelese că se cere ca organizaţia să fie curăţită de duşmani, elemente dubioase şi de membri de partid pasivi, Alferov, cu obişnuita-i sîrguinţă, se apucă să caute duşmani, elemente dubioase şi membri de partid pasivi. Şi îl cuprinse groaza constatînd că chestionarele nu-l prea ajutau în îndeletnicirea asta. Studentul care scrisese în chestionar că tatăl său e mic meseriaş, cînd de fapt omul nu numai că împletea coşuri de răchită dar le şi vindea în propria sa dugheană era un caz mărunt, o nimica toată ! Mult mai însemnat i se păru însă cazul Svetov. Aici ar fi putut arăta din plin toată priceperea lui de a smulge răul din rădăcină fără să ţină seama de persoane. Trecuse prin clipe destul de grele din pricina acestui aspirant zăpăuc, dar nu se lăsă înfrînt de supărările sale... De cînd predase dosarul lui Svetov la comitetul orăşenesc, ajunsese chiar să-l compătimească pe Palka, şi nu s-ar fi împotrivit prea tare dacă excluderea acestuia n-ar fi fost confirmată... Acum însă, nu-l mai interesa Svetov. Acum nu mai era în joc soarta acestui Svetov, ci chiar a lui, soarta lui Alferov. Ori va reuşi să ţină piept obrăzniciei lui Mordvinov, ori va trebui să coboare definitiv, învins, de la această tribună ! Şi cine ştie ce necazuri se vor mai abate asupra sa mai tîrziu...

— Tovarăşi ! se avîntă el cu un neaşteptat elan oratoric, şi sala se făcu numai urechi, căci toţi erau curioşi să audă cum va răspunde la învinuirea ce i s-a adus. Tovarăşi ! To-

varăşi, aş putea trece uşor peste această izbucnire nedemnă, pentru că îi cunosc prea bine cauzele. Cine este acest scandalagiu ? E fostul nostru aspirant Mordvinov, cel mai bun prieten al aspirantului Svetov ! Chiar acel Mordvinov, de dragul căruia Svetov a falsificat semnătura profesorului Kitaev !

În sală se auziră rîsete, amestecate cu strigăte mînioase.

— ...Şi vă rog să vedeţi cît de nedisciplinaţi sînt aceşti tineri, continuă şi mai pornit Alferov. Institutul nostru l-a recomandat pe Mordvinov să-şi termine aspirantura în Capitală. Svetov a plecat cu el ca să susţină proiectul, la întocmirea căruia au lucrat amîndoi. Apoi Mordvinov a părăsit cu de la sine putere aspirantura, iar Svetov a rămas cu el de la sine putere la Moscova, fără să se sinchisească de schimbarea documentelor de partid. Cum pot fi calificate aceste purtări, tovarăşi ? Anarhism ! Lipsă de răspundere !

— Ruşine ! Să fie excluşi amîndoi ! se ridicară cîteva voci din sală.

Lipatov strînse ca-n menghină mîna lui Saşa şi îl sili să se reaşeze :

— Taci, nătărăule ! Mai rău ai încurcat-o !

— Repet : am fi putut-o trece cu vederea, urmă încîntat de sine Alferov, căci, de, oameni sîntem, şi înţelegem ce înseamnă prietenia. Dar avem noi dreptul să închidem ochii cînd de dragul prieteniei un comunist îşi uită îndatoririle ? Avem dreptul să tolerăm în rîndurile noastre familiarismul, nepotismul şi lipsa de principialitate ?

Clopoţelul preşedintelui răsună pe neaşteptate.

— Timpul ce v-a fost acordat s-a scurs, anunţă liniştit Ciubakov.

— Prelungiţi-i timpul ! strigă cineva din sală.

— Închei, spuse Alferov, problema este clară, iar izbucnirea lui Mordvinov n-a făcut decît să confirme justeţea hotărîrii noastre. Am curăţat şi vom continua să ne curăţăm rîndurile de toţi cei nedemni !

Şi coborî triumfător de la tribună.

În discuţiile ce urmară, incidentul cu Svetov trecu pe planul al doilea, făcînd loc altor probleme. Saşa trimise prezidiului un bileţel, în care cerea să i se dea cuvîntul, dar Ciubakov, după ce citi, se uită gînditor la Saşa şi clătină din cap că nu se poate. Lipatov luneca prin sală poposind ba lîngă un om, ba lîngă altul, şuşotea la urechea unuia, clipea din ochi altuia în semn de înţelegere, apoi trecea mai de-

parte, şi iar şuşotea, glumea... Zărindu-l pe Alîmov, picat cine ştie cînd şi cu ce scop aici în oraşul lor şi la adunarea lor, Lipatov rămase încremenit, înţelegînd ce încurcături mai pot ieşi din asta, dar în clipa următoare se apropie de el ca de un vechi prieten, îl salută degajat şi-i şopti pe-un ton prietenos, făcîndu-i cu ochiul :

— Nici o idee nouă nu se înfăptuieşte fără luptă, ce spuneţi ?

Surd la protestele oamenilor pe care-i călca pe picioare, Lipatov se strecură pînă la Steopa Svercikov. Dar nu Steopa Svercikov era ţinta lui, ci fata care şedea lîngă el.

O cunoştea pe Klaşa Vesnenok încă de pe cînd, tînără de tot, se angajase în mină, unde vedea de lămpile cu carbid. Curînd după aceea, devenise activistă de comsomol, şi tineretul minei o iubea mai mult decît pe toţi ceilalţi activişti. Klaşa nu strălucea prin frumuseţe, nici printr-o veselie deosebită, nici prin cine ştie ce talente organizatorice, ba deseori se arăta sfioasă şi chiar neprietenoasă. Era însă dintre acei oameni despre care se spune că „peste tot e nevoie de ei". Cum aude de necazul cuiva, nu mai are linişte pînă nu-i vine în ajutor. Cum află de vreo nedreptate, se aruncă în luptă fără să se cruţe. Cum se iveşte o iniţiativă nouă, îşi oferă din prima clipă sprijinul şi nu se lasă pînă cînd treaba nu este dusă la bun sfîrşit. Şi dintre activiştii de comsomol, tocmai Klaşa fu cea dintîi care îmbrăţişă cauza gazificării subterane, simţind că lucrul cel mai însemnat şi mai frumos în această idee este perspectiva desfiinţării muncii subterane. Şi tocmai Klaşa făgăduise lui Lipatov şi lui Steopa Svercikov să organizeze cîteva zile de muncă voluntară, pentru a croi cu comsomoliştii un drum prin stepă...

Acum, pe faţa ei tînără şi curată se aşternuse o expresie de silă şi suferinţă.

— Totuşi, ce-a fost asta ? îl întrebă ea pe Lipatov.

— Ce să fie, luptă, Klaşenka, lupta pentru înfăptuire ! răspunse Lipatov şi se opri încruntat, căci, înainte de a apuca să-şi dezvolte gîndul, îl auzi pe preşedinte dînd cuvîntul Katerinei Svetova.

Cui i-ar fi trecut prin minte că Svetova — tînără candidată de partid — se va hotărî să vorbească într-o asemenea adunare ?

În sală lumea se întreba : „Cine-i fata ? De unde e ?"

Ciubakov îi făcu un semn încurajator : „Curaj Katerina, dă-i bătaie, nu te fîstîci !" Cu cîteva zile în urmă, la adu-

narea de partid a minei, această tînără fată criticase fără sfială conducerea minei pentru lipsă de atenţie faţă de condiţiile de trai ale minerilor şi făcuse propuneri pe cît de serioase, pe atît de realizabile. În ziua aceea a invitat-o Ciubakov la adunarea activului şi tot atunci a convins-o să vorbească la adunare.

Înaltă, voinică, într-o bluză largă, Katerina urcă încet treptele tribunei. În prima clipă o orbi lumina şi o sperie poziţia izolată a oratorului, care se afla singur deasupra tuturor... Îşi căută din ochi tovarăşii de mină şi le văzu zîmbetele de îmbărbătare.

Katerina se gîndise bine la cele ce avea să spună, încă mai demult, şi le discutase cu tovarăşii ei. Tocmai cu acestea voia să şi înceapă. Acum însă, după cuvîntarea lui Alferov şi episodul cu Saşa Mordvinov, atît de dureros pentru ea, Katerina simţea că nu mai poate să se oprească la cele ce se pregătise să spună. Tot ce o neliniştise şi o chinuise în ultima vreme năvăli dintr-o dată în inima ei. Excluderea lui Markuşa, apoi a lui Palka... ce era asta ? În lumea ei dreaptă şi luminoasă pătrunsese minciuna, o minciună stupidă, monstruoasă, neliniştitoare. Şi iată că acum auzise chiar cu urechile ei cuvîntarea lui Alferov şi, copleşită de nedumerire, căuta răspuns la întrebarea care o chinuia : „Cum este cu putinţă ca un om cu carte şi aflat într-un post de mare răspundere să răstălmăcească totul, să denatureze şi să întoarcă împotriva unor oameni cinstiţi tocmai ceea ce constituie meritul lor cel mai de seamă ?“ Katerina era pe deplin convinsă că fratele ei, precum şi Saşa, Lipatov, Steopa Svercikov nu se dovediseră încă niciodată în viaţa lor atît de buni şi destoinici ca în zilele acelea de înfrigurată trudă creatoare, cînd au lucrat la proiectul gazificării subterane. Serile petrecute în preajma lor — la început în magazia Kuzmenkovilor, apoi în laboratorul institutului — i-au dat ei forţa să-şi facă o viaţă nouă. Şi dacă-i aşa, atunci de ce omul acesta străin şi searbăd omoară tot ce cunoaşte ea mai de preţ ?

Ghemuind în pumn ciorna cuvîntării ce şi-o pregătise, Katerina ridică ochii la Ciubakov şi, spre surpriza tuturor celor de faţă, spuse :

— Eu, tovarăşi, sînt sora acelui Svetov despre care s-a vorbit aici. Şi am să vă spun tot adevărul aşa cum îl înţeleg eu. Ceea ce a născocit Alferov să ştiţi că e o minciună ! O minciună !

O voce puternică din fundul sălii o susţinu :

— Foarte bine ! Spune totul aşa cum a fost !

Era vocea bătrînului miner Svercikov, tatăl lui Steopa. Şi după el răsună şi glasul cunoscut al lui Kuzma Ivanovici, care adăugă :

— Ascultaţi-o, tovarăşi, că n-o să vă mintă !

Minerii bătrîni zîmbeau mulţumiţi : „Vrednică a mai crescut fetiţa lui Kirka Svetov ! Sîngele de miner şi la fată se cunoaşte."

Lor, vechilor mineri, li se adresă Katerina :

— Tovarăşi mineri, sînteţi mulţi aici, şi ne cunoaşteţi cu toţii — şi pe mine, şi pe fratele meu. Cum s-a întîmplat că un fiu de miner, un aspirant, un comunist, a fost declarat aşa din senin om nepăsător, ba încă şi descompus moraliceşte ? Pretind unii că a falsificat o semnătură. Nu, n-a falsificat nimic, ci doar a semnat o telegramă cu numele lui Kitaev, pentru că nu mai avea încotro, şi birocraţii de felul acestui Alferov nu voiau să mişte nici un deget ca să le vină în ajutor ! Dacă nu semna el atunci telegrama aceea, munca ar fi suferit ! Nu un prieten, ci o cauză mare ar fi suferit ! Păgubit-a ceva profesorul Kitaev de pe urma telegramei ? Nu s-a lăudat el mai tîrziu cu telegrama asta, de parcă ar fi trimis-o el însuşi ? Înseamnă că omul şi-a înţeles greşeala, nu ? Tovarăşi mineri, aceia dintre dumneavoastră care locuiţi în aşezarea muncitorească vă amintiţi cu toţii că, nu demult, Kuzma Ivanovici Kuzmenko şi-a măritat fata cu Saşa Mordvinov. Şi de asemenea ştiţi de ce n-au făcut o nuntă în toată legea şi o petrecere aşa cum se obişnuieşte la noi ! Ştiut-aţi însă că directorul institutului a socotit că trebuie să-l felicite pe Mordvinov, şi chiar profesorul Kitaev s-a înfăţişat şi el nepoftit, dar cu un buchet de flori în braţe ? Or, şi directorul, şi profesorul ştiau încă de pe atunci de telegramă ! Iar în delegaţie la Moscova, Svetov n-a fost trimis tot după aşa-zisul fals ? La fel şi felicitările pentru reuşita experienţei. L-a felicitat toată lumea, în cap cu Alferov. Chiar şi la comitetul orăşenesc de partid au telefonat, ca să se laude. V-au telefonat, tovarăşe Ciubak ?

— Telefonat, cum nu ?!

— Ei, vedeţi, tovarăşi ? Şi acum l-au vorbit de rău, l-au împroşcat cu noroi. Pentru ce ? Cine le-a dat dreptul să facă asemenea scamatorii cu viaţa oamenilor ? Nu sînt decît candidată de partid şi urmez abia prima fază de învăţămînt politic, dar ştiu bine că asta nu-i just ! Şi vă rog foarte mult,

spuneţi-vă cuvîntul, tovarăşe Ciubak, şi dumneavoastră, tovarăşi !

Toată sala o aplaudă pe Katerina. O aplaudă şi cînd coborî cu băgare de seamă treptele tribunei, şi cînd trecu spre locul ei, printre rînduri, cu bluza larg desfăcută şi obrajii în flăcări. Şi toată lumea observă abia acum cît de frumoasă e şi cît de mîndră îşi poartă semnele apropiatei maternităţi.

Cîteva glasuri izbucniră :

— Are dreptate, trebuie să facem lumină !

— Da, se pare că au cam încurcat-o cei de la institut !

Ciubakov auzi strigătele şi le aprobă dînd din cap : „Da, o să facem lumină !"

Adunarea ţinea de peste cinci ore, rîndurile de scaune din fundul sălii începuseră să se golească, totuşi, cînd i se dădu cuvîntul noului tehnolog-şef de la uzina cocso-chimică, Isaev, multă lume se grăbi să aplaude. Succesele lui erau bine cunoscute ; datorită tehnologiei noi, productivitatea cuptoarelor de cocsificare crescuse brusc, şi despre aceste succese scriau şi ziarele locale, şi cele centrale.

Isaev se ocupă de realizările uzinei, vorbind cu pricepere şi modestie, repetînd tot timpul „noi" şi iar „noi" şi pomenind o sumedenie de nume de oameni care se evidenţiaseră în muncă.

La un moment dat, Ciubakov se săltă de pe scaun şi întrebă cu o nedumerire blajină :

— Bine, totuşi cine anume a elaborat această nouă tehnologie ? Haide, nu mai face pe modestul, citează numele inovatorilor.

Isaev roşi, tăcu o clipă, apoi spuse grăbit :

— A elaborat-o colectivul. Chiar tehnicienii de la cuptoare au născocit-o şi au aplicat-o. Numele lor l-am citat şi adineauri : Fedosov, Zagreboi, Demeşko...

O voce puternică, din colţul unde şedeau comuniştii de la uzina cocso-chimică, adăugă desluşit :

— Markuşa !

Isaev se încruntă, şi obrajii i se înroşiră mai tare. Printre comuniştii de la uzina cocso-chimică se iscară discuţii ; unii se ciorovăiau pe înfundate, alţii, tot în şoaptă, căutau să-i potolească.

— Cum ? Cum ? întrebă Ciubakov, ducîndu-şi palma căuş la ureche.

Aceeaşi voce puternică adăugă răspicat :

— Inginerul Markuşa, Serghei Petrovici.

Auzind aceasta, Isaev se aplecă cu tot corpul peste tribună şi începu să ţipe :

— Provocare ! Ieşire duşmănoasă ! Furia îi piţigăia glasul, faţa şi gîtul i se făcură stacojii. E ruşinos că la noi s-au mai găsit oameni care să vină la adunarea activului orăşenesc pentru a organiza provocări. Pesemne că au fost recrutaţi tot din rîndul bunilor prieteni ! Da, e adevărat, n-am pomenit de Markuşa. De ce aş ridica în slavă un urmaş al troţkiştilor ?! Mai curînd se cuvine să spun altceva, tovarăşi. Aici a încercat cineva să ia apărarea fostului aspirant exclus din partid Svetov. Dar eu am să vă spun că la această staţiune experimentală a lor există cadre vădit necorespunzătoare, există o conducere vădit necorespunzătoare. Noi l-am exclus pe Markuşa şi l-am alungat din uzină. Unde credeţi că este el acum ? A fost luat în braţe de către Svetov şi Mordvinov ! Da, da ! Adineauri un scandalagiu a strigat : „Nu-i adevărat !", acuzînd astfel o întreagă organizaţie de partid. Ei bine, să răspundă scandalagiul acela : poate că şi cu Markuşa nu-i adevărat ? Poate că nu s-a aciuat la ei ? După cum vedeţi, tovarăşi, încă mai stăm prost cu vigilenţa !

Adunarea se frămînta neliniştită. Abia adineauri ajunsese la concluzia că Svetov a fost jignit pe nedrept, şi uite acum o nouă întorsătură !

Ciubakov sări de pe scaun, se reaşeză, sări iarăşi în sus, şi în cele din urmă comunică adunării că tovarăşul Alîmov, şeful Uglegazului, de curînd sosit de la Moscova, a cerut mai demult cuvîntul. Apoi îl pofti pe Alîmov la tribună, iar el însuşi se mută de pe scaunul prezidenţial într-un colţ mai retras şi îşi prinse capul în palme. Văzîndu-l aşa, toţi înţeleseră că şedinţa se apropie de sfîrşit şi că Ciubak îşi pregăteşte cuvîntul de încheiere.

Alîmov porni încet, poticnindu-se parcă, spre tribună. Urcă treptele, şi lumea văzu că pupitrul nu-i ajunge decît pînă la brîu. Trupul său înalt şi ciolănos se bălăbăni multă vreme deasupra pupitrului, şi lumea îşi dădu seama că oaspetele din Capitală este tulburat.

— Ăsta o să ne bage la apă, şopti Lipatov cu gura uscată.

Dar Alîmov ridică mîna şi, arătînd spre ultimele rînduri de scaune, spuse :

— Acolo, în fundul sălii, se află comunistul Ivan Sidorciuk, provenit din rîndurile Armatei Roşii, care a venit împreună cu mine în oraşul dumneavoastră ! El, tocmai el, un modest ostaş, a înţeles şi a iscat primul toată istoria asta cu gazificarea subterană !

Era ceva neaşteptat, nou, curios ! Feţele se înviorară, încordarea dispăru. Sute de oameni îl aplaudară pe Ivan Sidorciuk, oaspetele necunoscut.

— Marele Lenin a subliniat cel dintîi uriaşa însemnătate a gazificării subterane a cărbunelui şi ne-a poruncit nouă, constructorilor socialismului, să înfăptuim această operă ! Un simplu ostaş l-a citit pe Lenin şi a înţeles despre ce este vorba, pe cînd unii oameni cu munci de răspundere nu înţeleg sau nu vor să înţeleagă !

Acum Alîmov tuna de tremurau pereţii :

— Trebuie să ştiţi, tovarăşi, că noua iniţiativă a întîmpinat de la primii paşi o împotrivire cruntă, că ea se naşte într-o încleştare turbată. Dar ce demonstrează asta ? Nu demonstrează nimic altceva decît că ideea aceasta este cu adevărat importantă, înaintată, comunistă ! Ea a pus în mişcare pe comunişti ! Da, aşa s-a întîmplat. Or, ei, comuniştii, ei au ştiut că noul se naşte în luptă ! Şi că se naşte greu. Vechii specialişti şi duşmani ascunşi în rîndurile noastre frînează, pun beţe în roate şi dăunează în fel şi chip muncii noastre. Dar nu ne-am dat seama de la început.

Lipatov şi Saşa încremeniră cu sufletul la gură. Acum... acum se va năpusti asupra lor...

Alîmov însă, cu vocea lui tunătoare, se porni să-l demaşte pe Stadnik, acum doborît, şi mai dădu de înţeles că acoliţii acestuia tot mai acţionează. Mai acţionează, repetă el, în timp ce oamenii nepricepuţi sau nepăsători, în loc să-i ajute pe entuziaştii gazificării subterane, le pun tot felul de piedici, îi sapă, unul cîte unul.

Uimiţi, cu teama în suflet încă, Lipatov şi Saşa ascultau şi nu-şi credeau urechilor. Aşteptau să vadă unde se va sfîrşi acest ajutor neaşteptat. Între timp, Alîmov se opri şi îşi şterse fruntea brobonită. Apoi, mîna lui începu să bîjbîie în dreptul pieptului, neizbutind nicicum să bage la loc batista în buzunar.

— Aşadar, am să vă spun curat ce gîndesc, urmă Alîmov cu un glas tot mai puternic, şi îşi strînse nervos batista în pumn. Tovarăşi ! Am venit abia astăzi, şi n-am apucat încă să verific ce crime teribile a făcut Svetov. El este însă

unul dintre autorii celui mai valoros proiect de gazificare subterană, proiect cu care institutul nostru poate să se mîndrească. La Moscova, Svetov a stat fără o leţcaie în buzunar, pentru că direcţia s-a zgîrcit să-i prelungească delegaţia, dar de muncit a muncit zi şi noapte, punîndu-şi la punct proiectul. Cît despre Mordvinov, el şi-a sacrificat cariera de om de ştiinţă tot de dragul ideii celei noi, idee a cărei reuşită nu este sigură de loc!

Sonin, care se afla în prezidiu, se plecă înainte şi, schimonosit la faţă, strigă sufocat:

— Dar chiar dumneavoastră!... V-am întrebat doar!...

Alîmov se răsuci spre el:

— Nu cumva sînteţi directorul institutului? Halal conducător! Noi am venit la dumneavoastră să ne sfătuim, că doar proiectul e al institutului. Şi ce am auzit? Voi nu căutaţi sprijin pentru proiect, ci ajutor în prigonirea lui Svetov! Iar inginerul Kolokolnikov, care era cu mine — şi nu uitaţi că el este autorul unui alt proiect, în aceeaşi problemă! — a turnat gaz peste foc ca să desfiinţeze un concurent! Şi pe mine era cît pe ce să mă îmbrobodiţi, că doar nu sînt specialist. Dar sufletul unui membru de partid nu poate fi înşelat multă vreme!

Sala izbucni din nou în aplauze, deşi feţele oamenilor erau iarăşi încruntate şi posomorîte: greu mai e să te dumereşti cine are dreptate şi cine nu!

— S-a mai vorbit aici despre un oarecare Markuşa, angajat la staţia experimentală, vorbi cam de sus Alîmov. Încă nu ştiu să fi confirmat o asemenea angajare — probabil că e un mic funcţionar tehnic. Cum stă staţia cu cadrele, nu ştiu încă, dacă s-au făcut greşeli le vom îndrepta! Un singur lucru mi-e clar de pe acum: organele locale nu ne-au prea ajutat pînă astăzi nici cu cadre, nici cu locuinţe şi nici cu construirea drumului de la oraş pînă la şantierul staţiei!

Klaşa Vesnenok strigă tinereşte de la locul ei:

— Comsomolul îi va ajuta! O să facem drumul prin muncă voluntară! S-a şi hotărît!

— Da, asta e ceva pozitiv! Alîmov îşi ridică mîinile cu palmele în sus, de parcă ar fi săltat deasupra capului o povară foarte preţioasă. Iată, vedeţi, tovarăşi, acesta e un adevărat sprijin socialist! Iată-l, ăsta este comsomolul muncitor al Donbasului! Vă rog din tot sufletul pe toţi — aici Alîmov îşi duse palmele la piept — pe absolut toţi! În loc să

ne căutați nod în papură, mai bine ajutați-ne cît mai vîrtos, în mod partinic, ca niște adevărați mineri din Donbas!

Și coborî de la tribună, întîmpinat de fețele zîmbitoare ale oamenilor și de promisiunile lor prietenești. În toiul acelui vălmășag de lupte politice, demascări, ciocniri de idei care se băteau cap în cap, controverse și gînduri chinuitoare, mai plăcută și mai de neînlocuit ca oricînd le apărea perspectiva unei munci creatoare. Și oamenii răspundeau din tot sufletul la orice chemare spre o asemenea activitate concretă. Mîinile deprinse cu munca erau gata să-și dea sprijinul oricărei inițiative valoroase.

— Vă ajutăm, n-aveți grijă!

— N-o să vă lăsăm noi!

Lipatov și Saşa ascultau aceste angajamente și-l urmăreau cu încîntare pe Alîmov, care strîngea zeci de mîini, făcîndu-și din mers tot mai mulți partizani. Uite-l cum schimbă o vorbă cu șeful întreprinderii de drumuri, uite-l cum se apleacă spre Klaşa...

Atenția adunării începea să scadă. Lumea obosise, și ultimii vorbitori aproape că nu mai erau ascultați. Președintele încercă să liniștească asistența: „Mai avem puțin". Dar se tot uita și el spre Ciubakov, vrînd parcă să-l întrebe: „N-ar fi timpul să încheiem discuțiile?" Ciubakov, însă, continua să stea într-un colț al tribunei, cu capul plecat. Se pregătea? Ciudată expresie avea fața lui!...

Nu, Ciubakov nu se pregătea. În orice caz, nu se pregătea să tragă concluziile în înțelesul obișnuit al acestui cuvînt. Se străduia să pătrundă lucrurile pînă în miezul lor, să-și explice întîi sie însuși ceea ce va trebui să lămurească și celorlalți.

Trebuind să facă față atîtor și atîtor probleme complexe, economice și de partid, Ciubakov era învățat să se ghideze după aprecierile și indicațiile necruțător de categorice ale lui Stalin, care generalizau, parcă, propria lui experiență. De ce dară, acum, în această perioadă atît de încordată a vieții de partid, nu află nici un ajutor în formulările lui riguroase și categorice?

Recitise de multe ori ultima cuvîntare a lui Stalin. Ideea esențială era: cu cît se dezvoltă socialismul mai victorios, cu atît mai înverșunați și mai disperați devin dușmanii lui. Ciubakov își însușise această teză: dacă așa spune Stalin, se vede că așa este. E clar că noi, activiștii de rînd, ne ciocnim de cazuri particulare și nu putem sesiza întotdeauna

aspectul general, nu putem cuprinde procesul în întregul său. Dar de această dată Ciubakov nu găsea în propria sa experienţă o confirmare convingătoare a tezei lui Stalin. Şi asta îl speria şi îl chinuia : „Cum mai pot conduce, dacă nu simt, nu văd acest proces atît de important, nici măcar în cazuri speciale, în detalii, în fapte disparate, pe care le am sub ochii mei ?“

Faptele observate de el îi spuneau că astăzi partidul găseşte un uriaş sprijin în păturile cele mai largi ale poporului — şi cum ar putea fi altfel, de vreme ce socialismul a cîştigat atîtea victorii minunate, iar în ţară lucrurile merg din ce în ce mai bine ?! Şi atunci, cum se poate spune că în partid acţionează atîţia duşmani ? A fost o vreme cînd lupta din interiorul partidului reflecta presiunea exercitată de stihia mic-burgheză, cînd în spatele troţkiştilor şi al trădătorilor de dreapta se aflau interesele unor anumite grupări de clasă. Acum însă, cînd burghezia şi chiaburimea au fost lichidate, unde mai este baza necesară activizării forţelor vrăjmaşe ? Acest lucru îi era neclar lui Ciubakov !...

Rămăşiţele grupurilor duşmane zdrobite ?... Ciubakov fusese nevoit de multe ori să lupte cu tot felul de opoziţionişti în perioada cînd ei mai păstrau o aparenţă de partinitate şi se agăţau de locul lor în partid. E adevărat că aşa a fost, dar pe aceştia partidul i-a alungat de mult din rîndurile sale. Ciubakov cunoscuse oameni care se lăsaseră tîrîţi în mlaştina troţkismului — dar ce repede cădea de pe faţa lor masca partinităţii, ce repede se înrăiau şi deveneau duşmani a tot ce era sovietic !... Uite, nu demult a fost arestat Taraşciuk. Ciubakov îl ştia din tinereţe. Taraşciuk fusese un vorbitor dintre cei mai buni, un ambiţios fără pereche, un fel de „napoleonaş“ la scară orăşenească ! Se vede că, rîvnind la o mare carieră, „napoleonaşul“ mizase pe troţkism, îşi greşise socotelile, şi sfîrşise prin a se înhăita în cea mai josnică activitate antisovietică clandestină. Sfîrşitul unor asemenea pramatii este cum nu se poate mai firesc. De cînd se ştia om în toată firea, Ciubakov luptase împotriva lor şi-i urîse. Oamenii aceştia josnici, socotiţi odinioară comunişti, dar care trădaseră partidul, erau pentru Ciubakov drojdia cea mai hîdă, erau ceva muced şi lunecos, şi-i stîrneau o scîrbă de nedescris... Este însă atît de mare numărul lor ? Şi mai cu seamă, mulţi dintre ei s-au mai menţinut în rîndurile partidului ?...

Ciubakov cunoştea şi comunişti care din neştiinţă şi lipsă de experienţă căzuseră sub influenţa demagogiei troţkiste, dar, ajungînd nu mult după aceea să-şi înţeleagă greşeala, se căiseră, dîndu-şi toată osteneala să şi-o îndrepte. Să fi existat printre ei şi făţarnici ? Probabil. Să se fi pitit pentru a muşca pe ascuns ? Fără îndoială că au fost şi dintr-aceştia. Dar mai poate fi mare numărul lor, cînd baza de sprijin le-a fost smulsă de sub picioare ?

Sau poate că mi-a scăpat ceva ? Să fi căzut eu într-o stare de naivă seninătate, şi mă amăgesc singur ?

Oricum, şi timpurile sînt altele astăzi. Pe vremuri mai puteau exista controverse : este sau nu este cu putinţă să construim socialismul, putem sau nu să industrializăm ţara fără ajutor din afară ?... Dar acum ! Acum, cînd viaţa însăşi a rezolvat aceste probleme ! Pînă şi cei mai temători, pe care îi rodea îndoiala, văd astăzi cine a avut dreptate. Nu se putea ca forţa orînduirii noastre să nu învingă demagogia şi îndoielile, căci în toţi anii aceştia dreptatea cauzei noastre a fost confirmată *de fapte*, de realizările în folosul poporului, în folosul ţării !

Mai era însă un lucru pe care Ciubakov nu-l putea înţelege chiar de loc : cum şi de ce au putut deveni duşmani oamenii înaintaţi, activi, care n-au şovăit, nu s-au abătut niciodată de la linia partidului, oameni ca de pildă Arseni Stadnik ? Tovarăşul Arseni, cum i se spunea în mină. Cînd omul acesta mărunţel şi vioi, cu ochi luminoşi şi pătrunzători, apărea în mijlocul minerilor, se înviorau pînă şi cei mai morocănoşi dintre ei. În orice acţiune, el îşi punea tot sufletul — şi într-asta nu te poţi înşela. De la Arseni Stadnik învăţase Ciubakov ce înseamnă partinitatea, cum trebuie să te porţi cu oamenii... Este posibil oare ca Stadnik să fie duşman ? Sau este într-adevăr duşman ?

Deosebit de aspru îl judeca Ciubakov pe un inamic al său, Gaevoi, care pînă de curînd mai lucrase la comitetul regional de partid. Se certase de foarte multe ori cu Gaevoi, mai ales pentru mijloacele financiare necesare bunei gospodăriri a oraşului. Buna gospodărire şi crearea spaţiilor verzi erau „caii de bătaie" ai lui Ciubakov, pe cînd Gaevoi socotea că pentru acestea încă nu venise vremea, şi tăia necruţător fondurile alocate pentru ele. Afară de asta, Gaevoi avea o mulţime de lipsuri, iar Ciubakov în focul discuţiilor le mai şi umfla... Dar niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că Gaevoi nu este un comunist adevărat, care şi-ar da şi su-

fletul pentru cauza partidului. Şi-apoi, de ce un muncitor care luptase în războiul civil, un activist de partid care se bătuse pentru linia partidului împotriva tuturor oportuniştilor cîţi au fost — de ce, pentru ce s-ar fi putut vinde duşmanilor ?

În orice alt regim afară de cel sovietic, Gaevoi ar fi un obidit, un muncitor exploatat. Cum să înţelegi psihologia unei asemenea renegări a clasei tale, a orînduirii tale, şi încă în perioada celor mai mari victorii ale socialismului ?...

Mult s-a mai gîndit Ciubakov la acest lucru, şi tocmai acest lucru nu-l putea înţelege.

Să admită că nici Stadnik, nici Gaevoi nu sînt duşmani ? Să admită că au fost ponegriţi ? Bine, dar acestea nu sînt cazuri izolate. Să admită că el este orb, că este naiv, că în partid mai sînt într-adevăr ascunşi mulţi duşmani şi multe elemente descompuse ? De unde însă au apărut în număr atît de mare ? Cum s-au format ei, în pofida propriilor lor biografii, în pofida imensei forţe educatoare şi îndrumătoare a partidului ?

„Atunci, ce să fac, cum pot eu să conduc această aspră muncă de verificare şi curăţire, fără să înţeleg ce anume a dat naştere procesului care se desfăşoară ?

Dar dacă în această problemă nu eu greşesc, ci..."

Îngrozit de gîndul care-i fulgerase prin minte, Ciubakov se temu să şi-l ducă pînă la capăt chiar şi faţă de sine însuşi. Mintea lui nu putea admite că dreptate are el şi că greşeşte Stalin. Nu, fireşte, încă n-a înţeles totul, nu s-a dumerit încă şi pesemne că într-adevăr s-a îmbătat de succesele dobîndite şi şi-a pierdut simţul de clasă...

„Şi dacă este aşa, ce să le spun astăzi, acum ?"

Vreme de şase ore, cinci sute de comunişti s-au frămîntat laolaltă. Ciubakov le simţea incandescenţa pasiunilor, povara gîndurilor. Îi vedea dornici să rezolve just fiecare caz în parte, dar înţelegea că deseori nu se pot nici ei lămuri cine are dreptate. Mai sînt în mijlocul lor şi oameni gata să execute orice directivă, fără a mai chibzui, ba chiar să şi încheie cu această ocazie unele socoteli personale sau să-şi întărească o autoritate ştirbită... Isaev pare carierist şi mare sforar, a nenorocit pe unul dintre cei mai buni ingineri-comunişti ai Cocso-chim-ului, şi pe baza acestei isprăvi s-a strecurat în postul de tehnolog-şef. Sau Alferov. ...Ai fi spus că este doar un birocrat chiţibuşar, şi cînd colo ce laş s-a mai dovedit astăzi, cum s-a mai zbătut să-şi pună pielea la adă-

post, cum o mai făcea pe omul principial şi cît de necinstit s-a mai dat la aceşti băieţi de treabă, cum i-a mai terfelit !

„Aşadar, ce trebuie să fac : să-i lovesc ?...

Isaev ăsta va începe îndată să «toarne» reclamaţii, acum însă împotriva mea. Şi or să se mai bucure şi alţii de ocazia ce li s-a ivit să se răfuiască cu un secretar care prea se vîră în toate.

Ce-i cu mine, mi-e frică ? Ce-i cu gîndurile acestea nedemne şi laşe ? Am eu dreptul să mă tem pentru mine, cînd trebuie să răspund în faţa partidului pentru tot ce se petrece şi se hotărăşte aici ?

Ori poate că ar fi mai bine ca aici să nu mă opresc de loc la aceste probleme de amănunt, şi să le rezolv mai tîrziu, în cadrul atribuţiilor mele, iar deocamdată să mă rezum la o scurtă încheiere, doar aşa, atingînd problemele în general ? Oamenii sînt şi ei obosiţi..."

— Cine este pentru încheierea discuţiilor ? auzi el. Bun, se adoptă. În încheiere are cuvîntul tovarăşul Ciubakov.

Strecurîndu-se printre scaunele de pe scenă spre tribună, Ciubakov se hotărî pentru ultima soluţie : va trage o scurtă concluzie, fără să amintească de cazurile speciale care fuseseră discutate.

În timp ce îşi alegea cuvintele de început, privirile-i căutau sprijin în ochii comuniştilor, aţintiţi asupra lui, căci fără această legătură vie nu era niciodată în stare să vorbească. Ce aşteaptă ei astăzi de la el ?

Inima îi tresări şi prinse să bată mai tare întîlnind privirile pline de aşteptare înfrigurată, de speranţă şi de încredere ce se îndreptau din toată sala către el. „Ciubak al nostru" — aşa îl numeau oamenii. Şi Ciubak nu se încumetă să le înşele încrederea.

— În această complexă acţiune de necruţătoare extirpare a adevăraţilor duşmani din rîndurile noastre, comuniştii trebuie să-şi păstreze toată limpezimea minţii şi ascuţimea simţului de clasă, începu el de-a dreptul şi simţi înţelegerea tăcută, dar caldă a întregii adunări.

Ca întotdeauna cînd stătea de vorbă cu oamenii, gîndurile îi deveneau mai limpezi, mai bine conturate.

— Duşmanii trebuiesc smulşi cu rădăcină cu tot, fără nici o cruţare, urmă el. Dar nu ne este îngăduit să pierdem încrederea în oameni, n-avem voie să lovim într-ai noştri. Iar sarcina mea este ca aici, în organizaţia condusă de

mine, să nu admit să se sară peste cal şi să se facă nedreptăţi.

După ce îşi preciză sie însuşi această sarcină, gîndurile i se limpeziră cu totul şi începu să vorbească uşor şi deschis, aşa cum vorbea de obicei, pătruns de respect pentru tovarăşii săi de clasă, fără să ocolească problemele complicate pe care hotărîse mai înainte să nu le atingă.

Nu lăsă deoparte nici una dintre ele, oricît de spinoasă era. Şi îşi spuse părerea asupra fiecărui comunist despre care se discutase acolo.

— ...Am studiat şi eu „cazul" Svetov. Ba am stat de vorbă chiar şi cu profesorul Kitaev. Ce să vă spun despre acest respectabil bătrîn ? O suceşte, o învîrteşte, o întoarce : „Da, ce-i drept e drept, a semnat Svetov o telegramă, eu personal n-am însă nici o pretenţie, auzii doar că biroul comitetului de partid îi pune în seamă nu ştiu ce vinovăţie pe linie de partid..." Sau l-am întrebat de proiectul pentru gazificarea subterană : „Sînteţi de acord cu el ? Este un proiect bun ?" Şi iar s-a pornit s-o sucească, s-o învîrtească : „Pe de-o parte... dar pe de altă parte..." Nu, tovarăşi, nu-l dau eu de dragul lui pe un fecior de miner ridicat dintre noi, pe un comunist cum e Svetov ! Nu, nu-l dau !

Adunarea îi răspunse printr-o aprobare atît de caldă, încît Ciubak îşi pierdu răsuflarea : uite că pricep oamenii, simt ei şi singuri unde este adevărul !

— ...Tovarăşul Alferov s-a grăbit să-l facă de două parale pe comunistul Mordvinov, care a sărit în apărarea lui Svetov. Mie însă purtarea lui Mordvinov mi-a plăcut. S-a purtat curajos, partinic ! Dacă a văzut că un om a fost judecat pe nedrept, s-a sculat şi a spus-o. Cum altfel ? Cum ne-am putea convinge că cutare a fost exclus pe drept, şi cutare — pe nedrept, dacă oamenii care-i cunosc pe cei excluşi vor fi laşi şi nu-şi vor spune părerea ?

În sală mulţi strigau : „Aşa e !", dar Ciubakov observă că de data asta unii îşi arătau nemulţumirea, rămînînd închişi într-o tăcere prudentă. Uite-l pe Isaev, de pildă : se încruntă ca o buhă.

— ...Tovarăşul Isaev s-a indignat că staţiunea experimentală l-a angajat pe inginerul Markuşa, spuse Ciubak. Dar cine a creat „cazul" Markuşa ? Chiar Isaev l-a creat ! Şi l-a creat pentru că Markuşa şi tovarăşii săi îl călcau pe bătături, introduceau cu curaj o tehnologie

nouă la cuptoarele de cocsificare, iar tehnologul Isaev s-a speriat de răspunderea ce-i revenea. Cîte nu i-a pus el în cîrcă inginerului Markuşa ! Acum însă, metoda Markuşa s-a extins şi la alte cuptoare, iar Isaev a fost avansat tocmai pe baza succeselor obţinute datorită acestei metode ! În ziare se scrie : „Sub conducerea tehnologului Isaev..." Asta ce mai este, tovarăşi ? După mine, asta este neruşinare.

— Markuşa e un troţkist ! strigă isteric Isaev. Luaţi apărarea unui troţkist !

Sala amuţi.

În prezidiu, la spatele lui Ciubak, cineva suspină adînc şi îndurerat.

Ciubakov îşi scoase din buzunar broşura cu ultima cuvîntare a lui Stalin, căută pasajul de care avea nevoie şi citi :

— „...Cum să realizăm practic sarcina zdrobirii şi stîrpirii agenţilor japonezi-germani ai troţkismului ? Înseamnă oare aceasta că trebuie să lovim şi să stîrpim nu numai pe troţkiştii adevăraţi ci şi pe cei care ...au avut cîndva prilejul să treacă pe aceeaşi stradă pe care trecuse odată un troţkist sau altul ?" Şi mai departe : „O astfel de tratare fără discernămînt poate numai să dăuneze cauzei luptei împotriva adevăraţilor sabotori şi spioni troţkişti". Iată cum pune problema tovarăşul Stalin. Şi acum să vedem cum a pus-o Isaev. Pornind de la o scrisoare anonimă, l-a acuzat pe Markuşa de troţkism numai pentru că studentul de optsprezece ani a găsit un manifest rătăcit şi, dîndu-şi seama împreună cu tovarăşii săi că e o fiţuică duşmănoasă, a rupt-o în bucăţi, ba a mai şi scuipat pe peticele de hîrtie.

Isaev îşi trase capul între umeri şi strigă descumpănit :

— Eu doar am semnalat cazul !

— Şi pentru a semnala trebuie mai întîi să te gîndeşti bine, replică Ciubakov în lumina aprobării tuturor, pe cînd dumneata te-ai agăţat de scrisoarea anonimă ca să te răzbuni pe un om care te-a criticat pentru frica de a aplica tehnica nouă. Biroul de partid s-a îngrozit citind scrisoarea anonimă, iar noi ne-am luat după acuzaţia dumitale tot de frică. Mie personal, însă, mi-e ruşine că am dat crezare unei scrisori anonime. Mai multă încredere am în tovarăşii lui Markuşa ! Ei nu s-au temut să dea mărturii de nevinovăţia lui şi să semneze cu numele întreg. Au ştiut că îşi riscă carnetele de partid, şi totuşi s-au ridicat în ajutorul adevărului. Şi bine au făcut !

Cînd Ciubakov termină de vorbit şi se reaşează la masa prezidiului, lîngă secretarul de partid al Uzinei de îngrăşăminte azotoase, de care-l lega o veche prietenie, acesta îi şopti neliniştit :

— Eh, Ciubak, suflete de aur ! Multe ai să mai ai de îndurat !

Dar Ciubakov se uita în sală. De acolo simţea unduind spre el în valuri calde înţelegerea şi stima oamenilor. Aveau încredere în Ciubak al lor, şi Ciubak nu-i înşelase. Sînt printre ei şi unii ca Isaev pe care i-a cam călcat pe coadă ? Foarte bine, n-au decît să spumege...

Nu simţea decît o mare sfîrşeală fizică şi o adîncă mulţumire sufletească, de necomparat cu nici o altă fericire — mulţumirea de a-şi fi îndeplinit datoria de membru de partid.

În casa Svetovilor nu s-a mai pomenit atîta înghesuială şi hărmălaie. Tot ce se găsise în cămara Mariei Fedotovna şi cea a Kuzmenkovilor a fost pus din belşug pe masa întinsă. Scaune nefiind destule, au aşezat pe două taburete o scîndură de călcat, încropindu-se o bancă, iar Saşa şi Liuba şedeau pe un singur scaun, îmbrăţişaţi. Vorbeau toţi într-o larmă de glasuri amestecate, străbătută de exclamaţii. Şi deasupra tuturor trona Alîmov — gălăgios, cu o figură de fanatic şi nişte ochi scînteietori, aruncînd priviri aprinse pe sub pleoapele umflate.

Katerina şedea tăcută, cu bărbia sprijinită în palme. Era foarte obosită şi nu putea să mănînce, mulţumindu-se doar să bea, să bea într-una ceai fierbinte. Uneori îşi închidea ochii şi, izolată de tot restul lumii, asculta mişcările făpturii multdorite, care se agita în pîntecul ei. Iar cînd făptura cea multdorită înceta să se mai zbată, Katerina zîmbea, îşi ridica iarăşi ochii şi se uita la faţa fericită a fratelui său, la Alîmov, la fostul cavalerist Vanea Sidorciuk, asculta cuvintele aprinse ale mesenilor şi retrăia din nou şi din nou seara aceea lungă — prima adunare a activului orăşenesc de partid din viaţa ei ! — retrăia propria sa cuvîntare şi laudele tovarăşilor, propriile sale îndoieli şi nelinişti, tunătoarea expunere a lui Alîmov şi uimitoarele concluzii ale lui Ciubak. Uimitoare şi totuşi chiar acelea pe care le aştepta de la el, singurele concluzii pe care le putea trage un conducător comunist. Şi tot ce o însufleţise şi o bucurase în seara aceea încordată şi apăsătoare se contopea acum pentru dînsa într-un adevăr unic, cel mai însemnat şi mai mare adevăr născut în luptă : „Nu-

mai să nu te sperii, numai să nu te temi ! Noi n-am tăcut, nu ne-am speriat — şi iată că, strînşi laolaltă, am învins..."

— Erau cît pe ce să mă abată şi pe mine de la drumul cel drept toţi aceşti Kolokolnikovi şi Olesovi, spunea înfierbîntat Alîmov. Cît pe ce să mă zăpăcească şi pe mine, dar pînă la urmă am înţeles maşinaţiile lor ! Îl îmbrăţişă pe Palka şi zîmbi peste masă Katerinei. De acum înainte însă, rămînem împreună ! Împreună pînă la victorie ! Acum sînt al vostru, cu totul şi cu totul al vostru ! Oh, şi cum o să mai urnim noi carul !...

Noaptea s-a lăsat de mult peste aşezarea muncitorească. Plimbăreţii întîrziaţi s-au potolit şi ei. Ciinii au încetat să mai latre, s-au cuibărit în cotloanele lor, au aţipit, şi doar din cînd în cînd mai ciulesc urechea, pentru că de departe, de după geamuri şi pereţi, mai răzbat surd glasuri de oameni.

Toată noaptea au răsunat glasurile acelea şi au lucit două ferestre, aruncînd în întuneric două fîşii de lumină tremurătoare.

4

A venit primăvara. O primăvară plină de umezeală, de parcă o mare s-ar fi revărsat, desfundînd drumurile şi lăsînd în urma ei băltoace uriaşe, peste care trece vîntul cu miresmele tari ale stepei renăscute. Chiar şi în oraş, la cea dintîi adiere începe să se simtă un iz de pămînt reavăn, de ierburi putrede şi, amestecat cu aceste miresme ale stepei, te pătrunde şi nelipsitul miros al fumului din Donеţk.

Într-o asemenea zi de primăvară îşi născu Katerina fetiţa. O născu în chinuri cumplite, care-i înceţoşau mintea. În răstimpuri cînd îşi mai venea în fire, vedea fereastra mare a camerei, vedea albastrul cerului limpede şi vîrful unui stîlp de telegraf, cu albul orbitor al izolatoarelor. Atunci închidea ochii şi simţea cu întreaga ei fiinţă : asta-i viaţa, aşa se naşte viaţa... Apoi nu mai simţea nimic afară de durere, muşca aerul şi strîngea din dinţi ca să nu ţipe, pentru că socotea că este ruşinos să ţipi de durere.

— Halal fată ! auzi ea, şi aşa, pe jumătate leşinată, cum se afla, înţelese că a născut o fetiţă, nu un băiat.

Şi îşi spuse îndată că fetiţă şi-a dorit şi ea, că e minunat să ai o fetiţă ! „Volodea, avem o fetiţă. Fetiţa ta."

Ce orbitor sclipesc izolatoarele ! Ce orbitor de luminos e cerul ! Şi n-are rost să plîngi, cînd totul e frumos, frumos...

Apoi adormi. Şi dormi douăzeci şi patru de ore încheiate, trezindu-se în silă, doar ca să mănînce, să se spele şi să se uite la copiii altora. Pe fetiţă nu i-au adus-o — se pare că în prima zi copiii nu trebuie hrăniţi. Seara, Katerina a convins totuşi o infirmieră să-i arate copilaşul barem pentru o clipă. Un pacheţel alb, mic de tot. Printre feşe se zărea un obrăjor trandafiriu, fără nici o expresie, cu trăsături neconturate, cu ochii bine închişi, cu dunga abia vizibilă a sprîncenelor blonde, cu buzele strînse. Nu poţi recunoaşte nici o asemănare în feţişoara aceea cît pumnul. Nici răsuflarea nu i se aude.

— Soră, n-o aud respirînd !

— Ba cum mai respiră ! Ai un munte de fată !

În clipa aceea, muntele de fată se schimonosi caraghios şi strănută ca un om adevărat.

— Noroc, spuse infirmiera şi ridică pacheţelul, să plece. Ei, de ce plîngi ? o dojeni ea pe Katerina văzîndu-i lacrimile. Mai bine odihneşte-te, că o să mai osteneşti destul cu ea.

Infirmiera n-avea de unde să ştie : nici o osteneală nu-i va putea fi povară, orice grijă şi chin vor fi o fericire pentru ea. „Volodea, să vezi ce voinică şi frumoasă am s-o cresc. Am să-mi termin şi institutul, fetiţa o să meargă la şcoală, şi în aceeaşi şcoală am să predau şi eu. Şi o să fim prietene noi două. Lîngă cine să stau eu mai aproape, dacă nu lîngă ea ? Numai lîngă ea !..."

Ea, cu ea, pentru ea — doar aşa putea gîndi Katerina. Băiatul s-ar fi numit Vladimir. Dar fetiţei ce nume să-i dea ?

I se aduceau multe scrisori şi daruri. De la mama, de la bătrînii Kuzmenko, de la prieteni şi prietene, de la tovarăşii de muncă, de la comitetul de partid al minei şi chiar de la Nikita. Palka scria în biletul său : „Salutări micuţei Svetlana de la unchiul ei". Svetlana ?... De ce-o fi hotărît el aşa ? Cînd i se aduse copilul să-l hrănească, ea se uită atent la chipul fetiţei şi îşi spuse : „Poate că într-adevăr i se potriveşte numele de Svetlana. Svetlana Svetova ? Svetlana Kuzmenko ?" Katerina nu era sigură că i se va permite să dea fetiţei numele lui Vova. Poate dacă se va duce la biroul stării civile împreună cu Kuzma Ivanovici...

A treia zi i se aduse un buchet de flori însoţit de un plic. În plic era un cartonaş lucios, pe care scria : „Cu respectuoasă admiraţie. Vă sărut mîna, Alîmov."

Katerina se uită multă vreme la scrisul acela ascuţit, la iniţiala cuvîntului al doilea, vrînd să exprime ea însăşi o mare stimă, la semnătura care se lăfăia foarte citeaţă, trădînd o neînfrînată încredere în sine.

Florile erau necunoscute, din altă regiune. Unde le-o fi găsit răzbătătorul Alîmov ?

Katerina ascunse plicul în noptieră şi gîndurile i se întoarseră la fetiţa ei. Nu vroia să se gîndească la acest om.

Alîmov poposea deseori în casa lor cînd apărea vijelios prin Donbas. Maria Fedotovna se pierdea toată în faţa lui, căci pentru sufletul ei de mamă, Alîmov era un mare şef, care îi scăpase feciorul din nenorocire.

Pe Katerina însă, prezenţa lui o stînjenea. În timpul ultimei luni de sarcină, ea jinduise după linişte, iar apariţiile lui Alîmov erau însoţite de gălăgie, de forfotă. Era bucuroasă, firește, că, datorită lui Alîmov, lucrările de pe şantierul staţiei au pornit „la trap", dar cînd venea la ei, Katerinei i se părea că şi în casă toate o porneau „la trap".

Alîmov i se adresa întotdeauna cu un respect înduioşător. Uneori îi surprindea o lucire de admiraţie în ochi, şi acest lucru o tulbura. Se simţea stînjenită şi neîndemînatică, mişcările îi deveneau stîngace. De ce s-o fi purtînd aşa ? A şi găsit timpul...

Liuba venea şi ea deseori, însoţită de Saşa, dar Alîmov nici n-o băga în seamă pe Liuba : o nevastă ca toate nevestele — bună ziua, la revedere, atît. Pe Katerina însă o ruga întotdeauna :

— Mai stai cu noi, Katerina Kirilovna, mai luminează-ne.

Luminează-ne...

Asta începuse de la o discuţie aprinsă, ce se iscă în timpul celei de-a doua vizite a lui Alîmov.

La staţiunea experimentală a lui Katenin continuau de aproape trei luni tot felul de încercări de a se ajunge la rezultatul dorit. Katenin şi ajutoarele lui dădeau dovadă de multă rîvnă şi hotărîre. În timpul uneia dintre experienţe izbutiră să obţină un gaz combustibil cu o compoziţie destul de bună, dar debitul era inegal, şi gazul îşi pierdu curînd însuşirile. Lucrul acesta demonstra că gazificarea subterană este

posibilă, numai că soluția încă n-a fost găsită. Din cartușele de exploziv introduse în strat nu se amorsese decît un sfert, și nici acela nu a avut vreun efect.

Uglegazul pierduse orice interes pentru lucrările lui Katenin și chiar pentru persoana lui. Inginerului îi fu dat să cunoască toată amărăciunea dizgrației. Nu-l mai luau în seamă, i se tot micșorau fondurile, schemele, aprovizionarea. Nu i s-au dat bani nici pentru săpăturile necesare accesului pînă la porțiunea de strat unde avusese loc experimentarea gazogenului subteran, adică nu i se dăduse posibilitatea să studieze ce s-a petrecut de fapt acolo sub pămînt...

Întorcîndu-se cu avionul de la Moscova, Alîmov pomeni în treacăt despre toate acestea, adăugînd că Olesov căuta să facă economii, iar Kolokolnicov e absorbit de pregătirile pentru începerea experiențelor la stațiunea de lîngă Moscova, construită după proiectul Vadețki-Kolokolnikov, cu „variațiile" lui Grab.

Palka și Lipatov ascultară calmi spusele lui Alîmov și schimbară vorba, aducînd-o la propriile lor treburi, dar Sașa se încruntă :

— Nu e bine așa. E stupid.

Și se încinse o discuție aprigă. Sașa socotea că săpăturile pînă la primul gazogen subteran ar fi oferit date prețioase pentru toată lumea. Cît despre Katenin, el ar trebui atras să participe la lucrările altor stații. Palka însă nu ținea de loc ca inginerul Katenin să se amestece în munca Stațiunii nr. 3, ci, dimpotrivă, vroia să apere colectivul lor de orice influență din afară.

Katerina asculta la ciorovăiala lor și încerca să priceapă ce se ascunde după vorbele fiecăruia. Sașa se gîndește numai la bunul mers al muncii lor și înlătură hotărît orice alte socoteli. Palka este gelos cînd aude vorbindu-se de experimentele altora. Dar Alîmov ? Alîmov a pierdut pur și simplu orice interes pentru inginerul în care pînă nu demult își pusese toate speranțele.

— Dar de ce nu vă gîndiți și la Katenin ? întrebă Katerina, și cei patru bărbați se uitară uimiți la ea, pentru că de obicei nu se amesteca niciodată în discuțiile lor.

— Cum adică la Katenin ? mormăi Palka.

— Adică la omul care a muncit, s-a frămîntat, a creat, răspunse mînioasă Katerina. Nu înțelegeți că suferă ? De ce-l dați deoparte cu atîta ușurință ? De ce nu vă gîndiți cum să-i întindeți o mînă de ajutor ca să nu se simtă părăsit ?

În seara aceea, luîndu-şi rămas bun de la Katerina, Alîmov îi sărută pe neaşteptate mîna.

— Mă înclin în faţa nobleţii dumitate.

Amintindu-şi de aceste cuvinte, Katerina simţea aievea respectuoasa admiraţie a lui Alîmov.

A doua oară, Katerina se amestecase într-o discuţie de-a lor cînd venise vorba despre Markuşa.

Palka îşi primise de mult noul carnet de partid şi se părea că a şi uitat de toate suferinţele trecute, dar situaţia lui Markuşa nu se lămurea de loc. Se zvonea că Isaev a făcut o plîngere la Moscova şi că însuşi Ciubak are mari neplăceri... Pentru a le înlesni prietenilor săi să iasă din încurcătură, Markuşa făcuse o cerere de demisie şi avea de gînd să se angajeze ca sobar la întreprinderea de locuinţe şi localuri.

— Oricum, tot cu sobe şi cuptoare o să mă ocup, măcar că fără cocs, făcea el haz de necaz.

Alîmov nu-şi ascunse bucuria cînd auzi de cererea lui Markuşa :

— Vinovat sau nevinovat, staţiunea noastră este totuşi mai importantă decît un om. Cîte belele am mai avea din pricina lui... Lăsaţi-l să plece, şi ne va fi tuturor mai bine.

Lipatov se frămînta. Era speriat de perspectiva unor noi neplăceri, dar îl mîhnea soarta unui tovarăş bun, şi apoi nici mecanic priceput n-or să găsească atît de uşor în locul lui.

Saşa nu era de faţă, ceilalţi ştiau însă că el este împotriva plecării lui Markuşa. Palka tăcea cu capul în palme. Katerina era convinsă că el, unul, nu l-ar lăsa pe Markuşa să plece, dar că îi venea greu să stăruie în privinţa asta, deoarece răspunderea nu cădea asupra sa, ci asupra lui Lipatov.

Deodată, Alîmov întrebă :

— Dumneata ce spui, Katerina Kirilovna ?

Toţi trei îşi întoarseră ochii la ea ca la un judecător. Dar cum putea hotărî ea ? De vreme ce nu ea avea să răspundă ?

— Are un copil mic... şopti Katerina cu tristeţe, dar înţelese numaidecît că nu despre asta este vorba, ci doar despre ei înşişi, despre conştiinţa lor. Cum se vor mai putea privi în ochi ?

— ...Tot voi o să vă feriţi mîine să vă uitaţi unul la altul, îşi spuse ea gîndul pe un ton rece. Ştiţi doar că nu are nici o vină. Chiar voi aţi scris şi semnat declaraţii în acest sens. Atunci nu v-aţi speriat de răspundere. De ce să daţi înapoi acum ?

Ieşiră din încurcătură deocamdată printr-un vicleşug al lui Lipatov, care scrise în colţul cererii lui Markuşa următoarea rezoluţie : „Va fi menţinut în post pînă la găsirea unui nou mecanic". Apoi se duse la comitetul orăşenesc şi ceru acolo să i se dea un alt mecanic bine calificat, membru de partid, în locul lui Markuşa. Instructorul comitetului orăşenesc oftă din greu, îşi însemnă în agendă cererea lui şi-i făgădui să caute. Înţelegeau amîndoi că mecanicii calificaţi nu se plimbă fără slujbă.

— Unde drumul drept se înfundă, cărarea ocolită trece totuşi, rîdea Lipatov. Acum poate să vină şi Isaev în persoană. Am să-i răspund : „Caut şi eu, am o cerere şi la comitetul orăşenesc, iar dacă ai tu vreun mecanic disponibil, dămi-l încoace, te rog !"

Palka era vesel : de-a dreptul sau pe ocolite, important este că Markuşa a mai primit un răgaz. Cu siguranţă că, după ce o trece cîtăva vreme, cazul lui se va lămuri. Alîmov se uită la Katerina, care rămăsese pe gînduri :

— Dumneata, Katerina Kirilovna, cum ai vrea ? Să meargă toate numai pe drum drept — cu orice preţ, dar numai pe drum drept, nu ?

— Eu aş vrea să nu fie nevoie de... drumuri ocolite.

Palka ieşi să-l petreacă pe Lipatov. Alîmov rămase la masă în faţa Katerinei, privind-o ţintă.

— Ştii că mă cam tem de dumneata, Katerina Kirilovna. Degetele lui lungi şi îngălbenite de tutun frămîntau colţul feţei de masă. Cînd fac un pas mă gîndesc cum mi-l vei judeca...

Maria Fedotovna intră să strîngă farfuriile. Katerina vru să profite de ocazie şi să se retragă împreună cu mama ei.

— De ce pleci ? strigă Alîmov ridicîndu-se de pe scaun. Mai rămîi cu mine. Mă uit la dumneata şi mă întreb : de unde ai răsărit aici atît de deosebită de toţi ? Cîte femei am cunoscut... şi decît toate am fost mai tare, întotdeauna mi-am simţit puterea asupra lor. Pe cînd cu dumneata — doar ochii să ţi-i ridici, şi mă simt îmblînzit ca un viţeluş.

Mai tîrziu, rămasă singură, Katerina îşi dădu seama că ar fi putut scăpa cu o glumă : „Orice ai face, cu un viţeluş tot n-o să semeni dumneata" — dar atunci, în faţa lui, s-a tulburat ca o fetişcană : nici ochii nu ştia cum să şi-i mai ferească, nici mîinile unde să şi le ascundă.

— Eu mă duc, bîigui ea, fără să se poată însă clinti.

— Ai obosit ? întrebă Alîmov grijuliu, şi pe faţa aceea nici frumoasă, nici tînără, cu pleoapele umflate, se aşternu o expresie de mare gingăşie, absolut neobişnuită la el. Ei, atunci du-te, odihneşte-te.

Nu era nimic rău într-asta. De ce totuşi i se părea că, prin această gingăşie neobişnuită, Alîmov pătrunde nepoftit în viaţa ei, unde totul este de mult hotărît ? De fapt nici nu este vorba de Alîmov ! Ce-i pasă ei de acest bărbat străin şi în vîrstă ?! Cuvintele lui însă îi stîrnesc în suflet o neliniştе şi o aşteptare înfiorată, ca şi cum ar fi presimţit ceva care încă s-ar mai putea petrece în viaţa ei.

Schimbul de după masă tocmai se îndrepta spre intrarea în mină, cînd Kuzminişna trecu prin toată aşezarea muncitorească în droşca veche, care ducea de obicei pe conducătorii minei în oraş. Minerii o salutau respectuos, şi ea răspundea în stînga şi-n dreapta, strîngînd la piept o boccea mărişoară. Toată lumea înţelegea că pentru familia Kuzmenko este o zi mare : bunica se ducea să-şi ia nepoata de la maternitate.

În vederea acestui drum, Kuzminişna se certase rău cu Maria Fedotovna : nimic nu înţelege femeia asta, e o adevărată gîscă, doamne iartă-mă ! Ţinea morţiş să se ducă ea după fiică-sa. Dar ce rost ar fi avut ? Nici de ajutat n-ar fi putut să ajute, şi nici în ochii lumii n-ar fi avut acelaşi înţeles. Mare pricopseală ! se duce o mamă să-şi ia de la maternitate fiica nemăritată !... Că doar n-o să stea să-i explice că şi trăsurica fusese cerută anume, şi Kuzma Ivanovici urma să aştepte înadins lîngă mină, şi alaiul avea să treacă prin întreaga aşezare — totul pus la cale pentru a arăta tuturor legătura lor de rudenie, cinstea familiei lor, cinstea Katerinei.

Katerina însă, ea a înţeles, desigur. N-a vrut să-şi pună paltonul vechi, cu care se dusese în zori la casa de naştere, cerînd să i se aducă paltonul cel nou, strîns pe talie, şi baticul de zile mari, şi ciorapii de mătase, şi pantofii cu tocuri înalte. Iar cînd a coborît scara de la intrare, zveltă, înaltă ca un plopşor, ai fi spus că e iarăşi fata de mai an, că s-au întors timpurile fecioriei, speranţelor, fericirii. Doar umbletul i se schimbase, şi văzînd-o cum calcă măsurat şi grav nu te puteai opri să spui : „Trece o mamă". Ca o suită de regină, veneau în urma ei două infirmiere în halate albe, una ducîndu-i lucrurile, cealaltă — copilul frumos înfăşat.

Kuzminişna se temea că o va podidi plînsul la vederea nepoatei sale, dar apariţia Katerinei fu atît de falnică, încît tristeţea nu-şi mai găsi loc. Nora şi soacra se îmbrăţişară, luară loc în trăsură. Infirmiera depuse copilul în braţele Kuzminişnei, iar aceasta aminti vizitiului :

— Să nu te grăbeşti !

Droşca porni încet, să vadă toată lumea că Kuzmenkovii îşi aduc acasă nepoţica.

În dreptul minei se pomeniră înconjuraţi de oamenii care ieşeau din schimb. Primenit, gătit, Kuzma Ivanovici îi aştepta sub ceasul cel mare, aşa cum s-au înţeles. Vizitiul opri droşca lîngă el. Bătrînul se înălţă pe scara trăsurii, o sărută de trei ori pe Katerina, îşi lipi de plăpumioara copilului palma bătătorită şi ciupită de puncte negre, apoi urcă pe capră alături de vizitiu, şi alaiul porni mai departe, însoţit de saluturile voioase ale minerilor.

— Cu plinul şi cu noroc ! strigau oamenii. V-a crescut familia ! Vă felicităm pentru Kuzmenkova cea nouă !

Kuzminişna se uita în jur, culegea zîmbetele prietenoase, răspundea la saluturi şi ţinea copilul cu braţele solemn întinse înainte.

Abia în casa Svetovilor, după ce culcă fetiţa pe pat şi îi descoperi obrăjorul dînd faşa deoparte, Kuzminişna se dezmetici parcă şi înţelese că Vova nu mai este, şi că fiica lui va creşte într-o casă străină, şi că ea însăşi nu-i decît o bunică-musafir, cu drepturi foarte şubrede... Şi abia atunci, simţindu-şi tot amarul, izbucni în plîns. Copilul se trezi însă, începu să ţipe cu glas subţire, şi Kuzminişna se repezi spre pat rîzînd şi plîngînd :

— Ce-i, odorul meu ? Ce să-ţi dea bunica ?

Katerina lăsă fetiţa în grija bunicelor. Oricum, tot ea rămînea aici personajul cel mai însemnat, de neînlocuit. În aşteptarea orei cînd trebuia s-o alăpteze, Katerina trecu în sufragerie cu Kuzma Ivanovici şi, oricît de copleşită era de simţăminte materne, se dovedi că nu pierduse interesul pentru toate celelalte probleme. Totul îi stătea la inimă, toate vroia să le ştie — şi ce fac tovarăşii ei de la compresoare, şi cum merg treburile minei, şi cum lucrează Nikita, şi ce mai e nou în oraş.

Curînd apăru gîfîind şi Palka. O luă de mînă pe soră-sa şi o învîrti prin cameră ca la cadril.

— Ce frumoasă te-ai făcut ! Să nu-mi fi fost soră bună, pe loc mă îndrăgosteam de tine ! Ia arată-mi-o pe principala vinovată a tămbălăului !

Palka era bine dispus, gălăgios. Se uita la nepoată-sa cu multă curiozitate, dar fără pic de înţelegere. O lua peste picior pe Katerina, şi ea îşi cam bătea joc de el, amîndoi veseli şi neastîmpăraţi ca înainte. Kuzminişna ştia să preţuiască o glumă, astăzi însă veselia lor o necăjea. În schimb, Maria Fedotovna nu-şi mai putea veni în fire de bucurie.

— Slavă domnului, Katerinuşka e iarăşi cum a fost !

Apoi sosiră într-un suflet Liuba şi Saşa. După o vreme, Palka şi Saşa plecară la treburile lor, iar Liuba trecu în camera de alături, să vadă cum se înfaşă copilul.

Katerina se pregătea să-şi alăpteze fetiţa. De fapt nu-şi mai hrănea pur şi simplu fetiţa, ci o hrănea pe Svetlana, căci familia îi aprobase numele. Simţind parcă şi ea că toţi vor s-o cerceteze mai cu de-amănuntul, Svetlana îşi deschise mari ochişorii albaştri, tulburi, umbriţi de gene rare şi cînepii.

Sugea preocupată, şi din cînd în cînd se îneca de lăcomie. După o vreme, îşi eliberă dintre scutece o mînuţă şi începu să şi-o plimbe pe sînul mamei.

— Are ochii lui Vova, şopti Liuba.

— Se spune că toţi nou-născuţii au ochi albaştri, răspunse tot în şoaptă Katerina. Abia mai tîrziu îşi capătă culoarea adevărată.

— Îl ţin minte pe Vova cînd era aşa — e leit Vova, le asigură Kuzminişna. Am şi o fotografie, ai să vezi şi tu.

— Adevărat ?!

Ţinea din tot sufletul să fie adevărat. Ar fi vrut ca din trăsăturile pruncului să-i răsară chipul lui Vova. Ciudat era că, de cînd se născuse fetiţa, chipul omului iubit nu se lumina tot mai mult în amintirea Katerinei, ci, dimpotrivă, parcă se întuneca. Făptura cea mică, foarte reală, tiranică şi lacomă, culcată pe genunchii ei, îi absorbea toate gîndurile şi-i amintea numai de ea însăşi. Totul era deosebit şi unic la ea, totul era abia la început. Şi gîndurile urmăreau făptura cea mică, dar numai în viitor, nu în trecut. Katerina se străduia să reconstituie trăsăturile lui Vova, dar nu-i apăreau decît amănunte stinghere — zîmbetul sfios cu care o întîmpina el, tremurul buzelor cînd se certau, înclinarea îndărătnică a capului, mica pată cafenie de pe pleoapa stîngă... Zeci de detalii mărunte apăreau pentru o clipă şi se destrămau numaidecît, piereau... Ele piereau, iar aici, aici aproape, aievea, era obrăjorul tran-

dafiriu, încadrat de scutecul alb, micuţele gene caraghioase, care ba se înălţau, ba coborau somnoroase peste ochii albaştri... Ochii se uită ţintă încotrova, dar n-au învăţat încă să vadă, să recunoască lumea din jur. Oare văd ei ceva ? Nu văd, dar au totuşi o expresie a lor, numai a lor. De ce se vor fi întorcînd aşa fără veste — îi atrage lumina, sunetul ? Mînuţa s-a eliberat dintre scutece — de ce ? Ce-o fi vrînd să caute, să apuce ? Un miracol însufleţit, real, îl vezi, îl simţi, îl auzi. Faţă de el trecutul e un vis. Şi tot ceea ce a tulburat-o astă-toamnă, declaraţia de dragoste a lui Igor, emoţiile ei de femeie... şi acestea sînt tot un vis. Şi cartonaşul lucios, cu litere ascuţite — de asemenea. A uitat plicul în noptieră — foarte bine că l-a uitat.

Seara începu un adevărat pelerinaj — se îmbulzeau toţi cu felicitări. Katerina nu mai avea putere să întîmpine lumea, să stea de vorbă, să petreacă pe vizitatori — cădea din picioare. Apărea pentru un minut, două, le arăta fetiţa şi se retrăgea. Maică-sa, Kuzmenkovii, Liuba făceau oficiul de gazde : primeau pe oaspeţi, răspundeau la întrebări, ofereau unora un ceai, altora un păhărel de votcă.

La urmă de tot veniră Steopa Svercikov şi Klaşa Vesnenok. Că cei doi tineri se plimbă adesea împreună ştia toată lumea, dar să vie împreună la Katerina era ceva neaşteptat. Klaşa nu locuia în aşezarea muncitorească, ci în oraş, şi de cunoscut nu se cunoşteau decît de puţină vreme, de la adunarea activului de partid, unde se întîlniseră întîia dată. Pesemne că şi Klaşa se simţea stînjenită : roşea, se tot sucea pe scaun, nu izbutea să participe firesc la discuţia celorlalţi. Adusese un dar noului-născut, o linguriţă mică de argint.

— Linguriţa asta mi s-a dăruit şi mie cînd am fost de-o şchioapă, spuse ea împurpurîndu-se la faţă. Mama pretinde că poartă noroc.

— Dacă ţi-a fost dăruită să-ţi poarte noroc, de ce o dăruieşti mai departe ? zîmbi şiret Kuzminişna. Ori poate că norocul tău te aşteaptă şi eşti sigură de el ?!

Klaşa roşi mai tare şi clătină din cap.

— Nu, nu sînt sigură de el, răspunse ea cu simplitate. Dar am simţit nevoia să vă aduc ceva folositor, frumos.

Şi zîmbi Katerinei, scuzîndu-se parcă.

— Cum adică nu eşti sigură ? sări Svercikov, lăsîndu-şi inima să vorbească. Eşti doar cu noi !... Şi noi toţi te preţuim !

Klaşa îl trase prietenos de păr şi se apropie de Katerina:

— Îmi dai voie... numai o clipă să mă uit şi eu !...

Svetlana dormea. Katerina se întinse alături de ea, iar Klaşa se aşează pe marginea patului. Ce vrea fata asta simpatică ? Pare că vrea s-o întrebe ceva, dar nu se poate hotărî să înceapă.

— Eu îl cunosc pe Steopa din copilărie, am păscut, cum s-ar zice, caprele împreună, începu Katerina ghicindu-i întrebarea nerostită. E un băiat bun !

— E cel mai bun prieten al meu, spuse Klaşa, şi schimbă îndată vorba, apucîndu-se să povestească în şoaptă cum au ajutat comsomoliştii la construcţia drumului din oraş spre staţia experimentală şi cum s-au decis deunăzi să ia sub patronajul lor gazificarea subterană. Apoi întrebă : Dar treburile fratelui dumitale s-au mai aranjat ? E un om îndrăzneţ !

Fără să aştepte răspunsul, începu s-o laude pe Katerina pentru cuvîntarea ei la adunarea activului de partid, vorbi de energia lui Alîmov şi de priceperea lui de a însufleţi oamenii.

— Uite, eu una nu mă pricep să vorbesc înflăcărat. În gînd pot să exprim absolut totul, dar cum deschid gura, mi se pune un nod în gît, şi toate cuvintele îşi iau zborul cine ştie unde, parcă speriate.

— Ba eu nu mă tem.

— Toată familia dumitale este aşa. Toţi sînteţi curajoşi.

— Da'dumneata nu eşti curajoasă ? Lumea spune despre dumneata că eşti cea mai activă dintre comsomolistele noastre.

— Da'de unde ?!

Convorbirea aceasta, şoptită, din preajma fetiţei, care dormea, le apropie. Şi Katerina se încumetă să mărturisească acestei fete abia cunoscute ceea ce nu îndrăznise să spună toată ziua lui Kuzma Ivanovici :

— Vova şi cu mine n-am fost căsătoriţi. Aş vrea totuşi foarte mult ca Svetlana să poarte numele lui. Cum crezi, s-ar putea ?

— Sigur că se poate ! Nu-i totuna dacă aţi fost sau n-aţi fost înregistraţi la starea civilă ? După mine, cînd doi oameni se iubesc...

Şi Klaşa se porni să-şi expună părerile despre dragoste, cu acea convingere neclătinată de nici o îndoială a unei fete care n-a trecut încă prin nimic, dar a gîndit serios despre toate.

— Lasă, nu-ţi face griji, spuse inimos Klaşa, mă ocup eu de asta. Am să trec mîine pe la ofiţerul stării civile şi am să discut cu el, iar pe seară vin pe la tine, vrei ? — Fără să observe nici ea, trecuse pe nesimţite de la „dumneata" la „tu".

În camera cealaltă, zvonul vocilor crescu — venise încă cineva. Klaşa sări în picioare.

— E timpul să plec !

Mai înainte însă de a apuca să iasă, în cameră năvăli Nikita, cu părul vîlvoi şi un zîmbet sfios pe faţa mult maturizată.

Zărind o fată necunoscută, se opri încurcat, dar îşi reveni îndată şi începu să vorbească mult mai zgomotos decît s-ar fi cuvenit în asemenea împrejurare. Katerina cunoştea această trăsătură a firii lui lăudăroase şi nu se împăca de loc cu ea. Nici asupra Klaşei nu făcu o impresie prea bună, şi fata se grăbi să-i lase singuri.

— Înseamnă că acum sînt şi eu unchi ! spuse Nikita cu glasul său obişnuit, după ce Klaşa plecă. Cine-i fata asta ? N-am mai văzut-o la voi.

— E logodnica lui Svercikov, răspunse rece Katerina. Tu însă n-ai putut să nu-ţi dai aere ! Suflet fluşturatic !

— S-a isprăvit, nu mai sînt fluşturatic, suspină Nikita. M-a dat gata, nici eu nu mă mai recunosc, Katerinuşka.

— Te-ai însurat, sau ce-ai făcut ?

— Eh, cum să mă însor ?! Să stăm la părinţi... ştii doar cum stau lucrurile. La ea... nici nu intru bine în odaie, şi gazda ei se şi înarmează cu vătraiul. Pe şantier stăm într-o baracă comună, două rînduri de laviţe, înghesuială. Parcă sîntem şătrari fără casă, nici să schimbi o vorbă n-ai unde, darmite...

Se aşeză pe un scaun, cu capul în piept.

— Ce-ar fi să vorbesc eu cu ai tăi ?...

— Degeaba. Nu ajută.

— Bine, atunci adă-o la mine pe Liolia ta.

— Nu vine ea. E foarte supărată... Ce rău mi-a făcut ea mie ? Numai bine mi-a făcut... Şi să fi văzut cum au primit-o bătrînii...

Katerina îi observa tremurul buzelor. Ca şi la Vova. Dar în clipa aceea Svetlana începu să scîncească. Katerina o desfăşă.

— Ia te uită ! bolborosi Nikita la urechea Katerinei. Toate-s ca la oameni, are chiar şi unghiuţe.

Copilaşul cel gol rostogolit prin patul mare, picioruşele sale cu unghii adevărate atinseră cine ştie ce coardă ginguşă în inima lui Nichita, şi coarda aceasta scoase un sunet puternic. Niciodată nu izbutise el să priceapă ce frumuseţe văd ceilalţi la asemenea mormoloci. Odată, cînd Liolka îi spusese : „Vreau ca totul să fie frumos, să am şi eu un soţ, casă, copii" el n-a zis nu, de vreme ce are ea nevoie de astea... Dar vorba „copii" nu trezi vreun ecou, nici în sufletul şi nici în imaginaţia lui. Cînd colo, uite-i ce simpatici sînt !

— Ia ţine ! îi porunci Katerina întinzîndu-i un ghemotoc alb, bine împachetat.

Şi pînă îndreptă ea salteluţa, Nikita se uita cu multă luare aminte la copilaşul din braţele sale. „Fiica lui Vova... Nepoata mea... Odată şi odată am să am şi eu aşa ceva... Interesant !"

— A venit Konstantin Pavlovici ! anunţă cu evlavie Maria Fedotovna. Ieşi să-l întîmpini, Katerinuşka.

— Sînt obosită. Am să viu cel mult pentru o clipă.

Katerina zăbovi la oglindă. Îşi strînse părul cunună în jurul capului. Îşi legă mai strîns cordonul halatului şi fu mulţumită ea însăşi de cum arată : e iar dreaptă, zveltă, frumoasă. Şi nu păşind, ci plutind apăru înaintea ochilor strălucitori ai oaspetelui. Primi demnă felecitările. Refuză cuviincios să-şi aducă fetiţa : doarme, am să v-o arăt altă dată !

Puse o întrebare, două, ascultă nu prea atentă răspunsurile şi se retrase tot atît de uşoară şi tot plutind parcă.

Iar cînd rămase singură cu fiica ei, zîmbi trist :

— S-a îndrăgostit nenea. Auzi, la fiecare pas se tot gîndeşte cam ce părere aş avea ! N-are decît, că prea e rău şi repezit ! Şi de ce-am roşit în faţa lui ? El cu ale lui, noi cu ale noastre, nu-i aşa, fata mamei ? Puţin ne pasă nouă de toţi aceşti nenea din lume !

Acţiunea era cu totul nouă, dar în jurul ei se adunaseră mai multe generaţii, Alîmov, Katenin şi Fedea Gol reprezentau generaţia mai vîrstnică, cu oarecare experienţă, iar tinerii conducători ai Staţiunii nr. 3 erau înconjuraţi de tineretul lor : Steopa Svercikov, Leonea Korotkih şi Klaşa Vesnenok cu comsomoliştii ei.

În urma străduinţelor lui Alîmov, institutul cărbunelui reluă cercetările privitoare la gazificarea subterană. Fedea Gol se văzu şi el cuprins în grupul cercetătorilor, căci lucrările celor două staţiuni experimentale urmau să fie sintetizate. Conducător cu numele al grupului fu numit profesorul

Kitaev, însă din primele zile de muncă adevăratul conducător al lucrărilor deveni Saşa Mordvinov. Nimeni nu-l alesese şi nu-l numise, lucrurile se nimeriseră aşa pentru că Saşa se dovedi a fi cel mai pregătit. Şi nu căuta să-l înlăture pe Kitaev, dar de cîte ori se ivea vreo chestiune în care părerile erau împărţite sau se cerea organizarea unei noi lucrări experimentale, însuşi profesorul spunea :

— Ocupă-te dumneata de asta, Alexandr Vasilievici...

Sau :

— Nu apuc să le fac pe toate, iubitule, vezi dumneata, te rog, ce se petrece acolo la ei...

Singurul „corp străin" în mijlocul lor era Fedea Gol, dar din prima zi Saşa îşi dădea osteneala să şteargă orice barieră dintre tineretul institutului şi Fedea :

— N-are importanţă la care proiect şi la ce staţiune lucrăm fiecare. Acţiunea noastră e comună, şi experienţa fiecăruia e necesară tuturor.

Dacă ar fi putut, Saşa l-ar fi adus în grupul lor şi pe Leonea Garmaş. N-are-a face că Leonea lunganul s-a poticnit la greu ! E un băiat talentat, să-şi răscumpere greşeala ! Leonea Garmaş ocolea însă cu îndărătnicie laboratorul lor şi se străduia să nu dea ochi cu vechii lui prieteni. Odată, întîlnindu-l pe culoar, Saşa îl opri :

— Leonea, ştii bine că o greşeală neîndreptată la timp se face cît capul de mare !

Garmaş se înfurie şi scrîşni printre dinţi :

— Nu mă ştiu vinovat cu nimic.

— Păcat ! făcu Saşa văzîndu-şi de drum.

Leonea Garmaş se gheboşă şi intră într-un auditoriu gol, unde nu era silit să se prefacă în faţa nimănui că nu-i pasă de nimic. În afară de profesorul Troiţki, îndrumătorul său ştiinţific, nu era în tot institutul un om pe care el să-l respecte ca pe Saşa Mordvinov. Mai era încă ceva : Leonea Garmaş fusese primul student care s-a entuziasmat pentru ideea gazificării subterane, atrăgîndu-l după sine şi pe cel mai apropiat prieten al său — Leonea Korotkih. Cum au mai visat ei la izbînda noii idei ! Cît au mai discutat pe şoptite în dormitorul căminului, culcaţi în două paturi alăturate, printre colegii adormiţi ! Viitorul li se arăta pasionant, uriaş ! Pe urmă însă... Iniţiatorii proiectului zăboveau la Moscova, în jurul numelui lui Svetov bîntuiau fel de fel de zvonuri neplăcute. Pînă ce lucrul devenise clar pentru toată lumea : Svetov va fi exclus din partid. Şi tocmai în

aceste împrejurări, Leonea Garmaş trebuia să hotărască dacă să treacă sau nu la staţia experimentală. Sonin şi Alferov îl sfătuiau să nu-şi pună în joc cariera ştiinţifică. Leonea Korotkih şi Steopa Svercikov acceptaseră cu bună-ştiinţă orice risc, pe cînd el, Leonea Garmaş, o sfeclise... Pînă la terminarea şcolii nu mai era decît un an, după care îl aştepta aspirantura făgăduită la catedra profesorului Troiţki... Cum să se avînte în necunoscut, aşa, pe negîndite ?... În orice caz, trebue să mai aştepte...

Cînd i-a spus profesorului său că a hotărît ca deocamdată să nu plece de la institut de dragul unei reuşite îndoielnice, Troiţki i-a răspuns :

— Da, hm-m... fiecare procedează potrivit caracterului şi forţelor... hm-m... forţelor sale sufleteşti.

Şi tot atunci s-a rupt şi prietenia lui cu Leonea Korotkih. Din anul întîi dormeau alături, şedeau alături la cursuri, împreună mergeau la cantină, la cinematograf... şi acum, deodată, Leonea Korotkih s-a apropiat şi i-a spus fără să-l privească în ochi :

— Am stabilit că sîmbătă mergem împreună la cinema, dar nu te mai osteni pentru bilete : se contramandează.

Iar seara, patul de lîngă Garmaş a rămas gol : Leonea Korotkih se mutase într-alt dormitor. La alt etaj. Şi nici la cantină nu se mai aşază la locul lui, ci tocmai în celălalt colţ al sălii.

Şi aşa a rămas el singur de tot. Să ceară să fie primit în grupa lor ? Bine, dar Korotkih, cu principialitatea lui de neclintit, n-o să vrea să lucreze cu el. Şi cum îl vor privi ceilalţi ? „Greşeala neîndreptată la timp se face cît capul de mare !"... Deci va trebui să se căiască şi să ceară iertare ? Iar ei or să-l privească strîmb şi or să-i ţină un logos ?... Unde mai pui că nici nu se ştie cum se vor sfîrşi toate acestea ? ! Svetov a fost reprimit, dar Markuşa nu. Alferov spunea că reprimirea asta o să-i „coste scump..." Şi se mai zvoneşte că şi Ciubakov are neplăceri serioase din pricina istoriei cu Markuşa...

După ce se mai frămîntă o vreme, Leonea ajunse la concluzia că totuşi bine a făcut ce a făcut. Şi continuă să-i evite pe foştii săi prieteni, deşi urmărea cu jind cu cîtă pasiune lucrează băieţii, cît de des pleacă din institut la staţiunea lui Katenin, unde în cele din urmă s-au pornit săpăturile pînă la locul gazogenului subteran, ba la Staţiunea

nr. 3, unde oamenii au început să pregătească panoul experimental de cărbune...

Pe şantierul Staţiunii nr. 3 munca era în toi. Lipatov se cufundase pînă peste cap în problemele construcţiei şi aprovizionării. Svetov termina proiectul fără a apela la ajutorul proiectanţilor de la Trustul carbonifer, şi în fiecare zi apăreau noi probleme tehnice, unele mai mărunte, altele destul de mari. Ajutat de grupa cercetătorilor de la institut, Mordvinov pregătea un strat artificial de cărbune.

La marginea teritoriului staţiei se săpa un tranşeu mare, lung de 10 metri. Săpa toată lumea. De cum îşi isprăvea munca obişnuită, fiecare punea mîna pe lopată şi alerga să sape. Curînd, şanţul cel larg şi adînc fu gata. Şanţul acesta se umplu cu blocuri de cărbune, golurile se astupară cu praf de cărbune, pămîntul fu bătucit bine cu maiuri de lemn, şi deasupra se turnă asfalt. Apoi au fost montate cele două conducte : una pentru pomparea oxigenului şi alta pentru colectarea gazelor, unite între ele printr-un canal subteran. În acelaşi timp se pregăteau combustibili pentru aprindere. De aprindere avea să răspundă Steopa Svercikov şi Leonea Korotkih, care făcuseră nenumărate încercări cu tot felul de combinaţii pentru a aprinde cît mai repede şi mai temeinic stratul de cărbune. Între conductele principale au fost montate şi alte două conducte de control — pentru luat probe. Deasupra întregii instalaţii au zidit o platformă orizontală de cărămizi refractare, acoperită la rîndul ei cu o pătură groasă de pămînt bătătorit zdravăn.

Era un model, un prototip mic, dar foarte asemănător cu viitorul generator subteran. Aici avea să înceapă studiul procesului de gazificare, aici avea să se hotărască toată „chimia" gazificării subterane : compoziţia şi presiunea amestecului insuflat, cantitatea şi temperatura optimă pentru aerul de alimentare, volumul dozelor de oxigen cu care va fi îmbogăţit acest aer. Totul era experimentat de multe ori şi în diverse variante. Oamenii umblau mînjiţi de cărbune şi unsoare, asudaţi de trudă încordată, îngrijoraţi de tot felul de greutăţi, dar nimbul romantic al tuturor deschizătorilor de drumuri noi le radia deasupra capetelor.

Pentru unii, orice muncă executată pe şantier apropia văzînd cu ochii clipa înfăptuirii unui vis trasat dinainte pînă în cele mai mici amănunte în cifre şi scheme. Pentru alţii, veniţi mai de curînd, totul era nou şi pasionant. Mulţi înţelegeau de ce vine tot mai des pe şantier Klaşa Vesnenok.

Dar ce anume îi atrage aici pe comsomoliştii din mine, din fabrici, din şcoli ? De ce veneau aici viitorii ingineri cocsochimişti, viitorii profesori, medicii de mîine, după o zi de învăţătură, agăţaţi — călători clandestini — de scara unui vagon sau a unui camion încărcat, sau chiar pe jos, cu bocancii destul de ponosiţi, prin stepa clipăind de apă, doar ca să-i treacă năduşelile două-trei ore la o salahorie istovitoare ? Ce-i îndemnase să lucreze la drumul de acces, să care pămînt cu targa din viitorul bazin pentru apă, sau cărămidă pentru casele în care nu ei vor locui ? ! Cîntau „Înainte pe drumuri de soare", sau „Mina trei", sau cîntecul despre Jim — secundul goeletei englezeşti care a arborat steagul roşu în vîrful catargului înalt, iar cînd glasurile lor răsunătoare intonau :

E-n lume-o ţară liberă — o Uniune —
O pildă vie pentru-ntreaga lume !

ştiau că despre ei cîntă, despre toate lucrurile minunate cîte sînt şi vor fi. În clipele acelea, gazificarea subterană, încă nu îndeajuns de clară pentru ei, începea totuşi să se înfiripe, împletindu-se cu viaţa şi viitorul lor. Cum, sub ce chip se arăta ea imaginaţiei lor tinereşti ? Întrezăreau clădiri luminoase, cărora li s-ar potrivi mai bine numele de palate, şi înăuntrul lor, sub un soare fără apus, contururile vagi ale maşinilor automate, încă nebănuite ca formă şi construcţie. Dar nu conturul unor maşini izolate, ci hale întregi, unde omul nu face decît să mînuiască pîrghii şi butoane sclipitoare pentru a conduce procesele de producţie cu ajutorul unor aparate grozav de inteligente, urmărind pe cadranele lor acele indicatoare vibrînde !... Oraşe-grădină, fără fum şi funingine, în care trăiesc oameni cu suflete şi trupuri minunat de frumoase în veşminte uşoare... Nişte avioane ultrarapide, de neînţeles pentru noi cei de astăzi, străbat în cîteva minute continente şi oceane, iar altele, vehicule individuale, micuţe şi simple ca o bicicletă, îşi iau zborul sau se aşază pînă şi pe un acoperiş... Viziunea lor tinerească îmbina în cele mai ciudate chipuri materialele învăţămîntului politic cu imaginea viitorului din versurile cele mai dragi lor ale lui Maiakovski, cu lecturile ştiinţifico-fantastice şi cu propriile lor visuri, într-un singur tot armonios. Dar visurile acestor tineri din Donbas se năşteau din cea mai concretă şi mai limpede înţelegere a vieţii de toate zilele, din convingerea

lor că lichidarea muncii subterane este prin ea însăşi un ţel minunat !

Într-una din zile, cînd în modelul de strat carbonifer tocmai începuse procesul de gazificare şi la gura conductei colectoare ardea o faclă verzuie, pe şantier sosi Alîmov, însoţit de Katenin, care ţinea să vadă şi el modelul experimental.

Ziua de lucru se terminase, şi — ca întotdeauna în timpul experimentărilor — o droaie de curioşi se îmbulzeau în jurul modelului, iar pe schelele casei cu etaj care se construia seara după lăsarea lucrului, mai cu voie, mai fără voie, oamenii se întrerupeau la tot pasul din muncă pentru a se uita la făclia strălucitoare. Încă nu se întunecase de-a binelea, de departe flacăra părea incoloră, dar vedeau toţi că există, există ! — şi nu-şi mai puteau lua ochii de la ea.

Prietenos şi politicos, cum îi stă bine unui şef, Lipatov strînse mîna oaspetelui, însă după o clipă o şterse pe nesimţite, zicînd că la foraj „iar s-au poticnit lucrurile".

În magazioara de scîndură, unde erau instalate aparatele de măsură şi control, Saşa Mordvinov migălea vrăjitoreşte, aplecat asupra unor probe, iar Fedea Gol înregistra cu grijă într-un caiet rezultatele ultimei analize.

— De mult vă aşteptăm, Vsevolod Sergheevici, spuse Saşa şi îi întinse lui Katenin însemnările sale cu ultimele rezultate : Nu-i aşa că nu e rău ? Indicii sînt destul de constanţi.

— Sînt aproape douăzeci şi patru de ore de cînd şi debitul e constant, şi puterea calorică, şi compoziţia ! adăugă entuziasmat Fedea.

Era vădit că îl invită pe Katenin să ia parte la bucuria lor, căci, abia cu cîtăva vreme în urmă, ei doi aşteptaseră zadarnic să obţină asemenea rezultate ! Şi iată că ele fuseseră obţinute... Să fie oare chiar atît de important a cui a fost ideea, sau al cui este succesul ?

Katenin cercetă cu o privire lacomă caietul de însemnări şi întrebă neîncrezător cum a fost zidit cărbunele. S-a realizat într-adevăr o imitaţie de masiv, sau cărbunii au fost totuşi mărunţiţi, sfărîmaţi ? Care-i regimul de însuflare a aerului ? A, oxigen... Mie nu mi-a dat prin cap să îmbogăţesc cu o doză de oxigen aerul însuflat... Poate că tocmai asta a fost greşeala. Da, totuşi arde un masiv ! Au turnat deasupra asfalt şi au bătătorit totul, pentru a crea o imitaţie de masiv. Aşadar, oricît de stranie, ideea interesantă a acestor „zbur-

liţi" — că arderea poate avea loc şi într-un masiv — e totuşi justă ?

— Bună ziua, Vsevolod Sergheevici !

Vanea Sidorciuk a venit fuga să-l salute pe oaspete. El nu se simte cu musca pe căciulă, nici nu se gîndeşte că ar putea fi socotit un „transfug" care a trecut dintr-o tabără într-alta. La Staţia nr. 1 lucrările de înaintare s-au terminat, pe cînd aici abia au început. E firesc deci că a trecut dincoace. I-ar fi plăcut şi lui ca inginerul Katenin să se bucure de reuşita experienţei.

— Fedea, i-ai arătat analizele ?

Bineînţeles că se tutuiesc de mult. Chiar şi cu Mordvinov, Vanea vorbeşte nestingherit. Poate că sînt chiar de-o seamă. Şi ceea ce-i apropie mai mult, e că sînt amîndoi fii de mineri, s-au născut şi au crescut în acelaşi mediu, aparţin aceleiaşi clase... Sînt înrudiţi din toate punctele de vedere... Pe cînd eu ?

Şi pentru întîia dată după mult timp, Katenin simţi povara vîrstei. De asemeni, se simţi străin în mijlocul acestor tineri strîns uniţi. Dar cum de s-a putut întîmpla că lui, unui inginer bine calificat şi cu multă experienţă, purtător al unei culturi tehnice şi spirituale de multe generaţii, nu i-a reuşit ceea ce le-a reuşit lor ?

— Cred că ar fi nimerit să ne unim eforturile, spunea Saşa, prefăcîndu-se că nu observă aerul posac al lui Katenin. Să organizăm un schimb de idei, o cercetare comună a rezultatelor obţinute. Pe noi, de pildă, ne interesează foarte mult ce vor arăta lucrările de deschidere în masivul Staţiunii nr. 1, iar dumneavoastră aţi putea participa la cercetările ştiinţifice ale institutului nostru.

„Aha... Va să zică vor să-şi bage nasul în greşelile mele, pentru ca să nu le mai repete şi ei. Şi asta numesc ei unirea eforturilor..."

— Încă n-am pierdut încrederea în metoda mea, răspunse Katenin zîmbind strîmb, şi sper că după cîteva îmbunătăţiri voi putea relua experimentele. Aşa că o să ne luăm la întrecere.

După o scurtă tăcere apăsătoare, Saşa spuse stînjenit :

— Întrecere fără colaborare ? Cum doriţi...

Şi toţi se întoarseră la treburile lor.

— Konstantin Pavlovici, mai rămîi sau vii şi dumneata ? îl întrebă Katenin pe Alîmov, silindu-se să pară cu atît mai bine dispus cu cît se simţea umilit. Aş vrea să plecăm mai

repede. Soţia mea a venit de la Harkov şi mă aşteaptă la hotel.

— Du-te dumneata înainte şi trimite-mi apoi şi mie maşina, rezolvă Alîmov cam în silă această încurcătură.

— Să încercăm să reducem presiunea ! comandă Saşa preocupat, fără a mai lua în seamă prezenţa lui Katenin.

— Am înţeles, să reducem presiunea ! răspunse vesel Fedea Gol.

Cînd Katenin ieşi din magazioara de scîndură, înserarea începuse să coboare, şi flacăra de la gura conductei colectoare părea mai mare şi mai puternică. Avea acum o culoare albăstruie, cu irizări trandafirii şi galbene.

Katenin porni spre maşină. Peisajul şantierului îi era cunoscut : turle de foraj, gropi de fundaţie, scheletul unui turn de răcire, conducte încă nemontate... Totul i se părea foarte asemănător, şi totuşi foarte diferit de ceea ce ştia el.

Şoferul alergă să se certe cu Alîmov, bombănind supărat că prea e gonită maşina încolo şi încoace, şi oricîtă benzină ar lua, tot nu-i ajunge. Katenin se sprijini de cabina maşinii şi întoarse capul spre stepă, ca să nu mai vadă şantierul acela duşmănos, da, da, duşmănos ! Se amăgise singur nutrind speranţe deşarte şi numai asta îi mai dăduse putere în ultimele cîteva săptămîni. Visa o nouă experimentare, mai reuşită ca prima, şi căuta să se înşele pe sine însuşi, cu bunăştiinţă. Pentru că în adîncul sufletului înţelesese încă din toamnă, de cînd participase la discutarea proiectului „zburliţilor", că ei l-au întrecut în toate privinţele. Pe atunci însă, îl mai ţinea în picioare speranţa ascunsă : „Dar dacă totuşi ?..."

Pe poarta deschisă intră un camion încărcat cu cărămidă. O fată cu ochii lucind de o voioasă încredere ţîşni afară din cabină. Pesemne că era însufleţită de o bucurie atît de mare, că ar fi fost gata s-o reverse asupra întregii lumi, inclusiv asupra făpturii zgribulite a lui Katenin.

— Mi se pare că a venit Alîmov ! i se adresă fata pe un ton familiar. Nu pleacă nimeni în oraş ?

— Nimeni, afară de mine, răspunse acru Katenin.

— Vai, vă rog să mă iertaţi ! îi strigă fata, mai rîse de ceva, şi o luă la goană, bucurîndu-se de tot ce-i ieşea în cale : întîi o scîndură, sări peste scîndură, apoi o conductă, dădu s-o sară, rămase o clipă în cumpănă — merge, nu merge — şi o ocoli, topăind într-un picior...

Katenin o petrecea cu privirea pe această fată plină de viață și simțea că se zgribulește și mai mult. Îi venise în minte Liuda. Liuda lui !... O durere îi rodea mereu sufletul. Poate el s-o învinuiască pe Liuda că n-o să devină niciodată o muziciană adevărată, că nu are nici dragoste pentru artă și nici putere de muncă ? Că doar tot noi, Katia și cu mine, i-am băgat în cap că este talentată. Dar nu despre asta este vorba ! O pot eu învinui că s-a grăbit să se mărite numai pentru că a vrut să se alinte într-un rol nou ? Că nu l-a iubit și nu-l iubește pe Anatoli Viktorovici al ei ? Bine, dar cine alții sînt vinovați afară de noi, care ne-am tot învîrtit în jurul ei, am răsfățat-o și i-am băgat în cap că e un copil-minune ? Toate acestea mi le pot explica, dar cinismul... cinismul de unde-l are ? Katiei i s-a părut nu știu ce, și amîndoi ne-am și pregătit să fim bunici... „Ce zici, Liuda, e timpul să mă pregătesc pentru rolul de bunic ?“ „Vai, tăticule ! Asta mi-ar mai lipsi !“ „Ce tot spui, fetița mea ? Cînd te măriți, așa ceva se poate întîmpla oricînd, și...“ „Vai, tăticule, cît ești tu de naiv ! Cînd nu vrei, «așa ceva» nu se întîmplă. Ce-mi trebuie belea pe cap ?“ „Bine, dar...“ „Nici un dar ! Și, în general, dacă am vrut să am un soț adevărat, asta încă nu înseamnă că am de gînd să fiu o soție adevărată ! Bine spus, nu ?“ Și Liuda izbucni în rîs, se așeză la pian și începu să zdrăngănească o aiureală de-a ei...

Katenin știa acum și își putea închipui întocmai cum ar fi reacționat Liuda în noaptea aceea, cînd prima lui experiență n-a reușit. Ea nu și-ar fi putut stăpîni supărarea și dezamăgirea. În ultima vreme îi apărea deseori pe buze un zîmbet batjocoritor, plin parcă de dispreț față de tatăl ei, avînd aerul să-i spună : „Eh, te-ai avîntat cam prea sus și n-ai ajuns unde trebuie, stai frumușel acasă !...“ Prevăzuse un succes răsunător, glorie, bani, mutarea în Capitală, un post mare, cinste — și iată că s-a înșelat.

— Luați loc, plecăm, îi spuse șoferul și porni motorul cu un aer cam plictisit. Avem benzină de două degete, dar cui îi pasă !

Gonea cu toată viteza. Mașina se hurduca, se apleca pe o parte și pe alta, derapa. Luminițele haltei rămaseră în urmă, iar în față apărură luminile așezărilor de mineri — steluțe roșii, suspendate parcă pe cerul întunecat, și mai departe, în zare — o fîșie de lumină reflectată de nori. Era orașul. Iar în oraș — un hotel, o cameră sărăcăcios mobilată, și în cameră — Katia. Draga sa Katia, care înțelege

totul fără vorbe. „Vezi ce bine-i că am adus termosul ? va spune ea. Bufetul este închis la ora asta, şi uite că noi avem totuşi un ceai fierbinte. Stai să-ţi torn un pahar." Apoi va adăuga în treacăt : „Tare mi-ar plăcea să ne întoarcem acasă !" De stăruit nu va stărui, dar de spus o va spune totuşi, aşteptînd să-i răspundă : „Bine, dacă vrei tu, hai să ne întoarcem acasă..."

Cei din magazioara de scîndură au văzut-o încă de departe pe Klaşa Vesnenok. De trei zile o tot aşteptau. Svercikov devenise nervos, şi toată lumea o simţea. Leonea Korotkih dădu semnalul jocului :

— Atenţie, logodnicii !

— Svercikov, îndreaptă-ţi cravata, spuse Fedea Gol.

Dar Klaşa nu veni de-a dreptul spre magazie, şi Leonea Korotkih trecu la fereastră, de unde începu să transmită solemn :

— Acum s-a urcat pe schele şi stă de vorbă cu tineretul... Admiră făclia... Acum a coborît de pe schele... deschide uşa sălii compresoarelor...

Cu un glas nevinovat, Saşa întrebă :

— Nu vi se pare că fata caută pe cineva ?

— Ia mai astîmpăraţi-vă, zău aşa ! mormăi Svercikov. Ce tot scorniţi !

Se vedea cît de colo că jocul nu-i displace şi că se bucură de scornelile prietenilor, zicîndu-şi că poate nici n-au scornit nimic şi au observat într-adevăr că fata îl caută.

— Iată-mă şi pe mine ! strigă Klaşa arătîndu-se în pragul uşii. Vai, băieţi, dar frumos mai arde ! Încă de pe şosea am zărit-o ! Lipatuşka, ţi-a venit cărămida, un camion de 3 tone. Steopa, da tu de ce n-ai mai trecut pe la comitetul orăşenesc ? Tovarăşi, am o veste mare pentru voi ! Ştiţi cele trei case neterminate de lîngă rîpă ? Ei bine, casele acelea le construia Calea Ferată pentru căminul de ucenici, şi cum şcoala profesională a fost mutată într-altă parte, construcţia s-a întrerupt. Dacă am interveni unde trebuie, poate că...

Nu apucă să termine. La uşă răsunară nişte glasuri mînioase, şi în magazioară dădu buzna Palka Svetov.

— Degeaba ne-am chinuit, n-am scos-o ! spuse el fără s-o bage în seamă pe Klaşa. Mihailîci, trebuie să telefonezi la biroul de foraje, ce dracu fac ăia ?

În ziua aceea se înţepenise o prăjină de foraj, şi Palka împreună cu Markuşa i-au ajutat cîteva ore pe oamenii de acolo

s-o desprindă. Palka era furios şi plin de noroi. S-ar fi cuvenit totuşi să nu scape din vedere fata care le era oaspete.

— Dă bună ziua la oameni, mocofane, îl certă Lipatov.

Palka se uită distrat în jur, cătînd cui să dea bună ziua.

— A, noroc ! făcu el şi mişcă din cap spre Klaşa, după care se întoarse iarăşi la prăjinile de foraj necorespunzătoare şi la necesitatea de a obţine neîntîrziat altele noi.

Klaşa roşi pînă la rădăcina părului, şi atunci toţi cei de faţă văzură şi mai bine cît de bălai îi e părul, aproape alb, ca fuiorul de in.

— Ia dă-mi şi mie registrul ! îşi curmă Palka răbufnirea mînioasă şi luă registrul din mîna lui Fedea. Cercetă cu un aer mulţumit datele cele mai proaspete asupra experimentării şi se porni spre uşă, scrîşnind : Las' că scot eu sufletul dintr-înşii, las'că le-arăt eu...

Ultimele cuvinte se auziră de după uşă. Apoi Palka strigă pe cineva din celălalt capăt al curţii, şi sfada celor două glasuri se îndepărtă, pierzîndu-se încetul cu încetul.

— Şi ce spuneai că e cu casele acelea ? întrebă Svercikov stînjenit. Poate că într-adevăr...

Dar nu fu în stare să-şi încheie vorba.

Klaşa sta lîngă perete, cu ochii plini de lacrimi.

În liniştea care se lăsase în magazioara aceea, se auzea zumzetul compresorului şi ţăcănitul cărămizilor descărcate din camion.

— Ce-i drept, toate prăjinile de foraj sînt vechi şi strîmbe, rosti Saşa cu o însufleţire cam silită.

— Svetov s-a amărît toată ziua cu prăjinile astea şi nu-i de mirare că-i aşa de furios, îi veni în ajutor Fedea.

— Grozav ar fi să iasă ceva cu casele alea ! se vîrî în vorbă Leonea. Dacă le-am termina noi...

Nici unul nu îndrăznea să se uite la Klaşa.

— Credeţi că ni le va da Calea Ferată ? îşi arătă careva îndoiala. Ştiţi doar cum e departamentul lor — mai bine să n-ai de-a face cu ei !

— Da, ăia nici de comitetul orăşenesc nu prea ascultă ! adăugă altul.

— Totuşi, trebuie să încercăm ! spuse Klaşa cu glasul ei argintiu şi deschise caietul pe care îl cercetase Palka. Steopa, ce-nseamnă asta că analizele sînt bune ?

Svercikov se pare că nici nu înţelese întrebarea. În schimb începu Fedea să-i explice pe îndelete ce vrea să zică aceea „proporţia de substanţe combustibile în compoziţia gazelor"

şi care este însemnătatea lor. Explica mult mai amănunţit decît era nevoie. Klaşa dădea din cap că înţelege despre ce e vorba, apoi, cînd Fedea tăcu, îl luă la rost din nou pe Svercikov că n-a trecut de atîta vreme pe la comitetul orăşenesc, mai trase cu urechea dacă nu s-a terminat cu descărcatul cărămizilor şi ieşi grăbită, să nu scape camionul.

— Hai, vino să mă conduci, îl chemă ea.

Svercikov o însoţi pînă la maşină. Noaptea se făcea cam frig, şi el ţinea să se încredinţeze că geamul de la uşă se închide bine. Aşteptînd să se termine cu descărcatul, mai vorbiră despre una, despre alta. Klaşa era tot aşa de prietenoasă ca de obicei, dar acum asta nu mai avea nici o însemnătate.

5

„Katerina a născut o fetiţă şi a înflorit." Cum putea înflori şi mai mult ? Madona minieră. Şi el, care s-a temut că o să moară din naştere ! Ce prostii ţi se mai năzăresc uneori ! Toate femeile trebuie să nască, de ce-ar muri ea, o femeie tînără şi sănătoasă ? ! „Mă duci să nasc la noul dumitale loc de muncă, sau cum ?" îl întrebase atunci, batjocoritoare. Ce furioasă era ! Acum a şi uitat, cu siguranţă...

Svetlostroi. Ciudat ! Katerina Svetova [1], Svetlostroi. Oare să-i scriu ? Nu. S-a terminat. Punct.

Annuşka îi scria că tatăl lui are mari neplăceri. În urma concluziilor comisiei, direcţia îi trimisese un ordin drastic. Matvei Denisovici s-a înfuriat şi le-a ars un răspuns şi mai drastic. Da, tata nu este destul de maleabil în raporturile cu oamenii. E un idealist şi un visător. Igor i-a scris despre numirea lui, bătrînul l-a felicitat pe scurt şi nu s-a putut abţine să nu-i toarne o predică : „Aş vrea să devii, băiatule, un om cu suflet înţelept şi mare. Am impresia că îţi mai lipseşte mult pînă la asta !" Of, moralistul ! Vechii bolşevici sînt uneori surprinzător de naivi. „Suflet înţelept ! Auzi ce-a mai

[1] *Svet* — lumină, lume. *Şantierul Svetlostroi* — îşi trăgea numele de la rîul Svetlaia (în traducere Luminoasa).

scornit !... Şi totul se trage de acolo că nu pot să mă extaziez în faţa ideilor lui năstruşnice !"

Gîndurile acestea, care-l însoţeau pe Igor în tren, pieriră însă curînd, ca spulberate de vînt. Prea erau luminoase şi măreţe imaginile prezentului, pentru ca amintirile trecutului să mai aibă vreo însemnătate !

Svetlostroi.

Igor nu mai văzuse niciodată un rîu atît de limpede, străveziu, rece, repede, iar la strîmtori — turbat de repede, cu bulboane adînci printre stîncile ascuţite.

Niciodată nu mai văzuse el păduri atît de dese, cu pîlcuri de copaci retezaţi înfricoşător, doborîţi parcă de un corp ceresc prăbuşit în desişul codrului după ce pustiise totul în cădere. Şi ce linişte ! De la zeci de verste se aude cum gîfîie locomotivele şi zbîrnîie şinele căii ferate, trase anume pînă aici.

Igor nu mai lucrase niciodată în condiţii geologice şi hidrologice atît de interesante, nu se mai găsise niciodată într-un asemenea fund de lume. Ca să ajungi pînă la sonda de foraj aflată la numai 1 kilometru şi jumătate de şantier trebuie să faci două ore de drum, să te caţări pe coaste abrupte, să cobori poteci înguste, săpate pe marginea povîrnişurilor chiar deasupra şuvoaielor turbate. Doar o dată să aluneci, şi s-a zis cu tine ! Iar povîrnişurile acestea, aşa cum se înfăţişează, sînt perfecte secţiuni geologice, parcă gata pregătite pentru tine, cu toate stratele dezvelite la vedere, îmbiindu-te : „Poftim, citeşte istoria pămîntului, studiază tot ce s-a depus şi s-a stratificat de-a lungul veacurilor !"

Dar mai cu seamă, niciodată nu participase Igor la o lucrare de asemenea proporţii şi nu văzuse încă un şantier desfăşurat pe o atît de mare întindere.

Ca inginer hidrolog, bineînţeles că îşi explica latura tehnică a lucrării, dar aşa, ca om, îi veni greu să priceapă cum de au izbutit oamenii să pună în frîu apa aceasta şi să-i smulgă rîului albia sa uriaşă. Pe lîngă pereţii văii gonesc vuind apele înspumate, iar în mijlocul ei, ca într-o scoică, forfotesc sute de oameni cu lopeţi, cu tîrnăcoape şi tărgi. Oamenii sapă fundul văii, şi în acelaşi timp ridică pămîntul cu cupele excavatoarelor...

În imensa groapă se întîlneau două tehnici — una primitivă, din moşi-strămoşi, cu lopeţi şi tărgi, alta nouă, făurită de cincinalele socialiste.

Cea nouă era încă neîndestulătoare. Neîndestulător se dovedea numărul cadrelor calificate, din care pricină mecanismele se defectau, şi excavatoarele rămîneau în pană. Totuşi, în rapoartele zilnice, cifrele impresionante, care arătau metri cubi de pămînt excavat sau de beton produs, erau realizate de maşini, şi nu prin munca manuală. Metodele meşteşugăreşti folosite pe primul şantier de pe Volhov rămîneau o amintire a trecutului datorită tocmai acelei hidrocentrale de pe Volhov, noii uzine de maşini din Urali şi altor obiective născute în cei dintîi ani ai construcţiei socialismului.

Igor se ducea cu plăcere la fabrica de beton, înghesuită pe un mal prăpăstios, printre bolovanii plini de muşchi, rotunjiţi de gheţarii preistorici.

La fabrica de beton domneau o mulţime de fete gălăgioase. În şuieratul şi uruitul betonierelor, fetele rîdeau, se strigau una pe alta şi-i bruftuluiau aprig pe şoferii care încercau să se strecoare peste rînd la încărcat cu maşinile lor mari stropite cu ciment. Şi îi mai plăcea lui Igor să vadă cum curge aluatul gros şi cenuşiu al betoanelor, îi plăcea cum se lasă arcurile sub greutatea poverilor, cum se smulg apoi camioanele din loc şi o iau la goană hurducîndu-se prin toate hîrtoapele, spre stăvilarul ce se ridică...

În anii de învăţătură, Igor auzise multe despre întrecerea socialistă, ba chiar luase şi el parte la întrecerile dintre grupe şi dintre diferitele secţii ale institutului, dar indicii fuseseră destul de slabi şi nu-i prea încălzeau pe studenţi, aşa că încetul cu încetul însăşi noţiunea de întrecere devenise pentru Igor o vorbă ca oricare alta, lipsită de cine ştie ce interes. Aici însă, pînă şi aerul e încărcat de entuziasm, străbătut de suflul înviorător al întrecerii : cît mai mult beton, cît mai multe drumuri cu camionul, cît mai mulţi metri cubi excavaţi pe zi, pe schimb, pe oră ! Sector cu sector, brigadă cu brigadă, om cu om — toţi erau în întrecere şi se străduiau să depăşească toate normele, să scurteze toate termenele. Placardele de stambă roşie, cu chemări înflăcărate : „Nu uita că pînă la 15 mai ne-am angajat să...", marile tabele de afişaj cu indicii realizaţi de brigăzile fruntaşe şi cu portretele eroilor zilei, drapelele de productie si steguleţele învingătorilor prinse de gofraje, de macarale, de camioane, sau pur şi simplu înfipte în vîrful unor prăjini, deasupra locului de muncă al brigăzilor — totul aici era vesel, totul îţi încînta ochii. Munca cea mai grea şi chiar cea mai primejdioasă devenea o bucurie, şi nu numai un fel nou de viaţă, ci însăşi

viața. Constructorii lucrau în acord și cîștigau bine, dar la cîștig se gîndeau ei oare cînd se alarmau, cînd se înfuriau la cea mai mică întîrziere ? !

Uneori Igor simțea nevoia să se așeze și el la volanul unui camion, pentru a stabili un nou record de transport. În munca lui era lipsit de bucuria unor indici atît de concreți. De cele mai multe ori însă, îi dădea ghes dorința de a participa la montarea funicularului pe care în curînd vor porni să lunece tumbăraiele cu beton. Îi plăcea proiectul ingenios al lucrării, dar admira și munca eroică, plină de riscuri, a tinerilor montori care, suspendați deasupra rîului, executau cu mîndrie lucrări în condiții aproape acrobatice.

Îl mai atrăgea pe Igor și construcția de capăt a barajului, unde înălțimea masivului de beton creștea văzînd cu ochii. Aici conduceau lucrul meșteri încercați, care turnaseră betonul și pe Nipru, și pe Svira, ba unii chiar și pe Volhov. Cînd pe șantier apăru Iurasov, sau — cum se spunea aici — „Iurasov în persoană", în fața lui se fîstîciră nu numai șefii de sectoare, ci chiar și Luganov, directorul Svetlostroiului, o „persoană" destul de însemnată și el. Dar Iurasov socotea pesemne că așa și trebuie să fie. De bătrînii meșteri însă, Iurasov se apropia ca de niște prieteni buni, îi întreba de neveste și de copii, ei se interesau la rîndul lor de nevasta și copiii lui, își aminteau de lucrările și întîmplările din trecut, de cunoștințele comune, în timp ce grupul de conducători care îl însoțea pe Iurasov aștepta cu răbdare mai deoparte.

Igor întîlni aici, pentru prima oară, oameni din noua seminție a hidroconstructorilor profesioniști, formată în cursul cincinalelor, intră bucuros în vorbă cu ei, își făcu prieteni și printre cei de o seamă cu el, și printre meșterii bătrîni și, sorbind lacom, strop cu strop, din experiența lor, neînscrisă încă în nici o carte, visa că în curînd va arăta și el de ce e în stare pe acest șantier.

Învățînd să nu se lase copleșit de spaima instinctivă a înălțimilor, Igor se cocoța pe vîrful gofrajelor, și de acolo își impunea să privească în jos, la furnicarul harnic din fundul văii, la amețitorul joc al șuvoaielor de apă care se rostogoleau pe alături. Apoi, cu privirea fermecată a viitorului constructor, îmbrățișa peisajul în întreaga sa măreție.

De-a lungul malului stîncos și abrupt șerpuia drumul de acces, și pe acest drum, una după alta, goneau fără teamă, în șir neîntrerupt — urcînd, cotind, coborînd — mașinile cu nisip și pietriș.

Pe coasta galbenă a carierei de nisip se mişca necontenit braţul unui excavator — sus, la stînga, înapoi, jos... Mai încolo se ridica norul de pulbere al carierei de piatră şi duduia ameninţător concasorul. Uneori, dinspre carieră se înălţa un semnal luminos, apoi se auzea bubuitul unei explozii. Ecoul repeta bubuitura de vreo cinci ori, tot mai surd, pînă departe în creierul munţilor.

Celălalt mal al văii, mai puţin povîrnit şi mai neted, era cuprins în întregime, cît vedeai cu ochii, de freamătul şantierului.

Pe o lungime de mai mulţi kilometri se întindeau depozite de utilaje noi în lăzi şi grămezi, unele acoperite cu foi de cort, altele fără nimic deasupra, iar în spatele unui gard solid se vedea magazia de combustibil, păzită de o santinelă, într-o gheretă înălţată pe stîlpi. Acolo, mai departe, unde şi gardul, şi pămîntul, şi drumul ce iese pe poartă sînt învăluite în colb cenuşiu, se afla cimentul...

Iar dincolo de îngrămădirea nu prea atrăgătoare a vechilor colibe pescăreşti, a barăcilor încropite de azi pe mîine şi a bordeielor, apare rînduiala luminoasă a primelor străzi aliniate. E viitorul orăşel, cu zidurile strînse încă în brîul schelelor, arătîndu-şi clădirea elegantă a direcţiei şi căsuţele de lemn pentru cadrele tehnico-inginereşti, cu acoperişurile ţuguiate ca nişte cuiburi de grauri, apoi lucitoarele acoperişuri de sticlă ale atelierelor şi ale uzinei de reparaţii, avînd în spatele lor liniile de garaj ale Căii Ferate, cu fumul locomotivelor, cu vagoanele şi platformele în curs de descărcare, cu baraca de scînduri a gării provizorii, pe care s-a ivit de curînd tăbliţa sclipitoare cu mîndrul nume : *Svetlograd.*

Igor vedea nu numai ceea ce se şi afla acolo sub ochii lui, ci şi ceea ce va fi peste cîţiva ani. De pe foile de desen văzute pe pereţii direcţiei, imaginaţia lui muta pe teren arcurile de beton ale minunatului baraj, cu Palatul luminii ce-l va încununa, cu sala turbinelor întinsă de-a lungul ecluzelor şi cu poarta principală de ecluză alături de care se va înălţa un far adevărat. Farul de aici va schimba semnale cu farul de la celălalt capăt al lacului de acumulare, care se va transforma într-o mare, şi valurile ei vor mîngîia stîncile acestea, ce se înalţă acum atît de semeţ deasupra firului apei, vor scălda plajele cu nisip fin, spre bucuria locuitorilor de mîine ai Svetlogradului. Scara cea largă de piatră, care coboară acum fără nici un rost de la clădirea cu coloane a direcţiei pînă în mijlocul învălmăşelii de barăci şi colibe, se

va sprijini în curînd de cheiurile de granit ale viitoarei mări. Barăcile, magaziile, bordeiele — totul va fi măturat. Limba de pămînt pe care o ocupă ele astăzi va dispărea sub apă, iar căsuţele orăşelului de sus se vor apropia de ţărmul mării, şi cine ştie, poate că se vor oglindi în undele ei...

Urmărind cu privirea stîlpişorii albi înfipţi de echipele de prospectare, Igor determina fără greş întinderea mării ce va să fie, şi se simţea părtaş la făurirea ei, cu toate că stîlpişorii fuseseră fixaţi înainte de venirea lui.

— Straşnică meserie aveţi ! obişnuia să-l ia peste picior Tosia. După ce terminaţi voi se dă drumul la rîu, apa creşte, nisipul acoperă totul, pas de mai controlează ce ispravă aţi făcut pe acolo !

Tosia locuia chiar în centrul tînărului oraş, între magazinul universal şi clădirea neterminată a Palatului culturii, dar casa era a ei — o rămăşiţă a cătunului pescăresc. Camera cea bună o închiriase prospectorilor, pentru birou, însă şi în camera cealaltă, unde stătea ea, mai dădea cu chirie un colţ despărţit de restul încăperii cu o perdea.

La ea se instalase Igor.

Numele ei adevărat era Taisia, dar pe tot şantierul nu i se spunea altfel decît Tosia de la rîu. Dacă vreunul se întrecea cu gluma, dîndu-se la ea, Tosia se apăra nu tocmai dîrz, doar ocărîndu-l de zor ; înfrunta lumea cu farmecele ei şi nu făcea pe mironosiţa, bătîndu-şi însă joc în gura mare de nevestele geloase.

— Care aveţi bărbaţi, să vi-i păziţi, că eu nu m-am tocmit la nimeni să-i păzesc odorul !

De altfel, chiar şi în îngrămădeala şantierului, unde toate se văd şi se ştiu, nu se bîrfea prea mult pe seama ei.

În purtarea nestînjenită a Tosiei se vădea sentimentul demnităţii sale de femeie stăpînă pe viaţa ei, obişnuită să-şi poarte singură de grijă. Încă din copilărie, Taisia se îndeletnicea cu pescuitul, ajutîndu-şi întîi tatăl, iar mai tîrziu — soţul. Cine era acest soţ şi unde se afla el, nu ştia nimeni prea bine. Cînd se deschisese şantierul, Tosia s-a angajat la serviciul hidrometric.

De trei ori pe zi, pe vreme bună sau rea, pleca cu luntrişoara ei la postul hidrometric, să măsoare temperatura şi nivelul apei, iar o dată pe zi ducea pînă la mijlocul rîului pe un hidrolog cu morişca de măsurat viteza curentului şi debitul apei. Purta întotdeauna cizme de cauciuc şi un cojocel

vechi, vîslea voinicește și cu spor și nu se temea nici de vînt, nici de curenți.

Dacă vreunul dintre cei care se uscau de dorul ei îi propunea s-o ajute, tînăra femeie sălta din umeri a mirare și-i răspundea alene :

— Păi, nu mergem la horă, ci la muncă, ce-mi poți ajuta tu acolo ?

Avea un obraz curat și rumen de pescăriță și niște dinți egali și foarte frumoși, cum sînt cei pe care autorii de basme îi asemuiesc cu perlele. Tosia știa că dinții sînt unul din farmecele ei, și rîdea cu toată gura, dînd oamenilor prilejul s-o admire sau s-o invidieze, la alegere. De îmbrăcat se îmbrăca fără dichisuri, dar cu mare grijă, știind să-și pună în lumină frumusețea, și nu-și cruța timpul cînd era vorba de spălat sau de călcat. Părul și-l peria îndelung, și-l înfășura pe mînă, și-l cerceta în oglindă, apoi și-l pieptăna cu cărare — o cărare dreaptă ca o ață întinsă.

Lui Igor îi plăcea curățenia ei, îl cucereau îndrăzneala și îndemînarea cu care muncește. Ce-i drept, și Tosiei i-a plăcut din prima clipă noul ei chiriaș. Apropierea dintre ei se făcuse fără multă filozofie, și amîndoi erau mulțumiți unul de altul. Tosia tăinuia cu pricepere legătura lor, ceea ce-i convenea de minune și lui Igor. Prînzul și-l lua la cantină, dar gustarea de dimineață și cina i le prepara Tosia, căreia îi plăcea foarte mult să stea de vorbă cu Igor la masa unde dictau mîinile ei de gospodină.

— Ne bem ceaiul ca niște soți adevărați, rîdea ea. Vezi să nu te înveți cu binele, că nu mai scapi de mine !

De obicei Tosia întorcea totul în glumă și se purta cu el tovărășește, uneori însă avea un fel de răbufniri de gingășie nestăpînită. Aceste manifestări îl măguleau pe Igor, deși Tosia nu uita mai tîrziu să-și bată joc singură de accesele ei de sentimentalism :

— Femeia, oricît ai urgisi-o, cu prostia ei muierească tot își dă în petic.

Cîteodată, pe Igor îl cam încerca gelozia : la cine o fi ținut Tosia înainte ? Ea ascunde de lume relațiile lor, se vede că și legăturile celelalte le ascundea la fel de bine... Dar n-o întreba de nimic, căci prea ținea la firescul relațiilor dintre ei și nu voia de loc să le dea un caracter mai serios.

De altfel, Tosia nici nu ocupa cine știe ce loc în viața lui. Ceea ce-i absorbea într-adevăr toate gîndurile, ceea ce

socotea cel mai de preţ, era munca, erau perspectivele ei largi, ţelurile ei, posibilitatea cîştigată pe merit de a-şi desfăşura tot mai mult iniţiativa personală. Fusese numit locţiitor al şefului secţiei de prospectări. Secţia avea de studiat particularităţile hidrologice ale rîului şi geologia întregului raion, revenindu-i totodată sarcina de a căuta materiale de construcţie „inerte" şi de a preciza limitele viitorului lac de acumulare. Şef al secţiei era un hidrolog trecut de prima tinereţe, Nikolai Ivanovici Percikov, om cum nu se poate mai corect şi mai binevoitor. Numai el i se adresa Tosiei reverenţios, numind-o Taisia Mihailovna, aşa cum vorbea de altfel cu toată lumea — la plural. Pînă şi pe tinerii studenţi practicanţi îi lua cu „dumneavoastră" şi suferea cumplit auzind că Luganov, şeful şantierului, se poartă cam grosolan cu oamenii şi fie că ocărăşte fie că laudă pe cineva, zice fără deosebire „tu", chiar şi celor mai în vîrstă. Igor bănuia, iar noile sale cunoştinţe din rîndul şefilor de sectoare îi întăreau bănuiala, că şi pe Nikolai Ivanovici, directorul mai ades îl ocăra decît îl lăuda : greu ai fi găsit caractere mai diferite.

Cu mărinimia unui specialist stăpîn pe o îndelungată experienţă, Nikolai Ivanovici îi împărtăşea lui Igor toate particularităţile muncii de pe acest şantier, şi azi una, mîine alta, sfîrşi prin a-i lăsa sarcina de a controla activitatea tuturor punctelor de prospectare.

Secţia lor avea o barcă cu motor. Nikolai Ivanovici se ducea uneori cu barca, să vadă cum lucrează oamenii de la punctele acelea de prospectare de pe malurile rîului, dar nu zăbovea prea mult pe acolo. Seara, Igor îl vedea plimbîndu-se cu doi băieţaşi de mînă şi o dată îl zări ieşind de la magazinul universal cu o plasă plină de cumpărături. Să fie oare şeful doar un familist mic-burghez ? Nu mai încape vorbă. Doar un specialist priceput ? Şi asta e limpede. Un slujbaş oarecare, mulţumit să-şi îndeplinească obligaţiile şi atît ? Aşa s-ar părea. Se simţea că cei din echipă îl iubesc pe Nikolai Ivanovici — unii din simpatie pentru acest om politicos şi cumsecade, alţii pentru că nu-i stînjenea prea mult.

Cu toate că din prima zi Igor adoptă, dimpotrivă, o atitudine exigentă faţă de dînşii, nici unul nu i-o luă în nume de rău. Pesemne că şi oamenilor li se făcuse dor de o muncă mai ordonată.

Barca cu motor trecu în posesiunea exclusivă a lui Igor. În scurtă vreme se deprinse să gonească semeţ împotriva cu-

rentului, stîrnind valuri înspumate, sau să lunece ca o năluca în josul rîului, strecurîndu-se printre stîncile ascuțite.

Cei mai mulți dintre lucrători locuiau pe șantier și își iroseau o bună parte din timp cu drumuri pînă la locul de muncă. Băieții mai tineri se instalau uneori la gazde întîmplătoare sau umblau cu cortul după ei, dar asta nu putea fi o soluție : aparatele, alimentele, întregul echipament de prospectare trebuiau cărate în spinare.

Igor bătu locurile din jur, fixă zona lucrărilor fiecărui punct și căută pe la pescari locuințe vremelnice — cîte o bază de pornire pentru fiecare zonă. După aceea întocmi un plan de aprovizionare și de transport pentru oameni, începînd el însuși să care tot ce era necesar, cu barca sau cu samarele purtate de cai.

Nikolai Ivanovici încuviința de voie, de nevoie, aceste inovații. Igor îl pofti să vadă bazele. Șeful secției se duse cu el, dar de cum se sfîrși ziua de lucru, porni grăbit înapoi, morfolind stînjenit o scuză : „Mă așteaptă familia", și de atunci nu se mai arătă pe la aceste baze.

Astfel, lucrurile se aranjau cum e mai bine : Igor putea să arate ce știe, mișcîndu-se slobod, fără nici o grijă. Păcat doar că în fiecare luni...

Lunea, directorul șantierului își aduna toți șefii de sectoare și servicii la ședința operativă, zisă cea mare... și la aceste ședințe cei de la prospectare erau reprezentați de Nikolai Ivanovici Percikov. Luganov conducea ședința cu energie, umor și mare severitate, se spunea că uneori are loc acolo un adevărat „circ", și amănuntele mai cu haz umblau din gură în gură, dînd ocol întregului șantier.

Nikolai Ivanovici se ducea cam în silă la aceste ședințe și raporta prea dezlînat, ceea ce-l făcea pe Luganov să-l întrerupă adesea. Igor ardea să participe și el la ședințele operative. Din prima zi se îndrăgostise de Luganov, fostul matroz, ostaș roșu, student al facultății muncitorești, care terminase cursurile serale ale institutului fără a ieși din producție. Om dintr-o bucată, deprins să spună lucrurilor pe nume, vesel, bun organizator, Luganov crescuse repede, și pe la treizeci și cinci de ani i se dusese faima în toată țara.

Cîteodată Igor visa că tot așa se așterne și drumul său și, mînat de un imbold ascuns, căuta să-l imite în toate pe Luganov, să se poarte cu oamenii mai aspru ca de obicei, trîntindu-le de la obraz cîte o vorbă mai din topor. De altfel, mulți ingineri se purtau ca și el, fără să-și dea seama.

Munca echipei de prospectoare era îngreunată şi rămînea în urmă, din cauza proastei aprovizionări, cît şi a reparaţiilor neexecutate la termen. Atelierele şi Uzina de reparaţii nu mai pridideau să facă faţă comenzilor venite de la sectoarele principale, aşa că secţia de prospectări nici nu era luată în seamă. Pe la mijlocul verii, echipele de la foraje ajunseră la mare ananghie : tuburile carotiere se uzaseră, şi fiindcă altele noi nu se găseau, cele vechi trebuiau scoase din găuri de sondă şi filetate din nou. Nimeni însă nu se ocupa de treaba asta, iar Nikolai Ivanovici bătea de-a surda pragul tuturor serviciilor.

Întrebînd pe unul şi pe altul dintre proaspeţii săi prieteni, Igor află că şeful atelierului de care avea nevoie este un maistru de fel din Moscova, mare amator de teatru. Intră în vorbă cu el, şi o seară întreagă îi turnă tot ce-i venea în minte despre teatrele de la Moscova, povestindu-i întîmplări adevărate şi născocite despre actori şi actriţe, iar la sfîrşit se înţelese cu maistrul în privinţa filetării tuburilor carotiere. Tuburile fură aduse noaptea şi puse în lucru fără alte forme. Munca se porni ca pe roate, „pe baza concretă a cointeresării materiale", cum spunea Igor, adică pe baza unui supliment plătit strungarilor din propriul său buzunar.

Meşterul îndrăgostit de teatru şi clientul mărinimos tocmai se aflau printre strunguri, cînd un zvon alarmant străbătu atelierul.

Înainte ca Igor să se dezmeticească şi s-o şteargă dintre maşini, în prag se ivi statura mătăhăloasă de urs siberian a lui Luganov. În urma lui se revărsa un alai întreg de şefi de tot felul.

Igor încremeni de frică : i se părea că tuburile de pe jos umplu tot atelierul, că stau chiar în ochii şefului celui mare.

— Mie îmi stau maşinile, înţelegi tu ? tuna Luganov păşind prin atelier. De cînd îmi tot mocoşeşti macaralele alea ? Şi privirea îi căzu pe tuburile carotiere. Se opri în loc şi se uită la ele ca la nişte bîzdîgănii. Da' astea ce mai sînt ?

Şeful atelierului bîigui cu limba împleticită că cei de la prospectare l-au rugat să... că-i treabă de-o oră cel mult...

— Poftim, bucură-te ! strigă Luganov şi apucîndu-l de umăr pe directorul uzinei îl încovoie să-l bage cu nasul în grămada de tuburi. Admiră-ţi rînduielile ! Halal să-ţi fie ! Planul zace, iar comenzile particulare — poftiţi, vă rog, numaidecît ! Ia să-mi aruncaţi imediat afară toate tuburile astea !

Pe Igor nici nu l-a observat, sau poate că îl luase drept tehnician al atelierului. Furtuna ar fi putut trece pe lîngă el fără să-l atingă. Dar Igor avea nevoie de tuburile acelea, şi apoi Luganov îi plăcea în absolut toate manifestările sale — şi în purtări, şi ca înfăţişare, şi pentru răsunetul vocii, ba îi plăcuse pînă şi ordinul care nu suferea replică — „ia să-mi aruncaţi imediat afară..." Soarta îl ciocnea pentru prima dată piept în piept cu Luganov, dîndu-i cel mai bun prilej de a se face cunoscut. Cînd o să-i mai pice un asemenea prilej ?

— Tovarăşe Luganov, asta nu-i just ! spuse răspicat Igor şi făcu un pas înainte. La şedinţele operative îi luaţi în tărbacă pe cei de la prospectare pentru ritmul prea lent al forajelor. Cînd e vorba să ne ocărîţi sîntem ai dumneavoastră, cînd însă avem nevoie de ajutor sîntem ai altora, sîntem particulari. Nu-i just !

— Ia te uită ce acuzator public avem aici ! se miră înveselit deodată Luganov şi-l măsură pe Igor din cap pînă-n picioare. Da' tu cine-mi mai eşti ?

— Sînt inginerul Mitrofanov, adjunctul şefului de secţie Percikov, de la prospectări.

Prezentarea fusese respectuoasă, dar nu lipsită de dîrzenie.

— Şi cum de nu te-am văzut pe nicăieri ?

— Am venit de curînd, tovarăşe Luganov. Mă străduiesc să pun în ordine utilajul şi să accelerez ritmul lucrărilor. Vă rog să-mi permiteţi să termin filetarea, altfel se întrerupe forajul.

— Dar să introduci filetarea asta în planul de reparaţii n-ai putut ? Numai să încurci planurile poţi ?

— Îmi daţi voie să vă răspund deschis ? întrebă Igor şi, simţind că i se dezleagă limba, vorbi pe nerăsuflate : Şantierul nostru e nou, tovarăşe director, însă birocratismul a rămas tot cel vechi. Pînă reuşeşti să introduci ceva în planul de reparaţii, ţi se duce de rîpă propriul tău plan.

Însoţitorii directorului dădură să se repeadă cu gura la Igor cînd Luganov izbucni într-un hohot de rîs :

— Uite cum ne cinsteşte tineretul ! Care va să zică, spui că şantierul e nou, dar birocratismul e vechi ! Asta e la adresa voastră, şefilor ! Ce-l privesc pe el agregatele noastre, cînd lui îi stau lucrările la foraj ? Bine, flăcăule, termină-ţi drăciile alea, treacă de la mine, că altfel te pomeneşti că mă pui şi pe mine în rîndul birocraţilor ! Dar pînă la următoarea şedinţă operativă, să-mi întocmeşti, isteţule, o propunere motivată ca să-ţi introducem totuşi reparaţiile în planificarea cea de dumnezeu rînduită, că altfel o să-mi faceţi o haraba-

bură de nu se mai descurcă nici dracu. Astea ți-s toate tuburile ? Mare șmecher îmi ești !

Și porni cu pași mari, să-și termine neașteptata vizită prin atelier.

Pentru Igor, asta era o victorie.

Și mai era începutul popularității lui, căci în zilele următoare întîmplarea cu tuburile făcu ocolul șantierului și se întoarse apoi la Igor, înflorită cu tot felul de amănunte foarte măgulitoare pentru el.

Nikolai Ivanovici se bucură că tuburile carotiere vor fi reparate, temîndu-se totuși de urmările ciocnirii dintre Igor și director : te pomenești că Luganov se supără și cine știe ce mai iese dintr-asta !

Propunerea o întocmiră amîndoi, cu explicații și motivări. Igor sperase s-o susțină el însuși, dar Nikolai Ivanovici îi spuse :

— Bine, am să încerc să raportez. Să nu-ți pui însă prea multe speranțe în raportul nostru. De cîte ori n-am mai ridicat eu aceste probleme... și tot degeaba !

După ședință, Nikolai Ivanovici îi comunică pe-un ton acru că propunerea lor a fost predată consiliului spre cercetare și că asta însemna înmormîntarea ei. În aceeași zi însă, prietenii lui Igor îi povestiră cum se bîlbîise Nikolai Ivanovici și cum Luganov îl întrerupsese cu întrebarea : de unde l-ai cules pe prîslea ăla care m-a făcut birocrat ?

Igor nu știa ce să creadă despre ieșirea lui Luganov. S-o fi supărat ? Sau i-a făcut plăcere că are încă un om de nădejde pe șantier...

Un gînd îi fulgeră prin minte : „O să-mi dea conducerea secției ! Dacă își va da seama că lucrez mai bine și sînt mai operativ decît Nikolai Ivanovici, o să-mi dea neapărat conducerea secției !"

Igor alungă îndată gîndul acesta plăcut : „Sînt prea tînăr, n-am nici un an de stagiu, pe cînd Nikolai Ivanovici are experiență, atîția ani de muncă..." Dar speranța încolți în mintea lui. Tot mai des chibzuia cum ar reorganiza el întreaga activitate a secției dacă i s-ar da mînă liberă să conducă așa cum îl taie capul.

De discutat nu putea însă discuta cu nimeni de una ca asta. După masa de seară încercă să explice cîte ceva Tosiei, bineînțeles fără să scape o vorbă despre visul de a lua locul lui Nikolai Ivanovici. Tosia se minună cît de deștept e și își petrecu brațele fierbinți în jurul gîtului său.

— Spune-i-o lui Nikolai Ivanovici, să vezi că o să se învoiască... Şi se întinse ademenitor : Ga-a-ta, la culcare !

Se ridică şi-l privi furiş, pe sub gene, vrînd parcă să ghicească încotro se va îndrepta : spre colţul lor comun, sau spre patul de după perdea ?

Peste vreo două săptămîni, urcînd rîul spre unul din punctele de prospectare, Igor zări în susul apei şalupa lui Luganov. Şalupa asta era mîndria şefului — încăpătoare, perfect aerodinamică, sclipitor de albă.

„Uite-l, uite prilejul de a-i aminti de existenţa noastră !" gîndi repede Igor.

Bietul motoraş în doi timpi nu mai fusese supus niciodată unei asemenea încercări. Riscînd să dea peste stîncile de sub apă, Igor gonea pe lîngă mal, unde curentul era mai slab.

Distanţa dintre barcă şi şalupă se micşora văzînd cu ochii, şi Igor observă că în şalupă sînt mai mulţi oameni, iar la timonă se află însuşi Luganov, în timp ce timonierul stă aplecat la spatele lui, gata în orice clipă să preia timona.

Luganov naviga pe firul curentului, apropiindu-se de nişte toance primejdioase, unde rîul se îngustează, şi vasele trebuie să se ferească cu grijă de vîrtejuri. Igor îşi făcu socoteala : „Dacă nu-l întrec pînă la intrarea în cheile acelea, s-a dus naibii tot avansul cîştigat. Pe urmă degeaba am să mai gîfîi opintindu-mă în mijlocul curentului, nu-l mai ajung eu pe Luganov. Acum trebuie s-o fac, acum !"

Motorul zbîrnîi ambalat brusc, parcă sufocîndu-se de încordarea maximă. Aproape de tot, la o palmă de fundul bărcii, sclipi un colţ de stîncă ascunsă sub apă — dacă se izbea de el, adio viaţă ! Dar barca trecu neatinsă, ajunse şalupa şi se alinie la numai 3 metri de bordul ei.

Zărindu-l pe Igor, cei de pe şalupă se porniră toţi într-un glas să-i strige ceva, să-l pună în gardă.

Luganov nu-şi întorcea privirea : toancele erau aproape de tot, trebuia să fie cu ochii în patru.

Acum de-ar putea Igor să i-o ia înainte, să treacă pe sub ciocul şalupei chiar acum, chiar în clipa asta, altfel va fi prea tîrziu...

Igor cîrmi barca spre mijlocul curentului şi ţîşni înainte, chiar sub prora şalupei. Cu un gest reflex, Luganov suci timona, ca să nu despice în două bărcuţa : „Să fie oare un sinucigaş ocupantul ei, sau pur şi simplu un idiot ?"

Ajuns înainte, Igor micşoră viteză. Motorul începu să duduie potolit, la cîţiva metri de şalupa obligată să navigheze

acum în urma bărcuței. Igor auzea din spatele său o cascadă de înjurături tot una și una. I le zvîrlea Luganov, al cărui glas puternic acoperea duduitul motoarelor și zbuciumul rîului.

Tare ar mai fi vrut să-și întoarcă privirea, dar nu era chip : intraseră tocmai în strîmtoare.

De obicei, aici îl cam încerca frica. Orice zgomot se frîngea de pereții stîncoși și se întorcea amplificat, undele învolburate și viclene sclipeau sumbru, iar conducerea bărcii îi absorbea toată forța și atenția. Astăzi însă, copleșit de bucuria izbînzii și de așteptarea unei întorsături hotărîtoare, uitase orice teamă.

Chiar la ieșirea din strîmtoare urma un golfuleț cu apa lină și o plajă joasă, iar ceva mai încolo, la marginea nisipului, se afla o colibă în care locuiau doi hidrologi și unde veneau să înnopteze muncitorii de la turla de foraj din apropiere. Hidrologii nu se vedeau nicăieri, dar în spatele colibei se zărea un fuior de fum.

Igor înfipse botul bărcii în nisip, sări pe mal și se uită înapoi spre șalupa cea albă, care intra după el în golful micuț cu apa liniștită.

Inima porni să-i bată repede-repede, ca o tobă ce vestește victoria. Igor le făcu semn cu mîna celor din șalupă și strigă :

— Atenție, apa e sub un metru adîncime !

— Aha, tu-mi erai ! Luganov îi cedase timonierului locul și sta în picioare la prora șalupei, mare ca un urs, vesel, cu ochi tineri. Ce bătaie ți-aș mai trage ! Cum ți-aș mai rupe urechile alea de măgar !

— Poftiți atunci, săriți în apă ! rîse Igor.

Dar Luganov nu stătu mult pe gînduri, și sări. Se cunoștea că-i fost marinar, deși anii îl îngreuiaseră. Apa țîșni în jurul său ca o fîntînă arteziană. Igor îi întinse mîna, ajutîndu-l să iasă la mal.

— Te grozăvești și te obrăznicești, asta faci ! îl luă la rost Luganov, ștergîndu-se pe față. De ce dracu te-ai băgat sub prora șalupei ? Ți s-a urît cu viața ? Dacă nu cîrmeam la vreme...

— Păi, am văzut că dumneavoastră sînteți, zîmbi Igor. Cum să nu cîrmească la vreme un fost matroz ?

Hidrologii apăruseră de după colibă și stăteau la cîțiva pași mai departe, uimiți de mulțimea oaspeților.

— Aici e una din bazele mele, Feodor Tihonovici, îndrăzni Igor, acum, cînd cunoștința lui cu Luganov se întărise, permițîndu-i să i se adreseze în acest fel. Mă grăbeam s-ajung

aici ca să verific cum au lucrat hidrologii şi nu mă „băgam" nicăieri.

— Poftiţi la noi, spuse sfios unul din hidrologi. Ciorba de peşte e aproape gata. Avem şi fum la masă, ne mai apără de ţînţari.

Luganov se căţără primul pe mal în sus, urmat de Igor. Ceilalţi aşteptau în şalupă, neştiind ce să facă. Luganov trecu spre fuiorul de fum fără să se mai oprească la uşa colibei, căci ţînţarii şi tăbărîseră pe faţa şi pe gîtul lui, încă umede.

Deasupra focului clocotea un ceaun cu ciorbă de peşte. Miresmele erau puternice şi ispititoare — mirosea a peşte, a cartofi copţi şi a fum.

— Al dracului de bine mai miroase ! suspină Luganov şi, luînd o hotărîre eroică, le strigă însoţitorilor săi din şalupă : Plecaţi fără mine ! Somov, vezi de fă ordine acolo. La întoarcere, veniţi să mă luaţi ! Apoi se întoarse spre hidrologi : Am să vă sărăcesc, vai de biata ciorbă şi de cartofii voştri !

Igor îşi ceru voie să primească raportul oamenilor săi.

— Dă-i drumul, eşti în eparhia ta.

Hidrologii raportau limpede, făcînd jocul lui Igor, care de data aceasta se arăta mai aspru şi mai pretenţios ca de obicei. Luganov trăgea cu urechea la vorbele lor şi aduna cu un băţ cenuşă fierbinte în jurul cartofilor copţi.

Pe urmă Luganov se interesă cum trăiesc hidrologii şi cum îşi execută măsurătorile printre stîncile cheilor. Se vedea că şeful preţuieşte într-adevăr munca lor în acest sector dificil şi primejdios.

Îi întrebă cîţi oameni înnoptează acolo, aruncă o privire în colibă — palat, nu alta ! Se necăji că n-au paturi, că aşternutul e sărăcăcios, că păturile sînt jerpelite. Oare n-aţi putut aduce aici tot ce vă trebuie ?

— Aduc eu tot ce pot găsi şi pot căra singur cu bărcuţa mea, răspunse Igor. Înainte hidrologii n-aveau nici petrol pentru lămpi, alimentele li se aduceau o dată la două săptămîni. Unul rămînea să execute singur, cu riscul vieţii măsurările programate, iar celălalt pleca la oraş după alimente, apoi venea înapoi, vîslind din greu împotriva curentului.

—Astăzi nu mai avem de ce ne plînge, îi bătură iarăşi în strună hidrologii. Igor Matveevici ne aprovizionează şi dă pe la noi aproape în fiecare zi.

Acum, după ce tot ce trebuia să ajungă la cunoştinţa lui Luganov ajunsese, se puteau ocupa de ciorba de peşte şi de cartofii copţi.

Ciorba fu mîncată cu poftă, fără vorbă. Cînd ceaunul rămase gol şi pe taburetul care le servea de masă apărură cartofii copţi cu coaja crăpată şi arsă, Igor expuse pe scurt părerile lui în privinţa felului cum ar trebui reorganizată munca acelei echipe.

—Da, e bine chibzuit, spuse Luganov şi rupînd în două un cartof mare îi presără încîntat miezul gălbui, aburind pe margini, cu sare grunjoasă. Te-ai gîndit bine, repetă el. Tii, grozav e de bun ! Ia spuneţi, băieţi, aţi mîncat voi ceva mai bun ca aceşti cartofi copţi ?

Cînd se întoarse şalupa, Luganov ceru timonierului să scoată din ascunziş „coşul de rezervă al conducerii". În coşul acela se găseau o mulţime de bunătăţi de tot felul, cît să ajungă pentru o masă de zece persoane. Luganov se codi o clipă, apoi puse înapoi în coş şi sticla pe care o scosese de acolo.

— Beţi-o sănătoşi, voinicilor. Gata. Mitrofanov, vii şi tu ? Sau vrei să te remorcăm ?

— Ba, mie-mi place să fiu în frunte, Feodor Tihonovici. Acum însă, mă mai duc la altă bază. Mai am vreme pînă se întunecă.

După ce urcă în şalupă, Luganov găsi nimerit să-l prevină :

— Ai grijă, fruntaşule, pe întuneric să nu-mi mai umbli pe aici. Cu cheile astea stîncoase nu-i de joacă, auzi tu ?

Cînd şalupa cea sclipitor de albă se îndepărtă, unul dintre hidrologi spuse :

— Asta, zic şi eu, om !

Iar celălalt adăugă, întorcîndu-se spre Igor :

— Planul dumneavoastră e foarte potrivit, dar Nikolai Ivanovici e de acord cu el ?

Ce-am făcut ? se sperie Igor. L-am ocolit cu propunerea pe şeful meu direct. Dacă află, o să se supere... Bine, dar dacă i-o împărtăşeam lui, mi-ar fi răspuns în silă : „O să ne mai gîndim, o să ne mai sfătuim", şi totul rămînea baltă. Şi chiar dacă Nikolai Ivanovici s-ar învoi şi s-ar apuca să reorganizeze munca sectorului, cine ar şti a cui a fost iniţiativa ? S-ar spune : „Bravo lui ! E moale Percikov, dar şi cînd pune la cale ceva — se simte !"

Nu, e mai bine aşa.

— Să fii de acord nu-i mare lucru, mai greu e să înfăptuieşti ceva, răspunse Igor în doi peri. Ei, ce-aţi spune, băieţi, să gustăm din rezervele conducerii ?

La altă bază nu s-a mai dus.

Curînd, se întoarseră şi muncitorii de la foraje, şi toţi laolaltă goliră sticla de coniac din coşul cu „rezerve".

Începuse să se întunece, cînd, puţintel afumat, Igor ieşi cu barca din golfuleţul cu apă lină.

Acum cheile păreau şi mai înguste — un burlan întunecos, plin de vuiete. „Cu cheile astea nu-i de joacă" — aşa-i spusese Luganov ? Noi însă o să încercăm. Înainte, cu toată viteza !

Curentul împinse barca în burlanul cel întunecos. Pereţii negri de piatră sclipeau aproape de tot şi goneau ameţitor înapoi.

Deodată, barca porni în zig-zag, smucită de curentul principal... Igor pierdu pentru o clipă controlul cîrmei, barca se întoarse cu botul îndărăt... Groaza îi limpezi mintea şi Igor răsuci timona cu toată puterea, izbutind de bine, de rău să repună barca pe linia de plutire.

Trecu prin strîmtoarea primejdioasă, şi ameţeala triumfului îl cuprinse din nou. Era încîntat de sine, se simţea nerocos şi îndrăzneţ, întrezărea împlinirea tuturor dorinţelor sale...

Luganov are să-l salte, lui îi plac tinerii curajoşi care ştiu să lucreze. Nikolai Ivanovici a ajuns la vîrsta odihnei, iar eu — la cea a începuturilor ! Uite, înaintea-mi lucesc miile de stele ale Svetlostroiului. E începutul meu de drum. E soarta mea. Svetova-Svetlostroi.

Eh, Katerina, nu ţi-ar fi părut rău niciodată dacă veneai cu mine ! Basta, la urma urmei ce nevoie am de ea ?

La debarcader îl aştepta Tosia. Ia te uită, a venit să mă întîmpine... Aşadar a fost îngrijorată pentru iubitul ei ?

— Zăpăcitule, pe întunericul ăsta la toance ! îl certă ea, prinzînd lanţul bărcii cu un lacăt. Păcat că n-ai făcut o baie bună, altă dată nu te mai ducea dracul acolo ! Mi se pare că eşti cam băut ! Du-te acasă, ai o scrisoare.

Încă destul de ameţit, Igor urcă malul şi străbătu în goană labirintul de curţi şi ulicioare pînă la locuinţa Tosiei. Scrisoarea se afla pe masă.

„Dragă Igor, avem necazuri mari. Tata a fost scos din muncă şi pus la dispoziţia secţiei de cadre. E o mare prostie, pentru că peste două luni expediţia lor ia sfîrşit. Cine să întocmească rapoartele şi să tragă concluziile, dacă nu el ? Se pare că va mai avea loc nu ştiu ce

cercetare, la colegiul departamentului. Sînt îngrijorată pentru că tata e obosit şi hărţuit. Scrie-i o scrisoare mai caldă — are nevoie mai mult ca oricînd de dragoste şi înţelegere.

Te sărut,

Mama.

Are nevoie de dragoste... Tată-său îi apăru înaintea ochilor atît de limpede, de parcă ar fi răsărit aievea de cealaltă parte a mesei. Şi nu aşa cum îl văzuse în ultima vreme — distrat, muncit de fantezii prosteşti, preocupat şi ursuz... Nu, tatăl său i se arătă aşa cum îl apucase el mai demult: pîrlit de soare şi vînt, aproape negru la faţă, cu umerii drepţi, cu vocea răguşită de furtuni, un tată-erou, un viteaz între viteji.

Pe acel Mitrofanov nu l-ar fi scos nimeni din muncă. Acel Mitrofanov ar fi îngenuncheat el pe orice adversar.

Îi era milă de bătrîn şi chibzuia cum să-i scrie mai cald şi mai duios, dar în acelaşi timp îl osîndea: „Singur şi-a făcut-o! L-am avertizat de atîtea ori. E ca şi Nikolai Ivanovici, «un om de pe altă lume». În lumea asta trebuie să fii tare. Să pui mîna şi să ţii bine ce ţi se cuvine."

Matvei Denisovici îşi preda serviciul Annei Lipatova.

Şi dacă Annuşka Lipatova nu-şi dădea frîu liber lacrimilor, asta era numai pentru că nu-şi putea îngădui această slăbiciune femeiască. Lipatov susţinea adesea că în adîncul sufletului ea a rămas o plîngăcioasă pe care o reţine numai „simţul răspunderii ei de geolog şi membru de partid".

— Nu te necăji, Annuşka, o liniştea Matvei Denisovici. O să-ţi vină greu, dar n-au mai rămas decît două luni.

— Mă scoate din fire nedreptatea, răspundea ea încetişor.

Negreşit că mai simplu ar fi fost să refuze obligaţiile de şef, dar Annuşka înţelegea că un om străin nu va putea cuprinde destul de repede munca expediţiei, şi atunci ar suferi atît activitatea, cît şi colectivul lor.

Îngrozitor era şi faptul că la ultima lor întîlnire ea se legase cu jurămînt faţă de Lipatov că în august cel mai tîrziu va fi înapoi, socotind că va putea termina acasă toată „scriptologia". Hotărîtă să-şi refacă viaţa de familie, Annuşka se dusese la Rostov să-şi vadă fiica şi îşi permisese în sfîrşit să

se certe cu mătuşa Sonia, care-i chinuise atîta vreme fetiţa cu sistemul ei de educaţie. După cearta cu mătuşa, Annuşka n-a mai avut încotro şi a trebuit s-o ia pe slăbuţa şi fericita Irişka în tabără. „Sistemul" de educaţie al mătuşii Sonia făcuse ca Irişka să urască buna-cuviinţă, muzica şi limba engleză, să vorbească provocător, în argoul micilor haimanale de la Rostov, să alerge prin stepă cu părul plin de ciulini, să ajute pe laborantă la ambalarea probelor de rocă şi să nu vrea să audă de nici o şcoală. Era timpul ca mama să se ocupe de fiica ei. Şi uite că acum se alegea praful de tot ce plănuise !

În pofida supărărilor, Annuşka prelua temeinic toate lucrările. Pînă şi propriile sale jurnale şi le cerceta din nou, cu ochiul exigent al unui examinator, şi se ocăra zdravăn cînd găsea vreo greşeală ; socotea necesar să revadă tot inventarul, să pipăie cu mîna ei întreaga avere şi să controleze unul cîte unul toate documentele financiare ale expediţiei...

Matvei Denisovici nu se supăra, ştiind foarte bine că doar teama de a nu da de vreo belea o face atît de migăloasă, deşi n-o mărturiseşte niciodată.

Annuşka îl rugă să facă un popas la Donetk, să stea de vorbă cu Lipatov, încercînd să-l împace cumva cu ştirea tristă a acestei noi amînări (a cîta la număr ?). Matvei Denisovici primi bucuros. N-avea unde să se grăbească, voia să-şi adune gîndurile înainte de a ajunge la Moscova, şi apoi ţinea să se mai sfătuiască cu vechiul său prieten Kuzmici, să afle cum o duce Liolia...

Şi iată că actele au fost semnate.

Şi-a strîns lucrurile şi-i gata de drum.

Storojev a scos el însuşi „rădvanul bunicii", preluat de el după plecarea lui Igor.

Întreg colectivul a ieşit să-l petreacă. Oamenii sînt necăjiţi, în tăcere îi strîng mîna, în tăcere i se uită drept în ochi.

— Ei, cu bine, tovarăşi, să terminaţi cum trebuie, şi la vreme !

Rădvanul o ia din loc de parcă ar fi nou-nouţ. Matvei Denisovici scoate capul pe geam şi pentru ultima dată îşi îmbrăţişează cu privirea oamenii cu care a lucrat un an şi mai bine.

Ei rămîn pe loc multă vreme, nemişcaţi, toţi cu ochii la rabla de maşină care se depărtează. Matvei Denisovici le vede feţele şi deodată înţelege că asta, asta este adevărata lui răsplată, cea mai preţioasă răsplată.

La gară îl întîmpină Lipatov.

— E absolut imposibil ! îi strigă el, înainte chiar de a-i da bună ziua. Ăia au înnebunit ! Trebuie să le explicaţi ! Annuşka o să vă ducă de rîpă toată munca şi o să nenorocească fetiţa !

Cealaltă latură a problemei, şi anume că Matvei Denisovici a fost scos din muncă, n-a înţeles-o de loc din scrisorile soţiei. Lipatov e disperat : iar rămîne fără soţie şi fără fiică. După ce i-au fluturat pe la nas fericirea, iar i-au luat-o !

— Plecaţi la Moscova ? întrebă el, uitînd că, rugat de Annuşka, chiar el oprise un bilet de tren pentru Matvei Denisovici. Să le demonstraţi acolo că ea nu e în stare să facă faţă, că e o prostie să iei o femeie cu un copil mic... şi sănătatea ei cam şubredă...

— Bine, dar eu am fost scos din muncă, zîmbeşte amar Matvei Denisovici. Cine se mai uită la ce spun eu ?

Lipatov amuţeşte descumpănit şi nu reuşeşte să găsească nici un cuvînt pentru a ieşi din situaţia neplăcută în care s-a băgat singur.

— Mai daţi-i dracului pe toţi ! se revoltă el în sfîrşit. Nu vă amărîţi ! Vă întoarceţi la Moscova, şi imediat lămuriţi totul.

— Păi nici nu mă amărăsc, răspunde Matvei Denisovici.

Şi Lipatov rămîne iar încurcat : nu ştie ce să facă : să mai pună vreo întrebare, sau să nu mai atingă de loc chestiunea aceasta neplăcută ?

— E greu cînd omul n-are cu ce trăi, eu însă am cu ce, îl scoase din încurcătură chiar Matvei Denisovici.

— Rămîneţi deocamdată în rezervă ?

— Nu la salariu mă gîndesc, surîde Matvei Denisovici. De mîncat îmi dă ea şi nevasta. Că doar eu nu sînt un feudal, să-mi opresc soţia de la muncă... şi lăsă o privire piezişă asupra lui Lipatov, care tăcea stînjenit.

Abia mai tîrziu, în tramvai, în drum spre casa Kuzmenkovilor, Lipatov îi răspunse încruntat :

— De altfel, nici eu nu sînt un feudal.

Kuzma Ivanovici nu era acasă — lucra în tura de dimineaţă. Lipsea şi Kuzminişna, care se afla la noră-sa, unde îşi dădăcea nepoata.

Acasă nu era decît Nikita. Începuse sesiunea de examene, şi el, stînd pe verandă, tocea cu un aer posomorît, la fizică.

După ce îşi luă rămas bun de la Lipatov, care se întreba îngrijorat dacă va reuşi soţia lui să se descurce cu munca şi dacă va putea ţine în mînă atîţia oameni, Matvei Denisovici se aşeză lîngă Nikita şi află abia atunci cum stau treburile lor. Mînios şi nedumerit se uita el la flăcău. S-ar spune că a devenit mai serios, că nu degeaba a învăţat meşteşugul forajului. Ce-i drept, meseria nu şi-a trădat-o, ba se pare chiar că e mîndru de ea. S-a înscris şi la şcoala tehnică. Pînă aici toate-s bune. Într-acolo l-au şi îndrumat ei.

Dar ce-a făcut cu Liolka ? Cum de n-a izbutit să-şi înduplece părinţii ? Şi ce-i lipsa asta de răspundere : te rogi de ea, o chemi... şi pe urmă dai bir cu fugiţii ?...

Nikita şedea bosumflat, cu capul în piept şi părul căzut peste ochi. Degetele lui bătucite şi crăpate de podar îndoiau în neştire colţurile cărţii de fizică.

— Mai iartă fizica, n-o mai chinui aşa, că ea nu-i de vină. Tu însă...

— Eu n-am supărat-o pe Liolia cu nimic, spuse el abătut.

— Atunci, însoară-te şi să trăiţi ca oamenii, vorbi aspru Matvei Denisovici. Ce-i aşa de greu să găseşti o soluţie ?

— Bine ar fi... Cînd s-or termina casele de pe şantier, o să cerem şi noi o cameră...

— Şi dacă n-or să vă dea ? Că doar nu sînteţi numai voi acolo !

Nikita ridică ochii, încurcat :

— Cum să nu ne dea ?...

Şi îşi lăsă capul mai jos în pămînt. Pesemne că abia acum se gîndea ce se va face dacă într-adevăr nu i se va da şi lui o cameră. Matvei Denisovici tăcu, gîndindu-se şi el la acelaşi lucru. Să facă pe nebunul a ştiut, dar să-şi croiască viaţa... A trăit ce a trăit la mămica şi la tăticu, apoi în colectivul expediţiei, adică tot în grija altora, pe de-a gata... Acum însă trebuie să se îngrijească singur.

— Uite ce-i, rupse el tăcerea deodată, du-te după Liolia şi să mi-o aduci numaidecît aici. Să-i spui că o cheamă Matvei Denisovici.

Nikita dispăru ca măturat de vînt.

„Da, se-ntîmplă uneori şi aşa ! îşi spunea Matvei Denisovici frămîntînd fără să-şi dea seama colţurile aceluiaşi manual de fizică. Patru oameni cumsecade şi nu se pot înţelege între ei. Şi de ce mi-oi fi băgat eu în cap că se vor înţelege acum cu ajutorul meu ? M-am amestecat ca un

idiot bătrîn, dar se va împăca oare Kuzma Ivanovici cu amestecul meu în daravera asta ? Şi Kuzminişna-săraca — n-a îndurat ea destule de la Nikita al ei ? De ce-oi fi avînd eu încredere în derbedeul ăsta ? Şi în Liolka — de ce-oi fi avînd eu atîta încredere în ea ?..."

Curînd, s-a întors şi Kuzminişna. A scos un strigăt de mirare dînd cu ochii de oaspetele neaşteptat şi s-a aşternut pe treabă.

Apoi a venit şi Kuzma Ivanovici. S-au îmbrăţişat, s-au uitat bine unul la altul şi au tăcut. Au tăcut pentru că fiecare a observat cît de tare îi îmbătrînise prietenul. Iar de mărturisit nu-i prea plăcut să mărturiseşti aşa ceva !

S-au aşezat la masă, au băut cîte un păhăruţ. Şi abia după aceea, Matvei Denisovici a deschis vorba :

— Şi eu, care speram că o să-mi iasă în întîmpinare noră-ta ! Cum de v-a scăpat din mînă o fată aşa de bună ?

— Nici pînă acum nu pot să uit cît a fost de bună, i-a răspuns Kuzma Ivanovici.

Şi Matvei Denisovici s-a văzut nevoit să se mire din nou în sinea sa cît de diferit pot judeca oamenii una şi aceeaşi persoană. Asculta spusele Kuzminişnei şi, cu toate că firea Liolkăi o ştia, nu putea recunoaşte de loc în purtarea ei pe fata aceea care plecase atît de fericită de la el la logodnicul ce-o aştepta. Îi povestise atunci atîtea lucruri bune despre bătrînii Kuzmenko, încît o simţea gata să-i iubească din toată inima. Ce s-o fi petrecut în ziua aceea ?

Kuzminişna spunea lucruri de necrezut. La sfîrşit, Kuzma Ivanovici încheie scurt :

— O domnişorică, şi încă dintr-acelea destrăbălate !

— Vă ascult şi, zău, parcă nu despre ea este vorba ! se miră cu mîhnire în glas Matvei Denisovici. Nimic n-aţi înţeles din firea ei.

Kuzminişna ar fi fost fericită să dea crezare la tot binele ce-l spunea Matvei Denisovici. O chinuia grija că Nikita îşi va lua lumea-n cap şi va pleca pentru totdeauna din casa părintească. Kuzma Ivanovici însă a strîmbat din nas.

— Ba am înţeles-o foarte bine ! L-a îmbătat ca pe-un porc, l-a adus pînă la poartă şi ni l-a lepădat în noroi. Halal logodnică !

— Da, să-l lase de amărîtă şi cătrănită ce era, asta e în stare s-o facă ! a zîmbit Matvei Denisovici. Dar eu un lucru pricep : de ce nu-l abate acum de la treabă ? De ce flăcăul vostru nu mai bea, de ce a învăţat să muncească cum tre-

buie, de ce toceşte la fizică ?... Sau doar aşa, ca să-i facă ei în ciudă ? Orice-aţi spune, urmă el încruntîndu-se, da' eu am trimis după ea. Să las eu o fată atît de bună ca ea să se prăpădească aici, din vina haimanalei voastre ? O iau cu mine ! N-are nici tată, nici mamă, a îndurat de mică toate necazurile, noi am crescut-o ca pe fiica noastră... O iau de aici !

Kuzminişna a încremenit. Toate s-au întors parcă pe dos, acum le vede altfel, ba îi şi pare rău de fată. Şi de Nikita i se frînge inima ; dacă ursul ăsta o ia de aici — şi se vede că e în stare —, ce-o să se facă bietul ei Nikita ?...

Kuzma Ivanovici îşi sugea înverşunat pipa. Nu-i plăcea să-şi schimbe părerile şi hotărîrile. Şi de ce şi le-ar schimba ? Mitrofanov e un om cumsecade, un suflet mare, dar el n-a văzut cum l-a bătut ea pe Nikita peste obraz cu pălărioara aia a ei caraghioasă, cum l-a lepădat acolo, beat, în noroi şi a plecat cîntînd un cîntec de beţie...

Apariţia lui Nikita i-a speriat pe cîteşitrei : nici nu s-a hotărît încă nimic, ar mai trebui să se sfătuiască fără grabă.

El a lăsat portiţa larg deschisă, a străbătut în goană grădina, a smucit uşa verandei şi a rămas nemişcat în prag.

— Am adus-o...

Apoi s-a uitat la tată-său, la mamă-sa, şi deodată a zîmbit încrezător, jalnic.

Kuzminişna s-a ridicat, şi-a dus palmele la piept şi a făcut un pas spre soţul ei. Teama, speranţa, ruga — toate simţămintele ce-i frămîntau sufletul i s-au contopit în mişcările acestea tăcute.

Kuzma Ivanovici şi-a golit pipa şi s-a apucat să şi-o umple din nou cu tutun.

— Atunci, de ce nu intră ? a întrebat Matvei Denisovici cu glasul cel mai firesc din lume, pornind cu paşi hotărîţi spre portiţă.

Liolka venise în hainele ei de lucru, nepieptănată. Nikita a luat-o pe sus de la sonda de forat. Bineînţeles că ar fi putut să dea o fugă pînă acasă şi să se schimbe, dar şi-a adus aminte cu cîtă grijă se gătise la prima vizită şi cît de umilitor pentru ea s-au terminat atunci lucrurile. Nu, n-are să se gătească pentru ei ! Şi nu la ei se duce, ci la Mitrofanov, iar Mitrofanov are s-o asculte şi-n hainele de lucru.

Abia în faţa porţii a înţeles că totuşi în casa „lor" intră, şi l-a urmat pe Matvei Denisovici ca o condamnată. Prin

perdeaua de ceaţă ce i se lăsase înaintea ochilor a văzut Liolka odaia cunoscută, chipul speriat al mamei lui Nikita şi spinarea tatălui, căci el se întorsese cu faţa la perete.

— Iat-o pe Liolia mea, a prezentat-o vesel Mitrofanov. Ia să te văd, cel mai bun dintre colectorii de probe, cum arăţi ? Am auzit că şi pe aici te preţuieşte lumea. Bravo ţie !

După această vorbă de laudă, spusă în auzul „lor", Liolka a mai prins inimă. Cu fereală încă, deşi mai puţin supărată, fata s-a înclinat în chip de salut. Bătrînii au făcut ochii mari — ea să fie, sau nu e ea ?

În faţa lor sta o fată simplă, parcă nu-i nici domnişoară, nici destrăbălată, ba chiar aduce a om adevărat. Iar în spatele ei Nikita, fiul lor. El şi-a încrucişat braţele la piept, stă, tace şi aşteaptă.

— Bună ziua, a reuşit să spună Kuzma Ivanovici. Nu ne-am înţeles prea bine data trecută. Dar n-are rost să ne certăm. Noi îi sîntem părinţi, şi nici dumneata nu-i eşti străină. Aşa că trebuie să ne înţelegem ca oamenii.

Liolka şi-a ridicat ochii : cum-cum ? Nu prea e lămurită, de unde să ştie ea cum să se înţeleagă ca oamenii ?!

În privirea întunecată aţintită asupra ei s-a aprins deodată o luminiţă caldă, buzele strînse cu asprime au tremurat uşor.

Liolka nu se pricepea nici la explicaţii, nici la mărturisiri, dar inima ei tresări la zîmbetul abia mijit, la zîmbetul atît de bine cunoscut al Kuzmenkovilor. Şi în inima fetei se revărsară iarăşi toate simţămintele ultimelor cîteva luni : iubire şi speranţă, furie şi umilinţă şi o nespusă milă pentru propria ei soartă... Uite, omul acesta bătrîn şi încruntat, cu zîmbetul lui Nikita pe buze, ar putea limpezi toată neînţelegerea dintre ei, şi dacă o va face, ea îl va iubi, îl va iubi cu supunere şi recunoştinţă, şi-l va asculta — da-da, îl va asculta !...

Kuzma Ivanovici i-a întins mîna lui mare cu puncte negre adînc incrustate în piele. Liolka şi-a pus degetele ei amorţite de emoţie în palma lui, şi pe neaşteptate, fără să-şi dea nici ea seama ce face, s-a aplecat asupra acestei mîini, şi-a ascuns obrazul în cutele mînecii lui la îndoitura cotului şi a izbucnit în lacrimi.

— Ce faci, fata mamii ? a răsunat la urechea ei glasul Kuzminişnei, şi o mînă caldă de mamă i-a atins uşor umerii.

„Fata mamii..."

Acum Liolka plîngea cît o ţinea glasul, hohotea şi se agăţa cu disperare de braţul bătrînului.

Iar Kuzma Ivanovici simţea cum i se umezeşte cămaşa la îndoitura cotului şi cum se agaţă neputincios de el degetele tremurătoare ale fetei. Şi, plecîndu-şi ochii, începu să mîngîie părinteşte aceste degete.

Nikita stătea tot acolo, la doi paşi de ei, şi tot nemişcat, cu braţele încrucişate.

— Bea un pic de apă, fata mea, murmura Kuzminişna şi abia de reuşea să-şi stăpînească plînsul. De ce te-ai tulburat, drăguţo ? Că doar nu sîntem fiare. Gata, ce a fost a fost, dar acum a trecut, gata...

Liolka însă plîngea într-una.

— Încetează, Liolia ! s-a răstit la ea Matvei Denisovici, şi i-a ridicat faţa de pe braţul lui Kuzma Ivanovici. Ajunge, prostuţo ! O să ţi se umfle nasul, şi ce fel de mireasă o să mai fii atunci ?

Fata a surîs, şi-a tras nasul, a căutat în buzunar după batistă. N-a găsit-o. Matvei Denisovici i-a şters ochii şi nasul cu batista lui, apoi a împins-o uşurel spre Kuzminişna.

Kuzminişna a luat-o de mînă şi a plecat cu ea la bucătărie. Liolka a golit dintr-o sorbire o cană întreagă de apă, apoi s-a spălat pe faţă.

— Vai, da' ce nervoasă eşti, fetiţo ! a certat-o Kuzminişna. Nu e bine aşa !

— Nu sînt nervoasă, i-a răspuns în şoaptă Liolia şi i s-a uitat drept în ochi. Sînt gravidă. În luna a doua.

Pînă noaptea tîrziu au stat de vorbă pe verandă cei doi vechi prieteni.

În casă domnea o mare fierbere : se pregătea o cameră pentru tînăra pereche. Se cărau unele lucruri în sus, se coborau altele în jos, pe scăriţa îngustă.

Cei doi prieteni şedeau pe întuneric, la fereastra deschisă. Miresmele pămîntului reavăn şi ale florilor din grădină se ridicau pînă la ei. Nu-i lumina decît licărul palid al lunii. Iar cînd luna se ascundea după nori, în întunericul ce se lăsa peste tot, vedeai cum se aştern deodată şi pe rama ferestrei, şi pe frunzele pomilor, şi pe feţele oamenilor reflexele şterse ale unor pîlpîiri din depărtare : uzina metalurgică dădea o nouă şarjă.

Tot ce au avut să-şi spună despre Liolka, despre Nikita, despre Igor fusese spus. Şi au ajuns la ale lor, la ceea ce le stătea pe inimă.

— Altora nu le-aş spune-o, Kuzma, dar ţie ţi-o spun. Mi s-au pus în cîrcă prea multe, dar din muncă am fost scos pe drept. Nu mai sînt bun de conducător.

— Te vorbeşti singur de rău, Matvei.

— Nu, nu mă vorbesc de rău. Ştii ce se petrece cu un om cînd îi intră ceva în cap şi-l chinuie, şi nu-i mai dă pace ?

— Ştiu.

— Ei, asta mi s-a întîmplat şi mie... Şi nu vreau — mă înţelegi tu ? — nu vreau să mă ţin în frîu. Dacă mă ţin în frîu nu mai apuc să-mi văd visul cu ochii. N-o să-mi mai dea răgaz anii. Şi lucrul cel mai caraghios, Kuzma, e că n-am să-mi văd niciodată ideea înfăptuită. N-am s-o văd ! Kuzka al tău poate că o să mai apuce ziua aceea, Galinka o s-o apuce negreşit. Eu, însă, n-am s-o văd. N-or să-mi mai ajungă anii. E o ţintă îndepărtată ideea mea, foarte îndepărtată.

— Dar necesară este ?

— Dacă-i necesară ? Nici nu se poate fără ea ! Mă gîndesc la urmaşii noştri. Ţara noastră o să acumuleze o mare forţă industrială, o să-şi valorifice toate bogăţiile subsolului, o să-şi dezvolte forţele de producţie şi se va pomeni că actualele ei limite geografice i-au devenit strîmte. Şi va simţi nevoia unor lucrări mari, a unor lucrări cu adevărat gigantice pentru o radicală transformare a naturii. Şi atunci, vreo comisie a planului de stat îşi va aduce aminte de aiuritul de Mitrofanov : priviţi, dragi tovarăşi, Mitrofanov ăsta ne-a pregătit totul de-a gata, iată — totul pînă în cele mai mici amănunte, doar să le iei şi să le foloseşti !

Luna trecuse după casă. Acum, razele ei pătrundeau prin geamurile uşii pe verandă, luminau chelia lui Matvei Denisovici şi se odihneau ca nişte mîini cu degetele răşchirate pe umerii lui aduşi. Kuzma Ivanovici rămăsese în umbră, doar coşul pipei sale mai pîlpîia în întuneric, ca un felinar roşu.

Şi în casă totul amuţise, numai cei doi tineri mai şopteau încă, sus, în pragul balconaşului.

— ...Gîndeşte-te, Kuzma, ce înseamnă socialismul în acţiune. Acum ne este tare greu, ne opintim din răsputeri, ne zbatem, şi totuşi depăşim planurile cincinale ! Le de-pă-şim ! Dar de fapt abia sîntem la început, abia ne facem vînt înainte ! Ce înseamnă o uzină nouă ? Doar un imbold pentru ca mîine să se ridice mult mai repede alte trei ! Industria nu creşte pur şi simplu în progresie aritmetică, ci mult mai larg, în progresie geometrică. Uite, Igor lucrează la construcţia

unei hidrocentrale. Ce este însă hidrocentrala de la Svetlostroi ? O producătoare de energie electrică ? Nu, cu mult mai mult ! E industrializarea unui întreg ţinut ! Fabrici, mine, căi ferate, aflux de populaţie... În jurul fiecărui nou obiectiv industrial se înalţă cîte şi mai cîte alte obiective. Şi asta repede, tot mai repede ! Şi acum, ia încearcă de-ţi închipuie ce va fi peste zece ani, peste douăzeci, treizeci... Îţi dai tu seama unde va ajunge nivelul construcţiei ?!

— Bine le mai brodeşti, Matvei ! zîmbi în întuneric Kuzma Ivanovici. Dar ai dreptate. Îmi amintesc cum am deschis noi prima mină... prima mină socialistă ! Ce fierbere a fost ! În ziare găseai doar un rînd, două : „Ieri a fost inaugurată mina cutare..." Pe urmă s-au pornit una după alta. Nimeni nu se mai minuna. La început însă, scriau ziarele pe cîte o pagină întreagă. Dar ia spune, Matvei, tu ce ai de gînd ? Vrei să-ţi pui toată vlaga în slujba visului ăstuia ?

— Socoteşti că nu face ?

— Ba face, dacă stai să te gîndeşti. Da' e greu de unul singur.

— Eu barem să schiţez aş vrea, barem o ciornă să fac.

— Ştii, Matvei, la noi uite cum se întîmplă... Dacă sîntem mai mulţi laolaltă, în colectiv, toate le facem ! Dar dacă te apuci singur — ce reprezintă unul singur pentru ceilalţi oameni ? N-are nici spate, nici flancuri. Fireşte că ideile mele, faţă de a ta, nu sînt cine ştie ce mare lucru, doar mici perfecţionări în limitele muncii noastre... Orice iniţiativă însă, eu o înfăptuiesc împreună cu oamenii. Ca într-o ofensivă : cu spatele acoperit, cu flancurile întărite şi cu o puternică grupă de şoc înainte.

— Aşa e, Kuzma ! Nu degeaba am luptat atîta — ai învăţat ceva !

— Sigur că nu degeaba ! Experienţa !

De sus, de pe balconaş, se auzi vocea lui Nikita. Nici Matvei Denisovici, nici propriul său tată nu ştiau că glasul băiatului poate suna atît de mîngîios.

— E timpul să te culci, Liolik. Ori ai de gînd să şezi aici toată noaptea ?

Liolka i-a răspuns încet şi tot cu alt glas parcă :

— Nu-mi vine să mă culc. Uite cum luceşte acoperişul acela. Şi cerul... Niciodată n-am mai văzut asemenea cer.

Kuzma Ivanovici surîse şi se ridică greoi.

— Să mergem în casă, Matvei, cu experienţa asta nu mai avem ce face de acum încolo.

În noaptea aceea, Matvei Denisovici a adormit cu inima uşoară, şi cînd s-a trezit, casa era pustie, numai Kuzminişna mai păzea somnul oaspetelui, iar Kuzka îl aştepta cu samovarul pregătit.

Şi tot Kuzka l-a petrecut pe Matvei Denisovici la gară.

În timp ce tramvaiul, gol la ora aceea, grăbea spre oraş, trecînd prin dreptul minei, prin faţa parcului sădit de Ciubakov, pe lîngă casele cele noi, de-a lungul şoselei, mărginită de copăcei tineri, triumfător de verzi, Matvei Denisovici apucă să-i povestească băiatului cum o duce Galinka, cum visează ea să lucreze odată, cînd se va face mare, împreună cu Matvei Denisovici.

— La întoarcerea fluviilor ? întrebă nepăsător Kuzka.

Apoi, deşi începu să-l asalteze cu o mulţime de „cum" şi „de ce", se simţea cît de colo că istoria cu rîurile nu prezintă pentru el decît un interes pur tehnic, ca una din multele probleme existente pe lume, dar sufletul îi este tulburat numai de gazificarea subterană. Tramvaiul se umplea treptat cu pasageri. Şi în timp ce înainta destul de încet spre oraş, Kuzka îi explica amănunţit lui Matvei Denisovici tot ce se făcea la staţiunea experimentală.

Oamenii din jur trăgeau cu urechea, curioşi să afle ce probleme grave îl frămîntă pe flăcăiaş, iar Kuzka, observînd că e în atenţia tuturor, vorbea tot mai serios şi mai pe înţeles — de, ca pentru ageamii. Şi repeta, să audă toată lumea ceea ce-i stătea mai mult la inimă : se va sfîrşi cu munca în subteran ! Doar să apeşi pe un buton — şi sub pămînt întreg procesul începe să se desfăşoare fără nici un om !

— Faci agitaţie, Kuzka ?

— Sigur că da !

Aşadar, asta e ! Băiatul înţelege şi el că ideea devine o forţă cînd cuprinde masele ! Ideea trebuie răspîndită tot mai larg şi mai larg ! Ea trebuie să fie mereu prezentă ori într-un articol de ziar, ori într-un roman ştiinţifico-fantastic, ca şi în conferinţa unui geograf sau economist, ba chiar şi în simpla discuţie dintre băieţii de şcoală.

— Să transmit salutări Galinkăi ?

— De acord !

Apoi chipul zîmbitor al băiatului mai apăru o dată dincolo de fereastra compartimentului şi rămase în urmă. Rămaseră în urmă şi gara, liniile de garaj...

Mîine — Moscova...

Nici o supărare din cele la care se putea aştepta nu-i umbrea gîndurile. Ce importanţă mai pot avea toate aceste supărări, cînd omul ştie ce lucru are de făcut şi vrea cu tot dinadinsul să-l facă ?

6

Venise toamna.

Drumurile se stricaseră, dar la Staţiunea experimentală nr. 3 camioanele încărcate soseau lanţ. Deşi ploaia cădea neîntrerupt şi sîcîitor, lucrările de montaj, abia începute, nu se opreau. În bătaia ploii trebuiau întinse şi sudate conductele, în bătaia ploii trebuia montat echipamentul gurilor de sondă. Se apropiau gerurile, dar cu cazarea tot greu era : baraca nouă se umpluse şi ea pînă la refuz, cei mai mulţi dintre muncitori nu aveau nici acum locuinţă.

Lipatov era cu desăvîrşire sleit de puteri. Şefii de lucrări depăşeau toate termenele şi găseau sute de motive cu care să se justifice, dînd vina printre altele şi pe lipsa de locuinţe. Furnizorii îl duceau şi ei cu vorba, găsind şi mai multe motive. Instalaţiile transportate cu trenul se împotmoleau în drum şi trebuiau căutate pe parcurs, iar cînd, în sfîrşit, soseau, calea ferată cerea să fie descărcate imediat. Lipsind însă oameni de meserie şi camioane, şantierul era obligat să plătească locaţia vagoanelor nedescărcate la timp. Ca un făcut, soseau tocmai instalaţiile care nu erau prea urgente şi nici nu aveau încă localurile terminate, deci alte necazuri : unde să le descarci, cu ce să le acoperi ?

Aşa erau vremurile acelea de încordare, de nelinişte. Germania fascistă se întărea şi îşi pregătea armate uriaşe. Hitler nu-şi ascundea planurile de a porni războiul spre răsărit, împotriva comunismului ! Ameninţarea era făţişă. Nu putea fi îngăduită nici o încetineală : repede, cît mai repede trebuia învinsă înapoierea tehnică de veacuri, repede, cît mai repede trebuia făurită o puternică industrie socialistă ! Termenele hotărau acum totul. Planurile erau încărcate. Fiecare şantier, fiecare uzină, fiecare linie ferată, fiecare maşină în parte lucra şi trebuia să lucreze cu intensitate maximă...

Deşi nici Lipatov, nici ceilalţi — mii şi mii de oameni ai muncii de pe întreg cuprinsul ţării — nu se lăsau tulburaţi de apropierea războiului ce sta să izbucnească, ci se luptau numai cu grijile curente — ei simţeau totuşi zi de zi toată greutatea şi încordarea zilelor premergătoare războiului.

Hainele pline de noroi atîrnau pe umerii lui Lipatov ca nişte haine străine, ochii i se înfundaseră în orbite, iar glasul îi era veşnic răguşit de atîtea înjurături. Barem de-ar fi avut posibilitatea să se odihnească omeneşte ! De-ar fi avut şi el un adevărat cămin unde să poată mînca o mîncare caldă, unde, după toată alergătura şi hărţuiala de peste zi, să poată sta de vorbă cu nevasta şi cu fiica, unde să uite pentru o oră, două că mai există pe lume fonduri, blocaje, gări de mărfuri, şefi de lucrări, furnizori !...

Dar soţie n-avea. Soţia era şi ea un conducător frînt de oboseală şi împovărat de griji.

Şi nici fiică n-avea. De cînd începuse anul şcolar, Irişka fusese lăsată în grija Kuzminişnei. Fetiţa se ducea la şcoală împreună cu Kuzka, dar la întoarcere venea singură, pentru că elevii dintr-a II-a terminau mai devreme decît cei dintr-a VII-a ; Lipatov era veşnic îngrijorat amintindu-şi că Irişka avea de traversat calea ferată. Kuzminişna îl liniştea :

— Şi ai mei au tot traversat-o — şi nu s-a întîmplat nimic. Se uită în dreapta, se uită în stînga — şi ţuşti dincolo !

Chiar aşa şi făcea Irişka : se uita în stînga, în dreapta — şi ţuşti dincolo !

Nici Lipatov, nici Annuşka nu puteau pricepe ce s-a petrecut cu fetiţa lor de cînd se afla în casa Kuzmenkovilor. La mătuşa Sonia, socotită a fi un adevărat geniu pedagogic, Irişka nu asculta de nimeni, avea toane, mînca prost şi învăţa la fel de prost. Pe cînd aici înţelegea dintr-un cuvînt ce i se cere, şi era ascultătoare. Sîmbătă venea singură cu carnetul de note la Kuzma Ivanovici, se mîndrea cu patrurile şi cinciurile, amuţea ruşinată din pricina vreunui trei, sau plîngea amar dacă se întîmpla să ia cîte un doi — şi totuşi, Kuzma Ivanovici n-o certa niciodată, se mulţumea doar să-i spună liniştit : „E-n regulă !“ sau la nevoie : „Ai scrîntit-o !“

Într-o zi, cînd Lipatov aduse vorba că în curînd o să se întoarcă mama şi se vor muta iarăşi cu toţii acasă, Irişka se întristă deodată.

— Mie îmi place aici, şopti ea.

Annuşka venea pentru o zi, două, observa cu atenţie viaţa fetiţei şi se dădea bătută.

— Eu n-am s-o pot creşte aşa, recunoştea ea speriată.

Faţă de bărbatu-său, Annuşka se simţea vinovată, dar după ce se grăbea să mai pună puţină ordine în gospodăria lui de burlac, deşi se îngrozea că Lipatov prea s-a tras la faţă, gîndul îi zbura înapoi la expediţie. Îşi alinta cu căldură fetiţa — şi gîndul îi zbura iarăşi la expediţie. În munca ei sosise perioada hotărîtoare : analiza prospectărilor şi concluziile. Analiza confirma că propunerea lui Mitrofanov în legătură cu schimbarea albiei rîului era justă. Institutul de proiectări lăuda lucrările lui Mitrofanov şi ale Annuşkăi. Annuşka se bucura pentru sine, dar şi mai mult se bucura pentru Matvei Denisovici. Se pregătea să plece la Moscova şi să dea raportul asupra rezultatelor expediţiei :

— Las' că le explic eu totul acolo !

Asta era viaţa ei.

Lipatov o înţelegea foarte bine, dar înţelegerea lui nu putea să schimbe trista realitate : iar a rămas fără soţie, fără copil.

În mijlocul frămîntărilor şi grijilor care-l copleşeau, nici nu şi-a dat seama că în colectivul lor atît de sudat apăruseră fisuri. Şi unde ? Chiar în nucleul lui ! Ba încă datorate chiar lui Saşa Mordvinov — tocmai Saşa, care ştia să-i strîngă cu atîta pricepere pe toţi laolaltă.

La început nimeni nu lua în seamă că locţiitorul directorului pentru lucrările de cercetare ştiinţifică, Saşa Mordvinov, se abate tot mai rar pe la modelul experimental al staţiei, că s-a înstrăinat oarecum şi parcă nu se mai interesează de lucrările curente. Apoi lucrul deveni tot mai vădit, mai cu seamă din ziua în care Saşa şi Liuba s-au mutat în baraca nou instalată. S-ar fi crezut că acum, cînd putea fi toată ziua la staţie, o să lucreze pe rupte. Dar Saşa şi-a adus în cămăruţa din baracă vrafuri de cărţi, s-a vîrît în mijlocul lor şi stă zi şi noapte cu nasul în ele. Liuba calcă în vîrful picioarelor, nu lasă pe nimeni să se apropie de el, ba se teme să intre şi ea în propria lor cămăruţă : „Sst ! Saşa lucrează..."

La mina experimentală, cercetările se făceau sub supravegherea lui Svercikov, Fedea Gol şi Leonea Korotkih. Cînd aceştia încercau să-l aducă şi pe Saşa acolo, îl auzeau spunînd :

— Aţi înţeles planul lucrărilor, atunci daţi-i bătaie ! Văd că vă descurcaţi de minune. În problemele teoretice de bază mai avem însă goluri mari. Vreau să mai lămuresc cîte ceva.

Primul îşi ieşi din fire Palka Svetov. De cîte ori se loveau de vreo greutate, experimentatorii apelau tot mai des la el, în loc să dea fuga la Saşa. Palka ar fi fost bucuros să-şi petreacă şi toată ziua în preajma modelului, dar avea de furcă pînă peste cap cu problemele lui inginereşti. Şi s-a dus la Saşa.

— Vai, Pavlik, el nici nu te aude cînd îi vorbeşti, îi şopti Liuba. L-am chemat la masă — n-a venit. I-am dus mîncare acolo — mînca şi nu-şi lua ochii din cărţi.

Seara, chemîndu-l în ajutor şi pe Lipatov, Palka se hotărî să vorbească serios cu Saşa.

Saşa avea o expresie încordată şi absentă. Îşi întîmpină necăjit prietenii, ca pe nişte oameni veniţi să-l deranjeze.

Palka aruncă o privire prin cărţile împrăştiate pe masă. O-ho, la ce profunzimi teoretice a ajuns Saşa ! Dar ce legătură au profunzimile acestea cu cercetările noastre de astăzi ?

— Astăzi par îndepărtate, mîine vor fi apropiate, răspunse Saşa.

— Sigur că da, numai că de ele ne vom putea ocupa şi după pornirea staţiei !

— Nu, nu vom putea, i-o reteză scurt Saşa.

Lipatov citea nemulţumit titlurile cărţilor. Chimie, chimie, chimie ! Lucrarea de bază a academicianului Lahtin... Studiile ştiinţifice ale institutului condus de el... Poate că Saşa visează să se întoarcă azi-mîine la Moscova, să lucreze pe lîngă vestitul academician, şi acum învaţă ca să nu rămînă în urmă...

— Nu cumva baţi la alte porţi, Saşa ?

Saşa îşi strînse cu grijă cărţile răvăşite de prietenii săi.

— Ba avem cu toţii aceleaşi porţi, doar că pentru a le deschide trebuie să învingem greutăţi mult mai mari decît credeţi voi.

Acest „voi" îi zgîndări pe cei doi prieteni. Saşa ridica parcă un fel de barieră între el şi ei.

— Sigur, cum o să pricepem noi, bombăni Lipatov.

Probabil că s-ar fi ciondănit ei, dar pînă la urmă tot ar fi ajuns să se înţeleagă, dacă în clipele acelea Saşa ar fi fost în stare să discute. Dar el nu putea şi nici nu vroia să-şi rupă gîndul de la preocupările care-l frămîntau.

— Nu mă plictisiţi, fraţilor, spuse el împăciuitor. O să discutăm chestia asta altă dată.

Înainte vreme, Lipatov şi Palka înţelegeau asemenea răspunsuri şi nu se supărau. Dar pe atunci nu se construia încă staţiunea experimentală. Pe atunci nu erau încă atît de copleşiţi de sarcini şi nici nu aveau de răspuns laolaltă pentru un obiectiv comun !

Liuba, care se plimba neliniştită prin faţa uşii, auzi înaintea altora glasurile lor iritate.

Curînd însă, larma glasurilor aprinse războiu şi în camerele vecine, şi la bucătărie, şi apoi chiar afară, unde lucrătorii staţiei care treceau pe sub ferestrele barăcii se opreau nedumeriţi auzind cum se ceartă cei trei...

Prieteniile îndelungate îi obişnuiesc pe oameni să-şi spună deschis tot ce le trece prin minte, fără a-şi mai alege cuvintele.

Şi acum tocmai această obişnuinţă se făcea simţită, aţîţînd şi mai rău enervarea unor oameni foarte obosiţi. Strigătele lor se încrucişau tăioase :

— Trebuie să fiţi complet idioţi, ca să nu pricepeţi că !...

— La urma urmei, ca director al staţiei, am dreptul să-ţi pretind !...

— E foarte uşor să te bagi cu capul în cărţi, în timp ce alţii...

— Ştiţi ce ? Duceţi-vă dracului !

Chiar în clipa aceea Liuba dădu buzna în cameră.

— Ce-i cu voi, băieţi, aţi înnebunit ? ! Ruşine să vă fie !

Dar era prea tîrziu. Palka fugi trîntind uşa. Iar Lipatov încheie pe un ton de şef :

— Eu am să te rog totuşi să te ocupi mai serios de sarcinile tale directe.

După plecarea acestuia, Saşa rămase cîtva timp năucit în mijlocul camerei.

— Încetează tu cel puţin, îi spuse Liubei. Lasă plînsul acum, vezi doar că ei pur şi simplu nu înţeleg...

Cearta aceasta îi amăra pe toţi trei. Şi s-ar fi împăcat foarte repede dacă Saşa ar fi îndeplinit cererea prietenilor săi. El însă continua să stea zi şi noapte încuiat cu cărţile lui şi aproape că nici nu se mai arăta pe la modelul experimental. Fedea Gol încerca să-l justifice cu delicateţe :

— Ce să-i faci — asta e obsesia omului de ştiinţă. Trebuie să ţinem seama de ea.

Lipatov însă drăcuia într-una :

— La naiba, toate la timpul lor ! Obsesia e obsesie, dar de lucrat cine să lucreze ?

Şi tot pe atunci, Lipatov observă o nouă fisură, care se adîncea din ce în ce. De data asta între Svetov şi Alîmov.

Era în zilele cînd Palka Svetov căuta peste tot, studia şi îşi însuşea cunoaşterea diferitelor aparate şi dispozitive pentru conducerea de la distanţă a procesului de gazificare subterană. Fără teleautomatizare nici nu se putea concepe dirijarea procesului de ardere. Tînăra industrie sovietică a aparatelor de măsură şi control abia îşi lua avînt, şi staţiunea era nevoită să cumpere în străinătate sau să obţină de la alte organizaţii ştiinţifice aparate produse de firmele străine. Alîmov avea parcă un simţ special în problema asta, căci dibuia aparatele necesare pe unde nici nu ţi-ar fi dat în gînd şi lupta să le smulgă cu forţa unor instituţii de la care s-ar fi părut că nu există nici o şansă să le obţii. Astfel, prin mijloace numai de el ştiute, Alîmov făcu rost, sau mai bine zis răpi şi aduse la staţie un mic aparat Mono pentru analiza gazelor.

Palka rămase mut de admiraţie cînd văzu aparatul. În faţa ochilor săi se afla un graţios dulăpior în miniatură, după ai cărui pereţi de sticlă înregistratoarele automate înscriau curbe precise, şi din minut în minut puteai obţine o fişă de analiză a gazelor ce treceau prin instalaţie : cît hidrogen, cît bioxid de carbon, suma substanţelor combustibile !...

Cearta cu Saşa fu uitată pe loc.

— Chemaţi-l fuga pe Alexandr Vasilievici, spuse el înecîndu-se de emoţie şi, nemaiavînd răbdare, alergă el însuşi la Saşa şi-i strigă din prag : Saşa ! Saşa ! Vino să vezi !...

Şi amîndoi rămaseră lipiţi de minunatul aparat. Încercau amîndoi bucuria nespusă pe care o simt inginerii cînd văd un lucru bine gîndit şi frumos executat. Se uitau unul la altul şi îşi înţelegeau pe deplin emoţia.

— Isteţ mai e ! mormăia înduioşat Palka, cercetînd fiecare piesă a aparatului. Frumos mai e ! Ia uite, Saşa, ce chestie teribilă !...

Cămăruţa se umpluse de oameni, dar toţi se ţineau deoparte, ca să-i lase pe cei doi prieteni să studieze nestînjeniţi aparatul şi... să se împace. Iată că se ivi însă Alîmov şi se băgă imediat între cei doi prieteni. Ardea de nerăbdare să se laude niţel şi să tragă spuza pe turta lui, povestind cum a făcut rost de mica minunăţie. Fără să înţeleagă nimic din construcţia aparatului, el încerca să demonstreze şi chiar să

explice totul — şi asta cu o voce triumfătoare şi prea zgomotoasă.

— Da, da, da, îl aprobă Lipatov, îndurînd fără să se supere potopul de laude, căci socotea că un om care a putut face rost de un aparat atît de rar avea dreptul nu numai să se umfle în pene, ci chiar să spună tot felul de bazaconii.

Saşa ascultă şi el foarte politicos.

Dar, ca din senin, răsună deodată glasul iritat al lui Palka :

— Konstantin Pavlovici, nu mai vorbiţi despre ceea ce nu înţelegeţi. Mai sînt şi ingineri pe aici.

Şi pînă să-şi dea Alîmov seama despre ce este vorba, Palka ieşi aproape fugind din cameră.

Peste o oră, Lipatov îl găsi la cel mai îndepărtat punct de foraj. Palka stătea cu Nikita pe turlă şi-l ajuta să înşurubeze o prăjină de foraj.

— Ia pofteşte jos ! strigă Lipatov.

— Nu pot ! răspunse Palka, de parcă fără ajutorul său Nikita nu s-ar fi putut descurca nicicum.

Lipatov scoase o înjurătură şi porni să urce scăriţa de metal. Sus pe pod, vîntul, care jos abia se simţea, îl prinse în bătaia lui, îi umflă poalele mantalei şi mai-mai să-i smulgă şapca din cap.

— Te răcoreşti ? întrebă blînd Lipatov, înţelegînd că, înainte de a-l convinge să-şi ceară scuze lui Alîmov, Palka trebuie domolit.

— Da, îmi place să mă mai dezmorţesc, răspunse Palka tot atît de blînd şi, luîndu-l de braţ pe Lipatov, se apropie de marginea podului. Ia te uită ce frumuseţe !

Lipatov simţea că Palka încearcă să-l ducă cu vorba, dar pentru a-şi atinge ţelul era dispus chiar şi să se lase bătut de vînt şi să admire peisajul. Se prinse cu mîinile de scîndura negeluită care servea de balustradă, se uită în jur şi rămase uimit : într-adevăr, ce departe se vede de aici şi ce frumos este ceea ce se vede ! De jos, uzina de îngrăşăminte chimice nici nu se zăreşte, abia de se văd cîteva căsuţe de la marginea aşezării muncitoreşti a uzinei, pe cînd de aici se deslueşc foarte bine şi clădirile aliniate ale atelierelor, şi noile construcţii cu zidurile încă îmbrăcate în schele, macaralele-turn, stivele roşii de cărămidă, şirurile de camioane ce aleargă încolo şi-ncoace... Vîntul desfăşura deasupra lor trei cozi stufoase de fum, smulse din cele trei coşuri înalte de fabrică — două cozi de un cenuşiu întunecat şi una de foc, galben-ro-

şiatică, ca de vulpe. Şi dacă te uiţi în partea cealaltă, cît cuprinzi cu ochii, pînă hăt-departe, se aşterne stepa ştiută din copilărie, tăiată întîi de valea stejarilor, punctată ici-colo de coroanele încă verzi ale copacilor, iar în zare, dincolo de stepă, apar ca prin ceaţă acoperişurile aşezării Celiuskin, înconjurate de frunzişul galben-auriu al grădinilor.

De aici, cele două halde lipite ale minei şi grămada neagră a Cocso-chimului, cu cele patru mari coşuri ale sale, păreau şi mai ameninţător aplecate peste aşezarea muncitorească. În stînga, tocmai la marginea zării, se putea ghici şi conturul Donețkului.

— Da, o frumuseţe ! îngînă Lipatov şi trase cu ochiul spre Palka. Poate că în curînd şi conductele noastre de gaze vor întregi peisajul.

— Sigur că da !

Şi Palka se întoarse cu plăcere să vadă clădirile terminate şi neterminate ale staţiei experimentale care se întindea în spatele lor, să vadă liniile negre ale conductelor ce aveau să împartă stepa gălbuie în pătrate imense.

— Şi tocmai acum, cînd totul e pus pe roate, urmă Lipatov pe acelaşi ton, hai să ne apucăm de certuri tîmpite ! Să jignim oamenii şi să abandonăm o cauză mare pentru nişte hărţuieli fără rost.

Palka dădu să se repeadă la el, dar tăcu strîngînd din buze.

— Ia te uită, îi sare mustarul pentru că Alîmov habar n-are de tehnică ! Dar aparatul el ni l-a adus ! Şi de ajutat ne ajută mai mult ca oricine ! Şi dacă-i vorba pe asta, tot el te-a scăpat de belea. Sau ai uitat ?

— Aha ! izbucni furios Palka. M-a scăpat, şi acum a venit scadenţa ? Trebuie să-i plătesc... cu soră-mea.

Întoarse capul. Buza de jos îi tremura.

— Nu mai face pe prostul, Pavel ! Ce tot îndrugi acolo ? Slavă domnului, Katerina nu-i o fetiţă neştiutoare, şi tu n-ai să poţi nici s-o opreşti, nici s-o îndemni...

Palka se încruntă încăpăţînat.

— Ba uite că am să-l dau afară. Am să-l trimit la toţi dracii. Nu-l pot vedea cum... Muieraticul dracului ! Noi l-am primit ca oamenii, şi el...

— Minţi ! strigă Lipatov. N-ai să-l dai afară ! Neghiob mai eşti, zău aşa ! Şi, mă rog, de ce te-ai înfuriat acum ? Dacă ai o soră frumoasă, trebuie să te obişnuieşti cu gîndul

că bărbaţii se uită după ea. Şi ştii doar că între ei nu este nimic, asta se vede cît de colo !

La drept vorbind, nici lui Lipatov nu-i prea plăcea atenţia cu care Alîmov o înconjura pe Katerina. Era altfel de om, din alt mediu, de altă vîrstă, cu altă fire... Dar Lipatov înţelegea să tragă foloase pentru staţia lor pînă şi din sentimentele lui Alîmov.

Se bucura că Alîmov vine tot mai des de la Moscova, că îi sprijină tot mai serios şi că se întrece pe sine însuşi, nemaiştiind ce să facă, doar-doar o afla şi Katerina Kirilovna.

— Stăpîneşte-te, Pavel, mai spuse el şi strînse degetele crispate ale prietenului său. Totul trebuie făcut cu cap. Să admitem că s-a ivit un factor nou — dragostea. Ei bine, trebuie să transformăm dragostea într-o energie creatoare !

— Asta-i prea de tot... mîrîi Palka, dar şi pe faţa lui licări o umbră de zîmbet.

— E destul să-i spui o vorbă bună. Ştii doar că ţine la tine din tot sufletul. Şi pe urmă las' pe mine, ai să vezi cum o să ţi-l înham la carul nostru, mai ales dacă o să mă ajute şi Katerina !

Şi Palka vedea că aşa e : mînat de Lipatov, Alîmov trăgea într-adevăr la carul lor.

Ideea de a se înfiinţa la Staţiunea experimentală nr. 3 un institut de cercetări propriu era a lui Saşa. La început ea păru tuturor cu desăvîrşire irealizabilă. Fireşte că în viitor un astfel de institut va fi neapărat necesar, deocamdată însă nici nu putea fi vorba despre un asemenea lux. Lipatov înaintea celorlalţi îşi dădu seama că cu ajutorul acestei idei s-ar putea obţine nişte fonduri suplimentare, locuinţe, cadre inginereşti, utilaje ştiinţifice pentru laborator...

Într-o bună zi, după ce îi şoptise cîteva cuvinte Katerinei, Lipatov iscă în prezenţa ei o discuţie cu Alîmov despre înfiinţarea institutului cu pricina.

Katerina îşi arătă interesul pentru problemă.

Lipatov începu să-i explice cu pasiune cum va trebui să fie institutul şi ce va avea de făcut.

— E o idee grozavă, nu-i aşa, Konstantin Pavlovici ?

Katerina doar atît a spus, dar pentru Alîmov a fost destul. S-a înflăcărat îndată, a cerut un memoriu scris şi a plecat cu toată graba la Moscova, să obţină un fond nu prea mare, ca supliment pentru anul următor.

Problema locuinţelor îl preocupa pe Alîmov mult mai puţin decît toate celelalte. Grăbea cu o îndîrjire turbată pornirea staţiunii experimentale, dar parcă n-avea ochi să vadă cum o duc oamenii şi ce condiţii de trai au ei pe şantier.

Lipatov aduse vorba înadins şi despre asta pe cînd se aflau în sufrageria Svetovilor. Şi nu lui Alîmov, ci Katerinei i se plînse el de condiţiile grele în care trăiesc lucrătorii staţiei, de neajunsurile familiştilor, de procentul ridicat al îmbolnăvirilor...

Katerina ridică ochii spre Alîmov.

— Konstantin Pavlovici, oare nu puteţi face într-adevăr nimic ?

Şi Alîmov „demară" cu toată viteza în direcţia necesară.

Palka nu înţelegea nici el prea bine de ce îl enervează sentimentele lui Alîmov pentru Katerina. Mama lor era încîntată de oaspete : bomboane, o cutie uriaşă le-a adus ! Svetlanei, un cerculeţ cu cinci sunători i-a dăruit, jucării de Capitală ! Flori trimite cu avionul, un coş întreg, fiecare fir învelit în muşchi umed !

Palka întoarce capul de la flori şi nu se atinge de bomboane.

Şi nici la Katerina nu se uită cu ochi buni — ia te uită ce frumoasă şi ce veselă s-a făcut ! Îi ard obrajii, îi strălucesc ochii, şi glasul îi sună altfel, cu clopoţei parcă. Şi de cusut îşi tot coase cîrpe noi, una după alta... Ce-o fi găsit la el ? Pleoapele-i atîrnă peste ochi ca nişte petice. Cînd îşi aprinde ţigara vezi cum îi tremură mîinile. Degetele îi sînt galbene de atîta fumat. Şi tot corpul îi duhneşte a tutun. E repezit, nestăpînit, una-două şi începe să ţipe. Iar la Katerina se uită ca motanul la smîntînă. Cu siguranţă că femei a avut cu duiumul...

Ce-i drept, n-are de spus nimic rău împotriva lui. Că de la început le-a fost adversar, dar parcă numai el ? ! În schimb, de cum a priceput despre ce-i vorba, îi ajută din plin. Că-i cam iute din fire ? Bine, dar pînă una-alta, firea asta cam iute e spre folosul lor...

Şi totuşi, parcă simţea că turbează cînd îl vedea intrînd pe Alîmov, proaspăt ras, cu un guleraş alb sub gulerul hainei de croială militară.

Toate ca toate, dar nu putea să îndure nici măcar gîndul unei apropieri posibile între soră-sa şi acest om !

Katerina înţelegea foarte bine de ce Kuzma Ivanovici nu vine pe la ei de cîte ori Alîmov soseşte de la Moscova, de ce

Kuzminişna se întristează şi îşi pleacă ochii — e firesc, s-ar putea altfel ? Îndîrjirea tăcută a fratelui ei o tulbura însă. El de ce se supără ?

Într-o zi, prin octombrie, cînd se porniseră tocmai nişte ploi nesfîrşite, Alîmov, care era aşteptat să vină de la Moscova, nu veni. În schimb, Palka se înfiinţă pe neaşteptate acasă. Mîncă la masă cu toată lumea şi se retrase apoi în camera sa, unde acum dădeai pretutindeni peste lucrurile lui Alîmov : cărţi, brice, săpuniere, cizme de cauciuc...

Fără să bată la uşă, Katerina intră la frate-său şi se aşeză în faţa lui.

Afară ploua într-una, şi pe geam se vedea cum tremură ultimele frunze din pomi sub stropii de ploaie.

— Se scutură şi plopul, spuse Katerina.

— Da. Mi se pare că plopii sînt cei din urmă.

— De ce, că şi merii rămîn multă vreme cu frunza pe ei... Pavel, ce părere ai despre Alîmov ?

Idioată situaţie are un frate în asemenea împrejurări !

— În cazul de faţă e mai important ce părere ai tu.

Katerina, însă, nu se lăsă amăgită de tonul lui glumeţ.

— Odată Liolia m-a întrebat dacă părinţii lui Nikita sînt oameni buni. Atunci am răspuns eu... În fine, asta-i altceva, acum întreb eu : E om bun Alîmov, sau nu ?

Palka răspunse în silă :

— E deştept. E foarte energic...

— Nu asta te întreb.

— Ei, şi tu, cum naiba vrei să garantez pentru el ?...

Vîntul sufla în rafale dinspre stepă. Abătea în ferestre şuviţe de ploaie şi ciocănea în geam cu o rămurică neagră de plop. Pe rămurică mai flutura o singură frunză stingheră.

— Iar o să se strice drumurile, vorbi Palka.

— Liuba îmi spune că acoperişul barăcii e spart şi plouă în cameră.

— S-a reparat ieri... Ascultă, Katerina, ştiu că nu e treaba mea, dar omul e de două ori mai mare ca tine. Ştii cîţi ani are ? Peste patruzeci.

— Nici eu nu mai sînt tinerică.

— Eşti sigură că nu e căsătorit ?

— De ce să nu fie ? Are nevastă şi un fiu, mi-a povestit chiar el. Doar că sînt despărţiţi. De peste trei ani. E a doua soţie a lui. De prima a divorţat în tinereţe.

— Am bănuit că-i aşa ! Şi ce-ţi propune ? Să fii tu a treia?

Katerina sări de pe scaun, roşi, nările i se umflară de necaz.

— Nu-mi propune nimic. Înţelegi tu, nu îndrăzneşte să-mi propună nimic !

— Gata, ai dat în clocot ! Stai jos şi nu te mai aprinde. Dacă-i aşa, de ce mă mai întrebi ?

— Vreau să mă dumeresc.

— Doar aşa, din curiozitate ?

— Nu, nu doar aşa.

Se apropie de fereastră, se uită afară lipindu-şi fruntea de geam : lunecă, lunecă într-una şi sclipesc în lumină şuviţele nesfîrşite de apă. De unde vine atîta apă ?

Apoi se aşează pe prichici, îşi trase un scaun sub picioare şi îşi aminti de o altă zi, de demult, cînd a şezut tot aşa ca acum şi a avut o convorbire serioasă cu fratele ei... Pe atunci se pregătea de o faptă eroică. Cu ajutorul ei vroia să se ascundă de viaţă ! Nu, nu regretă nimic. Acum o are pe Svetlana. Se îngrozeşte pînă şi la gîndul că s-ar fi putut să n-o aibă. Dar viaţa e viaţă... Cu un an în urmă credea că se poate trăi numai cu amintirea. Dar nu se poate.

— Palka, cum de nu pricepi tu că sînt curioasă ? E om mai în vîrstă, mai deştept, mai încercat. Eu ce sînt ? O fată din provincie. Cineva a spus chiar — madona minieră.

— Igor ?

— Da, Igor... Ce ştiu eu ? Ce-am văzut eu ? Dincolo de Rostov n-am trecut. Secţia de compresoare, aşezarea noastră, casa asta ! E tot ce-am văzut ! Mi-e strîmt aici. Cînd am intrat în partid, unii s-au mirat : stă să nască, de astea îi arde acum ? ! Eu însă vreau totul. Am multe forţe în mine. La şedinţa aceea — ţii minte ? — simţeam că-mi cresc aripi. Iar cînd a vorbit Ciubak... pentru mine asta a fost... a fost culmea culmilor.

— Şi ce-are-a face Alîmov cu asta ?

— Să-l fi auzit pe el atunci... a vorbit aproape ca şi Ciubak. Cînd a ridicat deodată mîna şi cînd a tunat o dată...

Katerina izbucni în rîs.

— E ca un tunet. Aveţi voi în chimie un asemenea amestec ?

— Avem şi e exploziv.

— Da. Ca şi el. Ei, şi cînd simt că îl pot mînui cum vreau... Uite-l furios şi, dacă vreau, se face blînd. Nu, tu nu poţi pricepe asta !

Palka se apropie de ea şi îi cuprinse umerii în palme.

— Katerina, nu te mărita cu el.

Ea îşi săltă umerii înciudată. Să nu se mărite ?... Nici el nu a propus şi nici ea nu s-a gîndit vreodată să se mărite. Dar ce să facă dacă e curioasă, dacă o atrage şi în acelaşi timp o îngrozeşte să încerce iar şi iar, în fiecare zi, puterea pe care o are asupra lui ? ! Ce să facă dacă se bucură, ba uneori abuzează chiar de această putere, iar alteori se cutremură deodată din pricina senzaţiei ciudate că ea însăşi e în puterea lui.

Cu un zîmbet care nu-i ascundea necazul, Katerina îi răspunse răstit :

— Nici n-am de gînd să mă mărit, de unde ai mai scos-o şi pe asta ?

Îşi scutură de pe umeri mîinile lui, străbătu camera şi, oprindu-se la uşă, întoarse capul spre el.

— Pînă la urmă tot nu mi-ai răspuns. E om bun ?

— Nu cred.

Katerina mai stătu o clipă acolo, tăcută, cu ochii aţintiţi drept înainte, apoi îi mulţumi din cap şi ieşi fără nici o vorbă.

A doua zi se întoarse Alîmov, şi Palka o văzu iarăşi însufleţită, îi auzi iarăşi glasul voios, cu clopoţei.

Toată seara, Palka rămase la masă ca ţintuit în cuie şi nu-i lăsă nici o clipă singuri. Ar fi vrut chiar ca soră-sa să încerce a scăpa de el — ce lecţie i-ar fi dat în acest caz ! Ar fi uitat de toate şi i-ar fi făcut vînt bătrînului muieratic cu atîta putere, încît pînă şi cizmele, şi savonierele lui ar fi zburat peste gard !

Se pare însă că prezenţa fratelui ei n-o stînjenea de loc pe Katerina şi nici de Alîmov n-avea prea mare nevoie.

Ea aduse iarăşi vorba despre locuinţe :

— Se apropie iarna, oare o să iernaţi în aceste condiţii ?

După care plecă s-o hrănească pe Svetlana şi nu se mai întoarse în sufragerie.

Alîmov fuma preocupat, aprinzînd ţigară de la ţigară.

— Să mergem mîine dimineaţă la Ciubak al vostru, spuse el pe un ton de comandă. Şi să abordăm chestiunea pieptiş.

Palka simţi nevoia să-l repeadă... Dar cum să-l repezi, cînd omul se pregăteşte să pună pieptiş chestiunea locuinţelor ?

Şi, scrîşnind din dinţi, Palka începu să se sfătuiască cu Alîmov cum să-l ia pe Ciubakov şi ce anume să-i spună.

Ciubakov le-a răspuns :

— Din pămînt eu nu vă pot scoate case. Cu binele n-avem de unde le lua. Căutaţi şi puneţi mîna pe ce găsiţi, eu am să vă susţin. Şi aruncă spre Svetov şi Alîmov o privire şireată. Oare trebuie să vă şoptesc eu care departament are case nefolosite şi unde ? Poate că se va învoi Klaşa Vesnenok să vă dea vreo sugestie în această privinţă !

Aluzia era străvezie. Cele trei case neterminate ale Căii Ferate le atrăseseră de mult luarea-aminte : întîi că erau aproape, apoi erau gata acoperite, n-ar mai fi avut decît să ridice pereţii despărţitori, să pună uşile dintre camere şi să bată duşumelele... Asta, bineînţeles, dacă le-ar putea obţine cu „binele" !

Tratativele cu Calea Ferată au ţinut mult şi n-au dus la nici un rezultat.

Administraţia nu vroia să vîndă „cutiile", sperînd cu timpul să obţină fonduri pentru a le termina.

De la Ciubakov s-au dus la comitetul orăşenesc al comsomolului. Klaşa roşi, dar se bucură de vizita lor : în ultima vreme dădea mai rar pe la staţiunea experimentală. Are ceva nou în figură : îşi tot încruntă sprîncenele alburii, îşi strînge gura cu asprime, dar buzele tot trandafirii şi plinuţe îi sînt.

— Materiale şi fonduri puteţi găsi dumneavoastră ? întrebă Klaşa pe Alîmov. Important e să obţineţi deodată tot ce vă lipseşte, că de ridicat vă ridică comsomolul casele.

Palka era amuzat de tonul ei serios, de om cu răspunderi, tronînd într-un birou cu telefoane — conducător, nu glumă !

Sună telefonul. Klaşa ascultă raportul cuiva şi îl certă pentru frecvenţa slabă. Apoi i se prezentară doi băieţi tineri. Klaşa le trase şi lor un frecuş pentru lipsă de iniţiativă în activitatea comsomolului. După ce plecară însă, fata îşi mai aminti de ceva, dădu fuga după ei şi le mai servi un supliment de săpuneală pe coridor. Palka observă că are picioruşe mici şi foarte simpatice.

— Uite ce-i, tovarăşe Svetov, spuse Klaşa strîngîndu-şi buzele plinuţe cît mai sever cu putinţă. Acum sînt ocupată, dar diseară am să trec pe la dumneata şi o să punem la punct tot planul.

— Am înţeles, tovarăşă responsabil !

— Iar dumneavoastră, tovarăşe Alîmov, îngrijiţi de materiale şi de bani. Ar fi bine să faceţi rost de rame şi de uşi gata încleiate.

— S-ar putea crede că eşti mare specialist în cucerirea caselor străine, zău aşa, Klaşenka !

— Dacă ai fi venit mai înainte să te sfătuieşti cu mine, casele acestea ar fi fost de mult ale voastre, tovarăşe Svetov, îi răspunse autoritar Klaşa şi roşi din nou.

De ce-o fi roşit însă, Palka n-a priceput.

Seara, cînd a anunţat-o pe Katerina că Klaşa va veni la ei şi că ar fi bine să-i ofere ceva gustos, Katerina surîse tainic :

— De ceva gustos am să am eu grijă. Dar tu, prostuţule, să ai grijă pe urmă s-o conduci.

— S-o conduc pînă în oraş ? Sau e destul pînă la tramvai?

— Uite ce-i, Palka... Dacă un băiat ca tine m-ar conduce numai pînă la tramvai, nici nu m-aş mai uita la acest mitocan.

Seriozitatea şi severitatea ei de importantă activistă de comsomol, Klaşa şi le lăsă la comitetul orăşenesc. În casa Svetovilor apăru o fată drăguţă şi sfioasă, într-o bluză albă şi cu pantofi cu tocuri înalte, purtînd o bască roşie cu pompon în creştet. Pe această fată erai obligat s-o ajuţi : să-i scoţi paltonul, să-i oferi un scaun — ceea ce Palka nu întîrzie să facă.

Dar cînd veni vorba de întocmirea planului, Klaşa se dovedi un „hoţ de case" plin de inventivitate. În cursul zilei apucase să se gîndească la o mulţime de „şmecherii" care să le asigure secretul lucrărilor : materialele de construcţie să fie aduse noaptea şi să fie stivuite în spatele caselor, în aşa fel ca de pe linia ferată să nu se observe nimic, apoi munca să înceapă peste tot deodată şi să dureze cît mai puţin, iar ferestrele dinspre calea ferată să fie astupate pe dinăuntru cu placaj, pentru ca personalul trenurilor care trec pe acolo să nu bage de seamă nici o schimbare. Geamurile să se pună în ultima zi, abia atunci cînd vor fi aduşi toţi locatarii cu tot calabalîcul lor ; după aceea, chiar dacă se va mai sesiza cineva, va fi prea tîrziu — casele vor fi pline de oameni, încearcă de-i mai scoate !

Katerina se uita la ei şi îşi dădea seama că nu numai Palka, dar chiar Lipatov şi Alîmov erau cuprinşi de o vioiciune copilărească, ca nişte ştrengari care pun la cale vreo poznă. Iar Klaşa... ce bucuroasă era Klaşa ! Eh, Palka, ori eşti orb, ori prost din cale-afară !

Pînă la urmă, Maria Fedotovna pricepu şi ea ce se urzeşte acolo şi se sperie :

— Vai, copii, voi puneţi la cale ceva necurat.

— Ba ceva foarte curat, se apără Klaşa. Oamenii n-au unde ierna, iar dumnealor stau cu ghearele pe case. Am să spun asta oriunde !

Şi îşi aţinti privirea în perete ca în ochii unui acuzator închipuit, o privire gravă şi dîrză — pesemne că în gînd îşi mai susţinuse nu o dată părerea. Palka o privea cu plăcere şi deodată îi veni iar în minte aprecierea Katerinei : e un om de nădejde. Klaşa este un om de nădejde...

Discuţia continua, dar Palka nu-şi mai lua ochii de la Klaşa. „Da, e om de nădejde, îşi spunea, o fată ca ea n-o să-ţi înşele aşteptările, n-o să umble cu minciuni şi cu prefăcătorie. O fată ca ea să iei, şi n-o să greşeşti..." Şi îşi rîdea de propriile gînduri : „Ia te uită ce-mi mai trece prin cap ! Fireşte, poate că n-ar fi rău să te căpătuieşti şi tu, dar mi se pare că Steopa Svercikov ţi-a cam luat-o înainte !..."

La plecare s-au dus s-o conducă amîndoi : şi Palka, şi Lipatov. Lipatov locuia nu departe de Klaşa. La staţia de tramvai, Klaşa se opri.

— Mulţumesc, de aici încolo nu-i nevoie. O să mă petreacă Ivan Mihailovici.

— Dar dacă din politeţe vreau totuşi să te conduc şi eu ?

Klaşa îşi înălţă năsucul.

— Din politeţe ? De propus mi-ai propus — pentru politeţe e destul şi atît.

Ia te uită ! Va să zică e şi mîndră fata !...

În săptămîna următoare, toate celelalte treburi fură lăsate deoparte — se pregătea cucerirea caselor. Contabilul Sighismund Antipovici dădu dovadă de o neaşteptată dibăcie şi trecu cheltuielile neprevăzute în nu ştiu care cont „elastic". Alîmov se zbătu ca un turbat şi obţinu nişte bani de la bancă, apoi suflă de sub nasul altor întreprinderi un vagon întreg de cherestea.

În atelierul de tîmplărie al staţiunii experimentale, oricine ştia cît de cît să dulgherească, lucra la rame şi la uşi.

Lipatov, la rîndul său, făcîndu-se luntre şi punte, aduse cîteva lăzi cu geamuri. Tapetele de hîrtie fură cumpărate fără „forme", din mijloace proprii, cu bani strînşi de la oameni — fiecare cît a avut, iar pentru plata muncitorilor s-a mai descoperit încă un cont elastic. Klaşa a ales mai mulţi comsomolişti din construcţii, dar în interesul conspiraţiei depline nu le-a spus unde vor lucra.

Toată săptămîna, Palka s-a întîlnit mereu cu dînsa. Au fost împreună să ia în primire mai multe mese şi paturi de fier de la un cămin unde Klaşa avea prieteni.

Apoi Klaşa l-a luat cu ea „ca să aibă mai mult curaj", cînd a trebuit să se ducă la şeful Autotransportului să-i ceară pe duminică un număr de maşini pentru o „excursie" organizată de comsomol. S-a bucurat văzînd că pentru un simplu „mulţumesc" descurcăreaţa fată a obţinut zece camioane mari.

Şi toată săptămîna, seară de seară, a condus-o pînă acasă. Pe drum discutau despre orice, la întîmplare. Sub bereta cu pompon se ascundea o minte pătrunzătoare şi mult romantism tineresc, amîndouă împăcîndu-se cum nu se poate mai bine cu principiile severe ale unei activiste de comsomol care emitea păreri despre tot şi toate cu o foarte amuzantă siguranţă de sine. Klaşa ştia foarte bine ce este just şi ce nu este just, ştia cum să se poarte în cutare sau cutare situaţie, ştia ce este folositor societăţii şi ce trebuie combătut. Se pare că în urmă cu vreo patru ani, Palka ştia şi el toate acestea tot atît de bine. Singurul lucru pe care Klaşa nu-l ştia de loc era cum să facă să nu roşească şi să nu se emoţioneze, dar poate că tocmai asta îi plăcea lui Palka mai mult ca orice. Stînd de vorbă cu ea, Palka se recunoştea pe sine cel de odinioară, recunoştea ceea ce era mai bun în el, ceea ce păstrase şi se călise în sufletul lui de-a lungul încercărilor trăite, adică tocmai ceea ce abia începea să se pîrguiască în sufletul Klaşei. Se simţea mult mai matur decît ea, dar în acelaşi timp nu uita că are numai douăzeci şi trei de ani.

Odată, după ce nu s-au văzut o zi întreagă, Palka găsi o problemă foarte urgentă şi alergă la ea acasă. Klaşa veni să-i deschidă într-o rochiţă de vară, care-i rămăsese mică, cu papuci de gimnastică în picioare şi cu o mătură în mînă.

— Vai ! strigă ea speriată şi se făcu roşie ca focul.

— Am uitat să-ţi spun că...

Îi explica problema urgentă care-l adusese, dar ochii lui nu se mai săturau privind-o, atît era de drăgălaşă şi de feminină.

— De ce stăm în săliţă ? Intră în casă. Într-o clipă sînt gata...

— Te rog, numai să nu te schimbi. Rochia asta îţi stă bine.

— Adevărat ?

— Uită-te în oglindă, şi ai să vezi şi tu.

Dar Klaşa nu se uită în oglindă.

Odaia era micuţă şi semăna foarte bine cu ea. Tot felul de nimicuri se învecinau cu cărţi serioase. Klaşa îşi aşează oaspetele pe singurul scaun din cameră, se strecură în spatele lui şi scotoci ceva prin dulap. Palka se uita cu coada ochiului înapoi şi o văzu punîndu-şi pantofii cu tocul înalt. Apoi se instală în faţa lui în pat, cu genunchii pe pernă şi coatele pe tăblia patului.

— Întotdeauna îţi primeşti aşa oaspeţii ? În genunchi ?

— Care oaspeţi, dacă eu nici nu sînt acasă mai de loc ? !

— Dar Svercikov ?

— Ce-i cu Svercikov ? întrebă ea supărată şi sări jos din pat. Aşa-i întotdeauna, dacă un băiat şi o fată sînt prieteni...

— Gata, mă predau ! rîse Palka ridicînd braţele. Numai să nu-mi ţii o conferinţă despre tovărăşie şi prietenie, că dintr-astea am ţinut şi eu destule. Şi reuşite. Am convins mulţi băieţi. Au încetat să mai facă curte fetelor, au redus totul la prietenie.

— Şi tu la fel ?

— Sigur că da ! O dată şi pentru totdeauna.

Acum Klaşa stătea în dreapta lui, lîngă masă. Deşi Palka se străduia să i se uite în faţă, privirea îi lunecă fără voie şi văzu cît de gingaş apăreau braţele ei tinereşti din mînecile scurte, cît de drăgălaş i se conturau sînii sub rochia strîmtă... şi simţi deodată nevoia să întindă mîna spre ei... Se sperie el însuşi de asemenea gînduri şi nu-şi mai ridică ochii la ea, dar în adîncul sufletului tot îi mai răsunau cuvintele : „Ce-i cu Svercikov ?“ Mai ştii, poate că într-adevăr Svercikov nu însemna nimic pentru ea !...

Veni apoi un şir de zile vesele, pline de un clocot nebun. Întregul colectiv al staţiei experimentale lipea tapete, punea geamuri, căra scînduri, bătea duşumele. Grupuri de comsomolişti veneau în fiecare seară şi se băgau din mers în munca aceea însufleţită. Încă din noaptea de sîmbătă spre duminică, în unele camere noii locatari începură să se instaleze şi să-şi sărbătorească mutarea, în timp ce încăperile celelalte încă nici nu semănau a camere. În zori se porni un nou asalt, fiecare încordîndu-şi puterile într-o ultimă opintire.

Acum toată lumea prinse curaj : e duminică — mai-marii toţi se odihnesc, iar trecătorii întîmplători, chiar dacă ar observa ceva, nu-şi vor da seama ce se întîmplă acolo,

Către seară, Palka se duse cu Klaşa în oraş să aducă paturile de fier şi mesele de la cămin. Stăteau amîndoi în picioare pe platforma camionului şi rîdeau în hohote încercînd să-şi imagineze ce se va petrece la administraţia Căii Ferate cînd se va afla de isprava lor.

La întoarcere, platforma era plină. Celor doi tineri li se alăturase şi Alîmov. Pe Alîmov însă îl instalaseră în cabină lîngă şofer, în timp ce ei şedeau pe tăblia unei mese răsturnate. Deasupra lor se încrucişau ca nişte lănci picioarele paturilor de fier, iar umerii li se sprijineau de plasele de sîrmă. Una dintre ele, mai îndărătnică, le tot cădea mereu în spate. Şi toate aceste mobile nu-şi găseau astîmpăr, scîrţîiau, zdrăngăneau, gemeau şi parcă chicoteau într-una.

Camionul gonea hurducîndu-şi deopotrivă încărcătura însufleţită şi neînsufleţită. Vîntul, care ar fi trebuit să-i ocolească, se înverşuna împotriva lor şi, călcînd toate legile aerodinamicii, le sufla din faţă, din spate, din părţi. În orice clipă se puteau aştepta să fie smulşi de la locul lor. Era deci foarte firesc ca Palka s-o ocrotească pe Klaşa, ferind-o de asalturile plasei nărăvaşe care le cădea în spate.

Klaşa îl privea încrezătoare şi bucuroasă, ba chiar se întoarse în aşa fel ca el s-o poată cuprinde mai bine. În văzul stepei şi-n bătaia vîntului, Palka simţi deodată căldura trupului ei şi-i cuprinse talia cu tot braţul. Klaşa tăcea liniştită cu ochii plecaţi, de parcă nu şi-ar fi dat seama de nimic. Şiretlicuri de-ale fetelor. Dacă nu i-ar fi pe plac, s-ar trage mai în lături. Igor îi spusese lui odată : cele mai multe strigă „vai" abia după ce totul s-a terminat. Ce-ar face Igor în locul lui ? Nu, Klaşa e o fată bună. Igor este un cinic, sau face pe nebunul. Klaşa îmi place. Îmi place foarte mult. Şi în ultima vreme chiar ea caută să ne întîlnim mai des. Şi nici nu se uită la Svercikov. Poate că-i curată născocire istoria cu Svercikov ? Şi ce subţirică e — îmi încape toată în palmă.

Mîna îi lunecă mai sus şi atinse uşor sînul fetei.

De aici încolo Palka nici n-a înţeles ce s-a petrecut. L-a îmbrîncit fata pe el, sau s-a tras ea însăşi într-o parte — fapt e că puţin a lipsit să se rostogolească amîndoi din maşină. Lăsată să-şi facă de cap, plasa cea nărăvaşă le căzu în spinare.

— Cît pe ce s-ajungem jos ! bombăni Palka împingînd cu spatele plasa înapoi la locul ei.

Apoi, deodată, observă că Klaşa plînge.

Camionul continua să gonească hurducîndu-şi necontenit încărcătura jucăuşă, iar Klaşa sta deoparte, cu mîinile încleştate de piciorul unei mese, şi plîngea.

— Ei, haide, Klaşa, te rog. Ce-i cu tine ? N-am vrut să...

Vedea cum lunecă pe obrajii ei lacrimile, cum se rostogolesc una după alta. Fiecare din ele rămînea o clipă suspendată pe obraz, apoi pornea în jos, iar în locul ei venea următoarea.

Necăjit şi speriat, Palka bîiguia în neştire tot felul de vorbe jalnice. Mult mai tîrziu, peste cîteva luni abia, îşi dădu el seama că în locul potopului aceluia fără noimă trebuia să spună un singur cuvînt, care ar fi scuzat totul. Dar în clipele acelea tocmai cuvîntul potrivit nu-i venise pe buze.

Klaşa se întoarse spre el, şi Palka îi văzu ochii — nu erau ochi, ci două uriaşe lacrimi sclipitoare.

— De ce voi, băieţii, socotiţi că totul vă este permis ? Aşa deodată...

El nu desluşi îndată ce cuvînt se pierduse în zgomotul şi zăngănitul acela, apoi însă pricepu. Rostise : „hodoronc-tronc". Şi surîse fără să vrea.

— De ce hodoronc-tronc ?

— Crezi că dacă sînt o fată simplă, o mineriţă, ţi-e îngăduit orice ?

Şi Palka înţelese că ea ştie despre el mai multe decît i-ar fi plăcut lui să ştie.

— ...Dacă în locul meu ar fi fost nu ştiu ce savantă din Capitală, cu siguranţă că n-ai fi îndrăznit niciodată...

Răspunsul îi veni uşor, fără să-i provoace nici durere, nici necaz :

— Vrei să-ţi spun un secret ? Savantele şi elegantele din Capitală ţin foarte mult să fie îmbrăţişate, ca şi fetele cele mai de rînd !

Klaşa nu se putu reţine şi zîmbi printre lacrimi.

Şi tocmai atunci, cum nu se poate mai nelatimp, sosiră la destinaţie.

S-ar fi spus că nu mai era supărată, dar cînd fierberea plină de voioşie a mutatului se încheie, Klaşa plecă în oraş împreună cu Steopa Svercikov.

Pe urmă se dezlănţui un şir de evenimente, care-i abătură pentru multă vreme gîndurile de la Klaşa Vesnenok.

Administraţia Căii Ferate nu numai că îi reclamă procuraturii, dar făcu şi o sesizare pe linie de partid, învinuindu-l pe

Lipatov de acţiuni antisociale, de rămăşiţe capitaliste şi de infiltrarea de deprinderi antisociale în colectivul ce-i fusese încredinţat, „ceea ce s-a manifestat prin...".

În faţa biroului comitetului orăşenesc, Lipatov îi acuză la rîndul său pe cei de la Calea Ferată de blocarea antisocială a fondurilor poporului, de rămăşiţe capitaliste — vezi că nici ei nu folosesc clădirile acelea, nici altora nu le dau în folosinţă — şi în sfîrşit de un birocratism înrădăcinat, care se vădea în încăpăţînarea de a nu rezolva problema în folosul cauzei comune, „ceea ce s-a manifestat prin...".

Ciubakov găsi o soluţie înţeleaptă : administraţia Căii Ferate să închirieze Uglegazului aceste case pe vreo trei ani, staţiunea experimentală luîndu-şi obligaţia să termine construcţia lor în condiţii acceptabile pentru amîndouă părţile, Lipatov să primească o mustrare verbală, pentru samavolnicie, administraţiei Căii Ferate, reprezentată prin tovarăşul cutare, să i se pună în vedere că n-a procedat bine blocînd fondurile destinate construcţiilor, iar cererea de evacuare a locatarilor să fie retrasă.

— Şi ai grijă să le dai curent electric oamenilor, îi spuse Ciubakov lui Lipatov făcîndu-i cu ochiul. Am fost deunăzi să-i felicit pe locatari cu ocazia mutării şi i-am găsit cu lămpile de gaz şi lumînările aprinse... Nu şade frumos !

Administraţia Căii Ferate se plînse la regiune de hotărîrea comitetului orăşenesc, iar de aici cazul fu înaintat Comisiei controlului de partid...

Procuratura întreprinse cercetări nu numai în problema ocupării caselor, ci şi în aceea a cheltuielilor pentru terminarea construcţiei. Conturile „elastice" se dovediră fatale, aşa că pe lîngă Lipatov mai era tras la răspundere şi contabilul. Cu această ocazie ieşi la iveală că preasimpaticul Sighismund Antonovici a fost jongler pe vremuri şi că, pierzîndu-şi „coordonarea mişcărilor", a ajuns pe cine ştie ce căi ocolite să lucreze în domeniul finanţelor. Tot colectivul rîdea cu poftă, numai Lipatov trebuia să dea socoteală pentru angajarea unor cadre „fără cuvenita verificare".

Alîmov, care formal nu era răspunzător pentru nimic din toate acestea, dovedi noi calităţi, ridicînd în faţa forurilor respective tot felul de obiecţii, punînd o sumedenie de chestiuni, pretinzînd cercetări amănunţite şi cerînd să fie audiaţi zeci de martori.

— Afacerea asta trebuie întinsă cît mai mult, şi atunci cu siguranţă că se va stinge de moarte naturală, zicea el.

Şi, într-adevăr, din ameninţătoare şi acută cum fusese, afacerea devenea interminabilă, fără să se întrevadă vreo soluţie.

În aceste zile sosiră de la Moscova veşti importante : experienţele făcute după metoda Kolokolnikov-Vadeţki n-au dat rezultate, nu s-au obţinut gaze combustibile. La şedinţa de analiză a rezultatelor, profesorul Grab a declarat că renunţă la „variantele" sale şi în acelaşi timp chiar şi la ideea gazificării în sine :

— Eu am prevăzut de mult că această idee, de altfel cît se poate de interesantă, este irealizabilă în practică.

Vadeţki l-a combătut fără prea multă convingere, iar peste o săptămînă a ţinut o cuvîntare zdrobitoare la colegiul comisariatului poporului, acuzînd Uglegazul că a irosit banii statului pe un şir de experienţe costisitoare şi nefundate din punct de vedere teoretic. Cît despre profesorul Grab, el a spus că concluziile pripite nu-şi au locul acolo, dar :

— ... în ceea ce mă priveşte, nu mă mai pot ocupa de această problemă, deoarece sînt pur şi simplu covîrşit de treburi.

Şi iată cum prăbuşirea unuia dintre proiecte ameninţa să compromită întreaga acţiune.

Alîmov plecă cu avionul la Moscova şi se întoarse de acolo amărît şi descumpănit : nu numai că nu putea fi vorba de înfiinţarea unui institut de cercetări, dar nici măcar pe fondurile făgăduite pentru extinderea lucrărilor nu se mai putea conta. Olesov e speriat, Kolokolnikov clocoteşte de furie, refuzînd pînă şi să asculte, darmite să mai ia vreo hotărîre, iar în ce-l priveşte pe Vadeţki, el a trecut făţiş în tabăra adversarilor gazificării subterane.

— Hai să ne adunăm pe seară şi să chibzuim ce-i de făcut, propuse Saşa.

— Ce să tot chibzuim, se împotrivi supărat Palka, nu să chibzuim, să lucrăm trebuie ! În tonul lui se simţea ecoul ultimei lor certe. Trebuie să ne suflecăm mînecile şi să ne punem pe treabă, nu să stăm cu nasul în cărţi şi să ne pierdem vremea cu discuţii zadarnice !

Saşa însă ţinea morţiş la propunerea lui.

— Bine, spuse împăciuitor Lipatov, hai să ne adunăm diseară şi să vedem ce-i de făcut. Diseară la 8.

Spre sfîrşitul zilei de lucru, la una din sonde se defectă turboburul : se gripase reductorul, şi instalaţia se ceru extrasă

la suprafaţă, demontată şi reparată. Nu numai mecanicul-şef Markuşa, dar şi Svetov împreună cu Lipatov se agitau în jurul turboburului, pentru ca pînă dimineaţă forajul să poată fi reluat. Cu cîteva minute înainte de ora 8, Lipatov îşi aduse aminte că rămăsese hotărît să se adune cu toţii.

— Ia te uită ce lucru important ! încercă să scape Palka. Aici avem ceva mai serios de rezolvat !

La 8 fix veni chiar Saşa după ei.

— Sigur, ţie ce-ţi pasă ? sări Palka iritat.

Totuşi, plecară să se sfătuiască. Alîmov îi aştepta. La intrarea lor se uită nemulţumit la ceas : era 9 fără un sfert. Se grăbea pesemne s-o vadă pe Katerina.

— Situaţia generală, cred, nu mai are rost s-o analizăm, propuse el. Ia, hai să discutăm mai bine cum şi în ce sector să-i dăm bătaie aici la noi !

— Nu ! protestă Saşa. Tocmai situaţia generală trebuie s-o discutăm.

Ceilalţi îl priviră ca pe un nebun. După ce o lună şi mai bine nu-l puteau înduplecа să-şi mai lase cărţile, după ce s-a rupt de toate problemele, acum, deodată, uită-te la el !

— Roadele învăţăturii ! mormăi ironic Palka.

— Da, e adevărat, am mai învăţat cîte ceva, glumi fără supărare Saşa, dar numaidecît redeveni serios şi tocmai fiindcă se vedea cît de colo că în mintea lui frămîntase bine tot ce avea de spus, vorbele îi sunau ciudat. Să grăbim terminarea lucrărilor este numai o jumătate de măsură. Astăzi mai mult ca oricînd trebuie să trecem la o ofensivă hotărîtoare pe tot frontul. Spuneţi că Uglegazul e în derută ? O fi, dar pentru noi tot ce s-a petrecut e de pe acum o victorie. S-a petrecut ceea ce prevăzusem : metodele întemeiate pe reproducerea mecanică a gazogenelor au căzut una după alta. Acum îşi va spune cuvîntul chimia. Soluţia noastră e singura soluţie justă. Viitorul va scoate la iveală multe lipsuri ale proiectului nostru, dar orice perfecţionare ulterioară va porni numai de la el...

— Tocmai de aceea trebuie să pornim cît mai repede staţiunea şi să demonstrăm asta ! îl întrerupse Alîmov.

Saşa se încruntă.

— Acest lucru se înţelege de la sine, dar nu ne mai este îngăduit să aşteptăm rezultatele experienţei. Sîntem în toamnă. Acum se întocmesc şi se aprobă planurile şi bugetele. Trebuie să cerem chiar astăzi extinderea lucrărilor experimentale

pentru anul ce vine, adică să pretindem să ni se repartizeze fonduri mai importante. Iată primul lucru care trebuie cerut. Apoi trebuie să ne înţelegem cu comisariatul poporului ca una din marile uzine ale Donețkului, de preferinţă Uzina de îngrăşăminte azotoase sau Cocso-chim-ul să treacă la folosirea gazului furnizat de noi. Altă posibilitate de a dovedi folosul real al gazificării subterane nu văd. Şi în definitiv, de ce am irosi de pomană gazul obţinut, cînd îl putem întrebuinţa cu folos ?

Aceste propuneri concrete, enunţate de un om rupt de grijile curente ale staţiei, părură tuturor cam deplasate.

— Şi cum adică, chiar toate pretenţiile acestea să le prezentăm în bloc şi neîntîrziat ? surîse Lipatov. A stat toată vremea cu nasu-n cărţi, şi acum, deodată, poftiţi de-i aduceţi pe tavă o ofensivă pe tot frontul !

Saşa zîmbi stînjenit. Se cam simţea cu musca pe căciulă.

— Ştiu, tovarăşi, nu v-am ajutat, urmă el. Dar altfel nu s-a putut. În acest răstimp am mai pus la punct unele din problemele noastre nerezolvate şi am mai aflat cîteva lucruri interesante. Cred că acum Vadeţki n-o să ne mai poată contrazice. Am să vi le prezint şi vouă peste cîteva zile... Totuşi, activitatea mea rămîne la nivelul muncii meşteşugăreşti... Cu cît te afunzi mai adînc în pădure, cu atît dai de mai mulţi copaci. Răsar la tot pasul o sumedenie de chestiuni speciale. Cu metode meşteşugăreşti de studiu n-o să rezolvăm aici nimic. Dacă chiar mîine — aşa cum auziţi, chiar mîine — n-o să obţinem înfiinţarea unui institut de cercetări, cu siguranţă că o să frînăm acţiunea imediat după ce vom cuceri victoria. Înfiinţarea institutului nostru este cea de-a treia cerere imperioasă şi urgentă. O pretindem.

— Şi cum îţi închipui asta — să pretindem ?! sări Alîmov. Unde şi cui să pretindem ? Spune concret.

— Să pornim la luptă. Să plecăm împreună la Moscova, să răzbatem pînă la comisariatul poporului, pînă la C.C. şi chiar pînă la Stalin şi să obţinem ce ne-am propus.

De mult nu mai arătase Saşa atîta dîrzenie. Şi această dîrzenie începu să dea roade. Fireşte, recunoşteau ceilalţi, cererile lui erau cît se poate de îndreptăţite. Dar n-o luase cumva prea repede ? Pînă la pornirea staţiunii mai rămîneau două-trei luni bune...

— Dacă mai aşteptăm pînă atunci, pierdem un an, o ţinea morţiş Saşa, şi nu numai un an, dar pierdem şi cadre.

— Ce cadre mai vrei ?

— Chiar pe Vadeţki, pe Grab, pe Katenin. Pe lucrătorii celorlalte staţii. Dacă vom admite destrămarea Uglegazului, oamenii se vor împrăştia care încotro.

— Păi ăia nu sînt oameni, sînt beţe-n roate — aceşti Vadeţki ai tăi ! strigă Lipatov cu glasul sugrumat.

Şi celorlalţi li se părea straniu : de ce să reţii cu sila nişte oameni care nu te-au ajutat, ci doar te-au încurcat ? Astea sînt planuri naive, care nu ţin seama de realităţi !...

Saşa se sculă în picioare, parcă înseninat deodată, şi, uitîndu-se fără supărare la chipurile încruntate ale prietenilor săi, începu să vorbească cu o emoţie neobişnuită la el. Pînă şi cuvintele cu care li se adresă erau calde, tinereşti şi reînviau parcă vechea intimitate a prieteniei lor.

— E o acţiune foarte mare, băieţi. Vom obţine gaze — şi cauza noastră va deveni o chestiune de stat, o problemă a întregii Uniuni. Noi va trebui s-o extindem. Ce, sîntem singuri ? E timpul să atragem, să strîngem în jurul nostru pe toţi oamenii care au o cît de mică legătură cu problema gazificării... Noi fierbem singuri în ceaunul nostru... Vorbim de staţiunea noastră, de proiectul nostru... Trebuie să depăşim însă aceste limite. Să ieşim din izolare. Ziua victoriei se apropie ? Se apropie ! Ea trebuie să ne găsească la înălţime.

Toată lumea se adunase în casa Svetovilor ca să-i petreacă. Plecau Saşa, Palka şi Alîmov, iar Lipatov rămînea să supravegheze ultimele lucrări pregătitoare pentru pornirea staţiei. După ce luaseră hotărîrea să plece la Moscova pentru a desfăşura o „ofenisvă pe tot frontul", vechile neînţelegeri fură date uitării. Toţi erau tulburaţi de lupta ce-i aştepta, de aceea nimeni nu se miră de apariţia lui Kuzma Ivanovici, căruia îi făcură loc la masă, continuînd să discute de ale lor. Numai Katerina fu cuprinsă de nelinişte : de obicei Kuzma Ivanovici îl evita pe Alîmov şi fără un motiv serios n-ar fi venit el încoace.

— Ei bine... spuse încet Kuzma Ivanovici, şi degetele lui bătrîneşti începură să îndese nervos tutunul din pipă. Am fost la comitetul orăşenesc — nu-l mai avem pe Ciubak. A fost scos. Unii spun că a fost rechemat, alţii bănuiesc tot ce-i mai rău.

Şi oftă adînc, sau poate îşi reţinu un hohot de plîns.

Puternică, flacăra albastră se înălţă iarăşi drept în sus, uşor colorată de vinişoare galbene şi roşietice.

Ea nu mai amintea cu nimic de modesta flăcăruie care pîlpîise cu un an şi jumătate în urmă la gura tubuşorului subţire ce ieşea din „soba" cea caraghioasă, zidită în magazia Kuzmenkovilor. Şi nici cu facla aprinsă nu demult deasupra modelului experimental nu mai avea vreo asemănare flacăra înaltă de astăzi. Cel mult poate că îi semăna atît cît seamănă un om în toată puterea cu un copilaş.

Flacăra albastră se ridica sus, sus de tot, în cerul întunecat al lunii martie, la capătul unui tub înalt de 25 de metri, botezat de toţi „lumînarea". Era o lumînare imensă, cum ar fi fost în lumea uriaşilor. Un fior de încîntare îi străbătu pe toţi, pînă chiar şi pe şoferii străini aflaţi acolo, cînd, după o lungă aşteptare, la capătul lumînării izbucni şi rămase să ardă bogat flacăra aceea care lumina întreg teritoriul staţiei cu aureola ei albastră, tremurătoare.

Trecuseră cîteva ore de cînd, cu ajutorul unei scîntei electrice, la 130 de metri adîncime, a fost aprins focul subteran. Cinstea de a trage pîrghia întrerupătorului i-a fost hărăzită lui Vanea Sidorciuk. Vanea a făcut-o simplu, ba chiar prea simplu, fără pic de solemnitate : a împins în sus pîrghia şi s-a dat la o parte. Dar, începînd din clipa aceea, el n-a mai văzut şi n-a mai auzit nimic.

Şi-a lăsat capul pe spate şi a stat aşa, pînă cînd la gura tubului s-a ivit o panglică uşoară şi străvezie de fum cenuşiu.

În interiorul tubului răsunau din cînd în cînd pocnituri şi trosnituri, de parcă acolo în întuneric cineva se întindea, se zbătea şi bombănea că-i este prea strîmt. Cînd trosniturile şi pocniturile se înteţeau, mulţi dintre cei de faţă se trăgeau cu cîţiva paşi înapoi. Vanea însă stătea pe loc şi asculta cu luare aminte glasul tineresc al gazificării mult dorite...

Dar iată că la baza tubului cineva a aprins un şomoiog de cîlţi îmbibat cu catran şi vîrît într-un borcănaş. Apoi un cablu subţire, petrecut pe după un scripete scîrţîitor, s-a înfiorat şi a pornit să se înalţe, ridicînd borcănaşul în sus pe tub. În sus... tot mai sus... spre gura conductei...

Şi deodată, tubul vui scurt. Din gura lui a ţîşnit o limbă puternică de foc, de parcă ar fi vrut să lingă tot cerul întunecat. Limba de foc s-a înălţat, apoi a scăzut, a pîlpîit, s-a conturat limpede, şi apoi a început să ardă cu o flacără bogată şi uniformă.

În prima clipă, Vanea Sidorciuk s-a repezit la tub, l-a îmbrăţişat şi, lipindu-şi obrazul înfrigurat de el, şi-a scuturat lacrima din colţul ochilor.

Fluturîndu-şi braţele lungi, care aşterneau în juru-i umbre uriaşe, Alîmov a acoperit cu glasul său tunător larma sărbătorească :

— În cinstea măreţei victorii a tehnicii, de trei ori ura ! Ura ! Ura !

Întîiul „ura" fu repetat doar ici-colo, la întîmplare, dar al doilea şi al treilea izbucniră la unison, din toată puterea zecilor de glasuri. În lumina tremurătoare a uriaşei făclii, oamenii îşi aruncau în sus căciulile şi şepcile, se îmbrăţişau, băteau din palme, jucau în loc. Toate acestea aduceau foarte bine cu un ritual fantastic al adoratorilor focului. Fantastice, conturate ciudat, răsăreau din întuneric silueta luminoasă a turnului de răcire şi cea a epuratorului de gaze, sprijinit parcă în nişte cîrje de ţevi straniu îndoite. Toate geamurile din jur se alăturau sărbătorii, căci în fiecare se aprinsese şi pîlpîia o mică lumînare.

Svetov, Mordvinov şi Lipatov stăteau unul lîngă altul, umăr la umăr. Simţeau şi ei nevoia să strige „ura", să se îmbrăţişeze între ei şi să strîngă în braţe pe cei ce lucraseră cot la cot cu dînşii. Dar nu se puteau clinti din loc, nu puteau scoate nici o vorbă. Nu erau în stare decît să stea aşa, încremeniţi umăr la umăr, şi să se uite, să se tot uite ca vrăjiţi la flacăra puternică şi uniformă ce se înălţa mereu !

— Vedeţi voi vinele acelea roşietice ? E gaz metan.

Acestea au fost primele cuvinte rostite de Saşa.

Lipatov aruncă o privire respectuoasă vinişoarelor acelora roşietice, dar Palka se pare că nici nu auzi ceea ce i se spusese...

Apoi se apropie de ei secretarul comitetului orăşenesc de partid Teterin, care venise în locul lui Ciubakov. Oamenii din oraş aveau o atitudine rezervată faţă de noul lor conducător şi cîntăreau cu mare grijă orice vorbă şi orice acţiune a lui. De altfel şi Teterin, care înainte de a pleca la învăţătură lucrase tot aici la Donetk, se simţea cam stînjenit în noua lui muncă şi se încrunta bănuitor la orice fleac mai puţin obiş-

nuit. Mulţi ani îl privise cu toată stima pe Ciubak, iar acum afla deodată că rostul lui este să demaşte şi să smulgă din rădăcini „ciubakovismul". Ochiul lui ager de activist de partid descoperea la tot pasul rezultatele bune ale muncii lui Ciubakov, dar îşi putea el îngădui să creadă în ce vede, de vreme ce fostul secretar se dovedise a fi un duşman ? Nu cumva e înclinat spre superficialitate şi se lasă îmbătat de succese ?... Iată, nu mai departe, şi această staţiune experimentală. Însăşi ideea să scapi de munca subterană i-a plăcut din prima clipă, dar încă din ziua venirii sale în oraş i s-a împuiat capul că „eroii" aceştia sînt nişte aventurieri şi nişte anarhişti, că tot colectivul lor e împănat cu oameni care nu merită încrederea partidului şi pe care Ciubakov i-a acoperit pînă atunci, că „treburile" staţiunii au mai fost în cercetarea Comisiei controlului de partid şi a procuraturii, dar că Ciubakov i-a scos basma curată... De întîia dată cînd a vizitat Staţiunea nr. 3 şi şi-a plimbat ochii asupra vastului teritoriu împînzit de instalaţii şi de conducte ce se pierdeau în depărtări, Teterin s-a mirat :

— Cum, şi tot şantierul acesta lucrează doar pentru o experienţă ?!

Conducerea staţiei îi dădu lămuririle necesare. Era de faţă şi Svetov, cel care fusese reprimit în partid numai prin „stăruinţele lui Ciubakov", cum spunea Alferov, „un tinerel obraznic şi anarhist". Svetov părea un băiat serios şi înflăcărat, dar Teterin ascultă fără prea mare încredere ce-i spunea acesta şi nu se grăbi să accepte sau să respingă părerile lui :

— Să vedem ce-o să ne arate experienţa.

Nici astăzi nu se grăbea cu entuziasmul. Se plimba prin staţiunea experimentală, asculta ce spun oamenii şi căuta să scape de Alîmov, care-l urma pas cu pas, căci era vădit că Alîmov îl „prelucrează". De altfel, atmosfera entuziastă şi sărbătorească care domnea pretutindeni acţiona asupra secretarului şi fără prelucrările lui Alîmov. Cînd borcănaşul cu şomoiogul aprins se apropiase de gura tubului ca să dea foc lumînării, Teterin îl urmărise încordat de speranţă şi îi tot îndemnase în gînd : „Haide, mai repede, mai repede !" nu numai pentru că succesul în sine era un lucru minunat, ci şi pentru că izbînda aceasta ar fi demonstrat că tot ce i se şoptise cu viclenie era minciună, că oamenii de aici înfăptuiesc un lucru de seamă, iar el trebuie să-i sprijine, şi nicidecum să lupte împotriva lor...

Iată că au țîșnit gazele aprinse — și parcă i s-a luat o piatră de pe inimă ! Fără să-și mai ascundă bucuria, Teterin s-a apropiat să-i felicite pe conducătorii stațiunii pentru victoria cîștigată.

— Și cînd te gîndești că unii pretindeau că nu veți obține nimic ! spuse el, clătinînd din cap cu dojană spre niște oameni care nu erau acolo. Bravo vouă ! Ați inițiat un lucru mare ! Cum credeți... o să mai apucăm ziua cînd nu se vor mai deschide noi mine, cînd în locul lor se vor instala... drăcii dintr-astea ?...

— Tragem nădejde că o să apucăm, răspunse Sașa. Dar ca să ajungem acolo, trebuie să desfășurăm larg experiențele și cercetările științifice...

Alîmov se năpusti ca un berbece de bronz în convorbirea lor :

— Ei, acum putem raporta tovarășului Stalin ! Eu am și întocmit o ciornă ! Și degetele lui, tremurînd de nerăbdare, băgară sub nasul secretarului o foaie de hîrtie mîzgălită de scrisul lui țepos. S-o redactăm, s-o semnăm și — la telegraf cu ea !

Teterin își plecă ochii în jos și tăcu gînditor. Apoi :

— Ia spuneți-mi cinstit, tovarăși : a venit oare vremea, avem noi dreptul să raportăm tovarășului Stalin ?

— Sigur că avem ! răspunse Lipatov.

— Nu mai înainte ca o comisie cu toată autoritatea să fi înregistrat desfășurarea procesului și să fi trecut pe hîrtie rezultatul analizelor, spuse mai cumpănit Sașa.

— Ba, după mine, încă de ieri s-ar fi putut raporta ! strigă Svetov și zărind pe Markușa se aruncă spre el : Markușa ! Serghei Petrovici ! Vino încoace !

Markușa se apropie, îl salută demn pe Teterin, apoi își îmbrățișă și sărută prietenii. Și toți cei de față se bucurară să vadă cum i s-a îndreptat spinarea și i s-a destins deodată parcă întreaga ființă.

— Acesta e vestitul Markușa ? întrebă Teterin și-i întinse inginerului mîna. Atunci, trebuie să te felicit deopotrivă pentru două victorii.

După tărăgănări îndelungate, Markușa fusese, în sfîrșit, reprimit în partid. Teterin avea programat să-l convoace a doua zi pe Markușa și să-i înmîneze carnetul de partid.

— Cred că este timpul să te întorci și la cuptorul dumitale, nu ?

— Nu-mi fuge el cuptorul, şopti Markuşa şi se întoarse spre făclia luminoasă care arunca reflexe albăstrii pe obrajii lui supţi. Am să mai zăbovesc o vreme. Mai am cîte ceva de terminat aici.

Şi porni grăbit spre grupul lui de montori şi mecanici — spre oamenii cu care muncise din greu în aceste cîteva luni atît de lungi şi amare.

Teterin privi în urma lui, îngîndurat. Iată încă un om despre care auzise o mulţime de lucruri rele şi bune... un om în care dorea să aibă încredere, pentru că Markuşa a iniţiat schimbări folositoare la Uzina cocso-chimică, şi în momentul de faţă este grozav de necesar colectivului uzinei...

— Bine, dar unde e comisia aceea de mare autoritate ? întrebă el, scuturîndu-se de gîndurile care îl furaseră...

— Din partea Uglegazului n-a binevoit să ne onoreze nimeni, afară de Alîmov, observă, nu fără venin, Lipatov. Se vede că nu se aşteptau la un succes. S-au cam pripit acordînd prea multă încredere lui Katenin şi profesorilor de la centru.

Şi în clipa aceea văzură pentru prima dată cum arată la supărare noul lor secretar. Ciubakov se înfuria în asemenea ocazii şi îşi vărsa focul înjurînd cum îi venea la gură. Teterin însă tăcu, doar că se întunecă la faţă, buzele i se lipiră strîns şi muşchii obrazului i se încordară la maximum.

— Profesori avem destui şi aici ! strigă Alîmov. Putem socoti că întreg institutul este de faţă ! Vom forma îndată şi comisia ! Cît despre cei care lipsesc... cu atît mai rău pentru ei, nu vor semna raportul !

— De semnat nu-i mare lucru, spuse posomorît Teterin. Dar... Ascultă, tovarăşe Lipatov, dă un telefon la comitetul orăşenesc şi roagă pe secretarul de serviciu să comande un fir direct, peste o oră să-l avem. Am să-i zgîlţîi puţin ! Îi aduc eu încoace pe necredincioşii aceia !...

În timp ce Lipatov era la telefon, ceilalţi trecură la alcătuirea comisiei. Şi îndată se constată că nu numai Troiţki şi Kitaev, dar şi Sonin şi Alferov sînt de faţă. De la institut sosise în toată graba, cu faimosul camion acoperit, o întreagă delegaţie.

Zărind camionul atît de cunoscut, Palka încremeni o clipă, şi vechiul lui dor îi năpădi inima. Dincolo de lumina tremurătoare a uriaşei lumînări, îi apăru în faţa ochilor stepa argintată de lună şi chipul albăstrui al femeii cu zîmbetul straniu pe buze, şi mîngîios, şi ironic. Dar chipul acela se destrămă

îndată, pieri şi stepa argintată de lună, şi nu mai rămase nimic : nici fericirea de atunci, nici durerea ce-i luase locul...

Sus de tot ardeau din plin, cu flacăra uniformă, gazele combustibile, extrase direct din masivul stratului de cărbune. Alături vegheau oamenii care înfăptuiseră această minune cu propriile lor mîini. Tovarăşii lui. Părtaşii victoriei comune. În mulţimea unită a învingătorilor era şi el unul din cei mulţi. Şi bucuria lui cea mare era tocmai în gîndul că poate să-şi împartă izbînda cu ei şi că poate înlătura de la această bucurie pe cei care n-au vrut să participe la înfăptuirea izbînzii.

De aceea îşi îngădui Palka să-l îmbrăţişeze pe profesorul Troiţki, să se încline rece în faţa lui Kitaev şi să întoarcă spatele lui Sonin şi Alferov. Acestor doi oameni, învestiţi cu încrederea partidului şi nedemni de ea, Palka nu le ierta nimic.

Îl lăsă pe Alîmov să se ocupe de întocmirea hîrtiilor necesare, dar tocmai cînd să se strecoare ca să scape de formalităţi, se ciocni piept în piept cu un om pe care nu s-ar fi aşteptat nicicum să-l vadă acolo.

Fîstîcit, jalnic, zîmbăreţ, Leonea Garmaş se repezi la el. Acelaşi Leonea Garmaş care, de frică, îl abandonase în clipele cele mai grele...

— Pavel Kirilovici ! O, ce succes ! Ce succes ! exclamă Garmaş întinzîndu-i mîinile. Uite că am apucat şi noi clipa multaşteptată !

Dar mîinile lui rămaseră întinse în gol.

— Noi ? făcu Palka şi, ca un băieţandru pus pe şotii, scoase un fluierat strident drept în ochii de sirenă amăgitoare ai lui Garmaş.

Apoi porni agale prin curtea încă nemăturată a staţiei, izbind cu piciorul, ca un şcolar, aşchiile sau spărturile de cărămidă ce-i ieşeau în cale, strîngînd din mers zeci de mîini calde, îmbrăţişînd pe unii, sărutînd pe alţii şi păşind mai departe, vesel, obosit şi fericit de nu mai ştia ce-i cu el.

Era tîrziu, mulţimea însă tot nu se împrăştia, şi peste tot domnea atmosfera unei serbări populare : se plimbă oameni voioşi, răsună glasuri însufleţite, rîsete, ba pe alocuri şi cîntece. În mijlocul unei cete gălăgioase de tineri, Vanea Sidorciuk se pupă „frăţeşte" cu toate fetele pe rînd, fetele ţipă ascuţit, dar nu se împotrivesc prea tare la îmbrăţişările lui...

Într-alt grup, Palka zări ţinuta mîndră a Katerinei, sora lui, cu capul încoronat de cununa cozilor grele strînse pe creştet. De la o vreme n-a mai văzut-o decît posomorîtă, mînioasă, pusă pe ceartă la orice vorbă-i spui. Astăzi însă e

veselă, zîmbitoare, se plimbă ţinînd de talie în stînga pe Liuba, în dreapta pe... cine o fi fata asta cu bască albastră ? Palka îşi făcu loc spre ele. Şi în întîmpinarea lui, de sub basca albastră se lumină chipul drăgălaş al Klaşei Vesnenok. Ce bine că a venit şi ea ! Şi cum de s-a putut întîmpla că de atîta vreme n-a mai văzut-o, ba nici măcar nu şi-a amintit de ea... săptămîni în şir ?! Luni şi luni de zile !

— Haideţi, fetelor, primesc felicitări şi sărutări !

Cîteşitrele îl sărutară. Klaşa roşi ca focul şi abia îi atinse obrajii cu buzele.

— Aşa nu merge, Klaşenka, asta-i felicitare !

Mai în glumă, mai în serios, o sărută pe gură, simţi tulburătoarea sfiiciune a sărutării de răspuns, şi pentru o vreme uită de tot ce mai era pe lume.

Apoi, deodată, văzu faţa împietrită a bietului Steopa Svercikov.

Cîteva clipe, cei doi tineri se uitară unul în ochii celuilalt, întrebători şi îmbufnaţi.

— Te felicit, Steopa ! îşi reveni Palka şi-l îmbrăţişă călduros pe Svercikov, sărutîndu-l de trei ori, după datină... Totul e-n bună regulă, prietene, s-o ştii !

Şi porni mai departe, fără să-şi îngăduie să se uite la Klaşa.

Totul era pus la punct, discuţiile cu comisia — încheiate. Acum, în biroul staţiei redactau împreună raportul către Stalin.

Saşa ieşi din încăperea plină de fum de ţigară, la aer. Ştia că Liuba e pe aproape, dar unde anume ? Oricum, tot nu putea vorbi astăzi cu ea despre ceea ce-l frămînta. Liuba se bucura de apropiata înapoiere la Moscova. Îi şi apăreau în faţa ochilor camera lor din Capitală, teatrele, Sokolniki, unde pînă la urmă tot n-au fost, şi spera că va reîncepe învăţătura... Saşa n-o învinovăţea pe ea, ci pe sine însuşi. N-a ajutat-o cu nimic, a încurcat-o doar. A adus-o într-o baracă şi nici nu s-a îngrijit să aibă un colţişor al ei unde să poată învăţa. Plină de devotament, Liuba l-a ajutat pe şantier cu tot ce a putut : avea grijă de cantină şi de dormitorul comun, punea mîna şi pe lopată, şi pe mătură cînd era nevoie. Îşi apăra soţul cînd prietenii lui îl bruftuiau...

Nu putea s-o necăjească acum cu noi probleme şi griji.

În urmă cu trei luni, cînd a plecat la Moscova să se avînte în luptă, nici prin gînd nu i-a trecut că lucrurile vor lua o asemenea întorsătură.

Se avîntaseră în luptă. Prima bătălie a avut loc în consiliul ştiinţific al Uglegazului, unde Saşa şi Palka au prezentat rezultatele experimentale în modelul de masiv. Rapoartele lor s-au bucurat de succes. Olesov înflorea parcă, ba chiar şi Kolokolnikov se mai domolise, sperînd că acum, după ce celelalte două staţiuni nu obţinuseră nimic, poate că Staţiunea nr. 3 îi va scoate din impas... Dar cînd raportorii şi-au expus planurile şi cererile, s-a stîrnit un protest unanim. Veninos, Kolokolnikov le-a amintit că modestia e podoaba tinereţii, iar Vadeţki ţinu o cuvîntare furioasă :

— Aţi creat artificial condiţii optime, ne prezentaţi rezultatele ca pe nişte descoperiri şi vreţi ca toată lumea să vi se închine pînă la pămînt ! Întîi să ne scoateţi gaz dintr-un masiv natural, pe urmă o să stăm de vorbă !

— Pot să vă spun de pe acum că după pornirea staţiunii vor avea loc explozii, prevestea Vadeţki, debitul gazelor nu va fi uniform, iar procesul de ardere nu va putea fi dirijat !

Katenin l-a susţinut pe Vadeţki, ce-i drept, însă, mult mai blînd : acţiunea e nouă, plină de greutăţi, nu e bine să vă grăbiţi. Ţilştein a încercat să demonstreze din nou imposibilitatea oricărei gazificări fără o mărunţire prealabilă a cărbunelui, făcînd şi ironii pe seama „tinerilor noştri prieteni care se amăgesc ei singuri...“

Abia atunci s-a sculat Saşa în picioare şi, adresîndu-se cînd unuia, cînd altuia dintre adversari, s-a angajat într-o serioasă polemică ştiinţifică cu toată lumea. Palka îl asculta cu gura căscată. Saşa lupta cu ei în limba lor savantă, împotriva fiecărui argument venea cu contrargumente bine întemeiate, bine gîndite. Aşadar, pentru asta a stat el încovoiat atîta vreme asupra cărţilor şi calculelor sale !

După discuţii lungi şi uneori foarte îndîrjite, au reuşit să obţină hotărîrile necesare, deşi formulate mult mai vag decît ar fi vrut ei.

Apoi au urmat lupte serioase cu Burmin şi Klinski, urmaşul lui Stadnik, apoi — altele, la colegiul comisariatului poporului, în organele de planificare şi în cele financiare. Klinski era politicos, atent la ce i se spunea, cu un zîmbet care-i dezarma, şi în primele zile i-a fermecat pe toţi. Pe urmă, însă, a început să-i cam enerveze, iar la sfîrşit i-a scos din sărite de-a binelea. E drept că nu-şi cruţa timpul

ca să înţeleagă despre ce este vorba. Dar, chiar atunci cînd părea că s-a lămurit şi poate lua o hotărîre, Klinski se întuneca deodată, lăsa ochii în jos şi spunea cu glas cenuşiu :

— Trebuie să ne mai gîndim, tovarăşi. Să mai cîntărim lucrurile. O să revenim asupra acestei probleme mai tîrziu.

Rămaşi singuri, Palka bombănea :

— I-ai reţinut figura ? Eu nu-mi amintesc nici nasul lui, nici ochii. O ceaţă politicoasă.

Burmin, ca de obicei, ba înjura, ba rîdea în hohote :

— Ia te uită ce grăbiţi sînt dumnealor ! Totul deodată să le dai dumnealor !

În general îi sprijinea, fără să-i cruţe însă de loc :

— Căutaţi adversari blînzi ? Convingeţi-i pe ăştia, faceţi-i cnocaut, atunci abia o să învingeţi. Munca are spor la oamenii îndărătnici.

Bani pentru extinderea experienţelor în anul următor li s-au aprobat. S-au străduit să obţină şi aprobarea de a furniza uneia din uzinele Donetkului gazele combustibile ce le vor extrage după pornirea staţiei, dar în problema asta nici n-au fost ascultaţi : prea o luaţi înainte ! După îndelungi parlamentări, au izbutit să pregătească o hotărîre şi pentru înfiinţarea institutului de cercetări ştiinţifice, dar în ultimul moment Kolokolnikov reuşi să demonstreze că institutul trebuie înfiinţat nu la Donetk, „nu pe baza unei staţiuni experimentale de mică însemnătate, ci la Moscova, pe baza celor mai calificate cadre ştiinţifice ale Capitalei..."

Şi iată că în ajunul plecării, Burmin l-a chemat pe Saşa la el în birou.

— Ei, ţi-ajunge cît ai luptat ? Te-ai săturat ?

— Nu, nu m-am săturat.

— Asta-i bine. Eu uite ce m-am gîndit... Dacă facem ceva, să facem cum trebuie. Ai să fii directorul institutului pe care-l înfiinţăm şi, în acelaşi timp, o să te numim director adjunct la Uglegaz pentru coordonarea cercetărilor ştiinţifice.

Saşa prinse din capul locului sensul acestei propuneri. Nimic de zis, propunerea era chibzuită. În momentul acela Uglegazul era un fel de observator oarecum în afara problemelor şi nu prea binevoitor. Uglegazul trebuia cucerit dinăuntru. Dacă refuză, în postul acesta va fi numit un Vadetki oarecare, poate în cel mai bun caz Katenin... Vor asigura ei oare direcţia justă a cercetărilor viitoare ? Dacă nu, institutul de cercetări, în loc să fie un sprijin, poate deveni o piedică, o mlaştină în care să se înece orice idee nouă.

— De ce taci ? Acceptă, e în folosul vostru.

Saşa zăbovea cu răspunsul. Muncii lor i-ar fi de folos, e clar. Dar lui personal ?...

În faţa ochilor îi apăru chipul bătrînesc şi înţelept al academicianului Lahtin, auzi parcă vocea lui molcomă... „Îndată ce ai să poţi veni, vino... am să te primesc înapoi... dacă pînă atunci am să mai *fiu* eu însumi aici..." Pînă astăzi a tot visat : vor mai trece cîteva săptămîni sau luni şi-i voi putea aminti bătrînului de făgăduiala sa, şi-i voi putea spune : „Mi-am îndeplinit sarcina, acum pot veni fără să trădez cauza tovarăşilor mei..." Nu, mai e mult pînă să pot spune asta ! Avem de lucru pentru ani şi ani... Şi răspunsul meu — acest „da" sau „nu" pe care-l aşteaptă Burmin — e o hotărîre pentru tot restul vieţii mele... Liuba are să se bucure că ne întoarcem la Moscova. Iar mie îmi stă în faţă lupta de unul singur cu toţi scepticii şi duşmanii. Kolokolnikov o să fie furios. Vadeţki şi Grab — mai rău... Au să mă sape ? N-am să mă las.

— Primesc, Piotr Vlasovici.

Ar mai fi vrut să adauge : „Doar să mă sprijiniţi". Dar nu adăugă nimic. Cînd Staţiunea nr. 3 va începe să furnizeze gaze, înseşi rezultatele îl vor sprijini.

— O singură condiţie am, Piotr Vlasovici : pînă la pornirea staţiunii să nu mă mut la Moscova. Deocamdată acolo e frontul principal.

...Şi iată că staţiunea a pornit. După stabilitatea şi culoarea flăcării, se vede şi fără nici o analiză că gazul e de bună calitate şi are un debit uniform. Dar cît de departe mai este lumînarea aceasta de gazificarea industrială ! Cîtă muncă, cîte experienţe şi cercetări mai sînt necesare — şi cîtă luptă !

„Băieţii vor studia, vor desăvîrşi, vor încerca şi aşa, şi altminteri, vor perfecţiona amănuntele... Iar eu trebuie să plec. Şi să plec tocmai acum, cînd am început să ne pricepem unul altuia gîndurile şi am învăţat să ne preţuim prietenia... Să-i las pe ei şi să mă învîrtesc acolo singur printre străini. De-o parte Kolokolnikov, de cealaltă parte Vadeţki, sau Grab, sau Ţilştein, sau Katenin, cu măruntul lui amor propriu şi fără cea mai mică dorinţă de a colabora... Toate acestea vor trebui învinse. Va trebui să cîştig oamenii şi să-i aduc pe drumul nostru. Să resping atacurile, să demonstrez, să conving pe fiecare în parte şi pe toţi laolaltă... Să ridic acţiunea noastră la nivelul marilor interese ale statului.

Şi am să reuşesc ! Trebuie să reuşesc. N-are-a face că voi fi absolut singur !..."

— Aici erai, Saşka !...

Cum de simte că are nevoie de ea ? Lipseşte, lipseşte, şi deodată apare chiar în clipa cînd i se simte mai mult lipsa. Se lipeşte de umărul lui şi-l cercetează cu coada ochiului : ce-i cu el ? Şi grijulie, în treacăt parcă, îl întreabă :

— De ce stai singur aici ?

Saşa o îmbrăţişează şi glumeşte : „Cum singur, nu vezi că sîntem doi ?" Deşi prima pornire îl îndemna să răspundă : „Încerc să mă obişnuiesc cu singurătatea". Dar nu, nici în glumă nu trebuie s-o sperie pe Liuba cu viitoarele lui greutăţi. Şi nici să-i povestească despre tot felul de Vadeţki şi Grabi. Liuba vrea ca totul să fie bine şi frumos. În viaţă nu se întîmplă însă aşa, întotdeauna dai de zgură şi de tot soiul de impurităţi. De ce s-o mai neliniştească şi pe ea ? Are el destulă forţă şi singur. Şi-apoi, ce fel de singurătate mai este şi asta dacă Liuba e lîngă el ?...

— De ce tremuri ? Ţi-e frig ?

— Am avut emoţii. Am să pun de ceai. Mai am ceva rezerve. Nu-i chemi pe băieţi ?

Şi asta a înţeles-o Liuba — nu poate rămîne astăzi fără prietenii lui.

În strîmta colivie a biroului staţiunii, pasiunile clocoteau din plin. În aparenţă însă, totul era normal şi grav, se discuta, s-ar fi spus, o problemă pur juridică : ce semnături trebuie să figureze pe raportul adresat lui Stalin. Teterin trecea numele celor propuşi, pe o hîrtie separată. Deşi numele lui Alîmov (iar după el — al lui Saşa Mordvinov, în noua lui calitate de director al Institutului de cercetări) se şi afla pe hîrtie imediat după numele lui Teterin, Alîmov îşi apăsă cu putere pumnul strîns peste raport, subliniind astfel că nu va mai admite nici o modificare. Sonin totuşi continua să susţină, blînd dar încăpăţînat, că incomparabil mai multe drepturi au „conducătorii Institutului cărbunelui" :

— Proiectul e al nostru, al institutului, ceea ce trage mult mai greu ca... Pe cînd institutul dumneavoastră nici nu există încă decît cu numele...

Profesorul Kitaev, care pînă atunci, cît se redactase raportul, se ţinuse tăcut într-un colţ, îşi ridică şi el glasul mieros :

— Nu la mine mă gîndesc, eu nu sînt ambiţios, dar în calitate de conducător ştiinţific al proiectului... şi deoarece tocmai catedra mea...

— Curat ca musca la arat, bombănea Lipatov, uitîndu-se nerăbdător pe fereastră : unde or fi dispărut tocmai acum Saşa şi Palka...

Teterin dădu deoparte cu un gest hotărît pumnul lui Alîmov şi trase spre sine raportul.

— Ajunge, tovarăşi. Adăugăm pe directorul institutului, Sonin, şi pe şeful staţiunii experimentale, Lipatov. Cinci semnături sînt prea destul.

Acum însă protestă Lipatov :

— Şi Svetov ?

Teterin se încruntă. Ar fi vrut ca numele lui Svetov să nu apară în raport — orice s-ar spune, omul a fost nu demult exclus din partid şi prin oraş se vorbesc multe despre el, mai bine să lipsească...

— Semnătura inginerului-şef nu-i cîtuşi de puţin obligatorie...

— Sigur, ce să ne mai încurcăm cu Svetov, cînd avem aici atîţi amatori ?! izbucni Lipatov, roşindu-se tot. Hai să-i trecem şi pe Sonin şi pe Kitaev, şi să mai căutăm şi pe ceilalţi care ne-au pus beţe-n roate !

— Linişte, linişte ! spuse Teterin ridicînd mîna. Ce-s strigătele astea ? Nimeni n-are nimic împotriva lui Svetov, numai că vor fi cam prea multe semnături. Sau crezi...

— Da, tocmai asta cred !... se înecă de furie Lipatov. Un fleac, acolo... Doar pe autorul proiectului l-au uitat !

— Foarte bine, să-l trecem şi pe Svetov.

Teterin trecu pe curat cele şase nume.

— Te-ai liniştit ?

Acum, după ce îşi văzu numele înscris la loc de cinste — al doilea din cap — Alîmov îşi pierdu tot interesul pentru cele ce se petreceau în birou şi se strecură afară, s-o caute prin mulţime pe Katerina.

— Îmi dai voie să te conduc cu maşina acasă, Katerina Kirilovna ? S-a făcut tîrziu.

Şi luînd-o la braţ o conduse energic spre maşină.

În urma lor, torţa continua să ardă la fel de fastuos, răspîndind în jur un mare cerc de lumină, iar în faţă li se aşterneau umbrele ; umbre lungi, tot mai lungi, pînă cînd vîrfurile lor se destrămară în bezna ce înconjura cercul de lumină.

— Plecăm ? întrebă din întuneric şoferul, de care Katerina se cam temea, pentru că omului acestuia i se termina întotdeauna benzina din rezervor.

Astăzi însă, şoferul era mărinimos şi vesel.

Lîngă maşină aştepta o siluetă gheboşată.

— Pleci în oraş, Konstantin Pavlovici ? Ia-mă, te rog, şi pe mine, mă aşteaptă soţia. N-am anunţat-o că am să întîrzii.

„Cînd o fi venit Katenin ? Unde a stat toată seara de nu l-a văzut nimeni ?..."

Furios, Alîmov îi întoarse spatele. Simţind însă degetele Katerinei strîngîndu-i uşor cotul, Alîmov tuşi încurcat şi mormăi :

— Ia loc în faţă.

Katerina se sprijini de spătarul banchetei şi închise ochii. Ca prin vis, auzi duduitul ritmic al motorului şi vocea şoferului minunîndu-se :

— Uite că totuşi a ieşit ! Şi eu, păcătosul de mine, nu credeam. Fleacuri, îmi spuneam, n-o să ardă el, cărbunele, sub pămînt, doar aşa, ca să ne facă nouă plăcere... Şi adică de acum înainte aşa are s-o ţină mereu : „Arzi, focule, arzi" ?

Alîmov tăcea. Katenin se simţi obligat să-i răspundă el. Şi îi explică totul cu o voce gîtuită, dar cu bună-credinţă.

Katerina înţelegea ce se petrece în sufletul omului acestuia, aproape necunoscut, pe care ea îl apărase într-o seară. S-ar cuveni să-i spună ceva, să audă de la ea o vorbă bună. Dar nu putea găsi nimic potrivit. Era foarte obosită de prea mult stat în picioare, de emoţia şi bucuria acelei seri, de prezenţa lui Alîmov în preajma ei, de lipsa Svetlanei de acasă.

Se împlinea o săptămînă de cînd înţărcase fetiţa. Bunica Kuzminişna îşi luase nepoţica la ea acasă — „pînă se va obişnui puţin". Fără Svetlana, casa părea pustie şi străină. Nopţi întregi, Katerina nu putea dormi — i se tot năzărea că aude plînsul fetiţei şi scîncetele ei provocate de foame. Aşa trebuie, copilul trebuie să se dezobişnuiască, să uite. Aşa se face întotdeauna. Dar mama cum să uite ? Legătura nemijlocită cu copilul ei s-a curmat. Ceva înduioşător, liniştitor a dispărut din viaţa ei. Şi, ca un făcut, tocmai acum a venit şi Alîmov, mai aprins, mai stăruitor ca de obicei. Şi nu mai exista ţărmul salvator, nu mai avea posibilitatea să se adăpostească în apropierea Svetlanei — singura ei pavăză sub care se putea ascunde de tot greul şi urîtul neînţeles ce-i

tulbura viaţa... E singură şi fără apărare în faţa acestui simţământ nedesluşit care o împresoară împotriva voinţei sale.

Din colţul unde se afla aruncă o privire spre Alîmov — şade cu spinarea întinsă şi respiră zgomotos, solemn, cu nările umflate.

Iar în faţa lui, cu umerii îndoiţi şi capul înclinat, Katenin se leagănă moale în ritmul maşinii. Glasul său monoton are acum o notă de enervare.

— Ba nu, de loc. Puţurile se forează pînă la zăcămînt...

— Ce noapte ! exclamă Alîmov şi prinde mîna Katerinei. Dacă mi s-ar da încă o sută de ani de viaţă în schimbul acestei nopţi, tot n-aş renunţa la ea !

Degetele lui lungi şi puternice ba îi mîngîie, ba îi strîng dureros mîna, şi Katerina n-are ce-i face — aşa e noaptea asta, aşa e starea sufletească iscată de ea.

Maşina se opreşte lîngă hotel. Pentru prima dată, Katenin întoarce capul spre ei.

— Îţi mulţumesc că m-ai adus. La revedere.

— La revedere, răspunde printre dinţi Alîmov.

S-ar părea că l-a şi uitat pe omul acesta. Nu-l mai interesează. Îndată după ce Katenin a trîntit portiera, Alîmov începe să vorbească în şoaptă, ca să nu-l audă şoferul, dar cuvintele îi vin năvalnic. Pesemne că tot drumul şi le-a ales, şi numai cu greu s-a stăpînit să nu le rostească.

— E triumful meu, Katerina, al meu ! Şi alături de mine eşti dumneata. Dumneata trebuie să fii întotdeauna alături de mine ! Acum şi pururea, şi în vecii vecilor ! Am nevoie de dumneata, nici nu-ţi dai seama cîtă nevoie am de dumneata ! Ştiu că sînt mai în vîrstă, că sînt mai puţin bun ca dumneata. Ştiu că uneori te temi de mine, aşa este, simt că te temi ! Şi n-o ascund, sînt rău, sînt un om rău, Katerina ! Dar dumneata m-ai zguduit — nu, nu ăsta-i cuvîntul, m-ai răscolit tot şi m-ai făcut alt om, simt că devin mai bun, mai curat şi că am să fiu aşa cum vrei dumneata să fiu !

Katerina îl asculta cu răsuflarea tăiată. I se părea că şi inima i s-a oprit, aşteptînd.

— Nu mă poţi respinge ! Aşa ne-a fost ursita ! Soarta ! Ţi se pare caraghios, nu ? Sună cam învechit : ursita, soarta... Eu însă cred, sînt convins că ea ne-a unit ! Atunci, la adunarea aceea... O, ce greu mi-a venit să iau cuvîntul în apărarea fratelui dumitale acuzat pe nedrept ! Laşitatea mă îndemna să tac : „Lasă, nu te băga, ai să-ţi faci duşmani, eşti străin aici, stai locului şi taci..." Dar soarta m-a

ridicat în picioare şi m-a împins la tribună. Şi numai acest lucru ne-a apropiat, numai asta mi-a dat dreptul să viu spre dumneata ! Aş vrea să sărut pămîntul pe care calci. Am să te port în braţe, am să te descalţ cu mîna mea, am să mă închin la dumneata. Da ! Da ! Am să mă închin !

Katerina asculta lacom aceste cuvinte, care semănau aproape a delir. Era stăpînă pe bărbatul matur, ciudat şi puţin cam sălbatic, aşezat lîngă ea. Îi sta în putere să-l întoarcă după voia ei, să facă din el un om drept şi generos.

— Opreşte ! strigă deodată Alîmov şi deschise portiera maşinii.

Frînele scîrţîiră.

Apucîndu-i mîna, Alîmov aproape că o smuci afară pe Katerina şi o trase în fugă după el pe colina de lîngă drum. În stînga sclipea apa rîului, iar din întuneric se desprindea, albicioasă, balustrada podului...

Alîmov nu dădu vreo atenţie umbrei întunecate a obeliscului din vîrful colinei. Nu ştia nimic nici despre Kiril Svetov, nici despre Katerina. Nici chiar despre ea ! N-o întrebase niciodată nimic.

— Priveşte, Katerina ! Priveşte ! strigă sigur de sine, de parcă el ar fi fost aici acasă, în satul lui, iar ea — o străină.

Katerina ar fi putut să-i înşire cu ochii închişi tot ce se vedea noaptea de aici. Obeliscul şi podul de peste rîu erau socotite graniţa dintre oraş şi aşezarea muncitorească. În serile frumoase, pînă aici la pod veneau perechile din aşezarea muncitorească, iar malul povîrnit al rîului era socotit de toţi îndrăgostiţii ca un domeniu rezervat lor. Katerina fusese aici cu Vova numai cu trei zile înainte de moartea lui. În iarbă ţîrîiau sute de greieri de cîmp. Vova spusese :

— Adevărată orchestră de amatori ! Ştii ce cîntă ? Ascultă : „Sîntem făurari, tînăr ne e gîndul..."

Şi ei i se păruse că aude într-adevăr : „Sîntem făurari..."

De mult de tot nu şi-l mai amintise atît de limpede pe Vova — faţa lui, glasul, mîinile ! O, de s-ar putea prăbuşi pe pămîntul rece ca un mormînt, de-ar putea boci femeieşte...

Se poticni obosită. Alîmov îi cuprinse umerii şi o întoarse cu faţa într-acolo unde dintotdeauna nu se afla decît stepa pustie, bezna neagră fără fir de lumină.

Întunericul era tot aşa de des, dar în mijlocul acestei întunecimi ardea limpede lumînarea măreaţă a gazelor subterane, părînd de departe o lumînare de casă, ca oricare alta. Sta dreaptă, înfiptă în cîmpia întinsă, ca pe o masă, şi în jurul

flăcării nemişcate ce se înălţa drept în sus se răsfrîngea inelul de lumină pîlpîitoare.

— Doi ani am aşteptat acest triumf ! spunea Alîmov, cuprins parcă de febră, strîngînd-o pe Katerina la piept. Am alergat nebun ca un cîine vagabond, n-am ştiut de căldură şi odihnă, m-am certat cu toţi, m-am zbătut, am luptat, am atacat pieptiş, mi-am expus fruntea la toate loviturile. Şi iat-o acum, torţa triumfului meu ! Al meu este ! Şi dumneata eşti a mea, ne-a unit însăşi soarta ! E victoria noastră, ziua noastră, sfînta, neuitata noastră sărbătoare !

Se urcară din nou în maşină, şi el nu-i mai dădu drumul din îmbrăţişare. Îi săruta capul plecat, îi şoptea cuvinte fierbinţi cum nimeni nu-i şoptise încă niciodată.

În casă era întuneric.

Katerina căută sîrma ascunsă deasupra uşii, o vîrî într-o crăpătură şi dădu peste cap cîrligul care zăvora uşa pe dinăuntru. Intrară în coridorul care despărţea camerele lor. Katerina suci comutatorul şi închise ochii — nu de lumină, ci de frică şi de ruşine. Un bărbat străin, în vîrstă, şi de neînţeles pentru ea, era acolo, alături, şi ea îl simţea acum apropiat prin ceva, legat prin ceva de viaţa ei. Trebuia să plece de lîngă el, dar picioarele n-o mai ascultau.

Cînd izbuti în sfîrşit să facă un pas, Alîmov căzu în genunchi şi îşi lipi faţa de picioarele ei :

— Lasă-mă să mă închin la dumneata, Katerina. Nu pot trăi fără dumneata. Nu mă poţi respinge.

— Scoală. Hai, scoală...

Îi venea greu să i se adreseze ca înainte, cu numele patronimic, dar nu ştia cum să-i spună altfel. Îl respinse blînd şi fugi în camera ei. Aici zăbovi multă vreme lîngă pătuţul gol, cu mîinile încleştate de vergelele reci. Auzea dincolo de perete răsuflarea grea, şuierată a mamei sale. Ciuli urechea — în coridor era linişte. Dunga de lumină de sub uşă pierise.

Inima îi bătea tot mai iute şi mai tare.

Fără să aprindă lumina, se strecură încet în bucătărie şi se spălă îndelung pe faţă, apăsîndu-şi palmele reci pe ochi şi pe obraji. Apoi se întoarse în cameră şi se opri lîngă uşă, speriată de ceea ce va face, dar ştiind că acum nu mai poate schimba nimic.

— Katerina, te aştept, o chemă încet de tot Alîmov.

Pesemne că şi el stătea în camera sa, în faţa uşii. Nu-i despărţea decît coridorul îngust, trei paşi.

În casă era liniște și întuneric.

— ...Te aștept, Katerina.

Dintr-o smucitură, deschise larg ușa, întinse mîinile înainte, ca o oarbă, și străbătu cei trei pași.

8

„...Uite că nu sînt singur de loc. De ce mi-am închipuit că am să fiu absolut singur ? Ce prostie ! Uite că a trecut o jumătate de an... da, sînt șase luni și patru zile de cînd mă aflu la Moscova — și uite cîți sprijinitori mi-am găsit !"

Saşa mergea cu pas întins pe strada Gorki, cu ochii mijiți, căci razele apusului de soare îl loveau drept în față. Pe la toate colțurile se vindeau flori. În chioșcuri — flori, în coșuri — flori, pe brațe — flori. Și toate vînzătoarele parcă îi ațineau calea :

— Cumpără flori, tinere !

— Flori pentru domnișoare, tinere !

Arată el chiar așa de fericit„ sau ce le-o fi apucat ?

Cumpără un braț întreg de crizanteme, jumătate pentru Liubuşka, jumătate să le luăm cu noi la hotel pentru Katerina. Ce bine că Alîmov a adus-o la Moscova ! Dacă se vor căsători, o să aibă și Liuba o prietenă aici în Capitală. Dar bucuria cea mare nu i-o provoca gîndul la Katerina, ci gîndul că-n seara asta va revedea pe Lipatov și pe Palka. Liuba spunea adesea : „Cînd îți vine unul din prieteni, pe fața ta o aflu : ți se aprind ochii de fericire".

Și iată, acum amîndoi prietenii lui erau la Moscova. De patru zile se tot văd de dimineață pînă seara, dar să stea de vorbă ca oamenii n-au izbutit. Avea loc prima consfătuire unională în problema gazificării subterane ! Era ideea lui Saşa. El pregătise consfătuirea, el o conducea. Fuseseră invitați nu numai inginerii stațiunilor experimentale, ci și mulți cercetători științifici. În cursul acestor șase luni, el mobilizase mereu cînd un institut, cînd altul, pentru rezolvarea diferitelor probleme științifice, și în ajunul consfătuirii, întocmind lista participanților, se minună și el de numărul mare al diferiților oameni atrași în această muncă. Institutul de cercetări științifice

al Uglegazului era încă destul de slab : bani pe sponci, cadre puţine, sediu n-avea, laboratoarele îi erau împrăştiate prin tot oraşul şi înzestrate cu utilaj învechit. În acest institut al său, Saşa nu se simţea nici director şi nici conducător ştiinţific, ci un achizitor, un luptător asemenea unui berbece de bronz pornit să dărîme toate obstacolele.

Dar lucrul acesta nu-l tulbura, şi nici nu se sinchisea de oboseală, convins că, oricum ar fi, acţiunea lor creşte, se dezvoltă. Vreme de jumătate de an a pus pe roate cu multă răbdare lucrările experimentale, s-a purtat atent cu oamenii, dîndu-şi osteneala să nu le atingă amorul propriu, i-a îndemnat pe lucrătorii celorlalte staţiuni să-şi unească eforturile, şi după dezamăgirea şi lehamitea care i-a cuprins în urma experimentelor nereuşite, i-a ajutat să dobîndească simţămîntul că participă cu toţii la o operă mare, comună tuturor.

Şi iată primele rezultate.

Consfătuirea consfinţise metoda staţiunii de la Doneţk (acum numele ei era „metoda fără mină") ca punct de plecare pentru viitoarele lucrări. Palka Svetov — halal să-i fie ! — prezentase un raport strălucit asupra celor şase luni de activitate a Staţiunii nr. 3. Cînd a adus la cunoştinţa adunării că s-a început construirea conductei care va duce gazele produse de staţie la cuptoarele Uzinei de îngrăşăminte azotoase, academicianul Lahtin a bătut din palme, şi întreaga sală a început să aplaude după el. A doua oară s-a aplaudat atunci cînd Palka a spus că a venit vremea ca metoda lor să fie experimentată şi în diferite alte situaţii : în strate orizontale şi înclinate, în strate de huilă şi de cărbune brun. Saşa a observat că şi Katenin, şi Vadeţki, şi Grab aplaudă — nu prea însufleţit, dar, oricum... aplaudă...

Era un succes. Totuşi, senzaţia de fericire n-o datora numai acestui succes, şi Saşa, deprins cum era să analizeze şi să înţeleagă totul pînă la capăt, se străduia să pătrundă pînă în adîncul cauzelor care o generau.

Chinuitorul an 1937 rămăsese în urmă. Ultima plenară a C.C. condamnase excesele anului încheiat. Saşa era convins că răul fusese curmat şi că acum toate vor reveni la locul lor. Asta îl făcea să respire mai uşor, să muncească mai voios. Al doilea plan cincinal s-a îndeplinit înainte de termen — în patru ani şi trei luni. Începuse al treilea cincinal, cu un mare avînt în toate sectoarele economiei naţionale, lăsînd să se întrevadă perspective ameţitoare ! Şi iată că iarăşi în centrul vieţii se află opera de construcţie.

Amintindu-şi de lupta pe care au purtat-o, Saşa înţelegea că uneori ei toţi — entuziaştii gazificării subterane — au fost la un pas de prăpastie. Orice greşeală, orice şovăială... Noi însă strîngeam din dinţi şi munceam, munceam. Am trecut peste toate piedicile — şi am învins. Acum rezultatele străduniilor noastre se varsă în făgaşul larg al dezvoltării generale şi a energiilor creatoare în plină creştere. Înainte valurile ne izbeau, gata să ne înece la tot pasul. Acum — parcă ne saltă, ne ridică pe creste tot mai înalte.

Dar de ce nu reapare Stadnik ? De ce nu se întoarce Ciubakov ?

Sau poate că ei... Nu, imposibil. Pe Stadnik, hai să zicem, l-am cunoscut mai puţin, mi-ar fi greu să bag mîna în foc. Deşi... nu-ncape îndoială că există trăsături de caracter şi manifestări care nu te pot înşela ! Dar în ce-l priveşte pe Ciubak al nostru !... Poţi întreba pe oricine la noi la Doneţk — doar a crescut sub ochii tuturor, sub ochii tuturor a trăit şi a muncit ca nimeni altul. Acolo, pînă astăzi nu se spune altfel decît parcul lui Ciubak, casele lui Ciubak !...

Nu, se vor întoarce ! Acolo sus li se vor revizui dosarele, se va face lumină, şi ei se vor înapoia ! Se spune că Ciubak a fost învinuit că l-a susţinut pe Markuşa. Dar Markuşa a fost reintegrat de mult ! Cu siguranţă că se vor întoarce !...

La asta se gîndea Saşa mergînd voios pe strada Gorki şi legănînd într-o mînă buchetul de crizanteme, ca pe o mătură parfumată. Apoi gîndurile lui se întoarseră la consfătuirea care tocmai se încheiase, căci tocmai acolo descoperise el ceva nou şi în propria sa fiinţă — şi acest ceva nou îl bucura.

În ajun, Lipatov îi spusese :

— Tu, băiete, ai fost întotdeauna un cap luminat, acum însă ai spart găoacea şi ai ieşit la lumină un om de seamă, un om de acţiune.

E drept că preşedinţi au fost Klinski, adjunctul comisarului poporului, şi Burmin, iar de agitat s-a agitat Olesov, dar de fapt consfătuirea a condus-o el, Saşa, şi a simţit că o conduce bine, că s-a dezbărat de sfiala copilărească ce-l cuprindea în faţa somităţilor, că la nevoie ştie să sugereze acestor somităţi ce temă să trateze în cuvîntarea lor, sau să-i convingă să studieze cutare sau cutare problemă... Cu-adevărat important este însă că a învăţat să gîndească mai larg, mai cuprinzător, ca un om de stat.

A spart găoacea ? De, poate că într-adevăr am fost cu toţii cam zăvorîţi în găoacea noastră. Metoda noastră, staţiunea

noastră. Cum judecam noi ? Am descoperit-o, am experimentat-o, acum aplicați-o, introduceți-o în producție ! Cine tărăgănează e birocrat, nu pricepe nimic ! Firește că birocrați mai sînt destui. Se găsesc și unii care nu înțeleg. Dar mai sînt și destui conducători cu mintea clară, ca Burmin, care știu să cuprindă complexul — întreaga economie. Ba încă în dezvoltarea, în transformarea ei. Și cu perspectiva tuturor nevoilor multilaterale ale țării. Și în lumina unor aspecte ale situației internaționale... Bineînțeles că am trăit conștienți de evenimentele țării și ale lumii — planurile cincinale, apărarea țării, lupta eroică a poporului spaniol, creșterea amenințătoare a fascismului în Germania și Italia... Dar evenimentele mari rămîneau în afara muncii noastre. Pe cînd acum văd lucrurile la nivelul problemelor de stat. Sprijinul dat fascismului de către America sau Anglia, discuțiile stîrnite de cutare discurs belicos al lui Hitler — toate acestea eu le simt cum se reflectă practic în activitatea mea, zi de zi : termenele sînt tot mai strînse, tot mai anevoie mi se aprobă fonduri și materiale, se amînă executarea comenzilor mele de aparate, cu mai multă stricteţe se rezolvă problemele noastre în planul general de aprovizionare a țării cu combustibil.

Oamenii care cuprind întregul, toate nevoile țării, nu se pot grăbi, deși imprimă economiei un ritm tumultuos de creștere, cum lumea n-a mai cunoscut vreodată. Lor trebuie să le dai garanții că nu vor interveni greșeli și întîrzieri, lor trebuie să le dovedești eficacitatea economică a celor ce întreprinzi. Iar noi sîntem obligați să ne punem în concordanță dorințele și planurile cu toate aceste preocupări și griji ale statului.

Palka și-a cam ieșit din pepeni la auzul acestor considerente.

— Ai început să prinzi osînză de șef, Saşka.

— Ba n-am nimica de șef în mine, dă-l încolo ! Fără aceste vederi largi, aceste coordonări și considerente, e mult mai ușor să trăiești, să trăiești în găoacea ta. Eu însă nu mai pot și nici nu mai vreau să rămîn în găoace...

Ce mai încolo încoace, dragii mei prieteni, iată-mă-s aici, consfătuirea s-a terminat, și astă seară nu mai sînt nici un fel de conducător, și nici director de institut, și nici adjunctul nimănui. Nu sînt nimic. Sînt doar Saşa, unul dintre cei trei „nedespărțiți". Ar fi bine să evităm o societate prea numeroasă, să pornim pur și simplu pe jos prin Moscova, cum um-

blam odinioară prin Donețk. Să discutăm ce ne trece prin cap, să glumim dacă avem chef, dacă nu — să tăcem, fără nici o supărare. Tare bine ar fi !

Dar nu, seara lor nu s-a desfășurat cum spera Saşa. Şi asta numai pentru că Lipatov era din cale-afară de bine dispus !

Folosindu-şi singura zi liberă, Lipatov a alergat să aranjeze cum socotea el rosturile soției, şi nu fără savante manevre de învăluire a reuşit să obțină ca Annuşka lui să fie numită geolog şef al biroului de foraje din Donețk. La comisariatul poporului s-a întîlnit cu Igor, venit în delegație de la Svetlograd, şi s-a invitat la masă la Mitrofanovi, unde de bucurie a băut zdravăn. După ce s-a amețit, a vrut să prelungească cheful, dar cum Igor avea întîlnire cu Trunin şi Alexandrov, Lipatov s-a ținut de capul său, cerîndu-i să fie seara cu ei la hotel. I-a telefonat apoi lui Raciko — şi lăudîndu-se cu succesele lor, l-a poftit şi pe Grigori Tarasovici să participe la „udarea" acestor succese. În sfîrşit, cu banii rămaşi de la cumpărăturile pentru acasă a tîrguit tot felul de băuturi şi gustări, şi cu chiu, cu vai a ajuns la hotel. Aici, la uşa liftului s-a ciocnit de Katenini — tatăl şi fiica.

Lipatov nu-l prea suferea pe Katenin, în schimb fata lui i s-a părut drăguță.

— Poftiți diseară pe la mine. O să fie vesel !

Vsevolod Sergheevici vru să scape de această invitație, dar Liuda avea de stat doar o săptămînă la Moscova şi era bucuroasă să se mai distreze puțin.

— Venim neapărat, spuse ea, stabilind şi la ce oră să vină.

Lipatov îşi trînti tîrguielile pe divan, se întinse să tragă un somn şi dormi tun pînă cînd îl treziră prietenii săi. După ei sosi Raciko, pe urmă — Alîmov cu Katerina. În afară de Lipatov, toată lumea înțelegea că nu era potrivit să aduni în acelaşi loc pe Raciko şi pe Alîmov, care nu se prea aveau bine. Zărindu-l pe Alîmov, Grigori Tarasovici se posomorî, dar Lipatov găsi îndată o soluție :

— Pînă va fi gata cina n-ar strica să bem cîte un păhărel.

Neavînd încotro, Palka şi Saşa se apucară să desfunde sticlele şi să deschidă borcanele, iar Liuba se grăbi să pună masa, şoptind pe furiş Katerinei că n-ar fi rău să dosească

vreo două-trei sticle de votcă — altfel Lipatov iar va întrece măsura. Katerina ascunse două sticle de votcă în baie, dar nu se îngriji de nimic altceva. Se aşează la masă sprijinindu-şi bărbia în palmele împreunate.

Alîmov se plimba prin cameră, ciocnindu-se de toate scaunele şi povestind extaziat diferite amănunte ale consfătuirii încheiate în ajun. Era plin de bucuria victoriei şi nu putea vorbi de nimic altceva. Fluturîndu-şi braţele lungi deasupra capului lui Lipatov şi al lui Raciko, el îşi bătea joc de Vadeţki — cameleonul! Nu-l uita nici pe Kolokolnikov ăla! Dacă-l auzeai vorbind acum, n-ai fi zis că s-a gîndit vreodată să pună beţe-n roate!

Alîmov nu mai era furios, rîdea. Şi Saşa îi auzea pentru prima dată rîsul, aproape blînd astăzi. Oare pentru că au obţinut victoria e mai puţin veninos şi acru? Sau pentru că e Katerina de faţă? Vorbeşte şi se uită la ea, rîde şi se uită la ea, apoi se apropie şi îşi pune ca din întîmplare mîna pe umărul ei sau îi netezeşte o şuviţă de păr scăpată din împletitura cozii.

Katerina a slăbit şi s-a maturizat în ultimele cîteva luni, nimic nu mai aminteşte în ea pe fata de odinioară din aşezarea muncitorească. Mişcările i-au devenit potolite, line, pe buze îi flutură mereu un zîmbet adresat nu celorlalţi, nu oamenilor din jur, şi nici lui Alîmov, ci unor schimbări neaşteptate din propriul ei suflet. Liuba i-a şoptit odată lui Saşa că, evident, Katerina e măgulită de dragostea lui Alîmov şi de puterea pe care o are asupra acestuia.

— Crezi tu că îl iubeşte?

— Eu cred că da. Umblă nu ştiu cum... ca beată.

Bine a mai caracterizat-o Liuba! Da, Katerina e măgulită şi îmbătată de dragostea lui Alîmov. Se vede că şi în dragoste omul acesta e stăpînit de veşnicul său neastîmpăr. Cine ştie, poate că aşa e mai bine pentru amîndoi. Lui Alîmov i s-a făgăduit un apartament într-una din casele cele noi. Katerina se va muta la el. Dar fiica ei? Doar n-o să-şi părăsească fiica! Pentru bătrînii Kuzmenko ar fi o nouă lovitură. Şi Katerina? Găsi-va ea oare în Alîmov un tată pentru Svetlana ei? Cine ştie? !...

Îndată ce se aşezară la masă, se simţi clar că nu numai Raciko şi Alîmov nu trebuiau chemaţi împreună, dar nici Alîmov cu Katerina nu erau comeseni potriviţi pentru Palka. Lipatov pricepu asta cu multă întîrziere şi se hotărî să stingă toate învrăjbirile cu băutură. Saşa nu suferea băutura şi

abia dacă-şi muia buzele în pahar, în schimb Palka, împotriva obiceiului, se cam întrecea cu votca. Spre uimirea tuturor, Katerina dădu şi ea pe gît un pahar plin, apoi încă unul. Alîmov îşi trase scaunul mai aproape de ea şi îi cuprinse umerii.

— Bea mititica mea, spuse el cu gingăşie, numai să aibă ce.

— Foarte rău că mititica *dumitale* a început să bea! strigă Palka, scos din minţi parcă, şi luă paharul din faţa Katerinei. Astîmpără-te!

— Ia te uită ce tutore mi-am găsit! rîse Katerina fără veselie.

Era puţin ameţită, dar mîna ei strînse cu putere braţul lui Alîmov — „Taci, nu răspunde!" Alîmov tăcu, buzele însă i se făcură albe ca varul şi începură să-i tremure.

În clipa aceea se iviră în uşă încă trei oaspeţi. Lipatov, care uitase cu totul de invitaţia făcută dimineaţă lui Igor, nici nu-şi dădu seama la început cine sînt aceşti tineri bine dispuşi. În schimb Palka se repezi în întîmpinarea lor. Încă mai demult ţinea să-i vadă şi pe Trunin, şi pe Alexandrov, dar mai cu seamă pe Igor.

Igor îl salută zgomotos, apoi se făcu deodată roşu la faţă şi rămase ca ţintuit lîngă uşă: se uita la tînăra femeie de la masă şi la bărbatul cel vîrstnic care o ţinea îmbrăţişată. Palka îi urmări privirea şi rămase şi el cu ochii la soră-sa. Katerina surîse stînjenită.

Lipatov se grăbi să-i prezinte cît mai vesel pe noii-veniţi. Să fi simţit ceva Alîmov, sau a vrut numai să se laude? Fapt este că, strîngînd mîna lui Igor, el spuse:

— Vă prezint pe soţia mea.

Igor îşi plecă solemn capul. Soţie! „Asta n-am s-o fac niciodată", îşi aminti el. Dar uite că n-au trecut de atunci nici doi ani, şi... soţie, soţ! Un slut bătrîn şi greţos — ia te uită cum o îmbrăţişează în văzul lumii...

— Ehe, de cînd se cunosc ei! spuse Lipatov fără să se gîndească şi îşi muşcă limba.

Dar Liuba adăugă pe un ton cît se poate de firesc:

— Sigur că se cunosc. Aţi fost la noi împreună cu tatăl dumneavoastră, şeful expediţiei geologice. Îţi aminteşti, Katerina?

Lipatov tuşi uşurat — ce diplomate sînt femeile! Încă nu s-a născut bărbatul care să le întreacă în viclenie. Katerina însă nu vroia să ascundă nimic.

— Ne-am mai întîlnit şi după aceea, spuse ea. Mă bucur că te văd, Igor Matveevici. N-am ştiut că te afli la Moscova.

Se formară două grupuri. Deoparte Palka şi Lipatov, atrăgîndu-i pe Trunin şi Alexandrov, vroiau să se veselească — dacă-i chef, chef să fie, că doar nu-s prea dese asemenea întîlniri! Celălalt grup se strînse în jurul Katerinei — un grup tăcut, liniştit ca o apă adîncă, dar cu stînci ascunse pe fund. Katerina tăcea, vorbea Igor. Istorisea despre Svetlostroi, despre barca cu motor, prietenă credincioasă — cum o numi el — şi se uita ţintă la Katerina. Iar Katerina îşi plecă ochii sub privirea lui. Alîmov observă totul şi începu să umble încolo şi încoace, fără astîmpăr, ca un pendul, zgîndărind în aşa hal nervii lui Raciko, încît acesta începu să tremure.

Saşa se arăta curios să afle cum sînt folosiţi pe şantier inginerii tineri. Igor îi răspunse că el, unul, conduce de cum a ajuns acolo toate lucrările de prospectare pentru viitorul lac de acumulare, şi în curînd speră să obţină o totală independenţă de acţiune. A venit la Moscova în legătură cu o propunere a sa — dacă i se acceptă propunerea, va fi numit în postul de...

— Întîi aşteaptă să fii numit, pe urmă ai să te lauzi! îi tăie vorba glasul gros al lui Alîmov.

Igor zîmbi batjocoritor şi ridică paharul.

— Vă rog să mă iertaţi, eu îmi împărtăşesc speranţele vechilor mei prieteni, şi nicidecum dumneavoastră. Să bem în cinstea revederii noastre, prieteni!

Şi bău dintr-o dată întreg paharul.

— Îţi urez succes! spuse Katerina şi îşi goli şi ea paharul. Apoi ridică ochii spre Alîmov: Încetează, ce ţi-a venit?

Apariţia Kateninilor mai însenină pentru o vreme atmosfera încărcată. Liuda începu să turuie cu uşurinţa plină de graţie a unei femei drăguţe care este convinsă că noua ei rochie îi stă bine şi orice va spune va fi bine primit. În timp ce ultimii oaspeţi erau aşezaţi la masă şi obligaţi să bea cîte un pahar în plus, drept pedeapsă — Katerina se apropie de Alîmov cu intenţia de a-l potoli. Nimeni n-a auzit vorbele ei şoptite, în schimb toată lumea a auzit răspunsul grosolan al lui Alîmov:

— Vezi-ţi de tine, şi nu mă mai dăscăli! M-am săturat!

Palka sări ca ars, dar Saşa îl reaşeză cu putere la locul lui — „Nu te băga, că iese scandal".

În tăcerea care se lăsase răsună voios glasul Liudei :

— Konstantin Pavlovici, vino puțin lîngă mine, nu ne-am mai văzut de-un car de ani.

Îi făcu loc lîngă dînsa și, prefăcîndu-se că nu observă fața lui morocănoasă și buzele tremurînde, se porni să-i șoptească ceva, zîmbindu-i ca unui bun prieten.

Katerina mai rămase o vreme deoparte, pe urmă se apropie de masă, strînse sticlele goale și aduse de la baie altele neîncepute.

Doi oameni o urmăreau din ochi : fratele ei și Igor. Se stăpînește de minune, doar ochii i s-au întunecat. Nu se mai uită de loc la Alîmov, dar se simte că-i vede orice mișcare, că-i aude orice cuvînt. Îl iubește oare ?...

Nimerind anevoie paharele, Palka și-l umplu pe al său și pe al ei :

— Bem, surioară ?

— Ei, uite că acum nu mai are rost să bem, răspunse Katerina cu un surîs liniștit și, așezîndu-se la masă, își sprijini bărbia în pumnii strîns lipiți.

Liuda domnea la masă, cochetînd fără nici o rezervă cu toți bărbații deopotrivă. Katerina vedea că Alîmov s-a înviorat din nou, iar Lipatov o privește pe fiica lui Katenin cu ochi împăienjeniți — pe ăsta l-a dat gata ! Vedea că Liuda e frumoasă, că e îmbrăcată cu o eleganță pe care ea, Katerina, n-o cunoștea, că știe să fie veselă, să însuflețească o societate, ceea ce ea, Katerina, de asemenea n-a știut să facă niciodată. Iar Igor se tot uită cînd la ea, cînd la Liuda. Le compară oare ?

Da, Igor le compara fără voia lui. Liuda nu-i plăcea, dar alături de Liuda, Katerina părea greoaie, cu un aer de provincială. Și cînd te gîndești că el fusese atît de naiv să dea crezare hotărîrii ei de a rămîne „tare ca piatra", că se frămîntase, încercînd s-o smulgă din amintire fără s-o poată totuși uita și că se gîndea la ea ca la cea mai bună dintre femei !... Pe cînd în realitate e la fel cu celelalte... Ce-o fi făcut-o să se mărite cu bădăranul ăsta ? A vrut să se mute în Capitală ? Ei, uite că a venit — a venit și și-a pierdut tot farmecul. După ce că-i bătrîn, mai trebuie să-l și păzească ! Nu mai există madona minieră. Păcat...

Dar n-apucă bine să-și depene gîndul acesta, și o văzu pe Katerina ridicîndu-se.

— Nu pot sta atîta timp la masă, nu sînt obişnuită, spuse ea apropiindu-se de fratele ei. La noi în Donbas visezi la ora asta al doilea rînd de vise.

Apoi schiţă cu demnitate o plecăciune către toată lumea şi ieşi din cameră. Nu, nu ieşi, ci o părăsi parcă plutind, mîndră. Madonă...

Alîmov o petrecu cu priviri speriate şi, lăsîndu-şi neterminată discuţia cu Liuda, se ridică răsturnînd scaunul şi fugi după ea.

— Uite, domle ! observă satisfăcut Palka şi înşfăcă paharul cu votcă.

— Uite, uite ! izbucni mînios Raciko, afumat şi el. Bine, el ca el, tu însă de ce-ai admis una ca asta ?... De ce ţi-ai dat sora acestui... Acestui...

Palka se scutură ca de un gînd rău şi dădu să-şi umple din nou paharul, dar Saşa îi luă sticla din mînă. Liuba se uita îndurerată la bărbatul ei, mustrîndu-se : „De ce am venit aici cu el ? Numai neplăceri pentru bietul Saşa..."

Neplăcerile acestea doar Lipatov nu le observa, sau poate că nu vroia să le observe. El o ţinea una şi bună — să cîntăm ! Să cîntăm. Igor îi veni în ajutor şi încercă să-şi aducă aminte cîntecul auzit şi îndrăgit de el la Donetk.

— Liubuşka, tu doar îl ştii cîntecul ăsta, hai, dă tonul, o rugă Saşa.

Liuba îi făcu pe plac. Cîntecul ei limpede şi curat putea fi urmărit foarte bine. Cînd i se alăturară şi glasurile celorlalţi, alcătuind un cor în lege, Saşa se plecă la urechea lui Raciko :

— Grigori Tarasovici, hai, vino puţin cu mine.

Liuda avea chef să danseze. N-aveau însă muzică. Alexandrov propuse să se danseze în ritmul corului improvizat. Au încercat, dar n-a ieşit nimic. Atunci Lipatov şi-a amintit că a cumpărat un aparat de radio pentru acasă. Aparatul a fost despachetat. Alexandrov şi Palka au meşterit o antenă şi au umplut camera de vuietele, şuierele, trosnetele iscate de orbecăiala lor prin spaţiu. Cum se întîmplă de obicei, muzica pe care o prindeau nu le convenea, iar muzica pe care ar fi vrut s-o prindă nu se găsea. Ei însă nu se lăsau, căutau cu îndărătnicie, fără să cruţe nici propriile lor urechi, nici urechile celorlalţi.

Katenin se afla laolaltă cu toţi, dar rămînea singur. Se simţea bătrîn şi inutil. Ce căuta el acolo ? Învingătorii petrec

şi cu ei, prietenii lor. El însă cine este ? Victoria lor e înfrîngerea lui. La consfătuire luase cuvîntul recunoscînd amical că „succesele primei etape, care ne îndreptăţesc să sperăm..." Altfel nu putea vorbi, ar fi fost meschin, mărunt. Şi nici nu are vreo cale de retragere ! Să se întoarcă la vechiul său post ? Locul lui era ocupat de mult. Şi-apoi, cum să se arate în faţa colegilor, a cunoscuţilor ? Ca un ghinionist după ce a fost învins ! Dar şi aici e străin. Mordvinov i-a propus astăzi să se transfere la institutul lor de cercetări ca director adjunct. I-a făgăduit să-i obţină şi locuinţă. Salariul n-ar fi rău, mai bun chiar decît cel vechi, de la Harkov, şi apoi, să locuieşti la Moscova... Liuda ar fi fericită : „Tăticule, aş veni mereu pe la voi !" Şi Katia s-ar bucura : „Ce bine ar fi la Moscova !" Dar băiatul acesta nici nu s-a sfiit propunîndu-i să vină ca adjunct al său la institut. Cîţi ani să aibă ? Douăzeci şi cinci, douăzeci şi opt ? Şi să-i propună lui, unui inginer bătrîn cu experienţă... „În marea să mărinimie" i-a oferit ca unui biet ghinionist să-l ia ca adjunct !...

— Liudmila, eu merg să mă culc. Vii şi tu ?

— Vai, tăticule, aşa devreme !

Trăgînd uşa în urma sa, Katenin îşi dădu seama cu durere că nimeni nici n-a observat că pleacă.

La jumătatea coridorului, acolo unde se lărgeşte brusc alcătuind o nişă în chip de salon, adînciţi în două fotolii mari şed Raciko şi Mordvinov. Raciko s-a aplecat cu tot corpul peste măsuţa care-i desparte şi vorbeşte cu pasiune şi gesturi repezite. Saşa îl ascultă atent cu buzele încleştate şi lasă asupra lui Katenin o privire atît de posomorîtă încît acesta se grăbeşte să dispară cît mai repede.

Liuba s-a plictisit fără Saşka al ei şi iese din cameră să-l caute. Saşa o întîmpină şi pe ea cu aceeaşi privire posacă. Se uită la ea şi n-o vede, ochii lui se aţintesc printr-însa, în gol.

Cu paşi şovăitori, Liuba se întoarce în camera lui Lipatov.

— De ce pe voi ăştia vă năpădesc o mulţime de lucruri grozav de serioase chiar şi atunci cînd vă strîngeţi, ca să vă distraţi ? — suspină ea, şi se aşază lîngă Igor. Toţi sînt nişte obsedaţi. Şi dumneata eşti la fel ?

— Da. Igor îşi împinge scaunul mai spre ea şi-o întreabă de-a dreptul : Spune-mi, de ce s-a măritat ? Şi ce reprezintă individul ăsta ?

Trăgînd în spatele lor draperia grea, Palka şi Jenea Trunin se apropie de fereastra deschisă să fumeze o ţigară. E mai răcoare aici, mai linişte şi parcă toată ameţeala se risipeşte.

De la înălţimea celor 10 etaje li se aşterne înaintea ochilor perspectiva pieţii în toată lărgimea ei. Pe cărările albe marcate cu ţinte albe, gonesc o mulţime de oameni în diferite direcţii. Văzuţi de sus în această ciudată îmbulzeală oamenii sînt foarte caraghioşi, nişte pitici, turtiţi parcă. Chiar în dreptul geamului, de cealaltă parte a pieţii străluceşte un mare „M" roşu — intrarea în metrou, iar în dreapta ei, deasupra foişoarelor meşteşugit înflorate ale Muzeului istoric, arde pe cerul întunecat o steluţă purpurie cu cinci colţuri — una din cele cinci steluţe luminoase instalate de curînd în vîrful turnurilor Kremlinului. Aşa de minunat încununa această stea turnul Spaski, încît nu pare nici mare, nici grea. Palka şi Jenea Trunin ştiu însă că ea cîntăreşte aproape o tonă, că între două vîrfuri are trei sute şaptezeci şi cinci de centimetri şi că n-a fost o sarcină prea uşoară să se aleagă forma bucăţilor de sticlă, să se calculeze rezistenţa materialelor şi sistemele de luminare, de înlocuire a becurilor, de răcire... Vorbiră o vreme despre toate aceste amănunte, ca unii ce se pricep la asemenea lucruri, mîndrindu-se cu munca inginerilor necunoscuţi de ei şi admirînd ce luminos şi solemn străluce această nouă stea pe cerul Moscovei.

În stînga staţiei de metrou, sub o străveche bisericuţă şi un şir de case cu ferestre înguste, cum nu se mai construiesc de mult de tot, se întinde bătrînul zid de cărămidă roşie. Între crenelurile lui masive, în vremurile demult apuse, s-au adăpostit de bună seamă pîlcuri de oşteni cu flinte şi archebuze [1]. Nici Palka, dar nici Trunin, moscovit de baştină, nu ştiu cum se numeşte zidul acela, şi îşi închipuie destul de vag ce era o archebuză sau cînd şi cu cine au luptat aici stră-străbunii lor...

Bătrînul zid de cărămidă roşie se întinde pînă la hotelul „Metropol", avînd instalată sub una din arcade o staţie de benzină; lîngă hotel aşteaptă elegantele limuzine ale „Inturistului" [2]. În jurul staţiei se rotesc, intrînd şi ieşind ne-

[1] *Flinte şi archebuze* — vechi arme de foc, asemănătoare cu puşca.
[2] Organizaţie comercială de stat pentru legăturile turistice cu străinătatea.

contenit, numeroase automobile, de toate culorile. Trei mari reclame luminoase se tot aprind şi se sting sus de tot, deasupra pieţei, îndemnînd pe cetăţeni să-şi păstreze banii la Casa de depuneri, să călătorească numai cu avioanele Aeroflotei şi să folosească cel mai comod mijloc de transport urban — taxiurile.

— Aceste reclame ne oferă un întreg program de viaţă ! spuse Trunin zvîrlind ca la rişcă mucul de ţigară pe fereastra deschisă şi urmărind traiectoria micuţei luminiţe roşii. Am să le urmez îndemnul şi ai să mă vezi teribil de gospodar : cum iau leafa, o duc întins la Casa de depuneri, la lucru nu mai merg decît cu taxiul, iar în concediu — cu avionul.

— Da, şi mult o să-ţi mai rămînă atunci de economisit la Casa de depuneri !

— Eh, dacă ar fi după mine, eu aş instala cu totul alte inscripţii luminoase : „Nu uita că viaţa e minunată !", „Îndrăgostiţi, apăraţi-vă iubirea !"

— Ba eu aş scrie altfel : „Ţine minte că viaţa este scurtă, nu pierde nici o clipă în zadar !"

— Nu, viaţa e lungă, spuse Trunin gînditor, şi se aşează pe rama ferestrei, cuprinzîndu-şi genunchii cu braţele, ca să nu-l lovească pe Palka. Dacă nu va fi război, vom mai avea mult de trăit.

— Cum, chiar dacă ţii seama de tot ce-ai vrea să faci ?!

— Dar ce, tu ştii chiar tot ce-ai vrea să faci ?

— Sigur că ştiu !

— Spune, ce ?

Palka răspunse fără nici o clipă de ezitare :

— Vreau să răspîndesc peste tot metoda gazificării subterane, s-o introduc în toate exploatările miniere. Vreau să obţin un gaz tehnologic de bună calitate, să poată înlocui şi cocsul în siderurgie — fără acest lucru n-o să putem termina pe de-a-ntregul cu munca subterană.

— Dar e posibilă înlocuirea cocsului în siderurgie ? întrebă neîncrezător Trunin.

— De ce n-ar fi ? Că doar nu cocsul reduce minereurile de fier, ci CO şi H_2 — este ? Oxidul de carbon şi hidrogenul se extrag din cocsul transformat în gaze. Aceşti componenţi ai gazului se combină cu oxigenul din minereu şi pun în libertate fierul. De ce n-am furniza furnalelor un gaz gata preparat cu compoziţia necesară ? Peste cîteva zile, vom începe experienţele pentru producerea gazului tehnologic.

— Fericit om mai eşti !

— Sigur ! Da' ce-ţi veni să te gîndeşti la asta ?

— Uite ce... Eu, unul, nu ştiu prea bine ce-mi doresc pentru toată viaţa ! Şi mă tem să nu greşesc.

Apoi, după o vreme de gîndire, Trunin adăugă abia şoptit :

— M-am certat astăzi cu bătrînul... ei da, cu Rusakovski.

Inima lui Palka se opri pentru o clipă — aşa păţea întotdeauna la auzul acestui nume.

— Şi de ce, mă rog ? întrebă Palka reţinînd o altă întrebare care-i venise pe buze.

— Păi tot pentru acelaşi lucru : ce-ar trebui să facem. Ca să nu greşim.

Nu intră în amănunte. Căzu pe gînduri. Reflexele reclamelor luminoase pîlpîiau pe obrajii lui plini. Palka nu mai putu stăpîni întrebarea ce-i sta pe buze.

— Şi cum o mai duc ei... Ce face Tatiana Nikolaevna ?

— E foarte bine, răspunse nepăsător Jenea Trunin.

— Şi serile de burlaci mai au loc, ca şi înainte ?

— Serile de burlaci ? repetă distrat Jenea. A, serile de burlaci ! Da, uneori. Dar noi... Înţelegi, noi l-am atras totuşi pe bătrîn de partea noastră. ORAT — ţii minte ? Oleg Rusakovski, Alexandrov, Trunin. Bătrînul s-a împotrivit multă vreme. Nu vroia nici în ruptul capului să se amestece în industrie, în problemele practice ale producţiei. Are el, aşa, un fel de repulsie olimpiană ! Totuşi, l-am atras. De fapt nu noi l-am atras, ci chiar împrejurările : situaţia politică, cincinalele, apărarea ţării, Hitler. Ce înseamnă aluminiul pentru aviaţie, şi nu numai pentru aviaţie, înţelege oricine. Iar metoda noastră asigură o mare creştere a producţiei şi scurtarea ciclului de elaborare a aluminiului. Ei, bătrînul a înţeles-o... Şi ce frumos am lucrat împreună ! În fiecare seară, toţi patru, pînă noaptea tîrziu uneori...

— Toţi patru ?

— Da, noi şi Tatiana Nikolaevna. Am botezat-o zeiţa inspiraţiei noastre, nu fără linguşire, firească. Dar ne-a ajutat, nu glumă. Ne-a fost şi desenator, şi registrator, şi bibliograf. Nu mai spun de gustările pe care ni le pregătea în toiul nopţii !

— Cum adică, începuse s-o intereseze aluminiul ? întrebă Palka cu prefăcută indiferenţă în glas.

— Ba de loc ! După ce am terminat, ne-a spus : hai, mai născociţi ceva, Iliuşa, zău, mai gîndeşte-te la ceva !

— Metoda cu aluminiul Iliuşa a descoperit-o ?

— Da, el. Are o minte ! Rusakovski spune că-i un nemaipomenit aliaj de concentrare şi neastîmpăr. Bine zis, nu-i aşa ?

Dincolo de draperia grea se auzi în sfîrşit o muzică de dans şi tîrşitul tălpilor pe parchet. Răcoarea nopţii mîngîia obrajii, se strecura pe sub gulerul cămăşilor.

— Ia spune-mi, Pavel. Uite, tu ai fost aspirant. În fine, absorbit de ştiinţă, teorie şi celelalte. Spune drept, nu-ţi pare rău că ai lăsat toate astea pentru gazificarea voastră ?

— Păi e a noastră ! Cum o să-mi pară rău ?! Şi în definitiv, acolo am şi ştiinţă, şi tehnică, şi tot ce vrei, la un loc !

Faţa lui Trunin era îngrijorător de serioasă.

— Am fost chemat să lucrez în producţie la introducerea în practică a metodei noastre. Ca inginer-şef. O jumătate de an am luptat, ne-am zbătut să ne impunem ideea. Acum, în sfîrşit, s-a trecut la înfăptuirea ei ! Straşnică treabă ! Bătrînului i se pare însă că dacă ne-am apuca s-o înfăptuim ar fi o trădare a ştiinţei, o împrăştiere a forţelor, o lipsă de perseverenţă adevărată...

— Dar tu ai vrea s-o faci ?

— Grozav !

— Şi ce, nu poţi pleca fără consimţămîntul lui ?

Trunin clătină din cap şi rămase tăcut. Dincolo, dansul se terminase, Lipatov şi Igor fredonau ceva cu voci răguşite. Lîngă draperie se făcură auzite două voci, una bărbătească, cealaltă — de femeie. Vocea de femeie era a fiicei lui Katenin, iar cea bărbătească — a lui Alîmov. Palka fu foarte mirat : aşadar, Alîmov s-a întors ?

— Ce mult aş vrea s-o văd şi eu ! spuse Liuda.

— Încercaţi să vă închipuiţi. E noapte. O noapte neagră, din sud... şi-n întunericul acestei nopţi — o făclie albastră, strălucitoare ! Totul e albastru în jurul ei, ca în lumina lunii. Dar încă mai frumos, pentru că e rodul muncii omului ! Vă daţi seama ?

Erau vorbele lui Alîmov, şi Palka asculta emoţionat descrierea de parcă era a lui, doar mai poetică, mai legată, aşa cum el n-ar fi reuşit niciodată să povestească. Şi pentru aceste vorbe, pentru emoţia acestui glas, Palka iertă dintr-un condei toate păcatele lui Alîmov — şi cele trecute, şi cele viitoare.

— La facultate n-am fost un student strălucit, reluă Trunin, era cît pe ce să las baltă chimia şi să plec în Arctica. Apoi însă, l-am întîlnit pe Rusakovski. Un profesor cu „P "

mare. Lui îi datorez tot ce este bun în mine. Şi să-l jignesc pe el... Da, e cam frig. Bem ceva ?

Palka îl ajută să coboare de pe prichiciul ferestrei. Era foarte important pentru el să înţeleagă bine ce vroia să spună Trunin. Întrebă :

— Înseamnă asta că Rusakovski este într-adevăr un om mare ?

Trunin ridică din sprîncene şi se uită mirat la el, ceea ce făcu să pară şi mai rotundă faţa lui. De răspuns însă, nu-i răspunse Trunin, ci Iliuşa Alexandrov, care se strecura sub draperie în ascunzişul lor.

— Cum ? se mai îndoieşte cineva ? Noi îl numim însă Cavalerul cu braţ de fier, şi din păcate numele acesta reflectă realitatea. Apoi, fără nici o tranziţie, întrebă : Ştiţi ce-i aia o camcea[1] ?

Nici Palka, nici Jenea Trunin nu ştiau ce-i aceea camcea. Vreun termen tehnic ?

— Of, şobolani de bibliotecă ce sînteţi ! Ascultaţi aici !

Să lepădăm pedestrul trai,
Să zboare viaţa-n tropot, hai !
Şi ca pe vremi în zori de Mai
Să-ncălecăm din nou pe cai !

— Tra ta-ta-ta... aici am cam uitat... Şi-apoi :

Camceaua-i tare, frîul — strîns,
Lovim din pinteni... şi întins
Ţîşneşte murgul ca turbat.
Să batem lumea-n lung şi-n lat.

— Vezi că-i totuşi un termen tehnic, numai că-i de-al călăreţilor nomazi, spuse Trunin abia stăpînindu-şi un căscat.

— Aoleu, borţos fără imaginaţie ce eşti ! Nimic nu pricepi afară de chimia şi tehnica ta. Pentru Palka recit, nu pentru tine.

Nici nu respiri, goneşti mereu :
„Adio suflete al meu !"
Şi toate pier... Doar în urechi,
Stîrnite ca de aripi, trec
Iuţi foşnete de trestii vechi ;

[1] *Camcea* — bici (turcmen).

Uiți c-ai fost trist, că ești cărunt,
Că tînăr nu mai ești de mult...
Uiți și de cărțile ce-ai scris,
De anii ce s-au scurs ca-n vis
Cu treburi, griji, femei și dor...
Azi nu mai știi decît de zbor,
De murgul tău cu coama-n vînt,
De goana negrului pămînt,
De crestele cu fruntea-n nea,
Ce-n zare par a te-aștepta !...

— Asta nu-i Bagrițki, spuse Trunin cu convingere. Cine-i noul tău idol ?

— Tihonov, răspunse Alexandrov și se aplecă adînc pe fereastră. Ia uitați-vă, băieți, umblă spînu-n capul gol. La universitate, cînd ploua ca acum, ne aminteam de cei patruzeci de spîni. Îi enumeram pe toți profesorii, dar — ca un făcut — nu găseam decît treizeci și opt de pleșuvi, sau cel mult treizeci și nouă... Și ploaia nu stătea...

Palka zîmbi necăjit. În preajma băiatului acestuia, care semăna cînd a zburdalnic ucenic de școală profesională, cînd a mare gînditor, se simțea apropiat de lumea atît de nouă pentru el a intelectualității înalte și aștepta tot felul de revelații : fie surprinzătoare idei științifice, fie — ca acum — versuri necunoscute. Cele recitate de Alexandrov îl tulburaseră. Propria lui viață se răsfrîngea în ele. Rămîneau în urmă acele „treburi, griji, femei", nu mai era prezentă decît senzația îmbătătoare a mișcării... Și deodată, poftim — patruzeci de spîni ! Cum se poate face așa ceva ?

— Ia stați, băieți, dar poate că nici nu ne aflăm pe direcția principală, spuse deodată Alexandrov, dîndu-și la o parte părul de pe frunte. Aluminiu, gazificarea cărbunelui sau a petrolului... Poate însă că trăim în secolul unor metale și aliaje cu totul noi. În secolul energiei atomice.

— Cum, cum ?

— Care energie ?...

— Energia atomului. Teoretic, lucrul este perfect posibil. Și mă întreb... te pomenești că tot ce facem noi nu este decît începutul, copilăria unei noi ere — ce, nu se poate ?

— Ia mai du-te încolo ! bombăni Trunin. Nici o eră nouă nu vine singură, ea se naște din ceea ce s-a făcut înaintea ei. Fără chimie n-ai să te avînți nicăieri, nici chiar pe mur-

gul ăla al tău cu camcea. Cu siguranţă că nici tu singur nu ştii ce-i aia camcea !

— Ziceam că să mă uit în dicţionar, dar dă-l încolo ! Îmi place cum sună vorba asta. C-a-m-c-e-a. Mai sînt o groază de lucruri interesante pe care nu le ştim.

Palka nu-l mai asculta. Mintea i se limpezise de tot. E posibil oare ca un salt năprasnic al ştiinţei să descopere un nou gen de energie, care să mătură de pe masa tehnicii omenirii energia obţinută din cărbune şi gaze ?

— Nici gînd ! strigă el înflăcărat. Sigur că n-o să mai ardem cărbunele în cuptoare, asta e ceva de domeniul trecutului. N-o să-l mai ardem, pentru că va fi scos din pămînt gata prefăcut în gaze. Dar fără derivatele cărbunelui, chimia ta n-o să facă nici o ispravă, orice aliaje ai avea în vedere.

— Pavel e cel mai fericit om din cîţi am cunoscut în viaţa mea, spuse Trunin. Şi Tatiana Nikolaevna zicea la fel, ţii minte, Iliuşa ?

— Ce zicea ?

E uimitor cum numele acesta îl înfioară pînă şi astăzi încă.

Răspunsul i-l dădu Alexandrov :

— Zicea că eşti fericit pentru că crezi, pentru că visezi şi pentru că înfăptuieşti ceea ce visezi.

Trunin sări în picioare.

— Cînd îmi aduc aminte că m-am certat definitiv cu Rusakovski !... Şi, desfăcînd larg draperia, îşi roti ochii prin cameră. Gata ! Toate sînt goale.

Palka cercetă toate sticlele şi mai găsi într-una puţin vin. Îl împărţi frăţeşte şi îşi sorbi scîrbit porţia. Ea a înţeles totul. Şi le-a spus băieţilor că el e fericit... E foarte bine aşa, să nu-şi închipuie că el umblă nemîngîiat şi nenorocit...

Se întristă deodată şi îşi dori să rămînă singur, să se culce şi să adoarmă numaidecît, pînă nu-i vin în minte tot felul de gînduri fără noimă, Lipatov s-a şi cuibărit într-un colţ al divanului, şi sforăie uşor. Alîmov continuă să-şi farmece frumoasa cu discursuri înflăcărate. O fi dormind Katerina, sau îl aşteaptă ? Dar Saşa nu mai e aici. Şi Raciko a şters-o. Da, e timpul să se cam împrăştie cu toţii... S-ar putea oare ca ştiinţa, descoperind o nouă sursă de energie, să ignoreze pur şi simplu cărbunele şi petrolul, ca inutile ? S-ar putea oare ca omenirea să lase avuţiile acestea uriaşe să zacă inerte în măruntaiele pămîntului, fără folos ? Nu, e o prostie, o prostie, o prostie ! Cu cît progresul înaintează

mai mult, cu atît mai vijelios creşte şi nevoia de energie. Vor creşte vitezele, temperaturile, şi toate acestea au nevoie de combustibil, de energie. Avuţiile subsolului vor fi folosite tot mai deplin, tot mai raţional. Gazificarea este una din aceste forme raţionale. Şi sînt fericit. Da, sînt ! Cred, visez şi înfăptuiesc. Ia te uită ce bine a înţeles ea totul !...

Împinsă cu putere, uşa se deschise larg, lovindu-se cu clanţa de perete.

În prag se ivi Saşa. Palid, aproape livid.

— Saşenka, ce-i cu tine ? Ţi-e rău ?

El însă o dădu deoparte pe Liuba din drum şi porni întins spre Palka, ocolindu-l pe Alîmov aşa cum se ocoleşte un ghem de sîrmă ghimpată.

— E tîrziu, spuse el tare, necăjit că în cameră se mai găsesc atîţia oameni străini de care acum nu avea de loc nevoie. Palka, ştii tu că...

Dar nu termină. Palka sta în faţa lui zburlit, cu cravata strîmbă şi un zîmbet de om ameţit. Să i-o spună acum, în starea asta ? S-o lase pentru mîine ? Saşa îşi închipui ce se va întîmpla cînd îi va spune totul, cum se va înfuria Palka şi ce urmări va avea asta pentru el însuşi, pentru munca lor, pentru Katerina, pentru toţi...

— ...mai ştii că mîine dimineaţă trebuie să fim la comisariatul poporului ? îşi încheie el fraza şi, întorcîndu-se spre oaspeţi, spuse : Acasă, tovarăşi, acasă. E timpul să plecăm !

Purtarea era destul de necuviincioasă. Oaspeţii se îndreptară spre cuier. Liuda mai cocheta în prag cu unul, cu altul. Dincolo de uşă o aştepta Alîmov.

— Te conducem noi, Liudmila Vsevolodovna, spuse Palka, prefăcîndu-se că nu-l vede pe Alîmov. Igor, ia hai s-o depunem pe fiică sub aripa tatălui ei.

— Minunată idee ! La revedere, Konstantin Pavlovici ! rîse Liuda şi luă la braţ pe cei doi tineri.

Alîmov îi urmări din ochi, aprinzîndu-şi o nouă ţigară de la mucul celei vechi.

Alexandrov şi Trunin se îmbrăcau fără să-şi ia ochii miraţi de pe faţa lui Saşa Mordvinov. Ce-o fi cu el ? Liuba înlemnise şi ea — niciodată nu l-a mai văzut pe Saşa în asemenea hal : s-a poticnit de un scaun, a dat cu piciorul unei sticle de pe jos, a răsturnat un pahar. Apoi s-a îndreptat, clătinîndu-se, spre uşă şi a strigat cu limba împleticită :

— Kon... Konstantin... Pavlovici... mai stai... stai o clipă ! Iar cînd Alîmov s-a întors şi a păşit pragul, Saşa i-a aruncat

în față, ca un om beat : Să n-o jignești pe Katerina !... N-o să-ți permit !...

Și, cu toată puterea, îl plesni pe Alîmov peste obraz.

Fața lui Alîmov se schimonosi, ca sub durerea unui junghi. Își ridică în sus pumnii strînși de mînie. Dar în aceeași clipă i se lăsară în jos, fără să fi lovit.

— N-am jignit-o... și nici n-aș putea... s-o jignesc, șopti el abia auzit și plecă grăbit, aproape fugind pe coridor, spre Katerina.

— Ce-i asta, Saşenka ? bolborosea Liuba agățîndu-se de brațul soțului ei. N-a făcut nimic rău... Vai, cum ai putut !...

Trunin își înfunda nervos picioarele în galoși, ferindu-se să ridice ochii. Era scîrbit — s-au încăierat ca la cîrciumă. Dar Iliușa Alexandrov se apropie de Saşa ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic, i se uită cu înțelegere drept în ochi și-l întrebă cu toată sinceritatea unui real interes :

— Spune, merita într-adevăr să-l plesnești ?

Întîlni o privire limpede, perfect trează, și auzi un răspuns ca între patru ochi :

— Era absolut necesar, crede-mă !

Cînd Saşa îl chemase afară pe Grigori Tarasovici, acesta din urmă era atît de cherchelit, încît Saşa stătu în cumpănă dacă face să angajezi cu el acum o discuție serioasă. Dar nu mai putea să aștepte.

— Spune pe șleau, ce ai împotriva lui Alîmov ?

Raciko se trase înapoi speriat.

— O, nu ! Despre orice vrei, despre asta însă n-am să vorbesc.

Tăcură multă vreme. Saşa urmărea atent cum se destramă văzînd cu ochii beția din privirile lui Raciko. Uite că i s-au aprins sclipiri în pupile. Uite că i se împreunează sprîncenele, trădînd efortul de a-și aduna gîndurile... Nu, acum nu mai trebuie să-l grăbească.

— Am încredere în tine, Saşa, începu Grigori Tarasovici după ce chibzui îndelung, și deodată își smuci peste cap părul cărunt, aflat în neorînduială. Sînt un laș ! Toată viața mi-am trăit-o cum trebuie, pe front nu m-am temut de nimic, acum însă...

Tăcu iarăși multă vreme, pe urmă întrebă :

— Știi de ce a venit atunci cu atîta grabă la ședința activului vostru de partid ? Crezi că pentru a-l apăra pe Svetov a venit ? Să vă salveze pe voi de la pieire s-a grăbit ?

— Bine, dar totuşi asta a făcut-o.

— Ştiu. Însă de venit a venit ca să vă bage la apă. Da, da ! Să vă bage la apă ! Să vă excludă din partid, să-şi crească acţiunile pe nenorocirea voastră !

— Atunci, de ce...

— Păi, fiindcă e un om impulsiv din fire, turbat ! N-are niciodată un ţel limpede, afară de unul singur, spre care îl mînă orgoliul : acela de a obţine cu tot dinadinsul succesul său personal, puterea, gloria. Întîi a jucat pe cartea lui Katenin, şi n-a reuşit. Apoi a schimbat cartea, şi a jucat pe Vadeţki şi Kolokolnikov, sperînd că ei îl vor scoate la liman ! Iar voi îi stăteaţi în cale, ca un gunoi în ochi. Şi a venit să vă mături din drum. La Doneţk însă, a mirosit că ceva nu-i în regulă. Aveţi voi acolo un cetăţean pe nume Ciubak ? Saşa dădu din cap afirmativ. La el s-a dus să ia informaţii. Şi şi-a dat seama că nu sînteţi pe ducă şi că lumea are încredere în reuşita voastră. La adunare a stat, a ascultat... Şi, crede-mă, zău !... a adulmecat cu nasul ăla al lui de cîine, a simţit că e mai bine pentru el să vi se alăture vouă ! Demagogia, temperamentul, energia — astea nu i le poate tăgădui nimeni.

Saşa cumpăni în sinea sa : „Bine, e orgolios, ţine la cariera lui... dar de muncit munceşte, şi cu folos !"

— N-are decît să viseze la glorie, spuse Saşa fără supărare. Nici noi nu i-am da cu piciorul, ba o putem împărţi şi cu el.

— Da, da, fireşte, mormăi Raciko, ori cuprins din nou de beţie, ori prefăcîndu-se beat.

Şi în clipa aceea, uitîndu-se la Grigori Tarasovici, Saşa înţelese pentru prima dată că uneori eşti în cîştig prefăcîndu-te a fi beat. Era vădit că Raciko nu spune esenţialul. De ce ? Îi este oare frică ?

— Grigori Tarasovici ! Din două una : ori ai încredere în mine, ori s-o lăsăm încurcată.

— Oho, da' iute mai eşti ! Dacă vrei să ştii, la început nici în tine n-am avut încredere. Atunci, la început, cînd ai venit aici ca mare şef.

— De ce ?

— Socoteam că eşti o unealtă în mîna lui Alîmov, un atu în jocul lui.

— Nu înţeleg.

— Mai sînt multe lucruri pe care nu le înţelegi. Te-ai întrebat tu vreodată din ce cauză... a păţit Stadnik ce a pă-

ţit ? Raciko îşi coborî glasul pînă la şoaptă : Stadnik îl înţelegea pe Alîmov, îl vedea pînă-n măduva oaselor, ca la radiografie îl vedea. Şi Alîmov simţea asta. Cît timp îl avea de şef pe Stadnik, Alîmov ştia că n-o să-i meargă. Şi pentru asta există o metodă — aluzii, denunţuri, replici ucigătoare la momentul potrivit... Şi s-a zis cu Stadnik. Nu mai e Stadnik.

Saşa tăcea. Raciko urmă şi mai încet :

— Prin natura muncii mele, îmi trece prin mîini tot felul de corespondenţă. Ei bine, unele lucruri le-am văzut şi eu. Cu ochii mei le-am văzut, prin mîinile mele au trecut. Şi împotriva lui Stadnik denunţuri, şi împotriva lui Olesov, şi împotriva lui Burmin... Burmin pesemne că-l ştie, dar nu se poate descotorosi de el...

— De ce ?

— Dacă-l atingi pe Alîmov — aoleu ! ce mai tărăboi ar stîrni cu temperamentul ăsta turbat ! Vezi tu, un denunţ poate să nu fie crezut, dar o sută — plasate în diferite locuri...

În clipa aceea a trecut pe lîngă ei Katenin. Saşa nu l-a văzut decît ca prin ceaţă — era orbit de furie şi de scîrbă.

— Uite încă o fostă unealtă inconştientă de-a lui ! surîse strîmb Raciko. La adăpostul lui Katenin, Alîmov ţintea drept la postul de director. Dacă inginerul Katenin ar fi reuşit, treburile lui Alîmov ar fi mers ca pe roate. Şi să nu fi fost Burmin, demult îl dărîma el pe Olesov. Cînd am auzit de numirea ta, Olesov aşa a şi interpretat-o : Alîmov îşi aduce oamenii săi.

— Şi eu, care mă miram de ce m-a primit Olesov atît de rece !

— Olesov e un om foarte cumsecade, dar s-a cam muiat. Vîrsta, rănile, inima. Şi, mai ales, prietenia lui cu Stadnik... S-a acrit, bietul om.

Atunci a apărut în coridor Liuba. Peste o clipă însă, cînd Saşa s-a dezmeticit, ea nu mai era acolo. Nu mai era acolo cînd Saşa a înţeles că pe ea a văzut-o şi cînd a simţit că-l pătrunde căldura plină de speranţe a marii sale fericiri, dar o fericire cu mult mai bogată, cuprinzînd nu numai dragostea, ci şi pe prietenii săi credincioşi, şi curăţenia sănătoasă a mediului care i-a crescut pe toţi şi întreaga, iubita lor lume absorbită de muncă, de trudă creatoare, însufleţită de ţeluri şi vise comune, de cinste, mîndrie şi devotament dezinteresat, o lume în care nu puteau exista Alîmovi.

— Dar Katerina ?... întrebă pe neașteptate Saşa.

— Se pare că este o femeie minunată !

— Ca un şarpe s-a strecurat lîngă ea !

— Şi totuşi, să ştii c-o iubeşte.

— La toţi dracii asemenea iubire ! Îmi vine să-l sugrum ! Sau cel puţin să-l plesnesc peste bot !

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă am să spun adevărul. Să ştie toată lumea.

Grigori Tarasovici se înfundă în fotoliu, făcîndu-se mic de tot. Ochii îi sînt pe jumătate închişi, respiră greu. Votca l-a dat gata ? Sau amărăciunea ?

— Vezi, ţi-am spus că am devenit laş, şopti el fără să deschidă ochii. Dar nu, nu-i adevărat ! Nu sînt laş şi nici bleg. De sute de ori m-am frămîntat, de sute de ori m-am decis... Dar ce pot face ? ! Vezi, eu am citit aceste... documente întocmite de el... „Socot că este de datoria mea de membru de partid să vă semnalez că..." Iar noaptea în pat, simt că mă înăbuş ! Simt că trebuie să strig în gura mare : „Feriţi-vă, e un calomniator !" Cum să strig însă ? Stadnik e totuşi închis ! Voi fi ascultat şi întrebat : „Stai, păi atunci unde vezi tu calomnie ?..." Aşa că tac, îi întind mîna cînd n-am încotro, mă aşez cu el la aceeaşi masă... Of !...

— Eu nu pot aşa. Eu n-am să tac !

Raciko deschise ochii — nişte ochi trişti, blînzi, inteligenţi.

— Ţine-ţi firea, Saşa. Şi sus drapelul... Să vezi, odată purtam un drapel. Nu în luptă, ci doar la o demonstraţie de 7 Noiembrie. Cînd mi l-au încredinţat mi-au promis că voi fi înlocuit curînd, dar au uitat. Era frig şi n-aveam mănuşi. Vîntul sufla pieziş şi mă dobora, dobora şi drapelul. Eu însă îl ţineam sus. Un gînd mă tot îmboldea : „Strînge pînza, să nu ţi-o umfle vîntul". Dar nu puteam, crede ce vrei, nu puteam, şi pace ! Că doar nu era pur şi simplu o catifea pe-un băţ, ci un drapel !... Spune şi tu, Saşa, cine să poarte drapelul dacă nu adevăraţii bolşevici ? Cine ?

— Asta o înţeleg. Dar vezi că sub faldurile acestui drapel nu trebuie să se adăpostească orice... gunoi. Sub faldurilo lui trebuie să se găsească oameni ca Stadnik, Ciubak. Uite, m-ai întrebat adineauri dacă avem un cetăţean anume Ciubak. Ei bine... am avut ! Am avut ! Şi nu-l mai avem ! De ce ?

— Nu ştiu, Saşa.

— Anul 1937... Să-i dai de gît pe duşmani — asta înţeleg. Lupta de clasă, spioni camuflaţi, pregătiri de război — sigur, înţeleg, fascismul înaintează şi se pregăteşte să ne atace. Agentura lui trebuie pescuită. Înţeleg. Dar ai noştri ? Aşa, pe degeaba ?

— Uite, Alexandr Vasilievici, în chestia asta ori nu-ţi baţi capul cu lucruri pe care nu le poţi nici şti, nici decide, ori înnebuneşti de-a binelea.

Raciko se sculă şi strînse cu putere mîinile lui Saşa.

— Eu am plecat. Iar tu, Saşa... mai stai aici şi numără pînă la două sute. Dacă simţi că nu ajunge, continuă pînă la trei sute. Pe urmă întoarce-te în cameră şi nu face prostii.

În aceeaşi seară, pe cînd Saşa se prefăcea a fi beat şi-l pălmuia pe Alîmov, într-o închisoare de popas, în drum spre nord, se întîlneau Stadnik şi Ciubakov.

Pe faţa mică, strînsă ghem de atîtea încreţituri, a lui Stadnik, ochii mari ca farurile luceau parcă şi mai tare. În prima clipă, ochii aceştia se umplură de lacrimi, dar numai în prima clipă.

După ce îmbrăţişă pe vechiul său prieten şi ucenic, Stadnik spuse cu vocea lui puternică de totdeauna :

— Ia te uită cu cîtă grijă ne adună soarta mereu pe aceleaşi drumuri !

Şi-l învălui pe Ciubak cu o privire ageră. E acelaşi, neschimbat ! Doar la colţurile gurii s-au săpat două cute adînci, şi în părul scurt, tuns perie, au apărut fire argintii. Umerii largi îi sînt însă tot aşa de drepţi ca întotdeauna, ţinuta — la fel de mîndră, iar buzele — tot zîmbitoare.

— Cu cine eşti aici ? Mai sînt cunoscuţi ?

— Cum să nu ?! surîse Ciubak. Îl ţii minte pe Gaevoi ? Birocratul ăla de la comitetul executiv al regiunii, cu care mă tot războiam pentru fonduri... E şi el aici. Şi Surovţev e cu noi. Trebuie să-l ştii — un vechi cekist. Unul înalt. Şi mai este Miatlev, finul meu, directorul uzinei chimice, acela pe care-l tot frecam pentru tendinţa de a lucra de unul singur. După cum vezi — o societate aleasă ! Da cu tine cine mai este ?

— Cu mine e Zîbin, de la Comisariatul poporului. Îl ştii ? A fost ridicat nu demult, direct de la gară, se întorcea din străinătate. Nici pînă acum nu s-a dezmeticit încă. La început a tot suspinat că îşi pierde biletul de odihnă la Kislovodsk, că, vezi tu, de la 1 octombrie omul trebuie să intre în

concediu ! Da-i un băiat straşnic. Şi mai este Vasili Vasilici, a fost consilier economic la noi, un om de ştiinţă. În general — lume de tot felul, şi oameni cu toţii.

— Pe tine cu cît te-au blagoslovit ?

— Cu zece. Dar pe tine ?

— Tot zece. Ani.

Ciubakov despărţise cu un punct, parcă, cele două cuvinte. Dar privirile li se întîlniră pentru a întări cuvîntul : da, ani. Şi anii le apărură amîndurora în toată lungimea lor : trei sute şaizeci şi cinci înmulţit cu zece, plus încă trei zile de la anii bisecţi, în total trei mii şase sute cincizeci şi trei de zile.

Stadnik adăugă aceşti zece ani la cei pe care-i avea :

— O să am cincizeci şi patru... dacă-i mai apuc.

Ciubakov socoti şi el :

— Eu am să am patruzeci şi doi.

Fără nici un „dacă". Era convins că va rezista tuturor încercărilor şi se va întoarce. Şi nu peste zece ani, ci mai înainte. Dar chiar şi un an, chiar şi o lună i se păreau a fi o monstruoasă risipă de energie. Cu asta nu te poţi împăca. Cu asta nu trebuie să te împaci !

Noaptea, după ce toată lumea adormise, într-un colţ al celulei, pe nişte laviţe strîmte, înghesuiţi claie peste grămadă, şapte oameni tot mai discutau, discutau în şoaptă şapte tovarăşi de suferinţă, şapte comunişti.

Ordonat, păstrîndu-şi pînă şi aici ţinuta îngrijită, economistul Vasili Vasilici zîmbi strîmb.

— O şedinţă a activului de partid.

— Da ! exclamă Ciubak şi, coborîndu-şi din nou glasul repetă : Da ! Dacă vreţi să ştiţi tocmai asta ne lipseşte !

— Eh, termină odată ! îl imploră Gaevoi.

— Aţi văzut ? oftă batjocoritor Ciubak. El este osînda mea : acolo n-am avut trai din pricina lui Gaevoi, şi aici — poftim — tot el, Gaevoi !

De cînd se întîlniseră la închisoarea de popas, cei doi vechi adversari simţiră amîndoi că toate neînţelegerile dintre ei, toate certurile lor n-au fost decît aspecte ale unei vieţi nemaipomenit de frumoase, şi erau foarte bucuroşi că îşi pot aminti de ele, ba uneori pot chiar să reia vechea dispută : a venit sau n-a venit încă timpul să luminezi întreaga noapte străzile oraşelor — ca şi cum lucrul acesta ar mai fi ţinut acum de părerea lor. Se apropiaseră mai mult unul de altul, ca doi consăteni, şi se îndrăgiseră cu adevărat. Ciubak bănuia că şi înainte îl iubise pe Gaevoi, deşi crezuse că nu poate

să-l sufere : Gaevoi era pentru el tocmai acel antipod care-ţi înlesneşte şlefuirea propriului tău caracter. Înainte vreme, Gaevoi a fost falnic, dîrz în faţa temperamentului aprins al lui Ciubak, şi grozav de zgîrcit, dar spre lauda lui, trebuie recunoscut că zgîrcenia şi-o arătase numai în cheltuirea banilor statului, căci cu ai săi era mînă spartă, zvîrlindu-i pe de-ale gurii şi pe alte bunuri din belşug. Acum, pîntecul lui impozant i se cam topise, şi în locul triplei bărbii rumene, sub ţepii bărbii îi atîrna pielea fleşcăită. În primele zile era cu totul demoralizat. Ciubak îl scuturase bine şi nu-l mai lăsa să-şi plece fruntea.

— Ce-i cu tine, zăpăucule ? spuse el, săltînd energic capul tovarăşului. Am fost trecuţi în pomelnicul duşmanilor, noi însă sîntem aceiaşi — cum am fost, aşa am rămas ! Am sau n-am dreptate ?

Nu-i răspunse nimeni. Nu li se desluşeau decît feţele, ca nişte pete albe în semiîntunericul încăperii şi li se auzea răsuflarea iuţită de zbuciumul lăuntric. Lipsiţi de tot ce le era drag şi familiar, în condiţiile grele în care era atît de uşor să pierzi înfăţişarea şi conştiinţa de om, aceşti bărbaţi se simţiră din nou comunişti, membri unei mari şi puternice organizaţii, legaţi pînă şi aici de aceleaşi răspunderi, de aceleaşi legi de autocontrol şi disciplină de fier.

— Ia povesteşte-ne, Victor, ce se mai întîmplă în lume, ceru Stadnik.

Zîbin tot mai trăia cu impresia că tot ce i se întîmplă nu este decît un vis urît, care trebuie să se sfîrşească din clipă în clipă. Era un propagandist cu experienţă şi deseori prezentase chiar el diferite referate despre lichidarea agenturii duşmane şi a vrăjmaşilor ascunşi, nu o dată îşi strigase el însuşi revolta împotriva oamenilor de seamă care fuseseră demascaţi, şi poate că numai de două sau trei ori, cînd fusese vorba de oameni bine cunoscuţi chiar de el, simţise o îndoială : sînt ei într-adevăr duşmani, sau poate că-i o greşeală ? În primele zile se cam ferise de ceilalţi deţinuţi — nu voia să se apropie de tot felul de căzături. Apoi însă, se întîlni cu Vasili Vasilici, cu Stadnik... Şi acum stătea încurcat, chinuit de gînduri învălmăşite, nedumerit, năuc.

— Să vă povestesc... despre ce ? întrebă el în silă.

— Despre toate ! ceru Ciubak. Ce se aude în ţară ? Ce-i preocupă pe oameni ? Cum stăm cu cincinalul ? Ce mai e pe la Moscova ?

Zîbin mai tăcu o vreme, uitîndu-se atent la feţele tovarăşilor săi. Aşa să fie ? Vor ei într-adevăr să audă toate acestea ?... Vor ei într-adevăr să ştie cum a început al treilea cincinal, şi cum arată stelele de rubin instalate în vîrful turnurilor Kremlinului, şi cît de minunat l-a interpretat Şciukin pe Lenin, la teatrul Vahtangov, în piesa „Omul cu arma", şi că, după ultima statistică, rezultă că patru cincimi din întreaga producţie a ţării sînt furnizate de uzinele şi fabricile construite în anii celor două cincinale, şi că pe ogoare lucrează aproape cinci sute de mii de tractoare ?...

Începu cu glas şovăielnic, temîndu-se că vreunul dintre ascultători, poate chiar Gaevoi, să nu-l întrerupă cu un oftat : „Of, ce bucurie ne mai pot face acum asemenea ştiri ?" Dar tocmai Gaevoi se însufleţi ca prin minune.

— Nu mai spune ! Chiar pe toate turnurile ? Şi sînt mari stelele ? Şi se văd de departe ? Şi cum sînt luminate, pe dinăuntru ?

Încet-încet, se învioră şi Zîbin. Şoaptele lui fierbinţi erau ascultate cu lăcomie şi i se puneau mereu noi şi noi întrebări. Celula cea posomorîtă încetă să mai existe, şapte oameni sovietici, şapte comunişti, trăiau cu munca şi gîndurile patriei lor.

— Cinci sute de mii de tractoare... îngîna visător Surovţev. L-am auzit chiar eu pe Lenin cînd vorbea de o sută de mii de tractoare ca despre un vis încă inaccesibil nouă !... Ce departe am ajuns !... Bun, dar cu colhozurile cum stăm ?

Surovţev fusese arestat înaintea celorlalţi, şi acum îl tot înghioldea pe Zîbin, îi punea întrebări de amănunt şi se înfuria dacă acesta nu-i putea răspunde. Era limpede că omul verifică, controlează cu pasiune dacă acolo, afară, totul este în ordine, iar dacă nu este — ce măsuri se iau : cele necesare, sau nu ? Miatlev turba de necaz şi de furie, fără să-şi dea nici el seama, căutînd mereu să afle ceva care să-i confirme că fără ei, acolo, afară, totul merge mai greu, pe cînd Surovţev se pare că era chiar foarte mulţumit că şi fără ei viaţa ţării nu stă pe loc şi înaintează pe aceeaşi linie ascendentă.

Provocarea japoneză din Orientul Îndepărtat, în regiunea lacului Hazan, îl tulbură grozav.

— Vedeţi, tovarăşi ? Incursiune armată ! Semn de război. Dar în Europa ce se întîmplă ? Hitler, Mussolini ce fac ?

Zîbin zăbovise două săptămîni la Paris. Acolo ce-i ?

— Mariana [1] şi-a închis ochii ca să nu vadă grozăviile. Să nu vadă nici fascismul, nici războiul ce se apropie, nici ruşinea „neintervenţiei" [2]. Ai zice că acolo se trăieşte cu ochii închişi.

Surovţev nu se mulţumea cu aprecieri generale, el cerea fapte concrete. E adevărat că Chamberlain şi Daladier s-au dus la München, să stea de vorbă cu Hitler şi Mussolini ? Dar comuniştii francezi ce fac ? Dar frontul popular ? Dar în Spania ce se mai aude ?

— Republicanii au fost înfrînţi...

Se lăsă o tăcere grea. Fiecare dintre ei — şi toţi laolaltă, cu întregul popor sovietic — trăise luni şi luni de zile cu grijile, speranţele şi chinurile eroicului popor spaniol. Victoriile republicanilor au fost victoriile lor, înfrîngerile — propriile lor înfrîngeri şi suferinţe.

Ciubak îşi aminti cum a fost asaltat sediul comitetului orăşenesc de către tineret, băieţi şi fete care visau să lupte pentru libertatea Spaniei, cum o admirau cu toţii pe înflăcărata Dolores Ibarruri, cum cîntau cîntece spaniole...

— Acum fascismul se va năpusti şi mai departe, sfîşie deodată tăcerea Surovţev. Spune, dar în Germania ai fost ?

Oricît de ciudat ar părea, amintirea stîrnită de această întrebare aduse pe buzele lui Zîbin un zîmbet înduioşat.

— La întoarcere am trecut cu vaporul prin canalul Kiel. Navigam sub pavilion sovietic. De pe ţărm se holbau la noi sute de inşi. Şi iată că trecem pe lîngă un vas german. Marinarii sînt numai ochi. Şi deodată, în cala vaporului nemţesc se deschide o ferestruică, în rama lui apare chipul unui flăcău mînjit cu cărbune, fochist pesemne — se uită în jur, îşi ridică repede pumnul strîns deasupra capului şi strigă : *„Rot Front !"* [3], apoi ferestruica se trînteşte la loc...

Zîmbetul pieri de pe buzele lui Zîbin :

— În schimb, derbedeii de fascişti !... Stau, se bolovănesc la noi, tineri, obraznici. Să fi putut — pe mutrele lor o citeam — ce ne-ar mai fi sfîşiat cu ghearele fanionul roşu de pe catarg ! Dă-le frîu liber acestor derbedei — ce mai isprăvi ar face !...

---

[1] Denumire dată de popor Franţei republicane.

[2] Aluzie la pretinsa neintervenţie, la adăpostul căreia „democraţiile" apusene permiteau fascismului european să intervină împotriva Spaniei republicane sprijinind pe faţă rebeliunea franchistă.

[3] Front roşu (germ.), salut revoluţionar.

— Asta şi aşteaptă, se pregătesc...

Tăcură iarăşi...

— Taie-mă, spînzură-mă, eu tot nu înţeleg ! gemu Gaevoi. Nu-mi pot explica ! De ce ? Cu ce scop ? Cum s-a putut întîmpla asta... cu noi !...

— Ssst !...

Şi toţi întoarseră ochii spre gemuleţul zăbrelit al uşii. Undeva pe aproape, cineva suspină prin somn. Oamenii dormeau greu. Căutau uitarea în somn. Dar suferinţa lor îi urmărea şi în vis.

— Dacă aş înţelege mi-ar fi mai uşor, dar aşa, nici în libertate n-am avut trai, mă munceau gîndurile, şopti Ciubak. Vedeam că-i lovim pe ai noştri. Mă străduiam să salvez pe unul, pe altul... Mă încurcam, mă chinuiam... Cuvîntarea aceea a lui, „Despre măsurile pentru lichidarea troţkiştilor şi a altor făţarnici", am citit-o de o sută de ori — nu-i găseam confirmarea în viaţă ! Ascuţirea crîncenă a luptei de clasă în interiorul ţării, duşmanii cu carnet de partid... Mă întrebam : „Unde sînt duşmanii ăştia ?" (Şi zîmbi amar.) Cînd colo, uite că noi eram. Noi, pe care ani de zile partidul ne-a învăţat să muncim, să gîndim, să luptăm... Noi, pe care ne-a învăţat să luăm hotărîri şi să ne asumăm răspunderi în chip leninist.

— Ciudat ! şopti abia auzit Stadnik şi, cu toate că se trase cît mai aproape de tovarăşii săi, nu se putu hotărî să rostească numele care-i sta pe limbă. El spunea că se duce o luptă pe viaţă şi pe moarte. Făcea apel la vigilenţă. Şi-atunci, cum de n-a văzut că sub această lozincă a luptei cu duşmanii sînt prigonite, distruse cele mai încercate cadre ale partidului ?!

— Crezi că într-adevăr nu înţelege ? îşi spuse îndoiala Miatlev.

Acum, glasurile lor abia mai foşneau :

— Cum ar putea...

— I se prezintă dosare măsluite...

— Bine, dar el trebuie totuşi să vadă ! O singură greşeală, un singur fals mai poate trece neobservat. Aici însă e vorba de...

Şi tăcură din nou. Se gîndeau. Îi chinuiau nedumerirea, teama, îngrijorarea. Cea mai mare şi mai nobilă îngrijorare şi teamă — nu pentru soarta lor, ci pentru partidul lor.

Primul rupse tăcerea Stadnik :

— Uneori îmi spun că el trebuie să fi pierdut încrederea în oameni. Amintiţi-vă ce presiuni au început după moartea

lui Ilici. Şi troţkiştii, şi zinovieviştii, şi buhariniştii, şi „partidul industrial" şi tot felul de rămăşiţe de ale contrarevoluţiei. Unii trăgeau în stînga, alţii — în dreapta, toţi însă erau într-un glas împotriva leninismului. El a luptat împotriva lor, i-a demascat...

Surovţev îi preciză gîndul :

— Iar acum i se năzare şi ceea ce nu există ?

Cineva suspină iarăşi în somn, jalnic, prelung ; altcineva mormăi o înjurătură scurtă. Iar cei şapte comunişti fără somn tăcură, ascultînd bătăile neliniştite ale propriilor lor inimi.

— Cu mine cum credeţi că s-a întîmplat ? întrebă cu glas înfiorat Surovţev. Am intrat la şeful cel nou. „Nu înţeleg, zic, ce-i cu anchetele astea împotriva unor comunişti vechi, împotriva activului de partid. După mine, zic, asta e o exagerare. Că doar sîntem comunişti." Da' el se răsteşte la mine : „Dobitocule ! Nu înţelegi etapa cea nouă ! Tot mai gîndeşti cu noţiuni învechite ! Noi sîntem în primul rînd cekişti, şi abia după aceea, în al doilea rînd, sîntem comunişti. Aşa se pune problema, şi de aici — concluzia !" Ei, şi m-am luat la harţă cu el ! „Eu sînt comunist nu în al doilea rînd, zic, sînt comunist mai înainte de orice, cincisprezece ani am luptat pentru asta, am înfundat puşcăriile. Şi la Ceka am venit tot la chemarea partidului, şi însuşi Dzerjinski m-a învăţat ce înseamnă un adevărat cekist, dar de la el cuvinte dintr-astea «comunist în al doilea rînd» n-am auzit, pentru asemenea cuvinte m-ar fi dat pe uşă afară." Canalia s-a sculat în picioare şi a şuierat printre dinţi : „Eu însă am să-ţi spun — marş afară ! E clar ?" Şi a doua zi mi-a venit decizia — m-a scos la pensie. Iar în locul meu a adus un tinerel, dar dintr-ăia buni la rele...

— Îl ştiu, Tukov, spuse Ciubak. Şi pe mine m-a anchetat el. Şi cu o adevărată satisfacţie m-a anchetat. Se bucura : „Mi-ai fost şef pe linie de partid, iar acum uite că eşti în mîinile mele, şi fac cu tine tot ce vreau !"

— Şi pe mine, strigă Miatlev, tot el, Tukov — un păduche.

— Da voi ce-aţi păzit ? îşi ieşi din fire Vasili Vasilici. Bine, eu sînt un simplu om de ştiinţă. Voi însă cum de n-aţi înţeles ? Ce, n-aţi văzut ce se întîmplă ?

— Da, dar vezi că au fost arestaţi şi duşmani reali, răspunse posomorît Ciubak, vipere adevărate, troţkişti, sabotori. Nu mai departe ca ăla...

Şi privirea îi alunecă spre celălalt colţ al celulei.

— Uite, blondul de colo. Anopov îi zice. E o viperă cum altele nu-s. Pe unul ca ăsta la zid l-aş pune, nu la...

Toţi ochii se întoarseră într-acolo. În colţ dormea un om, şi faţa lui trandafirie părea în mrejele somnului de o blîndeţe nevinovată. Nu se clinti nimeni, dar în gînd fiecare dintre cei şapte se trase cît mai departe de culcuşul aceluia.

— El cît a luat ?

— Zece.

— Da' ce dracu e asta ? gemu furios Gaevoi. De ce trebuie să mă aflu eu alături de unul ca ăsta ?! Şi ce-o să ne facem acum ?...

— Ia lasă istericalele, amice, îl întrerupse Ciubak. E rău de noi. Foarte rău. Dar nu se poate să nu se facă lumină !

— Şi cînd te gîndeşti că cei de afară nu ştiu adevărul despre noi !

Surovţev murmură :

— Dar copiii ?

Acum nici respiraţia nu li se mai auzea. Fiecare se gîndea la ale sale, la ai săi, la ce avea mai drag pe lume. La cei care trebuiau să creadă în nevinovăţia lor, care nu puteau să nu creadă... totuşi... Ce-or fi gîndind ei ? Cum îşi explică ceea ce s-a întîmplat ? Şi copiii... Cum vor putea găsi ei o explicaţie a dezonoarei care copleşise pe tatăl lor ? Ce oameni vor deveni ei, dacă vor şti că tatăl lor a fost distrus fără motiv ? Iar dacă vor crede că el este într-adevăr un duşman, cum vor mai putea trăi ?

— Nu, ei nu vor putea pricepe, şopti cu lacrimi în glas Zîbin.

Spusese „ei", dar se gîndea numai la o singură fiinţă ; la femeia care-l aşteptase în zadar la 1 octombrie, acolo, la Kislovodsk.

— Nu, ei nu vor putea crede că sîntem nişte ticăloşi, nişte duşmani !

— Dar tu cum ai crezut, cînd a fost vorba de alţii ? îl întrerupse mînios Vasili Vasilici, şi toată stăpînirea lui de intelectual deprins să judece liniştit se spulberă. În cel mai bun caz ne consolam : cînd se retează uscăturile mai cade şi cîte o creangă verde ! Şi-acum — poftim, noi sîntem crengile acelea, o grămadă de crengi verzi aruncate la gunoi !

— Sst, mai încet...

— Puţin îmi pasă...

— Şi ce bine mergeau lucrurile ! interveni deodată Miatlev. An de an tot mai bine ! Că doar am luat totul de la în-

ceput — nu ştiam nimic. Cînd am fost numit director — primul director roşu al uzinei — pînă şi de contabil mă temeam ca de foc. Dacă-mi vorbea vreun inginer despre tehnică, îngheţam. Şi am învăţat ! Şi am început să ne descurcăm în gospodărie şi-n toate, şi ce bine au pornit să se dezvolte lucrurile ! Să luăm numai uzina noastră. S-a început construirea a două ateliere noi. Automatizare... S-a pus temelia unei case de cultură. Pe anul acesta avem un plan aproape dublu...

Oftă din adînc şi murmură cu tristeţe :

— Credeţi-mă, fraţilor, mi-e dor de ea, ca de un om mi-e dor. O visez şi noaptea. Şi mereu acelaşi vis. Se face că merg spre uzină cu nu ştiu ce comisie importantă şi îi împărtăşesc planurile mele cele mai tainice, despre care n-am suflat încă nimănui nici un cuvînt. Şi membrii comisiei notează totul şi-mi spun : neapărat, neîntîrziat. Chiar mîine prezintă-ne un proiect, şi o să ţi-l aprobăm. Iar eu mă bucur şi mă minunez, dar undeva în cugetul meu îmi dau seama că e doar un vis, şi mă agăţ de el ca să nu mă trezesc.

Toată lumea auzi cum încercă să-şi înghită lacrimile.

— Cine ştie ce prostii se mai fac acolo fără mine ?!

— Baţi cîmpii, omule, îl linişti Ciubak strîngîndu-i cu putere umărul în palmă. Buni activişti am mai fi dacă în lipsa noastră totul s-ar duce de rîpă ! Uite, în locul meu a venit Teterin. Îl cunosc. Eu l-am trimis la cursurile de partid de pe lîngă C.C. E un flăcău de nădejde.

Vorbea potolit cu socoteală. Dar un gînd amarnic i se înfipse în minte, şi inima îi zvîcni sub împunsătura lui dureroasă : „Ce-mi pasă mie că-i flăcău de nădejde ? Oamenii pe mine m-au ales, atîtea şi atîtea înfăptuiri de mine au fost începute, «Ciubak al nostru», aşa-mi spuneau oamenii, şi ţineau la mine şi eu îi iubeam, îi creşteam... Am nevoie de ei — şi ei au nevoie de mine. Da, au nevoie !"

Cu mare greutate îşi stăpîni urletul ce sta să-i scape din piept, şi spuse cu convingere :

— Ce de-a oameni am ridicat noi doi, gîndeşte-te ! Sute de oameni am crescut. Aminteşte-ţi, aminteşte-ţi bine, ce oameni am primit noi în partid an de an. Promoţia leninistă, udarnici, stahanovişti, intelectuali din rîndurile muncitorilor

şi ţăranilor, sînge din sîngele nostru... Crezi tu că n-au să fie în stare să facă tot ce trebuie ?

— În armată există o comandă, interveni Surovţev : strîngeţi rîndurile !

— Se vor strînge ! şopti Gaevoi şi izbucni în plîns. Vor strînge rîndurile ! Iar de noi nici nu vor pomeni...

— Minţi ! Şi în munca noastră, şi în oamenii rămaşi e sădit ceva din sufletul nostru. Numele ni se vor pierde, însă după fiecare dintre noi va rămîne ceea ce a înfăptuit.

— Da, şi între timp, aici, noi ne vom duce dracului !

La asta nu mai aveau ce răspunde. Numai Surovţev spuse, cu acea ascetică lepădare de sine care-i stătea în fire :

— Noi nu sîntem decît noi. Dar ia gîndiţi-vă cît mai poate dura răgazul muncii paşnice ? Nu simţiţi că a şi început să miroasă a război ?...

O tăcere adîncă îi cuprinse pe toţi. Primejdia veche, pe care o tot simţiseră cînd mai intens, cînd mai slab, dar mereu prezentă de-a lungul vieţii lor conştiente, primejdia aceasta li se înălţa deodată în faţa ochilor, apropiată, ameninţătoare — arătîndu-şi în toată hidoşenia chipul hain. Copii ai veacului lor, ostaşi ai frontului revoluţionar încă din prima tinereţe, ei se obişnuiseră cu gîndul că odiosul capitalism nu va părăsi fără luptă arena istoriei, că el va încerca din nou să îngenuncheze întîia ţară a socialismului. Erau întotdeauna pregătiţi de luptă, şi, fiindcă fiecare la postul său ştia precis ce are de făcut cînd va bate ceasul, nu lăsau spaima să li se strecoare în suflet. Acum însă, izolaţi de partidul lor, de poporul lor, rupţi de la posturile lor de luptă ei îşi simţeau toată amara lor neputinţă...

Miatlev întrebă naiv, chiar ca un copil :

— Cum, nici să luptăm nu ni se va permite ?

— Păi, dacă sîntem „duşmani", elemente „periculoase" ! îi aminti batjocoritor Gaevoi.

Dar glasul tăios al lui Surovţev îl opri să continue :

— Stai, nu te înfuria. Poate că tocmai asta se şi urmăreşte : să fim înfrînţi, să fim prefăcuţi în nişte nemernici înrăiţi, în nişte zdrenţe care nu mai sînt bune de nimic.

— Cum ?! strigă Ciubak sărind în picioare.

— Ssst...

Gaevoi se ridică în capul oaselor şi rosti cu o fermitate neobişnuită la el :

— În nişte zdrenţe ?! O, asta n-o să fie niciodată ! Cum am să simt că devin un ticălos, ştiu eu ce am de făcut !

Îşi strînse gîtul cu mîna, apoi îşi trecu palmele peste faţă, de parcă ar fi vrut să-şi şteargă obrajii de un noroi închipuit.

— Dacă ai apucat să devii ticălos, e tîrziu, s-a terminat, răsună glasul ironic al lui Stadnik.

La care Surovţev se grăbi să adauge :

— Cu carnetul de partid în buzunar e uşor să fii comunist, dar tu caută să rămîi comunist şi acum.

Urmă o tăcere prelungită, pe care o curmă şoapta răspicată a lui Ciubak :

— Trebuie să avem încredere, tovarăşi. Să avem încredere în partid. Restul nu depinde de noi, deocamdată. Ce o să devenim însă cînd vom ieşi de aici — nişte renegaţi, nişte monştri morali, sau nişte bolşevici, asta de noi depinde. Şi asta este acum principala sarcină de partid a fiecăruia dintre noi.

Acestea au fost cuvintele lui, şi ceilalţi şase se traseră mai spre el, aşa cum se apropiau întotdeauna oamenii de Ciubak, pentru că şi aici, chiar şi acum, în umilinţă şi inactivitate, el continua să trăiască şi să vadă ce are de făcut.

În aceeaşi dimineaţă, cînd, o dată cu zorile mohorîte, cei şapte tovarăşi care vegheaseră aproape toată noaptea se treziră la comanda : „Deştepta-rea ! Încolona-rea !“ — în aceeaşi dimineaţă Palka Svetov se trezi în camera lui din hotelul „Moscova“ şi, zîmbind somnoros, se uită pe fereastră.

În lumina razelor de soare, geamurile noului oficiu telegrafic se colorau în trandafiriu, iar pe cer, deasupra lui, era suspendat cornul subţirel al lunii noi.

Palka se întinse de-i trosniră oasele şi hotărî că pe o asemenea vreme e o prostie să dormi. O să se scoale, o să dea fuga în stradă, o să traverseze Piaţa Roşie, o să stea cîteva clipe în faţa Mausoleului, o să coboare pe malul Moscovei, o să se plimbe puţin pe cheiuri, sau poate o să cotească pe vreo străduţă necunoscută şi o să intre în vorbă cu prima fată care-i va ieşi în cale : „Te salut, ce bine-mi pare că ne-am întîlnit ! Bună dimineaţa !“ Fata se va mira, va căsca nişte ochi strălucitori, ca ai Klaşei Vesnenok : „Cine-i ăsta ? Ce vrea ?“

Sări în picioare şi execută cele mai grele exerciţii de gimnastică. Apoi făcu un duş rece — brr, tare a fost bun ! Trebuie neapărat să instaleze duşuri în toate casele de la staţiunea experimentală. Neapărat ! „Cum se mai agitau băieţii, îndoindu-se ei înşişi că ar fi posibil un asemenea lux : case cu baie, cu balcon ! Noi însă o să ne apucăm şi o să le facem : cu balcoane, cu flori, cu plăci de faianţă, cu băi — sau barem cu duşuri.

Am să mă plimb puţin, pe urmă o să mîncăm şi o să ne ducem la Comisariatul poporului. Acum n-o să ne fie greu să ne înţelegem asupra tuturor chestiunilor — acum, după succesul consfătuirii ! Acum şi Burmin o să fie mai înţelegător, şi prudentul Klinski o să prindă curaj. Ce bine merg toate ! Am să mă întorc la Doneţk, şi să vezi ce mai iureş o să pornim pe tot frontul !"

Pentru că toate treburile lor înaintau pe făgaşul cel bun, şi pentru că el însuşi era atît de bine dispus, gîndurile în legătură cu greutăţile şi nedumeririle lui, care-i umbreau bucuria şi nu-i îngăduiau să simtă o fericire deplină, dobîndiră deodată o acuitate şi o limpezime nouă. „Tot romanul pe care mi l-am însăilat eu însumi e o nerozie, o stupiditate ! Destul m-am foit fără astîmpăr ! Destul am tremurat la auzul acelui nume — ce-mi pasă mie de ea ? ! O am pe Klaşa. Am nevoie de Klaşa nu pentru azi sau mîine, ci pentru toată viaţa. Şi n-are nici un rost să fac pe nobilul — ar fi o minciună, o absurditate. La ce bun aceste subtilităţi de care nimeni nu are nevoie ? ! Ce amestec mai are aici Steopa, dacă ea, Klaşa, mă iubeşte pe mine, se gîndeşte la mine — or, e sigur că ea mă iubeşte, că se gîndeşte la mine şi mă aşteaptă, aşa că lui Steopa n-o să-i fie de loc mai uşor dacă eu am să fac pe nobilul. Am să mă duc la el şi am să-i spun : «Nu te supăra, Svercikov, vezi doar şi tu...» Şi mă însor. De la gară am să mă duc drept la comitetul orăşenesc de comsomol, am să-i dau afară pe toţi din biroul Klaşei şi am să-i spun : «Uite-mă, Klaşenka, am venit să te iau !...» Iar ea o să se facă roşie-roşie, pînă la rădăcina părului ei bălai, şi ce drăguţă e atunci..."

Ieşi pe coridor trăgîndu-şi grăbit paltonul.

Uşa camerei lui Lipatov era dată de perete.

— ...pentru primul avion ! Foarte urgent ! striga Alîmov la telefon.

Lipatov ,şedea pe pat — desculţ, cu cămaşa de noapte pe jumătate băgată în pantaloni.

Saşa stătea lîngă Alîmov, se uita la gura lui şi încerca să înţeleagă ce i se răspunde de la casa de bilete.

Zărind pe Palka, el îi arătă din ochi telegrama de pe masă :

S-a petrecut o nenorocire stop Inginerul Gol mort Svercikov şi Kuzmenko răniţi stop Întoarceţi-vă imediat stop Markuşa.

9

Katerina făcea de gardă la căpătîiul lui Nikita şi al lui Steopa Svercikov.

Mîinile lui Nikita, cu arsuri grave, se odihnesc pe plapumă înfăşate, ca două păpuşi albe. Durerile îl chinuie zi şi noapte. Iar Steopa nici nu se vede — toată faţa îi este bandajată : explozia i-a umplut ochii de praf de cărbune şi l-a orbit cu lumina ei... Pentru totdeauna ? Sau îşi va recăpăta vederea ? Asta se va şti mai tîrziu, la Odesa, cînd va fi dus la clinica vestitului profesor Filatov.

Katerina le da de băut cu ceainicul, îi hrănea cu linguriţa, le povestea despre Moscova şi le citea. Nikita se simţea mai bine ca Steopa, dar se tînguia şi drăcuia într-una. Numai seara, cînd venea Liolka, Nikita se mai înveselea, se uita cu duioşie la faţa ei urîţită, umflată şi plină de pete gălbui, şi începea să discute cu ea în şoaptă treburile lor de familie.

Bătrînii Kuzmenko încercau s-o convingă pe Liolka să se lase de slujbă, pentru a putea îngriji de Nikita şi pentru a nu se obosi prea mult înainte de naştere, dar Liolka devenise socotită.

— Ce tot spuneţi ? Să-mi pierd drepturile la concediul de naştere ? Să pierd atîtea luni de salariu ? Cine ştie cînd se va putea întoarce Nikita la lucru.

Mare mirare cum s-au schimbat bătrînii faţă de Liolka ! Ce urîtă le-a fost la început, nici în casă n-au vrut s-o primească, şi cum o mai îndrăgesc acuma !

Şi Liolka, la rîndul ei, s-a ataşat de familia Kuzmenkovilor. Cum vine de la lucru, se apucă ba de frecatul duşume-

lelor, ba de fiertul rufelor, sau cară apă, scoate gunoiul, spală vasele. Toată casa răsună de vocea ei :

— Mamă, ce spui de cutare lucru ? Tată, cum ţi-ar plăcea asta ?...

La spital se duce de-a dreptul de la lucru, şi chiar din prag întreabă alarmată :

— Ce-i cu Nikita ?

Apoi îşi ia inima-n dinţi şi intră la el cu faţa zîmbitoare ; îl giugiuleşte, îl mîngîie, dar îl şi ceartă :

— Ce te tot vaiţi ? Bine că eşti întreg, durerea trece ea ! Lumea spune că eşti un erou ; ei, atunci poartă-te ca eroii !

Erou ?... Şi Katerina se gîndeşte adesea la asta. S-ar fi spus că Nikita nu se sinchiseşte de nimic, doar să cîştige destul ca să aibă tot ce-i trebuie. Iată însă că în clipa cea grea, cînd Fedea Gol a fost ucis, şi Svercikov — rănit, tocmai Nikita s-a repezit la locul catastrofei şi a întrerupt alimentarea cu oxigen, salvînd astfel staţia de distrugere. În „Pravda Donetkului" chiar aşa s-a şi scris : „Riscîndu-şi viaţa, tînărul sondor Nikita Kuzmenko s-a avîntat eroic şi..."

Despre Steopa nu s-a scris nimic. Steopa răspundea de experienţă, de securitatea muncii, el şi Fedea Gol. Dar Fedea s-a prăpădit. Suflul exploziei l-a aruncat departe de gura de sondă, proiectînd în urma lui o schijă de metal, care l-a nimerit în cap... Steopa a suferit arsuri grave şi s-a ales cu ochii distruşi, pe cînd Fedea, altminteri neatins, zăcea în sicriul său, ca viu.

Mama lui, sosită în aceeaşi zi cu avionul de la Moscova, o femeie foarte tînără, căreia îi semăna leit, şedea lîngă sicriu şi repeta mereu, deznădăjduită :

— Băiatul meu, băiatul meu...

Biata femeie fu găzduită la Kuzmenkovi : Kuzminişna îngrijea de ea şi plîngea alături de ea. Rana încă nevindecată din sufletul Kuzmenkovilor şi al Katerinei se deschisese iar şi, jelindu-l pe Fedea Gol, ei îl plîngeau totodată şi pe Vova...

Poate că vechea durere nu s-ar fi întors atît de vie şi Katerina ar fi suferit mai puţin dacă Alîmov ar fi fost lîngă ea. De ce nu venise cu ei ? De ce tocmai acum nu era aici ?...

În ultimele luni, Katerina se desprinsese de tot ce înainte îi fusese foarte drag. Trăia într-un fel de beţie neîntreruptă şi nu ţinea să se dezmeticească. Alîmov o dusese pe litoral, în Crimeea. Aici a văzut pentru prima dată marea. A trăit ca în vis : casa era îmbrăcată în glicine, adormea legănată de murmurul valurilor. Grădina — o pepinieră de trandafiri, o în-

treagă plantaţie. Mireasma lor o ameţea. Şi Konstantin mereu în preajma ei : „Lasă-mă să mă închin la tine...“ Apoi Moscova. Două camere cu baie, apartament semilux — aşa se chema. În fiecare seară — teatru sau o plimbare prin Moscova. Te întorci obosită, şi Konstantin te instalează într-un fotoliu, îngenunchează : „Lasă-mă să-ţi scot pantofii, ţi-s picioarele ostenite...“ Cu ea nu s-a purtat nimeni aşa, niciodată.

Şi acum, fără el, lîngă suferinţa altora, Katerina s-a dezmeticit, s-a întors pe pămînt. Orăşelul natal, oamenii dragi, relaţiile fireşti, grijile... Nenorocirea a apropiat-o iarăşi de familia Kuzmenkovilor, Nikita a devenit iarăşi fratele ei. Şi Steopa Svercikov, prietenul din copilărie, tovarăşul de joacă, mai apropiat ca un frate bun...

Steopa îndură nişte dureri cumplite. La fiecare două-trei zile i se face o nouă operaţie — i se scot fărîmele de cărbune din ochi. Chirurgul spune că Svercikov e uimitor de rezistent la durere. Cînd vine cîte cineva pe la el, mai e în stare să şi glumească :

— Trăiesc ca-n rai, toate bunătăţile vin singure pe gură, doar să le înghiţi !

Nu vede nimic, dar simte tot ce se petrece în jur.

— Mamă, de ce plîngi ? Mă vezi doar că trăiesc.

— Ce te frămînţi, Pavel ? Te temi că mă aşteaptă neplăceri ?

Katerina ştie că nu-l mai aşteaptă nici o neplăcere, căci Palka le-a luat toate asupra sa, ca inginer-şef al staţiei. Lui Steopa nu i-au spus nimic despre asta — s-ar fi împotrivit din răsputeri.

Steopa se bucură cînd vin să-l vadă prietenii. Doar vizitele lui Palka nu-i prea fac plăcere. Şi Katerina înţelege de ce. Klaşa Vesnenok vine şi acum în fiecare zi la Steopa, dar stă tot timpul cu ochii pe uşă. O coincidenţă inexplicabilă o face să vie la spital tocmai la orele cînd urmează să pice şi Palka Svetov. Şi Steopa înţelege asta. O dată Palka întîrzia să vină, şi Klaşa se foia necăjită, întorcînd mereu capul spre uşă. Deşi Steopa nu putea să vadă toate acestea, la un moment dat îi spuse fetei :

— Pavel n-o să vină, au astăzi la staţie adunare de partid. Du-te şi tu acasă, Klaşenka, mi s-a făcut cam somn.

O fi dormit, n-o fi dormit ? Dar cînd Katerina se apropie de el ca să-i îndrepte pătura, Steopa îi făcu semn cu mîna să se aplece spre el, şi-i şopti :

— Vezi doar şi tu că ea îl iubeşte. Deschide-i ochii prostului ăluia.

— Ce tot scorneşti, Steopa ?

— Ah, încetează. Nu te mai preface ! Spune-le-o. Spune-le-o.

„Asta nu, hotărî Katerina în sinea ei, ce trebuie să se întîmple se va întîmpla, dar eu n-am să-i ajut la aşa ceva."

Veghind la căpătîiul lui Svercikov, Katerina rămînea ore întregi pe gînduri. Cum iese la iveală în nenorocire bogăţia sufletească a oamenilor ! Trăia şi înainte printre ei acelaşi Steopka, şi nu ştiu cum, dar nimeni parcă nu-l lua în seamă nici pe el, nici dragostea lui. Şi cînd colo, uite ce om e Steopka. Dar Markuşa... Îndată după nenorocire luase asupra sa toate sarcinile conducerii, şi împreună cu Leonea Korotkih muncise zi şi noapte, fără să ţină seama de atribuţiile fiecăruia, fără să se teamă de răspundere. Saşa, Lipatov şi Palka studiază acum cauzele exploziei, pregătesc totul pentru reînceperea procesului de gazificare — şi nu se feresc nici ei de riscuri, de răspunderi. Cînd s-a reluat alimentarea cu oxigen (ori tocmai acest debit de oxigen provocase explozia), Palka s-a plasat chiar în locul unde stătuseră în momentul exploziei Fedea şi Svercikov. Şi toată lumea a înţeles că altfel nu putea să procedeze.

Katerina îl înţelegea pe fratele ei, îi înţelegea pe tovarăşii lui, ştia că altfel nu puteau trăi. Dintre toţi oamenii pe care îi cunoştea, numai pe unul nu-l putea înţelege, pe acela care-i devenise cel mai apropiat — pe Alîmov. El ce fel de om o fi ? Şi de ce tocmai acum n-a venit ?

În dimineaţa aceea, la Moscova se strînseseră cu toţii laolaltă, tulburaţi, îngrijoraţi. Alîmov nu se mai dezlipea de telefon, comanda bilete de avion, discuta cu diferiţi oameni, lămurea pe unul, ameninţa pe altul.

Katerina era sigură că va veni şi el la Donetk, dar abia în ultima clipă, cînd să plece la aeroport, a ieşit la iveală că rămîne la Moscova. A îmbrăţişat-o cu putere şi i-a spus cu glas gîtuit :

— Nu te întrista şi nu mă uita, auzi tu ? Trecem printr-o perioadă care poate decide totul ! Totul !

Ea însă n-a priceput ce anume se poate decide.

În avion l-a întrebat pe Saşa de ce nu vine şi Alîmov.

— E o mare întrecere diplomatică : se hotărăşte care pe care îl va înghiţi, răspunse Saşa, cu o brutalitate surprinzătoare, şi întoarse capul.

Acum Katerina își amintea de toate cîte le auzise în treacăt de la Alîmov și de la fratele ei. Îi venea în minte scena stranie petrecută la hotel între Alîmov și Olesov. Era foarte devreme, cel mult ora 7, cînd s-au adunat cu toții în camera lui Lipatov. Acolo a venit și Olesov, îndată ce a aflat de telegrama primită. Liuba plîngea : Nikita e grav rănit, poate chiar pe moarte... Katerina încerca să-i aline durerea, cînd, deodată, urechea ei prinse o frîntură de dialog :

— Dacă-i așa, eu rămîn aici ! se auzi vocea iritată a lui Alîmov. N-ai să mă tragi dumneata pe sfoară !

Olesov, foarte palid, răspunse sufocat, abia respirînd :

— Era de așteptat.

— Gata, isprăviți ! intervenise Lipatov. Konstantin Pavlovici, jumătatea de oră a trecut, telefonează la Aeroflot.

Ce putea să însemne ciondăneala asta dintre directorul Uglegazului și locțiitorul său ? Cu ce vroia Olesov să-l „tragă pe sfoară" pe Alîmov ? Și ce anume „era de așteptat" ?

Din cîte-o vorbă aruncată de Alîmov, Katerina știa că acesta nu-l prea „înghite" pe Olesov și că ar vrea să-l vadă scos din munca de director. Îl auzise și pe Palka spunînd adesea că Olesov prea e bleg, și ține „și cu unii, și cu alții". Konstantin spera pesemne să rămînă el director al Uglegazului. Katerina îi înțelegea dorința, zicîndu-și că nu-i vorba numai de ambiție aici, deoarece Konstantin jinduiește după acțiuni mai îndrăznețe, vrea o luptă mai hotărîtă pentru extinderea lucrărilor de gazificare. Dar este oare posibil ca Alîmov să se folosească de nenorocirea petrecută, pentru a obține ceea ce vrea ?...

În lunile din urmă, ea nu-și mai dăduse răgazul să se gîndească la multe. Nu vroia să se gîndească. Liuba i-a și spus odată : „Ești nu știu cum, ametită parcă". Da, era ametită de dragostea lui Alîmov. Dacă n-ar fi fost acea mare diferență de vîrstă dintre ei, cu siguranță că totul s-ar fi desfășurat mai firesc, mai simplu, și ea nu s-ar mai fi simțit atît de stînjenită față de el, ca față de un străin. Dacă el n-ar fi atît de nervos, ba deseori chiar rău, s-ar fi putut înțelege și împrieteni, și și-ar fi putut împărtăși tot ce-i frămîntă... Dar tocmai la acest lucru evita ea să se gîndească, așa cum evita să se gîndească la viitor.

Palka era îngrijorat că Alîmov are familie la Moscova. Katerina nu se gîndea nici la asta. Oamenii s-au despărțit de mult, ce-o privește pe ea viața lor ? Pe fiul său, Alîmov îl

ajută, şi-i foarte bine. Cînd se va muta la Moscova, o să caute şi ea să-i cunoască băiatul. Dacă se va muta...

Nici mama ei şi nici Kuzmenkovii nu vroiau să-i dea copilul. Kuzminişna i-a spus-o de la obraz : „Cu diavolul ăla ? Nu ţi-o dau !" Konstantin îi aducea fetiţei o mulţime de jucării, dar îşi ieşea din fire cînd Katerina se ocupa de ea în prezenţa lui. Să plece fără Svetlana ? Pentru nimic în lume !

La începutul legăturii lor, Katerina avusese impresia că Alîmov devine mai blînd, mai omenos. Se supunea dorinţelor ei, se străduia să nu înjure cînd era şi ea de faţă... Dar în seara aceea urîtă se răstise şi la ea ! E drept că din gelozie... Din gelozie, şi încercînd cu naivitate să provoace şi gelozia ei, făcuse curte fetei lui Katenin. Apoi însă, noaptea, îi sărutase picioarele şi-i murmurase ca într-un acces de febră :

— Niciodată n-am să te supăr, niciodată, niciodată !

Totuşi, de strigat îi strigase :

— Nu mă mai dăscăli, m-am săturat !

Aşadar, e în stare să fie mojic şi cu dînsa ?...

Katerina se mira ea însăşi ce uşor consimţise să-şi lase slujba. A fost de ajuns ca Alîmov să i-o ceară, şi gata ! Fireşte că pauza asta i-a îngăduit să plece în Crimeea, apoi la Moscova... Fără să spună ceva lui Alîmov, dar simţind probabil că nimic nu se va schimba în viaţa ei, ea se înţelesese cu conducerea minei că pleacă doar pentru o vreme, că nu-şi părăseşte drumul ales, ci îşi ia doar un concediu, ca să se odihnească. Pe apucate, ce-i drept, continua totuşi să se ocupe de sarcinile ce-i reveneau în comitetul de mină şi se pregătea în acelaşi timp de examenele la cursurile prin corespondenţă. Nu mai punea însă în toate acestea atîta inimă ca în trecut.

Acum, pentru prima oară după atîta vreme, gîndindu-se la ea însăşi, Katerina pricepu că în seara aceea, cînd Kuzma Ivanovici le adusese vestea arestării lui Ciubakov, în sufletul ei se frînsese ceva foarte preţios. De atunci îşi pierduse siguranţa de sine şi limpezimea înţelegerii. În loc să pătrundă pînă la capăt tot ce o chinuia şi o nedumerea, încercînd să se lămurească, ea închisese ochii, gonise gîndurile apăsătoare şi se afundase pînă peste cap în viaţa ei sentimentală...

După o jumătate de an, s-a întors acum la traiul ei obişnuit şi-i surprinsă că nu mai găseşte nici în această viaţă, şi nici în sufletul ei ceea ce înainte vreme îndrăgea cu atîta căldură. Cu multă rîvnă, socotindu-se vinovată parcă, se în-

grijeşte de fetiţa ei, veghează la patul lui Nikita şi al lui Svercikov, toceşte la economie politică, cercetează cererile de locuinţă şi documentele de judecată tovărăşească — dar nu ştie ce va fi mîine şi nici ce fel de om s-a strecurat în viaţa ei, nu ştie dacă el îi va aduce bucurie sau amărăciune, nu ştie de ce omul acesta lipseşte tocmai acum de lîngă ea, şi mai cu seamă nu ştie cum să-şi recapete judecata limpede, fără de care nu mai poate fi ea însăşi.

Totul n-a ţinut decît cîteva minute. S-a răstit ca un apucat la Lipatov, care dăduse să se apropie de el, şi a rămas singur la gura sondei. Apoi şi-a pus palma pe manetă, şi-a mai aruncat pe furiş o ultimă privire la tovarăşii săi, strînşi laolaltă într-un colţ îndepărtat, la gemuleţul cabinei de comandă, unde se vedea pata albă a feţei lui Saşa, şi-a mutat privirea asupra aparatelor dinaintea sa şi a mai zăbovit o clipă, gîndindu-se care ochi să şi-l închidă pentru a-l scăpa teafăr în caz că...

Şi abia acum a văzut, atît de limpede de parcă ar fi fost aici în clipa aceea, cum s-au petrecut lucrurile atunci. Cu siguranţă că Fedea Gol şi Steopa Svercikov au socotit că la consfătuirea din Capitală se duc discuţii despre perspectivele gazificării şi au vrut să ne sprijine cu vestea bună că se poate obţine un gaz tehnologic capabil să înlocuiască cocsul metalurgic.

Această experienţă era programată pentru perioada de după consfătuire. Fedea Gol şi Svercikov s-au decis să nu mai aştepte însă pînă atunci. Totul a fost, pare-se, chibzuit şi calculat pînă în cele mai mici amănunte. Creşterea concentraţiei de oxigen pompat în zona temperaturilor înalte, adică tocmai în regiunea sondei de evacuare a gazelor, va isca un proces datorită căruia gazele vor fi saturate cu hidrogen şi cu oxid de carbon, şi aproape cu totul lipsite de metan. Probabil că Fedea şi Svercikov au avut în vedere posibilitatea unei explozii, dar insuflări de oxigen cu o concentraţie mai mică s-au mai executat de multe ori, şi se ajunsese la concluzia că în timpul procesului de ardere subterană se formează abur, provenit din evaporarea apelor freatice, abur care micşorează forţa explozivă a gazelor... Ei, da, sigur că au loc răbufniri, au mai fost atîtea, şi oamenii încetaseră să se mai teamă de ele...

Uite, aşa cum face el acum, tot aşa a făcut atunci şi Svercikov. S-a apropiat de gura găurii de sondă şi a pus

mîna pe manetă. Alături stătea Fedea Gol. Discutînd cu Fedea, Steopa a început să învîrtească maneta spre stînga... Poate că a spus : „Ce-or să se mai bucure ai noştri !“ sau „Mai întîi şi-ntîi o să le trimitem o telegramă...“

Puţin mai înainte, inversaseră sensul de circulaţie a gazului. Gazul o luase prin altă gaură de sondă, iar prin aceasta ţîşnise sub presiune un curent de aer îmbogăţit cu oxigen. Optzeci la sută oxigen — un asemenea procent de concentraţie n-a mai fost încercat niciodată ! În zona subterană încinsă pînă la o mie cinci sute de grade, procesul combinării oxigenului cu componentele arzînde ale gazului — oxid de carbon, hidrogen şi metan — s-a petrecut într-o miime de secundă...

Neavînd pe unde răbufni sub pămînt, toată forţa exploziei s-a revărsat asupra echipamentului de la gura găurii de sondă. Şuvoiul de gaze aprinse, amestecate cu bucăţele de cărbune încă nemistuite de foc, a ţîşnit cu mare putere în sus, a smuls şi a aruncat la mare distanţă întregul echipament, rupînd metalul ca pe o bucată de carton... Şi-a scuipat focul în faţa lui Svercikov, l-a azvîrlit pe Fedea la cîţiva metri depărtare... şi şi-a înălţat pălălaia spre cer, împroşcînd în jur scîntei orbitoare şi aruncînd bucăţele de cărbune aprinse pe acoperişurile clădirilor, pînă dincolo de sîrma ghimpată care împrejmuia depozitul plin de butoaie de benzină şi de lubrefianţi.

Palka văzu desluşit toate acestea, încercînd chiar senzaţia fizică a năprasnicei ţîşnituri subterane şi izbitura fierbinte a gazelor plesnindu-i obrazul şi ochii...

Strînse din dinţi, închise un ochi (care anume, nu şi-a mai putut aminti) şi începu să întoarcă manivela spre stînga.

Vana se deschidea încet, dînd drumul în conductă aburului. Se auzea fîşîitul lui în adînc, de parcă ar fi îngînat în şoaptă : „sspălăm, sspălăm...“

Apoi, Palka opri aburul şi dădu drumul oxigenului sub presiune. Cu băgare de seamă, întîi concentraţia normală — 25 la sută, pe urmă, încet, minut cu minut, o concentraţie tot mai mare şi mai mare.

Urmărea mereu cu un singur ochi cadranul indicatorului :

Şaizeci şi cinci...

Şaptezeci...

Şaptezeci şi cinci...

Optzeci...

Saşa avea dreptate — din punct de vedere teoretic explozia nu era exclusă, deoarece pe pereţii conductelor se puteau depune compuşi ai acidului pirosulfuric, care, căzînd în fundul găurii de sondă, se puteau aprinde în aerul de acolo...

Esenţialul era să nu uiţi că cu gazele trebuie să te porţi delicat. Să nu le „tutuieşti", ci să le iei cu „dumneavoastră".

Ciuli urechea, ca să le audă vuietul măsurat.

— Bun ! strigă el şi porni să se îndepărteze încet observînd în treacăt că i s-au muiat genunchii, că fruntea şi gîtul îi sînt leoarcă de sudoare.

— Asta a fost greşeala lor, îi spuse lui Lipatov. Întîi trebuiau să dea drumul la abur, şi numai după aceea, treptat-treptat, oxigenului sub presiune.

Amîndoi intrară la Saşa, în cabina de comandă, şi se ocupară de analiza indicilor procesului, fără să mai discute emoţiile prin care trecuseră.

— Iar Nikita, straşnic băiat ! spuse Palka deodată, în toiul analizei.

Acum vedea clar cum din grupul de oameni năuciţi s-a desprins Nikita, cum a trecut în goană pe lîngă trupul neînsufleţit al lui Fedea Gol, pe lîngă Svercikov, care nu mai vedea nimic, cum şi-a plecat capul sub ploaia de scîntei, cum şi-a umplut plămînii cu aer, s-a repezit la foc, a înşfăcat cu mîinile goale maneta încinsă şi a început s-o răsucească spre dreapta, spre dreapta, spre dreapta... pînă a oprit alimentarea cu oxigen...

— Oho, grozavi indici ! se bucură Saşa fără să-şi ia ochii de la înregistratoarele automate.

Palka aruncă şi el o privire asupra lor, zîmbi şi întinse mîna după carafa cu apă.

Paharul dispăruse, şi Palka bău de-a dreptul din carafă. Nu era comod să bei din ea, apa i se scurgea pe bărbie, pe gît. Bău totuşi pînă la fund.

— Mă reped la băieţi să le povestesc şi lor. Svercikov o să se bucure, gîndi el cu glas tare.

Spitalul îl îngrozea dintotdeauna, dar acum parcă şi mai mult ca de obicei. Mumia albă şi oarbă de pe unul din paturi îl înfiora de groază şi de milă.

Stăpînirea lui de sine şi însufleţirea pe care le arăta Svercikov erau într-adevăr uimitoare. Palka nu ştia cum să se mai poarte cu el : să-l compătimească, sau să se prefacă indiferent, ca şi cînd nu s-ar fi petrecut nimic anormal ?

Instinctiv, alesese calea cea mai bună : îi raporta regulat tot ce se petrece la staţie. Pe Nikita, amănuntele acestea nu-l interesau. Dacă staţia lucrează — e foarte bine, doar să nu mai provocaţi vreo explozie. Svercikov însă vroia să ştie totul, şi Palka îi prezenta dări de seamă detailate, ca unui şef pedant. Svercikov îşi cîştigase acest drept. Şi Palka îşi impunea să-l viziteze zilnic.

Tot aici se întîlnea cu Klaşa.

Hotărîrea pe care o luase în dimineaţa aceea la Moscova se dovedise a fi uşuratică şi nerealizabilă. Dar tocmai pentru că acum îi era ruşine să-şi amintească de acea hotărîre, gîndurile îi fugeau îndărătnice numai la Klaşa, îl tulburau, îl urmăreau neîncetat, pretutindeni, şi trebuia să facă sforţări uriaşe ca să se resemneze, să se resemneze, să se resemneze...

Observase cam la ce oră vine de obicei Klaşa şi îşi schimbă înadins vremea vizitelor, ca să evite întîlnirea cu ea. Klaşa însă îşi schimbă şi ea orele, aşa că se întîlneau mereu la patul lui Svercikov. În asemenea ocazii, bolnavul era şi mai vesel — atît de vesel, că îi îngrozea. Palka se grăbea să plece, pentru a-i lăsa singuri. Dar Svercikov îi spunea :

— Unde te grăbeşti singur ? Eu n-o pot conduce acasă. Fii băiat bun şi condu-o tu, că afară s-a întunecat !

De unde ştia el că s-a întunecat ?

— Dar eu mai vreau să stau puţin, Steopa, intervenea Klaşa, de ce mă zoreşti să plec ?

— E ora cînd încep tratamentele de seară, aşa că tot au să te poftească să pleci.

Părăseau împreună spitalul şi băteau străzile scăldate de lumina înserării, rămînînd mereu la o distanţă de un metru unul de altul. Discutau despre Svercikov, se întrebau în ce măsură îi va putea ajuta profesorul Filatov.

Într-o seară Klaşa şi-a plecat capul în piept şi i-a spus :

— Dacă rămîne orb, n-am să-l părăsesc.

Au mers apoi multă vreme, fără să mai scoată o vorbă. Într-un tîrziu, Palka o întrebă cu o voce cît se poate de indiferentă :

— Eraţi hotărîţi încă dinainte ?

— Nu, răspunse grăbită Klaşa. Nici nu putea fi hotărît nimic. Am spus doar — *dacă !*

— Steopa nu e omul care să accepte un asemenea sacrificiu.

— Nu va simţi niciodată că a fost un sacrificiu. Şi orice fată ar fi cu el foarte fericită... E atît de blînd !...

— Da, şopti Palka.

Ajunseră în dreptul casei ei. Cei cîţiva metri de la colţul străzii pînă la uşă erau cei mai grei. Palka se străduia să nu micşoreze pasul, să nu zăbovească, să-şi ia prieteneşte ziua bună şi să plece. De obicei izbutea, dar în ziua aceea, ca să spulbere impresia celor discutate, începu să povestească despre prietenii lui de la Moscova, despre versurile poetului Tihonov...

— Le ştiu şi eu, spuse Klaşa : „Uiţi c-ai fost trist, că eşti cărunt, că tînăr nu mai eşti de mult..."

El o întrerupse :

— Dar noi sîntem tineri ! Hai să ne mai plimbăm puţin.

— Mai am de pregătit un seminar, răspunse Klaşa trecînd pe lîngă poarta casei fără să se oprească şi, amintindu-şi alte versuri, recită două mai frumoase ca toate :

Şi cum renaşte în chip nou neînfricarea
Cînd grele încercări ţi se ridică-n cale !

Palka simţi nevoia să-i povestească cum a stat deunăzi singur în faţa gurii găurii de sondă, cu mîinile pe manetă, conştient că strînge în palme ori viaţa, ori moartea... Nu, asta nu i-o poate spune, ar suna ca o lăudăroşenie.

Multă vreme au mai rătăcit pe străzile pustii, descoperindu-şi noi şi noi gînduri şi gusturi comune.

La despărţire a întrebat-o :

— Tu mîine cînd ai să vii ?

— Ca de obicei. Dar tu ?

— Şi eu la fel.

Dar a doua zi Palka n-a mai văzut-o. Svercikov i-a spus, aşa ca în treacăt, că a fost mai devreme şi i-a citit dintr-o carte.

Palka ieşi din spital cu o senzaţie de gol în suflet. Umblă multă vreme pe străzi. Trecu pe lîngă locuinţa ei — geamurile erau întunecate. Lucrează acum seara ? Nu, pur şi simplu n-a vrut să vină. Din cauza lui Steopa. Bine, dar aşa nu mai poate să meargă ! După discuţia din ajun, ştia că aşa nu mai poate să meargă.

Cînd ajunse la poarta casei sale, auzi în grădiniţa din faţă două glasuri de copii — unul răsunător, vorbind pe nerăsuflate — al lui Kuzka, şi celălalt melodios, plin de uimire.

— ...Şi cînd a bufnit o dată ! Cînd a ţîşnit din pămînt ! Toată schelăria de fier a zvîrlit-o la 500 de metri !

— Şi el ?

— El s-a repezit drept în foc, a pus mîna pe manivelă şi a oprit oxigenul ! Mîinile lui parcă nici nu mai sînt mîini — pînă la os i le-a ars focul !

— Şi dacă nu făcea asta, sărea în aer toată staţia ?

— Toată.

Glăsciorul cel melodios se înălţă plin de convingere nestrămutată :

— E cel mai minunat om din lume. Eu am ştiut-o încă de mult.

Abia acum recunoscu Palka al cui e glăsciorul cel categoric. Dar cum o fi ajuns aici fetiţa ?

De pe banca de sub fereastră se ridicară în întîmpinarea lui două siluete mărunte.

— Bună seara, Pavel Kirilovici, salută Galia Rusakovskaia ca o fetiţă binecrescută, şi trase din buzunar o scrisorică parfumată. M-a trimis mama cu un plic.

— Nu înţeleg nimic. De unde aţi apărut ?

— Păi am venit cu tata. Pentru a da o mînă de ajutor şi diverse consultaţii.

— Dar tu tot pentru ajutor şi consultaţii ai venit ? După mine, s-ar fi cuvenit să te găseşti la şcoală. Palka cercetă plicul şi adulmecă mireasma binecunoscută a parfumului emanat de el. Şi aţi venit pentru multă vreme la noi ?

— Pentru cinci zile. Iar pe mine m-au luat pentru că bunica nu s-ar fi putut descurca singură cu mine.

— Cred şi eu. Ia haide, Kuzka, condu pe duduiţa asta pînă la tramvai !

Galia îşi luă rămas bun cu toată cuviinţa unei fetiţe manierate, dar de ieşit din curte ieşi în chip foarte personal : nu pe portiţa deschisă, ci peste portiţa închisă. Judecînd după cele două glasuri care se îndepărtau, Galinka şi Kuzka nu se prea grăbeau spre tramvai.

Pavel Kirilovici ! Trebuie să te văd neapărat ! Am să te aştept în scuarul din faţa teatrului, între ora 8 şi 8 şi jumătate. Sper că ai să mă mai recunoşti.

T. N.

Era 8 fără un sfert. Dacă prinde tramvaiul, poate să mai ajungă pînă la 8 şi jumătate la teatru... Dar ce rost are ?

A venit pentru cinci zile, s-a plictisit lîngă preasavantul ei soţ şi i-a venit chef să reia vechiul flirt ? Nu se mai prinde,

gata ! N-o să vă mai aştepte nimeni în faţa teatrului. Vă puteţi supăra cît poftiţi, noi o să ne vedem de treabă. Unde mi-o fi manualul de rezistenţa materialelor ?...

Dimineaţa Markuşa îi propusese să astupe gurile găurilor de sondă cu flanşe oarbe. Cum spunea profesorul lor de rezistenţa materialelor ? „Atunci cînd se aplică o forţă, materialul se rupe acolo unde este mai subţire..." De aici şi deducţia lui Markuşa : „Hai să creăm noi înşine acest «mai subţire» ; n-are decît să se rupă, dar acolo unde ne convine nouă. Să astupăm partea de sus a gurii găurii de sondă cu o flanşă subţire, dintr-un material mai puţin rezistent, din aluminiu do pildă, sau din duraluminiu."

Palka găsi manualul rătăcit şi căută tabelul necesar cu rezistenţa materialelor. Rezistenţa la rupere a aluminiului este mult mai mică decît aceea a oţelului...

Îşi aminti cum pe vremea studenţiei făceau probele de rezistenţă la rupere a diferitelor materiale la o presă specială. Epruveta, o bară mică de metal, era prinsă la capete în două bacuri solide şi sta nemişcată, iar acele de pe cadranul aparatului de măsură săltau tot mai sus şi mai sus, şi deodată — poc !

Numai la acest lucru se gîndea, dar în faţa ochilor îi apăru deodată o femeie frumoasă, într-un palton negru strîns pe talie, cu o pălărioară de sub care părul îi scăpa în valuri arămii. Aşa îi apăruse ultima dată pe o stradă din Moscova, cînd şi-a luat nepăsătoare rămas bun de la el şi s-a urcat în tramvai fără să-i mai arunce măcar o privire. Iar acum se plimbă prin faţa teatrului, îl aşteaptă.

— Pavluşa, la masă ! strigă maică-sa deschizînd uşa.

Şi el se răsteşte la ea :

— Vezi doar că am de lucru. De cîte ori te-am rugat să nu mă întrerupi cînd lucrez !

E 8 şi jumătate. Şi ea se tot plimbă încolo şi încoace, prefăcîndu-se că nu aşteaptă pe nimeni. Poartă tocuri înalte, şi tocurile ţăcăne la tot pasul. N-are decît să se plimbe şi să ţăcăne din tocuri.

Cum se spulberă totul ! Ce-ar mai fi alergat anul trecut la această întîlnire...

Nouă şi un sfert. Of, dar cald mai e în camera asta !

Ieşi în pridvor, aprinse o ţigară, urmări îndelung cum răsare de după turnul de răcire discul ştirbit al lunii. Abia cu cîteva zile în urmă, la Moscova, deasupra clădirii telegrafului, luna atîrna ca un cornuleţ subţirel şi palid. Iar acum uite la

ea cum arată ! Peste o zi, două o să se împlinească de tot, ca în noaptea aceea de demult, atunci, în stepă...

Cînd s-a întors în cameră, era 10 fără 23 de minute. Chiar să fi fugit pînă la tramvai şi apoi, oricît de repede, de la tramvai la scuar, tot n-ar mai fi ajuns acolo înainte de 11. Tatiana Nikolaevna nu va mai fi de mult acolo. Cu siguranţă că pune masa pentru soţul ei şi, de furie, zdrăngăneşte cu tacîmurile.

Noaptea e rece, dar în cameră Palka se înăbuşă.

Împinge cu putere cercevelele umflate ale ferestrei şi o deschide larg în întunericul nopţii, străpunse de razele piezişe de lună. Şi iată că în lumina aceea rece, ea îi apare înaintea ochilor aievea : se înalţă la portiţă şi, argintată de lună, îi zîmbeşte. Cîte nu i se pot năzări !

Şi totuşi, uite că-i mereu acolo — nu piere. Trage zăvorul, dă portiţa deoparte şi vine spre el prin grădina vrîstată de lună, cu mîinile în buzunarele pardesiului larg, de culoare deschisă, cu capul puţin aplecat într-o pălărioară ca un coif, de aceeaşi culoare.

— De ce n-ai venit ? întreabă ea foarte firesc, de parcă s-ar fi văzut abia ieri sau chiar astăzi. Te-am aşteptat mai bine de-un ceas. Hai, dă-mi mîna o dată ! Îi prinde mîna şi sare uşurică peste prichiciul ferestrei. Faci o mutră de parcă aş fi coborît la dumneata pe o scară de mătase de-a dreptul din lună.

Are o înfăţişare serioasă şi foarte preocupată — cu coiful acela în cap şi cu mîinile în buzunare. Cît despre Palka, niciodată nu-i mai pierise glasul pînă într-atît şi nu mai fusese niciodată atît de stîngaci.

Tatiana Nikolaevna închide chiar ea fereastra şi se aşază la masa lui de lucru, picior peste picior, fără nici o stînjeneală.

— Şi de ce spui că n-ai venit ?

Dintre toate răspunsurile posibile, el îl alese fireşte pe cel mai stupid.

— Oricum, probabil că tot n-aş fi ajuns la vreme.

— Să admitem că ar fi aşa ! Ei bine, iubite şi binecrescutule Pavel Svetov ! Ştii dumneata sau nu că poimîine soseşte la dumneavoastră o comisie de la comisariatul poporului pusă pe nimicire totală ?

— N-nu.

— Totuşi, vine. Şi pe cît am înţeles eu, o comisie destul de... afurisită şi ca scop, şi ca alcătuire. Oleg Vladimirovici face şi el parte din ea, a fost numit cînd s-a aflat că va fi la Donetk în aceeaşi perioadă.

Vestea e atît de gravă, încît Palka a uitat de situaţia stînjenitoare în care se află.

— N-ai auzit cine mai face parte din comisie, Tatiana Nikolaevna ?

— Ba am auzit şi m-am străduit să memorez : în afară de Oleg Vladimirovici, mai fac parte profesorii Vadeţki şi Ţilştein, precum şi inginerul Katenin, care a fost ales ca specialist în tehnica securităţii. Aici li se vor mai alătura şi profesorii locali. În fruntea comisiei se află noul locţiitor al comisarului poporului, Klinski.

— Bun. Şi scopul ?

— După cîte am înţeles, ei vor să înlocuiască conducerea staţiunii şi să vă dea în judecată pentru acel... pentru nenorocirea aceea...

— Asta chiar că am merita-o, spuse el cu amărăciune. Pe Fedea Gol n-o să-l mai învie nimeni. Iar Svercikov... dacă va orbi într-adevăr, cum am să mi-o pot ierta vreodată ?...

Tatiana Nikolaevna se ridică şi îl mîngîie pe păr.

— S-ar fi putut evita explozia ?

— Nu. Adică... Acum ştim că trebuie început cu introducerea aburului. Acum cîteva zile am repetat aceeaşi operaţie, şi totul s-a sfîrşit cu bine.

— Ai repetat-o ?

— Dar ce era să fac ? Cînd lucrezi la experienţe noi nu poţi evita riscul.

— Dumneata... personal ?!

— Socoţi că trebuia să las acolo vreun muncitor, iar eu să mă pun la adăpost ? Sînt medici care experimentează vaccinurile noi pe propriul lor organism. Şi uneori se întîmplă să moară.

Tatiana Nikolaevna îi mîngîie din nou părul, îşi înfăşură pe un deget şuviţa de păr care-i cădea de obicei pe tîmplă şi-o smuci uşor.

— E timpul să plec. De ieşit tot pe fereastră ieşim ?

Încălecînd prichiciul ca să sară, nu uită să-şi arate picioarele, cu adevărat frumoase. Şi porni spre portiţă luînd-o înaintea lui, cu mîinile înfundate în buzunare. Luna i se răsfrîngea în păr.

Pentru el era iarăşi neasemuita. Neasemuita care venise la el din proprie iniţiativă.

Palka iuţi pasul şi-i deschise portiţa.

— Spune... de ce ai venit ? M-am purtat ca un mitocan, m-ai aşteptat peste o oră — şi totuşi ai venit. De ce ?

Pe faţa ei scăldată în lumină albăstruie apăru aceeaşi binecunoscută expresie — jumătate duioasă, jumătate batjocoritoare.

— Mi se întîmplă să fiu uşuratică... dar nu pot să sufăr ticăloşia. M-am gîndit că în douăzeci şi patru de ore o să vă mai puteţi pregăti cumva. Şi dacă este nevoie, o să-i sugerăm lui Oleg Vladimirovici...

— Să fie obiectiv şi drept, iată tot ce-i putem sugera !

— În materie de cinste nu are nevoie de lecţiile nimănui. Sînt situaţii, însă, cînd trebuie să te dumereşti în privinţa unor uneltiri viclene sau a unor împrejurări necunoscute...

Nu, nici măcar acum Palka nu vroia să depindă în nici un fel de soţul ei, oricare ar fi uneltirile viclene ce-l ameninţau.

Îi făcu loc să treacă, şi Tatiana Nikolaevna porni repede în susul străzii. Din prima zi îi plăcuse mersul ei sprinten ca un zbor. Palka îşi îngădui s-o urmărească din ochi, apoi o ajunse din urmă şi o luă la braţ. Ar fi vrut să-i spună că vede în ea o femeie cumsecade, mult mai cumsecade decît o socotise, dar în loc de asta o întrebă nu fără ironie :

— Se spune că te pasionează industria aluminiului, e adevărat ?

— Oo, de loc ! Mă pasionează cu totul altceva. Pesemne că piere în mine un creator, un creator de... aş vrea să ştiu şi eu de ce anume !

— Atunci află, caută, găseşte ! De ce să-l laşi să piară ?!

— Vezi că nu-i chiar aşa de simplu. Tăcu o vreme, apoi reîncepu să vorbească, dar pe un ton cu totul diferit — cochet şi nepăsător —, tonul pe care Palka nu-l putea suferi : N-ai idee ce fermecător... şi ce teribil lucru e să fii femeie !

— Da de unde ? Depinde doar de...

Dar ea nu vru să audă ce depinde şi de ce depinde. Şi aduse vorba de Alexandrov şi de Trunin. Îi transmise salutări din partea lor.

— Ce face Jenea... s-a împăcat cu soţul dumitale ? A trecut la uzină ?

— O, nu ! Se ceartă, se împacă şi iar se ceartă.

— De ce naiba să reţii un om de la o muncă spre care-l trage inima ?

Tatiana Nikolaevna se simţi obligată să ia apărarea soţului său.

— Oleg Vladimirovici socoteşte că Jenea e talentat. Şi îl iubeşte foarte mult.

— Şi cei pe care Oleg Vladimirovici îi iubeşte trebuie să renunţe la propria lor viaţă ?

— O-o-o !

— Ce, nu-i aşa ? Chiar dumneata, de exemplu...

Tatiana Nikolaevna îşi trase braţul şi se depărtă brusc de el. În lumina palidă a lunii nu i se putea desluşi expresia feţei : e mînioasă ? Jignită ? Îndurerată ?

— Ce ştii dumneata despre viaţă ? Mai cu seamă despre viaţa femeilor ! spuse ea şi porni mai departe, scandîndu-şi frazele. Cînd sîntem foarte tinere, ne dorim absolut totul ! Pe urmă, la un moment dat, ni se pare deodată că „absolut totul" se află într-un singur om. Şi renunţăm singure la tot restul !... De bunăvoie renunţăm — deci cea mai trainică renunţare !... Iar dacă viaţa ne mai e şi uşoară, şi fericită, nu mai avem de ce ne plînge... Şi totuşi, absolut totul nu încape într-însa !... Orice-am face !... Sigur că-ţi vine foarte uşor să vorbeşti cînd ai douăzeci de ani şi nu eşti legat de nimic !... Se întrerupse brusc, se uită foarte preocupată dacă e vreun tramvai la capul liniei şi apucă grăbită într-acolo. Mai bine m-ai susţine puţin — tocurile mele nu sînt făcute pentru asemenea pietroaie.

Pălăvrăgi aşa cîtva timp şi încercă iarăşi să adopte un ton glumeţ, dar acum veselia ei prefăcută nu-l mai putea înşela pe Palka.

În faţa hotelului, el îi prinse mîna şi i-o reţinu îndelung.

— Lasă-mă să ţi-o sărut. Astăzi o meriţi cu prisosinţă.

Ea rămase mută. Îl privea cu ochii larg deschişi.

Tocmai cînd ducea la buze mîna Tatianei Nikolaevna, Palka o zări pe Klaşa.

Klaşa venea spre ei într-un grup de comsomolişti, cu o legătură de manuale subsuoară. Probabil că se întorcea de la seminar. Fireşte că a observat cele două siluete de pe treptele hotelului — cum să nu le observe în plină lumină, pe platforma scării, ca la expoziţie ?! — şi, întîlnind privirea lui Palka, s-a oprit o clipă în loc. Palka lăsă mîna Tatianei Nikolaevna fără să i-o mai sărute. Klaşa îşi plecă privirea în pămînt şi trecu repede prin dreptul lor, la numai doi paşi de treptele acelea afurisite.

— La revedere ! Mulţumesc !

Şi fugi înainte ca Tatiana Nikolaevna să-i răspundă. Străbătu în goană toată strada, sperînd s-o mai ajungă pe Klaşa, dar fata dispăruse după colţ. S-o caute ? Să alerge la ea acasă ? Dar cum să-i explice ? Şi o să mai stea ea să-i as-

culte explicaţiile ? Ce încruntată ştie să fie feţişoara ei şi cu ce glăsuc autoritar îi va putea spune : „Mi-e absolut indiferent cui săruţi mîinile şi din ce motiv i le săruţi. Te priveşte direct şi personal."

Ştirea privitoare la comisia care trebuia să sosească e incomparabil mai importantă decît toate explicaţiile, cui a sărutat mîinile, de ce le-a sărutat... de asta îi arde lui acum?!

Se îndreptă fugind spre teatru, unde se putea găsi uneori cîte o maşină al cărei şofer aştepta să-i pice vreo pleaşcă. Dar, ca un făcut, astăzi nu era nici una. Pînă la staţiunea experimentală erau 9 kilometri. Se pot face într-o oră şi pe jos.

Îşi cumpără la un chioşc două chifle vechi şi, potolindu-şi din mers foamea de om sănătos care a rămas fără cină, o întinse într-acolo, călcînd atît de repede cît îl duceau picioarele.

Vsevolod Sergheevici Katenin era foarte necăjit că trebuie să plece la Donetk. Simţea că prea e sfruntată graba cu care se alcătuise această comisie mare şi ameninţătoare, prea făţişă ţelurile ei. Korokolnikov îl chemase pe Mordvinov la Moscova fără să-l avertizeze că între timp o comisie se va deplasa la Donetk! Spre stupoarea tuturor, Alîmov plecă de urgenţă cu avionul în bazinul Kuznetk, unde inginerii uneia din mine efectuaseră singuri o experienţă în domeniul gazificării subterane. Pesemne că zilele „zburliţilor" sînt numărate ! Bine ar fi să nu mai participe la ultimul act...

Dar în tren, unde nimeri împreună cu profesorii într-un vagon internaţional, Vsevolod Sergheevici se mai linişti. Temutul Klinski se dovedea a fi un om foarte cult şi delicat, tulburat mai cu seamă de „imprudenţa criminală" a tinerilor conducători ai staţiunii nr. 3. Vadetki recunoştea meritele tineretului, socotind însă că în etapa prezentă, în fruntea unei asemenea staţiuni trebuie să se găsească lucrători mai copţi şi mai bine calificaţi. Olesov era de acord cu el. Aron... Aron îmbătrînise în ultima vreme, se ofilise parcă şi era cufundat în propriile sale gînduri..

Seara, după ce se închiseră în compartimentul lor, Aron vorbi pe neaşteptate :

— Se spune că există o mie de mijloace de a fi ticălos, dar un singur mijloc de a fi om cinstit.

Lampa de masă arunca o lumină portocalie asupra feţei sale îmbătrînite şi i se reflecta în ochii mari, din care pierise strălucirea de odinioară.

— Cum, Aron... crezi că ?...

— Nu, nu la asta mă gîndeam. Aici lucrurile sînt clare. O să analizăm totul şi o să hotărîm cum e mai drept. Eu despre mine vorbeam.

— E ceva în neregulă la tine ?

La gară, Katenin văzuse că Aron a fost petrecut de soţia lui de care s-a despărţit foarte duios. Vsevolod Sergheevici se şi bucurase — slavă domnului !

— Dimpotrivă, la mine totul e în regulă, în regulă şi cît se poate de cinstit, spuse Aron şi îşi aprinse o ţigară, ceea ce se pare că nu-i stătea în obicei. Uite, vezi, Vsevolod, înainte tu mă acuzai. Ba şi eu însumi mă acuzam... Dar înţelegi tu... o iubeam. Alături de ea simţeam că trăiesc. Simţeam pulsul vieţii. Cunoşti tu senzaţia asta, cînd ţi-e întreaga fiinţă încordată şi totul îţi apare uimitor de frumos ? Poate că e într-adevăr de necrezut — sînt mai mare ca ea cu optsprezece ani, dar şi ea mă... iubea. Da, mă iubea şi de aceea îndura tot amarul unei legături ascunse.

— Atunci... de ce ?...

— Din pricina acelui mijloc unic de a fi cinstit !

Şi tăcu. Apoi, după multă vreme, vorbi iarăşi, dar atît de încet, încît Katenin aproape că nu-l auzea.

— Era aspiranta mea, aici era grozăvia. Poţi să fii sigur că în ce priveşte munca nu eram mai puţin exigent cu ea. Vedeam însă că bîrfelile se încolăcesc tot mai mult în jurul ei. Întotdeauna femeia suferă, cît despre diferenţa de vîrstă... În fine, ieşea că din interes o face — pentru că sînt profesor. Dacă m-aş fi putut rupe de tot ce mă lega, pentru a mă însura cu ea... Dar asta nu se putea... Pe urmă... anul 1937. Ţie nu ţi-am spus-o, dar multă vreme m-am aflat pe marginea prăpastiei... Toate mi le-au pus în cîrcă — chiar şi legătura mea cu dînsa. Destrăbălare, abuz de situaţia pe care am avut-o... eh, mi-e silă să mai vorbesc. Toată biografia mi-a fost răscolită. Pînă şi faptul că pe vremuri am fost trecut în cartea de imobil ca lacheu al tatălui tău mi s-a imputat, auzi — lacheu !... Aşteptam la tot pasul să fiu arestat. Nici pînă acuma nu m-am dumerit cum am scăpat.

Şi iată că într-o noapte zbîrnîie soneria la uşă. Trebuie să-ţi spun că soţia mea înţelegea totul. Niciodată nu discutasem cu ea despre asta, dar deseori o sfătuisem într-o seamă de probleme... Îi spuneam, fără explicaţii prea multe, că aş vrea ca băieţii noştri să înceapă să muncească, iar studiile să şi le termine seral, că din toată biblioteca mea nu ţin decît la cutare cărţi, şi aşa mai departe. Îmi răspundea „bine" şi... atît.

Ei, şi cînd a zbîrnîit soneria în toiul nopţii... m-a îmbrăţişat şi mi-a spus : „Aron, eu am să te aştept întotdeauna, şi să nu fii îngrijorat, băieţii vor creşte cum trebuie". Cu puţin timp înainte mi se dăduse un premiu important şi-l depusesem la Casa de economii pe numele ei. Altădată cheltuiam tot ce cîştigam, acum însă... şi uite, cînd a auzit soneria mi-a spus : „Aron, dacă trebuie să ajut pe cineva, tu spune-mi". Înţelegi ?

Îşi sprijini coatele pe măsuţă şi îşi ascunse faţa în palme.

— Şi ce-a fost cu soneria aceea ?

— A-a... nimic, o telegramă tîmpită : „Vin în curînd, data comunic ulterior, unchiul Osea". Dacă l-aş fi avut la îndemînă, cred că-l strîngeam de gît pe unchiul Osea. Dar din noaptea aceea... În sfîrşit, înţelegi tu, prietenul de-o viaţă rămîne totuşi prietenul de-o viaţă. Şi să amărăsc o femeie care... Ei, şi am curmat totul...

Katenin întrebă cu tact :

— Şi n-o mai vezi de loc ?

— Nu. Şi-a susţinut disertaţia şi a plecat. A fost foarte greu. E tînără. Şi eu i-am stricat viaţa.

Katenin încercă să-şi consoleze prietenul, spunînd că asemenea răni se cicatrizează repede, că viaţa îşi cere drepturile.

Aron tresări ca pălmuit :

— Tocmai de asta mă şi tem. Numai gîndindu-mă...

Şi ieşi repede pe culoar.

Ultima şedinţă a comisiei se întipări diferit în memoria fiecărui participant. Lipatov îşi aminteşte că s-a apărat „ca un tigru" şi la un moment dat l-a „înţepat" pe Vadeţki, spunînd cu un sarcasm ucigător :

— Titlurile sînt firește un lucru de preţ, dar se mai întîmplă uneori ca încercările celor tineri să reuşească, în timp ce unii profesori vestiţi dau chix.

În mintea lui Pavel Svetov a rămas întipărită mai presus de orice încordarea sufletească de care a avut nevoie pentru a se ţine calm şi chibzuit ca la o dispută pur ştiinţifică. Saşa lipsea, trebuia să-l înlocuiască pe Saşa. I-a înecat în formule. A arătat că, teoretic vorbind, probabilităţile accidentelor în gazificarea subterană sînt mai mici, în comparaţie cu probabilităţile similare din mine. Şi a vorbit multă vreme, susţinîndu-şi cu îndărătnicie punctul de vedere, deşi îşi dădea seama că totul este hotărît dinainte şi că Klinski îndrumă discuţiile spre o singură concluzie : tineretul să continue studiul gazificării în institutul de cercetări anume creat, iar staţiunea să fie în-

credinţată unor coaducători cu greutate. Staţiunea le va fi luată...

Să le fie luată staţiunea ?!

Iată de ce Vadeţki ridică în slavă cu atîta patos perspectivele lucrărilor experimentale, de ce vorbeşte atît de entuziasmat despre perspectivele aprovizionării Uzinei de îngrăşăminte chimice cu gaze obţinute în subteran ! Tocmai acum cînd staţiunea stă să se transforme într-o unitate industrial-experimentală şi cînd activitatea ei tinde să se lărgească, tocmai acum au hotărît să se folosească de nenorocirea aceea neaşteptată pentru a răpi staţia făuritorilor ei !

Palka bănuia pe cine are de gînd comisia să-l pună conducător al staţiunii. Nu întîmplător i se adresează toată lumea lui Katenin cu atîta respect, subliniind în fel şi chip bogata sa experienţă de inginer şi îndelungatul său stagiu în tehnica securităţii muncii. Nu întîmplător l-a adus Kitaev pe Leonea Garmaş cînd comisia venise în cercetare la staţiune şi nu mai încetează să-l tot laude.

Dar iată că şi Rusakovski are o părere foarte bună despre proaspătul aspirant, care şi-a ales ca temă a disertaţiei sale problema gazificării subterane.

— Dacă nu mă înşel, tovarăşul Garmaş este şi el unul dintre autorii proiectului dumneavoastră ? se interesă profesorul Rusakovski.

Palka îşi aminti cu necaz de o propunere a Tatianei Nikolaevna în privinţa unor sugestii. Ar fi sugerat el ceva pentru flăcăul ăsta netrebnic !...

Deodată, însă, Rusakovski întrebă foarte firesc :

— Nu înţeleg, totuşi, de ce se face atîta tărăboi pentru un accident nenorocit. Rog pe directorul staţiunii să-mi răspundă limpede : a fost vorba aici de o neglijenţă condamnabilă, sau de o greşeală foarte posibilă în condiţiile unor lucrări experimentale ? S-a mai repetat această experienţă primejdioasă, sau nu ? Şi dacă s-a repetat, cine anume a executat-o ? Cine a stat la manetă ?

Palka se înroşi ca focul.

Lipatov răspunse, abia putîndu-şi stăpîni emoţia triumfului. Cînd pronunţă numele lui Svetov, toţi se uitară cu respect la Palka, iar profesorul Ţilştein spuse entuziasmat :

— Iată o purtare de adevărat slujitor al ştiinţei !

Şi se sculă de la locul său, spre a strînge mîna lui Palka.

Rusakovski reţinu tocmai această clipă de triumf al tînărului inginer-şef. El pusese întrebarea pentru că în ajun Tatiana Nikolaevna îi spusese :

— Se zice că Svetov a repetat el însuşi experienţa, cu riscul vieţii ; află, te rog, dacă-i adevărat ce se vorbeşte.

Cuvintele acestea i se întipăriseră în minte pentru că unele indicii aproape de netălmăcit l-au făcut să simtă că Svetov însuşi îi povestise Tatianei Nikolaevna întîmplarea, deşi ea îi ascunsese întîlnirea cu Palka.

Încercînd amara satisfacţie de a se fi ridicat mai presus de gelozie, Rusakovski îşi pierdu orice interes pentru şedinţă şi la prima ocazie părăsi încăperea neobservat de nimeni. La masă spuse vesel soţiei sale :

— Mi se pare că astăzi am dat o mînă de ajutor curtezanului tău.

— Fostului meu curtezan, îl îndreptă ea glumind şi se grăbi să-i pună tot felul de întrebări asupra şedinţei, exprimîndu-şi regretul că Oleg Vladimirovici n-a stat pînă la sfîrşit pentru a afla hotărîrea comisiei.

— Te interesează atît de mult ?

— Foarte mult ! Ştii doar că sînt băieţi talentaţi, şi uite că împotriva lor s-a mobilizat toată artileria grea a atîtor profesori.

Avea dreptate Tatiana Nikolaevna — o întreagă baterie de artilerie universitară trebuia să răpească cu autoritatea ei Staţiunea experimentală nr. 3 de la cei ce o făuriseră. În discuţiile preliminare, profesorul Kitaev mărturisise cu un oftat că Svetov a fost întotdeauna cam iute şi cît se poate de nesocotit : veşnic îi exploda ceva şi i se spărgea ceva în mînă. Bineînţeles că trebuie să i se ofere o muncă la Uglegaz, iar în locul lui, sub conducerea unui director atît de experimentat ca Vsevolod Sergheevici, se va dovedi cît se poate de preţios un alt coautor al proiectului, seriosul şi cumpănitul aspirant Garmaş.

Kitaev era măgulit că a fost invitat să lucreze într-o comisie condusă de însuşi locţiitorul comisarului poporului. Şi mai era încîntat Kitaev că profesorul Troiţki, colegul său, se afla ţintuit în pat de un acces de lumbago şi nu putea participa la lucrările comisiei. Dar şi mai bine se simţea pentru că rolul de acuzator principal şi-l luase Vadeţki, iar lui nu i se mai cerea decît să dea din cap aprobator.

Lucrurile s-au desfăşurat însă în aşa fel că şedinţa aceasta s-a întipărit în memoria profesorului Kitaev printr-o scenă ce

a avut loc la sfîrşitul ei. Avea cuvîntul inginerul Katenin, care fusese pus la curent cu numirea sa apropiată. Toată lumea se aştepta ca el să se rostească foarte hotărît, cînd colo el se bîlbîia, făcea tot felul de rezerve, şi în ultimă analiză nu găsi în accidentul petrecut nici un indiciu de neglijenţă criminală. Klinski încerca să-l aducă pe drumul cel bun cu o seamă de întrebări bine ticluite. Tocmai atunci năvăli în cameră, ţăcănind din baston, profesorul Troiţki.

— Vă rog să mă iertaţi, spuse el dezbrăcîndu-şi paltonul gros şi rămînînd într-o flanea de casă, peste care se încolăceau două şaluri de lînă prinse cu ace de siguranţă. Vă rog să mă iertaţi pentru întîrziere şi pentru ţinuta neobişnuită. Am auzit că de pe urma nenorocirii aceleia s-ar putea să sufere nişte oameni nevinovaţi, şi iată că m-am tîrît pînă aici. Îi cunosc şi îi apreciez pe conducătorii staţiunii, am cercetat şi împrejurările în care s-a produs explozia. Pot împărtăşi concluziile mele şi onoratei comisii, dacă ea va socoti necesar acest lucru.

Durerea îl încolţi iar. Înainte de a pleca însă, Troiţki ceru ca părerea lui să fie consemnată în procesul verbal.

— Mă opun categoric ! dictă el, apăsîndu-şi palma pe şale. La scoaterea din muncă ! a acestor lucrători valoroşi ! Care au dovedit ! priceperea lor ! În... şi... şi în fine, tot ce decurge de aici... Ajuns la uşă, se mai întoarse, ca să-l învăluie pe Kitaev într-o privire nimicitoare. Iar dumitale, Ivan Ivanovici, să-ţi fie ruşine ! vorbi el. La vîrsta dumitale ar fi timpul să te mai gîndeşti şi la suflet. Dar dacă totuşi iadul există ? Dă-ţi seama că ai să te perpeleşti într-o tigaie încinsă !

Rîse împreună cu toţi ceilalţi, scoase un geamăt de durere şi plecă.

Kitaev chicotea — ia te uită ce mucalit ! Dar tocmai gluma lui Troiţki i se înfipse mai adînc în minte, atît pentru că îl pusese într-o situaţie ridicolă, cît şi pentru că nu era de loc un ateu prea convins şi în adîncul inimii rămăsese cu o zgîrietură usturătoare : dar dacă totuşi ?...

Aceeaşi scenă se întipări şi în memoria lui Klinski, dar nu numai prin caracterul ei neobişnuit, care schimbase cursul normal al şedinţei. Pe Klinski îl sfredeli deodată gîndul că hotărîrea lui personală, pe care vroia s-o treacă doar de formă prin această comisie de somităţi, nu este chiar atît de personală şi de independentă cum i se păruse. Îşi aminti că unii ca Vadeţki, Kolokolnikov, Olesov îl aduseseră încetul cu încetul să ia pe negîndite această hotărîre... Se simţi un fel de jucărie în

mîna acestor oameni care sînt, poate, interesaţi — şi se înfurie.

— În definitiv, aş vrea să ştiu, ce se petrece aici ? întrebă el mînios. Poate ai să-mi explici dumneata, tovarăşe Olesov, despre ce este vorba.

Olesov înghiţea în sec, căutîndu-şi cuvintele. Deşi el însuşi fusese convins de alţii că aşa este bine, ajunsese s-o creadă pentru că moartea inginerului Fedea Gol îl speriase. Prea sigur însă de justeţea celor ce făcuse nu era nici acum, şi ceea ce se petrecea îi stîrnea o vagă nemulţumire.

— Am să vă explic eu, dacă-mi permiteţi, răsună pe neaşteptate glasul profesorului Ţilştein.

Aron se sculă fără grabă şi, pe negîndite, îi aruncă o privire lui Katenin. Vreme de două zile studiaseră împreună situaţia staţiunii, mersul lucrărilor ei, cauzele accidentului şi ultima experienţă, care se încheiase cu obţinerea gazului tehnologic. Două zile s-au tot uitat unul la altul, din ce în ce mai nedumeriţi. Uneori Katenin se însufleţea : uite asta trebuia făcută altfel, uite aici eu aş fi urmărit cutare lucru... Aron înţelegea că Vsevolod nu vrea să fie adjunctul unuia dintre tinerii aceştia la institutul de cercetări, înţelegea că pe el îl atrage amploarea lucrărilor ce aveau să înceapă şi spera să aducă în acest avînt contribuţia sa proprie, originală — că doar are şi cunoştinţe, şi experienţă ! Nici vorbă însă că şi tinerii ăştia sînt nişte băieţi straşnici şi ar fi nedrept să fie alungaţi de la opera făurită de ei.

Pregătindu-se să ia cuvîntul, Aron îşi argumenta sie însuşi că problemele organizatorice îi privesc pe Olesov şi pe Klinski, iar sarcina lor, a oamenilor de ştiinţă, este să lămurească latura tehnico-ştiinţifică a chestiunii. Dar cu cît se prelungea şedinţa şi asculta mai mulţi vorbitori, cu atît îi devenea mai clar că pe nici unul dintre cei de faţă nu-l preocupă aspectul tehnico-ştiinţific şi că totul se reduce la o problemă organizatorică : cine să conducă mai departe această acţiune plină de perspective.

— Am impresia că participăm la un joc nu prea frumos, începu el, şi din pricina tulburării care-l cuprinse întîneri parcă, redevenind Aron cel de altădată, plin de energie. Sub paravanul discuţiilor în jurul nenorocirii petrecute, unii se străduie să răpească Staţiunea nr. 3 celor care i-au dat viaţă. Ei urmăresc să pună în umbră pe adevăraţii autori ai gazificării subterane. Sînt împotriva acestui lucru. N-am să-mi mînjesc numele participînd la un asemenea complot. Şi sînt de părere

să recunoaştem cinstit : metoda lor s-a dovedit justă, iar obiecţiile noastre — absolut neîntemeiate.

Peste cîteva ore, cei doi vechi prieteni şedeau din nou în compartimentul lor dintr-un vagon internaţional. Lampa de masă îşi arunca lumina portocalie asupra chipului întinerit al profesorului Ţilştein şi al celui întunecat al inginerului Katenin. Băuseră ceai. Băuseră vin. Dar discuţia prietenească tot nu se înfiripa. Aron nu vroia să justifice de ce a dat ajutor la năruirea unei hotărîri plănuite dinainte, ca să nu pară că se simte oarecum vinovat, cînd de fapt era fericit că nici de dragul prieteniei nu se învoise să facă un lucru nedrept. Şi la urma urmei, ar fi avut oare de cîştigat prietenul său profitînd de o ticăloşie ?

Cît despre Katenin, el retrăia iar şi iar ultima şedinţă a comisiei, mai cu seamă trei momente din această şedinţă : primul — cînd s-a aflat că Svetov reluase experienţa primejdioasă, şi Aron s-a sculat să-i strîngă mîna ; apoi, — cînd a apărut profesorul Troiţki, şi, în sfîrşit — cuvîntarea lui Aron. Acum Katenin recunoştea ceea ce de mult simţise : că tinerii au învins, iar lui nu-i rămîne decît să-i ajute sau să se retragă. Şi fiindcă simţea asta, s-ar fi cuvenit să se scoale el şi să strîngă mîna lui Svetov — el, şi nu altul ! El, autorul celeilalte metode, al metodei care a eşuat ! El, bătrînul inginer care şi-a trăit viaţa cinstit şi conştiincios !

— Mai bem cîte-un păhărel ? întrebă Aron.

— Mai bem.

— Ce-i cu tine... eşti supărat ?

— Nu, de ce-aş fi ?

S-ar fi cuvenit să răspundă deschis. Să dea pe faţă fără ocol ceea ce-l frămîntă. E doar prietenul său. E bătrînul său prieten Aron. E stupid, dar astăzi s-a ivit o fisură între ei. O fisură fără rost. Ar fi destul să dea glas problemelor ce-l frămîntă, pentru ca această fisură să dispară. În fond sînt supărat numai pe mine însumi...

Dar pauza se prelungea. Aron se uită atent la omul gheboşat şi posomorît din faţa sa şi se încruntă nemulţumit.

— Ei, atunci să ne culcăm.

— Da, ar fi timpul.

Aron se ridică sprijinindu-se în braţe şi îşi prăvăli trupul greoi pe bancheta de sus. Aşteptă o vreme să i se potolească bătăile inimii, se mai foi, se mai suci şi, în sfîrşit, stinse lumina de la căpătîiul patului său.

10

Igor nu mai călătorise niciodată cu avionul. E drept că nu era decît o „rățușcă", un mic avion poștal, sau, cum i se spunea pe șantier, un aparat al aviației „cu legături" — căci gurile rele pretindeau că aripile îi sînt legate cu sfori. „Rățușca" aducea pe șantier poșta, piesele de schimb pentru mașini și diverși oameni din conducere, care se încumetau să-și încredințeze viața bătrînului avion și tînărului aviator ce-l pilota. Luganov zbura cu el și în capitala regiunii, și la nodul de cale ferată, dacă se împotmolea pe acolo vreun transport important, dar pe subalternii săi se cam scumpea să-i trimită cu avionul. Igor se bucura pentru prima dată de această favoare și era beat de fericire.

Cabina deschisă era plină cu fel de fel de aparate, așa că Igor stătea cocoțat în vîrful grămezii de bagaje ca o antenă de radio și înfrunta pieptiș izbiturile vîntului. Degetele i se încleștau febril de bordurile cabinei, mai cu seamă la cîte un viraj brusc. Aviatorul Vaska, un tînăr de douăzeci de ani, vestit pe întreg șantierul, era îndrăgostit de asemenea viraje, de zborurile razante și de tot felul de acrobații în care putea să-și arate măiestria și curajul. Vaska îi zeifica pe Cikalov și pe Molokov și se căina că n-a mai apucat nici salvarea Celiuskiniștilor, nici zborurile deasupra Polului Nord, nici luptele din Spania. Era primejdios să zbori cu Vaska, dar Igor gusta această nouă senzație, care-i făcea chiar mai multă plăcere decît plimbările cu mica lui barcă cu motor.

Igor și Vaska executau un zbor aventuros : orientîndu-se numai după hartă pe un traseu necunoscut, ei căutau prin taiga o expediție geologică. Iar cînd o găsiră, fură cît pe ce să capoteze aterizînd pe o porțiune de drum desfundat. Cu prilejul reorganizării direcției centrale, această expediție trecuse sub conducerea direcției geologice locale. Bineînțeles că lucrătorii expediției erau îngrijorați de salariile ce le vor avea, de volumul lucrărilor, de încadrările care-i vor cuprinde sau nu pe toți. Aflînd cum stau lucrurile, Igor îi prezentă lui Luganov un plan al său și zbură la fața locului, să-i momească pe oamenii mai pricepuți, aducîndu-i cu el, și totodată, dacă va putea, să facă rost și de niște aparatură. Luganov îi dăduse binecuvîntarea sa, autorizîndu-l să semneze orice angajament, orice adeverință, „că pe urmă vedem noi", și îl înarmă cu o

lăditã de coniac din rezervele personale. Coniacul acesta şi elocinţa lui Igor în povestirile despre Svetlostroi l-au ajutat să pună mîna pe două potenţiometre nou-nouţe şi pe o nivelă Zeiss de ultimul tip, în schimbul unui petic de hîrtie în care sta scris : „Luat în folosinţă temporară, în legătură cu reparaţiile necesare ce vor fi executate în atelierele şantierului Svetlostroi". Potenţiometrele se mutară la el, împreună cu un tînăr şi foarte harnic geofizician, iar nivela — împreună cu un încercat operator topograf care-l mînuia cu mare pricepere. Acestora li se alăturaseră patru tehnicieni şi doi meşteri sondori. Aparatele se aflau în cabina avionului, iar oamenii veneau pe drum.

Igor se simţea eroul lui Jack London, flăcăul acela înfipt care se descurca în orice împrejurare. E plăcut să ştii că viitorii tăi subalterni mărşăluiesc călări prin taiga, gîndindu-se la tine cu încredere şi speranţă, pe cînd tu, după ce ţi-ai îndeplinit misiunea, vii cu avionul, pentru că tu eşti un om dintr-aceia care n-au timp să se tîrască pe pămînt şi numai aviaţia e-n stare să-ţi susţină ritmul grăbit. Iată-te acum, zbori şi ştii că ordinul de numire în fruntea secţiei de prospectări se şi află în casa de bani a directorului Svetlostroiului, l-ai şi văzut, Luganov ţi l-a arătat şi ţi-a şi explicat rîzînd :

— Deocamdată nu-l semnez, ce mă fac dacă Vaska te scapă jos din cabină ? Dar dacă te întorci victorios, poţi să te şi socoteşti un ştab dintre cei mai însemnaţi de pe şantier.

Şi iată-l că se întoarce victorios şi începe să se obişnuiască cu gîndul că este un ştab dintre cei mai însemnaţi de pe întreg şantierul.

Semnele primăverii timpurii se vedeau şi mai bine de acolo de sus. Crestele munţilor sînt pline de zăpadă, cîmpiile însă îşi arată de pe acum mari pete de pămînt negru-roşcat, iar prin toate văile, prin toate albiile se rostogolesc şi joacă în soare apele zăpezilor dezgheţate, o dată cu rîurile care îşi umflă unda. În curţile S.M.T.-urilor se înşiră tractoarele, în jurul lor se foiesc mecanizatorii — curînd va începe semănatul. Drumurile s-au prefăcut într-o clisă groasă, ici-colo se zăreşte cîte un camion împotmolit şi de sub roţile înfundate pînă la butuci zboară crenguţe, ramuri şi copaci întregi...

Vaska face nebunii : coboară şi trece razant deasupra drumului, la cîţiva metri de capul şoferului ghinionist. Igor întoarce privirea şi vede cum şoferul îşi flutură spre el un pumn ameninţător. Ce bine se simte ! Vîntul îi biciuieşte faţa, degetele au îngheţat în cămaşa dublă a mănuşilor, uneori îl cam

încearcă groaza — dar ce viteză, ce viteză ! Şi ce bucurie îi aduce riscul acesta nesocotit !

Uite şi rîul Svetlaia. Ce mult i-au crescut apele ! Uite şi coliba uneia din bazele lui Igor. Mai ieri-alaltăieri, coliba se afla sus, deasupra apei, trebuia să te cațări pe mal ca să ajungi pînă la ea, pe cînd acum rîul îi linge pragul cu apele sale. Hidrologul Kalistratov îşi dezleagă barca, se duce să facă măsurătorile curente... Igor îi face semn cu mîna. L-o fi recunoscut hidrologul ?... Oho, îşi va spune Kalistratov, dacă l-a recunoscut, ce cinste pentru Igor Matveevici al nostru ! Au să se bucure oare oamenii de numirea mea ? Sigur că da ! Doar văd şi ei cine munceşte.

Avionul s-a mai scuturat o dată la trecerea peste chei, apoi în fața lor s-a deschis panorama Svetlostroiului. Tulburată de emoțiile zborului, inima lui Igor e izbită de neasemuita frumuseţe a peisajului. De sus, oamenii şi maşinile par foarte mici, dar tot ce au făcut ei pare măreț, impresionant. Un întreg oraş a crescut aici între munți şi păduri. Strîns între amîndouă malurile, rîul subțiat şi zăgăzuit goneşte prin albia îngustă, mîrîie, scuipă, dar se supune. Şi deasupra lui — da, da ! — deasupra lui, pe linia neagră a cablurilor întinse alunecă, se leagănă şi aleargă benele pline de beton. Funicularul peste rîu a început să funcționeze !

Cu fața aprinsă de mîndrie şi şfichiuită de vînt, Igor se uită la şantierul său. Munca lui încă nu s-a întrupat în ceva concret, în oglinda lacului de acumulare de pildă, dar nu face nimic, şantierul acesta e totuşi al lui, e inima lui, e soarta lui, e Svetlostroiul — izvor de lumină şi de viață. Da, sîntem făuritori de lumină, deci şi de viață nouă — sîntem oameni noi, înfăptuitori de visuri îndrăzneţe, cu noi începe viitorul țării.

Toate acestea treceau prin mintea lui Igor în timp ce Vaska descria cercuri tot mai joase deasupra şantierului, speriind fetele de la betoniere cu vuietul sălbatic al motorului. Fetele strigau ceva către ei — pesemne că-l ocărau pe Vaska. Şoferii îşi iteau capetele din camioane, mecanicii ieşeau pînă la mijloc din cabinele excavatoarelor, copiii se zgîiau afară pe ferestrele şcolii, turtindu-şi năsucurile de geamuri. Probabil că şi Luganov priveşte la ei pe fereastra biroului : „Aha, şi-o fi zicînd, uite că mi s-a întors voinicul !"

Iat-o acolo şi pe Tosia în bărcuța ei. Hidrologul a dat drumul moriştii, iar Tosia ține barca pe firul apei. Şi-a dus mîna streaşină la ochi, să şi-i apere de soare, şi se uită bucu-

roasă : „Mi s-a întors iubitul". „I-o fi fost dor de mine ?" se întrebă Igor.

I-a fost dor. Igor a venit însă acasă abia seara tîrziu. Tosia s-a agăţat de gîtul lui şi a izbucnit în lacrimi fierbinţi.

— Ce-i cu tine, prostuţo ?

— Am stat ca pe jăratic, aşteptîndu-te... iubitul meu, dragul meu...

Plîngea, şi rîdea, şi-l săruta.

— Credeam că gata, te-a prăpădit Vaska, descreieratul ăla blestemat !

Pe masă totul era pregătit : şi cina, şi votca, şi samovarul cu cîntecele lui. Toate însă au rămas neatinse, uitate.

Iar a doua zi s-a petrecut un lucru de neînţeles pentru Igor.

Ordinul cu numirea lui apăruse dimineaţă. Mulţi oameni veneau să-l felicite, dar el îi vedea lăsînd îndată ochii în pămînt, stînjeniţi. „Şi cu Nikolai Ivanovici cum rămîne ?" întrebau ei. Igor sălta din umeri : „Asta nu mă priveşte pe mine !" Era triumful său. Numai Nikolai Ivanovici se opusese iniţiativei lui — ce susceptibilitate deplasată ! „Asta nu-i o metodă de-a noastră. Să ademeneşti cadrele de pe un şantier pe altul e ca şi cum ţi-ai muta banii dintr-un buzunar în celălalt." Cam aşa judeca Nikolai Ivanovici. Ieri însă, văzînd potenţiometrele, a fost încîntat şi abia mai tîrziu i-a spus lui Igor :

— Norocul dumitale că Luganov apreciază asemenea metode, că altfel, eu, unul, îţi dădeam o mustrare scrisă. Mustrare cu avertisment.

Să-l vedem, astăzi ce-o să mai spună ?

Nikolai Ivanovici îşi golea sertarele de hîrtii vechi. Mîinile-i tremurau, faţa ba i se aprindea, ba pălea iar, albă ca varul. Şi arăta mirat la culme, năucit parcă. De ce s-o fi necăjit atît de mult ? El, un inginer cu experienţă, n-o să fie doar lăsat fără lucru, ba încă au să-l cheme în toate părţile !

— Nikolai Ivanovici, mi-ar fi foarte neplăcut să vă...

— Să nu vorbim despre asta, Igor Matveevici. Aş vrea să-ţi predau chiar astăzi toate lucrările.

Datorită lui, predarea se făcea cu multă delicateţe, dar cît se poate de minuţios. Igor era oarecum jignit că Nikolai Ivanovici trecea în actul de predare-primire amănunţit şi cu termenul respectiv fiecare lucrare executată în timpul conducerii sale. Lista ieşi destul de impunătoare — să-l propui la premiere, nu alta ! Nu cumva voia Nikolai Ivanovici să facă

cu ajutorul acestui act o întîmpinare împotriva scoaterii sale din muncă ?

Pesemne că, ghicindu-i gîndul, bătrînul inginer surîse amar :

— Nu te teme, n-am intenţia să mă opun. Şi continuă fără să se uite la Igor : După ce vei lucra o vreme, ai să înţelegi că pe orice şantier sînt două etape. Prima — cînd totul scîrţîie, şchioapătă şi merge greu, etapă în care nu se pot obţine ritmuri satisfăcătoare. Apoi lucrurile se îndreaptă şi începe avîntul. Dumneata ai avut noroc. Ai venit în etapa a doua, de prima ai scăpat. Şi strînse din buze. Ia hai să vedem cîţi metri cubi s-au făcut...

S-au chinuit aşa pînă seara tîrziu, cu socotelile. Tosia le-a adus de cîteva ori ceai fierbinte şi l-a servit cu deosebită dragoste pe Nikolai Ivanovici. Cînd Igor s-a întors acasă după ce şi-a terminat treburile, Tosia dormea, şi perdeaua care-i ascundea patul era trasă cu grijă. El nu s-a frămîntat prea mult să înţeleagă de ce umblase toată ziua bosumflată, de ce s-a trîntit în pat şi a adormit îndată.

Abia în zori, trezit de scîrţîitul uşii (Tosia plecase să facă măsurătorile de dimineaţă), Igor şi-a dat seama că ziua din ajun îi lăsase o impresie neplăcută. Simţea că îl sîcîie ceva, că se iscase în jurul lui ceva neliniştitor. Oamenii pe care şi-i socotea prieteni se încruntau, cine ştie de ce, la apariţia lui. Prospectorii îşi subliniau parcă dinadins simpatia faţă de fostul lor şef. Cu ce i-o fi fermecat pe aceştia ? Nimic de zis, muncise bine — dacă ţineai seama de prima etapă a lucrărilor. Dar iniţiativă, energie tinerească, hotărît că nu avea destulă. Oare nu văd oamenii că Mitrofanov a adus în munca lor mai multă căldură şi inventivitate, că a făcut pentru ei ceea ce Percikov nu putuse face ?!

Nu-i nimic. Nikolai Ivanovici va pleca, şi toate vor intra pe făgaşul lor.

Pentru a nu fi chinuit de aşteptare, Igor îşi luă barca sa cu motor şi porni să dea ocol tuturor bazelor de prospectare. Cele trei zile de drum şi întîlnirile cu oamenii îi mai risipiră impresiile neplăcute. La bazele mai îndepărtate, Igor era preţuit şi numirea lui fusese primită ca un lucru firesc, cu toate că şi aici oamenii îl întrebau îngrijoraţi : „Dar Nikolai Ivanovici ce-o să facă ? Dar familia lui cum rămîne ?“ Şi fiecare ţinea să-l conducă la gară pe fostul lor şef.

Igor îşi stăpîni necazul şi luă cu el în barcă pe doi tehnicieni care lucraseră cu Nikolai Ivanovici încă de la Dneprostroi.

Lăsîndu-i pe nenumăraţii prieteni ai lui Nikolai Ivanovici doritori să-i care singuri la gară bagajele, Igor nu apăru pe peron decît cu un sfert de oră înainte de plecarea trenului. În dreptul singurului vagon de călători, agăţat la coada garniturii de vagoane-platforme, se îmbulzea o mulţime de oameni. În afară de geologi, se mai aflau aici adjuncţii lui Luganov, şefii diferitelor servicii şi sectoare, precum şi — de ce oare ? — un pîlc de betoniste. Ce-or fi căutînd aici ? Fetele acestea vioaie păreau sfioase de îndată ce nu mai erau în mediul lor, şi acum nici nu se uitau la Igor. Şi doar tot ele se legau de dînsul cu glume de cîte ori trecea pe la betonierele lor !

Făcîndu-şi anevoie drum prin mulţime, Igor îl zări pe Nikolai Ivanovici, ostenit, cu faţa brobonită de sudoare. Alături de el se găseau doi băieţaşi cu bonete de marinari în cap, şi o femeie cu obrajii puhavi, şezînd pe un scaun pliant. Soţia lui să fie ? Vai de el !

— Nu ştiu... zău... vorbea Nikolai Ivanovici. Pînă am să ajung cu ei la mama, la Kaluga... ! Acolo, oricum, tot o să fie cineva să le poarte de grijă...

Văzîndu-l însă pe Igor, îşi îndreptă spinarea şi lăsă fraza neterminată. Oamenii tăceau cu toţii, urmărind încruntaţi ce va face Igor.

— Ei, gata, e timpul să urcăm în vagon, spuse Nikolai Ivanovici.

Şi ceea ce se petrecu după asta se întipări pentru totdeauna în memoria lui Igor. Punîndu-şi mîinile pe umerii cuiva, femeia cea puhavă, care şedea pe scaun, fu ridicată încet, cu mare grijă, şi urcată în vagon. Iar cînd, după multă trudă, ajunse pe platforma vagonului, femeia îşi ridică ochii şi le zîmbi tuturor ca de rămas bun. Abia atunci pentru întîia oară, Igor îi văzu faţa bolnăvicioasă, palidă, încordată, nespus de tristă şi totuşi drăgălaşă.

— Rămîneţi cu bine, fetelor ! strigă ea şi le făcu un semn de adio doar mişcînd degetele, căci palmele i se sprijineau de umerii unui bărbat.

— La revedere, Vera Semionovna ! Drum bun, Vera Semionovna ! Să ne scrieţi ! Să nu ne uitaţi ! îi strigau fetele, abia stăpînindu-şi lacrimile.

Igor auzea şoaptele îngrijorate din jurul său :

— Dar la transbordări ce-or să facă ?

— Doi oameni au să-i însoţească o bucată de drum, îi ajută ei. Pe urmă însă...

— Pînă la Kaluga de trei ori trebuie să schimbe trenul...

— Da, vor fi siliţi să recurgă la tregheri.

— Cui i-ar fi trecut prin cap una ca asta ? Cît au mai muncit amîndoi, şi acum... deodată... afară cu ei !

— L-a săpat cineva.

Un glas de femeie interveni mînios :

— Oameni fără suflet ! Ce-o să se facă, săracul, cu asemenea povară ?

Nikolai Ivanovici dădea mîna cu toţi, tulburat, absent, cufundat în griji. Cineva îi urcă în tren pe cei doi băieţaşi. Apoi, deasupra capetelor, trecu plutind spre vagon scaunul pliant.

Şeful gării dădu semnalul de plecare.

Nikolai Ivanovici sta pe platformă şi îşi flutura abătut mîna către cei rămaşi pe peron.

Printre oamenii care porniseră alături de vagon, Igor o descoperi şi pe Tosia. Avea ochii plînşi şi gura strînsă a suferinţă.

Fără să se amestece cu mulţimea, care urca movilele de zgură şi se împrăştia pe cărarea dintre şine, Igor rămase tot mai în urmă, apoi porni singur spre ieşirea călătorilor, de care nu se folosea încă nimeni, pentru că deocamdată, dincolo de uşa aceea, nu era decît o piaţă fără nimic în jur.

O firmă orbitoare sclipi deasupra capului său : „Svetlograd".

Din piaţă se desfăceau doar bulevardul viitorului oraş şi perspectiva schelelor ce îmbrăcau Palatul culturii, aflat în construcţie. Rîul nici nu se zărea de aici, numai panta stîncoasă a malului opus apărea brăzdată de şerpuirea drumurilor. Acolo unde trebuie să fie rîul plutesc prin văzduh căuşele de beton, unele pline îndoind greu cablurile, altele uşoare întorcîndu-se goale înapoi. Iar de-a lungul malului se văd ici-colo stîlpişorii albi care mărginesc viitorul lac de acumulare. Svetlostroi ! Viaţa mea, soarta mea cea bună — Svetlostroi ! Bine, dar ce s-a întîmplat, cum s-a putut întîmpla ? !

În birou nimeni. Nici un om nu s-a întors acolo de la gară.

Tosia spăla pe jos în camera ei. Cînd apucase să vie ? Totul era mutat din loc, scaunele se aflau pe mese şi pe paturi, întoarse cu picioarele-n sus. N-ai nici unde te culca, nici unde te aşeza. Cu poalele fustei sumese pînă la brîu,

cu picioarele desculțe pe duşumeaua udă, Tosia freca scîndurile cu o perie de lemn.

— Aoleu, ce harababură ! rîse Igor.

Tosia se înverşună mai aprig împotriva scîndurilor.

— Tosia, ce-i cu ea... cu soţia lui Nikolai Ivanovici ?

Tosia zăbovi cu răspunsul. Apoi spuse cu o mînie abia ascunsă, pe un ton rece de parcă dădea o informaţie oficială :

— Vera Semionovna a fost tehnician betonist. Încă la Dneprostroi. Şi apoi aici, din prima zi. În timpul unei viituri s-a luat la întrecere cu rîul : cine-i mai repede — apa sau betonul ? A călcat greşit pe un podeţ şi a căzut. Şi — gata picioarele. A paralizat. De un an şi mai bine.

Într-o lumină cu totul nouă i-au apărut lui Igor cîteva scene care-l enervaseră mai demult : Nikolai Ivanovici se plimbă cu doi copilaşi de mînă... Nikolai Ivanovici iese dintr-un magazin cu plasa plină de cumpărături...

— N-am ştiut.

— Toată lumea a ştiut, numai tu n-ai ştiut ! bufni Tosia şi-i răsturnă la picioare găleata cu apă.

— Ce te înfurii ? Nu sînt vinovat eu dacă Luganov a găsit cu cale...

Tosia stoarse cu atîta mînie cîrpa udă, încît pînza se făcu aproape albă la mijloc, apoi o lăsă jos şi, dezdoindu-şi spinarea amorţită, îşi înălţă privirea spre Igor, de parcă atunci l-ar fi zărit. Şi se răsti la el din senin :

— În faţa mea să nu te prefaci, alţii poate că nu ştiu, eu însă te-am văzut cum făceai pe vrednicul ! „Eu sînt bun, eu sînt harnic, eu am planuri mari şi braţe tari! " Iar hipopotamul ăla de Luganov s-a lăsat dus de nas, că-i plac şi lui oamenii iuţi !

Igor încercă să o împace cu o glumă :

— Dar ţie nu-ţi plac ?

Tosia zvîrli cît colo cîrpa stoarsă şi, îndoindu-şi mîna de la încheietură, îşi dădu la o parte cu dosul palmei părul ce-i căzuse pe frunte.

— Ei da, şopti ea necăjită, te-am iubit pentru că-s o proastă. Ce să mă fi gîndit eu că ?... Îţi dai tu seama pe cine ai distrus, motan afurisit ? Un om ca el ! Nu-ţi ajungea ! Te-ai lăcomit la postul lui ? La leafa lui ? Dar gînditu-te-ai unde o să se ducă el cu o nevastă oloagă şi doi copii mici ? Ai uitat cum te-a crescut el şi te-a învăţat totul cînd ai venit aici, crud, mirosind a lapte ? Eu n-am uitat ! Auzeam prin uşă cum te învăţa. „Ia te uită, îmi spuneam, ce suflet ! Cu un şef ca

dînsul orice mucos de student la repezeală se face om." Şi tu tocmai pe el l-ai săpat !

— la ascultă, poţi să minţi cît vrei, dar şi asta are o margine ! Auzi, l-am săpat ! Ce, ai înnebunit ? Şi de unde era să ştiu eu de nenorocirea cu nevastă-sa ? Mi-ai spus tu ceva ?

— Da' m-ai întrebat ?

Igor simţea că-i vine să trîntească uşa şi să plece o dată şi pentru totdeauna din casa aceea. Auzi, proasta ! Ceva însă îl împiedica s-o facă. Dacă pînă şi Tosia gîndeşte aşa... E îngrozitor, dacă pînă şi Tosia...

Dar Tosia sări ca un dulău scăpat din lanţ. Cu tălpile depărtate şi înfipte în duşumeaua udă, cu pumnii în şolduri, cu ochii în flăcări, îşi revărsa asupra lui toată mînia, şuvoaie-şuvoaie :

— Vezi tu pe cineva din jurul tău ? Te interesează pe tine oamenii ? Uite că te culci de-atîta vreme cu mine, şi ce ştii tu de viaţa mea ? Cu siguranţă că nici numele nu mi-l cunoşti ! M-ai văzut veselă, îngăduitoare şi te-ai dat la mine — şi eu, proasta, nu te-am plesnit peste mînă, ba m-am şi cuibărit la pieptul tău ! Dar ce viaţă am dus pînă acum m-ai întrebat ? Cine mi-a cocoşat-o, cine mi-a îndreptat-o ? Nici nu te interesa. Sătul erai, spălat erai, alintat erai — ce-ţi mai păsa ? Dar te-ai uitat tu vreodată în sufletul meu ? Te-ai uitat să vezi cum e sufletul din trupul ăsta ? Trupul e dulce, da' sufletul poate-i mai amar ca fierea. Te-ai gîndit ? Da' ce-ţi pasă ţie de asta ? Tu-ţi speli cugetul cu hîrtiile de-o sută. motan afurisit, şi te crezi curat nevoie-mare !

Doar atîta mai lipsea. Şi cu asta-i scoate ochii ! Odată Tosia se îmbolnăvise, abia se mai mişca, nici nu mai vroia să ştie de el. Igor se alarmase :

— Ce-i cu tine, Tosia ? Poate să chemăm doctorul ?

„Ce-i cu tine, ce-i cu tine ! îl îngînase ea surîzînd strîmb. De parcă n-ai şti, motane, ce păţesc muierile cînd se încurcă cu voi !"

Apoi mai glumise şi într-alt fel :

— Nu degeaba te-am agăţat eu. Ar fi drăguţ un plod făcut cu tine, cîrlionţat, deştept.

Igor se frămîntase serios atunci. Nu ştia cum să-i ofere nişte bani : un avort cerea cheltuială, şi cheltuială mare, căci avorturile erau interzise...

— Aoleu, neprihănitule ! sărise Tosia, ghicindu-i gîndul. Vrei să-ţi răscumperi păcatul ? Lasă, că eu sînt pasăre slobodă, nimeni n-o să mă tragă cu arcanul la pat, eu sînt aia

care aleg, singură mă-ncurc, singură mă descurc. Mai bine ai face să culegi niscai flori cînd colinzi bazele alea ale tale, sau să aduci nişte şampanie, că încă nu-i ştiu gustul. Sîmbătă să faci rost, auzi tu ? Şam-pa-nie ! Sîmbătă Tosia petrece, că s-a sfîrşit postul cel mare !

Au petrecut de minune în sîmbăta aceea. Nici un reproş n-a auzit Igor din gura ei. Şi nici de banii lui n-a vrut să ştie. Acum însă, i le scoate toate pe nas : cu hîrtiile de-o sută... motan afurisit... Văleu, ce limbă spurcată !

— Ajunge ! strigă el, ieşindu-şi din fire. Ai îndrugat destul. Haide, termină cu duşumeaua şi eliberează-mi patul !

— Las că-l eliberez eu ! bombăni ea şi puse mîna pe cîrpă. Chiar astăzi îl eliberez... şi să vă căutaţi casă. Că sînteţi mare şef acum ! Cum o să staţi într-un pat cu chirie ?...

Igor nu ştia ce să creadă. Îl dădea afară ?

Trînti uşa şi ieşi în stradă.

Peste tot erau oameni ; mulţi se plimbau, unii se odihneau prin curţi, alţii alergau după treburi. Oameni erau mulţi peste tot, dar Igor n-avea chef să vadă pe nimeni.

Lîngă mal se legăna scîrţiind la capătul lanţului bărcuţa lui cu motor, credincioasa lui prietenă.

Descuie lacătul, aruncă lanţul peste bord, sări în barcă şi-i făcut vînt în larg...

Bărcuţa mergea încet pe apele întunecate, motorul îi uruia uşor. Undele sclipeau sumbru, oglindind culorile şterse ale cerului abia luminat de soarele în asfinţit. Despicate de ciocul bărcii, valurile mărunte se desfăceau larg şi se rostogoleau mute, izbind apoi malurile cu ropote şi plesnete. În faţă se înălţau negri pereţii înfricoşători ai cheilor, iar clădăria de beton a barajului principal rămînea în urmă, masivă şi cenuşie. Braţele lungi ale macaralelor-turn se înfigeau fioros în pîntecul cerului, ca nişte suliţe negre. Svetlostroiul meu... Oameni noi... Ce s-a petrecut, cum de s-au întors toate atît de rău ?

Îşi aminti cu o strîngere de inimă ceea ce-i povestise mai demult un prieten. Asta se petrecuse la o şedinţă operativă. Nikolai Ivanovici prezenta un raport. Luganov l-a întrerupt :

— Locţiitorul dumitale mi-a înfăţişat un proiect de reorganizare a lucrărilor de prospectare. Îm place. Am să vă ajut.

Nikolai Ivanovici se fîstîcise — nici nu ştia despre ce-i vorba.

— Crezi că ai să poţi duce la capăt toată istoria asta ? insistase Luganov. Dacă da, atunci dă-i bătaie mai energic !

Nikolai Ivanovici tăcea mereu.

— Ci trezeşte-te odată, omule ! se răstise Luganov. Parcă ai sînge de broască, zău aşa !

Mai tîrziu, cînd Igor s-a întors de la Moscova, Nikolai Ivanovici i-a spus cu răceală că nu se cuvine să treci peste capul şefului tău.

Igor a încercat să se justifice :

— N-a fost decît o simplă convorbire particulară în jurul unui foc de tabără.

La drept vorbind, însă, a fost o ticăloşie. Oricum ai întoarce-o, tot ticăloşie rămîne.

Apa se întuneca tot mai mult, undele se răsuceau în vîrtejuri repezi. Cerul atîrna jos de tot. Pe faţa rîului, o bărcuţă cu motor rătăcea fără ţintă. Şi puzderie de gînduri amare, de amintiri învălmăşite se zbăteau în capul lui Igor. Măcar de-ar putea plînge, de-ar putea urla. Dar ochii îi rămîneau uscaţi, buzele — strînse, şi un singur cuvînt îi scăpă din gură, ca o şoaptă jalnică : „Tată !"

Îl repeta în gînd : „Tată !"

Mii de verste îi despărţeau însă. Şi-i mai despărţea o înstrăinare haină. Şi nu putea da fuga la el, nu-şi putea lipi fruntea de mîna lui... Nu, în scris nu va izbuti să-i explice nimic. Nu, singur trebuie să se descurce.

11

Cum devii om în toată firea ?

S-ar spune că ai crescut, că te-ai făcut mare de tot, umerii ţi-s largi, glasul ţi s-a îngroşat, ai mai învăţat cîte ceva, oamenii au început să te ia în serios, ca pe un lucrător de nădejde, ţie însă tot îţi mai pare ciudat respectul pe care ţi-l arată cei vîrstnici şi eşti amuzat că lumea te cinsteşte adresîndu-ţi-se cu numele tatălui. Amorul propriu şi uşurătatea îţi mai joacă uneori cîte o festă, încă nu ştii să-ţi cîntăreşti pornirile, nici să le ţii în frîu, şi nimeni nu bănuieşte cît de des te poticneşti şi cîte bobîrnace dureroase îţi dă viaţa peste nas. Socoteai că cele mai de seamă însuşiri ale omului sînt curajul şi noblеţea sufletească. Cum de s-a întîmplat că, dez-

meticindu-te, ai observat deodată că ţi-ai trădat această noblețe sufletească şi că tot curajul tău n-a fost decît o poză ?... Te pui la încercare iar şi iar, tot mai încurcat, tot mai neclintit. Cîte acţiuni nesăbuite, cîte porniri mărunte ! Şi soluţii sînt numai două : ori închizi ochii, te prefaci că n-ai văzut nimic şi trăieşti mai departe cum se nimereşte, cum te mînă dorinţele şi patimile, ori te înhaţi de guler şi începi să te judeci mai aspru decît îi judeci pe toţi ceilalţi.

Ai ales soluţia a doua. Înveţi să conduci — nu pe ceilalţi oameni, ci pe tine însuţi ; şi asta e mult mai greu. Prins în noianul de ispite şi pasiuni, tu îţi pleci urechea la glasul raţiunii şi conştiinţei tale. Nu idealurile şi principiile ţi-au lipsit, dar uneori ele te îndrumau numai în linii mari, căci de acţionat acţionai cum te tăia capul, sub inspiraţia clipei... Şi acum, iată că te ridici, rîvnind la îmbinarea gîndului cu fapta, a principiilor cu acţiunile...

Ai douăzeci şi şase de ani. Mai eşti încă puţin cam băieţoi, dar şi om în toată firea. Eşti în floarea vîrstei şi nimic în tine nu-i ofilit încă. Lumea îţi mai apare tot nouă şi atrăgătoare, dar tu ai şi apucat să-ţi croieşti un drum propriu.

Asta să fie maturitatea ?

Sta în picioare la fereastra vagonului şi cugeta cu o seriozitate nițel cam forțată asupra vieţii şi a propriei sale fiinţe. Trenul se apropia de Moscova şi, Igor depănîndu-şi gîndurile, reuşea să-şi mai potolească nerăbdarea.

Ce minunate i se păreau colinele rotunde din jurul oraşului, pîraiele curgînd lin între malurile verzi, umbrite de sălcii gînditoare, şi satele — atît de înverzite, încît nu li se zăreau casele ! Se vedeau doar tufe bogate, ramurile cu rod gălbui ale merilor şi acoperişuri ce-şi înălţau spre cer prăjinile antenelor. Pe cîmp, mirişti aurii se întretaie cu ogoare negre, proaspăt arate, al căror miros reavăn îl simţi de departe.

Nu există nimic mai frumos decît întoarcerea acasă. Cu siguranţă că peste două săptămîni, apropiindu-te cu trenul de Svetlograd, ai să te bucuri la fel, căci locurile în care ai muncit cu tragere de inimă îţi devin dragi şi vrei să participi din plin la tot ce se va mai face acolo. Dacă ar trebui să alegi între Svetlograd şi Moscova, ai răspunde fără să mai stai pe gînduri : Svetlograd ! Şi totuşi nimic nu te înduioşează mai mult ca străzile şi străduţele cotite ale Moscovei, tramvaiele aglomerate, luxoasele săli ale metroului, mulţimea pestriţă a pietonilor, în care vorbirea cîntată a moscoviţilor se împleteşte cu alte sute de graiuri diferite. Nimic nu ţi-e mai drag decît

ulicioara strîmbă, decît casa unde, la chemarea soneriei răguşite de vreme, va apărea în uşă mama, unde în pragul biroului plin de cărţi se va arăta silueta adusă de spate a tatălui tău, în aceeaşi veche haină de casă...

Ai fi spus că sînt neschimbate — şi ulicioara, şi casa cu tencuiala căzută, şi mirosul de tutun din biroul tatii, şi, nici vorbă — neschimbaţi sînt şi mama, şi tata. Tu, însă, vezi bine că te-ai schimbat. Vor simţi ei schimbarea asta ? Tata va simţi-o oare ?

Tata va spune : „Dă-i drumul, povesteşte". Despre lucrările lui de prospectare nu-i va fi greu să povestească, şi tata îl va înţelege îndată. O să aprobe unele lucruri, o să condamne altele, pe alocuri îi va deschide ochii să nu greşească. Dar despre problema esenţială... „Tată, am înţeles un adevăr foarte simplu : că fiecare lucrător e un om cu viaţa sa proprie". Hm, sună cam naiv — auzi — ce descoperire ! De cîte ori nu-i vorbise tata despre asta ! Şi Annuşka Lipatova — aşijderi. Vezi însă că tocmai aici e-aici, e prea puţin s-o înţelegi, trebuie s-o mai şi simţi, s-o afli cu propria ta inimă. Pînă acum n-o simţeam. Şi nu mi-a fost lesne s-o descopăr singur. Pe urmă s-a dovedit că nu e chiar aşa de greu, şi o dată ce ajungi să simţi acest lucru, parcă ţi se ia o piatră de pe inimă. „Ştii, tată, pe Kalistratov l-am mutat de la baza lui izolată, la Svetlograd, pentru că nevastă-sa stă să nască, e tinerică de tot şi se teme !" Nu, asta n-are rost să i-o povestesc, tata va spune : „Foarte just, dar ce-i aici atît de lăudabil ?" „Ştii, tată, pe cei trei băieţi care se pregătesc să intre la şcoala tehnică i-am adunat de la trei puncte de foraj diferite la acelaşi punct, ca să poată învăţa împreună." Nici în asta nu este nimic deosebit. Cu mutarea lui Kalistratov au fost, ce-i drept, oarecare complicaţii, pe cînd cu băieţii a fost un simplu transfer. Fireşte că nu faptul în sine e important. Important este că am aflat eu singur că nevasta lui Kalistratov se teme şi e nervoasă şi că băieţii aceia vor să studieze. Şi înainte oamenii mă respectau, mă ascultau, dar despre problemele lor personale nu-mi spuneau niciodată nimic. Nici măcar Tosia...

Nu, despre Tosia, hotărît că nu poate vorbi. Nici cu mama, nici cu tata. Pentru mama, toate femeile care apar în viaţa fiului lor sînt «nişte femei» care îi pot suci capul, ba chiar îi pot da unele boli, pomenite de ea cu scîrbă numai pe numele lor latinesc. Discuţiile cu mama pe această temă sînt profilaxie curată. Pe cînd cu tata... cu tata tot te mai

simţi un băieţel care trebuie să se prefacă mereu că nu fumează, că nu bea şi că se fereşte de femei ca de foc. Tata se uită şi el cam prea duios la Liolka Naumova, de asta sînt sigur. Dar pot eu să-i povestesc despre Tosia de la rîu ?..."

Trei săptămîni a dormit Igor la birou pe un pat pliant. Primul pas tot Tosia l-a făcut. Nu l-a iertat, nu i-a cerut să se căiască. A venit şi l-a chemat la ea. Igor a încercat să se justifice, ea însă i-a zîmbit blînd :

— Lasă, nu-i nevoie. Te ştiu că nu eşti rău, doar că eşti încă crud, prostuţ. Înţeleg foarte bine.

Au fost zile în acest nou anotimp al dragostei lor cînd el simţea că o cinste elementară îi cere s-o ia de nevastă. I-a făcut chiar unele aluzii în această privinţă. Tosia însă, deşi tulburată, i-a răspuns :

— Astea-s prostii, Igor ! Prostii ! Nici eu nu ţi-s bună de soţie, nici tu mie de soţ.

Nu cumva s-a aşteptat ca el să stăruie, să se roage de ea ? Dar nu, se pare că n-a aşteptat aşa ceva.

Într-un rînd, Igor a răcit, a căzut la pat. Tosia a stat ore întregi la căpătîiul lui. Şi o dată, noaptea, pe cînd el zăcea slăbit şi fără gînduri, Tosia s-a hotărît să-i povestească viaţa ei :

— Ştii doar cît de uşor se îndrăgostesc fetele tinere ? Aşa am păţit şi eu. Cum se lumina de ziuă, Froluşka ! Era frumos. Şi, firească, nici eu nu eram urîtă. Oricine vedea — eram o pereche ! Ne-am căsătorit şi socoteam că oamenii nu pot avea parte de-o fericire mai mare. Nu trăia decît pentru mine, şi eu pentru el. La pescuit împreună, acasă-mpreună. Dar uite că mi-a intrat în cap, proasta de mine, că zor nevoie, Frol al meu trebuia să se facă inginer piscicol. Venea pe atunci prin sat pe la noi un cetăţean. Frumos ne mai explica el ce înseamnă să fii inginer piscicol ! Şi ne-a plăcut. Ne-am pus pe visat. Frol spunea că să mergem împreună. Tocmai născusem un băieţel. Cum să plec eu cu un copil mic ? Şi l-am convins să plece singur — viaţa e lungă, o să luăm din ea ce ni se cuvine, doar să înveţi ! Ei, şi a plecat. Departe de tot a plecat, tocmai la Astrahan. În primul an îmi scria, şi eu îi scriam. Îi trimiteam bani, îl aşteptam să vină în vacanţă. Şi într-o bună zi primesc o scrisoare : „Trebuie să-mi fac practica de vară la Marea Caspică, nu pot scăpa". Ce crezi, se poate să fie aşa ?

Tosia a tăcut o vreme, apoi şi-a răspuns singură :

— ...Dacă ar fi vrut cu tot dinadinsul, găsea el vreme. Da' ce înţelegeam eu pe atunci ? Iar anul următor, prin oc-

tombrie mi s-a îmbolnăvit băiatul. De difterie. Ce s-a mai chinuit, micuţul de el... N-aveam nici doctor, nici felcer în cătun. Şi Froluşka cel mic se înăbuşea, se prăpădea sub ochii mei. L-am luat în braţe, l-am înfăşurat bine, şi hop în barcă... tot nu mai era nimic de făcut — ori ajung cu el la oraş, ori îl înmormîntez aici. Toată noaptea am vîslit. Mă uitam dacă mai răsuflă, şi iar vîsleam. Apoi, cînd m-am uitat o dată, nu mai sufla...

Şi i-a mai povestit cum a urlat aplecată asupra trupuşorului fără viaţă, cum a lăsat barca în voia curentului s-o ducă înapoi, s-o sfărîme de stînci, s-o înece. Orice, numai să sfîrşească cu viaţa. Dar uite că nu s-a înecat ! Iar Frol cel mare nu s-a mai întors. L-a aşteptat ea ce l-a aşteptat, pe urmă a scris la institut de unde i s-a răspuns că e plecat la locul de muncă, în regiunea Mării de Azov...

Povestea cu de-amănuntul, răsuflînd tulburată, retrăind intens toată suferinţa şi jignirea de atunci. Cînd a terminat însă, rîdea cu jumătate de gură :

— De atunci ştiu cît vă face pielea. Fără voi ne este urît, dar o iubire adevărată nu merită nici unul dintre voi. Doar aşa, în joacă, mai merge...

Pe Igor îl încerca în ultima vreme un sentiment nou : îi era milă de Tosia. Degeaba repetă ea mereu că sînt amîndoi liberi, degeaba îl scuteşte de orice răspundere — el se simte apăsat de răspunderea aceasta...

Bine ar fi să-l poată întreba pe tată-său, să vadă ce gîndeşte el ! Dar cum să-l întrebi aşa ceva ?

Pe ulicioara lor fuseseră dărîmate două case de lemn şi se ridicase una nouă, înaltă, de piatră. Casa în care se născuse Igor şi locuiau ai lui fusese tencuită din nou, dar tot veche şi neîngrijită rămăsese. Soneria tot răguşit suna. I-a deschis mama.

Surprinsă, a scos un strigăt şi l-a îmbrăţişat, întocmai aşa cum îşi închipuise el în tren, apoi l-a întrebat în grabă, cu tonul ei de „deputată" :

— Ai venit în delegaţie ? Pentru cît timp ? Păcat că nu mi-ai telegrafiat, mi-am programat o şedinţă pe care aş fi putut s-o amîn.

Pe urmă a socotit că-i mai rămîn două ore şi un sfert şi s-a prefăcut iarăşi într-o mamă ca toate mamele : l-a pus să facă un duş şi s-a dus la bucătărie. Fireşte că în cămară nu s-au găsit decît nişte cîrnăciori şi nişte prăjituri uscate — aşa

gospodină era ea, ce să-i faci ? Dar cîrnăciorii erau de Moscova şi îi prăjise mama, iar prăjiturile — tot de Moscova, şi în faţa lui şedea mama, în rochia aceea largă, de medic, bună de îmbrăcat sub halatul alb.

— Te-ai schimbat, aşa e ?

Asta l-a întrebat mama.

— Foarte mult.

— Sper că în bine, nu ?

— Cred că da.

— Ne descurcăm noi mai încolo.

Şi punct. Recunoştea însuşirea admirabilă a mamei sale de a nu plictisi pe nimeni cu întrebările.

— Ştii, mamă, Luganov al nostru foloseşte şi el expresia ta „ne descurcăm noi". Astă-primăvară, împreună cu el, am pus mîna pe un nivelment şi două potenţiometre de la o expediţie geologică, suflîndu-i totodată cîţiva oameni. Luganov tot aşa zicea : „Ne descurcăm noi mai încolo". Şi pînă acum ne tot descurcăm într-una.

Mama-deputat a zîmbit uşor şi l-a întrebat :

— Cum ?

— Am tot sucit-o, am învîrtit-o, ba că-i azi, ba că-i mîine, iar acum cîtva timp le-am comunicat oficial că aparatele s-au deteriorat, trimiteţi-ne factură : le vom plăti cinstit, mai mult nu putem face.

Ochii mamei celeilalte rîdeau, pe urmă însă s-au deschis ochii bătrînei bolşevice Mitrofanova, care socotea că trebuie să luptăm pentru o asemenea cinste şi asemenea ordine în care... Şi amîndouă mamele se încruntară şi întrebară într-un glas :

— Asta ţi-e schimbarea în bine ?

— Nu, întîi a fost istoria cu aparatele „învîrtite", şi numai după aceea am început să mă schimb. Şi ştii de ce ? Geofizicianul pe care l-am furat atunci s-a dovedit a fi o otreapă.

— Aşa-ţi trebuie ! Şi n-o să mai fugă într-altă parte cu... cu potenţiografele alea ?

— Potenţiometre, mamă. Se prea poate să fugă şi de la noi.

Ce minunat lucru că mama lui nu scotea nici o exclamaţie şi nu se arăta îngrijorată, vorbind cu el ca de la egal la egal ! Ce minunat era că-i vedea faţa rotundă, rumenă, cu zeci de cutişoare mărunte în jurul ochilor, şi îi vedea părul cărunt, tuns scurt ! Pe mama lui părul cărunt, în loc s-o îmbătrînească, o înfrumuseţa.

— Tata se întoarce curînd ?

— Nu.

Judecînd după răspunsul repezit, se înțelegea lesne că mama e nemulțumită de ceva.

— Ce face ? Munceşte ?

— Munceşte, dar nu e încadrat nicăieri, răspunse ea fără înconjur. E ținut în rezervă. I s-a propus să plece cu o expediție în nord. A refuzat. A cerut să fie trimis în regiunea platoului Turgai, dar a fost refuzat.

— Şi neplăcerile acelea... s-au terminat ?

— Îl cunoşti doar pe tata — a tăcut, a tăcut... (Mitrofanova imită perfect expresia feței lui Matvei Denisovici cînd se închidea în tăcerile lui îndărătnice.) Ei, şi pe urmă cînd a răbufnit o dată şi s-a pornit să spună lucrurilor pe nume, le-a pus sub ochi tot adevărul, gol-goluț. Zicea că praf l-a făcut pe Sorokin acela. Ce-a ajutat, nu ştiu...

— Şi la ce lucrează acum ?

— Tot la proiectele lui. Mitrofanova se uită în ochii lui Igor şi spuse grav : Toate sînt necesare, băiatule. Şi neastîmpărul tău, şi truda mea cu „respiră adînc", şi proiectele lui grandioase. Nu-mi prea plăcea cînd judecai îngust.

Scurt şi cuprinzător. N-a mai stat să-şi dezvolte gîndul. Cine are minte pricepe şi singur.

— Bine, dar acum unde e tata ?

Mitrofanova se uită la ceas şi spuse că la ora aceea Matvei Denisovici prezintă un referat studenților de la Facultatea de geografie.

— Asta pe ce linie ?

— Pe linie de inițiativă personală. O sumedenie de referate, în cele mai diverse săli de curs. Aşa cum scrie Marx — ideea care cuprinde masele devine o forță materială. Şi să ştii că tata e acum în mare formă.

— Bine... Da' de acolo unde se mai duce ?

Mitrofanova răspunse cu un surîs dispreţuitor că astăzi e ziua de naştere a ăleia... Tatiana Nikolaevna, şi că tata se va duce pe acolo, în „hărmălaia aceea".

— Da' cîți ani împlineşte ?

— Nu ştiu. Spune că treizeci şi cinci.

— Şi ție tot atît de nesuferită ți-e ? Tot nu te duci pe la ei ?

— Îl prețuiesc pe Rusakovski cînd e singur. Iar de dus, oamenii trebuie să se ducă numai acolo unde-i trage inima. Într-altă parte e păcat să-ți pierzi vremea.

Vorbea o veche bolşevică. Era supărată, şi se vedea că închipuirea ei exagera în serioasă măsură „hărmălaia aceea" creată de Rusakovskaia, dar pentru a nu fi nedreaptă se grăbi să precizeze :

— Tata a stat în cumpănă dacă să meargă sau nu. Eu am stăruit să se ducă. Cu atît mai mult cu cît sînt ocupată la şedinţă. Nu-i va strica să se mai scuture puţin, adăugă medicul Mitrofanova. Lucrează prea mult fără nici o odihnă. Ei, şi acum, după ce plec eu, ai să te repezi şi tu acolo, dacă nu mă înşel, ghici ea cu un zîmbet ironic.

— Grozavă idee ! Dar mai întîi am să te conduc pe tine la şedinţă.

După viaţa de tabără de la Svetlograd, după munca din zori pînă-n noapte şi societatea restrînsă a Tosiei de la rîu, era deosebit de plăcut să te trezeşti într-o lume de intelectuali veseli şi scînteietori, deosebit de plăcut să vezi femei elegante — mai bine zis o femeie elegantă, căci, ca de obicei, Tatiana Nikolaevna nu-şi împărţea domnia cu nimeni, cele două mătuşi bătrîne neintrînd în socoteală.

Tatiana Nikolaevna fu încîntată de apariţia lui Igor — pesemne că-i lipsea tineretul. Jenea Trunin plecase totuşi la Combinatul de aluminiu.

— Dar Iliuşa Alexandrov unde e ?

Cu o prefăcută veselie, Tatiana Nikolaevna îi răspunse că Iliuşa i-a cam scăpat din mînă, seri întregi întîrzie la tenis — noua lui pasiune. Va veni însă mai tîrziu.

Pe Igor nu-l mai interesa acum dacă va veni Iliuşa sau nu — în rama uşii îl zărise pe tatăl său. Matvei Denisovici, pacă înzdrăvenit şi întinerit, aşa cum Igor nu-l mai văzuse demult, povestea ceva cu multă însufleţire.

Întîlnirea lor fu mai caldă decît îndrăznise el să spere. Fără să se sfiască de fel, Matvei Denisovici îl îmbrăţişă, îl sărută pe amîndoi obrajii şi îl prezentă oaspeţilor cu mare mîndrie :

— Ia priviţi ce fecior am crescut ! Constructor al hidrocentralei de la Svetlograd !

Şi nu s-a mai dezlipit de Igor.

În cinstea zilei onomastice, masa era pusă sărbătoreşte şi toată sufrageria strălucea de flori — în coşuleţe, în ghivece, în vaze. Tatiana Nikolaevna fu instalată într-un fotoliu mai înalt, înconjurată din toate părţile de buchete de trandafiri. Era foarte frumoasă în mijlocul trandafirilor, dar se plîngea

că soţul ei i-a născocit într-adins acest supliciu, căci la orice mişcare o pîndeau mii de spini. Rusakovski părea foarte îndrăgostit de ea. Şi cei mai mulţi dintre oaspeţi la fel.

Numai doi oameni nu aveau ochi decît unul pentru celălalt — tatăl şi fiul. La masă tot alături se aşezară, şi la fiecare toast ciocneau paharele bînd pentru ceva numai de ei ştiut. Nici o explicaţie nu avusese loc între ei — nici nu-şi mai avea rostul. După care semne şi-o fi dat seama tatăl că feciorul său trecuse prin multe şi frămîntase multe în mintea lui ? Pe ce cale a ajuns să înţeleagă ceea ce fiul său nu-i mărturisise prin viu grai ? Fapt este că şi-a ridicat deodată paharul şi a închinat :

— Acum da, putem bea pentru tatăl şi fiul ! Ciocni cu Igor şi întrebă glumeţ : Sau poate mai adăugăm şi pe sfîntul duh ?

— Duh — da, dar sfînt — nu prea, răspunse Igor.

Matvei Denisovici se înecă de rîs şi luînd aerul grav al Mitrofanovei, spuse cu intonaţia ei :

— Ne descurcăm noi mai încolo !

Gătită într-o rochiţă de dantelă, cu o uriaşă fundă roşie în păr, Galia Rusakovskaia şedea în stînga lui Mitrofanov şi îi servea cu multă grijă pe amîndoi.

— Să închinăm pentru Galinka ! Vrei, tată ? Să-i urăm ca hidrotehnologa Rusakovskaia să întoarcă din drum toate rîurile pe care nu vei apuca să le întorci tu !

Auzindu-se vorbind, Igor se îngrozi singur de cuvintele „nu vei apuca", dar Matvei Denisovici înţelese cu totul altceva din acest toast, ceva incomparabil mai important pentru el, şi îşi bău paharul pînă la fund. Abia după aceea căută pe sub masă mîna fiului său şi i-o strînse cu putere.

Deodată, zbîrnîitul soneriei vesti sosirea unui oaspete întîrziat.

— Ăsta este Iliuşa ! sări Tatiana Nikolaevna, bucurîndu-se că va avea iarăşi întreaga suită în jurul ei.

Într-adevăr, în prag apăru Iliuşa Alexandrov, dar înainte de a intra făcu loc unei fete înalte şi zvelte, îmbrăcată cu mult gust, în stil sportiv.

— Atenţie, vă rog ! strigă Iliuşa. Vă prezint pe Vitia Sarîceva. Candidat în ştiinţe fizice. Mare campioană de tenis. Am adus-o cu mine pentru că fără ea nu mai sînt om întreg.

Primul lucru care îl izbi pe Igor fu chipul Tatianei Nikolaevna trecînd iute de la o expresie la alta : întîi o străfulgerare de mînie, apoi o clipă de fîstîceală şi, în sfîrşit, un zîm-

bet fermecător. A doua impresie a lui Igor venea de la fata fără de care Iliuşa Alexandrov nu mai era un om întreg. I se păru urîtă şi, pe deasupra, prea uscăţivă şi înaltă. Cu mîinile alăturate şi întinse înainte, Iliuşa şi fata lui îi oferiră Tatianei Nikolaevna o carte, nu prea mare şi puţin cam roasă pe la colţuri.

— O, asta e o mare raritate bibliografică ! se bucură Rusakovski.

— Staţi să vă fac loc la masă, spuse Tatiana Nikolaevna, căutînd un colţişor liber unde să poată pune tacîmurile.

Toată lumea se puse în mişcare, strîngîndu-se ca să lase loc altor două scaune. Iliuşa şi Vitia lui se instalară în dreapta lui Igor. Iliuşa se uita la aleasa inimii sale cu atîta dragoste şi admiraţie, încît Igor începu să descopere că marea campioană de tenis şi candidată în ştiinţe nu este chiar aşa de urîtă cum i se păruse lui la început. Coafura bărbătească se potrivea de minune obrazului ei lunguieţ. În zîmbet, ca şi în strălucirea ochilor scînteia mult spirit. Aliura sportivă pe care-o afişa o prindea bine. Nu, nu-i urîtă de loc.

Matvei Denisovici întrebă ce temă trata disertaţia susţinută de o fată atît de tînără. În jurul mesei se făcu linişte — toată lumea vroia să ştie acelaşi lucru. Vitia Sarîceva clipi din ochi cu multă înţelegere, dar răspunse cam în doi peri :

— E o temă de specialitate îngustă, strict teoretică.

— O-o ! exclamă Tatiana Nikolaevna. Te temi că n-o să pricepem ?

— De loc, răspunse grăbită fata şi aruncă gazdei o uitătură ascuţită ca un vîrf de spadă. Doar că mi-am adus aminte cum, îndată după susţinerea disertaţiei, s-a apropiat de mine un preadistins profesor, m-a felicitat şi mi-a spus : „Ei, şi-acum, drăguţa mea, mie îmi poţi mărturisi... singură ai scris toate acestea ?"

Cînd hohotele de rîs se potoliră, Tatiana Nikolaevna observă cu un zîmbet drăgălaş că întrebarea profesorului era de-a dreptul măgulitoare, fiindcă pentru oricare fată farmecul tinereţii este la urma urmelor mai de preţ decît recunoaşterea unanimă a unor merite ştiinţifice, oricît de mari, şi nu întîmplător candidata noastră, pe lîngă cercetările teoretice, s-a pasionat şi de un sport foarte graţios. Hapul era servit într-un ambalaj cît se poate de plăcut, rămînînd totuşi un hap.

— Farmecul tinereţii se retrage adesea în faţa experienţei anilor maturi, răspunse fără zăbavă Vitia Sarîceva. Cu atît

mai mult cu cît mă ocup de atomi, or, atomii sînt atît de mici, încît încap de minune alături de toate celelalte preocupări ale mele.

— Doi la zero pentru dumneata ! strigă Igor.

Acum Igor o găsea de-a dreptul fermecătoare. Are un obraz fin şi cu totul neobişnuit. Şi-i ghimpoasă, nu glumă, mai bine să n-o zgîndăreşti ! Probabil că şi Tatiana Nikolaevna a simţit-o. Igor îşi dădu seama că e furioasă şi şi-a pierdut cumpătul. Dar nu, uite că nu s-a dat bătută. A făcut lucrul cel mai bun pe care-l putea face :

— Vă propun un toast ! În casa noastră Iliuşa Alezandrov e preţuit de mult. S-o primim astăzi în casa şi în inima noastră şi pe prietena lui. Să bem deci pentru talent, pentru tinereţe, pentru fericire !

— Deşteaptă femeie ! şopti Matvei Denisovici la urechea fiului său.

— Şi frumoasă ! îl îndreptă Igor, tulburat încă de aprigul duel al celor două femei, dar şi de înţepăturile invidiei ce-i străpunseră inima.

Nici nu-şi aminti de Tosia de la rîu. Se gîndea doar că uite, şi Iliuşa şi-a găsit dragostea, numai el e singur şi nu are nici o femeie pe care s-o poată arăta prietenilor săi, s-o admire şi să fie mîndru de ea.

E uimitor cum îi ghiceşte astăzi tată-său toate gîndurile :

— Cînd eşti tînăr, talentul ţi-l mai şlefuieşti muncind, pe cînd fericirea... fericirea vine singură, şi de obicei nu de acolo de unde o aştepţi.

Zîmbetul său era pentru Iliuşa şi Vitia Sarîceva, dar vorbele îi erau destinate lui Igor.

— Crezi că faci sport de dragul sportului, dar de după rachetă îţi apare fericirea.

Igor se uita cu duioşie la tatăl său, întrebîndu-se ce l-o fi făcut pe el, om în vîrstă, împovărat de atîtea griji, să fie astăzi atît de fericit. Şi-apoi, ce este fericirea ? Pentru Iliuşa, ea este astăzi totuna cu iubirea. Dar fericirea e ceva mai cuprinzător şi mai de durată decît dragostea. Prima beţie pînă la urmă trece, şi-ţi dai seama că iubirea singură nu ajunge să-ţi umple viaţa, e prea puţin. Atunci, în ce se află fericirea? În împăcarea cu tine însuţi ? În mulţumirea deplină pentru ceea ce faci ? Oricum, nu în ţelul atins, căci după fiecare obiectiv pe care ţi-l propui se iveşte altul şi altul... Fericirea trebuie să fie pesemne în sentimentul că ţi-ai pus toate puterile minţii şi sufletului în slujba a ceea ce-ţi este drag ! Stai,

că dacă-i aşa, înseamnă că eu sînt fericit, deşi nici nu m-am gîndit vreodată la asta !

Mai tîrziu, cînd se întorceau acasă pe jos, Igor îl întrebă pe tatăl său :

— Tată, cînd te-ai simţit tu cel mai fericit ?

Matvei Denisovici chibzui cîteva clipe.

— Deseori. Şi de fiecare dată altfel.

— Înţeleg, dar cel mai, cel mai fericit cînd ai fost ?

De data asta, Matvei Denisovici zăbovi mai mult cu răspunsul. Mergea agale, cu capul uşor dat pe spate. Îşi cerne amintirile ? sau cheamă în ajutor stelele care umplu întreg cerul senin, fără o scamă de nor ?

— Poate că o să-ţi sune straniu să auzi asta de la un om de cincizeci şi cinci de ani, spuse el şi îşi întoarse spre Igor faţa cu trăsături energice, dar, cine ştie de ce, mie mi se pare că „cel mai, cel mai" abia de acum încolo am să fiu.

12

Totul a început cu apariţia în ziarele centrale a mai multor articole despre succesele gazificării subterane.

Cine ar fi putut bănui că aceste articole vor fi vestitoare de nenorocire ? Întreg colectivul se bucura şi se mîndrea cu ele. Lipatov se obişnuise să primească ziarişti şi fotoreporteri, aşa că nu se pierdea cu firea nici cînd veneau reporterii cinematografici. Îşi punea o cămaşă albă, îşi înnoda cravata şi discuta cît se poate de firesc cu Vanea Sidorciuk în faţa capului de sondă, fără să ia în seamă lumina reflectoarelor şi vîjîitul aparatelor de filmat.

Gazificarea se dezvolta rapid. Se şi înfiinţase o nouă staţiune experimental-industrială în bazinul Kuznеţk, unde apăruseră noi entuziaşti ai gazificării subterane. Se mai începuse construirea unei noi staţiuni, în apropiere de Moscova, chiar în locul unde nu demult se experimentase metoda Vadeţki-Kolokolnikov. Afară de acestea, se mai proiectau şi alte staţiuni. Entuziaştii cei mai înflăcăraţi susţineau că nu vor trece nici cinci ani, zece în cel mai rău caz, şi nicăieri nu se vor mai deschide noi mine.

Încrederea în succesul deplin îi transforma pe oameni. Olesov, despre care Lipatov spunea că va tuşi, se va foi, se va îndoi, şi mai degrabă se va sufoca decît să ia o hotărîre fermă cînd va fi nevoie — ei bine, acest Olesov începuse să „mănînce foc" şi toţi colaboratorii îi simţeau acum bunăvoinţa şi grija. Nu se mai uita în gura lui Vadeţki şi îşi îngăduia chiar să ridice tonul cînd Kolokolnikov întîrzia cumva cu rezolvarea vreunei probleme urgente.

De altfel, chiar şi Kolokolnikov nu mai era acelaşi. Ifosul boieresc i se mai spulberase. Era tot mai interesat de problemele tehnice pe care practica le punea mereu. Ba chiar nu se dădea îndărăt ca în lipsa lui Vadeţki să scape cîte o ocară la adresa lui, numindu-l „mişel" sau „prieten de-o zi".

Alîmov era şi mai clocotitor, şi mai gălăgios ca înainte; ochii îi scînteiau sub sprîncenele stufoase, nările i se umflau de încordare. Sorbea cu nesaţ atmosfera aceea de succese şi bucuria marilor izbînzi în perspectivă. Acum venea din ce în ce mai rar la Doneţk, şi în purtarea lui faţă de Katerina se făceau simţite tot mai mult apucăturile sale autoritare. Iar Katerina parcă nici nu le observa, sau — cine ştie? — poate că nu-i displăceau. Cînd sosea Alîmov, uita şi de copil, şi de toate, căpătînd deodată înfăţişarea unei fiinţe grăbite să soarbă cît mai multă bucurie.

— La voi totul e altfel ca la ceilalţi oameni, ofta mama ei. Este sau nu-ţi este bărbat?

Katerina răspundea răstit:

— Nu ţi-e totuna ce-mi este?

Într-o bună zi, pe neaşteptate, ea spuse gînditoare fratelui său:

— Dacă tu ai să treci la staţiunea de lîngă Moscova, poate că ar fi bine să plec şi eu acolo. Aş putea lucra la compresoare?

Palka fu atît de uimit, încît nici nu-i răspunse. De altfel ea nici nu aştepta vreun răspuns.

Se simţea o mare lipsă de lucrători cu experienţă. Unul dintre conducătorii Staţiunii nr. 3 trebuia să treacă la staţiunea de lîngă Moscova. Palka era de părere că se cuvine să plece Lipatov; acolo se aflau în perioada de construcţie, sector în care Lipatov avea cea mai mare experienţă.

Acesta însă protesta: „Nu se prinde". Spunea:

— La Kremlin dacă ar fi să trec — şi tot nu m-aş duce! Ridica glasul: După atîţia ani ne-am adunat, în sfîrşit, cu

toată familia laolaltă, şi acum vrei să mă întorc iarăşi la burlăcie ? !

Da, după mulţi ani, o vedea în sfîrşit pe Annuşka alături de el. Ochii ei albaştri, faţa aproape neagră de bronzată ce era, şi trupul subţire, strîns într-o salopetă spălăcită, apărea ba ici, ba colo pe teritoriul Staţiunii nr. 3, pretutindeni unde se începea forarea unei noi găuri de sondă. Biroul de foraje nu le mai livra acum decît prăjini de foraj de bună calitate.

Lipatov era grozav de fericit cînd putea spune oamenilor : „Trebuie să plec acasă", sau „Mă aşteaptă soţia..."

La drept vorbind, lucrurile nu mergeau chiar aşa de bine, cum încerca să le prezinte el. Annuşka îşi dădea toată osteneala, dar nu izbutea să încropească o adevărată gospodărie. „M-oi fi dezobişnuit de familie, sau ce naiba ?" ofta ea, recunoscînd cu necaz că gospodăria se destramă în mîinile ei fără experienţă, că orice ar face nu poate dovedi toate cîte ar fi de făcut, că fiica sa nu o ascultă şi îşi fereşte ochii cînd e certată. În toamnă, Irişka se răzvrăti de-a binelea, refuzînd să se mute la şcoala de lîngă casă. N-au lipsit nici lacrimile, nici ţipetele, nici rugăminţile duioase, pentru ca pînă la urmă Irişka să rămînă tot la şcoala din aşezarea muncitorească, să facă două drumuri cu tramvaiul, să viziteze zilnic pe Kuzmenkovi şi să încerce în fiecare seară să rămînă acolo peste noapte. Lipatov era furios. Annuşka era necăjită şi deseori alerga seara la Kuzmenkovi să-şi aducă acasă fetiţa.

Întreaga săptămînă, viaţa se desfăşura alandala, în schimb sîmbăta se pornea o adevărată muncă de şoc a întregii familii. Lipatov prelua problema aprovizionării, Annuşka se încingea cu un şorţ de bucătărie şi, gospodăroasă nevoie-mare, se apuca să gătească tot felul de bucate şi plăcinte, care le ajungeau pe urmă pînă miercuri. Irişka îşi dădea seama că, purtîndu-se bine sîmbătă şi duminică, îşi poate răscumpăra toate păcatele din restul săptămînii. Sîmbătă, ea se întorcea de la şcoală direct acasă, deretica peste tot şi freca de zor podelele, maimuţărind-o cu seriozitate pe Liolia, aşa cum o văzuse făcînd curat prin casă. Se pricepea de minune să-l linguşească pe tată-său şi să obţină de la el felurite favoruri. Duminica obişnuia să-l trezească pe Lipatov, plimbîndu-şi pălmuţa caldă pe obrazul său ţepos.

— Ariciul trebuie să se bărbierească.

Lipatov se topea de fericire şi trecea supus la bărbierit, iar fetiţa îi aducea apă caldă şi îi ştergea atentă briciul, îngrijindu-se între timp să-şi asigure banii de cinematograf pen-

tru ea, pentru Kuzka, ba uneori şi pentru alţi prieteni de-ai lor din aşezarea muncitorească.

De luni, toate începeau să meargă iarăşi brambura, dar pînă pe la mijlocul săptămînii Lipatov mai trăia cu bucuriile adunate sîmbătă şi duminică. I se părea că foarte curînd, toate se vor aşeza. Tocmai acum să plece undeva într-altă parte ? Nici gînd ! Să se ducă Palka, lui ce-i pasă ? Şi-a făcut valiza, şi p-aci ţi-e drumul.

Palka nu spunea nici „da" nici „nu". Înţelegea importanţa noii staţiuni şi îşi dădea seama cît de interesant va fi să încerce noua metodă la cărbunii bruni din Bazinul Moscovei, dar îi părea rău să părăsească staţiunea din Doneţk — mai ales acum, cînd a început să producă gaz industrial, cînd s-a trecut la cercetări care vor împinge înainte întreaga problemă a gazificării subterane, în vreme ce la noua staţiune va fi silit să se ocupe de chestiuni legate de construcţii şi instalaţii, adică să repete într-o anumită măsură ceea ce a mai făcut.

— M-aş putea duce din cînd în cînd să le dau cîte o consultaţie, îi spuse lui Olesov, uimit el însuşi mai pe urmă de vorba asta : ia te uită ce autoritate am devenit, accept să dau consultaţii altora !

Şi totuşi, uneori avea chef să lase totul baltă şi să plece unde l-or duce picioarele, pentru că aici la Doneţk îi era greu să se întîlnească cu Klaşa, şi încă mai greu să nu se întîlnească cu ea.

Înainte de a fi transportat la Odesa, Steopa Svercikov aduse vorba despre Klaşa şi se dovedi într-un gînd cu Palka : n-are rost şi nu foloseşte la nimic să-ţi înăbuşi sentimentele, indiferent pentru ce-o faci.

Dacă Palka s-ar fi putut uita deschis în ochii tovarăşului său, discuţia lor s-ar fi desfăşurat altfel. În faţa lui se afla însă un om cu ochii acoperiţi de bandaje şi cu buzele strînse de durere. Acestui om osîndit poate la un întuneric veşnic, Palka nu-i putea vorbi deschis.

— Faci pe deşteptul, amice ! spuse el. N-ai înţeles nimic din relaţiile mele cu ea. Klaşa şi cu mine sîntem buni prieteni, şi atîta tot. Aşa că pleacă liniştit şi fă-te bine cît mai curînd.

L-o fi crezut Steopa ? Cine ştie, poate l-o fi crezut.

Veştile sosite de la Odesa erau destul de neclare. Mama lui Svercikov nu prea înţelegea ce i se spunea despre starea băiatului şi se lăsa cuprinsă foarte uşor de panică. În linii

mari, ea le scria că profesorul Filatov speră să-i redea vederea lui Steopa, dar nu poate făgădui nimic precis. Iar operaţiile la care îl supuneau acolo erau un adevărat chin... Uneori primeau şi bileţele scrise chiar de Steopa. Luîndu-te după hieroglifele lui mîzgălite cu ochii închişi, trebuia să crezi că totul merge cum nu se poate mai bine : Odesa este un oraş minunat, Steopa însă duce dorul gazificării subterane. În încheiere, el nu uita să transmită salutări tuturor tovarăşilor şi Klaşei. Ei personal nu-i scria niciodată. Aşadar, n-a dat crezare vorbelor lui Palka ?... Klaşa însă nu ostenea să-i scrie regulat, în fiecare săptămînă, cu litere mari şi citeţe, pentru ca mama lui Steopa să i le poată citi.

Pe Palka Svetov, Klaşa continua să-l evite.

O vreme, Palka a pus această purtare pe seama întîlnirii din faţa hotelului şi a acelei caraghioase sărutări de mînă. Bineînţeles că fata nici n-a vrut să asculte explicaţiile lui.

— Asta nu mă interesează cîtuşi de puţin.

Pe lîngă alte adevăruri bine cunoscute de Klaşa, era unul asupra căruia nu avea nici o îndoială, şi anume că sărutatul mîinii este o rămăşiţă burgheză, ba chiar feudală. Palka socotea şi el că asta era o rămăşiţă, dar nu putea admite ca tocmai Klaşa să dea acelui gest stupid un înţeles atît de ruşinos pentru el.

— Lipatuşka, fii tu băiat bun şi găseşte prilejul să-i explici Klaşei ce a făcut pentru noi Rusakovskaia.

Altă cale pentru a ieşi din încurcătură nu mai găsise.

Lipatov primi această sarcină cam în silă. La fel ca toţi ceilalţi socotea şi el că Klaşa e legată de Steopa şi deci n-ar trebui să se mai uite la alţi băieţi. Totuşi, îi povesti într-o zi cum stau lucrurile. Cu această ocazie ieşi la iveală că, în ciuda spuselor ei, cele întîmplate o interesau foarte mult. Palka simţi îndată că ea nu mai este supărată pe el. De evitat, însă, continua să-l evite.

Multă vreme nu se văzură de loc. Pentru a nu se trezi seara la poarta ei, Palka rămînea adesea să doarmă la staţiune. În felul acesta izbutea s-o ducă şapte-opt, zece zile, uneori chiar şi două săptămîni. Dar venea cîte-o seară cînd picioarele îl purtau singure pe strada ei.

— Bună seara, Klaşa ! striga el zărind-o după îndelungi aşteptări.

— De unde-ai răsărit ? se mira ea roşind.

Treceau apoi pe lîngă portiţa ei, fără să se oprească, şi rătăceau ore întregi pe străzile cele mai pustii. Aşteptaseră

amîndoi atîta vreme această întîlnire, încît acum puteau vorbi despre orice, doar să rămînă cît mai mult împreună. De fiecare dată, Palka descoperea la dînsa cîte ceva nou, şi pînă şi lipsurile ei i se păreau minunate. Astfel, descoperi că este neîngăduitoare şi uneori chiar nedreaptă cu oamenii pe care nu-i iubeşte. Pe unul dintre ei, Kolka Burţev cel petrecăreţ, Klaşa îl socotea sălaş al tuturor păcatelor. Palka îl cunoştea pe Burţev şi îşi dădea seama că fata exagerează, dar o asculta totuşi cu mare bucurie, simţind că în această judecată nedreaptă se manifesta pătimaş dorinţa ei puternică de a-i vedea pe oameni cît mai buni şi mai frumoşi. Ascultînd-o, îi venea iarăşi în minte vorba care i se potrivea atît de bine Klaşei : „prietenă de nădejde". Prietenă de nădejde, nu pentru o zi, două, ci pentru întreaga viaţă...

Apoi, Palka descoperi că ea are un caracter dîrz — granit, nu alta ! Odată, discutînd cu ea în contradictoriu, Palka îşi exprimă gîndul că a primi de-a gata părerile celor din jur şi a te supune lor, în pofida propriilor tale convingeri, este ceva nedemn. Klaşa chibzui o clipă şi răspunse cu hotărîre :

— Eu nu ţin seama niciodată de păreri care mi se par nejuste.

Aşadar, convingerea tuturor că ea şi cu Steopa se iubesc este întemeiată ? Palka se posomorî, Klaşa înţelese ce s-a petrecut în inima lui şi, roşind, adăugă repede :

— Dar de conştiinţă trebuie neapărat să ţii seama.

Altă dată au discutat despre fascism şi despre posibilitatea izbucnirii războiului căci primejdia, cînd apropiată, cînd mai depărtată, plana mereu asupra ţării. Grozăvindu-se niţel, Palka o întrebă dacă va fi îngrijorată cînd el va pleca pe front.

— Păi tot pe front am să fiu şi eu, răspunse Klaşa.

Iar mai tîrziu, cînd Klaşa îi recită versurile lui Svetlov :

Se încingeau a'noastre fete
Peste mantale — strîns.
Cîntînd cădeau sub baionete,
Mureau pe rugu-aprins,

Palka numai pe ea o vedea în gînd, încinsă strîns peste manta...

Cele mai frumoase clipe ale acestor întîlniri rare erau întotdeauna sub semnul poeziei. Tot ceea ce nu îndrăzneau să-şi spună deschis, mărturiseau pentru ei versurile. S-ar fi putut crede că toţi poeţii s-au înţeles să scrie anume pentru ei doi.

Vezi cum zboară sănii, vezi-le cum zboară,
Bine-i cu iubita peste cîmp, afară

şoptea Klaşa şi, deşi nici unul dintre ei nu văzuse vreodată o troică, amîndoi se vedeau zburînd într-o sanie cu trei cai, şi el o ţinea strîns cu mîna în sania strîmtă, şi dispăreau peste cîmp, afară, departe de toţi şi de toate...

Cuţitul frînt acum să taie nu mai poate
Dar cu această biată gioarsă de cuţit
Nepieritoare pagini au fost cîndva tăiate.

Şi aici tot despre ei se vorbea, despre generaţia care dăruia ce-avea mai bun, generaţia căreia îi aparţineau şi ei doi cu tot sufletul şi toate gîndurile, neclintiţi în convingerea că fericitele generaţii următoare vor primi din mîinile lor înăsprite tot ce au făurit ei în viaţă.

Nu ştiu hotarul ce desparte
Mocnitul jar de strălucire,
Nu ştiu hotarul ce desparte
Prietenia de iubire...

Aceste versuri, însă, li se adresau lor de-a dreptul — ei. Klaşa avu senzaţia că nu dînsa, ci el le rostise, ca un reproş direct, şi nu termină poezia, căci mai departe urmau cîteva versuri care-i pretindeau iubitei : vino alături de dragul tău şi nu-l mai părăsi niciodată ! E drept că în versurile acelea era vorba despre vijelia războiului, dar Klaşa îşi spunea că dacă s-ar abate odată asupra lor această grea încercare, nimic nu i-ar putea despărţi, decît doar moartea. Acum însă, totul îi apărea mult mai complicat.

— De ce ai tăcut, Klaşa ?

— Mai departe am uitat... Ba nu, mint. Mă gîndeam.

— La ce ?

— Uneori există totuşi un hotar, şi e de netrecut hotarul.

Palka nu era prea sfios din fire. Dar în faţa ei se fîstîcea tulburat, în faţa complexităţii relaţiilor dintre ei, în faţa obligaţiilor pe care le impunea conştiinţa. Acum sosise clipa — acum putea aduce vorba despre ceea ce de atîta vreme se feriseră să discute.

— Fie că vrei, fie că nu vrei, îşi auzi el glasul, dar nu există nici un hotar. Tu eşti iubirea.

Cîteva minute, sau poate numai cîteva secunde, amîndoi au fost foarte fericiţi, apoi Klaşa şi-a pus palma pe mîneca lui şi i-a spus în şoaptă :

— De mult am vrut să vorbesc cu tine. Tu eşti teafăr şi norocos, toate-ţi merg din plin. Şi eu la fel, într-un cuvînt, şi la mine-s toate bune. Pe cînd lui îi este rău. Şi în sufletul lui încolţise speranţa... Numai eu sînt vinovată că el a sperat tot timpul. Am fost foarte buni prieteni, şi eu habar n-aveam cum este cînd iubeşti. Acum însă n-aş putea să-l văd şi mai nenorocit din cauza mea. Să nu mai vii, Pavlik ! Să nu mai vii. Înţelege-mă, nu e bine.

Oricît de mult se împotrivea în sufletul său acestei cereri a Klaşei, oricît încerca să se convingă singur că despărţirea lor tot nu-i va putea aduce lui Svercikov nici dragoste, nici uşurare, înţelegea totuşi că el însuşi nu era în stare să mărească şi mai mult chinul lui Svercikov.

— Am să plec ! hotărî el. Am să plec, am să schimb mediul, am să mă cufund în noi preocupări şi griji !

Dar cînd se abătu nenorocirea, el mai era la Doneţk, încă nu-şi dăduse consimţămîntul să plece.

De două luni şi mai bine dura cearta dintre Lipatov şi directorul minei : abatajul se apropia tot mai mult de stratul Staţiunii nr. 3, depăşind hotarul sectorului afectat gazificării subterane. Lipatov pretindea ca mina să întrerupă de îndată exploatarea. Conducătorii minei se împotriveau, pentru că tocmai în acel abataj producţia creştea din zi în zi... Lui Lipatov îi venea foarte greu să se certe cu ei. Toţi îi erau prieteni buni. Sectorul care se înfigea în zona interzisă era fostul lui sector, unde lucra acum Kuzma Ivanovici.

Lipatov încercă să-l convingă pe Kuzma Ivanovici să renunţe de bunăvoie.

— Ce tot spui, Mihailîci ? se oţărî bătrînul. Sau poate ai uitat ce înseamnă planul ? Ne-aţi luat cu japca o bogăţie de strat gros ca ăsta, şi nici nu vă sinchisiţi !

— Bine, dar e primejdios, Kuzma Ivanovici !

— Ia uită-te mai atent unde sîntem noi şi unde-s primusurile voastre — la peste 100 de stînjeni. Şi rocile sînt tari pe acolo, o să vă aţină calea.

Deşi îi era ruşine că recurge la un procedeu netovărăşesc, Lipatov telefonă totuşi trustului carbonifer, şi obţinu ca acesta să interzică minei să mai avanseze peste hotarul sta-

ţiei de gazificare subterană. În aceeaşi zi, directorul minei îl chemă la telefon pe Lipatov şi-l scărmănă zdravăn :

— Mă, da' ce reclamagiu te-ai mai făcut ! Sau poate vrei să ne dai planul peste cap ?

Dar ordinul era ordin, şi trebuia îndeplinit. Vanea Sidorciuk, prieten cu topografii din mină, află însă de la ei şi-i comunică lui Lipatov că abatajul îşi continua înaintarea prin zona interzisă, şi că pînă la sfîrşitul trimestrului — adică încă două săptămîni — nu au de gînd să oprească lucrul.

— Eh, ar trebui să dăm de ştire trustului...

— Da, de fapt ar cam trebui...

Amîndoi erau mineri şi îşi dădeau seama că „a da de ştire" trustului înseamnă să pună în primejdie planurile minei şi deci să lipsească oamenii de prima cuvenită pentru depăşirea planului.

— Poate că în două săptămîni n-o să avanseze chiar atît de mult.

— Ia să le trimit totuşi o scrisorică de protest, pe urmă n-au decît să facă ce-or vrea, decise Lipatov.

Întocmi aşadar o „scrisorică" serioasă şi o dădu secretarei, s-o ducă la destinaţie. Secretara era soţia lui Sighismund Antipovici, fostul jongler, care izbutise totuşi să dovedească negru pe alb că odinioară, înainte de fi ajuns jongler, terminase nişte cursuri de contabilitate. Fosta lui parteneră de circ scria prost la maşină şi făcea totul anapoda, în schimb accepta să locuiască la staţiune şi se mulţumea cu un salariu mic, ba încă mai ducea şi corespondenţa la oraş, prilej să mai dea o raită prin magazine.

— Mi-s cam rupţi şoşonii, spuse ea cu familiaritate şi se uită pe fereastră — de dimineaţă ploua într-una. Am s-o duc mîine, îmi daţi voie ?

Peste vreo trei zile, Lipatov se pomeni chemat la telefon de la Moscova. Cu un glas misterios, Olesov îi comunică emoţionat că „unii reprezentanţi străini" se interesează de lucrările sovietice în materie de gazificare subterană şi *însuşi* — auzi Ivan Mihailovici ! — *însuşi* tovarăşul Stalin le-a făgăduit că vor avea posibilitatea de a vizita staţiunea din Doneţk ! Trebuie să vă pregătiţi de urgenţă pentru primirea unor oaspeţi de seamă şi să studiaţi dacă se poate încropi un „confort diplomatic" în oraşul Doneţk.

Nu demult, fusese încheiat tratatul de neagresiune dintre U.R.S.S. şi Germania. Lipatov primise cu mare strîngere de

inimă vestea încheierii acestui tratat — el, unul, ar fi preferat să-i dea una peste bot lui Hitler.

— E vorba de vecinii de la vest ? întrebă el ursuz.

— Se prea poate.

— Şi cum adică, să le povestim şi să le arătăm chiar totul ?

— Da' cu măsură, Ivan Mihailovici, cu măsură !

— Asta se poate : ei n-o să vorbească prea mult, dar nici eu n-am să fiu prea vorbăreţ. Să poftească... Aşadar, *însuşi* Stalin a aflat despre noi !

— După cum vezi ! Glasul lui Olesov tremura de emoţie. Ai dumneata grijă, Ivan Mihailovici ! Vezi că dacă totul va decurge cum e mai bine, o să fim încurajaţi, o să fim ajutaţi !...

— Asta se înţelege de la sine, spuse Lipatov, cumpănind în sinea lui toate foloasele care se vor putea trage de pe urma acestei vizite, dacă Stalin va fi mulţumit de felul cum a decurs...

— Şi cînd urmează să vie ?

— Asta depinde de noi. Am sarcina să raportez cînd sîntem gata. Aşa că vezi, pentru dumnezeu, Ivan Mihailovici, dă-i bătaie !

Nici nu apucă Lipatov să pună receptorul la loc în furcă, şi telefonul sună din nou. Inginerul-şef de la Trustul carbonifer Donetk îl luă în primire, urlînd :

— Gazele voastre au pătruns în mină ! În sectorul vecin cu voi s-au produs infiltraţii ! Nouă oameni sînt intoxicaţi ! Închideţi găurile alea de sondă, sau ce dracu aveţi acolo ! Asta-i o nelegiuire ! Am să vă dau în judecată !

În asemenea împrejurare nu avea rost să discuţi în contradictoriu. Palid la faţă, Lipatov ceru să fie căutaţi Svetov, Korotkih şi Markuşa. Nu se putea decide singur, deşi o singură hotărîre era posibilă : să fie oprit procesul de gazificare, şi toate găurile de sondă din regiunea vecină cu mina să fie inundate cu noroi argilos, pentru a astupa toate crăpăturile existente în stratul de cărbune. Altă soluţie nu exista, iar soluţia aceasta însemna închiderea staţiunii pe termen nedeterminat şi întreruperea furnizării de gaz necesar Uzinei de îngrăşăminte azotoase.

Şedeau tuspatru, conducătorii staţiunii, şi chibzuiau, căutînd altă ieşire din situaţia în care se aflau, cu toate că era limpede că nici o altă rezolvare nu va putea fi găsită...

Cel mai calm se arăta Svetov, tocmai el, care de obicei era cel mai aprins şi mai nestăpînit. Încă înainte ca Lipatov să expună unica măsură posibilă, Palka hotărîse în sinea sa acelaşi lucru — şi din clipa aceea deveni parcă indiferent la tot ce se întîmpla. Hotărîrea de a se distruge ceea ce-i era mai drag ca orice pe lume era luată. Nu mai rămîneau de pus la punct decît amănuntele.

— Am să avertizez şi Uzina de îngrăşăminte azotoase, oamenii trebuie să-şi ia măsurile lor. Şi, în timp ce mai vorbea, se şi apucă să telefoneze la uzină.

Ceilalţi trei membri ai conducerii ascultau cum vocea lui, lipsită de orice expresie, comunica directorului uzinei cele întîmplate. Şi auzeau în acelaşi timp cum, de la celălalt capăt al firului, directorul ţipa şi îl ameninţa că se va plînge mai sus.

— Asta e, încheie Palka, punînd jos receptorul.

Leonea Korotkih lăsă ochii în pămînt şi întrebă de unde să ia argilă, pompă şi toate celelalte cîte erau necesare inundării găurilor de sondă.

Un nou apel telefonic îi făcu pe toţi să tresară : asta ce mai e ?!

Era directorul minei.

— Ivan Mihailovici, ai luat vreo măsură ? Gazele se împrăştie prin galerii. Am scos din subteran întreg schimbul ! Te rog din suflet...

Lipatov îşi vărsă năduful înjurînd, apoi întrebă cine a avut de suferit şi în ce stare se află.

— Doi oameni au murit fără să le putem da nici un ajutor, iar şapte sînt în stare gravă. Printre ei se află şi Kuzma Ivanovici.

— Kuzmenko ? strigă speriat Lipatov.

— Da, Kuzmenko. Te rog, Mihailîci, nu mai zăbovi, fă ceva !

— Faceţi ce am hotărît ! spuse Lipatov, fără să se uite la tovarăşii săi. Eu am să telefonez la Moscova... Eh, doamne ! mai oftă el amintindu-şi şi de recenta convorbire cu Olesov, de care uitase cu totul. Aoleu, ce mai tărăboi o să iasă !

Aşteptă multă vreme la aparat, neputînd obţine legătura. Apoi repetă comanda, cerînd de astă dată o convorbire urgentă. Pe urmă, din urgentă, o ceru „fulger", dar şi cea fulger tot nu veni mai repede.

După o vreme, în birou năvăli Vanea Sidorciuk. Obrajii lui, de obicei rumeni, erau albi ca varul.

— Ivan Mihailîci, ce-i asta ? Oprim staţia ?

Lipatov dădu din mîini a lehamite : pleacă de aici cu întrebările tale, că sînt destul de amărît şi fără tine !

Nu se mişca de lîngă telefon, dar ciulea urechea şi auzea şi aici cum coboară liniştea peste staţiune : au amuţit suflantele... a tăcut compresorul... s-a stins fîşîitul aburului lăsat să iasă în vînt...

Deodată, sub palmă îi zvîcni soneria telefonului.

— Vă dau legătura cu Moscova !

Auzi vocea încîntată a lui Olesov :

— Dumneata eşti, Ivan Mihailovici ? Gata, aţi terminat ? Bravo !

Lipatov începu să vorbească. Dar, fie că se auzea prost, fie că noutăţile lui erau greu de acceptat, Olesov nu înţelegea ce i se spunea, cerea să i se repete totul, apoi strigă îngrozit :

— S-o opriţi ? ! Ce-i cu dumneata ? !... Îţi dai seama ce spui ?

Şi deodată aparatul amuţi.

— Alo ! Alo ! răguşea Lipatov şi sufla furios în receptor.

— Nu ţipaţi, abonatul a închis aparatul, interveni supărată telefonista şi porni să strige ea „Alo !", „Alo !".

— Vorbeşte Lidia Osipovna, îl izbi deodată în ureche glasul secretarei Uglegazului. Pentru dumnezeu, ce-i cu dumneavoastră, ce s-a întîmplat ? Lui Dmitri Stepanovici i s-a făcut rău.

— Să vie imediat la telefon, lua-v-ar dracu ! urlă Lipatov. Imediat !

— Are un acces de cord, am chemat Salvarea, spuse încet şi poate tocmai de aceea foarte convingător Lidia Osipovna. Pot să vă dau pe Alîmov sau pe Mordvinov.

— Dă-mi-l pe Mordvinov !

Saşa ascultă comunicarea prietenului său, apoi tăcu cîteva clipe, întîrziind cu răspunsul. Amîndoi se gîndeau la acelaşi lucru : nu numai că staţiunea va fi oprită pentru cîteva săptămîni, sau chiar luni, dar mai era şi făgăduiala lui Stalin de a arăta staţiunea diplomaţilor străini, şi acum vor fi siliţi să raporteze că nu au ce arăta... Marele lor succes se va putea transforma într-o adevărată catastrofă.

— Şi totuşi, trebuie s-o oprim, spuse Saşa. Ai dat dispoziţii ? S-a oprit ?

— Da.

— Inundaţi găurile de sondă cu noroi ?

— Da.

— Unde veţi fora sondele cele noi ?

— Probabil că în colţul din nord-est, acolo n-avem vecini.

— Bun. Ordinul de întreruperea procesului de gazificare am să ţi-l trimit în scris, ca să nu plătiţi voi toate oalele sparte.

— Olesov... va semna ?

Saşa lăsă să treacă doar o clipă pînă să răspundă :

— De semnat va trebui să semnez eu. Olesov a fost transportat la spital.

— Aha.

— Nu-i nimic. O să răspundem noi. Că doar avem dreptate, nu ? Şi avem şi inimile mai sănătoase.

— Saşka, spune tu Liubei... Şi tatăl ei e accidentat.

Saşa tăcu iarăşi o clipă.

— Grav ?

— Intoxicat cu gaze.

— Înţeleg... Liuba trebuie să vină acasă ?

— Cred că da.

Cam peste o oră, pe cînd Lipatov şi Palka urmăreau cu dinţii strînşi cum se pompează în sonde noroiul, secretara veni în goană să-i anunţe că-i cheamă iarăşi Moscova.

Dădură fuga la telefon. Lipatov înşfăcă receptorul. Palka îşi lipi şi el urechea de receptor, dar imediat se trase înapoi, izbit de glasul tunător al lui Alîmov.

— Aţi înnebunit de tot ! striga Alîmov. Nici nu poate fi vorba de oprirea staţiunii ! Vinovată e mina, şi nu voi ! Duceţi-vă la comitetul orăşenesc, la Trustul carbonifer „Doneţk", obţineţi cu orice preţ autorizaţia de a continua lucrul ! Sînteţi sinucigaşi, sau ce dracu ? !

Tremurînd de furie, Lipatov răspunse răspicat :

— Eu, unul, nu sînt sinucigaş, sînt comunist. Şi miner. Să risc eu viaţa a sute de oameni...

— Dar tu personal ştii ce rişti ? Aici sînt în joc capul tău şi al meu ! Îţi dai tu seama cine se interesează de treaba asta ? !

Cu receptorul depărtat de ureche, Lipatov şi Palka ascultau cum Alîmov înjură tot mai furios. Pesemne că şi telefonista de la centrală asculta, căci la un moment dat o voce de femeie interveni mînioasă :

— Întrerupt legătura. Asemenea expresii sînt interzise la telefon.

Lipatov puse receptorul în furcă şi blagoslovi pe Alîmov cu cîteva expresii din cele interzise. Apoi ieşiră iarăşi afară, să se uite cum pompa de incendiu nepăsătoare şi harnică îneca sondele cu noroi.

Vanea Sidorciuk sta lîngă o sondă şi plîngea. Plîngea fără să se sfiască, fără să-şi şteargă lacrimile.

— Pavluşa, ar fi bine să te repezi la spital, spuse Lipatov.

Palka se întoarse fără o vorbă şi plecă. Maşina nu era acolo, porni pe jos, peste cîmp, de-a dreptul spre Donetk. Ei sînt sinucigaşi ?... Alîmov se temea de neplăceri, dar adevărata sinucidere uite-o aici, e în pompa asta, care varsă, varsă, varsă necontenit noroiul...

În faţa spitalului se adunase o mulţime de oameni. Rudele minerilor, tovarăşii minerilor... Palka se strecură prin mulţime fără să întrebe pe nimeni nimic. Broboane mari de sudoare îi lunecau pe obraji, broboane mari şi grele ca lacrimile. Fugise tot drumul.

La ghişeul biroului de informaţii se îngrămădea multă lume. Palka se furişă ca o umbră, se repezi sus pe scară şi opri un medic pe care îl cunoştea.

— E rău, spuse medicul, n-are cum să fie bine !

— Aveţi aici pe meşterul Kuzma Ivanovici, Kuzmenko...

— Îl cunosc pe Kuzma Ivanovici, răspunse medicul încreţindu-şi fruntea. A zăcut şi fiul lui aici, cu arsuri la mîini. Iar acum... Ce vreţi să vă spun acum, aşa... deodată ? se înfurie el şi începu să ţipe la Palka şi la ceilalţi oameni care năvăliseră pe scară şi-l înconjurau din toate părţile. Intoxicaţie gravă. Sînt în mare pericol. Următoarele douăzeci şi patru de ore vor decide. Nu mai staţi aici. Nu e voie !

Medicul urcă înapoi scara, iar Palka se întoarse să plece, cînd se pomeni faţă în faţă cu un grup de vreo zece oameni, în prada unei mari tulburări, cu feţe mînioase.

— Ăsta e unul dintre ei ! Svetov ! izbucni o femeie bătrînă cu părul cărunt, atîrnînd de sub basma, despletit. Ucigaşule ! Nu ţi-e destul că ai otrăvit atîţi oameni, ai mai venit să te uiţi la jalea noastră ? !

— Oameni fără suflet ! strigă şi alta mai tînără, înaintînd spre el. V-aţi tot lăudat, ne-aţi făgăduit marea cu sarea, şi cînd colo...

De ruşine şi de durere, lui Palka îi pierise graiul şi sta tăcut, neputincios în mijlocul cercului aceluia de oameni dezlănţuiţi. Să le explice că nu ei sînt de vină ? Să le spună că

vinovaţii sînt chiar minerii, chiar maistrul Kuzmenko ?... De, dar aceştia se chinuie în ghearele morţii...

Bătrîna îl smuci de mînecă :

— Marş afară de aici, cît mai eşti întreg !

Şi tot fără să fi scos o vorbă, Palka se smulse din strînsoarea acelui inel viu, se năpusti afară în curtea plină de lume, îşi lăsă capul în piept şi se strecură prin înghesuială, aşteptîndu-se la tot pasul să se vadă încolţit iar de mînia deznădăjduită a oamenilor.

Dar nu mai fu recunoscut.

Sări în tramvai şi rămase pe platformă, cu spatele spre mulţimea furioasă şi cu fruntea în vîntul rece al toamnei.

Auzea vorbindu-se în spatele lui despre acelaşi lucru...

Coborî din mers şi apucă spre casă, ţinîndu-şi capul în pămînt, ca să nu fie recunoscut. Iat-o în sfîrşit, casa părintească unde se poate ascunde de toţi. Şi colo, peste drum, casa Kuzmenkovilor, în care a intrat din nou jalea...

Palka se opri o clipă în loc, apoi trecu strada spre Kuzmenkovi. Aici dădu de Liolka şi o întrebă :

— E acasă ?

— Acum a venit, răspunse Liolka îngrozită.

Palka intră în casă, şi din prag o zări pe Kuzminişna, palidă dar părînd calmă. Îşi scotea şalul în faţa cuierului. Palka o ajută să-şi dezbrace paltonul, să se aşeze, şi abia după aceea se lăsă jos la picioarele ei, îşi puse capul pe genunchii ei şi izbucni în plîns ca un băiat mic.

13

Cele ce au urmat se desfăşurară cu o iuţeală ameţitoare.

La Staţiunea nr. 3 sosiră aproape în acelaşi timp un inspector al direcţiei miniere de control şi un anchetator al procuraturii.

Pe urmă veni şi o comisie de la comitetul orăşenesc de partid.

Nu trecu mult, şi se află că a murit încă unul dintre minerii intoxicaţi.

Sub semnătura lui Burmin, sosi de la comisariatul poporului o hîrtie cu un ordin amenințător : „Expediați imediat direcției generale documentele care confirmă că ați avertizat în scris pe cei interesați de pericolul infiltrațiilor din zona vecină"...

Comitetul regional de partid ceru lui Lipatov și conducerii minei schița delimitării teritoriilor lor, așa cum fusese aprobată oficial, precum și o notă cu situația de pe teren a exploatărilor de cărbune pe de o parte și a găurilor de sonde de gazificare subterană, de cealaltă parte...

Apoi se află că Kuzma Ivanovici este în afara unui pericol imediat, dar inima și plămînii îi sînt tare slăbiți.

Klinski întrebă telegrafic dacă nu s-ar putea amîna cu o săptămînă închiderea stațiunii, ținînd seama de unele împrejurări excepționale... Lipatov răspunse că nu se poate și că procesul de gazificare a și fost întrerupt. După acest răspuns sosi o altă telegramă : conducerea stațiunii se va deplasa imediat la Moscova cu toate actele necesare pentru a raporta situația unei comisii guvernamentale.

Pregătirile pentru vizita diplomaților străini erau pesemne destul de avansate și toți se temeau să comunice „sus" că această vizită nu mai este posibilă, dar mai cu seamă se căutau vinovații, pentru ca toată răspunderea să poată fi aruncată în spatele cuiva...

Colac peste pupăză, curînd mai ieși la iveală că „scrisorica" trimisă de Lipatov trustului carbonifer se odihnește liniștită în poșeta secretarei. Plîngînd amarnic, secretara povesti că în ziua respectivă ploua cu găleata și ea ascunsese hîrtia în poșetă ca s-o predea a doua zi, pe urmă uitase de ea, iar mai tîrziu gîndise că nu mai este actuală... Toate avertismentele dinainte fuseseră orale, și în situația creată nimeni nu se prea grăbea să se ofere ca martor.

Lipatov pregătea tocmai raportul pe care avea să-l susțină la Moscova, cînd în biroul lui apăru un cetățean în haine civile și cizme înalte, elegante. După ce se încredință că are în fața sa pe Lipatov Ivan Mihailovici, directorul stațiunii în persoană, cetățeanul îi înmînă o convocare : să se prezinte la ora 22.00 la maiorul Tukov de la Securitatea statului.

Invitații asemănătoare fură înmînate și lui Svetov Pavel Kirilovici, inginer-șef, pentru ora 23 și lui Markușa Serghei Petrovici, mecanic-șef, pentru ora 0,30.

Nenorocirea îi apropie pe oameni şi împinge sentimentele personale pe al doilea plan. În aceste zile grele, nu numai Alîmov, dar şi Kolokolnikov desfăşura o activitate clocotitoare. Tot ifosul boieresc i se topise ca prin farmec. Acum nu ţinea seama de care proiecte e vorba, care glorie e ameninţată, al cui nume este în joc ; acum ştia că şi lui i se va cere socoteală, ca inginer-şef al Uglegazului, şi aduna neobosit materiale pentru a dovedi că s-au realizat multe lucruri şi s-au realizat bine. Acum se arăta mai energic chiar decît Alîmov. Alîmov se cam pierduse cu firea : alerga fără rost prin oraş, lipsea ore întregi cine ştie pe unde, pentru ca apoi să explice că a căutat „legături" cu diverşi oameni care anchetau cazul. Saşa socotea că nici o „legătură" nu-i va ajuta, dar îl lăsa în voia lui : fiecare face ce poate. În zilele acelea învăţă să-l preţuiască la adevărata sa valoare pe Raciko. El nu se agita, nu făcea zarvă în jurul său, dar culegea materiale importante, le sistematiza cu pricepere, anexînd la dosar şi o notă nu prea lungă, însă limpede şi convingătoare, astfel ca oricine, uitîndu-se prin ea, să poată înţelege esenţialul.

La început, Saşa a fost mai calm ca toţi ceilalţi, ştiind că nu era greu să dovedeşti că nu conducerea staţiunii de la Doneţk este vinovată de cele ce s-au întîmplat şi că închiderea staţiei, după nenorocire, era de neînlăturat. Curînd, însă, înţelese că în fond pe nimeni nu interesează acum cauzele accidentului, toată lumea fiind preocupată numai de felul cum va fi primită „sus" necesitatea de a revoca vizita diplomaţilor străini şi de primejdia care ameninţă pe cei ce vor fi găsiţi vinovaţi. Fără îndoială că în străinătate se va stîrni o vîlvă nemaipomenită : v-aţi lăudat cu gazificarea voastră, şi cînd colo n-a fost decît un bluf !

Era vădit că, din sfera Comisariatului poporului, cercetările trecuseră în alte mîini, şi că peste caracterul ei tehnic ancheta căpăta tot mai mult coloratură politică. Se spunea că însuşi Stalin a dispus întrunirea unei comisii speciale, dar membrii comisiei nu erau cunoscuţi şi nu se arătau la Uglegaz. În schimb, Klinski şi Burmin telefonau de cîte trei-patru ori pe zi şi cereau, tot mai nervoşi, fel de fel de informaţii. Lucrătorii Uglegazului erau chemaţi pe rînd la Comisariatul poporului, unde erau anchetaţi într-un chip părtinitor, de nişte oameni pe care nu-i cunoşteau şi care nu mai fuseseră văzuţi prin birourile Comisariatului poporului. După întrebările lor, Saşa îşi dădu seama că se pregăteşte un act de acuzare împotriva colectivului de lucrători ai gazificării subterane în în-

tregul său. Se amintea iarăşi de explozia din toamna trecută, şi de vechile „cazuri" ale inginerilor Svetov şi Markuşa, precizîndu-se, în treacăt parcă, legăturile lui Stadnik şi Ciubakov cu Uglegazul...

— Este cineva care vă induce în eroare cu bună ştiinţă, spuse Saşa. Protestez împotriva faptului că amestecaţi în problema accidentului petrecut toate aceste lucruri lămurite de mult.

I se răspunse politicos şi rece :

— Cercetăm toate datele şi verificăm toţi factorii, iar datoria dumneavoastră este numai să răspundeţi la întrebări.

Într-una din aceste zile zbuciumate, profesorul Grab îl chemă la telefon pe Saşa :

— Alexandr Vasilievici, institutul nostru are pentru dumneavoastră unele observaţii interesante, vă rog să treceţi pe la noi.

Saşa ştia că într-unul din laboratoarele institutului se studia o problemă ştiinţifică restrînsă care nu-l interesase prea mult nici înainte vreme, darămite acum ! Încercă să refuze invitaţia.

— Ba vă rog să veniţi neapărat, îi ceru pe un ton supărat Grab. Am introdus această chestiune în planul de lucru al institutului la insistenţele dumneavoastră, dar avem şi noi obligaţii şi termene fixe. Am nevoie chiar astăzi de opinia dumneavoastră.

„Aşa e, îşi spunea Saşa în drum spre institut, n-ai ce-i face, viaţa îşi urmează cursul. Că doar n-or să stea în loc toate, pentru că staţiunea noastră s-a închis, şi noi sîntem la mare ananghie ! Cercetările ştiinţifice îşi urmează cursul şi vor continua şi de aici înainte, chiar dacă noi vom fi scoşi din muncă şi osîndiţi. Or, acesta este rezultatul cel mai important pe care l-am obţinut. Gazificarea subterană nu mai poate fi oprită. Nu, nu mai poate fi oprită !"

În laboratorul perfect utilat, Saşa regăsi cu plăcere atmosfera aceea de stăruitoare muncă ştiinţifică, cunoscută lui pînă în cele mai mici amănunte. Aici nu poţi deosebi cine cercetează o problemă de uriaşă însemnătate, problemă ce deschide poate noi căi ştiinţei mondiale, şi cine precizează adevăruri de mult cunoscute — aici căutarea unui rezultat mărunt, ca şi cele mai importante descoperiri îşi găsesc expresia într-un fapt în aparenţă neînsemnat, ca tremurul sau imobilitatea acului indicator pe un aparat de măsură, ca ridicarea sau coborîrea mercurului într-un termometru, ca tul-

burarea sau noua culoare a unei soluţii într-o eprubetă... Aici simţi mai bine ca oriunde adevărul că ştiinţa e o trudă anevoioasă, că fără această trudă nu realizezi în ştiinţă absolut nimic.

Ori de cîte ori intra într-un laborator, Saşa era cuprins de dorinţa de a lucra el însuşi la fel cum lucrau aceşti cercetători principali sau simpli cercetători ştiinţifici, să lucreze concentrat, fără a se mai gîndi la nimic altceva, fără a se preocupa de treburi administrative sau alte griji. Ar fi vrut să se apropie pe rînd de fiecare aparat nou, să-l pipăie, să-i afle sistemul, să-i încerce mecanismul simplu şi ingenios...

— Tovarăşul profesor vă aşteaptă...

Saşa se strecură prin sala laboratorului, uitîndu-se cu mult interes în toate părţile. În dimineaţa asta se aflau aici o mulţime de oameni, deasupra fiecărei mese, deasupra fiecărui aparat erau aplecaţi cîţiva. Studenţi să fie ? Sigur că da, studenţii din anul I fuseseră aduşi aici să se familiarizeze cu laboratorul. Auzi-i cum şuşotesc în spatele lui, al oaspetelui... Pe Saşa îl înveseleşte gîndul că în ochii acestor tineri el este o persoană importantă, un client pentru care laboratorul prelucrează diferite probleme, conducătorul Institutului de cercetări ştiinţifice al Uglegazului — un institut misterios, creat anume pentru studiul unei probleme tot atît de misterioase. Fireşte că lor nici prin minte nu le trece cît de micuţ şi de sărac este deocamdată acest institut şi în ce situaţie grea se află „importanta lui persoană" !

În cabinetul de după peretele de sticlă tronează profesorul Grab, mai uscat şi mai plictisit ca totdeauna.

— Dima, rămîi şi dumneata, spuse el tînărului care-l adusese pe Saşa.

Apoi, fără prea multe vorbe, intră de-a dreptul în subiect :

— V-am poftit aici, Alexandr Vasilievici, pentru că ni s-a părut foarte interesant faptul...

Şi pe cît de concis, pe atît de limpede, profesorul îi înfăţişă mersul lucrărilor experimentale.

— Dima, adu-ne, te rog, benzile cu înregistrări.

Tînărul se duse după benzi, iar Grab urmă fără nici o tranziţie, pe acelaşi ton :

— Ieri am fost chemat la Lubeanka. O expertiză tehnică. Nu v-am apărat şi nu v-am ponegrit, puteţi fi convins de corectitudinea mea. Dar încotro băteau întrebările şi ce vroiau să bage în procesul-verbal mi-a apărut limpede... Nu, Dima, nu astea. Adu benzile de la început, cele cu variaţia tempe-

raturii, îţi aminteşti ?... Tînărul ieşi din nou. Vor să vă învinovăţească de sabotaj. Din cîte am înţeles, însuşi Beria se interesează de această afacere. Afară de mine a mai fost audiat şi Vadeţki, el poate că... Da, acum ai adus ce trebuie ! spuse el, luînd din mîna tînărului asistent benzile cu înregistrări automate. Priviţi aici...

Analiza înregistrărilor nu ţinu mult. Saşa mulţumi pentru prelucrarea interesantă a problemei. Dima îi ascultă respectuos, iar cînd vru să se retragă, Grab îl reţinu :

— Dima, te rog să conduci pe oaspetele nostru !

De altfel, profesorul se ridică şi el, petrecîndu-l pe Saşa prin tot laboratorul, iar la uşă, luîndu-şi rămas bun, în mijlocul unei fraze oficiale strecură cîteva cuvinte pe un ton de politeţe desăvîrşită :

— Nu v-am spus nimic.

Saşa plecă foarte tulburat, şi nu atît datorită comunicării lui Grab — asta o bănuia,el mai demult. Îl tulburase purtarea nobilă a „crabului". Încă cu două ore înainte, n-ar fi crezut pentru nimic în lume că Grab e capabil de un asemenea gest ! Aşadar, încă nu cunosc oamenii ? Aşadar, dacă aş fi fost mai atent şi mai încrezător, l-aş fi putut atrage mult mai aproape de preocupările Uglegazului pe acest profesor Grab ?

Şi imediat, un gînd amar îi fulgeră prin minte : poate că de acum încolo n-am să mai fiu în situaţia de a mai atrage pe cineva în munca de cercetare...

Liuba îi telefonase de două ori de la Doneţk. După glasul ei se vedea că bătrînului îi este foarte rău, deşi Liuba se stăpînea dîndu-şi osteneala să-l liniştească pe Saşa.

— Tata îţi propune să dea o declaraţie în scris. O declaraţie legalizată. Să recunoască acolo că Lipatov l-a avertizat de primejdie. Să aranjez asta, Saşa ? Crezi că vă poate ajuta ?

Nu numai că îi putea ajuta, dar o asemenea declaraţie îi putea salva pe toţi ! Totuşi, Saşa îşi impuse alt răspuns.

— Acum, îi spuse Liubei, ceea ce interesează în primul rînd e sănătatea lui Kuzma Ivanovici. Dacă însă se simte bine, şi efortul nu-i va dăuna... Mama ce face ?

Liuba răspunse ceva. Saşa n-o auzi şi întrebă din nou. Liuba repetă plîngînd :

— E ca împietrită. Înţelegi tu ? Ca fără viaţă. Şi ţie, Saşenka, ţi-e foarte greu singur ?

— Te rog să nu te gîndeşti la mine. Rămîi cu bătrînii cît va fi nevoie. La noi toate-s bune.

— Adevărat ?

Peste două zile, sosi Lipatov, şi o dată cu el veni neanunţată şi Liuba.

— Tata e mai bine ?

— Nu ştiu... Nu cred... A scris declaraţia. Uite-o. E legalizată. El mi-a spus să viu la tine...

Se lipi de pieptul lui Saşa, ochii îi erau scăldaţi în lacrimi.

— Liubuşka mea, ce grozăvii ţi-au mai trecut prin cap ?

— Nu, de loc ! Liuba îşi scutură lacrimile din ochi şi-i surîse... Dimpotrivă, sînt convinsă că totul se va sfîrşi cu bine.

După plecarea Liubei, Saşa se repezi la Lipatov : ce-i cu ea ? Au speriat-o ? A pălăvrăgit cineva ?

— Numai muţii nu pălăvrăgesc pe seama noastră, răspunse Lipatov. N-o să i se tragă nimic din asta că-i îngrijorată. Bine-ar fi să n-aibă de plîns pentru noi.

Şi începu să povestească : Tukov îi cheamă aproape în fiecare zi, conduce cercetările foarte părtinitor. Caută tot ce i-ar putea „băga la apă". Palka şi-a şi ieşit din fire într-o zi şi i-a strigat : „Sînteţi pus aici să mă apăraţi, să-mi păziţi munca, şi cînd colo..." Tukov i-a retezat-o scurt : „Ba, poate, să apăr pe alţii de dumneata !" Iar cînd Lipatov i-a comunicat că pleacă la Moscova, Tukov i-a răspuns doar atît : „Bine-bine !", vrînd parcă să-i spună : „Plimbă-te pentru ultima oară !"

— Gropar, nu alta ! Închipuie-ţi că pînă şi istoria cu schimbarea stratului încearcă s-o răstălmăcească împotriva noastră ! Pînă şi de Sighismund Antipovici s-a agăţat : de ce am primit la lucru un jongler şi ce motive au determinat-o pe cucoana lui să ascundă scrisoarea cu avertismentul nostru trimis trustului carbonifer ?

Lipatov făcea mare haz de necaz, scoţîndu-l din sărite pe Alîmov, dar cînd acesta îi strigă isteric că n-are motiv să facă haz, pentru că orice învinuire, oricît de neîntemeiată ar fi, nu poate decît să le înrăutăţească situaţia, Lipatov strînse din umeri şi spuse :

— Pentru cine se îneacă nu mai are importanţă cîtă apă este deasupra capului său — 6 sau 3 metri.

— Vom încerca să ieşim la suprafaţă, spunea Saşa.

Îşi puneau multe speranţe în raportul pe care aveau să-l prezinte la Comisariatul poporului, dar raportul acesta fu privit doar ca o formalitate. Era vădit că soarta lor nu se mai decide aici.

După prezentarea raportului, Burmin îi chemă pe Saşa şi pe Lipatov la el.

— Dumneata să pleci chiar astăzi acasă, porunci el lui Lipatov. Dă-i bătaie ca să forezi cît mai repede alte găuri de sondă. E clar ? Iar dumneata... Şi-şi întoarse ochii cu milă şi duioşie spre Saşa : Iar dumneata, băiatule, pregăteşte-te, că de scărmăneală nu scapi. Îşi uşură sufletul cu o înjurătură plină de năduf, apoi încheie cu obişnuita lui brutalitate : Cine dracu te-a pus să semnezi ordinul de oprire a staţiunii ? Prim-locţiitor este Alîmov, să fi semnat el. Te-ai băgat şi dumneata ca prostul !

A doua zi dimineaţă aflară că ficatul lui Kolokolnikov a început să-şi facă de cap şi omul s-a internat într-o clinică.

Pe Alîmov, cît p-aci să-l apuce damblaua.

— Laşul ! Prefăcutul ! Şobolanul !

După ce urlă pînă răguşi, dispăru el ştie unde, şi nu se mai arătă pe la birou pînă spre sfîrşitul zilei de lucru. Iar mai tîrziu, zîmbind strîmb, le spuse parcă în treacăt că e chemat cu insistenţă în nord, pe un nou şantier grozav de interesant, în regiunea polară.

— Caută şi el să-şi asigure o retragere pe poziţii dinainte stabilite, şopti Raciko şi scuipă scîrbit.

Chiar atunci, în biroul lui Saşa sună telefonul. Era Burmin.

— Mîine să nu vă mişcaţi toată ziua de la birou, nici dumneata, nici Alîmov. Să nu lipsiţi nici o clipă. Putem fi chemaţi.

După tonul lui Burmin, Saşa înţelese la cine pot fi chemaţi. Un fior de teamă şi de încîntare îi cuprinse întreaga făptură.

Saşa nu-l văzuse niciodată pe Stalin, dar, ca toţi ceilalţi, se obişnuise să considere că toate cîte se petrec în ţară sînt determinate de Stalin, pornesc de la el şi depind de el. De pe pereţii claselor şi sălilor de cursuri, din afişe şi din vitrine, de pretutindeni îl priveau ochii ageri ai omului acestuia în tunică militară. Portretul său oficial, care îl înfăţişa arătos, reprodus în mii de copii, îl însoţea peste tot pe Saşa şi uneori îl irita chiar ; cu cît reproducerea era mai proastă, cu atît mai neted şi mai trandafiriu apărea chipul lui Stalin şi cu atît mai puţin corespundea el imaginii pe care şi-o făurise Saşa. De nenumărate ori auzise el laude şi urări în cinstea lui Stalin, de nenumărate ori le aplaudase entuziasmat, iar uneori se încruntase mînios, pentru că nu suferea

minciuna. Kitaev, de pildă, își încheia întotdeauna cursul de deschidere afirmînd în fraze stereotipe că dezvoltarea chimiei sovietice este legată de indicațiile fundamentale trasate de tovarășul Stalin ; or, Saşa ştie foarte bine că asemenea indicaţii nu există, altfel orice chimist le-ar fi cunoscut pe dinafară. Într-o zi i-o şi spusese profesorului Kitaev, dar el îi răspunsese cu vorbirea-i bălmăjită :

— Nu eu am introdus obiceiul acesta, nu eu am să-l schimb, iar de-i mult nu-i păcat, puţin să nu fie.

Pe cînd studia marxismul şi istoria partidului, Saşa a chibzuit adesea asupra învăţăturii marxiste despre rolul personalităţii în istorie. Citise cu atenţie „Cursul scurt de istorie a partidului", apărut nu demult, despre care se spunea că a fost scris sau, în orice caz, redactat de Stalin. Şi acolo se spunea clar că nu eroii făuresc istoria, ci, dimpotrivă, istoria îi făureşte pe eroi, că nu eroii fac poporul, ci poporul ridică pe eroi şi împinge înainte istoria omenirii... „Dacă-i aşa, de ce punem noi tot ce face întregul popor, întregul partid, în seama meritelor unui singur om ? El nu are nevoie de asta, el e şi aşa mare, iar la educarea şi dezvoltarea simţului de răspundere pentru cauza noastră comună, lucrul acesta este dăunător."

Aşa gîndea Saşa uneori, cînd rămînea singur cu sine însuşi. Dar aceste gînduri ale lui nu-i micşorau de loc admiraţia ce o nutrea pentru Stalin, ci doar îl făceau să se înfurie împotriva acelora care săreau peste cal, cu osanalele lor prea de tot umflate. Saşa îşi făurise propria sa imagine, profund personală, despre acest om, o imagine formată din observaţii şi sentimente intime, izvorîte din citirea cuvîntărilor lui logice şi precise, din povestirile minerilor care participaseră la consfătuirea stahanoviştilor ce avusese loc la Kremlin, din unele fapte şi cuvinte care-i răscoliseră sufletul. Era imaginea unui om drept, aspru şi foarte muncitor, a unui om care caută mereu noul, care nu se mulţumeşte niciodată cu ceea ce s-a realizat şi ştie să privească doar înainte, care creşte cu dragoste pe oamenii cei mai de rînd — tractorişti şi brigadieri, mineri şi forjori, piloţi şi cercetători polari... O vorbă bună, încurajatoare a acestui om i se părea cea mai mare răsplată la care poate rîvni cineva...

Şi iată că acum se ducea la Kremlin, la Stalin.

Mergea în maşină şi observa cum tremură mîinile mari cu pielea cafenie ale lui Burmin, cum capătă o paloare de mort obrazul lui Alîmov. Şi cu adîncă nedumerire îşi măr-

turisea că el însuşi se simte cuprins de teamă, de parcă s-ar şti vinovat de ceva şi aşteaptă să fie judecat.

Dimineaţă o înştiinţase pe Liuba că s-ar putea să întîrzie, mai mult însă nu-i spusese, ca să nu-i facă griji. Acum, pătrunzînd în Kremlin, se străduia să-şi întipărească în minte tot ce vede aici: intrarea, unde ţi se verifică atît de atent actele şi ţi se compară trăsăturile feţei cu chipul din fotografia buletinului; curtea interioară a Kremlinului, cu vestitul ţar-tun şi ghiuleaua de fontă de lîngă el; ulicioara îngustă prin care sînt conduşi — coborîndu-şi vocea pînă la şoaptă, Burmin îi spuse că aici a locuit Lenin... Cu mare interes privea el la toate acestea, căutînd să şi le întipărească bine în minte, pentru a le putea reda apoi şi Liubei, cînd deodată îl săgetă un gînd absurd: dar dacă n-o va mai revedea niciodată?

Ce mai e şi asta! Aiureală stupidă, laşitate fără noimă! Toate acestea au fost iscate doar de atmosfera încordată a anchetei şi de cuvintele duioase ale lui Burmin: „Iar dumneata, băiatule, pregăteşte-te, că de scărmăneală nu scapi", şi de internarea lui Kolokolnikov la spital, şi de starea de isterie nervoasă a lui Alîmov, care se frămîntase toată dimineaţa întocmind o scrisoare kilometrică adresată Katerinei şi discutase cu toată lumea pe tonul unui om care-şi împărtăşeşte ultimele sale dorinţe în chip de testament oral. Şi mai era prevenirea profesorului Grab. Şi faptul că de cîteva zile Klinski refuza să-l primească, ba nici măcar la telefon nu vroia să-i vorbească. Apoi liniştea ce se înstăpînise la Uglegaz, liniştea aceea stranie — nimeni nu vine la ei, nimeni nu le telefonează, oamenii de prin birouri vorbesc în şoaptă, ca în odaia unui muribund.

Viaţa sau moartea? În tot cazul, sînt în joc soarta şi munca fiecăruia dintre noi. „A fi sau a nu fi?"

De tulburat ce era, n-a văzut — şi apoi nici nu şi-a putut aminti — cum au ajuns în sala de şedinţă şi nici cum arată această sală. În jurul unei mese lungi şedeau mai mulţi oameni, cum sînt întotdeauna oamenii la şedinţe, şoptind între ei sau cercetînd diferite hîrtii. Stalin nu se vedea acolo.

Un glas rosti: „Luaţi loc!", şi Saşa s-a aşezat. Cine ştie de ce, privirea lui a reţinut cum se legăna uşor perdeaua albă de la fereastră şi cum se înălţa şerpuind un fuior subţire de fum albăstrui de tutun.

— Poftim, aveţi cinci minute, spuse vocea de adineauri, şi Klinski, care şedea pieziş faţă de Saşa, îşi înălţă servil

gîtul dintre umeri (pînă atunci Saşa nu observase niciodată că are un gît atît de subţire) şi îşi începu citirea raportului.

Şi deodată, Saşa îl zări pe Stalin.

Stătea deoparte, între două ferestre, mai în umbră, şi îşi aprindea pipa cu un chibrit. Apoi făcu cîţiva paşi mărunţi, oprindu-se lîngă masă.

Klinski citea mai departe, şi Saşa îşi dădea seama ca prin vis că raportul caută cu o îndărătnicie de neînţeles să răstălmăcească toate faptele, dar el nu mai era în stare să se concentreze şi să asculte cu atenţie : acum, pentru el nu exista decît Stalin.

Era mai mic de stat decît îl înfăţişau fotografiile şi tablourile. Pe fondul de bronz întunecat al pielii se zăreau urme de vărsat, iar în părul negru — vizibile şuviţe cărunte. Mustaţa deasă, fără nici un fir cărunt însă, îi acoperea gura. Sprîncenele, negre şi ele, aveau o curbură autoritară. De la colţurile ochilor, creţuri mărunte îi brăzdau pielea în sus, spre tîmple, ca la oamenii care mijesc ochii tot timpul. Stalin îşi mijea şi acum ochii, şi pufăia des din pipă.

Pentru că era mai simplu şi mai obişnuit decît îl arătau de obicei portretele, el îi apăru lui Saşa foarte apropiat. Dar în aceeaşi clipă, Stalin îl privi neprietenos şi spuse cu un puternic accent gruzin :

— Cum aţi putut ? Vi s-a încredinţat o acţiune atît de mare... şi voi... aţi dus-o de rîpă.

Două cute aspre i se săpară la colţurile gurii.

În tăcerea deplină a sălii, Saşa auzi bătaia puternică a propriei sale inimi. Pentru o clipă, şi Stalin, şi tot ce se afla acolo se topiră într-o ceaţă, apoi din ceaţa aceasta răsări perdeaua albă, uşor încreţită, pe urmă apărură din nou şi chipurile din jur, întoarse toate spre Stalin. Saşa zări iarăşi silueta lui Stalin adusă de spate cu un aer degajat, dar de după umărul acestuia asupra lui Saşa se aţinti prin' nişte ochelari fără ramă o privire ca de gheaţă.

Klinski îşi continua raportul, cu gîtul şi mai întins înainte. Acum nu se mai temea să fie aspru. Se auzea : Nesigure. Neîntemeiate economiceşte. Experienţe costisitoare şi îndoielnice. Aventurieri. Trebuie spus deschis : au înşelat încrederea partidului şi guvernului...

Cutele autoritare brăzdau tot mai adînc faţa lui Stalin. Iată-l că ridică de pe masă o filă de hîrtie — pesemne proiectul de hotărîre.

Omul cu priviri ca de gheață, din spatele lui Stalin, își apleacă înainte capul mic, pleșuv, cu obrajii bine rași, și spune nu prea tare :

— Și cadrele și le-au ales cam ciudat, Iosif Vissarionovici. Poftim...

Abia acum îl recunoaște Sașa. E Beria.

Beria deschide o mapă și frunzărește repede cîteva file :

— Svetov — exclus din partid pentru fals. Markușa — exclus ca troțkist. Lipatov — anchetat de două ori de procuratură și de Comisia controlului de partid. Mordvinov și-a părăsit fără aprobare aspirantura, a intervenit pentru un troțkist. La ce s-au gîndit cadrele comisariatului poporului cînd au ales oamenii pentru Uglegaz ?

Făcîndu-se stacojiu la față, Burmin răspunse cu glas gîtuit că acești tovarăși sînt autorii proiectului, de aceea a trebuit să...

Stalin se uită din nou la Sașa, cu privirea lui tăioasă, necruțătoare, și spuse disprețuitor :

— Proiecte avem, instituții avem, rapoarte tovarășului Stalin îi trimitem, numai gazificarea nu se vede nicăieri.

Pînă în clipa aceea, Sașa se aflase într-o stare de amorțire completă, stăpînit de credința copilărească, de convingerea că totul trebuie să ia altă întorsătură, că Stalin va înțelege singur și va îndrepta lucrurile. Zărindu-i însă privirea necruțătoare și auzind vorbele pline de dispreț, Sașa înțelese că totul s-a sfîrșit. Și tocmai pentru că totul era sfîrșit, pentru că mai rău decît rău nu putea fi nimic, amorțirea care-l încleștase se spulberă, și teama pieri o dată cu ea. Sașa se ridică în picioare și rosti cu toată tăria :

— Tovarășe Stalin, ați fost indus în eroare ! Lucrurile stau cu totul altfel !

Și rămase în picioare, uitîndu-se drept la Stalin, cu ochi cutezători și fără să clipească.

— Cu totul atfel ? întrebă acesta ironic și își desfăcu brațele a nedumerire. Bine, să auzim cum stau lucrurile în realitate. Vorbește, tovarășe... Cineva îi șopti din spate numele lui Sașa, și Stalin repetă : Vorbește, tovarășe Mordvinov !

A fost o clipă culminantă a vieții lui Sașa. Asemenea clipe culminante se pot ivi cînd toate forțele îți sînt încordate la maximum, cînd mintea lucrează fără greș, cînd vorbele îți vin precise și necăznite, cînd întreaga energie se concentrează asupra unui singur obiectiv.

Saşa combătu concluziile lui Klinski punct cu punct — căci se dovedi că punct cu punct i se întipăriseră ele în minte. Vorbea concis şi, după părerea lui, foarte convingător. Dar Stalin îl întrerupse deodată, încruntîndu-se şi mai straşnic :

— Aşadar, dumneata respingi toate observaţiile făcute ? Nu recunoşti absolut nici o critică ?

Privirile lor se ciocniră. Forţele erau inegale. Ar fi fost de ajuns ca Stalin să spună un singur cuvînt pentru ca totul să se năruie. Şi se pare că era gata-gata să-l rostească. Pe cînd Saşa ? Ce putea Saşa ? Nu putea nimic, dar credea în forţa dreptăţii sale şi, ajuns la limita încordării nervoase, răbufni din el fără nici o pregătire ceea ce simţea de mult şi nu se încumetase să-şi mărturisească nici măcar în gînd :

— Critica o recunosc, tovarăşe Stalin, dar există o critică pentru a împinge munca înainte, şi o altă critică pentru a surpa totul. Or, acţiunea aceasta n-avem voie s-o surpăm !

Tăcere. O, ce tăcere coborî peste sala de şedinţă...

Stalin se învălui cu totul într-un nor de fum, apoi despică cu palma norul şi spuse arar :

— Da, acţiunea aceasta n-avem voie s-o surpăm. Dar vezi că aţi surpat-o totuşi şi tocmai, de aceea am fost obligaţi astăzi să ne ocupăm de dumneavoastră.

Şi iar se făcu linişte, şi în liniştea aceasta Saşa auzi, ca venind de undeva de departe, auzi propria sa voce peste măsură de cutezătoare :

— Accidentul nu s-a produs din vina noastră. Doar să nu fim stînjeniţi şi peste cinci-şase săptămîni vom termina forarea unor găuri de sondă şi vom extrage gaze din subteran.

— Peste cinci-şase săptămîni ? Stalin se întoarse brusc spre Klinski. E adevărat ? Există într-adevăr posibilitatea ca într-un termen scurt staţiunea să-şi reia lucrul ?

Buzele lui Klinski se mişcară într-un tremur. Saşa mai mult ghici decît auzi răspunsul lui :

— Ne vom strădui... Dacă socotiţi că are rost...

— Şi de ce n-aţi raportat despre această posibilitate ? întrebă Stalin cu glasul înăsprit. De ce v-aţi concentrat toată atenţia asupra lipsurilor ?...

Klinski bolborosi amărît :

— Dar chiar dumneavoastră... eu am primit indicaţii precise...

— Cu indicaţiile tovarăşului Stalin vreţi să vă acoperiţi ? îl opri iritat Stalin şi, alungînd cu mîna fumul de tutun o dată

cu imaginea cadaverică a lui Klinski, se întoarse brusc spre Saşa şi i se adresă cu o intonaţie nouă parcă, mai veselă, mai binevoitoare :

— Da, se vede că raportul a fost de genul criticii care surpă totul. Poate că ai să ne raportezi dumneata pe linia criticii sănătoase ce este totuşi rău şi nerezolvat acolo la voi ?

Probabil că niciodată pînă atunci Saşa nu prezentase atît de limpede ceea ce s-a realizat şi ceea ce mai este de făcut, niciodată nu arătase atît de precis greutăţile inerente, care nu pot fi învinse decît prin experimentare şi cercetare, dar şi greutăţile din afară care ar trebui înlăturate din calea lor. Vorbea şi vedea cum încet încet încreţiturile aspre de pe faţa lui Stalin se netezesc, simţea cum se schimbă treptat întreg cursul discuţiei, cum se spulberă ideile preconcepute.

Stalin îl ascultă, sugîndu-şi pipa stinsă, apoi se îndreptă spre o hartă a zăcămintelor de cărbuni ce se găsea acolo şi îl chemă şi pe Saşa să se apropie :

— Arată-ne unde propui să construim staţiunile noi.

Liniştit, de parcă s-ar fi apropiat de orice alt om interesat de problemele lor, Saşa păşi spre Stalin şi însemnă cu creionul cîteva puncte pe hartă, explicînd pe loc şi fără cea mai mică şovăială cîte lucruri necunoscute încă vor afla cînd au să lucreze cu diferite tipuri de cărbune în diferite strate şi cît de important este pentru problema gazificării să-şi înmulţească experienţele în diverse condiţii. Amintindu-şi de afirmaţia lui Klinski că gazele extrase din subteran sînt scumpe şi de aceea gazificarea subterană nu are justificare economică, Saşa începu să demonstreze că preţul de cost al gazului produs de o mică staţiune experimentală... Stalin nu-l lăsă să termine, şi se întoarse spre participanţii la şedinţă :

— Şi în general nu-i permis să discutăm aşa. Gazificarea subterană a cărbunelui are pentru noi nu numai o însemnătate economică, ci şi o mare însemnătate socială. Ea reprezintă o posibilitate de a lichida greaua muncă subterană.

Cu o mişcare largă a mîinii în care strîngea pipa, Stalin se luă din nou de raportorul amuţit :

— La care interes economic te refereai dumneata, tovarăşe Klinski ? Există interesul economic al micului dughengiu şi interesul economic de stat. Pe mine economia de stat mă interesează. Trebuie să privim înainte şi să ne gîndim la problema cadrelor necesare industriei miniere. În Statele Unite ale Americii sînt milioane de şomeri, acolo problema cadrelor se rezolvă uşor, pe cînd la noi bunăstarea poporului

creşte şi va continua să crească an de an. Şomaj nu mai există la noi de mult, şi lipsa mîinii de lucru devine tot mai simţită. Iată, această problemă a cadrelor pentru industria minieră trebuie să ne preocupe atunci cînd discutăm hotărîri în legătură cu gazificarea subterană. Gazele ne costă deocamdată scump ? Să ne dovedească tovarăşii că acţiunea lor este posibilă, că avantajele sînt reale, iar noi vom şti să creăm o nouă ramură industrială şi să ieftinim gazele extrase din subteran. Aşa stau lucrurile cu interesul economic. Şi n-au dreptate tovarăşii care nu înţeleg asta, care nu înţeleg însemnătatea socială a acestei probleme.

Saşa observă cu coada ochiului că Klinski şi-a tras capul între umeri şi acum nu numai că nu avea un gît aşa de lung, dar părea să nu mai aibă gît de loc.

Stalin se întoarse apoi la masă şi, scîrbit, împinse la o parte cu un singur deget hîrtia pe care o cercetase cu cîteva clipe înainte. O mînă îndatoritoare culese hîrtia de sub ochii lui.

— Să-i destituim, să-i arestăm, asta aţi vrut, şopti Stalin ca pentru sine. Dar s-a dovedit că trebuie să-i ajutăm. Să sprijinim cu toată energia o acţiune nouă. Scăpără un chibrit şi îşi aprinse pipa. Mai vrea cineva să ia cuvîntul ?

Burmin ridică sfios mîna lui mare, parcă ar fi vrut şi parcă n-ar fi vrut să ceară cuvîntul.

— Acum mai bine taci, înainte să fi vorbit, zîmbi Stalin, şi mîna cea mare cu pielea cafenie se ascunse ruşinată sub masă.

— Ei, trecem la hotărîri, tovarăşi ? Deci, în termen de trei zile să întocmim un plan din care să reiasă cum şi cu ce trebuie ajutat Uglegazul...

Saşa tot mai stătea lîngă hartă. Căutînd să nu facă zgomot, se întoarse în vîrful picioarelor la locul său, se aşeză pe scaun şi simţi deodată că este sleit, golit de orice vlagă, ca şi cum în cîteva minute scurse şi-ar fi cheltuit întreaga fiinţă. Ca prin vis ajungeau pînă la el vocile celorlalţi :

— Să se asigure fondurile băneşti...

— Foarte important va fi să se experimenteze gazificarea cărbunilor bruni din bazinul carbonifer al Moscovei...

— În institutele de învăţămînt superior vor fi pregătite cadrele necesare...

— ...dar mai cu seamă, se vor accelera prin toate mijloacele lucrările.

În această atmosferă de muncă răsună deodată un glas pătimaş :

— Cu un director ca Olesov, n-o să accelerezi mare lucru !

Saşa ridică ochii şi văzu faţa palidă a lui Alîmov însufleţită de speranţe !

— Directorii pot fi şi înlocuiţi, spuse vesel Stalin ; după cum văd, la Uglegaz sînt destui oameni stăruitori şi energici !

Şi zîmbi, uitîndu-se la Alîmov.

Ieşiră tuspatru împreună : Burmin, Klinski, Alîmov şi Saşa.

— Da' sub norocoasă stea te-ai născut ! îi zise Burmin lui Saşa, răsuflînd adînc. I-ai plăcut !

— Un noroc fantastic, îl susţinu Klinski, tremurînd încă de încordare nervoasă. Cine ar fi putut prevedea o asemenea întorsătură ? ! Că doar indicaţiile arătau exact contrariul !... Exact contrariul !

„Ce tot spun ei acolo ? se mira Saşa. Cum de pot vorbi aşa despre cele petrecute ? Noroc... i-ai plăcut... întorsătură... S-ar fi putut oare termina şi altfel ?..."

Şi ca din senin, dintre numeroasele impresii trăite, memoria lui Saşa îi aduse în auz acele cuvinte înfiorătoare, dar care răsunaseră acolo atît de banal, parcă la fel ca oricare altele : „Să-i destituim, să-i arestăm, asta aţi vrut..." Aşadar, e adevărat că asta ne aştepta ! Aşadar, acestea erau „indicaţiile care arătau exact contrariul !" Şi totul fusese pregătit, pus la punct în vederea acestui scop ? Proiectul de hotărîre aştepta pe masă, şi referinţele despre fiecare se şi aflau în mapa lui Beria. Stalin apucase să şi rostească vorbele acelea mînioase, dispreţuitoare. Şi dacă nu l-ar fi cuprins pe Saşa curajul disperării, dacă n-ar fi sărit să-i contrazică... dacă s-ar fi speriat şi ar fi tăcut ca Alîmov sau Burmin...

— D-da, asta e o biruinţă ! spunea alături de el Burmin, suflînd greu sub povara trupului său mătăhălos. Acum puteţi conta pe ajutorul cel mai larg. Acum puteţi...

Toate gîndurile negre se spulberară... Nu, nu se spulberară singure, ci Saşa le alungă : mai tîrziu, mai tîrziu am să chibzuiesc pe îndelete la toate acestea... Acum să mă bucur de victorie ! Oricum... Victoria e victorie ! Tot amarul ultimelor săptămîni rămăsese în urmă. Victorie !

Nu mai avea chef să asculte nici raţionamentele lui Burmin, nici justificările meschine ale lui Klinski, nici glasul sugrumat de emoţie al lui Alîmov, care nu reţinuse decît ultimele cuvinte ale lui Stalin şi zîmbetul său, cărora el le atribuia o semnificaţie deosebită.

Saşa respira uşor. I se părea că niciodată nu mai respirase atît de uşor, de adînc, din tot pieptul, şi niciodată aerul nu fusese atît de curat, de proaspăt.

Întinsul luminos al pieţei Manejnaia se aşternea larg la picioarele lui, sclipind sub şirul dublu de lumini : fiecare felinar se reflecta în asfaltul ud. Zeci de automobile se rostogoleau pe panta stradelei Istoriceskaia şi pe strada Gorki, zeci de alte automobile veneau în întîmpinarea lor, ba ţîşnind înainte, ba încremenind la răscruci. Şi toate nenumăratele lor lumini se oglindeau în asfalt, iar caroseriile ude iscau reflexe fugare.

De abia acum îşi dădea seama Saşa că burează. Fiecare strop cernut pe paltonul lui sclipea la rîndul său ca o steluţă pitică.

Ce bine e ! Şi tu nici nu ştii, Liubuşka, ce bine este astăzi ! Acuşi am să te scot din casă şi am să-ţi arăt ce frumos luceşte totul pe stradă... De mult n-am mai avut ochi să vedem — nici tu, nici eu — cît de frumoase sînt toate...

— Pe mîine, tovarăşi ! le strigă el şi alergă după un troleibuz.

Cît ţinu drumul, îi povesti în gînd Liubei tot ce se petrecuse peste zi. Dar iată-l ajuns acasă ; nici nu apucă să sune, că ea îi şi deschise uşa larg şi întreabă dintr-o suflare : „Cum a fost ?“ Îi răspunde şi el tot într-o suflare : „A fost minunat !“, iar Liuba îşi ascunde repede faţa în gulerul paltonului său ud de ploaie, zguduită de un plîns atît de nestăpînit, încît multă vreme Saşa trebui s-o liniştească, să-i dea apă, s-o ia peste picior pentru temerile ei şi iarăşi s-o liniştească, iarăşi să-i dea apă, întrebîndu-se în sinea lui : de unde o fi aflat ? Eu nu i-am spus nimic, ea însă a ştiut totul...

14

În timp ce la Moscova întrebarea „a fi, sau a nu fi ?“ nu primise încă răspuns, la staţia din Donetk lucrurile mergeau din rău în mai rău. Întreprinderile furnizoare, speriate de închiderea definitivă a staţiunii experimentale, îşi întrerupeau sub diverse

pretexte lucrările şi îşi rechemau oamenii. Cu toată împotrivirea Annei Lipatova, Biroul de foraje refuza să înceapă noi sonde pînă cînd îi vor fi achitate pe de-a-ntregul lucrările precedente. Cercetările la faţa locului şi convocările la anchetator îngreuiau munca celor din conducere, stîrnind totodată o stare de nervozitate în sînul întregului colectiv al staţiunii, iar ca o încoronare a tuturor amărăciunilor, banca le închise creditele.

După ce îl conduse la gară pe Lipatov pentru sumbrul raport ce-l aştepta la Moscova, Palka se înapoie la staţiune, unde toate necazurile se prăvăliră deodată asupra capului său.

Încă de la intrare îl întîmpină Karpenko, maistrul sondor :

— Pavel Kirilovici, cum rămîne cu sondele 9 şi 11 ? Asta-i aiureală curată — am forat pînă la 40 de metri, şi acum — hodoronc-tronc ! — opreşte totul ! Stai de vorbă cu şefii noştri — ce-au în cap, tărîţe ?

Markuşa ieşi să-l primească pe treptele barăcii :

— Ne-au sosit pompele ! Trebuie să le descărcăm imediat şi să le transportăm încoace, altfel iar plătim locaţie !

Leonea Korotkih ţîşni din laborator :

— S-a telefonat de la Centrala laboratoarelor — cică e timpul să le plătim rata.

Secretara, care în ultima vreme se dovedea plină de simţul răspunderii, îşi deschise mapa cu probleme „De rezolvat".

Unu : mîine la ora 9 sînteţi chemat la maiorul Tukov... Vai, Pavel Kirilovici, îmi tremură genunchii cînd mă gîndesc... Doi : s-a telefonat de la spital, sînteţi rugat să treceţi pe la Kuzma Ivanovici Kuzmenko. Spuneau că să veniţi neapărat, bolnavul e foarte nervos.

După ea intră tiptil Sighismund Antipovici şi raportă cu un glas răuprevestitor :

— Ni s-a oprit finanţarea. De celelalte urgenţe nu mai vorbesc, dar vine ziua de 1, şi n-o să putem achita salariile... Pavel Kirilovici, să nu credeţi că... în ceea ce ne priveşte pe mine şi soţia mea să n-aveţi grijă, noi n-o să vă lăsăm... dar ce ne facem cu ceilalţi ?

Lipatov se mai pricepea să se descurce de bine, de rău. Palka însă nu se pricepea în de-alde astea. De unde să scoată banii barem pentru a ridica pompele ? Dar pentru salarii ? Cui să ceară ajutor acum, cînd... Şi iarăşi convocarea asta la Tukov !...

Îi lăsă acolo pe toţi şi coborî pe gura noului turn de mină la minerii lui nea Alioşa. Nea Alioşa era secretarul organizaţiei de partid a Staţiunii nr. 3.

— Te-au strîns cu uşa, Palka ? întrebă el. Ia fereşte, drăguţă, să nu te strivească !

O chiblă plină cu cărbune trecu pe lîngă Palka şi urcă spre suprafaţă ; aici se săpa canalul de joncţiune dintre două găuri de sondă nou forate.

— Nea Alioşa, convoacă pe toţi comuniştii. Trebuie să le spun care-i situaţia.

— Se poate. Ia fereşte !

Chibla golită cobora acum înapoi, legănîndu-se la capătul cablului.

Peste o jumătate de oră, comuniştii erau adunaţi. Nu erau mulţi — nouă oameni cu totul. Zece cu Palka. Le arătă fără să ascundă nimic cît de jalnică era situaţia staţiunii. Ce sfat îi puteau da aceşti nouă oameni ? Afară de Markuşa şi de Leonea Korotkih, toţi erau simpli muncitori : mineri, lăcătuşi, mecanicul de la compresor, montori... Cu ce-l puteau ajuta ei, dacă pînă şi conducerea nu era în stare să facă nimic, dacă totul se decide la Moscova ?

Şi nici nu i-au dat sfaturi. Au hotărît un singur lucru : să rămînă la posturi, să reziste !

— N-o să ne lăsăm capu-n pămînt, spuse Vanea Sidorciuk. Trebuie să găsim o soluţie, şi de vreme ce trebuie, o s-o găsim. N-am dreptate, tovarăşi ?

— Tu fă bine şi du-te la spital, Pavel Kirilovici, dacă te cheamă Kuzma Ivanovici, vorbi nea Alioşa. Iar mîine... nici mîine nu te lăsa, că doar nu eşti vinovat. Cît priveşte staţia, nu-ţi face griji : nu îngăduim noi nimănui s-o dea de rîpă.

— Da, dar pompele... oftă Markuşa.

Îl întrerupse mecanicul de la compresor :

— Dă-le încolo de pompe ! Le descărcăm noi singuri, auzi ce problemă ! Iar camioane... camioane trebuie să căutăm, poate că dibuim ceva, că doar ne cunoaşte lumea... Ce, n-o să ni le dea cineva pe datorie ?

Era cam naivă speranţa asta : cine o să execute pe credit o lucrare pentru staţia lor, cu conturile închise, şi pe deasupra aflată sub anchetă ? Totuşi, Palka plecă de la şedinţă mai bogat decît venise. Nu era singur, avea sprijinul modest dar necondiţionat a nouă oameni, nu, nu a nouă oameni, ci al unei întregi organizaţii.

Abia în faţa spitalului, unde nu mai fusese din ziua catastrofei, Palka îşi dădu seama cît de greu îi vine să intre din nou în această clădire, poate chiar mai greu decît are să-i fie a doua zi la maiorul Tukov. Acolo, la Tukov, lupta, se apăra, se simţea fără vină. Pe cînd aici, în faţa oamenilor intoxicaţi cu gaze, în faţa soţiilor şi rudelor lor, Palka se simţea, fără voia lui, vinovat.

Femeile care tăbărîseră atunci asupra lui nu erau însă acolo, iar medicul care se răstise la el îl primi acum prietenos.

— Bătrînul te aşteaptă cu nerăbdare. Dar te avertizez: cinci minute, şi nu-l lăsa să vorbească prea mult.

Apoi îi spuse că starea bolnavului e gravă, a intervenit o pneumonie (Palka nu ştia prea bine ce înseamnă pneumonie şi se îngrozi), afară de asta au mai apărut şi semne de silicoză (despre această boală a minerilor, Palka ştia din copilărie, şi scoase un strigăt înăbuşit), şi pe lîngă toate, ce vrei, vîrsta...

Kuzma Ivanovici sta culcat, cu spatele sprijinit de cîteva perne. La prima vedere ziceai că-i sănătos, ba chiar mai bine ca înainte, dar mai tîrziu Palka înţelese că rumeneala obrajilor şi strălucirea ochilor i le dădea febra.

— Aşa, Pavluşa! Vezi cum am ajuns, vorbi el cu un glas stins, străin parcă. Şi nimeni nu-i vinovat. Ai văzut-o pe Liubuşka? Am dat o declaraţie completă şi au legalizat-o, i-au pus ştampila. A dus-o la Moscova. Ţi-a spus?

— Mi-a spus. Mulţumesc, Kuzma Ivanovici.

— Pentru ce? Pentru că-mi recunosc vina şi n-o arunc în spinarea voastră?

Se uită cu luare-aminte la Palka şi se grăbi să spună tot ce avea pe inimă.

— Vă hărţuiesc, nu-i aşa? Ascultă ce-ţi spun. Nu mă apăra pe mine. Nu face pe nobilul. Pricepi? Numai eu sînt vinovat. Eu! Directorul minei mi-a ordonat oficial să nu trec peste linia hotărîtă, şi Lipatov m-a rugat să n-o fac... E vina mea! Singurul vinovat sînt eu!

Vorbea cu însufleţire, cu bucurie chiar. Şi Palka înţelese deodată că bătrînul îşi simte sfîrşitul apropiat, de aceea ia întreaga vină asupra sa şi e bucuros de soluţia simplă pe care a găsit-o.

— Care crezi că-i lucrul cel mai important în mină? urmă bătrînul. Să nu te pripeşti! Să nu uiţi unde e ea şi unde eşti tu. Asta m-a învăţat încă, ehe... pe cînd eram co-

pil... Haralambi m-a învăţat: „Nu uita de ea, şi mina n-o să te supere". Eu însă am uitat. Şi uite că m-a pedepsit.

Palka ţinea minte vorbele doctorului: cinci minute, şi nu-l lăsa să vorbească prea mult... Dar cum să nu-l laşi ? Ce să-i spui ?

— De la Liubuşka mi-am luat rămas bun, n-am s-o mai văd, şopti Kuzma Ivanovici, şi pleoapele i se lăsară pe ochii împăienjeniţi. Da Vova tot mai vine... şi Katenka vine... Tu nu cred s-o mai ţii minte pe Katenka. Drăguţă fetiţă mai era... Toţi copiii noştri au fost bălani, numai ea — smeadă... Dar mai ales Xiuşa ! Să aibă grijă Liolia de ea. Liolia... ea se pricepe.

Temperatura să fie de vină ? Sau toate au şi început să i se învălmăşească în minte ? Gîtuit de năvala lacrimilor, Palka strînse mîna fierbinte, cu vine negre care zvîcneau.

— Nu te chinui degeaba, Kuzma Ivanovici. Doctorul spune că ai să te faci bine, ai să mai fii voinic ca odinioară.

— Chiar şi voinic ? surîse istovit Kuzma Ivanovici şi deschise un ochi ca să se uite la Palka. Foarte bine... Dacă spune şi doctorul... Lasă prostiile ! îşi ridică ei glasul, supărat. Lasă prostiile şi ascultă la ce-ţi spun eu.

Şi iarăşi închise ochii.

Buzele bolnavului continuau să se mişte — poate se gîndea la ceva, sau poate credea că vorbeşte tare ? Palka îşi apropie urechea de buzele lui, dar nu auzi nimic afară de răsuflarea grea a plămînilor inflamaţi şi înfundaţi cu praf de cărbune.

— Să nu daţi înapoi ! spuse într-un tîrziu Kuzma Ivanovici înăsprindu-şi glasul, şi deschise din nou ochii nefiresc de strălucitori. Să nu dai înapoi, m-auzi tu ? Aveţi în mîinile voastre o cauză sfîntă... necesară oamenilor... Sfîntă ! Să nu daţi înapoi ! Am scris totul acolo... Şi s-a legalizat... cu ştampila... Trebuie să ajute...

— Tot mai sînteţi aici ?

În spatele lui Palka apăru silueta înaltă a doctorului în halat alb.

— Vi s-a explicat clar: maximum cinci minute.

— Am terminat.

Kuzma Ivanovici îşi săltă uşor de pe pătură mîna vlăguită ca să-şi ia rămas bun de la Palka.

— Du-te, băiete... Xiuşa... n-o uitaţi pe Xiuşa...

De la spital, Palka porni drept la Kuzminişna. În tramvai se simţi foarte rău: un nod i se tot ridica în gît, înăbuşin-

du-l. Coborî la prima staţie şi îşi urmă drumul pe jos. Mergînd grăbit, observă că toamna tîrzie şi tristă se întinsese peste oraş : pe ramurile negre şi ude tremură încă frunze veştede, pe pămînt covorul frunzelor uscate nu mai foşneşte, ci fleşcăie ca noroiul sub cizme. Maidanele sînt cafenii. Parcul desfrunzit e deşert. Dar pînă şi aici, în aer liber, e ceva care-l apasă, îl sufocă... Aha, umezeala trebuie să fie de vină, ea apasă în jos vălătucii de azot roşcovani ca nişte cozi de vulpe. Ce porcărie ! Ar trebui să găsesc o metodă pentru a scăpa oraşul de vălătucii ăştia roşcovani... Să găsesc o metodă ? Hm, n-am găsit metoda să scap nici de propriile mele necazuri... Pompele, salariile. Şi mai ales convocarea asta la Tukov...

Podul. Obeliscul.

Undeva acolo, în adîncul negru al movilei, e îngropat Kiril Svetov. Tata...

Palka nu-şi amintea de loc de tatăl său. Katerina şi-l mai amintea puţin, deşi amintirile ei din copilărie se amestecaseră de mult cu ceea ce auzise povestindu-se despre el. Dar alţii, mulţi alţii îşi mai aduceau aminte de el : Kiril Svetov trăise în văzul oamenilor. Palka ştia de mic copil că toţi băieţii au taţi obişnuiţi, pe cînd tatăl lui a fost erou, înmormîntat sub obelisc, şi era mîndru de asta. Iată însă că acum, pentru întîia oară, i s-a strîns inima de dor după tatăl lui cel viu, pe care nu l-a cunoscut... Cum o fi fost el în viaţă ? Lumea spune că era om înalt, veşnic vesel, îndrăzneţ, gălăgios... Dar la ce se gîndea cînd era singur ? Ce vroia ? La ce năzuia ? Pe vremea lui se cînta cîntecul : „...Şi gata sîntem toţi ca unul să murim în luptă pentru cauza noastră !“ Tatăl meu a vrut ca tot globul să aparţină celor ce muncesc. Şi a murit pentru acest ideal. Şi eu aş putea face la fel. În luptă. Dar aşa, în viaţa de toate zilele ?... Dacă ar fi fost în locul meu ce i-ar fi spus el astăzi lui Kuzmici ? Ar fi tăcut, cum am tăcut eu, sau i-ar fi strigat : nu minţi, nu te preface vinovat ! Dar femeilor acelora furioase, înnebunite de durere, ce le-ar fi răspuns, acolo, pe treptele spitalului ? Ar fi găsit el vorba potrivită şi pe înţeles care să le pătrundă în suflet ? Dar cu acest Tukov ?... Cum ar vorbi el mîine cu Tukov ? Poate că l-ar apuca de piept şi l-ar zgîlţîi de i s-ar duce fulgii: nu ne ponegri, mişelule, că nu crezi nici tu ce spui, dar ticluieşti, ticluieşti sabotaje...

— Foarte bine, asta am să i-o spun şi eu lui Tukov. Nu ne ponegri !...

Dar Kuzminişnei... Kuzminişnei ce am să-i spun peste cîteva clipe ?

Nu i-a spus nimic. Nici nu era nevoie să-i spună ceva. Kuzminişna şedea la masă şi hrănea cu linguriţa pe cel mai mic nepoţel al ei. Matveika era sătul, avea chef de joacă şi îşi tot întorcea căpşorul de la linguriţa cu caşă. Alături de el, Svetlanka înfuleca de zor aceeaşi caşă, singură, cum îi stă bine unei nepoate mai mari şi mai cuminţi. Prin uşa deschisă o văzu pe Liolka în fosta cameră a Liubei. Sta în faţa mesei şi călca rufe, şi era un munte întreg de rufe lîngă ea. Pesemne că iarăşi s-a apucat să spele şi să calce rufe ca să mai cîştige ceva. De cînd i s-a născut Matveika, e gata să facă orice muncă, doar să-i mai iasă un ban în plus. Mai cu seamă acum, cînd Kuzma Ivanovici e bolnav.

— Vii de la staţie, Pavel Kirilovici ? Liolka îi ieşi alergînd în întîmpinare, cu fierul de călcat în mînă. Pe Nikita nu l-ai văzut ?

După terminarea lucrului, Liolka venise fuga acasă — să nu i se usuce prea tare rufele, iar Nikita rămăsese la şedinţă. Şi uite că nu vine şi nu vine.

— La care şedinţă ? N-am avut nici o şedinţă.

— Poate că a mai avut treabă şi-ntr-altă parte, se grăbi Kuzminişna să ia apărarea fiului ei. Zicea că vrea să caute nişte tablă de acoperiş...

— Ştiu eu ce caută el ! zvîrli supărată Liolka şi, scăpărînd din ochi, se întoarse la rufele ei. Apoi, de acolo, mînuindu-şi aprig fierul de călcat îi strigă veselă lui Palka : De dîrlog trebuie să-l duci toată ziua, chefliu afurisit ! Şi răzgîiatul ăsta mic parcă-i leit taică-său !

Matveika era într-adevăr leit taică-său. Pînă şi în zîmbetul lui de bebeluş răzbătea ceva din firea Kuzmenkovilor.

Un glas cunoscut îi răspunse Liolkăi din cealaltă cameră :

— Las' că vine el Nikita al tău, nu se rătăceşte.

Palka deschise mirat uşa camerei de alături. Katérina şedea cu picioarele întinse în pat, învelită bine într-un şal de lînă, cu mîinile încrucişate. Posomorîtă.

— Ce faci aici ?

— Nimic.

— Eşti cam nu ştiu cum, ce-i cu tine ?

— Da' ce-ai vrea, să cînt ?

La început, îndată după nenorocire, Katerina se arătase mai calmă şi mai chibzuită ca toţi ceilalţi. Fără să mai zăbovească nici o oră, îşi reluase munca la staţia de com-

presoare, iar pe Svetlana o adusese să stea la „bunica dinspre Kuzmenkovi", după ce se răstise la propria ei mamă, care încercase să protesteze :

— Dumneata ai tot ofta şi ai tot boci cît e ziua de lungă, pe cînd Kuzminişna are nevoie de o treabă, mîinile ei nu pot sta fără să facă ceva...

Palka se aşează lîngă soră-sa şi, încet de tot, ca să nu audă Kuzminişna, îi povesti vizita lui la Kuzma Ivanovici. Katerina îl asculta cu gîndul aiurea. Apoi, deodată îl întrebă cu tremur în glas :

— De ce nu scrie nimic ?

Palka pricepu că tot timpul se gîndise la Alîmov.

— Nu-i arde de scrisori acuma. Cînd s-or potoli toate...

— Mare nevoie am eu de scrisorile lui ! izbucni ea pătimaş. Nimic nu înţelegi. Nu-l ştii că-i nebun ? Nebun ! Saşa e calm, stăpînit, pe cînd Kostea o să se repeadă de-a dreptul, n-o să se cruţe, o să-şi dea drumul la gură şi o să le toarne atîtea, că...

Era prima dată cînd Palka o auzea pe soră-sa spunîndu-i lui Alîmov, familiar şi alintător, Kostea. Şi abia acum îşi dădu seama că legătura lor, care pe el îl scotea din fire, e mai serioasă decît îşi închipuia. Katerina îl iubeşte pe Alîmov.

Au mai stat pînă tîrziu în seara aceea la Kuzmenkovi. Au mîncat împreună, au culcat copiii. Kuzminişna moţăia aplecată peste tricotajul ei, tresărind mereu şi trăgînd cu urechea dacă nu vine feciorul ei întîrziat la vreun chef. Liolka alerga ca o vijelie prin casă : spălă vasele, strînse masa, termină de călcat, împături rufele şi le legă într-o boccea, făcu paturile şi pregăti cina pentru Nikita... Între timp, umblînd de colo-colo şi lucrînd, bombănea, drăcuia şi-l tot ameninţa pe Nikita că o să-i dea ea o porţie de-o s-o pomenească cît o trăi... Şi cu toate acestea, se vedea bine că în casa Kuzmenkovilor ea este singura fiinţă fericită.

Pe la miezul nopţii, iacătă-l şi pe Nikita — murdar, mînjit de sus pînă jos, dar vesel sau poate cam ameţit. Aruncă o privire vinovată spre maică-sa, şi zîmbetul vesel îi îngheţă pe buze, deşi simţea nevoia să-şi arate într-un fel mulţumirea.

— Ia te uită la el, fantele ! strigă, ascunzîndu-şi bucuria, Liolka. Unde mi-ai fost ? Ai măturat strada cu fruntea ? Nu ţi-ai strivit degetele tîrîndu-te pînă acasă ?

— Psst, tu, prostuţo, ai să trezeşti copiii ! Dă-mi să mă spăl. Am muncit pînă acuma.

— Ai mun-ci-it ?

Nikita se spălă din cap pînă-n picioare, îşi schimbă cămaşa, şi numai după aceea se întoarse în sufragerie.

— Să fi văzut, Pavel, ce a fost astă-seară la staţie ! spuse el aruncîndu-se asupra bucatelor. O iluminaţie ca de sărbătoare. Căruţe, roabe, tărgi. Şi Sighismund al nostru, cu umbrela lui !...

Nu se mai putu stăpîni, pufni în rîs şi, vinovat, iar se uită pe furiş la maică-sa.

— Pune samovarul, Liolka, aş bea un ceai fierbinte.

— Ba nu, stai puţin.

Palka înşfăcă samovarul, de parcă numai samovarul îi lipsea ca să poată pricepe ce s-a întîmplat la staţiune.

— Ce căruţe ? Ce-a fost acolo ?

— Ce să fie ? zîmbi mulţumit Nikita. O adevărată zi de muncă voluntară ! Am scos sus cărbunele din canalul orizontal. Sighismund şi acrobata lui vînd cărbunele la oameni. Pe bani gheaţă. Iar noi ceilalţi am descărcat cu Markuşa pompele alea.

După plecarea lui Palka la spital, comuniştii mai discutară cîtva timp între ei, apoi Vanea Sidorciuk porni prin toate sectoarele staţiunii să stea de vorbă cu oamenii. Mai făcură asta şi alţi comunişti, dar faţă de ei, Vanea avea un avantaj : el nu prea obişnuia să vorbească despre sine, iar dacă acum se hotărîse s-o facă, înseamnă că altfel nu mai putea, că fierbea inima-ntr-însul — deci trebuie să-l înţelegem.

Umbla din sector în sector şi povestea oamenilor cum şi-a făcut stagiul la cavalerie şi cum a dat peste acel articol scris de Vladimir Ilici Lenin, şi cum au trimis cavaleriştii o scrisoare la centru ca să întrebe ce s-a făcut în problema ridicată de Lenin. Le povestea cît de mult s-a bucurat la întoarcerea acasă, aflînd că în Donbas există o staţiune pentru gazificarea subterană, şi cum s-a angajat să lucreze la Katenin, dar acolo n-a ieşit nimic... Le vorbea despre îndelungata luptă a tinerilor chimişti din Donetk pentru a-şi impune propriul lor proiect şi apoi despre izbînda lor cînd au reuşit totuşi să obţină gazul. Iar acum, vedeţi şi voi că totul e ameninţat să se dărîme numai pentru că li s-a închis creditul la bancă şi nu au bani... Dacă însă muncitorii ar aştepta puţin cu salariile şi ar lucra pe datorie...

Cînd fu convocată adunarea generală, toţi oamenii erau pregătiţi pentru hotărîrea aspră pe care urmau s-o ia : vom lucra fără plată.

— O să răbdăm o vreme ! strigă primul, acel tînăr săpător care ceruse odinioară să fie trimis în Spania. O să ne strîngem cureaua, dacă trebuie ! O să mîncăm pe la rude.

— Ne poftim la soacre, la plăcinte ! îl susţinu altul. Pe la tovarăşi, pe la prieteni.

Unul dintre mineri adăugă :

— Va trebui să-i ajutăm pe familişti. Ce să-i faci, că doar n-o să ne închidem staţiunea ! Mai ales că pînă la urmă o să se aranjeze totul. Trebuie să se aranjeze.

Hotărîrea fu adoptată fără prea multe discuţii, de parcă n-ar fi fost vorba de nenumărate lipsuri ce avea să îndure fiecare dintre ei. Tot aşa de simplu se luă hotărîrea ca tinerii cei mai voinici să plece la gară pentru a descărca pompele. De unde însă banii necesari transportului ?... Chibzuiră cu toţii, propunînd care mai de care cîte o soluţie... Dar, pentru că nici Lipatov, nici Svetov nu erau de faţă, şi pentru că toţi ştiau prin ce clipe grele trece conducerea lor, adunarea-fulger se desfăşură într-o atmosferă neobişnuită. Se auzea : singuri trebuie să ne descurcăm ! Singuri ne-am adunat şi vrem să facem ceva folositor.

Intervenţia lui Sighismund Antipovici îi surprinse pe toţi. Bătrînul jongler nu prea era luat în serios, atît el cît şi cocheta lui soţie servind de ţintă tuturor glumelor. Aşa că de îndată ce deschise gura, se auziră rîsete.

— Eu, tovarăşi, vă propun să vindem cărbune, începu el.

Rîsetele adunării îl supărară pe bătrîn.

— Ce-i de rîs aici ? strigă Sighismund Antipovici cu glas ascuţit. De ce să se tăvălească degeaba cărbunele ăsta ? Nu-i bun decît să ne încurce şi să ne murdărească teritoriul ! Oamenii începură să ciulească urechea... Erau neîncrezători, zîmbeau, dar ascultau tot mai atent, iar Sighismund Antipovici, îmbărbătat, se porni să-i zică... Înainte de revoluţie s-a întîmplat o dată că a ars circul la care lucram. Circul Şapito. Cu el umblasem de colo colo, văzusem atîtea, şi deodată nu mai era. Arsese tot. Voi nu puteţi pricepe asta, nu ştiţi ce înseamnă şomajul... dar noi ce era să facem ? Unde să ne ducem ? Cine avea nevoie de noi ? Şi mai aveam în trupa noastră cîteva animale dresate : căţei, purceluşi de India, doi şoareci albi...

Careva dintre tineri izbucni în rîs, dar ceilalţi îl ţistuiră, făcîndu-l să tacă.

— Animalele trebuiau hrănite. Bani însă — ioc! N-aveam leţcaie. Ei, şi-atunci am pornit prin curţi, prin iarmaroace, cu scamatorii, cu jonglerii... Acrobaţii... Clovnul se producea în piaţă... şi noi, soţia şi cu mine — la fel... o zi întreagă am executat într-una cel mai tare număr al nostru, cu sticlele...

Din mijlocul tineretului se auzi iar un rîs timid, dar amuţi îndată.

— Aşa că, de ce n-am ajuta acum staţiunea noastră socialistă? strigă cu un patos neaşteptat Sighismund Antipovici. Să dăm de veste prin aşezările vecine că la noi s-au pus în vînzare surplusurile de cărbune. La un preţ mic. N-o să prididim de atîţi cumpărători cîţi vor veni! Ce nevoie avem noi de cărbunele ăsta? Şi o să putem transporta pompele.

— Măi tovarăşi, nu-i rău ce spune!

— Ia te uită la Sighismund!

— Nici nu mai e Sighismund, e curat Antipovici! Deştept bărbat!

— Atunci, să mai scoatem niscai cărbune! Cine vrea să dea o mînă de ajutor minerilor? Treci aici de te înscrie!

— Tovarăşi! Măi tovarăşi! Cine se duce să dea de ştire prin aşezările din jur? Cine are cunoscuţi sau prieteni pe acolo?

— Să lucrăm cu toţii în seara asta! Organizează munca voluntară, nea Alioşa!

Astfel se născuse acea nemaipomenită noapte de muncă voluntară. Mecanicii şi săpătorii coborîră în puţ ca să-i ajute pe mineri, iar lîngă grămada de cărbune scos, sub o umbrelă care-i apăra de cernerea măruntă a ploii, şedeau la o măsuţă Sighismund Antipovici şi soţia lui. Ea ţinea umbrela, iar el trecea cu mare exactitate, într-un registru, cantitatea de cărbune eliberată fiecăruia, număra hîrtiile de-o rublă şi de zece şi le împăturea frumuşel în lădiţa lui de fier. Între timp, la poarta staţiei se făcuse o coadă lungă de căruţe şi roabe, venite să încarce cărbune ieftin, mai ieftin ca la depozit...

Lipatov se întoarse de la Moscova cu o vorbă cam amărîtă: „o vreme tot o să ne mai zbatem ca musca în clei" — dar nu apucă să povestească tovarăşilor săi mîhnitoarele

noutăţi aduse din Capitală, cînd sună telefonul, şi Saşa le vesti cu glas aprins, nu însă prea limpede, că victoria lor e deplină, şi asta în locul cel mai de seamă. Nu trecu mult, şi telefonă Raciko, explicîndu-le totul de-a fir-a-păr, în măsura în care asemenea lucruri pot fi explicate la telefon, şi făgăduind ajutorul cel mai larg posibil.

Lipatov se repezi să cheme banca şi întreprinderile furnizoare, iar Palka alergă să ducă vestea cea mare şi acelora care nu s-au pierdut cu firea în zilele cele mai grele. Umbla din loc în loc, felicita pe fiecare, primea felicitările fiecăruia şi alerga mai departe.

Pînă la urmă n-a mai rămas om în toată staţia care să nu fi aflat ştirea cea bună.

Zîmbind răutăcios, Palka îi telefonă şi lui Tukov.

Acesta tăcu o clipă, apoi spuse grăbit :

— Mă bucur. Dar acte aveţi ?

— Dacă vă trebuie acte, cereţi-le singur de unde socotiţi ! răspunse Palka şi, fără a-şi mai lua rămas bun, îi trînti telefonul în nas.

Cui să mai comunice ?

Ridică receptorul şi-l puse la loc în furcă.

— Aş da fuga pînă la Kuzmici, ce spui, Lipatuşka ? Oricum, de lucrat... zău că n-am să mai pot lucra astăzi !

În drum spre spital, trecu şi pe la clădirea în care se afla sediul Comitetului orăşenesc de comsomol. Ce simplu ar fi să urce scara, să deschidă la etajul I a patra uşă pe dreapta şi s-o vadă pe ea...

Stătu ce stătu nehotărît, apoi se îndreptă spre spital. „Nu trebuie", spusese ea. „Nu este permis" — asta era convingerea ei.

Doctorul n-a vrut să-l lase la Kuzma Ivanovici.

— Se simte foarte rău.

— Se va simţi mai bine, pe cinstea mea !

Palka era pregătit să vadă ceva îngrozitor, dar Kuzma Ivanovici arăta aproape la fel ca la vizita trecută, ba chiar respira mai uşor ca atunci. Cînd bătrînul ridică însă ochii spre omul care se apropiase de patul său, Palka se cutremură, atît de înstrăinată îi era privirea.

— Tu erai ? Şezi, şopti bătrînul.

Încercînd să răzbată prin această înstrăinare care-l înfricoşa, Palka începu să povestească. Îl ascultă oare Kuzmici ? Privirea lui răvăşită şi indiferentă la tot ce se petrecea în jur rămînea aţintită undeva în gol. Dar iată că o

scînteie se aprinse în ochii bătrînului, şi o tresărire de viaţă îi înfioră faţa.

— Mai spune o dată, şoptiră buzele lui.

Palka îi repetă totul cu un glas şi mai bucuros.

— Păcat... oftă abia auzit Kuzma Ivanovici. Păcat...

O nedumerire plină de tristeţe se ivi în ochii lui în locul înstrăinării dinainte. S-ar fi spus că nu se poate obişnui de fel cu gîndul că sacrificiul lui nu mai este necesar şi că de trăit acum nu mai are putere.

— Du-te, Pavluşa... Schiţă un salut cu degetele-i uscate. Du-te.

Pesemne că nu vroia să aibă nici un martor la zbuciumul dureros pe care vestea primită îl stîrnise în sufletul său...

În holul spitalului, Palka se apropie de telefonul automat. „Dacă dau de un pitac în buzunar, am să-i telefonez."

În buzunar găsi un pitac.

— La aparat Vesnenok.

Era glăsciorul ei autoritar de om cu răspunderi ! De multe ori îi mai telefonase Palka numai şi numai pentru a auzi acest glăscior şi întotdeauna închidea aparatul.

— Klaşa, eu sînt, Pavel ! Trebuie să-ţi spun o veste mare.

Cum o să-i refuze o întîlnire, auzind că el are să-i spună o veste mare ?!

— Pavlik ! se bucură ea. Te felicit, Pavlik ! Am aflat totul, mi-a telefonat adineauri Leonea. E grozav !

Dacă Leonea ăsta ar fi aproape, ce pumni în spate i-ar mai căra !

— Aşadar, te bucuri pentru noi ? întrebă el cam dezumflat.

— Sigur că mă bucur ! Întotdeauna am fost convinsă că o să se sfîrşească cu bine.

— Şi eu la fel.

— Da.

— Ce faci tu acum ?

Klaşa nu răspunse. Lui i se păru că-i aude răsuflarea grea.

— N-ar fi timpul să-ţi termini treburile ?

Ea mai întîrzie cu răspunsul. Apoi spuse răspicat :

— Treburile mi le-am terminat. Îi scriu o scrisoare lui Steopa. Trebuie doar să-i comunicăm şi lui vestea bună.

Acum tăcea el.

— Ce să-i transmit ?

— Salutări. Şi sănătate. Ei, la revedere, Klaşa !

— La revedere, Pavlik !

Aşa a decurs convorbirea lor...

Katerina era acasă. Şedea singură într-un colţ şi citea o scrisoare cît toate zilele de lungă.

— Victorie ? întrebă ea bucuroasă mai înainte ca Palka să fi deschis gura, citind de bună seamă pe faţa lui bucuria victoriei.

— ...Da, şi înţelegi tu, totul era pierdut, toţi erau copleşiţi, amuţiseră... Şi deodată se scoală Saşa şi spune : „Nu-i adevărat, lucrurile stau cu totul altfel, aţi fost minţit !"

— Saşa ? se miră Katerina făcîndu-se albă ca varul.

Apoi întoarse capul, băgă scrisoarea cea lungă înapoi în plic şi o ascunse într-un sertar al scrinului.

— Bineînţeles că Saşa ! întări Pavlik, dar deodată îşi dădu seama despre ce este vorba şi încercă s-o dreagă repede. În fond nu-i important cine anume a făcut-o, important este că acum vom fi susţinuţi, că acum vom putea...

— Da, firește, spuse Katerina.

Mai trecură cinci zile. Aşteptarea luă locul triumfului. Prea mult se lăsau aşteptate urmările victoriei — nici măcar fondurile nu li se deblocaseră încă. Nu s-o fi ivit iarăşi vreo încurcătură ?

Dar a şasea zi primiră în sfîrşit o telegramă :

Fondurile au fost deblocate stop Luaţi măsuri pentru desfăşurarea largă a tuturor lucrărilor stop Lipatov sau Svetov să fie la Moscova pentru discutarea perspectivelor şi a nevoilor staţiei stop Directorul Uglegazului Alîmov.

Alîmov director ?

Curios ! Ce s-o fi petrecut acolo cu Olesov ? Şi ce alte schimbări au mai avut loc în conducerea Uglegazului ? Kolokolnikov va mai rămîne acolo ? Şi ce-o fi însemnînd — discutarea perspectivelor şi nevoilor staţiei ? Să fie oare semnalul multvisatului ajutor pe tot frontul ?...

Palka era încîntat că Lipatov nu se putea duce la Moscova, acum cînd atîtea şi atîtea trebuiau puse la punct după perioada de greutăţi şi piedici.

Purtarea Katerinei era de neînţeles după sosirea acestei ştiri : devenise mai arţăgoasă, dar parcă şi mai veselă în acelaşi timp.

— Nu vii cu mine, surioară ? Haide ! O să-i facem o surpriză plăcută noului director.

— Da' ce, pe mine m-a chemat noul director ?

— Bine, dar în cazul de faţă, director mi se pare că eşti tu !

Katerina surîse fără bucurie şi răspunse :

— Cred că da. Dar vezi că nu pot lipsi de la lucru.

15

Zăpada cădea şi se topea. Cădea iar, şi iar se topea. Vînturile cutreierau pămîntul Doneţului cînd îngheţate, pătrunzînd pînă la oase, cînd călduţe şi umede, înfiorînd trupurile ca o febră.

Katerina căra cărămizi pe schela de scîndură care creştea mereu în jurul zidurilor noii clădiri a compresoarelor. Acceptase munca aceasta grea şi necalificată din furie împotriva ei însăşi şi împotriva întregii lumi. Trăsese chiulul şapte luni de zile, şi între timp în locul ei fusese angajat alt maşinist, iar ea — zvîrlită acum de colo-colo — ba să ţină locul unui bolnav, ba să lucreze pînă s-o întoarce altul plecat în concediu sau să înlocuiască pe un tovarăş reţinut la sarcini obşteşti. În starea sufletească în care se găsea, o muncă ordonată şi meticuloasă ar fi putut-o ajuta să-şi redobîndească liniştea, pe cînd brambureala asta mai rău o scotea din fire.

La secţia de cadre i s-a spus clar :

— Lucrează o vreme la construirea noii staţii de compresoare şi pe urmă, cînd o fi gata, te lăsăm acolo, o să-ţi dăm un compresor nou, ai să ţi-l alegi dumneata.

În primele zile, ca în primele zile ! Dar şi acum, după cîteva săptămîni, spatele o durea atît de tare, încît dimineaţa abia de şi-l putea dezdoi.

Munca era grea şi monotonă : lasă targa jos, umple-o bine cu cărămizi din stivă, salt-o în aceeaşi clipă cu tovarăşul din faţă, apuc-o cu toată palma şi porniţi amîndoi o dată în acelaşi pas, călcînd măsurat. Talpa piciorului pipăie mecanic

treptele schelei. Cînd mergi cu o asemenea povară, podeţele de scîndură se arcuiesc puternic sub picioarele tale, iar cînd cobori fuga cu targa goală — abia de se îndoaie sub paşii tăi.

— Unde fugi, zăpăcito ? bombănea perechea ei. Vrei să plesnească ceva în tine ?

N-are unde grăbi, dar îi place să simtă cum i se încordează trupul tînăr şi plin de vigoare, cum arde şi răsuflă sub bătaia vîntului. Cînd îşi îndreaptă spinarea, după ce lasă targa la picioarele zidarilor, mai aruncă de sus o privire circulară asupra terenului minei, asupra sălii vechilor compresoare, unde s-a simţit odinioară atît de fericită, asupra intrării în camera de primire a bonurilor de lucru, în care intră şi ies mereu oameni cunoscuţi şi unde se întîlnea pe vremuri cu Vova... Vede turnul minei, cele două halde aproape contopite la bază, clădirea direcţiei, în faţa căreia se opresc camioanele în aşteptarea foilor de transport, sau turismele venite din oraş. Apucă să vadă cum pe panta uneia dintre halde se tîrăşte în sus un vagonet, cum ajunge în vîrf, cum îşi saltă spre cer coada metalică şi îşi răstoarnă pe creastă grămăjoara aburindă de steril... De ce aici, afară, în mijlocul acestui peisaj obişnuit al muncii de toate zilele, simte în ea un neistovit clocot de forţă şi toată bucuria de a trăi, şi chiar dacă bucuria asta e pătrunsă de amărăciune şi ruşine — speră mereu, în pofida tuturor necazurilor, ea speră totuşi ! De ce ?

Şi uite că a venit clipa să apuce targa iarăşi, să dea fuga pe schelă în jos, să încarce şi mai multe cărămizi şi să cheltuie mai înverşunat din preaplinul ei de forţe nesecate...

Şeful brigăzii de zidari, un vlăjgan de vreo treizeci de ani, însurat de mult, amuţeşte şi îşi pierde cumpătul cînd se apropie ea. Băieţii ceilalţi, mai tineri ca şeful, după încercări nereuşite de a-i face curte, se mulţumesc acum să caşte ochii la ea şi o cinstesc cu numele de „domnişoara prinţesă". Lua-i-ar naiba să-i ia ! Un singur om a existat pentru ea, unul singur, acela niciodată n-ar fi supărat-o şi nici altora nu le-ar fi permis s-o supere. Altul ca el nu se mai află pe lume. Cui mi-am încredinţat viaţa, cui ? Ce proastă am fost ! Dacă pînă şi Igor nu e mai bun ca ceilalţi. Un fluşturatic cîrlionţat ! Nu, de nimeni nu mai am nevoie.

În vechea sală a compresoarelor o cunoştea toată lumea. Acolo era acasă la ea. Pe cînd aici, pe şantier, în ochii acestor oameni veniţi de pe alte meleaguri, era o străină, şi

nu numai că nu încerca să se apropie de dînşii, dar se simţea mai bine că nimeni nu ştia nimic despre viaţa ei şi nu putea bîrfi.

Acasă era mai rău.

Chiar de pe drum, chiar înainte de a ajunge la aşezarea Celiuskin, începea s-o chinuie nevoia de a-şi pleca ochii, de a lăsa capul în pămînt, de a se strecura neobservată. Dar nu, ea nu-şi putea îngădui una ca asta! Umbla prin mijlocul străzii, se uita drept în ochii oamenilor, se oprea să schimbe o vorbă cu unul, cu altul, aţîţa cu cîte o glumă pe clevetitoarele cele mai înrăite. Nu s-a înşelat niciodată în privinţa lor, ştie foarte bine că nu ostenesc niciodată s-o bîrfească: „Ce-o fi sperat dumneaei?" „Sînt destule mai ceva ca ea la Moscova!" „De ce umblă cu nasul pe sus?" „Lunganul ăla al ei nici să se gîndească la ea nu-şi mai aduce aminte..."

Şi ceea ce o scîrbeşte mai mult pe Katerina e că toate acestea sînt adevărate.

Acasă o aşteaptă maică-sa cu insuportabila ei compătimire. Katerina a încercat să-i ascundă adevărul, dînd vina pe nenumăratele treburi ale lui Alîmov — că doar e ditamai director acum! Lucrurile însă s-au întors în aşa fel, că pînă la urmă n-a avut încotro şi a trebuit să-i spună.

Asta s-a întîmplat la cîteva zile după ce primise ultima lui scrisoare. Scrisoarea sosise în timpul mesei. Katerina a desfăcut plicul şi a început să citească, ciorba i se răcea în farfurie, ea însă citea mereu... „am luptat cu mine însumi, m-am străduit să devin demn de dumneata...", „... acum am înţeles că trebuie să ne despărţim, cît încă nu ţi-ai legat definitiv viaţa de a mea...", „... mă blestem că nu sînt în stare să-ţi ofer ceea ce meriţi..."

— Ce noutăţi ai primit? întrebă Palka întinzîndu-şi farfuria pentru un supliment de ciorbă.

Katerina îşi umplu farfuria, mîncă şi ea, apoi scoase din oală rasolul şi împărţi fiecăruia. Se pare că îşi mîncă chiar şi porţia de carne şi duse vasele la bucătărie. Veni pe urmă şi Svetlana de la bunica Kuzminişna. Katerina îi promisese o carte cu poveşti şi trebui acum să i-o citească. O singură slăbiciune îşi îngăduise Katerina în ziua aceea: o opri acasă pe Svetlana, o luă în patul ei, se lipi strîns de fărîma aceea de omuleţ somnoros şi adormi aşa — somn greu, fără vise.

Dar peste vreo trei zile, întorcîndu-se de la lucru, o găsi pe Svetlana zburdînd prin ograda plină de noroi şi de băltoace. Fetiţa încălţase cizmoaiele lui Alîmov şi se băga,

rîzînd de vuia uliţa, unde lăcăraia era mai mare, un adevărat motănaş încălţat din cărţile cu poveşti. Maria Fedotovna stătea în pragul casei şi îşi admira nepoţica poznaşă.

— Asta ce mai e ? întrebă furioasă Katerina.

Fetiţa strigă cu un aer triumfător :

— Astea-s cizmele lui tata ! Eu sînt tata.

Maria Fedotovna se făcu roşie ca focul. Ea îşi învăţase pe furiş nepoţica să-i spună lui Alîmov tată.

Katerina aruncă mamei sale o privire nimicitoare, o smuci afară pe Svetlana din cizmele acelea uriaşe, îi arse vreo două la spate şi o goni în casă. Fetiţa începu să urle, iar bătrîna alergă să scoată din noroi ciubotele.

— Ce murdărie ! se dezlănţui mai tîrziu Katerina, după ce fetiţa fu dusă la bunicii Kuzmenko. Cine te-a rugat pe dumneata să te amesteci în treburile mele ? Un singur tată a avut Svetlana, şi altul n-o să mai aibă !

— Ea singură s-a gîndit... bîiguia speriată bătrîna. Trebuie să înţelegi, fetiţa simte nevoia să... El îi aduce jucării...

Katerina tăcu. Jucării ! Sigur că da. La asta se pricepea el. Pe toţi i-a cucerit cu jucării. Şi pe mine în primul rînd. De ce ţip la mama ?

— Nu te supăra, mamă, vorbi ea, încercînd să se stăpînească, dar dă-ţi te rog osteneala şi dumneata ca fetiţa să uite pentru totdeauna pe nenea ăsta, cu jucăriile lui cu tot. Şi uită-l şi dumneata. Noi ne-am despărţit.

Ar fi vrut să fie mai necruţătoare cu sine însăşi, să spună „m-a părăsit", dar zări ochii jalnici ai mamei sale şi i se făcu milă de ea.

— Nu plînge, mamă, adăugă încet, aşa-i mai bine pentru toată lumea.

Fireşte că bătrîna îi povesti totul lui Palka. Acesta se încrunta însă şi înainte numai la auzul numelui lui Alîmov şi se ferea cu îndărătnicie să pomenească de el, mai ales după ultima-i călătorie la Moscova. La început Katerina socotise că Alîmov rupsese cu dînsa crezîndu-se prea mare de cînd ajunsese director. Acum însă auzi vocea iritată a fratelui ei :

— Slavă domnului ! Niciodată n-am crezut în... toate astea.

Cuvintele lui o biciuiră parcă. „N-a crezut ! Probabil că nici Saşa, nici Lipatov, nici Liuba n-au crezut... În ce anume n-au crezut ? În trăinicia sentimentelor lui de dragoste ? În seriozitatea intenţiilor lui ? Dar eu însumi... eu am crezut oare ? Nu vroiam să mă gîndesc ce va fi mai tîrziu, dar

puteam eu să nu cred în sinceritatea dragostei lui ? Şi cum s-o uit acum, dacă amintirea îmi alege ca dinadins tot ce a fost mai frumos, tot ce m-a ameţit şi m-a înduioşat ?... Camera aceea de pe malul mării, şi fereastra deschisă spre sclipirea apei brăzdate de lună, spre mireasma algelor, a florilor... Şi mîinile lui, şi glasul lui, glasul acela atît de neobişnuit la el... E cu neputinţă să se prefacă cineva arătînd atîta gingăşie, atîta patimă şi o asemenea supunere desăvîrşită !

Cum de s-au putut spulbera toate acestea ? Ce fel de om este el dacă patima lui s-a putut mistui aşa de repede ?..."

Se ascundea de lume şi încerca iar şi iar să înţeleagă ce fel de om era Alîmov, recitea de nenumărate ori cele două scrisori primite de la el — ultima şi penultima, cea scrisă în aşteptarea convocării lui la Kremlin. În dimineaţa aceea Alîmov umpluse şase pagini cu un scris mărunt şi neciteţ. Era o scrisoare lungă, încîlcită, disperată : „Se vede că trebuie să-mi reîncep viaţa pe un nou tărîm...", „Pe noi doi ne-a unit biruinţa, cum ai să mă priveşti tu acum, cînd sînt înfrînt?..." „Pendula de deasupra capului meu bate zgomotos, poate că-mi numără ultimele clipe..."

Ce curios ! Şi eu, care credeam că va înfrunta primejdia cu pieptul înainte, fără să se cruţe ! Cînd colo, Saşa e cel care s-a avîntat la luptă... Să fi trecut oare şi Saşa în ziua aceea prin asemenea clipe de disperare ? Să-şi fi îngăduit el oare... Nu, el nu e omul care să se lase cuprins de panică. El n-ar fi fost în stare să se gîndească numai la pielea lui, „să-şi reînceapă viaţa pe un nou tărîm..."

Şi comparînd cele două scrisori, rîse cu amărăciune.

În prima, Alîmov întreba cu deznădejde : „Ai să mă urmezi tu oare în necunoscut, la o muncă de jos, poate, la greu şi la lipsuri ?" — pentru ca în cea de-a doua să-i spună în chip de adio : „...mă blestem că nu sînt în stare să-ţi ofer ceea ce meriţi".

Ia te uită ! Tocmai acum nu este în stare...

Ce s-o fi petrecut cu el în luna aceasta, care s-a scurs între cele două scrisori ?

Călcîndu-şi pe inimă şi lăsînd deoparte orice mîndrie, îl întrebă pe Palka :

— Ce s-a întîmplat cu Alîmov ?

Palka tăcu o clipă, apoi îşi învîrti degetul arătător în jurul frunţii :

— Ameţeală de pe urma succeselor. Extaz pentru propria sa persoană.

— Şi altceva ?

— Altceva ce mai vrei ? Ajunge şi atît.

Se apropie de Katerina şi îşi lăsă palma pe umărul ei, care se feri :

— Pune-i cruce, surioară. Dă-l dracului !

— De mult... l-am dat dracului.

Dar nu, încă nu-i pusese cruce. Oricît încerca să-şi potolească durerea muncind din greu, de adevăr nu poate fugi, adevărului nu-i poţi pune căluş la gură. S-a jucat cu ea ce s-a jucat, pe urmă a lepădat-o ca pe o jucărie de care s-a plictisit — ăsta-i adevărul.

De multe ori se hotărîse Palka să-i povestească surorii sale cele ce s-au petrecut la Moscova, dar niciodată nu se încumetase s-o facă.

Oricît de neplăcută îi era legătura Katerinei cu Alîmov, legătură în a cărei trăinicie nu crezuse, vedea totuşi în Alîmov un aliat şi tovarăş de luptă, iar numirea lui ca director îi stîrni aceeaşi reacţie ca şi lui Lipatov : „Am învins ! Mai bine cu Alîmov, pe care-l ştim, decît cu altcineva pe care nu-l ştim".

În aşteptarea schimbărilor ce se bănuiau, la Uglegaz domnea o atmosferă de încordare nervoasă. Lidia Osipovna şedea la postul ei cu o expresie de nepătruns pe faţa trasă, dar cînd auzea clopoţelul din cabinetul directorului tresărea toată.

Raciko punea ordine în dosarele de cadre. Cînd auzi întrebarea atotcuprinzătoare a lui Svetov : „Ei, cum merg treburile pe aici ?", răspunse fredonînd cam fals cîntecul : „Marea-i zbuciumată !", apoi adăugă încet că îşi petrece probabil ultimele sale zile la Uglegaz.

— De ce, Grigori Tarasovici ? Cum e posibil, cînd se ştie că dumneavoastră...

— Nu, Pavele, n-ai înţeles bine ! îl întrerupse Raciko zîmbind ironic. Secretarii de partid nu sînt alungaţi de la locurile lor cînd au devenit stînjenitori, nu... secretarii de partid sînt înaintaţi. Î-na-in-taţi ! Ca nişte lucrători valoroşi ce se află, ei primesc o muncă mai importantă într-un loc cît mai depărtat posibil.

— Dar de ce ? Că doar dumneavoastră...

Raciko se uită atent la Svetov. Oare băiatul ăsta n-o fi ştiind într-adevăr nimic despre convorbirea lui cu Mordvinov din noaptea aceea de chef, nici despre palma încasată de Alî-

mov ? Da, uite că nu ştie. Foarte bine. Bravo, Saşa, nu eşti gură-spartă.

— Du-te la Alîmov, te aşteaptă, îi spuse cu glas mai scăzut Raciko. Cere-i tot ce are nevoie staţiunea. O să primim un sprijin serios — ni s-au programat fonduri pentru extinderea lucrărilor, s-a hotărît proiectarea unei mari staţiuni experimentale cu profil industrial, în Siberia. Institutul nostru a primit, în sfîrşit, un local şi o schemă respectabilă de cadre ştiinţifice, aşa că sperăm să ni se repartizeze şi un lot de noi aparate de măsură...

— Păi asta e straşnic !

— Sigur că da, întări Raciko, dar tot atît de straşnic este cînd un om se învredniceşte să-şi facă rost cu un zîmbet şi o replică glumeaţă de un post de director !

La începutul discuţiei cu Alîmov, Palka îşi spuse în sinea sa că Grigori Tarasovici n-a ştiut să se adapteze stilului de muncă al noului director, dînd şi frîu liber diverselor sale resentimente. Alîmov era într-o stare de suflet sărbătorească. Energia sa nesecată părea să nu mai cunoască limită, iar tunetele vocii lui răzbăteau pînă în încăperile cele mai depărtate ale Uglegazului. Se repezi la Svetov, mai-mai să-l răstoarne.

— Cu ce să vă ajut ? Din pămînt am să-ţi scot orice ! Cu dinţii am să smulg tot ce-ţi trebuie ! Cere cu toată gura, nu te sfii, situaţia de astăzi ne-o permite !...

Palka doar atît aştepta. Se avîntă în vîrtejul treburilor şi simţi tot timpul sprijinul puternic al lui Alîmov... Aparate de măsură... Comenzi de conducte... Scheme de salarizare... Situaţia se dovedea a fi într-adevăr foarte prielnică.

Pe Saşa nu reuşea să-l vadă decît rareori, de cînd institutul de cercetări se mutase în localul cel nou. Tăcut şi îngîndurat, Saşa nu se arăta dispus să comenteze numirea lui Alîmov. O singură dată spuse :

— Lipsurile şi calităţile lui ne sînt cunoscute — deci trebuie să-l oprim de la pripelile lui nesocotite şi să-i îndrumăm energia în folosul acţiunii noastre.

Liuba îl descusu pe Palka în privinţa Katerinei şi observă în treacăt parcă :

— Nu se potrivesc de loc... Cum de nu pricepe ea asta ? !

Palka era de aceeaşi părere, dar fiindcă în atitudinea prietenilor săi faţă de Alîmov vedea idei preconcepute pe care nu izbutea să şi le lămurească, întrebă de-a dreptul despre ce-i vorba...

— Uită-te şi tu mai atent... îi recomandă scurt Saşa.

Şi Palka începu să se uite mai atent. De altfel nici nu era nevoie de prea mare pătrundere, căci toate poftirile lui Alîmov răbufneau nestăpînite la suprafaţă. Saltul neaşteptat pe care-l făcuse în cariera sa îi încinse şi mai mult ambiţiile nemăsurate, şi el ardea de nerăbdare să folosească pînă la ultima limită împrejurările prielnice. Însetat de laude şi celebritate, sprijinindu-se pe marile perspective de dezvoltare ale Uglegazului, luptînd cu înverşunare să fie numit membru în colegiul de conducere al Comisariatului poporului, obţinu o maşină pentru uzul său personal şi aştepta să capete azi-mîine un apartament. Reuşise de altfel să i se aprobe majorarea salariilor lucrătorilor din conducere — şi asta nu din lăcomie, ci numai de dragul prestigiului, căci nevoile lui nu erau prea mari, şi nici confortul nu-l interesa. Într-una din zile, cînd Palka avu de făcut un drum împreună cu el, şi Alîmov se răsturnă fericit pe banca acoperită de un covor a maşinii sale personale, Palka observă cum i se umflă nările şi cum îi lucesc ochii, mîndru că se află în maşina *sa*, încolonată în şirul celorlalte maşini ale diverselor conduceri ; iar mai tîrziu, cînd ajunseră la Comisariatul poporului, îl auzi strigînd peste umăr şoferului :

— Aşteaptă-mă aici...

„Dă-l încolo, n-are decît să se umfle în pene, îşi spuse Palka. Nu-i chiar aşa de grav. Mai grav e altceva..."

Nu şi-o fi închipuind Alîmov că nu întîmplarea l-a cocoţat unde se află, ci propriile sale însuşiri ? În orice caz, ordinele sale deveneau cu fiecare zi tot mai autoritare, se sfătuia tot mai puţin cu ceilalţi, se amesteca pînă şi în soluţionarea unor probleme pur tehnice, cu care ocazie ajungea adesea la mare încurcătură. Inginerii cei tineri de la secţia tehnică sau de la proiectări îşi povesteau pufnind în rîs tot felul de anecdote cu privire la ignoranţa lui.

Palka participă la cîteva şedinţe de lucru, şi la fiecare dintre ele Alîmov rostea cuvîntări „directoare", exprimînd puncte de vedere care nu sufereau replică. Cînd spunea cîte o prostie, Kolokolnikov îl îndrepta cu delicateţe, presărîndu-şi intervenţia cu observaţii asupra conducerii, care se află acum în mîini sigure... despre energia şi priceperea cu care este condusă în momentul de faţă munca noastră a tuturora...

S-ar fi părut că, ştiind cîte beţe-n roate le pusese acest om, Alîmov va căuta în primul rînd să scape de Kolokolnikov. Dar nu s-a întîmplat aşa, Kolokolnikov rămase la locul lui. Acum muncea de-a binelea, era modest şi se străduia să devină indispensabil noului director.

Zvonuri tot mai stăruitoare despre schimbările ce aveau să vină frămîntau întregul aparat al Uglegazului, dar Palka nu le dădea prea mare importanţă : în asemenea ocazii, întotdeauna se nasc zvonuri de acest fel ! Curînd însă, ele se precizară prea mult şi, după spusa unora, hotărîrea era gata întocmită, ba chiar aprobată de forurile în drept : Raciko pleacă în Kuzbas, Mordvinov e numit director al staţiunii de lîngă Moscova, iar la institut, în locul lui vine Katenin. Tinerii ingineri de la Uglegaz schimbau între ei priviri misterioase. Fiindcă nu mai pricepea nimic, Palka îşi ieşi din fire şi dădu fuga la Saşa :

— Ai auzit ?

— Am auzit... Dar n-o să fie aşa. Să mergem la Alîmov, să auzi cu urechile tale. Te rog, însă, nu interveni în discuţia mea cu el.

Alîmov îi întîmpină cu o bunăvoinţă exagerată şi aduse chiar el vorba despre proiectata restructurare : „Tocmai vroiam să aflu părerea voastră", „Sînt convins că voi o să înţelegeţi intenţiile mele..." Din ce spunea el, reieşea că schimbările acestea sînt aproape o fericire, o dovadă de deosebită încredere : „poziţiile-cheie vor fi în mîna voastră de-acum încolo" şi „se înţelege de la sine, Alexandr Vasilievici, că dumneata ai să rămîi, ca şi înainte, unul dintre locţiitorii mei, atît ca funcţie, cît şi ca salariu..."

Saşa îl ascultă pînă la capăt. De altminteri, nu-l întrerupea niciodată. Iar Palka răbda în tăcere, străduindu-se să respecte rugămintea lui Saşa, şi se muncea să înţeleagă ce urmăreşte Alîmov. Vrea oare să-şi arate puterea ? Vrea să înlăture de la conducere un om mai deştept şi mai priceput decît el, adică pe un eventual concurent mai capabil ?

Cînd Alîmov termină, în sfîrşit, Saşa spuse încet şi foarte liniştit :

— Vrei să-l trimiţi pe Grigori Tarasovici în Kuzbas. Dar acolo s-a şi format un colectiv destul de bun. Pe cînd aici, Konstantin Pavlovici, o să-ţi fie greu fără Raciko. Lucrează la Uglegaz din prima zi, cunoaşte pe toţi oamenii, toate firele sînt în mîna lui...

— Mă descurc eu şi fără el ! strigă Alîmov, şi ochii îi scînteiară. Cît despre toate firele, ele vor fi aici ! Aici ! strigă el şi mai tare, şi îşi încleştă pumnul mare şi ciolănos.

— Dacă ai să încerci să înlocuieşti întreg aparatul şi să iei toate sarcinile asupra dumitale, ai să te prăbuşeşti,

obiectă Saşa pe acelaşi ton prietenos. Or, ştii bine că nu ai dreptul să te prăbuşeşti.

Alîmov deschise gura, dar nu replică nimic.

— Şi mai ai de gînd să schimbi şi conducerea institutului. Cu ce scop ?

— Ce tot spui, Alexandr Vasilievici ? sări Alîmov. Nu vreau decît să întăresc staţiunea de lîngă Moscova ! Iar la institut o să facă faţă şi Katenin în definitiv, dacă va fi călăuzit bine...

— Şi cine o să-l călăuzească ? întrebă Palka, nemaiputîndu-se stăpîni.

— Eu ! urlă din nou Alîmov. Eu ! Şi pe urmă chiar Kolokolnikov...

— Hm, pe Kolokolnikov îl cunoaştem noi, şi-l cunoşti şi dumneata !

Saşa îl trase discret de mînecă. Palka tăcu.

— Dumneata eşti un organizator foarte energic, Konstantin Pavlovici, însă pentru a conduce un institut de cercetări ştiinţifice nu ai destule cunoştinţe, îi spuse Saşa aspru. Iar acum esenţialul pentru noi este să studiem şi să fundamentăm teoretic metodele procesului de gazificare. Subaprecierea studiului teoretic ne poate costa prea mult. Eu n-am să fiu de acord cu această măsură şi am să lupt pentru punctul meu de vedere... Se uită drept în ochii lui Alîmov şi adăugă : Am să lupt cu toate mijloacele de care dispun.

Alîmov sări în picioare şi începu să se plimbe ca turbat în lungul şi-n latul biroului, poticnindu-se mereu de colţul covorului.

Saşa se sculă şi el. Era alb ca varul.

— Şi ştii doar, Konstantin Pavlovici, că eu nu mă tem de luptă.

Alîmov se opri brusc. Muşchii feţei îi tremurau nervos, în ochi i se aprinseseră scîntei de nebunie.

Palka stătea încremenit, simţind că în înfruntarea acestor doi oameni cu firi atît de deosebite se află un element pe care el nu-l înţelege sau nu-l ştie.

Pe neaşteptate însă, faţa lui Alîmov se însenină. Îşi plesni una de alta palmele uriaşe şi izbucni într-un rîs împăciuitor — eh, ce-i asta, că doar n-o să ne certăm tocmai noi ! — şi prinzînd de mînă pe cei doi prieteni, îi aşeză pe divan şi luă loc între ei.

— Uite ce-i, dragii mei, să dăm cărţile pe faţă ! Învăţaţi-mă, contraziceţi-mă dacă sînteţi nemulţumiţi de ceva,

înjurați-mă de mamă, de dumnezei ! Voi și cu mine sîntem principalii luptători pentru gazificare. Cum o să ne certăm între noi ? !

În convorbirea foarte deschisă care urmă, Alîmov se arătă cînd umil, cînd furios, ba potolindu-se, ba mîniindu-se iarăși, ca după o clipă să se căiască gălăgios : da, sînt vinovat, recunosc ! — iar la un moment dat să zvîrle o frază plină de tîlcuri ascunse :

— Să nu crezi că sînt tîmpit, Pavel Kirilovici, și că n-am înțeles ce te-a supărat tot timpul. Ei bine, de azi înainte n-o să mai existe între noi nici un motiv de supărare.

Asta cum trebuia s-o înțeleagă ? Palka simțea că auzise ceva foarte important, nu atît pentru el, cît pentru soră-sa. Dar de ce — se întreba — spunînd aceste cuvinte, Alîmov i se adresase mai mult lui Saşa decît mie ?...

Deodată, Alîmov își cuprinse capul în palme și începu să se legene ca în prada unei mari desnădejdi :

— Da, da, sigur că da, ce sînt eu ? se căina el. Sînt bătrîn, grosolan, impulsiv...

Nefericirea lui părea sinceră. Palka simți chiar că-l cuprinde mila, dar Saşa curmă jelania lui Alîmov fără să se lase înduioşat :

— Bravo, asta-i bine. Și-acum, Konstantin Pavlovici, hai să vedem cum am putea coordona mai bine lucrările științifice cu cele experimentale...

În cursul următoarelor cîteva zile, Alîmov se purtă simplu și înțelegător ca în trecut. Despre schimbările proiectate nici nu mai pomeni măcar.

Palka se pregătea să plece din Capitală, cînd află că Alîmov a hotărît să profite de prezența la Moscova a conducerii stațiunilor experimentale pentru a organiza — cel puțin aşa zicea — un banchet în cinstea victoriei lor și a extinderii lucrărilor.

În ajunul banchetului, Lidia Osipovna îl rugă în şoaptă să depună 50 de ruble, costul tacîmului. Palka drăcui de mama focului, dar depuse banii.

— Ivan Mihailovici a fost poftit și el, telegrafic, mai şopti Lidia Osipovna și porni mai departe să termine cheta.

Chemat telegrafic pentru un banchet ? Și totuși, Palka era măgulit că Lipatuşka nu fusese uitat.

Banchetul avea loc într-o sală specială a unui mare hotel. În jurul meselor încărcate de gustări și sticle, ospătarii se foiau în smochingurile lor negre cu cravate papion, părînd niște

conți în mijlocul unor oaspeți de duzină, și numai Liuda Katenina, ea singură, le putea sta oarecum alături. Purta o rochie foșnitoare, foarte decoltată, lungă pînă-n pămînt, era emoționată și provocător de frumoasă. Trona în capul mesei alături de Alîmov și se purta ca o gazdă. Palka simțea că plesnește de rușine cînd ea își ciocnea paharul cu al lui Alîmov, îi zîmbea cu subînțelesuri, iar el își furișa privirea asupra pieptului și umerilor ei dezgoliți.

— Aceasta ce poate să-nsemne ? îl întrebă la un moment dat Lipatov, care se ameți se foarte repede.

— Nu știu, răspunse Palka și își aminti îndurerat ce îngrijorată fusese Katerina pentru Alîmov, cum îi tremura glasul : „Nu-l știi că-i nebun, n-o să se cruțe !" și cum îi vorbise despre Alîmov, numindu-l pentru prima dată Kostea.

— După mine, nu merită să te ocupi de asta.

— Da, nu merită, repetă cu îndoială Palka.

Toasturile au fost numeroase. S-a închinat pentru victoria lor și pentru acela care le-o dăruise, s-a mai închinat pentru dezvoltarea gazificării subterane, pentru entuziaștii ei, pentru directorul cel nou. Înălțîndu-și paharul și propunînd acest ultim toast, Kolokolnikov surîse tainic spre Alîmov, iar Liuda Katenina, care se ridică, îl privi pe directorul cel nou drept în ochi și-i spuse ceva. Alîmov se aprinse de bucurie și, ajutînd-o să se așeze, îi îmbrățișă umerii goi.

Chicotind, Vadețki istorisea vecinilor săi de masă cum odată, demult, înainte de războiul mondial, „în urma unor împrejurări neașteptate", nimerise în aceeași sală unde se aflau acum, la un banchet de mari negustori, și cum se mai înfoiau și zburdau dumnealor ! Deși nimeni n-ar fi putut spune că insinuează ceva, ascultătorii lui rîdeau și trăgeau cu coada ochiului spre Alîmov.

— Hai s-o întindem, fraților, propuse plictisit Saşa prietenilor săi.

Tocmai atunci însă, Alîmov își ridică paharul în cinstea autorilor proiectului de gazificare subterană, spuse despre fiecare cîteva cuvinte calde și porni spre ei, să ciocnească paharele și să-i îmbrățișeze.

De ridicat, Palka se mai ridică de bine, de rău, dar să se reașeze nu mai reuși, și o porni undeva pieziș, cît îl mai duceau picioarele. Beția îl turtise dintr-o dată. Mai tîrziu își aminti ca într-un vis tulbure că a rătăcit năuc prin toată sala, s-a certat cu cineva, s-a sărutat cu altcineva, a încercat să stropească cu șampanie un palmier însetat și s-a ținut scai

de un ospătar, vrînd să afle neapărat de la el dacă tot aşa petreceau şi marii negustori...

Ultimul lucru pe care mintea lui îl reţinu înainte de a fi transportat acasă a fost o scenă ciudată în faţa cuierului. Katenin încerca să ia haina de blană din mîna fiicei sale şi sughiţa jalnic :

— Te rog, Liuda ! Te implor, Liuda !

Soţia lui Katenin căuta să-i prindă mîinile şi îi şoptea rugător :

— Nu aici, Vsevolod, nu aici, toată lumea se uită la tine...

Dar Katenin continua să tragă haina de blană spre el şi se tot ruga de Liuda, cu o disperată încăpăţînare, să nu plece.

Chipul drăgălaş al Liudei era schimonosit de furie. Apoi Liuda a pierit, haina de blană a pierit şi ea, şi în faţa cuierului n-a mai rămas decît Katenin singur, sughiţînd de plîns şi acoperindu-şi gura cu un fular vărgat.

Restul nopţii, Katenin şi-l petrecu acasă, în antreu.

— Lasă-mă, Katia, răspundea el soţiei cînd, înfăşurîndu-se în halat, ieşea să-l cheme la culcare. Lasă-mă, dacă tu poţi dormi, dormi.

Katia Katenina se culca şi apoi iar venea la el : nu mai putea să îndure... Katenin şedea nemişcat, aşa cum venise, cu paltonul pe el, cu fularul atîrnînd pe jos, cu căciula în mînă.

— Seva, n-are rost să mai aştepţi. Crezi că la ora asta mai poate veni acasă ? Oriunde ar fi...

— Lasă-mă, Katia.

Femeia ofta şi se întorcea în pat. Aţipea şi iar se trezea. Sărea din pat şi venea la el.

— Vsevolod, se luminează de ziuă.

Într-adevăr, se lumina de ziuă.

Din stradă se auzea surd zvonul oraşului trezit la viaţă.

Undeva se trînti o uşă, răsunară paşi... Liuda ? Nu. Cineva cobora scara, ţăcănind mărunt din călcîie.

Acum n-o mai aştepta pe Liuda. Nici înainte n-o aşteptase. Şedea înnebunit de durere şi se gîndea la ea şi la sine însuşi, la prăbuşirea a tot ce-i fusese drag... Îi sîngera inima cînd îşi amintea cum îi murmurase Alîmov la ureche :

— Ţine-te de mine, Vsevolod Sergheevici, am să te fac om mare !

Nici atunci nu mai avea încredere în omul acesta pe care odinioară îl urmase cu atîta naivitate...

Băuse mult la banchetul acela stupid, dar amețeala se risipise de mult. Niciodată n-a mai gîndit atît de limpede, și niciodată n-a mai pătruns atît de bine gîndurile fiicei sale...

Liuda și soțul ei sosiseră la Moscova pe neașteptate. Regimentul lui Anatoli Viktorovici fusese mutat de la Harkov într-o regiune de frontieră, și maiorul o adusese pe Liuda în Capitală, să aștepte la părinți pînă cînd el va aranja o locuință în noua garnizoană.

— Cînd ne-am mutat în Donbas, spuse Katenin, în prima zi mama și cu mine nici n-am știut unde vom înnopta. Împreună am plecat acolo, împreună am aranjat totul.

— Ce frumos a fost ! își aminti Ekaterina Pavlovna. Îl ții minte pe moșneguțul acela care se temea să nu-i dau foc la casă cu spirtiera ?...

Amîndoi surîdeau amintirilor dragi ale tinereții... Liuda, însă, era roșie de supărare :

— Ați uitat că eu sînt pianistă ? Tată, nu mi-ai cerut chiar tu să nu-mi întrerup nici o zi exercițiile de muzică ?

— Bineînțeles că la început n-ai să poți exersa, recunoscu Anatoli Viktorovici, scuzîndu-se parcă, dar băieții m-au asigurat că la club vom avea o pianină...

— Pi-a-ni-nă ?! Mie un pian de concert îmi trebuie, nu o pianină. Eu nu sînt un lăutar pentru clubul vostru !

Katenin nu-și mai văzuse niciodată fata în așa hal de furie ca în ziua aceea și își dădu osteneala să îndulcească ieșirea ei brutală. Îi era rușine de ginerele său, maiorul. Pe atunci mai încerca să se amăgească singur închipuindu-și că pentru fata lui muzica înseamnă viața. Curînd însă, trebui să-și dea seama că de mult Liuda nu mai lucra cu adevărat.

În ajunul plecării lui Anatoli Viktorovici, veni vorba despre situația politică tot mai gravă.

— Socotești că e posibil ca în pofida încheierii pactului de neagresiune să avem totuși război ? se interesă Katenin.

Maiorul răspunse gînditor :

— E greu de spus. Cum însă Hitler declară deschis că ținta lui este distrugerea comunismului... cred că va trebui să luptăm. Pactul nu este decît o amînare...

— Vezi, Tolea, chiar tu spui ce s-ar putea întîmpla, răsună vocea Liudei, și totuși vrei să mă duci undeva la graniță ! Mi-e pur și simplu frică !...

— Liuda, ce tot îndrugi ?

Vorbise mama fetei. Ekaterina Pavlovna fusese totdeauna gata şi era gata şi acum să-şi urmeze soţul oriunde l-ar fi azvîrlit soarta.

Anatoli Viktorovici se uita cu luare-aminte la Liuda. Nu mai era nici sfiiciune în atitudinea lui şi nu-l mai apăsa nici sentimentul vinovăţiei faţă de ea. Glasul lui suna însă tot aşa de blînd ca înainte :

— Ştii, fetiţo, dacă va izbucni războiul, toate noţiunile cu care ne-am obişnuit vor trece pe planul al doilea şi va trebui să trăim cu alte noţiuni. Războiul este înfiorător pentru toată lumea — chiar şi pentru militari.

— Da, dar asta e meseria voastră, spuse Liuda.

Maiorul zîmbi întristat :

— Meseria ? Nu prea cred că războiul din zilele noastre să se mulţumească numai cu oamenii de meserie. Va fi amenînţat totul. Absolut totul. Şi va lovi pe toţi.

— Dar spatele frontului va exista totuşi, nu ? i-o întoarse Liuda.

Katenin se stăpîni numai pînă la plecarea lui Anatoli Viktorovici. Toată supărarea cîtă mocnise în el izbucni abia a doua zi, cînd Liuda începu să se instaleze temeinic în locuinţa părinţilor săi.

— Tăticule, am auzit că se pot lua piane cu chirie.

— N-are rost, răspunse cu asprime Vsevolod Sergheevici, că doar ai să pleci foarte curînd.

— Crezi cumva că am într-adevăr de gînd să mă îngrop în garnizoana aceea ?

— Cred că ai să pleci la soţul tău.

Cu o furie netăinuită, printre plînsete şi ţipete, Liuda îşi dădu drumul :

— De ce-aş face-o ? De ce trebuie să mă sacrific ? De ce trebuie să trăiesc într-o garnizoană periferică ? Nu sînt obişnuită cu aşa ceva, nu-mi place ! Dacă el vrea să stea cu mine, să se pregătească pentru Academie, să se transfere la Moscova ! Vreau să am şi eu propria mea viaţă !...

— Ai să pleci la el ! îi tăie vorba Katenin, urlînd aşa cum nu se pricepuse să urle vreodată. Ai să pleci, altfel nu mai eşti copilul meu !

Liuda ştia să treacă într-o clipă de la ţipetele năbădăioase la surîsul blînd :

— Tăticule, zău că eşti îndrăgostit de Tolea al meu ! Solidaritate bărbătească ! Şi cînd mă gîndesc ce supărat ai fost că m-am măritat cu el ! Fireşte că am să plec. Dar

lasă-mă să mă plimb puţin prin Moscova ! N-am voie să mă plimb barem puţin ?...

Da, fusese naiv şi prost, nu înţelesese nimic, nici măcar atunci cînd Liuda a venit la birou să-l felicite pe Alîmov pentru numirea sa în postul de director. Alîmov era măgulit şi a condus-o acasă, iar Katenin se bucurase de această atitudine prevenitoare a şefului său. Apoi i-a făcut plăcere să-l audă pe Alîmov propunînd trecerea lui în fruntea Institutului de cercetări ştiinţifice a Uglegazului...

Într-o seară, Liuda a povestit rîzînd părinţilor :

— Imaginaţi-vă că astăzi am jucat rolul important de consilier la alegerea locuinţelor ! Alîmov m-a rugat să-l ajut : i s-au propus patru apartamente — să-şi aleagă care-i place. A fost tare nostim ! Dînsul nu pricepe nimic în treaba asta, şi mi-a spus : „Alege ca şi cum ai alege pentru dumneata". Şi Liuda le arătă cum a ales : Konstantin Pavlovici, aici ai o perspectivă urîtă, unde te-ntorci — numai hornuri şi hornuri ! Dincoace, în schimb, e minunat, în nişa asta s-ar putea pune patul, iar în colţul ăsta — un pian...

— Ce să facă el cu pianul ?

— Sigur că n-are ce face cu el, cu toate că-i place la nebunie muzica. Dar vezi că eu alegeam ca pentru mine. A fost un joc foarte amuzant !

Altă dată l-a „cărat" pe Alîmov la un concert. S-au dus toţi patru. Ekaterina Pavlovna a observat înaintea lui Katenin că Liuda cochetează grozav cu Alîmov şi caută să-l măgulească în fel şi chip...

— Sigur că da, recunoscu Liuda făcînd haz. Îmi place să sucesc capul bărbaţilor ! Iar Alîmov e ambiţios şi plin de el, doar că nu se topeşte de plăcere cînd îl linguşeşte cineva. Să ştii însă, mamă, e un bărbat adevărat — o să ajungă departe !

În aceeaşi noapte, Kateninii au hotărît să grăbească plecarea Liudei la soţul ei. Dar dimineaţă, cînd aduseră vorba despre asta, ea le răspunse zîmbind misterios :

— Soţul meu încă nu mi-a pregătit palatul. Şi nici cu pianul n-a aranjat încă nimic. Vreţi oare să mă alungaţi înainte chiar ca soţul meu să mă cheme la el ?

De cîteva zile îngrijea nevoie-mare de tatăl ei şi Katenin era într-al nouălea cer cînd Liuda îi pregătea sanvişul pentru gustarea de dimineaţă sau îi aducea papucii la uşă, în timp ce ea nu urmărea decît să-şi prelungească şederea ca să poată face ce vrea.

Şi iată că acum făcuse pasul hotărîtor, aşa cum mintea ei îl plănuise.

Lumina zorilor s-a strecurat în antreu. Ekaterina Pavlovna pregătea gustarea de dimineaţă, mireasma cafelei umplea toată casa.

Katenin îşi scoase paltonul şi fularul, intră în baie, se răcori îndelung cu apă rece, apoi se opri în pragul bucătăriei :

— Katia, ticălosul ăsta e însurat şi are un fiu. Afară de asta, l-a mai vizitat şi o altă... soţie de la Donetk. Am văzut-o. E tînără de tot. Mă duc chiar acum la el şi am să-i spun că este un ticălos.

— Bea-ţi cafeaua, zise Katia şi luă ibricul de pe foc. Eu n-am să te reţin, Seva... dar să ştii că rareori bărbaţii pot rezista cînd chiar femeia...

— Li se aruncă de gît ? sfîrşi brutal Katenin fraza începută de nevastă-sa. Dar uiţi că ea are douăzeci de ani, iar el — patruzeci şi trebuie să fie un nemernic pentru a...

— Spune-i-o, dacă crezi că este nevoie. Te-ai gîndit însă ce te poate costa asta ?

— M-am gîndit.

— Poate că-i mai bine să mă duc eu ? Oricum, eu îi sînt mamă.

— Ba n-am să mă ascund în spatele nimănui cînd este vorba de cinstea fiicei mele.

Şi plecă repede spre Uglegaz, repetîndu-şi mereu în minte argumentele şi reproşurile.

La intrare aştepta o limuzină lungă şi neagră — un „ZIS-101". Maşina personală a noului director. Cu cotul sprijinit de geamul deschis al portierei şi înfăşurată într-o haină de blană pufoasă, în maşină aştepta Liuda.

— Tăticule ! îl strigă ea pe Katenin. Bună dimineaţa, tăticule !

Ochii ei îi zîmbeau, spunîndu-i însă să nu se amestece, căci va fi numai aşa cum hotărîse ea.

— Ce faci tu aici ? întrebă el posomorît, neţinînd seama că îl aude şoferul.

— Îl aştept pe Konstantin Pavlovici. A fost foarte amabil şi a trecut să mă ia cu maşina. M-a rugat să-l ajut la alegerea mobilei.

A trecut s-o ia ? De unde s-o ia ? Sau asta e numai de ochii şoferului ?

— A-a ! Bine că te văd, Vsevolod Sergheevici ! Bună dimineaţa, dragul meu !

Alîmov îl salută de parcă nu s-ar fi petrecut nimic.

— Ce bine că ne-am întîlnit ! Sper că n-ai fost îngrijorat. Am condus-o eu pe Liudmila Vsevolodovna...

— M-a condus la o prietenă, interveni Liuda uitîndu-se impertinent la tatăl ei şi zîmbindu-i mieros.

Alîmov îşi puse palma pe portieră.

— Ce bine că te-am întîlnit ! mai spuse o dată. Te rog să treci chiar acum pe la Kolokolnikov. Îţi încredinţăm o sarcină foarte urgentă, foarte importantă.

Era un ordin, şi ordinelor trebuie să te supui. Katenin tăcea chinuit. Încerca să-şi adune toate puterile pentru a pune capăt cu demnitate acestei scene înjositoare.

— Mă bizui pe dumneata, nu pierde vremea, adăugă Alîmov şi se aplecă să intre în maşină.

ZIS-ul porni lin şi se făcu nevăzut.

— Cum aţi dormit, Vsevolod Sergheevici ? îl întîmpină Kolokolnikov. Nu vă doare capul după cheful de ieri ?

— Alîmov mi-a spus...

— A, v-aţi şi văzut cu el ?

Fără să vrea, Kolokolnikov aruncă o privire piezişă spre fereastră. Fereastra dă în străduţa de unde cu o clipă în urmă plecase limuzina cea lungă. Katenin ar fi putut jura că omul din faţa lui urmărise cu mare plăcere toată scena.

— Ei bine, dragul meu Vsevolod Sergheevici, în legătură cu staţia industrială pe care o proiectăm în Siberia, va trebui să plecaţi chiar astăzi pe teren. Se cere ca un ochi bine calificat să cerceteze locul amplasării, şi e necesar să meargă cineva din conducere spre a se înţelege cu cei de la exploatările carbonifere de acolo. Biletul de tren v-a şi fost reţinut, iar la casierie vă aşteaptă banii. Lucrul cel mai important pe care trebui să-l rezolvaţi...

Kolokolnikov vorbea fără întrerupere, dîndu-i răgaz lui Katenin să-şi vină în fire. Părea plin de compătimire faţă de acesta...

O frază îndărătnică se învîrtea prin mintea lui Katenin. „N-am să plec nicăieri înainte de a lămuri totul !“ Dar pînă la urmă tot n-o pronunţă. Aşa profund nefericit cum se simţea, el îşi însemnă totuşi punct cu punct recomandările lui Kolokolnikov şi îi ascultă cu răbdare urările de drum bun...

Apoi îşi primi de la Lidia Osipovna delegaţia şi celelalte acte, iar de la casierie — banii şi biletul de călătorie pentru un loc în vagonul cu paturi. Ba chiar observă, nu fără satisfacţie, că i se oprise un bilet pentru vagonul cu paturi ! Pe

vremea lui Olesov nu i se plăteau decît bilete pentru vagoanele-clasă.

Toată lumea se purta cu el mai atent ca niciodată. Au şi aflat cu toţii ? Îl compătimesc ? Sau te pomeneşti că unii îl şi invidiază ?

— Drum bun, Vsevolod Sergheevici !

— Succes, Vsevolod Sergheevici !

Dispreţuindu-se din tot sufletul, Katenin mai strînse cîteva mîini, mai zîmbi unora, mai mulţumi altora, şi se grăbi să plece cît mai repede, pentru a nu mai vedea pe nimeni şi a nu mai fi văzut de nimeni.

Katerina punea geamuri la ferestrele sălii compresoarelor, nişte geamuri înalte şi late la ferestrele acelea cu adevărat imense. Îi plăcea clinchetul puternic şi subţire al geamurilor, moliciunea supusă a chitului... şi ea însăşi îşi plăcea cum stă pe scară, dreaptă şi îndemînatică, în salopeta care-i strînge trupul zvelt, ce-şi dobîndise parcă silueta feciorelnică.

Îi plăcea viitorul ei atelier, uriaş, fără despărţituri, săliţe şi coridoare, inundat de lumină. O înveseleau lăzile cu maşini şi utilaje care sosesc mereu în fiecare zi şi îşi aşteaptă sub prelate rîndul de a fi aşezate la locul ce le era rezervat. Curînd va începe montarea lor, şi Katerina va trece în brigada de montaj, participînd ea însăşi la montarea şi reglarea noului său compresor, incomparabil mai perfecţionat ca vechea-i maşină, şi va învăţa la cursurile serale, căci maşinile acestea au multe dispozitive automate.

Fiindcă toată ziua trebuia să lucreze cu mîinile întinse înainte sau ridicate în sus, noaptea o dureau braţele şi spinarea. O dureau, dar dormea bine. Fie pentru că începuse să miroasă a primăvară, fie pentru că timpul îşi făcea datoria aducînd uitarea, iar în viaţa ei apăruse o nouă perspectivă, gîndurile amare o năpădeau tot mai rar şi n-o mai munceau ca înainte. În toiul lucrului, cocoţată sus pe scară, îi venea să cînte. Iar cînd începea să cînte, toată lumea din jur îşi ridica ochii la ea şi o asculta — şi asta îi înveselea sufletul.

Într-o zi rămaseră în gol de lucru : nu mai aveau geamuri. Cînd, în sfîrşit, camionul întîrziat sosi pe şantier, întreaga brigadă se repezi să-l descarce.

În timp ce, cu mare grijă, primea din camion o ladă grea, plină cu geamuri, Katerina văzu cum la uşa direcţiei se

opreşte o maşină bine cunoscută, cu care umbla Alîmov cînd venea la Doneţk. Din maşină coborî întîi directorul minei, iar în urma lui... lada cea grea fu cît pe ce să lunece din mîinile Katerinei... coborî Alîmov !...

Strîngînd cu putere lada în braţe, Katerina se opri şi rămase cu ochii aţintiţi la Alîmov. Era uşor schimbat. Devenise mai calm oare ? Mai mulţumit de sine ? Ceva impunător apăruse în atitudinea lui, în felul cum îşi dezdoi spatele şi îşi mută servieta dintr-o mînă într-alta, în privirea care alunecă peste muncitorii încovoiaţi sub povara lăzilor, în ifosul cu care păşi înaintea directorului minei şi intră în birou fără s-o fi văzut pe Katerina.

— De ce te-ai oprit ? Dă-i drumul !

Cumpănindu-se cu grijă, Katerina duse lada în atelier şi se întoarse s-o ia pe cea următoare. Maşina se afla tot acolo, iar lîngă ea se plimba o femeie tînără într-o blană pufoasă, pe cap cu o căciuliţă din aceeaşi blană. Femeia se uita cu mult interes în jur şi, din cînd în cînd, se apleca spre şofer să-i pună vreo întrebare.

Şi deodată Katerina o recunoscu.

Lăsîndu-şi mîinile să-i atîrne neputincioase de-a lungul trupului şi uitînd să mai ia din camion lada ce-o aştepta, Katerina rămase cu ochii la Liuda Katenina... „Ea să fie ?... Nu cumva mă înşel ?... Sau este chiar ea !..."

— Ce-ai rămas pe gînduri, Katerino ? Pune mîna !

Lăzi după lăzi.

Lăzi după lăzi.

Maşina era tot acolo. Şi femeia în haină de blană se plimba mereu de colo-colo, călcînd uşurel pe pămîntul moale cu şoşoneii săi lucioşi.

— Gata ! Pauză !

Katerina nu se aşează să se odihnească, ci se căţără sus pe scară, ca pentru a-şi pregăti locul de muncă.

De acolo de sus, ea îl văzu pe Alîmov ieşind din birou, urmat de directorul minei, care îşi însoţi oaspetele din Capitală pînă la maşină.

Alîmov o ajută pe femeia cu haină de blană să urce în maşină, apoi, încovoindu-şi spinarea, urcă după ea.

Era aceeaşi maşină în care îi murmurase nu demult : ursita, soarta, dumneata trebuie să fii întotdeauna alături de

mine, acum şi pururea şi-n vecii vecilor... Dumneata m-ai zguduit, Katerina, am să fiu aşa cum vrei dumneata să fiu...

Iar mai tîrziu : Ajunge, nu mă mai dăscăli ! M-am săturat!

„Apoi, şi mai tîrziu, acum, privirea i-a lunecat peste mine şi nu m-a recunoscut."

Mai munci totuşi, numai ea ştie cum, pînă la terminarea schimbului. Se ocărî amarnic, îşi stăpîni lacrimile. Pe urmă, în drum spre casă, străbătînd străduţele înguste ale aşezării muncitoreşti, citi în ochii tuturor oamenilor întîlniţi : l-ai văzut pe lunganul tău, a venit cu o nouă drăguţă după el, de tine a uitat de mult !

La portiţa casei aştepta aceeaşi maşină.

El să fie ?!

De după garduri şi porţi se iţeau priviri curioase.

Săltîndu-şi capul în sus, Katerina se apropie de maşină şi dădu bună ziua şoferului, aceluiaşi şofer...

— Am fost trimis după cizme, spuse acesta şi se uită curios în ochii ei. La mama dumitale am venit.

Cu o sforţare supraomenească, îi răspunse Katerina :

— De mult trebuia să vii. Ţi le aduc îndată, mai sînt acolo şi alte lucruri.

I-a părut rău de cizme şi a trimis şoferul după ele... Ce simplu e totul !...

Cu mîini tremurătoare, mama Katerinei strîngea lucrurile uitate de Alîmov.

Svetlanka se foia şi ea pe-acolo, aducînd ba savoniera, ba briciul...

— Nu pune mîna, Svetocika, ai să te tai, îi spuse Katerina cu mult calm şi împachetă unul cîte unul, toate obiectele lui Alîmov. Chizbui apoi o clipă şi puse în pachet şi broşa pe care el i-o dăruise la Moscova. Pe urmă, dînd-o la o parte pe mamă-sa, ieşi singură cu pachetul în stradă : Poftim, du-le lui Konstantin Pavlovici.

Era vădit că şoferul murea de curiozitate să afle cîte ceva.

— De ce să nu vă vedeţi personal ?

— N-are rost ! răspunse Katerina surîzînd liniştit. Nu mai putem da camera cu chirie, avem şi noi nevoie de ea. Afară de asta, şi pentru Konstantin Pavlovici e mai la îndemînă să stea la hotel.

Şi porni înapoi spre casă, simţind în spinare înţepăturile privirilor curioase, neîngăduindu-şi nici să grăbească pasul şi nici să-şi plece capul în piept.

16

La începutul primăverii se întoarse şi Steopa Svercikov.

Palka simţi că i se strînge inima de milă cînd văzu cum calcă Steopa prin curte, sprijinindu-se grijuliu în baston, şi cînd îi zări obrazul brăzdat de cicatricele subţiri şi de petele roşii ale arsurilor. Ştia mai demult că Steopa n-a mai rămas decît cu zece la sută din puterea ochilor, că sînt speranţe de ameliorare, fără să fie însă excluse nici complicaţiile. Palka se uita cu groază în ochii aceia, dar ei nu se schimbaseră. Erau aceiaşi ochi blînzi şi veseli, numai că zărindu-l pe Pavel Svetov se adumbriră deodată, devenind mai gravi, dar schimbarea aceasta n-avea nici o legătură cu boala lor.

Klaşa se arătă la staţie abia către sfîrşitul zilei de lucru. Palka nu ieşi s-o întîmpine şi rămase la fereastră, uitîndu-se cum cei doi se plimbă cu paşi mărunţi şi cum Steopa, plin de voie bună, se joacă aruncînd în sus şi prinzînd îndemînatic cîrja lui necioplită.

În aceeaşi seară, Pavel telefonă la Uglegaz, dîndu-şi în sfîrşit consimţămîntul să fie transferat ca inginer-şef la staţia de lîngă Moscova şi recomandînd în locul său pe Svercikov.

A doua zi începu să-i predea lui Steopa toate problemele sau, mai bine zis, să-l pună la curent cu inovaţiile introduse în lipsa acestuia şi cu rezultatele ultimelor experimente. Muncind cu el cot la cot, Palka simţea că mila din sufletul său se destramă treptat. Steopa se dovedea sîcîitor de atent şi de pretenţios, adîncindu-se în muncă cu lăcomia şi nerăbdarea omului care tînjise multe luni în inactivitatea forţată a spitalelor.

— M-aş fi prăpădit de plictiseală la Odesa, de n-ar fi fost marea, spunea Steopa. Ştii, Pavel, cînd inima ţi-e apăsată de urît şi ceaţă, numai marea te poate ajuta. În preajma ei încep să ţi se limpezească toate... La început n-o puteam vedea, o ascultam doar, o ascultam ore întregi... Marea este un mare filozof! sfîrşea el glumeţ şi se întorcea la treabă.

Klaşa venea la Steopa aproape în fiecare zi.

Se purta cu el prietenește, simplu, duios. Ai fi spus că tot sufletul îi este plin de Steopa şi că n-are ochi decît pentru el, că nu se uită la nimeni altul şi mai puţin încă la Palka Svetov, căruia îi dădea doar bună ziua, la revedere, şi atît! Iar Steopa era cu ea supărăcios, uneori chiar repezit şi aspru. Palka simţea că îl apucă năbădăile cînd îl auzea pe Steopa

răspunzînd răstit fetei. De ce îngăduie ea una ca asta ?... Dacă ar fi vrut s-o rupă cu Steopa — chiar el îi dădea zeci de temeiuri s-o facă. Aşadar, nu vrea ?...

Svercikovii se apucară curînd să-şi renoveze căsuţa. Camera cea mai bună fu zugrăvită din nou. Cumpărară de la magazinul universal din oraş un dulap mare de haine, triplu şi cu oglindă, iar cînd dulapul cu pricina trecu parcă plutind prin aşezarea muncitorească, pe platforma unui camion, îl urmăriră zeci de priviri de la porţi şi de la ferestre.

— Te pomeneşti că Svercikovii îşi însoară băiatul !

— Fata e de la oraş, dar se pare că-i o fată bună !

— Să dea dumnezeu, că tare-i bun băiatul !

— Orice fată ar fi fericită să aibă parte de aşa bărbat.

Zvonurile acestea ajungeau şi la urechea lui Pavel, ca şi ciocăniturile din casa Svercikovilor. Ba chiar şi mirosul vopselei de ulei, cu care bătrîna Svercikova vopsea rama ferestrelor şi uşile locuinţei, ajungea pînă la el. Căci Svercikovii locuiau la două case de Svetovi.

Doar tovarăşii lor de la staţiune se fereau să pomenească despre nunta plănuită, şi nici Steopa nu sufla vreo vorbă. Iar cînd vechiul şi noul inginer-şef erau ocupaţi cu lucrările de predare şi primire a serviciului, toţi ceilalţi colaboratori ai staţiunii se mişcau în jurul lor călcînd numai în vîrful picioarelor, de parcă n-ar fi lucrat acolo doi vechi prieteni şi tovarăşi de muncă, ci ar fi zăcut nişte bolnavi.

Cei doi nu discutau decît despre munca lor, dar uneori Palka simţea că se lasă asupră-i o privire scrutătoare. Poate însă că numai din cauza vederii slăbite îl aţintea cu atîta luare-aminte privirea aceea ? Acum Palka îşi dădea seama că ochii prietenului său nu mai sînt de loc aceiaşi ca înainte, nu mai privesc larg deschişi drept în ochii lui, ci ascund ceva tainic, sau poate aşteaptă ceva de la el. Şi nici Steopa nu mai era flăcăul vesel şi împăciuitor dinainte. Ce lucru nou o fi înţeles el acolo, ascultînd vuietul mării ? Cine poate şti ? Oricum ar fi fost, în preajma lui Steopa mila devenea un sentiment stupid... iar fără acest sentiment de milă pentru tovarăşul său, Palka nu avea tăria să reziste celorlalte sentimente.

Întîmplarea cu Leonea Garmaş scoase la iveală o trăsătură cu totul necunoscută a lui Steopa :

Într-o bună zi, cînd în biroul lui Lipatov se aflau adunaţi toţi inginerii staţiunii experimentale, telefonă Sonin. După ce ascultă cîteva clipe ce i se spune, Lipatov îşi roti privirea de la unul la altul şi, înveselit, le făcu semn că ascultă lucruri

cît se poate de interesante. Vocea lui Sonin la celălalt capăt al firului devenea tot mai stăruitoare, fără să-şi cruţe accentele cele mai convingătoare de care era capabilă.

— Aşadar, institutul ne recomandă călduros pe tovarăşul Garmaş ? repetă dinadins Lipatov şi clipi către cei de faţă. Dar de ce nu vine tovarăşul Garmaş singur să se angajeze ?

Toţi auziră cum se porneşte din nou să pledeze vocea lui Sonin, şi unele frînturi de frază puteau fi chiar auzite de toată lumea : „...bine, dar el este totuşi unul dintre autorii proiectului"... „ar fi timpul să vă împăcaţi"... „între timp s-a specializat în problemele dumneavoastră..."

— Valeri Semionovici, totul e aşa cum spuneţi, dar de ce nu vine singur să se împace ? Sau vreţi neapărat să-i aşterneţi potecă netedă, să nu se poticnească ?

Vocea lui Sonin răsună iarăşi cîteva clipe.

— Oho, chiar inginer-şef ? Aşa, deodată ? Şi totuşi, Valeri Semionovici, eu repet : să vină el însuşi încoace. Aşa e obiceiul meu — cînd angajez pe cineva, ţin să-i văd ochii.

— E un semn care spune multe ! zvîrli dispreţuitor Palka. Cînd simt că vine biruinţa, şi fugarii se întorc !

Lipatov izbucni în rîs.

— Eh, frumos îi şade ! A făcut ce-a făcut, iar acum scheaună şi dă din coadă. Ei, ce spuneţi, băieţi, îl dăm dracului, ori ce-i facem ?

Leonea Korotkih era de părere că „trebuie să-i spunem ce credem despre el şi să-l trimitem la dracu !". Se vede că tot îl mai durea cearta cu prietenul lui nedespărţit. Palka se încruntă scîrbit :

— Garmaş n-are ce căuta la noi, ar fi trebuit să-i spui lui Sonin de la bun început că noul inginer-şef a şi fost numit !

Abia acum i se auzi şi lui Svercikov glasul :

— După mine unul, noi nu sîntem un atelier particular, ci un nou sector al industriei naţionale. Dacă un tehnician corespunde din punct de vedere profesional — şi e indiscutabil că Garmaş este un om talentat — nu contează de ne place nouă, sau ba ! Fireşte că ne putem ocupa de transformarea lui, dar asta în cursul muncii, în sînul colectivului. Eu l-aş lua să conducă secţia de cercetări ştiinţifice, mai ales că acum postul acesta ocupat de mine rămîne liber.

— Steopa, eşti un adevărat Spinoza ! strigă Lipatov.

Iar Palka îşi spuse în sinea sa : „Aşa ar fi procedat şi Saşa. Habar n-aveam, n-aş fi bănuit că Steopa poate judeca astfel... Şi în aceeaşi clipă îl fulgeră un gînd : Klaşa, ea tre-

buie s-o fi ştiut. Klaşa a ştiut că este deştept, mărinimos, cu un orizont larg. Şi de aceea îl preţuieşte. Şi-l iubeşte ?"

— Lăsaţi-mă pe mine să mă înţeleg cu el, mai spuse Steopa. Secţia de cercetări ştiinţifice e de resortul meu.

Lipatov îl privi cu un zîmbet şiret :

— O, dacă-i vorba de resort, atunci să fie cum spui tu.

Cînd sosi Garmaş, tot colectivul de conducere era în păr la Lipatov. În tăcerea desăvîrşită ce se făcuse în birou, Leonea Garmaş recunoscu de faţă cu toţi că s-a lăsat intimidat, şi a dat bir cu fugiţii, că apoi s-a frămîntat multă vreme, iar acum vrea să-şi îndrepte greşeala... că de mult a înţeles ce dragă îi este problema gazificării subterane...

În ultimii ani se maturizase Leonka Lungul, şi ce serios arăta acum ! Dar feţişoara lui de fetiţă roşea tot atît de uşor, iar ochii nehotărîţi de sirenă arătau la fel de distraţi ca şi înainte.

— Noi am luat notă, încheie cu asprime Lipatov. Avem nevoie de cadre, staţia creşte mereu. Ceea ce vă putem oferi este de resortul ingînerului-şef, tovarăşul Svercikov, aşa că eu n-am să mă amestec. Stepan Dmitrievici, aveţi cuvîntul !

Palka mai apucă să vadă cum faţa lui Leonea tresări şi se făcu roşie ca focul, după aceea îşi lăsă privirea în hîrtii ca să nu-l stînjenească pe Steopa. Iar Steopa începu să vorbească foarte rece :

— Cînd ai plecat de la noi ai dat foc în urma ta tuturor corăbiilor. Le-ai dat foc ?

— Le-am dat...

— Ei bine, acum fă-le la loc !

Leonea murmură încurcat :

— Pentru asta am şi venit. Dar cum s-o fac ?

— Cum fac toţi constructorii. Stîlp după stîlp, fermă după fermă. Muncind. Apoi, după o pauză, Steopa vorbi iarăşi, dar de data asta pe un ton firesc, ca într-o discuţie obişnuită de fiecare zi : — Uite, în atribuţiile tale va intra...

După ce Leonea Garmaş completă formularul de cadre şi întocmi o cerere, ceilalţi îl însoţiră prin toată staţia, arătîndu-se foarte prietenoşi, ca pentru a-i dovedi „că acum, dacă te-am primit în colectivul nostru — s-a isprăvit cu trecutul".

Seara, cînd toată lumea se pregătea să plece acasă, Palka zări prin fereastră silueta Klaşei. Fata stătea în mijlocul curţii şi vorbea cu cîţiva comsomolişti. Steopa o recunoscu şi el. Amîndoi încremeniră lîngă cuier, fiecare sfiindu-se să iasă înaintea celuilalt.

— Aoleu, am şi uitat că trebuie să chem Moscova ! spuse Palka şi se aşează la masă în faţa telefonului, cu spatele spre fereastră.

Steopa se mai foi o vreme, apoi îşi puse paltonul şi ieşi repede.

Palka îsi luă mîna de pe receptor.

Lipatov scoase un oftat, care aducea mai degrabă a geamăt :

— Barem de-ai pleca mai repede, Palka, dacă aşa stau lucrurile...

— Da, trebuie să plec... Opreşte-mi un bilet pentru trenul de mîine noapte...

— Asta nu-i greu de făcut ! Că altfel, zău dacă nu-ncep să mă scrîntesc şi eu !

A doua zi dimineaţă îi înmînă lui Palka biletul de tren. Era pentru rapidul de 19,35. Trenul pleca chiar mai curînd decît socotise Palka, deprins cu trenul de 0,50. Însemna, deci, că nu-i mai rămîneau cincisprezece ore şi ceva, ci mai puţin de zece...

Şi chiar din clipa aceea tot ce-l înconjura, pînă şi văzduhul din jur, se umplu parcă de prezenţa Klaşei. Maşinile din atelierul mecanic sunau cadenţat : „Ves-ne-nok ! Ves-ne-nok !“ iar aburul din sala cazanelor şoptea lin : „Klaşa, Klaşa...“ Toate urmele din curtea imensă păreau a fi urmele paşilor ei. Camioanele care intrau pe poartă reflectau parcă în geamul cabinelor chipul ei. Ai fi spus că pînă şi telefonistele răspund cu glasul Klaşei.

Din minutul acela — primul din cîte îi rămăseseră... primul din cele cinci sute treizeci de minute — începea s-o piardă, s-o piardă, s-o piardă. S-o piardă pentru totdeauna, fără de întoarcere.

— Ei, haide, Pavluşa, e timpul să semnăm procesul verbal de predare şi primire.

Palka tresări auzind glasul plin de blîndeţe şi gingăşie al lui Steopa şi îşi dădu seama că pe acelaşi ton i se adresa şi Klaşa lui Steopa, ceea ce explica de ce acesta îşi ieşea din fire şi îi răspundea răstit.

Se apropiară de masa unde îi aştepta procesul-verbal. Formalitatea aceasta nu avea pentru ei vreun sens şi nu putea aduce vreo schimbare nici în relaţiile lor tovărăşeşti de serviciu, unde nu putea fi vorba de înşelăciune, nici în legăturile lor personale, unde toată prietenia se manifesta acum în

jumătăţi de cuvinte şi unde nimic nu-i mai putea ajuta, afară poate de rapidul de Moscova, care pleca fix la 19,35.

Fără să se mai uite la hîrtie, Steopa semnă procesul-verbal.

Palka îşi puse şi el semnătura alături, apoi, ridicîndu-şi privirea, se uită pentru prima dată drept în ochii prietenului său şi văzu în adîncul lor reflectarea propriei sale suferinţe sau poate chiar a unei suferinţe şi mai grele.

Îşi lăsă palma pe mîna lui Steopa şi o apăsă cu putere de tăblia mesei.

— Îţi urez succes, Steopa. Acum n-o să ne mai vedem decît la Moscova, la cine ştie ce consfătuire...

— De ce, acasă n-ai să mai vii ?

— Nu, acum casa mea e lîngă Moscova.

— Totuşi, ai aici o mamă. O soră. Şi... şi totul.

Palka se uită ţintă în ochii lui şi răspunse hotărît :

— Nu. N-am să mai viu.

Steopa se smuci deodată din loc şi porni grăbit spre cuier. Era negru de supărare.

— Unde-ai plecat ?

Steopa se uită la ceas, aproape lipindu-şi cadranul de ochi. Mila cuprinse din nou sufletul lui Palka şi se pomeni repetîndu-şi cu tărie : „Procedez bine ! Procedez bine !"

— La 12 fix trebuie să fiu la oculist, răspunse Steopa şi se apropie de cuier. Zăbovi multă vreme punîndu-şi paltonul. Apoi şi mai multă vreme netezindu-şi şapca.

— Uite ce-i, spuse el, întorcînd capul din pragul uşii. Pentru prietenia ta — îţi mulţumesc, dar de sacrificii un am nevoie. Ceea ce vreţi... ceea ce voi... e o prostie !

Mai stătu în loc, legănînd uşa în balamale.

— Tot n-aţi reuşit încă să pricepeţi. Se întîmplă uneori ca omul să ajungă la un întuneric atît de adînc... întunericul veşnic. Şi după asta să capete o vedere mai pătrunzătoare... o vedere interioară. Un asemenea om nu mai poate fi amăgit, şi nici nu este nevoie.

Palka se sculă în picioare. Era gata să spună : „Dacă nu este nevoie... Eu o iubesc, şi ea..." În clipa aceea însă Steopa îşi aminti de baston şi întinse mîna să şi-l ia, dar nu-l apucă deodată, ci mai întîi bîjbîi cu degetele răşchirate prin colţul camerei, pipăind să-l găsească. Şi Palka strînse din dinţi, oprind cuvintele ce stăteau gata să-i scape.

— ...Nu uita asta... mai spuse Steopa şi ieşi din cameră.

Iată-l orbecăind prin curte şi, poticnindu-se prin hîrtoapele săpate de camioane în drumul nepietruit, păşeşte încet, alegîndu-şi cărare cu vîrful bastonului...

Pînă la plecarea trenului mai rămîneau patru sute douăzeci de minute. Dar Palka nu mai are nevoie de ele. E bine ce a făcut. Acum o să mai dea o raită prin ateliere. Să-şi ia rămas bun de la toţi... O să treacă pe acasă, să-şi bage într-o valiză cîteva lucruri pentru primele zile... Să-şi ia rămas bun de la mamă-sa, de la Katerina, de la Kuzmenkovi...

„Klaşa o fi ştiind că plec ?

N-are de unde şti.

Să-i telefonez şi să-mi iau rămas bun de la ea ? «La revedere, Klaşa.» Nu. «Adio, Klaşa. Eu n-am să mă mai întorc şi vreau să-ţi spun că...» Ce i-aş putea spune ? N-am voie. N-are rost. Află ea c-am plecat. O să plîngă ce-o să plîngă, şi apoi o să se mărite cu Steopa.

Aşa a hotărît ea — deci aşa vrea ea. Din copilărie a fost îndrăgostită de Steopa. E un băiat excepţional. Nu îngăduie nimănui să-l plîngă. Cu el nu se poate să nu fie fericită, e un băiat minunat. Un băiat minunat..."

La gară se adunase tot activul staţiei experimentale, afară de cei din schimbul de după masă. Ultimul apăru Leonea Korotkih. Venise, deşi era inginer de serviciu, datorită lui Svercikov, care se întorsese din oraş anume ca să-l înlocuiască. De ce ? El, unul, n-a vrut să vină la gară ? Nu-i nimic. Svercikov mi-e prieten, şi eu îi sînt lui prieten, aşa că, de m-a condus sau ba, n-are nici o importanţă.

Trenul intră în gară. Pînă la plecare mai erau douăsprezece minute. Începură îmbrăţişările de rămas bun.

Maria Fedotovna izbucni în plîns şi, ruşinată, îşi întoarse capul într-o parte.

Lipatov era nesuferit, cu veşnicele lui spirite.

Katerina îşi îmbrăţişă fratele şi îi şopti la ureche :

— Totuşi, din cînd în cînd poţi să ne scrii.

Un zîmbet trist flutura pe chipul ei. Rămîne singură Katerina, surioara lui ! O sărută tulburat pe amîndoi obrajii, şi de după umărul ei o zări pe Klaşa.

Klaşa alerga de-a lungul vagoanelor, croindu-şi drum prin mulţime. Baticul îi căzuse pe umeri, şi părul îi flutura în voie...

Se opri din goană drept în faţa lui, gîfîind. Alergase, dar faţa îi era palidă, ca niciodată.

— Abia acum am aflat ! Nu vedea pe nimeni afară de un singur om, omul care avea să plece peste cîteva minute. N-am crezut că e chiar astăzi. Şi tramvaiul, ca un făcut, nu vroia să vie. M-a adus un camion de la uzina cocso-chimică...

Clopotul biroului de mişcare dădu primul semnal, ca un tunet ameninţător.

Locomotiva porni să pufăie, aburul se învîrteji.

Toată lumea pieri deodată, nu se ştie unde, înapoi, şi pe tot peronul nu mai era nimeni decît ea, Klaşa.

— Am tot vrut să te chem la telefon. Pe urmă m-am gîndit că...

Clopotul mai detună de două ori, parcă în inima lui bătea.

— Cetăţeni, poftiţi în vagoane, vă rog !

Cei doi rămîneau neclintiţi.

— O să-ţi scrie el, Klaşa, spuse Lipatov şi smiorcăi pe nas. O să-ţi scrie ! O să-ţi scrie !

În spatele lui Palka, roţile se urniră cu o smucitură, şi într-un scrîşnet de fier porniră să se învîrte fără grabă.

— Urcă, Pavluşka, urcă ! răsună vocea mamei sale.

Klaşa dădu să se avînte spre el, dar se stăpîni.

— Adio, Pavlik, şopti ea abia auzit. Să ştii că...

Roţile se învîrtiră mai grăbite. Prin spatele lui prinseră să lunece ferestre şi scări pline de oameni care fluturau batiste, care strigau ceva nedesluşit...

— O să-ţi scrie ea, Palka ! O să-ţi scrie ! îi strigă Lipatov drept în ureche.

În spatele lui trecu penultimul vagon... Apoi urmă un gol... Apoi — ultimul...

Pînă la urmă Palka tot nu izbuti să scoată nici o vorbă. Lipatov îl îmbrînci uşor. Sări sprinten pe scara ultimei platforme şi, fără să-i pese de ocările feroviarului cu fanion de semnalizare, rămase atîrnat de bară, uitîndu-se disperat la chipul Klaşei, care se topea în cenuşiul peronului.

Multe mîini se ridicau să facă semne de adio, numai mîinile ei rămîneau lăsate în jos.

Acum nu se mai vedea decît o micuţă pată albă — faţa ei, şi alte două, mai mici — mîinile ei.

— Ţi-e logodnică ? îl întrebă feroviarul, ostenit de atîtea ocări zadarnice, şi începu să-şi ruleze fanionul.

„Lo-god-ni-ca, lo-god-ni-ca, lo-god-ni-ca al-tu-ia !" ţăcăneau monoton roţile, în timp ce Palka se strecura pe culoare spre vagonul său.

„O să-ţi scrie ea ! O să-ţi scrie ! O să-ţi scrie !“, îi repetau şoptit roţile, în timp ce sta întins pe bancheta lui, întors cu faţa la perete, pentru ca nici un tovarăş de compartiment să nu-i adreseze vreun cuvînt.

„Ce-o să-mi scrie ?“

Tot restul serii îi scrise el în gînd. Scîndurile gălbui ale peretelui, lustruite de atingerea atîtor spinări, se scuturau în faţa ochilor lui. Pe una din ele se desluşea dunguşoara întunecată a unei aşchii sărite. Cuvintele îi veneau uşor, se înşirau singure, gingaşe, convingătoare.

Noaptea, după ce tovarăşii de drum adormiră, Palka încercă să aştearnă pe hîrtie gîndurile care-i apăruseră atît de limpezi în scrisorile lui închipuite. Scria, rupea şi scria iarăşi...

Harkov.

O dimineaţă cenuşie, o gară cenuşie, mohorîtă. Şi chiar în dreptul ferestrei lui, pe un perete cenuşiu — două aripi argintii. Aeroflot. „Folosiţi avioanele de călători ale Aeroflot-ului !“

Şi puţin mai încolo — o altă firmuliţă : „Poşta. Telegraf. Telefon.“

Îşi înşfăcă valiza şi sări din vagon.

— Daţi-mi aeroportul !

— Da, aveţi un avion spre Donetk. După masă la 17.00. Preţul biletului este...

Îşi numără banii de salariu şi concediu : are de ajuns pentru cheltuielile de transport.

— Tovarăşă, cheamă-mi Donetkul. Centrala comitetului orăşenesc, interior 34.

— Durează cam două ore. Aşteptaţi ?

— Două ore ?!

— Încercaţi o convorbire-fulger. Tariful normal este 2 ruble 80, convorbirea-fulger costă 14 ruble minutul.

Palka zvîrli banii pe masă :

— Fulger ! Două minute ! Centrala comitetului orăşenesc, interior 34, tovarăşa Vesnenok.

— Cum ?

— Vesnenok... „Mare proastă trebuie să fie fata asta ca să nu înţeleagă un nume atît de frumos !“ Ves-ne-nok !

În timp ce telefonista chema posturile intermediare, Palka apucă un formular de telegramă şi, fără să mai stea pe gînduri, îi telegrafie lui Lipatov :

Mă întorc cu avionul. Comandă două bilete pentru Moscova cu primul tren. Ajut-o pe Klaşa. Vino la aeroport.

— Tovarăşe ! Doneţkul la telefon ! Cabina a doua.

Palka ţîşni din loc, intră în cabina înăbuşitoare, ridică scoica neagră şi o auzi. O auzi, o simţi pe Klaşa. Vocea ei dragă era limpede şi calmă de parcă totul fusese lămurit de mult. Îi vedea degetele subţiri cu unghii scurte şi rotunde strîngînd cu putere receptorul. Îi vedea chipul tulburător de luminos, aşa cum nu-l văzuse decît o singură dată, în seara aceea cînd ea îi recitase versurile despre o graniţă între prietenie şi iubire, iar el îi spusese — fie că vrei, fie că nu vrei, dar nu există nici un hotar, tu eşti iubirea...

— Klaşa, viu să te iau la ora 17 fix. Viu cu avionul ! Lipatov ne va opri bilete de tren. Tu fă-ţi cît mai repede formele de plecare şi pregăteşte-te de drum. Chiar astăzi plecăm împreună la Moscova.

— Bine, răspunse Klaşa.

— Cele două minute s-au terminat, anunţă telefonista.

— Caută-l pe Lipatov, o să te ajute ! mai strigă Palka în golul răsunător dintre cele două oraşe.

Klaşa nu avea nevoie de nici un ajutor. Secretarul comitetului orăşenesc de comsomol nu numai că nu încercă s-o reţină, dar îi şi zîmbi : „Slavă domnului !“ Apoi se duse cu ea la contabilitate ca să i se găsească mai repede banii cuveniţi, iar la despărţire îi spuse :

— Ei, acum vezi, să-mi fii cea mai fericită fată din lume !

O vecină îi dădu valiza ei, şi lucrurile i se aşezară înăuntru nici prea la largul lor nici prea înghesuite. Lipatov o prinse la telefon chiar cînd pleca de la comitetul orăşenesc şi îi comunică necăjit că nu mai găsise decît două locuri laterale într-un vagon de clasa a II-a.

— Luaţi-le, îi răspunse Klaşa, sigur că da, ce importanţă mai are asta ?

La aeroport, i se spuse că avionul de Harkov soseşte la 6,30, dacă n-are întîrziere. Avionul n-a avut nici un minut de întîrziere.

Lipatov nu ieşi pe terenul de aterizare să-l întîmpine pe Palka, rămînînd să-l aştepte cu maşina la intrare. Uneori era foarte isteţ Lipatuşka !

Palka se ivi primul la uşa avionului, şi din două salturi coborî scara, pe care oamenii aeroportului nici nu apucaseră încă s-o fixeze cum trebuie. Se repezi la Klaşa, o strînse cu putere la pieptul său şi rămaseră aşa, încremeniţi şi muţi. Stă-

teau în drumul oamenilor, dar călătorii şi prietenii acestora, veniţi să-i întîmpine, se desfăceau în două şiruri, ocolindu-i discret pe cei doi tineri.

— Tovarăşe, nu-i a dumitale valiza asta din plasă ?

Era valiza lui. O luară amîndoi şi porniră spre ieşire, strîngîndu-şi mîinile pe mînerul ei uzat.

— Trenul pleacă peste o oră, îi vesti pe-un ton nepăsător Lipatov. Unde ne ducem ?

— La gară !

Tăcură tot drumul. Şedeau pe bancheta din spate şi se uitau la ceafa lui Lipatov, nemişcată şi parcă plină de reproşuri.

— Dacă aţi pleca mîine, s-ar fi găsit două locuri bune, în vagonul de dormit, spuse Lipatov, apăsat de tăcerea din spatele lui. Sînt de acord cu orice nebunie, cînd e la o adică, dar de mîncat trebuie totuşi să mîncaţi. Tu probabil că de ieri n-ai mai luat nimic în gură. Dar tu, Klaşa, ai mîncat ?

Da, ea crede că a mîncat.

— Annuşka v-a poftit să prînziţi la noi. Şi, oricum, de stropit tot ar trebui stropit evenimentul.

— Las' că-l mai stropim noi, bătrîne ! făgădui Palka.

Nu vroiau să se mai ducă nicăieri : se temeau să nu scape trenul.

La gară nu era decît Katerina, căci hotărîseră să nu-i spună nimic mamei, pentru a evita vaiurile şi ofurile.

— Katerina, te rog să explici dumneata tuturor, o rugă Klaşa, şi lumina de pe chipul ei se adumbri.

— Le-am şi explicat, răspunse cu tărie Katerina. Leonea şi Steopa vă felicită şi socotesc că aţi procedat foarte bine.

— Da ? !

— Da, repetă cu convingere Katerina, foarte bine.

Clopotul de pe peron îi chemă vesel : Dan-n-ng.

Apoi, din nou, cu un clinchet şi mai vesel : Danng ! Danng !

Stăteau alături pe platforma vagonului şi îşi fluturau distraţi batistele spre peron, uitîndu-se unul la altul.

Locurile lor erau laterale, în stînga culoarului, de-a lungul ferestrelor, unul jos, şi altul deasupra. Trenul se întorcea din sud, aşternuturi nu mai avea. Palka reuşi s-o înduioşeze pe însoţitoarea vagonului, care făcu rost de o saltea pentru Klaşa.

Şedeau în stînga şi-n dreapta măsuţei pliante şi tăceau copleşiţi. Pe lîngă ei treceau mereu în sus şi-n jos pasageri fără astîmpăr. În compartimentul deschis din faţa lor, trei

tineri jucau cărți pe fundul unei valize, iar al patrulea pasager, cărunt și foarte morocănos, stătea întins pe o banchetă de sus și se uita dojenitor la perechea de lîngă geam, care tăcea cu îndărătnicie, de parcă amîndoi s-ar fi săturat de mult unul de altul.

Ei însă tăceau, pentru că nu se dezmeticiseră încă după repeziciunea și hotărîrea cu care făcuseră totul.

— N-ai mîncat nimic de ieri, șopti deodată Klașa. Avem niște plăcinte.

Era un pachet mărișor, pe care li-l pregătise pentru drum Lipatov. În pachet se aflau vreo două duzini de plăcinte destul de vechi — probabil ultimele supraviețuitoare ale activității culinare de sîmbătă a Annuškăi.

Mîncau plăcintele una după alta, prinzînd în palma stîngă firimiturile și rîzînd de foamea lor nepotolită — căci plăcintele sînt totuși gustoase, iar trenul îi poartă, îi poartă, îi poartă...

Nu-și vorbiră decît noaptea, cînd Klașa se întinse pe bancheta de jos, acoperindu-se cu pătura lui, iar el se cățără în culcușul tare de sus și se înveli cu paltonul. Vagonul se legăna în goana trenului ca o barcă bătută de furtună, în jur oamenii sforăiau, pe lîngă locurile laterale treceau mereu feroviari cu felinarele aprinse ; umbre ciudate stîrnite de lumînarea ce tremura sub globul de deasupra ușii jucau pe pereți și pe băncile de lemn.

Răsucindu-și umerii înțepeniți și lipindu-și tîmpla de geamul rece, Palka strecură o privire prin crăpătura dintre fereastră și marginea culcușului în care se afla.

— Klașa ! Dormi ?

— Nu.

— Să știi că te văd. Un obraz și tîmpla. Trage-te mai spre perete, ca să te pot vedea bine.

Ea se trase mai spre perete. Ce stranie era fața ei în reflexele acelea legănate — o față necunoscută și foarte dragă.

— Întinde-mi mîna.

Klașa își strecură degetele pe lîngă perete. El i le strînse și le sărută. Se dovedea că sărutatul mîinii nu este de fel o rămășiță a unor apucături trecute, atunci cînd mîna era a ei.

— E adevărat că ești aici ?

— Adevărat. Dar e adevărat că și tu ești aici ? Și că nasul ăsta din crăpătură e al tău ?

— Adevărat. E simpatic nasul ?

— Lăudărosule ! E foarte simpatic.

— Klaşa, te iubesc.

— Şi eu.

— Nu aşa, spune şi tu cuvîntul ăsta.

Omul morocănos din compartiment se foi pe bancheta de sus, şi mormăi ceva. Tăcură o vreme, aşteptînd ca supărăciosul vecin să adoarmă.

— Pavlik !

— Mă uit la tine.

— Ştii, ieri, la gară... nu ieri, alaltăieri... am alergat într-un suflet, şi deodată m-am gîndit : „Dacă are să-mi spună «sări sus», am să sar în tren". Ai înţeles-o ?

— Nu. Eu îmi spuneam că tu... Nu, nu-mi spuneam nimic. Simţeam că te pierd, înţelegi ? Simţeam că te pierd cu fiecare clipă trecută... De aceea, cît oi trăi n-am să te mai las să te depărtezi nici un pas.

— Bine. Dar la Moscova unde o să ne ducem ?

— Habar n-am.

— Ce-or să se mai mire Saşa şi Liuba !

Morocănosul se ridică în capul oaselor şi bombăni :

— N-o să mai terminaţi odată cu şoaptele ? E 1 trecute !

Klaşa rîse încet. În semiîntunericul vagonului, ochii ei sclipeau fericiţi, şi dinţii aruncau reflexe albe, abia vizibile.

— Klaşa !

— Ce-i ?

— Nimic. Am vrut să-ţi aud vocea. Ce bine că te-am răpit ! Obişnuieşte-te că de acum înainte aşa va fi mereu — unde am să fiu eu, acolo ai să fii şi tu. Nu rîde, vorbesc foarte serios.

— Şi eu la fel. Dar la staţia voastră de acolo cum e ? Tot cîmp şi iar cîmp, şi altceva nimic ?

— Cred că da. Nu ştiu. Ceva-ceva însă tot mi-or fi pregătit ei. Oricum, sînt inginer-şef, o persoană cu greutate. Numai tu nu mă preţuieşti.

— Ba te preţuiesc. Foarte mult !

— Da-da !

— Dar eu ce-am să fac acolo la staţiunea voastră ?

— Ascultă, am să-ţi spun încet de tot ce-ai să faci : ai să mă iubeşti !

Vorbise într-adevăr foarte încet, dar vecinul cel morocănos izbucni tocmai în clipa aceea, sfătuindu-i să-şi ia un compartiment separat în vagonul internaţional.

— Am luat notă, răspunse Palka.

— Mai bine rămîneaţi acasă, să vă giugiuliţi în voie, nu se mai putu stăpîni vecinul arţăgos.

Pesemne că era un om amarnic pedepsit de viaţă şi nu se mai giugiulise cu nimeni cine ştie de cînd, sau poate că n-o făcuse chiar niciodată.

— Păi acasă şi mergem, spuse Klaşa.

În răspunsul ei nu era nici batjocură, nici poftă de ceartă, ci numai o mare fericire. O fericire atît de deplină, încît răsuflarea îmbătătoare a acestei fericiri potoli parcă şi pe supăraciosul vecin.

— Foarte bine, atunci dormiţi puţin. Aşa o să ajungeţi mai curînd.

Se mai suci puţin, oftă, şi spuse încet, mai mult pentru el decît pentru ei :

— Eu, uite că nu pot aţipi. E o căldură aici !

Klaşa sări ca împinsă de un resort :

— Tovarăşe, dragă tovarăşe ! Aveţi acolo deasupra capului o clapă de aerisire. Trageţi de şnur, şi o să se deschidă.

Cîrcotaşul vecin smuci şnurul şi, înălţîndu-şi gîtul uscătiv, trase în piept aerul proaspăt al nopţii, care-i mîngîie uşor părul cărunt. Apoi, aplecîndu-se în jos, se uită atent la Klaşa şi o întrebă :

— Soţ ?

Şi abia în clipa aceea se petrecu lucrul cel mai uimitor, cel mai de necrezut, cel mai minunat. Klaşa zîmbi cîrcotaşului şi-i răspunse cu toată convingerea :

— Soţ.

O ZI, O SEARĂ ŞI O NOAPTE

A fost o zi ca oricare alta şi nu se deosebea cu nimic de şirul celorlalte zile. Oamenii au întîmpinat-o cu aceleaşi bucurii şi necazuri obişnuite, iar dacă mai tîrziu ziua aceea li s-a întipărit în minte în chip deosebit, şi dacă toate întîmplările, gîndurile, faptele şi simţămintele lor de atunci au dobîndit pentru ei o însemnătate cu totul excepţională, aceasta s-a datorat numai faptului că ea a devenit ultima lor zi de pace. Dar în dimineaţa însorită a acelei zile, apoi în seara caldă a sfîrşitului de săptămînă, oamenii n-au ştiut şi nici n-au putut bănui că li se scurg ultimele ore de viaţă normală, că de a doua zi va trebui să-şi apere într-o luptă sîngeroasă şi îndelungată dreptul lor de a trăi cum vor şi cum le este drag să trăiască ; n-au putut şti că în lupta aceasta, chiar unii dintre ei vor cădea, iar alţii îşi vor pierde pe cei dragi ; n-au putut şti că nici unul dintre ei nu va supravieţui fără jertfă şi suferinţă, că sufletele lor vor trece prin focul unor încercări supraomeneşti.

În ziua aceea nu era nici un nor pe cer.

...Dimineaţă se experimentase noua metodă de joncţiune a găurilor de sondă. Pavel trecuse prin nenumărate emoţii şi se prăjise sub arşiţa neîndurătoare a soarelui. Nici nu terminase bine să se scalde în stăvilarul staţiunii, şi nici să ia masa, cînd telefonista de serviciu îl înştiinţă că fusese chemat la telefon de la Tula :

— Vă vin oaspeţi.

— Cine anume ?...

— M-au rugat să vă transmit că sînt nişte oaspeţi necunoscuţi.

Klaşa îşi îmbrăţişă cu privirea gospodăria săracă şi întrebă speriată :

— Poate să fac vreo prăjitură ?

De gătit nu prea ştia să gătească şi arăta ca o şcolăriţă la examen, Pavel fiind examinatorul. Se uita la el cu ochii sfioşi, strălucitori şi-i vorbea emoţionată, puţintel răguşită de bucurie şi tulburare, de parcă abia ieri ar fi sosit acolo, în timp ce Pavel avea impresia că Klaşa este cu el de cînd lumea...

— Nu pregăteşti nimic ! hotărî el. O să le ieşim în întîmpinare, şi gata, oricine-ar fi.

Încercînd să ghicească cine ar putea fi aceşti oaspeţi suciţi, care preferă să se care pe jos în loc să ia autobuzul, cei doi tineri mergeau fără grabă prin iarbă, o iarbă verde-verde şi proaspătă, stropită de pistruii albi ai muşeţelului şi de picurii catifelaţi ai albăstriţei. Klaşa se apleca la tot pasul, să culeagă cîte o floare, iar Pavel se uita cu aceeaşi nesecată mîndrie la tot ce-l înconjura, căci în limba searbădă a tehnicii peisajul acela se chema generator, subteran.

Cîmpia întinsă din jur, care aparţinuse pînă nu demult colhozului vecin, era acum brăzdată în fâşii late de cîteva conducte lungi : pe unele se pompa aer, iar pe celelalte izvorau gazele. De la aceste conducte magistrale, împărţind fâşiile în pătrate egale, se desfăceau conducte mai puţin masive, către fiecare gaură de sondă. Găurile de sondă erau marcate de şirurile negre ale echipamentelor de sondă, cu aparatele lor de control şi roţile vanelor cu acţionare manuală. Privindu-le, Pavel îşi amintea că nu demult, lîngă o asemenea vană trăise el clipe de mare avînt, de mare groază, dar şi de triumf... găurile de sondă erau aliniate ca la paradă, însă acolo, în adînc, sub scoarţa pămîntului, în abatajele încinse pînă la 1.500°, avea loc procesul transformării cărbunelui în gaze. Acum, minunea devenise de mult un lucru obişnuit şi totuşi încă nu te puteai deprinde cu gîndul acesta...

— Vai, Pavlik, uite că iar s-au strecurat vacile pînă aici !

Într-adevăr, vacile colhozului păşteau netulburate iarba din preajma conductelor, apărîndu-se cu cozile de zumzetul uşor al acestora. Pesemne că îl luau drept un bîzîit al cine ştie cărui tăun necunoscut.

— N-au decît... Ştii, Klaşa, vor mai trece cîţiva ani, cărbunele de aici va fi terminat, noi o să ne mutăm în alte sectoare, iar pămîntul acesta se va întoarce la colhozul său, şi foarte curînd nimeni nu-şi va mai putea închipui că pe aici a fost cîndva o întreprindere care exploata cărbune. De ce n-or fi văzînd şi această latură a problemei oamenii de felul lui Vadeţki ?...

— Fiindcă nu vor s-o vadă, răspunse Klaşa convinsă şi se căţără pe o conductă groasă, pornind în echilibru de-a lungul ei, prefăcîndu-se că se uită în zare dacă nu se arată oaspeţii lor. Adevărul este însă că se cam temea de vaci.

Pavlik urmărea din ochi picioruşele ei ca de copil, în şosete şi sandale, păşind graţios pe coama conductei, şi în sinea sa continua discuţia cu adversarii gazificării. Bine, fie, să lăsăm deoparte esenţialul : dacă am izbutit sau nu să lichidăm munca primejdioasă şi grea din subteran. Să admitem că asta încă nu este suficient. Dar cînd o mină este epuizată, tot ce s-a construit în interior e lăsat să putrezească acolo, capitalurile investite se trec la capitolul pierderi, pe cînd la noi, 95 la sută din investiţii se află la suprafaţă, totul se poate strămuta cu uşurinţă într-altă parte. Şi în urma noastră rămîne neatinsă cîmpia înfloritoare, nu rămîne praf de cărbune, nu rămîn urîcioasele dealuri de steril. Ai dreptate : nu vor să vadă !...

Zîmbi tăcut, gîndindu-se că nici Vadeţki, nici alţi sceptici n-au fost să vadă staţiunea de la Doneţk şi nici pe cea de aici. Lahtin însă, el a fost, nu ne-a crezut pe cuvînt. A vizitat laboratorul, s-a uitat la analize, şi-a morfolit buzele şi m-a întrebat : „Dar sondele unde vă sînt ?" I-am răspuns : e departe, şi nu se poate ajunge acolo decît pe jos. „Să mergem !" L-am condus susţinîndu-l de braţ. Am ajuns. „Ia deschideţi vana !" A mirosit gazul, şi-a scos din buzunar o pipetă adusă de acasă, a luat o probă de gaz. „Acum, hai la laborator !" A dat la o parte pe laborantă şi a făcut singur toate analizele. „Hm... adevărat. Acum, da, vă cred !" Şi cînd te gîndeşti că are optzeci şi şapte de ani !

— Pavlik ! Uite, cine-i acolo ?

Doi inşi — un bărbat şi o femeie — veneau peste cîmp, ţinîndu-se de mînă şi legănîndu-şi braţele în ritmul paşilor. Deodată se opriră... bărbatul îşi trase tovarăşa spre el... şi o sărută !... Ea îl respinse uşurel, uitîndu-se îngrijorată în jur.

— Ilia Alexandrov ! Vitia !

Pavel alergă în întîmpinarea lor. Era foarte bucuros : de mult îi făgăduiseră aceşti tineri căsătoriţi, cam zănatici, că au să-l viziteze, şi iată-i că s-au ţinut de cuvînt.

— Vă aduc la cunoştinţă că vă sărutaţi chiar deasupra unui abataj de foc.

Vitia se uită uimită la pămîntul de sub picioarele lor :

— Ciudat ! Sub cîmpul ăsta de ţară să bîntuie flăcările !

— Ha-ha-ha ! Dacă ar bîntui flăcările n-am reuşi să obţinem decît fum. Asta ar însemna că nu ştim să conducem procesul de ardere. Noi însă, de un an de zile, furnizăm neîncetat gaze la două uzine mari.

Vitia surîse.

— Arată-ne miracolul, dar nu mai face agitaţie, am venit decişi să ne extaziem şi fără asta. Astăzi sîntem fericiţi şi uşuratici. Klaşa, cobori dumneata, sau ne urcăm şi noi pe conductă ?

Klaşa sări jos, strîngîndu-şi la piept buchetul.

— Ce simbol ! exclamă Ilia. O femeie cu braţele pline de flori, deasupra unui abataj de foc !

— Eu, una, am să mă ocup aici şi de alte simboluri, spuse Klaşa. Conductele acestea sînt fierbinţi şi iarna, chiar cînd e ger afară, sub ele creşte iarba. Conducerea să facă ce crede, eu însă am să instalez aici nişte rame de seră şi am să cultiv toată iarna legume şi trandafiri ! Am şi recrutat o mulţime de entuziaşti !

— Amîndoi sînteţi din seminţia entuziaştilor, rîse Alexandrov — nu întîmplător a spus-o... un tovarăş despre Pavel că e un om fericit : crede, visează şi înfăptuieşte.

Tăcu încurcat, socotind că în prezenţa Klaşei nu trebuia să aducă vorba despre acel tovarăş. Dar Pavel nu se sfii :

— Rusakovskaia ? Păi are dreptate. Eu cred că altfel nici nu face să trăieşti.

Ilia se uită gînditor la cer, dar nu răspunse nimic.

Cerceta cu plăcere tot ce i se arăta, şi uneori se înflăcăra pentru cîte o problemă. Aflînd că se construieşte o secţie specială pentru extragerea sulfului şi hiposulfitului, el se aprinse şi începu să demonstreze că trebuie construită acolo şi o fabrică de oxigen, iar cu ajutorul ei să se pună la punct producţia de argon şi xenon. Apoi se adînci iarăşi în gîndurile lui şi nu mai reţinu nimic din ce se vorbea.

— Ilia, iar te gîndeşti la ceva nou ?

— Da, la cîte ceva, răspunse Alexandrov cu un surîs absent, o mică revoluţie tehnică pe scară mondială.

Palka nu se încumetă să-i mai pună şi alte întrebări. Ştia, doar, că în asemenea ocazii numai cel în cauză poate hotărî cînd şi cui trebuie să-şi împărtăşească gîndurile.

— Eu l-am rupt de la lucru, mărturisi veselă Vitia. Dar şi eu însămi am lăsat neterminată o temă la care lucram. Vara e vară !

— Sîntem — şi ea, şi eu — nişte pierde-vară la ora actuală! adăugă Ilia îmbrăţişînd-o. O să hoinărim pînă la toamnă prin toată ţara fără nici un itinerar, la întîmplare. Şi n-o să ne gîndim la nimic.

Aşa spunea, aşa plănuia să facă, dar gîndurile îl trăgeau înapoi la laborator, unde în ultima vreme se ocupase de extragerea argonului din felurite roci, şi amînase începerea acestui studiu, pentru că n-avea sens să se apuce de o problemă nouă, acum, înainte de concediu.

Experienţele erau monotone şi începuseră să-l plictisească. Executînd pentru a suta oară acelaşi lucru, se întrebase: „Cum s-o fi desfăşurînd procesul natural al formării argonului în măruntaiele pămîntului ? Milioane de ani durează procesul acesta, ba nu, miliarde de ani."

Urmărise atent curbele de răspîndire a elementelor. Punctul corespunzător argonului se înălţa brusc deasupra celorlalte puncte. Un vîrf înalt. De ce ?

A fost de ajuns doar să-şi pună această problemă pentru ca tot restul să nu mai existe pentru el. De ce ? Cui se datorează acest vîrf înalt, un maximum ?

Încerca să-şi imagineze procesul îndelungat ce se desfăşoară în străfundul pămîntului. Argonul se formează în special prin dezintegrarea potasiului —40. Cu cît este deci mai vechi procesul de dezintegrare a potasiului dintr-o rocă oarecare, cu atît va conţine ea mai mult argon. Atunci ? !...

Răspunsul îl uimise prin marea lui simplitate. Însemna deci că, judecînd după conţinutul de potasiu şi de argon, se poate determina vîrsta rocii respective !

Pînă acum, pentru determinarea vîrstei rocilor nu exista decît metoda geologică, ţinînd seama de condiţiile de zăcămînt sau resturile de faună fosilă caracteristice cutării sau cutării perioade din istoria Pămîntului. Adică o metodă aproximativă, iar pentru perioadele foarte vechi — cu totul inaplicabilă... Pe cînd cu argonul s-ar putea determina absolut precis vîrsta oricărei roci, de la cele mai vechi pînă la cele relativ noi. Cît argon corespunde la o unitate de potasiu —40 ? Doar asta trebuie să aflăm pentru a socoti vîrsta Pămîntului, ba chiar şi vîrsta meteoriţilor — aceşti misterioşi ambasadori ai cosmosului... Dar asta încă nu-i totul ! Dacă într-o formaţie de cutare vîrstă s-a găsit cărbune sau petrol, se poate presupune că şi în alte formaţii de acelaşi fel şi vîrstă se va putea descoperi acelaşi lucru. Măi drăcie, mi se pare că am dat de o problemă serioasă !...

Ce mult îi lipsea acum „bătrînul" ! Sau barem pe Jenea Trunin să-l aibă pe aproape ! Sigur că da, căpăţînosul acela a obţinut ce a vrut, şi acum răstoarnă cu susul în jos toată industria aluminiului... Bravo lui ! Dar dacă era aici ! Dacă Jenka Trunin cu mintea lui pedantă şi perfect organizată ar fi fost aici, am tăbărî amîndoi asupra verificării experimentale a ipotezei... şi apoi ce mai articol turbat am trînti ! Singur — nu-mi vine. Şi-i cald. Şi mai e şi Vitia...

— ...Sau, de pildă, metoda de joncţiune a găurilor de sondă ! răzbătu în sfîrşit pînă la el glasul lui Svetov. Mai avem o groază de lucru aici ! O groază !

Cu siguranţă că, într-o situaţie asemănătoare, băiatul acesta perseverent ar fi întors spatele tuturor ispitelor lumii, îşi spuse Ilia ; el s-ar fi pus pe lucru fără nici o amînare !... Pe cînd eu n-am făcut-o. Mi-am aruncat rucsacul pe umeri, am luat-o pe Vitia de mînă şi hai la plimbare ! Că nu piere lumea dacă mai aşteaptă două luni metoda argonului !... Ilia se opri în loc :

— Ia ascultaţi aici, prieteni ! Ce-ar fi s-o întindem pînă la dumbrava din zare, să aprindem acolo un foc bun, să ne povestim istorii cu strigoi, să recităm versuri şi să ne coacem cartofi în spuză ? Klaşa, nu s-ar găsi în organizata voastră gospodărie un coşuleţ cu cartofi ? Şi sînteţi voi în stare să uitaţi pentru o seară întreagă şi chiar pentru toată noaptea că mai există pe lume o gazificare subterană, o metodă de joncţiune a găurilor de sondă şi toate celelalte ?

—Sîntem în stare !

Şi chiar aşa şi-au şi petrecut seara şi toată noaptea aceea, calmă şi caldă, pînă în zori.

Tot în ziua aceea, cu cinci minute înainte de plecarea expresului Moscova — Soci, s-a observat că Irişka a dispărut. A stat tot timpul aici, nedezlipită de valize, şi acum, deodată, ia-o de unde nu-i.

Întărîtat de bătălia purtată la casa de bilete, Lipatov izbucni :

— Nu mai pot, am să-mi iau cîmpii, copilul ţi-a scăpat din mîini, şi în general, familie e asta ? !

Aproape plîngînd de necaz, Annuşka alerga pe peron şi întreba din om în om dacă n-au văzut o fetiţă cu jachetă roşie...

— Uite-o colo, jacheta roşie, îi spuse un cetăţean înalt cu tichie în cap şi papuci brodaţi în picioare, care se plimba de-a lungul trenului.

Irişka se oprise în dreptul ultimului vagon şi se uita la o ceată de tineri alpinişti sau turişti, care urcau în vagon cu larmă şi rîsete. Annuşka îi trase cîteva la repezeală şi, înşfăcînd-o de mînă o duse înapoi la vagonul lor. Nici n-au apucat să intre bine în compartiment, că trenul s-a şi pus în mişcare.

— Promiţător început de vacanţă, spuse Lipatov întorcîndu-şi capul de la faţa gînditoare şi de fel vinovată a fetiţei. Dacă ne mai face una ca asta, să ştii că eu...

Cînd era supărat, vorbea întotdeauna cu Irişka la persoana a treia, lepădîndu-şi astfel întreaga răspundere pe spinarea Annuşkăi.

Cetăţeanul cu tichie în cap se nimeri a fi chiar vecin cu ei. După ce îl cercetă atent din ochi, Irişka îl întrebă :

— Da' de ce purtaţi tichie ? Sînteţi chel ?

Cetăţeanul cel înalt izbucni în rîs, deşi o roşeaţă vie îi împurpură obrajii. Lipatov se plecă la urechea Annuşkăi şi îi şopti furios :

— Uite roadele educaţiei tale, copilul n-are nici cele mai elementare noţiuni de bună-cuviinţă...

— Uite ce-i, Vaniuşa, răspunse scurt Annuşka. Tu pleci la odihnă, şi eu la fel, aşa că să lăsăm nervii.

Şi Vaniuşa amuţi.

Iar Irişka şedea faţă-n faţă cu cetăţeanul cel înalt şi îl tot pisa cu întrebările ei :

— Astea sînt fire de telegraf ? Dar de ce ne mai trebuie telegraf, dacă avem radio ?

— Da' de ce cînd ţi-e sete poţi lua o pietricică în gură şi-ţi trece setea ?

— Cum credeţi, dacă un alpinist se prăbuşeşte de pe o stîncă şi moare, e un erou, sau a murit doar aşa ?

Din cînd în cînd, Lipatov intervenea de pe bancheta lui de sus :

— Nu-l plictisi pe nenea cu întrebările tale prosteşti.

— Nu-l plictisesc, se apăra fetiţa, noi discutăm.

La început, nenea cu tichie răspundea bucuros, apoi mai puţin bucuros, apoi scurt de tot : „Nu ştiu. Poate. Cred că da", iar pînă la urmă hotărî că n-ar fi rău să tragă un pui de somn, pesemne vrînd să scape de întrebările Irişkăi.

Lipatov aţipise. Irişka se uita pe geam, cu căpşorul sprijinit în pumni. Annuşka îşi scosese pantofii şi se întinsese pe banca ei, dar nu dormea. Se gîndea. „Ce-i cu fetiţa mea, ce-am greşit, ce-am scăpat din vedere ?... La lucru reuşesc

să fac totul cum trebuie, pe cînd acasă nu merge. Nu sînt o mamă bună... întrebările astea nesfîrşite dovedesc o minte ageră şi curioasă, iar noi o lăsăm de capul ei... Acum însă o să am o lună întreagă liberă şi am să mă ocup de ea... Da, am să mă ocup..."

Annuşka nu putea să adoarmă, abia-abia dacă moţăi cîteva clipe, dar cînd deschise ochii, Irişka nu mai era nicăieri. Sări în picioare îngrozită...

Tot vagonul osteni căutînd-o pe Irişka, pentru ca pînă la urmă s-o găsească în tovărăşia alpiniştilor de la coada trenului. Alpiniştii îi povesteau despre gheţari, despre avalanşe, despre regulile ascensiunii cu funia. Şi săriră cu toţii s-o apere cînd dezlănţuitul tată năvăli în compartimentul lor. Apoi îi aduseră la cunoştinţă că fetiţa i-a rugat s-o ia şi pe ea sus în munţi.

Readusă în compartimentul părinţilor, după ce ascultă fără să clipească lunga predică a lui Lipatov, Irişka spuse deodată :

— Dacă sînt chiar aşa de rea, lăsaţi-mă să mă duc cu ei în munţi.

Nenea cel cu tichie pufni în rîs, ascunzîndu-şi nasul în pernă, apoi încercă să-l convingă pe Lipatov că la vîrsta ei toţi au fost la fel de neascultători şi că fetiţa mai este micuţă.

— Şi puricele-prichindelul din poveste era mic-micuţ, dar nu lăsa pe nimeni să doarmă, mormăi Lipatov.

— A, să doarmă ? Da-a... Dar povestea cu puiul cel urît o mai ştiţi ?

Irişka a adormit de mult, nenea cel cu tichie a adormit şi el, iar Annuşka şi Lipatov se tot uită la „puiul lor cel urît", şi fiecare dintre ei se întreabă în felul său, dar cu aceeaşi îngrijorare părintească : ce se ascunde în neastîmpărata lor odraslă ? Nu cumva în cuibul lor de oameni oarecare, nedeosebiţi cu nimic de toată lumea, se dezvoltă şi creşte un pui de lebădă ?

Pînă la urmă Lipatov ajunge la concluzia că totul este posibil ! Cu atît mai mult ar trebui Annuşka să-şi lase geologia şi să se ocupe de copil. Annuşka, însă, încearcă să-i scoată asta din minte : fleacuri, o vorbă aruncată întîmplător de un întîmplător tovarăş de drum ! Irişka e o fetiţă ca toate celelalte... crescută poate cam de capul ei... altfel, foarte obişnuită... Totuşi, cînd aţipi, în faţa ochilor ei se desfăcură larg două albe şi neprihănite aripi de lebădă.

În ziua aceea Mitrofanovii aşteptau sosirea lui Igor, iar a doua zi Matvei Denisovici trebuia să plece în sfîrşit spre platoul Turgai.

De patru ani lupta pentru planul său, fără să dea înapoi, fără să se lase tulburat de batjocuri. Lua cuvîntul oriunde oamenii vroiau să-l asculte, scria articole şi le ducea cu încăpăţînare din redacţie în redacţie, pînă găsea cîte una care i le publica. După ce două articole îi fură tipărite într-o revistă pentru tineret, începu să primească o mulţime de scrisori. Răspundea la fiecare, fie că era scrisoarea unui sceptic înrăit, fie a unui tinerel entuziast, recrutîndu-şi astfel destui partizani. În străinătate nu întîrzie să fie luat drept nebun, iar proiectul lui — înfăţişat ca „o culme a utopicelor planuri comuniste". Într-o bună zi, comisarul poporului l-a chemat la el şi l-a întrebat nemulţumit :

— Cine v-a autorizat să luaţi cuvîntul pentru a susţine nişte proiecte neaprobate ?

— Din păcate, acţionez ca persoană particulară, a răspuns Matvei Denisovici, trecînd numaidecît la ofensivă : Dar ştiţi dumneavoastră că chiar în momentul de faţă se fac prospecţiuni pentru construirea unui drum de fier taman prin locul unde proiectul meu prevede o zonă de inundări viitoare ? Calea ferată se va construi, şi apoi vor fi nevoiţi s-o mute în altă parte. Cum pot să tac ?

— Ia te uită ce îndîrjit e dumnealui ! se mirase comisarul poporului.

Iar el continuase să scrie, să demonstreze, să pretindă. Cu cît trecea însă vremea, simţea tot mai limpede că un om nu poate face nimic de unul singur, că nu trebuie să facă nimic singur. Şi pentru că era silit să acţioneze totuşi de unul singur, uneori îl răzbea oboseala, începea să simtă povara anilor...

Şi deodată, totul se schimbă ca prin minune. Conferinţa unională de partid adoptă hotărîrea de a se elabora un vast plan de perspectivă pe o perioadă de cincisprezece ani. Aproape imediat după adoptarea acestei hotărîri, Matvei Denisovici fu invitat la Iurasov.

Nu-l mai văzuse niciodată pe Iurasov atît de tulburat ca de data asta — atît de însufleţit şi de energic, atît de fericit şi de optimist...

— Iată că a venit şi timpul sondărilor noastre în viitor ! înfiinţăm un grup special de proiectare ! Firește că pentru noi doi cincisprezece ani sînt cam puţin, nu-i aşa ? Noi ne avîntăm peste secole ! Dar... Şi făcu o pauză. Îţi propun să faci parte

din acest grup ca proiectant principal în problema pe care s-o numin deocamdată... s-o numim, de pildă, Obi-Ienisei — Marea Caspică. Pînă una alta am să-ţi dau numai doi oameni şi foarte puţini bani, dar am să mă prefac că nu observ că proiectele voastre trec cu mult peste limita celor cincisprezece ani ai planului de perspectivă...

Apoi, luîndu-şi rămas bun de la Matvei Denisovici, îşi puse mîna pe umărul lui şi spuse gînditor :

— Eh, dacă ar descoperi ştiinţa un mijloc să prelungească viaţa... ca să mai apucăm şi noi ! Ai refuza-o ?...

De atunci Matvei Denisovici nu mai simţea nici oboseala, nici povara anilor. Acum nu mai era singur. Ideile lui sînt necesare ! Mijloace materiale pentru expediţii proprii nu are, dar se poate alătura altor expediţii. Şi iată-l cuprins în cadrele unei expediţii a Academiei de ştiinţe, care se îndreaptă spre vasta regiune a platoului Turgai — acest meleag al comorilor prea puţin cercetate... acest meleag pustiu, pe care nu-l vor putea cuceri pînă nu va fi soluţionată — curajos şi pe scară largă — problema apei...

Dar fie că se dezvăţase de viaţa rătăcitoare a geologilor, fie că era prea tulburat, pregătirile lui de plecare erau cam alandala : uita unele lucruri, altele nu şi le putea găsi... Zinaidei Grigorievna i se tot părea şi ei că a neglijat să-i împacheteze tocmai obiectele cele mai necesare, fără de care Matvei nu se va putea simţi bine... Sau am început să îmbătrînim amîndoi ? Nu, nu, ne-am dezobişnuit, şi-atîta tot.

Iată-l şi pe Igor. În sfîrşit, a venit. Zinaida Grigorievna scoase un strigăt de surpriză, ba chiar se sperie puţin : nu mai avea nimic de băieţandru în înfăţişarea lui, era un bărbat în toată firea ! Maturizat, ars de soare, aspru, cu umeri largi, cu voce de bas... Ehei, a crescut Igor al nostru ! Iar noi, pe lîngă el, sîntem nişte bătrîni, acesta-i adevărul, de ce să ne ascundem ?...

— În faţa ochilor mei se tot tălăzuiesc apele lacului de acumulare, spuse mişcată vocea de bas, se tălăzuiesc şi joacă mereu. Tu ai să mă înţelegi, tată... Am muncit, am construit, şi uite-l... Rîul a turbat, apele vin tot mai mari ! Îneacă drumul pe care am transportat abia ieri casele demontate, apoi temeliile barajului dispar şi ele sub apă, nu se mai văd decît gunoaie plutind legănate de valuri... Stau, şi-mi vine să plîng. Toată noaptea am stat pe baraj, nu mă puteam smulge de acolo. Da' de ce zîmbeşti, tată ?

— Mă bucur, răspunse scurt Matvei Denisovici.

După masă, cînd fiul lor se instală la telefon, părinții înțeleseră că bucuria s-a terminat. Au primit, doar, porția ce le-a fost rezervată! Acum o să cheme pe prietenii lui, o să se întîlnească în oraș cu ei și n-o să se mai întoarcă pînă în zori.

Igor își deschise agenda și începu să telefoneze pe rînd la toată tagma prietenilor săi. Zinaida Grigorievna numea această operație „căutarea alfabetică de la Abdulov pînă la Zuraev". Căutarea, însă, nu prea dădea roade. La Alexandrov i se răspunse că „dînșii sînt plecați din oraș". Dînșii? S-o fi însurat Ilia? Mordvinov nu-i acasă, Liuba nu știe nici ea pe unde o fi... Trunin era la Volhov. Rusakovski — la Sevastopol. Colegii de școală — împrăștiați care încotro. Unul dintre ei era la Moscova, dar... „am o întîlnire, bătrîne! Vorbim noi mîine!"...

— Primul apel s-a încheiat, spuse Zinaida Grigorievna, zburlind în trecere cîrlionții fiului ei, vine la rînd turul „sufletelor simțitoare"?

— Nu, răspunse Igor, rămînînd însă lipit de telefon.

Agenda tot mai aștepta deschisă în fața lui. Zinaida Grigorievna îl văzu căutînd ceva, întinzînd mîna să ridice receptorul, apoi răzgîndindu-se și trăgîndu-și mîna îndărăt.

— Dar ce-ar fi, mă rog, dacă onorabilii părinți și onorabilul lor fiu și-ar petrece seara în trei, fără să se împrăștie în cele patru vînturi?

Asta o propuse Igor, vîrîndu-și agenda în buzunar.

— Zinușka, unde-i sticla aceea de zile mari? strigă bucuros Matvei Denisovici și porni să caute singur sticla ascunsă în rafturile bibliotecii.

Rămaseră apoi toată seara împreună. Tatăl și fiul vorbeau despre rîuri și lacuri de acumulare, despre baraje și hidrocentrale — doi bărbați serioși, doi tovarăși de muncă. Iar Zinaida Grigorievna îi asculta și se bucura că amîndoi sînt acasă, că se înțeleg de minune, dar era și cam neliniștită: n-o fi cumva îndrăgostit Igor al ei? Cui avusese de gînd să telefoneze mai adineauri și n-a mai telefonat?

— La însurătoare nu te-ai gîndit încă? întrebă ea, găsind o clipă potrivită.

— Eu?!

— Tu, îl înfruntă mama, îngrijorată, imitînd cu haz încruntarea fiului, sau tot te mai afli în... „mreaja unor vesele rătăciri"?

Așa numea ea aventurile lui.

— Mi se pare că nu, răspunse Igor cu toată seriozitatea.

Nu înțelegea nici el de ce-l supărase atît de tare ultima întîlnire cu Tosia, de la rîu. După ce a primit o locuință nouă, n-a mai dat pe la Tosia decît rar, tot mai rar, și legătura lor s-a destrămat ușor, fără nici o dramă. A intervenit mai pe urmă un roman fulgerător cu o zînă din Capitală care venise să-și viziteze bărbatul, dar îl preferase pe Igor. Soțul ei află povestea și urmară niște explicații neplăcute. Zîna se grăbi să plece, însă nu înainte de a strecura lui Igor un bilețel, cu numărul ei de telefon de la Moscova.

În ultima vreme fusese foarte ocupat. Se lucra de zor la curățirea viitorului fund al lacului de acumulare. Se tăiau copacii, se demontau căsuțele pescarilor, debarcaderele, magaziile. Într-una din zilele acelea o întîlni el pe Tosia în tovărășia tehnicianului Mileșkin din secția lui. Cei doi încărcau împreună într-un șlep mai multe grinzi și niște scînduri înnegrite de vreme : Tosia își strămuta casa la postul hidrologic al tehnicianului Mileșkin.

Îndemnată de cochetăria ei de femeie, Tosia se apropiase să-și ia rămas bun de la el :

— Ei, rămîi cu bine, Igor Matveevici !

Pe Igor îl înnebunea gîndul că Tosia avea să fie la fel de drăgăstoasă cu nătăfletul acela cum fusese și cu el. S-a stăpînit totuși și i-a urat toată fericirea.

— Nici că se poate altfel ! a rîs Tosia și i-a șoptit tainic : Am să-mi întemeiez o gospodărie în lege și am să-i fac o droaie de copii ! Nu-i mare scofală să distrugi cuiburi străine. Eu am să încerc să-mi clădesc unul al meu.

Și s-a depărtat legănîndu-și șoldurile, mulțumită că tot ea a avut ultimul cuvînt.

Igor își dăduse atunci osteneala să uite spusele ei. Pe drum se pregătise chiar să telefoneze la numărul cu pricina, să reînfiripe aventura începută pe șantier, dar n-a mai telefonat. N-avea chef s-o mai facă.

— ...și nici noi nu ne prea grăbim să ajungem bunic și bunică, spunea cu multă înțelepciune mamă-sa, dar am vrea totuși să vedem cum se conturează pentru viitor viața fiului nostru. E o dorință cît se poate de firească...

„Ce-o mai fi și asta — mă îndeamnă mama să mă însor ? Sau doar își lansează patrulele de cercetași ?"

— N-am cu cine mă-nsura, mămico ! spuse el mai în glumă, mai în serios. De cînd mă știu, numai o dată m-am gîndit la însurătoare... dar închipuie-ți că am fost refuzat.

Nu te speria, asta a fost demult, fata s-a măritat... de atunci însă nimeni n-a mai izbutit să mă facă să repet un gest atît de necugetat.

Zinaida Grigorievna tăcea descumpănită : nu înţelegea cum de a putut o fată să prefere pe altcineva.

Matvei Denisovici tuşi, oftă, şi, ridicîndu-se grăbit, trecu în camera lui, de unde se întoarse cu un plic cam ros pe la colţuri.

— Uite o scrisoare de la Annuşka Lipatova. Poate că te interesează ce spune.

Scrisoarea era veche, noutăţile — răsuflate şi ele... De ce i-o fi dat-o bătrînul s-o citească ?

„...Katerina lucrează pe un şantier. Ce s-o fi petrecut între ea şi Alîmov, nu ştiu, dar s-au despărţit. Sînt foarte bucuroasă, pentru că Alîmov nu-i un om bun. Katerina suferă, s-a închis în sine, dar timpul va lecui toate rănile..."

Recitind rîndurile acestea, Igor încerca să şi-o amintească pe Katerina, faţa ei mîndră, închisă şi privirea ei absentă, depărtată de tot şi de toate. Aproape că-i uitase chipul. Dar inima lui Igor tresări deodată, tresări şi începu să se zbată neliniştită şi bucuroasă, de parcă n-ar mai fi existat amărăciunea refuzului, nici argumentele logice, nici cei patru ani de despărţire.

Îşi reveni abia cînd observă cele două perechi de ochi iubitori aţintiţi asupra lui. „Ia te uită, îşi zise Igor, mama e uluită de-a binelea, probabil că mi s-a citit pe faţă ce simt ! Iar tata, vezi numaidecît că tata a ştiut totul !"

— Nu-i nimic interesant în scrisoarea asta, vorbi el prefăcîndu-se nepăsător. Singurul lucru pe care mi l-aş dori ar fi să văd cum curge rîul nostru de acolo prin noua lui albie. Poate că în drum spre Crimeea am să fac un ocol şi prin Donbas...

Împotriva propriilor sale deprinderi, Matvei Denisovici mormăi că n-are nici un rost să facă ocoluri : rîul e ca toate rîurile, n-ai ce vedea. Iar Zinaida Grigorievna îi aruncă soţului ei o privire necăjită : vezi ce-ai făcut ?

Katerina se întorsese de la Rostov şi începuse să lucreze la compresoare în schimbul de noapte. Era ostenită de atîta învăţătură, de emoţiile examenelor şi, mai ales, îndurase greu lunga despărţire de Svetlanka. Dar chinuitoarele întrebări care îi sfredeleau mintea tot fără răspuns rămîneau...

Tovarăşii ei din celelalte schimburi veneau toţi pînă la unul să se intereseze cum şi-a dat examenele şi o întrebau :

— Aşadar, mai ai numai şase luni şi ne laşi, tovarăşă profesoară ?

— Nu ştiu nici eu, răspundea Katerina, vedem noi mai încolo.

După ce pleca însă toată lumea, Katerina rămînea singură lîngă compresorul ei nou-nouţ, puternic şi frumos, lîngă iubitul ei compresor fabricat la Leningrad, mîndră de parcă ea însăşi l-ar fi proiectat şi l-ar fi construit cu mîna ei. În sala cea nouă, curată şi luminoasă, era foarte multă linişte. Dincolo de ferestrele uriaşe la care mai an ea însăşi montase geamurile, domnea o noapte neagră, brăzdată de trei şiruri de luminiţe : două marcau căile de transport, iar a treia, care urca la deal, drumul liniei de descărcare a sterilului pînă în vîrful unei halde. În lumina tremurătoare a lămpilor se vedea cum urcă vagonetele : urcă, ajung sus, îşi saltă coada de fier şi îşi răstoarnă în vîrful haldei povara lor inutilă.

Urmărind cadranele aparatelor de măsură şi trăgînd cu urechea la duduitul surd şi egal al compresorului, Katerina cugeta pe îndelete la toate întîmplările care alcătuiau viaţa ei, la toate lucrurile care încă nu erau decise în nici un fel. Cîtă strădanie îi ceruse învăţătura la institutul fără frecvenţă ! Multe colege de ale ei obosiseră sufleteşte şi s-au lăsat păgubaşe, părăsind cursurile. Şi ea pierduse un an — atunci cînd cu Alîmov — dar nu-şi îngăduise să se dea bătută. Lecţiile de probă trecuseră cu bine, profesorii o lăudaseră, simţise ea însăşi că „merge treaba"...

Şi iată că s-a întors în sala aceasta înălţată de propriile ei mîini, a dat drumul compresorului şi a simţit că n-are chef să plece nicăieri de aici, că aici e casa ei, o casă de nădejde, unde nu se va pierde, unde nu va rămîne niciodată singură...

Aici toate îi sînt limpezi. Staţia centrală a compresoarelor este nervul întregii exploatări a celor două mine mari. E destul ca S.C.C. să amorţească, pentru ca toate ciocanele pneumatice, toate combinele de cărbune să se oprească, pentru ca munca a o mie cinci sute de oameni să înceteze... Dar S.C.C. nu poate amorţi. Totul este chibzuit şi aranjat în aşa fel că nici nu poate fi vorba de oprire ; fiecare compresor îl păzeşte pe celălalt, sute de aparate extrem de precise apără, asigură, reglează funcţionarea lor şi le previn avariile... Mii de oameni au născocit şi executat tot acest sistem complex de maşini, instalaţii, conducte şi aparate. Munca lor este con-

cretă : au construit şi pot vedea rodul mîinilor lor. De ce n-am urmat şi eu un institut tehnic ? Aş vedea şi eu ce poate ieşi din mîinile mele cum văd acum : stau de strajă muncii lor necontenite ca o santinelă, dau aer comprimat ciocanelor pneumatice, combinelor, şi în acest timp cărbunele se extrage mereu, mereu curge cărbunele meu. În toată agitaţia vieţii mele, pentru întîia oară fac un lucru, singurul meu lucru simplu, clar, concret.

Dar munca unui profesor ? An de an ai să înveţi pe tot felul de neastîmpăraţi să cunoască aritmetica, algebra, geometria, iar ei vor căuta să te ducă de nas în fel şi chip, să copieze o problemă gata făcută, să ascundă o fiţuică în mînecă... N-am făcut şi noi la fel ? An după an vor veni şi vor pleca din clasa ta, după ce-ţi vor fi scos sufletul cu zburdălniciile şi chiulurile lor... Cum să-ţi dai seama care este aportul tău ? Cu ce s-au îmbogăţit căpşoarele lor prin munca ta ?...

— A, ţi-e frică !

Cuvintele acestea le spusese tare, noroc că nu era nimeni acolo s-o audă. Frica ! Îşi doreşte oare ceva mai uşor, mai simplu ? Fără riscuri ?...

„Oare numai asta ar fi sarcina mea, să-i învăţ aritmetica, algebra şi geometria ? Pe un vîrstnic e greu să-l mai schimbi. E greu să faci dintr-un om egoist, înăcrit, rău — o fiinţă blîndă, săritoare, mărinimoasă... numai eu ştiu cît este de greu ! Nu e cumva chiar imposibil ? Omul se formează din copilărie. Nici o altă profesie nu-i atît de nobilă. Şi atît de grea. Avem în momentul de faţă prea multe treburi urgente. Construim temeliile casei. Dar cine va locui în această casă ? Ce fel de oameni vor fi ei ? Vine ea vremea cînd învăţătorul va fi cel mai respectat lucrător. Cel care pune răsadul cunoştinţelor, caracterului, atitudinii faţă de oameni, faţă de muncă, faţă de viitorul omenirii...

Şi mie mi s-a făcut frică ? M-am speriat pentru că odată am fost nechibzuită şi m-am fript... iar acum mă agăţ de lucruri obişnuite, fără risc ?..."

Cam aşa judeca Katerina, dar asta n-o împiedica să supravegheze mersul maşinii şi să simtă — da, să simtă cu toată făptura ei cea mai neînsemnată modificare a bătăii, cea mai slabă pîlpîire a lămpilor de semnalizare...

...N-a lipsit decît două săptămîni, şi iată că acum, la întoarcere, toate îi par altfel, parcă mai viu conturate. A deschis portiţa, a văzut-o pe Svetlanka alergîndu-i în întîmpinare şi a rămas încremenită : venea spre ea o fetiţă înaltă, cu picio-

ruşe lungi, cu chipul lui Vova... Şi doar ştia şi înainte că îi seamănă leit : aceleaşi trăsături, aceeaşi uitătură dreaptă ţişnind de sub sprîncenele încruntate, aceeaşi inimitabilă expresie a gurii...

Şi apoi, cînd a venit Steopa Svercikov, Katerina a văzut deodată, aproape că a fost izbită de bucuria lui sfioasă, de privirea atentă a mamei sale, de zîmbetele binevoitoare ale vecinelor... Pe faţa tuturor e întipărit parcă acelaşi gînd : ei bravo, slavă domnului ! Şi asta pentru că toată lumea ştie că în viaţa amîndurora a avut loc cîte un accident grav, că e firesc deci să se apropie unul de altul, că le va fi mai uşor să-şi ducă zilele împreună...

„Dar eu ? N-am crezut uneori şi eu că aşa îmi va fi mai uşor ? Mă uitam cum se ocupă de Svetlanka, urmăream cum devine treptat-treptat un obişnuit al casei, şi-mi spuneam : «De, cine ştie... poate...»

De bună seamă, ne-a apropiat suferinţa. Cînd mie mi-a fost rău, lui i-a fost şi mai rău. Dar eu l-am înţeles, l-am înţeles altfel decît toate aceste suflete miloase ! Am trecut şi eu printr-o stare asemănătoare, de aceea înţelegeam că în lunile de boală şi beznă Steopa găsise forţa sufletească pentru a-şi îndura suferinţa, iar mai tîrziu, cînd a descoperit din nou lumina soarelui, a învăţat să se bucure de ceea ce are. Pe cînd ceilalţi, ceilalţi au încercat să-l înfofolească în vată, să-l mintă în tot felul, mai ales Klaşa şi Palka...

În ziua cînd ei au plecat la Moscova am simţit că eu trebuie să mă duc la Steopa. Şi m-am dus. I-am spus atunci prima şi ultima minciună dintre noi : Steopa, mai rău e de mine, să ne plimbăm puţin şi să stăm de vorbă, singură nu mai pot...

Care din doi l-a consolat pe celălalt ? Nu ştiu. Dar amîndurora ni s-a făcut mai uşor pe suflet. Bunul meu Steopka Svercikov, prietenul meu din copilărie, împreună ne-am jucat cînd am fost de-o şchioapă, împreună am crescut mari, şi împreună vom... Dar iubire nu există. Eu am să fac totul pentru el, şi el o să facă totul pentru mine, dar iubire nu există.

Cum de n-am băgat de seamă că toţi oamenii din jurul nostru, pînă şi bătrînii Kuzmenko, ne tot îndeamnă să facem lucrul cel mai fără noimă : «Căsătoriţi-vă, oropsiţilor, şi duceţi-vă împreună zilele cîte v-au mai rămas !» ?

Dar eu nu vreau asta !

Nu vreau să-mi «duc zilele».

Eu vreau să trăiesc. Vreau să fiu fericită.

Am să reîncep totul de la capăt. Cu riscul de a greşi, de a-mi frînge gîtul, de a mă înşela şi mai amarnic..."

Kuzminişna făcea de mîncare pentru copii în bucătăria de vară. Matveika şi Taniuşa alergau prin curte. Kuzma Ivanovici juca şah cu bătrînul Svercikov sub mărul din grădină, principala lui ocupaţie de cînd a ieşit la pensie.

Totul părea firesc şi obişnuit, numai că acum situaţia lui Kuzka era cu totul alta. Sîmbăta aceasta era prima lui sîmbătă de om al muncii.

— Cred că am să mă duc la baie, rosti el rar şi măsurat, cu glasul tatălui său. Dă-mi nişte rufe, mamă.

Mama îl fulgeră cu o privire înveselită, dar rufele i le pregăti : Liolia pregăti şi ea nişte rufe — pentru Nikita. Şi cei doi muncitori se duseră împreună la baie, îşi frecară unul altuia spinarea, gemînd de plăcere. Kuzka gemea la fel ca Nikita, admira trupul vînjos al fratelui său şi îşi închipuia că şi el e tot aşa de voinic.

Cînd se întoarse acasă, în aşteptarea cinei, Kuzka se aşeză grav lîngă cei doi bătrîni. Dmitri Vasilievici îl întrebă, adresîndu-i-se ca unui bărbat în toată firea, ce salariu are un laborant şi ce perspective îi poate oferi laboratorul pentru viitor. În sinea lui, Kuzka se hotărîse să lucreze cîte o vreme în fiecare sector al staţiunii, iar toamna să se înscrie la cursul seral al institutului, dar n-avea nici un rost să pălăvrăgească despre planurile sale ; aşa că răspunse cu seriozitate ce sarcini şi ce salariu are. Cît despre perspective, explică modest că ele depind de om, nu de meseria lui.

Trecură apoi la masă, şi Kuzka simţi şi aici că acum se bucură de altă consideraţie : farfuria e mai plină, ciorba — mai deasă, şi bucata de rasol — mai mare, ba chiar i se oferă supliment fără ca el să mai întindă farfuria spre castron.

După masă, Nikita şi Liolka începură să se pregătească pentru serbarea de sfîrşit de an. Nikita terminase şcoala tehnică. Liolka îşi ondula părul cu fierul încins şi tropăia prin toată casa cu tocurile ei înalte. Rochia de mătase cam trosnea la cusături, abia cuprinzîndu-i trupul plin, mai rotunjit după naşterea Taniuşei.

— Şi cum o să fie, Liolecika, crezi că o să vă dea o singură diplomă, sau două ? întrebă Kuzma Ivanovici înecîndu-se de rîs. Dacă ar fi după mine, eu întîi ţie ţi-aş elibera diploma, şi abia pe urmă lui Nikita !

Ce e drept e drept ! În toţi aceşti ani, Liolka îl omorîse nu alta, pe Nikita, ţinîndu-se de capul lui : Învaţă ! Kuzka auzea prin perete cum îi cerea să repete în faţa ei toate lecţiile pe dinafară. Nikita se înfuria :

— Tu tot nu înţelegi nimic, cum o să mă controlezi ? Pot să-ţi spun orice-mi trece prin cap !

Liolka răspundea :

— N-ai tu obrazul să faci una ca asta, şi chiar de l-ai avea, aş simţi îndată că mă minţi.

Apoi, în ultimul an, înaintea sesiunilor de examene, îl pusese să-şi ia concediu neplătit, iar ea rămăsese să facă ore suplimentare, mai lua rufe la spălat, se angaja să frece duşumele prin birouri, de la nici o corvoadă nu se dădea în lături, dar de lăsat nu s-a lăsat, şi uite că l-a făcut pe Nikitka om cu şcoală. Alta în locul ei s-ar fi lăudat, i-ar fi scos pe nas sacrificiile făcute... Liolka, însă, se mulţumea să rîdă şi să-l îmbrăţişeze.

Kuzka îi privea atent, gîndind : dragoste ! La Nikita se uita cu ochii de femeie ai Liolkăi : vezi-l numai cum stă în faţa oglinzii, cu haina lui bleumarin şi cămaşă albă, cu cravata albastră în dungi, stă şi îşi piaptănă cu peria umedă moţul din frunte ca să şi-l onduleze frumos. Se piaptănă şi clipeşte cuceritor către Liolka. În toată aşezarea muncitorească nu se află bărbat mai chipeş ca Nikitka.

După plecarea lor, Kuzka începu să se gătească şi el. Unde să se ducă nu prea ştia, dar nici să stea acasă sîmbătă seara nu se putea. Haine bune nu avea şi nici cravată, mama însă îi întorsese pe dos un surtuc de-al bătrînului şi îi brodase în cruciuliţe cămaşa. Lasă că nu-i rău şi aşa ! Se găti, umezi peria şi trecu la oglindă. Tare ar fi vrut să semene cît de cît cu Nikitka, dar văzu în oglindă un flăcăuaş pirpiriu, înălţat peste măsură, cu un păr cînepiu zburlit, pe care nici o perie din lume n-o să-l poată aşeza în bucle ondulate frumos. Încercă să-şi înalţe sprînceana, cum făcea Nikitka, dar nu ieşi nimic : ce mai sprîncene are şi el, fără culoare, nici nu se văd...

Şi totuşi...

O amintire nu-i da pace. Mai era încă în perioada examenelor, tocea de zor. Deodată, afară răsună un fluierat, un semnal cunoscut. Lîngă trotuar, sprijinită de ghidonul unei biciclete, aştepta Galinka Rusakovskaia. Kuzka scoase capul pe fereastră, fata îi strigă :

— Noroc ! Hai la stăvilar, să facem baie !

Într-un an, de cînd nu se văzuseră, Galinka crescuse şi se făcuse alta : nu mai era fetiţă, dar nici domnişoară nu era încă, purtările îi rămăseseră însă aceleaşi — de băieţoi. Kuzka se cam ferea de fete şi le dispreţuia, dar Galinka nu era ca toate celelalte. Sări afară pe fereastră, se opri în faţa ei, era cu un cap mai înalt decît dînsa, şi deodată se tulburâ. Fetiţa roşi şi ea. Kuzka văzu clar asta, deşi Galinka părea aproape castanie de bronzată ce era. Plecară cu bicicleta la stăvilar, şi Kuzka o trase după el, să înoate pe sub apă. Straşnică fată ! Încăleca o bicicletă bărbătească, sărea de pe pod în apa adîncă. De data aceasta însă, ceva nedesluşit îi împiedică să fie prieteni ca pe vremuri. Iar cînd şi-au luat rămas bun, Galinka a roşit din nou... De ce-o fi roşit ?...

În sîmbăta aceea, Kuzka s-a plimbat pe străzi, a trecut pe lîngă şcoala tehnică, s-a uitat pe geam. Acolo dansul era în toi — printre alte perechi îl văzu lunecînd şi pe Nikitka cu o fată oacheşă în braţe. Apoi Kuzka se duse în parcul Cincinalului. Aici băieţi de-ai lui se înghesuiau în jurul estradei de dans, urmărind cu ochi plini de invidie pe dansatori, dar necutezînd să se apropie de grupul fetelor. Stăteau grămadă, dîndu-şi ghes, încurajîndu-se cu tot felul de glume şi rîzînd nefiresc de tare. Kuzka se simţea obosit, îi era somn, încă nu se obişnuise cu munca, dar cum să te întorci acasă atît de devreme ? îi era ruşine să nu se întoarcă şi el tîrziu după miezul nopţii, cum se cuvine să facă un flăcău în toată firea.

Nu apucă să se culce, şi în casă intrară şi Liolka cu Nikita. Umblau în vîrful picioarelor şi îşi tot şopteau ceva : ea mînioasă, el cu glas vinovat. Urcară apoi în odaia lor, însă şi de acolo răzbătu vocea supărată a Lioliei. Apoi, se auziră deodată două plesnete puternice. Şi totul amuţi...

S-or fi certat ? Pentru oacheşa aia oare ?

Kuzka ghicise : din pricina ei se certaseră. Dar cum era să bănuiască el cît de nepăsătoare se arătase Liolia toată seara aceea, care nu se mai sfîrşea, de parcă nici n-ar fi văzut cum se lipeşte oacheşa de pieptul lui Nikita şi cum dispar amîndoi ba în stradă, ba pe scara de serviciu ? ! Plecase singură de acolo, trecînd la doi paşi de dînşii, prin grădiniţa din faţa şcolii tehnice. Nikita o ajunse abia pe Bulevard, la staţia de tramvai. Ea tăcuse tot drumul, ca şi cum nici nu l-ar fi văzut.

— Zău, Liolia ! Ce-i cu tine ? îngîna Nikita, păşind mărunt alături de ea.

— Mă duc acasă.

— Da' ce-am făcut ? Doar n-am făcut nimic...

— Atunci, de ce te mai scuzi...

— Hai, zău, Liolia !... Nu te mai supăra, Liolia !...

Şi pînă acasă o tot îmbună aşa, ţinîndu-se după dînsa. Cum se văzu acasă, Liolia îşi smulse de pe corp rochia cea strîmtă, zvîrli cît colo pantofii cu tocuri prea înalte şi rămase desculţă în uşa balconului, cu spatele spre odaie, doar ca să nu se culce alături de el.

Nikita se apropie tiptil şi o gîdilă pe ceafă. Liolia îşi scutură neîmpăcată umerii. Încercă s-o îmbrăţişeze. Atunci tînăra femeie se întoarse la el şi turuind repede-repede îi aruncă în faţă tot ce-i stătea pe suflet. Toată fierea adunată într-însa de atîta vreme. Îi aminti de Musia cea proastă de anul trecut, de Froska, pocita de-acum doi ani, de toate serile lungi în care îl aşteptase zadarnic în timp ce el petrecea cine ştie pe unde. S-a săturat ! O să-şi ia copiii şi o să plece, n-are decît să şi-o aducă şi în casă pe ţiganca asta. Ce-o să se mai bucure ai lui !

— Nu, zău, Liolka, ce-ai mai născocit şi tu acolo, se apără el cu o umbră de zîmbet în colţul gurii. Toate le-ai înşirat, şi ce-a fost şi ce n-a fost. Ce-mi trebuie mie ţiganca aia ? Abia dac-am înghesuit-o niţel şi eu...

— Ah, ai înghesuit-o ? izbucni ea şi-l plesni cu toată puterea pe amîndoi obrajii, fără să-şi cruţe palmele.

— Ho, ho ! făcu Nikita şi ridică hazliu din sprîncene. Ţi-ajunge ? Sau mai vrei să dai ?

Liolka nu se mai putu stăpîni şi i se aruncă de gît, smucindu-l de păr şi ciupindu-i dureros umerii largi.

— Gata ! murmură ea. Am uitat totul.

Şi s-au întins amîndoi alături în pat, şi s-au îmbrăţişat şi, într-adevăr, au uitat totul.

Katenin nu se mai întîlnise de mult cu Aron între patru ochi, simplu, prieteneşte. Ceva se stricase între ei. Îl stînjenea privirea pătrunzătoare şi ironică a prietenului său, care părea să-l întrebe : cum dracu mai poţi tăcea ? Sigur că da, uşor îi vine lui să osîndească, îşi spunea Katenin, el stă deoparte, n-are nici un amestec, pe cînd eu... eu... şi ce putere am eu ?...

Dar în ziua aceea, îndată ce-i ajunse la ureche vestea uimitoare, că la cererea oamenilor de ştiinţă, Alîmov fusese scos, curiozitatea învinse, şi Vsevolod Sergheevici se pomeni alergînd la Aron.

— Mi s-a comunicat abia adineauri... despre Alîmov... Tu ai aflat ?

— Hm, dac-am aflat ? rîse Aron. Scoate-ţi paltonul, intră şi stai jos. De ce să discutăm în picioare ceea ce putem discuta şezînd ?

Era foarte mulţumit Aron. Şi se dovedi, fireşte, că a pus şi el umărul la înlăturarea lui Alîmov.

— Am pornit la atac, împingînd înainte o mare putere de şoc : pe academician ! povesti el. Închipuie-ţi, moşneagul s-a dus singur la C.C. şi a declarat sus şi tare că, după cum a constatat el, partidul are destui oameni bine calificaţi, aşa că nu are rost să fie menţinut un ignorant în fruntea unei noi ramuri a tehnicii. Iar cînd a fost întrebat ce alte lipsuri a mai observat la Alîmov, bătrînul le-a spus... nu zău, ascultă aici... le-a spus aşa : „Nu ştiu dacă ăsta e cusurul sau nenorocirea lui, dar prea îi place să vorbească tare despre lucruri pe care nu le ştie destul de bine. Şi cu cît le ştie mai puţin, cu atît vorbeşte mai tare !"

Spre marea mirare a lui Katenin, de data asta pînă şi profesorul Grab nu s-a dat în lături, trimiţînd o scrisoare comisarului poporului în care spunea că nu mai are de gînd să suporte mojicia lui Alîmov, de aceea refuză să mai participe la consfătuirile conduse de acesta. El, Aron, s-a adresat de asemenea comisarului poporului, a fost şi el la C.C.

— Multă vreme am socotit că pentru energia lui se pot ierta multe. Dar în povestea cu turbina de gaze... mi-am dat seama că după toate, mai este şi un farsor ! Pe el nu munca îl interesează, ci propriile sale succese în această muncă.

Katenin şedea abătut în fotoliu. Da, omul acesta nesuferit a încercat să tragă un folos personal chiar şi din această experienţă complicată : a dat peste cap şi a frînat desăvîrşirea lucrărilor, doar ca să poată raporta cît mai repede, să facă vîlvă în jurul său, să dobîndească o glorie personală !... Sau poate a urmărit şi să astupe gura celor nemulţumiţi, al căror număr creştea mereu ?... Toate aveau şi acest aspect. Povestea cu turbina atingea însă, e drept cu totul într-alt fel, şi pe Katenin însuşi : profesorul de la Harkov, care crease această turbină destinată să lucreze pe baza gazelor subterane, era un cunoscut de-al lui, şi prin el ajunsese la Uglegaz. Şi dacă era aşa, de ce el, Katenin, s-a ţinut deoparte şi n-a dat experienţelor respective însemnătatea care li se cuvenea ? Ar fi trebuit să dea o mînă de ajutor, să sprijine

ideea, să vină cu aportul său... el însă n-a făcut-o ! Cînd acea mică turbină de gaze, prima turbină sovietică, a fost adusă la Doneţk, Aron şi Mordvinov s-au repezit într-acolo, lor le aparţinea formula *orientarea energetică* a gazificării subterane, ei au înţeles că generatorul subteran trebuie legat direct de o centrală electrică, că mai uşor şi mai avantajos este să foloseşti gazul la faţa locului. De ce n-am înţeles şi eu viitoarele posibilităţi ale acestei iniţiative ? De ce — şi pentru a cîta oară — am rămas iarăşi în urmă ?...

Şi iată acum istoria asta cu Alîmov. Cine l-a putut urî mai tare ca mine pe acest om ? Nu pe fiica altcuiva, ci pe propria mea fiică şi-a luat-o ca să se amuze, făcînd din ea păpuşa lui... nici el nu divorţează de prima soţie, nici pe Liuda n-o îndeamnă să divorţeze... De ce-ar face-o ? Ea nu-i nici prima, nici ultima lui jucărie !... Cine altul, dacă nu eu, i-ar fi putut striga cu mai mult temei în obraz : „Ticălosule "?... Se spune că acum cîţiva ani Mordvinov l-a pălmuit pentru Katerina Svetova. Şi Katerina nu-i era nici măcar rudă. Pe cînd la mine este vorba de unica mea fiică !...

— Ce părere ai despre numirea lui Mordvinov ?... întrebă el, ştiind dinainte răspunsul şi înţelegînd, cu toată amărăciunea de care era cuprins, că nici el însuşi n-ar fi putut face o propunere mai potrivită.

— Sînt categoric pentru ! strigă Aron. Şi fiindcă veni vorba, ştii că l-a propus chiar Lahtin ? Una din două, le-a spus el : ori îl puneţi director, ori mi-l daţi mie înapoi.

În clipa aceea sună telefonul.

— Pe tine, Vsevolod. Cred că este fata ta.

Glasul Liudei suna înăbuşit :

— În fine te-am găsit ! Tată, ce s-a întîmplat, nu înţeleg nimic !

— N-ai ce înţelege, totu-i foarte clar, răspunse Katenin, necăjit că luni şi luni de zile Liuda uitase de el, dar cum a dat de rău, imediat şi-a adus aminte că are un tată. Unul a fost destituit, altul a fost numit în locul lui. Asta-i tot.

— Vai, tăticule, nu face pe supăratul tocmai acum, cînd m-a lovit un asemenea necaz !

Vocea ei coborî şi mai mult. Katenin abia o mai înţelegea.

— Kostea a înnebunit, urlă de se cutremură pereţii. Scrie reclamaţii, şi iar urlă, şi iar scrie... Sînt complet istovită ! Abia l-am convins să facă o baie, să se mai calmeze. Acum

e în baie. Spune-mi drept, tată, a încurcat ceva ? De ce l-au scos ?

Katenin încercă să-i explice. Liuda începu să sughită înecată de plîns.

— Sigur, ţie ce-ţi pasă ? Dar eu ce am să mă fac ? Uite, au trecut patru ore, şi el tot urlă într-una ca un turbat... E adevărat că l-a lucrat Mordvinov ? Că l-au încondeiat pentru că nu voia să joace cum îi cîntau ei ?

Katenin nu putea îndura ca Liuda să plîngă... Şi-o închipuia înlăcrimată, acoperind receptorul cu palma şi uitîndu-se speriată dacă n-a ţîşnit Alîmov afară din baie. Dar, doamne-dumnezeule, ce bănuieli oribile repetă fata asta !

— Minciuni ! îi strigă el. Dacă vrei să ştii, de mult nu-l mai putea înghiţi nimeni ! Cît despre Mordvinov, se spune că a şi intervenit pentru el, i s-a făcut milă şi l-a propus director pe un mare şantier care s-a deschis în Siberia.

— În Siberia ? !

— Ah, da, uitasem că tu nu eşti de acord cu deplasările ! strigă furios de-a binelea Katenin.

Liuda suspină brusc, izbucni în plîns şi închise grăbită telefonul — probabil că Alîmov năvălise afară din baie.

— Ai găsit şi tu cînd s-o ocărăşti, îl dojeni Aron. Înainte s-o fi făcut, acum e destul de amărîtă şi aşa.

Saşa Mordvinov se înghesui cu greu în troleibus. Era un troleibus cum nu se poate mai vesel : pesemne că toţi călătorii plecau afară din oraş bucurîndu-se dinainte de plăcerile care-i aşteptau. Îmbulziţi unul într-altul, abia respirînd, oamenii îşi ridicau deasupra capetelor sacoşele, mingile de volei, rachetele de tenis, servietele din care se auzea clinchetul sticlelor... Deoarece în asemenea învălmăşeală izbucneşte neapărat ori cearta, ori voioşia, în troleibusul cu pricina rîsetele se rostogoleau tinereşte dintr-un colţ într-altul.

În mijlocul călătorilor acelora porniţi pe rîs, Saşa se simţea omul cel mai serios, dar şi cel mai mulţumit. De prea multă vreme făcea mai puţin decît ar fi putut face, şi prea des era împiedicat să facă ceea ce ştia că trebuie făcut. Şi iată-l în largul său, iată-l liber ! Toate sînt acum în mîna mea ! Ştiu că asta înseamnă o răspundere uriaşă. O muncă foarte grea. Şi munca aceasta pretinde mai mult talent şi mai multă pricepere decît am eu. Dar se nasc oare conducătorii gata învăţaţi ? Trebuie doar să vrei cu tot dinadinsul,

să înveţi şi să te sfătuieşti cu oamenii. Avem oameni minunaţi. Acum totul depinde numai de noi înşine !...

Abia pe scară îşi aminti : Liuba ! Nici măcar nu i-am telefonat...

Se năpusti în casă, îi văzu ochii strălucitori întorşi cu bucurie spre el, şi deodată, ca un băieţandru se opri în poziţie de drepţi în faţa ei :

— Să-mi spui absolut sincer — semăn eu cu un mare şef ?

Liuba îl cercetă din cap pînă-n picioare zîmbind şi clătină din cap :

— Nu, nu semeni.

La început nici nu-l crezu că a fost numit într-adevăr în locul lui Alîmov. Iar cînd fu convinsă — se sperie.

— Da, şi acum ai să uiţi cu totul de mine. Chiar de astăzi ai uitat să mă chemi la telefon... şi mi-ai lipsit pînă seara...

I se făcu ruşine : cum de-a putut uita s-o cheme ? Mai ales în starea în care se află ea, cînd în orice moment poate începe...

— Liubuşka, am să-ţi telefonez din două în două ore, îţi promit ! Nu te scula, fac eu singur totul...

— Singur, singur ! Am pregătit cina doar s-o încălzesc.

Umbla din casă în bucătărie şi înapoi, păşind încet. În ultimele cîteva zile devenise greoaie, îi pierise sprinteneala care ţinuse tot timpul sarcinii. Saşa o iubea parcă şi mai mult acum, şi era îngrijorat pentru ea, şi nu înţelegea cum se face că ea, de obicei atît de fricoasă, nu se teme de loc de naştere. Zîmbea : e ceva firesc, toate femeile nasc... Dar cît era de palidă !

— Liubuşka, te simţi bine ? Eşti atît de palidă astăzi !

— Trebuie să ies la aer. Mergem la plimbare ?

Era un obicei de mult introdus în casa lor — să facă o plimbare în fiecare seară. Pînă şi traseul era bine stabilit : străbăteau cîteva străzi mai liniştite, apoi bulevardul, dus şi întors — două ore de hoinăreală. Mergeau încet, mînă în mînă, vorbind despre tot ce le venea în minte. Liuba simţea cînd Saşa are de limpezit vreo idee nouă, căutînd s-o formuleze cît mai precis, şi în asemenea ocazii îl asculta fără să-l întrerupă. Saşa ţinea şi el foarte mult la aceste două ore de plimbare.

În ziua aceea Saşa gîndea cu glas tare :

— ...Turbina cu gaze a şi început să atingă trei mii două sute de rotaţii. Trebuie s-o aducem pînă la trei mii cinci sute. Gazele să ia locul cărbunilor în energetică — ce perspec-

tivă ! Nici tu fum, nici tu funingine, nici muncă subterană. Dacă-i venim de hac — am şi atins tehnica din era comunistă ! A venit vremea să ne plătim datoriile. Am cheltuit destulă muncă şi destul bănet, am cheltuit cu experienţele, cu ştiinţa. Şi bine am făcut. Dar e timpul să începem o rambursare serioasă, să înapoiem economiei naţionale ce ne-a împrumutat. Noua staţiune din Siberia... Da, acolo o să ne desfăşurăm toate posibilităţile ! După cum e proiectată, ea va fi de patruzeci de ori mai mare decît staţiunea de lîngă Moscova. Va trebui să ducem o luptă serioasă ca să mi se aprobe proiectul. Altfel cădem într-un cerc vicios : ne temem de întreprinderi mari, pentru că deocamdată producţia noastră nu e rentabilă, şi nu e rentabilă tocmai pentru că o întreprindere mică nu poate fi rentabilă.

Deodată, Liuba îl rugă :

— Să ne aşezăm puţin.

— Te simţi rău ?

— Sînt puţin obosită. Dar tu spune, spune. Mă interesează.

Bulevardul era slab luminat şi aproape pustiu. Trecînd prin frunzişul des, lumina felinarelor cădea pe alee, pe bancă şi pe genunchii Liubei în făşii mici şi nemişcate. Faţa îi rămînea în umbră, dar şi aşa i se vedea paloarea.

— Poate că ar fi mai bine să ne întoarcem acasă. Nu face sforţări inutile, Liubuşka.

— Nu-nu, acum mi-e mai bine. Continuă. I se uită drept în ochi. Eşti foarte mulţumit, nu-i aşa ?

— Da, foarte. Dar ceea ce m-a amărît astăzi a fost Alîmov. Să-l fi văzut ! Dădea din mîini, îi fulgerau ochii...

— Ştii că eu înţeleg de ce a lăsat-o pe Katerina, spuse Liuba.

Ca şi toţi ceilalţi, Saşa credea că ruptura a intervenit pentru că Alîmov şi Katerina au trăit prea multă vreme despărţiţi, iar fata lui Katenin s-a arătat foarte stăruitoare.

— Nu, nu asta e cauza. Că doar a iubit-o pe Katerina. A iubit-o în măsura în care poate iubi un egoist ca el. Dar din prima zi Alîmov a umblat pe vîrful picioarelor în faţa Katerinei.

— Pe vîrful picioarelor ?

— Da. A vrut să pară mai bun decît era în realitate. Tot timpul s-a prefăcut că e mai bun. Or, multă vreme nu se poate preface nimeni.

— Liubuşka, eşti o fată deşteaptă.

— Hai să ne mai plimbăm puţin.

Cine ştie de ce, Liuba se abătu de la traseul lor obişnuit — vreau să mai schimbăm peisajul, spunea ea. Şi îl duse pe Saşa pe un drum ocolit, prin străduţe pe care el nu mai fusese niciodată.

— Tu spune, spune mai departe !

— Esenţialul este să nu sîcîi oamenii. În tehnică avem o noţiune specială : randamentul. Ei bine, trebuie să avem grijă ca oamenii să dea un randament maxim, pentru ca energia lor să nu se irosească de pomană. Cît a stat la conducere Alîmov, toată lumea era nervoasă, or, de muncit trebuie să munceşti cu plăcere şi din toată inima. În munca noastră avem şi aşa destulă luptă, destule necazuri. Am să încerc să iau toate neplăcerile asupra mea, pentru ca ceilalţi să-şi poată vedea de treabă în linişte.

— Toate neplăcerile... să le iei asupra ta ?

— Ştii, Liubuşka, pe casele înalte se pune o vergea metalică — paratrăsnetul. Un conducător bun trebuie să fie, probabil, şi paratrăsnet. Ce-i cu tine ?

Liuba se opri, sprijinindu-se cu tot trupul de braţul lui.

— Nimic. M-am simţit soţie de paratrăsnet.

— Prostuţo, la ce te gîndeşti ? Acum o să-mi fie cu mult mai uşor — dacă nu de alta, apoi numai pentru că s-a terminat cu istericalele lui Alîmov. Luptă însă a fost şi o să mai fie. Nici un progres nu este posibil fără luptă. Acolo unde se gîndeşte sînt şi ciocniri de opinii, luptă de opinii. Aşa va fi şi în comunism, că doar comunismul nu este un rai, unde toate rămîn încremenite, realizate o dată pentru totdeauna. Comunism înseamnă mişcare, dezvoltare. Poate că abia atunci va începe desfăşurarea largă a luptei de creaţie. O luptă fără şicane, fără nervi, fără piedici lăturalnice lipsite de sens... Dar ce-i cu tine, Liubuşka ?

— Să mai stăm puţin... uite aici...

Şi se lăsă pe băncuţa îngustă din faţa unei porţi.

Stropi de sudoare îi îmbroboniră fruntea, sclipind la lumina felinarelor.

— Ce-i, Liubuşka... a început ?

Tăcea, sprijinindu-se cu toată greutatea trupului de umărul lui.

— Trîmbiţele... trîmbiţele.

— Ce-i, Liubuşka ?

— Le-am auzit odată la radio... e mult de atunci... era o muzică... Niște trîmbițe puternice... tra-ta-ta-tam ! Tra-ta-ta-tam !... Cînd vorbești tu, eu aud trîmbițele sunînd... De dimineață mi-e nu știu cum... Dureri, dar rare, acum parcă-s mai dese. Am fost neliniștită că ai întîrziat atît de mult...

— Liubușka, hai la spital. Mă duc după un taxi...

— Ce taxi ? Spitalul e aici după colț. Mai mă odihnesc puțin și mergem.

— Liuba ! Tu ai știut... mergeai spre spital... și nu-mi spuneai nimic ? Și eu vorbeam, îndrugam despre cine știe ce !...

— Credeam că încă nu este ce trebuie... Vai, Sașenka ! Vai, ce frică mi-e ! Nu pleca. Mi-e frică !

După ce o ajută să urce scara și o încredință medicului de serviciu, Saşa simți că i se face frică și lui. Acum se temea mai mult decît ea însăși, căci, ajunsă la spital, Liuba se liniștise dintr-o dată.

Pe urmă Saşa se plimbă multă vreme înainte și înapoi prin fața amenințătoarei porți.

Începea să se lumineze de ziuă. Saşa încercă să pătrundă în spital ; o bătrînică cu bonetă albă se înduioșă și dădu un telefon în sala de nașteri, apoi îl liniști : totul e în bună regulă, naște. Cum e în bună regulă ? De atîtea ore...

Ședea pe treptele de la intrare, năucit de teamă. Deodată bătrîna veni singură să-l cheme :

— Mai ești aici, băiatule ? Te felicit ! Ai un fecior ! 4 kilograme !

La început Saşa nici nu înțelese. S-a terminat ? Care patru kilograme ?

— Feciorul matale cîntărește 4 kilograme. Totul e în regulă. Du-te de te culcă, nu te mai chinui pe aici.

Dar el nu se duse să se culce. Rătăci ore întregi pe străzile pustii, pe unde se plimba în fiecare seară cu Liuba lui. Se petrecuse o minune. Avea un fiu ! N-a fost, n-a fost, și uite că este ! S-a născut un om. Fiul lui și-al Liubei, Vovka...

Se luminase de-a binelea cînd s-a pomenit din nou în fața spitalului. În holul central se spăla pe jos, mirosea a clor. Bătrînica își sorbea ceaiul. Saşa scrise un bilețel și o rugă să-l trimită sus, pentru ca Liuba să-l găsească îndată ce se va trezi.

Apoi, tot fără să-şi dea seama cum ajunsese acolo, se pomeni acasă în faţa ferestrei deschise, şi văzu întreg oraşul scăldat de lumina caldă a răsăritului. Începea prima zi de viaţă a fiului său. Se apropie de calendar şi, fără să ştie încă nimic, înrămă bucuros, cu creionul roşu, data de 22 iunie.

Era noaptea tîrziu, şi ar fi vrut să adoarmă, dar dincolo vorbeau şi rîdeau oaspeţii. Galinka trăgea cu urechea şi deosebea, dintre celelalte glasuri, glasul răsunător şi plin de voioşie al tatălui ei. Se gîndea că vara a început de minune, tata se poartă cu ea ca şi cu un om mare ; se duc amîndoi departe în larg şi se odihnesc acolo, înotînd potolit pe spate — anul trecut se mai temea să meargă atît de departe, pe cînd acum nu se mai teme de loc, măcar că aici adîncimile sînt uriaşe. Ehe, acum s-o vadă Kuzka cum ştie ea să înoate pe sub apă — uneori cu tata, alteori chiar şi singură. Kuzka ştia să găsească pe fundul stăvilarului catarama aruncată de ea. Pe atunci Galinka nu ştia să facă una ca asta şi îl invidia grozav. Ieri însă a aruncat în apă zece nasturi albi şi i-a găsit pe toţi, afară de unul singur... Şi cu viteza stă bine acum, ca orice băiat. Eh, dacă i-ar da tata cronometrul lui submersibil !... O să i-l dea oare mîine cînd s-or duce la mare ? Probabil că o să i-l dea. Ce bine ar fi !...

Cadranul sclipitor cu secundarul care sare singur la zero apăru ca aievea în faţa ochilor ei... tata dădu o comandă scurtă cu vocea lui răsunătoare şi veselă... Strînse pleoapele şi, opintindu-se din tot trupul, plină de vlagă, de sănătate, de fericire îşi făcu vînt... şi căzu drept într-un somn adînc.

Dar somnul îi fu întrerupt brusc.

Galinka tresări înfricoşată, şi se ridică în capul oaselor, trăgîndu-şi cearşaful peste umerii îngheţaţi fără veste. Încă nu se crăpase de ziuă, dar o lumină stranie, tremurătoare, se revărsă dintr-o dată în cameră şi un bubuit gros, la fel de straniu, la fel de tremurător se rostogoli prin încăperea luminată, umplînd cerul şi lumea toată. Strigătul îngrozit al cuiva n-o sperie pe Galinka ba chiar o linişti, ca o prezenţă firească : înseamnă că aici aproape mai este un om, un om care se teme şi el. Ar fi vrut să strige pentru ca omul acela s-o audă, dar nu mai avea glas.

Galinka n-a înţeles că izbucnise războiul, a simţit însă că toate bucuriile care alcătuiau viaţa ei pieriseră undeva departe. Şi, venind parcă să dovedească tot ce simţea, pă-

tratul de cer vizibil prin fereastra ei fu străbătut pieziş de umbra neagră a unui avion mare, împresurat cu fulgere de foc. Apoi urmă o zguduitură atît de puternică, încît patul ei se cutremură şi geamurile zornăiră prelung, de parcă cineva de afară ar fi zgîlţîit toate cercevelele.

— Mamă ! ţipă ea cu glas gîtuit de spaimă, şi îşi trase cearşaful pînă sub bărbie.

Şi mama se arătă. Avea o faţă încruntată, cu desăvîrşire străină, dar mîinile erau ale ei, calde, puternice, ocrotitoare.

— Nu-i nimic, şopti mama cu o voce necunoscută fetiţei. Nu-i nimic, nu-i nimic.

Şi Galinka se lipi cu tot trupşorul de pieptul mamei, fără să-şi poată lua ochii de la cerul plin de tunete, plin de luminile acelea mişcătoare şi răuprevestitoare.

CUPRINS

	Pag.
Peste cîţiva ani	5
Partea Întîi.	
Începutul .	19
Partea a doua.	
Soluţiile	232
Partea a treia.	
În ajun	441
O zi, o seară şi o noapte . . .	759

Redactor responsabil : Cristea Ina.
Tehnoredactor : Malcaș Sorina.

Dat la cules 07.09.1962. Bun de tipar 09.11.1962. Apărut 1962. Tiraj 20.170. Broșate 18090 legate 1/2 2080. Hîrtie semivelină satinată de 65 g/m² Format 540×840/16. Coli editoriale 50,09. Coli tipar 49,5. A. nr. 0773. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S. C.Z. pentru bibliotecile mici 8S—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 20.947 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.

Cărți noi:

I. Bunin

NUVELE

312 pag.–6,65 lei

N. G. Cernîșevski

OPERE FILOZOFICE ALESE, vol. II

372 pag.–15,60 lei

V. Garșin

PATRU ZILE (povestiri)

208 pag.–4,70 lei

A. Ivanov

BURUIANA (roman)

568 pag.–12,60 lei

I. Kolas

LA RĂSPÎNTIE (roman)

680 pag.–18,60 lei

I. Smeliov

CHELNERI (nuvelă)

214 pag.–5,60 lei

Lei 20,20